

سہ ماہی پریمہ کافی نور

۲

مندی اقرأ التقافی
www.iqra.ahlamontada.com

پریمہ نور ہالی

سہ ماہی نور کی

دہنہ

فاروق پریمہ نور

کوہنہ بہ کوہنہ

بۆدابهزاندى جۆرەھا كىتەب: سەردانى: (مَنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل أنواع الكتب راجع: (مَنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پدراي دانلود كىتاپهاى مختلف مراحعه: (مَنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى ، عربى ، فارسى)

سە رەجەمی پە پامە کانی نوور

۲

مەکتەوبات

بە دیعوززەمان

سە عیدی نوورسی

دایناوہ

فاروق پە سوول یە حیا

کردووہ بە کردی

Nawrasl, Said

نورسی، سعید، ۱۸۷۳ - ۱۹۶۰م.

مه کتوبات / بدیع الزمان سعید نورسی؛ مترجم فاروق رسول یحیی. -- تهران: احسان،

۱۳۸۳.

۹۰۷ ص.

ISBN: 964-356-399-5

عنوان اصلی: المکتوبات.

کردی.

فهرستوی براساس اطلاعات فیبا.

۱. نور سلوک -- عقاید. الف. یحیی، فاروق رسول، ۱۹۵۰ - م، مترجم. ب. عنوان.

۲۹۷/۵۲۹

BP ۲۴۴/ن ۸۹۶۰۴۷

۱۳۸۳

۸۳-۴۲۵۲۶

کتابخانه ملی ایران

مه کتوبات

بدیع الزمان سعید نورسی

◆ مؤلف:

فاروق رسول یحیی

◆ مترجم:

نشر احسان

◆ ناشر:

۱۰۰۰ نسخه

◆ تیراژ:

اول - ۸۴

◆ نوبت چاپ:

چاپخانه مهارت

◆ چاپ:

۷۰۰۰ تومان

◆ قیمت:

◀ فروشگاه شماره ۱: تهران - خیابان انقلاب - روبروی دانشگاه - مجتمع فروزنده - شماره ۴۰۶ - تلفن: ۶۹۵۴۴۰۴

◀ فروشگاه شماره ۲: تهران - خیابان ناصر خسرو - کوچه حاج ناب - شماره ۱/۱۱ - تلفن: ۳۹۰۲۷۵۰

سندوق پستی: تهران ۳۸۵ - ۱۱۴۹۵

ISBN: 964-356-399-5

۹۶۴-۳۵۶-۳۹۹-۵

شابک:

نشر احسان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ وَبِهِ نَسْتَعِیْنُ

مه کتووبی یه کهم

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

"پوختهی وهلامی چوار پرسیار"

پرسیاری یه کهم:

ثایا چه زره تی "خضر" - دروودی له سهر بیّت - له ژیاندا ماوه؟
ئه گهر ئیستا له ژیاندا یه، ئه دی بۆچی هه ندی زانای به ریز دان به ژیان دا نانین؟
وه لام:

چه زره تی "خضر" له ژیاندا یه. به لام ده بی بز انریت که "ژیان" پینج پله ی هه یه، ئه و له
پله ی دوو هه میاندا یه. ههر له بهر ئه وه شه که هه ندی کهس له زانایان گومانیان له ژیان دا
هه یه.

چینی یه که می ژیان: ئه م ژیا نه ی ئیله یه، که پابه ندی چه ندین هه لومهر جی تایه تی یه.
چینی دوو هه می ژیان: پله ی ژیا نی چه زره تی "خضر" و "ئیلیاس" ه - دروودیان
له سهر بیّت - که به ته وای پابه ندی ئه و هه لومهر جانه ی ژیا نی ئیله نی یه و هه ندی
سهر به سستی ئیله یه. واته ده توانن له یه ک کاتدا له چه ندین جیی جیا جیا دا ئاماده بن و، له
خوار دن و خوار دنه وه شدا - ههر کات بیانه ویت - سهر به ستن. که واته ئه وان وه ک ئیله
گیر و ده ی پندا و یستی یه مر و فانه کانی ژیان نین.

ٺهولياياني "ٺههلي كه شف و شهوود" چهندين پروداوي راسته قينه ي ٺم چينه مان به "ٺهواتور" بؤ ده گيڙ نهوه. ٺهو پروداوانه ي كه ٺهوان بؤ مان ده گيڙ نهوه، بووني ٺم چينه ي ژيانان بؤ ده چه سپين و پروني ده كه نهوه. به راده به كه كه له مه قامه كاني ٺهولياياندا مه قاميڪ ههيه ناوي "مه قامي خضر" ه. چونكه ٺهو وه لي به ي كه ده گاته ٺم پله به، له گهل حه زه تي "خضر" داده نيشيت و ده رسي له لاده خوئيت. به لام هه ندي جار به هه له وا گومان ده بريت كه خاوه ني ٺم پله به خودي "حه زه تي خضر" بيت.

چيني سي هه مي ژيان: پله ي ژياني حه زه تي ئيدريس و حه زه تي عيسايه، درووديان له سه ر بيت.

ٺم چينه ي ژيان، له بهر ٺهوه ي به ته واوي خؤي له پيداويستي به كاني ژيان داماليوه و رؤشروه ته ناو ژيانكي مه لائيكه ت ناساوه، ٺهوا ناسكيي "نورانيتي" ي له م ري يه وه به ده ست هيناوه.

ٺم دوو پيغه مبه ره - درووديان له سه ر بيت - هه ر به له شولاره دنيايي به كه يانه وه - كه وه كه جه سه به كي ميساليي نيان و ٺه ستيره به كي پروناك وايه - له ناو ناسمانه كاندا ده زين.

حيكه تي ٺهو فه رموده پيرؤزه ش كه ده ري ده خات: حه زه تي عيسا - دروودي له سه ر بيت - له ئاخه زه ماندا داده به زيت و به شه ريعه تي حه زه تي محمه د ﷺ حوكم ده كات^(١) به م جوړه ي خواره وه يه:

به رامبه ر به ته وژمي "ئيلحاد" و "ئينكاري كردني بووني خواي گه وره" كه فه لسه فه ي سه روشتي (ماددي) له ئاخه زه ماندا به رپاي ده كات، ئاييني عيسايي پالفته و پاڪر ده بيت و، ده ستي له خورافات داده شوات. جا له كاتي ٺم پالفته بوون و گوڙانه ي دا بؤ ئيسلامه تي، كه سيئي مه عنه وي حه زه تي عيسا - كه ئايينه كه به تي - شمشير ي "وه جي" ي ناسماني به ده سه وه ده گريت و كه سيئي مه عنه وي ئيلحادي پي ده كوڙيت و له ناوي ده بات، هه روه كه خودي حه زه تي عيسا خوئيشي - كه نوينه ر و نماينده ي

(١) ٺهه مي مامؤستا نورسي نماژه ي بؤ ده كات، له راستي دا ناوه رؤكي چهنده ها فه رموده ي پيرؤزه، كه ٺهه مي خواره وه - بؤ نمونه - به كيكه له وه فه رمودانه:

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: "والذي نفسي بيده ليوشكن أن ينزل فيكم ابن مريم حكماً عدلاً، فيكسر الصليب ويقتل الخنزير، ويضع الحرب ويفيض المال حتى لا يقبله أحد. حتى تكون السحرة الواحدة خيراً من الدنيا وما فيها". ثم يقول أبو هريرة: اقرأوا إن شئتم: ﴿وَأَنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا يُؤْمِنُوا بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِدًا﴾ (النساء: ١٥٩). رواه البخاري ومسلم.

كه سیتی مه عنهویی ئایینی عیسایی به - به دهستی خوی ده جال ده کوژیت كه نوینهر و نمایندهی ئیلحاده له ناو جیهاندا. واته هزره تی عیسا - دروودی له سهر بیئت - چه مکی "ئینکاری کردنی بوونی خوی گهوره" ده کوژیت و له ناوی ده بات.

چینی چواره می ژیان: ژیانی شه هیدانه، كه له چاو ژیانی مردووانی گۆرستاندا گهلی بهرز و بلندتره، وهك به دهقی قورئانی پیروز چه سپاوه.

به لئی، ئهو شه هیدانهی كه له پیناوی راستی دا ژیانی دنیا یان به خت کردووه، خواوه ندی مهن - به كه مالی به خشندهیی خوی - له جیهانی بهرزه خدا ژیانیکی هاو وینهی ژیانی دنیا یان پین ده به خشیت، به لام ژیانیکی بین ئازار و په ژاره و ماندوویی، چونكه ئه وان به خویان نازانن كه مردوون، به لكو لایان وایه به ره و جیهانیکی باشت گواستوویانه ته وه. له بهر ئه وه، تام و چیژ و به خته وه ربیی ته واو له و ژیانه یان ده به ن و، نازاری لیکدا بران و جودایی خو شه ویستان ناچیژن وهك ئه وهی مردووانی تر ده چیژن، چونكه مردووانی تر ههر چه ندهش رۆحه کانیان ماوه ته وه، به لام به خویان ده زانن كه مردوون. ههر له بهر ئه وه شه كه له زهت و به خته وه ربیی مردووانی تر له جیهانی بهرزه خدا گهلی كه م و کورتره له چاو ئه و تام و له زه تهی كه شه هیدان له ژیانی بهرزه خیان ده چیژن.

نموونهی ئه مه، وهك ئه وهی كه:

دوو كهس له خهونیاندا رۆشته ناو كۆشكینی رازاوه و رهنگینی چه شنی به هه شت. یه كینکیان له خهونه كهی دا دهیزانی كه ئه وهی ده بیینیئت خهونه و پروداوی راسته قینه نی به. له بهر ئه وه، تام و له زه تیکی كه می له و خهونهی ده چه شت، چونكه خوی به خوی ده وت: "ههر ئه وه ندهی له خه و بیدار بوومه وه ئه م تام و چیژه نامینیئت!" به لام ئه وی تریان نهیده زانی كه ئه وهی ده بیینیئت خهونه. له بهر ئه وه ههستی به له زهت و به خته وه ربیی راسته قینه و بین گهرد ده کرد.

ههر به م چه شنهش ده سته كه وتی "شه هیدان" و "مردووانی تر" له ژیانی بهرزه خدا له یه كتر جیا به.

به ده سته یانی ئه م جزره ژیانه بۆ شه هیدان و، باوه ربوونیا ن به وهی كه زیندوون و نه مردوون، به چه نده ها ریوا بهت و پروداوی زۆری له سنوور به دهر چه سپاوه. به راده یهك كه په نادانی هزره تی همزه ی "سهر داری شه هیدان" بۆ هه موو ئه و كه سانهی كه په نایان بۆ بر دووه و، ئه بنجامدانی خواسته دنیا یی به کانیان و هاندانی بۆ كه سانی تریش كه ئه و

خواستەى پەنابۆهينەرانى ئەنجام بەدن.. ئەمانە و چەندىن پروداوى ترى ھاوبابەت، ژيانى شەھيدانى ئەم چينەى چەسپاندوو و پرونى کردوو تەوہ. تەنانەت من خۆم ئەمەى خوارەوہم بەسەر ھاتووہ:

"عوبەيد"ى خوشکەزام يە کيک بوو لە قوتابى يە کام و، لە جەنگى جيهانى يە کەمدا لە نزىكى منەوہ و لە برىى من شەھيد بوو. جا ھەر چەندە من لە دىلى دا بووم و نەمدەزانى لە کوئى نىژراوہ و سنى مانگە پيش لە شوينى ناشتنيەوہ دوور بووم، کە چى لە خەونىکدا کە پيەم وايە: "رؤيا صادقة" بوو، پۆشتمە ناو گۆرہ کە يەوہ کە لە خانوويەك دەچوو لە ژير زەوى دا بنيات نراييت. لەو خەونەدا ئەوم لە چينى پلەى شەھيداندا يينى. ئەو لەو باوہ پەدا بوو کە من مردووم و پيى پاگەياندم کە گەلى بۆم گرياوہ! باوہ پيشى وابوو کە ھيشتا خۆى ماوہ، بەلام لەتاو مەترسىي داگير کردنى پروس خانوويە کى جوانى لە ژير زەوى دا بۆ خۆى بنيات ناوہ!

جا ئەم خەونە ھەندە کى يە، لە گەل ھەندى مەرج و نيشانەدا، قەناعەتى تەواوى تا پلەى "شھوود"ى سەبارەت بەو راستى يە پى بەخشيم.

چينى پيەنجەمى ژيان: ژيانى "پۆحانى"ى مردووانى گۆرستانە. بەلئى، "مردن" برىتى يە لە: جنى گۆرپىن و، سەريەست بوونى گيان و، تەسريح بوون لە کار و فرمان.. "مردن" ھەرگيزا ھەرگيز: ئىعدام و نەبوون و نەمان نى يە. چونکە: دەرکەوتنى پۆحى ئەوليا و بەرجەستە بوونيان بۆ "ئەھلى کەشف" بە چەندىن پروداوى لەژمارە بەدەر..

ھەر و ھا پەيوەندىي گشت مردووانى گۆرستان بە ئيمەوہ، چ لە بيدارى و چ لە خەوندا..

ھەر و ھا يە کاويەك دەرچوونى ئەو ھەوالانەى کە ئەوان پايان دەگەينن لە گەل واقىعدا..

ئەمانە و، چەندىن بەلگەى ترى ھاوچەشنى ئەمانە، ئەم چينەى ژيان دەچەسپين و پرونى دەکەنەوہ.

وتەى "بيست و نۆھم" کە تايەتە بە باسى "مانەوہى رۆح" ھوہ، بە چەندىن بەلگەى گومان بڕ و بە تەواوى ئەم چينەى "ژيان"ى چەسپاندووہ.

پرسيارى دووھەم:

ئايەتى پىرۆزى: ﴿اللَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾ (المالك: ۲) لە گەل ئايەتە پىرۆزە كانى ترى ھاووينەى دا: "مردن" وەك "ژيان" بە "نيعمەت" و

"بهديهئراو" يكي خواي گهوره داده نين. به لام خو وهك له بهر چاودايه "مردن": هه لوه شان و نهمان و دارزان و كوژانه و هوي رووناكيي ژيان و له ناو چووني هه موو تام و چيژه كانه، ئيتر چوون به "نيعمهت" و "بهديهئراو" داده نريت؟

وه لام:

له كوژتايي وه لامي پرسياياري به كه مدا و تمان:

"مردن" - له راستاي دا - ته سريح بوون و كوژتايي هيئانه به ژياني دنيا و، "جيئ" و "بوون" گوژپنه و، بانگه واز و پيشه كي به بو ژياني هه ميشه يي نه بر او ه. چونكه هه روهك هاته دنياي "ژيان" به پيي نه خشه و بهديهئراو خواي گهوره يه، مائقاوايي كردنيشي له دنيا به هه مان جوژه؛ ده بيئ به پيي نه خشه و بهديهئراو خاوه نديت. چونكه مردني ساكارترين زينده وهر (كه پرووه كه) رنيسايه كي ته وهنده ورد و داهيئانكاري به كي وه هاي له مهر بهديهئراو تيدايه كه له خودي ژيان گه لي مه زنتر و رينكوپينكتر و خاوه ن رنيساتره. بو نمونه: مردني "بهر" و "توو" و "دانه و پله كان" كه به روالهت دارزان و هه لوه شان وه يه، له راستاي دا بريني به له: هه لشيلائي زنجيره كارليكيي كيميائي له و به پري وردی و ته رازوو كاري و.. پينكهئراو و رينكخستني گه رديله كان له گه ل به كتر دا به و به پري دانايي و ورديني. به راده يه كي ته وتو كه تهو "مردن" ه ي به چاو نايينريت و ته هه موو رنيسا پر له دانايي و ورده كاري به قه شه نگاناي تيدايه، له شيوه ي "ژيانينك" ي گه شه كردووي گوته گه نم و پرووه كي بالا به رز و به رداردا ده رده كه و يت. ته مهش تيمان ده گه يه نيئت كه مردني "توو" سه ره تاي ژياني نوئي پرووه كه، چ پرووه كينك بيئت گوول بگريت يا خود به ردار بيئت. به لكو له راستاي دا مردنه كه ي خودي ژيانه نوئ كه يه تي! كه واته مردن بهديهئراو يكي كتومت وهك ژيانه.

هه روه ها تهو خوژا كه ي كه به رو بووميكي زيندووه يا خود شتيكي گيانداره و له گه ده ي مرؤفدا ده مرئت، له راستاي دا مردنه كه ي سه ره تاي به رز بوونه وه و سه ره كه وتيه تي بو ته وه ي بيئت به به شيك له ناو ژياني به ره و پيش چووي مرؤفدا. كه واته مردنه كه ي بهديهئراو يه كي گه لي رينكوپينكتره له ژياني به كه م جاري تهو خوژا كه.

جا ته گهر مردني پرووهك - كه له نرمزيني چين و پله كان ي ژياندايه - بهديهئراو يه كي ناو رينكوپينك و پر له دانست بيئت، ده بيئت مردني مرؤف چوون بيئت كه خاوه ني بلندتريني چينه كان ي ژيانه؟

ڪهواته - بن هيچ گومانئڪ - مردني مرؤف ژيانئڪي هميشهه بي له جيھاني بهرزه خدا بهرهم دههئيت، ڪتومت وهك "تؤو" كه به مردني له ژير خاڪدا دهئيت به روهه ڪيئڪي تابلئي رهنگين و جوان و پر له دانائي له جيھاني ههواڊا.

ئججا سهبارت بهوهش كه ثايا چؤن مردن به "نيعمهت" داده نرئيت، نهوا بؤ وهلامي نه مه تهنھا چوار "رؤو" لهو روهه زؤر و زه به ندانه باس ده كه مين كه دهري دهخه: مردن "نيعمهت" ه:

يه كه م: مردن برئتي به له رزگار بونني مرؤف له ڪار و فرماني ژياني دنيا و ئه رڪي قورس و سهختي گوزهران. له هه مان ڪاتيشدا ده رگاي به يهك گه پشته وهيه له گهل نه وه و نؤ له سهدي خو شهويستاندا كه له جيھاني بهرزه خدا. كهواته له م روهه وه "مردن" نيعمه تيئڪي گه ليئ مه زنه.

دوهه م: مردن دهر چوهه له به نديخانهه تهنگ و تار و شله ژاوي دنيا و، رؤيشته بؤ ژير سايه ي چاوديري و ميهره بانئي فراواني خو شهويستي راسته قينه و هميشهه بي. هه روهه له زهت چه شتتي نيعمه تي ژياني فراوان و روهه ناك و بهرده و امه كه هيچ مه ترسي يهك تالي ناكات و، ليئبي هيچ خه م و په ژاره يه ڪيش ئاويته ي تايئت.

سنه م: "پيري" و هو ڪاره ڪاني تري هاو چه شني، كه "ژيان" له مرؤف ده ڪه ن به ئه رڪيئڪي ناهه موار و باريئڪي دؤوار، دهري دهخه كه "مردن" نيعمه تيئڪه گه ليئ له نيعمه تي "ژيان" بلند و پايه بهر زتره!

چونكه ئه گهر بيئت و وا دابئيئت كه هه موو باپيراني پيشينت چروب بن به سالندا و له گهل باوك و دايعي پير و په ڪكهوتت ئيستا له ژياندا ماين و تيئڪرا گيرؤده ي چه ندين باري به سوئ و ئازار بووبن و له بهر چاوتدا بهو حاله په ريشانه وه بتلينه وه، نهوا تن ده گهيت كه ژيان چه نده مايه ي بيژاري و په ريشاني به و، مردنيش نيعمه تيئڪي چه نده بهرز و به ترخه!

جگه له مهش، گهر مرؤف بير له مردني ئه و ميش و ميرووه په ننگينانه بڪاتوهه كه شهيداي گولته ناسڪؤله و خه ملاره ڪانن و، له ده مي په ره سه ندي سه رماي سهختي فزستاندا ده مرن و ئه م دنيا به جئي ده هيلن، نهوا مه وڊاي ئه و ميهره بانئي به تن ده گات كه له مردندا هيه ه و، ئه و سهختي و گيرو گرفتانه شي بؤ ده رده كه ويئت كه ئه و ميرووانه گرفتاري ده بوون گهر دريؤه به ژيانيان بدرايه!

چواره م: هه روهك "ئوسئن" هه وانه وه و ميهره بانئي به بؤ مرؤف، به تاييهت بؤ گيرؤده بووان و زامدار و بيماران، به هه مان چؤر "مردن" يش - كه براي نوسته -

ميهره بانى و نيعمه تىكى مهز نه بۆ هه موو ئەو كه سانهى گيرۆدهى به لاي ئەوه نده سهخت بوون، كه له وانهيه دوو چارى خۆ كوشتيان بكات.

(هه موو ئەم نيعمه تانهى كه باس كر ان، هى مردنى ئيماندار ان) به لام مردنى گومرايان - چه شنى ژيانان - به لايه كى مهزن و ئەشكه بجهيه كى ئاوتيه نازاره، وهك له چه ندين "وته" دا به جۆرىكى گومان بر چه سپاندو ومانه. دياره ئەم لايه نهش له دهره وهى باز نهى ئەم باسهى ئيره دايه.

پرسیاری سى هه م:

دۆزه خ له كوى يه؟

وه لام:

جگه له خواى گهوره كهس ئاگادارى "غيب" نى يه. خوا وهند دهره موئى: ﴿قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ (الملك: ۲۶). به لام له هه ندى ريوايه تدا ئەوه هاتوو هه كه: "دۆزه خ له ژير زهوى دايه". چونكه گۆزى زهوى به سوورانه وه سالانه كهى خۆى هيلى باز نهيهك به دهرى گۆره پانىكدا ده كيشيت كه له دوايى دا ده بيت به جى حشرى دوا پۆژ، وهك له چه ندين شوينى تر دا ئەمه مان روون كر دوو ته وه.

مه به ستى ئەو ريوايه تانهش كه ده لىن: "دۆزه خ له ژير زهوى دايه" ئەوه يه كه له ژير سوور گه سالانه كهى زهوى دايه. هۆى نه بينين و هه ست بى نه كر ديشى ده گه رپته وه بۆ ئەوهى كه دۆزه خ ئاگرىكى بى رووناكى يه و به په رده يهك دا پۆشرا وه. ئنجا گومانيش له وه دا نى يه كه له نيوان ئەو ماوه (مسافة) يه كجار زۆرهى سوور گهى سالانهى زهوى دا گه لى به ديهاتووى زۆر و زه به نده هه ن كه له بهر ئەوهى داراى رووناكى نين، دهر ناكهون و به چاو نابىنرئى. واته ههروهك "مانگ" كاتىك رووناكى ئاراسته ناكريت نابىنرئى و هه ست به بوونى ناكريت، به هه مان جۆر گه لى بوونه وه و ته ن و قه بارهى تروش هه ن كه به هۆى ئەوهى تارىكن و رووناكى يان نى يه، لىمان دهر ناكهون و به چاو نابىنرئى، هه ر چه ندهش له بهر چاو ماندا بن.

ئنجا دۆزه خيش دوو دۆزه خه: دۆزه خى بچووك و دۆزه خى گهوره..

بچوو كه كه يان وهك "ناوك" ي گهوره كه يان وايه، چونكه له باشه رپۆژدا ده بن به يهك و، بچوو كه كه يان مه نزلتلك ده بيت له مه نزلتلكا كانى گهوره كه يان.

واتاى ئەوهش كه: "دۆزه خى بچووك له ژير زهوى دايه"، ئەوه يه كه: له ناو چه قى زهوى دايه. چونكه "ژير" ي هه ر تويىك برى تى يه له چه قه كهى. ئەوه تا وهك له زانبارى

"چینه کانی زهوی" دا دهر کهوتووه: هر کات زهوی هه‌لده که نریت، به هه‌لکه نندنی هه‌موو سی و سنی متریك - زوربهی جار - یه‌ک پلهی گهرما زیاد ده کات. واته پلهی گهرمای چهقی زهوی ده گاته دووسده هزار پله، چونکه نیوه‌تیره‌ی زهوی له شه‌ش هزار کیلومتر زیاتره. واته ناگری چهقی زهوی دووسده نه‌ونده‌ی ناگری سهر پرووی دنیایه. ئەمەش لە گەڵ فەرمووده‌ی پیرۆزی پیغمبەردا ﷺ یه کاویه‌ک دهرده‌چیت^(۱)!

ئهم دۆزه‌خه بچوو کهش گه‌لنی ئەرك و فرمانی دۆزه‌خی مه‌زنی ئەنجام داوه و ده‌یدات، چ له‌م دنیا و چ له‌ جیهانی به‌رزه‌خدا، وه‌ک فەرمووده پیرۆزه‌کان ئاماژه‌یان بۆ کردووه. به‌لام له‌ جیهانی دوارپۆژدا "گۆی زهوی" خۆی له‌ دانیشتووانی خالی ده‌کاته‌وه و ده‌یانهاویته‌ ناو مه‌یدانی حه‌شه‌وه‌ و، دۆزه‌خه بچوو که‌که‌ی ناویشی - به‌ فرمانی خوای گه‌وره - به‌ دۆزه‌خی مه‌زن ده‌سپیریت.

ئهو وته‌یه‌ی هه‌ندئ له‌ زانیانی موعته‌زیله‌ که‌ وتویانه: "هیشتا دۆزه‌خ دروست نه‌کراوه". هه‌روه‌ک هه‌له‌یه، له‌ هه‌مان کاتدا که‌وده‌نی‌یه‌کی ئاشکرایشه! هۆی ئەم هه‌له‌یه‌شیان ده‌گه‌رپته‌وه بۆ ئەوه‌ی که‌ "ئیستا" دۆزه‌خ به‌ ته‌واوی دهرنه‌که‌وتووه و به‌و جۆره‌ی که‌ خه‌لکی سهر زهوی ده‌یانهویت ئاشکرا نه‌بووه.

ئنجا ده‌بی بزاین بینه‌ی مه‌نزنگاکانی دوارپۆژ - که‌ به‌ په‌رده‌ی چاوه‌ دنیایی‌یه‌ کاغان داپۆشراون و روپۆشی غه‌یبیان به‌سه‌ردا دراوه - ته‌نها به‌وه‌ ده‌بی که‌ تیک‌پرای گه‌ردوون (واته‌ دنیا و قیامت) هینده‌ی دوو شار بچووک بکریته‌وه، یاخود چاوه‌کانی ئیمه‌ به‌ ئەندازه‌ی ئەسه‌تیره‌کان گه‌وره‌ بکرین تا کو جینگاکانی ئەو مه‌نزنگایانه‌ی دوارپۆژ بینه‌رین و پیشان بدرین! چونکه‌ مه‌نزنگاکانی سهر به‌ ژبانی دوارپۆژ به‌ چاوه‌ دنیایی‌یه‌کانی ئیمه‌ نابینه‌ن. "والعلم عند الله".

به‌لام له‌ ئاماژه‌کانی هه‌ندئ ریوایه‌ته‌وه دهرده‌که‌ویت که‌ دۆزه‌خه‌که‌ی دوارپۆژ په‌یوه‌ندی به‌م دنیایه‌ی ئیمه‌وه هه‌یه. چونکه‌ له‌ باره‌ی گهرمای به‌تینی هاوینه‌وه پیغمبهر ﷺ فەرموویه‌تی: "من فیح جهنم"^(۲). واته: گهرمای به‌تینی هاوین له‌ گه‌ره‌ی دۆزه‌خه‌وه‌یه. که‌واته‌ ئەو ئاگره‌ هه‌ره‌ به‌تین و مه‌زنه‌ی دۆزه‌خ به‌ چاوی ژیری‌یه‌ کره‌کانی ئیمه‌

(۱) سه‌باره‌ت به‌ پله‌ی گهرمای دۆزه‌خه‌وه سه‌یری ئەم سه‌رچاوانه‌ی فەرمووده‌ بکه:

البخاري - بدأ الخلق: ۱۰، مسلم - الجنة: ۳، الترمذي - جهنم: ۷، المسند ۲/۳۱۳. (وه‌رگێڕ)
(۲) ده‌قی فەرمووده‌که: قال النبي ﷺ: "أبردوا بالظهر فإن شدة الحر من فيح جهنم". رواه البخاري وأحمد وابن ماجه عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه. (وه‌رگێڕ)

نايئيرت. به لام ده توانين له بهر پرووناكايي ناوي "الحكيم" ي خواي گه وردها بهم جوړه ي خواره وه بوي پروانين:

ئو دوزه خه ي كه له ژير سوور گه ي سالانه ي زهوي دايه، وه كه ئه وه وايه دوزه خه بچوو كه كه ي ناوچه قى زهويي كرديت به وه كيلى خوي و، بهم يي به ئه م دوزه خ كاره كاني ئو دوزه خ جي به جي بكات. خو مولكي خواهندي به تواناي شكومه نديش تابلي فراوانه و، دانستي ئو خواهندهش دوزه خ بو هر لايه ك ئاراسته بكات، ئه وا له وي دا سه قامگير ده بيت.

به لي، ئو به توانا شكومه ند و دانا خواهن كه ماله ي كه داراي فه رماني: ﴿كُنْ فَيَكُونُ﴾ .. وه كه له بهر چاودايه به يني ريسا و دانايي به كي ته واو "مانگ" ي پيوه سته ي "زهوي" كر دووه .. به هه مان ريسا و به يني مه زنيي توانستي خوي زهويشي پابه ندي "خور" كر دووه .. به هوي مه زنيي په روره دگاريي به شكوداره كه يه وه خوريشي - له گه ل هه ساره گه روه كه كاني دا - به خيرا يي به كي نريك له خيرا يي سوورانه وي سالانه ي زهوي، خستووه ته گه ر و، به ره و "خوري خوران" (له سه ر بناغه ي فه ر هزي به يه كه) ده يداته بهر .. ئه ستي ره دره خشان و چرا ئاسا كانيشي كر دووه به چهنده به لگه و نيشانه يه كي نووراني و پرووناك له سه ر مه زنيي په روره دگاريي خوي و، به مهش په روره دگاريي شكومه ند و مه زنيي توانستي به كچار به ده سته لاني خوي ده ر خستووه.

به لي، له كه مالي دانايي ئه م به توانا شكومه نده و له مه زنيي توانا و ده سته لانه په روره دگاري به كه يه وه، هه ر گيز ئه وه به دوور نازانريت كه دوزه خي وه كه گه بنيه ي كار گه يه كي پرووناكي به خش لي كرديت و ئه و ئه ستي رانه ي يي دا گير سانديت كه پروويان له دواړوژه و، له و گه بنيه يه وه گه رمي و هيزيان يي به خشيت. واته: گه رمي و ئاگريان له دوزه خه وه بو بيئريت و له به هه شتي شه وه - كه جيهاني پرووناكي به - نوور و پرووناكي يان بو ره وانه بكات و، له هه مان كاتيشدا دوزه خ بكات به نيشته جي و به نديخانه ي ئه وانه ي كه شاياني تو له و سزان.

هه روه ها ئه و به دي هينه ره دانايه ي كه دره ختيكي گه وره و زه به لاحي به ئه ندازه ي چيايه كه له توويكي به كچار بچوو كي چه شني تووه خه رته له يه كدا هه لده گريت، هه ر گيز له توانا و دانايي ئه و به دي هينه ره به دوور نازانريت كه دوزه خي هه ره مه زنيش له ناو تووي ئه و دوزه خه بچوو كه دا پاريزيت كه له ناو چه قى گوي زهوي دايه.

له مانه وه ده گهینه نهو نه بجمه ی که:

"بههشت" و "دۆزهخ" دوو بهری پهلی درهختی به دیهاتووانن، تا ته بهد شۆر بوونته وه. دیاره جینی به ریش له کۆتایی په لدایه ..

ههردوو کیان نه بجمه ی زنجیره ی ئهم بوونته وه رانهن. دیاره جینی نه بجمه ی له کۆتایی زنجیره که دایه، نرم و قورسه کان له لای خواره وه و روونا که کانیش له لای سهروه ..
 نهو دوانه، گه بجمه ی لافاوی کاروباره خواپی به کان و داها ته معنه وی به کانی گۆی زهوین. وهك ئاشکرایشه شوینی گه بجمه ی به پیتی جۆری داها ته که یه: خراب له بنه وه و باشیش له سهروه ..

ههروه ها نهو دوانه دوو گۆمن بۆ پهنگ خوار دنه وه ی نهو بوونته وه ره لافاوا ئاسایانه ی که تا ته بهد به خو پ ده رۆن و شه پۆل ددهن. خۆ جینی چهوز و گۆمیش لهو شوینه دایه که لافاوی تیدا ده گیر سیته وه، واته: چه په له کان له بنکدا دهنیشن و خاوین و پالفته کانیش سهرده کهون ..

ههروه ها دوو جینگان بۆ دره وشانه وه و ده رکه وتنی "لوتف" و "قههر" و، "میهره بان" و "مهزنی" ی خواوه ند. خۆ ده کرئ شوینی لئ دره وشانه وه له هه موو جی به کدا بیته. خواوه ندی میهره بان و "قههار" و خواوه نی "جوانی و شکۆمندی" له هه جی به ک و یستی له سهری بیته دره وشانه وه ی خۆی ده رده خات.

بوونی "بههشت" و "دۆزهخ" به جۆریکی گومان بر له وته ی: ده هه م و بیست و هه شته م و بیست و نۆ هه مدا چه سپاوه. به لام لیره دا نه وه نده ده لئین که:

بوونی "بهه" به نه ندازه ی بوونی "لق" یه قین و دلنیایی به خشه ..

بوونی "نه بجمه ی" به قه ده ر بوونی "زنجیره" له گومان به ده ره ..

بوونی "گه بجمه ی" ئازووقه "ش به نه ندازه ی بوونی "داها ته کان" بئ گومانه ..

بوونی "چهوز" به قه ده ر بوونی "جۆگه" گومان لئ نه کراوه ..

شوینی لئ دره وشانه وه ش به قه ده ر دلنیاییمان له بوونی "میهر" و "قههر" ئاشکرایه و دوور له هه مرو دوودلی یه که.

پرسیاری چواره م:

عیشقی "مه جازی" ی خۆ شه ویستان ده کرئ بگۆریت و له نه بجمه دا بیته به عیشقیکی "حه قیقی". جا ئایا ده گونجی نهو عیشقه مه جازی به ی دنیا ش که له دلئ زۆر به ی خه لکی دا هه یه، نهویش بگۆریت به عیشقی حه قیقی؟

وه لآم:

به لآئى .. به مهر جئى ئهو عاشقه مه جازى بهى "پروه فانى به كهى" دنيا، چه په لى و ناشرينى نه مان و له ناو چورنى ئهو پروه بينيت و، له مه وه پشتى تنى بكات و، به دواى خؤ شويستر او يكى هميشه يى له ناو نه چوودا بگه ريت و، خواى گه وره ش يارمه تىي بدات بؤ بينينى دوو پروه جوانه كانى دنيا، كه برتئين له: "ئاوينه ي ناوه جوانه كانى خواى گه وره" و "كىنگه ي دوا رؤز". ئيتز ئهو كاته عيشقه مه جازى به نا په وا كهى ئهو عاشقه ي دنيا ده يتت به عيشقينكى راسته قينه (حه قيقى). به مهر جئى دنيا فانى و له ناو چووه بگؤزه كهى خؤى كه په يوه ندىي به ژيانى تايه تىي خؤيه وه هه يه، له گه ل دنيا دهره كى به گشتى به كه دا لئى نه ئالؤز يتت. چونكه ئه گه ر ئه ويش چه شنى گو مړا و بئى ئاگايان خؤى له بير بچيته وه و له ئاسؤز كانى دنيا دا رؤ بچيتت و بكه ويته ناو داوى ئهو گرمانه ي كه لاي وا يتت دنيا تايه تى به كهى به وينه ي دنيا گشتى به كه وا يتت و، له م رئى به وه گرفتارى عيشقى دنيا بيئت، ئه وا له ليتاوى "سروشت" دا ده چه قيتت و تىاى دا ده خنكىت، مه گه ر كه سينك ده ستى چاود تيرى په روه ر دگار - به چه شنينكى دهر اساء (خارق) - فرىاى بكه ويتت و له و باره ناهمه مواره رز گارى بكات.

سهرنج له م نموونه يه ي خواره وه بده كه ئه م راستى بهت بؤ پروون ده كاته وه:

وا دابنى ئيمه - هه ر چوار مان - رؤشتينه ناو ژوورنيكه وه كه هه ر چوار ديواره كهى به ئاوينه ي گه وره گه وره ي پر به و ديوارانه دا پؤشرا بوون. وهك ئاشكر ايه ژووره كه به م ئاوينانه ده يتت به پينج ژوور، به كينكيان ژوورنيكى راسته قينه و گشتى به و چواره كهى تريس مىسالى و تايه تين.

ئيجا هه ريهك له ئيمه له رپئى ئاوينه كهى خؤيه وه، ده توانيت شكل و شيوه و رهنگ و روخسارى ژووره تايه تى به كهى خؤى بگؤز يتت و ده ستكارىي بكات. خؤ ئه گه ر ئاوينه كه مان به سوور رهنگ بكه ين ئه وا ژووره كه مان سوور پيشان ده دات و، گه ر رهنگى سهوزيشى بكه ين، ژووره كه مان سهوز پيشان ده دات.

به م بئى به ده توانين تنه ا به ده ستكارى كردنى ئاوينه كه چه ندين بارى جؤراو جؤر به سه ر ئاوينه كه دا به يين. وا ته: ده توانين له چه نده ها بارى جوان و ناشريندا، يان هه ر شكل و شيوه به كدا بمانه ويتت، ژووره كه مان دهر بجه ين. به لآم هه ر به و ئاسانى به ناتوانين ده ستكارى و ئالو گؤز له ژووره گشتى به دهره كى به كه دا بكه ين، چونكه هه ر چه ند ژووره گشتى و ژووره تايه تى به كان له راستى دا هه ر به كينكن، به لآم حوكمى

ههریه که بیان لهوی تر جیاوازه، ئەوه تا ده توانیت تهنها به بزواندنی په بجهت ژووره که ی خۆت تیکبشکینیت و بیروو خینیت، به لام ناتوانیت بهردیک له ژووره گشتی به که - به ئەندازه ی سهره په بجهیه کیش - له جیی خۆی بترازینیت!

دیناش به هه مان جۆره، چونکه "مه نزل" یکی مه زنی رازاوه به و، "ژیان" ی هریه که شمان ئاویته به کی گه و ره و فراوانه. هه موو به کیك له ئیمه له ناوه ندی ئەم دنیا گشتی به دا دنیا و جیهانیکی تایه تیمان هه به. ستوون و مه لبه ند و ده رگای دنیا و جیهانه تایه تی به که ی هه ره به که مان "ژیان" ه که مانه. به لکو - له راستی دا - دنیا و جیهانه تایه تی به که مان لاپه ره به که و ژیانیشمان پینووسه، گه لئ شت به و پینووسه له سه ر لاپه ره ی تۆماری کرده وه کاغاندا دهنووسرین.

جا ئە گه ر نه پشدا "دنیا تایه تی به که ی خۆمان" خۆش بویت و پاشان بۆمان ده ربکه ویت و هه ست بکه یین که ئەویش وه "ژیان" ه که مان فانی به و به ره و نه مان ده و ات، چونکه ده بی به دلنیا بی به وه ئەوه بزانی که ئەم دنیا تایه تی به مان له سه ر بناغه ی ئەو ژیا نه فانی به بنیات نراوه، ئەوا ئەو کاته خۆ شو یستی دنیا که مان ده بی ت به خۆ شو یستی "نه خشو نیگار" ی ناوه جوانه کانی خوای گه و ره که له ئاویته ی دنیا تایه تی به کاغاندا ده رده که ون، ئنجا له ویشه وه - ئەو خۆ شه و یستی به - ده گو یز ریشه وه بۆ خۆ شو یستی دره و شانه وه ی ناوه جوانه کانی خوای گه و ره.

پاشان هه ر کات په ی مان بر د به وه ی که دنیا تایه تی به که مان "کیلگه" به کی کاتی به بۆ "داهاته کان" ی ئەو دنیا و به هه شت، ئنجا هه موو هه ست و نه سه ت توند و تیژه کاغان که بۆ دنیا به کاریان ده هین (وهك: هه لپه و خۆ شه و یستی و داوا کاری دنیا) هه موو یاغان به ره و ئەنجام و به ربووم و داهاته کانی ئەو کیلگه به ئاراسته کرد که سوود و ده سه که وه ته کانی سه ر به دوا رۆژن، ئەوا ئەو کاته عیشه مه جازی به که مان ده بی ت به عیشه کی حه قیقی. ده نا گه ر به پینچه وانه ی ئەمه ره فتار بکه یین، ده چینه ریزی ئەوانه ی که خوای گه و ره له باره یانه وه ده فه رموی: ﴿كَسُوا اللَّهَ فأنسَاهم أَنفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ (الحشر: ۱۹).

که واته ئەو که سه ی که خۆی له یاد ده چیته وه و ناگای له خۆی نامینیت و بیر له نه مان و تیا چوونی ژبانی ناکاته وه و، لای وایه دنیا تایه تی به فانی به که ی چه شنی دنیا گشتی به که نه گۆر و چه سپا وه و، ته و او بوونی ژبانی شنی له بیر چو وه ته وه و خۆی له ژباندا به نه مر و ره گ دا کوتا و ده زانیت و، پالی لئ دا وه ته وه و پشتینی لئ شل کرده وه و، به

تړندى ده سټى به داوښنى دنياوه گرتووه.. ټهو كه سهى ټه مه ره فتاريه تى، سه ره نجام له و
دنيا يه دا كه خو شى ويستوه نو قم ده بټ تا به ته واوى تيا ده چټ!

كه واته ټهو خو شوه ويستى يه دنيا، ميهره بانى و دلنه رمى يه كى نائوميدى ده رى
چه شنى نائوميدى هه تيوان بهر هم ده هينټ. ټيتر ټهو مرؤقه له تاو بارو دؤخى
زينده وهرانى ده ورو به رى نازار ده چټوټ، ته نانه ت به هه سټيكي گهلنى ناسكه وه نازارى
ټهو ليكدابران و جودا يى يانه ده چټوټ كه دوو چارى بوونه وهره جوانه كان دټن،
ټه وان هى كه گرفتارى زلله ي جودا يى و نه مان ده بن.. ټهم مرؤقه، كاتى نه مانى ټه وان و
بن ده سټه لائى خو شى له بهرامبه ريانه وه ده بينټ و، ده زانټ هيج كار ټيكي پى ټه نجام
نادرټ و، ناتوانټ به هانا يانه وه بروات و فريايان بكه وټ، ټه وا بو خو ي له ناوه ندى
نائوميدى يه كى گهلنى سه سخت و تال و نازار به خشدا ده تليته وه.

به لام كه سى يه كه ميان - كه له داوى بى ټاگابى رزگارى بوو - بهرامبه ر به و نازارى
ميهر و شه فقه ته به سو و نازاره، ده رمان و مه لته ميكي شيفابه خش و سارټو كار شك
ده بات، چونكه له نيوان مردنى زينده وهران و نه مانى هه موو ټه وان هى كه خه ميان بو
ده خوات، مانه وه ي ټاوينه ي رؤحه كانيان ده بينټ كه هه رده م دره و شان ه وه ي به رده و امى
ناوه جوانه هه ميشه يى يه كانى خوايه كى مه زن و باقى و نه مريان تيدا درده كه وټ. ټهو
كاته ميهر و شه فقه ته به سو كه ي ده بټ به دلخو شى يه كى به رده وام و.. له پشت ټهو
به دپها تووانه ي كه گرفتارى نه مان ده بن: نه خشونى گار و ټارايشتدان و پازاننده وه و
چا كه كارى و پرونا ككردنه وه يه كى هه ميشه يى ده بينټ كه هه رده م جوانى يه كى
موقه دده س و خاوينى ياد ده خه نه وه. به راده يه ك كه ټهو "نه مان" و "تيا چوون" ه به
جوړنىكى: "زياد كردنى جوانى" و "نوئى كردنه وه ي تام و له زه ت" و "چار پوډانى سنع م"
ده بينټ. دياره ټه مان ه ش پتر له زه ت و شه وق و سه رسوورمانى ټهو زياد ده كه ن.

الباقى هو الباقى

سه عيډى نورسى

وا بهم بۆنهيهوه، نههينبي ئهو دهستورهي ژيانى خۆم بهم جوړهي خوارهوه پروون ده كه مهوه:

"سه عيدي كۆن" نازار و منه تي هيچ كه سيكي هه لهنه ده گرت، بهلكو مردني گه لني يني به شتر بوو له وهى منه تبارى خهلكى بيست. ئنجا سه ربارى ئهو هه موو گيرو گرفت و ئه شكه بجانتهش كه هاتنه پيني ژيانى، كه چي هه ر ده ستي له وه دستورهى ژيانى خۆى هه لنه گرت و هيچ به فتاريكي پيچه وانهي ئه وي نه كرد.

جائهم ره وشتهى كه له "سه عيدي كۆن" هوه به ميرات بۆ ئهم برا كوئله وارته ماوه ته وه، نه زوهديكي رواله تي به و نه ده ر خستنى پيويست نه بوو نيشه به خهلكى به جوړيكي ساخته و ده ستر كرد. بهلكو له سه ر بناغهي چهنده هۆ كاريكي ئاشكرا دامه زراوه:

يه كه م:

گو مپريان هه ميشه "زانايان" به وه تۆمه تبار ده كه ن كه گوايا زانبارى به كه يان ده كه نه به داويك بۆ رپاوكردنى ده سته كه وته كاني دنيا! ئا ليره وه به ناحق هير شيان ده كه نه سه ر و پييان ده لئين: (ئه وانه زانست و ئايينيان كردوه به هۆ كاريك بۆ ده سته ستنى گوزهرانيان). كه واته ده يني به كردار و ره فتار ئهو گو مپريانه به درۆ بخرينه وه.

دووه هم:

ده يني ئيمه له را گهيانندن و بلاو كردنه وهى "حق" دا شوين پيني پيغه مبه ران - عليهم السلام - هه لبه گرين. ئه وه تا قورئاني پيرو ز بۆ مان ده گيرته وه كه ئه وانهي "حق" يان بلاو كردوه ته وه، به ئاشكرا و بئ پيچ و په نا رايانگه ياندوه كه: پيويستى يان به هيچ كه سيك ني به و، فه رمويه يانه: ﴿إِن أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ﴾، ﴿إِن أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ﴾^(۱). ئنجا ئه و ئايه تهى سووره تي "ياسين" يش كه ده فه رموي: ﴿اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْتَلْكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ﴾ چهندين واتاي زۆر و ناوه رۆكي قوولي تيدايه سه باره ت به م مه سه له يهي كه ئيني ده دوين.

سي هه م:

له وته ي به كه مدا پروون كراوه ته وه كه: (ده يني به خشين به ناوي خواوه بيت و وه رگرتيش هه ر به ناوي خواوه بيت). به لام ده بينيت زۆر به ي جار و ا پروو ده دات كه "به خشه ر" يني ئاگايه و به ناوي خۆيه وه ده يبه خشيت و، له ناوه رۆكدا منه ت ده كات!

(۱) ئهم فه رموده يهي پيغه مبه ران - درووديان له سه ر بيت - له چهندين ئايه تي قورئاني پيرو زدا باس كراوه. و دك: (يونس: ۷۲)، (هود: ۲۹)، (سبا: ۴۷). (وه رگير)

ياخود "وهرگر" بن ئاگايه و، ئەو شوكرانه بژيرى و سوياسه ي كه تايه ته به نيعمه ت به خشي راسته قينه وه، ده چي ئاراسته ي هۆكاره روا له ته يه كاني ده كات و، به م كاره شي دوو چاري هه له ده بيت!

چوارهم:

ته وه ككول و قه ناعه ت و ده ست پئوه گرتن گه نجينه يه كي گه و ره و به نرخی ئه وتون كه هيچ شتيك جي يان ناگرته وه. منيش نامه ویت به وه گرتنی پاره و پوولی هيچ كه سينك ده رگای ئەو گه نجينه نه براويه له خۆم دا بجم.

هه زاران سوياس بۆ رۆزیده رى شكۆمه ند كه هه ر له مناليمه وه هه تا ئیستا ناچاری ئەوه ي نه كرده وم له ژير منه تي هيچ كه سينكا دا بئمنمه وه. ئیستاش هه ر پشت به كه ره مي ئەو خوا وه نده مه زنه ده به ستم و له ميهره بانبي ئەو ئومیده وارم كه پاشا وه ي ته مه نيشم له سه ر هه مان ره وت و ده ستور به سه ر بچیت.

پنجهم:

وا نزيكي دوو ساله، به چه ندين نيشانه و تاقیكر دنه وه ي زۆر، قه ناعه تي ته واوم كرده وه كه مۆله ت نه دراوم پاره و پوولی هيچ كه سينك، به تايه ت دياربي ده و له مه ندان و كارمه ندانی ده و له ت، وه ر بگرم. چونكه به هه نديكيان ئازارم پي ده گات. ته نانه ت ده ستيكي په نهان و له و ديار ي يانه ده كات كه ئازاری مرؤف بده ن و، ري له خوار دنيان ده گيریت! هه ندی جاريش ئەو ديار ي يانه شيويه ك ده گره خۆ كه زيانم پي ده گه يه ني ت. كه واته ئەم حاله ته فه رمان يكي معنه وي يه به: وه ر نه گرتنی پاره و پوولی خه لكی و، نه هيم لي ده كات تا توخني شتي وانه كه وم!

جگه له وه ش، من - به سروشت - له تي كه لبي خه لكی بيزارم و ناتوانم مۆله ت به هه موو كه سينك بده م كه له هه موو كاتي كدا سه رم لي بدات. خۆ ئە گه ر پي به وه ر گرتنی ديار ي يه كانيان بده م، ئەوا بۆ ريزلينان و چاوديري كردنی هه ست و شعور يان ناچار ده م پي له سه ر داني شيان نه گرم. ئەمه ش كاريكي ناچاری و له روودامانه و، پر به دل پيم ناخۆشه.

من ئەوه م پي باشتره كه له ته نان يكي وشك بخۆم و به ر گيك پيۆشم كه سه د و يه ك پينه ي پئوه بيت و له رپا كاری. عياري زیت، تائه وه ي كه به تامترين و خۆشترين شيريني كه سانی تر بخۆم و باشترين پۆشاكي ئەوان پيۆشم و ناچار يم چاوديري هه ست و شعور يان بكه م، چونكه ئەم كاره ناچاری يه م گه لي پي ناخۆشه.

شه شه م:

گرنگترین هۆ کاری ییویست نه بووم به خه لکی: ئەو وتیه یه که "ئین حه جهر"ی^(۱) باوه رپینی کراو - له لای رپره وانسی مه زه به یی ئیمه ی شافیعی - وتویه تی: "گهر تو پیاو چاک نه بیت و شتیکت به نیازی پیاو چاکی پنی به خشریت، حه رامه وه ری بگریت"^(۲).

به ئی، مرۆفی ئەم چه رخه، له بهر هه لپه و ته ماع، دیاری به هه زانه که ی خۆی به نرخیکی گران ده فرۆشیت! ئەوه تا که سینی گونا بهاری کۆله واری وه ک من به وه لیه کی پیاو چاک داده نیت و ئنجا کولیره یه کم به دیاری ده داتی! جا نه گهر من - خوانه خواسته - له و باوه ره دا م که پیاو نیکی چاکم، ئەوه نیشانه ی له خۆ بانی بوونه و به لگه ی ناچاکی یه. خۆ گهر باوه ریشم به وه نه بیت که پیاو چاکم، ئەوا وه رگرتنی ئەو ماله بۆ من دروست نی یه.

هه ره وها وه رگرتنی سه ده قه و دیاری به رامه به وه کارانه ی که پرویان له دوا رۆژه، وه ک ئەوه وایه که مرۆف له م دنیا دا و به چه شنیکی "فانی" چه ند به رو بو میکی "هه میشه یی" ئەو دنیا لئ بکاته وه و به فه نایان بدات!

الباقی هو الباقی

سه عیدی نوورسی

(۱) زانا و لیکۆلهر نیکی میسر یه و ناوی: ئەحه مده ی کوری عه مده ی کوری عه لیبی کوری حه جهر ی هه میته یه. له نیوان سه له کانی (۹۰۹ - ۹۷۴ ک) دا ژیا وه. گه لئ به ره می به نرخی جی هیشتوه، وه ک: "الفتاوی الهیتمیه" و "تحفه المحتاج لشرح المنهاج" له فیهی شافیعی دا، هه ره ها "شرح الأربعین النوویه" و "شرح مشکاة المصابیح" ی ته بریزی و... هتد... بر وانه: "الأعلام للزکلی ۱/۲۳۱". (وه رگپر)

(۲) ده قی و ته که ی "ئین حه جهر" - که مامۆستا نوورسی بوخته که ی هینا - ئەمه ی خواره وه یه:

(هه ر که سیک گومانی سیفه نیکی وه ک فه قیری و پیاو چاکی و نه سه یی پنی بریت و له بهر یه کیک له و سیفه تانه شنیکی پنی به خشریت، به چه شنیکی که به لگه و نیشانه ی زۆر بۆ ئەوه له ئارادا بن که له بهر ئەو سیفه تانه ئەو شته ی پنی به خشر او، یان به خشره که راسته و خۆ بلیت له بهر ئەو سیفه ته شته که ی پنی داوه، ئەو که سه ش له راستی دا به پیچه وانه ی ئەو سیفه ته بیت که گومانی پنی ده برا، ئەوا حه رامه وه ری بگریت. به هه مان جۆر گهر سیفه نیکی نادیا ری وای تیدا بیت که ئەه گهر به خشر پنی بزانت، ئەو به خشرینه ی نه داتی... هتد... بر وانه: "تحفه المحتاج لشرح المنهاج" لابن ححر الهیتمی الشافیعی ۱۷۸/۷. (وه رگپر)

مه كتوربى سى ھەم

باسمە سبحانە

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

(بەشىكە لەو نامەيەى كە ناردى بۇ قوتابى يە ناسراو ەكەى)

.....

پىتجەم:

لە نامەيە كدا ەز و ئارەزووى خۆت دەرپرپو ە بۇ بەشدارى كردن لەو ەست و نەستانەم كە لىرە لە دلمدا دىنە جۆش. كەواتە فەرموو لە نىوان ەزاران دانەى ئەو ەست و نەستانەم گوئى لە يە كىكيان رابگرە:

شەويك لەسەر بەرزايى يە كى گەورە بووم لەناو كەپرئىكدا كە بەسەر چلە پۆپەى درەختىكى بەرزى "قەتران" ي سەر لوتكە يە كى نىوان لوتكە كانى چىاي "چام" ەو ە دروست كرابوو..

لەويۆ ەسەرى رووى گەش و ھاواراز (انىس) ي ئاسمانم كرد كە بە ئەستىرە كان نەخشابوو، يە كسەر نوورنىكى بەرز و بلندى ئىعجازم لەو سويندەدا بينى كە لەم ئايەتە پىرۆزەدا ھاتوو ە: ﴿فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنُفِ * الْجَوَارِ الْكُنُفِ﴾ (التكوير: ۱۵-۱۶) و نەينى يە كى رەوان و درەخشانى نىوان نەينى يە كانى رەوانى ئىزىم تىدا بەدى كرد.

بەلى، ئەم ئايەتە پىرۆزە ئامازە بۇ ەسارە گەرۇ كە كان و پەنھان بوون و پاشان ەر كەوتنەو ەيان دە كات و، نەخشىكى ناوازە و وردى بەدبەينان دەخاتە پىش چاوان و، وینەى تابلۆيەك دە كىشيت كە دەرسى پەند و عىبەت دابدات.

بەلى، ەەر ەيندەى ئەم ەسارە گەرۇ كانە لە بازنەى "خۆر" ي سەر كردهيان ەردە چن و دەرۇنە ناو بازنەى ئەستىرە چەسپاو ە كانو ە، ئەوا گەلى نەخشونىگارى نوئى و يەك لە دواى يەك و ناوازە لە رووى ئاسماندا دە كىشن.. جارى وا ەيە يە كىكيان لە گەل يە كىكى ەك خۆى دا شان بە شانى يە كتر دەردە كەون و جوانى يە كى ناوازە و

په ننگين پيكدە هيئن.. هەندى جارى تریه كيكيان خۆى ده كات به ناو ئەستیره
بچوو كه كاندا و به وینهى سەر كرده تى كردنى ئەستیره گهوره كان بۆ بچوو كه كان،
سەر كرده تى يان ده كات. به تايهت ئەستیره دره خشانى "زه ره" كه لهم وه رزه دا و
دواى خۆر ئاوا بون به ئاسۆوه دهرده كه ویت. ههروهها ههساره هاووینه كهى كه پيش
دهمى به يان به دره خشانترين شیوه دهرده كه ویت.. ئەم دوانه جوانى به كى گهلنى ناوازه و
په ننگين به ئاسۆ ده به خشن!

پاشان دواى ئەوهى كه هه موو به كيك لهو ئەستیره و ههسارانه كارى ئەستۆى خۆى
ئەنجام دا و سهر پرشتى ئەوانى تریشى كرد و به وینهى مه كووك خزمه تگوزارى به كانى
خۆى له چینی نهخش و نیگاره ناوازه كه دا به جى هینا، ده گه رپته وه بۆ ناو باز نهى
"پادشا" شكۆداره كهى كه "خۆر"ه، و، پۆشاكى پروناكى ده پۆشیت و خۆى
ده شارپته وه و له پيش چاودا ون ده بیئت!

جا ئەم ههساره گه رپۆكانهى كه قورئانى پیروز به: "الخنس" و "الكنس" ناوى
هیناون، خواى گهوره له گهل ئەم "زهوى" بهى خۆماندا به وینهى كه شتى به ناو ده ریاى
گهردووندا ده یانگيرت و، وهك مهل و بالندهش به ناو بۆشایى ئاسماندا ده یانفریئت و، به
رپكوپىكى به كى به كجار ته واو گه شتىكى دوور و دريژيان پى ده كات و، ئەم كارهش
به وینهى خۆرى ناو جهر گهى ئاسمان ده كات به به لگه له سههر مه زنى
پهروهرد گارىتى به كهى و شكۆمه ندبى خواپه تى به كهى خۆى.

ئهو پادشا به توانايه چهنده شكۆمه منده كه له نىوان كه شتى و فرپۆ كه كانى دا هى وای
تیدا بیئت ههزار جار له زهوى خۆمان گهوره تر بیئت و، له ماوهى بهك چركه دا ماوهى
ههشت سهعات به رپت! بۆخۆت مهوداى ئەو به خته وه رى به بهرز و شهرفمه ندبى به مزنه
لیك بدهر وه كه ده ستى ئەو كه سه ده كه ویت "به ندایه تى" بۆ ئەم پادشا مه زنه ده كات و
له رپى ئیمان وه په یوه ندبى پیوه ده به ستیت و ده بیئت به میوان له سههر خوانى نیعمهت و
رپزلینان و به خشه كانى!

پاشان سه رى "مانگ" م كرد و، بینیم ئەم ئایه ته پیروزه: ﴿وَالْقَمَرَ قَدْرًا نَاهُ مَنَازِلَ حَتَّى
عَادَ كَالْفُرْجُونِ الْقَدِيمِ﴾ نوورپكى تیشك به خش و دره خشانى ئیعباز دهرده خات.

به لئى، تهقدیر و ده ستیشان كردنى به كجار وردى مانگ و سووراندنه وهى به دهورى
زهوى دا و پروناك كرده وهى و سازاندنى كاروباره كانى و پى به خشینی چهنده
بارودۆخیک له بهرامبهر خۆر و زهوى به وه.. هه موو ئەم كارانه، به حسابیكى له وپه رى

وردی و چاودیری دا ده ستیشان کراون که ژیریسی مرۆقی تیدا سه رسام ده بیست و، له هه مان کاتدا ده شییت به پینمای ئه و خواوه ن هه ست و شعورانه ی ئه م ته قدیره ورده ده بینن که بلین: (ئه و که سه به توانایه ی که به م شیوازه ده راسا و ده ستیشانکاری به ورده ئه م کاروبارانه رپک بخت، هه رگیز هیچ شتیکی به لاوه گران نی به). که ئه مه ش مرۆف تی ده گه یه نیست له وه ی: بکه ری ئه م کارانه به سه ر هه موو شتیکیدا به توانایه .

پاشان هه لهاتنی مانگ به دوای ئا و ابوونی خۆردا گه لئی به وردی حسایی بۆ کراوه که ته نانه ت بۆ چر که یه کیش هه له ی تیدا ناکات و به ئه ندازه ی سه ره په نجیه کیش له کاره که ی دوا ناکه ویت. خۆ ئه مه ش هه موو مرۆقیکی سه رنجده ر هان ده دات که بلیت: "سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي صَنْعَةِ الْعَقُولِ!" چونکه "مانگ" به تایه ت له کۆتایی مانگی ئایاردا - وه ک زۆر کاتی تریش - شیوه ی ده مه داس (هیلال) و په له دار خورمایه کی کۆن له خۆ ده گریت کاتی که ده پراوه ناو مه نزلتی ئه ستیره ی "کۆ" (ثریا) وه، ته نانه ت ده لئی "ثریا" هیشوو یه کی خورمایه و له پشت په رده ی ئاسمانه وه به و په له و شکه وه شوپروه ته وه، ئه مه ش و له پیش چاوی ئه ندیسه ی مرۆفدا ده رده خات که دره ختیکی نوورانی و گه و ره له پشت په رده ی ئاسمانه وه هه بیست و یه کیلک له لقه نووک تیژه کانی، په رده که یان دربیست و نوو که که ی و ئه و هیشوو یه لی هیئایته ده ره وه و "ئوره یا" و "هیلال" ی پیکه نیایت! ئه م تابلۆ ره نگینه ئه وه به ئه ندیسه دا ده هیئیت که ئه ستیره کانی تریش به ری ئه م دره خته غه یبی به بن.

ئیتر بۆ خۆت نه رم و ناسکیی ئه م ئایه ته په رۆزه بیینه و تامی شیرینی په وانییژی به که ی بچیزه: ﴿كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ﴾.

پاشان ئه م ئایه ته په رۆزه م به دلدا هات که ده فه رموی: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَأَمْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا﴾ (الملك: ١٥) و ئاماژه بۆ ئه وه ده کات که "زه وی" که شتی به کی گوئی پرایه ل و کاری سپێرداوه. له م ئاماژه یه وه خۆم له سه ر شوینیکی بلندی ئه و که شتی به مه ز نه دا بیینی به وه که به خیرایی به ناو بۆشایی ئاسماندا ده رۆشت و، یه کسه ر وتم: ﴿سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ﴾ (الزخرف: ١٣) که سونه ته له کاتی سواربوونی و لاخ و که شتی و شتانی وه ک ئه واندا بو تریت^(١)!

(١) عن ابن عمر رضي الله عنهما: (أن رسول الله ﷺ كان إذا استوى على بعيره خارجاً إلى سفر كبر ثلاثاً، ثم قال: سبحان الذي سخر لنا هذا وما كنا له مقرنين، وإنا إلى ربنا لمنقلبون) رواه مسلم ١٣٤٢.

ھەروەھا بەم جوجوولە، گۆزى زەويم وا ھاتە بەرچاۋ كە شىۋەي مە كىنەيە كى سىنەماي لەخۇ گرتىت و دىمەنە كان پىشان بدات، ئەو ەبوو ئەستىرە كانى ئاسمانى جوولاند و بە وىنەي سوپا ئەو ئەستىرانەي داىبەر بۆ نمايش كردن و پىش چاۋ خستنى گەلىي دىمەنى ناسك و سەرنج بزوين كە خەلكانى "خاۋەن بىر و ژىرى" گرفتارى سەرسامى و سەرسوورمان دە كەن و، مەستى بىننىيان دەبن و، دەلئىن: "سبحان الله!.. ئەم كارە مەزن و سەرسوورھىن و ناوازە و بەرز و بلندانە چەندە كەم خەرجى و مەسەرەفن!" لەم خالەۋە دوو سەرنجى ئىمانىم بە دلدا ھات:

يە كەمىان: چەند رۆژنىك پىش ئىستا يە كىك لە ميوانە كام پرسىيارنىكى لىي كردم كە گومانىكى لەخۇ گرتىبو، ئەۋىش برىتى بوو لەۋەي: بەھەشت و دۆزەخ گەلىي دوورن لە يە كترەۋە. وا دابىنى كە خەلكى ناۋ بەھەشت بە لوتف و سۆزى خواي مېھرەبان و بە وىنەي بروسكە و بوراق دەفەن و تى دەپەن، ئەي ئايا ئەھلى دۆزەخ كە لە ژىر كۆلى قورسى گوناھە مەزەنە كانياندا دەئالئىن، چۆن و لە رىيى چ ھۆ كارىكەۋە دەپۆن بۆ ناۋ دۆزەخ؟

ئەۋەي بە دلدا ھات برىتى بوو لەۋەي كە:

ئەگەر ھەموو نەتەۋە كانى سەر رووى زەۋى بۆ كۆنگرەيە كى گشتى بانگىشت بكرىن كە - بۆ نمونە - لە "ئەمرىكا" دا بىەسترت، ئەوا ھەموو نەتەۋەيەك سۋارى كەشتى يە گەرە كانى خۇيان دەبن و دەپۆن بۆ ئەۋى.

"كەشتىي گۆزى زەۋى" ش كە لەسەر گەشتى دوور و درىژى ناۋ زەرباي گەردوون راھاتوۋە و لە ماۋەي سالىكدا ماۋەيەك دەپرئت كە دە گاتە بىست و پىنج ھەزار سال رىي.. ئەم كەشتى يە، سەرنشىنە كانى خۇي ھەلدە گرئت و دەيانبات بۆ مەيدانى حەشر و لەۋى رۇيان دە كات. ھەروەھا دۆزەخە بچكۆلە كەي ناۋ جەر گەي زەۋىش لەۋى رۇ دە كات كە پلەي گەرمى يە كەي دە گاتە دووسەد ھەزار پلە - كە پلەيە كە لە گەل ئەۋەي لە فەرموۋەي پىرۇزدا ھاتوۋە يە كاۋيەك دەردە چىت - بە بەلگەي ئەۋەي كە ھەموو سى و سى مەترىك پلەيەك زىاد دە كات و، بە پىي رىۋايەتى فەرموۋەي پىرۇز، لە دنيا و بەرزەخدا ھەندى لە كارمەندى يە كانى دۆزەخى مەزن رادەپەرنئت. پاشان بە فەرمانى خواي گەمورە "زەۋى" دە گۆرپت و دەبىت بە زەۋى يە كى تىرى جوانسى ھەمىشەيى و مەنزلىك لە مەنزەلە كانى جىھانى دۋارۇز.

سهرنجی دووهه مه که به دلدا هات:

کردگاری به توانا و دانای تاك و ته نیا، بۆ مه بهستی دهر خستنی توانست و جوانی و دانستی خۆی و به لگه هینانه وه له سهر "یه کتایی" یه که ی، یاسا و عاده تیکی سهر سوور پهینه ری خستوو ته کار که بریتی یه له ئەنجامدانی گهلنی کاری زۆر و زه بهنده له رینی شتیکی یه کجار که مه وه و، جی به جی کردنی چه ندین ئهر کی مه زن به هۆی شتیکی یه کجار ساده و بچوو که وه ..

له هه ندی "ته" دا و تو و مانه که:

ئه گهر به ديهینانی شتان بدریته پال خوی تاك و ته نیا، ئه و تا راده ی پله ی "وجوب" ئاسانی له به ديهیناندا دهر ده که ویت، به لام گهر بخریته ئه ستزی هۆ کاره کان و وه ستا و ئەنداز یاره زۆر و زه بهنده کانه وه، ئه و تا پله ی "ئیمتیناع" گهرو گرتی زۆر و زه بهنده دینه پیش و سهر هه لده ن. چونکه ههر تا که که سینکی ته نیا - با بلین ئەفسه رینکی سوپا یان به ننا یه ک بیت - ده توانیت به ته نها یه ک جووتله و به و په ری ئاسانی ئه و ئەنجامه ی که ده یه ویت به ده ستی به ئینت و، بارو دۆخی پیوست به چه ندین سهر باز یان به رد و که ره سه ی خانوو به ره که بدات، به راده یه ک که ئه گهر ئه م کاره بخرایه ته ئه ستزی یه ک به یه کی سهر بازه کان یان به رده کانی خانوو که وه، هاته دبی ئه و ئەنجامانه ی دژوار ده کرد، ته نانه ت مه گهر زۆر به سه ختی و ده گمه ن به اتنا یه ته دی.

که واته ههر چی کاری: "هاتو چۆ" و "کیش بوون" و "خولانه وه" و دیمه نی ناسک و نیان ده بینیت و گوزارشت له ته سبیحات کردن ده که ن بۆ خوی گه وره، به تایه ت له چوار وهرزه کان و ئالو گۆری رۆژ و شه ودا، گهر ئەمانه بدرینه پال "یه کتایی" ئه و به ته نها یه ک فه رمانی خوی به کی تاك و ته نیا که بۆ یه ک دانه له و "گۆ" و قه بارانه ی دهر بکات، گهلنی بارو دۆخی به رز و ئەنجامی به نرخ به ده ست ده هینریت، وه ک: دهر خستنی لایه نه سهر سوور پهینه کانی سنعه ت له ئالو گۆری وهرزه کاندای، دانسته نامۆ کانی جیا وازی نیوان شه و و رۆژ و، تابلۆ هونه ری یه به رز و بلنده کانی له مه ر بز ووتنی رواله تیی مانگ و خۆر و ئەستیره کان ..

به لئی، هه موو ئەمانه ئاوا به ئاسانی روو ده ده ن، چونکه سهر جه می به ديهاتوو ان سهر بازی ئه ون و، ئنجا به ویستی خۆی سهر بازیکی ئاسایی (وه ک گۆی زه وی) له نیوانیاندا ده ستیشان ده کات و ده یکات به سهر کرده ی ئەستیره کان و .. خۆری

گەۋرە و زەبەلاھىش دە كات بە چىرايە كى ئەوتۇ كە پرووناكى و گەرمى بە سەرنىشىناتى زەۋى بدات و.. چوار ۋەرەزە كانى سالىش - كە تابىلۇى نەخش و نىگارى تۋانستى خۋاۋەندىن - دە كات بە مە كووك و.. شەۋ و رۇژىش - كە لاپەرەى تىدا نووسىنى حىكمەتى پەرۋەردگارە - دە كات بە سېرنگ و.. مانگىش لە چەند مەنزىلكدا دەستىشان دە كات، بۇ مەبەستى زانىنى كاتە كان و.. ئەستىرە كانىش دەخاتە شىۋەى چەند چىرايە كى پرووناكى بەخش و درەخشىان و نىانەۋە لە دەستى ئەۋ مەلانىكەتانهدا كە "جەزبە"ى مەستى شادى و خۇشحالىيان لى ھاتوۋە!

بەم جۆرە و بەم چەشەنە باروۋدۇخە جوان و رەنگىنەنە، خۋاى گەۋرەى تاك و تەنيا گەلىنى دانستى زۆرى تايەت بە "زەۋى" دەرەخات.

جا ئەم باروۋدۇخانە، گەر لە زاتىكى شىكۆمەندى ئەوتۇ داۋا نە كرېت كە فەرمانە كانى لە سەرتاسەرى بوۋنەۋەراندە جى بەجى دە كرېت و، ھەموۋيان پروۋيان لە سىستەم و ياسا و كارسازىي ئەۋ نەيىت، ئەۋا دەبى گىشت خۇر و ئەستىرە كان، ھەر جى رۇژە، بە جۋولەيە كى سوۋكەلە و بچووك و لە خىرايىيە كى بى سنووردا گەلى ماۋەى بى سنوور بېرن!

بەم جۆرە دەرە كەۋىت كە لە "يە كىتابى" دا ئاسانىيە كى بى سنوور و، لە "زۆرى" شدا گىروگرفتىكى نەپراۋە و بى كۆتايى ھەيە. ھەر لە بەر ئەمەشە كە بازىگان و پىشەسازە كان "يە كىبون" نىك بە "زۆرى" دە بەخشىن، واتە لە ئىۋان خۇياندا ھاۋبە شايەتى و كۆمپانىيا كان دادەمەزىنن، تاكو كارە كانىيان بە سوۋكى و ئاسانىيە بەرپى بىكەن!

پوختەى ئەم قىسانە بىرتىيە لەۋەى كە: رېنى "گومپايى" گەلىنى گىروگرفتى نەپراۋە و بى كۆتايى تىدايە و.. رېنى "ھىدايەت" و "يە كىتابى" ش تابىلى سوۋكە و ئاسانىيە كەشى بى كۆتايىيە.

الباقى ھو الباقى

سەئىدى نورسى

مه کتووبی چوارهم

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

سلام الله ورحمته وبرکاته عليكم وعلى إخوانكم لاسيما.... الخ

برا نازيزه کاتم!

من ئیستا له سهر چله پۆپه ی دره ختیکی گهوره و بهرزی سنه و بهردام که به سهر
یه کییک له لوتکه بهرزه کانی چیای "چام" هوه یه..

له راستی دا من له مرؤف بیزار بووم و پتر دلم به نازه ل و گیانله بهران ده کریته وه!
خۆ ههر کات چهزم لئی بیته له گهل خهلکی دا دابنیشم و گفتو گۆیان له گهل بکه م،
ئهوا به ئهنديشه وا داده نینم که ئیوه م لئی نزیکن و قسه تان له گهل ده که م، تا به م شیوه یه
دلنه وایی به خۆم بیه خشم!

گهر هیچ ریگرێک نه یه ته پیش، نیازم وایه یه که دوو مانگ لیره دا به ته نیایی. بچینمه وه.
جا ههر کات هاتم بۆ "بارلا" ئهوا به پیی خواست و ئاره زووی خۆتان به دوای
هۆ کارێکی چاوپیکه وتن و گفتو گۆدا ده گهرین. به راستی من له ئیوه زیاتر تاسه مه مند و
موشتاقی بارلام!

وا ئیستاش ئه و اتایانه تان بۆ ده نووسم که به سهر ئه م دره ختی سنه و به ره وه به دلدا
هاتن:

یه که میان: خاتیره یه کی تا راده یه که تاییه تی یه، چونکه یه کیکه له نه نیی یه که م، به لام ئیوه
که سانیک نین که نه نییان لئی بشارریته وه. ئه ویش بریتی یه له وه ی که:

ههروه که به شیکی ئه هلی حه قیقه ت نووره کانی ناوی جوانی "الودود" ی خوا ی
گه وره یان ده ست که وتوو وه، له په بجه ره کانی بوونه وه ران و له رپی دره و شان وه کان و
پله ی هه ره بهرزی ئه و ناوه وه روانیویانه ته خوا وه ندی "واجب الوجود" .. ئه م برایه شتان
که ههر هیچ نی یه و له گهل هیچ شتی که دا ناو نابریته (دانه ر مه به سستی خۆیه تی) له و کاته دا

که تهنها خزمهتی قورئانی پیرۆز ده کات و خهریکی بانگی خه لکی به بۆ ئهو گه نجینه
بین کۆتایی یانهی قورئان، وه سفیکی پنی به خشراره که به هۆیه وه له نووره کانی ناوی
جوانی "الرحیم" و "الحکیم" ی خوای گهوره به هره مه ند ده بیئت!
جا سه رجهمی "وته کان" چهند دره وشانه وه یه کی ئهو به هره مه ندی یهن!
له خوای گهوره ئومیده وارین که "وته کان" به هره مه ندی ناوهرۆکی ئهم ئایه ته پیرۆزه
بکات که ده فرموی:

﴿وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ (البقرة: ۲۶۹).

دوو هه میان: کتوپر ئهم بر گه یه مه هاته وه یاد که له ته ریه تهی نه قشبه ندی دا ده و تریت:
در طریق نه قشبه ندی لازم آمد چار ترک ترک دنیا، ترک عقی، ترک هستی، ترک ترک^(۱)
یه کسه ر دوای ئه وه، ئهم بر گه یه ی خواره وه مه به دوای ئه وه ی پیشو ودا به دلدا هات:
در طریق عجز مندی لازم آمد چار چیز
فقر مطلق.. عجز مطلق.. شکر مطلق.. شوق مطلق، ای عزیز^(۲)
پاشان ئهو شیعه ره نه گین و به ییز و پر له و اتا و وه سفهی تۆم هاته وه یاد که ده لیت:
سه بری لاپه ره ی ره نه گینی په راوی گه ر دوون بکه... هتد..
پاشان له ده لاقه ی ئهو شیعه وه سه بریکی ئهو ئه ستیرانه م کرد که به بنمیچی ئاسماندا
شۆر بوونه ته وه.. له بهر خۆمه وه و تم: خۆزگا شاعیر بوومایه تا ئهم شیعه رم ته و او بکر دایه.
جا هه ر چهند به هره ی شیعه ر هۆنرین له خۆمدا شک نابهم، که چی دهستم دایه
ته و او کردنی، به لām نه متوانی له شیوه ی شیعه ردا ته و او ی بکه م، به لکو چۆن به دلدا هات
هه ر وه هایش نووسیم. جا ئه گه ر تۆ بیئت خۆشه - ئه ی ئهو که سه ی که میراتگری
منیت! - بیکه به شیعه ر و بیهۆ نه ره وه.

(۱) واته: له ته ریه تهی نه قشبه ندی دا مرۆف ده ین ته رک ی چوار شت بکات: "ته رک ی دنیا". واته دنیا نه کات به
ئامانج و مه به ست. دووهه م: "ته رک ی ئاخیره ت به حسابی نه فس" واته: مه به ستی ده ستکه وتنی ئاخیره تیش
نه بیئت، یۆ هینانه دی خواسته کانی نه فسی. هه ره ها "ته رک ی نه فس" یه وه ی که نه فس له بیر بیر نه مه وه. پاشان
"ته رک ی ته رک" واته: هه ر بیر له م ته رک کردنه ش نه کاته وه، بۆ ئه وه ی دوو چاری خۆ به گهوره زانین و
له خۆبایی بوون نه بیئت! (وه ر گێر له وته ی بیست و چه ته می کێبی "وته کان" ی دانهره وه هیناویه تی).
(۲) واته: ئه ی بری ئازیزی ده سته وسان! له ریگه ی "کۆله واری و ده سته وسانی" دا ده بی چوار شت ئه بنجام
یدهیت: هه ژاری په ها.. کۆله واری و ده سته وسانی په ها.. شوکرانه بژی ری په ها.. شوق و تاسه مندی
په ها. (وه ر گێر)

ئەو خاتىرەيەش - كە كتوپر بە دلدا ھات - بەم جۆرە بوو:
گۆئى بۇ وتارى بەتام و شىرىنى ئەستىرە كانىش رابگرە..
با بزائىت كە: مۆرى حىكمەتى نەخشاوى سەر روخسارى "بوون" چىيى پىيار داوہ!

* * *

دەبىنىت: ھەموويان پىكەوہ لەسەر زمانى "حەق" دەدوین و، بە يەك دەنگ دەلتىن:
ئىمە بەلگەي روونى درەخشانىن لەسەر سام و ھەيەتى خواوہندى بەتواناى
شكۆمەند.

* * *

ئىمە شايبەتى راستىن لەسەر "بوون" و "تەنيايى" و "توانست" ى بەدەيئەرى مەزن..
بە چەشنى مەلائيكەت، تەماشاي ئەو موعجىزاتە خنجىلە و ناسكۆلانە دەكەين كە
پرووى زەوىيان ئارايشت داوہ.

* * *

ئىمە ھەزاران چاوى بىنەرىن كە لە ئاسمانەوہ بەسەر پرووى زەوىدا دەپوانىن و،
سەيرى بەھەشت دەكەين^(۱).

* * *

ھەزاران بەرى پەنگىنى درەختى بەدەياتووانىن كە دەستى دانستى خواوہندى
شكۆمەند و خواوہنى جوانى بە ئاسمان و لق و پەلەكانى رېيى كاكىشاندا ھەلتى
واسيويىن.

* * *

(۱) پرووى زەوى شەتلىگا و كىلگەي بەھەشتە، چونكە چەندىن موعجىزاتى بى سنوورى توانستى خواى
گەورەي تىدا پىش چاودەخرىت. جا ھەرەك "مەلائيكەتان" ى ناو جىھانى ئاسمانەكان تەماشاي گۆي زەوى
دەكەن و ئەو موعجىزاتانەي تىدا دەبىنن، بە ھەمان جۆر "ئەستىرەكان" ىش - كە رەك چاوى بىنەر وان بۇ تەن و
قەبارەكانى ئاسمان - بۇ ئەو موعجىزاتانە دەروانن، كەواتە ئەوانىش بە وئەي مەلائيكەتەكان ھەركات بۇ ئەو
بەدەياتووہ ناسكۆلانەي پرووى زەوى دەروانن، سەرىكى بەھەشتىش دەكەن و، ئەو كارە دەراسا و كاتىيانەي
ئىرە لە شىوہ باقى و ھەمىشەي بەكانى ئەوئىدا دەبىنن. واتە ئەو ئەستىرانە لەو كاتەدا ھەرەك تەماشاي گۆي
زەوى دەكەن و چاويكىيان لە زەوىيە، بە روانىنىكى تر ئاورىش لە بەھەشت دەدەنەوہ و چاوەكەي تريان
لەسەر بەھەشتە. بەو واتاپەي كە ھەردوو لايان چاويان لە ھەردوو جىھانەكەوہيە. (دانەر)

ئىمە برىتتىن لە چەند مزگەوت و خانە و لانەيەكى گەرۆك و بلند و، چەند گلۆپىنكى
رووناكى بەخش و، چەندەها كەشتى و فرۆكەى گەورە بۆ ئاسمان نشىنان.

* * *

ئىمە موعجىزەى توانستى بەتوانايەكى خاوەن كەمال و.. كارى دەراساى سنەعتى
داناىەكى شكۆمەندىن و..

داناىى ناياب و.. بەدیهاتوانى گەورە و گرنگ و.. چەندەها جىهانى رووناكىمان لە
نامىز گرتووه!

* * *

بەم جۆرە دەركەوت كە: ئىمە بە سەد و يەك ھەزار زمان، سەد و يەك ھەزار بەلگە
بەرچا و دەخەين و دەياندەين بە گوپى كەسانىكدا كە مرۆفنى راستەقىنەن.

دەك چاوى باباى مولحىد كوئىر بىت، كە پرووى رووناكى ئىمە نايىنىت و،
گوفتارە روون و رەوانە كاغان نايىستىت!.. ئىمە چەند بەلگەيەكى راست و رەواىن كە
"حەق" لەسەر زارمان دەردەچىت.

* * *

سكە و مۆرى ھەموومان ھەر يەككە و.. تىكرا تەسبىحات گوزار و بەندەى
پەرورەدگارمانىن و لە ژىر فەرمانى ئەوداين.

ئىمە بەدەم جەزبەى خۆشەويستى خواى گەورەو ياد و زىكرى ئەودە كەين و،
ھاوبەشى بازنەى زىكرى رپى كاكىشانىن!

الباقى هو الباقي

سەعیدى نورسى

مه كتووبى پينجهم

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

ئيمامى ره بيانى^(۱) - خواى لى پازى بيت - كه خوږى تيشك به خشى زنجيره ي نه قشبه ندى يه، له مه كتووباته كه ي دا ده فەر مويت:

(پروون بوونه وه ي راستى يه كانى ئيمانم له هه زاران چيز و كه رامهت ي باشتره)^(۲)!
هه روه ها فەر موويه تى:

(۱) "ئيمامى ره بيانى" (۹۷۱-۱۰۳۴ ك) ناوى (مه حمده ي كوږى عمبدولئه حمده) ه و خه لكى (سه ره هند) ي هيندستانه و ناز ناوى به "فارووقى" بلاو بووه ته وه چونكه له نه وه ي جه زره تى عومهرى كوږى خه تابه، خواى لى پازى بيت. نوينكارى ئاين (مجدد) بووه له سه ره تاي هه زاره ي دووه مى كوچى دا و به راستيش ئه ركى تازه كردنه وه ي به چى هيناوه. له زانبارى يه كانى سه رده مى خوى دا ده ستىكى تابلىنى بالاى بووه، جگه له وه ي كه خاوه نى ده روونى پاك و ئىخلاصىكى كه م وپنه و رزحىكى په روه رده كراو بووه له به نده ايه تى دا بؤ خواى گه وره و، دلئىكى هه ميشه بيدارى بووه. چهندين جار پله وپايه ي به رزى دراوه تى هيجيانى وه رنه گرتوه. ئه و ئاشووبه ي (ته كه رشا) ي هيند بؤ له ناو بردنى ئىسلام هه لى گيرساند، ئه م زاته توانى به ره نگارى بيته وه و رووبه پرووى رابوه ستىت و ده ولته تى مه غول له هيندستاندا له "ئيلحاد" و "بى پرواى" و "به ره مى" يه وه بگيرپته وه بؤ باوه شى ئىسلام له رى بلاو كردنه وه ي په پره وى به يعهت و برايه تى و پئيمابى خه لكى يه وه و، توانى (ته صه ووف) له مو شتانه ي ئىكه لى بوو بوون و ليليان كردبوو، پاك بكانته وه. به ي يه ئيمامى ره بيانى به خوږى تيشكدارى قوتابخانه ي نه قشبه ندى ده ژميرىت له ته صه ووفدا. بانگه وازه كه ي به شيوه يكى به ر بلاو له نيوه دوور گه ي هينددا بلاو بووه وه و، په كيك له به رو بووه كانى (تورنگ زيب) شاي خواناس بوو كه له سه رده مى فەرمانه واپى ئه ودا سه رى ئىسلام و موسلمانان به رز بووه وه و كافرانى سه رشوږ كران. ته ريقه ته كه ي به هوى گه وره زانا و كه سايه تى به ناو بانگى كورد: "مه ولانا خاليدى نه قشبه ندى" يه وه (۱۱۹۲-۱۲۴۲ ك) له هه مسو جيهانى ئىسلامى دا بلاو بووه ته وه.. چهنده به ره همىكى دواى خوى به چى هيشتوه، به ناو بانگه كه يان "مه كتووبات" ه كه "مه حمده موراد مه نزيله وى" كردوويه تى به عه ره بى. (وه رگير)

(۲) ئه مه پوخته ي ته يه كى ئيمامى ره بيانى يه له مه كتووبى دوو سه د و ده همى مه كتووباته كه ي دا. پروانه: (مكتوبات الإمام الرباني) ج ۱/ص ۱۸۲. (وه رگير)

(ئه نجام و ئامانجی سه رجهمی ته ريقه ته سو فی یه کان بریتی یه له: دهر کهوتن و ئاشکر ابوونی راستی یه کانی ئیمان)^(۱).

ههروه ها فهرموویه تی:

(ویلایه ت سنی به شه. یه کهم: ویلایه تی "صوغرا" یه، که بریتی یه له و ویلایه ته ی لای خه لکی ناوبانگی هه به. دووه هم: ویلایه تی "وسطا - مامناوه ندی" یه. به شی سنی هم: ویلایه تی "کوبرا" یه. ئهم به شه یان بریتی یه له کردنه وه ی پئی یه کی راسته و خو به ره و حه قیقه ت بئی ئه وه ی مرؤف به ناو به رزه خی ته ريقه تدا تیپه ر بییت، که ئهمه ش به هۆی "میراتگری پیغه مبه ره وه ﷺ ده ست ده که ویت)^(۲).

ههروه ها فهرموویه تی:

(له ته ريقه تی نه قشبه ندی دا به دوو بال سلووک ده کریت: باوه پری راست و دامه زراو به راستی یه کانی ئیمان، له گه ل ئه ئهماندانی ته و اوه تی فهرزه کان. خو ئه گه ره هه ر که موکووری و ناته و او یه که له هه ر کامی ئهم دوانه دا بییت، ئه و ا گه لئی دژواره که بتوانیت ئهم ته ريقه ته بگریته بهر)^(۳).

به و واتایه ی که: ته ريقه تی نه قشبه ندی سنی دمه نی هه یه.

یه که میان: که مه ز نزیبانه و له هه موویان له پیشتره، بریتی یه له: خزمه تکردنی راسته و خو ی "راستی یه کانی ئیمان"، ئه و خزمه ته ی که ئیمامی په بیانی خو ی له دوا روزه کانی ژبانی دا گرتیه بهر.

دووه هم: خزمه تکردنی فهرزه کانی ئایین و سونه ته کانی پیغه مبه ره ﷺ له ژیر سایه و په رده ی ته ريقه تدا.

سنی هم: هه و ئلدانه بۆ نه هیشتنی نه خو شی یه کانی دل و ده روون له پئی ته سه ووف و سه یر و سلووک و هه نگا و نانی دلی مرؤفه وه.

یه که میان له حوکمی "فهرز" دایه و.. دووه هه میش له حوکمی "واجب" دا و.. سنی هه میش له حوکمی "سونه ت" دایه!

(۱) هه مان سه رچاوه و لاپه ره. ماموستا نوورسی لیبه دا پوخته ی قسه که ی ئیمامی په بیانی هیناوه. (وه رگیر)

(۲) پوخته ی مه کتووبی دووه سد و شه سته مه. پروانه سه رچاوه ی پیشوو: ج ۱/ص ۲۴۰. (وه رگیر)

(۳) پروانه هه مان سه رچاوه: مه کتووبی حه فتا و پینجه م (ج ۱/ص ۸۷) مه کتووبی نه وه د و یه که م (ج ۱/ص ۹۹)

مه کتووبی نه وه د و چواره م (ج ۱/ص ۹۹-۱۰۰). (وه رگیر)

جا مادهم حقیقت وایه، ئەوا من لەو باوەرەدام که ئە گەر "شیخ عەبدولقادری گەیلانی"^(۱) و "شاهی نەقشبەند"^(۲) و "ئیمامی رەببانی" و هاوچەشنیان لە قوتبە کانی ئیمان - خوالە هەموویان رازی بیټ - لەم سەر دەم و چەرخی ئێمەدا بوونایه، هەموو توانایەکی خۆیان بۆ بەهێز کردنی "راستی یە کانی ئیمان" و "عەقیدە ی ئیسلام" بە کاریان دەهینا. چونکە بەختە وەریی هەمیشەیی لەم دووانەو هە پەیدا دەبیټ و، هەر کەمتر خەمی کردنیڤ تیا یاندا ئەنجامه کە ی بەدبەختی هەمیشەیی دەبیټ. ئەو تا هەر گیز ناگۆنجی بە بێ ئیمان کەس بچیتە بەهەشتەو، بەلام زۆر کەس هەن که بێ تەسەووف بەهەشتیان دەستگیر دەبیټ و دەپۆنه ناوی. مەرفۆف بێ "نان" ناژی، بەلام دەتوانیټ بە بێ "میوه" ژیان بیاتە سەر! کەواتە تەسەووف میوه یه و راستی یە کانی ئیسلامیش نانی!

جاران سەر کەوتن و بەرز بوونەو هە لە پرسی "سەیر و سلوو کەو ه" بۆ هەندێ لە "راستی یە کانی ئیمان" چل رۆژ تا چل سالی دەخایاند. ئە گەر لەم سەر دەمەدا میهرەبانیی

(۱) شیخ عەبدولقادری گەیلانی لە سالی ۴۷۰ی کۆچی هاتوو تە دنیاو ه و لە نەو هی حەزرتی حەسەنە. بۆ خویندن رۆیشتوو ه بۆ بەغدا و سەر جەمی زانستە ئیسلامی یە کانی ئەو رۆژ گارە ی لای زانیانی پایە بەرزی بەغدا، خویندوو ه. یە کینکە لە گەر هە خزمەتگوزاران ی ئایینی ئیسلام و، چەندە ها کەس لە گاور و جوولە کە کان لە خزمەتی دا موسلمان بوون و هەزاران موسلمانیش لە سەر دەستی دا تۆبە یان کردوو و دەستبەرداری کردوو ه خراپە کان بوون. چەند کتیبکی لە دوا ی خۆی بە جی هیشتوو ه هک (الغنیة) و (فروح الغیب) و (الفتح الربانی). لە سالی ۵۶۱ هک لە تەمەنی نەو دە سالی دا کۆچی دوا یی کردوو ه و لە قوتابخانە کە ی خۆی لە بەغدا نیژراو ه. بۆ مەبەستی ناسینی پایە بەرزیی ئەم مەردە مەزنە و ناشنا بوون بە پۆلی کاریگەری لە میژووی ئیسلامدا، خوینەری بەرپز رەوانە ی ئەو فەسلانە دە کەین که مامۆستای میژوونووسی هاوچەر خ (أبو الحسن الندوی) - خوالی خۆش بیټ - لە بەرگی یە کەمی: (رجال الفکر والدعوة فی الإسلام) دا تۆماری کردوون. هەر هە کتیبی: (هکذا ظهر جیل صلاح الدین وهکذا عادت القدس) نوو سراوی: (د. ماجد عرسان الکلیانی) بە تایبەت (ص: ۲۰۲-۲۰۴). (وەر گێر)

(۲) شاهی نەقشبەند ناوی (عەمەدی کوری عەمەد) ه و ناسراو ه بە (خواجە عەمەد بەهائە ددین) و دامەزرینەری (تەریقەتی نەقشبەندی) یه. لە مانگی موحررەمی سالی ۷۱۷ک لە گوندی (قەصری عاریفان) ی نزیک (بوخارا) کە یێشی دەوتریټ: (قەصری هیندوان) لە دایک بوو ه و لە (سەمەرقەند) خویندوو یه تی و چەندین شوینی تر گەراو ه و بەرەمەندی دەرس و پەرور دە ی گەلسی زانا و بیاباشی سەر دەمی خۆی بوو ه، پاشان گەراو ه تەو ه بۆ بوخارا و لە تەمەنی هەژ دە سالی دا ژنی هیناوه. دوو جار یش حەجی کردوو ه و تا کۆتایی ژیا نی لە بوخارا دا ماو ه تەو ه و، هەر لەویش (تەریقەتی نەقشبەندی) ی دامەزراندوو ه. لە بەرواری (شەوی دوو شەمە ۳/ رەبەعی یە کەم) ۷۹۱ک) و لە سەرەتای تەمەنی حەفتا و چوار سالی دا کۆچی دوا یی کردوو ه و لە گوندە کە ی خۆی (قەصری عاریفان) ئەسپار دە ی خاک کراو ه. چەند بەرەمییکی دوا ی خۆی بە جی هیشتوو ه، و هک: (رسالة الواردات)، (الأورد البهائية)، (حیاتنامە)، (دلیل العاشقین). (وەر گێر)

خواوهند رتيهك ناماده بكات كه له ماوهي چل دهقيقه دا مرؤف بهو راستي يانه بگهيه نيٽ، كارنيكي ژيرانه ني به وازي لني بهيئرنيٽ و نه گيرنيٽه بهر!
بهلني، ئهوه كه سانهي كه سي وسني وتهي كتبيبي "وته كان"^(۱) (سؤزلهر) به وردى و سه رنجدانه وه دهخويننه وه، دان به وه دا دهنيٽ كه ئهوه وتانه رتيه كي قورئاني وهك ئه مه يان نه بهردهمدا بؤ كر دوونه ته وه!
جا مادهم راستي ئه مه يه، ئهوه ا كتبيبي "وته كان" كه نهيني يه كانى قورئاني پيرؤز پروون ده كاته وه:

كارهگه رترين ده رمان و باشترين هؤكارى سارپؤز كردنى زامه كانى ئهم چه رخييه ..
سوودمه ندرتيرين پرووناكي يه بؤ كؤمه لگاي ئيسلامى كه دوو چارى هيرشه كانى سوپاي تاريكي بووه .. ته نانه ت راستيرين رابه ره بؤ ئه وانهي كه سه رگه ردانى ناو شيو و دؤلى گومرپاي بوون.
ده سا براكه م!
تؤ باش ده زانيت كه:

ئه گه ر "گومرپاي" له "نه زاني" يه وه سه ري هه لداييٽ، نه هيشتن و لا بردنى كارنيكي ئاسان ده ييٽ. به لام گه ر له "زاني" وه ييٽ، ئهوه گه لني دژواره لا بيريٽ!
جاران ئهم به شهي دوايي زؤر ده گمه ن بو، له هه زار كه سدا مه گه ر يه كيك به ناوي "زانست" وه له رتي بترازايه.

جا ئه گه ر گومرپاياني له م جؤره سه ره له بدن، ئهوه له هه زاران كه سدا مه گه ر ته نها يهك دانه يان بگه رتيٽه وه و رتي راست بدؤزتيٽه وه. چونكه ئهوه جؤره كه سانه له خؤيان رازين و، له وه كاته دا كه نه زان و نه شاره زان، پييان وايه زانا و ئاگادارن!
من له وه باوه ربه دام كه خواي گه و ره تاييه تكاربي: چاره سه ري شيفابه خش و ده رمانى دژ به ژه ره كانى كوفرى "ئهم گومرپاي" يه سه رده مي به: "وته كان" به خشيوه، كه له راستي دا بريٽين له چه ند بريسكه يه كي مه عنه ويى ئيعجازي قورئان.

الباقى هو الباقى
سه عيديدى نوورسى

(۱) (وته كان) له لايه كه وه ناوه بؤ يه كه مين بهرگي كؤمه له په يامه كانى نوور، كه مامؤستا نوورسى دايناون و بريٽين له سي وسني وته (په يام)، له لايه كي تريشه وه ناوه بؤ سه رجه مي په يامه كانى نوور. (وه رگيٽ)

مه كتووبی شه شه م

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

سلام الله ورحمته وبركاته عليكما وعلى اخوانكما ما دام الملوان^(۱) و تعاقب العصران
وما دام القمران^(۲) واستقبل الفرقدان^(۳).

تهی دوو برای به غیرهت و هاورپئی جواغمهردم! تهی تهو دوو کهسهی که مایهی
دلته و ایمن لهم دنیای خانهی نامۆبی بهمدا!
مادهم خوای گهوره ههردوو کتانی له گهل مندا به شداری تهو و اتایانه کردووه که به
نیعمهت و به خشایشی خۆی به "بیر"ی منی به خشیون، تهو مافی خۆتانه که له
ههست و نهسته کانیشمدا به شداریم بکهن.
وا هه ندیگ لهو ئازاری جودایی به تان بۆ ده گیرمهوه که لهم غه ربیی بهمدا پیوهی
ده نالینم، تهو انه شیان که ئازار و سوپیان زیاتره له دلی خۆمدا هه لیان ده گرم و
نایانخه مه پروو، تا کو ئیوهش به ئازاره کاغوه نه تلینمهوه:
دوو سی مانگه به تنیایی ماومه تهوه و، مه گهر نزیکه ی بیست رۆژ جارنیک میوانیک
بیّت و سه رم لی بدات، ده نا زۆریه ی کاته کانی تر به تنیا که سی ده مینمهوه. و انزیکه ی
بیست رۆژه هیچ که سینکم له خه لکی چیا که له دهو رو به ردا نه ماوه و هه مرویان بلاوه یان
لی کردووه.

(۱) الملوان: شهو و رۆژ و هم سهرو تهو سهری شهو و رۆژ. (وهه گبیر)

(۲) القمران: مانگ و خۆر. (وهه گبیر)

(۳) الفرقدان: دوو تهستیزه ی گه شن به ئاسمانهوه. (وهه گبیر)

لهه چه شهه چيا چؤلاندها كه غه ريبه به ياددا دههين، كاتى كه شهه په ردهى خؤيم به سه ردا داده داته وه و جگه له خشهى خهه بزوينى گه لاي داره كان هيج دهنگ و زايه لهيه كى ترى تيدا نايستريت، خؤم له نيوان ينج جؤرى غه ريبى دا دههينمه وه:

يه كه ميان: له بهر نه وهى هه ندى به ساللا چووم و پيرى كارى خؤى تيدا كر دووم، نه وا هه ستم به غه ريبى و دوورى خؤم كر ده وه كه سو كار و هاوړئ و خؤشه ويستانهه كه به جى يان هيشتووم و كؤچيان بؤ جيهانى به رزه خ كر دووه ..

هه ر لهه غه ريبى به وه باز نهى غه ريبى به كى ترم لى خرايه سه رپشت، كه برتتى بوو له وهى هه ستم به غه ريبى به كى ناويتهى نازارى جودايى كر ده، چونكه بينيم زؤر بهى نه وه بوو نه وه رانهى كه په يوه نديم پيانه وه هه يه، به وينهى به هارى رابوردوو، پؤشتوون و به جى يان هيشتووم!

ئجلا له ناوه ندى نهه غه ريبى به وه باز نهى غه ريبى به كى تر كرايه وه، كه غه ريبه له نيشتمان و كه سو كار، چونكه هه ستم به غه ريبى به كى ناويزانى نازارى جودايى كر ده كاتى بينيم به ته نيابى و دوور له نيشتمان و كه سو كارم ده ژيم.

هه ر له ناوه ندى نهه غه ريبى به وه، بارودؤخى شهوى تار و چيا به رجه سته كانى به ردهه م غه ريبى به كى نهوتؤيان به سه ردا دادامه وه كه خهه و خهفه تيكى ناويتهى سؤز و به زه بهى له گه ل خؤدا هينا بوو .. كه نههش كارنيكى كر ده هه ستم بكهه مهيدانى غه ريبى به كى تر له به ردهه پؤحمدا كراوه ته وه، كه وهخته نهه ميوانخانه فانى به جى به هيليت و پرووه نه به ده و هه تاهه تايى بكه ويته رى. له مه وه هه ستم كر ده كه غه ريبى به كى نااسايى منى له ناميز گرتووه. بؤيه كه و تمه بير كرده وه و يه كسه ر له بهر خؤمه وه وتم: "سبحان الله". ئجلا بيرم كرده وه له وهى كه تايا چؤن مرؤف بتوانيت پرووه پرووى نهه هه موو تاريكى به زؤر و يه كه له سه ر يه كه و غه ريبى به جؤراو جؤرانه بيه ته وه كه بهه چه شهه ناويتهى به كترى بوون؟

"دل" م هاواري لى هه لسا و وتى:

نهى په روه ر دگارم! من غه ريب و ته نها و لاواز و بى توانا و نه خؤش و دهه سته وسان و پير و بى ئيختيارم!

نهى خواى گه ورهه! هانام بؤ هيناويت! دهه سا فريام بكه وه .. داواى ليخؤشبوونت لى ده كهه .. له دهه ر گانهى تؤدا دهه سته وسان و بى دهه سته لات كهه وتووم، هيز و توانات لى دهه خوازم!

یه کسر "نووری ئیمان" و "رژنه‌ی قورئان" و "لوتف و سۆزی په‌روه‌ردگار" هاتن به هانامه‌وه و هینده هیز و بیژان پی‌دام که هر پینج جزوه غه‌ریبی‌یه تاریکه کانی ده‌وره‌به‌ریان بۆ ره‌واندمه‌وه و گۆری‌یان به پینج بازنه‌ی نوورانیی شاد و دلته‌وایی به‌خش. ئیتر "زمان"م ده‌ستی کرد به دوویات کردنه‌وه‌ی ئایه‌تی:

﴿حسبنا الله ونعم الوكيل﴾ (آل عمران: ۱۷۳).

"دل"یشم ئەم ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ی خوینده‌وه که ده‌فه‌رموی:

﴿فان تولوا فقل حسبي الله لا اله الا هو عليه توكلت وهو رب العرش

العظيم﴾ (التوبة: ۱۲۹).

پاشان "عقل"یشم پرووی گوفتاری ئاراسته‌ی "ده‌روون"ی نیگه‌ران و ده‌م به هاوار و شله‌زاوم کرد و وتی:

ئهی بیچاره!

واز له سکاالا و هاوار بهینه‌و، پشت به خوای گه‌وره‌ی خۆت بیه‌سته..

چونکه سکاالا - خۆی له خۆی‌دا - به‌لایه‌کی ئاوێته‌ی به‌لایه‌ و گوناھیکه‌ له

دوو‌تویی گوناھباری‌دا.

* * *

گه‌ر به‌ بۆنه‌ی ئەم به‌لایه‌ته‌وه "به‌لایه‌خش" بناسیت و بیدۆزیته‌وه، ئەوا به‌لاکەت له راستی‌دا ده‌بیت به‌خششیکێ مه‌زن و سه‌فایه‌کی یه‌ کجار زۆر.

که‌واته‌ واز له سکاالا بهینه‌و، قازانجی شوکرانه‌بۆتری ده‌ستی خۆت بجنه، چونکه

زه‌رده‌خه‌نه‌ی گۆل له شه‌وقی پرووی: "بولبولی عاشقیه‌تی!"

* * *

ئهو‌تا دنیا که‌ت - به‌ بێ خواناسی - سه‌رانسه‌ر ئازاره‌ و هه‌رده‌م پروو له نهما‌نه.

که‌واته‌ وه‌ره‌ له‌م به‌لایه‌دا پشت به‌ خوا بیه‌سته..

بۆچی به‌م جزوه‌ له ده‌ست به‌لایه‌کی بچووک‌وا هاوار ده‌که‌یت، که‌ له هه‌مان کاتدا

په‌ر به‌ دنیا کۆلی به‌لات له‌سه‌ر شانه‌؟!

* * *

زه‌رده‌خه‌نه‌ی "ته‌وه‌ ککول" له پرووی به‌لادا بنوینه، با ئه‌ویش به‌ پینکه‌نین به‌ره‌و پرووت

بیته‌وه..

چونكه تا ئو له پيكنه نيندا بئيت، ئهوا هيدي هيدي بچووك ده بئيتوه، هه تا به تهواوى ناميئيت.

* * *

پاش ئه مه، منيش به وينه ي به كيك له ماموستا كاتم، كه مهولانا جه لاله دديني رومي به^(۱) و له گه ل نه فسي خوي دا دواوه، وتم:

او گفت "ألسْتُ" و تو گفتی "بلی" شکر بلی "چيست؟ كشيدين بلا
سر بلا چيست؟ كه يعنى منم حلقه زن در گه فقر و فنا^(۲)

واته:

ئايا ده زانيت چ نهيني يه كه له "به لا" دا هه يه؟

ئو نهيني يه بريتي يه له وه ي كه مرؤف له ده رگاي "هه ژاري" بدات و ده ست له خهلكي و موحتاج بووني پييان دابشوات.
ئا له م كاته دا له بهر خو مه وه وتم:

(۱) مهولانا جه لاله دديني رومي له شاري (به له خ) له دايلك بووه و له شاري (قونيه) ش كو چي دوايي كردووه. له نيوان ساله كاني: (۶۰۴-۶۷۲ك/۱۲۰۷-۱۲۷۳ز) دا ژياوه. له فيقه ي حه نه ف ي و سه رجه مي زانسته كاني رؤزگاري خوي دا زانايه كي به ناوبانگ و به توانا بووه و، دواي وه فاتي باو كي له سالي ۶۲۸ك دا له چوار قوتابخانه ي شاري "قونيه" دا ده رسي و توره ته وه. پاشان ريبازي ته سه ووفي گرتووه ته بهر و (شه مسي ته بريزي) له م بواره دا رابه ربي كردووه. پاشان ته ريفه تي "مهوله وي" ي دامه زران دووه. گه لسي به ره مه مي دواي خوي به جي هيشتوره، وهك (فيه ما فيه، ديوان شمس تيريزي، ديوان كبير) به لام به ناوبانگ تيرينان (مه سته وي مه عنه وي) يه كه بيست و شمش هه زار به يتي شيعره به زماني فارسي و، بؤ جه ندين زماني جيهاني وه رگيراره و بووه به هوي بلاو بووه وه ي ناوبانگي مهولانا له سه رتاسه ري جيهاندا. بؤ زانيني دريژه ي ژياني پروانه: (مولانا جلال الدين الرومي في حياته وشعره، تأليف: الدكتور محمد عبدالسلام الكفافي، دار النهضة العربية، بيروت، ۱۹۷۱) ههروه ها به رگي يه كه مي: (رجال الفكر والدعوة في الإسلام) نووسيني خواليخوشبوو (السيد أبو الحسن الندوي). (وه رگير)

(۲) واته: كاتي خواي گهوره فه رموي: ﴿أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ﴾ له وه لامدا وت: ﴿بَلَى﴾. به لام ئه ي كواني شو كرانه ي وتي ئه م ﴿بَلَى﴾ يه؟ ئه و شوكره - له راستي دا - بريتي يه له تله نه وه ي مرؤف به ده ست به لاوه. ئه ي ئايا ده زانيت نهيني به لا چي به؟ ئه و نهيني يه بريتي يه له وه ي كه مرؤف له پيناوي خواي گهوره دا له ده رگاي هه ژاري و فه نا بدات. پروانه: (ديوان كبير) ي مهولانا جه لاله ددinin ص ۱۵۷ غه زه لي ژماره: ۲۵۱. (وه رگير)

به‌لئی.. راسته.. هەر ته‌نھا به: ده‌سته‌وسانی و ته‌وه‌ککول و هه‌ژاری و هانا‌بردن بۆ خوای گه‌وره، تاریکی‌یه‌کان ده‌په‌وینه‌وه و ده‌ر‌گای پرو‌ناکیش له‌ مرۆف ده‌خ‌ریته سه‌رپشت. که‌واته سوپاس بۆ خوای گه‌وره له‌سه‌ر "نووری ئیمان و ئیسلام".
 ئەم بر‌گه‌یه‌ی خواره‌وه‌م له‌ پهنده‌ به‌ناوبانگه‌کانی "الحکم العطائیه"^(۱) به‌رچاو که‌وت که‌ راستی‌یه‌کی مه‌زنی له‌خۆ گرتووه، ده‌لێت:
 "ماذا وجدَ مَنْ فقدَه وماذا فقدَ مَنْ وجدَه" ^(۲)؟

واته:

ئهو که‌سه‌ی که‌ خوای دۆزینیته‌وه، هه‌موو شتیکی ده‌ست که‌وتووه، به‌لام ئهو که‌سه‌ی نه‌یدۆزینیته‌وه جگه‌ له‌ "به‌لا" هیچی تری ده‌ست نا که‌ویت.
 ئنجا له‌ نه‌ینی‌یه‌کی فه‌رمووده‌ی پیرۆزی: "... طوبی للغرباء..." ^(۳) تیگه‌یشتم و، شو کرانهم پیشکه‌شی خوای گه‌وره کرد.

(۱) دانهری ئهو کتیبه‌ ناسراوه به‌ "ابن عطاء الله السکندری" و ناوی (تاجه‌ددین محمدی کوری محمده‌دی کوری عه‌بدو‌لکه‌رمی کوری عه‌تا‌ئوللا)یه. مرۆفیکی خواناس و، زانایه‌کی معزن بووه له‌ ته‌فسیر و حه‌دیث و فیه‌قه و ئوصول و نه‌حو‌دا، هه‌روه‌ک رابه‌ریکی مه‌زنی سالیکان بووه. دوازه‌ ساڵ له‌ خزمه‌تی "شیخ أبو العباس المرسی" دا ماوه‌ته‌وه و له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌ودا خوای گه‌وره‌ ده‌رووی لێ کردووه‌ته‌وه. له‌سه‌ر کورسی و هه‌عزی مزگه‌وتی ئه‌زه‌ر نامۆژگاری پیشکه‌ش کردووه و، گوفتاری ئه‌هلی ته‌سه‌روف و ئاسه‌واره‌کانی سه‌له‌فی له‌گه‌ل جزره‌کانی زانستدا پیکه‌وه له‌ نامۆژگاری‌یه‌کانی دا تیکه‌ل ده‌کرد و خه‌لکانیکی زۆر لێی به‌هره‌مه‌ند بوون. سالی: (۷۰۹ ک / ۱۳۰۹ ز) له‌ قه‌ه‌ره‌ کۆچی دوابی کردووه. ئه‌مه‌ش ناوی هه‌نلێکه‌ له‌ به‌ره‌مه‌کانی: (مختصر ته‌هذیب المدونه) له‌ فیه‌قه‌دا، (أصول مقامات الوصول)، (الحکم العطائیه)، (لطائف المنن) (مفتاح الفلاح). (وه‌ر گێژ)

(۲) ئەم بر‌گه‌یه: (ماذا وجد من فقدك وما الذي فقد من وجدك) ده‌ که‌ویته‌ کۆتایی "الحکم العطائیه" وه. کتیبی ناویراو گه‌لێ شەرح و لیکدانه‌وه‌ی زۆری له‌ کۆن و نوێ دا له‌سه‌ر کراوه، جوانترین شەرحی نوێی ئه‌و کتیبه‌ له‌ لایه‌ن زانای هاوچەرخێ کورد: دکتۆر محمهد سعید رهمه‌زان بۆتانی‌یه‌وه نووسراوه، که‌ له‌ پینج به‌رگی گه‌وره‌دایه‌ به‌ زمانی عه‌ره‌یی.

حاجی خه‌لیفه‌ له‌ کتیبی (کشف الظنون) دا به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه‌ پێناسه‌ی "الحکم العطائیه" ده‌کات: چهند دانستیکه‌ له‌سه‌ر زاری ئه‌هلی ته‌ریقه‌ت ده‌ماوده‌میان پێ ده‌کرێت. کاتی دانهر ئەم حیکمه‌تانه‌ی نووسی، پێشانی شیخه‌که‌ی خۆی دا که‌ ناوی "شیخ أبو العباس المرسی"یه، ئه‌ویش به‌ وردی سه‌رنجی لێ دان و، پاشان فه‌رمووی: "کورم! ئاماژه‌کانی "إحیاء" له‌م نامیلکه‌یه‌دا کۆ کردووه‌ته‌وه... هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌شه‌ که‌ ئه‌هلی چۆبێردن له‌م بابه‌تانه‌ له‌به‌ر واتا ناسک و په‌وانه‌کانی، شه‌یدای بوون. (وه‌ر گێژ)
 (۳) ئەسلی فه‌رمووده‌ که‌ به‌م شیوه‌یه: (بدأ الاسلام غریباً وسعود غریباً كما بدأ غریباً، فطوبی للغرباء). رواه مسلم عن أبي هريرة مرفوعاً. ورواه أيضاً بالفاظ متقاربة: الترمذی وابن ماجه و أحمد. (وه‌ر گێژ)

مه كتووبى حهوتهم

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته أبداً دائماً

برا نازيره كامم!

"حافظ توفيق" تان^(۱) راسپاردبوو كه دوو مهسه له م بين بليت:

يه كه م: گومر ايانى ئيستا - وهك مونافيقانى پيشين - لهو ژن هيئانه ي پيغهمبه ر ﷺ كه زهينه بى ماره كرد، په خنه و بيانوو ده گرن، چونكه لايان وايه ئهو ژن هيئانه له سه ر بناغهى هانده رى ده روونى و ئاره زوو بووه!

وه لام:

نه خيئر، هزار هزار جار نه خيئر.. ده ستي ئاره زوو نه م كان گه لي له وه كو تاره كه به چمكيكى داوينى ئهو پله بهرز و بلنده بگات..

به لي، كه سى خاوه نى هيئده ي گه رديله بهك ويژدان بيت، ده زانيت پيغهمبه ر ﷺ له تهمه نى پازده سالى به وه تا چل سالى، كه تهمه نيكه گه رمى غه ريزه ي تيدا قولپ ده دات و ئاره زوى ده روونيشى تيدا گر ده گريت، به شايه تيبى دوست و دوژمنانى، ئهو

(۱) "حافظ توفيق" (۱۸۸۷ - ۱۹۶۵ز) له يه كه م ده سته ي قوتابيانى نور و نور سه ره وه كانى په يامه كانى نوره و، بويه بى دهوترى: "حافظ" چونكه هممو قورئانى پيرزى له بهر بووه و، بويه به نازناوى "شامى" ش به ناوبانگه چونكه ماويه كى زور له شام له گه ل باوكى دا ماوه ته وه كه له وى ئه فسه ر بووه. پياوئيكى زانا و خاوه نه قوا بووه و، له شاروچكه ي "بارلا" و پاشان له به نديخانه كانى: "ئه سكى شه ر" و "ده نيزلى" له گه ل ماموستا نوره سى دا بووه، خواى گه ره لى خوش بيت و پله ي بهرز بگاته وه. (وه رگير)

به خاوینی و داوین پاکبی ته او ژیاوه و، به ژینکی نیمچه پیر - که حه زره تی خه دیجه یه، خوای لی پازی بیت - قایل بووه.

که واته شتینکی گه لی ناشکرا و به لگه نه ویسته که فره ژینی هم مه رده به ریز و داوین پاکه له دوای ته مه نی چل سالی، واته له کاتی وه ستانی گهرمی غه ریزه و ناره زووه کاند، هی داخوایی ده روون نی یه، به لکو له سهر چه ندین دانایی گرنگ بنیات تراوه، که ته مه ی خواروه به کیکیان:

هموو فه رموده و کردار و حالت و پهفتار و وه ستان و هجو جووله کانی پیغمبه ر ﷺ کانگای ناین و سهر چاوه ی ته حکامه کانی شهر یعتن.

هاوله به ریزه کان - خویان لی پازی بیت - هم ته حکامانه یان گیراوه ته وه و، هر کی را گه یاندنی لایه نی ناشکرای ژیانی پیغمبه ریان ﷺ به توای خستوو ته ته ستو. به لام ریوایت کردن و هه لگرتن و را گه یاندنی ناین و ته وه حکامانه ی شهر یعت که سهر چاوه یان حالت و باره نادیاره کانی ته و پیغمبه ره یه ﷺ و له چوار چیوه ی کار و باره تایه تی و که سی یه کانی ته ودان، ته نها خیزانه پاک و بی گهرده کانی ته بنجایان داوه و رایان گه یاندوو. چونکه هم هر که ی ته ستویان به راستی و دروستی ته بنجام داوه و مافی خویمان داوه تی. ته نانهت نیوه ی ته حکام و نهینی یه کانی ناین له رپی ته وانوه وهرده گیرین..

به لی، ته و فه رمانبه ری یه مه زنه، پیوستی به چه ند خیزانکی زور ده بیت که مه شره بیان له یه کتر جیاواز بیت.

سه باره ت به ماره پرینی زه یه بیش له لایه ن پیغمبه ره وه ﷺ ته و له تیشکی سی همی روشنایی یه که می "وته ی بیست و پنجه م" دا^(۱)، له باره ی هم نایه ته وه که ده فه رموی:

﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ﴾ (الأحزاب: ۴۰) ..

وتراوه که:

ته نها یه ک نایه ت چه ندین و اتای زور به چه ند روویه ک و به پی تیگه بشتنی چینه کانی خه لکی، ده گه یه نیت ..

(۱) مه به ست په یامی "موعجزاتی قورثانی" یه. (وه رگیر)

ئەو تا چىنىكى خەلك بەشيان لە تىگەيشتنى ئەم ئايەتە پىرۆزەدا ئەمەيە:
 ھەزەرەتى زەيد - خەوای لى پازى بىت - كە بەندەى ئازاد كراوى پىغەمبەر ﷺ و ،
 شەرەفمەندى ئەو ە بوو كە پىغەمبەر ﷺ بە: "كۆرۈم" بانگى كىردوو. ئەم زەيدە،
 ھەستى كىرد ھاوشانى ئەو ھاوسەرەى زىانى نى يە كە بەلایەو ە ئازىزە. ناچار تەلاقى دا.
 ەك چەندىن رىوايەتى صەحىح لەم رۆو ە ھەيە و، زەيد خۆشى دانی بەمەدا ناو ە.
 واتە زەينەب لە ئاستىكى بەرزترى خو و رەوشتدا بەدى ھىنرابوو، زەيدىش بە
 فىراسەتى خۆى ھەستى بەمە كىرد و، زانى شايانى ئەو ە ھاوسەرى پىغەمبەر ﷺ بىت نەك
 ئەو. چونكە ھەستى كىرد ھاوشانى نى يە. ئەمەش بوو بەھۆى پىكەو ە نەگۇنجانى دەروون و
 رۆخى ھەردوو كىان. ئەو ە بوو زەيد تەلاقى دا و، پىغەمبەر ﷺ بە فەرمانىكى خەوای
 گەورە مارەى كىرد.

ئامازەى ئايەتى پىرۆزى: ﴿زَوْجِنَا كُنَّا﴾ بەلگەيە لەسەر ئەو ەى كە بە عەقدىكى ئاسمانى
 لە پىغەمبەر ﷺ مارە برارەو. كەواتە عەقدىكى ئاسمانى يە و لە سەرووى داب و عورف و
 مامەئەى روالەتى يەو ەيە، چونكە عەقدىكە تەنھا بە فەرمانى قەدەرى خەوای گەورە ئەنجام
 دراو ە، بە پادەيەك كە پىغەمبەر ﷺ ئازىز ﷺ بە ناچارى مىلى بۆ ئەو فەرمانەى خەوای گەورە
 كە چ كىرد، لە كاتىكدا كە لە دەروونەو ە ھەزى لەو كارە نەبوو.

جا ئەم ھۆكەمى قەدەرى خەوای گەورە، فەرمانىكى شەرعىي گىرنگ و، دانايى و
 بەرژەو ەندى يە كى گىشتى تىدايە. چونكە بەپىنى ئامازەى ئايەتى پىرۆزى: ﴿لَكِي لَا يَكُونُ
 عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعَائِهِمْ﴾ (الأحزاب: ۳۷) گەر مەروۇف كەسى لە خۆى
 بچوو كتر بە: "كۆرۈم" بانگ بكات، ئەو ئەم بانگ كىردنە ئەھكامە كانى شەرە
 ناگۆرپىت. چونكە ئەمە ھاوچەشنى ئەو ە نى يە كە يە كىك بە زنى خۆى بلىت: "پىشتى تۆ
 ەك ھى دايكەم وايە" كە بەو ە ژنە كەى لى ھەرام دەيىت.

ھەروەھا پىغەمبەرەن - درووديان لەسەر بىت - و گەورە پىياوان كاتى لە گەل
 نەتەو ە كان و مىللەتانى خۆياندا دەدوين و بە چاوى باو كايەتى بۆيان دەروانن، تەنھا لە
 رۆوى ئەر كى پىغەمبەرئىتى سەرشانىانەو ەيە و، ھەر گىز لە پروانگەى كەسىتىي مەروۇفانە و
 خزمەيەتى يەو ە نى يە، تاكو ژن ھىنانيان لەوانە لى ھەرام بىت.

چىنىكى تىرى خەلك بەم جۆرە لە ئايەتە كە تى دە گەن كە:

سەرگەرەيه كى مەزن و فەرمانرەوا، بە چاوى باو كايەتى يەو بە بۆ ميللەتە كەى خۆى دەروانىت، واتە: بە وينەى باوك خواەنى ميسەر و شەفەقەتە بۆيان. جا ئە گەر ئەو فەرمانرەوا يە دەستەلاتدارىكى رۆحىي ئاشكرا و پەنھان بىت، ئەوا ميسەرەبانى يە كەى چەندىن ئەو ئەندەى هى باو كان زياتر دە بىت و، خەلكە كەش وەك بۆ باو كيان پروانن ئاوا بۆ ئەو دەروانن، وەك بلىنى منالى راستەقىنەى ئەو بن..

جالە بەر ئەوەى كە گەلىنى زەحمەتە پروانىنى باو كايەتى بگۆرپىت بۆ ميسردايەتى و، پروانىنى كچايەتەش بە ئاسانى ناگۆرپىت بۆ پروانىنى ژنىتى، ئەوا عامەى خەلكى بەلايانەو بە زەحمەت بوو كە پىغەمبەر ﷺ يە كىك لە كچى ئيمانداران مارە بكات. جا قورئانى پىرۆز ئەم تىگەيشتنە هەلە يەى ئەوان راست دە كاتەو و پىيان دە فەرموئى:

پىغەمبەر ﷺ گەلىنى بە شەفەقەتە بۆ ئىو و وەك باوك مامەلەتان لە گەلدا دە كات و، بە پروانىنى ميسەرەبانىي خواى گەرە بۆتان دەروانىت، واتە سەبارەت بەو پەيامەى بۆى هىناون، ئىو وەك كورپى ئەو وان. بەلام سەبارەت بە كەسىتىي مرۇفانەى خۆى و لەو پروو وە، ديارە باو كى ئىو نى يە تاكو ئەم ژن هىنانەى ئەوتان پىي زەحمەت بىت، هەر چەندە بە: (كچانم!.. كورانم!) يش لە گەلتان بدوئىت. چونكە ئىو، بە پىي ئە حكامى شەرع، كورپى ئەو نىن، كەواتە نابن بە كورپى راستەقىنەى.

الباقى هو الباقى

سەعیدى نورسى

مه كتووبى هه شتەم

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

گه لى دانستى زۆر له وه دا ههيه كه ههردوو ناوى: "الرحمن الرحيم" رۆشتوونه ته ناو "به سمه له" وه، له سه ره تاى هه موو كارى كى گرنگيشه وه دهوترين. پشت به خوا روونكر دهنه وهى ئه و دانستانه بۆ كاتى كى تر هه لده گرین. به لام لیره دا هه ست و نه ستى كى تايهت به خۆ مه وه باس ده كه م.

برام!

من ده بينم دوو ناوى "الرحمن الرحيم" نوور و رووناكى به كى ئه وتۆيان ههيه كه ده وزانده وورى سه رانسه رى گهردوونى داوه و، هيندهش هيز و دره خشانى يان بۆ هه موو رۆحى كى تيدا ده بينم كه سه رجه مى پيداويستى به هه ميشه يى به كانيان نه هيليت و له دوژمه نه زۆر و له ژماره به ده ره كانيشيان رزگاريان بكات..

چونكه بۆم ده ر كهوت كه گرنگترين هۆكار و رپى گه يشتن به م دوو نووره مه زنه برى تى به له: "هه ژارى له گه ل شوكرانه بژيرى" و "كۆله وارى له گه ل شه فه قهت" دا. به واتايه كى تر برى تى به له: "به ندايه تى" و "هه ژارى".

جا به بۆ نهى ئه م مه سه له يه وه، من به پى چه وانهى راي زانا ليكۆله ره كانه وه، ته نانه ت به پى چه وانهى مامۆستا كه شه مه وه كه ئىمامى ره بى انى به، ده لى م:

ئهو هه ست و سۆزه توندوتيز و دره خشانه ي كه حه زره تى به عقووب به رامبه ر به حه زره تى يووسف - درووديان له سه ر بى ت - ده رى رپيه، هه لقولاوى "عيشق" و "مه حبه بهت" نين، به لكو له كانياوى شه فه قه ته وه هه لقولاون. چونكه شه فه قهت له عيشق و مه حبه بهت كارى گه رتره و له ههردوو كيشيان دره خشانه تر و به رزتر و خاوينتره، كه واته شه فه قهت شايانه تره بۆ مه قامى "نبوهت".

به لآم "مهحهبەت" و "عیشق" شایانی پله و پایه‌ی نبوهت نین، گەر به توندی ناراسته‌ی خۆشه‌ویستانی مه‌جازی و به‌دیها تووان بکړین.

واته ئەو هه‌ست و سۆزانه‌ی هه‌زره‌تی یه‌عقرووب به‌رامبەر به هه‌زره‌تی یووسف - دروودیان له‌سه‌ر بیټ - که قورئانی پیرۆز له دره‌خشانترین شینۆه و بریسکاوه‌ترین ئیعبجازدا باسی کردووه و هۆکارێکه بۆ گه‌یشتن به‌ ناوی "الرحیم" ی خوای گه‌وره، بریتی یه له پله‌یه‌کی یه‌کجار به‌رز و بلندی "شه‌فه‌قه‌ت".

به‌لآم "عیشق" که هۆی گه‌یشتنه به‌ ناوی "الودود" ی خوای گه‌وره، له خۆشه‌ویستی "زوله‌یخا" ی خیزانی عه‌زیزدا بۆ هه‌زره‌تی یووسف - دروودی له‌سه‌ر بیټ - ده‌رده که‌ویټ.

که‌واته قورئانی پیرۆز له چ مه‌ودایه‌کی بلند و بالآدا به‌رزیه‌ی هه‌ست و سۆزه‌کانی هه‌زره‌تی یه‌عقرووب به‌سه‌ر هه‌ست و سۆزه‌کانی زوله‌یخادا پروون ده‌کاته‌وه، له هه‌مان مه‌وداشدا به‌رزیه‌ی "شه‌فه‌قه‌ت" له چاو "مه‌حه‌بەت" دا ده‌خاته پروو!

مامۆستا که‌م (ئیمامی ره‌بیانی) فه‌رموویه‌تی:

"جوانیه‌ی هه‌زره‌تی یووسف له جۆری جوانیه‌ی که‌کانی دواپۆژ بووه. که‌واته ناراسته کردنی مه‌حه‌بەت به‌رامبەر به‌و جوانیه‌ی له جۆری مه‌حه‌بەته مه‌جازی یه‌کان نی، هه‌تا قسوور و ناته‌واوییه‌ی بدریټه پال"^(١).

چونکه ئیمامی ره‌بیانی پێی وایه عیشقی مه‌جازی به‌ته‌واوی شایانی مه‌قامی "پێغه‌مبه‌رایه‌تی" نی یه.
به‌لآم من ده‌لێم:

ئهی مامۆستای به‌رپۆرم! ئەمه ته‌ئویلیکی دژواره! ده‌بی حه‌قیقه‌ت به‌م جۆره بیټ:
ئهو هه‌ست و سۆزانه، هه‌ست و سۆزی "مه‌حه‌بەت" نین، به‌لکو پله‌یه‌کی "شه‌فه‌قه‌ت" ن که سه‌د هینده‌ی مه‌حه‌بەت دره‌خشانتر و فراوانتر و به‌رز و بلندتره.
به‌لێ، هه‌موو جۆره‌کانی "شه‌فه‌قه‌ت" ناسک و خاوینن.. به‌لآم زۆر جۆری "عیشق" و "مه‌حه‌بەت" هه‌ن که ته‌نازولیان بۆ ناکرێت!

پاشان ئەوه‌ش هه‌یه که "شه‌فه‌قه‌ت" فراوانه، چونکه ئەو باوکه‌ی که شه‌فه‌قه‌تی بۆ مناله‌کانی خۆی هه‌یه، به‌رامبەر هه‌موو منالێکی بچووک ته‌نانه‌ت به‌رامبەر گیانله‌به‌رانیش

(١) پروانه: (مکتوبات الإمام الربانی) ج٣/ص١٣٤ مه‌کتووبی سه‌ده‌م. (وه‌رگێز)

خواهني شفه قهت و بهزهیی یه و، بهم کارهش یه کیک له نووره کانی ناوی "الرحیم" ی
خوای گه و ره دهرده خات که دهرانده وری هه موو شتیکی داوه. به لام "عیشق"
خوشه ویستی مرؤف تایهت ده کات به تنها خوشه ویسته که ی خویه وه، به راده یه که
هه موو شتیکی تری له پیناودا بهخت ده کات یان به شیوه یه کی ناوه کی (ضمی) زه می
تهوانی تر ده کات و له شان و شکۆیان ده هیئتته خواره وه، له پیناوی بهرز کردنه وه ی
رېز و بایه خی خوشه ویسته که ی خوی!

بۆ نمونه یه کیک له عاشقان و توویه تی:

(خۆر کاتی جوانی خوشه ویسته که م ده بینت شهرم ده یگریت و له پشت په رده ی
هه و ره وه خوی ده شاریته وه تا کو نه بینت!)

ئه ی عاشقی شهیدا! به چ مافیک "خۆر" شهر مزار ده که یهت، که لاپه ریه کی هیئده
نوورانی یه هه شت ناوی مه زنی خوای گه و ره دهرده خات!؟

پاشان ئه وهش هه یه که "شفه قهت" بئ گه رده و هیچ خواستیکی له شفه قهت پندا
هاتوو که ناویت! که واته خاوینه و داوای پاداشت ناکات. به لگهش له سه ر ئه مه:
شفه قهتی دایکانی گیانله بهرانه که ناویته ی خۆ به ختکردنه و له زمترین پله ی
شفه قهتدایه. چونکه هیچ شتیکی له بهرامبه ر شفه قهت که یه وه ناویت..

که چی "عیشق" داوای پاداشت ده کات.. گریه و زاری عاشقان جۆرئیکه له و
داواکاری حه ق و پاداشته!

که واته شفه قهتی حه زه تی یه عقووب - دروودی له سه ر بیته - که دره خشانترین
نووره له دره خشانترین سووره تی قورئان (سووره تی یوسف) دا، هه ردوو ناوی جوانی:
"الرحمن الرحیم" دهرده خات و راپده گه یه نیته که: "شفه قهت" رینگای بهزه یی و
میهره بان یه.

ئنجا چاره سه ر کردنی تازاری ئه و شفه قهت ههش بریتی یه له:

﴿فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾! (یوسف: ۶۴).

الباقی هو الباقی

سه عیدی نوورسی

مه كتووبى نۆھەم

باسمە سبحانە

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

(ئەمە بەشىكە لە نامەيەك كە بۇ قوتايى يە ناسراوہ بى گەردە كەى خۇى نار دووہ)

.....

دووھەم:

برام! شەوق و چالاكى و بەدەستەينانى سەر كەوتتەن لە بوارى بلاو كەردنەوہى نوورە كانى قورئاندا، ئىكرام (ريزلينان) نىكى خوايى يە، بەلكو كەرامەتىكى قورئانى و چاودىرى يەكى پەروەردگارە، پىرۇزبايى تان پىشكەش دە كەم لەسەرى.

وا بە بۆنەى باسى كەرامەت و ئىكرام و چاودىرى يەوہ، جياوازى يەكتان لە نيوان "كەرامەت" و "ئىكرام" دا بۇ باس دە كەم، كە بەم جۆرەى خوارەوہ يە:

دەرخستەن و ئاشكرا كەردنى "كەرامەت" گەر پىويست نەيىت، زىيانى تىدايە.. بەلام دەرخستنى "ئىكرام" بە باسكەردنى نىعمەت (تحدیث بالنعمة) دادە نرىت.

جا ئەو كەسەى كە شەرەفمەندى "كەرامەت" بووہ گەر كارىكى دەراساى لى دەركەووت و بەخۆيشى بزائىت، لەوانە پەروودانى ئەو كارە نا ئاسايى يە سەبارەت بەو بىت بە "ئىستىدراج"، گەر نەفسى ئەمارەى وەك خۇى مايتەوہ و تەزكىە نە كرايىت، لەو پەرووہ كە لە خۇى رازى يىت و پشت بە كەشفە كەى بىستىت و تووشى لەخۇبايى بوونى بكات..

بەلام گەر بى ئەوہى بە خۇى بزائىت و ھەستى پى بكات، كارىكى دەراساى لى دەركەووت، وەك ئەوہى كەسىك يىت بۇ سەرلىدانى و لە دلى خۇيشى دا پرسىارىكى

پئی بیټ و، ئەو خاوەن کەرامەتەش یە کسەر وە لآمیکی تیرو تەسەلی بداتەو وە و خوای گەورە زمانی بە حەق بختە گوفتار، ئەوای دوا ی ئەویش کە بە رووداوە کە دەزانیت، پشت بە خۆی نابەستیت، بە لکو متمانە و دلنایی یە کە ی پتر زیاد دە کات بە خوای گەورە و، لە بەر خۆیەو دە لیت: من چاودیز و پاریز گاریکی ئەو تۆم هەبە کە لە خۆم زیاتر پەرورە دە و سەر پەرشتیم دە کات. ئیتز لەم رئی یەوە پشت بەستن (التوکل) ی بە خوای گەورە پتر زیاد دە کات.

ئەم چەشنە کەرامەتە هیچ زیانیکی تیدا نی یە و، داوا لە خاوەنە کە شێ ناکریت کە بیشاریتەو، بە لآم نابئی بە شانازی پێو کەردنەو هەوێ دەرخستیان بدات، چونکە لەوانەبە ئەو کاتە کارە دەراسا کە بداتە پال خۆی، لەو روووە کە بە روالەت هەندی دەسکەوتی مرۆفی تیدا یە.

بە لآم "ئیکرام" تەنانەت لەم بەشی دوو هەمە سەلیم و بئی زیانە ی "کەرامەت" یش بئی وە ی تر و سەلامەت ترە و، پیم وایە لەویش بەرز ترە. کەواتە ئاشکر کردنی جوړیکە لە باسکردنی نیعمەت، چونکە هیچ بەشیکێ دەسکەوتی مرۆفی تیدا نی یە و "نەفس" ناتوانیت بیداتە پال خۆی.

بەم جۆرە - برای بەرپۆزم! - تا ئیستا هەر چاکەبە کێ خواییم سەبارەت بە خۆم و خۆتەو دیو و نووسیو، بە تاییەت خزمەت کردمان بۆ قورئان، لە جوړی "ئیکرامی" خوایی یە و، دەرخستن و ئاشکر کردنی بریتی یە لە باسکردن و دەرخستنی نیعمەتی خوای گەورە. هەر لەبەر ئەو شە کە لە رووی باسکردنی نیعمەتەو بەسی تەو فیقی خواوەندت لەم خزمەتەدا بۆ دەنووسم. دلنیاشم لەو ی کە ئەم کارە دەماری شوکرت تیدا دەبزوینیت نە ک فەخر و شانازی!

سێ هەم:

بەختەو وەرترین کەس بەلامەو ئەو کە سەبە کە: دنیا لە بەرچاوی دا وە ک میوانخانە و مەزلگایە کێ سەربازی واییت و، گومانیشی لەمەدا نەبیټ و، هەموو رەفتاریکیشی بە پئی داخواری یە کانی ئەم بۆ چوونە ی بیټ ..

ئەو کە سە، بەم روانینە ی بۆ دنیا، دەتوانیت بە زووترین کات مەزنیترین پلە ی دەست بکەویت و پئی بەرەمەند بیټ، کە پلە ی رەزامەندی خوای گەورە یە. چونکە مادەم بەو

چەشنى بۇ دىنای پروانى، ئەوا بە پارەى ئەلماسى گرانبەھا و ھەمىشەى ھەرگىز وردە شووشەى بىن نىرخ ناكړېت، بەلكو كارېك دە كات كە تېكړاى ژبانى بە خۇشى و ئىستىقامەت بباتەسەر.

بەلئى، ئەو شتانەى كە سەر بە دىنان، لە راستى دا وەك وردە شووشە وان، شايانى شكاندنن. بەلام ئەو شتانەى كە دەمىننەو و سەر بە دواړوژى ھەمىشەىين، بە چەشنى ئەلماسى قايم و مەحكەم بەنرخن .

ئارەزووى توند و .. خۇشەويستى بەجۆش و .. ھەلپە كارى سامناك و .. پرسیار و داخوایى توندوتیژ و .. چەندىن ھەستى تری چەشنى ئەمانە كە لە مرؤفدا ھەن و بە قولى پە گيان لە ناخى دا داكوتاو، بۇ ئەو پىن بەخشران كە بە ھۆيانەو و كاروبارى سەر بە دواړوژى دەستگىر بېت و لەم پروو و سووديان لى وەر بگړت. كەواتە ئاراستە كړدى ئەو ھەستانە و بە كارھىنانيان بە خەستوخۆلى لە كاروبارى فانى دىنادا، وەك گۆرپنەو و ئەلماس و اىە بە وردە شووشەى بىن نىرخ!

بە بۆنەى ئەم مەسەلەيەو، ئەم خالەم بە دلدا ھات، وا باسى دە كەم بۆتان:

"عیشق" خۇشويستىكى توند و بەھیزە. كاتېك ئەم عىشقە پروو و خۇشويستراوە فانى يە كان ئاراستە دە كړت، يان خواوہنە كەى بە ئىش و ئازارىكى بەردەوامەو دەتلېننەو، يان ناچارى دە كات بە دواى خۇشويستراوېكى باقى و راستەقىنەدا بگهړت، چونكە ئەو خۇشويستراوە مەجازى يە شايانى ئەو خۇشەويستى يە توندوتیژەى ئەو نى يە! ئېت ئەو كاتە عىشقە مەجازى يە كە دە گۆرپت بە عىشقى حەقىقى .

ھەزاران ھەستى ھاو چەشنى ئەمە لە مرؤفدا ھەن، كە ھەرىە كەيان وە كو عىشق دوو پلەيان ھەيە، يە كىكيان مەجازى و ئەوى تریان حەقىقى يە.

بۇ غوونە: "خەم و پەژارە بۇ ئايندە" ھەستىكە لە ھەموو مرؤفكدا ھەيە. جا كاتى كە مرؤف زۇر بە گەرمى خەم بۇ ئايندەى خۇى دەخوات، دەبىنيت لە لايە كەو ھىچ بەلېن و پەيمانىكى نەدراوەتى كە دە گاتە ئەو ئايندەيەى خەمى بۇ دەخوات، لە لايە كى تریشەو دەبىنيت رزق و پۆزى ئەو ئايندەيەى كە ماوہ كەى كەم و كورته، لە لايەنى رۆزیدەرەو بۆى مسۆگەر كراوہ. كەواتە شايانى ئەم خەم و پەژارە گەرمە نى يە. كاتى مرؤف دە گاتە ئەم دەرنەجمە، يە كسەر پرووى خۇى لەو ئايندەيە وەردە چەرخىنيت و پرو

ده کاته ئایندهیه کی راسته قینهی دوور و دریژ، که واله پشتی گۆره وه و، بۆ بئ ئاگیان مسۆگهر نه کراوه.

پاشان مرۆف "ههله"یه کی توندوتیژ پرووه "سامان" و "پلهوپایه" ده ده پریت. به لام دوایی که بۆی ده ده که ویت: ئه و مال و سامانه وه که ئه مانه تیکی کاتی به دهستی سپێ دراوه و، ئه و پله و پایه یه که خولگه ی ناوبانگ ده کر دینکی سه ر به موسیبه ت و به لایه و سه ر چاوه ی ریاکاری به کی ئه و تۆیه مرۆف له ناو ده بات، هه چیان شایانی ئه و هه له توند و تیژه نین..

کاتی ئه مه ی بۆ ده ده که ویت، یه کسه ر پروو ده کاته "پله و پایه ی راسته قینه" که پایه مه عنه و یه کان و پله کانی نزیکبوونه وه ن له خوا ی گه وه و تویشووی دوا پرۆژن.. هه وه ها پروو ده کاته "سامانی راسته قینه" که ئه و کر ده وانن بۆ دوا پرۆژ ئه بنجام ده درین. ئه و کاته ش هه له کار یه مه جازی به که ی - که چه ندره و شتیکی بئ که لکن - ده گۆریت به هه لدانیکی راسته قینه، که بریتی به له چه ندره و شتیکی جوان و به رز و باش.

نموونه یه کی تر: مرۆف هه ندی جار له سه ر چه ندین شتی فانی و بئ نرخ عینادی ده کات و له سه ر یان سوور ده بیئت. پاشان هه ست ده کات ئه و شته ی که سالیکی ره به ق له سه ری سوور بووه، شایانی یه که خوله کیش سه ر سه ختی و عینادی نی یه و ئه وه نا هیئت به و چه شنه له سه ری سوور بیئت. که واته "عینادی" و "سوور بوون" له سه ر یه که قسه، مرۆف له سه ر هه لئویست و قسه و شتیکی ده هیلته وه که سه باره ت به و چه شنی ژه هر وان و زیانیان تیدا به ..

به لام کاتی که ده زانیئت ئه م هه سته ی بۆ ئه وه نه درا وه تی له م جوړه شته فانی و بئ نرخانه دا به کاری به یئیت، چونکه به کاره یانی له م بوا ره دا بئ چه وانه ی راستی و دانایی یه، ئه واره وتی (سوور و سابت بوون و عینادی یه سه خته که ی خوی) پرووه چه ندین کاروباری نه پراوه و بلند ئاراسته ده کات، که بریتین له حه قیقه ته کانی ئیمان و بناغه کانی ئیسلام و ئه و کر ده وانن که بۆ دوا پرۆژ جئ به جئ ده کرین. ئیتر ئه و هه سته مه جازی یه توند و تیژه ی "عینادی کردن و سوور و سابت بوون" که په فتاریکی خراپ و نه فره ت لیکراو بوو، ده گۆریت به خو و په فتاریکی به رز و خاوین که: "دامه زراویی راسته قینه" یه و بریتی به له وه ی که مرۆف له سه ر "هق" سوور و دامه زراو بیئت.

بهم جۆره و به گۆرهي ئهم ئومومانهي باس کران، ئه گهر ئهو ئاميره معنهوي يانهي که به مرؤف بهخشراون، له پشاي نهنس و دنيا دا بيانخاته کار - وهک بليني له دنيا دا ههميشه يي بيت - ئهوا ئهو ئاميره يي بۆ ده بن به سه رچاوه ي چه ندين خو و په فتاري نزم و کانگاي ئيسراف و زياده په وي له کاروبار دا و سه رچاوه ي بي مه به ستي په کي بي سوود و نه بچام .. به لام گهر مرؤف ههسته ناسک و سوو که له و ته نکه کاني بۆ دنيا و، توندوتيز و سه خته کانيشي بۆ دوا رۆز و ئهو کردارانه ئاراسته بکات که معنه وين و بۆ ئهو دنيا به جي ده هينرين، ئهوا ههسته کاني بۆ ده بن به سه رچاوه ي په وشته به رزه کان و، رئي په کي ته ختايي به ره و به خته وه ربي ههميشه يي و په کجار له بار و گونجاو يش له گه ل دانايي و حه قيقه تدا .

جاله م پوه وه، من له و باوه ره دام که هۆيه کي بي ئه بچامي ئامۆزگاري و نه سيحه تي ئامۆزگاري سهرده م ئه وه که به مرؤفي خراپکار ده لين:

حه سوودي مه به .. هه لپه مه که .. دوژمنايه تي مه که .. سه رسه خت مه به .. دنيا ت خو ش نه وي ت ..

واته پيني ده لين: (سروشتي خۆت بگۆره)!

دياره ئه مه ش ته کليفيکه له تواناياندا ني په!

به لام گهر پييان بلين:

(ئهم په وشت و خو و سيفه تانه ي له ئيوه دا به ره و کرده وي خير ئاراسته يان بکه ن و له کرداري چا که دا به کاريان به ينن)، ئهوا په وتي ئهو سيفه ت و په وشتانه ده گۆرپت و ئامۆزگاري په که ش سوودي ده بيت و له ده رووندا کاري خۆي ده کات و جي ده گریت . چونکه ئه و کاته داوا کاري په که له سنوور و بازنه ي ويست و ئيختياري مرؤفدايه!

چواره م:

سه باره ت به جياوازي په کاني نيوان "ئيمان" و "ئيسلام" هه گه لي باسي دوور و دريژ له نيوان زاناياني ئيسلامدا پرووي داوه . به شيکيان و توويانه: هه ردوو کيان هه ر په کيکن . به شيکي تريان و توويانه: نه خيڙ په کيک نين . جگه له مانه ش گه لي را و بۆ چروني جياوازي تري وهک ئهم دوانه يان باس کرده وه . به ش به حالي خۆيشم جياوازي په کي وهک ئه مه ي خواره وه م له نيوانياندا هه ست پين کرده وه:

"ئىسلام": ئىلتىزام، بەلام "ئيمان" دان پىدانا. يان به دهسته واژهه كى تر: "ئىسلام": وه لاء و ته تسليم بوون و ملكه چ كردنه بۇ "حق" .. به لام "ئيمان": ته سديق و قبوولكردنى "حق" ه.

كاتى خۆى هەندى كه سانى بى دىنم ده بىنى وه لائىكى توندوتىزيان بۇ ئه حكامى قورئان هه بوو، به و اتايه ي كه ئه و كه سه مولىده، له پرووى ئىلتىزام كردنى به "حق" وه، جزره ئىسلامه تى به كى به ده ست هيناوه و، پى دوتريت موسلمانى بى دىن! .. پاشان هەندى ئيماندارم بىنى كه نه وه لائىان بۇ قورئان هه بوو نه ئىلتىزاميشيان پىوه ده كرد، و اته وه كه ئه وه وان پىيان بوتريت: ئيماندارى ناموسلمان!

جا ئايا ده گونجى "ئيمان" ي بى "ئىسلام" بىت به هۆى رزگار كردنى مرؤف له رۆزى قىامه تدا؟

وه لام:

ههروهك "ئىسلام" ي بى "ئيمان" نايىت به هۆى رزگار بوونى مرؤف، به هه مان جور "ئيمان" ي بى "ئىسلام" يش نايىت به هۆى رزگار بوونى.

سوپاس و حمد و سه نا بۇ خواى گه و ره كه ته رازووه كانى "په يامه كانى نور" به چه شنىكى تىر و ته سه ل و، به هۆى رىزنه ي ئيعجازى معنه و بى قورئانى پىرۆزه وه: به رو بوومه كانى ئايىنى ئىسلام و ئه نجام و حه ققه ته كانى قورئانيان به چه شنىك روون كردووه ته وه كه ئه گه ر مرؤفى بى ئايىنىش لىيان تى بگات، هه رگىز ناگونجى وه لائى بۆيان نه بىت و پشتگوئىيان بخت.

ههروه ها ئه م په يامانه به لگه كانى "ئيمان" و "ئىسلام" يشيان به چه شنىكى هينده مه حكه م و به هيز خستووه ته روو كه ئه گه ر مرؤفى ناموسلمانيش لىيان تى بگات، ئه و ا بى هىچ گومانىك ته سديقان ده كات و ئيمانيان بى ده هينىت، ته نانه ت گه ر له سه ر غه يرى ئىسلاميش بىنئيه وه.

به لى، "وته كان" به رو بوومه كانى "ئيمان" و "ئىسلام" يان هينده به روونى و شىرىنى خستووه ته پىش چاو ده لىتى تام و له زه تى دره ختى تووبى به هه شتى و .. ئه نجامه پىنگه يشتووه كانى ئه م دوانه شيان به وىنه ي خو شترىن به خته وه رى هه ردوو دنيا روون كردووه ته وه، به راده يه ك كه هه ستى وه لاء و لايه نگرى و ته تسليم بوونى ته و او ه تى به

ھەموو ئەو كەسانە دەبەخشن كە دەيانىيىت و دەيانناسىت. تەنانەت بە ئەندازەى ھىز و پرە گدا كوتايى سەر جەمى بوونەو ھەران و بە ژمارەى گەردىلە كان بەلگەيان لەسەر راستى يە كانى "ئيمان" و "ئىسلام" ھىناو تەو ھە، ھىندە ملكە چى و دامەزراوى و توندوتۆلش لە يوارى "ئيمان" دا بە مەرفۇ دەبەخشن كە سنورى نەبىت..

تەنانەت كە مەن ھەندى جار و شەى شاھە ئيمان لە "ئەورادى شاھى نەقشەبەند" دا دەخوئىم و دەگەمە سەر ئەو ھى كە دەفەر موى: "على ذلك نحيا وعليه نموت وعليه نبعث غدأ" ھەست بەو پەرى ئىلتىزام دەكەم، بە رادەبەك كە ئە گەر سەرانسەرى دنياشم بەدەنى ھىشتا يەك دانە حەقىقەتى ئيمانى لە پىناودا بەخت ناكەم، چونكە گرەمانكر دنى ھەر شتىك كە پىچەوانەى حەقىقەتەك بىت - با بۆ ماو ھى يەك خولە كىش بىت - ئازار يىكى ھىندە قورسى ھەبە كە لە توانامدا نى يە بەر گەى بگرم! تەنانەت نەفسم ئامادەبە كە ئە گەر سەر جەمى دنياشى بىت ھەر ھەمووى لە پىناوى يەك حەقىقەتى ئيمانى دا بدات و بەختى بكات..

ئىجا كە لەو وىردانەدا دەشگەمە سەر ئەم بەر گەبە: "وآمنآ بما أرسلت من رسول، وآمنآ بما أنزلت من كتاب، فصدقنا" ھەست بە ھىزىكى ئيمانى يە كجار گەورە و بىن سنور دەكەم و، ھەر شتىك دژ و پىچەوانەى حەقىقەتەك بىت لە حەقىقەتە كانى ئيمان بە مەحالى عەقلى دەزانم و، گومرپايان لەو پەرى گىلى و شىتى دا دىنە پىش چاوم. رىز و سلاوى زۆرم بە دايك و باوكت بگەبەنە و تكاى دوعاى خىريان لى بگە بۆم. جا لەبەر ئەو ھى تۆ براى منىت ئەوا ئەوانىش لە حوكمى دايك و باوكى مندان. سلاوم بە سەر جەمى خەلكى گونەدە كە تان بگەبەنە بە تايبەتى ئەوانەى كە "وتە كان" ت لى دەبىستن.

الباقى هو الباقي

سەعیدى نورسى

مه کتروبی دههم

باسمه سبحانه

﴿وَأِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسْحَبُ بِهِ﴾

وه لامي دوو پرسيار:

□ يه كه ميان:

په راویزی "مه بهستی دوو هم" ی و تهی سی هممه، که تاییه ته به: "خودی مرؤف و بزوتنی گهر دیله کان" هوه:

له چند جی یه کی قورئاندا ﴿إِمَام مَبِين﴾ و ﴿کتاب مَبِين﴾ ههن. ههنئی له تهفسیر نووسان و توویانه: ههر دوو کیان یهک و اتایان ههیه. ههنئیکی تریش و توویانه: و اتاکیان له یهک جیایه و، چند روویه کی جیایا و جزواو جزریان بؤ راستیی و اتاکیان لیك داوه تهوه. کورتهی قسه کیان له وه دهرناچیت که و توویانه: هم دووانه دوو ناویشانی جیای زانیاری خواوه نندن.

به لام من، بههوی ریژنه ی نورری قورئانی پیروزه وه، دلنیایی تهواوم بؤ پهیدا بوو که: "ئیمامی موبین" ناویشانی جۆریکه له "زانست" و "فرمانه کانی" خواوه نند که زیاتر روویان له جیهانی په نهانی غهیه تا کو جیهانی بینراو. واته: زیاتر بؤ رابوردوو و داهاتوو دهر و انن تا کو کاتی ئیستا. به دهسته و اژه یه کی تر ده لئین: تۆماریکی قه ده ری خوی گهروه یه که زیاتر بؤ بنه چه و نهوه و ره گ و تۆوی هموو شتیک دهر و انیت تا کو بوونه روآله تی یه که ی. له و تهی بیست و شه شه م (په یامی قه ده ر) و له په راویزی و تهی ده هم (په یامی حه شر) دا بوونی هم تۆماره چه سپینراوه.

بهلئی، ئەم "ئیمامی موبین"ە ناو نیشانی جوړنکی "زانست" و "فهرمانی" خوای گهوره یه. ئەمەش ئەو ە گه یه نیت که: بهر هه مهینانی بنه ما و په گ و بنه چه ی شتان بهو په پری ناوازیی و ورده کاری و داهینانه وه، بهلگه یه له سه ر ئەو ی که ئەم رینکوپینکی یه به پینی تۆماری ده ستووره کانی "زانست" ی خوا وه ند ئە نجام ده درین.. هه رو هه ئە نجام و نه وه و تۆوی شتان، له بهر ئەو ی بهر نامه و پپرستی بوو نه و ه رانی داهاتوویان تیدایه، ئەوا تۆماریکی بچوو کی "فهرمانه کانی" خوا وه ندن. بۆ نمونه: ده توانریت بوتریت: "تۆو" بهر نامه و پپرستیکی بهر جهسته یه بۆ هه موو پینکهی نه ره کانی دره ختی زه به لاج و بۆ ئەو "فهرمانه ته کوینی یانه" ی خوا وه ند که ئەو بهر نامه و پلان و پپرستانه ده ستیشانیان ده که ن.

به کورتی: "ئیمامی موبین" وه ک پپرست و بهر نامه یه ک وایه بۆ "دره ختی به دیه پتر او ان" که به چوار ده وری رابوردوو و ئاینده و جیهانی په نهانی "غهیب" دا ره گ و لق و په لیان هاویشتوو ه. که واته: "ئیمامی موبین" بهم واتایه: تۆماری قه ده ر و ده فته ری ده ستووره کانی خوا وه نده و، کاتئ گه ردیله کان به ره و جهو جوو ل و کار و فه رمان به ری یان له ناو شتاندا ده درینه بهر، ئەوا به پینی داخوازی و فه رمانه کانی ئەو ده ستووران ه به ره و ئەو مه به ست و ئامانجان ه ده برین.

به لām "کیتابی موبین" زیاتر پرووی له جیهانی بینراوه تا کو جیهانی په نهان. واته: زیاتر پرووه کاتی ئیستا ده روانیت تا کو رابوردوو و ئاینده. چونکه زیاتر ناو نیشان و تۆماری کتیبی "توانست و ویست" ی خوا وه نده تا کو ئەو ی ناو نیشانی زانست و فه رمانه کانی خوای گه و ره بیست. به ده سه ته واژه یه کی تر ده ئین: هه رو هه ک "ئیمامی موبین" تۆماری "قه ده ر" ی خوا وه نده، "کیتابی موبین" یش تۆماری "قودره ت" ی ئەو ه. واته: رینکوپینکی و ورده کاری که له هه موو شتیکدا هه ن، چ له "بوون" ی دا، چ له "چی یه تی" یه که ی دا، چ ئە سیفه ته کانی دا، چ له کارو باری دا، بهلگه ن له سه ر ئەو ی که کاتئ ئەو شته بوونی یه ده به خشریت و وینه کانی بۆ ده ستیشان ده کریت و، ئەندازه ی بۆ دیاری ده کریت و، شیوه یه کی تاییه تی یه ده دریت، هه موو ئەمانه ی به پینی چه ند ده ستوورینکی توانستینکی ته و او و یاسا کانی ویستینکی چی به چی کر او، بۆ ئە نجام ده دریت.

که واته ئەو "توانست و ویستە ی خواوەند" دارای چەندین یاسای هەمەکی و گشتین و، ئەم یاسایانەش لە تۆماریکی مەزندا هەلگیراون و پارێزراون، بە چەشتیک که بەرگ و پۆشاکێ جۆرە کانی "بوون"ی هەموو شتیک و وێنە و شیوە تایبەتی یە کانی، بە پێی ئەو یاسایانە دەپرێن و دەدوورێن. بوونی ئەم تۆمارە و بوونی "ئیمامی موبین" لە پەیمامی "قەدەری خوا و جوژئی ئیختیاری" دا چەسپێراون.

سەیری نەفامی و گوپرای و بێ ئاگایی فەیلەسووفە کان بکە.. ئەو تا ئەوان هەستیان بە بوونی لەوحی پارێزراوی توانستی بەدیھێنەرانی خواوەند کردووە و، بە دیاردە کانی ئەو کتیبە بینەرە ی دانایی پەرودگار و ویستە جێ بە جێ کراوە کە ی ئەویان لە شتاندا زانیووە و، پەییان بە وێنە و نمونە کانی بردووە.. بە لام - بە داخەو - ناوی "سروش" یان لێ ناو و، بە مەش رووناکی یە کە یان کوژاندووە تەو!

بەم جۆرە بۆمان دەرکەوت کە: بە داخواری "ئیمامی موبین" واتە: بە پێی فەرمانی "قەدەر" ی خوای گەورە و دەستوورە جێ بە جێ کراوە کانی ئەو، توانست (قودرەت) ی خواوەند کاتی شتان دروست دەکات، ئەو ازنجیرە ی بوونەوەران دەنووسیت کە هەریە کە یان لە خۆی دا نیشانە یە کێ سەر بە خۆیە و گەردیلە کان لە "لەوحی کوژانەو و تۆمار کردن" دا - کە لاپەرە ی میسالی "کات" ه - بەدی دەھێنیت و دەیانزوینیت.

واتە: جمووجوول و بزووتنی گەردیلە کان، لە راستی دا، بریتین لە چەند لەرینەو و بزووتنەو یە کە کە دینە رپی بوونەوەران کاتی لە "نووسین" و "لەبەرگرتنەو" و "جیهانی پەنھان" هەو بەرەو جیهانی بینراو دین و دەپەرینەو. واتە کاتی لە: "زانست" هەو بۆ "توانست" دەپۆن و دەگوێزینەو.

"لەوحی کوژاندنەو و تۆمار کردن" ییش لە راستی دا تۆماریکی بگۆری لەوحی پارێزراو (اللوح المحفوظ) ی مەزن و هەمیشە یی و چەسپاوە و، تابلۆ یە کە لە بازنە ی "مومکینات" دا شتانی تیدا دەنووسرین و دەکوژینرینەو. واتە: تۆماریکە بۆ ئەو شتانە ی کە هەردەم مردن و ژیان و نەمان و بوونیان لە رپی دایە، بە چەشتی کە راستیی "کات" بریتی یە لەم تۆمارە. بە لێ، هەرچی شت هە یە دارای راستی یە کە، راستی ئەو شتەش کە ئیمە ناوی "کات" مان لێ ناو و وە ک رووباریکی مەزن و بەخوڕ وایە بە گەردووندا دەروات، کاغەز و مەرە کە بی نووسینە کانی توانستی خواوەندە لەو "لەوحی کوژاندنەو و تۆمار کردن" هدا! "لا یعلم الغیب إلا الله".

□ پرسپاری دووههم:

مهیدانی حهشر له کوییه؟!

وهلام:

"العلم عند الله" واته خوای گهوره خوی دهزانیته..

بهلام نهوهنده ههیه: ئهو دانسته مهزن و بهرزهی بهدهیهینهری دانا، که ههر بو خوی له ههمو شتیکیدا ئاشکرای دهکات، تهناوته له بهستهوهی چهندهها حیکمهت و زانستی زۆر و مهزندا به شتیکی بچوو کهوه دهری دهخات و دهیخاته روو، ئهم دانستهی بهدهیهینهری دانا، راستهوخۆ ئاماژه بو ئهوه دهکات که:

گزی زهوی له گهشته سالانه کهی دا بی مه بهست و به هه ره مه کی هیللی باز نهیه کی ئاوا مهزن ناکیشیت، به لکو به دهوری شتیکی مهزندا ده سوورپتهوه و هیللی باز نهیه مهیدانیکی گهوره و بهرین ده کیشیت و سنوره کانی ئهو مهیدانه دهستیشان دهکات و به دهوری مهته بنده ناوبانگ (مَشْهَر) یکی گهوره دا ده خولیتهوه و داهاته مهعنهوی به کانی زهویی پنی ده سپیریت، تا کو لهو مه حشه ره مهزندها و له پیش چاوی خه لکی دا ئهو داهاتانه پیشان بدرین. بهو واتایه ی که - وهك له ریوایه تیکدا ههیه^(۱) - مهیدانی حهشریکی مهزن له ناوچهی شامهوه راده خریته و ئهو ناوچهیه له حوکمی "ناوک" و "توو" یکدا ده بیته که پاشان باز نهیه کی ئهوه بنده مهزن پر ده کاتهوه که دهورانه دهوری نزیکه ی بیست و پینج ههزار سال رن ده بیته.

داهاته مهعنهوی به کانی ئیستای زهوی بهردهوام به رهو دهفتهر و لهو حه کانی ئهو مهیدانه ده نیررین که ئیستا لیمانه وه دیار نییه و پهردهی غهیبی به سهردا دراوه تهوه. خو که له داهاتوودا ده رگای ئهو مهیدانه ده کریتهوه، ئهوا گزی زهوی و دانیشتووانی ناویشی له هه مان مهیداندا رۆ ده کات و، ئنجا ئهو داهاته مهعنهوی یانهش له دۆخی: "غیب" ده رده چن و به رهو جیهانی ئاشکرا و بینراو ده پۆن و ده رده کهن.

(۱) (انکم محشرون رجالاً و ركبانا، وتجرون علی وجوهکم هاهنا ونحی بیده نحو الشام) السیوطی فی السدر المشر ۳۴۱/۵ وقال أخرجه ابن ابي شیبة وأحمد والترمذی وحسنه والنسائی وابن مردويه والحاکم. (وه رگب)

به‌ئى، گۆى زه‌وى له‌ حوكمى "كىلگه‌" دايه‌ و، وه‌ كو سه‌رچاوه‌يه‌ك وايه‌ و، چه‌شنى پيوه‌رى ده‌غل و خه‌رمانه‌، كه‌ هينده‌ داهاات و حاسلاتى زور و زه‌به‌نده‌ى به‌ره‌م هيناوه‌ ئه‌و مه‌يدانه‌ پر بكا ته‌وه‌ و، ئه‌وه‌نده‌ به‌ديهاتووى به‌خوڤرى وه‌ك لافاوى له‌به‌ر رۆشتووه‌ كه‌ له‌و مه‌يدانه‌دا په‌نگ ده‌خون و جيين ده‌بيته‌وه‌ و، هينده‌ش دروستكراوى زورى لىنى ده‌رهاتووه‌ كه‌ مه‌يدانه‌ كه‌ پر ده‌كه‌نه‌وه‌. واته‌: گۆى زه‌وى چه‌شنى "ناوك" ه‌ و ئنجا مه‌يدانى حه‌شر و شتانى ناويشى وه‌ كو دره‌خت و گوله‌ گه‌م و كوگاي ئازوو قه‌ وان.

به‌ئى، هه‌روه‌ك ئه‌ گه‌ر "خال" يكي رووناك به‌ خيراىي به‌كى زور بيزوئيرت، ئه‌وا هيلى بازنه‌يه‌ك ده‌ كيشيت. گۆى زه‌ويش به‌ هه‌مان جزره‌؛ چونكه‌ به‌و سوورانه‌وه‌ و جووله‌ خيرا و پر له‌ دانسته‌ى خوى، ده‌بيت به‌هوى نواندنى بازنه‌ى "بوون"، ئنجا ئه‌و بازنه‌يه‌ش له‌ گه‌ل داها ته‌ كانى ناوى دا ده‌بن به‌ خولگه‌ى پيكهاتنى مه‌يدانى حه‌شر.

﴿قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ﴾

الباقى هو الباقى
سه‌عيدى نوورسى

مه كتووبى يازدههم

باسمه سبحانه

﴿وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

(ئهم مه كتووبه چاره سه ريكى گرنگه و نمازه بۆ چهند ورده گوه ريك
ده كات كه له گه نجينه مه زنه كانى چوار نايه تى پيرۆز ده ره تراون)

برای به پريم!

قورئانى چه كيم له چه ند كاتيكى جيا جيا دا درسى ئهم چوار مه سه له
جؤراو جؤرانه ي به نه فسى ئهم ماره م وتووه ته وه. وا ده ياننوسم بۆ هه ر كام له و برايانه م كه
حه ز ده كه ن به شيك يان ده رسيكى لى و هه ر بگرن.
جا ئهم مه سه لانه چه ند گوه ره ريكى گه نجينه ي چوار نايه تى پيرۆزى جيا جيا روون
ده كه نه وه و، هه ريك له و باسانه ش شيوه و سوودى تايه تى خوى هه يه.

□ باسى يه كه م:

خوای گه و ره فه رموويه تى:

﴿إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا﴾ (النساء: ۷۶).

ئهى نه فسى نا ئوميدم له ئه نجامى وه سو سه و گو مانه كانه وه!

يه كتر را كيشانى ئه ندیشه كان و به دلداهاتنى گریمانە كان: جؤريكى نا ئيختيارى
"وينه تيدا ده ر كه وتن" ه. جا ئه گه ر ئهم وينه تيدا ده ر كه وتنه له شتانى "خير" و
"نورانى" يه وه هاتبيت، ئه وا حو كى حه قيقه ته كه ي - تا راده يه ك - وينه و نموونه كه شى
ده گريته وه، كتومت وه ك گواستنه وه ي گه رمى و پرونا كى "خؤر" بؤ نا و ئا وينه. به لام
گه ر ئه و وينه تيدا ده ر كه وتنه له "شه ر" و شتانى "ليل" و "چر" وه هاتبيت، ئه وا حو كم و

تایبه تکاریی ئەسلە کە ی هەر گیز شیۆه و نموونه کە ی ناگریتهوه، وهك ئەوهی کە وینە ی شتی پیس و چهپەل لێ ئاوینه دا پیس و چهپەل نی یه و وینە ی "مار" یش لێ ئاوینه دا به کە سهوه نادات.

جالە سهەر ئەم بناغە یه، "تە سه و ور کردنی کوفر" مرۆڤی پین کافر ناییت و، "به خه پالدا هاتی جوین" یش به جوین دانانریت. به تایبه ت گەر به شیۆه یه کی نایختیاری و وهك گریمانیک به دلدا هاتییت، ئەوا هەر گیز زیانی تیدا نی یه.

پاشان هۆکاری پیس و چهپەلیی هەر شتیك - به یی رپره وی ئەهلی حەق کە رپیزی ئەهلی سونەت و جەماعەتە - نە هی کردنی خوا وه نده له و شته. خو مادەم ئەم کارەش ختووریه کە له شیۆه ی گریماندا و بیر کیشە کیی ئە ندیشە یه و بئ ویست و ئیختیاری مرۆڤ به دلدا هاتوو، ئەوا "نە هی" ی خوای گه و ره ناگریته وه، کە واته به "ناشیرین" و "پیس و چهپەل" دانانریت، هەر چه ندهش وینە بیت بو شتیکی پیس و چهپەل و ناشیرین.

□ باسی دووهەم:

"بەر" یکه له سه و زه لانی چیا یه کی (بارلا) و له ژیر دره ختی سنه و بهر و قه تراندا پین گه یشتوو. خرایه ناو کتیبی "وته کان" هوه.

□ باسی سی هەم:

ئەم مه سه له یه و مه سه له کە ی دوا ی ئەمەش به شیکن له و نموونه ی کە دهسته و سانی و کۆله واریی شارستانی نی نوئ له بهردهم قورئاندا ده رده خەن کە له "وته ی بیست و پینجه م" دا باس کرا و ن، دوو نموونه ن له و هه زاران نموونه ی کە مه و دای ئەو ماف خواردن و ستمه ده چه سپینن کە شارستانی نی نوئ له مافه مه ده نی یه کاندایا پیا دیان ده کات و دژ و پیچه وانه ی ئە حکامی قورئانن.

ئەو فه رمانە ی قورئان کە ده فه رموئ: ﴿فَلْيَذْكَرْ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيْنَ﴾ (النساء: ۱۷۶)

یه کپار چه داد گه ری و میهره بان یه له یه ک کاتدا ..

به لئ، ئەو حو کمه "داد گه ری" یه، چونکه زۆر به ی رپه های ئەو پیا وانه ی ژن ده هینن خه رجی و نه فه قە ی ژنه کانی شیان ده گره نه ئە ستۆ، به لام ژن کە شوو ده کات ده پرا ته لای می رده کە ی و خه رجی و نه فه قە کە ی خویشی ده خاته ئە ستۆ ی ئەو می رده و، له م ر ئ یه وه ناتە و اوی می راتی یه کە ی پر ده کاته وه.

پاشان فەرمانە كەى قورئان "مىھرەبانى" شە، چونكە ئەو كىژە لاوازە گەلىن پىويستى بە شەفەقەت و سۆزى باوكى و بەزەبى و مىھرەبانى براكەى ھەيە. جا بە پىنئ ئەم حوكمەى قورئان، ئەو شەفەقەت و سۆزە بىن مەترسى يەى لە باوكى ھەو دەستگىر دەبىت، چونكە باوكى بە جۇرىك بۇى دەروانىت كە مەترسى لىن نەكات و ھەر گىز لەبەر خۇيەو نەلىت: ئەم كچەم دەبىت بەھۇى گواستەھوى نىوہى سامانە كەم بۇ بىانى يە كان. ئىت بەم جۇرە شەفەقەت و سۆزە باوكانە كەى ھىچ مەترسى و دلەتە بىن يە كى ئاوتە نايىت. پاشان ئەو كچە، بەزەبى و پارىز گارى يە كى دوور لە ھەسوودى و مونافەسەى لە براكە شىوہ دەستگىر دەبىت، چونكە ئەو كاتە براكەى و ەك مونافىسەىك بۇى ناروانىت كە بگۇنجى نىوہى سامانە كەى باوكىيان لەناو بىات و بىخاتە ناودەستى كەسىكى بىانى يەوہ! ديارە ئىت ھىچ رىق و كىنە و لىلى يەك سەرھەتئادات تا بىن گەردى و خاوبىنى ئەو مىھرەبانى يە لىل بكات.

جالەم ھالەتەدا بە رواالت ئەو كچەى كە بە فىزەت (سروشەت) نىان و لاوازە، شتىكى كەمى لە دەست چووہ، كەچى لە برىى ئەوہ، سامانىكى نەپراوہى لە سۆز و بەزەبى كە سوكارى دەستگىر بووہ.

دەنا گەر لە بەشى شايانى خۇى زىاترى بىرىتىن، بە بىانوى ئەوہى كە گوايا ئەو بەشە زىادە يە مىھرەبانى يە كى زىاترە لە مىھرەبانى خواى گەورە! ئەو ھەر گىز ئەم كارە بەزەبى و مىھرەبانى نى يە بەرامبەر بەو ئافرەتە، بەلكو ستەمىكى ناھەموارە كە لىن كراوہ. لەوانە يە رى بۇ ئەو ھەلپە دىندانە يە خۇش بكات - كە لەم سەردەمەدا بەسەر دەروونە كاندا زال بووہ - و ستەمىكى گەلىن لەوہ ناھەموارتر ئەنجام بدات و ئەو غىرەتە دىندانە يە بختەوہ ياد كە بەسەر دەروونى خەلكانى سەردەمى جاھىلىيەتدا زال بوو تا گەيشتبووہ ئەو رادەيەى كچانىان زىندە بەچال بكەن!

كەواتە ھەموو حوكمە كانى قورئان - بە وىنەى ئەم حوكمە - تەسلىقى ئەم فەرمايشتەى خواى گەورە دەكەن كە دەفەرموئى:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ (الأنبياء: ۱۰۷).

□ باسى چوارەم:

لەسەر ئەو ئايەتە پىرۆزە يە كە دەفەرموئى:

﴿فَلَأْمَنَهُ السُّدُسُ﴾ (النساء: ۱۱).

مەدەنىيەتى (بىن مېم) - واتە دەنىيەت - ھەروەك بوو بەھۆى ئەم چەشەنە ستمە سەبارەت بە ئافرەت و لە مافی خۇيان زياترى دانى (و ەك لە مەسەلەى پېشوردا باس كرا)، دەچى ستمىكى سەخت و دژوارتر بەرامبەر داىكان ئەنجام دەدات، لەودا كە لە مافی خۇيان بىن بەشيان دەكات!

بەئى، شەفەقەت و سۆزى داىكان، كە ناسكترىن و بەتام و چىژترىن درەوشانەوہى مېھرەبانىى خوايە و، شايدانزىشيانە بۆرېزلىنان: بەرزترىن و بەرېزترىن حەقىقەتە لە "وجود" دا.

بە تاييەت "دايك" بەرېزترىن ھاورپى ئازىز و مېھرەبانترىن خۇبەختكارە. تەنانەت بە ھاندەرى سۆز و بەزەبىيە كەى، دنيا و ژيان و ھەوانەوہى خۇى بۆ منالە كەى بەخت دەكات، بە رادەبە كى ئەوتۆ "مريشك" - كە لە سادەترىن پلەكانى داىكايەتى داىبە و تروسكايىيە كى ئەو شەفەقەتەى تىدايە - بۆ مەبەستى بەرگرى كردن لە جوو جەلەكانى، لارىي لەوہ نىيە كە پەلامارى سەگ بدات و ھىرش بۆ سەر شىر بەرئىت، ھەرچەندەش گيانەوہرىكى لاوازە و لەو درندانە دەترسىت!

جا بىن بەش كردنى ئەو داىكەى كە ئەم چەشەنە حەقىقەتە ئازىزەى بەم رادەبە لە خۇدا ھەلگرتوہ، لە مىراتى منالە كەى، ستمىكى سامناك و كارىكى تاوانكارانەبە و سووكايەتى بىن كردنە و ناشكوربى نىعمەتىكە كە شايدانى رېز و پىزانىنە. ئەم ستمەش لە رادەبە كى و ھەدادبە كە عەرشى مېھرەبانى دەھىنئىتە لەرزە. ئەمە سەربارى ئەوہى كە دەبىت بەھۆى ئاويئە كردنى ژەر لە دەرمانى سوودبەخشى ژيانى كۆمەلايەتىيى مرؤفدا. جا ئەگەر درندەكانى ناو گرؤى مرؤف لەوانەى كە لافى خزمەتى مرؤفايەتى لىن دەدەن، لەمە تىنە گەن، ئەو مرؤفە راستەقىنەكان دەزانن كە فەرمانە كەى قورئانى حەكىم: ﴿فَالأُمَّهُ السُّدُسُ﴾ (النساء: ۱۱) عەبىنى "حەق" ە و سەرتاپا "دادگەرى" يە.

الباقى هو الباقى

سەعیدى نورسى

وه لآم:

حيكمه ته كهى "كار پى سپاردن"ه! چونكه كاتى حهزرتى ئادهم نيررايه زهوى كارىكى پى سپىرا و ئهر كىكى مهزنى خرايه ئهستۆ، به چهشنى كه ئه نجام و بهرهمه كانى ئه و كارهى پى سپىرا وه برىتى به له:

* هه موو جوړه پىشكه و تنه مه عنه وى به كانى مرؤف و ..

* دهر كه و تن و گه شه كردنى گشت توانا و لىهاته كانى و ..

* بوونى ماهيه تى مرؤف به ئاوينه به كى گشتى و دهر خهرى سه رجه م ناوه جوانه كانى خواى گه و ره.

خۆ ئه گهر حهزرتى ئادهم - دروودى له سه ر بىت - له بهه شتدا بما بابه ته وه، ئه واه بوينهى "مه لائىكه ت" ته نها به كه پلهى چه سپاو و ديارى كراوى ده بوو. ئه و كاتمه ش توانا و لىهاته كانى مرؤف گه شه يان نه ده كرد و له ئاستى خۆياندا ده مانه وه. خۆ مه لائىكه تىش - كه خاوه نى پله به كى هه ميشه نه گۆر و ديارى كراون - تابلى زۆرن و، پىويست ناكات مرؤفىش هه مان جوړه په رستش بخرىته ئه ستۆيه وه. له بهر ئه وه، دانستى خواى گه و ره خواستى له سه ر ئه وه بووه كه خانه به كى ئه رك پى سپاردنى ئه و تو بۆ مرؤف دروست بكات كه له گه ل لىهاته كانى دا بگونجىت و مرؤف بتوانىت چه ندين پلهى بى كۆتايى تىدا بپرىت.

جاله بهر داخوازى ئه و حيكمه ته، حهزرتى ئادهم - دروودى له سه ر بىت - له سه ر گونا به كهى له بهه شت هىنرايه ده ره وه، ئه و گونا به كهى كه خواستى سه روشتى "مرؤف"ه و له مه دا له "مه لائىكه ت" جيا كراوه ته وه.

واته: ده ر هىنانى حهزرتى ئادهم - دروودى له سه ر بىت - له بهه شت، دانست و ميه ره بانى پرون و بى گومانه .. هه ر وهك ناردنى كافرانىش بۆ ناو دۆزه خ، به كپار چه حق و په واه و داد گه رى به. چونكه هه ر چه ند باباى كافر - وهك له ئاماژهى سى هه مى وتهى ده هه مدا باس كراوه - "گوناهىك"ى له ته مه نىكى كور تدا كردووه، به لآم ئه و توانه له راستى دا تاوانىكى نه بر او هى مه زن و به ر ده واهه ..

چونكه كو فر - له ناوه رۆكى دا - به چاوى سووك سه يرى بوونه وه ران ده كات و له نرخ و به ها يان داده به زىت و .. شاپه تىدانى گشت بوونه وه ران له سه ر "به كتابى" خواى گه و ره به درۆ ده خاته وه و .. ئىنكارى دره وشانه وهى ئه و ناوه جوانانهى خواى گه و ره ده كات كه له ئاوينهى بوونه وه راندا ده ر ده كه ون و ده برىسكىنه وه.

سووتاندنى ئەو دروست نە كراوه، بەلكو هۆى ئەو سووتاندنە ئەوهيه كه خۆى دەستى خستووته ناو ئەو ئاگرەى كه خواردنە كەى بۆ پىن دە گەيه نىت، و، رەفتارى هەلەى خۆى ئەو خزمەتگوزارە گوى پرايهلەى لى كرددوو به دوژمن.

پوختهى قسه ئەوهيه كه:

ئە گەر "شەرىكى كەم" بىت بەهۆى دەستكەوتنى "خىرىكى زۆر"، ئەوا ئەو شەپە پەسەند دە كرىت و بە كارىكى سوودبەخش و بە كەلك دادە نرىت. چونكە ئە گەر واز لە شەپەك بەئىرىت كه خىرىكى زۆرى بەرەم دەهینا، ئەوا شەپە و خراپەيه كى زۆر روو دەدات.

بۆ نمونە:

كه سوپا دەبرىت بۆ "جيهاد" پىن گومان هەندى زيان و شەپە بچووك و هەندە كىي ماددى و جەستەيهى لەم كارەوه پەيدا دەبىت. خۆ ئاشكرايشە كه (جيهاد) خىرو بىرىكى زۆرى تىدايه، چونكە تايىنى ئىسلام و موسلمانان لە دەستدرىژى و زال بوونى كافران دەپارىت. جا ئە گەر لەبەر مەترسى هاتەدى ئەو شەپە و زيانە كەمانە واز لە "جيهاد" بەئىرىت، ئەوا جگە لەوهى كه خىرە زۆرە كەى لە دەست دەچىت، چەندەها شەپە و خراپەى يە كجار زەبەندەش بەو بۆنەيهوه روو دەدەن و پەيدا دەبن. ديارە ئەمەش ستمىكى ناپەوا و ئاشكرايه.

نمونەيه كى تر:

برىنى ئەو پەنجەيهى كه تووشى (گەنگرنا) بووىت، خىرىكى زۆرى تىدايه و كارىكى باش و جوانە، هەر چەندەش لە روالەتدا بە شەپە و كارىكى خراپ دەردە كەويت. بەلام ئە گەر ئەو پەنجەيه لەبەر ئەو شەپە روالەتیه بە زووى نەبرىت، ئەوا لە ئەنجامدا هەموو دەستە كه دەبرىتەوه! ديارە ئەو كاتەش شەپە و زيانە كه زياتر و گەورەتر دەبىت و پتر گەشە دە كات.

بە هەمان جۆر، بەدیهىنانى: "شەپە و زيان و بەلا و شەيتانە كان" نە بە "شەپە" دادە نرىت و نە كارىكى "ناشیرين" يشە. چونكە هەموو يە كىك لەوانە لەبەر دەستكەوتنى چەندەها ئەنجامى زۆر و گرنگ بەدى هینراون. ئەو هەتا (مەلاىكەتە كان) لەبەر ئەوهى شەيتانە كانیان بەسەردا زال نە كراوه و داراى موحاهەدە نىن، پلەى بەرزبوونەوه و پىشكەوتىشيان نى، بۆيه پلەيان هەميشە لە جىي خۆى دايه و گۆرانی بەسەردا نايەت..

كارىكى شهر و خراب دابريٽ، تهنانهت ده توانري بوتريٽ: ناردنى پيغمبه ران -
درووديان له سهر يٽ - ميهره بانبي بؤ مرؤف تيدا نى يه؟!

نهوا له وهلامدا ده لٽين:

له چاو "چؤنٽى" دا هر گيز بايه خ به "چه ندايه تى" نادرٽ! ئنجا له راستيشدا
"زؤرينه" رووى له "چؤنٽى" يه، نهك "چه ندايه تى"!
بؤ نمونه:

ئه گهر سهد ناو كه خورما هه بن، به لام نه خرينه ژير گل و خاكه وه و ئاوديري
نه كرين و كارلىكى كيمييان تيدا روونه دات، واته رووبه رووى مواجهه دهى ژيان
نه بنه وه، نهوا هر وهك خويان ده ميننه وه، هر ئه وه سهد ناو كه خورمايه ده بن و،
نرخيشيان هر سهد دره ده يٽ. به لام ئه گهر بخرينه ناو گله وه و ئاوديري بكرين و
رووبه رووى مواجهه دهى ژيان بكرينه وه، ئنجا له ئه بنجامى ئه مه دا هه شتا دانه يان، به هؤى
تيكچوون و خراب بوونى سروشتى خويانه وه، دارزان و تنها بيستيان سوز بوون و
گه شهيان كرد و بوون به دره ختى خورماى به ردار، ئايا ده كرئ بليٽ: ئاوديري ئه
توانه شهر و كارىكى خراپه چونكه "زؤربه" ي ناو كه كانى دارزان دو وه؟! بئى هيج
گومانىك مافى ئه وه ت نى يه كه گوفتارى ئاوا بليٽ. له بهر ئه وهى كه ئه وه بيست
ناو كهى سوز بوون و پئ گه يشتن له حوكمى بيست هه زار ناو كه خورما دان. كه واته
ئه وه كه سهى "هه شتا" ي له كيس ده چٽ و "بيست هه زار" ده باته وه، بئى گومان قازانجى
كردوه و تووشى زيان نه بو وه. له بهر ئه وه، كارى "ئاوديري" هر گيز به "شهر"
دانانريٽ!

هه روه ها ئه گهر سهد هيلكه تاوس هه بن، نهوا نرخه كه يان هر نرخى سهد هيلكه
تاوس ده يٽ، كه پينج سهد قورشه. به لام ئه گهر ئه وه هيلكانه تاوسيان به سهر دا كر
بخري و، ئنجا بيست دانه يان جوو جكى تاوس هه لٽه يئن و هه شتا كهى تريشيان پيس بن،
ئايا ده توانري بوتريٽ: زيانىكى زؤر رووى دا وه؟ يان ئه م مامه له يه شهر و خراپه؟ يان
كر كه وتنى تاوس به سهر هيلكه كهى دا كارىكى ناشيرينه؟! بئى گومان شتى و ناوترٽ،
چونكه كاره كه كارىكى چاكه و، تاوسه كه و هيلكه كانى له برى ئه وه هيلكه پيس بو وه
كه م نرخانه، بيست تاوسى به نرخ و گرانبه هايان ده ست كه وت.

هر به وینهی ئەم نمونەیه، بەدیھینەر و دروستکەری مەزن، جەستەیه کی ناوازی ئەوتۆی لەبەر کردوویت کە بە: چاو و گۆی و لوت و ئەندام و هەستە کانی تر ئارایشت دراوه و رازینراوه تەوه. جا ئەو بەدیھینەرە مەزنە، بۆ مەبەستی پێشاندان و دەرخستنی جینکار و ئاسەوارە جۆراو جۆرە کانی ناوہ جوانە کانی خۆی، گرفتاری چەندین جۆری بەلا و موسیبەتت دەکات و، تاوی نەخۆشت دەخات و تاوی تر چاکت دەکاتەوه و، جاری برسیتیت پین دەچیزیت و، جاریکی تر تیرت دەکات و ماویە کی تر دوو چاری تینویتیت دەکات.. ئا بەم چەشنە و لەناو ئەم بارودۆخانەدا ئالوگۆرت بەسەردا دەهینیت، تاکو بەمانە "ماهیەتی ژیان" پتر بەهیز بییت و درەوشانەوی ناوہ جوانە کانییش زیاتر دەر بکەون.

جا ئەگەر تۆ بلیت: بۆچی خواوەند گرفتاری ئەم موسیبەتانەم دەکات؟ ئەوا سەد حیکمەتی مەزن رادەپەرن و دەمکوتت دەکەن، وەک لە نمونەکی پێشودا ئاماژەیان بۆ کرا. چونکە وەک ئاشکرایە: پراوەستان و مەنگ بوون و پزۆتین و بی کاری، تیکرا جۆریکن لە "نەبوون" و زیان. جموجوول و ئالوگۆریش بە پێچەوانەون: "بوون" و "خیر".

کەواتە (ژیان) بەهۆی بزوتن و جموجوولەوه کامل دەبییت و پێدەگات و، بە بۆنەیی بوونی گێروگرفت و بەلا و موسیبەتەکانەوه پێش دەکەویت و، بە لێ درەوشانەوی ناوہ جوانە کانی خوای گەورەش چەند بزوتنیکی جۆراو جۆری دەست دەکەویت و پالفتە دەبییت و هیز پەیدا دەکات و گەشە دەسینیت و فراوانی بەدەست دەهینیت، تا ئەم ژیانە دەبییت بە قەڵەمیکی جوولاو بۆ نووسینی چارەنوسە کانی خۆی و، لەم ڕێیەوه "ژیان" دەتوانیت کارە کانی ئەنجام بدات و، شایستە و شایانی پاداشتی دواڕۆژ دەبییت.

بەم ئەندازە کورت و پوختە و لەلامی سێ پر سبارە کەتان واز دەهینین کە ئەو شەوه و توویژتان لەسەر دەکردن. درێژەیی ئەم وەلامانەش لە هەر سی و سێ و تەکی کتیبی "وتەکان" دا هەیه.

برای ئازیزم!

ئەم نامەیه بۆ برای دەرمانگەر و هەر کەسێکی تر کە خۆت بە شایستەیی بزانییت لەوانەیی کە ئامادەیی ئەو موناقلەشەیه بوون، بچۆینەرەوه و.. سلاوم بە برای دەرمانگەر بگەیهنە کە یەکیکە لە قوتایی یە تازە کاتم و، پینی بلی:

مه كتووبى سياز دههم

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

السلامُ على من اتبع الهدى.. والملائمُ على من اتبع الهوى

برا نازيره كانم!

گهلى جار له بارهى حال و حهوانه وهوم .. سهر نه داتم له بهر پرسانى ده ولت بؤ
وهر گرتى به لنگه نامهى "رههنده كراوان" و .. بايه خ نه داتم به بارودؤخى راميارى
جيهان، پرسىارم لى ده كهن. جا له بهر ئه وهى پرسىاره كانتان هميشه دووپات
ده بنه وه و، به جورىكى "مه عنه وهى" يش ههمان پرسىارم ئاراسته ده كرئن، ئه وه ناچارم به
زمانى "سه عىدى كؤن"، نهك "سه عىدى نوئ"، وه لامى ئهم سنى پرسىاره تان بده مه وه:

○ پرسىارى يه كه متان:

ده پرسن: ئايا چؤنيت؟ .. باشيت؟ .. له ئيسراحه تدايت؟

وه لام:

سوپاسى له ژماره به دهر بؤ خوار وه ندى ميهره باتم، له سهر ئه وهى كه ئه وه هموو
سهختى و سته مهى ئه هلى دنيا⁽¹⁾ هينايانه رنيم، خواى گه وره هموو يانى بؤ گؤرپم به
چه ندان جؤر چا كه و ميهره بانى.

وا له خواره وه دا ئه مه تان بؤ روون ده كه مه وه:

له و كانه دا كه من له ناو ئه شكه وتى چيايه كدا به گوشه گىرى ده ژيام و ده ستم له
سياسهت داته كاند و دنيا م پشت گوى خست و سهر گهرمى كاروباره كانى قيامه تم بووم،
ئه هلى دنيا هاتن له وئى هينايانغه دهر وه وه به ناره و ايبى و ستم رههندهى ئيره يان كردم.
به لام به ديهنه رى دانا و ميهره باتم ئهم رههنده يى يهى ئيره يى بؤ گؤرپم به ميهره بانى و

(1) مه به ستم ئه وه دنيا ويستانه يه كه به هؤى ده سته لات و فهرانزه و ايبى دنيا له خؤيان بايبى بوون. (وهر گىر)

خېر و خوشى، چونكه ئو گۆشه گىرىيەى ناو چياكەى ئەوئى (كه لەوانە بوو گرفتارى چەند ھۆكارىكى ئەوتۆ بېيىت كە ئارامى و ئاسايشى تېدا نەھىلن و كەلېن لە ئىخلاسا پەيدا بکەن) خوای گەورە بۆى گۆرېم بە خەلۋەتېك لەناو چياكانى (بارلا)دا كە لە ھەموو لايە كەوھە ھېمنى و ئاسايش و ئىخلاسا دەورەيان داوھ.

ئەو دەمەى كە لە پوو سىادا دېل بووم، پىارم دا و لە خوای گەورەش لالامەوھە كە: لە كۆتايى تەمەندا گۆشە گىرىم لە ئەشكەوتىكدا بۆ برەخسىنىت. وا خوای گەورەى مېھرەيان لە برىي ئەو ئەشكەوتە: بارلاى بۆرەخساندم و سووودە كانى ئەو ئەشكەوتەى، كە من لە نىازمدا بوو، لە بارلادا بۆى ئاسان كردم، گىر و گىرگفتە كانى ئەشكەوت نىشىنى نەخستە ئەستۆى لاواز مەوھە، جگە لە چەند تەنگوچەلەمەيەك كە ھىترانە پىم بەھۆى ئەو و ھەم و گومانانەى لە دلى چەند كەسىكى خەلكى بارلادا بوون، ئەوانەى كە پىشتەر ھاوړېم بوون و پاشان و ھەم و گومان سواری سەريان بوو، كاتى لايان و ابوو لە بەرژوھەندى و ھەوانەى من ھەول دەدەن، بەلام بەم و ھەم و گومانەيان منىان گرفتارى دلئەنگى و خزمەتى قورئانىشىيان دووچارى زيان كرد.

ئىنجا ھەرچەند ئەھلى دنيا "بەلگەنامە"ى گەرانەوھەيان بە ھەموو "رەھەندە كراوھەكان" دا، لە گىشت تاوانبارانىش خۆش بوون و لە بەندىخانەكان بەريان دان، كەچى بە ناپرەوا و ستەم بەلگەنامەيان لە من قەدەغە كرد و پىيان نەدام.. بەلام پەرورەدگارى مېھرەبانم وىستى و ابوو كە لەم نامۆبى و ئاوارەبى بەدا، مەھىلىتەوھە، تاكو پىتر لە خزمەتگوزارى قورئانى پىرۆزدا، بمخاتە كار و ئەم نوورانەى قورئان زىاتر بنوو سىم كە ناوم لى ناون: (وتەكان). بەم جۆرە منى لەم نامۆبى بە دوور لە جەنجالى و غەلبە غەلبەدا ھىشتەوھە، ئەم ھىشتەوھەشى بۆ كردم بە مېھرەبانى بەكى مەزن و فراوان.

ھەر و ھە ئەھلى دنيا بواری مانەوھى ناو شارۆچكە و شارە مەزەنەكانيان بە گىشت سەرۆك ھۆز و قسە پۆشتووھە رەھەندە كراوھەكان دا، لەوانەى كە دەتوانن دەست لە كاروبارى دنياىي ئەماندا وەرىدەن، ھەر و ھەك پىنى خىزم و كەسانىشىيان دان كە بېرۆن بۆ لايان و سەريان لى بەدەن، كەچى بە ناپرەواىي و ستەمكارى ژيانى گۆشە گىرىيان تەنھا بەسەر مندە سەپاند و رەوانەى گوندىكى بچوو كيان كردم، و ماوھى خىزم و كەسانم و خەلكى شارە كەشىان نەدام - يەك دوانىكيان نەبىت - كە سەرم لى بەدەن.

ئەھلى دنيا واپەرەفتارىيان لە گەلدا كردم.. بەلام بەدەھىتەرى مېھرەبانم ئەم گۆشە گىرى بە سەپاوەى بۆ كردم بە مېھر و بەزەبى و سۆزىكى فراوان. چونكە بوو

بەھۆى ساف بوون و خاوين كوردنەھۆى زەينم لە شتانی بىنرخ و ئاراستە كردنى بەرھە وەرگرتن لە قورئانى پىرۆز بە جۆرىكى خاوين و بىن گەرد و دوور لە ھەموو ئامانج و مەبەستىكى تر.

پاشان لە سەرھەتاي ھاتمدا بۆ ئىرە و، لە ماھەى دوو سالى رەبەقدا، تەنھا دوو نامەى ئاسايىم نووسى بوو، كەچى ئەھلى دنيا ئەمەيان بە شتىكى زۆر و كارىكى گەورە لەسەر تۆمار كردم! تەننەت لە ماھەى دە رۆژيان بىست رۆژ ياخود مانگىكىدا يەك دوو ميوان دىنە لام، ئەھلى دنيا بەمە دلگىران دەبن و، پىيان ناخۆشە كە سىك بىست بە ميوانم! لە كاتىكىدا كە مەبەست لەو سەردانە تەنھا دەستكەوتنى پاداشتى دواپۆزە. كەواتە ئەوان لەمەدا ستمەيان لىن كردم.. بەلام پەروەردگارى مېھربان و بەدېھىنەرى دانام ئەو ستمەى ئەوانى بۆ گۆرپىم بە مېھربانى، چونكە لەم سى مانگە پىرۆزەدا كە مرۆف داھاتى نەھود سالى ژيانى مەعنەوى تىياندا دەست دەكەوت^(۱)، ئەوان ميان خستە گۆشە گىرىيە كى پەسەند و بە كەلكەوھ.

كەواتە: "الحمد لله على كل حال".

ئەمەيە ھەوالى حال و ھەوانەھەم.

○ پىرسارى دووھەمتان:

بۆچى نارۆيت بۆ لاي "بەرپىسان" تاكو بەلگەنامەيە كيان لىن وەرگىرت^(۲)؟
 وەلام: من لەم كىشەيەدا مەھكومى "قەدەر" م نەك ئەھلى دنيا! كەواتە سەر لە قەدەرى خواى گەورە دەدەم و موراجەعەى ئەو دەكەم. خۆ ھەركات پۆزى ئىرەم بىرا و "قەدەر" بوارى پۆشتنى دام، ئەوا كۆچ دەكەم و لىرە دەپۆم.

راستىي ئەم و اتايە، ئەمەى خوارەوھەيە:

ھەموو ئەو شتەنەى كە لەم دنيايەدا دىنە پىنى مرۆف، دوو ھۆكارىان ھەيە:

يە كەميان: ھۆكارى پوالتەتى و.. ئەوى تىشيان: ھۆكارى راستەقىنەيە.

(۱) مەبەست مانگە پىرۆزە كانى: "پەجەب، شەعبان، پەمەزان" ھ. (وەرگىز)

(۲) ئەو كوردانەى كە دواى سەرنەگرتنى شۆرشى شىخ سەعیدی پىران پەھەندەى ناو تور كەكان كرابوون، پاش تەواوبوونى ماھەى پەھەندەيى، بەشى زۆريان بەلگەنامەى تەواوبوونى مەھكومىيەت و گەپرانەويان بۆ ناو شار و گوندەكانى خۆيان بۆ كرا و گەپرانەوھە. ئىجا ئەوانەشيان كە سەرزك ھۆز و پىاوماقوول و ديار بوون، دەرفەتيان بىن درا كە لە ناو شارە مەز نە تور كە كاندا بە سەربەستى بۆين، جگە لە مامۆستا نوورسى كە ھەموو ماشىكى لىن زەوت كرا و پىز تەنگيان بىن ھەلچنى و بەلگەنامەى بۆ نەكرا. (وەرگىز)

ئەھلى دىنيا - لەم مەسلەھەدا - ھۆكارى روالەتەن و ئەوان مېيان ھېنايە ئىرە. بەلام
"قەدەرى خوا" ھۆكارى راستەقىنەيە و ئەو فەرمانى ئەم گۆشە گىرىيەي لەسەر
دەر کردوم.

ھۆكارە روالەتەيە كە "ستەم"ى لىنى كردم. بەلام راستەقىنە كە "داد"ى لە گەلدا
بە كار ھېنام!

ھۆكارە روالەتەيە كە بەم جۆرە پىرى كەدەو:

(ئەم پىاوە زىاد لە پىويست خزمەتى زانست و ئايىن دە كات، لەوانەيە دەست بىخاتە ناو
كاروبارى دنيا مان). ئەوان لەسەر بناغەي ئەم گرېمانە مېيان پەھەندەي ئىرە كەرد و، لە
سنى روو ھەستەمى چەند جارەيان لىنى كردم..

بەلام قەدەرى خواي گەورە، بىنىي: (من خزمەتى بى گەرد و تەواوى ئايىن و زانست
ناكەم). لەبەر ئەو، بىرپارى پەھەندەي لەسەر دەر كردم و، ستەمە چەند جارە كىيە كەي
ئەوانى بۆ گۆرپىم بە مېھرەبانىيە كى چەندىن قات!

جا مادەم لەم پەھەندەي بەمدا "قەدەر" حاكەم و، ئەويش حاكەمىكى داد گەرە، ئەوا
تەنھا بۆ لای ئەو دەرپۆم و سەر لەو دەدەم و كارە كاتم تەنھا بەو دەسپىرم. ھۆكارە
روالەتەيە كە جگە لە چەند پەلپ و بىرويانوويە كى پىروپوچ ھىچى تىرى بە دەستەو
ئەيە.

واتە: سەردان و رۆيشتەن بۆ لای ئەھلى دىنيا، كارىكى بىنى سوودە. خۆ ئەگەر ئەوان
داراي حەقىك بونايە، يان ھۆي راستەقىنەيان بەدەست بوايە، دە كرا سەريان لىنى بىدرايە!
لە كاتىكدا كە من بە يە كجارە كى دەستەم لە دنياي نەفرەت لىكرەوى ئەوان
داشۆرد و، بە تەواوى پىشتم لە سىياسەتى بىنى فەرى ئەوان ھەل كەرد.. كەچى ئەوان
بەرامبەر بە من گىرقتارى چەندەھا گومان و دوودلىيى درۆينە و دوور لە راستى بون.

جا مېش بۆ ئەو ي بە سەرىدانىيان و پۆشتم بۆ لايمان كالاى "سەلماندىن" و
"پاستىيى" بەبەر ئەو گومانانەي ئەواندا نەكەم، ئەوا نامەوى سەريان لىنى بەدەم! چونكە
ئەگەر ئەو چەشەنە گومانەي ئەوان راست بوايە و كەمترىن حەز و ئارەزووم لە دەست
تىورەدانى سىياسەتى ئەوان بوايە - ئەو سىياسەتەي كە سەرى پەتە كەي بە دەست
بىيانىيە كەنەو يە! - ئەوا نەك لە ھەشت سالىدا بەلكو لە ھەشت سەعاتدا ئەو ئارەزوو
شاراويەم دەردە كەوت. خۆ لای ھەموان ئاشكرابە كە من لە ماوەي ھەشت سالى
رەبەقدا تەنھا يەك رۆژ نامەشم نەخوئىندو و تەو، تەناتە حەزىشم لە خوئىندەو يە

نەبوو. ئەو تا چوار سالە بە وردى چاودىرىيى ھەلسو كەوتم دە كریت و لەم ماو ھەدا ھىچ ديار دەيە كى و ھەيان لى نەينىوم. بەو واتايە كە: خزمە تكدردنى قورئان ھىندە بەرز و بلندە لە سەرووى ھەموو سىياسە تىكەو ھە، ئەمەش ھانى دام كە خۆم بەرز تر پرا بگرم لەو ھى ئاويئەى سىياسە تە دنيايى يە كان بىم كە "درو" يان بەسەردا زال بوو!

ھۆيە كى ترى نەرۆشتن و سەرنەدانم لىيان، ئەو ھەيە كە: داوا كردنى "حەق" لە كەسانىك كە "ناحەق" بە حەق دەزانن، جۆرىكە لە "ناحەقى". خۆ مەنىش نامەوئەت ناحەقى و نارەوایی وا بكەم!

○ پرسیاری سى ھەمتان:

كە سەرنج ت دەدەين دەبينن: بە ھىچ جۆرىك رەفتارى خۆت بەرامبەر رووداوە كانى سەرووى زەوى ناگۆرئەت.. ئايا بۆچى تا ئەم رادەيە بايەخ بە ھەوال و رەوتى سىياسەتى ئىستای جىھان نادەيت؟ ئايا ئەو رووداوانەت پى خۆشە؟ يان دەترسيت و لە ترساندا پى دەنگ دانىشتوئەت؟!

و ھەلام: تەنھا (خزمە تكدردنى قورئان) ھە كە بە توندى رپى جىھانى سىياسەتم لى دەگرئەت، تەننەت بىر كەرنەو ھى ئەو جىھانەشى بە تەواوى لە بىر بردو مەتەو ھ!

دەنا ھەموو مېژووى ژيانم شايبە تە و دەيچە سپىنئەت كە ھەرگىز "ترس" دەستى نەبەستووم و رپى بەردەوام بوونى لە شتىكدال لى نەگرتووم كە بە "حەق" م زانئەت.

پاشان لە چى بترسم؟ خۆ من جگە لە "ئەجەل" ھىچ پەيوەندى يە كى ترم بە دنياو ھى يە! ئەو تا خاوەنى مال و منال و سامان نىم تاكو بىرم بەلايانەو ھىت.. ھەروەھا بىرىش لە شەرەفى ئەسل و فەسل و بنەمالە و نەسەب ناكە مەو ھ.. ئنجا سەبارەت بە پلەو پایە و سومەى كۆمەلايە تىشم، كە لە راستى دا برىتى يە لە: رپا و ناوبانگى درۆينە، ئەوانەك ھەر نامەوئەت پارىزگارى لى بكەم، بەلكو رەحمت بۆ ئەو كە سەش دەنرم كە يارمەتىم دەدات بۆ لەناو بردن و نەھىشتنى!

كەواتە جگە لە "ئەجەل" ھىچ شتىكى تر نەماو ھە كە مرۆف لىنى بترسئەت. خۆ ئەجەلئەش تەنھا بە دەستى خاوى تاك و تەنبايە، كنى ھەبە جورئەت و پركئەشى بكات - پئش كاتى خۆى - توخنى ئەجە لم بكەوئەت؟!

واتە ئىمە ھەر لە بناغەدا مردنىكى سەربەرزىمان لە ژيانى سەرشۆرى و رسوايى گەلئە پى باشترە.

زووتر شاعىرىك - بە وئەى سەعیدى كۆن - وتوئەتى:

و نحن أناسٌ لا تَوْسَطُ بَيْنَنَا
لنا الصِّدْرُ دُونَ الْعَالَمِينَ أَوْ الْقَبْرِ^(۱)
كهواته هيچ كام لهو هۆكارانه نيه، بهلكو تنها (خزمه تكدنى قورئانى پيرۆزه كه
رېم نادات بير له ژيانى كۆمه لايه تى و سياسى بكه موه.
وا بهم جۆرهى خواره وه ئه مه تان بۆ روون ده كه موه:
ژيانى مرؤفايه تى هه موو كات و سه رده ميك - له راستى دا - كاروانيكه ده پوات و
به دنيا دا گوزه ره ده كات..

ئيجا به هۆى "نوورى قورئانى پيرۆز" هه بۆم ده ركهوت كه رپى ئهم كاروانه، له م
زه مان و سه رده مهى خۆماندا، كاروانى مرؤفايه تى گه يانده ناو قور و ليتاويكى بۆ گه نى
چه په ل. ئه وه تا ره وتى مرؤفايه تى گرفتارى هه له نگووتن بووه و، هه ر هيندهى
هه لده ستيتوه سه ر پى به كسه ر ده كه ويته وه ناو قورپكى چه په ل و ليتاويكى بۆ گه نى
تره وه.

به لام هه نديك له خه لكى ئه و كاروانه، به رپى به كى بى وهى دا ده پۆن..
به شيكى تريان چه ند هۆكارپكى جۆراو جۆريان دۆزپه ته وه كه - به پى توانا - له و
قور و ليتاوه ده ربازيان بكات..

به شيكى تريان - كه زۆربهى خه لكى كاروانه كه ن - له نىوان تاريكايى به كى چه ر و
نووته كدا به ناو ئه و قور و ليتاوه دا هه نگاوه ده نين!

ئيجا له سه دا بيستى ئهم به شه يان، به هۆى و رى و مه ستى يانه وه، ئه و قور و لپته چه په له
به ميسك و عه به ر ده زانن و ده موچاوى خۆيانى پى ده هه نوون.. پاشان تاوى
هه لده ستنه وه و تاويكى تر ده كه ونه وه ناوى.. هه ر به م چه شنه ده پۆن تا له ئه نجامدا تياى دا
ده خنكين!

كه چى له سه دا هه شتاكهى تريان، به خۆيان ده زانن كه كه وتوونه ته ناو چلكاره وه و
هه ست به بۆ گه نى و چه په ليشى ده كه ن، به لام سه رسام و سه ر گه ردانن، ناتوانن رپى
خاوين و بى وهى بيبنن و بيدۆزنه وه.
ته نها دوو رينگا چاره بۆ ئهم دوو تاقمه هه يه:

(۱) ئهم ديفره شيعره هى "ئه بو فيراسى جه مدانى" به كه له نىوان ساله كانى: (۳۲۰-۳۵۷ك) دا ژباوه. له
هه ندئى سه رچاوه دا نوو سراوه: (لا توسط عنندا). واته: ئيمه به په لوه بايه مامناوه ندى به كان قايل نابين. ده بنى
بان له پيشه ننگى كاروانى هه موو خه لكى جيهانه وه بين، ياخود ده بنى به سه ربه رزى به وه برۆينه ناو گۆره كانمان!
(وه رگنر)

يه كه ميان: بيدار كرده و هوى له سه دا بيسته كه يانه به "چه كوش" و .. دووه هميشيان: پيشاندانى رپى رزگارى و بى وهى يه بۆ سر گهر دانه كان. ئەمەش به وه ده بىست كه "نوور" و پرووناكى يه كيان پيشان بدرىت، واته: رينمايى بكرين. چار تهنها ئەمه يه ..

به لآم ئەوهى كه من ده بيبينم شتىكى تره، ده بيبينم هه شتا كهس به چه كوشه وه به ره ننگارى بيسته كه بوونه ته وه و به رامبهريان راوه ستاون، كه چى هه شتا كه سه نائوميد و به ده بخته كان هيج كهس به هانا يانه وه ناروات و رپى پرووناكى راسته قينه يان پيشان نادريت. خو ئە گهر پيشانيشيان بدرىت، ئەوا له بهر ئەوهى رپى پيشانده ران (نوور) و (كوتەك) يان پىكه وه به ده سته وه گرتوه، ئەوا جىي متمانه و دلتيابى ئەو سر گهر دانانه نين، چونكه باباى سر گهر دان به دلته پين و نيگه رانى يه وه به خوى ده لىت: "تۆ بلىيت ئەم مروفه بيه وىت بهو "نوور" هى كه پين يه تى بىن خه مم بكات و له خوى نزىكم بخته وه، ئەو جا چه كوشه كهى ده ستيم تى بسره وىنيت!"!

ئىجا كه جار به جار - به بۆنهى چهنده هۆ كار يكه وه - ئەو چه كوشه ده شكىت، ئەوا نووره كهش ده روات و نامىنيت، يان هه به ته و اوى ده كوژىته وه!

* * *

به م پى يه:

مه به ست له و لىتاوه: ژيانى كۆمه لايه تىي ئەم مروفى مروفه، كه ژيانىكى چلكن و به ره لا و بى ناگا و چه په ل بووى ده ستى گومرايى به .. مه سته كانيش: ئەو ياخى بووانه كه له زهت له گومرايى ده چىژن .. سر گهر دانه كانيش: ئەو كه سانهن كه بىز له گومرايى ده كه نه وه، به لآم تىوهى تلاون و گرفتار بوون و ناشتوانن لىي ده رباز ببن .. ئەوانه كه ده يانه وىت رزگارىان بىت، به لآم رپى رزگارى نادۆزنه وه و سه ريان لى شىواوه .. ئەو چه كوشانهش: رپىچكه و ته و ژمه سياسى يه كانن .. ئەو نووران ههش: راستى يه كانى قورئانى پىروژن.

(نوور) وه كو (چه كوش) نى يه و به يه ك چاو ته ماشا ناكرين و، غه ليهى له ئاستدا ناكرىت و، دوژمنايه تىي به رامبه ر نانوونىت و، كهس لىي هه لئايهت، مه گه ر شه يتانى نه فزهت لى كراو.

له بهر ئه وهیه که پر به دهم وتم: "أعوذ بالله من الشيطان والسياسة" تا کو پارێزگاریی نووری قورئانی پیرۆز بکههه. ئیتر له و کاته وه چه کوشی سیاسه تم فری دا و، ههردوو دهستم به توندی له نووری قورئانی پیرۆز گیر کرد.

پاشان بینیم که هه موو رینچکه و رینازه سیاسی یه کان - چ لایه نگرانی نووری قورئان و چ نه یاره کانی - که ساینکی زۆریان تیدایه که عاشقی ئه و نوورهن.

له بهر ئه م راستی یه، ئه و دهر سه قورئانی یه ی که له شوینکی خاوین و دوور له هه موو بیر و بۆچوونکی سیاسی و لایه نگرایی مه به ستداره وه دهوتریته وه و، له پله یه کی گه لنی له وانه بهرز و بلندتره وه رینمایي خه لکی بی بۆ لا ده کریت، ده بی هیچ لایه نیک دووره پهریزی لنی نه کات و، جینی گومانی هیچ چه شنه دهسته و تاقمیک نه بیته، هه رچی یه ک و له هه ر جۆر نیک بین. مه گه ر ئه وانه ی که کوفر و ئیلحاد به سیاسه ت ده زانن و لایه نی ده گرن، خۆ ئه وانه ش - له راستی و ناوه رۆکدا - شه ی تانن له شکلی مرۆفدا و، ئاژه لئ له جهسته ی ئاده می دا خۆیان ده نوینن.

سو پاس بۆ خوا ی گه وه ره، که به هۆی دووره پهریزی و دهسته ر داربوونم له رپه ره وه سیاسی یه کان، نرخ ی ئه لماس به های راستی یه کانی قورئانم دانه شکانده و، به تۆمه تی پر و پاگه نده ی سیاسی نه م گه یاندنه ئاستی بی نرخیی ورده شووشه کان! ته نانه ت رۆژ له دوا ی رۆژ ئه و گه وه ره رانه ی نووری قورئان له بهر چاوی هه موو دهسته و تیره و تاقمیکدا نرخیان زیاتر ده بیته و پتر گه شه دار ده بن و ده بریسکینه وه.

﴿وقالوا الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق﴾ (الأعراف: ٤٣).

الباقی هو الباقی
سه عیدی نوورسی

مه كتووبى چواردهههم

دانه نراوه

مه کتووبی پازدههم

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

برای نازیزم!

◆ پرسیاری یه کهمت که ده لیت:

ئاشکرایه که هاوه له بچوو که کان گه لئی گه وره ترن له نهولیا هدره مه زنه کان، نه دی بوچی هاوه له بهر پزیه کان به پروانینی "ویلایهت" نهو ده سته و تاقم و کدسه خراپکارانه یان نه بینی و ئاشکرایان نه کردن که له ناو کۆمه لئی نهواندا بلاو بوو بیرونه وه، به راده یه که بوون به هزی شه هید بوونی سنی خه لیفه ی راشید؟
وه لامه که ی له دوو مه قامدایه:

مه قامی یه کهم

به پروونکردنه وه و ئاشکرا کردنی نهینی یه کی وردی "ویلایهت" گرتی پرسیاره که ده کرتنه وه، نهویش بهم جزیره ی خواره وه دیه:
ویلایهتی هاوه له بهر پزیه کان "ویلایهتی کوبرا" یه و، سه رچاوه و بناغه سه ره کی یه کانی ده گه رپته وه بو میرا تگری "پنغه مبرایه تی". رینگای ئهم ویلایه تهش بریتی یه له پوشتی راسته و خۆی نهوان له "ظاهیر" هوه بو ناو جهرگه ی حه قیقه ت، بی نه وه ی به رپی بهرزه خی ته ریه تدا تیپه ر بین. ئهم ویلایه ته ی نهوان پرووی له ده ر که وتی "ئه قه ریه بیه تی ئیلاهی" یه، چونکه رپی ئهم ویلایه ته هه رچه ند تابلی رینگایه کی کورته به لام گه لئی بهرزه و بلنده و... هه رچه ند هه که شف و که رامه ت و که ره ده راسا کانی به ده گمه ن ده رده که ون، به لام فهزل و تایبه تکاری یه کانی یه که جار پایه بهرزن.

هەرچی کهرامهتی ئەولیاکانی تره، زۆربەیان بەبێ ویستی خۆیان ڕوو دەدات، چونکە هەندێ جار خوای گەوره ڕێزیان لێ دەگریت و، بێ ئەوەی بە خۆیان بزانن کاریکی دەرئاسا(خارق)یان لێ دەرده کهوێت. ئنجما زۆربەى ئەم کهشف و کهرامهتانهش له دەمی سەیر و سلووک و کاتی بڕینی بەرزەخى تەریقه تدا دەرده کهوێت، کاتیکیش - تارا دهیهک - له بەش و خواستی مەرفانە دەستبەردار دەبن، چەند باریکی دەرئاسا بە دەست دەهێنن.

بەلام هاوێڵە بەرپۆزە کان - خوالە هەموویان پازى بێت - ناچار نین "بۆ گەیشتیان بە حەقیقەت" لە ڕبێ تەریقه تەوه باز نەیه کی مەزن بە سەیر و سلووک بێرن. چونکە ئەوان شەرەفمەندی لێ درهوشانەوهی ڕووناکى یەکانى هاوێڵتیى پیرۆزى پیغه مبهرى مەزن بوون ﷺ، کهواته ئەوان لە ڕبێ ئەم نەهێنێ یهوه دەتوانن لە یەك کۆر و دانیشتندا و بە یەك هەنگاو راستەوخۆ ڕووی ڕوالتەتی "ظاهیر" دیواودەر بکەن و یە کسەر بە "حەقیقەت" بگەن و پێی بەهره مەند بین. بۆ نمونە: گەر بمانهویت بە شەوی "قەدر" بگەینەوه که دوینی بەسەر چوو و بوو بە ڕابوردوو، دوو ڕینگامان بۆ ئەم مەبەستە لە بەردەمدایە:

یە که میان: بڕینی ڕۆژ بە ڕۆژی سالیکی رەبەق تا کو جارێکی تر بەو شەوه پیرۆزە بگەینەوه. کهواته بەپێی ئەم ڕبێ، دەبێ مەرفۆف سالیکی تەواو بە سەیر و سلووک بپریت تا کو "قوربیهتی ئیلاهی" ی دەست بکهوێت.

ئەمەش ڕببازی زۆربەى ڕبپروانی تەریقه تە کانە.

دوو هەمیان: دەر باز بوونی جەستەى ماددی پابەندی زەمانە لەو بەرگەى خۆى و بەرزبوونەوهی "گیان" ه بە دەستبەردار بوون لە جەستە و، ئنجما بێنیى دوینی شەوی ڕابوردوو "قەدر" ه لە گەل سبهى شەوی "جەژن" دا پیکهوه و بە چەشنى ئامادهی ئەمڕۆ. چونکە "گیان" بە کات و زەمانەوه بەند نی یە.

جا هەر کات هەستەکانى مەرفۆف تارا دهی ناسکی و نیانیى "گیان" بەرزبوونەوهیان بە دەست هینا، ئەوا کاتی "ئبستا" ی ئەو مەرفۆفە فراوان دەبیت و، "رابوردوو" و "داهاتوو" ئە خۆى دا دەپێچیتەوه و ئەو کاتانەى که سەبارەت بە خەلکی یهوه بە "رابوردوو" و "داهاتوو" داده نرین، سەبارەت بەم وه کو کاتی "ئبستا" دەبن.

لەبەر ڕووناکبى ئەم نمونەیه دا دەلێین: گەیشتن بە شەوی قەدرى ڕابوردوو بە بەرزبوونەوهى مەرفۆف دەبیت تا پلهى "گیان" و ئنجما بێنیى کاتی "رابوردوو" ه وه کو "ئبستا".

بناغەى ئەم نەپتىيە تەماوى بەش برىتىيە لە دەركەوتنى "ئەقرەبىيەتى ئىلاھى".
با بە ئمۇنەيەك ئەمە روون بكنەنەو:

"خۆر" لە ئىمەو نەزىكە، چونكە يەك بە يەكى "رووناكى" و "گەرمى" و "وینە"ى ئەو
لە ئاوينەكانى ناو دەستماندا دەردە كەوئت، بەلام ئىمە لە خۆرەو دەورين.
جائە گەر لە پرووى نوورائىيەت و پرووناكىي خۆرەو ھەستمان بە "ئەقرەبىيەت"ى
خۆر كەرد و پەىمان بەو پەيوەندىيانە برد كە لە گەل وینە مىسالىيە كەى ئەودا ھەمانە
لەناو ئاوينەكانماندا و، لەو رېنگايەو خۆرمان ناسى و ھەستمان بە پراستىي پرووناكى و
گەرمى و شىوئى خۆر كەرد، ئەوا "ئەقرەبىيەتى" ئەومان لە ئىمەو بە ئەندازەيەك بۆ
دەردە كەوئت كە ھاغمان دەدات بە شارەزايى و نەزىكى پەيوەندىيە لە گەلدا بېستين.

بەلام گەر بمانەوئت لە پرووى دوورمانەو لە خۆر، پىئى ئاشنا بىين و لىئى نەزىك
بىينەو، ناچار دەبىن بە "بىر" و "زىرى"مان گەلئى رېنگا بىرىن تاكو ھاودەم لە گەل ياسا
زانستىيەكاندا بىرمان بۆ ئاسمانەكان سەربخەين و لەوئىدا تەسەوورى خۆر بكنەين كە
لەناو بۆشايى گەردووندا پەرشنگ دەدات. ھەرەھا دەبى پىشت بەو ياسا زانستى و
وردەكارىيەيە كجار دوور و درىزانە بېستين تاكو پەى بەو پرووناكى و گەرمى و
حەوت رەنگە بىين كە لە ماھىيەتى خۆردا ھەن. ئىنجا دوای ھەموو ئەمانە لەوانەيە
"قوربىيەتى مەعنەوى"مان لە خۆرەو دەست بكنەوئت وەك ئەوئى كەسىيە كەم بە
تېرامانىكى كەم لە ئاوينەكەى، دەستى كەوت.

ھەر بە وینەى ئەم ئمۇنەيە، "پىغەمبەرايەتى" و ئەو "ويلايەتە"ش كە مىراتگرى
پىغەمبەرايەتىيە، ھەردوو كيان پروويان لە دەركەوتنى "ئەقرەبىيەتى ئىلاھى"يە. بەلام
زۆربەى ويلايەتەكانى تر لەسەر بناغەى "قوربىيەتى ئىلاھى" سلووك دەكەن و، ناچارن
چەندىن پلە و قۇناغى زۆر و زەبەندە بىرن پىش ئەوئى بە پلە و پاھى مەبەستيان بگەن.

مەقامى دووھەم

ئەو دەستە پەنھانەى كە لە پىشتى رووداوەكانى ئاشووبى ئەو رۆژگارەو خۆى
مەلاس دابوو، تەنھا ژمارەيەكى كەمى جوولە كە نەبوون تاكو بتوانىت دەستىشان
بكرىن و ئەو فەسادە لە شوئىي خۆىدا رابگىرىت و، تەنھا بە ئاشكرا كەردنى ئەوان ناگرى
ئەو ئاشووبە بكوژىتەو.. نەخىر، چونكە بە ھاتنى چەندىن نەتەوئى زۆر و زەبەندە و

وه لآم:

وه لآمی ئەم پرسیاره وهك وه لآمه كهی حه زره تی یه عقووب - دروودی له سه ر بیئت - ده دهینه وه^(۱) نه وه بوو له حه زره تی یه عقوو بیان پرسى: چۆن هه ستت به بۆنى یووسف کرد له پێى كراسه كه یه وه كه هیشتا له خاکی میسر دا بوو، كه چی یووسف له بیره نزیكه كهی خاکی كه نه اندا نه یینی؟ وه لآمی دانسه وه: حاله ته كانی ئیمه وهك هه وه بره وسكه ی كتوو پری وان، ده مینك دیار وه ده مینكى تریش نادیارن، كاتی وا هه یه وه كو نه وه كه سه یین كه له بلن دترین مه قامدا دانیشتییت و سه رجه می ده وره به رى خوێ بیینی، كاتی وایش هه یه ته نانه ت پشت پێی خو شمان نابین!

پوخته ی قسه نه وه یه كه:

هه رچه نده مرؤف بکهه و خاوه ن ویست و ئیختیار بیئت، كه چی هه ر ویستی خوا وه ند بناغه یه له هه موو شتیكدا و، قه ده رى خوا ی گه وره ش زال و فه رمانه وایه و، ویستی خوا یی ده ست به رووی ویستی مرؤفه وه ده نیئت، به پێی ناوه رۆكى ئایه تی: ﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ﴾ (الإنسان: ۳۰) و، حه قیقه تی: "إذا جاء القدر عمي البصر" یش فه رمانی خوێ جێ به جێ ده كات، خو هه ر كاتیش قه ده ر دوا، ده یی توانست و ئیختیارى جوژی مرؤف بی ده نگ بیئت.

◆ ناوه رۆكى پرسیارى دووهه میشتان بریتى یه له وه ی كه:

راستی و حه قیقه تی نه وه روودا وانه چین كه له سه رده می حه زره تی عه لى دا - خوا ی لئى رازى بیئت - كه وتنه ناو رپزه كانی موسلمانانه وه؟ نه وانه ش كه له و روودا وانه دا مردن یان كوژران چ ناویکیان لئى بنیین؟

وه لآم:

جهنگی "جهمهل" كه له نیوان حه زره تی عه لى - خوا ی لئى رازى بیئت - و دار و ده سته كه ی دا له لایه كه وه و، حه زره تی ته لحه و زوبه یه ر و عائیشه - خوا یان لئى رازى

(۱) ز مصرش بوى پیراهن شنیدی چرا در جاه كعاش نددی
 بگفت احوال ما برق جهان است دمى پیدا و دیگر دم نهان است
 گهئى بر طارم اعلی نشینم گهئى بر پشت پای خود نینم
 (سه عدیئى شیرازى) (دانه ر) (*)

(*) بر وانه: (کلیات سعدی - گلستان) ص ۷۵ چاپ هشتم، انتشارات امیر کبیر، تهران ۱۳۶۹ ه.ش.
 (وه ر گێر)

بيت - له لايه كى ترهوه، پرووى دا، له راستى دا جهنگيك بووه له نيوان دادگهريى پرووت و دادگهريى نيسبى (گوږه يى) دا. پروونكر دنه وهى هم راستى يهش بهم جوړه ي خواره وه يه:

حه زره تى عه لى - خواى لى رازى بيت - دادگهريى پرووتى كړدبوو به بناغه ي سياسته تى خوى له حوكمرانى دا و، به يى خواستى هم دادگهريى به و له رنى ئيجتیهادى خويه وه بهو چه شنه ي كه حه زره تى نه بوو به كړ و عومه ر پيش خوى له سه رى بوون، ره فتارى ده كړد.

به لام نه ياره كانى ده يانوت:

خاوينى دل و دهروونى خه لكى له سه رده مى نه بوو به كړ و عومه ردا رى خوشكهر بوون بؤ نه وه ي ده سته لاتى دادگهريى پرووت به سه ر كومه لدا جى به جى بكرىت، به لام له بهر نه وه ي نه و نه ته وانه ي كه سه ر وشت و ره تيان گه لى جياجيا و جوړاو جوړه و ثاينى ئيسلاميش له دهروونياندا لاوازه، كه به دريژابى نه و ماوه يه تيكه لى كومه لى موسلمانان بوون، نه و چه ند ته گه ره و رنكرىك هاتوونه ته كايه وه نايه لن نيازى جى به جى كړدى دادگهريى پرووت سه ر بكرىت و به جيهناني كارنىكى گه لى دژوار ده بيت. بهم پى به ئيجتیهادى نه مان له سه ر بناغه ي "دادگهريى نيسبى" به كه برىتى به له هه لى زار دنى سوو كترين شه ر و بچوو كترين زيان.

به لام له بهر نه وه ي مونا فسه ي نيوان هم دوو جوړه ئيجتیهاده كه و ته مه يدانى سياسه ته وه، نه و جهنگ له نيوان هه ردوو لادا هه لگير سا. ئنجا له بهر نه وه ش كه هه ريه ك له و دوو لايه نه به نيازى كى خاوين و بؤ مه به ستى ره زامه ندى خوا و به رزه وه ندى ئيسلام گه يشته نه و ئيجتیهاده و جهنگه كه ش له پيناوى ره زامه ندى خوادا و نه نجامى هم ئيجتیهاده بى گه رده وه بوو، نه و ده كرىت بلين: چ بكوژ و چ كوژراو هه ردوو كيان به هه شتىن و پاداشت ده درينه وه، هه ر چه ند هه ده زانين كه ئيجتیهادى ئيمامى عه لى - خواى لى رازى بيت - راست بووه و هى نه ياره كانيشى راستى نه پىنكاوه. ده بىن بيشزانين كه نه و نه يارانه شايانى توله ي دواړوژ نين، چونكه نه و كه سه ي له بهر ره زامه ندى خواى گه و ره ئيجتیهاده ده كات نه گه ر ئيجتیهاده كه ي راستى پىنكايت نه و دوو پاداشتى هه يه، ده نا يه ك پاداشتى هه ر بؤ ده نوو سرىت. واته پاداشتى ماندوو بوونى له و ئيجتیهاده دا ده ست ده كه وىت كه جوړىكه له په ر ستنش. به و اتايه ي هه له كه ي چاوپوشى لى ده كرىت.

یه کێك له زانا لیکۆلەر مهز نه کائمان که قسه ی ئه و به بهلگه داده نریت، له شیعریکی کوردی دا و توویه تی:

ژی شه رپی سه حابان مه که قال و قیل له ورا جه نه نه تینه قاتیل و هم قه تیل^(۱)
 واته: له و روودا وانه مه دو ئی که به سه ر ها وه لاند ا هات، چونکه بکوژ و کوژ راوی
 ئه وان هه ردو و کبان له به هه شتدان.

روونکردنه وه ی جیا وازی نیوان داد گه ربی رووت و داد گه ربی نیسی به م جو ره ی
 خواره وه یه:

له داد گه ربی رووتدا مافی یه ک که سه ی بی تاوان پاریز راوه و، هه ر گیز له به ر خاتری
 سه ر جه می مرؤ فایه تیش مافه که ی ئه و بی شیل نا کریت. ئه مه ش به پیی ئاماژه ی ئایه تی
 پیروزی:

﴿مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا﴾ (المائدة: ۳۲)
 له به ر ئه وه، هه ر گیز له پیناوی پاراستنی هه مواندا هه یچ تا که که سه ی ک قوربان بی پی
 نادریت! چونکه له چوار چیه ی میه ره بان بی خوا ی گه وه دا "حق" له هه مو و شو ئین کدا
 هه ر حقه و له گو شه ی گه وه و بچوو کی یه وه سه ی نا کریت. بۆیه هه ر گیز "بچوو ک" له
 پیناوی "گه وه دا" و "تا ک" و "مافی تا ک" له پیناوی سه لامه تی و پاراستنی "کۆمه ل" دا
 به خت نا کریت، گه ر خۆی پیی رازی نه بی ت، به لام گه ر به ره زامه ندی و ویستی خۆی،
 خۆی به خت بکات ئه وه با سینی تره.

داد گه ربی نیسیش بریتی یه له وه ی به شیک له کۆمه ل له پیناوی سه لامه تی هه مواندا
 به خت ده کریت! ئه م چه شه نه داد گه ربی یه له پیناوی به رژه وه ندی "کۆمه ل" دا مافی "تا ک"
 پشتگو ئی ده خات و له رووی هه لئێژاردنی "سو و کترین شه ر" هه وه ده یه ویت جو ریکی

(۱) ئه م شیعره هی زانای خوا ناسی کورد (مه لا خه لیلی سیعیدی) یه و، له لاپه ره (۱۸) ی کتیبی (نهج
 الانام) ی دا به م جو ره ها تو وه:

ژی حه ر با سه حابان مه که ن قال و قیل له ورا به هه شتینه قاتیل و هم قه تیل
 مه لا خه لیلی سیعیدی ش (۱۱۶۴-۱۲۵۹ ک) خه لکی گو ندیکی کورد ستانی با کو ره له نزیکی گو ندی
 نوورس به ناوی (گو هیلک). باشان له شاری سیعید نیشته جن بو وه هه ر له ویش کۆچی دوایی کرد وه.
 گه لتی به ره می دوای خۆی به جن هیش تو وه که زۆر به یان تا ئیستا هه ر ده ستو و سن و ته نها دوایان لئ چاپ
 کرا وه، یه که میان: (نهج الانام) به زمانی کوردی کرمانجی زو وروو، دو وه میشان کتیبیکه له زانستی
 مه تیقدا به زمانی عه ره بی.

تیبی: به شیکی ئه م زانیاری یانم له مامۆستا عه بدو لقادر بادیللی وه رگرت و به شیکی تریشی له کتیبیکی ئه و
 به ناوی: (Risale-i Nurun Kudsi Kaynakleri) لاپه ره (۳۸۶). (وه رگیز)

دادگهريي نيسيى ئىنجام بدات. بهلام ئه گهر دادگهريي پرووت بواري جئ به جئ كردنى بيئت نابئى وازى لئى بهيئرنيت و پروو له دادگهريي نيسيى بكرئت. خو ئه گهر له كاتئكى وادا دادگهريي نيسيى ههليئيررا ئهوا ستم پروو ده دات.

جا ئيمامى عهلى - خوواى لئى رازى بيئت - دهيفه رموو: وهك سه رده مى چه زه رته ئه بووبه كر و عومهر بواري جئ به جئ كردنى دادگهريي پرووت ههيه، بؤيه ههولئى دا خه لافه تى ئيسلامى له سه ر بناغه ي دادگهريي پرووت بنيات بنيت.. بهلام نه ياره كانى ده يانوت: دادگهريي پرووت ناكرئت ئه نجام بدرئت، چونكه گه لئى ته گه ره و گيرو گرفت له كاتئى جئ به جئ كردنى دا دئنه پئش، بؤيه پرووى ئيجته يادبان كرده دادگهريي نيسيى. ئه مه يه هؤى راسته قينه ي ئه و پروو دا وانه. ده نا ئه و هؤ كارانه ي تر كه كئيبه كانى ميئزوو باسيان كر دوون، هه رگيز هؤ كارى راسته قينه نين، به لكو چه ند پر ويانوويه كى لاواز و دوور له راستين!

ئه گهر ده ئيئت:

بؤجى ئيمامى عهلى - خوواى لئى رازى بيئت - وهك خه ليفه كانى پئش خوئى له به رپوه بردنى خه لافه ندا سه ركه وتئى به ده ست نه هئنا، هه ر چه نده ش له م لايه نه وه داراى گه لئى توانا و ليها تئى زؤر و زي ره كئيبى بئ وينه و شايسته ي مه نسه بى خه لافه ت بوو؟
له وه لامدا ده ئين:

ئيمامى عهلى - خوواى لئى رازى بيئت - شايانى ئه نجامدانى گه لئى ئه ركى مه زنى ئه وتو بوو كه زؤر له سياسه ت و حو كمرانى گرنگترن، چونكه ئه گهر له بواري سياسه ت و حو كمرانى دا به ئه و او ي سه ركه وتئى پئ بيه خشرايه ئه و ا به شايسته يى ته و او نازناوى "سيد الاولياء" ي به ده ست نه ده هئنا كه پله و پايه يه كى مه عنه وى يه و له راستى دا ئه و شايانيه تى. بؤيه حو كم و ده سه لاتدارى يه كى مه عنه وى يه ده ست كه وت كه له چاو خه لافه تى سياسى و پروالته تى دا گه لئى به رز و پايه دارتره، چونكه وه كو مامؤ ستاى هه موانى لئى هات و، حو كمرانى مه عنه وى يه ئه و هه تا رؤزى قيامه ت به رده وام و جئ به جئ كراوه.

سه باره ت به و جه نگه ش كه له نيوان ئيمامى عهلى - خوواى لئى رازى بيئت - و چه زه رته ي معاويه و لايه نگرانى له "صفيين" دا پرووى دا، له راستى دا جه نكيك بووه له نيوان خه لافه ت و پادشايه تى دنيايى دا.

واته ئيمامى عهلى - خوواى لئى رازى بيئت - ئه حكامى ئايين و راستى يه كانى ئيسلام و ئاخيره تى كر دبوو به بناغه ي حو كمرانى خوئى و، به م پئ يه هه ندى له

یاساکانی حوکمرانی و دهسه لاتداری و داخوازی به کانی سیاسه تی، لهوانه ی که ناحه قی یان تیدا بوو، له پیناوی راستی به کانی ئیسلام و نه حکامی ئاییندا بهخت ده کرد. بهلام حه زه رته معاویه و شوینکه وتووانی ده ستیان به "پروخسه ت" ی شه رعی به وه گرت و وازیان له "عه زمه ت" هینا، به مه به سستی راگیر کردنی ژبانی کۆمه لایه تی ئیسلامی به سیاسه تی ده ولته ت و حوکمرانی. بۆیه خۆیان به ناچار زانی که له جیهانی سیاسه تدا ئهم ریبازه بگرنه بهر و، پروخسه تیان به سهر عه زمه تدا هه لبژارد و، له م ری به وه که و تنه ئهو هه لانه ی که گرفتاریان بوون.

به ره نگار بوونه وه ی حه زه رته ی حه سه ن و حه سه نیش - خویان لسی رازی بیست - به رامبه ر ئه مه وه ی به کان، له راستی و ناوه رۆ کدا بریتی به له: مملانی نی نیوان "نایین" و ریبازی "نه ته وایه تی"! چونکه ئه مه وه ی به کان بۆ مه به سستی به هیز کردنی ده ولته تی ئیسلام پشتیان به ره گه زی عه ره ب به ست و به سهر نه ته وه کانی تر دا پیشیان خستن. واته په یوه نندی نه ته وایه تی یان به سهر په یوه ندی ئیسلامدا پیش خست و له دوو پرووه زانیان گه یاند:

یه که م: به م تپرواینه یان نه ته وه کانی تریان ئازار دا و، رق و نه فره تیان له ده رووندا چانندن.

دوو هه م: ئهو بناغانه ی که قه ومیه ت و ره گه زه پرستی پیاده یان ده که ن و کاریان له سهر بنیات ده نین چه ند بناغه یه کی سته مکارانه ن و له داد گه ری به وه دوورن و له گه ل حه قدا یه ک ناگر نه وه و به پنی داد گه ری هه نگاو ناین، چونکه فه رمانه ر وه ی ره گه زه پرست هه میشه هاو ره گه زه کانی خۆی به سهر که سانی تر دا پیش ده خات. ئیتر چۆن ده توانیت به داد گه ری راسته قینه بگات!؟

که چی ئیسلامه تی وه ک له فه رموده دا هاتووه: "الاسلامُ یحِبُّ ما قَبْلَه" ^(۱). هه موو ره گه زایه تی به کی جاهیلییه تی پیش موسلمان بوون ده پچرینیت و جیاوازی ناخاته نیوان قولیکی حه به شی و سه رداریکی قوره شی گه ر موسلمان بن ^(۲). که واته له بهر تیشکی پرووناکیی ئهم فه رمانه قه تعی به ی ئیسلامدا نا کرئی په یوه ندی نه ته وایه تی له بری

(۱) رواه ابن سعد فی طبقاته عن الزبیر وجبیر ابن مطعم، ورواه احمد والطبرانی عن عمرو بن العاص. (کشف الخفاء ۱/۱۲۷). (وهه رگیز)

(۲) وردت احادیث کثیره عن النهی عن دعوی الجاهلیه. انظر البخاری کتاب الجنائز والمناسقب وتفسیر القرآن ومسنند احمد ۳/۳۳۸ و ۳۸۵، ۴/۱۳۰ و ۲۰۲، ۵/۳۴۴ ومسنند الطیالسی (۱۱۶۲). (وهه رگیز)

پهيوهنديي ئاين دابنرئت، چونكه هر گيز له كاتي وادا هيچ چهشنه داد گهري يه كه نايه ته دى، بهلكو مافه كان پي شيل ده كرئين و ويژدانئش له كيس ده چئت!
جا حهز رتهي حسهين - خواي لئى رازى بيټ - لهو بهر ننگار بوو نهو ده يه دا، ده ستي به "پهيوهنديي ئاينه وه" گرت و، له م ههولته شي دا له سهر حهق بوو! بويه بهر ننگاري ئه مموي يه كان بوويه وه تا پلهي "شههيدى" ي خه لات كرا.
ئه گهر بو ترئى:

خو حهز رتهي حسهين - خواي لئى رازى بيټ - له سهر حهق بوو، ئه دى بو له م ههولته ي دا سهر نه كهوت و، چو ن "قه ده ر" و "ميه ره بانى" ي خواي گه و ره بو اريان به وه دا كه دوا ئه نجامي حهز رتهي حسهين و ئالى به يتى، كار ه ساتئكى دلته زئين بيټ؟
وه لام:

گهر ئيمه له م مه سه له يه دا كه سانى هه ره نزيكى حهز رتهي حسهين بجهينه لاوه، ده بينين ئه نو ته وه جوړ او جوړانه ي هاتبوونه ناو ريزه كانى حهز رتهي حسهينه وه له وان ه ي كه غرو و رى نه ته و ايه تى يان به ده ستي عه ره به موسلمان ه كان پئكر ابو و، له ناخه وه نيازى تو له سه نده و ه يان له وان هه لنگر ت بوو. كه ئه م ه ش بوو به هؤى ليئل بوونى ئه و نياز ه خا وئنه ي له رپنبا زه كه ي حهز رتهي حسهين و ها وه لانى دا هه بوو. ئه م ليئل بوونى نياز و كز بوونى رو و نا كئى رپنبا زه به رزه ي ئه وانئش بوو به هؤى پاشه كشي و شكستيان له به رده م ئه مموي يه كاندا.

ئنج ا حيكمه تى ئه و كار ه ساته دلته زئنه ش له گوشه ي "قه ده ر" ي خوا وه نده وه، برئتي به له وه ي كه:

حهز رتهي حسهين و حهزم و كهس و وه چه ي ئه وان، بو ده سه لات داري ئى به كى معنه وى ده ستئيشان كرابوون و، شايسته ي گرته ده ستي پله و پا يه يه كى بلندي معنه وى بوون. جا له بهر ئه وه ي كو كرده وه ي ده سه لات داري دنيا و ئه و ده سه لات ه معنه وى به كارئكى گه لئى دژواره، ئه و اقه ده رى خواي گه و ره و اى لئى كردن كه پشت له دنيا هه لبكه ن و رو وى چه پهل و ناشيرينى دنيا ي بو ده ر خستن، تا كو هيچ چهشنه پهيوهندي يه كى ده روونى يان له گه لدا نه مي ئت و، هانى دان ده ست له ده سه لاتى رواله تئى كاتى و له ناو چو وى دنيا بته كئين و، بو هه لنگرتى چه نده كارو بارئكى ده سه لات داري يه كى معنه وى به رز و هه ميشه يي ده ستئيشانى كردن و، به م

پښتانه او بون به مهر جمعې قوتبه كاني نهوليا، له بريې نهوهى مهر جمعې والى و كار به دهسته ناسايي په كان بن!

◆ پرسيارى سې هميشتان كه ده لیت:

"حكمت"ى نهو موسيپه ته دلته زین و مامه له ستمكارانه په چي په كه نهو مرؤفه خاوين و پيرو زانه گرفتارى بون؟
وه لاهه كهى نهوه په كه:

پيشتر روونمان كردهوه، سې بناغه هه بون نهياره كاني حه زره تي حسه ين - خواى لى رازى بيت - كه نه موهى په كانن، له سهريان ده رؤشتن و له نه نجامدا و ايان لى كردن نهو ستم و مامه له سه ختانه يان له سه ر ده ست روو بدات:

په كه م: نهو ده ستوره ستمكارانه په سياسه ته كه بريتي په له وهى: له پيناوى پاراستنى ده ولت و بال را كيشانى ريسا به سه ر و لاتدا، قوربانى به كه سان و خه لكي ناو ولات ده دريت!

دوره م: ده ولته تى نه موهى په كان پالى به رپيازى نه ته وايه تى و په گه زايه تى په وه دابوو. فه رمانه و اى ده مپراستى كارو باريش نهو ياسا قه ومى په ستمكارانه په بو كه پيى وايه: "همه مو شتيك له پيناوى پاريز گاري ناسايشى نه ته وه دا به خت ده كريت!"

سې هم: هه ر له دير زه مانه وه ده ماري مونا فسه لاي نه موهى په كان به رامبه ر هاشمى په كان په گى دا كوتابوو! تا دوايى له يه زيد و هاو وينه ي نهو دا ده ر كهوت و به ر جه سه بوو، نه موش بوو به هؤى نهوهى چه ند توانا و لي هاتنيكي ستمكارانه سه خت و بي به زه ي يانه له واندا بته قينيته وه.

جگه له مانه، هؤ كار يكي تری چوارم هيه تايه ته به وانه ي رؤشتبو نه ريزى حه زره تى حسه ينه وه، خواى لى رازى بيت. كه بريتي په له وهى: نه موهى په كان له به رپوه بر دنى كارو بارى ده ولته تدا ته نها پشتيان به نه ته وهى عه رب به ست و خؤيان به گوره داده نا و به چاويكي سووك سه يرى نه ته وه كاني تريان ده كرد، وهك بليى به نده ي نهوان بن و پيان دهو تن "الموالي". نه م په فتاره ي نه موهى په كان غروورى نهو نه ته وانه ي تری پيكا و هانى دان برؤنه ريزى حه زره تى حسه ينه وه و، نيازبان وهك نهو خاوين و بي گه رد نه بوو بو خواى گه وره، به لكو بناغه ي نيازه كه يان هانده رى توله سه ندنه وه بووه. نجا نه م كاره ي نهوان په گه ز به ر ستي نه ته وايه تى لاي نه موهى په كان ورو ژاند و اى لى كردن نهو كاره ساته دلته زينه نه نجام بدن كه هيچ چه شنه به زه يى و سؤزيكي تيدا به دى ناكريت.

واتای ئەو فەرمووده و ڕیوایەتەکانی که له بارەی "مه‌دی" و "سوفیانی" یهوه^(۱) ڕیوایەت کراون، به‌م جۆرە خوارەوه‌یه:

له ئاخر زه‌ماندا دوو ته‌وزمی ئیلحاد گه‌لی به‌هیز ده‌بن و په‌ره ده‌سێن:

یه که‌میان: که‌سێکی سامناک که‌ پێی ده‌وتریت: "سوفیانی" دیت و له‌ پشت په‌رده‌ی نیفاقه‌وه ئینکاری پیغه‌مبه‌رایه‌تی هه‌زه‌تی محمد ﷺ ده‌کات و سه‌ر کردایه‌تی موئافقان ده‌گریته‌ ئه‌ستۆ و بۆ ڕوو خاندنی شه‌ریعه‌تی ئیسلام تی‌ده‌کۆشیت. ئنجا که‌سێکی نوورانی له‌ ئالی به‌یت ناوی "محمدی مه‌دی" یه‌ و سه‌ر کردایه‌تی ئه‌هلی ویلایه‌ت و که‌مال ده‌گریته‌ ئه‌ستۆ له‌وانه‌ی که‌ پابه‌ندن به‌ زنجیره‌ی نوورانی ئالی به‌یت و ئه‌و ته‌وزمی نیفاقه‌وه کۆزیت و ته‌فروتوونای ده‌کات که‌ ته‌مسیلی که‌سایه‌تی مه‌عنه‌ویی سوفیانی ده‌کات.

به‌لام ته‌وزمی دووهم: ته‌وزمیکێ ملنه‌ده‌ری سه‌ر که‌ش و سه‌ر سه‌خته‌ و، له‌ فه‌لسه‌فه‌ی ماددی یهوه سه‌ر هه‌لده‌دات و به‌ره‌ به‌ره‌ به‌هیز ده‌ییت و بلاو ده‌بیته‌وه تا ده‌گاته‌ ئه‌و ڕاده‌یه‌ی که‌ ئینکاری خواپه‌تی خوای گه‌وره‌ بکات و، که‌سانی ناو ئه‌م ته‌وزمه‌ که‌ ئینکاری خوای گه‌وره‌ ده‌که‌ن، به‌ وینه‌ی چه‌ند ورده‌ نه‌مروودیک، جۆره‌ په‌روه‌ردگاریتی یه‌ک به‌ خۆیان ده‌به‌خشن، وه‌کو ئه‌و که‌سه‌ی که‌ پادشا نانا سی‌ت و دان به‌ سه‌رباز و ئه‌فسه‌ره‌کانی دا نانی‌ت، ده‌جیت جۆریکی کار به‌ده‌ستی و شیوه‌یه‌کی فه‌رمانه‌روایی به‌ یه‌ک به‌ یه‌کی سه‌ربازه‌کان ده‌به‌خشی‌ت!

سه‌باره‌ت به‌ ده‌جالیشه‌وه، که‌ سه‌رگه‌وره‌ که‌یانه، ئه‌وا هێنده‌ کاری ده‌راسا له‌ سه‌ر ده‌ستی دا ڕوو ده‌دات که‌ وه‌ک سی‌حر و خه‌واندنی موگناتیسی وابیت و، له‌ ڕاده‌به‌ده‌ریش

(۱) په‌نج‌ه‌دیث له‌ باره‌ی هه‌زه‌تی مه‌دی یهوه ڕیوایه‌ت کراوه، له‌ نیوان: (الصحيح) و (الحسن) و (الضعيف المنجبر) دا، و، بن هيج گومانیک ب له‌ی (متواتر) بان هه‌یه. ڕوانه: (الإذاعة لمحمد حسن صديق خان) ص ۱۱۳-۱۱۴، هه‌روه‌ها: (تحفة الأحمدي للمباركفوري) ۶/۴۸۵. هه‌روه‌ها گه‌لی فەرمووده‌ی تریش سه‌باره‌ت به‌ ده‌جالی موسلمانان (سوفیانی) ڕیوایه‌ت کراوه. بۆ نمونه ئه‌م فەرمووده‌یه: "عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: يخرج رجل يقال له السفياي في عمق دمشق وعامة من يتبعه من كلب، فيقتل حتى يقرر بطون النساء ويقتل الصبيان فتجمع لهم قيس فيقتلها حتى لا يمنع ذنب تلعة، ويخرج رجل من أهل بيبي في الحرة فيبلغ السفياي، فيبعث إليه جنداً من جنده فيهمهم فيسير منهم إليه السفياي بمن معه حتى إذا صار بيضاء من الأرض خسف بهم فلا ينجو منهم إلا المخير عنهم" أخرجه الحاكم في المستدرک ۴/۵۲۰ وقال: هذا حديث صحيح الإسناد على شرط الشيخين ولم يخرجاه، ووافقه الذهبي. (يقر: يفتح - كلب: ماء بين الكوفة والشام - لا يمنع ذنب تلعة: لا يخلو منه موضع. وأورده السيوطي في اللآلئ ۲/۳۸۸ والأسفراييني ۲/۷۵. وانظر البداية والنهاية لابن كثير وتذكرة القرطبي.

سنووری خوئی ده شکینیت و لئی لادهدات تا ده گاته ئه وهی ناوی جوړه پوره درگاریتی بهك به سهر حكرومه ته به پروهت زهیزه كهی دا بپریت و، ئیعلانی خوایه تی بو خوئی بكات!

دیاره لاف لیدانی خوایه تی له لایهن مرؤفیکه وه كه تنانته "میش" یش به سهری دا زال ده بیته و بهرامهر به دیهینانی باله میشیک دهسته و سان ده میتیت، ئهوپه ری گهو جایه تی و نه فامی به و شایانی ئهوپه ری گالته و سوو کایه تی پین کردیشه!

جالهم چه شنه کاتانه دا كه وا درده كهویت ئه و تهوژمه پتر به هیز بوو بیته، ئه و ئایینه راسته قینه بهی كه حه زره تی عیسا - دروودی له سهر بیته - هینا بووی و نوینه رایه تی كه سیتی معنه ویی ئه ویش ده كات، سهر هه لدهدات و پهیدا ده بیته وه. واته له ئاسمانی مېهره بانبی خواو نده وه دپته خواوه وه و ئایینی نه صرانی ئیستا له بهرامهر ئه و حه قیقه ته وه له خورافات و ده ستکاری، رزگار و پالفته ده بیته و له گه ل حه قیقه ته كانی ئایینی ئیسلامدا به كده گرن. واته ئه و كاته ئایینی نه صرانی ده بیته به جوړنك له ئیسلام. جا ئه و كه سیتی به معنه وی بهی كه نوینه رایه تی ئه و ئایینه نه صرانی به ده كات، ده بیته به شوینكه و ته ی قورئانی پیرۆز و، ئایینی ئیسلامیش هر له پله و پایه ی ئیمام و مه تبو و عدا ده میتیه وه. ئنجا ئایینی راسته قینه - له نه بنجانی ئه م شوین پین هه لگرته ی قورئان و پشتگیری به وه بو په كتری - هیزیکي مه زنی ده ستگیر ده بیته، چونكه له و كاته دا كه هر به كه له ئایینی ئیسلام و مه سیحیه ت به ته نیا نهیده توانی به ره به سیک له بهرده م لافاوی ئه و تهوژمه ی ئیلحاددا دابین، ئه م جاره، به هزی به كگرتنی نیوانبانه وه، ده توان به ته واوه تی ئه و تهوژمه له ناوبه رن و بپروو خینن. ئا له م كاته دا خودی حه زره تی عیسا ش - دروودی خوا ی له سهر بیته - كه به جهسته و لهش و لاری به شهربی خویه وه له جیهانی ئاسمانه كاندا به، سهر كر دایه تی تهوژمی ئه و ئایینه حه قه ده كات.

ئه م هه واته ش هه واته دره یكی راستگو رایگه یاندووه و له مه شدا پشتی به واده و به لئینی كه سیک به ستووه كه ده توانیت هه موو كاریك ئه بنجام بدات. خو ماده م كه سیکي وا راستگو هه واته كه ی راگه یاندووه، ئه وا راسته و هپچ گومانیکي تیدا نی به. ئنجا ماده م كه سیکي به توانا به سهر هه موو شتیکدا به لئینی داوه، ئه وا به دلنیایی به لئینه كه ی ده هینیه تی دی.

به لئینی، ئه و خواوه نده ی (مه لایكه ته كان) به چین چین و په ك له دوا ی په ك بو سهر زه وی ده نیریت و هه ندی جار له سهر شیوه ی مرؤفدا به ره جهسته یان ده كات (وهك حه زره تی جوهریلی - دروودی له سهر بیته - له شیوه ی هاوه لئینی به ریز "دحیه الكلسی" دا

پیشان دا) و له جیهانی پړوخیانه ته کانه وه چه نډین پړوچ ده نیریت و ده یانخته شکل و شیوه ی مرؤفه وه، ته نانه ت پړوخی گه لسی که س له نهولیا کړوچ کړدوه کان له جهسته میسالی به کانیاندا ده نیریت بؤ دنیا، هر گیز له دانستی نهو که سه وه به دوور نازانریت که حه زرتی عیسا - دروودی خوی له سر بیټ - بؤ دنیا په وانه بکات، که هر ئیستا به جهسته و له شولاری خوی زیندووه و له ناسمانی دنیا دا ده زی. ته نانه ت گهر مردییش و پړوشتیبت بؤ نهوپه پری گۆشه و که ناره کانی دواړوژ، خوی گه وره هر ده توانیبت و حکمه ته که شی داخواری نهو هیه که سر له نوئی جهسته ی به به ردا بکاته وه و، له بهر نه م ناکامه مه زنه بینیریته وه بؤ دنیا و، میسکی خیتام و کۆتایی شکۆدار بهو نایینه بهیبت که حه زرتی عیسا - دروودی له سر بیټ - خوی هیناویه تی..

خوی گه وره له سر خواستی دانستی خوی نه م به لینه ی داوه. خؤ ماده م به لینی داوه، نهوا به حه می و دلنیایی ده نیریت و به لینه که ی ده باته سر.

مهرجیش نی یه که له کاتی هاتنه خواره وه ی حه زرتی عیسا دا - دروودی له سر بیټ - هه موو که سیک بزانت نه وه حه زرتی عیسا به! به لکو که سانی تابه عمه ند و نهوانه ی که لیوه و تریکن، به نووری ئیمان، دهیناسن. چونکه هه موو خه لکی تا پراده ی شتانی به دیهی حه زرتی عیسا - دروودی خوی له سر بیټ - نانسن.

پرسیار:

له هه ندی ریوايه تدا و تراوه که: ده جال به هه شتیکی درؤینه ی هیه، شوینکه و تروانی ده خاته ناویه وه و.. به هه مان جوړ دوزه خیکی درؤینه شی هیه نهوانه ی تی ده خات که شوینی ناکه ون. ته نانه ت یه کن له دوو گوینی و لاخ (دابه) ه که ی وه که به هه شت و نهوی تریشیان وه که دوزه خ ده بیټ^(۱) و، له شولاریکی یه که جار گه وره شی هیه که هینده و هینده درپژه و.. گه لسی وه سفی تری وه که نه مانه ی هیه که به هؤیانه وه ده ناسریته وه.. جا نایا مه به ست له م ریوايه تانه چی یه؟

وه لام:

که سی پړواله تی ده جال وه کو هه موو مرؤفیکی تروایه. به لام مرؤفیکی فیلبازه.. شهیتانیکی له خۆبایی به.. وه که فیرعه ون له سنووری خوی لایداوه.. خوی گه وره ی له بیر چوه ته وه.. ناوی "خوایه تی" یشی له فیرمان په وایه تی یه پړواله تی یه که ی خوی ناوه!

(۱) عن ابي هريرة رضي الله عنه. ان رسول الله ﷺ قال: "ألا أهدنكم عن الدجال، ما حدثت به نبي قومته انه أعرور، وانه يجي بمثال الجنة والنار. فالتی يقول إنها الجنة، هي النار. وإني أنذركم به كما أنذر به نوح قومته" رواه البخاري في الأنبياء، ومسلم برقم ۲۹۳۶. (وه رگیز)

به لآم كه سیتی به معنوی به كهی، كه بریتی به له تهوژمی توغیانی ئیلحاد، كه سیتی به كجار گهوره و زل و زه به لآحه. جا هرچی ریوایهت له وه صفی گهوره بی به كهی دا هاتوو، ناماژه بۆ ئهو كه سایه تی به معنوی بهی ده كات. هر ووه كاتی خوئی وینهی سهر كردهی گشتیی هیژه كانی ژاپۆن له شیوهی مروفینكدا كیشرابوو كه بی به کی له سهر زهریای ئارام و ئهوی تریشی له سهر قه لآی "بۆرت ئارسهر" دانا بوو! كه چی ئهم شوینه ماوهی ده رۆژ له شوینی به كه مه وه دووره. جا ئهم وینه كیشانه بۆ ئهو سهر كرده بچكۆ له یه، كه سایه تیی مه زنی سوپا كهی دهرده خات.

سه بارهت به به هه شته درۆینه كهی ده جالش، ئهوا بریتی به له مه لها و گه مه و گالته به روو كesh رازاوه و خه له تینه ره كانی شارستانی بی رۆژگار.

ولاخ (دابه) ه كشی هۆ كارینکی گواستنه وهی وهك شه مه نده فهر وایه، له سه رینكیه وه كوورهی ئاگری تیدایه و جار به جار ئهوانه ی تی فرۆی ده دات كه شوینی ناكهون.. گوئی كهی تری ئهو و لاخه (واته سه ره كهی تری) به چه ندین رایه خنی ره نگی و به وینهی به هه شت رازاوه ته وه و بۆ دانیشتنی شوینكه وتوانی خوئی ئامادهی كرده وه.

له راستی دا شه مه نده فهر و لاخ (دابه) نکی گرنگی شارستانی بی ههرزه و سه مكاره، چونكه به هه شتیکی درۆینه بۆ كه سانی ههرزه و ئه هلی دنیا ده هیینه گۆرئی، كه چی به ده ست شارستانی بی ئیستاوه وه كوزه بانیهی دۆزه خی لئ هاتوو وه، مردن و دیلی و زه لیلی بۆ ئاینداران و مو سلمانه هه ژاره كان له گه ل خوئی دا ده هییت.

ههر چه ندهش له و كاته دا ئاینه راسته كهی هه زه تهی عیسا - دروودی خوای له سهر بیته - به هۆی سهر كه وتنی و بوونی به ئیسلام، نور و رووناکیی خوئی به سهر زۆرینهی ره های خه لکی دا بلاو ده كاته وه، كه چی له نزیکه به ریابوونی قیامه ته وه - جارینکی تر - تهوژمیکی تری ئیلحاد سه ره له ده دات و زال ده بیته وه. ئهو كاته ش كه سیك - به شیوهی زۆرینه - له سهر زه وی دا نامینته وه بلیت: (الله.. الله..). واته كۆمه لینی ئه وتۆ له كایه دا نایته كه جی ده ستیان دیار بیته و شوینینی گرنگی سهر زه ویان ئاوه دان كر دیته وه. ده نا فه رموده كه ئه وه نا گه یه نیت كه هیچ كه سینکی ئه هلی ئیمان له سهر رووی زه وی دا نامینته، به لكو ئه هلی حه ق له به رامهر ئه هلی ئیلحاده وه به كه مایه تی ههر ده مینه وه، تا رۆژی قیامهت. به لآم پیش به ریابوونی، خوای گهوره به زه بی به ئه هلی ئیماندا دیته وه و گیانیان ده كیشیت، تاكو كاره ساته مه زن و سه خته كانی قیامهت نه بین و قیامهت ههر به سهر سه ری كافرانه وه هه لگی سیته.

◆ پوختهی پرسپاری پینجه متان:

تایا رۆحیانه ته باقی په کان کاره ساته کانی قیامت کاریان تی ده کات؟
وه لام:

به لئی، هر په که یان و به گویره ی پله ی خۆی کاریان تی ده کات، کتومت وه ک
(مه لائیکه ته کان) که ته جه لیلیاتی قه هریی خوی گه وره کاریان تی ده کات. چونکه گهر
که سینک له شونینکی گهر مو گوره وه سهیری که ساینک بکات که له ناو به فر و
سه هۆل به نندا لهر زیان لئی هاتییت، نهو دیمه نه کاری تی ده کات و به هۆی نهو ژیری و
ویژدانه ی که خوا به وی به خشیه، نازار بۆ حالی نهوان ده چیژییت. هر بهم شیوه یه ش
نهو رۆحیانه تانه ی که نامرن و "باقی" ن و خاوه نی هه ست و شعور ورن و په یوه ندی یان به
گهر دوو نه وه هیه، هر په که یان به پیی پله ی خۆی، کاریگه ری پروداوه مزنه کانی
گهر دوو نیان بهر ده که ویت.

نماژه کانی قورئان ده ری ده خه ن که نه گهر رۆحیانه ته کان نه هلی سزا و عذاب بن،
هه ست به نازار ده که ن و.. گهر نه هلی به خته وه ریش بن، له ری ئی عجاب و
پی خۆشبوو نه وه، نه نانه ت به جۆره مژده وه رگرتیک هه ست به کاریگه ری نهو
به خته وه ری په یان ده که ن.

جا ماده م قورئانی حه کیم له شیوه ی سه رزه نشت و هه ره شه دا: ﴿لَتَرَوُنَّهَا﴾ کاره ساته
مزنه کانی قیامت باس ده کات، له کاتیکدا نهوانه ی که به له شولاره مرو فانه و
ماددی په کانیان نهو کاره ساتانه ده بین ته نها که ساینکن که ده که ونه ده می هه لگه رسانی
قیامت ته وه، نهوا ده بی نهو رۆحیانه تانه ش که جهسته کانیان له گۆره کانیاندا پرتوو کاوه و
پزاوه، به شی خۆیان له م هه ره شه یه ی قورئان بهر بکه ویت!
◆ ناوه رۆکی پرسپاری شه شه متان:

تایا نه م ئایه ته پیروزه: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ (القصص: ۸۸) نهو دنیا و به هه شت و
دۆزه خ و سه ر نشینه کانیان ده گرتیه وه یان نا؟
وه لام:

نه م مه سه له یه له لایه ن زانا لیکۆلهره کان و نه هلی که شف و نه ولیایانی پیاو چا که وه
گه لئی باس و لیکۆلینه وه ی له سه ر کراوه. که واته قسه ی په سه ند له م مه سه له یه دا هی
نهوانه، نه مه سه ره پرای نه وه ی که نه م ئایه ته پیروزه خاوه نی فراوانی په کی په کجار مزنه و
گه لئی پله ی زۆریشی له خۆ گرتوه. نه وه تا به شی هه ره زۆری لیکۆلهران و توویانه: نه م

نایه ته شمورلی جیهانی "بهقا" ناکات. بهلام که سانیکی تر وتوویانه: ئەو جیهانهش تووشی جوړه "فهنا" یهك ده بیټ، بهلام له ماوه یه کی که می به ئەندازه ی چر که یهك که زه مانیکی هینده کورته ههست به رۆشتنی بۆ فهنا و هاتنه وهی له ویوه ناکریت.

بهلام ئەو بۆچوونهی هه ندی که سی ئەهلی کهشف له وانهی که زیاد له پیویست زیاده پوهی له بیرو بۆچوونه کانیاندا ده کهن و پیمان وایه: "فهنا ی موتلهق" هه موو شتیك ده گریته وه، دارای هیچ راستی و دروستی یهك نی یه. چونکه زاتی خوای گه و ره هه می شه یی و سه رمه دی یه، که واته ده بی سیفیت و ناوه کانی شه یی به هه مان جوړ هه می شه یی و سه رمه دی بن. خو مادهم سیفیت و ناوه کانی هه می شه یی و سه رمه دین ئەوا ده بی ئەهلی "بهقا" و ئەو شتانهش که له جیهانی به قادا ماونه ته وه – که ئاوینه و دره و شان وه و نه خش و نیگار و دره خه ری ئەو سیفیت و ناوانه – ئەوانیش به زه رو و رهت و به داههت و قه تعی، بمینه وه و به ره و فهنا ی موتلهق نه درینه بهر.

هه ر ئیستا دوو خال له ریژنه ی قورئانی حه کیمه وه هاتنه دلمه وه، وابه کور تی ده یاننوسین:

یه که میان: توانستی خوای گه و ره بی سنوره. ته نانهت "وجود" و "عه دم" سه بارهت به توانستی خوا وه نده وه به وینه ی دوو مه نزل وان که ئە گه ر ویستی له سه ری بیټ له ماوه ی یهك رۆژدا ته نانهت له ماوه ی یهك چر که دا به و په ری ئاسانی شتانیان بۆ ده نیریت یان شتیان لیوه ده هیټ.

پاشان "نه بوونی په ها" (العدم المطلق) هه ر وجودی نی یه، چونکه هیچ شتیك نی یه له ده ره وه ی باز نه ی زانستی خوای گه و ره دا بیټ تا شتیکی تی فری بدریت! خو ئەو "عه دم" هه ش که له باز نه ی زانستی خوای گه و ره دا ناوی "عه دم" ی لئ نراوه، مه به ست پی عه ده میکی ده ره کی یه و په رده یه که به سه ر "وجودی عیلمی" دا دادراره ته وه و ناویکه له و وجوده نراوه. ته نانهت هه ندی له زانا لیکۆ له ره کان ئەم وجوده عیلمی یه یان ناواوه: (أعیان ثابتة) واته خاوه ن بوونه چه سپاوه دامه زراوه کان. که واته رۆشتنی هه ر شتیك به ره و "فهنا" له راستی دا له بهر دامالینی کاتی پی پۆشاکه ده ره کی یه کانی ئەو شته یه و رۆشتیه تی بۆ ناو وجودیکی معنه ویی زانستی. واته شتانی فانی و له ناو چوو "بوونی ده ره کی" له بهر داده مالتن و ماهیه ته که یان "بوونیکی معنه وی" ده پۆشیت. یاخود له باز نه ی "توانست" وه ده رۆنه ده ره وه و ده چنه ناو باز نه ی "زانست" وه.

خالی دووهمم: له زور (وته) دا پرووغان کردووه تهوه که:
 ههمو شتيك به "واتا ئیسمی به که ی" و لهو پرووهوه که پئی دهروانیتته خوئی: فانی به و
 له ناوده چیت و ههر گیز خاوه نی "بوون" یکی سهر به خو و چه سپاوی تایهت به خوئی
 نی به و، حهقیقه تیکی نهوتوشی نی به که ههر بو خوئی و له لایه ن خوئی وه راگیر بوو بیت..
 به لام نهو شته لهو پرووهیه وه که پئی دهروانیتته خوا ی گهوره، واته گهر "واتای
 حهر فی" ی تیدا ره چاو کرابیت، نهوا به "فانی" دانانریت، چونکه له بهر نهوه ی چه ند
 دره و شانوهیه کی ناشکرای ناوه "باقی" به کانی خوا ی گهوره ی تیدایه و سیبهری
 و جوو دینکی سهر مه دیی له خو دا هه لگرتووه، نهوا گرفتاری "عه دم" ناییت، ههروهک
 حهقیقه تیکی سابت و دامه زراویشی ههیه که تابلیی بهرزه، چونکه سیبهری نی نه جوو ل و
 دامه زراوی ناوینکی باقیی به ده ست هیناوه.

پاشان فرموده ی خوا ی گهوره لهم ئایه ته پرۆزه دا: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾
 شم شیریکه بو نهوه ی دهستی مرؤف لهوه بیریت که بو غهیری خوا ی گهوره دریزی
 بکات! چونکه نه م ئایه ته په یوه ندی به کانی مرؤف به شتانی فانی په وه له دنیای فانی دا، که
 له پیناوی غهیری خوا ی گهوره دا بن، ده پچرینیت.

که واته حو کمی نه م ئایه ته پرۆزه پرووی له شتانی فانی دنیا به. به و واتایه ی که:
 نه گهر ههر شتيك له پیناوی خوادا بیت، واته به "واتای حهر فی" بیت، ههر گیز به غهیری
 خوا (ما سوی الله) دانانریت هه تا به شم شیر ی ئایه تی پرۆزی: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا
 وَجْهَهُ﴾ له گهر دنی بدریت!
 پوخته ی قسه:

ههر شتيك گهر بو خوا بیت و خوا ی دوزیبیتته وه، نهوا سه بارهت به و "غهر" له نارادا
 ناییت تا سهری بقرتینریت. به لام گهر خوا ی نه دوزیبیتته وه و له پیناوی نه ودا
 نه پروان بیت، نهوا ههمو شتيك "غهر" ه و ده بی شم شیر ی: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا
 وَجْهَهُ﴾ ی لئی هه لپریت و نهو په ردهیه بدریت، تا کو خوا ی گهوره بدوزیتته وه.

الباقی هو الباقی
 سه عیدی نورسی

به منيشه وه خۆهلقور تاندنه له شتائىكدا كه پهيوه ندى يان پيمه وه نى به، چونكه پښى نه بچامدانى گرنگزين واجب و نهر كى سهر شام لى ده گريت. ههروهك رى به كى پر له مهترسى به و زور به شى درؤ و دهلهسه و فيل و تهله كه به و، له وان به مرؤف - بى ئه وهى به خؤيشى بزائيت - بيت به نامراز به ده ستى بيانى به كانه وه!

ههروهها ئه وه كه سهى كه دهرواته ناو سياسه ته وه: يان له گهل سياسه تى دهوله تدا به، يان نهيار به تى. جا ئه گهر من بهو سيفه ته پرؤمه ناو ئه وه بواره وه كه له گهل سياسه تى دهوله تدا به، ئه وا ئه م كاره سه باره ت به منه وه خۆهلقور تاندن و ده ست تيوه ردانه له شتائىكدا كه پهيوه ندى يان به منه وه نى به، چونكه من نه كارمه ندى دهوله تى و نه ئه ندا ميشم له بهر له مانه كه دا، دياره تيوه گلاندنم به سياسه ته وه له كاتىكى وادا هيج جىگايهك نا گريت، ههروهك ئه وانىش پيوستيان به من نى به تاكو خؤمى تيدا ههلقور تينم..

خؤ ئه گهر بشرؤمه ناو ئه وه سياسه ته وه كه هى نهيارانى دهوله ته، ئه وا ده بى يان له پښى "هزر و بير" يان له پښى "هيز" وه پرؤمه ناوى. جا ئه گهر له پښى "بىر" وه پرؤم، ئه وا هيج پيوستى بهك به من له گورؤى دا نى به، چونكه هه موو شتىك روون و ئاشكرا به و خه لكى هه موو شتىك ده زانن و ئاگادارن، كه واته پيوست به قسه ي زياد ناكات. ئه گهر له پښى "هيز" يشه وه خؤم به كم به ناو سياسه تدا، واته له پښى نانه وهى گىچه ل و گىرو گرفته وه و له پىناوى چه ند ئامانجىكى گو مان لىكرا ودا پرؤمه ئه وه بواره، ئه وا له وان به بكه ومه ناو هه زاران تاوان و گونا هه وه، چونكه ئه وه كاته گه لى كه سى "بى تاوان" به تاوانى بهك كه سه وه تيوه ده تلين، منىش وىژدائىم پښى نادات كه له بهر بهك دوو گريمان له نيوان ده گريماندا، خؤم بچمه ناو گونا هه وه و كه سانى بى تاوانىشى پيوه بگلىنم.

له بهر هه موو ئه مانه، "سه عىدى كؤن" ها ودهم له گهل واز هينانى له جگه ره، وازىشى له سياسه ت و كؤره دنيا بى به كانى و، ته نانه ت له خو يندنه وهى رؤژ نامه ش هينا!

شا به تى راست و بى گو مانىش له سه ر ئه مه، برى تى به له وهى كه: من وا ما وهى هه شت سا له ته نها بهك دانه رؤژ نامه شم نه خو يندو وه ته وه و گو ئى يى ستى كه سىش نه بووم بؤم بچو ينى ته وه. ده سا كى ده توانىت بى چه سپى نىت كه من له م ما وهى دا بهك رؤژ نامه م خو يندى ته وه يان گو يم لى گر تىت. له كاتىكدا كه سه عىدى كؤن هه شت سا ل پىش ئىستا هه رچى رؤژه نرى كهى هه شت رؤژ نامه ي ده خو ينده وه!

پاشان واپنج ساله به وردى چاوديرى ههلسو كهوت و بارودوخى ژيانم ده كرئت، ده باكنى ده توانئيت بيته پيشهوه و بيچه سپيئيت كه شتيكم ليوه بينرايئيت بؤنى سياسهتى لئى بيئت. ده بئى تهوش بزانرئيت: يه كيكي وهك من كه خاوهنى سروشتيكي تووره بيئت و هيچ پهيوه ندى به كى به كه سهوه نه بيئت و گهوره ترين فيل به لايه وه برىتى بيئت له وازهينان له فرو فيل، به بئى ده ستورى: "إنما الحيلة في ترك الحيل" .. كه سيك ته مه حالى بيئت، نهك بؤ ماوهى ههشت سال، بهلكو ناتوانئيت بؤ ماوهى ههشت رۆزئيش "بير"ى خؤى له خهلكى بشارئتهوه! چونكه كه سيكي ئاوا گهر حهز و ئاره زووى له سياسهت ببوايه، ئهوا كاره كهى وهك زرمهى تۆپ دهنگى ده دايه وه، نهك ته وهنده په نهان و په نامه كى بيئت كه پئويست به پشكين و ليكۆلئنه وه بكات!

● خالى دووههم:

بؤجى "سه عىدى نوئى" زۆر به توندى و تا ئه م رادهيه دووره پهرىزى له سياسهت ده كات؟

وهلام:

بؤ ئه وهى له ئه بنجامى خۆه لقور تاندنى له ژيانئىكى دنيايى گومان ليكراودا - كه يهك دوو سال بر ده كات - ئه وه ههولئى خؤى به زايه نه دات كه بؤ به ده سهتهينانى ژيانئىكى هه ميشه بئى ملياره ها سالى ده يدات! پاشان له پيناوى خزمه تكردنى ئيمان و قور ئاندايه كه ئاوا به توندوتىزى له سياسهت هه لئديت، له بهر ئه وهى ئه م خزمه ته له هه موو خزمه تيك مه زنتر و پئويستز و خاوينتر و حه قتره، چونكه سه عىدى نوئى ده لئيت:

من هه تا بيئت زياتر پير ده م و نايشزام كه دواى ئه م ته مه نهى ئيستام چه نهى تر ده ئيم .. كه واته سه باره ت به منه وه باشتر و ايه هه ول بؤ ژيانئىكى هه ميشه بئى بده م كه له هه موو شتيكى تر پئويستزه.

جا له بهر ئه وهى ئيمان هؤى به ده سهتهينانى ژيانى هه تا هه تايى به و كليلى به خته وه رى هه ميشه بئى به، ئه وا پئويسته مرؤف هه ولى بؤ بدات. به لام خؤ من زانايه كى ئايينيم و به بئى فه رمانى شه ر ده بئى سوود به خه لكى بگه يه م، بؤيه ده مه وئى له م بواره شدا خزمه تيان بكه م، كه چى سووده كانى ئه م خزمه ته ده گه ر ئته وه بؤ ژيانى كۆمه لايه تى و دنيايى كه من ده سه تلام به سه رى دا ناشكى، ئه مه چ جاي ئه وهى كه زۆر دژوار و ده گمه نه له رۆزگار ئىكى ئاوا سه خت و گيژه لوو كاوى دا مرؤف بتوانئيت كرده وه به كى راست و دروست ئه بنجام بدات. بؤيه وازم له م لايه نه ش هئنا و، خزمه تكردنى ئيمانم هه لئوارد و پيم

باشتر بوو، كه گرنگترين و پيويستترين و دروستترين خزمه تگوزاري به. ئنجا ده رگاي ئهم خزمه ته شم خسته سهر پشت تاكو ئهو راستي يانه ي ئيمان كه ده ستي خو م خستن و ئهو چاره سهر ي و ده رمانه مه عنه وي يانه ش كه له خو مدا تاقيم كردنه وه، به ده ستي كه ساني تريش بگات، به شكو خوراي گه و ره ئهم خزمه ته مان لئى قبول بكات و بيكات به كه فاره تي گونا هه كاني پيشو و مان.

خو جگه له شه يتان هيچ كه سينك - نه ئيماندار و نه كافر، نه دو ست و نه زه نديق - بؤي ني به ره خنه و په لپ و بيانوو له م خزمه ته بگري ت، چونكه هيچ شتيكي تر ني به به وي نه ي بي ئيماني بيت، له وانه يه چيژ و له زه تيكي شه يتاني چه پهل له سته مكار ي و فاسقي و گونا هه ي گه و ره دا هه بيت، به لام هه رگيز هيچ چيژ و له زه تيكي له بي ئيماني دا ني به! بهلكو سهر تا پا تازار و سزا و تاريكي يه كه له نا ويه كه.

به م جو ره ده ر كه وت كه: واز هينان له كار و كوژش بؤ ژيان يكي هه ميه شي و ده ست هه لكه رتن له كار كردن بؤ نو وري موقه ده سي ئيمان و رو شتنه نا و ياري پر له مه تر سي و نا پوي ستي سيا سه ته وه له ته مه ني پيري دا، كار يكي پيچه وانه ي ژيري و حيمكه ته بؤ كه سيكي وه ك من كه هيچ په يوه ندي به كي به كه سه وه ني به و به ته نيابي ده ژي و نا چاره به دو اي كه فاره تي گونا هه كاني پيشو وي دا بگه ريت... ته نانه ت ره فتاري ئا و ا شيتي و گيلي به كي ئه و تو زي به كه كه ساني گيژ و گهلخوش له مه تي ده گه ن.

خو ئه گه ر ده شليت: خزمه تي ئيمان و قورئان چون ربي سيا سه ت لئى ده گري ت؟

ده ليم:

حه قيقه ته كاني ئيمان و قورئان، به وي نه ي گه وه ره كاني ئه لماس به نرخ و گرا نه هان. جا ئه گه ر من خو م به سيا سه ته وه خهريك بكر دا به، كه ساني عه و ام ئهم پر سياره يان به خه يالدا ده هات كه: ئايا ئه مه ده يه وي ت به ره و لايه نيكي سيا سي رامن بكي شيت؟ ئايا بلي ئه و شته ي كه بانگه شه ي بؤ ده كات پر و پا گه نده يه كي سيا سي نه بيت بؤ را كي شاني خه لكي و كوژ كردنه وي شو ينكه و تو وان بؤ خو ي؟ واته ئه و كاته وه ك شو وشه ور ده ي بي نرخ ده يانرو اني به گه وه ر و ئه لماسه به نرخه كان. دياره ئه و كاته منيش به و تي كه ل بو و نه م له گه ل سيا سه تدا سته ميكي گه لي مه زم له و حه قيقه ته به نرخانه و به ها و با به خيان ده كرد.

ده سا ئه ي ئه هلي دنيا! بؤ چي وازم لئى ناهينن و به هه موو شي وه يه كه ته نگم پئى

هه لده چين؟

ئە گەر دەشلىن:

ھەندى جارى شىخانى تەرىقەتە سۇفىيە كەن دەست لە كاروبارمان وەر دەدەن و، توش جارى واهىيە پىت دەلین: "شىخ!"

دەلیم:

بەرىزان! من شىخى تەرىقەت نىم، بەلكو زانای تاینیم! بەلگەش لەسەر ئەمە واپوار سالم لیرەدا بر دوو ھە سەر، گەر لەم ماو ھەدا يە كىنكم فیرى تەرىقەت كرىت، ئەوا مافى ئەو ھەتان دەپىت كە بتاڭخاتە گو مانەو ھ. من لەم ماو ھەدا ھەر كە سىك ھاتىت بۆ لام پىم و توو: ئەم زەمانە كات و زەمانى تەرىقەت نى يە. ئیمان و ئىسلام پىوستە.

گەر دەشلىن: تۆ پىت دەوترىت: "سەعیدى كوردى" .. لەوانە يە بىرىكى دەمار پەرسىت لە خۆتدا ھەلگرتىت و بانگەشەى بۆ بكەيت. خۆ ئەمەش لە گەل ئىمەدا ناگونجى و بواری كاری و نادەين؟

دەلیم:

بەرىزان! نووسىنە كانى سەعیدى كۆن و سەعیدى نوپتان لە بەردەستدا يە و دەيانكەم بە شایەت لەسەر ئەو ھى كە لە بۆ چوو نە كە تاندا نە تانىكاو ھ. چونكە من بە پى ئەو فەرمانە نە ھەوى يە توندوتیژەى كە دەفەر موی: "ئىسلام دەمار گىرى جاهیلىيەت دەقرتینىت" ھەر لە مێژە و ھەك زەھرى كوشندە پروانىومەتە قومىيەتى سەلبى و دەمار پەرسى، چونكە نەخۆشى يە كى چەپەل و پەرسىنى ئەورویا يە و، ئەورویا بۆ يە ئەو نەخۆشى يە خستوو ھە ناو موسلمانان تاكو لەت لەت و پارچە پارچە يان بكات و ئىجا بە ئاسانى بتوانىت يەك لە دواى يەك قوتیان بدات. چەندەشم لە تانادا بوو ھەولم بۆ چارەسەر كردنى ئەم دەردە چەپەلە داو ھ، چ قوتابى يام و چ ئەوانەش كە پەيوەندى يان پىمەو ھە يە، شایەتن لەسەر ئەمە.

جا مادەم حەقىقەت وایە، ئىتر بۆ چى ئەى بەرىزان! ھەر پرو داویك پرو بدات، دەقۆزىتەو ھە دە كرىت بە بیانو بۆ ئازار داتم و تەنگ بىن ھەلچىنیم؟ كە ئەمەش و ھەك ئەو ھە وایە لە بەر تاوانى سەربازىك لە خۆر ھەلاتدا سەربازىكى تر لە خۆر ئاوا سزا بدرىت، گوايا لە بەر ئەو ھەردوو كیان سەربازن! يان لە بەغدا دو كاندارىك دەستگىر بكرىت لەسەر تاوانى دو كاندارىك لە ئەستەمبوول، گوايا لە بەر ئەو ھەردوو كیان دو كاندارن! ئیو ھە ھەموو پرو داویكى دنیایی دا ئەمە پىشەتانە، دەچن دەيكەن بە بیانو بۆ تەنگ بىن ھەلچىنیم. ئایا چ وىژدانىك ئەم بىر پەرسە دەدات و چ بەرژەو ھەندى يە كى تىدا يە؟

● خالی سى ھەم:

ئەو ھاورى و خۆشەويستانەم كە سەرنىجى ھەلسوكەوت و ھەوانەھوم دەدەن، سەريان لە بىن دەنگى و ئارامگرتنى من سوورماوھ سەبارەت بەو گىروگرفتانهى كە دىنە رىم و، دەپرسن:

تۆ زووتر مروفىكى گەلى توورە بوويت و بوارى ئەووت نەدەدا كە ھىچ كەسىك دەست بۇ عىززەتت بيات و كەمىزىن سووكايەتت قىوول نەدە كر د.. ئەدى چۆن وائىستا دەتوانىت ئەو ھەموو گىروگرفتانه ھەلبىگرىت كە دەھىترىنە رىت؟

● ۋەلام:

گوى لەم دوو بەسەرھات و رووداوھ رابگىرن و، ۋەلامى پرسىيارە كەتانى لى دەربەين:

□ رووداوى يە كەم:

دوو سال پىش ئىستا بەرپۆھ بەرىكى بەرپرس - بى ھىچ ھۆيەك - لە پاشملە چەند قسەيە كى دەمھەلبەستى كر دبوو كە ئىھانە كر دنى منى تىدا بوو، پاشان ئەو قسانەيان بۇ گىرپاموھ. نىزىكە سەعاتىك، بە ھەست و شعورى سەعیدى كۆن، خەم پى خوار د. پاشان بە مېھرەبانى خواى گەورە حەقىقەتىكى ۋەك ئەمەى خوارەھوم بە دلدا ھات و، ئەو دلئەنگى يەى نەھىشتم و، ھانى دام لەو (كەسە) خۆش بىم.

حەقىقەتە كەش ئەمەى خوارەھوھ:

● بە خۆم وت:

ئەگەر ئەو ئىھانە و سووكايەتى و باس كر دنى قسوور و كەموكوورى يانەى من راستەوخۇ تايەت بن بە من و نەفسى خۆمەوھ، ئەوا خوالى پازى بىت، چونكە لە عەيە كانى خۆم ئاگادارى كر دووم.

جا ئەگەر ئەو مروفە راستى كر دىت، ئەوا پرەخنە كەى ئەو ھام دەدات "نەفسى ئەممارەم" پاكو و تەمى بكەم، كەواتە ئەو يارمەتىم دەدات تاكو لە غرور رزگارم بىت.. ئەگەر درۆشى كر دىت، ھەر باشە. چونكە يارمەتىم دەدات خۆم لە رىكارى و ناوبانگى درۆينە - كە بناغەى رىكارى يە - دەرباز بكەم!

بەلى، ھىچ كاتى لە گەل نەفسى خۆمدا نەسوئحاوم، چونكە پىم نەگەياندووه و پەروەدەم نە كر دووه! جا ئەگەر كەسىك ئاگادارم بكاتەوھ لەوھى كە دوو پىشكىك لە شوپىكى جەستەمدا ھەيە، دەبى پىم خۆش بىت و سوپاسى بكەم، نەك لى زویر بىم.

خۆ ئه گهر ئه و ئيهانه كردنهى لهو پرووهه يىت كه من خزمهتگوزارى ئيمان و قورئانم، ئه واپهيوه ندى به منهوه نيه و، من (ئه و كهسه) حهوالهى خاوهنى قورئان ده كه منى له خزمهتگوزارى قورئانه كهى دا خستوه ته كار، چونكه خاوهنى قورئان دانايه و داراي عيززه ته.

ئه گهر قسه كانى جووره سووكى و ئيهانه كردنكيش يىت كه راسته و خۆ پرووى له خۆم بى و بۆ ئه وه يىت له نرخ و بايه خى من كه م بكاتوه، ئه مهش ههر تايهت نيه به منهوه، چونكه من مرؤفئكى ديل و دهست به سترام و له م شارهدا نامۆ و غه ريبم و، ناتوانم بهر گرى له كه رامه تى خۆم بكه م، كه واته ئه م بهر گرى به له ئه ستۆى ئه و كه سه دايه كه حوكمى ئه م گونده، پاشان ئه م قه زايه، پاشان ئه م پاريز گايه ده كات كه من له لايان ميوانم. چونكه ئيهانه كردنى ديلك ئيهانه به بۆ ئه و كه سهى كه ئه وى له ژيړده ستدا ديله. كه واته ئه و بهر گرى به له ئه ستۆى ئه و دايه.

دلم، به م راستى به، دلتيا بوو. منيش ئه م ئايه ته پيرۆزه م خوینده وه كه ده فهر موى:

﴿وَأَقْرَضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ (غافر: ۴۴).

ئيتر به تهاوى ئه و رووداوه م پشتگوى خست و وام دانا كه ههر پرووى نه داوه و، به م بيه له بىرم چوووه.

به لام دوايى ده ر كهوت كه - به داخه وه - قورئانى پيرۆز مۆله تى نه دا و تۆلهى لى سنده وه!

□ پرووداوى دووهه م:

ئه م سال بىستم كه پرووداويك پرووى داوه و دواى روودانه كeshى و ته نها به پوختى بهر گويم كهوت، كه چى به شيويه ك مامه لم له گه لدا كرا كه وه ك بلئى پهيوه ندىم پيوهى بو بىت! له كاتيكدا كه من نامه له گه ل كه سدا ناگۆر مه وه مه گه ر به ده گمه ن نامه يه ك بۆ براده ريك له بابته و مه سه له به كى ئيمانى دا بنوسم، ته نانهت له ماوهى چوار سالدا ته نها به ك مامه م بۆ برا كه م نار دووه. واته من خۆم له تيكه تى و پهيوه ندى بوونه وه به خه لكى ده پاراست، چ جاي ئه وهى كه ئه هلى دنياش رپى ئه وه يان لى ده گرتم و، له ماوهى حه فته به كدا مه گه ر به ك دوانيكم له خۆ شه ويستاتم يان له و ميوانانه چاو پى بكه و تايه كه ده هاتنه ناو ئاوايى به كه وه، كه ئه وانesh تاق و ته ران و له به ك دوانيك تپه ر ناكه ن و، له ماوهى به ك مانگدا ته نها بۆ به ك دوو ده قيقه و له مه سه له به كى قيامه تى دا چاومان به به كتر ده كهوت..

من هەر بهم غەریبی یهوه گیرۆده بوو بووم و تیکه لایبی خه لکی و ته نانهت هی هه موو شتیکی تریشم لئی قه ده غه کرا بوو، بگره به ته نیایی و غەریبی و بی که سی له گوندی کدا مامه وه که ئیش و کاریکی ئه وتۆی تیدا نی یه بو ده سته وتنی خه رجی و مه سه رفی من ده ست بدات. ته نانهت مزگه وتیکی پرو خاویشم تیدا ته عمیر و ئاوه دان کرده وه و بو ماوه ی چوار سال پینشنویژیم تیدا کرد (هیوادارم خوای گه وه ره قیوولی بکات) چونکه له شاره که ی خۆم پروانامه ی "پینشنویژ و ئامۆژگار" م وه رگرتووه. که چی له گه ل ئه مه شدا مانگی په مه زانی رابوردو نه متوانی برۆم بو مزگه وت و به ته نیایی نوێزه کام کرد و خیر و پاداشتی بیست و پینج قاته ی نوێزی جه ماعه تم له کیس چوو.

جاله به رامبه ر ئه م دوو پرو داوه ی که هاتنه پینم، ئارامی و خۆراگری یه کی ئه وتۆم ده رخت که له ئارامی و خۆراگری یه که ی دوو سال پینش ئیستام ده چوو له به رامبه ر مامه له ی ئه و به رپرسه وه. پشت به خوا له مه ولاش هه ر له سه ر ئه م سه بر و ئارامه به رده وام ده م.

ئهو شته ی که دیت به خه یالمداد و ده مه ویت بیلیم، بریتی یه له وه ی که:

هه ر سه ختی و گه یرو گرتیک ئه هلی دنیا ده به یینه پینم و هه ر ته نگ پنی هه لچنین و نازاری کیش که منی پیوه گیرۆده ده که ن، گه ر له به رامبه ر نه فسی ته قسیربار و خلتانی گونا مه وه بیته، ئه و من لیان خۆش ده م، به شکو نه فسم به م نازار دانه ی ئه وان خۆی راست بکاته وه و بیکات به که فاره تی گونا هه کانی. خۆ ئه گه ر من له م میوا نخانه یه ی دنیادا گیرۆده ی نازار بوو بیتم، ئه و شو کری خوای خۆم ده که م، چونکه خۆشی و له زه ته کانیشیم بینوه.

به لام گه ر ئه هلی دنیا له به ر خزمه تگوزاری یه کامم بو ئیمان و قورئان نازارم بده ن، ئه و به رگری کردن له خۆم له ئه ستۆی مندا نی یه، به لکو حه و الهی خوا وه ندی عه زیزی جه بهاری ده که م.

خۆ ئه گه ر مه به ستیش له دروستکردنی ئه و گه یرو گرفتانه پنی گرتن بیته له خه لکی تا کو پروم تینی نه که ن، واته که مکر دنه وه ی ئه و ناوبانگه درۆینه یه بیته که هه یج بناغه یه کی نی یه، ته نانهت هۆی رپا کاری و له ناودانی ئیخلاسیشه، ئه و ره حمه تی خوایان لئی بیته، چونکه له و باوه ره دام که به ده سته نیانی ناوبانگ و پروو تیکردنی خه لکی سه بهاره ت به که سانی وه که منه وه زیانه خشه. ئه وانه ی په یوه ندی یان پیمه وه هه یه به باشی ده مناسن.

من هیچ ریز و ئیختیرامیک بۇ خۆم قبول ناکەم، بەلکۆ له دەستیشی هەلدیم، تەنانەت پەنجا جار زیاتر بە گزی دۆستیک ئازیزمدا چوومەوه لەبەر ئەوهی گەلنی ریزی لێ دەگرم!

بەلام گەر سووکایەتی بێ کردم و شکاندنی شان و شکۆم له پیش چاوی خەلکی دا لەبەر ئەو راستی یانە ی ئیمان و قورئان بێت کە رایان دەگەینم، ئەوا بە بێ هوو دە خۆیان ماندوو دەکەن! چونکە ئەستیرەکانی قورئان بە هیچ پەردەیهک داناپۆشرین. خۆ هەرکە سینکیش چاوی خۆی له ئاستیاندا بنوقینیت، ئەوا تەنها رۆژگاری خۆی - نەک هی کەسی تر - دەکات بە شەوی تاریک.

● خالی چوارەم:

وہلامی چەند پرسیاریکی گومان بزۆینەرە:

❖ یە کەم پرسیاری گومان بزۆینەر:

ئەهلی دنیا دەپرسن و پێم دەئین:

بە چی دەزبیت؟ چۆن بە بێ کار و کەسابەت گوزەرانت بۆ هەلئە سووریت؟ ئیمە له ولاتە کەماندا جیی ئەو تەمبەلانە ناکەینەوه کە پالیان لێ داوہ تەوه و لەسەر حسابی پەنج و کۆششی کەسانی تر دەژین؟!

وہلام:

من بە "دەست پێوہ گرتن" و "بەرە کەت" دەژیم و، جگە له خوای پۆزیدەرم منەتی هیچ کەسیک هەلناگرم و، بپاریشم داوہ له درێژایی ژياندا منەتی کەس هەلنەگرم.

بەلێ، ئەو کەسە ی کە بە سەد "پارە" بەلکۆ بە چل پارە^(۱) بژی، هەرگیز نایەوێت خۆی بخاتە ژێر منەتی کەسانی ترەوه!

هیچ کاتیگ حەزم له دەر خستنی ئەم مەسەلەیه نە کردووه و ئارەزوومەندی لیدوانی نەبووم، نەبادا وا هەست بکریت کە له خۆم بابی بوویتم و دارای خۆپەرستی بم. چونکە زۆرم بێ ناخۆشە بیدر کینم و لەسەر "دل"م گەلنی قورسە باسی بکەم. بەلام لەبەر ئەوهی ئەهلی دنیا گومان و دوودلی له دەروونیاندا دروست دەبێت کاتی ئەم پرسیارەم ئاراستە دەکەن، ئەوا ناچارم کە بلیتم:

(۱) چل "پارە" دەکاتە یەک "قورش" دە قورشیش دەکاتە یەک لیوہی تورکی! (وہرگێب)

- ده ستوری سهرانسهری ژيانم بریتي به له: وهر نه گرتی هیچ شتيك له كه سانی تر، ههر له مناليمه وه هیچ شتيك له خهلكی - ته نانهت زه كاتی مالیشیان - وهر نه گرتوه. پاشان مووچه وهر نه گرتن و ده ست نام به پرووی مانگانهی حكومه ته وه، جگه له وهی كه ده ولت بؤ ماوهی دوو سال بؤی بریبوومه وه و هاوړی یانم گه لئی پروویان لئی نام بؤ وهر گرتی، كاتی ته ندایم "دار الحكمة الاسلامية" بووم. ههروه ها مننه دایم بؤ هه لگرتی منتهی كه سانی تر له هیچ پنداویستی به کی ژیان و گوزهر انمدا.. هه موو ته مانه، نهو ده ستورهی ژيانم پروون ده كه نه وه. خهلكی شاره كه م و نه وان هس كه له شاره كانی تر داله نزيكه وه ده مناسن، به باشی ناگاداری ته م لایه نهی ژيانم. له ماوهی ته م پینج ساله ی ره هنده بیمدا زور كهس له هاوړی یان به چه ندين هه و لئی جوز او جوز ویستیان دیاری به كانیان لئی وهر بگرم، به لام ده ستم به پرووی گشت هه وله كانیانه وه نا.

جا ته گهر لیره دا پرسیار بكریت و بوتړی: كه واته به چی ده ژیت؟ ده لیم: به "بهره كهت" و "ریزلینانی خوایی" ده ژیم! چونكه ههر چه ننده ده ورونی به دخوازم شایانی هه موو سوو كایه تی و نزمایه تی به كه، كه چی له مه سه له ی "رؤزی دان" دا هه میشه به ره كه تم ده سگیر ده بیټ، كه ریزلینانیكي خوایی به و، وهك كه رامه تيكی خزمه تگوزاری قورثانی پیروز به خزمه تگوزاره كه ده به خشریت. جا بؤ نه وهی شو كرانه بژیریی معنه وهی بهرام بهر بهو نيعمه تانه ی خواوه ند ده رپرم كه به هو یانه وه ریزی لئی ناوم و.. بؤ مه به سستی چی به چی كردنی ثایه تی: ﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾ (الضحی: ۱۱) وا چه ند نمونه كه له و به ره كهت و ریزلینانه خوایی یانه باس ده كه م، ههر چه ندهش ده ترسم ته م شو كرانه معنه وهی به شتيكي له "پیا" و "غروور" تيكه ل بیټ و نهو به ره كه ته خاوین و په روه ردگاری یانه بوو چه ل بکاته وه و بیانسرپته وه. چونكه ده رختتی به ره كه تی شاروه به شیوه كه شانازی پیوه كردن بگه یه نیټ، ده بیټ به هو ی برین و نه مانی! به لام چی بکه م؟ ناچارم باسی بکه م:

یه كه م: ته م شهش مانگه ی رابوردوو، سی و شهش كولیړه سه روزیادم بوون كه له یهك "كيله Kile"^(۱) گه م دروست كرابوون. تا ئیستاش له و نانه ماوه و نازانم كه ی ته و او ده بیټ؟^(۲)

(۱) كيله Kile: یه كه به کی پیوانه ی گهغه و یه كسانه به (چل لیتر گه م). (وه ر گپ)

(۲) یهك سالی ره بهقی خایاند. (دانه ر)

دووهه میان: لهم مانگه پیرۆزه‌ی په‌مه‌زاندان، تنهاله دوو ماله‌وه خواردم بۆ هات. کهچی هردوو کیان نه‌خۆشیان خستم! له‌مه‌وه تیگه‌یشتم که خوارده‌مه‌نیی کهسانی تر له‌من قه‌ده‌غه‌یه! ئه‌جایه‌ك "ئۆقیه"^(۱) برنج و سێ دانه کولیر به‌شی پۆژه‌کانی تری په‌مه‌زانی کردم. هاو‌پیتی راستگۆ: "عه‌بدو‌للا چاوش"^(۲) خاوه‌نی ئه‌و ماله‌ موباره‌ که‌ی که خواردم تیدا بۆ ناماده ده‌که‌ن، شایه‌تی له‌سه‌ر ئه‌مه‌ ده‌دات. ته‌نانه‌ت برنجه‌ که‌ تا پازده پۆژی دوا‌ی په‌مه‌زانی‌ش به‌شی کردم!

سێهه‌میان: خۆم و میوانه به‌رپۆزه‌ کاتم ماوه‌ی سێ مانگی ره‌به‌ق له‌سه‌ر چیا که‌یه‌ك ئۆقیه "که‌ره" به‌شی کردین، هه‌ر چه‌نده‌ش پۆژانه به‌ نانه‌وه لیمان ده‌خوارد! تا جارێکیان میوانیکی موباره‌ کم له‌لا بوو که‌ ناوی "سوله‌یمان"ه، له‌و ده‌مه‌شدا نانه‌ که‌مان له‌وه‌دا‌بوو ته‌واو بییت و پۆژیش چوارشه‌مه‌ بوو..

پنهموت: برۆ بۆ ئاوا‌یی نان به‌ینه، چونکه‌ ماوه‌ی دوو سه‌عات ری لهم لا و له‌و لاماندا که‌سی لێ نی‌یه‌ نانی لێ بک‌رین.

وتی: ده‌مه‌وی ئه‌م شه‌وی جومه‌ پیرۆزه‌ی داهاتوو لهم سه‌ر چیا‌یه‌ له‌گه‌لتدا. عیینه‌وه، تا‌کو له‌ پارانه‌وه و نزا‌کانتدا هاوبه‌ش و هاو‌پازت بم. وتم: که‌واته‌ باشه، پشت به‌خو‌را. عیینه‌ره‌وه.

پاشان پینکه‌وه بۆ سه‌ر لووتکه‌ی چیا که‌ سه‌ر که‌وتین، هه‌ر چه‌نده‌ش هیچ داخو‌ازی و پینوستی‌یه‌ك نه‌بوو بۆ سه‌ر که‌وتیمان. له‌گه‌ل خۆشماندا هه‌ندیك ئاومان له‌گه‌ل که‌میك شه‌کر و چادا برد.

پنهموت: برام! چیا‌یه‌ کمان بۆ لیبینی.

ئهو‌یش ده‌ستی به‌ لیئانی چا کرد و، منیش له‌ ژیر دره‌ختیکی قه‌تراندا دانیشتم و به‌ تیرامانه‌وه سه‌یری شیونکی قوولم ده‌کرد و به‌ خه‌مه‌وه بیرم ده‌کرده‌وه و، له‌به‌ر خۆمه‌وه به‌ خۆم ده‌وت: له‌ته‌ نانیکی که‌رواویی کۆن نه‌ی هیچی ترمان له‌ لانی‌یه‌ و له‌وانه‌شه‌ هه‌ر

(۱) یه‌ك ئۆقیه‌ یه‌ کسانه‌ به: ۲۱۸۲ گرام. (وه‌رگێب)

(۲) "عه‌بدو‌للا چاوش" یه‌ که‌م پۆسته‌چی نووره، ره‌شنووسی په‌یامه‌کانی نووری له‌ مامۆستا نوورسی وه‌رده‌گرت و دوور له‌ چاودیری کاربه‌ده‌ستان به‌ درزیایی شه‌وه‌ له‌ناو دۆل و چیا‌کاندا له‌م گونده‌وه بۆ ئه‌و گوند ده‌پۆزیش تا‌کو به‌ ده‌ستی شه‌هید "حافظ عه‌لی" ده‌گه‌یاندن. پاشان پاکتووسه‌کانی لێ وه‌رده‌گرتن و به‌ هه‌مان شیوه‌ و له‌ هه‌مان رینگاره‌ ده‌یگه‌یانده‌وه ده‌ستی مامۆستا نوورسی! سالی ۱۹۶۰ از له‌ نه‌مه‌نی شه‌ست و پینج سالی دا کۆچی دوا‌یی کرد، خو‌الیی خۆش بییت. (وه‌رگێب)

تەنھا بەشى ئەم ئىوارەيەى ھەردوو كمان بكات. ئەى ئايا بۇ دوو پۇژە كەى تر چى بكم؟
چى بەم پياوە دڤاك و دەروون خاوينە بلىم؟!

لەم كاتەدا! كە من نوقمى ئەم ئەندىشەيە بووبوم، وەك بلىنى سەرم بۆلاى درەختە كە
وەرېچەر خىترىت ئاوا ھەستم دە كرد. منىش كە ئاورم بۆلاى درەختە كە داىەو،
كولىرەيە كى گەورەم لە ناولق و پەلە كانى درەختە قەترانە كەدا يىنى كە بۇ ئىمەى
دەپوانى! يە كسەر وتم:

سولەيمان! مژدە بى، وا خواى گەورە پۇزىيە كى بى بەخشىين!

پاشان نانە كەمان لەسەر درەختە كە داگرت و بە جوانى پشكىيمان تاكو بزائىن ئايا
شوينەوارى ئازەل و بالندەى لەسەر ھەيە؟ كە سەرنجمان دا ھىچ شوينەوارىكى ئازەلمان
پىئو نەيىنى. سەرەپاى ئەو ھش كە ماو ھى سى پۇژ دەبوو ھىچ كەسىك بەو چىايەدا
سەرنە كەوتبوو. ئىت ئەو كولىرەيە بەشى دوو پۇزى كردىن. ئنجا ھەر كە نانە كەمان
لەو ەدا بوو تەواو بىت، ئەو مژوڤە پراستگۆيە كە ناوى "سولەيمان" ە^(۱) ھاوپرىيە كى
پراستى ماو ھى چوار سالتم بوو، سەر كەوتە سەر چىا كە بۇ لامان و نانى لە گەل خۆى دا بۇ
ھىناين.

چوارەميان: ئەم چا كەتەى بەرم ھوت سال لەمەو پىش بە كۆنى كرىومە! ئنجا چوار
ليرە و نيويش بەشى خەر جى و مەسەرەفى پۇشاك و پىلاو و گۆرەويى پىنج سالى
رأبوردوى كردم!

بەم جۆرە، بەرە كەت و.. دەست پىئو گرتن و.. مېھەرەبانيى خواو ەند.. سەروزيادم
بون.

گەلنى نمونەى ترى وەك ئەمانە ھەن، چونكە بەرە كەتەى خوايى لايەنى زۆرى ھەيە.
خەلكى ئەم گونە لە گەلنى نمونەى بەرە كەت ئاگادارن.

بەلام وريا بن! وا گومان نەبەن كە من ئەم نمونانە بۇ شانازى كردن دەھىنم. نەخىر..
من ناچار كرام باسيان بكم. ھەر و ھا ئەو ەشتان بە دلدا نەيەت كە ئەمانە چەند نمونەيەك
بن بەلگەى صەلاحەت و پياو چاكيى من بن. نەخىر، ئەو بەرە كەتانە چا كە كاريى خواى
گەورەن بەرامبەر ميوانە دلسوژە كامم.. ياخود رېزلىئاننىكى خوايىن بۇ

(۱) ئەمەيان سولەيماننىكى ترە و بە "سولەيمان كاروانجى" بەناوبانگەو، لە پىشەنگى كاروانى خزمەتگوزارانى ئيمان و
نمونەى بەرجەستەى پراستى و ەفا و ليخلاس بوو. سالى ۹۶۵ از كۆچى دوايى كردوو. خوالىي خوش بىت.

(وەرگىز)

خزمه تگوزارانی قورئان.. یان چه تند سوود و ده سته کوتیکی پیروزی دهست پیوه گرتن.. یان رۆزیی ئەو چوار پشیلەینەن که لیره دا له گه لمدان و لیم جیا نابنەوه و هه میسه له مەرە مەرە کانیندا "یارحیم.. یارحیم.. یارحیم" ده کەن. که واته رۆزیی ئەوانه له شیوهی بهرە که تدا بۆیان دیت و، منیش له لایه نی خۆمهوه سوودی لێ وەرده گرم.

به لێ، ئەگەر گوئی له مەرە مەری خه مناکێ پشیلە کان پرابگریت به جوانی ههست ده کهیت که زیکری: "یارحیم.. یارحیم.. یارحیم" ده کەن!

به بۆنه ی باسی پشیلەوه، مریشکیشم هاتهوه یاد..

مریشکیکم هه بوو، جار جار نه بی، ده نا له م زستانه دا هه رچی رۆژه هیلکه یه کی له گه نجینه ی میهره بانینی خوای گه وره وه بۆ ده هینام! ته نانه ت رۆژیکیان دوو هیلکه ی کرد! منیش گه لێ سهرم سوورما و له هاوړی خوشه ویسته کاتم پرسى: ئایا له زستاندا شتی وا روو ده دات؟ وتیان: له وانیه ئەمه چا که یه کی خوایی بیت.

هه ر ئەم مریشکه، هاوین جووجه له یه کی هه بوو، ئەم جووجه له یه سه ره تای مانگی رهمه زان دهستی به هیلکه دانان کرد و تا چل رۆژیش له سه ری به رده وام بوو. ئیتر چ من و چ ئەو برابانه م خزمه تیان ده کردم، گو مانمان له وه دا نه ما که هیلکه کردنی ئەم جووجه له بچوو که له م زستان و مانگی رهمه زانه دا جگه له ریزلینانیکێ خوایی هیچی تر نیه. پاشان هه ر ئەوه ونده ی دایکه که ی له هیلکه چوو وه، ئەم جووجه که یه دهستی به هیلکه دانان کرده وه، سو پاس بۆ خوا، هیلکه ی لێ نه بریم!

❖ دووههم پرساری گومان بزوتنه ر:

ئه هلی دنیا ده لێن: چۆن بپوات پێ بکهین و دلنیا بپین له وه ی که تۆ دهست له کاروباری دنیا مان و هه ر نادهیت؟ له وانیه گه ر وازت لێ بهین دهستی تی و هه ر بدهیت! پاشان چۆن بزاین تۆ فیلمان لێ ناکهیت؟ ئەوه تا خۆت و هه که سیك پیشان ده دیت که دهستی له دنیا هه لگر تبت و به پو الوه ت هه یج شتیک له که س و هه ر نه گریت، به لام له وانیه به په نهانی وه ری بگریت.. ئایا چۆن بزاین ئەمه فیل نیه؟!

وه لام:

به سه رهاتی بیست سال پیش ئیستم له داد گای سه ربازی عورفی دا و، ره فته ره کاتم له پیش را گه یاندنی ده ستووردا و، له و بهر گری به شدا که له کتیبی: "به لگه نامه ی هه ردوو قوتابخانه که ی موسیبه ت" دا بلاو کرا و نه ته وه و لای ئەو که سانه ئاشکرا به که ده مناسن..

هه موو ئهوانه، به روونی ده ری ده خه ن كه له سه رانسه ری ژیا نندا ته نازو لم بۆ به كار هینانی ته نانه ت بچوو كترین فر و فیلیش نه كرده وه .

خۆ ئه گهر ههر فر و فیلێك له ئا رادا بیا وه ئه و له ما وه ی ئه م پینج ساله دا به مه رای ی و خۆ بردنه پێشه وه سه ردانیک ی ئیو م ده كرده ! چونكه مر و فلی فیل باز تی ده كۆشیت خۆ ی لای خه لگی خۆ شه ویست بکات، به لكو هه ولیش ده دات له خسته یان به ریت، نه ك بچیت دووره په ریزی یان لئی بکات ..

خۆ من سه رباری ئه و هه موو هیر شانیه ی کرانه سه رم و ئه و په رخنه زۆرانه ش كه ئا راسته م کران، ته نازولی ئه و م نه كرده وه كه لای هه یج كه سیك خۆ م زه لیل و پرسوا بکه م، به لكو رووم له ئه هلی دنیا و هر چه ر خاند و ته نها پشتم به خوای گه و ره به ست .

پاشان ئه و كه سه ی كه حه ققه تی ناخه ره تی بۆ ده ر كه و تیت و په رده ی له پرووی حه ققه تی دنیا هه لدا بیته وه، گهر مر و فلیکی ژیر بیت، تازه په شیمان نایبته وه و هه رگیز جار یکی تر ده ست له داوینی دنیا گیر ناکاته وه .

ئیجا كه سیك كه به ته نیایی بژی و په یوه ندی ش ی به كه سه وه نه بیت، ناچیت دوای به سه ربردنی په نجا سال ته من، له پیناوی چه نه بازی و هه ر اجکاری دنیا یی دا ژیا نی هه می شه یی خۆ ی له ده ست بدات، خۆ ئه گهر کاری و ابکات و ئه و ژیا نه هه می شه یی په ی بدۆرینیت ئه و ا به مر و فلیکی فیل باز دانا ریت، به لكو به شیت له قه لهم ده دریت، جا ئایا ده بی شیت چیی لئی بوه شیتته وه تا كو بایه خ ی پین بد ریت!

سه باره ت به و گو مانه ش كه: من به پو الوه ت ده ستم له دنیا شو رد بیت و له راستیشدا هه ز ی لئی بکه م و به دوای دا بگه ریم، ده لیم:

به یی ناوهرۆکی ئه م ئایه ته پیروژه:

﴿وَمَا أُبْرئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ﴾ (یوسف: ۵۳) ..

هه رگیز "نه فس" م به بی تاوان له قه لهم ناده م، چونكه هه می شه به دوای هه موو خراپکاری یه كدا ده گه ریت! به لام له ده سه سته وونی ژیا نیکی هه می شه یی و به خته وه ری یه کی هه تاهه تایی، له به ر چیژیک ی که م .. له م دنیا فانی .. میوا نخانه کاتی یه .. له ده می پی ری .. ته مه نیکی ئا وه ها کور تدا، کاری مر و فلی ژیر و شایانی که سانی خاوه ن هه ست نی یه . له به ر ئه وه، ئه و "نه فسه به دخوازه م" - پینی خۆش بوو بیت یان نا - ملی بۆ "عه قل" که چ كرده و جله وی خزی دایه ده ستی!

❖ سىھەم پرسیاری گومان بزوينەر:

ئەھلى دنیا دەلین:

ئایا ئىمەت خۆش دەۋىت؟ ئایا لىمان پازىيت و ئىمەت بە دلە؟ ئەگەر ئىمەت خۆش دەۋىت ئەدى بۇچى پرووى خۇتتان لى وەردە چەرخىنيت و تىكەلمان ناييت؟ خۇ ئەگەر ئىمەشت خۆش ناۋىت و لىمان نارازىيت، ماناى وایە نەیار (معارض)ى ئىمەيت، ئىمەش نەیارە كانمان دەھارین و وردوخاشیان دە کەین؟

وہلام:

من گەر دنیا کە تاىم خۆش بوىستايە، چ جاي خۇتتان، ئەوالىي نەدە کشامە دواوہ و پرووى خۇم لى وەرنەدە چەرخاندا. کە واتە نە لە ئىۋە پازىم و نە لە دنیا کە شتان!
بەلام من بۇيە تىكەلىي خۇتتان و دنیا کە تان ناکەم چونکە ئامانجى من پىچەوانەى ئامانجى ئىۋەيە. . دلى من شتىكى ئەوتوى تىدا جىگىر بووہ و بە شتىك پىر بووہ تەوہ کە ئىتر جىيە هیچ شتىكى تری دنایى تىدا نەماوہ تەوہ تا بىرى لى بکەمەوہ!
ئىۋەش ھەر تەنھا ھىندەتان لەسەرە کە بەپىي روالەت - نەك بەپىي ئەوہى لە دلدايە - پىرپار لەسەر خەلکى دەربکەن. چونکە ئىۋە دەتانەۋىت حوکمپرانى و پىرئىمە کەتان بەردەوام بىت و پىرپاگىرى بکەن، خۇمنىش دەست لەو کارەتان وەرنادەم، کە واتە مافى ئەوہ تان نى بە بلین: بالە دلەوہ ئىمەت خۆش بویت، چونکە ئىۋە ھەرگىز شایستەى ئەو خۇشەۋىستى بە نین.

جا ئەگەر خۇتتان لە کاروبارى دلدا ھەلقورئین، دەلیم:

ھەرۋەك ئاۋاتە خوازىم لە ناوہ راستى ئەم زستانەدا بەھار بىتە کایەوہ، بەلام ناشتوام بەھار بەپىنم و ئەم ئاۋاتەم بەپىنمەدى. . بە ھەمان جۇر، ئاۋاتە خواز و دەست بە دوغاشم کە خۋای گەورە بارودۇخى جیھان بەرەو باشى بیات و ئىصلاحى حالتى ئەھلى دنياش بکات. بەلام خۇ ئەم کارە لە سەرۋوی وىستى مەنەۋیە و لە توانامدا نى بە. بۇيە ھەرگىز خۇمى تىدا ھەلقورئینم، چونکە نە کارى مەنە و نە لە توانا و دەستەلاتىشمدایە.

❖ چوارەم پرسیاری گومان بزوينەر:

ئەھلى دنیا دەلین: ھىندە بەلا و گىر و گىرقتان تووش بووہ کە وامان لى ھاتوۋە باوہر بە کەس نە کەین. جا ئایا چۇن باوہر بە تۇ بکەین؟ یان ئایا چۇن بزاین کە ئەگەر ھەلت بۇ پىرەخسىت دەست ناخەیتە ناو کاروبارمانەوہ بەو شىۋەيەى کە خۇت پىت خۇشە؟!

وهلام: هر چه ند خاله كانی پیشوو سه روز یادن بۆ ئه وهی قه ناعه تان بداتی و دنیایی به دهرووتان بیه خشیت، له گه له ئه وه شدا ده لیم:

له كاتینكدا كه من له شاری خۆم و له ناو قوتاییان و كه سو كارمدا و له ناوه ندی ئه وانهی گوئی بیستم و پرس و رام پین ده كهن، ته نانه ت له كاتی پروودانی توندوتیژی و به سه رهاته و رووژینه ره كانی شدا، ده ستم له دنیا كه تان وهر نه داوه، ئایا ده گوئجیت به ته نیایی و ده سه وسانی و لاوازی و له ولاتی غه ربیی دا و له كاتینكدا كه به هه موو تو انایه کی خزی پرووی له ناخیره ت كر دووه، بچیی ده ست له دنیا كه تان وهر بدات؟ به تابه تی كه له تیکه له بوونی به خه لکی و نامه گۆرینه وه ش له گه لیاندا دابراوه و، چه ند براده رینکی قیامه تی یانه ی نه بیی كه سی تر شك نابات و، له ناو خه لکی دا نامۆیه و خه لکیش نامۆن به و، به لكو هر به م چاوه ش سه یرتان ده كات؟ ئه م كه سه گه ر خۆی له دنیا نه زك و تر سنا كه كه تاندا هه لبقور تینیت، ده بی به چه ندین قات شیت بوو بیت!

● خالی پینجه م: تابه ته به پینج مه سه له ی بچكۆ له وه:

یه كه میان: ئه هلی دنیا پین ده لین: بۆچی ده ستوو و داب و نه ریه شارستانی به كاغان له خۆندا پیاده ناكه یت و، به ته رز و شیوه ی ژیا نی ئیمه ناژیه ت و له جوژی به رگ و پۆشا كه كاغان له بهر ناكه یت؟ كه واته تۆ نه یاری ئیمه یت!

منیش ده لیم:

به ریزان! به چ مافینك داوام لئ ده كهن كه داب و نه ریه شارستانی به كانی ئیوه به سه ر خۆمدا جی به جی بكه م؟ له كاتینكدا كه هر ئیوه به ناحه ق ناچارتان كردم پینج سالی ره به ق له گوندينكدا بچیمه وه و ته نانه ت پینی ئه وه شتان نه دام كه نامه له گه له خه لکی دا بگۆرمه وه و تیکه لاوی یان بكه م، وه ك بلتی هه موو مافینکی مه ده نیتان لئ سه ندیتمه وه. ئه مه جگه له وه ی كه به بی هیچ هۆیه ك له هه موو شتیک داتاغالووم و، مه گه ر یه ك دوانیک ده نا نه تانه یشتووو چاوم به هیچ كه سینکی خه لکی شاره كه ی خۆم بكه ویت، له كاتینكدا كه هه موو نه فی كراوه كاتنان نازاد كرد و روخسه تان پیدان كه له نیوان كه سو كاریان و له ناو شاره كاندا بژین و، روخسه تنامه شتان بۆ ئه مه پین به خشین..

جا ئه م چه شنه ره فتار و مامه لانه ی كه له گه له مندا ده بکه ن، ئه وه ده گه یه نیت كه: به یه كینکی ئه م نه ته وه یه و كه سینکی خه لکی ئه م نیشتمانم دانه نین! گه ر وایه ئیتر چۆن داوای جی به جی كردنی یاسا شارستانی به كه ی خۆتاتم لئ ده كهن؟

خۆ ئهوه تا ئيوه ئهم دنيا فراوانه تان له من هيناوه تهوه يهك و لیتان كر دووم به بهندىخانه. ئايا كه سيك كه له بهندىخانه دا بيت داواى ئهم جوړه شتانه لى ده كريت؟
پاشان ئيوه ده رگاي دنيا تان له من داخست و، منيش له شويتى خۆمهوه له ده رگاي ئه و دنيا م دا و، ميه ره بانى خواى گه ورهش ئه و ده رگايه ئه و ئه و لى كر دمه وه. جا كه سيك كه له سه ر ده رگاي دواړژر پاره ستايت، چۆن داواى لى ده كريت داب و نه ريته ئالوزه كاني ئهم دنيا له خۆى دا جى به جى بكات؟

هر كات به سه ر به ستى بهر تان دام و په وانه تان كر دمه وه بۆ شار و نيشتمانى خۆم و، هه مو و مافه كاني خۆم تان به ته و او ي پى دام، ئه و كاته بۆ تان هه يه داواى جى به جى كر دنى داب و نه ريته كاني خۆم تان لى بكهن!

مه سه له ي دوو هه م: ئه هلى دنيا ده لى ن: ئيمه ده ز گايه كى حكومه تيمان هه يه كه ئه حكامى ئايين و راستى به كاني ئيسلام فېرى خه لكى ده كات. تۆيش كه برپارى نه فېت له سه ر ده ر كراوه، مافى گر تنه ئه ستۆى ئهم چه شنه كارانه ت نى به. ئيتر به چ سه لاهيه تيك ده چيت ناميلكه ي ئايىنى بلا و ده كه يته وه؟

وه لآم: حه ق و حه قيقه ت به هيج شتېك نابه ستر ئينه وه و پابه ند نا كر ين و، له هيج كات و شويتى كى ديارى كراو يشدا سنو وريان بۆ دانان ريت. كه واته ئيتر چۆن ئيمان و قور ئان له ده ز گايه كى په سمى دا پابه ند ده كر ين و ده به ستر ئينه وه؟ ئيوه ده توانن داب و ياسا كاتان له دام و ده ز گا كاندا پياده و جى به جى بكهن. به لآم راستى به كاني ئيمان و بناغه كاني قور ئان هه ر گيز ناتر نجى رينه ناو مامه له ي دنيا يى و دام و ده ز گا په سمى به كانه وه كه به پاره و مو و چه كار يان تيدا جى به جى ده كريت! ته نانه ت ئه و رېژنه و نه ئينى يانه ي ئيمان، به خشش و به ره ي خوايين و ته نها له رېى نيازى خاوين و ده ست بهر دار بوونه وه له دنيا و از هينان له حه ز و به شه كاني نه فس، ئه نجام ده در ين.

ئهمه جگه له وه ي كه فه ر مانگه په سمى به كاتان منى له شاره كه ي خۆم دا به "واعيز" قبول كر د و له و كار مه ندى به دا دايمه زاندم و، هه ر له راستيشدا ئه و كار مه ندى وه عز و ئامۆژ گارى به م پاره پاران، به لآم ده ستم نا به رووى مو و چه كه يه وه و وه ر مه گرت. له گه ل ئه وه شدا بروانامه و فه رمانى ئيدارى به ئه و كار مه ندى به م هه ر ماوه. واته من به و بروانامه به ده تواتم له هه ر شويتى كدا يم ئه ر كى وه عز و پيشنويزى جى به جى بكه م، چونكه نه فى كر دنه كه م سه تميكى ئاشكرا و كار يكى ناياسايى به. پاشان هه مو و په هه نده كراوه كان په وانه كرانه وه بۆ ناو كه سو كار يان، كه واته بروانامه كه ي پيشووم كارى پى نه كريت.

دووهم: ئهو راستى يانهى ئيمان كه من نووسيومن، گوفتار ئىكن راسته وخۇ ئاراستهى خۇم كروون و، ناچم هممو خهلكى يان بۇ لا بانگ بكه، بهلكو تنها ئهو كه سانه يان بۇ لا بانگ ده كه كه وهك من رۇحيان محتاجى ئهو حقيقه تانهيه و دليان زامداره و به دواى ئهو دهرمانه قورئانى يانه دا ده گهرين كه لهو پهيامانه دا دستگيريان ده بيت. هممو پهيامه كانم بهم جوره بلاو كراونه توه، جگه له به كىكيان كه تايبه ته به حشره وه و ماويهك پيش جى به جى بوونى ئهم پسته نوئى يانه داوام له بهر پزىك كرد بۇم له چاپ بدات، تاكو قوت و گوزهرانى خۇمى پىن دابىن بكه. بهلام پاريز گاره كهى پيشوو كه بهرامبرم ستمى دنواند، ئهو پهيامه به وردى پشكى، كاتنى كه هيچ شتىكى تيدا نه دۇزى يه وه مايه ي ره خنه بيت، به خرابى ده ستى بۇ نه برد.

مه سه لهى سى هم: هه ندئ له هاورئى يانم ده چن به روالهت خۇيان له من بهرى ده كه، تهنانهت ره خنه شم لى ده گرن، گوايا بۇ ئهو هى خۇيان لاي ئهو كه سانهى ته هلى دنيا خۇ شهويست بكه كه بهرامبرم بهد گومانن! كه چى ئهو فيلبازانهى ته هلى دنيا خۇ بهرى كردن و دووره بهر پزىي ئهوانيان له من خسته قالبى رىا و بى ويژدانى يه وه، له برىي ئه وهى بيخه نه قالبى خۇ شهويستى و سۆزى ئهو برادرانه وه بۇيان! بۇيه به چاوى گومانه وه بۇيان ده روان!

وامنىش بهو هاورئى يانهى رپى ئاخيره تم ده ليم:

هر گيز لهو خزمه تگوزارى يه هه ل مه يه كه بۇ قورئانى مه زنى ده كه م! چونكه پشت به خواله لايه نى منه وه هيچ زيان ئىكتان پى ناگات. تهنانهت گهر ستميشم لى بكرىت و موسييه تيش بيته ريمان ئهوا دنيا بن كه به "خۇ بهرى كردن" له من ناتوان خوتانى لى دنياز بكه ن! بهلكو شايانى ئه وه ده بن كه موسييهت و گيرو گرفتى زياتر تان به سهر دا بيارىت، يان زلله يه كى سهرزه نشتتان تى بسره وينرىت.. پاشان ئايا چى رووى داوه هه تا گرفتارى مه ترسى و گومان بين!؟

مه سه لهى چواره م: له رۇزگارانى ئهم ره هه نده ي يه مدا، چه ند كه سيك ده بينم له وانى كه وتوونه ته ناو لىتاوى سياسه توه وه دوو چارى به لاي "له خۇ رازى بوون" ن، به چاوى مونافه سه و پشتگيرى لايه نيك بۇ من ده روان، وهك بلىي منىش - وهك ئه وان - په يوه نديم به لايه ن و تهوژمه كانى دنيا وه بيت!

بهر پزان! بزنان كه من تنها له ريز و ده ستهى ئيماندام و، بهرامبره كه شم تنها كو مه ل و پىرى ئىلحاده. هيچ په يوه ندى يه كم به هيچ لايه نيكى تره وه نى يه.

جا ئەو كەسەى مونافەسە و زۆرانبازىم لە گەلدا دەكات و لە دژم ڕادەوہ سەتیت و دەستدریژی دەكاتەسەر و دەبیت بەھۆى ئازاردانم، ئەگەر "بە كرى گىراو" بىت، ئەوا لەوانەى ئەم بە كرى گرتەى بەھانەىك بىت بە دەستىوہ. بەلام ئەو كەسەى بە "خۆراىى" و بە ناوى غىرەمەندى بۆ ئىسلام ئەم ھەلسو كەوتانە دەنوینت، با بزائىت ھەلەىە كى گەورە دەكات. چونكە وەك لەپىشدا چەسپاندمان ھەر گىز ھىچ چەشنە پەيوەندى بەكم بە سىياسەتى ئىستای دنياوہ نىيە و، ھەموو ژيان و كاتىكى تەمەم بۆ بلاو كردنەوہى راستى بە كانى ئيمان و قورئان تەرخان كردوہ. كەواتە با ئەو كەسەى كە دەستدریژی دەكاتە سەرم و دەچىتە ھەلوئىستى مونافەسە و زۆرانبازى لە گەل مند، بە باشى بىر بىكاتەوہ و بزائىت ئەم كارەى وەك ئەوہ و اىە كە لە پىناوى زەندەقە و ئىلحدادا دەستدریژی بۆ سەر ئيمان كردبىت.

مەسەلەى پىنجەم: مادەم دنيا فانىيە و.. تەمەن كورته و.. ئەرك و واجباتىش گەلنى زۆرن و.. ژيانى ھەمىشەى ئەودىناش لىرە و لەم دنيايەدا بەدەست دەھىترىت و ھەولتى بۆ دەدرىت و.. دنياش بىن خواوہن نىيە، چونكە ئەم ميوانخانەى پەروەردگارىكى دەست پەنگىن و دانای ھەىە و، سزا و پاداشتى خراپە و چاكەى لى و ن نايىت و، ھىچ ئەركىك ناخاتە ئەستۆى بەندە كانىوہ گەر لە تواناياندا نەبىت..

ھەر و ھا مادەم پى راست و پىيەك ئازارى تىدا بىت وە كوىەك نىن و.. ھاوہلان و پلە و پاىە كانى دنياش تا دەر گای گۆر زياتر لە گەل مروڤدا نايەن.. ئەوا بەختەوہر ترين مروڤ ئەو كەسەىە كە:

لەبەر دنيا قىامەتى لەبىر ناچىت و.. ئەو دنياى بۆ ئەم دنيا نادۆرپىت و.. ژيانى ھەمىشەى خۆشى لەبەر ژيانىكى دنياى ناشىوئىت و.. تەمەنىشى بە شتىك پەيوەندى بەوہ نەبىن، بەفپرو نادات و.. بە چەشنى گوى پراىەلى مىوان بۆ ميواندار، فەرمانبەردارى فەرمانە كانى خواوہند دەبىت، تاكو دەر گای گۆر بە دلناى و ئارامى لى بىكرىتەوہ و.. بە سەلام كردنەوہ پى بختە ناو خانەى بەختەوہرى^(۱).

(۱) نەسەر بناغەى ئەم ھۆكارانە: نە گوى بەو سەمانە دەدەم كە ھىترانە پىنى خودى خۆم و، نە ئاورىش لەو تەنگ پىن ھەلچىنە دەدەمەوہ كە لە ھەموو لايە كەوہ ئابلقەى داوم و، دەلنم: شاىانى باىخ پىدان نىن. بۆىە دەست ناخەمە ناو كاروبارى دنيا. (دانەر)

پاشكۆزى مه كتووبى شازده هم

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

ئەو دىناوستانەى كە لە ھەلپەدان بۆ تفاق و شەكى قەلبى ئەم دىنايە، لەو گومانە ھەلپەدا بوون كە پياوئىكى دەستەوسانى ۋەك منى ئاوارەى دىنا، ھىزى ھەزاران پياوى ھەيە! ئەم ۋەھمەشيان واى لى كەردن كە زەبروزەنگى زۆرم لە پرودا بنوئىن و بە توندوتىژى رەفتارم لە گەل بكەن. ئەو ھەبوو - بۆ ئوونە - نەيانھىشت يەك دوو شەو لە گوندى "بەدرە" دا - كە ۋە كو يە كىك لە گەرە كە كانى "بارلا" وايە - تەنانت لەسەر لوتكەى يە كىك لە چيا كانى نزيكىشى دا بىنمە ۋە.

گوئيم لى بوو دەيانوت:

(سەعيد ھىندەى پەنجار ھەزار كەس بەھىزە، لەبەر ئەو نائوانىن بەرى بدەين)!

منيش دەلئيم:

ئەى بەدبەختانى ئەھلى دىنا! خۆ ئۆو بە ھەموو ھىزىكتانە ۋە بۆ دىنا تى دە كۆشن، ئەدى بۆچى ئىشو كارە كانىشى نازانن و ۋە كو شىت پىيار دەر دە كەن؟! ئە گەر ترستان لە "كەس" ى منى فانى يە، ئەوا ترسىكى بى جى و نار ھوا يە. چونكە ھەر مرؤفئىك - نەك پەنجار ھەزار كەس - دەتوانئت پەنجار ئەو ھندەى من كار بكات، ھىچ نەبىن دەتوانئت لە دەرگای ژوورە كەمدار ابو ۋەستىت و بلىت: "ئابى بىتتە دەر ھە" و، ئىتر مەترسى يە كە بەمە تەواو دەبئت!

گەر ترسىشتان لە پىشە كەم و ئەر كى سەر شاتم بىت، كە بانگەواز كەردنە بۆ قورئانى پىرۆز و، مەترسىتان لە ھىزەى ئيمان بىت كە كەردوومە بە چەكى خۆم، ئەوا باش بزائن

که: هیژی من هی په نجا هزار کس نی یه. نه خیر، به هله دا چوون.. به لکو به فزلی
 تیمان و به حو کمی پیشه کم به ئەندازه ی په نجا ملیۆن کس به هیژم!!
 وامن ته حه ددای گشت ئوروپا و هموو مولحیدانی ئیوهش ده کم! من یه ک به یه کی
 قه لا مه حکم و پته وه کانی ئەوان که پیمان ده لئین: زانسته سروشتی یه کان، یان زانسته
 نوینکان، گهراوم و هموو گۆشه یه کی قه دهغه کراویاتم یه ک به یه ک پشکیوه و، په ردهم له
 پرووی هموو نهیئی یه په نهانان کانیان هه لمالیوه. ئنجا بهو راستی یانه ی تیمان و ئەو به لگه
 گومان برانه ی قورئانیش مهنترین فهیله سوو فیاتم دابه زانندوو ته پله یه کی سهد هینده نزمتر
 له پله ی نازه لان! خو ئە گه سهرانسهری ئوروپا و گشت مولحیدانی ئیوهش کۆبینه وه،
 ئنجا ناتوانن ری له ته نها یه ک مه سه له ش له مه سه له کانی ئه رک و پیشه ی سهر شاتم
 بگرن و، به ئیزن و فه رمانی خوا ناتوانن به سهرمدا سهر بکه ون.
 به کورتی:

ههروهک من ده ست ناخمه ناو کاروباری دنیایی ئیوه، به هه مان جوړ ئیوهش مافی
 ئەوه تان نی یه خو تان له کاروباری قیامه قدا هه لبقورتینن، هه ر به هیچ جوړی ئەو
 هه ولش مه دن. خو ئە گه سوار سهری خو تان بین و له که لی شه ی تان نه هاته خوار و
 هه ولتان دا ده ست له کاروباری قیامه تم وه ریده ن، ئەوا بهو په ری دلئییایی یه وه بزائن که
 هیچ شتیک سوز ناکه ن و هموو هه ول و ته قه لا کانیش تان بن مایه و پووچ ده رده چی ت!
 هیژی بازوو "ته قدیری خوا" به ره دو نا گبیره پته وه

مۆمیک "مه ولا" هه لی بکات به فووی دهم نا کوژته وه

ئه هلی دنیا به تابه تی شک و گومانیان سه باره ت به من له دلدا یه، وه ک بلیی خه می
 مه ترسی یه کیان بییت که له لایه نی منه وه روو بدات!
 ئەوه تا به ئەندیشه ی خو یان ترسیان له چه ند شتیک هه یه که هه ر و جوو دیان نی یه،
 ته نانه ت گه ر ئەو شتانه ش و جوو دیان هه بی ت، هه ر گیز جیی شک و گومانی سیاسی و
 مایه ی تۆمه تبار بوون نابن، وه ک: شیخایه تی و سه زۆ کایه تی و حه سه ب و نه سه ب و قسه
 رۆیشتن له ناو عه شره تدا و زۆریی شوینکه و تووان و چاوپیکه وتن له گه ل خه لکی دا و
 ده ستگیر کردن له داوینی کاروباری دنیا..

ته نانه ت ته سه ووری ده ست تیوه ردان له کاروباری سیاسه ت و نه یاری کردنی
 ده و عه ت و شتی تری وه ک ئەمانه ش له مندا ده کەن، که چه ند شتیک و هه هان من هه ر گیز
 خو مین پیوه خه ریک ناکه م. له ئەنجامی ئەم چه شنه ئەندیشه شه دا خو یان گرفتاری گه ل

شك و گومانی ناره واده كهن، به رادهیهك كه كاتنی باسی لیبور دنی ئەوانه‌ی ناو بهندیخانه و دهره‌وی بهندیخانه‌شیان هینایه کایه‌وه و له‌وه كه‌سانه‌یان کۆلی‌یه‌وه كه لیبور دن ده‌یانگریته‌وه و ئەوانه‌ش كه نایانگریته‌وه، منیان له هه‌موو شتیك بئ به‌ش كرد!

وتیه‌ی کی جوانی نهر هه‌یه كه پیاوینکی فاسیدی له‌ناو چوو و توویه‌تی، ده‌لیت: (ئه‌گهر "سته‌م" قه‌لا و توپ و تفه‌نگی هه‌بیته، ئەوا "حه‌ق" یش بازوویه‌کی هینده به‌هیزی هه‌یه كه هه‌ر گیز نانوشتیته‌وه و، روویه‌کیشی هه‌یه كه هه‌ر گیز گه‌رانه‌وه نازانیته!)!

منیش ده‌لیتم:

(گه‌ر ئەه‌لی دنیا حو‌کم‌رانی و زه‌بر و زه‌نگیان به‌ده‌سته‌وه بیته، ئەوا خزمه‌تگوزاره‌که‌ی قورئانیش له‌پێژنه‌ی قورئانه‌وه:

زانستیکی هه‌یه كه هه‌یج شتیکی لئ ئالۆز نایته و.. گوفتارینکی هه‌یه كه هه‌ر گیز بئ‌ده‌نگ ناکریت و.. خاوه‌نی دلنیکیشه‌که‌ به‌که‌س ناخه‌له‌تی و.. نوورینکیشی به‌ده‌سته‌ویه‌که‌ هه‌ر گیز خامۆش نایته!)!

ئهو فەرمانده‌ سه‌ربازی‌یه‌ی که به‌ریرسیی چاودیری کردتم بوو، هه‌روه‌ها زۆر که‌سیش له‌هاوڕێیان، چه‌ندین جار لێیان پرسیم:

بۆچی سه‌ردانی لایه‌نه‌ ره‌سمی‌یه‌که‌ن نا‌که‌یت و داوا‌کاری‌یه‌که‌ن ناخه‌یته‌ به‌رده‌ست تا‌کو به‌لگه‌نامه‌ و مۆله‌تنامه‌ت بۆ بکه‌ن؟

وه‌لام:

چه‌ند هۆ‌کاریك هه‌ن که‌ پێی سه‌ردانی ئەوانم لئ ده‌گرن، ته‌نانه‌ت هه‌ر ناشتوانم سه‌ریان لئ بده‌م و بپۆم بۆ لایان:

هۆ‌کاری‌یه‌که‌م:

من نه‌ده‌ستم له‌ کاروباری ئەه‌لی دنیا وه‌رداوه و نه‌تیکه‌لی دنیا که‌شیان بووم تا‌کو پێم وایته‌ له‌ لایه‌ن ئەوانه‌وه‌ مه‌حکووم بم، بۆیه‌ موراجعه‌م نه‌کردوون و سه‌رم لئ نه‌داون. به‌لکو موراجعه‌ی قه‌ده‌ری خوای گه‌وره‌ ده‌که‌م، چونکه‌ من له‌ لایه‌ن ئەو قه‌ده‌روه‌وه‌ له‌سه‌ر که‌مو‌کووری‌یه‌که‌م به‌رامبه‌ری، ئەم بپارهم له‌سه‌ر ده‌ر‌کراوه.

هۆ‌کاری دووهم:

به‌ دلنایایی‌یه‌وه‌ باوه‌رم هیناوه‌ به‌وه‌ی که‌ ئەم دنیا‌یه‌ میوا‌نخانه‌یه‌کی هینده‌ کاتنی‌یه‌ که‌ به‌ خێرای و به‌رده‌وام ئالو‌گۆزری به‌سه‌ردا دیت، که‌واته‌ خانه‌ی مانه‌وه‌ و نیشتمانی

راسته قىنەى مرۇف نى يە. بۆيە ھەموو شوپىن و لايەكى بەلامەوہ يە كسانن. خۇ مادەم لە نىشتمانە كەى خۇشدا نامىنمەوہ و بەجىي دەھىلم، ئەوا ھەولدان بۇ گەرانەوہم كارىكى بى سوودە و ھىچ جىگايە كم بۇ ناگرىت.

جا مادەم ھەموو شوپىنكى دنيا ميوانخانەيە كى كاتى يە، ئەوا ھەموو مرۇقىك بۇ من ھاورئى يە و گىشت جىگايە كىش بە سوودە، گەر بىت و بەزەبى و مېھرەبانىي خاوەن مال ھاودەمى مرۇف بىت. دەنا ھەموو كەسىك دوزمەنە و گىشت جىگايە كىش تەنگە لانه و بەسەر دلەوہ قورس و قەبە و گرانە!

ھۆكارى سى ھەم:

موراجەعە كردن دەبى لە چوارچىوہى ياسادا بىت. كەچى ئەو مامەلە و پەفتارەى كە ماوہى ئەم شەش سائە لە گەل مندا كراوہ ھەمووى ھەرەمە كى و بى ياسايى بوو. چونكە بەينى ياساي پەھەندە كراوان مامەلەم لە گەلدا نە كراوہ، بەلكو وە كو كەسىك بۇيان پروانوم كە لە ھەموو مافىكى مەدەنى تەنانەت لە مافە دنيايى يە كانىش دامالرايىت .. كەواتە ئىتر موراجەعە كردنى ياسايى سەبارەت بە كەسىكەوہ كە مامەلەى ناياسايى لە گەلدا كرايىت كارىكى نابەجى يە.

ھۆكارى چوارەم:

ئەم سال يە كىك بە ناوى منەوہ پۇشتە لاي بەرپۆبەرى ناوچەى "بارلا" تاكو بوام بدات سەردانى گوندى "بەدرە" بكەم كە ھىندە لە بارلاوہ نزيكە بە يە كى لە گەرە كە كانى دادەنرىت، بۇ ئەوہى چەند پۇژىك بۇ سەيران و ھوانەوہ لەوئى بەسەر بەرم. كەچى مۇلەتى نەدا! ئىتر چۆن موراجەعەى كەسانىك دە كرئت كە دەست بە پرووى ئەم جۆرە شتە ئاسايى يانەوہ بنىن كە ھەست دە كەم پىويستم پىيانە؟

كەواتە موراجەعە كردنى ئەوانە خۆزەلىل كردن و سەر دانەواندىكى بى جى و بى سوودە!

ھۆكارى پىنجەم:

داوا كردنى "حەق" لەوانەى كە بە درۇ لافى "حەق" لى دەدەن، ھەر و ھەسا سەرلیدان و موراجەعە كردن، لە راستى دا ستمەكردنە لە "حەق" و داگرتنى پۇز و شان و شكۆيەتى. منىش نامەوئى ئەم ستمە ئەنجام بەدەم و لە شان و شكۆى "حەق" دابگرم. والسلام!

هۆکاری شه شه م:

تهنگ هه لچینی ته هلی دنیا به من، هی ته وه نی به که خه ریکی سیاسهت بوو بیتم. نه خیر.. چونکه ته وان باش ده زانن که من تیکه لی کاروباری سیاسهت نام. به لکو له سه ر ته وه تازارم ده دن که په یوه ندیم به ئایینه وه هیه و ده ستم له داوینی گیر کردوه! واته ته وان - به خۆیان بزائن یان نه زانن - له پیناوی رازی کردنی زنده قه و کوفردا تازارم ده دن. له بهر ته وه، موراجه عتی ته وانه په شیمان بوونه وه یه له ئایین و رازی کردنی ریبازی کوفر ده گه یه نیت.

له لایه کی تریشه وه، ته گه ر بیست و موراجه عیان بکه م "قه ده ری داد گه ری خوای گه وه" هه ر به ده سته چه په له کانی ته وان تازارم ده دات! چونکه ته وان له سه ر ده سترتم به ئایینه وه تازارم ده دن، به لام قه ده ری خوای گه وه له سه ر ناته واوی و که مو کوو ریم له ته قوا و ئیخلا سدا و له سه ر ته وه ش که هه ندی جار مه رای ته هلی دنیا م کردوه، تازارم ده ر خوار د ده دات.

که واته من ئیستا له م چه شنه ته نگانه یه رز گارم نابیت. چونکه ته گه ر موراجه عی ته هلی دنیا بکه م قه ده ری خوا پیم ده لیت: ده سا ئه ی مه رای ته که ری رباباز! سزای ته م موراجه عیه ت بچیژه .. خۆ ته گه ر سه ریشیان لئ نه ده م، پیم ده لیت: تۆ دان به ئیمه دا نانیت، که واته له و ته نگانه یه دا. بمینه ره وه!

هۆکاری هه وه تم:

ئاشکرایه که یه کیك له کار و ئه ر که کانی کار مه ندی ده وله ت بریتی به له وه ی که بوار به و که سانه نه دات زیان به کۆمه ل ده گه یه نن و، یار مه تی ته وان هه ش بدات که سوو دیان بۆ کۆمه ل هیه ..

جاله کاتیکدا که من چیژیکه ناسکی وشه ی: "لا إله إلا الله" م بو پیریکه به سالآچوو پروون ده کرده وه که سه ری له گوپی گۆر دا ده له رزی، یه کسه ر کار مه ندی به رپرسی چاودیری کردتم هات بۆلام! وه ک بلیی بیه ویت له ده می ته نجامدانی تاواندا ده ستریم بکات! که چی زۆر به ی کاته کانی تر نه ده هات به لامدا، وه ک بلیی ئیستا تاوانیکم ته نجامداییت! به م جۆره، ته و مرۆفه پیره گوئی بیست و خاوه ن ئیخلا سه ی له بیستنی ته و رینمایه یه بی به ش کرد و توو ره یی منیشی وروژاند. به لام گوپی به که سانی تری ناو ئاواپی نه ده دا، ته نانه ت ریزی له و به دره و شتانه ش ده نا که ژه ره ره کانیان له ناو کۆمه لدا بلاو ده کرده وه!

هەروەھا ئاشكرا و زاتراوہ كە: ھەر تاوانبارىك، تەنانت گەر سەد تاوانىشى ئەنجام دايت، دەتوانىت چاوى بە بەرپرسانى بەندىخانە كەى بىكەويت، چ سەرباز و ئەفسەرە كان و چ لە كەسانى تىرىش بن. كەچى بەرپرسي چاودىرى كردنم و ئەو دوو كەسەش كە لاى حكومت دەستيان دەروات، ماوەى يەك سالى رەبەق ھىچ ھەواتىكيان نەپرسىم و نەيانىنىم، ھەرچەندەش گەلى جار بە بەردەم ژوورە كەمدا ھاتوچۆيان كەردبوو.

لە پيشدا و امدەزانی كە بەھۆى دوژمنايەتى كەردنەوہ لىم ناپرسن و توختم ناكەون، بەلام دوايى بۆم دەر كەوت كە ترس و گومانيان لىم ھەمە و ناویرن نرىكم بىنەوہ، وەك بلىنى من قوتيان بەدم!

جاموراجەعە كەردنى حكومەتلك كەسانى ئاوا كارمەند و پىاوى بن، ھەرگىز بە كارىكى ژىرانە لە قەلەم نادرىت، بەلكو خۆ زەلیل كەردن و سەردانەواندىكى بى سوود و بى ئاكامە!

گەر "سەعیدى كۆن" لىرەدا بوایە، ئەوا وەك "عەنتەرە"^(۱) دەپوت:

ماء الحیاة بذلة كجهنم و جهنم بالعز أفضر منزل^(۲)

بەلام خۆ "سەعیدى كۆن" ئامادە نى یە.. بۆیە "سەعیدى نوئى" پىی وایە:

(تەنانت قسە كەردنىش لە گەل ئەھلى دنیادا كارىكى نابەجى یە! دەبا خواى گەورە بە خۆيان و دنیا كەیانەوہ لە ناویان بەرىت، چى دە كەن با بىكەن. بەلام - پشت بەخوا - سەبەبى لە بەردەم دادگای ھەرە مەزندا كیشە كەمان یە كلابى دە كەینەوہ).

"سەعیدى نوئى" ھەر ھىندە دەلىت و، ئىتر بى دەنگ دەپىت.

یە كىكى تر لە ھۆكارە كانى موراجەعە نە كەردنم ئەمە یە:

ھۆكارى ھەشتەم:

"قەدەرى خوا" لە سەر ئەو مەیلەى بەلای ئەھلى دنیادا ھەمە و ئەوانىش شایانى نین، بە دەستى ئەو ستەمكارانەى ئەھلى دنیا سزام دەدات! بە پىی ئەو دەستورەى كە دەلىت: "پاداشت و ئەنجامى خۆشەوېستى نامەشرووع: دوژمنايەتى یە كى ستەمكارانە یە!"

(۱) ناوى (عەنتەرەى كورى شەددادى كورى ەمرى عەبسى) یە و خەلكى ناوچەى نەجدە لە دوورگەى ەرب. ھەرچەند لە جەنگدا پالەوانىكى زۆر بە توانا و توندوتىژ بوو، بەلام بە مرۆفنىكى رەوشت جوان و دەروون بەرز ناسراو، ھەر وەك شاعىرىكى بە تواناى توپىزى یە كەمى شاعىرانى سەردەمى جاھىلى یە و یە كىكە لە خاوەن (موعەللەقات) شاعىرى ئەو سەردەمە. سالى ۶۰۱ز (۲۲ پ.ك) كوژراو. (وەرگىز)

(۲) لە ھەندى سەرچاوەدا نووسراو: (أطیب منزل). (وەرگىز)

جا بۆیه لایه‌نی بی‌ده‌نگیم گرت، چونکه ده‌مزانی شایانی ئەم زلله‌یه‌م.. ئەوه‌بوو من به سیفته‌ی سەر‌کرده‌ی خۆ‌به‌خشهران له‌جه‌نگی‌یه‌که‌می جیهانی‌دا خزمه‌تم کردو، رۆشتمه‌ ناو‌چه‌ندین‌جه‌نگه‌وه‌ و قوتابی‌یه‌باش و خۆ‌شه‌ویسته‌کانیشم له‌وجه‌نگانه‌دا به‌خت کردو، ته‌قدیر و ریزی "ئه‌نوه‌ پاشا"ی سەر‌کرده‌ی گشتیی سوپام به‌ده‌ست هینا‌و، له‌جه‌نگدا پیکرام‌و، به‌و زامداری‌یه‌وه‌ دیل کرام. ئنجا دوای گه‌رانه‌وه‌شم له‌دیلی، به‌هۆی دانانی کتییی "الخطوات السست" هوه‌ که‌ته‌حه‌ددای ئینگلیزم تیدا کردله‌و ده‌مه‌ی که‌ئه‌سته‌مبوولیان داگیر کردبوو، خۆم خسته‌ ناو‌باوه‌شی مردنه‌وه‌.. واته‌ هاو‌کاریی ئەو براده‌رانه‌م کرد که‌بی هیچ هۆ‌کاریک منیان خسته‌ ناو‌نازار و سزای دیلی‌یه‌وه‌. ئەمه‌ش پاداشتی ئەوان بوو بۆ یارمه‌تی‌یه‌کاتم، ئەوه‌بوو له‌ماوه‌ی سنی مانگدا هینده‌گیر و گرفت و نازاریان هینا‌یه‌رێم که‌گه‌لێ زیاتر بوو له‌و نازاری دیلی‌یه‌ی بۆ ماوه‌ی سنی ساڵ له‌روو‌سیادا پێوه‌ی تلامه‌وه‌..

چونکه‌ هه‌ر‌چه‌ند‌روو‌سه‌کان به‌سیفته‌ی "سەر‌کرده‌ی خۆ‌به‌خشهرانی کورد" بۆیان ده‌روانیم و وه‌ک‌سه‌تم‌کاریک سه‌یریان ده‌کردم که‌گوا‌یا دیله‌کان و قازاقه‌کان سه‌رده‌پریت، که‌چی له‌گه‌ل ئەوه‌شدا پێی دهرس و تنه‌وه‌یان لێ نه‌گرتم، به‌لکو دهرس به‌ئه‌فسه‌ره‌ دیله‌کانی هاوه‌لم ده‌وته‌وه‌ که‌ژماره‌یان نه‌وه‌د که‌س بوو، یه‌ک‌جار نه‌بێ که‌سەر‌کرده‌ی روو‌سه‌کان هات و گوێی له‌دهرسه‌که‌م راگرت و، له‌به‌ر ئەوه‌ی زمانی تورکیی نه‌ده‌زانی پێی وابوو که‌دهرسینکی سیاسی‌یه‌، بۆیه‌ ئەو جاره‌ دهرس و تنه‌وه‌ی لێ قه‌ده‌غه‌ کردم. به‌لام دوای ئەو یه‌ک‌جاره‌، رو‌خسه‌تی دام له‌سه‌ر دهرسه‌کاتم به‌رده‌وام‌م. پاشان ژووریکمان له‌ناو سه‌رباز‌گه‌که‌دا - که‌تیایدا دیل بووین - کردبوو به‌مزگه‌وت بۆ نوێژی جه‌ماعه‌ت و خۆیشم ئیمامه‌تم بۆ ده‌کردن. له‌گه‌ل ئەوه‌شدا هیچ کاتیک ئەو روو‌سانه‌ده‌ستیان نه‌هینا‌یه‌ریمان و، تیکه‌لاوی و هامشۆی به‌کتریان لێ قه‌ده‌غه‌ نه‌کردین و، پێی نامه‌هاتن و نار‌دنیان لێ نه‌به‌ستین.

به‌لام ئەم که‌سانه‌ی که‌ده‌بوو به‌برای ئایینی و نیشتمانی دا‌بن‌رانا‌یه‌، له‌وکاته‌دا که‌من ده‌مه‌وێت سوودی ئیمانی‌یان پێ‌بگه‌یه‌تم، ده‌چن پێی دهرس و تنه‌وه‌م لێ ده‌گرن! که‌ده‌ش‌زانن من په‌یوه‌ندیم له‌گه‌ل دنیا و سیاسه‌تدا بریوه‌. ئنجا نه‌ک‌سنی ساڵ، به‌لکو شه‌ش سالی‌ش گیرۆده‌ی دیلی‌یه‌کی سه‌ختیان کردم، چونکه‌ پێی هامشۆی خه‌لکی و دهرس و تنه‌وه‌یان لێ گرتم، به‌لکو له‌ناو ژووره‌که‌ی خۆیشمدا پێی دهرس و تنه‌وه‌ی تابه‌تی‌یان

مه كتووبى حه قده هم

پاشكزى بريسكهى بيست و بينجه م

پرسهى منالتيك

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

بۆ برائى نازيزى ناخيره تم، به ريز: "حافظ خاليد!"

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ﴾

﴿الْبَقَرَةُ: ١٥٥-١٥٦﴾

برام!

هه والى مردنى مناله كه تان گه لى نازارى دام. به لام هه موو فه مانتيك به ده ستي
خوای گه وره به. رازى بوون به قهزا و ته تسليم بوون به قه ده رى تهو، دروشى
موسلمانتي به.

له خوا ده پاريمه وه نارامى به كى په نگيتان پى به خشيت و مناله كه تان بۆ بكات به
پشتگير و تكاكار له رۆزى دوايى دا.

واليره دا بۆ ئيوه و بۆ هه موو موسلمانتيكى خاوه ن ته قوا و له خواترس، پينج خالى وا
باس ده كه ين كه مز گيى به كى خوش و دلدانه وه به كى راسته قينه يان تيدا بيت:

● خالى يه كه م:

واتا و نهينى ئايه تى پيرۆزى: ﴿وَلِدَانٌ مُّخَلَّدُونَ﴾ به م جزره يه: منالى ئيمانداران كه پيش بالغ بوونيان كوچى دوايى يان كردوو، له بهه شتدا به خو شهويستى ده ميننه وه و هه تاهه تايى ده بن به شيويه كه كه شيواى بهه شت بيت و، ده بن به هوى دلخوشى بو دايكان و باو كانيان كه رۆشتوو نه ته بهه شت و، ناسكترين چيژى هه ميشه يى بو ئه و دايك و باو كانه داين ده كه ن كه برى ته يه له خو شهويستى و دواندننى منال.

جاله بهر ئه وهى هه موو شتيكى خوش و به له زه ت له بهه شتدا هه يه، ئه و ئه و ته يه راست نى يه كه ده ئى: (له بهر نه بوونى زاوژى له بهه شتدا، خوش ويستى مناليسى تيدا نى يه و گه مه و گالته ش له گه لياندا له وئى ده ست ناكه وئى)..

نه خير ئه م ته يه راست نى يه. چونكه خو شهويستى منالان - كه ده سكه و تيكي گه وره يه - و گه مه و گالته كردن له گه لياندا، به مليونه ها سال له بهه شتدا، به و په رى رينكوپىكى و دوور له هه موو تاريكى و ليلى يه كه به رده وام ده بيت، له برى ئه و ده ساله كورت و پر ئه شكه نجه و تازاره ي كه له دنيا دا له گه ليان ده برى ته سه ر.

ئه م ئايه ته پيرۆزه به رسته ي: ﴿وَلِدَانٌ مُّخَلَّدُونَ﴾ هه موو ئه م و اتا يانه مان بين راده گه يه ني ت و، ئه مه ش ده بيته مز گي نى يه كى گرنگ بو با وه رداران و به ختيارى يه كه بو دوا رۆژيان.

● خالى دووههم:

سه رده ميك پياويك له به نديخانه دا بوو. ماوه يه كى زۆرى نه خاياند كوره خو شهويسته كه شيان خسته لاي! ئىتر جگه له ئازارى تايه تيبى خو ي، ئازارى كوره كه شى و نه توانينى داين كردنى هه وانه وه ي، ئه وه نده ي تر تازاره كه ي ئه وى زياد كرد بوو..

فه رمانه ووا كه ش له بهر ئه وه ي زۆر ميهره بان بوو، مرۆفئىكى نارد بو لاي ئه م پياوه كه پيى بلي ت:

(هه رچه ند ئه م مناله كورپى تويه، به لام له هه مان كاتدا يه كي كه له دانىشتووانى ولا ته كه م و گه له كه م. وائىستا ده يه م بو لاي خو م و له كو شكيكى گه وره ي ره نگين و رازا وه دا په روه رده ي ده كه م).

باو كه بهندكراوه كەش كه ئەمەى بىست، دەستى دايە گريان و ئاخ و ئۆف كردن و خەفەت خواردن.. پاشان وتى:

(نەخىر، ناتاندهمى.. چونكه ئەم كۆرە ھۆى دلنەوايىمە لەم بەندىخانەدا!)

ھاوئەلەكانى بەندىخانەشى پىيان وت:

(برادەر! ھىچ پىويست بە خەم خواردن ناكات و خەفەتیش دادى تۆ نادات. ئەگەر تۆ خەمى كۆرە كەتە، ئەوا ئەو بۆ كۆشكىكى بەرىنى پازاوه دەپروات لە برىى مانەوہى لەم بەندىخانە تەنگ و نالەبار و پزىوہدا. خۆ ئەگەر خەمى خۆشتە و بە دواى بەرژوہەندى تايەتیی خۆتدا دەگەرپىت، ئەوا باش بزانه كه ئەگەر كۆرە كەت لىرەدا بۆ مەبەستى دلدانەوہ و خەمەروىنى تۆ مەنىتەوہ - كه ئەمەش سوودىكى كاتى يە و لەوانەيشە ھەرگىز نەيەتەدى - تووشى ئازار و ئەشكەنجەيەكى زۆر دەبىت.

بەلام ئەگەر پرواتە ئەو كۆشكەى پادشا، دەبىت بە ھۆى دەستكەوتنى ھزاران سوود بۆتۆ، چونكه مانەوہى ئەو لەوئى، دەبىتە تەككارت و ھۆى جوولاندنى بەزەيى فەرمانرەوا سەبارەت بە تۆ، ئىتر رۆژىك دىتە پىش كه فەرمانرەوا حەز بكات لە گەل كۆرە كەتدا بە يە كتر شاد بىنەوہ. خۆ گومانىشى تىدا نى يە كۆرە كەت نانيرىتەوہ بەندىخانە بۆ لای تۆ، بەلكو تۆ دەردە كات و دەتباتە ناو ئەو كۆشكە و، لەوئى بە دىتنى شاد و بەختەوہ دەبىت.. ئەمە لە كاتىكدا كه ئەگەر تۆ گوئى رايەلى پادشا بىت و باوہرت پى ھەبىت).

ئىستاش براى ئازىزم!

دەبى باوہردارانى ھاووينەى تۆ لە رۆشنايى ئەم ئوموونەيەوہ بىر بكنەوہ كاتى منالىكىان كۆچى دوايى دەكات. واتە دەبى بەم جۆرە بىر بكنەوہ:

(ئەم منالە بى گوناھ و پاكە.. بەدەيەنەرىشى تابلىتى بە بەزەيى و مېرەبانە.. مېرەبانى و چاودىرىي ئەو خواوہندە گەورە و مېرەبانەش بردىوہ بۆ لای خۆى لە برىي ئەو دلسۆزىيە كورت و پەروەردە كەمو كۆرەى من و، لە بەندىخانەى ئىش و ئازار و بەلاى دنيا دەربازى كرد و ناردى بۆ بەھەشتە گەورە و پازاوه كەى خۆى.. خۆزگەم بە خۆى! چەندە بەختيارە! ياخوا پىرۆز و نۆشى گيانى بىت! كئى دەزانىت گەر لىرە مەيەتەوہ چىي دە كرد؟ ھەلسو كەوتى لەم دنيايەدا چۆن دەبوو؟ ھەر لەبەر ئەوہشە كه خەفەتى بۆ ناخۆم و بە بەختەوہرى دەزانم.

ماوہتەوہ بىرىك لە سوودى تايەتییى خۆم بكنەمەوہ.

بەئى، ئەگەر مایە، ئەوپەرى ئەو سوودەى كە لىيەو دەستەم دە كەوت ھىندە دەبوو كە دەيتوانى بۆ ماوەى دە سالىك خۆشەويستىيە كى ئاويتەى ئازارى دىيام بۆ دابىن بكات. دواى ئەو ەش ئەگەر كورپىكى باش و دلسۆز و لە كاروبارى دىيادا لىيەتوو بوایە، لەوانەيە ھەندى يارمەتى و ھاو كارىيە لە گەلمدا بكر دايە.

بەلام بە مردنە كەى خۆشەويستىيە كى بىي گەردى دەيان مليۆن سالى بەھەشتى ھەميشەيى بۆ دەستەبەر كردم و، بوو بە تەكاكارم لە لای خواوەندى مېھرەبان، تاكو مىنىش برۆمە بەھەشتى ھەميشەيى خانەى بەختيارى. كەواتە ئەگەر بەرژەو ەندىيى خۆيشم لىك بدەمەو، دەبى ھىچ خەفەتلىك نەخۆم، چونكە ھەر شتىك كە خواويستى لەسەر بوونى ھەيىت، ھەر دەبى بىيت. لە لايە كى ترىشەو: ئەگەر كەسىك سوودىكى گومان لىكراوى خىراى لە دەست دەر چوو بىيت، بەلام لە ھەمان كاتدا ھەزار سوودى بىي گومانى داھاتووى ماوەيەك درەنگى بۆ بەجى مابىت، ھەرگىز خەفەت و ئازار دەرنا بىت و ئاومىدى سەرى تى ناكات).

● خالى سى ھەم:

ئەم مەنالى كە كۆچى دوايى كردوو، بەندە و بەديھاتووى خوايە كى مېھرەبان و خواو ە بەزەيى بوو، ھەروەك ھاوړى و برادەرىك بوو خواى گەورە لە لای دايك و باوكى دايئابوو، تاكو لە ژىر چاودىرىي ئەواندا مەيىتەو. ھەروەھا خواو ەند ئەو دايك و باوكەى كردبوو بە دوو خزمەتكارى دلسۆزى ئەو مەنالى. پاداشتى پىشە كى و زوى ئەو خزمەتەيشى پى بەخشىبوون كە ئەو بەزەيى و شەفەقەتە بەتام و چىزەى باوك و دايكە بەرامبەر مەنالى كانيان. وا ئىستاش ھەر ئەو بەديھىنەرە خواو ە سۆز و بەزەيى يە كە - لە ھەزاردا نۆسەد و نەو دە و نۆ بەشى ئەو مەنالى ھى ئەو - گەر مېھرەبانى و دانستەكەى خواستيان وا بوو مەنالى كە بىنەو و كار و ئەر كە كانى ئەستۆى كۆتايى پى بەيىن، ئايا دەبى مرۆفى موسلمان و ئەھلى ئيمان بگريىن و ئاومىدى دەر بىرن؟ يان ئايا دە گونجى دەست بكەن بە شىن و ھاوار و گريان، كە ئەمەش - لە راستى دا - دەيىتە سكالآ كردن لە خواو ەنى ھەزار بەشە كە لە بەرامبەر بەشىكى ساكارى بچوو كەو؟

ئەم چەشنە پەفتارە تەنھا لە بىي ئاگا و گومرايانەو دەو شىتەو، نەك ئيمانداران!

● خالى چوارەم:

ئەگەر دىيا ھەتاهەتايى بوایە ..

ئەگەر مرۆف تىيادا ھەميشەيى بوایە ..

يان:

ئەگەر "جودايى" ئەبەدى بولايە ..

ئەو كاتە نائومىدى و خەفەت و ئازار و اتايە كى تىدا دەبوو ..

بەلام مادەم دىنيا ميوانخانەيە كى سەرەپىيە، ئەوا ئەو منالە كۆچ كر دوو بۆ ھەر لايەك پروات، ئىمەش و ئىوەش - ھەموومان - بىن گومان دەپۇين بۆ ئەوئى، ئەم مردنەش تەنھا بۆ ئەو نىيە، بەلكو راستە شەقامىكە بۆ ھەموان. ھەر كەسىك لەم سەر زەوى بەدايە دەبىن رۇژىك پىايدا پروات.

جال بەر ئەوئى جودايى ھەمىشەيى نىيە، ئەوا لە رۇژانى داھاتوو، چ لە بەرزەخ و چ لە بەھەشتدا، بە يە كتر شاد دەبنەو. ھەر لەبەر ئەوئەشە كە پىويستە مرۇف لە ھەلوئىستىكى وادا بلىت:

(ئەمە فەرمانى خوايە .. ھەر ئەو بەخشيويەتى و ھەر ئەويش بر دوويە تيەو).

ھاو دەم لە گەل ئەمەشدا، دەبىن كالاي ئارامگرتن و شوكرانە بۇيرى پۇشەين و بلىين:
"الحمد لله على كل حال".

● خالى پىنجەم:

مىھرەبانى (شەفەقەت) ناسكەرتىن و جوانترىن و شىرىنترىن و پاكەرتىن درە و شانەو كانى مىھرەبانىي خواو ەندە و، ئىكسىرىكى نورانىيە و، لە عىشق گەلى كارىگەرتە و، كورتىن و زووترىن رىنگا و ھۆي گەيشتىشە بە خواو ەندى گەورە.

بەلى، ھەر وەك عىشقى مەجازى و عىشقى دىنايى - دواى برىنى چەند قۇناغىكى سەخت - مرۇف دە گەيەننە "عىشقى حەقىقى" و لەوئوہ خواو ەنە كەي بە خواى بالادەست دە گات، مىھرەبانى و شەفەقەتەش بە ھەمان جۇرە؛ دلى مرۇف بە خواى خۆيەو پەيوەست دە كات، تاكو لە كورتىن رىنگا و بە جوانترىن شىوہ و بە بى ھىچ سەختى و گىروگرفتىكىش، بە خواى خۆى شەرەفمەند بىت.

بىن گومان داىك و باوك - يان ھەر كامىكىان - منالە كەيان خۆش دەوئىت و پارچەيە كە لە جگەريان. جا ھەر كاتىك منال لە باوكى دە سىرتەو، گەر ئەو باوكە بەختەو و ئىماندار بىت، روو لە دىنا وەر دە چەرخىنىت و بەخشندەي راستەقىنە دەبىنىتەو و دەلىت:

(مادەم دىنيا دەپرىتەو، ئەوا شايانى دل پىوہ بەستى نىيە. خۆ ئەو منالە بۆ ھەر لايەك

پروات، مرۇف ھەست دە كات كە جۇرە پەيوەندىيە كى تايەتتى لە گەلدا ھەيە).

بهم جۆره سوودىكى مهنهوى بهرز و گرنگى دهست ده كه وىت.
 ئهم مزگىنى و مژدانهش تهنها بۆ ئيماندارانن. چونكه بى ئاگا و گومرپايان له
 مزگىنى و بهخته وه رىي ئهم پىنج "راستى" يه بى به شن.
 ده توانن ئهو باره دهروونى به ئازار به خش و به سوپه ي ئهوانتان بۆ ده رىكه وىت كاتى
 كه ههر يهك له وان بهم جۆره بىر ده كاته وه و ده بىنىت:

تاقانه يه كى هه يه و زۆرىشى خۆش ده وىت، كه چى ئىستاش له سه ره مه رگدا
 ده بىنىته وه و، بىر له سه بىنى ئه وه ماله ي ده كاته وه له برى جىگا و پىخه فى نه رمى
 ماله وه ي له ناو خاكدا راكشا وه. هىندهش به هه له دا چوو ه كه - به ئه ندىشه ي خۆى -
 پىي وايه مردن "نه برون" و "جودايى" يه كى هه مىشه يى يه و، له لايه كى ترىشه وه وا
 تىده گات كه مرؤف به هه تاهه تايى له دنيا دا ده مىنىته وه. ئنجا به هىچ جۆرى كىش سۆز و
 به زه بى خوا وه ندى ميه ره بان و، نىعمه ت و به هه شته رازا وه كه ي ئه وى به دلدا نايه ت!

تۆش ده توانىت ئه مه بكه يت به ته رازو وىهك و ئه وه خه فه ت و ئازار و نا ئومىدى يه ي
 ئه وانى پى هه لسه نگىنىت، كه ته نانه ت تروسكايى يه كىش روونا كىي تىدا به دى ناكه يت،
 با بۆ خۆت بزانىت تا چ راده يهك تارىك و پر له نا ئومىدى يه.
 كه چى له هه مان كاتدا ئيمان و ئىسلام - كه هۆى به خته وه رىي هه ردوو دنيا ن - به
 مرؤفى با وه ردار ده لىن:

ئهم مناله ي كه ئىستا له ئازارى سه ره مه رگدا يه، دواى ده رباز كردنى له م دنيا كه م
 نرخ و فانى يه، به ديهى نه رى ميه ره بانى ده بىنىرت بۆ به هه شتى به رىنى خۆى و، ده بكات به
 تكار كارت له رۆژى دوا يى دا. پاش ئه وهش ده يىت به منالىكى خۆشه وىستى هه مىشه يىت.
 كه واته، مه شله زۆى و هه رگىز خه فه ت مه خۆ، چونكه ئهم جودايى و لىكدا پرانه ي
 نىوانتان بۆ ما وه يه كى كاتى و كه م خايه نه. ده سا بۆ خۆت ئارام بگه وه، و، بلى:
 "الحكم لله".

﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾

الباقي هو الباقي
 سه عىدى نورسى

مه كتووبى مه ژدههم

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

(ئهم مه كتووبه سى مه سه لهى گرنكى له خۆ گرتوه)

□ مه سه لهى گرنكى به كه م:

پرسيارك:

چهند ته وليايه كى به ناوبانگى وهك "شيخ محيدينى كورپى عه ره بى" (1) - قُدَسَ سِرُّه - كه خاوه نى كتيبي "الفتوحات المكية" به و، "شيخ عه بدولكه ريمى جيلى" ش (2) - قُدَسَ سِرُّه - كه خاوه نى كتيبي "الإنسان الكامل" ه له باره ي حموت چينه كانى زهوى و زهوى به كى سبى له و ديوى كيوى قافه وه ده و ين و، باسى چهند شتيكى سهيرى وهك

(1) ناوى ته بو به كر مه مدهى كورپى عه لى كورپى مه مدهى كورپى عه ره بى طائى ته نده لوسى به و به "محيدينى كورپى عه ره بى" به ناوبانگه و له نيوان ساله كانى: (٥٦٠ - ٦٣٨ ك / ١١٦٥ - ١٢٤٠ ز) دا ژباوه و ناز ناوى "الشيخ الأكبر" لى نراوه. به كيكه له پشموايانى زانسته كانى سه رده مى خوى. له شارى "مه رسيه" لى ته نده لوس له دايك بووه و پاشان رۆشتووه بو "ته شيليه" و، گه شتيكى به ولاتانى شام و رۆم و ميسر و عيراق و حيجاز دا كر دووه و، خه لكى ميسر له دزى وه "شطحات" ه لى له زارى ده رچو بوون لى رابه ريبوون و ته نانهت هه نديكي شيان هه لى كوشتيان دابوو، به لام خرايه به نديخانه وه و پاشان "عه لى كورپى فه تى بوجائى" بوى تيكو شا و له به نديخانه رزگارى كرد. دواى ته وه له "دعه شق" دا گير سايه وه و هه ر له و نيشدا كوچى دواى كرد. به ناوبانگه رينى به ره مه كانى برين له: "الفتوحات المكية" و "فصوص الحكيم" له ته سه و و ف و ده رووناسى دا. پروانه: الأعلام ٦/٢٨١ فوات الوفيات ٢/٢٤١ ميزان الاعتدال ٣/١٠٨ جامع كرامات الأولياء ١/١١٨ شذرات الذهب ٥/١٩٠.

(2) ناوى عه بدولكه ريمى كورپى ئيراهيمى كورپى عه بدولكه ريمى جيلى به و، به ره چه له كه ده چينه وه سه ر شيخ عه بدولقادرى گه يلانى. سالى (٧٦٧ ك) له دايك بووه و (٨٣٢ ك) يش وه فاتى كر دووه. فه قيه نكى زاheid و سؤفى مه شرهب بووه و، گه لى كتيبيشى داناوه، به ناوبانگه رينان كتيبيكه به ناوى: "الإنسان الكامل في معرفة الأوائل والأواخر". (وهه گيز)

"مشمشية" ده كهن، وهك له "فتوحات" دا ههيه! ده شلئين: به چاوى خۆمان ئه و شتانهمان ديوه! ئايا ئه وهى ده يلئين راسته؟ خۆ ئه گهر به راستيانه، ئه و اشتى و الهم زهوى يهى ئيمه دا نيه و، جوگرافيا و زانسته كانى ئيستادان به و شتانه دا نانئين! خۆ ئه گهر قسه كانيشيان راست نه بئيت ئيت چۆن بوون به ئه و ليا و پياو چاك؟ ئايا چۆن ده گونجى كه سانئك به ئه هلى "حق" و "حقيقهت" دابنرين كه گوفتارى ئاوا دژى حه قيقهت و پينجه وانهى واقيعى ههست بئى كراويان له زار دهر بچيئت؟!

وهلام:

بئى گومان ئه وانه ئه هلى "حق" و "حقيقهت" ن و، له هه مان كاتدا ئه هلى "ويلايهت" و "شهوود" يشمن. كه واته هه رچى به كيان ديوه، راسته ديويانه. به لام هه ندى جار له به شيكى ئه و برپارانهى كه سه بارهت به بينينه كانيان له جيهانى "شهوود" دا دهرى ده كه ن - كه جيهانيكى بئى سنووره و شتانى ناويشى به قاعيده و ده ستووره كان راگير نه كراون - هه رووها له ليكدانه وهى ئه و بينينه شياندا كه وهك خه ون وايه و خۆيان مافى ليكدانه ويان نيه، دوو چارى هه له ده بن.

چونكه هه رو وهك ئه و كه سهى كه خه ونى ديوه، مافى ئه وهى نيه به خه ونه كهى خۆى ليك بداته وه، ئه و كه سانهى ئه هلى "كه شف و شهوود" يش به هه مان جوړن، چونكه مافى ئه ويان نيه به كه هه ر خۆيان له و حالتهى شهووده دا بينينه كانيان ليك بدنه وه. بهلكو ته نها زانايانى ليكو له ر و مير اتگرانى پيغه مبه رانن - درووديان له سه ر بيئت - كه پييان ده و تريئت "ئه صفياء" مافى ليكدانه وهى بينينه كانى ئه هلى شهووديان هه يه. بئى گومان كاتى ئه هلى شهوود خۆيشيان پتر به رز ده بنه وه و ده گه نه پلهى "ئه صفياء"، به پرينمايى "قورئان" و "سونهت" بهى به هه له كانى خۆيان ده بن و راستيان ده كه نه وه، هه رو وهك له راستى دا هه نديكيان هه له كانى خۆيان راست كر دوو ته وه.

ئيستاش بۆ روو نكر دهنه وهى ئه م راستى به گوئى له م چيرۆ كهى خواره وه را بگره:

دوو كه سى پياو چاك و ئه هلى دل ينگه وه شووان بوون. جار يكيان هه ندى شيريان دژى به ناو ده فرينكه وه كه له دار دروست كرابوو، ئنجا شمشاله قاميشه كه شيان له سه ر نيوارى ده فره كه دانا. پاشان به كيكيان هه ستى به وه نه وز كرد و هيندهى پئى نه چوو خه ونيكى قوولى لئى كه وت.

شوانه كهی تر سهیری هاوړئ نوستووه كهی ده كرد. كتوپر شتیكي بچوو كی بهوینهی میشی بینی كه له لووتی هاوړئ كهیهوه هاته دهرهوه و، پاشان به خیرایی رږشته سهر لیواری دفره كه و سهیریكي شیره كهی كرد و ئنجا رږشته ناو سهیریكي شمشاله كه و له سهره كهی تریهوه هاته دهرهوه. پاشان له ژیر دره ختیكي دركاویي نزیكي ئهو شوینهدا رږشته ناو كونیكي بچوو كهوه.. ئنجا پاش ماوهیهك هاته دهرهوه و خزی كردهوه بهناو شمشاله كهدا و لهو سهرهوه هاته دهرهوه و رږشتهوه ناو لووتی هاوړئ نوستووه كهی. یه كسهر هاوړئ كهی له خهو ههئسا و، بهمی وت:

- ههر ئیستا، كه لیړهدا سهرخهویكم شكاند، خهونیکي سهیرم دی!

هاوړئ كهی وتی:

- یاخوا خیر بیټ! چیت دی؟

- لهو خهونهمدا دهریایه کی شیرم دی كه پردیكي سهیر و سهرسوور هینی لهسهر دانرابوو. ئهو پرده بن میچی بۆ كرابوو، بن میچه كهشی چه ندین كلاور رږشتهی تیدا بوو. بهناو پرده كهدا تیپهپریم و لهو سهرهوه دارستانیکي چروپریم دی كه درهخته كانی نوو کیان تیژ بوو. لهم كاتهدا كه من به سهرسوورمانهوه سهیرم ده كرد، ئهشكهوتیكم له بنی درهخته كاندا بینی و، یه كسهر رږشته ناویهوه و لهوئی گهنجینهیه كم دۆزییهوه كه یه كپار چه زپری پوخت و خاوین بوو!

جا تۆ - ئهی هاوړئ كهم! - چی لهم خهونهم تئ ده گهیت و چۆن لیكي دهدهپتهوه؟

هاوړئ بیداره كهی له وهلامدا وتی:

- ئهو دهریا شیرهی كه له خهونه كهتدا بینیت، ئهم دفره شیریه.. پرده كهی سهر دهریا كهش ئهم شمشالهیه كه لهسهر لیواری دفره كهدایه.. دارستانه كهش ئهم پرووه كه دركاوییهیه.. ئهشكهوته گهوره كهش ئهم كونه بچوو كهیه له ژیر ئهم پرووه كهی نزیكي خۆماندا. دسا خیرا كه برۆ پاچیکم بۆ بهینه با به دهستی خۆم گهنجینه كهشت پیشان بدهم!

كه هاوړئ كهی پاچه كهی هیئا و له ژیر ئهو پرووه كهدا دهستیان كرد به ههلكه نندن، هیندهی یئ نهچوو گهنجینهیه کی زپریان دۆزییهوه كه بۆ ئهوه دهست بدات بهخته وهریی دنیای لهسهر بنیات بنین.

بهم چۆره، ههرچی هاوړئ نوستووه كهی له خهونه كهی دا دیویه تی راست و دروسته و به حقیقهت ئهو شانتهی دیوه، بهلام له بهر ئهوهی نو قمی دنیای خهو بووه و

جیهانی خهوش یاسا و دهستورینکی ئهو تۆی نی یه که سنووری بۆ دیاری بکات، ئهوا که سینگ خهونی بینیت مافی لیکدانهوهی خهونه کهی خۆی نی یه، ئه مه جگه لهوهی که ناشتوانیت جیهانی ماددی و معنهوی له یهك جیا بکاتهوه. له بهر ئهوه، گهر خۆی لینکی بداتهوه، هه ندی له پرپاره کانی هه له دهردهچیت. ته نانه ت به راستیه تی کاتی که به هاورپی کهی ده لئی: دهرپاره کی شیرم دی! به لام هاورپی بیداره کهی ده توانیت به ئاسانی جیهانی میسال له جیهانی ماددی جیا بکاتهوه. بۆیه ئهوه مافی لیکدانهوهی خهونی هاورپی کهی هه یه. ئه وه تا پیی ده لئیت:

– ئه وهی له خهونه که تدا دیوته – ئه ی هاورپی به پزیم! – حق و راسته. به لام ئهوه دهرپاره ی بینیت دهرپاری راسته قینه نی یه، به لکو دهری شیره که یه له خهونه که تدا وهك دهرپاری لئی هاتووه، شمشاله کهش بووه به پرد و... هتد.

جاله سهر بناغهی ئه م نمونه یه: ده بی جیهانی ماددی و جیهانی رۆحانی له یهك جیا بگریتهوه. ده نا گهر تیکه ل بگرین، ئهوا پرپاره کانی سه باره ت بهو جیهانانه هه له و دوور له راستی دهرده چن.

نمونه یه کی تر:

وا دابنی ژورینکی بچووکت هه یه و، له سهر ههر چوار دیواره کهی دا ئاوینه ی گهوره گهوره دا کو تراوه به چه شینگ که هه موو دیواره کان بگریتهوه و دا پانپۆشیت. جا کاتی که دهرپزته ناو ژورره که ته وه ده بینیت ژورره بچوو که که ت به ئه ندازه ی مهیدانیکی گهوره و به رین فراوان بووه. گهر تو له م حاله ته دا بلئیت:

– ژورره که م به ئه ندازه ی مهیدانیکی فراوان ده بینم.. له م گوفتاره تدا، بی گو مان، راست ده که ی ت.

به لام گهر بلئیت:

– ژورره که م له راستی و واقیعدا به ئه ندازه ی مهیدانه که فراوانه، ئهوا له پرپاره که تدا به هه له دا چوویت. چونکه جیهانی میسالت – که لیره دا جیهانی ئاوینه که یه – له گهل جیهانی راسته قینه و واقیعدا – که لیره دا جیهانی راسته قینه ی ژورره که ته – تیکه لئ یه کتری کردوه.

به م جوۆره، دهر کهوت که: ئه و شتانه ی له سهر زاری ئه هلی که شف و له ناو کتیبه کانیاندا هاتووه، سه باره ت به وینه کیشانی حهوت چینه کانی زهوی، بی ئه وه ی به

تەرازووە كانی قورئان و سوننەت ھەلیان بەسەنگینن، لە گەل شیوہی باری جو گرافی
زەوی دا یەك ناگر نەوہ. چونکە و توویانە:

یە کیك لە چینیە كانی زەوی تاییە تە بە دیوہ کانەوہ و ھەزاران سال رێ فراوانە. کەچی
لە راستی دا سەرانسەری گۆی زەوی، کە بە چەند سالیك تە دە کریت و دە پریست،
ئەو چینیە سەر سوور ھین و گەورە و فراوانانە تیڈا نی یە!

بە لام گەر وا دابنن گۆی زەوی لە جیھانی مەعنا و جیھانی میسال و جیھانی
بەرزەخ و جیھانی رۆحدا، وە کو تۆوہ سنەو بەرێك واییت، ئەوا ئەو درەختە میسالی یە
کە لەو تۆوہ یێ دە گات و گەشە دە کات و لەو جیھانانە دا تەمسلی ئەو تۆوہ دە کات،
درەختیکی سنەو بەری یە کجار گەورە دە بیست لە چا و ئەو تۆوہ دا.

لە بەر ئەو یە کە ھەندێ کەسی ئەھلی شھوود لە دەمی سەیر و سلووک
رۆحی یان و لە جیھانی میسالدا، چینیە کانی زەوی زۆر بە فراوانی و بە ماوہی ھەزاران
سال رێ، دە بینن.

کەواتە ھەرچی دە بینن راست و حەقیقە تە. بە لام لە بەر ئەو جیھانی میسال بە
شیوہ و روائەت لە جیھانی ماددی دە چیت، ئەوا ھەردوو جیھانە کە یەکەوہ دە بینن و
ھەر شتیکیشیان دیوہ یە کسەر بەو جۆرە دیویانە دە یگێر نەوہ. جا لە بەر ئەو ی
بیننە کانیان بە تەرازووہ کانی "قورئان و سوننەت" ھەلنەسەنگاندووہ و لەو جیھانە دا
چۆنیان دیوہ ھەر و ھاش لە کئیە کانیاندا تۆماریان کردووہ کاتی ھاتوونە تەوہ جیھانی
ییداری، ئەوا خەلکی بیننە کانیان بە ییچە وانە ی حەقیقەت دە بینن. چونکە ھەر وەك
"جوودی میسالی" ی کۆشکیکی مەزن و باخچە یە کی رەنگین لە ناو ئاوی تە یە کی
بچوو کدا جینی دە بیستەوہ، بە ھەمان جۆر ھەزاران سالی جیھانی میسال و حەقیقە تە
مەعنەو ی یە کان لە ماوہی یەك سالی جیھانی ماددی دا جییان دە بیستەوہ.

کۆتایی:

لەم مەسەلە یەوہ وا دەر دە کەو یت کە:

پلە ی "شھوود" گەلێ لە پلە ی "ئیمان بە غەیب" نزم ترە. واتە کە شفیاتی بی
قاعیدە و دە ستوری ھەندێ لەو ئەولیا یانە ی کە تەنھا پشت بە کەشفە کانیان دە بەستن،
ناگاتە بریارە کانی میراتگرا نی یغە مەبران - دروودیان لە سەر بیست - لەو "ئەصفیا" و
"لیکۆلەر ان" ە ی کە پشت بە "شھوود" نا بەستن، بە لکو پشت بە قورئان و وەحی
دە بەستن و، بریارە کانیان سە بارە تە بە حەقیقە تە راست و دروستە کانی ئیمان، لەو

سه چاره يه مه ده رده كهن. واته برپاره كانى ئەوان چهنه راسى يه كى غه بيبين، به لام خاوين و بى خلتنه و، به ترازووه شهرعى يه كان هه لسه نكيتراون و سنووريان بو ديارى كراوه.

كه واته، ترازووى هم موو بارو دؤخىكى رۇحى و گشت كه شف و چيژ و بينينك، تنهنا هه رده ستوره به رزه كانى "قورئان و سوننهت" و ياسا هه دسى يه كانى ئەصفيا و ليكۆله رانن.

□ مه سه له ي گرنكى دووه هم:

پرسيار:

كه سانينكى زور هه ن كه "وحدة الوجود" به بلندنيرينى پله و مه قامه كان داده نين. كه چى هيچ ئاسه وارينكى ئەم پله يه لاي ئەوانه نابيين كه خاوه نى "ويلايه تى كوبران"، وهك: هاوه له به رپزه كان، له پيشه كى يانه وه، خه ليفه راشيده كان و.. هه روه ها لاي ئالى به يت، له پيشه كى يانه وه ئەو پينجه يان كه به "أهل العباء" ناسراون و.. لاي موچه هه يده كانيش، له پيشه كى يانه وه چوار ئيمامه كان و.. هه روه ها لاي تابعينيش.. جا ئايا ئەو كه سانه ي كه له دواى ئەو به رپزانه وه هاتوون، رينگايه كى به رز و بلندنيريان له هى ئەوانه ي پيش خويان دوزيوه ته وه؟ ئايا له م به راره دا پيشيان كه وتوو نه ته وه؟

وه لام:

نه خير، شتى واپرووى نه داوه و هه رگيز له تواناي هيچ كه سيش دا نى يه - هه ر كه سينك بيت - بگاته ئاستى ئەو ئەصفيا يانه ي كه نزيكترين ئەستيره ي دره خشانى ده ورى خورى پيغمبه رايه تى و يه كه م ريزى ميراتگرانى نبوه ت بوون، چ جاى ئەوه ي كه بتوان پيشيان بكه ون. كه واته راسته شه قام هه ر تنهنا رينگايه كى ئەوان و ريبازى راست و دروستيش هه ر تنهنا ريبازه كه ي ئەوانه.

"وحدة الوجود" يش له راستى دا برىتى يه له مه شره ب و نه زعه و حال و پله يه كى ناته واو، به لام له زه تىكى و بجدانى و تام و چيژينكى رۇحى تيدايه. بؤيه زوربه ي ئەو كه سانه ي هه لگرى ئەو مه شره به ن، يان ده كه ونه ناوى، حمز ناكه ن لىنى ده ر بچن و تىباى دا ده ميننه وه و، پيشان وايه كه دوا هه مين پله يه و پله ي ترى له دوا نى يه و هيچ ئاسويهك نى يه له و ئاسويه بلندنير بيت!

له‌بهر ئه‌وه، هه‌لگری ئه‌و مه‌شره‌به‌گه‌ر خاوه‌نی رۆحیکی پروت له‌"مادده" و هۆکاره‌ ماددی‌یه‌کان بێت و په‌رده‌ی هۆکاره‌کانی درێ بێت و شه‌هودیکی له‌ ناوه‌ندی ئیستیغراقی هه‌مه‌کی دا به‌ده‌ست هینابیت، ئه‌وا له‌وانه‌یه‌ بگاته‌ "وحدة الوجود" یکی "حالی" که‌ له‌ "وحدة الشهود" هه‌ په‌یدا بوو بێت، نه‌ک "زانستی" که‌ له‌ "وحدة الوجود" هه‌ په‌یدا ده‌بێت. ئیتر که‌مال و مه‌قامیکی تایه‌تی بۆ خاوه‌نه‌که‌ی به‌هینیه‌دی، ته‌نانه‌ت له‌وانه‌یه‌ بیگه‌یه‌نیته‌ ئه‌وه‌ی که‌ له‌ کاتی چڕکردنی تیرامانی له‌ "بوونی خوای گه‌وره" دا ئینکاری "بوونی گه‌ردوون" بکات!

به‌لام گه‌ر خاوه‌نی ئه‌م مه‌شره‌به‌له‌و جۆره‌ که‌سانه‌ بێت که‌ له‌ ناو "مادده" و هۆکاره‌کانی دا نوقم بوون، ئه‌وا ئیددیعاً کردنی "وحدة الوجود" له‌ لایه‌ن ئه‌و که‌سه‌وه‌، له‌بهر خه‌ستکردنی تیرامانی له‌ "بوونی گه‌ردوون" دا، له‌وانه‌یه‌ بیگه‌یه‌نیته‌ ئینکاری "بوونی خوای گه‌وره"!

به‌لێ، رڤی راسته‌ شه‌قام ته‌نها هی هاوه‌له‌ به‌ریزه‌کان و تابعین و ئه‌سفیاکانه‌ که‌ له‌و باوه‌ڕه‌دان: "حقیقه‌تی هه‌موو شتی‌ک سابت و جیگیر و دامه‌زراوه". واته‌: (حقائق الأشياء ثابتة) و، ئه‌مه‌ش ده‌ستووریکی کوللی‌یه‌ له‌ لایان. هه‌روه‌ها ده‌شرانن که‌ ئه‌ده‌بی شایان ده‌رحقی خوای گه‌وره‌ هه‌ر ئه‌و فه‌رمایشته‌ی خزیه‌تی که‌ ده‌فه‌رموی:

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ (الشوری: ۱۱)..

واته‌: خاوه‌ند پاك و خاوینه‌ له‌ هاوچه‌شن و شوین و دابه‌شبوون و، په‌یوه‌ندی‌یه‌ به‌ بوونه‌وه‌رانه‌وه‌ په‌یوه‌ندیی به‌دییه‌نه‌ره‌ به‌ به‌دییه‌نراوانیه‌وه‌. که‌واته‌ بوونه‌وه‌ران "ئه‌وه‌ام" نین وه‌کو رڤه‌وانی رڤیازی "وحدة الوجود" بپیان وایه‌. به‌لکو ئه‌م شته‌ رواله‌تی و له‌بهر چاوانه‌ هه‌ندیکن له‌ ئاسه‌واره‌کانی خوای گه‌وره‌.

له‌بهر ئه‌وه‌، وته‌که‌ی ئه‌وان که‌ ده‌لین: "هه‌مه‌ اوست" واته‌: "لا موجود إلا هو" راست نی‌یه‌. به‌لکو راست وایه‌ بو تریت: "هه‌مه‌ از اوست" واته‌: "لا موجود إلا منه" چونکه‌ مومکین نی‌یه‌ که‌ خودی به‌دیها تووه‌ دروستکراوه‌کان "ئه‌زه‌ل" بن.

ده‌توانریت به‌ دوو نمونه‌ بابه‌ته‌ که‌ له‌ زه‌ینه‌کانه‌وه‌ نزیک بخزیته‌وه‌:

یه‌که‌م: گریمان پادشایه‌که‌ فه‌رمانگه‌ی "دادگه‌ری" ی هه‌بیت، دیاره‌ ئه‌م فه‌رمانگه‌یه‌ نوینه‌ری یه‌کیکه‌ له‌ ناوه‌کانی پادشا که‌ ناوی: "پادشای دادگه‌ر" ه‌... ئیجا ئه‌م پادشایه‌ له‌ هه‌مان کاتدا "خه‌لیفه" شه‌، که‌واته‌ فه‌رمانگه‌به‌کیشی هه‌یه‌ که‌ ئه‌م ناوه‌ی تیدا

دهربكه ویت .. ههروهك پادشا ناوی سهه کرده ی گشتیی سوپاشی لئی نهروه، كهواته دهبی فهه مانگه یه کی سهه بازی بییت نهو نهوه ی بهه جهسته بكات ..

جانه گهه بوتری: نهه پادشایه ههه ته نهه ناوی "پادشای دادگهه" هه و جگه له فهه مانگه ی "دادگهه ری" كه نهه ناوه ی پادشا دهه ده خات هیچ فهه مانگه یه کی ته له گورپی دانیه، گههه وه بوتری، نهوه به ناچاری سیفه تیکی ئیعتیاریی ناحه قیقی بۆ وه سف و حالته كانی زانایانی فهه مانگه ی كاروباری ئایینی له ناوه ندی كارمه ندانی فهه مانگه ی دادگهه ری دا دهه ده كه ویت. واته نهو كاته دهه بی ته سهووری سیفه تیکی سیهه ره ئاسا و شوینه كه وه ته بۆ فهه مانگه ی كاروباری ئایینی بكریت له ناوه ندی كارمه ندانی فهه مانگه ی دادگهه ری دا. حالته فهه مانگه ی سهه بازی به هه مان جۆره، چونكه نهو كاته دهه بی كاروبار و مامه له كانی نهه فهه مانگه یه به شیوه یه کی سیهه ره ئاسا و گرمان و ناحه قیقی له ناوه ندی كارمه ندانی فهه مانگه ی دادگهه ری دا دهربكه ویت .. فهه مانگه كانی تریش به هه مان جۆر ..

كهواته لهه حالته دهه ته نهه ناوی "فهه مانه وه ی دادگهه ره" و سیفه تی فهه مانه وه ی یه كه ی له فهه مانگه ی دادگهه ری دا، به "ناو" و "سیفه ت" ی راسته قینه ی پادشا دهه ده كه ویت و .. ناوه كانی ته ری وهك: "خه لیفه" و "سهه كه ده ی گشتیی سوپا" و ... هته، به نیسبی و ناحه قیقی ده مینه وه. كه چی له راستی دا ماهیبه تی پادشا و حه قیقه تی پادشایی یه كه ی داخوازی سهه جهه می نهو ناوانه ن به شیوه یه کی راسته قینه و، ئنجا نهو ناوانه ه داواكار و داخوازی نهوه ن كه نهوانیش فهه مانگه ی راسته قینه ی خویمان بییت.

ههه بهه جۆره ه، پهروهه دگاریتییی خوای گهوره داخوازی بوونی چه ندین ناوی جوانی راسته قینه یه، وهك: "الرحمن، الرزاق، الوهاب، الخلاق، الفعال، الكریم، الرحیم". نهه سیفه ت و ناوانه ه به هه مان جۆر داخوازی بوونی چه نه ئاویته یه کی راسته قینه ن تاكو تیایاندا دهربكه ون و بدهه وشینه وه.

جاماده م رهه وه انی ره یازی "وحده الوجود" ده لئین: "لاموجود إلا هو"، به مه ه سهه جهه می "بوونه وه ره ان" داده گره نه پله ی "نه ندیشه" و "عه ده م"، نهوه ههه ته نهه نهو ناوانه ی خوای گهوره چه شنی: "واجب الوجود، الموجود، الاحد، الواحد" له بهه ره چاویاندا به جۆر یکی راسته قینه دهه ده كه ون و له ناو فهه مانگه كانیاندا به چه شنیکی راسته قینه دهه وه وشینه وه. ته نهه ت گهه فهه مانگه و ئاویته كانی نهه ناوانه حه قیقی و

راسته قينهش نه بن - بهلكو عهده می و ئه نديشه می بن - هيچ زيائينك لهو ناوانه نادات، بگره لهوانه يه و جووده حقيقيه يه كه خاوينتر و بريسكه دارتر در بكه و يت گهر رهنگي و جوود له ئاوينه كه ی دا نه ييت. به لام لهم حالته دا ناوه جوانه كانی تری چه شنی: "الرحمن، الرزاق، القهار، الجبار، الخلاق" دهر كه وتن و دره وشانه وهی راسته قينه يان ناييت، بهلكو دهن به چه ند ناوينكي ئيعتباری و نيسي. له كاتيكدا كه ئهم ناوانه ش كتومت وهك ناوی: "الموجود" حقيقي و راسته قينه و ره سه نن و، هر گيز ناكريت سيهر و شوينكه وته بن.

جا هاو له بهريزه كان و موخته هيدان و پيشه و ايانی نالی بهيت - خويان لسی رازی ييت - كاتنی ئاماژه بۆ ده ستووری: "حقائق الأشياء ثابتة" ده كهن، دان به وه دا ده نین كه ناوه جوانه كانی خواي گه و ره خاوه نی دره وشانه وهی راسته قينه ن و، هممو و شتانی مه و جووديش دارای "بوون" يكن كه خواي گه و ره له رپی به ديه ئانیا نه وه پنی به خشيون. خۆ هر چه نده ئهم "بوون" ه له چاو "بوون" ی خاوه ندی "واجب الوجود" دا به سيهر و بوونينكي لاوه كي و لاواز داده نريت، كه چي له گهل ئهم شدا "بوون" يكي وه همی و ئه نديشه می نی به، چونكه خاوه ند خۆی له رپی دره وشانه وهی ناوی "الخلاق" ی خۆيه وه سيفه تی "بوون" ی به شتانی ناو بوونه وهر به خشيوه و هر خۆيشی دريژه به بوونيان ده دات.

نمونه ی دووه م: با و ادبنيين كه هر چوار ديوارى ئهم ژووره مان چوار ئاوينه ی گه و ره يان له سهر قايم كراييت. كه واته وينه ی ژووره كه له سهر هممو به كينكي ئاوينه كان دهرده كه و يت. به لام ئه و نده هه به كه هر بهك لهم ئاوينانه بهو شيويه ی كه له گهل پهنگ و سيفه تی خۆی دا بگوئجيت وينه كان دهرده خات، واته هر به كه بان دعه نينكي تايبه تبي ژووره كه پيشان ده دات..

جا ئه گهر دوو پياو رۇشته ناو ژووره كه وه و به كينكيان چاوی به يه كينك لهم چوار ئاوينه يه كه وت، ئه و له و باوه رده ده ييت كه: هر چي شتی ناو ژووره كه به له ئاوينه كه ی دا دهر كه وتووه. خۆ كاتنی كه ده بيستيت ئاوينه ی تر له ژووره كه دا هه به و ئه وانيش وينه ی شتانی ناو ژووره كه پيشان ده دهن، پنی و ده ييت كه ئه وانه وينه ی ئه و ئاوينه بچوو كانهن كه به بچوو كي له ئاوينه كه ی خۆی دا دهرده كه ون و جيگايه كي كه میان تيدا گرتووه، دواي ئه وه ی كه دوو جار بچووك بوونه ته وه و حقيقيه ته كه يان گۆرانی به سهر دا هاتووه! بۆيه ده لييت:

- من وینه که بهم جۆره ده بینم، کهواته حهقیقهت ئهمهیه که من ده بینم!
بهلام پیاوی دووهم پیتی ده لیت:

- به لئی وایه، تۆ وا ده بینیت و بینینه که شت راسته. بهلام له واقیعدا ئه وهی تۆ ده بینیت وینهی خودی حهقیقهت ته که نییه، چونکه جگه لهو ئاوینهیهی که تۆ تیای دا ده پوانیت چند ئاوینهیه کی تریش ههیه و، ئهوانیش بچووک و رهنگدانه وهی سییه ره کان نین وهک تۆ له ئاوینه که تدا ده یانینیت.

به وینهی ئهم نمونهیه، هه موو یه کیك له ناوه جوانه کانی خوای گه ورهش داخوازی ئاوینهی سه ره خۆی خۆیانن. بۆ نمونه: مادهم ناوه جوانه کانی: "الرحمن، الرزاق" دوو ناوی ره سه ن و حه قیقین، ئهوا داخوازی "بوون" ی بوونه وهرانیکن که شایسته ی ئهوان بن و موحتاجی ئهم چه شنه رۆزی و میهره بانیه بن.

جاههروهک ناوی "الرحمن" داخوازی چند به دیهاتوویه کی زیندووی ئهوتۆیه که له جیهاتیکی راسته قینه دا پیوستیان به رۆزی بیست، ناوی "الرحیم" ییش داخوازی بوونی به هه شتیکی راسته قینهیه.

له بهر ئهمانه، دانانی تنهها چند ناویکی دیاری کراوی چه شنی: "الموجود، الواحد، الاحد، واجب الوجود" به ناوی راسته قینه و، وه همکردنی ئه وهی که ناوه کانی تر سییه ر و شوینکه وهی ئهوانه بن، بریارینیکی داد په روه رانه نییه و لادانه له واجبی ریزنانی پیوست لهم ناوه جوانانه.

کهواته راسته شه قام، به لکو پینی "ویلایه تی کوبرا" هه ر تنهها پینی هاوه له به ریزه کان و ئه صفیا و تابعین و پیشه وایانی ئالی بهیت و پیشه ووا موچه هیده کانه، خوایان لئی رازی بیست. که رییه که دهسته ی یه که می قوتاییانی قورئانی پیروز گرتوویانه ته بهر.

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾

﴿رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ﴾

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

□ مه سه له ی سی ههم:

بریتی یه لهو مه سه له گرنگی که هه رگیز ناگونجی به "زیری" شی بکریته وه و، به حکمهت و فه لسه فه ش ناتوانریت ده رنجرت.

خوای گهوره فەر موویه تی:

﴿كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾ (الرحمن: ۲۹).

﴿فَعَالٌ لِّمَا يُرِيدُ﴾ (البروج: ۱۶).

پرسیار:

نهینی و حیکمه تی ئەم کارایی (فعالیه) یه چی یه که مرۆف سەرسام دە کات و لەم گەردوونەدا دەست بە کاره؟ بۆچی ئەم بوونەوهره هەمیشە بزۆکانه هیچ کات لە جوولە ناوہستن، بەلکو بەردەوام دەگۆرین و نوێ دەبنەوہ؟

وەلام:

روونکردنەوہی ئەم دانستە ھەزار لاپەرە ی دەوێت. بۆیە ئیستا ئەو روونکردنەوہیە دەخەینە لاوہ و، وەلامە کە ی بەو پەری پوختی لە دوو لاپەرەدا جی دە کەینەوہ و دەلین: ھەر کە سیڤ ئەر کینکی سروشتی ئەنجام بدات یان کارینکی گرنگی کۆمەلایەتی جی بە جی بکات و بۆ ئەنجامدانی ئەو کارە ھەوڵینکی سەروم بەدات، ئەوا بێ گومان ھەر کە سیڤ بیبینیت ھەست دە کات کە ئەنجامدەری ئەو کارە لەبەر دوو ھاندەر کارە کە ی رادەپەرنیت:

یە کەم: لەبەر ئەو بەرژوہەندی و بەروبووم و سوودانە ی کە ئەنجامی جی بە جی کردنی ئەو ئەرک و کارمەندی یەن و پێیان دەوتری: "عیللە تی غائی". دوو ھەم: مرۆف لە دەمی ئەنجامدانی ئەو ئەرکەدا ھەست بە خۆشویستن و شەوق و لەزەتیک دە کات و، ئەمانەش ھانی دەدەن کە بە گەرموگوری و شەوقەوہ کارە کە ی راپەرنیت. ئەمەیان پێی دەوتریت: "داواکار و داخواز" (الداعي والمقتضي). "خواردن" نموونە یە کە بۆ ئەمە..

ئەو ھەتا "خواردن": کارمەندی و ئەر کینکی سروشتی یە و، مرۆف بە ھاندەری چیژ و لەزەتی ئیشتیھای خواردن و، بە شەوق و تاسەوہ ھەز دە کات ئەنجامی بدات. ئنجما دوای ئەنجامدانی ئەم کارە، گەشە کردنی لەش و بەردەوامبوونی ژیانیش - وەک ئەنجام و بەروبوومینکی ئەو خواردنە - پەیدا دەبیت.

سەبارەت بە خوای گەورە شەوہ - والله المثل الأعلى - ئەوا ئەو کارایی یە ی کە لەم گەردوونە فراوانەدا دەست بە کارە و دلی مرۆف سەرسام و ژیریشی گەرفتاری سەرسوورمان و ھەپەسان دە کات، پالی بە دوو بەشی ناوہ کانی خواوہندەوہ داوہ و لە

ئهنجامي دهرخستى دوو حيكمهتى فراوانه وه جئ به جئ ده بن كه ههريه كهيان هئنده فراوان سنوورئك نى په ديارى و دهستيشانيان بكات.

حيكمهتى په كه م:

"ناوه جوانه كانى خواى گهوره" گه لئ دره وشانه وهى بئ ژماره و بئ سنوورىان ههيه، چونكه جؤراو جؤرى له راده به دهري بهديهاتوو ان ئهنجامى جؤراو جؤرى ئه دره وشانه وه بئ سنوورانه هيه.

واته ئه ناه جوانه داخوازى ئه وهن كه دره وشانه وهى جوانى په كهيان له ئاوينه ي نهخش و نىگاره كانياندا بئين و پيشانى غهبرى خؤشيانى بدن. به و اتايه ي كه ئه ناه جوانه داخوازى نوى بوونه وهى كئيبى گهردوون، واته نوى بوونه وهى دم به دم و چر كه به چر كه ئه بوونه وهرانه به بهر ده وامى و بئ راوهستان.

به و اتايه كى تر: ئه ناه داخوازى ئه وهن كه بوونه وهران سه ره له نوى و هه ميشه به نووسينكى ره وان و دانا و پر له واتاى ورد، بنووسرينه وه، به چه شينكى ئه وتو كه هه موو په كئى له و نووسراوانه خؤى له پيش چاوى بهديهته ره كهى دا و له بهر چاوى بوونه وه ره خاوهن ههست و شعوره كانيشدا ده ربخات و هانيان بدات بؤ خوئندنه وهى.

هؤكار و حيكمهتى دووههم:

ههروهك كارايى ناو سه رجه مى بوونه وهران له سه رچاوهى له زهت و ئيشتياها و شهوقيكه وه ههلقولاوه، ته نانهت هه موو كارايى پهك لهزه تيكي تئدايه، ته نانهت ههريهك له و كارايى يانه - خؤى له خؤى دا - جؤرى كه له جؤره كانى چئ و له زهت ..

سه بارهت به خواوه نديشه وه - والله المثل الأعلى - شهفه قهت و مهحه بيه تيكي موقه ددهس و په هاى و اى ههيه كه شاينى خواوه ندى و له گه ل دهوله مهندى و بهرز و بندى و خاوينى و كه مالى ئه ودا بگوبئين و شاينى بن.. پاشان شهوقيكى ره ها و موقه ددهسيه ههيه كه له و شهفه قهت و مهحه بيه ته وه هاتوه .. ئنجا شادمانى په كى موقه ددهسى ههيه كه له و شهوقه موقه ددهسه وه سه رچاوهى گرتوه و .. لهزه تيكي موقه ددهس و شاينيشى ههيه - گه ر ئه م ته عبيره دروست بيت - كه له و شادمانى په موقه ددهسه وه پهيدا بووه و .. پاشان ميهره بانى په كى په هايشى ههيه كه له و لهزه ته موقه ددهسه وه ههلقولاوه ..

جا هرچی ره زامه‌ندی گشتی و که مائی شامیل - له ناوه‌ندی کارایی توانستدا - له سهرجه می بوونه و هرا نه وه سهره‌لده دات و، ئه بنجای کامل بوونیان و ده‌رچوونی توانا و لیها تیانه له دؤخی "هیز" هوه به ره و دؤخی "کار" .. هرچی له مانه وه په‌یدا ده‌بیّت و سهره‌لده دات له: "ره زامه‌ندی موقه‌دهس" و "شانازی موقه‌دهس" - گهر ئه م‌تعبرانه دروست بن - هه‌موو ئه‌وانه، به‌و شیوه‌یه‌ی که شایان و تابه‌ت بن به‌خواوه‌ندی به‌خشنده‌ی میهره‌بانه‌وه، داخوازی کارایی په‌کی په‌ها و بی سنوورن.

جاله‌به‌ر ئه‌وه‌ی فه‌لسه‌فه و زانست په‌ی به‌م حیکمه‌ته ورده نابهن که له‌م کارایی به‌ده‌ست به‌کاره‌ی ناو بوونه و هردا هه‌یه، ئه‌وا، فه‌یله‌سووف و زاناکان ده‌چن: "سروشّت" ی که‌ر و لال و .. "ریکه‌وت" ی کتو کویر و .. "هۆکار" ه و شک و بی گیانه کان تیکه‌لی ئه‌م کارایی به‌بینه‌ره زانا و دانایه ده‌که‌ن. به‌و بی‌یه نه‌یانتوانی ری به‌نووری حه‌قیقه‌ت به‌ن، به‌ئکو گه‌لی دوور که‌وتنه‌وه و له‌ ری ترازان.

﴿قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ﴾.

﴿رَبَّنَا لَا تُرِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ﴾.

اللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى كَاشِفِ طَلْسَمِ كَائِنَاتِكَ بَعْدَ ذَرَاتِ الْمَوْجُودَاتِ وَعَلٰى آلِهِ وَصَحْبِهِ مَا دَامَ الْأَرْضُ وَالسَّمَاوَاتُ.

الباقی هو الباقی
سه‌عیدی نوورسی

مه كتووبى نۆزده هم

ئەم پەيامە زياتر لە سەئىد دانە لە موعجىزە كانى يىغەمبەرى ئازىز ﷺ روون دە كاتەو، كە ھەموويان بەلگەن لەسەر راستى يىغەمبەرىتى يە كەى. لە ھەمان كاتىشدا دەرى دەخات كە خۆى لە خۆى دا يە كىكە لە كەرامەتە كانى ئەو موعجىزانە و بەخشىكىكە لە بەخشىشە كانى ئەوان. بەم جۆرە، ئەم پەيامە شتىكى "خارىق" واتە دەراسا و لەعادەت بەدەرە، لە سەئىد روو ھەو:

يە كەم: دانانى ئەم پەيامە، بى ھىچ گومانىك، كارىكى لەعادەت بەدەر بوو. چونكە سەرەپاى ھىنان و رىوايەت كردنى ئەو فەرموودە زۇرانەى كە لە سەئىد لاپەرە زياتردا ھەن، بە بى گەرانەو ھە بۆ ھىچ سەرچاوەيەك دانراو ھە، لەم كارەدا تەنھا پشت بە "لەبەر بوون" بەستراو ھە. سەرەپاى ئەو ھەش كە لە دەروەى ئاودانى و لەناو دۆل و چىا و لە دەورو بەرى باخ و يىستانە كاندا، لە نزيكەى چوار پۆژ و، پۆژى بۆ ماو ھە سەئىد سەعات "واتە لە دواز دە سەعاتدا" دانراو ھە!

دوو ھەم: سەرەپاى دوو ردىژى ئەم پەيامە، ھەر كە سىك دەنووسىتەو ھە، چەندەش نوسخەى زۆرى لەبەر بگريتەو ھە، ھەر لە نووسىنەو ھەى بىزار نايىت و .. خويندەنەو ھەى بەردەوامىشى تام و لەزەتە كەى لەناو نابات.

ھەر لەبەر ئەمەش بوو كە ھىممەتى نووسەر ھەو تەمبەلە كانىشى بزواند و ھانى دان بۆ نووسىنەو ھەى، بە رادەيەك كە ھەر لە دەورو بەرى خۆمان و لە ماو ھەى تەنھا يەك سأل و لەو كات و بارودۆخە دژوارەدا، نزيكەى ھەفتا دانەيان لى نووسى يەو ھە. ئەمەش قەناعەتى بە كەسانى ئاگادارى بارودۆخ بەخشى كە ئەم پەيامە يە كىكە لە كەرامەتە كانى ئەو موعجىزانە.

سەئىد ھەم: وشەى: "رەسوولى ئەكرەم" (يىغەمبەر) ﷺ لە ھەموو پەيامە كەدا، لە گەل وشەى: "قورئانى پىرۆز" لە كەرتى پىنچەمدا، لە لای يە كىك لە نووسەر ھەو ھە كان بە يەك ئەندازە دەرچوون، بى ئەو ھەى خۆى بەمەى زانبيىت. ھەمان "تەوافوق" لە ژمارەى ئەم و شانەدا لە لای ھەشت نووسەر ھەو كەى تىرش رووى دا، بى ئەو ھەى كە سىيان بە كەسى تىران گەيشتەن، تەنانت پىش ئەو ھەش خۆمان بەمەمان زانبيىت. جا ھەر كە سىك خاوەنى كەمىك و يژدان بىت، ھەر گىز ئەم ديار دەيە ناخاتە ئەستۆى رىكەوتەو ھە. بەلكو ھەموو

كه سيك له وانهي كه ناگاداري هم كاره بوون، به به كيك له نهيني به كاني "غيب" و
كه رامه تيك له كه رامه ته كاني موعجيزه ي پيغمبريان ﷺ له قه له م دا.
همه له لايه كه وه ..

له لايه كي تریشه وه: بنچينه كاني سه ره تاي هم په يامه گه لسي گرن گن و .. نه و
فرمودانهش كه له م په يامه دان، سه ره راي نه وه ي هم موويان "صحيح" ن و، له لاي
زاناياني "زانستي فرموده" باوه ر پي كراون، سه ره راي همه و، له هه مان كاتيشدا، هم
په يامه زياتر نه و ريوايه تانه ي هيناوه كه له هم موويان چه سپاو تر و بي گومان ترن.
جا نه گه ر. عمانه وي سه رجهم سيفه ته كاني هم په يامه باس بكه ين، نه و ا پيويستمان به
په ياميكي تر ده بيت! له بهر نه وه، داوا له و بهر يزانه ده كه ين كه به تاسه وه ن بژ هم په يامه،
ده ست به خو يندنه وه ي بكه ن و، گه ر بژ به ك جار يش بو وه بيخو يئنه وه، تا كو خو يشيان
هه ست به و سيفه تانه بكه ن كه له م په يامه دا هه ن.

سه عيدي نورسي

ناگادار كردنه ويهك:

له م په يامه دا چه ندين فرموده ي پير وزي زورم هيناوه. له كاني
دانانيسي دا هيچ كنيكي فرموده م له لانه بوو. جا نه گه ر له وشه ي
هه ر فرموده يه كدا هه له يه كم كرديت، با چاك بكر يته وه، يان به
"الرواية بالمعنى" وه ر بگيرت. چونكه وته ي په سه ند كراوي زانايان له م
باريه وه نه وه يه كه دروسته فرموده به مه عنا ريوايه ت بكر يت. واته
گير ره وه ي فرموده بزي هيه واتاي فرموده كه به وشه ي خوي
ده ر بگيرت. جا هه ر هه له يه ك له وشه ي فرموده كاندا هه بوو، با به م
چاوه سه ير بكر يت.

سه عيدي نورسي

تبيني:

نه گه ر له داويني هه ر په راويژنيكي مه كتوبي نوزده هه مدا نه نوو سرا بوو: (دانهر) نه وه يان هي
وه ر گيري چاپه عه ره ي به كه يه، يان هي ئيمه يه. يان ته خريج كردني "فلاح عه بدور پر هه مان" ه و به
پوختي هيناو مانه.

(وه ر گير)

موعجیزاتی ئه حمه دی

جوانترین دروود و سلاو له سه ره خاوه نه که بیان بیت

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسِّحُّ بِحَمْدِهِ﴾

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا ۖ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكْعًا سَجْدًا يَتَكَبَّرُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَرْرَجٍ أَخْرَجَ شَطْنُهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ (الفتح: ۲۸-۲۹).

(له بهر ئه وهی له وتهی "نۆزدههم" و "سی و یه کهم" دا پیغه به ریتی پیغه به رمان ﷺ به چه ندين به لگه ی توندوتۆل و به هیز چه سپاند، نهوا با خوینه ری به ریتز له کیشه ی چه سپاندنی پیغه به ریتی به که ی دا سهیری ئه و دوو وتهیه بکات. به لام لیڤه دا بۆ مه بهستی تهواو کردنی ئه وانسه له وهی دا باس کراون، چه ند بریسکه یه که له و راستی به گوره یه روون ده که ی نه وه، له نیوان "نۆزده" ناماژه ی رهوان و پر له واتادا).

ناماژه ی رهوانی یه کهم

گومان له وه دا نی به که پهروه ردگار و دهسته لاتداری ئه م گهردوونه، هه ره کارینک ده کات، به زانایی و دانایی ده ی کات. که واته هه موو شت و لایه نیکی ئه م گهردوونه ده بینیت و ته گبیر و پلانی بۆ داده پێژیت و به زانستی خویشی هه موو شتینک چاره سه ره و

په وروده ده كات. ئەمەش بۆ مەبەستی ئاشكرا كردن و دەر خستنی چەند دانایی و ئامانجیك كه له و شتانهدا دەبێنرێن.

جا له بەر ئەوهی بەدیهێنەر زانایه، ئەوا دەبێ گۆزاش بێت، واتە بێش دەوێت. دیاره گوفتار و قسه كردنیشی له گەل ئەوانەدا دەبێت كه خواوهنی هەست و بیر و تیگە یشتن. تەنانەت له گەل ئەوانەدا دەدوێت كه باشترین جۆره كانی خواوهن هەست و شعور و تیگە یشتن كه "مرۆف" ه. جا مادەم گوفتار و قسه كردنی له گەل مرۆفدايه، ئەوا له گەل ئەو كه سانهدا دەدوێت كه شایستهی ئەوهن خواوهند گوفتاریان ئاراسته بكات و له ییگە یشتوانی نەوهی مرۆفن و، خواوهنی توانا و لیھاتوویی و ئامادەیی به كی بەرز و، چەندین رەوشتی جوان و شیرینیان هەیه و، شیاوی ئەوهن كه پێشەوا و پێشپهوی بەرهی مرۆف بن. كهواته هیچ گومانێك له وەدا نی به كه ئەو خواوهنده له گەل كه سێكدا دەدوێت (مەبەست حەزەرتی محەمەد ﷺ) كه هەموو دۆست و دوژمنێكی شایهتیی بۆ دەدەن له سەر ئەوهی خواوهنی بەرزترین توانا و لیھاتن و جوانترین ئاكار و رەوشته. ئەو كه سەی كه پێنج په كی خەلكی جیهان شوینی كه وتوون و شوین پێیان هەلگرتوو و، له ژێر سایهی ئالا مەعنهوی به كهی ئەودا نیرهی دانیشتوانی پرۆی زهوی پزیزان بهستوو و، بهو نوورهی كه له لای خواوهندهوه هینای، به درێژایی سیازده سەدهی رەبهق، ئابندهی پرووناك كردهوه. ئەو كه سەی كه هەرچی پڕۆه ئیمانداران پێنج جار پەیمانی له گەلدا نوێ ده كەنەوه و، داوای میهره بانی و بهخته وهری و ستایش و خۆشهویستی له خوای گهوره بۆ ده كەن. ئەو كه سەی كه خواوهند خۆشی ویستوو و، هەلی بژاردوو و، ستایشی كردهوه.

بەلێ، له گەل ئەو پێغمه به رەدا ﷺ دەدوێت، وهك له راستی دا له گەلی دوا.. دهیشی كات به پێشەوای خەلكی، ههروهك له راستی دا كرده بهو پێشەوايه.

ئاماژەى رەوانى دووهەم

پێغمه به ر ﷺ پێغمه به ریتیی خۆی ئاشكرا كردهوه و، بهلگەشی له سەر ئەمه پێشكەش كردهوه، كه بریتی به له "قورئانی پیرۆز". نزیکه ی ههزار موعجیزه شی به پروونی پیشان داوه، ههروهك له لای زانا لیکۆلەرە کان چه سپاوه^(۱).

(۱) بروانه: "فتح الباری" لابن حجر العسقلانی (۶/ ۵۸۲ - ۵۸۳) و "صحیح مسلم بشرح النووي" ۲/ ۱.

ئەم موعجىزەلەر بە گەشتى و بە چەشنى چەسپاوبى دەعوای پىغەمبەرىتى يەكەسى، بىن گومان و چەسپاون. بەلكو ئەوئەش كە قورئانى پىرۇز لەسەر زىمانى كافەرە كانەوئە دەيگىرىتەوئە و دەفەر موى: ئەو كافرانە موعجىزاتى پىغەمبەريان بە "سىحر" لە قەلەم داوئە، ئامازە بۇ ئەوئە دە كات كە تەنەت ئەو كافرانەش دانىان بە روودانى موعجىزە كانى پىغەمبەردا ﷺ ناوئە و نەيانتوانىوئە ئىنكارى بىكەن. بەلام لەبەر خۇ خىلافاندىن و لەخىشتە برىنى شۇنىكەوتووانىان، ناوى سىحريان لەو موعجىزەلەر ناوئە!

بەئى، بە ئەندازەى سەد دانە "تەواتور" موعجىزە كانى پىغەمبەر ﷺ موتەواتىر و بىن گومان و چەسپاون، كەواتە هېچ رىنگايەك نى يە كە بۇ ئىنكارى كرىنى ئەو موعجىزەلەر بىگىرىتەبەر.

موعجىزەلەر - خۇى لە خۇى دا - تەسلىقى خاواندى يەرورەدگارە بۇ دەعوای پىغەمبەرەكەسى. واتە وەك ئەوئە واپە خاواندى بىفەر موى: (ئەم بەندەبەى مىن راست دە كات، دەسا ئىوئەش بە گونى بىكەن)!

ئەمۇئەبەك بۇ روونكرەنەوئە ئەمە:

ئەگەر لە دىوئە خانى پادشا و بە ئامادە بوونى خۇى، بە كەسانى دەوروبەرى خۇتت وت: "پادشا فالانە كارى بە مىن سىپاردوئە ئەنجامى بەم"، كەسانى دەوروبەرىشت داواى بەلگەيان لەسەر ئەم قەسەبە لىن كرىت و، لەو كاتەدا پادشا ئامازەى كرىد كە: بەئى راست دە كات ئەو كارەم بىن سىپاردوئە، ئايا ئەم ئامازەبەى پادشا باشترىن و راستترىن بەلگە نايىت بۇ دەعواكەسى تۇ؟ خۇ ئەگەر پادشا لەوئەش زىياترى بۇ كرىت و، لەسەر داواى خۇت ياسا ئاسايبە كانى رۇژانەى خۇى بۇ گۇرپىت، ئايا ئەم كارەى پادشا باشترىن تەسلىق و سەلماندىن نايىت بۇ دەعواكەت؟ يان ئايا لەوئە بەهېزتر نى يە كە بلىت: (بەئى، راست دە كات)؟

دەعوای پىغەمبەرىش ﷺ لە پىغەمبەرىتى دا ھەر بەو جۇرەبە، چۇنكە پىغەمبەر ﷺ دەفەر موى: مىن نىراوى يەرورەدگارى ھەموو جىھانىانم، بەلگەشم لەسەر ئەم دەعوابەم ئەوئەبە كە كاتى پەنا و ھانا بۇ خاواندى دەبەم و لىنى دەپارىمەوئە، ئەو خاواندى ياسا ئەسبى يە كانى خۇى دە گۇرپىت. ئەوئەتا سەبىرى "پەنجە كام" بىكەن كە بە وئەبە پىنج سەرجاۋە ئاوبان لىن ھەلدە قولىت. سەبىرى "مانگ" بىكەن كە چۇن خاواندى تەنەبە بە ئەمۇئەبەكى پەنجەم دوو كەرتى دە كات. سەبىرى ئەو "دەرەخت"ە بىكەن كە چۇن دىت بۇ نام و تەسلىق دە كات و شايبەتى لەسەر پىغەمبەرىتىم دەدات. بۇ ئەو مۇشتە خۇراكە

بروانن كه تنانته بهشی دوو سنی كه سیش ناكات، كه چی وای لئی دیت بهشی دووسه و سنی سه د كس بكات..

بهم جۆره، پیغمبر ﷺ سهدان موعجیزه ی وهك ئەمانه ی پیشان داوه.

ئەوش بزانه كه بهلگه كانی راستی و پیغمبریتیی پیغمبر ﷺ تهنه له موعجیزانه دا نییه، بهلكو زانا ورده كار و لیکۆلهره كان رایان وایه كه هه موو رهفتار و كاروبار و ئاكار و گوفتار و ژیان و شیوهیه کی پیغمبر ﷺ ئیخلاس و راستگویی ئەو ده چه سپینن. تنانته بهشیکێ زۆری زانا جووله كه كان، وهك "عه بدوللای كوری سهلام" تهنه به چاو كه وتیان به پیغمبر ﷺ باوه ریان پی هینا. ئەوه تا "عه بدوللای كوری سهلام" ده لیت: (هه كه چاو به روخساری پیروزی ئەو كه وت، زانیم روخساری مروقی درۆزن نییه).

هه چهند زانا لیکۆلهره كان نریکه ی هه زار بهلگه یان له سه ره پیغمبریتیی و موعجیزه ی پیغمبر ﷺ هینا وه ته وه. بهلام نهك هه زار بهلكو هه زاران بگره سهدان هه زار بهلگه ی له سه ره هیه.. ئنجا سهدان هه زار كه سی وا كه له بیر كرده وه دا له یهك جیا وزن، له سهدان هه زار رینگاوه، راستی پیغمبریان ﷺ بۆ ده ره كه وتوو وه باوه ریان پی هیناوه، تنانته هه ره قورئان خۆی هه زار دانه بهلگه له سه ره پیغمبریتیی پیغمبر ﷺ ده رده خات. جگه له و چل پرووی ئیعجازه ش كه له خۆی دا هیه.

جال به ره ئەوه ی "پیغمبریتیی" له به ره ی مروفا شتیکی چه سپاوه و هیه و پرووی داوه و، له به ره ئەوه ی سهدان هه زار مروف هاتوون و پیغمبریتیی خۆیان به خهلك راگه یاندوو وه چه نندین موعجیزه شیان له م پیناوه دا پیشان داوه، ئەوا گومان له وه دا نییه كه پیغمبریتیی چه ره ته ی محمد ﷺ له هی هه موویان چه سپاوتره. چونكه چۆنیتیی هه لسو كه وتی پیغمبران له گه ل نه ته وه كانیاندان و، ئەو شتانه ی كه بهلگه ن له سه ره پیغمبریتیی پیغمبرانی وهك چه ره ته ی موسا و عیسا - دروودی خویان له سه ره ییت - هه موو ئەو شتانه، به جوانترین و باشترین شیوه و چا کترین ناوه رۆكه وه، له پیغمبره ی ئیسلامدا ﷺ هاتوونه ته دی.

جال به ره ئەوه ی كه هۆی پیغمبریتیی له م پیغمبره دا ﷺ زۆر پروونتر هاتوو ته دی، ئەوا بی هیج گومانیک پیغمبریتیی ئەم له هی ئەوان گه لئی پروونتر و چه سپاوتر و بی گومانتره.

نامازەى رەوانى سى ھەم

موعجىزاتى پىغەمبەر ﷺ گەلى زۆر و جۇراو جۇرن. چونكە لەبەر ئەو ھى پىغەمبەر پىتى يە كەى گىشتى يە و ھەموو بوونە و ھەران دە گرېتەو، ئەو الە گەل زۆرى ھى جۇرە كانى بوونە و ھەردا موعجىزە ھى ھەيە.

با ئەمە بە ئوونە پروون بگەينەو:

ئە گەر نوينەرىكى بەرپز لە لاين پادشاھە كى گەورەو بۇ شارىك بچىت، كە چەندىن كۆمەلى جۇراو جۇرى تىدا بىت و، چەند ديارى يە كى بەنرخى جياجىاي بۇ ھەموو ئەو كۆمەلانە ھىنا بىت، ئەو ھەموو چىن و كۆمەلىك لە كۆمەلانى شار نوينەرىك بە ناوى خۇيانەو دەنېرن بۇ بەخىرھاتن و پىشوازى كردن لەو نوينەرى ھى پادشا.

ھەر بەو جۇرەش كە جىھان بە ھاتنى نوينەرى پادشاى ئەزەل و ئەبەد، كە پىغەمبەرى سەرورە ﷺ، شاد و بەھرەمەند بوو و، ئەم پىغەمبەرە ﷺ لە لاين خواو ھەندى پەرورەدگارى ھەموو جىھانە كانەو بۇ لاى سەر جەم خەلكى سەر پرووى زەوى رەوانە كراو، چەندىن ديارى مەعنەوى و پراستى پروونى ئەو توشى لە گەل خۇدا ھىنا كە پەيوەندىيان بە ھەموو بوونە و ھەرانەو ھەيە. لەم كاتەدا، لە لاينى ھەموو دەستە و تاقيمىك لەم جۇرانەى بوونە و ھەرەو - ھەر يە كەيان بە زمانى تايبەتتى خۇى - نوينەريان بۇ پىشوازى لىكردن و بەخىرھاتنى ئەم پىغەمبەرە ﷺ ھات و، ھەر يە كەشيان موعجىزە ھى دەستە و تاقيمى خۇيان لە بەردەم پىغەمبەردا ﷺ پىشكەش كرد. بەمەش تەسلىق كردن و بەخىرھاتنى پىغەمبەريان ﷺ دەرىپى. ئەو ھەبو ھەر لە بەرد و دار و ئاو و مرقۇھەو، تا دە گاتە مانگ و خۇر و ئەستىرە كان، ھەموو ئەم كارەيان ئەنجام دا. وەك بلىتى ھەر يە كەيان بە زمانى ھالى خۇى دەلىت: "ياخو بەخىر بىت!"

لە پراستى دا باسكردنى ئەو موعجىزانە پىويستى بە نووسىنى چەندىن بەرگ كىتب ھەيە، چونكە گەلى زۆر و جۇراو جۇرن. ئەو ھەتا زانا پاك و خواناسە كان چەندىن بەرگى گەرەيان سەبارەت بە بەلگە كانى پىغەمبەر پىتى و موعجىزاتى پىغەمبەرەو ﷺ بە درىۋى نووسىو.

به لآم ئيمه ليړه دا، له ناو جوړه همه كي يه كاني ئهو موعجيزانه ي پيغمبردا ﷺ به چهند پوخته نامازه يه ك و ازدهيښين و، نامازه بو ئهو موعجيزانه ده كه ين كه به ته و اوى و قه طعى چه سپاون و موته و اتيرى معنه وين.

به لگه كاني پيغمبريتي پيغمبر ﷺ دوو به شن:

(يه كه هم): ئهو حاله تانه ي كه به "تيرهاص" ناو نراون و برتيرين له و رووداوه ده را سايبانه ي له پيش پيغمبريتي دا روويان داوه و په يوه ندى يان به پيغمبريتي يه كه يه وه هيه. هه روه ها ئهو حاله تانه ش كه رووداوى له عاده ت به دهرن و له كاتى له دا يكيوونى دا روويان داوه.

(دوو هم): به لگه كاني ترى پيغمبريتي ئهو، ئه مانه ش دوو به شن:

يه كيكيان: ئهو رووداوه له عاده ت به دهرانه يه كه پاش له دا يكيوونى و بو ته سديقى پيغمبريتي ئهو روويان داوه.

دووه ميان: ئهو رووداوه له عاده ت به دهرانه ي كه له سه رده مى ژيانى پيرؤزى دا ده ر كه و تون. ئه مانه ش ده كرپن به دوو به شه وه:

يه كه م: به لگه كاني پيغمبريتي ئهو، كه له خودى پيغمبردا ﷺ و له ژيان و شيوه و په وش و كه مالى عه قلى دا ده ر كه و تون.

دوو هم: ئهو به لگانه ي كه له ده روه ي زاتى پيرؤزى دا ﷺ و اته: له ده ورو به ر و گه ر دووندا ده ر كه و تون. ئه مانه ش ديسان دوو به شن:

به شى يه كه م: معنه وى و قورثانى يه.

به شى دووه هم: ماددى و گه ر دوونى يه. ئه مه ش ده بيت به دوو به ش:

به شى يه كه م: ئهو موعجيزانه ي كه له سه رده مى بانگه وازى پيغمبريتي دا ده ر كه و تون. ئه مانه ش يان له به ر شكاندنى فيز و دهمار و سه رسه ختبي كافران بووه، يان بو به هيز كردنى ئيمانى ئيمانداران. وهك: له ت بوونى مانگ و .. هه ل قولانى ئاو له نيوان په بنجه پيرؤزه كاني و .. تير بوونى خه لكينكى زؤر - به به ره كه تى ئهو - له خؤرا كينكى كه م و .. قسه كردنى نازه ل و به رد و دار له خزمه تى دا و .. چه ندين موعجيزه ي هاو چه شنى ترى وهك ئه مانه له و موعجيزانه ي كه ده گه نه بيست جزو و، هه ر جوړه شيان له پله ي ته و اتورى معنه وى دايه و، له هه ر يه كه شيان چهند غمو نه يه ك دووپات بوونه ته وه.

بهشى دووهم: ئهو پرووداوانه ن كه خواوهند پيغهمبهرى ﷺ له باره يانه وه ئاگادار كر دوو ته وه و، له پيش پروودانيان پيغهمبهر ﷺ هه والى پروودانيانى داوه و، پاشانيش چۆنى فرمووه ههر بهو جۆره هاتوونه ته دى.

وا ئيمهش ئيستا دهست بهم به شى دوايى ده كهين، بۆ ئه وهى بگهينه پيرستىكى گشتىي يهك له دواى يهك^(۱).

ناماژهى رهوانى چوارهم

ئهو هه واله غهيبى يانهى كه خراى ئاگادارى غهيب پيغهمبهرى ﷺ له باره يانه وه ئاگادار كر دوو ته وه و ئه وپيش رايگه ياندوون، هينده زۆرن كه له ژماره نايه ن. له وتهى بيست و پينجهمدا - كه تايه ته به "ئيعجازى قورئان" وه - ناماژه مان بۆ جۆره كانى كر دوو وه به لگه كانيشيمان ههر له وئى هينا وه ته وه. له بهر ئه وه، ههر چى هه والدانى شتى په نهان هه ن و په يوه ندى يان به خوايه تىي خوا و گهر دوون و قيامه ت و سه رده مه رابور دوو وه كان و پيغهمبهره پيشووه كانه وه - درووديان له سه ر بي ت - هه يه، هه موويان له وئى باس كراون و، ههر كه سيك ده يه وئى له م باره يه وه ئاگادار و شاره زايي ت، با سه يرى ئهو وته يه بكات.

به لام ليژه دا چه ند نموونه يهك له وه هه والدانه غهيبى يه راستانه ده هينيه وه، كه پيش پروودانيان، پيغهمبهر ﷺ هه والى له باره يانه وه داوه، له وانى كه دواى خۆى و له رۆژانى داهاتوودا دينه رپى ئالى بهيت و هاوه لان و نه ته وه كهى.

جا بۆ تيگه يشتى ته واوه تى له م راستى يه، واله پيشدا - وهك پيشه كى يهك - شهش بنچينه باس ده كهين:

● بنچينهى يه كه م

ده گونجى هه موو حاله تيكي پيغهمبهر ﷺ بكرى ت به به لگه ي راستىي پيغهمبهر و شايه ت له سه ر پيغهمبهرى يه كهى. به لام ئه م قسه يه ئه وه ناگه يه ني ت كه ههر چى ره فتار و حاله تى پيغهمبهر ﷺ هه يه هه موويان له عاده ت به ده ر بن. چونكه خراى گه وره كه پيغهمبهرى ﷺ نار دوو وه، وهك "مرؤفكى پيغهمبهر" نار دوو يه تى. بۆ ئه وهى به كردار و

(۱) به لام به داخه وه نه متوانى بهو جۆره ي مه به ستم بوو بيان نووسم، به لكو به بن ويستى خۆم چۆم به دلدا هات هه ر وه هاش نووسيم، بن ئه وهى بتوانم چاوديرىي ئه م دابه شكردنه بكه م. (دانه ر)

رهفتاره کانی بیټ به رابهر و پیشه‌نگی سرجه‌می مرفایه‌تی له گشت رهفتار و جمو جوتیکیاندا، تا کو بهم پیشه‌وایه‌تی‌یهی خوئی، به‌خته‌وهری هردوو دنیایان بؤ بهینته‌دی و، لایه‌نه نائاسایی و له‌عاده‌ت‌به‌ده‌ره کانی سنعه‌تی په‌روه‌ر دگار و کارورباری توانستی خواوه‌ندیشیان له شته ئاسایی‌یه کاندا پیشان بدات، ئەو شته ئاسایی‌یانه‌ی که ههریه که‌یان موعجیزه‌یه که بؤ خوئی.

خۆ ئە گهر هه‌موو رهفتار و کردارینکی پیغمه‌مهر ﷺ له‌عاده‌ت‌به‌ده‌ر و له سه‌رووی توانای مرفه‌وه بو‌وايه، ئەوا بؤی نه‌ده‌گونجا که بیټ به پیشه‌نگ و پیشه‌وینکی ئەوتۆ که شوین پیی هه‌لبگیریت و، هه‌لسو که‌وت و حاله‌ت و کردار و رهفتاره کانی چاویان لئ بکریت.. له‌بهر ئەمه، پیغمه‌مهر ﷺ جار به‌جار و به‌پیی پیوست و بؤ مه‌به‌ستی چه‌سپاندنی پیغمه‌بریتی‌یه که‌ی نه‌بوايه له به‌رده‌م کافره سه‌سه‌خته کاندا، په‌نای بؤ پیشاندانی موعجیزات نه‌ده‌برد.

جا له‌بهر ئەوه‌ی یه‌کیک له‌ داخوازی‌یه‌کانی ئەو ته‌کلیفه‌ی که خواوه‌ند له‌ به‌نده‌کانی ده‌کات، بریتی‌یه له‌وه‌ی که مرفۆف رووبه‌رووی تاقیکردنه‌وه (الإبتلاء) بیته‌وه و، خواوه‌نی ویست و ئیختیار بیټ له‌ کرده‌وه کانی‌دا، ئەوا خواوه‌ند موعجیزه‌ی به‌سه‌ر مرفۆفدا زال نه‌کردوه، بؤ ئەوه‌ی ته‌سدیق و باوه‌ر به‌ زۆر له‌ مرفۆفدا دروست نه‌بیټ. چونکه نه‌ینی تاقیکردنه‌وه و حکمه‌تی ته‌کلیف داخوازی ئەوه‌ن که ده‌رگای ویست و ئیختیار له‌ به‌رده‌م ژیری‌دا بجزیته سه‌رپشت و ئەم ئیختیار و ویسته‌ی لئ دانه‌مالریت. خۆ ئە گهر موعجیزه به‌ چه‌شنیکی زۆر به‌دیهي ده‌ر بکه‌وتایه، ئەوا هیچ ئیختیار و ویستیک له‌ به‌رده‌م ژیری‌دا نه‌ده‌مایه‌وه و، ئەو کاته ئەبووجه‌هلیش وه‌کو ئەبووبه‌کر - خوای لئ رازی بیټ - ته‌سدیقی ده‌کرد و، ئنجا هیچ سوودیک له‌ ته‌کلیف و هیچ ئامانجیکیش له‌ تاقیکردنه‌وه‌ی مرفۆفدا نه‌ده‌ما و، خه‌تووزی بی‌بایه‌خ و ئەلماسی به‌نرخ وه‌کو یه‌کیان لئ ده‌هات.

به‌لام ئەو شته‌ی مرفۆف ده‌خاته سه‌رسوورمانه‌وه، ئەوه‌یه که له‌ کاتیکدا هه‌زاران که‌س، له‌وانه‌ی که ره‌گه‌زی هه‌ریه که‌یان له‌وانی تر جیايه، ته‌نها به‌ پینمایی‌یه‌کی پیغمه‌مهر ﷺ، یان به‌ فهر مووده‌یه‌کی ئەو، یان ته‌نها به‌ ته‌ماشاکردنیک دیدار ییروز و جوانی، یان به‌ شتیکی تری هاوچه‌شنی ئەمانه، ئیمانیا بئ هیناوه.. هه‌روه‌ها له‌ کاتیکدا که هه‌زاران زانای ورده‌کار و رۆشنیری لیکۆلهر، به‌هۆی ئەو هه‌واله‌ راست و

موتەواتیرانەى كە لە بارەى راستیى ینگەمبەر ﷺ و رەفتارە جوانە كانیەوہ پینان گەشتوہ، ھەموو ئیمانیان پین ھیناوە..

لە كاتیكدا كە ھەموو ئەوانە ئیمانیان ھیناوە، ئایا جینی سەر سوورمان نی یە كە بەدبەختانی سەردەمى خۆمان ئەم ھەموو بەلگە روون و ئاشكرایانە دەبینن، كە چى وەك بلیى ھیشتا پینان كەم بێت و ھانیا نەدات بۆ ئیمان پین ھینان و تەسلیق كردنى، ئەوہ تا دەبینیت بەرەو ھەلدیری گومراپی ھەلدە خلیسكین و ئیمان ناھینن..
بەئى، ئایا ئەمە جینی سەر سوورمان نی یە؟!

● بنچینەى دووھەم

ینگەمبەر ﷺ "مرؤف"ە، كەواتە لە روانگەى مرؤفیتی یە كە یەوہ مامەلە لە گەل خەلكى دا دەكات.. لە ھەمان كاتیشدا "ینگەمبەر" یكى ئەمینە و، لە لایەن خواى گەورەوہ رەوانە كراوە و، بە ناوى خواوە دەدوینت و راگە یە نەرنكى راستگۆى فەرمانە كانى خواوە نندە. كەواتە ینگەمبەریتی یە كە ی پشت بە راستیى سەرووش (الوحى) دەبەستیت. "سەرووش" یش دوو بەشە:

یە كەم: سەرووشى راشكاو (الوحى الصریح). وەك قورئانى پیرۆز و چەند "حەدیث" یكى قودسى. ینگەمبەر ﷺ لەم جۆرە سەرووشەدا ھەر تەنھا راگە یە نەرە، بى ئەوہى ھىچ دەستكارى یە كى تیدا بكات.

دووھەم: سەرووشى ناوہ كى (الوحى الضمى). پوختە و كورتەى ئەم بەشەیان پشت بە ئیلھام و سەرووش دەبەستیت، بە لام درێژە پیندان و روونكردنەوہ كە ی دەگەرپتەوہ بۆ ینگەمبەر ﷺ. واتە روونكردنەوہى ئەم جۆرە سەرووشە لە لایەن ینگەمبەرەوہ یە ﷺ. ھەندى جار لەم روونكردنەوہ یەدا پشت بە ئیلھام و سەرووش دەبەستیت و، ھەندى جارى تریش بە فیراسەتى تاییەتى خۆى. ئەم جۆرە روونكردنەوانەش كە ینگەمبەر ﷺ بە ئیجتیھادى تاییەتى خۆى دەیانكات، یان ئەوہ یە بەو ھىز و توانا قودسى یەى كە لە ینگەمبەریتی یە كە ی دان دەیانكات، یان وەكو مرؤفیک و بەیى ئەو ئاستەى كە عورف و داب و نەرىت و بیری خەلكى تیدا یە، روونیان دەكاتەوہ.

كەواتە ناییت لە روانگەى سەرووشى رووتەوہ سەبرى گشت لایەنە كانى ھەموو فەرمودە یەك بكریت و، لەو مامەلە و بیر كردنەوہ یەدا كە لەسەر خواستى "مرؤفیتی" یە كە ی لە ینگەمبەرەوہ ﷺ بیسراوہ و وەرگیراوە نابى بۆ ئاسەوارى "ینگەمبەریتی" یە كە ی بگەرپین.

جاله بهر ئهوهی هه ندئێ رووداو هه ن که "سرووش" به شیوهیه کی پوخت و ره هاله باره یانهوه ده دویت و، پاشان پیغه مبه ر ﷺ به فیراسه تی تایبه تی خۆی، یان به گوێره ی روایی عورفی گشتی^(۱)، پرونیان ده کاته وه، ئه واهه ندئێ جار پیوست به لیکدانه وه ی ئه م جزره کیشه و موله شایهانه ده کات که له و پروونکرده وه یه دا هه ن. چونکه هه ندئێ (راستی) هه ن به لیکدانه وه و نموونه هینانه وه نه ییت ناتوانریت خه لکیان له تی بگه یه نریت.

نموونه ی ئه مه ش وه ک ئه وه ی که جارێکیان ئه وانیه له ده وروبه ری پیغه مبه ردا ﷺ دانیشبوون، گوئی یان له زرمه و ده نگیکه بلند و گه وره بوو. پیغه مبه ر ﷺ رووداوه که ی بۆ پروون کردنه وه و فه رمووی:

(ئه وه ده نگه ی به ردیکه حه فته ساله تلیر ده بیته وه، وا ئیستا گه یشته بنکی دۆزه خ)!

هیشتا سه عاتیک به سه ر ئه مه دا تی نه په ری بوو، یه کیك هاته کۆره که و وتی:

(فلا نه مونافیقی به ناو بانگ، که ته مه نی گه یشتبووه حه فته سال، مرد و به ره و دۆزه خ

که وه ترئ)!

ئه مه ش لیکدانه وه ی ئه و ته شبیه پر له به لاغه ت و جوانه ی پیغه مبه ر بوو ﷺ که زووتر له پروونکرده وه ی رووداوه که دا باسی کردبوو.

● بنچینه ی سه هه م

ئه و فه رمووده و رووداوانه ی که ده ماو ده م گێرراونه ته وه، ئه گه ر "موته واتیر"^(۲) بوون، ئه و به "قه تعی" (بئێ گو مانی) چه سپاون و دلنیایی ده به خشن.

"موته واتیر" یش دوو به شه:

یه که م: ته و اتوری سه ریخ (راشکا و)، که پێشی ده و تریت: ته و اتوری له فزی.

دوو هه م: ته و اتوری مه عنه و ی. ئه مه ش دوو به شه:

(۱) وهک له ریکه خستی سوپا و کاروباری جهنگ و بازرگانی و کشتوکال و... هتد.

(۲) "موته واتیر": به و ریوايه ته ده لێن که کۆمه لێکی زۆر له کۆمه لێکی زۆری تره وه ده ماو ده م هینا بیتیان و به و جزره له هاره لانه وه تا گه یشتبته سه رده می تایبعی تایبعین (که ته دوینی سونه تی تیدا کراوه) و، هه ریه ک له و کومه لانه ش له وانه بن که هه رگیز نه گو ئنجی له سه ر درۆ کردن و هه والی ده مه له به ست یه کیان گرتیبت. زانایانی زانستی "اصول الفقه" خه به ری موته واتیر به "قطعی الورود" له قه له م ده دن. واته: هه یچ گو مانیك له وه دا نی یه که له پیغه مبه ره وه ﷺ گێرراوه ته وه.

بەشى يەكەم: پىي دەوترىت: "سكووتى" واتە: دەرپرېنى رەزامەندى بە بى قسە كردن لە ئاستى دا. ئمۇنەى ئەمە زۆرە، وەك ئەوەى كە ئەگەر يەكك لەناو دەستە و كۆمەلە كەى خۆى دا پروداونكى گىرپايەو كە لە بەرچاوى ئەواندا پرووى دابوو، هېچ كەسكىش لەو كۆمەلە بە درۆى نەخستەو و ھەموويان لە ئاستى دا بى دەنگ بوون، ئەوا ئەم بى دەنگ بوونەيان ئەو دەگەيەنئ كە ئەوانىش تەسلىقى دەكەن و ئەو پروداو لە راستى دا بوو و پرووى داو. بە تايەتى ئەگەر ئەو پروداو پەيوەندى بەو كەسانەو بىت و ئەوانىش ئامادەى ئەو بەن كە ئەگەر پروداو كە بە درۆيان بە ھەلە بگىرپتەو رەخەنى لى بگرن و بەرپەرچى بدەنەو و ھەرگىز بە ھەلە پارزى نەبن، تەنەت "درۆ" بە لايانەو شتىكى زۆر ناشىرىن و ناپەوا بىت.. جا ئەگەر لەم چەشنە كاتەدا ئەوان بى دەنگ بەن، ئەوا ئەم بى دەنگ بوونەيان بەلگەيە لەسەر ئەو كە ئەو پروداو بە بى گومانى پرووى داو.

بەشى دووھەمى ئەواتورى مەعنەوى: برىتى يە لەوەى كە ئەو كەسانەى پروداونك دەگىر ئەو، لە ئەندازەيە كى ھاوبەشى ئەو پروداو دا يە كيان گرتىت، ھەرچەندەش دانە دانەى رپوايەتە كانيان جۆراو جۆر بەن.

ئمۇنەى ئەمە وەك ئەوەى كە ئەگەر بوترىت: يەك "ئۆقىە"^(۱) خواردەمەنى، دووسەد كەسى تىر كر دوو. ئەو كەسانەى كە ئەمە دەگىر ئەو، بە چەند شىو و دەستەواژەيە كى جياجيا باسى دەكەن. دەبىنئ ھەندىكيان سەد كەس باس دەكات و ھەندى دووسەد و ھەندى سى سەد و، ھەندىكى تر دوو "ئۆقىە" خواردەمەنى باس دەكات.. ھەر وەھا بەم جۆرە.

دەبىنئ ھەموويان لە ئەندازەيە كى ھاوبەشى پروداو كە دا يە كيان گرتوو، كە برىتى يە لە: "تىر بوونى خەلكىكى زۆر بە خۆراكىكى كەم". كەواتە پروداو كە بە شىو بە كى رەھا پرووى داو و مەتەواتىرى مەعنەوى يە و دلنىايى دەبەخشىت، ئىتر جۆراو جۆرى شىو كانى لە رپوايەتە جياجيا كاندا ھېچ زيانىك بەو دلنىايى يە ناگەيەنئ. "خەبەرى ئاحاد" يش^(۲) كاتى و ھەيە لە ناوەندى چەند مەر جىكى تايەتى دا وەكو مەتەواتىر "قەتەى يەت" (واتە: بى گومانى) دەبەخشىت. بەلكو ھەندى جار بە بۆنەى چەند نىشانە و بەلگەيە كى دەرە كى يەو ئەم قەتەى يەتە دەگەيەنئ.

(۱) يەك ئۆقىە دەكاتە نرىكەى ۲۱۳ ۶ گرام.

(۲) "خەبەرى ئاحاد" بەو رپوايەتە دەلئىن كە ژمارەيە كى كەمتر لە ژمارەى ئەواتور گىرپايتانەو.

ٿيڙ بهم جڙهه، بهشي هره زوري بهلگه ڪاني پڻغه مبهري تي و موعجيزاتي پڻغه مبهري ﷺ له رڻي ته واتوري صهريح، يان مهنهوي، يان سڪوتي يهوه (که جڙيڪي ته واتوري مهنهوي به) به دهستان گهيشتون. به شيڪي تريشيان له رڻگاي "خه بهري ٿاحاد" هوه گهيشتو ته دهستان که پيشه و اياي زانستي "جهرح و ته عديل" له نيوان چهند مهر جيڪي تايه تي دا وهريان گرتووه و پڻي رازي بوون و، بهم بڙنه يهوه بووه به "فته تي" و وهك ده لاله تي فهر مووده ي موته واتيري لڻ هاتووه.

جا نه گهر چهندين زاناي ليڪڙهري "زانستي فهر مووده" وهك خواهه ناني "صباحي سيته" (۱) و له پيشه ڪي يانهوه هه لکه و توواني وهك ٿيمامي بوخاري و موسليم که هره به ڪهيان - به لاي که موهه - سه دهزار فهر مووده ي له بهر بووه، هره وهه هزاران پيشه و او زاناي خواناس، له وانه ي که نزيکه ي په نجا سال نوڙي به ياني يان به ده ستوڙي عيشاوه نه دا ڪردووه ..

نه گهر نه مانه و زاناياني تري هاو چهنديان "خه بهري ٿاحاد" يان به لاره صحیح بيت، نه و اهيچ گوماننڪ له ودها نامينته وه که خه بهري ٿاحاد فته تي به و، له م پرووه و حوڪمي له هي "موته واتير" که متر ني به.

به لڻ، زاناياني "زانستي فهر مووده" و په خنه گراني ٿم بواره، به راده يه ڪي وا ڪارامه ي و پسڙي يان له م هونه ردها پيدا ڪرد، که له نه نجامدا تواني يان و ته ي پڻغه مبهري ﷺ و په وانبيڙي گوزارش و شيوه ي روون ڪردنه وه ڪاني، له و ته ي غهيري ٿه و جيا بکه نه وه، به چه شني که نه گهر يه ڪ و ته ي "هه ٿبه ستر او" (موضوع) له نيوان سه ده فهر مووده دا بينن، يه ڪسر جيا ي ده که نه وه و ده يگير نه دواوه و ده لڻن: (نه م هه ٿبه ستر اوه) و هر گيز نا ڪرڻ فهر مووده ي پڻغه مبهري بيت ﷺ.

بهم جڙهه ٿه و زانايانه وهك "صهر راف" ي شاره زا و ڪارامه يان لڻ هات و، فهر مووده ي راسته قينه ي پڻغه مبهريان ﷺ له و خلتانه پاڪ و جيا ڪردوه که تيڪه لڻ بوو بوون.

(۱) خواهه ناني ٿه و ڪٿيانه ٿم شمش پيشه و ايهن: "ٿيمامي بوخاري و موسليم و نه بوود اوود و تيرميذي و نه سمائي و ٿين ماجه". چوار ڪتبه که ي ٿم چوار پيشه و ايه ي دواي بيان ده و تري: (السنن). جگه له مانيش چهندين زاناي تري فهر مووده ههن، وهك: ٿيمامي مالڪ و ٿيمامي نه حمده و داره مي و به بهه قه و ته بهراني و حاڪم .. هند

بهلام هندی له زانا لیکۆلهره کانی چهشنی "ابن الجوزي" هینده توندوتیژی یان له رهخنه سازی فهرموده کاندانواند که هندی فهرمودهی "صحيح" یان به "هلبه سزاو" له قهلام دا!

دهبی ئه وهش بزاین که ئه گهر به ههر وتهیهك وترا: "موضوع" ئه وه ناگهیه نیت که و اتاکه ی ههله و خراپه، به لکو ئه وه ده گهیه نیت که وتهی پیغمبه ر ﷺ نی یه!

پرسیار:

ئایا چ سوودیك له باسکردنی "سه نه د" ی^(۱) دوور و دریزی وهك: "عن فلان.. عن فلان" دا ههیه و، چ كه لکیك له ناوبردیاندا ده ست ده كه ویت؟

وهلام:

سوودی زۆری تیدا به. چونکه باسکردنی ئه م سه نه ده درێژه جوړه به كدهنگی به کی تایبه تی ده رده خات له نیوان ئه و زانایانه ی له سه نه ده كه دا ناویان هاتوه، كه تابلی راستگو و جیسی باوه ر و متمان ه. كه واته باسکردنی ئه و ناوانه له سه نه ده كه دا، بهیهك گه یشتن و پشتگیری كردنی به كتریی زانا لیکۆلهره كان له و فهرموده یه دا ده گهیه نیت و، وه كو ئه وه وایه كه ههر زانا و ئیمامیك ناوی له سه نه ده كه دا ههیه، مۆری خو ی له و فهرموده یه داییت و، ئیمزای "صحيح" بوونی كرده ییت.

پرسیار:

بۆچی هه موو موعجیزاتی پیغمبه ر ﷺ به وینه ی حوكمه شه رعی به پیوسته کانی تر، به گرنگی به کی زۆر تر و، هه موویان به ته و اتور و له رینگای جیا جیا وه نه گپرا و نه ته وه؟

وهلام:

له بهر ئه وه یه كه زۆرینه ی خه لکی، زۆر به ی كاته كان، پیوستی به کی زۆریان به حوكمه شه رعی به كان ههیه، كه واته ئه م حوكمه شه رعی یانه سه باره ت به وان "فه رزی عهین" ن^(۲). چونکه ئه م حوكمانه په یوه ندی یان به هه موو كه سیكه وه ههیه. به لام مرؤف له هه موو كاتیكدا پیوستی به موعجیزات نی یه. خو ئه گهر واش دابنیین كه پیوستیان به بیستنی موعجیزات بییت، ئه و ا گهر یهك جار ئه و موعجیزانه بیستزین سه روزیاده و،

(۱) "سه نه د": له زانستی جه دیدا به ناوی ئه و زنجیره زانایانه دهوتریت كه یهك له دوا ی یهك ههر له و هاوه له وه كه له زاری پیغمبه ری ﷺ بیستوه تاده گاته كۆتایی زنجیره كه، فهرموده كه یان ده ماو ده م هینا وه.

(۲) "فه رزی عهین": به و حوكمه شه رعی یانه دهوتریت كه له سه ر هه موو موسلمانینکی بالفی عاقل فه رزه جی به جی یان بكات.

پيويست ناكات هموو كه سيك ييانبيستيت. واته "فهرزي كيفايهت" ن^(۱)، كه واته
ئوه نده بهسه كه هندی كهس ئه مو عجيزانه بزائن.

هر له بهر ئه مهيه كه هندی جار ده بينيت روودانی مو عجيزه يهك چەندین ئه وه نده
حوكميكي شهرعی و به چەشنیكي به هیزتر و بی گومانتر چه سپاوه، كه چی يهك كهس یان
دوان رپوايه تیان کردوه. به لام ئه وانهی حوكمه شهرعی به كه یان رپوايهت کردوه
ده گه نه ده كهس، کاتی و اهیه بیستیش.

● بنجینهی چواره م

به شيك لهو رووداوانه ی كه پیغه مبه ر ﷺ هه والی داوه له ئاینده دا دینه دی، چەند
رووداویکی هه مه کی (کلی) ن و، له چەند کاتیکی جیا جیادا دوویات دهنه وه. واته هیچ
کام له وانه رووداویکی تاك و هه نده کی (جزئی) نی یه. كه واته جاری واده بیت پیغه مبه ر
ﷺ چەند حاله تیکی هه ندی لهو رووداوانه روون ده کاته وه، چونکه ئه م چەشنه رووداوه
هه مه کی یانه، چەندین رووی زوریان هه یه و، له هر جارێکدا پیغه مبه ر ﷺ یه کیک لهو
رووانه باس ده کات. به لام گهر ئه و كه سه ی كه فهرموده كه ده گیریته وه له يهك شویندا
ئهو هموو رووانه کۆ بکاته وه، ئه و به روالهت پیچه وانه ی واقع دهرده كه ویت.
بۆ نمونه:

گه لێ رپوايه تی جیا جیا سه بارهت به "مه هدی" یه وه هه یه، به چەشنیك كه
دریژه یندان و روونکر دهنه و کانیا ن جیا جیا و جزرا و جزورن. پیغه مبه ریش ﷺ کاتی كه
باسی "مه هدی" ده کات پشت به سرووش ده به ستی. ئه م باسکر دهنش بۆ ئه وه یه كه هیزی
مه عنه وی ئه هلی ئیمان له هه موو سه رده میکدا پیا ریزیت و، له به رده م ئه و رووداوه
سامنا کانه دا - كه دینه رپی یان - نا ئومیدی سه ریا ن تی نه کات و، نه ته وه ی ئیسلام به
په یه ندی یه کی توندوتولی مه عنه وی به زنجیره ی نوورانیی ئالی به یته وه به ستیته وه
(ههروهك له وته ی بیست و چواره مدا ئه ممان چه سپاندوه). هر له بهر ئه وه شه كه
خه لکی هه موو سه رده میك جزره (مه هدی) یهك، به لکو چەندین (مه هدی) یان، وهك
ئه وه ی له ئاخ زه ماندا دیت، له ئالی به یندا به خویانه وه دیوه، به راده یهك كه به شیکی
زوری وه سفه کانی مه هدی گه وره ی ئاخ زه مانیا ن له خه لیفه مه هدی عه باسی دا

(۱) "فهرزی کیفایهت": به و جزره حوكمه شهرعی یانه ده وتریت كه ئه گهر هه ندی كهس له كۆمه لدا
جی به جی یان بکەن، وهك ئه وه وایه كه هه موو كۆمه ل جی به جی یان کر دیت و له ئه ستزیان لاده چیت.

بينيوه، كه ئه وىش له ئالى بهيت بوو.

بهم جوړه، وه سفه كانى ئه وانى پيش مه هدى گه وره هاتوون و دين و، له سه رده مه كانى خو ياندا نو ينه رى مه هدى گه ورن (وهك خه ليفه و ئه قتابه مه هدى به كان) له گه ن وه سفه كانى "مه هدى گه وره" دا تي كه ن به به كتر بوون. ئا ليره وه ئي ختلاف له ريو ايه ته كاندا دروست بووه.

● بنچينه ي پي نجه م

پي نجه مبه ر ﷺ ئه وه ي خوا ي گه وره في ري نه كر دا به هي چي له غه يب نه ده زاني، چون كه: "لا يعلم الغيب الا الله". (واته: خوا نه ي نت كهس غه يب نازا نيت). كه واته خوا ي گه وره چي في ري پي نجه مبه ر ﷺ ده كات ئه وىش هه ر ئه وه به خه لكي را ده گه به نيت.

جا له به ر ئه وه ي خوا ي گه وره دانا و مي هه ربه انه، ئه وا دانست و مي هه رباني به فرا وانه كه ي دا خوا زي ئه وه ن كه زو ربه ي شتاني غه يبي بشار ري ته وه و ئاشكرا نه كر ين، چون كه زو ربه ي رو ودا وه كانى ئه م ژبا نه ي دنيا دلخو شكه ر نين، زانيني ئه و شتانه ش له پيش رو ودا ياندا، ئازاري زو ر به دلي مرؤ ف ده گه به ن.

هه ر له به ر ئه م حيكمه ته يه كه مردن و ئه جه ل له زانباري مرؤ ف شار او نه ته وه و، هه ر به لا و گه رو گر فتي كيش دينه رپي، په ر ده ي غه يبيان به سه ردا داد را وه ته وه.

جا به كي ك له دا خوا زي به كانى ئه م دانست و مي هه رباني به ي په ر وه ر دگار ئه وه يه كه: هه ر چي موسيه ت و رو ودا وي ناخو ش له دا وي پي نجه مبه ر ﷺ به سه ر ئالى به يت و ها وه لاني دا دين، خوا وه ند پي نجه مبه ر كه ي ﷺ له يه ك به به كي ان ئا گادا ر نه كا ته وه، به لكو - له به ر چه ند حيكمه تي ك - پي نجه مبه ر ه خو شه ويسته كه ي خو ي ﷺ ته نها له چه ند رو ودا وني كي گرنگ و دوور له ئازاري دوا رۆ زي نه ته وه كه ي ئا گادا ر كر دو وه ته وه، تا كو ئه و به زه يبه يه گه وره و فرا وانه ي كه پي نجه مبه ر ﷺ به را مبه ر نه ته وه كه ي و ئالى به يت و ها وه له كانى هه يه تي، زامدا ر نه ييت.. هه ر وه ك چه ند مز گيني به كي خو شيشي پي دا وه.

خوا وه ند هه نديك له م هه و الا نه ي به پو ختي و هه نديكي تري شياني به دوور و دري زي به پي نجه مبه ر ﷺ را گه ياندو وه^(۱).

(۱) به تگه له سه ر ئه وه ي كه خوا وه ند به (ته وا وي) پي نجه مبه ر ﷺ ئا گادا ر نه كر دو وه ته وه له وه ي كه حه زره تي عيشه - خوا ي لئى رازي بيت - به شداري جهنگي "الجمال" ده كات، ئه وه به كه به خيزانه كانى فه رموو: "ده ي كامتان بيت كه سه گه كانى "حه نه ب" پيا ي دا بوه رن"؟ واته له و جهنگه دا به شداري بكات. ئه مه ش بو

ئنجاهەر شتيك كه خواي گهوره به پيغمبهره كهى خوى ﷺ را گهيان دووه، ئهويش گهيان دوويه تي به نتهوه كهى خوى. پاشان زانا راستگۆ و داد گه ره كانى زانستى فهرمووده، به چهند رپوايه تيكي صهحيح و ده ماوده م، به ئيمه يان گهيان دووه. ئه و زانايانه ي كه تابليى له خواترس بوون و زۆر له وه دوور تر بوون كه بهر ئه وه هره شهيه ي پيغمبهر ﷺ بكهون كه ده فهرموى: "من كذب علي متعمداً فليتبوأ مقعده من النار"^(۱)، ئه وانه ي كه له ترسى سزاي ئه م ئايه ته پيروژه هه ميشه هه لده هاتن:

﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ؟﴾^(۲)!

● بنچينه ي شه شه م

حاله ت و ئه وسافي پيغمبهر ﷺ له شيوه ي ميژوودا باس كراون. زۆر به ي ئه و حاله ت و ئه وسافانه ش ته نها لايه ني مروقيتيى ئه ويان ده ر خستوه. چونكه كه سييتي مه عنه ويى زاتي پيروزي پيغمبهر ﷺ و ماهيه تي بهرز و نوورانيى ئه و به راده يه كي وايه كه هه رچي له كتيبه كانى ژيان و ميژووي ئه حوال و وه سفى ئه ودا نووسراون، هه رگيز ناگه نه ئه و پله بهرز و بلنده ي كه له راستي دا پيغمبهر ﷺ هه يه تي..

ئه و هه رچي رۆژ هه يه، به پيى ده ستووري: "السبب كالفاعل" هه ر له سه ره تاي پيغمبهر يتي به وه تا ئيستا، به ئه ندازه ي په رستشي نه ته وه كه ي پادا شتي په رستش و به ندايه تي ده خريته سه ر لاپه ره ي كه مالي ئه و پيغمبهره ﷺ.. ئنجا هه ر وه ك سه روه ي ميهره بانيى بي كۆتايى خوا وه ند به شيوه و توانايه كي بي كۆتايى ده وه ي پيغمبهر ﷺ ده دات، هه ر به و جوړه ش هه رچي رۆژه، له مليۆنه ها كه سى نه ته وه له ژماره به ده ره كه يه وه نزا و دوعاي له ژماره به ده ري بي ده گات.

كه واته هه رچي به سه ره ات و حاله تي مروقيتيى پيغمبهر ﷺ هه يه و، كتيبه كانى ميژوو باسيان كرده ون، هه رگيز ناگه نه ماهيه تي ته وا وه تي و راستيى كه مالاتي ئه و

ئه وه ي ئه و خۆ شه ويستى به زۆر به هيزه ي كه پيغمبهر ﷺ به رامبه ر به چه زره تي عايشه هه يبوو، زامدار نه يت. له گه ل ته وه ش دا دوايى خوا وه ند (به بوختي) پيغمبهرى ﷺ له مه ناگادار كرده وه. چونكه به چه زره تي عمليى فهرموى: "ارفق بها و بلغها مأمنها". واته: له گه لي دا نه رمونيان به و بيگه به نه ره شويى ئه مين و بي وه يى خوى. (دانه ر)

(۱) حديث صحيح. واته: ئه وه ي به ئه نقه ست درۆم به ده مه وه هه لبه ستيت، با جيگايه ك بۆ خوى له ناگري دۆزه خدا ساز بكات. (واته: بۆ ساز كراوه و ده روا نه ناوي).

(۲) (الزمر: ۳۲) واته: كنى له وه سه مكار تره كه درۆ به ده م خواوه هه لبه ستيت؟

يىغەمبەرە پىرۈزەي ﷺ كە بەرپىز تىن ئەنجام و يىنگە يىشتو تىن بەر و بوومى بوونە وەر انە و،
راگە يەنەرى فەرمانە كانى بەدەيھىنەرى بوونە وەرە و خۇشەويستى پەر وەر دگارى ھەموو
جىھانە كانە!

لە كوئى ئەم كە سىتى يە پىرۈز و بەرزەي كە ھەرىكە لە جىبىرىل و مىكائىل لە غەزاي
بەدر دا ھاوئى ئەمىنى بوون، بەو حالەتە ئاشكر ايانەي ژيانى دەر دە كەوئت كە تەنھا
لايەنى مرقۇتتىيى ئەو دەر دە خەن، وەك ئەو روودا وەي كە بەسەر يىغەمبەر دا ﷺ ھات
لە گەل ئەو خاوەن ئەسپەي كە ئەسپە كەي بە يىغەمبەر ﷺ فرۆشت و دوايى ئىنكارىي
ئەوەي كەرد پىنى فرۆشتىت و، داواي شايەتى لە يىغەمبەر ﷺ كەرد و، لەو كاتە دا
ھەزەرتى خوزەمەي ھاوئى يىغەمبەر ﷺ ھاتە پىشەو و شايەتتى بۇ دا^(۱). بەئى، لە كوئى
ئەو كە سىتى يە پىرۈزە لە چەشنى ئەم روودا وە دا دەر دە كەوئت؟

جا بۇ ئەوەي ئەو كەسەي وەسفە مرقۇفانە و ئاسايى يە كانى يىغەمبەر ﷺ دە يىستىت،
نە كەوئتە ھەلەو، ئەو دا بەئى ھەمىشە سەر بەرز بكاتەو و بۇ ماھىيەتى بەرزى
يىغەمبەرتىيى يىغەمبەر ﷺ بروائىت و، سەيرى كە سىتىيى مەنەو و نوورانى و بەرزى
يىغەمبەر ﷺ بكات، كە لە چلە پۆپەي پلەي بەرزى يىغەمبەرتىيى داہە. دەنا -
خاوەنە خواستە - يان بى ئەدەبىي بەرامبەر دەنوئىت، يان دە كەوئتە ناو و ھەم و گومانەو.

بۇ روونكردنەو ئەم مەسەلەيە، سەرنج لەم نمونەيەي خوارەو بەدە:

(وا دابىئىن كە) ناو كە خورمايەك لە ژىر خاكدا نىژرا و، لە پاشاندا بوو بە
دار خورمايەك كە ھەردەم لە گەشە كەردن و نە شوغادا بوو.. يان ھىلكە تاوسىك پاش
ئەوەي گەرمىي ئاراستە كرا، جووچكە تاوسىكى لى ھاتە دەرەو، كە ھەتا گەورە
بوايە و نە شوغاي بگردايە، بەو نەخشونىگار انەي كە قەلەمى توانستى خواوئەند تىايدا
كىشاپوون، جوانتر دەبوو..

چەندىن سىفەت و حالەتى تايەت ھەن كە ھى ئەو دەنكە خورما و ھىلكە
تاوسەن و، ھەرىكە لەم دووانە چەندىن ماددەي ناسك و وردىان تىداہە.. ھەر بەو چەشەنە،
دار خورما و تاوسە كەش چەندىن سىفەتى بەرز و چۆنئىتى و باروؤخى ئەو تۆيان ھەيە، كە
لە چاۋ ھى ناو كە خورما و ھىلكە كە دا زۇر بەرز و بلند و جىاوازن..

(۱) صحيح. رواه أبو داود والنسائي وابن ماجه وأحمد.

جا هر کاتې که وه سفی ناو که خورما و هیلکه تاوسه که له گهل وه سفی دارخورما و تاوسه که دا ده کرین و به یه کهوه ده به سترینه وه، ده بی ژیری مروف سهر له ناو که خورما کهوه بهرز بکاته وه و سهیری دارخورما که بکات و، له هیلکه تاوسه که شه وه سهر بهرز بکاته وه و بو تاوسه که بروانیت، بو شه وهی مروف شه وه سفانه ی ده یان بیستیت و هریان بگریت و له ژیری دا جی یان بکاته وه. ده نا نه گهر که سیك بلیت: هزار "باتمان" خورما له مشتیک ناو که خورما چنی، یان بلیت: ثم هیلکه یه شای بالنده کانه، ثموا یه کسه ژیری به دروی ده خاته وه.

"مروفتی" ی پیغه مبه ریش ﷺ وه که ده نکه خورما و هیلکه که ی ناو نمونه که وایه.. ثم ماهیه تهش که به هوی "پیغه مبه ریتی" یه کهوه پرشنگ ده داته وه، وه که دره ختی تووبا و بالنده ی به هشت هه میسه له گشه کردن و بهرز بونه وه دایه.

کهواته شه کاته ی که بیر له وه هه رایه ده کهینه وه له بازار له گهل ده شته کی یه که دا پرووی دا، ده بی چاوی نه ندیشه مان بهرز بکهینه وه و، ته سه ووری شه زاته نورانی یه بکهین که سواری ره فرفه (بوراق) بووه و به ره و: "قاب قوسین أو أدنی" پوشتوو وه، جی بریلی له ریگادا به جی هشتوو وه. ده نا "دهروونی به دخواز" یان بی شه ده بی له بهرام به ره وه ده کات و شه ونده داده به زیته خواره وه که ریز و یحترامی کهم بکاته وه، یان به ته وای پی ده خلیسکیت و وای لی دیت ته سلیدی نه کات.

ناماژه ی ره وانی پیجهم

ثم ناماژه یه تاییه ته به چند رووداویکی وه هاوه که په یوه ندی یان به چند شتیکی غه بی یه وه هیه. و الیره دا چند نمونه یه کیان لی باس ده کهین:
نمونه ی یه کهم:

* له وتار (خوتبه) یکدا که کومه لیک له هاوه له به ریزه کان ناماده و گوئی بیستی بوون و، ثم وتارهش به جوریکی سه حیح و موه واتیر یمان گه شتوو وه، پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی:

"إن ابني هذا سيدٌ ولعلَّ الله أن يصلحَ به بينَ فئتين من المسلمين" ^(۱) له ریوایه تیکی تر دا: "عظیمتین".

(۱) حدیث صحیح رواه البخاري والترمذي والنسائي وأحمد والطيالسي. واته: ثم کوره م - حه سن - سه روره و، له وانه یه خواهنه بیکات به هوی سولحی نیوان دوو کومه لی موسلمان.

ئەو ھەبوو پاش تېپەربوونی چل سال، دوو سوپای گەورەى ئىسلام لە بەرامبەر يەك پراوستان. بەلام ھەزرەتى ھەسەن لە گەل معاویەدا - خویان لى رازی بیٹ - ریککەوت و سولحى کرد. بەم سولحەش تەسدىقى موعجیزە غەیبى بە کەى باپىرى بەرپىزى خۆى ﷺ کرد.

نمونهى دووهم:

* بە نەقلی صحیح ییمان گەشتووه و بۆمان چەسپاوه، کە پیغمبەر ﷺ بە ھەزرەتى عەلىی فەرمووه: "ستقاتل الناكثين والقاسطين والمارقين"^(۱). بەمەش ھەوالى جەنگى "جەمەل" و، "صفین" و، "خەوارىج" ی پى داوه.

* جارنىكى تر پیغمبەر ﷺ ھەزرەتى عەلى و ھەزرەتى زوبەیری بىنى یەكتریان خۆش دەویست. بە زوبەیری فەرموو: "لتقاتلته وانت ظالم له"^(۲).

* ھەر ھەھا بە خیزانە کانى خۆى فەرموو: "كيف یأحداکن تنبح علیها کلاب الحوآب"^(۳). "یقتل عن یمنها وعن یسارها قتلى كثيرة"^(۴).

ئەو ھەبوو لە پاش سى سال لە جەنگى "جەمەل" دا کە لە نیوان ھەزرەتى عەلى لە لایە کەوھ و ھەزرەتى عائیشە و تەلخە و زوبەیردا - خویان لى رازی بیٹ - لە لاکەى تر ھە پوو دا و.. لە جەنگى "صفین" کە لە نیوان ھەزرەتى عەلى و معاویەدا پوو دا و.. لە جەنگى "خەرووراء" و "نەرھوان" دا کە لە نیوان ھەزرەتى عەلى - خویان لى رازی بیٹ - و خەواربجە کاندای پوو دا، ھەموو ئەم فەرموودە صحیحانە ھاتنەدى.

* پیغمبەر ﷺ ھەوالى بە ھەزرەتى عەلى داوھ و پى فەرمووه: "ئەو کەسەى کە دەتکوژیت، دەکیشت بە سەرتدا و بە خوینی سەرت ریشت تەر دەکات"^(۵). ھەزرەتى

(۱) رواه الحاكم والبيهقي والطبراني في الأوسط. واته: جەنگ لە گەل پەیمان شەكێنان و ناحەقەوان و دەرجوواندا دەكەیت.

(۲) أخرجه الحاكم ۴/۱۲۳ برواه: (شرح الشفا لعلی القاری ۱/۶۸۶-۶۸۷). واته: لە گەل عەلى دا دەجەنگیت و لەمەشدا ستەمی لى دەكەیت.

(۳) حدیث صحیح رواه أحمد وابن حبان والحاكم وأبو یعلی والبیہقی وابن أبی شیبە.

(۴) حدیث صحیح رواه البزار. واتای ھەردوو فەرموودە کە بە یە کەوھ: "دەبى حالى ئەو یە کەتان چۆن بیٹ کە سە گەلى ھەوئەب (گوندیکە لە سەر رىنى مەدینە - بەسەرەدا) لى دەو ەرن و، لە راست و چەپەوھ کوشتارىكى زۆر دە کریت!"

(۵) حدیث صحیح رواه الطبراني والحاكم.

عەلش - خۆی لئى رازى بىت - ئەو كەسەى دەناسى كە "عەبدوپرەحمانى كورى مولجىمى خاريجى" بوو.

* ھەروەھا ھەوالى "ذو الندىة" (واتە خاوەن مەمك) ى راگەياندووو و نیشانەى كى جيا كەرەو ى ئەویشى باس كەردووو، ھەوالى داوھ كە لە كوژراوھ كانى خەواريج دەبىت. لە راستشدا وابوو لە ناو كوژراوھ كاناندا بوو. ئەو نیشانەىش كە پىغەمبەر ﷺ باسى كەردبوو، ئەوھ بوو كە فەرمووبووى: "پياوئىكى رەش پىستە و يە كىك لە قۆلە كانى وەك مەمكى ئافرەت وایە" (۱). لە پاشان حەزرتى عەلى ئەمەى كەرد بە بەلگە لەسەر ئەو ى كە خۆى لەسەر حەقە و، موعجىزە كەى پىغەمبەرىشى ﷺ ئاشكرا كەرد.

* ھەروەھا پىغەمبەر ﷺ ھەوالى داوھ - وەك ئوم سەلەمە دەگىرپتەوھ - كە حەزرتى حسەىن - خۆى لئى رازى بىت - لە "الطف" واتە لە "كەربەلا" دا دە كوژرئت (۲). ئەوھ بوو پاش پەنجە ساڵ ئەو رووداوھ دلتەزىنە رووى دا و، ھەوالە غەيبى يە كەى پىغەمبەرىش ﷺ ھاتەدى.

* ھەروەھا پىغەمبەر ﷺ چەند جارئك فەرموویەتى: "إن أهل بيتي سيلقون بعدي من أمي قتلاً وتشریداً" (۳). ھەروەھا ش بوو كە ھەوالى دا.

* * *

لێرەدا پرسىارىكى گەنگ دیتەپىش كە ئەمەىە:

دەلئىن حەزرتى عەلى - خۆى لئى رازى بىت - لەبەر ئەو ى خزمى نزیكى پىغەمبەرە ﷺ و، خاوەنى ئازابەتى يە كى كەم وىنە و زانىارى يە كى زۆر بوو، شایانتر بوو بكرئت بە جئ نشىنى پىغەمبەر ﷺ، ئەدى بۆجى (لە جئ نشىنى دا) پىش نەخرا؟
بۆجى لە سەردەمى ئەودا حالى موسلمانان شلەژا و تىكچوو؟
وہلام:

یە كىك لە قوتبە گەرە كانى ئالى بەیت فەرموویەتى: پىغەمبەر ﷺ ئاواتەخوازى ئەوھ بوو كە حەزرتى عەلى جئ نشىنى بىت، بەلام لە غەیبەوھ ئاگادار كراوھتەوھ، كە وىستى

(۱) حدیث صحیح رواه البخاري ومسلم.

(۲) حدیث صحیح رواه الإمام أحمد والطبرانی. وانظر كذلك: (صحیح الجامع الصغیر ۲۱۷).

(۳) بروانە: (علي القاري ۶۸۵/۱)، (الحفاجي ۱۸۱/۳)، وثبت في الحديث الصحيح الذي بمعناه ما رواه الطبراني في الكبير. انظر: (صحیح الجامع الصغیر وزیادته ۲۵۵۸). واتە: ئەھلى بەیتى من دواى خۆم لەسەر دەستى نەتەوھ كەم كوشتار و دەر بەدەرى بیان دیتەرى.

خوای گهوره شتیکی تری غهیری ئاواته کهی ئهوه. ئیتز پیغمبهەر ﷺ له بهر ویستی خوای گهوره، وازی لهو ئاواتهی خۆی هیئا.

وا (له خواره وهدا) یه کێک لهو حیکمهته زۆرانهی ویستی خوای گهوره که لهم کاره دا ههیه، باس ده کهین:

کاتی پیغمبهەر ﷺ کۆچی دوایی کرد، هاوه له کانی زیاتر پیوستیان به یه کیتی و پشتگیری یه کتر هه بوو. ئیمامی عهلیش - خوای لێ پزازی بیست - چه ند رهو شتیکی هه بوو، وهك: تهقلید نه کردنی کس و شوین پێ هه لئه گرتنی خه لک و، زوه دیککی زۆر و، ئازایه تی یه کی پێ وینه و، پیوستی نه بوونی به هیه چ که سیک..

جا ئه گهر بهاتایه و ئیمامی عهلی - که ئهم رهوشت و سیفه تانهی ههیه - لهو کاته دا بپوایه به جێ نشین، ئهوا ئهم رهوشتانهی، ده ماری مونا فسه ی لای گه لێ کس و له ناو زۆر دهسته و تیره دا ده جوو لاند و، بهم جۆره دووبه ره کی و نا کۆکی له ناو موسلماناندا پهبدا ده بوو، به وینه ی ئه و ئاشووب و پرو داوانه ی که دوایی له سهرده می خه لافه ته که ی دا پرویان دا.

یه کێکیش له هۆکاره کانی دوا کهوتنی جێ نشینی ئیمامی عهلی - خوای لێ پزازی بیست - ئه مهیه:

لهو کاته دا که ئهوی تێدا بوو به جێ نشین، نه ته وه ی ئیسلام چه ندین نه ته وه و کۆمه لێ جۆراو جۆر بوون و هه ریه که شیان تۆوی دووبه ره کیی له گه ل خۆی دا هه لگر تبوو، وهك پیغمبه ریش ﷺ هه والی دا بوو، ده گه یشتنه حه فتا و سن به شی جیا جیا^(۱)..

ئا له م کاته دا که گه رده لوولی ئاشووب و فیتنه له هه موو لایه که وه به سه ر نه ته وه ی ئیسلام دا هه لێ کرد بوو، موسلمانان پیوستیان به که سیتی یه کی گهوره و به رزی وه ها بوو که خاوه نی چه ندین سیفه تی وهك: هه یهت و، ئازایه تی زۆر و، فیراسه تی راست بیست و، خاوه نی نه سه بیکی ره سه ن و له ئالی بهیت و نه وه ی هاشم بیست. بۆ ئه وه ی بتوانیت له به رده م ئه و هه موو فیتنه و ئاشووبانه دا خۆی پێ را گیر بکریت..

جا ئهم جۆره که سیتی یه ته نها له ئیمامی عهلی دا - خوای لێ پزازی بیست - هات بووه دی. ئه وه بوو توانیی له به رده م ئه و هه موو گه رده لوولانه دا خۆی را بگریت. پێشتریش پیغمبه ر ﷺ هه والی ئه وه ی پێ دا بوو که: هه رو هك خۆی (وا ته پیغمبه ر ﷺ) له پیناوی

(۱) هه موو ئه و فه رمو رده نی که له باره ی دا به شیرونی نه ته وه ی ئیسلامه وه بۆ حه فتا و سن ده سه و کۆمه ل ددوین، هه مووبان "صه حیح" ن.

نازل بوونی قورئاندا له گه‌ل دوزمنانی دا که وتوو ته جه‌نگه‌وه، ئەویش (واته ئیمامی عه‌لی) له پیناوی ته‌ئویلی قورئاندا له گه‌ل دوزمنانی دا ده که‌ویته جه‌نگه‌وه^(۱).

پاشان ئە گهر ئیمامی عه‌لی نه‌بوایه، ئەوا ده‌سته‌لاتداریی دنیا، ئەمه‌وی‌یه‌کانی - به‌ ته‌واوی - له‌ پێی راست ده‌ترانند و له‌ خشته‌ی ده‌بردن. به‌لام که ئیمامی عه‌لی و ئالی به‌یتیان له‌ به‌رامبه‌ری خۆیان‌ه‌وه‌ ده‌بینی، ئەوانیش هه‌ولیان ده‌دا بگه‌نه‌ ئاستیان و هاوشانی پله و پایه‌یان بن، تا کو ئەو ریزه‌ی له‌ لایه‌ن نه‌ته‌وه‌ی ئیسلامه‌وه‌ ده‌ستیان که‌وتبوو، له‌ ده‌ستی نه‌ده‌ن. ئەوه‌بوو زۆربه‌ی سه‌رۆ که‌کانی ده‌وله‌تی ئەمه‌وی ناچار بوون که‌ شوینکه‌وتوانی خۆیان هه‌لبێن و هانیا‌ن بدن بۆ پاراستنی راستی‌یه‌کانی ئیمان و ئەحکامه‌کانی قورئان و ئیسلام، هه‌رچه‌نده‌ش بۆ خۆیان هیچ کارێکیان له‌م روه‌وه‌ ئەنجام نه‌دا! له‌به‌ر ئەوه‌، له‌ ژێر سایه‌ی ده‌وله‌ته‌که‌یاندا سه‌دان هه‌زار له‌ زانا لیکۆله‌ره‌کان و موجته‌هیدان و ئەولیا و پیاوچاکان و لێبروان بۆ ئایینی خوا، په‌یدا بوون و گه‌شه‌یان کرد. که‌واته ئە گهر چه‌ند که‌مالات و سه‌لاحه‌ت و ئاینداری‌یه‌ک نه‌بوایه که‌ له‌ ئالی به‌یتدا هه‌بوون، ئەوا ئەمه‌وی‌یه‌کان پێیان ده‌ترازا و، به‌ ته‌واوی له‌ پێی راست لایان ده‌دا، هه‌روه‌ک له‌ کۆتایی حوکمرانیی ئەوان و عه‌بیاسی‌یه‌کاندا رووی دا.

ئە گهر پرسیار بکری‌ت و بوتوی‌ت:

خۆ ئالی به‌یت له‌ هه‌موو که‌س زیاتر شایانی جێ‌نشینی بوون، ئەدی بۆچی ئەم جێ‌نشینی‌یه‌یان تێدا نه‌مایه‌وه‌؟

وه‌لام:

ده‌سته‌لاتداریی دنیا مرۆف له‌ خشته‌ ده‌بات. ئەه‌لی به‌یتیش له‌ راستی‌دا ئەرکی پاراستنی راستی‌یه‌کانی ئیسلام و ئەحکامه‌کانی قورئانیا‌ن پێ‌ سپێراوه. ئەو که‌سه‌ش که‌ کاروباری جێ‌نشینی ده‌گری‌ته‌ ده‌ست، ده‌بێ به‌ هیچ جۆرێک دنیا نه‌یخه‌له‌تینیت. واته‌ یان وه‌ک پیغه‌مبه‌ر ﷺ "مه‌عصوم" بی‌ت، یان وه‌ک خه‌لیفه‌ راشیده‌کان و عومه‌ری کورپی عه‌بدولعه‌زیزی ئەمه‌وی و مه‌ه‌دی عه‌بیاسی، ته‌قوا‌یه‌کی گه‌وره‌ و زوه‌دیکی زۆری بی‌ت، بۆ ئەوه‌ی له‌ خشته‌ نه‌چی‌ت و له‌ خۆی با‌یی نه‌بی‌ت..

جا له‌م روه‌وه‌ ده‌سته‌لاتداریی دنیا بۆ ئالی به‌یت ده‌ست نادات، چونکه‌ ئەرکه‌ سه‌ره‌کی‌یه‌که‌ی خۆیان له‌ بیر ده‌باته‌وه‌ که‌ بریتی‌یه‌ له‌ پاراستنی ئایین و خزمه‌تکردنی ئیسلام. خه‌لافه‌تی ده‌وله‌تی فاتیمی، که‌ له‌ میسر‌دا به‌ ناوی ئالی به‌یته‌وه‌ دامه‌زرا و،

(۱) حدیث صحیح رواه الإمام أحمد.

حكومەتى "موەھحیدەكان" لە ئەفریقىا و، دەولەتى سەفەوى لە ئىران، ھەریە كەیان باشتىن بەلگەن لەسەر ئەوھى كە دەستەلاتدارى و حوكمرانى بۆ ئالى بەیت دەست نادات. بەلام لەو لاوھ دەبىنن كە ھەركات ئالى بەیت وازيان لە دەستەلاتدارى ھىنايىت، ئەوا ھەول و كۆشش و تەقەلايەكى زۆريان بۆ خزمەتى ئىسلام و بەرز كردنەوھى ئالای قورئان داوھ.

ئەگەر دەتەوئیت ئەمەت بە جوانى بۆ دەربكەوئیت، ئەوا فەرموو سەرنج لەو قوتبانە بدە كە لە بەرھى ھەزەرەتى ھەسەن ھاتوون، بە تايبەت چوار قوتبە كان و، لەناو ئەوانىشدا بە تايبەت: شىخى گەيلانى (قُدس سِرُھ). ..يان فەرموو سەرنج لەو پيشەوايانە بدە كە لە بەرھى ھەزەرەتى ھەسەن، بە تايبەت "ئىمام زەينولعابدین" و "ئىمام جەعفەرى صادق" و ھاوچەشنیان.. دەبىنن ھەرىكە لەوانە (لە كاتى خۆياندا) وەكو "مەھدى" يەكى مەعنىوى بوون و، بە بۆنەى خەرىك بوونيانەوھ بە بلاو كردنەوھى نوورى قورئان و راستى يەكانى ئىمان، ھەرچى سەتەم و تارىكايى مەعنىوى دەوروبەريان بوو، پەواندوويانەتەوھ و نەيانھيشتووھ. بەمەش چەسپاندوويانە كە بە راستى ميراگرى باپىرى گەورە و سەرورەيانن، ھەزاران دروودى لەسەر بىت.

ئەگەر بوترىت:

"حكىمەت" لەو ئاشووبە خوئناوى يە سامنا كەدا چى يە كە لە سەردەمى جى نشىبى خەلىفە راشىدە كاندا - كە چا كترىن سەردەمى ميژووى موسلمانانە - تووشى نەتەوھى ئىسلام بوو، خۆ ئەو بەرپزانە شايانى ئەو گرفت و بەلايە نەبوون كە بىتە رىيان؟ .. ئايا كامە يە لاينى "مىھەبانى" ى خواوھند لەم كارەدا؟

وھلام:

ھەر وھك ھەورە بروسكە و بارانى زۆرى بەلئىزمە و توفى بەھار، توانا و لىھاتنى ھەموو جۆرە كانى پرووھك دەبزوئىت و دەرى دەخات و، بەمەش تۆوھ كان دە كرىنەوھ و گوڵە كانيان دەپشكوئىن و ھەرىە كەيان كارى سروشتى خۆى بى دەسپىرئىت.. ھەر بەو جۆرەش ئەو فیتنەيەى كە ھاتە رپى ھاوھلان و شوئىنكەوتووانيان - خويان لى رازى بىت - تووى توانا و لىھاتنى ئەوانى ھەژاند و، ھەموو دەستە و كۆمەلئىكى بىدار كەردەوھ كە: ئايىنى ئىسلام لە مەترسى دا يە و خەرىكە ئاگر لە موسلمانان بەردەبىت!

ئەم بىدار كردنەوھيش واى لە ھەموو دەستە و تاقمىكى موسلمانان كەرد كە فرىاي

پاراستنی ئیمان و ئیسلام بکهون. ئەوه بوو ههریه کهیان به پنی توانای خۆی ئەر کینکی لهو ئەر که زۆرانهی پاراستنی ئیمان و یه کیتی موسلمانانی له ئەستۆ گرت و، بهوپه پری ئیخلاص و لیبرانهوه ئەو پری یه گرت بهر.. دهسته و تاقمی وایان هه بوو پاراستنی فەرموودهی پیرۆزی پیغمبەر ﷺ و، هه ندیکیان پاراستنی شه ریععت و، هه ندیکێ تریان پاراستنی راستی یه کانی ئیمان و، هه ندیکێ تریان پاراستنی قورئانی پیرۆزیان خسته ئەستۆی خۆیان..

بهم جۆره، ههریه کهیان ئەر کینکی لهو ئەر کانهی که پاراستنی ئیمان و ئیسلام لهو پرۆژهدا داخوازی بوو، ئەنجام دا و، به تهواویش بۆ ئەم کارانهی خۆیان لێ پران. کهواته ئەو تۆوانه ی که گه رده لولوی فیتنه و ئاشوبه کانی ئەو سه رده مه به هه موو لایه کدا وه شانده ی، چه ندین گوتی ره نگا وره نگیان له هه موو جی یه کی جیهانی ئیسلامدا به ره هم هینا، به چه شنێ که هه موو شو ئینکی جیهانی ئیسلام وه ک باخچه ی لێ هات و، به گوتزار خه ملا و رازایه وه..

به لām به داخه وه له ناوه نده ی ئەو باخچه و گوتزاره پشکوو تۆوانه دا در کودالی ئەهلی بیدعه تیش سه ریان هه لدا! وه ک بلی ده ستی توانستی خوا وه نده ئەو چه رخ و سه رده مه ی به سام و شکۆ مه ندی خۆی و به تونده ی راته کاند و، ئەمه ش هیممه ت و هه ستی که سانی خاوه ن هیممه ت و غیره تی جوولاند. چونکه ئەو بز و تنه وه یه ی که له ناو جه رگه ی ولاتی ئیسلامه وه تیشکی هاویشت، به شینکی زۆری له پیشه وا و موچه هید و زانایانی فەرمووده و ئەقتاب و ئەولیا و پیاوچا کانی به هه موو لایه کی ولاتی ئیسلامدا پرژاند و بلاوی کردنه وه و ناچاری کۆچ و په وی کردن، موسلمانانیشی هان دا که به م لاو ئەو لادا برۆن و ده رگای دلانیان بکه نه وه و، لای ئەوان له گه نجینه کانی قورئانی پیرۆز زانیاری هه لبگۆزن.

* * *

با پرۆینه وه سه ر باسه که ی خۆمان:

ئهو رووداوانه ی که پیش روودانیان په نهان بوون و پیغمبەر ﷺ هه والی روودانیانی دا و، پاشان وه ک چۆن هه والی دابوو وه ها هاتنه دی، ئەمانه له هه زاران روودا و تپه پر ده بن. به لām ئیمه ته نها ئاماژه بۆ چه ند نموونه یه کیان ده که بن، له وانیه ی که خاوه نانی هه ر

دهمیتن و دهبن به جینشینی و، به چه شنی که خوا پیی رازی بیت، نهر کی جینشینی نه بنجام دهنده و، نه بو به کر ماوهیه کی کهم جینشین ده بیت، به لام عومر ماوهیه کی زیاتر.. چه ندین فتوحاتی زوریش ده کات.

* ههروهه فهرموویه تی: "إِنَّ اللَّهَ زَوْي لِي الْأَرْضَ فَرَأَيْتَ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا، وَإِنَّ أُمَّي سَبَلِغَ مَلِكَهَا مَا زُوِي لِي مِنْهَا"^(۱). هه ره بهو جزرهش که فهرمووی، هاته دی.

* ریوایه تیکی سه حیح^(۲) ده لیت: پیش ده ست پینکردنی جهنگی به در، پیغه مبه ر^ﷺ شوینی کوشتنی کافران و سهر کرده کانیانی له به دردا ده ستیشان کرد و فهرمووی: "نه بو جه هل لی ره دا ده کوژریت.. عوتبه لی ره دا ده کوژریت.. ئومه یه لی ره دا ده کوژریت و.. فلان لی ره دا و فیساریش له ویادا.. هتد. پاشان فهرمووی: "بیشزانه که ئوبه یی کوری خه له ف ده کوژریت"^(۳).. کوشتنی هه موویان هه ره بهو جزره هاته دی که له پیشدا فهرمووی.

* ههروهه له فهرمووده ی سه حیحدا چه سپاوه که لهو کاته دا هاوه له کانی پیغه مبه ر^ﷺ له غه زای "موتته" دا بوون، که جینگایه که له سهر سنووری ولاتی شام و مانگه ری یه ک له مه دینه وه دووره، پیغه مبه ر^ﷺ وه ک جاوی لی بیت، هه والی ئه وانی به خه لکی مه دینه راگه یاند و فهرمووی: "أَخَذَ الرَّايَةَ زَيْدٌ فَأَصِيبُ، ثُمَّ أَخَذَ جَعْفَرٌ فَأَصِيبُ، ثُمَّ أَخَذَ ابْنُ رَوَاحَةَ فَأَصِيبُ، وَعَيْنَاهُ تَذَرَفَانُ.. حَتَّى أَخَذَ الرَّايَةَ سَيْفٌ مِنْ سَيْوْفِ اللَّهِ حَتَّى فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ"^(۴). له پاش چه ند حه فته یه که "یه علای کوری مونه بییه" ی هاوه لی له گۆره پانی جه نگه وه هاته وه و روشته خزمه تی پیغه مبه ر^ﷺ. پیش ئه وه ی ئه وه هیج شتیک بگیره پته وه،

(۱) صحیح، رواه مسلم والترمذی وأبو داود وابن ماجه وأحمد. واته: "خوای گه وره زه ری بی بز هینامه یه که به چه شنی خۆره هلات و خۆر ناوایم دی و، نه توه که شم به مولک و ده سته لاتنداری ئه وه جینگایانه ده گن که هینرانه پیش چاوم".

(۲) صحیح، رواه مسلم وأحمد والحاكم.

(۳) رواه البيهقي. بروانه: الشفا ۱/۳۴۳.

(۴) صحیح، رواه البخاري وأحمد والنسائي. واته: "زهیدی کوری حاریسه ئالا که ی هه لگرت، ننجای پیکرا.. پاش ئه وه جه عفره ئالا که ی هه لگرت، ئه ویش پیکرا.. ننجای عه بدوللای کوری ره واحه ئالا که ی هه لگرت، ئه ویش پیکرا" ئا له م کاته دا فرمیسک به چاوه کانی دا ده هاته خواره وه. پاشان فهرمووی: "شمشیریک له شمشیره کانی خوا ئالا که ی هه لگرت و سهر که وتیان به ده ست هینا".

هر چى له جهنگه كهدا پرووى دابوو پيغمبهر ﷺ له بهر چاوى به علادا همموى گيرايه وه. به علاش سويندى خوارد و وتى: "بهو كه سهى تزي به جق كردوه به پيغمبهر، بهك حهرفت له قسه كاني ئهوان نه پهراند" (۱).

* ههروهها له ريوابه تيكى سه حيدا پيغمبهر ﷺ ههوالى داوه كه خهلافهت له دواى خوى سى سال بهردهوام دهبيت، پاشان دهبيت به پاشايهتى بهكى گهزنده (۲)، دهفهرموى: "وان هذا الأمر بدأ نبوة ورحمة، ثم يكون رحمة وخلافة، ثم يكون ملكاً عضواً، ثم يكون عتواً وجروناً وفساداً في الأمة" (۳). بهمهش ماوهى جينشيني راشيدانهى به سى سال دهستيشان كرد، كه به شمش مانگه كهى خهلافهتى حهزهرهتى حهسهن - خواى لى رازى بيت - هه سى ساله كه پر دهبيتوه، ئنجا پادشايهتى و ستمكارى و فساد له ناو نهتهوهى ئيسلامدا بهك له دواى بهك دين و پهيدا دهبن. هه بهو جوهرهش هاتهدى كه ئهوه فهرموى.

* به ريوابهتى سه حيج چه سپاوه كه پيغمبهر ﷺ ههوالى داوه حهزهرهتى عوسمان - خواى لى رازى بيت - له كاتيكدا ده كوژرينت كه قورئان دهخوينيت (۴). ههروهها پيغمبهر ﷺ فهرمويهتى: "إن الله عسى أن يلبسه قميصاً وأنهم يريدون خلعه" (۵). و ته: "تريكه خاوه نند كر اسينك بكاته بهر عوسمان، بهلام ئهوان ده يانهويت له بهرى ديمش. هه بهو جوهرهش كه پيغمبهر ﷺ فهرمو بووى، هاتهدى.

* له ريوابه تيكى سه حيجى ترد، ده گير نه وه كه لهو كاتهدا پيغمبهر ﷺ كه له شاخ (الخجامة) ده گرت، عهبدو تىلاى كورى زوبه بهر له خوينى پيغمبهرى ﷺ بو پيرۆزى خوارده وه و پۆى نه كرده وه، پيغمبهر ﷺ پى فهرموه: "ويل للناس منك، وويل لك من الناس" (۶). بهمهش ئه وهى را گه ياند كه: عهبدو تىلا به نازايه تى به كى بى وينه كاروبارى خهلكى ده خاته ئه ستۆى خۆيه وه و هير شيكى سهختى ده كر يته سهر و، به هوى

(۱) بروانه: زاد المعاد بتحقيق الأرنؤوط (۳/۳۸۵).

(۲) صحيح، رواه أحمد والترمذي والدارمي وأبو يعلى وابن حبان.

(۳) صحيح، رواه أحمد والبخاري في الأوسط.

(۴) صحيح، بروانه: "فضائل الصحابة" للإمام أحمد ۱/۵۰۱ الحديث رقم ۸۱۷.

(۵) صحيح، رواه الترمذي وابن ماجه.

(۶) حديث حسن، رواه الطبراني وأبو يعلى والبخاري والحاكم.

ئەو ھەو ھە بە لا و موسیبت تووشی خەلکی دیت... لە پاشەرۆژدا، بەو جۆرە ی پێغمەبەر ﷺ ھەوالی دابوو، ھاتەدی. ئەو ھەو ھەو لە سەر دەمی ئەمەوی یەکاندا، عەبدولئالی کورپی زوبەر لە شاری مەککەدا جێنشینیی خۆی راگەیاندا، ھەججای کورپی یووسفی ستەمکاریش بە سوپایەکی زۆر گەورەو ھەو ئابلۆقە ی شاری مەککە ی دا، لە پاش چەند شەڕێکی سەخت و چەند جەنگێکی خویناوی و پاش دەر خستنی ئازایەتی یەکی بێ وێنە، عەبدولئالی شەھید کرا.

* ھەر ھەو ھەا پێغمەبەر ﷺ ھەوالی پەیدا بوونی دەولەتی ئەمەوی و سەر کار چوونی معاویە ی راگەیاندا و، وەسیەتیشی بۆ کردوو و فەر موویە تی^(۱): "ئەگەر ھو کمرانیت گرتە دەست، نەرمونیا و لیبوردە بەو، ئامۆژگاریی باش بکە..."

ھەر ھەو ھەا ھەوالی ئەو ھەشی داو ھەو ئەمەوی یەکان مالتی خوا ل ھەناو خۆیاندا دەستاو دەست پێ دە کەن^(۲)، و پادشا و سەر کردەکانیان ستەمکار دەبن و، چەند کەسیکی ھەک "یەزید" و "ولید" یان تیدا پەیدا دەیت^(۳).

* ھەر ھەو ھەا ھەوالی ئەو ھەشی داو ھەو ئەمەوی یەکان بە ئالای پەشەو پەیدا دەبن و، مولکیان چەندین ئەو ھەندی ئەوانە ی پێش خۆیان زیاد دە کات^(۴). بەمەش رايگەیاندا کە عەباسی یەکان دوای ئەمەوی یەکان پەیدا دەبن و لە ئەمەوی یەکانیش زیاتر لە ھو کەمدا دەمیننەو ھەو. ھەر بەو جۆرەش ھاتەدی کە پێغمەبەر ﷺ ھەوالی دابوو.

* بە فەر موودە ی صەحیح چەسپاوە کە پێغمەبەر ﷺ فەر موویە تی: "ویل للرب من شرّ قد اقترب"^(۵). ئەمەش ھەوالدانی ئاشووبە کانی جەنگیز خان و ھۆلاکۆ بوو، کە دەولەتی عەباسی عەرەب لە ناو دە بن. چۆنیشی فەر موو، ھەر بەو جۆرە ھاتەدی.

(۱) رواه أحمد مرسلًا ورجاله رجال الصحيح، ورواه أبو يعلى موصلاً ورجاله رجال الصحيح.

(۲) رواه الترمذي والحاكم والبيهقي. له واتای ئەم فەر موودە یەدا پروانە: (صحيح الجامع الصغير ۴۱۲).

(۳) حديث حسن، رواه أبو يعلى. پروانە: (صحيح الجامع الصغير ۲۷۵۹)، (المطالب العالیة لابن حجر ۴۵۲۸-۴۵۲۹).

(۴) رواه أحمد والطبراني والحاكم. و صحیح إسناده العلامة أحمد شاکر فی المسند.

(۵) صحيح، رواه البخاري ومسلم. واتە: بەدبەختی بۆ عەرەب، لە بەر ئەو شەڕ و ئاشووبە ی لییان نزیك بوو ئەو ھەو.

* رېوايه تىكى صحیح ده لیت: له كاتيكدا سه عدی كوری ئه بوو وه ققاص له نه خوشی به کی سه ختدا بووه، ینگه مبه ر ﷺ پئی فەر مووه: "لَعَلَّكَ تُخَلَّفُ حَتَّى يَنْتَفِعَ بِكَ أَقْوَامٌ وَيَسْتَضِرَّ بِكَ آخَرُونَ"^(۱). ئەم فەر موو ده یه ی ینگه مبه ر ﷺ رایدە گه یه نیت که: سه عد ده نیت به ینگه وایه کی گه و ره و، خوا و هند له سه ر ده ستی ئه و دا چه ندین ولات فه تح ده کات و، چه ندین تیره و ده سته و کۆمه لیش به هۆی ئه و وه دینه ریزی ئایینی ئیسلامه وه و به مدش سوو دیکى زۆریان ده ست ده که ویت، هه ره ها چه ند تا قمیکى تریش به هۆی سه عده وه زیانیان یخ ده گات و ده ولته که یان تیا ده چیت.

له راستی دا هه ر به و جۆره رووی دا که ینگه مبه ر ﷺ هه والی دا بوو. ئه و به بو سه عد بوو به ینگه وای سو پای ئیسلام و، ده ولته تی فار سه کانی له ناو بر د و، بوو به هۆی ئه و ی که چه ندین تیره و نه ته و ی زۆر مو سلما ن بێن.

* هه ره وه ها چه سپا وه که له و رۆژه دا نه جاشیی پادشای حه به شه له سالی حه و ته می کۆچی دا، کۆچی دوایی کرد، هه ر له و رۆژه دا ینگه مبه ر ﷺ هه والی مردنی ئه و ی به خه لک را گه یاند^(۲) و، نوێژی مردووشی، له دووره وه، له سه ر کرد... پاش تپه ر بوونی حه فته یه ک له و هه و الدانه ی ینگه مبه ر ﷺ، ده نگو باس گه یشته مه دینه، که نه جاشی له و رۆژه دا ینگه مبه ر ﷺ فەر موو بووی کۆچی دوایی کرد وه!

* هه ره وه ها له و کاته دا که ینگه مبه ر ﷺ له گه ل چه ند ها وه لیکى هه لئار ده ی خۆی دا، له سه ر چیا ی ئو خود را وه ستا بوون (یان له سه ر ئه شکه وتی حیراء، وه ک له هه ندئ رېوايه تدا هه یه) چیا که که و ته جمو جوو ل. ینگه مبه ریش ﷺ فەر مووی: "أُتِبْتُ، فَأَمَّا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدٌ"^(۳). به مه ش ئه و ی را گه یاند که حه زره تی عومه ر و عوسما ن و عه لی، شه هید ده کر ین. کۆتایی ژیا نی ئه و سیا نه به و جۆره بوو که ینگه مبه ر ﷺ فەر مووی. ئه ی ئه و مرۆفه لا وازه ی که دلێ مردووه! ئه ی سه ر لئ شینا و!

(۱) صحیح، رواه البخاري و مسلم. واته: "له وانه یه بمیته وه تا کو چه ند قه ومیک سوودت لئ وه رده گرن و چه ند قه ومیکى تریش له تووه تووشی زیان ده بن".

(۲) صحیح، رواه البخاري و مسلم وأبو داود ومالك والشافعي وأحمد والبيهقي.

(۳) صحیح، رواه البخاري وأبو داود والترمذي وأحمد وأبو يعلى وابن حبان. واته: "ئه ی چیا ی ئو خودا جیگر به و مه جوو لئ، چونکه نیستا ئه وانه ی له سه رت را وه ستا ون، ینگه مبه ر و صیددیق و شه هید ن".

لهوانهیه بلیت: محمّد ﷺ مرؤفیککی بلیمهت (عبقری) بووه و بهو هؤیهوه ئهم شته غهیبی یانهی زانیوه. لهوانهیه ئهمه بلیت و ئیتر له ئاستی راستی "پنغه مبریتی" ی ئه ودا - که وهك خۆر دهرهوشیتهوه - چاوت بنووقینیت!
ئهی دامای ههزار!

باش بزانه ئهوهی که بیستت، تنها بهشیکه له پازده جوړ له جوړه گشتی یه کانی موعجیزاتی ئه و پینغه مبره ﷺ. خۆ به باشی زانیت که به چهن دین ریوایه تی سه حیح و به تهواتوری مهنهوی هه موویان چه سپاون. کهواته هیشتا بهشیکی کهم نه بییت لهو موعجیزانهی که په یوه نندیان به شته غهیبی یه کانه وه ههیه، هیچی ترت نه بیستوووه.. جا ئایا ئیتر دوا ی ئهوهی که مرؤف ئهم موعجیزانه ده بیستیت، هه ر به خاوه نی ئه و موعجیزانه ده لییت: (ئهمه مرؤفیککی بلیمهت بووه و بهو بۆ نه یه وه توانیوه تی ئاینده ی بۆ دهر بکه ویت و رووداوه کانی بزانییت)!

گریمان ئیمهش وهك تۆ وتمان: به لئی بلیمه ته. به لام ئایا که سیك خاوه نی زیره کی یه کی ئاوا پیرۆز و بلیمه تی یه کی به رزی سهدان جاره ی کهسانی تر بیست، وه کو ئه و پینغه مبره ﷺ، هه ر گیز سه ری لئی تیکده چیت و ئه و شتانه ی ده یانینیت لئی ده ئالۆزین؟ یان ئایا له و ئاسته به رزه ی خۆی داده به زیته خواره وه که چه ن دین هه والی و ا رابگه یه نیت له راستی یه وه دوور بن؟

ئایا ئه و په پری شیئی و گه لحوپی نی یه که ئیمه پشت له و هه و الا نه هه لکه یین، که ئهم مرؤفه (بلیمه ته) سه باره ت به به خته وه ری هه ردوو دنیا پیمان راده گه یه نیت!؟

ناماژه ی رهوانی شه شه م

* چه سپاوه که پینغه مبر ﷺ به فاتیمه ی کچی را گه یاندوو که ئه و: "أول أهله لحوقاً به" (۱). واته: که چه زره تی فاتیمه یه کهم کهس ده بییت له ئالی بهیت له دوا ی پینغه مبر ﷺ کۆچی دوا یی ده کات.

پاش تیپه ر بوونی شهش مانگ به سه ر کۆچی دوا یی پینغه مبردا ﷺ چه زره تی فاتیمه وه فاتی کرد.

(۱) صحیح، رواه البخاری و مسلم و أحمد و الترمذی.

* ھەروھە چەسپاۋە كە يىغەمبەر ﷺ ھەۋالى بە "ئەبوودەر" داۋە، كە رۇزنىك دىت ئەبوودەر لە مەدىنە نەفى دە كرېت و بە تەنيابى دەزى و لە تەنيابيشدا دەمرېت^(۱).. پاش بىست سان فەر موودە كەى يىغەمبەر ﷺ ۋەك چۆنى فەر موو بوو، ۋەھا ھاتەدى.

* ھەروھە چەسپاۋە كە جارنىكان يىغەمبەر ﷺ لە مالى "ئوم حەرامى" پوورى ئەنەسى كورى مالىكدا نوستبوو، بە زەرەخەنەۋە ھەلسا و فەر مووى: "ناس من أمىي عَرَضُوا عَلَيَّ غَزَاةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَرْكَبُونَ تَبَحَّ هَذَا الْبَحْرُ مَلُوكًا عَلَى الْأَسْرَةِ"^(۲). واتە: "چەند كەسنىكان لە نەتەۋە كەم بيشان دام كە لە پىناۋى خوادا غەزايان دە كرد و سواری پىشتى (كەشتى) ئەم دەربايە دەبوون و پادشای سەر تەخت بوون". ئوم حەرام وتى: "ادع يا رسول الله أن أكون معهم. فدعا لها"^(۳).. چل سان پاش ئەم رووداۋە، ئوم حەرام لە گەل "عوبادەى كورى سامىتى" مېردى دا رۇشتن بۇ فەتخى دوور گەى "قوبرص" و لەوئى كۆچى دوایى كرد. تا ئىستاش گۆرە كەى لەوئى ئاشكرایە و خەلكى زيارەتى دە كەن.

* ھەروھە چەسپاۋە كە يىغەمبەر ﷺ فەر موو بەتى: "إنَّ فِي ثَقِيفَ كَذَابًا وَمُبِيرًا"^(۴). ئەمەش ھەۋالدان بوو بۇ پەيدا بوونى "موختارى ئەقەفى" كە لافى يىغەمبەر يىتى لى دەدا و، "حەججاجى خوينىزى ستەمكارىش" كە سەد ھەزار كەسى كوشت.

* ھەروھە چەسپاۋە كە يىغەمبەر ﷺ فەر موو بەتى: "لَتَفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةَ، فَلْنَعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلْنَعْمَ الْحَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ"^(۵).

بەم ھەۋالدانە ئەۋەى را گەياند كە شارى ئەستەمبوول مۇسلمانان فەتخى دە كەن و، "ئەمەدى فاتىح" ىش پلەيەكى بەرزى دەبېت: "نعم الأمير". ھەروھاش دەر چوو كە يىغەمبەر ﷺ فەر مووى.

(۱) حسن، رواه أحمد والبيهقي وغيرهما.

(۲) صحيح، رواه البخاري ومسلم والترمذي والنسائي وأبو داود وابن ماجه وأحمد ومالك والدارمي.

(۳) ئەۋەى كەرى فەر موودە كەبە كە لە پەراۋىزى پىشئودا تەخريج كرا. واتە: ئەى يىغەمبەرى خوا! لە خوا داۋا كە مېش يە كېك م لەۋانە. يىغەمبەرىش ﷺ دوغای بۇ كرد.

(۴) صحيح، رواه البخاري ومسلم وأحمد واللفظ لمسلم. واتە: ھۆزى سەقىف درۇزنىك و پىار كورۇنكى نىد ھەبە.

(۵) صحيح، رواه أحمد والحاكم وقال صحيح الإسناد والبخاري في التاريخ الصغير. واتە: شارى فۇستە تىبىيە (ئەستەمبوول ئىستا) فەتخ دە كرېت و، چاكتىن مېر و سوپا ئەۋ مېر و سوپايەن كە فەتخى دە كەن.

* ههروهه ها چه سپاوه كه پيغهمبر ﷺ فهرموويه تي: "إن الدّینَ لو كان منوطاً بالثريا لتناوله رجالٌ من أبناءِ فارس" ^(۱). ئەمەش ئاماژەیه بۆ ئەو زانا و ئەولیا و پیاوچاكانەه هاوچەشنی "ئیمامی ئەبووحەنیفە: نوعمانی کوری ثابت"، که خەلکی ولاتی "فارس" ه. * ههروهه ها فهرموويه تي: "عالمٌ قریشٍ يملأُ طباقَ الأرضِ علماً" ^(۲).. ئەمەش ئاماژەیه بۆ ئیمامی شافعی.

* ههروهه ها هه والی داوه كه:

"إن الأمة ستفترق إلى ثلاث وسبعين فرقة وإن الناجية منها أهل السنة والجماعة" ^(۳).

* ههروهه ها فهرموويه تي: "القدرية مجوسُ هذه الأمة" ^(۴).

ئەمەش ئاماژەیه بۆ کۆمەڵی "قەدەرییه" که ئینکاری قەدەری خویان دەکرد و لەناو خۆیاندا چەند تاقم و کۆمەڵیک بوون.

* ههروهه ها هه والی پهیدا بوونی چەند کۆمەڵ و تاقمێکی زۆری داوه، چونکه چه سپاوه كه پيغهمبر ﷺ له فهرموودهيه كى دا (كه ئەمە و اتا كهیه تی) به حەزەرە تی عەلیی فهرمووه:

"تو وهك حەزەرە تی عیسا وایت، دەبیت به هۆی تیاچوونی دوو کۆمەڵ، یه کیکیان له زیاده خۆشهویستی دا و ئەوی تریان له زیاده دوژمنایه تی دا. چونکه گاوره كان ئەوهنده له خۆشهویستی حەزەرە تی عیسا دا له سنور دەرچوو بوون، دەیان وت: "عیسا کوری خوییه!" جووله که کانیش ئەوهنده دوژمنایه تی یان کرد که ئینکاری پيغهمبریتیی و پلهی بهرزی ئەویان کرد.. ههروهه ها کۆمەڵیکیش ئەوهنده له خۆشهویستی تۆدا رۆده چن که سنور دەشکێتن و تیا ده چن. چونکه پيغهمبر ﷺ له باره ی ئەمانه وه فهرمووی: "هم نبرُ

(۱) صحیح، رواه البخاري ومسلم والترمذي وأحمد. واته: ئەگەر ئایینی ئیسلام تەنانەت به ئەستێرەه کۆ (ئریا) یشه وه هەلبواسرایت، چەند پیاوێکی خەلکی ولاتی فارس دەستی خۆیانی دەخەن.

(۲) ضعیف، لکن الترمذي حسنه. وقال البيهقي وابن حجر: طرق هذا الحديث إذا ضمت بعضها إلى بعض أفادت قوة وعلم أن للحدیث أصلاً. واته: زانا که ی تیره ی قورهیش سەر زوی له زانیاری پر ده کات.

(۳) هه موو ئەو فهرموودانه ی که له باره ی دابه شبوونی نەتەوه ی ئیسلامه وه بۆ حەفتا و سێ بەش دەدوین، هه موویان سه حیحن، وهك پيشتر باسمان کرد. واته: نەتەوه ی ئیسلام دەبن به حەفتا و سێ به شه وه، تەنها ئەوه یان له سزای خوی گه وره رزگاری ده بێت، که شوین پینی سوننه تی پيغهمبر ﷺ هه لده گرن و له کۆمەڵی موسلمانان لا نادهن.

(۴) حسن، رواه أبو داود والحاكم. واته: دەسته و پیری "قەدەرییه" مه جوونسی ئەم نەتەوه یه ن.

يقال لهم الرفضة"^(۱).. كۆمەلنىكى تىرىش لە رادەبەدەر دوژمنايەتتە دە كەن، كە برىتىن لە "خەوارىچ" و ھەندئى لەو كەسانەى لە رادەبەدەر پشتگىرىي ئەمەوى يە كانيان دە كرد كە پىيان دە و تريت: "الناصة".

ئە گەر بو تريت:

قورئانى پىرۆز فەرمانى بە خۆشويستى ئالى بەيت داوہ و پىغەمبەرىش ﷺ خەلگىي بۆ ئەم كارە ھان داوہ، لەوانەيە ئەمە بىت بە بەھانەيەك بۆ ھەندئى كەس و بلىن: ئەم خۆشەويستى يە خوا فەرمانى پىن داوہ و، ئەھلى خۆشەويستىش وەك مەست وان و ئاگايان لە واقع نى يە. كە واتە بۆچى ئەو كەسانە سوود لەم خۆشەويستى يە وەر ناگرن و لە سزاي خوا رزگاربان ناكات؟ بەلكو بە پىچە وانەوہ، وەك فەرمودە كە ئاماژەى بۆ كردوہ، ئەم خۆشەويستى يە لە رادەبەدەرە زىانيان پىن دە گەيەنيت و تووشى ئازاريان دە كات؟!

وہلام:

خۆشەويستى دوو جۆرە:

يە كىكيان: خۆشەويستى يە كە بە (مەعناى حەرفى). كە ئەمەش برىتى يە لەوہى ئەو كەسە حەزەرتى عەلى و حەسەن و حەسەين و ئالى بەيتى تەنھا لەبەر خوا و پىغەمبەر و لە پىناوى رەزامەندىي خوا و پىغەمبەردا ﷺ خۆش بويت. ئەم جۆرە خۆشەويستى يە، لە خۆشەويستىي پىغەمبەر ﷺ زياد دە كات و دەيئە ھۆى خۆشەويستىي خواى گەورە. كە واتە ئەم خۆشەويستى يە شتىكى رەوايە و ھىچ زىانيك لە زۇربوونى دانى يە، چونكە لە سنورى خۆى تىپەر ناييت و داخوازي زەمكردن و دوژمنايەتتىي غەيرى خۆشەويستە كە ناييت.

دوو ھەميان: خۆشەويستى يە كە بە (مەعناى ئىسمى). واتە ئەو كەسە ھەموو ئەو ز تانەى لەبەر خودى خويان خۆش بويت! وەك ئەوہى حەزەرتى عەلىي لەبەر ئازايەتى و كەماتى خۆش بويت. يان حەزەرتى حەسەن و حەسەينى تەنھا لەبەر رەوشتە بەرزە كانيان خۆش بويت، بە پىن ياد كرنەوہى پىغەمبەر ﷺ، تەنانەت ھى وا ھەيە خوا و پىغەمبەرىش ﷺ نەسبت، كەچى ئەوانى خۆش دەوئيت! ديارە ئەم جۆرە خۆشەويستى يە نايئە ماىەى

(۱) جزء من حديث رواه الطبراني واسناده حسن. واتە: ئەوانە نازناويكيان ھەيە و پىيان دە و تريت پىرۆزى يە كان.

خۆشهويستىي خوا و پيغهمبەر ﷺ. جا نه گهر لهم خۆشهويستىي يه دا زياده روهى بكرىت،
تهوا ده بيته هۆى زه مكردن و دوژمنايه تىي غه يرى خۆشهويسته كه.

بهم جۆره - وهك له فهرمووده كه دا باس كرا - دهر كهوت كه:

هه ندئى له وانهى زياده روهى يان له خۆشهويستىي حه زه رتى عه لى دا نواند و خۆيان له
حه زه رتى ته بوو به كر و عومه ر به رى كرد، گرفتارى زه ره ره مندئى يه كى يه كجار گه و ره
بوون و، ئەم خۆشهويستىي يه سه لى يه - نائى جابى يه - بوو به هۆى زه ره ره مندئى يان.

* هه روه ها به چه شنىكى راست و بنى گومان پيمان گه يشتووه، كه پيغهمبەر ﷺ
نه ته وهى ئىسلامى بيدار كر دووه ته وه كه: "إذا مشوا الميطياء، و خدمتهم بنات فارس
والروم، ردّ الله بأسهم بينهم وسلط شرارهم على خيارهم"^(۱). له پاش سى سال چۆنى
فه رموو، وه ها هاته دى.

* هه روه ها چه سپاوه كه پيغهمبەر ﷺ ها وه له كانى خۆى ناگادار كر دووه ته وه كه
"قه لای خه يبه ر له سه ر ده ستى حه زه رتى عه لى دا - خواى لى رازى بيّت - فه تح
ده كرىت"^(۲). يهك رۆژ دواى تهو فهرمووده يه، موعجيزه كه ي پيغهمبەر ﷺ زياتر له وهى
چاوه روان ده كرا، هاته دى. تهو بوو حه زه رتى عه لى - خواى لى رازى بيّت - دهر گاي
قه لاکه ي به ده سه وه گرت و كردى به قه لغانى خۆى هه تا فه تى خه يبه ر ته واو بوو،
پاشان فرپئى دا. هينده ش تهو دهر گايه گه و ره بوو كه له دوايى دا هه شت كه س، له
رپوايه تىكى تر دا: چل كه س، نه يان توانى به رزى بكه نه وه"^(۳).

* هه روه ها پيغهمبەر ﷺ فه رموويه تى: "لا تقوم الساعة حتى تقتل فتنان دعواهما
واحدة"^(۴). به مه هه والى تهو جه نگه ي را گه ياند كه له (صيفين) له نيوان حه زه رتى
عه لى و معاويه دا رپوى دا، خوايان لى رازى بيّت.

(۱) صحيح، رواه الترمذي. بروانه: (صحيح الجامع الصغير ۸۱۳). واته: هه ركات مو سلمانان وا يان لى
هات كه به فيز و ده مار هه به پيگادا برۆن و كچانى فارس و رۆم خزمه تيان بكن، تهوا خوا ده يانكات به
دوژمنى يه كتر و خراپكار انيان به سه ر چا كه كار انياندا زال ده كات.

(۲) صحيح، رواه البخاري ومسلم وأحمد.

(۳) ضعيف، بروانه: (كشف الخفاء ۱۱۶۸).

(۴) صحيح، رواه البخاري ومسلم وأبو داود والترمذي وأحمد. واته: تاكو دوو كۆمه ل كه بانگه شه بۆ
يهك شت ده كهن، له گه ل يه كتر دا نه جه نكن، قيامه ت به رپا نايىت.

* ههروهها په كىكى تر له و شتانهى كه پىغمبهر ﷺ پىش روودانى ههوائى داوه، ئهويه كه فهرموويه تى: "إن عماراً قتلته الفئة الباغية"^(۱). ئهوه بوو پاشان له جهنگى (صيفين) دا كوژرا و حهزرتى عهلىش فهرمووده كهى پىغمبهر ﷺ و كوشتنى عهمارى لهم جهنگه دا كرد به بهلگه له سهر ئهويه كه شوينكه و تووانى معاويه پىره ياخى بووه كه ن. معاويش حهديشه كهى ته ئويل كرد و، عهمرى كورى عاصيش وتى: ياخى بووه كان تهنها ئهوانن كه عهمارىان كوشتووه و ههمومان ناگرتهوه.

* ههروهها پىغمبهر ﷺ فهرموويه تى: "إن الفتن لا تظهر مادام عمر حياً"^(۲). هه ره بهو جزرهش بوو كه فهرمووى.

* ههروهها له رۆژى غهزاي "به در" دا كه سوههيلي كورى عهمر ديبل كرا و هيشتا موسلمان نه بوو بوو، حهزرتى عومهر - خواى لى رازى بيت - عهرزى پىغمبهرى ﷺ كرد: "ئمه پياوئىكى قسهزان و زوربلىيه، پوخسهتم بده با ههردوو كه ليهى خواره وهى ههلبكىشم، تاكو له مرؤ به داوه نه توانيت قسهت پى بليت!" پىغمبهر ﷺ فهرمووى: "وعسى أن يقوم مقاماً يسرك يا عمر"^(۳). ئهوه بوو فهرمووده كهى پىغمبهر ﷺ هاته دى، چونكه كاتى كاره ساتى گهوره و دلته زىنى كوچى دوايى پىغمبهر ﷺ پرووى دا، صهر و ئارام له لاي موسلمانان نه ما. حهزرتى ئه بووه كر - خواى لى رازى بيت - له شارى مهدينه موسلمانانى كو كرده وه و تاريكى رهوان و جوانى بو خويندنه وه و تياى دا سه ره خو شى لى كردن و ههولتى دا دلتي هاوه لانى پىغمبهر ﷺ بهيئته وه جى خوى و ئارامى به دلانيان بدات. له ههمان كاتدا "سوههيلي كورى عهمر" له شارى مه ككه دا ههمان رۆلى حهزرتى ئه بووه كرى بينى و، تاريكى هاوچه شنى وتاره كهى ئهوى بو خويندنه وه، ته نانهت تا رادهيه كيش وشه كانى ههردوو وتاره كه يهك مه بهست و واتايان راده گه ياند!

(۱) صحيح، رواه مسلم وأحمد ورواه البخاري بغير الألفاظ السابقة. واته: "عهمار كۆمهلى ياخى بووان دهيكوژن".

(۲) صحيح، رواه البخاري ومسلم والترمذي وغيرهم. واته: "ههتا عومهر له ژياندا مابيت، فيتنه و ناشووب ههت گيريت و سه ره لنادات.

(۳) روه نيهتي وشيخه الحاكم عن الحسن بن محمد مُرسلاً. واته: "ئهى عومهر! بهشكو رۆزىك بيت هه ره ئهه پيره ههتوئىنىكى واى بيت كه دلتي توى پى شاد بيت".

* ههروهه پيغهمبر ﷺ به "سوراقه" ی فرموو: "كيف بك إذا ألبست سيواري كسرى"^(۱)! ئهوه بوو له سهردهمی چه زهتی عومهدا - خوای لئی رازی بیته - دهولهتی کيسرا تهفروتوونا کراو، بهرگ و پۆشاک و گهنجينه و بازنه کانی کيسرايان بۆ لای چه زهتی عومهر هینا. ئه ویش کردنيه دهستی "سوراقه" و فرمووی: "الحمد لله الذي سلبهما كسرى وألبسهما سراقه"^(۲). ئه می وت بۆ ئه وهی تهسدیقی هه واله که ی پيغهمبر ﷺ بکات که زووتر فرموو بووی.

* ههروهه پيغهمبر ﷺ فرموویتهتی: "إذا هلك كسرى فلا كسرى بعده"^(۳). له راستیشدا ههروهه ها بوو که فرمووی.

* ههروهه پيغهمبر ﷺ به نیرراوه که ی کيسرای وت: "خواه‌ند شیرۆیهی کورپی کيسرای به سهر کيسرادا زال کرد و له فلان کاتدا کوشتی"^(۴). پاشان که ئه م نیرراوه له کانی کوشتی کيسرای کۆلی به وه، بۆی دهر که وت: له و کاتدا کوزراوه که پيغهمبر ﷺ فرموو بووی! ئیتر به هزی ئه مه وه موسلمان بوو. هه ندی رپوايه ت ده لاین ئه م نیرراوه ناوی: "فهرووز" بووه.

* ههروهه پيغهمبر ﷺ هه والی ئه و نامه یی به ها وه له کانی گه یاند که "حاته بی کورپی ئه بوو به لته عه" به نه یی به وه بۆ کافرانی قوره یشی نارد بوو. ئنجا چه زه تی عه لی و میقدادی نارد و پئی وتن: له فلان شویندا ئافره تیکی لئی به و نامه یه کی پئی به، نامه که ی لئی بسین و بۆم به یین. که هاتنه وه نامه که یان له و جیگایه وه هینا که پيغهمبر ﷺ فرموو بووی و، ئنجا دایانه دهستی. پيغهمبریش ﷺ ناردی به دوا ی حاته بدا و لئی پرسی: بۆ وات کردوه؟ ئه ویش عوزر و به هانه ی هینایه وه و، پيغهمبر ﷺ عوزره که ی لئی قبول کرد^(۵). ئه مه ش رپوايه تیکی سه حیح و چه سپا وه.

(۱) رواه البيهقي. واته: "ده بی حالت چۆن بیته کاتی که بازنه کانی کيسرا ده کرینه دهستت؟!"

(۲) واته: سوپاس بۆ ئه و خوا به ی که ئه مانه ی له کيسرا سه نده وه و کردنيه دهستی سوراقه. بروانه: (الشفاه ۳۴۴/۱).

(۳) صحیح، رواه البخاری و مسلم و الترمذی. واته: "که ئه م کيسرايه له ناو چوو، ئیتر کيسرای تری به دوا دا نایهت".

(۴) صحیح، رواه البيهقي.

(۵) صحیح، رواه البخاري و مسلم و أبو داود و الترمذی و أحمد.

* هەروەها چەسپاوە كە پىڭەمبەر ﷺ لە بارەى عوتبەى كورپى ئەبوولەهەبەو هەرمووبەتەى: "ياكله كلبُ الله"^(۱). بەمەش هەوالى دوارژۆنىكى دژوارى بۆ عوتبە راگەياندا. پاش ماوەيەك "عوتبە" رۆشت بۆ يەمەن و، لە رىڭگادا درىندەيەك (شيرىك) هەلمەتەى بۆ برد و خواردى و، بەمەش تەسدىقى هەوال و دوعاكەى پىڭەمبەرى ﷺ لە بارەى عوتبەو كەرد.

* هەروەها بە جۆرىكى صەحىح پىمان گەيشتوو كە لەو كاتەدا پىڭەمبەر ﷺ فەتخى مەككەى كرد، فەرمانى بە يىلال دا - خواى لى رازى بىت - بچىتە سەربانى كەعبە و بانگ بدات. لەو كاتەشدا "ئەبووسوفيانى كورپى حەرب" و "عەتتابى كورپى ئوسەيد و حارىسى كورپى هيشام" - كە لە سەر كرده و پياوماقوولانى قورەيش بوون - لە نزيكى كەعبە و دەوروبەرى دا دانىشتبوون. عەتتاب وتى: "خوابەزەبى بە ئوسەيد(واتە باوكى) دا هاتەو، كە ئەم رۆژەى نەدى!" حارىسىش وتى: "مەمەد كەسى نەدۆزى يەو هەجگە لەم قەلە رەشە!" ئەبوو سوفيانىش وتى: "من هيج نالىم، چونكە ئەگەر هەرچى يەك بلىم ئەم بەردە وردانە بۆ مەمەدى دەگىر نەو!" كتوپر پىڭەمبەر ﷺ بەرەو پرويان هات و، فەرمووى: دەزانم چىتان وت، ئاوا و ئاواتان وت، چىيان وتسوو هەمووى بۆ گىرانهو! حارىس و عەتتاب كە ئەمەيان بىست، يە كسەر وتيان: شايتەى دەدەين كە تۆ پىڭەمبەرى خوايت. چونكە هيج كەسىكى ترمان لە گەلدا نەبوو تاكو بلىين ئەو بۆى گىراوتەو"^(۲).

* * *

دەسا ئەى ئەو مولحيدەى كە باوەر بەم پىڭەمبەرە ﷺ ناكات!

سەرنج لەم دوو سەرۆكە سەرسەختانەى قورەيش بدە كە چۆن تەنها بە يەك هەوالى غەيبى پىڭەمبەر ﷺ لەو سەرسەختى يە دابەزىنە خوارەو و ئيمانىان هينا. دەبى دلئى تۆ چەندە لە كەلك كەوتىت كە هەزاران موعجىزەى هاوچەشنى ئەمە دەبىستىت، كە هەموويان لە رىڭگای تەواتورى مەعنىوى يەو چەسپاون، كە چى لە گەل ئەو شدا دلئ ئەسەر ئيمان دانامەرزىت و سەقامگىر نايىت..

با بگەرىينەو سەر باسە كەمان:

(۱) روه: الخاكم والبيهقي وغيرهما من طرق صحيحه. واتە: "يەككە لە سەگە كانى خوا دەبجوات!"

(۲) بىروانە: زاد المعاد (المحقق): (۴۰۹/۳-۴۱۰)، ابن هشام: (۴۱۳/۲).

* ههروهه ها چه سپاوه که دواى ئه وهى عه بیاسى مامى پیغمبه ر ﷺ ئینکاری ئه وهى کرد هیچ پاره و پورلیك شك بیات، پیغمبه ر ﷺ هه والی ئه و پاره یه ی پى دا که مامى به نه نئی لای (أم الفضل) ی خیزانی داینا بوو^(۱)! ئه وه بوو عه بیاسى مامى (که هیشتا موسلمان نه بوو بوو) له غه زای به دردا دیل کرا و، پیغمبه ر ﷺ دواى لى کرد به پاره خوئى له دیلی پزگار بکات. ئه ویش وتی: پاره شك نابهم. پیغمبه ر ﷺ فه رمووی: "ئهى ئه و مال و سامانه ی لای دایکی فه زل دات نا، چیی لى هات؟" عه بیاس وتی: جگه له من و ئه و که سی تر به و پاره یه ی نه زانیوه! ئه مهش بوو به هوئى ئه وهى عه بیاس موسلمان بیئت^(۲).

* ههروهه ها چه سپاوه که جووله که یه کی سیه ربازی چه پهل که ناوی: "لویه دیدی یه هوودی" بووه، بۆ ئه وهى ئازاری پیغمبه ر ﷺ بدات، سیه رى له پیغمبه ر ﷺ کرد و، تاله مووی به شانیه که وه به سته و و خسته بوویه ناو بیریکه وه. پیغمبه رى خو شه و یستیش ﷺ فه رمانی به حه زه رته ی عه لى و هاوه له کانی دا که برۆن بۆ فلانه بیر و ئه و ئامیرانه ی سیه ره که یان پى کرا وه بیانیه ن. ئه و انیش رۆشتن هینایان. جا هه ر که گریه کیان لى ده کرده وه، که میك له ئازاره که ی پیغمبه ر ﷺ که م ده بوو.. تا هه موویان کرده وه^(۳).

* ههروهه ها چه سپاوه که پیغمبه ر ﷺ به کۆمه لئیکى فه رموو، که ئه بوو هورهیره و حوزه یه فیه شیان تیدا بوو: "ضرسُ أحدِکُمْ فی النارِ مثلُ أحدٍ"^(۴). به مه، پیغمبه ر ﷺ هه والی پاشگه ز بوو نه وه ی یه کیکی له وانه را گه یاند و، پاشه پوژى سامناکی ئه وه ی ده ر خست. ئه بوو هورهیره ده فه رموئ: "ئه و کۆمه له هه موویان مردن و من و پیاویك ماینه وه، ئه ویش له جهنگی یه مامه دا به مورته ددی کوژرا"^(۵). به م جوژه، هه والدا نه که ی پیغمبه ر ﷺ ده ر که وت و هاته دى.

(۱) رواه أحمد والحاكم وصححه، والبيهقي بسند صحيح.

(۲) بروانه: (الشفاء للقاضي عياض ۳/۱). مه رج نی به یه کسه ر موسلمان بوو بیئت، به لکه مه به ست ئه وه یه که روو دا وه که هۆ کاریکی سه ره کی بووه له موسلمان بوونی حه زه رته ی عه بیاسدا.

(۳) صحيح، رواه البخاري ومسلم وابن ماجه وأحمد.

(۴) رواه الطبراني بسند صحيح. واته: خرنی یه کیکتان له دۆزه خدا هینه دی چیا ی ئو حود ده بیئت.

(۵) بروانه: (الشفاء) ۳/۱. کاتى ئه بوو هورهیره ده فه رموئ: "من و پیاویك ماینه وه" واته جگه له حوزه یه فیه ش. له به ر ئه وه ی حوزه یه له کانی جهنگی یه مامه دا ما بوو، چونکه له سالی سی و شه شی کۆچی دا وه فاتى کردوه.

* ههروها به سهرهاته كهی نیوان (عومهری كوری وههب) و (صهفوانی كوری ئومهیه)ش چه سپاوه، كه ده گپ نهوه صهفوان به دزی یهوه مهر جی له گهل عومهر دا كرد له سهر ئهوهی كه ئه گهر عومهر پیغه مبه ر ﷺ بكوژیت، ئهه ئه اندازهیه كهی زوری له مال و سامانی خۆی بداتئ. كاتئ له سهر ئههه پرك ده كهون، عومهر دیت (بۆ مه دینه) بۆ كوشتنی پیغه مبه ر ﷺ. پیغه مبه ریش ﷺ هه موو به سهرهاته كهی نیوانی صهفوان و عومهر، بۆ عومهر ده گپ نهوه و دهستی پیروزی به سهر سنگی عومهر دا ده هیئت و، ئه ویش موسلمان ده بیئت^(۱)!

سهره پای ئه مانه، چه ندین رووداوی تری هاو چه شنئ ئهه ههوالدانه غهیی به راستانه، روویان داوه و، شش كتیبه صه حیه به ناوبانگه كان - به سه نه ده وه - باسیان كردوون. زۆری به ئه وانیه لهه په یامه دا هیتراون، له حوكمی تهواتوری مهعنه ویدان و به قه تعی و دلنیاپی چه سپاون و، صه حیهی ئیمامی بوخاری و موسلیم، كه به پیئ باوه ری زانیان و لیکۆله ران، راستترین كتیبه له دواي قورئانی پیروز، گپ اویانته ته وه. ئههه جگه له وهی كه له كتیبه صه حیه كانی تر دا، كه پیان دهوتریت: (السُنن) باس كراون. وهك سونه نی تیرمذی و نه سائی و ئه بوداود و موسته دره كهی حاكم و موسنه دی ئیمامی ئه حمه دی كوری حنه به و ده لائیلی به یه هقی، كه ههر هه موویان به سه نه ده وه باسیان ده كه ن.

كهواته ئه ی مولحیدی بی ئاگا!

ههروا به گۆتره قسه فرئی مه ده و مه ئئ:

عهمه د پیاویكی ژیر و زیرهك بووه! ئههه بلئیت و ئیت ههر واپرۆیت..

نه خیر.. چونكه ئهه ههوالدانه غهیی به راستانه له دوو شت به ده ر نین:

یان ئه وهیه ده لئیت: ئهه پیاوه خاوه نی بلیمه تی به كهی فراوان و وردبین بووه. واته: چاویكی ئه وتۆی ههیه كه ده توانیت رابوردوو و ئاینده و هه موو دنیا به یه كه وه بینیت و، هه موو شت و هه موو رووداویك ده زانیت و، هه موو لایه نیكی زهوی و جیهانی - به خۆره لات و خۆرئاوایه وه - له بهر چاودایه و، ئه وهنده وریابه كه ده توانیت ههر چی شت و كاروباری ئاینده و رابوردوو ههیه ده ریان بخت..

(۱) زوه انضرائی و رجاله رجال الصیح. ولله دیت شواهد آخری من حدیث محمد بن جعفر بن الزبیر رواه انضرائی مرسلًا و اساده جید، وروی عن عروه بن الزبیر یاسناد حسن مرسل.

ئه گهر واده لئيت، ئەوا بزانه ئەم چەشنە حالتە - وەك لە بەر چاودايە - هەر گيز لە توانای هېچ مرقۇفكدا نى يە. خۆ ئە گەر لە هەر تاككى مرقۇفدا بېت و پروو بدات، ئەوا ديارە شتىكى لە عادەت بەدەرە و بەهرە يەكى بەرزە خواوەند پى بەخشيوە. كە ئەمەش لە خۆى دا موعجيزە يە كى گەرە يە ..

يان ئەو يە دە بى باوەر بەهنيەت كە ئەم مرقۇفە: قوتابى و كار بى سېرراوئىكە؛ رېنمابى و نامۇز گارىبى لە لايەن كە سېكەو بە بى دە گات كە چاوى لە هەموو شتىكە و، توانای بەسەر هەموو شوئىكى گەردوون و سەر جەم كاتە كاندا هە يە و، هەر شتىك لە لەوحى پاريزراوى ئەودا تۆمار كرايەت، لە هەر كاتىكدا و بە هەر ئەندازە يەك بىهويەت، بە قوتابى يە خۆ شوويستە كەى دە لئيت و فېرى دە كات.

كەواتە بۆمان چەسپا كە: حەزرەتى مەمەد ﷺ وانه كانى لە لای مامۇستا ئەزەلە يە كەى خۆى دە خوئىت و لەو مامۇستايەو بە خەلكيان رادە گە يە نيت.

* هەر وەها چەسپاوە كە كاتى پىغەمبەر ﷺ خالىدى كورى وەلیدی نارد بۆ جەنگ كردن لە گەل "ئوكەيدەر"ى سەرۆكى "دومە الجندل" دا، پى فەرموو: "إنك ستجدە يصيد البقر"^(۱). هەر وەها هەوالى بى دا كە بە بى هېچ بەر گرى كردنك دىلى دە كات و دە بهنيەت، كە خالىد رۆشت و گەيشتە ئەوئى، بىنىسى وەك پىغەمبەر ﷺ هەوالى دا، خەرىكى راو بوو. يە كسەر دىلى كرد و هينای بۆ خزمەتى پىغەمبەر ﷺ!

* هەر وەها پىغەمبەر ﷺ قورەيشى يە كانى ئاگادار كردهو كە ئەو لاپەرە يەى دەنگدا بىنى خۆيانيان لە گەل بەنى هاشمدا تىدا تۆمار كرد و لە كەعبەدا هەليانو اسيبوو، هەوالى بى دان كە "مۆرانه" هەمووى خوار دوو جگە لەو جىگايانەى كە ناوى خواى گەرە يە تىدا يە! كە رۆشتن بۆ سەير كردنى، بىنىيان بەو جۆرە بوو كە پىغەمبەر ﷺ فەرموو بووى^(۲)!

* هەر وەها چەسپاوە كە پىغەمبەر ﷺ هەوالى داو: كاتى "بەيتولمەقديس" فەتح دە كريت، تاعوون پەيدا دە بېت. ئەو بوو لە سەردەمى حەزرەتى عومەردا - خواى لى

(۱) رواه ابو اسحاق والبيهقي. بروانه: (الشفاء ۱/ ۳۴۴)، (زاد المعاد المحقق ۵/ ۵۶۸-۶۳۹). واتە: كە دە گەيتە لای، دە بهنيەت خەرىكى راوى گاكۆرى يە.

(۲) رواه البيهقي. بروانه: الشفاء ۱/ ۳۴۵، البداية والنهاية: ۳/ ۹۶-۹۷.

رازی بیئت - له کاتی فهتخی "بهیتولمهقدیس" دا تاعوون به شیویه کی سامناک بلاو بوو بووهوه. به رادهیه کی ئەوتۆ که بههۆی ئەو نهخۆشی یهوه حهفتا ههزار کهس له ماوهی سێ پۆژدا مردن.

* ههروهها چه سپاوه که پیغه مبهەر ﷺ ههوالی پهیدا بوونی شارای "بهصره" (۱) و "بهгда" ی (۲) داوه، پیش تهوهی دروست بکرین. ههروهها ههوالی تهوهشی داوه که گه بنینهی سهرزهوی بۆ شارای بهгда ده بریت.

* ههروهها پیغه مبهەر ﷺ ههوالی به هاوه له کانی داوه که له گه ل "تورك" (۳) و نه تهوه کانی دهو رو بهری ده ریای "قهزوین" دا ده جهنگن و، پاشان زۆریه ی ئەو نه تهوانه موسلمان ده بن و حوکمی عه ره ب ده کهن، فه رموویه تی: "یوشیکُ أن یكثرَ فیکم العجمُ، یا کلون فیئکم ویضربون رقابکم" (۴).

* ههروهها پیغه مبهەر ﷺ فه رموویه تی: "هلاکُ أمّتی علی یدی أغلیمةٍ من قریش" (۵). بهم چه شنه ههوالی (یهزید) و (وهلید) و هاو چه شنی ئەوانی له سه رۆ که خرابکار و زیانبه خشه ئەمهوی به کان داوه.

* ههروهها ههوالی داوه که پاشگه ز بوو نه وه له ئیسلام له چه ند جیگایه کی وه که یه مامه دا روو ده دات (۶).

* ههروهها له غه زای "خه ندهق" دا له باره ی قوره یش و ئە حزابه وه فه رمووی: "الآن نغزوهم ولا یغزونا، نحن نسیر إلیهم" (۷). ههروهها یش بوو که ههوالی دا.

(۱) صحیح، رواه أبو داود واللفظ له، وابن حبان.

(۲) الشفا ۱/ ۳۴۴ رواه أبو نعیم وضعفه ابن کثیر.

(۳) صحیح، رواه البخاری ومسلم وأبو داود والترمذی وابن ماجه.

(۴) صحیح، رواه أحمد والبخاری والطبرانی بسند صحیح. واته: نزیکه عه جه متان تیدا زۆر بیئت، باجتان لئ ده سین و له گه ردتان ده ده ن.

(۵) صحیح، رواه البخاری وأحمد. واته: نه ته وه کهم له سه ر ده ستی چه ند هه رزه یه کی قوره یشدا تیا ده چن (تووشی ئەشکه بجه ده بن).

(۶) صحیح، رواه البخاری ومسلم.

(۷) صحیح، رواه البخاری وأحمد. واته: "ئیتز له مه ولا قوره یش و ئەو تیرانه ی له گه لی دان، نایه نه سه رمان و غه زامان نا کهن. به لکو ئیمه غه زای ئەوان ده که بن".

* ههروههها چه سپاوه که دوو مانگ پیش وه فاتی، هه والی کۆچی دوایی خۆی را گه یاندووه و فهرموویه تی:
 "إن عبداً خیراً فاختار ما عند الله"^(۱).

* ههروههها له باره ی "زهیدی کوری صووحانه وه" فهرموویه تی:
 "یسبقه عضو" إلى الجنة"^(۲). ئەوه بوو له جهنگی نههاوه نندا دهستی قرتا و شهید بوو.
 بهم جوژه دهستی پیش خۆی روشت بۆ بههشت.

* * *

تا ئیستا هه رچی به کمان له باره ی هه والدانه غهیبی به کانه وه باس کردووه، تهنها جوړیکه له نیوان "ده" جوړی موعجیزه کانی پیغمبهردا ﷺ. که واته ئیمه هیشتا یه که له دهی ئەم جوژه مان نهزانیوه. له وتهی بیست و پینجه مدا، که تایه ته به ئیعجازی قورئانه وه، به کورتی چوار جوژمان له هه والدانه غهیبی به کان باس کردووه.

جا تۆیش ئیستا سه رنج لهم جوژه بده و بیخه ره سه ر ئەو چوار جوژه ی که پیغمبه ر ﷺ به زمانی قورئانه وه رایگه یاندوون. ئیتر سه یر بکه و بزانه چون ده بیته به لگه یه کی بین گومان و پرشنگذار له سه ر پیغمبه ریتی پیغمبه ر ﷺ به چه شتی که هه ر که سینک ژیری و دلێ تیک نه چوو بیته، سه ری بۆ داده نه وینیت و، ته سدیقی ئەوه ده کات که ئەم پیغمبه ره به ریزه ﷺ ره وانه کراوی خواپه و، له لای زانای په نهان و به دیهینه ری هه موو شتی که وه، ئەم هه والانه راده گه یه نیت.

نامازه ی ره وانی چه وتهم

نامازه بۆ چه ند نموونه یه که ده کهین که به چه ند ره وایه تیکی سه حیح و به جوړیکی قه تعی و به "ته و اتوری مه عنه وی" چه سپاون و، له و موعجیزانه ی پیغمبه ر ﷺ ده دوین که له باره ی به ره که ت په یدا بوون له خوار نندا روویان داوه. جا وابه باش ده زانین که له پیشدا پیشه کی یه که له و باره وه باس بکهین:

(۱) صحیح، رواه البخاری و مسلم و الترمذی. واته: "به نده یه کی خوا سه رشک کراوه، ئەویش لای خوا ی هه لیزاردووه".

(۲) الشفا ۱/۳۴۲ واته: ئەندامینکی پیش خۆی ده چینه بههشت.

پیشه کی

هەریەك لەو غومونانەى كە لە بارەى موعجیزەى زۆربوون و بەرە كەت تیكەوتنى خواردەنەوە باسیان دەكەین، بە چەند رینگایە كى جیا جیا چەسپاون. تەنانەت هەندىكیان لە شازدە رینگاوە رپوایەت كراون. كەواتە زۆربەى ئەو غومونانەى باسیان دەكەین لە بەردەم كۆمەڵىكى زۆر لە هاوێلە بەرپزە كاندا رپوویان داو و لە دەمى ئەوانەوە بیستراو نەتەو، كە ئەوانیش خواوەنى پلەپلە كى تابلىنى بەرز بوون و، لە راستى و ئەمانەتدا ناوازە بوون.

غومونەىك بۆ رپوونكر دئەو:

بە كىك لەوانە دەگىرپتەو و دەفەر موى: "حەفتا كەس لە یەك "صاع" (۱) خوار دەمەنى تىریان خوار دوو".

ئەو حەفتا كەسەش كە ئەم موعجیزە بەیان دیو، كاتى دەبیستەو بە كىكیان ئەمەى گىرپاوەتەو، هیچ كامیان گىرپاوەتەو كەى ئەو كەسە بە درۆ ناخاتەو. واتە ئەوان بەم بى دەنگ بوونەیان تەسدىقى گىرپاوەتەو كەى ئەو دەكەن.

دەبى ئەوێش بزانی كە ئەو هاوێلە بەرپزەنەى پیغەمبەر ﷺ لە چلەپۆپەى حەق و راستى دا بوون و، لە چاكترین سەدە و سەردەمدا ژباون و هەر گىز چاوپۆشىیان لە شتى ناپاوانە كردووە، بە چەشتى كە ئەگەر - خواوەنە خواستە - هەر كامىكیان هەستیان بە درۆیەك بكر دا، با بچوو كىش بوایە، بى دەنگ دانەدەنىشت و بە بى هیچ گومانىك بەرپەرچى دەداپەو.

جا ئەو رپوایەتانەى كە لەمەولا باسیان دەكەین، سەرەرای ئەوێ لە چەندین رینگای جیا جیاو پىمان گەشتوون، چەندین رینگای تریش لىیان بى دەنگ بوون، كە ئەمەش تەسدىقى ئەو رینگایانە دەگەیت و دەرى دەخات ئەوان بەم بى دەنگى بەیان رپوایەتیان كردووە! كەواتە وەكو تەواتورى مەعنى - بە قەتعى - چەسپاون.

مىژووى ئىسلام، بە تايبەت مىژووى بەسەر هات و ژبانی پیغەمبەر ﷺ شایەتە لەسەر ئەوێ كە هاوێلانە پیغەمبەر ﷺ دواى پاراستنى قورئانى پىرۆز، خویان بۆ پاراستنى سوننەت و فەرموودە كانى پیغەمبەر ﷺ تەرخان كردووە. واتە هەموو حالەت و كردار و

(۱) صاع: پێدەریكە چوار مەشت دەگىرت.

گوفتاریکی پیغمبر ﷺ. ئیتر ئهو سوننه تانه په یوه نندیان به ئه حکامه شهرعی په کانه وه بوویت، یان به موعجیزاته وه، ئه وان، بی جیاوازی، پاراستوویان. هاوه لان له م کاره یاندا - خرا پاداشتیان بداته وه - هیچ رهفتاریکی پیروزی پیغمبریان ﷺ - با بچوو کیش بوویت - پشتگوئی نه خستوه. به لکو بایه خیان بی داوه و گپړاویانه ته وه و له لای خویشیان نو سیویانه ته وه. به تایهت ههوت "عه بدوللا" ناوه کان که به: (العبادة السبعة) به ناوبانگن و، له ناو ئه وانیشدا به تایهت "عه بدوللا" کوری عه بیاس" و "عه بدوللا" کوری عمری کوری عاص" چونکه لای خویمان ئهو فهرمووده پیروزانه یان نو سیوه ته وه.

بهم جوړه له سهرده می هاوه له بهرپزه کانداه فهرمووده کان پاریزران. ئنجاسی چل سال دواى ئه وان هه زاران کهس له زانا لیکوله ره کانی "تابعین" هاتن و له وانیان وه رگرتن و ئه م کاره یان بهوپه ری ئیخلاص و ئه مانه ته وه گرتنه ستو و فهرمووده کانیان پاراست و نووسی یانه وه. پاش ئه وانیش پیشه و او موجه هیده کان و هه زاران زانای لیکوله ر زانایانی "فهرمووده" له وانیان وه رگرتن و، له پنی نووسینه وه و تو مار کړنه وه ئهو فهرموودانه یان پاراست. ئنجاسی پاش تپه ربوونی دوو سه د سال به سهر کوچی پیغمبردا ﷺ له مه ککه وه بو مه دینه، خاوه نانی هر شهش کتیبه صه حیج و سونه نه به ناوبانگه کانی فهرمووده که له پیش هه موویانه وه ئیمامی "بوخاری" و "موسلم" ن، ئهو فهرمووده و موعجیزانه یان له وانى پیش خویمان وه رگرت و ئه رکی پاراستی سوننه تیان خسته ئه ستوی خویمان وه.

پاش ئه مان ده وری زانایانی ره خنه سازی و (جهرح و ته عدیل) هاته پیشه وه، که ئه وانیش زانای توندوتیژی وه که "ئینولجه وری" یان تیدا هه لکه هوت و، توانی یان ئهو گوفتارانه ی هه لبه ستر او (موضوع) ن و چه ند مولحید و نه زانیك تیکه لى فهرمووده پیروزه "صه حیحه کان" یان کردوون، جیا بکه نه وه و فهرمووده یان لى پالفته بکه ن. پاش ئه مانیش چه ند زانایه کی له خواترس و خاوه ن و هرع و هه لکه هوتوو هاتن، وه که "جه لاله ددینی سیوتی" که - وه که پیاوچا که کانی ئه هلی که شف ده لین - هه ر له حاله تی ییداری دا، هفتا جار به بینینی پیغمبر ﷺ شادبووه. ئه م زاته و چه ندین زانای تری وه که ئه م، هاتن و گوهه ر و مرواری "فهرمووده صه حیحه کان" یان له هه موو و ته یه کی

درۆ و دەست ھەلبەست که به دەمی پیغمبەرەو   کرايیت، یان ھەر قسەيەك درايیتە پال ٺەو، جیا کردەوہ.

بەم جۆرە، دەبینیت ٺەو فەرموودە و موعجیزانەى باسیان دەکەین، ھەموویان لە رینگای چەنلین دەستی خاویڤن و ئەمینی لەژمارەبەدەرەوہ، بە پاکی و راستی، بە دەستمان گەشتوون. کەواتە ھەزاران سوپاس بۆ خوا لەسەر ئەم نەعمەتە و، پر بە دەم دەلێن: "ھذا من فضل ربی".

ئەمەش تێمان دەگەبەنیت کہ ئیتر نابێ مرۆف ٺەوہی بە دلدا بیت و بلێت: ئایا چۆن دەزانین ئەم پرووداوانەى کہ لە سەر دەمینکی زۆر کۆندا پروویان داوہ، بە سەلامەتی بە دەستمان گەشتوون و دەستکاری نە کراون؟ بەلێ، نابێ وا بلێت، چونکە بۆمان دەرکەوت کہ چۆن بە دەستمان گەشتوون.

چەند ئموونەيەك لە بارەى موعجیزاتی بەرە کەتی خوار دەمەنى یەوہ

○ ئموونەى یە کەم:

ھەر شەش کتیبە صەحیحە کانی فەرموودە، لە پیش ھەموویانەوہ کتیبە کانی ئیمامی بوخاری و موسلیم، لە ئەنەسى کورپی مالیکەوہ دەگێرئەوہ کہ دەفەر موئ:

"پیغمبەر   ژی ھینا و، دایکم (أم سلیم) خوار دنیکی بەم بۆنە یەوہ دروست کرد کہ پی دەلێن: "حەیس" (خوار دنیکیە لە خورما و رۆن و کەشک دروست دە کریت) ئنجای خستیه ناو دەفریکەوہ و، وتی: پرۆ ئەمە ببە بۆ خزمەتی پیغمبەر   و عەرزى بکە: دایکم سەلامی لێ دە کردیت و ئەمەى بۆ ناردیت و، عەرزیشی بکە: ئەمەى کہ ئیمە ھیناومانە زۆر کەمە.

ئەنەس دەفەر موئ:

بەردم بۆ پیغمبەر   ئەویش فەر موئ: برۆ فلان و فلان و فلان و ھەر کەسیکی تریشت لە رینگادا پین گەیشت بانگیان بکە. منیش رۆشتم ئەوانەى پیغمبەر   ناوی بردن و ھەر کەسیکی ترم بینی، بانگم کردن. کاتى گەر پامەوہ بینیم ماله کہ پر بوہ.

لەم کاتەدا یە کێک لە ئەنەسى پرسى ژمارەیان چەند بوو؟ وتی: نزیکەى سنی سەد کەس دە بوون. پاشان وتی: چاوم لێ بوو پیغمبەر   دەستی پرۆزى لەسەر خوار دنە کہ دانا و چی خوا حەز بکات خویندی بەسەرى دا و، پاشان دە کەس دە کەس بانگی دە کردن بۆ خوار دن و، پی دەفەر موون: ناوی خوا بەیتن و ھەر کەس لە بەردەمى

خۆزیهوه بخوات. ئەوانیش ئەوهندهیان خوارد ههتا تیر بوون. بهم جزیره دهستهیهك دههات و دهستهیهك دههژشت تا ههموویان تیر بوون. ئنججا پیغهمبەر ﷺ فەرمووی: "ئەنەس! وەرە ههتلی بگره".

ئەنەس دەفەرموئ: نازانم که یه کهم جار دامنا زیاتر بوو یان که ههلمگرت^(۱)!

○ غمونهی دووههم:

کاتی پیغهمبەر ﷺ کۆچی بۆ مه دینه کرد، میوانی ئەبوو ئەییوبی ئەنصاری بوو، خوای لئی پازای ییت. پڕۆژنکیان ئەبوو ئەییوب خواردنیککی بۆ پیغهمبەر ﷺ و ههزهرهتی ئەبوو به کر دروست کرد، ئەوهندهی بهشیان بکات. پیغهمبەر ﷺ به ئەبوو ئەییوبی فەرموو: "ادعُ ثلاثین من أشراف الأنصار". واته: سی کهسم له پیاوماقوولانی یاریدهدهران بۆ بانگ بکه. ئەویش بانگی کردن و هاتن و تیریان خوارد و لییان مایهوه. ئنججا فەرمووی: "ادعُ ستین". واته: شهست کهسی ترم بۆ بانگ بکه. ئەوانیش تیریان خوارد و لییان مایهوه. پاشان فەرمووی: "ادعُ سبعین". واته ههفتا کهس بانگ بکه. ئەوانیش به ههمان جزۆ تیریان خوارد و لیشیان مایهوه.. ههموو ئەوانی که هاتن و لهو خواردنهیان خوارد، موسلمان بوون و بهیعهتیان له گهڵ پیغهمبەر دا ﷺ کرد. جا ئەبوو ئەییوب - خوای لئی پازای ییت - دەفەرموئ: "سه د و ههشتا کهس لهو خواردنهی میان خوارد"^(۲).

○ غمونهی سیههم:

ئهو رووداوهیه که سهلهمههی کورپی ئەکوهع و ئەبوو هورهیره و عومهری کورپی خهتاب - خویان لئی پازای ییت - دهیگێر نهوه. ئەوهتا دهفەرموون: له یه کێک له غهزاکانی پیغهمبەر دا ﷺ برسیتی رووی کرده ئەو خهلاکهی که له خزمهتی دا بوون. پیغهمبەر ﷺ داوای لئی کردن هه چی خواردنیان پێ ماوه بیهینن. جا هی وا بوو مشتیک یان زیاتری پێ ماوو، دهیهینا. ئەوهی که زۆری پێ ماوو صاعیک خورمای پێ ماوو دهیهینا.. بهم جزیره تا ههمووی هینرا و ناماده کرا. ئنججا له سهه پارچهیهك کۆی کردنهوه..

(۱) صحیح، رواه البخاري و مسلم وغيرهما.

(۲) رواه الطبراني والبيهقي. بروانه: (الشفاه) ۲۹۲/۱.

"سهلمه" دهفهر موی: قهبارهی بزنیك به چۆ كدا هاتیت چهنده جی ده گریت، نهو خورما و خوارده مهنی بهش هینده جی یان گرتبو. ئنجا پیغه مبهه ﷺ داوای له سوپا که ی کرد ده فره کانیا نی لئی پر بکهن، به رادهیهك که هیچ تووره که و دهفرنیك له سوپا که دا نهما پر نه گریت. سه ره رای نه مهش، به نه ندازه ی نه وه ی یه که م جار کۆ کرایه وه یان زیاتری لئی مابوو هوه. خو ئه گهر هه موو خه لکی سه ر زه ویش به اتنایه، به شی ده کردن^(۱)!

○ غوونه ی چوارهم:

له کتیه سه حیه کانی فه رمووده دا، له پنش هه موویانه وه سه حیه ی بوخاری و موسلیم، نه م رووداوه چه سپاوه که عه بدو پر هه مانی کورپی حه زره تی نه بو به کر ده یگپرتیه وه. ده لیت:

له سه فه رنیكدا سه د و سی که س له گه ل پیغه مبه ردا بووین ﷺ. پاشان ده لیت: چوار مشت ئاردیان شیلا و مه رپنکیشیان سه ره بری و جگه ره که یان برژاند... سویند به خوا هه ر یه که له و سه د و سی که سه به شی خو ی به چه قۆ له و جگه ره کرده وه و خواردی. پاشان خواردنه که له دوو قایی گه وره دا دانرا و هه موومان لیمان خوارد و لیثمان مایه وه و، نه و زیاده به شم له حوشتره که م بار کرد^(۲).

○ غوونه ی پینجههه:

نه و رووداوه یه که جابیر - خوای لئی رازی بیته - ده یگپرتیه وه: که له رۆزی غه زای خه نده قدا پیغه مبه ر ﷺ هه زار که سی له یهك صاع ئاردی جو و گوشتی کارژه له یهك تییر کرد. جابیر ده فهر موی: به خوا ئه و هه زار که سه تییران لئی خوارد و لیشیان مایه وه و هیشتا مه بجه له که مان هه ر وه کو خو ی به پری مابوو، هه ویره که شمان هه ر نانی لئی ده کر^(۳)! هۆ که یشی نه وه بوو که پیغه مبه ر ﷺ هه ندیک له ئاوی پیروزی ده می خو ی کر دیوه ناو قازان و هه ویره که وه و دو عای به ره که تی به سه ردا خویندبوون.

ج کاتی جابیر له به رده م هه زار که س له و هاوه لانه دا سویند ده خوات و ده ری ده حت که نه م موعجیزه یه په یوه ندیی به هه موویانه وه بووه، نه و نه م ریوایه ته شتیکی ی گه رنه و وهك نه وه وایه که نه و هه زار که سه هه موویان ریوایه تیان کردیته.

صحیح، روه البخاری و مسلم.

(۲) صحیح، روه البخاری و مسلم و أحمد.

(۳) صحیح، روه البخاری و مسلم.

○ نمونەى شەشەم:

هەر وەھا لە کتیبە صەحیحە کانی فەر موودەدا چەسپاوە کە ئەبوو تەلحەى مامى ئەنەسى خزمەتگوزارى پىغەمبەر ﷺ دە گىرپتەووە و دەفەر موى:

ئەو نەختە نانەى کە لە ئاردى جۆ دروست کرابوو، ئەنەس لە بن بالى خۆى دا هەلى گرت و هیناى بۆ خزمەتى پىغەمبەر ﷺ، پىغەمبەرىش ﷺ هەشتا کەسى لى تىز کرد. لە پىشدا فەرمانى دا ئەو نانە لەت لەت بکرىت و ئنجا دوعاى بەرە کەتى بە سەردا خویند. پاشان ئەو نەندە خەلکى لى کۆبوونەووە کە لە خانووە کەدا جىيان نەدەبوووە، ناچار دە کەس دە کەس لىيان دەخوارد، بەم جۆرە دەهاتنە ژوورەووە هەتا هەموویان بە تىزى دە گەرانەووە^(۱).

○ نمونەى حەوتەم:

لە صەحیحى موسلىم و کتیبى (الشفا) و غەبرى ئەمانەشدا چەسپاوە کە جابىرى ئەنصارى دە گىرپتەووە کە: جارنىکیان پىاوئىک هاتە خزمەتى پىغەمبەر ﷺ و داواى خواردنى لى کرد. ئەویش نىو بار جۆى پى دا. ئەم پىاوە خۆى و ژن و میوانى ماوہیە کى زۆر لىيان دەخوارد. هەتا جارنىک بۆ ئەوہى بزانتن چەندەى کەم کردووە پىوانى. پاش پىوانە کە، دەر کەوت بەرە کەتە کەى نەما و وردە وردە کەم بوووە. ئنجا هاتە خزمەتى پىغەمبەر ﷺ و بۆى گىرپاوە. ئەویش فەر مووى: "لو لم تکلە لاکلتم منە ولقام بکم"^(۲).

○ نمونەى هەشتەم:

کتیبە صەحیحە کانی فەر موودە، وەك: تىرمىذى و، نەسائى و، بەیھەقى و، کتیبى (الشفا)، لە "سەمورەى کورپى جوندوب" ئەو دە گىرپتەووە، کە: "جارنىکیان قاپئىک خواردنىان بۆ خزمەتى پىغەمبەر ﷺ هینا کە هەندى گۆشتى تىدابوو، ئنجا هەر لە بەیانى یەوە تا شەو دەستە بە دەستە خەلک دەهاتن لىيان دەخوارد و دەرپۆشتن"^(۳).

جا هەر وەك لە پىشە کى یە کەدا باسمان کرد، ئەم رووداوەى کە لە بارەى بەرە کەتەووە دەگىرپتەووە، بە تەنھا رىوايەتى سەمورە نى یە. بەلکو سەمورە وەك نوینەرىکى ئەو کۆمەلە زۆرانه وایە کە لەو خواردنىان خواردووە و، ئەم لە برىى هەموو ئەوانە دەگىرپتەووە و رایدە گەپە نىت.

(۱) صحیح، رواه البخاري ومسلم وأحمد.

(۲) صحیح، رواه مسلم. واتە: ئە گەر نەتپىوايە هەر لىتان دەخوارد و بەشیشى دە کردن.

(۳) صحیح، رواه الترمذي.

○ ئومومىي نۆهههه:

چەند پىاوينكى پروا بىن كراوى وهك: خاوهنى كىيىي (الشفا) و "ئىبن ئەبى شەيبە" و "تەبەرانى" و چەند زانايە كى لىنكۆلەرى تر، بە سەنەدىكى باشەو دە گىرپنەوە كە ئەبوو ھورەيرە دەفەر موى: "يىغەمبەر ﷺ فەرمانى بىن دام ھەموو ئەھلى (صوفقە) بۆ بانگ بكم. ئەھلى صوفقەش ھەزارە كۆچ كر دووە كان بوون كە لە سەد كەس زىاتر دەبوون و لە صوفقەدا - كە سە كۆيە كى مزگەوت بوو - نىشتەجى بووبوون. ئەبوو ھورەيرە دەفەر موى: يە كە بە كە بە شوپىياندا گەرەم تا ھەموو يانم كۆ كر دەو و ھىئام. ئىنجا قاينك خوار دىغان لە بەر دەمدا دانرا. ئىمەش ھەتا تولىمان لىمان خوار د، كە لى بووينەو، وهك چۆن يە كەم جار دانرابوو، ھەر وەھا بوو، ئەو نەدە نەبىت كە جىگا پەنجە كانى تىدا ديار بوون"^(۱)!

كە ئەبوو ھورەيرە - خواى لى رازى بىت - ئەم ھەوالە دە گىرپتەو، ئەوا بە ناوى ھەموو ئەھلى صوفقەو دە گىرپتەو و پشت بە تەسلىقى ئەوان دە بە ستىت. وهك بلىي ھەموو ئەھلى صوفقە گىرپتەو. جا ئايا دە گونجى ئەم ھەوالە پىچەوانەى حەق و راستى بىت و، ئەو مرۆفە كامىل و راستگۆيانەش لە ئاستى دا بى دەنگ بن و بەرپەرچى نەدەنەو؟

○ ئومومىي دەهههه:

بە رپوايەتى صەحىح چەسپاوە كە ئىمامى عەلى فەر موويەتى: "يىغەمبەر ﷺ ھۆزى "بەنى عەبدولموتەلىب" ى كۆ كر دەو، كە چىل كەس دەبوون و، ئەمانەش ھەندى كەسانى وايان تىدا بوو كە بەچكە خوشترىكى نۆبەرەيان دەخوار د و جوار ئوقىيەش شىريان دەخوار دەو. ئىنجا يەك مشت خوار دنى بۆ دروست كردن. ئەو نىش تا تىر بوون لىيان خوار د و، پاشان وە كو خۆى مايەو. ئىنجا داواى كرد لە قىيىكى وەھادا كە بەشى سى چوار كەس بكات، شىرى بۆ بېيىن. كە ھىئايان ھەموويان تىرەن لى خوار دەو و، ئەو ھەشى مايەو، وهك بلىي ھىچى لى نەخورا بىتەو و ابو"^(۲).

(۱) روه نصيراني باسناد حسن.

(۲) (شفا) ۲۹۳:۱ (فضائل الصحابة) ۱۲۲۰.

ئەمە تەنھا يەك ئىمۆنە يە لە موعجىزە ي بەرە كەت ي خواردن و، بە ئەندازە ي ئازايەت ي و
پراستگۆي ي ئىمام ي عەلى - خوا ي لى پاز ي بىت - قەتە ي و بى گومانە .

○ ئىمۆنە ي ياز دەھەم:

بە رىوايەت يىكى صەحىح چەسپاوە كە: كات ي پىغەمبەر ﷺ فاتىمە ي كچى لە ئىمام ي
عەلى مارە كرد، فەرمان ي بە بىلال دا بچىت چوار پىنج مشت خۆراك لە قاينىكا نامادە
بكات و، يەك سەر حوشترىش بەيىت تا سەرى بىر يت بۆ ئاھەنگ و زەماوەندە كەيان .
بىلال دەفەرمۆي: هىنامن و، پىغەمبەر ﷺ حوشترە كە ي سەرى و، پاشان فەرمان ي دا
مىوانە كان ي دەستە دەستە بىنە ژوورە وە . ئەوانىش هاتن و، لەو خواردنەيان خوار دەتە
تير بوون . ئىجا بە شىكىشى لى زياد بوو، پىغەمبەر ﷺ دوعا ي بەرە كەت ي بەسەردا
خويندو، فەرمان ي دا بىر يت بۆ خىزانە كان ي و پى فەرموون: "خۆتان و ئەوانەش دىن بۆ
لاتان لى بچۆن"^(۱) .

بەت ي، ئەم ژنەينانە بەفەر و پىرۆزە، بە پراست ي شايانى ئەم موعجىزە پىر پىت و
بەرە كەتە يە!

○ ئىمۆنە ي دواز دەھەم:

ئىمام جەعفەرى صادق، لە ئىمام مەمەد باقرى باو كىە وە، ئەويش لە ئىمام
زەينولعابدىنى باو كىە وە، ئەويش لە ئىمامى عەلى يە وە - خوا لە هەموويان پاز ي بىت -
دە گىر يتە وە كە:

"حەزرەت ي فاتىمە - خوا ي لى پاز ي بىت - قازانىك خواردن ي بۆ خۆ ي و حەزرەت ي
عەلى لىنا بوو . پاشان داوا ي لە ئىمامى عەلى كرد بچىت بە داوا ي پىغەمبەر دا ﷺ تاكو
ئەويش بە شدار ي ئەو خواردنەيان بكات . كات ي كە پىغەمبەر ﷺ تە شريفى هىنا، فەرمان ي
بە فاتىمە دا بۆ هەرىە كە لە خىزانە كان ي قاينىك تى بكات . ئىجا بۆ خۆ ي و حەزرەت ي
عەلى و بۆ فاتىمە خۆيشى . پاشان كە خواردنە كە هەنگىرا، قازانە كە هەر لىوان بوو .
فاتىمە - خوا ي لى پاز ي بىت - دەفەرمۆي: تا خوا حەز بكات لىمان خوار د"^(۲) .

(۱) (الشفاء) ۱/۲۹۷ .

(۲) (الشفاء) ۱/۲۹۴ .

جا ئەى ئادەمىزاد!

تۆمۈرۈڭكى گەلنى سەيرىت! دەنا بۇچى باۋەر بەم موعجىزەيە ناكەيت، كە موعجىزەيە كە ۋەك بە چاۋ بېيىرت ئاشكرا ۋ روۋنە. بە تايبەت دواى ئەۋەى كە زنجىرەى پاك ۋ خاۋىنى رېۋايەتە كەت بېست؟ تەنانەت خودى شەيتانىش ھىچ رېڭايە كى بۆ ئىنكارىي ئەم موعجىزەيە لە بەردەمدا نى يە!

○ ئۈنۈنەى سىازدەھەم:

پېشەۋايانى ۋەك: ئەبو داۋود ۋ ئەحمەدى كورپى حەنەل ۋ بەيھەقى، لە "دو كەينى ئەحمەسىي كورپى سەئىدى موزەين" ۋە ۋ، لە نوعمانى كورپى موقەپرېنى ئەحمەسىي موزەينەۋە - كە خۆى ۋ ھەر شەش براكەى بە ھاۋەلئىيى پېغەمبەر ﷺ شەرەفمەند بوون - ھەرۋەھا لە رېۋايەتى جورەير ۋ چەند رېئە كى ترەۋە دە گېر نەۋە كە:

"پېغەمبەر ﷺ فەرمانى بە ھەزرىتى عومەرى كورپى خەتتاب دا تېشوو بە چوار سەد سوارەى تىرەى ئەحمەس بدات. ھەزرىتى عومەر عەرزى كرد: ئەى پېغەمبەرەى خوا! ھەرچى بەك ھەيە تەنھا چەند صاعىكە. پېغەمبەر ﷺ فەرموۋى: بىرۇ بىياندەرى. ھەزرىتى عومەر رۇشت ۋ لەۋ خورمايەى كە بە ئەندازەى جېنى بەچكە حوشتېك (بىخ بوۋىت) جېنى گرتبو، بەشى ھەموۋيانى دا ۋ، پاشان ۋەك خۆيشى مايەۋە" (۱)!

روودانى ئەم بەرە كەتە، بەم جۆرە روۋى داۋە كە پەيۋەندىي بە چوار سەد كەسەۋە ھەيە، بە تايبەت ھەزرىتى عومەر، خاۋى لى رازى بېت. ئەۋ چوار سەد كەسە ھەموۋيان بە گېرەرەۋەى روودانى ئەم بەرە كەتە دەژمىررېن. چونكە بى دەنگ بوۋىيان لە بەرامبەر گېرەنەۋەى ئەم رووداۋە، تەسدىقە بۆ روودانى.

ھەرگىز مەلئى: چەند كەسىكى كەم رېۋايەت يان كىرەۋە ۋ "خەبەرى ئاحاد" ۋ، پەشان بېۋىت ۋ ئاۋر نەدەپتەۋە.. نەخىر، ئەم رووداۋە ۋ رووداۋە كانى ھاۋچەشنى، ھەرچەند خەبەرى ئاحادىش بن، ھەر دلتىيىي بە دلتى مروف دەبەخشن. چونكە لە جېنى تەۋ تۈرى مەعتەۋى "دان.

(۱) رۈ: "حمد والطبراني، ورجال رجال الصحيح.

○ نمونه ی چواردههم:

له کتیبه صه حیحه کانی فەرمووده دا و له پیش هه موویانه وه له صه حیحه بوخاری و موسلیمدا، ئەو هه دیشه ی جابیر - خوای لئی رازی بیّت - له باره ی قهرزه که ی باو کیه وه، ریوایه ت کراوه که:

"پاش مردنی باو کی جابیر، هه رچی موک و مالیک که باو کی به جینی هیشتبوو هه موویانی دا به خاوه ن قهرزه کانی باو کی، به لام ئەوان قبوولیان نه کرد. خو به رو بوومی دوو سالی باخه کهش قهرزه که ی ئەوانی پر نه ده کرده وه. پیغه مبه ریش ﷺ ته شریفی بو لای جابیر هینا و فەرمانی یی دا که به رو بوومه که به ریت و له جینی خو ی دا بیکات به خەرمان. ئنجا پیغه مبه ر ﷺ به ناو خەرمانه که دا هاتو چۆی کرد و دو عای به سەر دا خویند. پاشان جابیر قهرزی هه موو خاوه ن قهرزه کانی باو کی لئی دایه وه و هیشتا به ئەندازه ی به ری هه موو سالیکیشی لئی مایه وه. له ریوایه تیکدا ده لیت: به ئەندازه ی ئەوه ی لئی مایه وه که دایه وه به خاوه ن قهرزه کان.

جابیر ده فەر موئی: خاوه ن قهرزه کان جووله که بوون، زور سه ریان له وه سوور مابوو" (۱)

به م چه شنه، ئەم مو عجیزه پرو نه ی که له باره ی "به ره که تی خو اردن" وه له سه ره ده ستی پیغه مبه ردا ﷺ پرو ی داوه، ته نها یه ک ریوایه ت نی یه که ته نها جابیر و چه ند که سیک ی که م بیگی پر نه وه، به لکو له و اتا و ناوه ر و کدا پرو داو نیکی مو ته و اتیره و وه ک ئەوه وایه که هه موو راوی به کان گیڕا بیتیا نه وه و، جابیر له م گیڕا نه وه یه دا نوینه ری هه موو ئەو که سانه یه که ئەم ریوایه ته په یوه ندلی پشیا نه وه هه یه.

○ نمونه ی پازدههم:

زانا لیکۆلره کان، له پیش هه موویانه وه ئیمامی تیر میذی و ئیمامی به یه ه قی به ریوایه تیکی "صه حیح" له ئەبوو هورهیره وه - خوای لئی رازی بیّت - ده گیڕ نه وه که فەر موویه تی:

"له غه زایه کدا - له ریوایه تیکدا: له غه زای ته بوو کدا - برسیتی زوری بو خه لک هینا بوو. پیغه مبه ر ﷺ لئی پرسیم: "هل من شيء؟" واته: هه یچ شتیکت له لا هه یه؟ عه رزم

(۱) صحیح، رواه البخاري وأحمد.

کرد: بەلنى، نەختىك خورما - لە رېوايەتلىكدا پازدە دەنك خورما - لە تويىشەبەرە كەدا ھەيە. فەرمووى: بۆم بەيئە. منىش بۆم ھىنا و، ئەويش دەستى پىادا كرد و مشتىكى لى دەر ھىنا و بلاوى كۆرە و دوغاي بەرە كەتى بەسەردا خويئىد. ئىنجا فەرمووى: دە كەسەم بۆ بانگ بىكە. منىش بانگم كردن، ئەوانىش ھاتن و تىريان لى خوارد. پاشان دە كەسى تر.. بەم چەشنە تا ھەموو سوپا كە تىريان لى خوارد. پاشان پىغەمبەر ﷺ فەرمووى: "خُذْ مَا جِئْتَ بِهِ، وَأَدْخِلْ يَدَكَ وَأَقْبِضْ مِنْهُ وَلَا تَكْبَهُ"^(۱).

ئەبوو ھورەيرە دەفەرموئى: كە لىم ھەر گرت زياتر بوو لەو ئەندازەيە ھىنا بووم و، لە ژيانى پىغەمبەر ﷺ ئەبووبە كۆر و عومەرىشدا ھەر لىم دەخوارد و تەواو نەدەبوو. تا ئەو كاتە ھى عوسمان كۆررا ئەو تىشوووم لى دزرا و برا. لە رېوايەتلىكدا دەفەرموئى: ئەو ھەندە و ئەو ھەندە (و ھەسقى) م^(۲) لەو خورمايە لە رېيى خوادا كرد بە خىر^(۳).

بەم جۆرە، ئەم موعجىزەي بەرە كەتە كە ئەبوو ھورەيرە دەگىرپىتەو، ئەو ئەبوو ھورەيرەيە كە قوتابىي سەردار و مامۇستاي گەردوون: حەزرەتى مەممەد ﷺ بوو، بە ھەو پەرى چوست و چالاكى و لىپرانەو لە قوتابخانەي صوففەدا دەوامى كردو و، بە بۆنەي دوغاي پىغەمبەرەو ﷺ بۆ لەبەر كردن (الحفظ) پىش ھاو لەنى كەوتبوو. ئەم ھاو لە گەورە و بەرپىزەي پىغەمبەر ﷺ ئەم رېوايەتە لەناو كۆمەلىكى زۆرى خەلىكدا - وەك جەنگاويرانى غەزاي تەبووك - دەگىرپىتەو. كەواتە دەبى ئەم رېوايەتە لە ناو رۆكدا مەتەواتىر بىت و، بە ئەندازەي ھىزى ھەموو سوپا كە خواھنى ھىز بىت. واتە وەكو ئەو ھەيە كە ھەموو يە كىنكى ناو ئەو سوپايە گىرپىتەو.

○ غومونەي شازدەھەم:

لە صەحىحى بوخارى و صەحىحە كانى تردا چەسپاوە كە: "جارىكىان برسىتى زۆر بۆ ئەبوو ھورەيرە دەھىنەت، پىغەمبەرىش ﷺ دەبىخاتە شوپىن خۆي تا لە مالىھە دەبىنەت پەرداخىك شىرى بە ديارى پىشكەش كراو. ئىنجا پىغەمبەر ﷺ داواي لى دە كات كە ھەموو ئەھلى صوففە بانگ بىكات. ئەبوو ھورەيرە دەفەرموئى: لە بەرخۆمەو و تم: ئەم نەختە شىرە چى بۆ ئەوان دە كات؟ باش و ابوو من قومىكم لى بخواردايەتەو تا نەختى

(۱) واتە: ئەو ھىنات بىبەرەو، كاتى كە لىت خوارد دەستى پىدا بىكە و لىنى دەر بەيئە و مەپىزەو دەرەو.

(۲) و ھەسقى: شەست صاعە كە بارى حوشزىكە.

(۳) (الشفا) ۱/ ۲۹۵.

هیزم دههاتهوه بهر! پاشان بانگم کردن، که ئەوانیش له سهد کهس زیاتر بوون، ئنججا پیغه مبهەر ﷺ فەرمانی پین دام به سهر یاندا بیگپریم، منیش یهک به یهک پهرداخه کهم ده داننی و ههر کهسهش پهرداخه کهم ده دایه دهست تا تیر ده بوو لینی ده خوارده وه. پاشان یه کیکی تر وهری ده گرت.. بهم جۆره تا هه موویان تیریان لینی خوارده وه. ئنججا پیغه مبهەر ﷺ پهرداخه کهی وهر گرت و فهرمووی: بهس من و تۆ ماوین، دانیشه بخۆروه وه. منیش خوارده وه. پاشان فهرمووی: بخۆروه وه، دیسان خوارده وه. ئەو ههر ده یفه رموو: بخۆروه وه، منیش ده بخوارده وه تا تیرم لینی خوارده وه و وتم: بهو کهسهی که تۆی به حهق کردوو به پیغه مبهەر تیرم خوارده وه ته وه و جینی نه ماوه تینی بکهه! ئنججا پهرداخه کهی لینی وهر گرت و، سوپاسی خوای کرد و، ناوی خوای هینا و، پاشاوه کهی خوارده وه" (۱).

سهد ههزار جار نۆشی گیانت ییت ئەهی پیغه مبهیری خوا ﷺ!

ئهم موعجیزه یه ی که له هه موو گومانیکه وه دووره و وه کو شیر خاوینه، کتیبه سه حیه کان رپوایه تیان کردوو، به تایهت سه حیهی ئیمامی بوخاری که پینج سهد ههزار فهرمووده ی له بهر بووه. کهواته رپوایه تیکی راست و چه سپاوه و هیچ جۆره گومانیکی تینا نی یه و وهک به چاو بیسنیت وایه. ههروهک قوتایی قوتابخانه ی پرۆزی ئه حمه دی، قوتابخانه ی "صوفه"، ههزه تهی ئه بوو هورهیره ی باوه رپنی کراو (تقه) و (حافظ)، به ناوی کۆمهالی "صوفه" وه، گپراویه ته وه و ئەوانی کردوو به شایهت له سهری.

جا ئەو کهسه ی که ئهم هه واته ده یستی، وهک به چاو بیسنیت ئاوا باوه ری پنی نه کات، ده بی یان دلئی تیکچوو بییت و مرد بییت، یان ژیری له دهست دا بییت. ئاخۆ ده گونجی هاوه لیککی گه و ره و به ریز و راستگۆی وهک ئه بوو هورهیره - خوای لینی رازی بییت - که هه موو ته مهنی خۆی له پیناوی پاراستنی فهرمووده ی پیغه مبهردا ﷺ بردوو ته سهر، له ریزی فهرمووده کانی پیغه مبهەر ﷺ کهم بکاته وه و شتیک بهینیت جینی گومان بییت و، به پینچه وانه ی حهق و واقیعه وه قسه بکات؟ ئەو ئه بوو هورهیره یه ی که هه ر خۆی له پیغه مبهیری ﷺ بیستوو که ده فهرموئی: "من کذب علی متعمداً فلیتبوا مقعده من النار"؟ (۲) نه خیر.. هه ر گیز شتی وا روو نادات.

(۱) صحیح، رواه البخاري والترمذي.

(۲) واتای ئهم فهرمووده یه له پهراویزی لاپه ره (۱۶۴) دا رابورد.

بهائی، ئەو موعجیزانەى که تايه‌تن به به‌ره‌که‌تى "خواردن" هوه، به‌لگه‌یه‌کى گومان لى نه‌کراون له‌سه‌ر پيغه‌مبه‌رىتى حه‌زه‌تى محمه‌د ﷺ هه‌روه‌ک به‌لگه‌ن له‌سه‌ر ئەوه‌ى که پيغه‌مبه‌ر ﷺ کار پى سپه‌راوينکى خۆشه‌ويسته له‌لايه‌ن خواوه‌ندى ميه‌ره‌بان و به‌خشنده‌وه. ئەو خوايه‌ى که رۆزى دروست ده‌کات و ده‌يه‌خشيته .. ئەم پيغه‌مبه‌ره ﷺ ئەوه‌نده به‌نده‌يه‌کى به‌رپزه له‌لاى که - به‌پيچه‌وانه‌ى عاده‌ته‌وه - له "نه‌بوون" هوه و له گه‌نجينه بى کۆتايى يه‌کانى غه‌يبه‌وه، چه‌ندين سه‌فره و خوانى ميواندارى بۆ خۆشه‌ويسته که‌ى ده‌نيرت.

ئاشکرايه که نيه‌وه‌دوورگه‌ى عه‌ره‌ب شوپنکى بى کشتو کال و که‌م ئاوه، به‌چه‌شنى که دانيشتووانى، به‌تايه‌ت له سه‌ره‌تاي ئيسلامدا، له ژيانکى کوله‌مه‌رگى و بى‌ئاوى و تينووى و برسىتى دا ده‌ژيان. جاله‌سه‌ر بناغه‌ى ئەم حيكمه‌ته، گرنگه‌رين موعجيزه روون و ئاشکراکانى پيغه‌مبه‌ر ﷺ له بواری "خواردن" و "ئاو" دا ده‌ر که‌وتوون.

ئەم موعجيزانه وه‌ک ريزلينانکى په‌روه‌ردگارى و به‌خششيکى خوايى و ميواندارى يه‌کى ميه‌ره‌بانى خواى گه‌وره وان بۆ پيغه‌مبه‌ر ﷺ که له کاتى پيوستى دا به‌و موعجيزانه ريزى لى ده‌گرته. که‌واته ئەم موعجيزانه زياتر ريزلينان تا ئەوه‌ى به‌لگه‌ى پيغه‌مبه‌رىتى ئەو بن. چونکه ئەوانه‌ى که ئەو موعجيزانه‌يان بينيه، تابلئى ئيمانان به پيغه‌مبه‌رىتى پيغه‌مبه‌ر ﷺ به‌هيز و دامه‌زراو بووه. دياره موعجيزه‌ش هه‌تا زياد بکات ئيمانيش پتر زياد ده‌يسته. به‌م جۆره، ئەو موعجيزانه نوور و رووناکى زياتريان به‌و ئيماندارانه به‌خشيوه.

ئاماژه‌ى هه‌شته‌م

(ئەم ئاماژه‌يه، به‌شيك له‌و موعجيزانه روون ده‌کاته‌وه که په‌يه‌ه‌ندى يان به "ئاو" هوه هه‌يه)

پيشه‌کى:

ئەگه‌ر ئەو رووداوانه‌ى که له به‌رچاوى خه‌لكى و له ناوياندا رووده‌ده‌ن، له پنى "ئاحاد" واته: يه‌که يه‌که‌وه، به‌ده‌ستمان بگه‌ن و که‌سپش به‌درويان نه‌خستنه‌وه، ئەوا ئەم به‌دروانه‌خستنه‌ويه به‌لگه‌يه له‌سه‌ر پاستى روودانان. چونکه سه‌روشتى مرؤف وايه که ئەگه‌ر درۆ ببىسته ئاشکراى ده‌کات و ده‌رى ده‌خات. به‌تايه‌ت ئەوانه‌ى که

هر گيز له ئاستى درۆدا بى دەنگ نابن كه هاوه له بهرپزه كانى پىغەمبەرى سەرورن ﷺ به تايه تيش كه رووداوه كان پهيوەندىيان به خودى پىغەمبەره وه ﷺ ببيت. ههروهها به تايه تى ته گەر گپه ره وهى رووداوه كان له هاوه له بهناوبانگه كان بن. له كاتىكى وادا گپه ره وهى رووداوه كه وهك نوينه رى هه موو ته وانه وايه كه به چاوى خۆيان بينويانه.

ده بى ته ووش بزائين كه هه ريهك له نمونه كانى تهو موعجيزانهى پهيوەندىيان به "ئاو" هه هيه و له مەهولا باسيان ده كهين، له چەند رپه يه كى جياجيا و له زۆر هاوه لى پىغەمبەره وه ﷺ رپوايه ت كراون. ئنجا ئيمام و زانا يانى "تابعين" وه ريانگرتون و پاراستونيان و، هه موو يه كيك له رپوايه ته كانى تهو رووداوانه يان بهوپه رى ته مانه ته وه ته سلىمى كه سانى ترى سهرده مى دواى خۆيان كردوه. پاشان چه رخ و سهرده مه كهى دواى تهوان، بهوپه رى ته مانه ت و لپه رانه وه وه ريانگرتون و، ئنجا ته وائيش ته سلىمى زانا يانى سهرده مى دواى خۆيان كردون. بهم جو ره، هه زاران زانا، له هه موو سهرده م و چينيكي زانا يان، يهك له دواى يهك، تهو رپوايه تانه يان هينا وه تا سهرده مى ئيستامان.

ئه مه سهره راي ته وهى كه چەندين كتيبى "صه حيح" هه ر له سهرده مى پىغەمبەره وه ﷺ نوو سراونه ته وه و، ده ستاوده ست هاتون تا كه وتووته ده ستى زانا يان و پيشه و ايانى فهرموده، وهك ئيمامى بوخارى و موسليم. ته وائيش به ته وارى لبيان تى گه يشتون و، پاشان هه موو تهو رپوايه تانه يان به گوپه رى پله كانيان له يه كتر جيا كردوه ته وه و، هه ر كاميكيان "صه حيح" بووه و هه چ جو ره گومانىكى تندا نه بووه، له كتيبه صه حيه كانياندا توماريان كردون. بهم كاره شيان ئيمه يان بو فهرموده و رووداوه راسته كان رپتمايى كردوه، خوا پاداشتى چا كه يان بداته وه.

نمونه يهك بو ته مه: وهك هه لقولانى ئاو له نىوان په نجه كانى پىغەمبەره وه ﷺ و خوار دنه وهى زۆر كه س له و ئاوه. ته مه رووداويكى موته واتيره، كۆمه لىكى زۆر له وانهى كه هه ر گيز ناگو نجى له سه ر درۆ كردن يه كيان گرتيبت، بهلكو هه ر مه حاله درۆ بكه ن، گپه رپوايه تانه وه. كه واته ته م موعجيزه يه بى گومان و چه سپاوه. سهره راي ته وهى كه سى جار له بهر ده م سى كۆمه لى زۆر گه و رده دا دوويات بووه ته وه.

ته م رووداوه، كۆمه لىك له هاوه له بهناوبانگه كان، كه له پيش هه موويانه وه "ته نه س"ى خزمه تگوزارى پىغەمبەره ﷺ و "جابر" و "ئيبن مه سعود"ن، به رپوايه تىكى

صه حيح گيڙاويانه ته وه. پاشان له چهند زنجيره پښگايه كه وه پيشه واياني فه رمووده وهك: ئيمامي بوخاري و موسليم و ئيمامي ماليك و ئيبن شوعيب و قه تاده - خويان لى رازى يىت - گيڙاويانه ته وه.

وا ته نها (نق) نمونه باس ده كه ين، له و موعجيزانه ي كه په يوه ندى يان به "ئاو" ه وه هه يه:

❖ نمونه ي كه م:

له صه حيح بوخاري و موسليم و غيږي ئه و انيشدا چه سپاوه كه: ئه نه سى كورى ماليك ده فه رموى:

"جاريك له كاتى نوږى عه سردا خه لك بؤ ئاوى ده ستوږ ده گه ران و ده ستيان نه ده كه وت. چاوم له پيغه مبه ر بوو ﷺ ئاويان بؤ هينا كه ده ستوږى پى بگريت. له و كاته شدا له بازار له لاي "زه ورا" دا بوو. پيغه مبه ر ﷺ ده ستي خسته ناو ئاوه كه و فه رمانى به خه لكه كه دا يين ده ستوږى لى بگرن. ئه نه س ده فه رموى: ئاو له نيوان په بنجه كانى پيغه مبه ر ه وه ﷺ هه لده قولا و ئه و هه موو خه لكه ده ستوږ يان له و ئاوه گرت. قه تاده ده لىت: له ئه نه سم يرسى چهند كه س بوون؟ وتى: "سى سه د يان له و نزيكه دا بووين" (۱).

ده بينيت ئه نه س - خواى لى رازى يىت - كه ئه م رووداوه ده گيږي ته وه، وهك نوږنهرى ئه و سى سه د كه سه وايه. چونكه ئايا ده گوښى، له ناوه روكد، ئه م سى سه د كه سه به شدارى گيڙانه وهى ئه م هه و الّه نه بن له گه ل ئه نه سدا؟ يان ئايا ده گوښى، گه ر ئه مه رووى نه دا يىت، به دروى نه خه نه وه؟

❖ نمونه ي دووهه م:

له صه حيح بوخاري و موسليمدا چه سپاوه كه: "سالىمى كورى ئه بولجوعد له جابري كورى عه بدوللاوه ده گيږي ته وه ده فه رموى:

له رزوى حوده بيبيبه دا خه لك زوريان تينوو بوو، پيغه مبه ريش ﷺ كونده يه ك ئاوى له به رده ستدا بوو ده ستوږى لى گرت، ئنجا خه لكه كه هه موو به ره و رووى پيغه مبه ر ﷺ

(۱) صحيح، رواه البخاري ومسلم والنماي والترمذي وأحمد.

رۆشتن. ئەویش فەرمووی: چی پرووی داوه؟ وتیان: ئاومان لە لانی یە چ بۆ دەستتۆیژ چ بۆ خوار دنهوه مه گهر ئەوهی بەردهستت! ینگەمبەرش ﷺ دەستی خسته ناو کونده کهوه، یه کسهر ئاو له نیوان پهنجە کانیهوه وهک کانی هەلقولاً. ئیمەش تیرمان لێ خواردهوه و دەستتۆیژمان لێ گرت.

سالم دەلیت له جابیرم پرسى: چەند کەس بوون؟ له وهلامدا وتی: ئەگەر سەد هەزار کەشیش بووینایه بەشى دەکردین، هەزار و پینج سەد کەس بووین" (۱).

وا بۆت دەر کەوت که ئەوانەى ئەم موعجیزەیان - له مەعنادا - گێراوه تەوه، دەگەنه هەزار و پینج سەد کەس. چونکە سروشتی مرۆف وایه که درۆ دەر دەخات و دەلیت: "ئەمه درۆیه". نەخوازە لا ئەو هاوێله بەرێزانەى که گیان و سامان و باوک و کور و خزم و هۆزی خۆیان له پیناوی حەق و راستی دا بەخت کرد. چ جای ئەوهی که له ئاستی درۆدا بێ دەنگ بێن، بە تاییەت دواى ئەو هەر پەشە ترسانا کەى له پینگەمبەریان ﷺ بیستوو که فەرموو یەتی: "هەر کەسێ بە ئەنقەست درۆم بە دەمهوه بکات، با جێ یەک بۆ خۆی له ئاگرى دۆزهخدا ساز بکات!"

جا مادەم ئەوان بەم هەوالدانەى جابیر رازی بوون و بە درۆیان نەخستەوه، ئەوا هەموویان له ناوهرۆکدا بەشدارى ئەم ریاوایەتەن و تەسلیقیان کردووه.

❖ نمونەى سى هەم:

صەحیحى بوخارى و موسلیم و صەحیحە کانی تر له باسى غەزای "بِسْوَاط" دا دەگێرێنەوه که: جابیر وتوویەتی: "ینگەمبەر ﷺ بە منى فەرموو: "ناد بوضوء" واتە: داواى ئوی دەستتۆیژ له خەلک بکە. عەرز م کرد: ئاو دەست ناکەوی. ینگەمبەرش ﷺ داواى ئویکی زۆر کەمی کرد. بۆیان هینا و دەستی خسته ناوی و شتیکی لەبەر خۆیهوه فەرموو نازاتم چی بوو. پاشان فەرمووی: "ناد بجنفة الرکب". واتە: داوا بکە جەفنه (تەشت) یك (۲) بهینن. منیش هینام و له بەردهستی دا دامن. جابیر دەفەرموی:

ینگەمبەر ﷺ دەستی خسته ناو تەشتە کهوه و پهنجە کانی تیدا بلاو کردەوه و، ئنجا جابیر ئوه کەى کرد بەسەر دەستی ینگەمبەردا ﷺ و ینگەمبەرش ﷺ فەرمووی: "بسم الله".

(۱) صحیح: رواه البخاري ومسلم.

(۲) جەفنه: قەینکی گەورەیه، خواردنی دە کەس دەگریت.

جابر دهفهر موی: ده مبینی ئاو له نیوان په بجه پیرۆزه کانیوه هه لده قولاً هه تا ته شته که ی پر کرد. ئنجا فه رمانی دا که خه لکه که بین ئاو بیهن. ئه وانیش تا تیر او بوون لییان خوارده وه، منیش وتم: ئایا کهس نه ماوه پیوستی به ئاو بیته؟ ئنجا پیغمبه ر ﷺ دهستی له ته شته که هه لگرت، هیشتا هه ر پر بوو" (۱).

جا ئه م موعجیزه ئاشکرایه: موته واتیری معنه وی یه. چونکه له بهر ئه وه ی جابر له پیشه نگی بینهرانی ئه م موعجیزه یه وه بووه، مافی خۆیه تی که به ناوی بینهرانه وه و له بری ئه وان بیگێرته وه و رایگه یه نیته. چونکه له و کاته دا ئه و خزمه تی پیغمبه ری ﷺ ده کرد. له ریوایه ته که ی (ئین مه سعوود) (۲) - که له سه حیجی بوخاری دایه - دهفهر موی: "به چاوی خۆم ده مبینی که ئاو له نیوان په بجه کانی پیغمبه ره وه ﷺ هه لده قولاً". ئایا ئه گه ر چه ند هاوه لیکه ی به ریز و باوه رپێ کراری وه ک "جابر" و "ئه نهس" و "ئین مه سعوود" بلین: "به چاوی خۆمان بینیمان" ئایا ده گونجی که به چاوی خۆیان نه یانینی بیته؟

باشان ئه م ئه و نانه به یه که وه به سه ته و یه کیان بجه، با بۆت ده ربکه ویت که ئه م موعجیزه گه ره و ئاشکرایه چه نده به یز و توندو تۆله. چونکه ئه گه ر هه ر سێ رینگا که یه ک بگرن، ئه و ریوایه ته که ده بیته به "ئه واتوری معنه وی" و به بێ گومانی ده چه سپیته که: ئاو له نیوان په بجه کانی پیغمبه ره وه ﷺ هه لده قولاً.

جا ئه م موعجیزه یه گه لێ له موعجیزه که ی حه زره تی موسا - دروودی له سه ر بیته - گه وهره تر و به رزتره، که دوازه کانی له ناو به ر ددا هه لقولاند، چونکه ته قینی کانی او له ناو به ر ددا شتیکی مومکینه و به گویره ی عاده ت هاو چه شنی هه یه. به لام هه لقولانی ئاو، به وینه ی که و سه ر و سه لسه بیل، له ناو گوشت و ئیسکدا، شتیکه هاو چه شنی نی یه.

❖ ئه و نه ی چواره م:

ئیمامی مالیک له کتیبه به ترخه که ی دا: "الموطا" (۳) له هاوه لێ به ریزی وه ک "موعاذی کورپی جه به ل" وه، ده گێرته وه که: "له غه زای ته بوو کدا روشتنه سه ر کانی یه ک ئاویکی یه که جار که می تیدا بوو که به ئه ندازه ی بنی پیللو جیی گرتبوو. پیغمبه ر ﷺ فه رمانی دا هه ندیک له ئاوه که ی کۆ بکه نه وه. ئه وانیش به ده ست نه ختیکیان له شتی کدا کۆ کرده وه.

(۱) صحیح، رواه مسلم فی حدیث طویل.

(۲) صحیح، رواه البخاری والترمذی والنسائی.

(۳) صحیح، رواه مسلم وأحمد ایضاً.

ئنجايىغەمبەر ﷺ دەست و دەموچاوى لەو ئاوەدا شۆرد و پاشان رۆى کردە ناو کانییە کە. ئیتر ئەو کانییە ئاوە کەى تەقىیەو و زۆر بوو، خەلکە کەش لە ئاوە کەیان بە کارهینا.

تەنانەت لە رىوایەتە کەى "ئىبن ئىسحاق" دا دەلیت: ئاوە کە ئەوەندە بە هوروزم بوو کە دەنگىکى وەك دەنگى هەورە بروسکەى لى بەرز بوووە.

پاشان یىغەمبەر ﷺ بە موغادى فەر موو:

"يوشك يا معاذ إن طالت بك حياة أن ترى ما هاهنا قد ملئ جناناً"^(۱).

هەر وەهايش بوو کە ئەو فەر مووى.

❖ نمونەى پىنجەم:

ئىمامى بوخارى لە "بەرپراء" و "سەلمەى كورپى ئەكوع" هەو و، كتيبە صەحیحە كانی تریش لە چەند رىیە كى ترهه، دە گىر نەو هە ئاوە هاو لە ئاوە دە فەر موون: "لە رۆزى خودەبیبیەدا هەزار و چوار سەد كەس دە بووین. خودەبیبیەش بىر ئىكە هەلمان گۆزى و دلۆبىك ئاومان تىدا نەهیشت. ئنجايىغەمبەر ﷺ لە سەر لیواری بىرە کە دانیشت و داواى ئاوى کرد، بۆیان هینا. پاشان دەمى پىرۆزى بە ئاوە کە تەر کرد و، ئنجايى کردیەو هە ناو بىرە کە. ئىمش زۆرمان پىن نەچوو ئاومان لى هەلگۆزى، بە جۆرئى کە خۆمان و ولاخە كانمان تىراو بووین"^(۲).

"بەرپراء" دە فەر موو: یىغەمبەر ﷺ فەرمانى دا دۆلچەیهك ئاوى بۆ بهینن. ئىمش بۆمان هینا. ئەویش ئاوى دەمى پىرۆزى خۆى تىکرد و دوغای بە سەردا خویند. پاشان دۆلچە ئاوە کەى کردە ناو بىرە کەو. ئیتر بىرە کە تەقىیەو و تالیواری پر بوو لە ئاوە. خەلکە کەش تىریان لى خوار دەو و ولاخە كانیشیان لى ئاودا.

❖ نمونەى شەشەم:

پىشەوایانى فەر موودە، وەك ئىمامى موسلىم و ئىبن جەریرى تەبەرى و غەیرى ئەوانیش، لە ئەبو قەتادەو دە گىر نەو هە کە دە فەر موو:

"پاش ئەو هەى هەوالى كوشتنى میرە كانی سوپای موسلمانان لە غەزای "موتە" دا بە یىغەمبەر ﷺ گەیشت، یىغەمبەر ﷺ ئىمەى بۆ یار مەتیدانى ئەو سوپایە برد کە لە "موتە" دا

(۱) واتە: ئەى موغاد! نەگەر تەمەنت درىز بىت، نزیكە ئەم دەرو بەرە بىبىت پر بوو بىت لە باخ و بىستان.

(۲) رواه البخاري ومسلم وأحمد.

بوو. منیش "مه‌یضه‌ئه" یه کم^(۱) بئ بوو. پیغهمبهر ﷺ فهرمووی: "إحفظ علينا میضاً تک فسیکون لها نبأ"^(۲) پاش ئه‌وه تینویتی ته‌نگی پی هه‌لچنین، ژماره‌شمان حه‌فتا و دوو کس - له ریوایه‌ته که‌ی ته‌به‌ری‌دا: نزیکه‌ی سنی سه‌د کس - ده‌بووین، پیغهمبهر ﷺ فهرمووی: "مه‌یضه‌ئه که‌ت بهینه". که هینام پیغهمبهر ﷺ ده‌می پیروزی نا به ده‌می ده‌فره‌که‌وه، ئیتر نازانم فووی پیدا کردیان نا؟ پاش ئه‌وه حه‌فتا و دوو پیاو هاتن لیان خوارده‌وه و ده‌فره‌کانیشیان لئی پر کرد. ئنجا مه‌یضه‌ئه که‌م هه‌لگر ته‌وه وه کویه که‌م جار پر بوو"^(۳). ده‌سا تویش سه‌رنج له‌م موعجیزه‌یه بده و بئی: "اللهم صلّ وسلم علیه وعلی آله بعدد قطرات الماء".

❖ غمونه‌ی حه‌وته‌م:

ئیمامی بوخاری و موسلیم، له باسی گیرانه‌وه‌ی ئه‌و تینویتی‌یه‌ی که له هه‌ندی سه‌فهردا تووشی پیغهمبهر ﷺ و هاوه‌لانی بووه، له "عیمرانی کوری حوصه‌ین" ه‌وه - خوالیی رازی بی‌ت و له ئیمه‌ش خوش بی‌ت - ده‌گیرنه‌وه که ده‌فهرمووی: له سه‌فهرنیکدا له‌گه‌ل پیغهمبهردا بووین ﷺ خه‌لکه که‌ش هانای تینویتی‌یان برده خزمه‌تی پیغهمبهر ﷺ. ئه‌ویش دابه‌زی‌یه خواره‌وه. پاشان من و عه‌لی بانگ کرد و فهرمووی برۆن له فلانه شویندا ئافره‌تیک دوو کونده ئاوی له ئازه‌تیک بار کردوه بیهین بۆ ئیره. که روشتین له‌و شوینه‌دا ئافره‌تیکمان بینی دوو کونده‌ی پر له ئاوی پی بوو، هینامان بۆ خزمه‌تی پیغهمبهر ﷺ. پیغهمبهریش ﷺ داوای کرد شتیک بهین ئاوه که‌ی تی بکه‌ن. که هینایان ده‌می هه‌ردوو کونده که‌ی کرایه‌ سه‌ر و دو‌عای به‌سه‌ردا خویند و ئنجا بانگ له خه‌لکه که‌ کرا که بین بخۆنه‌وه و پر بکه‌ن. داوی ئه‌وه لمان و ابو ئه‌و دوو کونده‌یه له یه‌ که‌م جاریان پرتر بوون. ئنجا پیغهمبهر ﷺ فهرمووی: خواردنی بۆ کۆ بکه‌نه‌وه. ئه‌وانیش خواردنیان بۆ کۆ کرده‌وه و خستیانه‌ ناو پارچه‌یه که‌وه و، له‌سه‌ر حوشتره‌ که‌ی خۆی بۆیان بار کرد. ئنجا پیغهمبهر ﷺ به‌ ئافره‌ته که‌ی فهرموو: "تعلّمین مارزنا من مائک شیئا ولكن الله هو الذي أسقانا"^(۴). تا کۆتایی فهرمووده که.

(۱) مه‌یضه‌ئه: جۆره ده‌فریکه بۆ ده‌ستوێژ گرتن ئاوی تی‌ده‌کریت.

(۲) واته مه‌یضه‌ئه که‌مان بۆ هه‌لگره، چونکه دوا‌یی به‌سه‌رهاتیکه‌ی ده‌بی‌ت.

(۳) صحیح، رواه مسلم و أبو داود.

(۴) صحیح، رواه البخاري و مسلم و أحمد. واته: ده‌زانیت هه‌چمان له ئاوه که‌ی تۆ که‌م نه‌ کرده‌وه، به‌لکو خواوه‌ند خۆی تیراوی کردین.

❖ غونەى ههشتهم:

"ئىبن خوزئە" هەدېشە كەى ئىمامى عومەر - خوای لى پازى بىت - لە بارەى (جيش العسرة) وه، دە گىرپتەوه و باسى ئەوه دە كات كە ئەوه نەدە تىنوتى تەنگى پى هەلچىنبون پىاوى واهەبوو لە ناچارى دا حوشترە كەى سەردەبرى و ئاوه كەى ناو گەدەى دە خواردەوه. لەو كاتەدا هەزرەتى ئەبووبەكر - خوای لى پازى بىت - داواى لە پىغەمبەر ﷺ كرد دوعا بكات. پىغەمبەرىش ﷺ دەستە كانى بەرز كردهوه و داینەنان تا هەور پووى ئاسمانى گرت و ئەوه نەدە بارى تا دەفرە كانیان لى پىر كردد.. لە سەر سوپاكەش بەلواوه نەبارى^(۱)!

ئەمە موعجىزەى كەى تايه تىبى ئەحمەدى بە و هەر گىز "رىكەوت" پەيوەندى پىوه نەبووه.

❖ غونەى نۆهەم:

عەمرى كورپى شووعىب، كە كورپەزای عەبدولئلاى كورپى عەمرى كورپى عاصە و هەر چوار پىشەوايانى خواهن "سونەنە كان" لە گىرپتەوهى فەرمووده دا بە "باوه پىن كراو" داياناوه، دە گىرپتەوه كە:

"جارىكان پىغەمبەر ﷺ لە (ذى حجاز) دا^(۲) لە پشت ئەبوو تالىبى مامىه وه سوار بووبوو. ئەبوو تالىب وتى: تىنومە و ئاوىشم لە لانى بە. پىغەمبەر ﷺ دابەزى و پىنى بە زهوى دا دا و ئاوهاته دەره وه، ئىجا بە ئەبوو تالىبى فەرموو: "بخۆرەوه"^(۳).

یە كىك لە زانا لىكۆلەرە كان دەلئىت:

ئەم رووداوه هی پىش پىغەمبەرىتى بە. كەواتە بە (ئىرهاص)^(۴) دادەنرئت.

هەلقولانى ئاوى عەرەفە بە بەردەوامى تاكو دواى هەزار سال، یە كىكە لەو رىزلىنانهى كە خوای گەوره لە پىغەمبەرى ناوه ﷺ.

(۱) حدیث صحیح أو حسن. رواه البزار والطبرانی وابن خزيمة وابن حبان والحاكم والبيهقي.

(۲) ذى حجاز: بازارىك بووه له عەرەفەى شارى مه ككه.

(۳) رواه ابن سعد. برواه: الشفا ۱/۲۹۰.

(۴) ئىرهاص: بەم رووداوه له عەدەت بەدەرانهى ژيانى پىغەمبەر ﷺ دەوترئت كە لە پىش پىغەمبەرىتى دا پرووین دانوه، بەلام موعجىزەى كەى كاتى پىغەمبەرىتى بەتى.

ئەو موعجيزانەى كە پەيوەندىيان بە ئاوەو ھەيە، ئە گەر نەشگەنە (نەو دە) نمونە، خۆ بە (نەو دە) رینگای جۆرا و جۆر رپوایەت کراون.

حەوت نمونە کانى يە کەم، گەلئى بەھيژن و وەك "تەواتورى مەعنەوى" وان. دوو نمونە کەى دواییش، ھەرچەندە رینگا کانیان بەھيژن و زۆر نین و ئەوانەش کە گيڤاویان تەو ھە من، بەلام پيشە وایانى فەر موودە، چەشنى: ئىمامى بەيھەقى و حاکم، موعجيزەيە کى تریان لە بارەى ھەر ھو ھە لە ئىمامى عومەر ھو ھە گيڤاوتەو ھە کە پشتى ئەو موعجيزەيەى نمونەى ھە شتەم دە گريت، کە ئەویش ھەر لە حەزرەتى عومەر ھو ھە رپوایەت کراوو.

رپوایەتى ئەو موعجيزەيەى تر کە ھەر لە حەزرەتى عومەر ھو ھە ديگيڤنەو ھە، بەم جۆرەيە:

"لە غەزايە کى پينغە مەردا ﷺ خەتکە کە تینوویان بوو، ئىمامى عومەریش داوای لە پينغە مەرد ﷺ کرد دو عا بکات، ئەویش دو عای کرد. ئنجا پەلە ھە وريک ھات و تیراوى کردن و پيويستى نەھيشتن، پاشان لە باران بارین کەوت"^(۱).

و ەك بئىي ھەر ھە کە فەرمانى پین درابوو تەنھا سوپاکە تیرا و بکات.

جا ھەر ھەك ئەم پروداوە پشتى نمونەى ھە شتەم دە گريت و بەھيژى دە کات و دەيکات بە رپوایە تيکى قەتەى و چەسپا، ھەر ھە (ئىبنو لجهوزى) ش کە تابئى لە بەرامبەر وەر گرتنى فەر موودە و توندوتیژى نواندوو، تەنانەت ھەندى فەر موودەى صەحیحىشى وەر نە گرتوو و بە "مەوضوع" ی لە قەلەم داو ھە .. دەلئیت: ئەو پروداوە لە غەزای بەردا بوو و، ئەم ئايەتەش لە بارەى ئەم پروداوە نازل بوو کە دەفەر موی:

﴿وَيُنزَلُ عَلَيْكُم مِّنَ السَّمَاءِ مَاءٌ يُطَهِّرُكُم بِهِ﴾ (الأَنْفَالُ: ۱۱).

جا مادەم ئەم ئايەتە لە بارەى ئەو موعجيزەيەو نازل بووئیت، ئەوا ھيچ گومانئیک لە پرودانى دا نامئیت.

زۆر جار پروداوە کە بە بۆنەى پارانەو ھە پينغە مەردەو ﷺ و پيش ئەو ھە دەستە کانى لە پارانەو دا گريت، باران بارىو ھە. ئەمەش خۆى لە خۆى دا موعجيزەيە کى

(۱) رواه البيهقي والحاكم وصححه.

سەر بەخۆيە. جارى و ابووە كە پىغەمبەر ﷺ لە سەر مینبەر بۆ باران لە خوای گەورە پاراوتەو، پىش ئەوئە دەستە كانی دابگریت، باران باریو. ئەمەش لە رینگایە كى مۆتە و اتیرەو و چەسپاوە.

ناماژەى نۆهەم

یە كىك لە جۆرە كانی موعجیزاتی پىغەمبەر ﷺ بریتی یە لە گوپرايەلىی درەخت - بە وینەى مرۆف - بۆ فرمانی پىغەمبەر ﷺ و جوولانیان لە جى خویان و هاتیان بۆ خزمەتى.

ئەم موعجیزەيش كە پەيوەندى بە درەختەو هەبە، وەك موعجیزەى هەلقولانى ئا و لە نىوان پەنجە پىرۆزە كانیو، بە "تەواتورى مەعنى" لە قەلەم دەدریت و، بە چەند شیوہەك پروى داو و، لە چەند رىیە كى جیا جیاو رىوایەت كراو.

بەلى، دەتوانریت بوترى: هەوالى هەلكەندن و دەر چوونى درەخت لە جى خۆى دا و هاتنى بۆ خزمەتى پىغەمبەر ﷺ و گوپرايەلىی بۆ فرمانە كانی ئەو، "مۆتەواتىرى صەرىح"، چونكە لە رىی چەند هاوہەلىكى بەرپز و راستگۆ و ناسراوہو رىوایەت كراون. وەك: "ئىمامى عەلى و ئىبن عەبباس و ئىبن مەسعوود و ئىبن عومەر و یەعلاى كورپى موررە و جابىر و ئەنەسى كورپى مالىك و بورەيدە و ئوسامەى كورپى زەيد و غەیلانى كورپى سەلەمە" و هاوہەلانى جگە لەمانىش..

جا هەرىەك لەم هاوہەلانى پىغەمبەر ﷺ بە چەشنىكى بىن گومان و چەسپا و هەوالى ئەم موعجیزەيش راگەياندوو كە پەيوەندى بە درەختەو هەبە. سەدان كەسیش لە پىشە و ايانى "تابعين" بە چەند رىیە كى جیا جیا لە وانیان وەر گرتوو و، لە سەرەتای هەر رینگایە كىشدا ناوى یە كىك لە هاوہەلە گەورە و بەرپزە كانی تىدايە. واتە: وەك ئەو و اىە بە تەواتورى چەند جارە كى پىمان گەيشتیت. كەواتە هىچ شوبهە و گومانىك ئاوتىەى ئەم موعجیزەيش نايت. چونكە لە حوكمى مۆتەواتىرى مەعنىو بىن گوماندايە.

جا هەر چەند ئەم موعجیزەيش گەلى جار دوو پات بوو تەو، بەلام ئىمە چەند دانەبەك نە وینە زۆر و صەحیحە كانی لە نىوان چەند نمونەبە كدا باس دەكەين:

○ غرونه‌ی یه‌که‌م:

ئین ماجه و داره‌می و بهیه‌قی له ئه‌نه‌سی کوری مالیک و ئیمامی عدلی یه‌وه و، به‌زار و بهیه‌قیش له ئیمامی عومره‌وه - خواله‌ه‌موویان رازی بیټ - ده‌گیرنه‌وه که: سنی که‌س له هاوه‌له به‌ریزه‌کانی پیغمبه‌ر ﷺ فرموویانه:

پیغمبه‌ر ﷺ له‌وه‌ی که کافران به‌درۆیان خستبووه‌وه زۆر خه‌فه‌تبار و دل‌گران بوو. له‌به‌ر ئه‌وه، له‌خوا پارایه‌وه و فرمووی: "اللهم ارنی آیه لا اباي من کذبني بعدها"^(۱).

له‌ریوايه‌ته‌که‌ی ئه‌نه‌سدا ده‌لیت: چه‌زه‌تی جیبریل - دروودی له‌سه‌ر بیټ - که پیغمبه‌ری ﷺ به‌خه‌فه‌تباری بینی، وتی: چه‌زه‌که‌یت نیشانه‌یه‌کت پیشان بده‌م؟ پیغمبه‌ر ﷺ فرمووی: به‌ئێ... ئنجا پیغمبه‌ر ﷺ بو‌دره‌ختیکی روانی که له‌پشتی شیوه‌که‌وه‌بوو، چه‌زه‌تی جیبریل فرمووی: ئه‌وه‌دره‌خته بانگ بکه. که بانگی کرد، دره‌خته‌که‌که‌وته‌پێ و هاته‌به‌رده‌می پیغمبه‌ر ﷺ. جیبریل فرمووی: فرمان بده‌ بجیته‌وه‌شونیی خۆی، که پیغمبه‌ر ﷺ فرمانی پێ دا، گه‌رایه‌وه‌بو‌جینی خۆی^(۲).

○ غرونه‌ی دووه‌م:

"قازی عیاز"ی زانای هه‌ره‌گه‌وره‌ی مغریب، له‌کتیبی (الشفاف) دا به‌سه‌نه‌دیکی بلند و سه‌حیح‌ه‌وه، له‌عه‌بدو‌تلا‌ی کوری عومره‌وه - خویان لێ رازی بیټ - ده‌گیرنه‌وه‌که:

"له‌سه‌فه‌ریکدا له‌خزمه‌تی پیغمبه‌ردا بووین ﷺ. پیاویکی ده‌شته‌کی لینی نزیك بووه‌وه. پیغمبه‌ر ﷺ پێی فرموو: "این ترید؟" واته: بو‌کوئی ده‌رۆیت؟ پیاوه‌که‌وتی: بو‌لای خیزان و منالیم. پیغمبه‌ر ﷺ فرمووی: "هل لك إلى خير؟" واته: چه‌زه‌که‌ی خیریکت ده‌ست بکه‌ویت؟ ئه‌ویش وتی: کام خیر؟ پیغمبه‌ر ﷺ فرمووی: "تشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأن محمداً عبده ورسوله". واته: شایه‌تمان به‌ئینیت که ته‌نها خوای گه‌وره‌خوایه‌وه‌ه‌و به‌شی نی‌یه‌وه، محمه‌دیش بنده‌وه‌نیراوی ئه‌وه. پیاوه‌که‌وتی: جا ئایا کنی شایه‌ته‌له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که تو ده‌یاییت؟ پیغمبه‌ر ﷺ فرمووی: "هذه الشجرة

(۱) واته: خوایه! نیشانه‌یه‌کی وه‌هام پیشان بده‌که‌نیر گوی به‌هیچ که‌سیک نه‌ده‌م به‌درۆم بخاته‌وه.

(۲) حدیث حسن، رواه‌ال‌بزار و‌أبو‌یعلی‌و‌البیهقی.

السمره". واته: ئەو درهختی سه موریه^(۱). درهخته کەش لە لیواری شیوه کەدا بوو. ئنججا درهخته کە پینگای بپی و هاته بەر دەستی پیغمبەر ﷺ. پیغمبەر ﷺ سنی جار داوای لێ کرد شایهتی بدات، درهخته کەش بەو جۆرهی کە پیغمبەر ﷺ فەر مووی، شایهتی دا، ئنججا رۆشتهوه بۆ جینی خۆی^(۲).

لە پێی: "ئین صحیبی ئەسهلمی" شیهوه به نهقلێکی صحیح له "بورهیده" وه ده گێر نهوه که ده لیت: ده شته کی یهك داوای نیشانهی له پیغمبەر ﷺ کرد. پیغمبەر ﷺ پێی فەر موو: "قل لتلك الشجرة رسول الله ﷺ يدعوك". واته: "بهو درهخته بلێ: پیغمبهری خوا بانگت ده کات". که پێی وت، درهخته که به لای راست و چهپ و بهردهم و پشتهوهی خۆی دا ته کانی دا و ره گه کانی قرتا و کهوته پێ و ره گه کانی به داوای خۆی دا کیش کرد تا هاته بهردهمی پیغمبەر ﷺ راوهستا و تی: "السلام عليك يا رسول الله". پیاوه ده شته کی یه که وتی: فەرمانی پێی بده بگه ریشه وه شوینی خۆی. که فەرمانی پێی دا، گه راپه وه و، ره گه کانی شۆر کرد نه وه بۆ ناو زه وی و، له جینی خۆی دا راوهستا و جیگیر بووه وه. ئنججا پیاوه ده شته کی یه که به پیغمبهری ﷺ وت: رو خسته تم بده سوژده ت بۆ ببه م. پیغمبهر ﷺ فەر مووی: ئە گەر فەرمانم به سوژده بردنی که سیك بۆ که سیکی تر بدایه، فەرمانم به ژن دها سوژده بۆ مێرده که ی بیات. ده شته کی یه که وتی: که واته پریم بده ههردوو ده ست و ههردوو قاچت ماچ بکه م. ئەویش پێی دا^(۳).

○ غوونهی سی ههم:

ئیمامی موسلیم و خاوهنی صحیحه کانی تر له جابیره وه - خوای لێی رازی بیته - ده گێر نه وه که ده فەر موئی: له سه فهر نکدا له خزمه تی پیغمبهر دا بووین. پیغمبهر ﷺ رۆشت ده ست به ئاو بگه یه نیت، هیچی ده ست نه کهوت تا کو خۆی پێی به نا بدات و ده رنه که ویت. له لیواری شیوه که شدا دوو درهخت هه بوون. پیغمبهر ﷺ رۆشت بۆ لای یه کیکیان و په لیک له په له کانی گرت و فەر مووی: "انقادی علی باذن الله". واته: "به

(۱) سه موریه: درهختیکی در کاوی گه وره یه.

(۲) صحیح، رواه ابو یعلی بسند صحیح والبخاری وابن حبان فی صحیحه.

(۳) آورده انجمنی فی الجمع (۱۰/۹) ولیس فی ذکر السجود. وقال الخفاجی: رواه البزار مُسنَدًا. پروانه:

نسیه نریض فی شرح الشفا للقاضي عیاض " ۴۹/۳.

ئیزن و فەرمانی خوا جلّهوت بدەرە دەستم و شوینم بکەوہ". درەختە کەش وە کوئەو
 حوشترە لەغاو کراوہی کە شوینن جلّهو بە دەستە کە ی دە کەوئت ئاوا شوینی کەوت.
 جابیر دە گێرپتەوہ کە پیغمبەر ﷺ وای لە درەختە کە ی تریش کرد تا هەردوو کیانی لە
 ناوہ پراستی ماوہی نیواناندا راگرت، ئنجا پئی فەرموون: "اللتما علی باذن اللّٰه". واتە: "بە
 ئیزن و فەرمانی خوا یە کبگرن بۆم". ئەوانیش یە کیان گرت^(۱) و پیغمبەر ﷺ لە پشتیانەوہ
 دانیشت. ئنجا کە هەلسا، فەرمانی پئی دان هەریە کە یان پڕواتەوہ بۆ جیبی خۆی.

لە ریوایەتیکی تردا دەلئیت: "پیغمبەر ﷺ بە جابیری فەرموو: "باباجابر! قل لھذہ
 الشجرة: يقول لك رسول الله إلحقي بصاحبك حتى أجلس خلفكما". واتە: "جابیر! بەو
 درەختە بلئ: پیغمبەری خوا پئت دەلئیت پڕۆ بۆ لای هاوہلە کەت تا لە پشتیانەوہ
 دا بنیشم". کە جابیر ئەمە ی پئی وت، درەختە کە پڕۆشتە تەنیشتی ئەو ی ترەوہ و پیغمبەر
 ﷺ لە پشتیانەوہ دانیشت. جابیر دە فەرموئ: ئیتر من بە را کردن گە پرامەوہ و دانیشتم و
 لە بەر خۆمەوہ بۆ خۆم دە دوام، کە ئا ورم دا بەوہ پیغمبەر ﷺ بەرەو پرووم دە گە پرایەوہ و
 دوو درەختە کەش لە یە ک جیا بوونەوہ و لە سەر پئی راوہستان، ئنجا پیغمبەر ﷺ
 راوہستا و بە سەر ئامازە ی بۆ لای راست و چەپ بۆ کردن^(۲).

○ غوونە ی چوارەم:

ئوسامە ی کورپی زەید - خوای لئی رازی بیست - کە خزمە تگوزاریکی ئەمینی
 پیغمبەرە ﷺ و یە کینکە لە فەرماندە سوپایی یە کانی، دە گێرپتەوہ و دە فەرموئ:
 "لە سە فەریک لە گەل پیغمبەردا بووین ﷺ، جینگایە کی وا چۆنیش نەبوو کە لە
 کەسەوہ دیار نەبیست و بۆ ئەوہ دەست بەدات بکرت بە شوینی دەست بە ئاو گە یانندن.
 پیغمبەر ﷺ فەرموئ: "هل ترى من نخل أو حجارة؟" واتە: "هیچ دارخورما و بەردیک
 دە بینیت؟" و تم: بەلئ چەند دارخورمایە ک دە بینم لە یە کەوہ نزیکن. فەرموئ: "انطلق
 وقل لهن: إن رسول الله ﷺ يأمركن أن تأتين لمخرج رسول الله وقل للحجارة مثل ذلك".
 واتە: "پڕۆ بییان بلئ: پیغمبەری خوا ﷺ فەرمانتان پئی دەدات کە پڕۆن بۆ ئەو جینگایە ی

(۱) صحیح، رواه مسلم في حديث طويل.

(۲) الشفا ۱/۲۹۹، نسیم الریاض ۳/۵۱.

دهستی تیدا به ئاو ده گهیه نیت، به بهره کانیس ههروهها بلتی. منیش ئهوهه پی وتن. بهو
خوایه ی پیغمبهری ﷺ به حق رهوانه کردوه، به چاوی خۆم بینیم که دارخورماکان
له یه کتر نزیك بوونهوه ههتا کۆبوونهوه و، بهره کانیس یه که له سه ره یه که له که بوون له
پشتی دارخورماکانهوه. کاتی پیغمبهر ﷺ گه پرایهوه، فهرمووی: "قل لمن یفترقن". واته:
"پیان بلتی: له یه که جیا بینهوه". بهو خوایه ی گیانی منی به دهسته، به چاوی خۆم ده مینی
درهخت و بهره کان بلاوهیان کرد و هه ره یه که یان رۆشتهوه بو جینی خۆی"^(۱).

ئهم دوو رووداوه ی که جابیر و ئوسامه گیرایانهوه، یه علای کورپی مورپه و غه یلانی
کورپی سه له مه ی سه قه فی و ئیبن مه سعودیش له باسی غه زای حونه یندا گیرایانه ته وه.
○ نمونه ی پینجه م:

ئیمامی ئیبن فهوره ک (ابن فورک) که زانای هه ره گه وه ی چه رخی خۆی بووه و، له بهر
ئه وه ی که خاوه نی فه زلی زۆر و ئیجتیهادی ته واو بووه به "شافعی دووهه م" ناویان
بردوه^(۲). ئهم ئیمامه مه زنه ده گیریته وه و ده فهرموئ:

"له شه ویک له شه وه کانی غه زای تائفدا، پیغمبهر ﷺ به وه نه وه به ره یگادا
ده رۆشت، درهختیک هاته رتی. یه کسه ره درهخته که دوو که رت بوو، پیغمبه ریش ﷺ له
نیوانیانه وه تیبه ری و، تا ئیستاش ئهم درهخته هه ره به دووله تی ماوه ته وه"^(۳).

○ نمونه ی شه شه م:

یه علای کورپی سه ییابه ده گیریته وه که: "جارنیکیان، یان درهختی "ته ل" یان
"سه موره" بوو، هات و یه که جار به ده وری پیغمبهردا ﷺ گه را و پاشان رۆشته وه بو
جینگا که ی خۆی. پیغمبهر ﷺ فهرمووی: "إنها استأذنت أن تسلم علی". واته: ئهم
درهخته روخسه تی وه رگرت بیئت سلوم لی بکات"^(۴).

(۱) حدیث حسن، رواه أحمد باسنادین والطبرانی بنحوه. وأحد إسنادي أحمد رجاله رجال الصحیح.
(۲) "ابن فورک": ناوی ئه بوو به کر مه مه دی کورپی حه سه نی کورپی فه ره کی ئه نصاری یه و، له سالی
(۶۰۶هـ) له نسا بوور کۆچی دوایی کردوه. یه کیکه له گه وه زانایانی زانسته کانی ئو صوول و که لام و
فیقه ی شافعی. له به صره خویندوویه تی و له نسا بووریش قوتابخانه ی دامه زرانده وه و وانه کانی تیدا
وتوه ته وه. "ئیبن عه ساکر" له باره یه وه ده لیت: ئهم زانایه نزیکی سه د کتیبی له و اتا کانی قورئان و
ئو صوول دین و ئو صوولی فیقه دا داناه. بروانه: الأعلام للزکلی ۸۳/۶.

(۳) انشفا ۱/۳۰، نسیم الریاض ۳/۵۷.

(۴) صحیح رواه أحمد والبیهقی والطبرانی.

○ غوونەى حەوتەم:

ئىمامى بوخارى و موسلىم له ئىبن مەسعوودە دە گېرئەو، دەفەر موئى: "ئەو شەوئى
 كه جنؤ كه كان هاتن گوئىيان له پىغەمبەر ﷺ راگرت، درەختىك هەوالئى به پىغەمبەر ﷺ
 دا كه جنؤ كه كان دەيانەوئىت بىنە خزمەت. ئەمەش لەو شەوئەدا بوو كه جنؤ كه كانى
 "نوصەبىين" له "بطن النخل" دا^(۱) هاتنە خزمەتى پىغەمبەر ﷺ تاكو موسلمان بىن. جا
 درەختىك بوو هات هەوالئى هاتنى ئەو جنؤ كانەى به پىغەمبەر ﷺ راگەياند. موحاھىد لە
 ئىبن مەسعوودەو، له بارەى ئەم فەر موودەو دەو دە گېرئەو: "دەلئىت: جنؤ كه كان عەرزى
 پىغەمبەريان ﷺ كرد: كئى شايەتت بؤ دەدات؟ (واتە لەسەر پىغەمبەرىتى) پىغەمبەر ﷺ
 فەر مووى: "ئەم درەختە". ئنجا به درەختە كەى فەر موو: "درەختە كە وەرە!" ئەوئىش
 رەگە كانى له گەل خۆى دا كئىش كردو، دەنگە دەنگىكى وەك دەنگى "چەك" لى
 دەهات و، هاتە خزمەتى پىغەمبەر ﷺ"^(۲).

بەم جۆرە (بۆمان دەر كەوت كە) تەنھايەك موعجىزە سەر و زىادى كۆمەلئى "جىننى"
 بوو تاكو ئىمان به پىغەمبەر ﷺ بەھىن. جا ئايا ئەو كەسەى كە هەزار موعجىزەى وەك
 ئەمانە دەبىستى و پاشان هەر لە دۆخى ملنەدان و سەر سەختى دا دەمىنئەو و سەر پىچى
 دەكات و ئىمان ناھىئىت، ئايا لەو شەيتانە سەر لى شىواوتر نى بە كە قورئان لەسەر
 زمانى جنؤ كه كانەو لە بارەو دەفەر موئى:

﴿يَقُولُ سَفِيهًا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا﴾؟ (الجن: ۴)^(۳).

○ غوونەى هەشتەم:

ئىمامى تىرمىذى له "ئىبن عەبباس" ئەو - خواى لى رازى بىت - دە گېرئەو
 دەفەر موئى: "پىغەمبەر ﷺ بە پياوئىكى دەشتە كىبى وت: "أرأيتَ إن دعوتُ هذا العذق من
 هذه النخلة أتشهد أُنى رسول الله؟" واتە: "ئەگەر بەو هیشوو خورمايە بلىم: وەرە و

(۱) ناوى جىگايە كە رۆزە رىئەك لە مەككەو دورە.

(۲) صحيح، رواه البخاري ومسلم.

(۳) واتە: (هەر زەى نىمە درۆى نالەبارى لە بارەى خواوہ هەلئەبەست). بروانە تەفسىرى خال جزمى بىست و

ئەۋىش بىت، ئايا شاھى تەمان دەھىنىت كە من يىغەمبەرى خوام؟" وتى: بەلى. يىغەمبەر ﷺ بانگى كىرد. ھېشوو ھەش بە تە كاندان ھاتە خزمەتى. ئىنجا يىغەمبەر ﷺ فەر مووى: "بگەر پىرە ھە". ئەۋىش گەر پىرە ھە جىنى خۇزى" (۱).

* * *

بەم جۇرە، بۇمان دەر كەوت كە چەندىن نمونەى زۇر ھەن، ۋەك ئەۋانەى باسماں كىردن، ھەموۋىان لە چەند رىئە كى جىا جىا ۋە رىۋايەت كراون. دەشزانىن كە ئەگەر چەند تالە دەزوۋىە كى بارىك يەك بگىرن، پەتىكى ئەستور پىكەدەھىنن. جا ئەم موەجىزە ھە ۋ ھاۋچەشنى كە پەيوەندىيان بە درەختە ھەپە ۋ، لە چەند رىئە كى جىا جىا ۋ، لە ھاۋەتە بەناۋ بانگە بەر پىرە كانە ۋە رىۋايەت كراون، دەپى لە ھىزى تەۋاتورى مەنەۋى دا بن. بەلكو لە راستى دا مەۋاتىرى راستەقىنەن. چونكە بىن گومان كاتىن گەشتوۋنەتە دەستى "تايەين" بوون بە "مەۋاتىر" بە تايەت ئەۋ رىنگايانەى كە خاۋەنى صەحىحە كانى ۋەك: "بوخارى ۋ موسلىم ۋ ئىبن حىببان ۋ تىرمىذى" ۋ غەيرى ئەمانىش بۇ ۋەرگرتى فەر موۋدە گرتوۋيانەتە بەر، چەند رىنگايە كى صەحىحن ۋ ھىچ گومانىكىيان تىدا نىيە. تەنانەت بىنىنى ھەر فەر موۋدە يەك لە بوخارى دا، ۋەك ئەۋە ۋايە كە راستەۋخۇ لە ھاۋەتە كانى يىغەمبەر ھە ﷺ بىسىرتىت.

لە كاتىكدا كە درەختە كان - ۋەك نمونە كانى پىشوو بۇيان دەر خستىن - يىغەمبەر ﷺ بناسن، بە غەيرى خۇيانى بناسىن ۋ، يىغەمبەر رىئە كەى بسەلمىنن ۋ، سلاۋى لىن بگەن ۋ، بىن بۇ زىارەت ۋ خزمەتى ۋ، گوپراپەلى فەرمانە كانى بن..

لە كاتىكدا درەختە كان ئاۋا بن، ئىتر چۇن ئەۋ بىن گايانەى كە خۇزى ناۋاۋە "مروّف"، نايناسىت ۋ باۋەرى بىن ناھىنىت؟

ئايا ئەۋ كەسە لە "دل" ۋ "زىرى" بىن بەش نىيە؟ ئايا لەۋ درەختە ۋشك ۋ تەختە رەقانەى كە تەنھا شايستەى سوۋتاندنن، بىن بايەختى نىيە؟!

(۱) صحيح، رواه الترمذي وغيره.

ناماژه‌ی دهه‌م

ئەو شتە‌ی که پشتی ئەم موعجیزانە‌ی لەمەر درەخت دە‌گرت، موعجیزە‌ی "حنین الجذع" واتە: "تاسە و بێ‌تاقەتی بێ‌دارە‌که‌"یە، که بە‌چەشتینکی "موتەواتیر" پێمان گە‌یشتوو‌ه.

بە‌ئێ، بێ‌تاقەتی ئەو بێ‌دارە و شکی‌ی که لە‌ مز‌گەوتە‌که‌ی پێ‌غەمبەر‌دا بوو ﷺ لە‌تاو ئەو جیا‌بوو‌نە‌وه‌ کاتی‌یه‌ی لە‌ پێ‌غەمبەر ﷺ. هەر‌وه‌ها نالە و گریان‌ی لە‌ بە‌رده‌م کۆ‌مه‌ڵێکی زۆری هاو‌ه‌له‌ بە‌ریزە‌کاندا، پشتی ئەو موعجیزانە‌ ده‌گرت که سە‌بارەت بە‌ درەخت با‌سمان کردن. چون‌که ئەو بێ‌دارە لە‌ پە‌ گە‌زی درەختە و پە‌ گە‌زیان یە‌ کێ‌که. ئەو‌ه‌نده‌ هە‌یه که خودی ئەم موعجیزە‌یه‌ بە‌ "تە‌واتور" چە‌سپاوه، بە‌لام بە‌شە‌کانی تر جزو‌ه تە‌واتورین‌کیان تێ‌دا‌یه که نا‌گە‌نه تە‌واتوری تە‌واو، چون‌که زۆربە‌ی جو‌زئییات و نموونه‌کانی نا‌گە‌نه تاستی تە‌واتوری صە‌ریح.

(موعجیزە‌ که‌ش بە‌م جزو‌ه‌یه):

مز‌گەوتە‌که‌ی پێ‌غەمبەر ﷺ لە‌ مە‌دینە‌دا لە‌سەر چە‌ند بێ‌دارین‌کی و شکی دار‌خورما سە‌ری گیر‌ابوو. جا هەر‌ کات پێ‌غەمبەر ﷺ بی‌ویستایە و تاربان بۆ‌ بدات، پاتی بە‌ یە‌ کێ‌ک لە‌و بێ‌دارانە‌وه‌ دە‌دا. بە‌لام کاتی که دو‌انگە‌ (منبر) یان بۆ‌ دروست کرد و وتاری لە‌سەر خوێ‌ندە‌وه، دە‌نگین‌کی وە‌ک دە‌نگی حوشتری ئاوس لە‌و بێ‌دارە بی‌سترا که دە‌ینا‌لاند و دە‌گریا! لە‌م گریانە‌شی‌دا بە‌رده‌وام بوو هە‌تا پێ‌غەمبەر ﷺ تە‌شریفی هات و دە‌ستی خستە سە‌ری و قسە‌ی لە‌ گە‌ل کرد و دڵی دا‌یه‌وه، ئنجا بێ‌دارە‌که‌ بێ‌دە‌نگ بوو. ئەم موعجیزە‌یه، لە‌ چە‌ند رێ‌یه‌کی جیا‌جیای گە‌لی زۆر و بە‌ "تە‌واتور" پێمان گە‌یشتوو‌ه و بۆ‌مان نە‌قل کراوه.

بە‌ئێ، موعجیزە‌ی تاسە و بێ‌تاقەتی ئەم بێ‌دارە مە‌شهور و بلا‌وه‌ و، هە‌واتیکە‌ بە‌ "تە‌واتوری صە‌ریح" (۱) پێمان گە‌یشتوو‌ه. چون‌که سە‌دان کە‌س لە‌ پێ‌شە‌وایانی "تایعین" لە‌ یازدە‌ رینگاوه، لە‌ هاو‌ه‌له‌ بە‌ریزە‌کانە‌وه‌ گیر‌اویانە‌تە‌وه‌ و، یاشان ئە‌وانیش بە‌ بە‌ره‌ی دوای خوێ‌ن گە‌یاندوو‌ه. هە‌ندێ لە‌و هاو‌ه‌لانە‌ی گیر‌اویانە‌تە‌وه‌ ئە‌مانە‌ن:

(ئە‌نە‌سی کورپی مالیک - که خزمە‌تگوزاری پێ‌غەمبەر ﷺ بووه - جابیری کورپی عە‌بدو‌للای ئە‌نصاری، عە‌بدو‌للای کورپی عومەر، عە‌بدو‌للای کورپی عە‌بیاس، سە‌هلی

(۱) بڕوانە: النظم المتناثر في الحديث المتواتر، الإدريسي الكتاني ص ۱۳۴ - ۱۳۵.

كوپرى سهعد، ئەبوو سهعیدی خودری، ئوبهیی كوپرى كهعب، بورهیده، ئوم سهلهمهی دایكى ئیمانداران، خویان لئی رازی بیئت). هەر یهك لهم هاوهله به پزیزانه له سه رهتای یه کیك لهو ریوایه تانهی ئەم فەرموودهیهوه ناویان هاتوه.

ئیمامی بوخاری و موسلیم و غهیری ئەوانیش له خاوهنی کتیبه سهحیحه کانی فەرمووده، ئەم موعجیزه گهوره موته واتیرهیان ریوایهت کردوه.

جایر - خوی لئی رازی بیئت - ده فەر موئی: "کاتی پیغمبه ﷺ وتاری بخریندایه تهوه پالی به یه کیك لهو بنه دارانهوه ده دا که بنمیچی مز گهوته کهیان له سه ر دانرابوو. کاتی که دوانگه کهیان بۆ دروست کرد و پیغمبه ﷺ بۆ وتار خویندنهوه پۆشته سه ری، دهنگیکی وهك دهنگی حوشتری ئاوسمان لهو بنه داره بیست، ههتا پیغمبه ﷺ ته شریفی هات و دهستی له سه ر دانا، ئنجا بی دهنگ بوو"^(۱). نهتوانی له پیغمبه ﷺ جیا بیتهوه.

ئهنهس ده فەر موئی: "به رادهیه کی وابوو که مز گهوته که له بهر ناله نالی ئەو بنه داره، کهوته له رینهوه"^(۲).

سه هلی کوپری سهعدیش ده فەر موئی: "خه لکه کهش که ئەم گریان و بی تاقتی یه یه بنه داره کهیان دی و بیست، زۆر گریان"^(۳).

ئوبهیی کوپری که عییش ده فەر موئی: "ئه وه نده گریا تا لهت و پهت بوو"^(۴). یه کیکی تری غهیری ئەمان شتیکی زیاتر ده گیریته وه، ده لیت: "پیغمبه ﷺ فەر مووی: "إن هذا بکی لما فقد من الذکر"^(۵).

یه کیکی تر له مهش زیاتر ده گیریته وه، ده لیت: پیغمبه ﷺ فەر مووی: "والذي نفسي بیده لو لم ألتزمه لم یزل هکذا الی یوم القیامه"^(۶). واته له خه فهتی پیغمبه ﷺ ردا ﷺ.

حه دیته که ی بورهیده، ده لیت: کاتی بنه داره که گریا، پیغمبه ﷺ دهستی پیروزی له سه ر دانا و فەر مووی: "إن شئت أردک الی الحائط الذي کنت فیه، ینبت لک عروکک ویکمل خلقک و یجدد لک خوص وثمره. وإن شئت أغرسک فی الجنة فیأکل اولیاء الله من

(۱) صحیح، رواه البخاري والترمذي وابن ماجه وأحمد والدارمي.

(۲) أخرجه الضیاء فی المختارة ۳۵۷/۴ ورواه أحمد والدارمي.

(۳) أخرجه ابن سعد فی الطبقات الکبری: (۱/۲۵۰). وقد عزا الخفاجي (۳/۶۲) روايته إلى الشیخین.

(۴) صحیح، رواه ابن ماجه والضحاک فی المختارة ۳/۳۹۳ والشافعي وأحمد والدارمي.

(۵) صحیح، رواه البخاري وأحمد وابن أبي شیبة. واته: ئەمه له بهر ئەو زیکره گریا که له دهستی چوو.

(۶) رواه الدارمي عن أنس بن مالک، وفي رواية ابن عباس: (فأتاه فاحتضنه فسکن، قال: ولو لم أحتضنه لحن إلى یوم القیامه). قال العلامة أحمد شاکر فی تحقیق المسند: إسناده صحیح. واته: بهو که سه ی که گیبانی منی به دهسته ئەگەر باوه شم بیندا نه کردایه و دلم نه دابه ته وه تا پزوی قیامهت ئاوا ده گریا.

ثمك" (۱). ئنجنا پيغمبهر ﷺ گويي بۇ راگرت تاكو بزانتى چى ده لئيت. ئەويش لە وه لامدا وتى: "بل تغرسني في الجنة فياكل مني أولياء الله وأكون في مكان لا أبلى فيه" (۲). ههموو ئەوانەى كه لئى نزيك بوون گوييان لەم وه لامه بوو. پيغمبهر ﷺ فەر مووى: "قد فعلت" (۳). پاشان فەر مووى: "إختار دار البقاء على دار الفناء" (۴).

ئيمام ئەبوو ئيسحاقى ئيسفرايينى، كه يه كينكه لە پيشهوايانى "زانستى كه لام"، فەر موويەتى:

پيغمبهر ﷺ خۆى نەرۆشتوو بۇ لاي بنه داره كه، بەلكو بانگى كرد. ئەويش ريگاي برى و هاته خزمەتى و، پيغمبهر ﷺ باوهشى پيدا كرد. ئنجنا فەرمانى پى دا بگه رپتەوه بۇ جيگاي خۆى، ئەويش گه رايهوه (۵).

ئوبه يى كورپى كه عب ده فەر مووى: "دواى دەر كه وتنى ئەم موعجيزه، پيغمبهر ﷺ فەرمانى دا له ژير دوانگه (منبر) كه دا ناشتيان". جا هەر كات پيغمبهر ﷺ نوپۆى بكر دايه، ئەو جيگايەى بنه داره كه ي تيدا نيژر ابوو، ده كه وتە بەر ده ميهوه. كاتيك مز گه وتە كه يان رووخاند بۇ ئەوهى تازەى بكه نهوه، ئوبه يى ئەو بنه داره ي برده لاي خۆى و تازەوى خواردى و هه لپر تووكا، لاي ئەو مايهوه (۶).

لەو كاته دا كه "حه سه نى به صرى" - په حه متى خواى لئى يئت - ئەمه ي بۇ قوتابى يه كانى ده گيرايه وه، ده گريا و ده يفه رموو: "ئەى به نده كانى خوا! ته خته دار له تاسه ي پيغمبهر ﷺ تاقه تى ده چيئ و بۆى ده گرى.. بەلام خۆ ئيوه زياتر شيواى ئەوه ن تامه زروى ديدار و به خزمەت گه يشتنى بن" (۷)!

(۱) واته: ئەگەر ده ته وئى ده تئير مه وه بۇ ئەو باخه ي تيايدا بوويت، به چه شننى كه په گه كانت پرونه وه و به ته وارى دروست بكرينه وه و لق و پهل و به ره كه شت نوئى ببه وه. ئەگەر ده شته وئى له به هه شتدا ده تئيزم، تاكو ئەولياكانى خوا له به رو بووم بخۆن.

(۲) واته: بەلكو ده مه وئى له به هه شتدا بمنئيت، تاكو ئەولياكانى خوا له به رو بووم بخۆن و له جيگايه كدام هه رگيز دانه رزيم.

(۳) واته: وا جي به جيم كرد.

(۴) رواه ابن ماجه والشافعي وأحمد والدارمي. بروانه: الفتح الرباني، أحمد عبدالرحمن البنا ۴۹/۲۲ واته: خانه ي هه ميه يى به سه ر خانه ي فانبى دنيا دا هه لپژارد.

(۵) الشفا ۳۰ ۴/۱.

(۶) الشفا ۳۰ ۴/۱ رواه عبدالله بن الإمام أحمد في زوائده.

(۷) رواه ابن حبان ۴۶۷/۱ برقم (۶۵۰۷) تحقيق شعيب الأرناؤوط. ههروهه پروانه: الشفا ۳۰ ۵/۱.

هزار كهسى تير كرد. هر بهو جزو رهش نزيكەي هزار كهسى له وانهي كه له پيناوي خوادا جيهاديان كردوه، به تاوئىكى پيرۆزى وهك كه وسر تير او كردوه كه له نيوان پهنجە كانى پيشهوا هه ره مهز نه كه يانه وه هه لى قولاند. له بهر ئەمه، پلهي نمونه كانى موعجيزه ي "خوارده مهنى و ناوه كان" نه گه يشتوو نه ته ئاستى پلهي موعجيزه ي "بنه داره كه". به لام ئە گهر به شيويه كي هه مه كي سه يري ئەو دوو موعجيزه يه بكهين، ئەوا په گهزى ئەوانيش - وهك ئەم - موه واتير ده رده چن.

له لايه كي تريشه وه: هه موو كه سيك به ره كه تي خواردن و ته قينه وه ي كانياو له نيوان پهنجە كانى پيغمبه ره وه ﷺ به چاو نابيني، بهلكو ته نها ئاسه واره كانى ئەو موعجيزانه ده بيني. به لام هه موو ئەوانه ي كه له مز گه وه كه ي پيغمبه ردا بوون ﷺ، گوئى يان له گريانى ئەو بنه داره وه بوو. بۆيه ئەم موعجيزه يه زياتر بلاو بووه ته وه.

ئە گهر بوتري:

هاوه له به ريزه كانى پيغمبه ر ﷺ گه لى بايه خيان به ره چاو كردنى هه موو هه لسو كه وت و حاله تيكي پيغمبه ر ﷺ داوه، پاشان به ويه پرى گوئى بيدان و ئەمانه ته وه نه قلياتن كردوون و به ئيمه يان گه ياندوون.. جا تايا بۆچى ئەم موعجيزه گه وره يه و هاوچه شنى ئەمه، ته نها له بيست ريگاوه رپوايه ت كراون و به لاي كه مه وه له سه د ريگاوه نه قل و رپوايه ت نه كراون؟ پاشان بۆچى زۆربه ي رپوايه ته كان له رنى: جابير و ئەنس و ئەبوو هورهيره وهن و، له رنى ئەبوو به كر و عومه ره وه نين، چهنه د رپوايه تيكي كه م نه بيت؟

وه لام:

وه لامى به شى يه كه مى پرسيا ره كه ت، له بنچينه ي سئ هه مى ئامازه ي چواره مدا، رابورد. سه ره وئى بده بۆ وه لامه كه ي.

وه لامى به شى دوو هه ميش بريتي يه له وه ي كه:

ههروهك مروف كاتى پيوستى به ده رمان ده بيت ده چي ت بۆ لاي "پزيشك" و.. هه ر كاتيش پيوستى به خانوو كردنه وه بوو، ده روا ت بۆ لاي "ئه ندازيار" و.. هه ر كاتيكيش پيوستى به فير بوونى لايه نيكي شه ريعه ت بوو، ئەوا بۆ پرسيا ر كردن سه ردانى "موفتى" ده كات..

هه ر به م جزو ره ش، ئەر كي سه رشانى هه ندى له زانايانى ناو هاوه له كان له وه دا بووه

که فرموده کان هه لڭگرن و بیانگه یه نن به سهردهمه کانی دواى خوڤيان. جا ئەو هاوه لانه بهوپه پرى ئەو هیزهى که خواى گه وره پینی به خشیبوون، بۆ ئەم مه بهسته تی ده کۆشان.. زانایه کى وهك ئەبوو هورهیره - خواى لى رازى بیّت - هه موو ژيانى خوڤى بۆ پاراستنى فرموده ی پیغمبه ر ﷺ ته رخان کردبوو. لهو کاته دا که ئیمامى عومه ر - خواى لى رازى بیّت - سهر گه رمى هه لڭگرتنى ئەر کى جینشینى و سیاسه تی ده ولت بوو. له بهر ئەوه، یه کینکى وهك ئیمامى عومه ر له راگه یاندن و نه قیل کردنى فرموده کانی پیغمبه ردا ﷺ پشتى بهو هاوه لانه ی وهك ئەنس و جابیر و ئەبوو هورهیره ده به ست، بۆیه رپوایه تی که مى هه یه. ئەمه له لایه که وه.. له لایه کى تریشه وه: ئە گه ر که سیك خوڤى له خوڤى دا راستگۆ بیّت و شتیك بگێریته وه که راستگۆ یانى تر ته سدیقی بکه ن، ئەواته نه ها رپوایه ته که ی ئەو سه روزیاده و پیویست ناکات هاوه لانه ی تریش رپوایه تی بکه ن. هه ر له بهر ئەوه شه که هه ندئى رووداوى گرنگ هه ن ته نه ها له دوو رینگا یان سیانه وه رپوایه ت کراون.

ناماژه ی یازدهههم

ههروهك ناماژه ی دهههم په پنجه ی بۆ مو عجیزه ی پیغمبه ر ﷺ سه باره ت به "د ره خت" را کیشا، ئەم ناماژه یه شه مو عجیزه ی پیغمبه ر ﷺ سه باره ت به بن گیانه کانی وهك: "بهرد" و "چیاکان" د ره خات. جا له نیوان نمونه زۆره کانی ئەم مو عجیزه یه دا، هه شه ت نمونه باس ده که ین.

نمونه ی یه که م:

* ئیمامى بوخارى و قازى عه یازى که له زانای مه غریب له "ئین مه سعور د" ی خزمه تگوزارى پیغمبه ره وه ﷺ ده گێرنه وه که فرموده یه تی: "ئیمه گویمان له ته سبیحات کردنى خوار دن ده بوو له کاتیکدا که ده خورا"^(۱). واته: کاتى که له خزمه تی پیغمبه ردا ﷺ بۆ خوار دن داده نیشتن.

نمونه ی دووهه م:

* ههروه ها له ئەنس و ئەبوو ذه ره وه چه سپا وه، که ئەنس - خواى لى رازى بیّت - ده فەر موئى: "پیغمبه ر ﷺ ده ستى له بهرده ورده پیر کرد و ئەم بهردانه شه له ناو ده ستى دا ته سبیحاتیان ده کرد به جوړئى که ئیمه گویمان لهو ته سبیحاتانه بوو. پاشان کردیه

(۱) صحیح، رواه البخاري والترمذي.

دهستی نه بوو به کره وه - خوای لئی رازی بیټ - له دهستی نه ویشدا ته سیبحاتیان کرد.. پاشان کردنیه دهستی ئیمه وه، نه بیان کرد^(۱).

* نه بوو ذه پش - خوای لئی رازی بیټ - هر بهو جوړه ده گیرته وه و، نه وهش ده فرموی: پاشان (واته پاش نه بوو به کر) کردنیه دهستی عومره وه - خوای لئی رازی بیټ - له دهستی نه ویشدا ته سیبحاتیان کرد. ئنجا له سهر زه وی داینان، بی دهنگ بوون. پاشان کردنیه دهستی عوسمانه وه له دهستی نه ویشدا ته سیبحاتیان کرد. پاشان کردنیه دهستی ئیمه وه، بی دهنگ بوون^(۲).

نمونه ی سی هم:

* به گیرانه وهی "صحيح" چه سپاوه، که ئیمامی عه لی و جابیر و عائیشه فرموویانه: پیغه مبه ر ﷺ به لای هر چیا و به ردیکدا ته شریفی برؤش تابه، به کسه ر نه و چیا به یان نه و به رده دهیوت: "السلام عليك يا رسول الله" له ریوایه ته که ی ئیمامی عه لی دا - خوای لئی رازی بیټ - ده فرموی: "له مه ککه له گه ل پیغه مبه ر دا بووین ﷺ، ته شریفی برد بو ه ندی شوینی ده ور به ری مه ککه، هر چی چیا و درهخت له و ناوه دا بوون ه موویان وتیان: "السلام عليك يا رسول الله"^(۳).

* ریوایه ته که ی جابیرش ده فرموی: "پیغه مبه ر ﷺ به لای هر به رد و درهختیکدا ته شریفی برؤش تابه، نه و به رده، یان نه و درهخته، سوژده ی بو ده برد"^(۴). واته: هر به که یان ملکه چ ده بوو بوی و دهیوت: "السلام عليك يا رسول الله".

* له ریوایه تیکی تر دا که له جابیری کوری سه موره وه - خوای لئی رازی بیټ - ده یگیر نه وه، ده فرموی: پیغه مبه ر ﷺ فرموویه تی: "إني لأعرف حجراً بمكة كان يسلم علي"^(۵). نه مهش له پیش پیغه مبه ریتی دا. ده لئین: نه مه ئامازه به بو "الحجر الأسود".

* چه زره تی عائیشه ش - خوای لئی رازی بیټ - ده گیرته وه که پیغه مبه ر ﷺ

(۱) رواه الطبراني والبخاري عن أنس. وذكر العراقي أنه ضعيف. برواه: الشفا ۳۰۶/۱.

(۲) الشفا ۳۰۶/۱. حدیثی ته سیبحات کردنی به رد له زور ریگاوه ریوایه ت کراوه و پستی به کزی ده گرن و ئیسنادی هه ندیکیان "صحيح" ه.

(۳) رواه الترمذي والدارمي والطبراني والحاكم والبيهقي.

(۴) رواه البيهقي. برواه: الشفا ۳۰۷/۱.

(۵) صحيح، رواه مسلم والترمذي وأحمد. واته: به ردیک له مه ککه دا ده ناسمه وه که له پیش پیغه مبه ریتی دا سه لامی لئی ده کردم.

فهرموویه تی: "لما استقبلني جبريل بالرسالة، جعلتُ لا أمرٌ بحجر ولا شجر إلا قال: السلام عليك يا رسول الله" (۱).

نۆونهی چوارهم:

* له چه دیشتی "عه بیاس" دا ده گێر نه وه که پیغه مبهه ﷺ چه زه تهی عه بیاسی مامی و ههر چوار کوره که ی: (عه بدوللا و عوبه ی دیلا و فه ضل و قه ثم) ی کۆ کرده وه و به "چارۆ که" یه که له گه ل خۆی دا داپۆشین و، دو عای بۆ کردن که خواله ئاگری دۆزه خ بیانپاریزیت و فه بووی: "یارب هذا عمي صنو أبي وهؤلاء بنوه فاسترهم من النار كستري إياهم بملاعتي" (۲). که ئه م دو عایه ی بۆ کردن، هه موو دیواره کان و چوار چیه و لاشیپانی ده رگا که ش و تیان: "ئامین.. ئامین". به م جۆره ئه وانیش له و دو عایه دا به شداری یان کرد.

نۆونهی پینجه م:

* کتیبه سه حیحه کانی فهرمووده، له پینش هه موویانه وه: بو خاری و ئین حیبان و ئه بو داوود و تیرمیزی، هه موویان له ئه نس (۳) و ئه بو هورهیره (۴) و ئیمامی عوسمان (۵) و سه عیدی کورپی زه یده وه (۶) (که یه کیکه له وه که سه ی مژده ی به هشتیان دراوه تی) ده گێر نه وه که: جاریکیان پیغه مبهه ﷺ له گه ل چه زه تهی ئه بو بو به کر و عومه ر و عوسماندا پینکه وه بۆ سه ر چیای ئو حود سه ر که وتن. ئو حودیش - چ له سامی ئه واندا و چ له خۆشی دا - که وه له رینه وه. پیغه مبهه ﷺ به ئو حودی فهرموو: "اثبت أحد، فانما عليك نبيٌ و صديقٌ و شهيدان" (۷). پیغه مبهه ﷺ به م فهرمووده یی خۆی هه و الیکه ی غه ییبی سه به ره ت به شه هیدبوونی چه زه تهی "عومه ر و عوسمان" را ده گه یه نیت.

(۱) حدیث صحیح رواه البزار. بروانه: الشفا ۱/۳۰۷ واته: دوای ئه وه ی جبریل پیغه مبهه ریتی بۆ هینام، به لای هه ر به رد و دره ختی کدا تن ده په ریم، ده یانوت: "السلام عليك يا رسول الله". واته: ئه ی پیغه مبهه ری خوا!! سلوات لنی بیت.

(۲) رواه الطبرانی و إسناده حسن. واته: ئه ی په ره رد گارم! ئه مه مامه، برای باو کهمه.. ئه وانه ش کوره کانیه تی. خوایه! چۆن من به م چارۆ که یه دامپۆشین، تۆیش ئاوا له ئاگری دۆزه خ بیانپاریزه و بیانپۆشه.

(۳) صحیح، رواه البخاری و أبو داود، و الترمذی.

(۴) صحیح، رواه مسلم و الترمذی.

(۵) صحیح، رواه الترمذی و النسائی و الدارقطنی و ذکره البخاری فی صحیحه تعلیقاً.

(۶) حسن، رواه الترمذی و أحمد و أبو داود و النسائی و ابن ماجه و الحاكم و ابن حبان و صححه. و الحدیث صحیح بشواهد.

(۷) و ته: ئو حود! مه جووتنی! چونکه پیغه مبهه ریک و صیددیقیک و دوو شهیدت له سه ر راوه ستاون. ته خریجی ئه مه فهرمووده یه رابورد. بروانه: په راویزی (۳) ی ل (۱۷۷).

* بۆ ته و او كردنى ئەم نمونە، دە گێرپنەوه، ده گێرپنەوه كه: كاتى پىڤه مېهر ﷺ له مه ككه وه كۆچى كرد و كافره كانى قورهيش به دواى دا ده گه پان، به سه ر چىاى "ئوبه ير" دا^(۱) سه ر كه وت. "ئوبه ير" عه رزى پىڤه مېهرى ﷺ كرد: "ئه ي پىڤه مېهرى خوا! دا به زه! ده تر سه م له سه ر پشتى مندا بتكوژن و پاشان خوا سزام بى دات. له م كاته دا "حه راء" وتى: "إلى يارسول الله ﷺ" واته: "ئه ي پىڤه مېهرى خوا! ﷺ وه ره بۆ لای من".

ئا له مه وه به كه پىاو چا كان و "ئه هلى دل" له سه ر چىاى ئوبه ير دا هه ست به تر سه وىم ده كه ن، به لام له حه رائدا هه ست به هىمنى و ئارامى ده كه ن.

له كۆى هه موو ئەم نمونانەوه تى ده گه ين كه: چىا گه وه ره كان، وه كه هه ر تا كى كى مرؤف، كار پى سپى را و و به نده و به دى هى نرا وى خواى گه وه رهن و، ته سه يحاتى خواى خۆيان ده كه ن و، هه ره كه يان فه رمان به رى به كى تا به تى خۆى هه به و، پىڤه مېهرى ﷺ ده ناسىت و خۆشى ده وىت. كه واته به هه ره مه كى و نا په و ا دروست نه كرا وه.

نمونه ی شه شه م:

* عه بدو لئالای كورپى ئىمامى عومهر - خوايان لى رازى بىت - ده گېرپنەوه كه: "پىڤه مېهرى ﷺ له سه ر مېن به ر ئايه تى: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾^(۲) خوينده وه. پاشان فه رمو وى: "يَعْلَمُ الْجِبَارِ نَفْسَهُ، يَقُولُ: أَنَا الْجِبَارُ.. أَنَا الْجِبَارُ.. أَنَا الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ"^(۳). كه ئەمه ی فه رموو، به كسه ر مېن به ره كه كه وه ته له رى نه وه و ته كاندان، به را ده به كه كه وئمان هه ر ئىستا پىڤه مېهرى ﷺ له سه ر مېن به ره كه ده كه وىته خوار وه"^(۴)!

نمونه ی حه وته م:

* كه ته زانای ئوممه تى ئىسلام و روونكه ره وه ی قورئان كه جه زه تى عه بدو لئالای كورپى عه بى سه .. هه ره ها ئىن مه سه وود^(۵) كه به كى كه له زانايانى ها وه لانى پىڤه مېهر

(۱) ئوبه ير: نارى چىا به كى موزه لى فه به و، ده كه وىته ده سه راستى ئه و رى بواره ی كه بۆ "مىنا" ده روات. ئەم روودا وه پىش ئه وه بو كه پىڤه مېهرى ﷺ ته شريفى رووه و ئه شكه وتى ئه ور - له كاتى كۆچدا - بى روات، تاكو خۆى تىدا بشارى ته وه.

(۲) (الأنعام: ۹۱) واته: وه كه پىوىست خوايان نه ناسى.

(۳) صحىح، رواه مسلم والنسائي وأحمد. واته: خوا وه ند ته مجىدى خۆى ده كات و ده فه رمو وىت: منم خوا وه ندى خا وه ن زه بر و ده سه لاتى زۆر.. منم خوا وه ندى خا وه ن زه بر و ده سه لاتى زۆر.. منم گه وه رى له هه موو شتىك گه وه ره و به رزتر.

(۴) صحىح، رواه مسلم والنسائي وأحمد واللفظ له.

(۵) حدىث ابن مسعود صحىح رواه البخاري ومسلم والترمذي وابن حبان.

ﷺ ده گېر نوه كه: "له دورو بهرى كهعبه دا سى سهد و شهست بت هه بوون قاچيان به قور قوشم له ناو بهرددا قايم كرابوو. كاتى له سالى فه تحى مه ككه دا پېغهمبر ﷺ رۆشته ناو مز گه وته كه وه، به دارىك - كه به ده سستيه وه بوو، بى ئه وهش ده ست له بته كان بدات - ئاماژهى بۆ ئه و بئانه ده كرد و ده يفهرموو: "جاء الحق وزهق الباطل، إن الباطل كان زهوقاً"^(۱). ئاماژهى بۆ رووى هر بتىك ده كرد به كسهر به پشتدا ده كه وت و، بۆ پشتى هر كامىكيشيانى ده كرد به روودا ده كه وت، تا هيچ بتىك له كهعبه دا نه ما"^(۲).

ئموونهى هه شتتم:

* ئه م ئموونهى برىتى به له چىرۆكى به ناوبانگى "بو حىراى ربه ن"^(۳) كه به م جو ريه به "پېغهمبر ﷺ له پيش پېغهمبرىتى دا له گه ل ئه بو و تالىبى مامى و كو مه ئىكى قوره شىدا رۆشتن بۆ ناوچه كانى شام. كه گه يشتنه ته نىشتى كلئيساى ئه و ربه نه، دانىشتن. ئه م ربه نه ش نده هاته ده روه بو لاي كس، به لام ئه م جاره هاته ده روه و به ناوياندا گه را و به كه به كه سهبرى ده كردن، تا ده ستى پېغهمبرى ﷺ گرت و وتى: "ئه مه گه روى هه موو جيهانه و خواى گه و ره ده يكات به ره حمه ت بۆ هه موو جيهانه كان". چه ند پيش سې به كى قوره يش پىيان وت: به چى دا ده زانىت؟ وتى: "دار و به رد نه ما سوژدهى بۆ نه به ن، خو بۆ پېغهمبر نه بىت سوژده بۆ هيچ كه سىكى تر نابه ن". پاشان راوى به كه ده لىت:

"پېغهمبر ﷺ ته شريفى هات و په لئه هه ورنىكى به سه ره وه بوو سىبه رى بۆ ده كرد. كه نزىكى خه لكه كه بو وه، سهبرى كرد ئه وان پيش ئه م له ژىر سىبه رى دره خته كه دا دانىشتوون. هر كه ئه م دانىشت سىبه ره كه هات بۆ لاي"^(۴).

هه شتا ئموونهى وه كه ئه م هه شت ئموونهى هه ن.
جا ئه گه ر ئه م هه شت ئموونهى پىكه وه به ك بگرن، هينده هىز به ده ست ده هين كه هيچ گومانىك نه توائىت كاربان تى بكات.

(۱) (الاسراء: ۸۱) واته: حهق هات و ناحهق به تال بو وه و هه ر ده شىت به تال بىته وه. ئه م فهر مووده به تا ئىزه بوخارى و موسليم و ترمىذى رىوايه تىان كردوه، له مه به و لاوهش غه برى ئه وان.
(۲) حديث ابن عباس رواه الطبرانى و رجاله ثقات. والىزار باختصار.
(۳) حديث الراهب صحيح رواه الترمذى.
(۴) نشئا ۳۰۸/۱.

ئەم جۆرە موعجىزە (واتە: قسە كردنى بىن گىيانە كان) دەبىتە بەلگەيە كى بەهيز و توندوتۆل بۇ چەسپاندنى دەعوای پىغەمبەرىتى و، لە حوكمى تەواتورى مەعنەويدايە و، ھەر ئومونەيە كى - جگە لە ھىزى خۇى - ھىزىكى تر لە ھىزى ھەموانەو ھەردە گرىت كە لە ھىزە تايبەتى يە كەى خۇى زياتر بىت.

ئەم ئومونەيە، لەمەدا، ەك ئەو پىاو ەلاوازە وايە كە دەچىتە پىزى سوپاوە و لەم رىنگايەو ھىز پەيدا دە كات. بە رادەيەك كە دەتوانىت سنگ لە ھەزار پىاو دەرپەرىنىت. . پان ەك ستوونىكى لاواز وايە، كە لە گەل چەند ستوونىكى تر دا يەك بگرىت، بەھىز دەبىت. ئەى ئە گەر ھەموو رىوايەتە كان صەحىح و توندوتۆل بن؟!

ئاماژەى دوازدەھەم

سنى ئومونەى گرىگ كە پەيوەندى پان بە ئاماژەى يازدەھەمەو ھەيە:

ئومونەى يە كەم:

* بەپى دەقى روون و ئاشكرای ئايەتى پىرووزى: ﴿وَمَا رَمَيْتْ إِذْ رَمَيْتْ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى﴾ (الانفال: ۱۷)^(۱). ھەروەھا بەپى لىكۆلئىنەو ھى ھەموو تەفسىرنووسان و پىشەوايانى فەرموودە، چەسپاوە كە:

لە غەزای بەدردا پىغەمبەر ﷺ مشتىك گۆل و بەردە وردەى ھەلگرت و بە دەموچاوى سوپاى كافراندا ەشاندى و فەرمووى: "شاهت الوجوہ"^(۲). جا ھەروەك وشەى: "شاهت الوجوہ" رۆشتە گوينى ھەموو يە كىك لەو كافرانەو، لەو مشتە گلەش رۆشتە چاوى ھەموويانەو ە دەستيان بە پا ككردنەو ھى چاويان كرد و ناچار بوون ھەلبىن، كە لە پىش ئەمەدا ئەوان لە ھىر شدا بوون بۆ سەر موسلمانان!

* ئىمامى موسلىمىش - خواى لى رازى بىت - دە گىرپىتەو ە كە: ئەو كاتەى كافران لە غەزای "حونەين" دا ھىر شيان بۆ سەر موسلمانان دەبرد، پىغەمبەر ﷺ مشتىك خاكى ھەلگرت و بە سەر و چاوى بپەرستاندا ەشاندى و فەرمووى: "شاهت الوجوہ". ئىتر بە

(۱) واتە: ئەو ە كە تۆ ھاويشت، لە راستى دا تۆ نەتھاويشت، بەلكو خواى گەورە ھاويشتى.

(۲) حسن، رواه الطبراني. قال الهيثمي: ورجاله رجال الصحيح. واتە: ئەو دەموچاوانە تىك بچن و ناشىرين

● خالی یه كهه:

له هه ندى رپوايه تدا ده لیت: هه ندى له هاوه لان گوئيان لهو مه رپه بووه كه هه والى ژه هراوى بوونى خوى به پيغه مبه ر ﷺ داوه^(۱).

● خالی دووههه:

له رپوايه تيكي تر دا ده لیت: دواى ئه وهى كه پيغه مبه ر ﷺ هه واله كهى پي راگه ياندى، فه رموى: بلين: "بسم الله" و بخون، كه ناوى خواتان هينا ژه هره كه زيانى ناييت. ئه م رپوايه ته هه رچه ند "ئين جهه رى عه سقه لاني" وه رى نه گرتوه، به لام چه ند زانايه كى تر قبووليان كر دووه.

● خالی سى ههه:

هه موو يه كيك لهو كه سانهى ئه و هه والهيان له پيغه مبه ر ﷺ بيست كه: ئه و مه رپه ژه هراوى يه، يه كسه ر دلنبايى په يدا كر د و وهك ئه وهى خوى ئه و هه والهي لى بيستيت ئاوا باوه رى پي كر د. چونكه هيج وته يه كى پيچه وانهى واقيعى لى نه بيستزوه، كه ئه مهش يه كيكه له وانه. جا لهو كاته دا كه جووله كه كان پيلانيان بۆ له ناو بردنى پيغه مبه ر ﷺ و هاوه لاني ساز ده كر د، له هه مان كاتدا و به هوى هه واليك له غه بيه وه پيلانه كه يان ئاشكرا بوو، هه روهك فرؤفيله چه په له كه شيان به تال بووه وه، هه واله كهى پيغه مبه ريش ﷺ چؤنى راگه ياندى وه ها ده رچو!

ئموونهى سى ههه

ئه م ئموونه يهش موعجيزه يه كى ترى پيغه مبه ر ﷺ له سى رووداودا، كه له موعجيزه ي "ده ستى سى" (اليد البيضاء) و "عه سا" كهى جهزه تى مووسا ده چيت:

(رووداوى يه كهه):

* ئيمامى ئه حمده ئه م فه رموده سه حيهى له "ئهبرو سه عىدى خودرى يه وه" - خواى لى رازى بيت - گپراوه ته وه كه:

"له شه ويكى بارانى تاريكدا قه تادهى كورى نوعمان نويزى خهوتنانى له خزمه تى پيغه مبه ردا ﷺ ئه دا كر د. پاشان پيغه مبه ر ﷺ دارعه سايه كى كورتى به نوعمان دا و فه رموى: برؤ ئه م دارعه سايه ده گهز له پيش خۆته وه و ده گهزيش له پشتته وه رووناك ده كاته وه. كاتيكيش گه يشته ماله وه شتيكى رهش ده بينيت، ئه وه شه يتانه و هه ر به م داره لى بده تا ده رپواته ده ره وه. قه تادهش پړشت و تا گه يشته ماله وه شته په شه كهى بينى و،

(۱) ورد في تكلم الذراع حديث صحيح، رواه أبو داود والدارمي عن جابر.

به داره كهی دهستی لینی دا تاكو رۆشته دهرهوه" (۱).

(رووداوی دووههم):

* له غهزای گهورهی بهدردا - كه سهراچاوهی چه نلین شتی سهیر و سهرسوور هینهره - شمشیره كهی (عه كاشهی كورپی مه حصه نی ئه سه دی) شكاه. پیغه مبه ره ﷺ دارینکی ئه ستووری دایه دهستی و فهر مووی: شهیری پئی بكه. ئهم داره له دهستی عه كاشه دا بوو به شمشیرینکی تیژی دریژی سپی و ئه ستوور و، جهنگی پئی كرد. ئیتر له هه موو غهزایه كدا ئهم شمشیره ی لا بوو به کاری دهینا، تاله جهنگی "یه مامه" - كه له گه ل پاشگه زبوواندا كرا - شهید بوو (۲).

ئهم رووداوه رووداویكه به قه تعی چه سپاوه و، عه كاشه به دریژیایی ته مهنی شانازی به م شمشیره وه ده كرد و، به شمشیری "العون" واته: "یارمه تی" ناوبانگی دهر كردبوو. جا ناوبانگ دهر كردنی ئهم شمشیره و، شانازی كردنی عه كاشه پئی یه وه، دوو به لگه ی ترن كه رووداوه كه ده چه سپین.

(رووداوی سێ ههم):

* "ابن عبدالبر" كه یه كینكه له زانا لیکۆلهر و هه لكه وتوو ه كانی چه رخی خۆی، له "عه بدوللای كورپی جه حش" هوه كه كورپی پووری پیغه مبه ره ﷺ ده گپرت ه وه كه (۳): (عه بدوللای له غهزای "ئو خود" و له و كاته دا كه خه ریکه ی جهنگ بوو شمشیره كه ی له ده ست چوو، پیغه مبه ره ﷺ په له دار خور مایه کی دایه دهستی و له دهستی "عه بدوللای" دا بوو به شمشیر). "ابن سید الناس" له كتیبه كه ی دا ده ئیت: ماوه یه کی زۆر ئهم شمشیره لای عه بدوللای مایه وه، تاله دوا یی دا به دوو سه د دینار فرۆشرا به یه كینك كه ناوی "بغاء التركي" بوو (۴).

جا ئهم دوو شمشیره، دوو موعجیزه ن وهك موعجیزه ی "عه سای مووسا" وان. ئه وه نده هه یه دوا ی وه فاتی چه زه ته ی مووسا - دروودی له سه ر بیست - ئه وه موعجیزه یه له عه سا كه ی دا نه ما، كه چی ئهم دوو شمشیره دوا ی وه فاتی پیغه مبه ریش ﷺ هه ر مانه وه.

(۱) رواه أحمد وابن خزيمة والحاكم، وقال: صحيح الإسناد على شرط الشيخين ولم يخرجاه وواقفه الذهبي.

(۲) رواه البيهقي مسنداً. بروانه: نسيم الرياض ۱۵۶/۳.

(۳) رواه البيهقي في حديث مُسند، بروانه: الإستيعاب لابن عبد البر، القسم الثالث ۸۷۹. ههروهه ما: الشفا: ۳۳۳/۱.

(۴) عيون الأثر لابن سید الناس: ۲/۲۰، الإصابة لابن حجر: برقم: (۴۵۸۳).

ئامازەى سىاز دەھەم

جۆرىك لە جۆرە كانى موعجىزاتى پىغەمبەر ﷺ بىرىتىپە لە شىفای نەخۆش و زامداران بەھۆى ئاوى دەم و فووى پىرۆزى پىغەمبەرەوھ ﷺ.

ئەم جۆرە موعجىزاتە، ئەگەر وەكو "جۆر" ياك "تەماشايان بکەين، ئەو" موتەواتىرى مەعنىەوى "ن. كەچى دانە دانە و تاك تاكە كانى ھەندىكىان لە حوكمى تەواتورى مەعنىەويدان و، ھەندىكى تىرشيان "خەبەرى ئاحاد"ن. بەلام لەبەر ئەوھى زانايان و پىشەوايانى فەرموودە باوھەريان پىن کردون و بە صەحیحیان لە قەلەم داون، ئەو قەناعەتى زانستىيانە و دلتىيى بە مرؤف دەبەخشن.

وا لە نىوان نمونە زۆرە كانى ئەم جۆرە موعجىزەيەدا، تەنھا چەند نمونەيەك باس دەکەين:

نمونەى يەكەم:

* قازى عەياز لە "سەدى كورپى ئەبوو وەققاص" ھو دەگىرپتەوھ^(۱)، كە يەك كىك بوو لەو دە كەسەى مژدەى بەھەشتيان دراوھەتى و، خزمەتى پىغەمبەرى ﷺ کردوھ و، يەك بوو لە پىشەوايانى سوپاكانى و، لە سەردەمى ئىمامى عومەردا سەر کردەى سوپاى ئىسلام بوو، ئەم سەعدە دەگىرپتەوھ و دەفەرموى: "لە غەزاي ئو خوددا پىغەمبەر ﷺ تىرى بىن نوو كى دەدامى و دەيفەرموو: "ئىيان بگەر". ھەر ئەو پرۆزە پىغەمبەر ﷺ بە كەوانە كەى خۆى ئەو ھەندە تىرى تىن گرتن تا كەوانە كەى شك". ئەو تىرانەش كە نوو كىيان نەبوو، وەك ئەوھى باليان گرتىت لە كەوان دەردە چوون و، لە جەستەى كافراندا جىگىر دەبوون.

* ھەر وەھا قازى عەياز دەفەرموى^(۲):

لەو پرۆزەدا چاوى "قەتادەى كورپى نوعمان" بىرىندار كرا و بەسەر گۆنای دا شۆر بووھ. پىغەمبەر ﷺ بە دەستى پىرۆزى شىفا بەخشى خۆى، چاوى قەتادەى خستەوھ جىگا كەى بە جۆرىك كە لە چاوە كەى تىرى جوانتر بوو.

ئەم رووداوەش ئەو ھەندە ناوبانگى دەر كرد كە يەك كىك لە نەوھە كانى ئەم قەتادەيە كاتى ھات بۆ لاى عومەرى كورپى عبد العزىز بەم شىعرانەى خوارەوھ خۆى پىن ناساند:

(۱) الشفا ۱/۳۲۲.

(۲) رواه أبو يعلى والطبراني وابن أبي شيبة. برواه: الشفا ۱/۳۲۲، زاد المعاد بتحقيق الأرنؤوط ۳/۱۸۶-

أنا ابن الذي سألت على الخدّ عينه فرُدْتُ بكفّ المصطفى أحسن الردّ
فَعَادتُ كما كانت لأول أمرها فياحسن ما عين وياحسن ما ردّ^(۱)

* ههروههها چه سپاوه که ینغمهبر ﷺ ئاوی ده می خۆی خسته سه ره ئه و برینهی که تیریک له جهنگی "ذی قهرهه" دا^(۲) له ده موچاوی قه تاده دا دروستی کردبوو. قه تاده ده فهرموئ: "له دوا ی ئه وه، برینه کهم نه ئازاری دام، نه کیمیشی کرد"^(۳)، چونکه ینغمهبر ﷺ دهستی پیروزی به سه ردا هینابوو.

غوونهی دووههم:

* بوخاری و موسلیم و غهیری ئه وانیش ده گپرنه وه که: "له رۆژی خه یبه ردا ینغمهبر ﷺ ئالاکه ی دا به "عهلی"، ئه ویش له و کاته دا گرفتاری چاوتیشه بوو. هه ر که ینغمهبر ﷺ تهنی بۆ تیکرد، یه کسه ر - به ئیزنی خوا - بوو به شیفا بۆی و چاوی چاک بووه وه"^(۴).

بۆ به یانی هه زه رته ی عه لی ده رگای قه لاکه ی - که له ئاسن دروست کرابوو - وه ک قه لغان به ده سته وه گرت و قه لاکه ی فه تح کرد.

* هه ر له غه زای خه یبه ردا فه ووی به رانی "سه له مه ی کوپری ئه کوه ع" دا کرد که بریندار بوو، یه کسه ر چاک بووه وه^(۵).

غوونهی سه ههم:

* ئیمامی نه سسائی له "عوسمانی کوپری حونه یف" ه وه ده گپرتنه وه ده فهرموئ: "کویریک عه رزی ینغمهبر ﷺ کرد: ئه ی ینغمهبری خوا! له خوا داوا بکه چاوم چاک بکاته وه و ده ری بجات. ینغمهبر ﷺ فه رمووی: ئاوا؟ یان وازت له ی به یهنم؟ ته ی: ئه ی ینغمهبری خوا! ئه م کوپری یه م زۆر بیزاری کردووم. ینغمهبر ﷺ فه رمووی: "انطلق فتوضاً ثم صل رکعتین، ثم قل: اللهم إني أسألك وأتوجه إليك بنبيي محمد نبي الرحمة، يا محمد إني أتوجه إلى ربك بك، أن يكشف لي عن بصري، اللهم شفّعه في،

(۱) واته: من کوپری ئه و که سه م که چاوی به سه ر گۆنای دا هاته خواره وه، به لام به دهستی ینغمهبر ﷺ زۆر به جوانی خرابه وه جینگای خزی و وه کو یه که م جاری له هاته وه. نای چ چاویکی جوان بوو! چ گپرانه وه یه کی جوان بوو! (وه رگپ)

(۲) "ذی قهرهه": غه زایه که دوا ی رنکه و ته که ی حوده یبیه له جی یه کی تریکی مه دینه رووی دا وه.

(۳) صحیح، رواه الترمذي والحاكم والبيهقي.

(۴) صحیح، رواه البخاري ومسلم.

(۵) صحیح، رواه البخاري وأبو داود وأحمد.

وَشَفَعَنِي فِي نَفْسِي. فَرَجَعَ وَقَدْ كَشَفَ اللَّهُ عَنْ بَصَرِهِ"^(۱).
 واته: برۆ ده ستوئیز بگره و، دوو رکات نوئیز بکه و، پاشان بلتی: خواجه! داوات لئی
 ده کهم و پروت تین ده کهم، به هژی پیغمبره که موه که محمه ده و پیغمبره
 میهره بانی یه.. ئەی محمەد ﷺ! من به هژی تۆوه روو له خوا ده کهم که په رده له سەر چاوم
 لابدات.. خواجه! شه فاعه تی ئەوم لئی وه بگره و هی خۆیشم.
 عوسمان ده فەر موی: که گه راپه وه، خوا چاوی چاک کرد بووه وه.
 نمورنه ی چوارمه:

* له غه زای به دردا ئەبوو جههل دهستی "موعه ووه ذی کوری عه فراء" ی بری، که
 یه کینکه لهو چوارده که سه ی له به دردا شه هید بوون. موعه ووه دهسته قرتاوه که ی هینایه
 خزمه تی پیغمبر ﷺ ئەویش تفی به سه ردا کرد و لکاندیوه به جیگا که ی خزیوه وه،
 جیی خزی گرتوه و لکایه وه، پاشان گه راپه وه بۆ جهنگ، تا شه هید کرا هه ر شه ری
 کرد.

ئهم رووداوه پیشه وای پایه بهرز "ئین وه هب" که یه کینکه له پیشه وایانی فەر مووده،
 ریوایه تی کردووه^(۲).

* هه ر به ریوایه تی ئهم ئیمامه "خوبه بی کوری یه ساف" له غه زای به در له گه ل
 پیغمبردا بوو ﷺ. شمشیر دا بووی له سه رشانی به راده یه ک که ئەو لایه ی لار بوو بووه وه.
 پیغمبر ﷺ خسته وه جیی خزی و فووی پندا کرد هه تا چاک بووه وه^(۳).

هه ر چه ند ئهم دوو رووداوه "خه به ری ئاحاد" ن، به لام له بهر ئەوه ی ئیمامی پایه بهرز:
 "ئین وه هب" به سه حیجی داناون و، له بهر ئەوه ی که له کانگای موعجیزات (به در) دا
 روویان داوه و، له بهر ئەوه ش چه ن دین رووداوی تری وه ک ئەمانه هه ن و، ده بن به شایه ت
 بۆیان..

هه موو ئەمانه، واده که ن که هه یج که سینک گومانی له روودانیا ندا نه بی ت.
 به م جۆره، هه زار و یه ک نمورنه هه ن و هه موویان به سه دیشی سه حیج چه سپاون که
 دهستی پیرۆزی پیغمبر ﷺ بووه به شیفابه خش و ده رمانی زامدار و بیمار و ده رده داران.

(۱) صحیح، رواه النسائي واللفظ له، والترمذي وقال: حسن صحيح غريب، وابن ماجه وابن خزيمة
 والحاکم وقال: صحيح الإسناد على شرط الشيخين ولم يخرجاه، والإمام أحمد والطبراني وابن السني.

(۲) بروانه: الشفا ۱/۳۲۴، الإصابة ۶/۱۹۳.

(۳) رواه ابن وهب والأصبهاني في دلائل النبوة والبيهقي وأحمد. بروانه: الشفا ۱/۳۲۴.

ئەم پارچەيە شايانى ئەوھيە بە ئاوى زېر بنووسرېت و بە ئەلماسىش برازىترىتەوھ

لە راستى داوھك باسماڭ كورد:

تەسبىحات كوردن و خشووعى بەردە وردە لەناو دەستى پىغەمبەردا ﷺ، گۆرانى خاك و بەردە وردە لەو دەستەدا بە شىكى وھك بۆمبا و گوللە لە رووى دوژمناندا، بە چەشتى كە ھەموويان بە بۆنەى نھىبى ئايەتى: ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى﴾ ھەلھاتن..

لەت بوونى مانگ و بوونى بە دوو كەرتەوھ بە تەنھايەك پەنجەى ھەمان دەست، وھك قورئانى پېرۆز دەفەرموى: ﴿وَالشَّقُّ الْقَمَرُ﴾..

ھەلقولانى ئاو وھك كانى لە نىوان پەنجە كانىوھ و تىراو بوونى سوپا لەو ئاوھ..

شىفا بەخشىنى ئەو دەستە بە زامدار و بيمار و دەردەداران..

ئەمانە بە جوانى: رادەى بەرە كەتى ئەو دەستە پىرۆزە و.. رادەى ئەوھى كە چ موەجىزەيە كى گەورەى خواوھندە، دەردەخەن.

وھك بلىنى ناولەيى ئەو دەستە: گۆشەيە كى بچوو كى زىكر بىت لە نىوان ھاوھلان و خۆشەويستانى دا، بە چەشتى كە ئەگەر بەردىشى تى بىروات، ئەوا ئەوئىش دەست بە زىكر و تەسبىحات دەكات..

وھك سەنگەرنىكى بچوو كى پەروەردگارىيانە وايە لە بەرامبەر دوژمنانەوھ، بە رادەيە كى وا كە ئەگەر خاكىش بىرواتە ناوى، ئەوا وھك گوللە و بۆمبا بەم لاو ئەو لاوا دەتەقنەوھ و بلاو دەبىتەوھ.

دەشېتەوھ بە دەر ماڭخانەيە كى بچوو كى مېھرەبانى بۆ زامداران و بيماران و، ئەگەر بەر ھەر دەردىك بگەوئىت شىفاى پى دەبەخشىت.

خۆ ئەگەر ھەر كاتى ئەم دەستە تە كانىك بدات، ئەوا بەوپەرى شىكۆمەندى يەوھ رادەپەرىت و، بە تەنھايەك پەنجەى "مانگ" دوولەت دەكات.

ھەر كاتىش ئاوپرى جوانى بداتەوھ، ئەوا سەرچاوەيە كى وا دەتەقنەيەوھ كە لە دە كانىاوھوھ وھ كو ئاوى رەوانى كەوسەر، "مېھرەبانى" ھەلدەقوئىت.

جالە كاتىكدا كە دەستى ئەم پىغەمبەرە بەرپۆزە ﷺ تا ئەم رادەيە جىنى پىشاندانى موەجىزاتى پروون و ئاشكرا بىت، ئايا ئىز بە پروونى دەرناكەوئىت كە ئەم پىغەمبەرە ﷺ:

تا چەندە لە بانگەوازە كەى دا راستە و..

تا چەندەش لە لاي پەروەردگارى بەرپۆزە و..

چ رېز و بەختەوھرى يە كى گەورەش دەستى ئەو كەسانە دە كەوئىت كە بەيعەت بەو دەستە پىرۆزە دە كەن؟

پرسیار تیک:

تۆ له باره‌ی زۆربه‌ی رپوایه‌ته‌کانه‌وه ده‌لیت: "ئهمه موته‌واتیره". کهچی ئیستا نه‌بیته ئیمه نه‌مانیستوه، ئایا "ته‌واتور" تا ئهم راده‌یه شتیکی نه‌زانراو ده‌بیته؟

وه‌لام:

گه‌لسی رپوایه‌ته‌ هه‌ن لای زانایانی شه‌رع موته‌واتیرن، به‌لام لای غه‌یری ئه‌وان نه‌زانراون. ئه‌وه‌تا زانایانی فه‌رموده ئه‌وه‌نده هه‌دیته مته‌واتیریان له لایه مه‌گه‌ر خوا بزانیته، به‌لام لای غه‌یری خۆیان به "ئاحاد" دانراون.

به‌م جۆره بۆمان ده‌رده که‌ویته که ئه‌و شتانه‌ی له هه‌ر زانستی‌کدا به به‌دییه‌ی و نه‌زه‌ری داده‌نرین، ئه‌وا به‌ینی ده‌ستوور و رپبازی پسیپۆرانی ئه‌و زانسته‌ پوون ده‌کرینه‌وه و باس ده‌کرین، به‌لام ئه‌و که‌سانه‌ی که پسیپۆری ئه‌و بابه‌تانه‌ نین، له‌م باره‌یه‌وه پشت به زانایانی ئه‌و بابه‌ت و زانسته ده‌به‌ستن. جاییان ئه‌وه‌یه به‌وته‌ی ئه‌و زانایانه‌ قایل ده‌بن، یان ده‌چن خۆیان ده‌ست به‌ لیکۆلینه‌وه‌ی ئه‌و زانسته‌ ده‌که‌ن تا کو ئه‌وانیش به‌ هه‌مان ئه‌نجام بگه‌ن که ئه‌و زانایانه‌ زووتر پیی گه‌یشتیوون.

هه‌موو ئه‌و رپوایه‌تانه‌ش که ئیمه له‌ باره‌یانه‌وه و توومانه: مته‌واتیری حه‌قیقی یان مه‌عنه‌وین، یان له‌ حوکمی مته‌واتیره مه‌عنه‌وی به‌کاندان، هه‌موو ئه‌مانه، زانایانی فه‌رموده‌وه، شه‌ریعه‌ت و، ئه‌وه‌وه‌وه، و، ئه‌وه‌وه‌وه، و، زۆربه‌ی زانایانی تریش، حوکمه‌کانیان پوون کردوونه‌ته‌وه. جا ئه‌گه‌ر عه‌وامه‌ بی‌ئاگاکان یان ئه‌و نه‌زانانه‌ی که چاویان له‌ ئاستی زانسته‌ نووقاندووه، نه‌یانزانن، ئه‌وا ته‌نها خۆیان لۆمه و سه‌رزه‌نشته ده‌کرین.

ئهوونه‌ی پینجه‌م:

* ئیمامی به‌غه‌وی ده‌گه‌یژته‌وه که: (له‌ غه‌زای خه‌نده‌قدا پیی "عه‌لیی کوری حه‌که‌م" پیکرا و شکا. پیغه‌مه‌ر ﷺ ده‌ستی پیروزی به‌سه‌ر شوینی شکانه‌که‌ی دا هینا و یه‌که‌سه‌ر چاک بووه‌وه، بی‌ئهو‌هی له‌ ئه‌سه‌به‌که‌شی دا به‌زیت) (۱).

ئهوونه‌ی شه‌شه‌م:

* ئیمامی به‌یه‌قی و غه‌یری ئه‌ویش ده‌گه‌یژنه‌وه که: "جاریکیان حه‌زه‌تی عه‌لیی کوری ئه‌بوو تالیب ئازاریکی هه‌بوو، ده‌ستی به‌ پارانه‌وه کرد، پیغه‌مه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: "اللهم اشفه" یان "عافه" (۲). پاشان پیغه‌مه‌ر ﷺ به‌ پیی خۆی لیی دا، ئیتر له‌ دوا‌ی ئه‌وه ئه‌و ئیش و ئازاره‌ی نه‌ما" (۳).

(۱) أخرجه البغوي والطبراني. برواه: الإصابة ۵۶۲/۴، الشفا ۳۲۳/۱، نسيم الرياض ۱۱۸/۳.

(۲) واته: خواهه! شيفاي بدهيت و چاكي بکه‌يته‌وه.

(۳) رواه الترمذي وقال: حسن صحيح، والنسائي في الكبرى، ورواه الإمام أحمد والمحاكم وابن حبان.

ئورونەى ھوتەم:

* "لو" يەك لە ناولەبى "شورە حىيلى جوعفى" دا ھەبوو، بەو ھۆيەو ھەيدەتوانى دەسكى شمشىر و جلەوى و لاخە كەى بە دەستەو ە بگرىت. ناچار سكالائى دەستى بردە خزمەتى پىغەمبەر ﷺ. ئەوئىش بەردەوام دەستى پىرۇزى خۆى پىادا دەھىنا، تا ئەو لووھى ھەلگرت و ھىچ شوپنەوارىكى نەما^(۱).

ئورونەى ھەشتەم:

ئەم ئورونەى بەرتى بە لە شەش منال، كە ھەرىە كەيان بە جىا جىا موەجىزە بە كى پىغەمبەريان ﷺ تىدا دەر كەوتوھ:

(بە كەم):

"ئىبن ئەبى شەببە" كە بە كىكە لە پىشە و ايانى زانبارى فەر موودە، دە گىرپتەو ە كە: "جارىكىان ئافرەتلك لە تىرەى (خُتَم) ھاتە خزمەتى پىغەمبەر ﷺ و منالئىكىشى پىن بوو كە تووشى بەلايە كى و ھا بوو ھەيدەتوانى قسە بكات. پىغەمبەر ﷺ ئاوى لە دەمى رادا و دەستى شۆرد و پاشان ئەو ئاوى دا بە ئافرەتە كە و، فەرمانى پىن دا كە دەر خواردى منالە كەى بدات و پىن بەھنوئىت. ئىتر منالە كە چاك بوو ھە و لە پاشاندا مروئىكى ھىندە ژىر دەر چوو كە لە خەلكى ژىر تر بوو"^(۲).

(دوو ھەم):

"ئىبن عەباس" دەفەر موئى: "ژنىك كورپىكى شىتى خۆى ھىنايە خزمەتى پىغەمبەر ﷺ. ئەوئىش دەستى پىرۇزى بەسەر سنگى مندالە كە دا ھىنا و منالە كەش بە كسەر پشايەو ە و شتىكى رەشى بە ئەندازەى خەيارىكى بچوو كى لە سك ھاتە دەر ھەو"^(۳). ئىتر منالە كە بەمە چاك بوو ھەو.

(سە ھەم):

ئىمامى بەيھەقى و نەسسائى دە گىرپتەو ە، دەلئىن: "مەمەدى كورپى حاتەب منال بوو، جارىكىان مەنجەتلك ئاوى گەرم بەسەر دەستى دا پڑا. پىغەمبەر ﷺ دەستى بەسەردا ھىنا و دوغای بۆ كرد"^(۴) و فوويە كى تەرى بە برىنە كەى دا كرد كە ئاوى پىرۇزى دەمى پىو ە بوو، بە كسەر چاك بوو ھەو.

(۱) رواه الطبراني والبخاري في التاريخ الكبير واللفظ له. بروانه: الشفا ۱/۳۲۴، الإصابة ۳/۳۳۱.

(۲) أخرجه ابن أبي شيبة ومن طريقه ابن ماجه ورواه الطبراني. بروانه: الشفا ۱/۳۲۴.

(۳) ضعيف. بروانه: الشفا ۱/۳۲۴ بەلام فەر موودە بە كى "صەحیح" لە بارەى چاك بوونەو ەى منالئى شىت لە موستەدى ئىمامى ئەحمەددا ھەبە. بروانه: المسند للإمام أحمد ۴/۱۷۵.

(۴) رواه النسائي وابن حبان وابن أبي شيبة والطبراني. بروانه: الشفا ۱/۳۲۴.

(جواره م):

"منالیکیان هینایه خزمه تی پیغمبر ﷺ که گهوره بوو بوو به لام هینستا زمانی نه گرتبوو. پیغمبر ﷺ به مناله که ی فهرموو: من کیم؟ یه کسهر وتی: "رسول الله" واته: تو پیغمبری خوییت!"^(۱) بهم جزره خوی گهوره زمانی بهردا.

(پینجه م):

جه لاله ددینی سیوتی، که تیمامی چهرخی خوی بووه و ههر له حاله تی بیداری دا چه ندین جار به خزمه تی پیغمبر ﷺ شهره فمهند بووه، ده گیرته وه که: "پیاویکی خهلکی (یه مامه) منالیکی خوی - ههر نهو روزهی که تیای دا له دایک بوو بوو - هینایه خزمه تی پیغمبر ﷺ. پیغمبر ﷺ به مناله که ی فهرموو: "منال! من کیم؟" یه کسهر مناله که هاته زمان وتی: "أنت رسول الله". فهرمووی: "صدقت بارک الله فیک". پاشان هم مناله نه هاته وه زمان تا گهوره بوو. خهلکی بیان دهوت: "مبارک الیمامة" چونکه پیغمبر ﷺ دوعای بهره که تی بو کردبوو"^(۲).

(شه شه م):

جارنیکیان منالیکی لاسار نویزی به پیغمبر ﷺ بریبوو. پیغمبر ﷺ دوعای لئی کرد که خوا شوینه واری بریت. ئیتر مناله که ئیفلیج بوو^(۳)، و، سزای لاساری به که ی وه گرت.

(حه وته م):

له کاتیکدا پیغمبر ﷺ خهریکی خواردن بوو، کچیک داوای خواردنی لئی کرد. پیغمبریش ﷺ نه وهی داین که له بهردهستی دا بوو. هم کچهش کم شهرم بوو، وتی: نه وهم دهویت که له ناو ده متدایه! خو پیغمبریش ﷺ ههر شتیکی لئی داوا بکرایه ده بیه خشی.. له بهر نه وه، ههر چیکی له ده مدا بوو دای بهو کچه. ههر هینده ی پارووه که له گه دهی نهو کچه دا جینگیر بوو، نه وه نده شهرمن و به حهیا ده رچوو که له شاری مه دینه دا هیچ ئافره تیکی تر نه بوو هینده ی نهو به شهرم و حهیا بیت^(۴).

(۱) رواه البيهقي في الخصائص الكبرى. بروانه: نسيم الرياض ۱۰۵/۳.

(۲) بروانه: الشفا ۳۱۹/۱، الإصابة ۱۸/۶، ابن عساکر ۳۷۸/۴. تیمامی سیوتی له باره ی هم فهرمووده پرؤزه وه فهرموویته ی: "حدیث حسن".

(۳) رواه أبو داود وأحمد والبيهقي وابن حبان. بروانه: نسيم الرياض ۱۳۷/۳.

(۴) رواه الطبراني. بروانه: الشفا ۳۲۵/۱.

بەم جوۆری که له پیشهوه باسمان کرد و وهك ئەم نمونانەى هینامانەوه، ئەوهنده نمونە هەن که له ههشتا بەلکو له ههشت سەدیش تێدەپەرن. کتیبەکانی فەرمووده و میژووی ژيانى پیغمبەر ﷺ زۆر بهیان باس کردوون.

بەلێ، لەبەر ئەوهی دەستی پیرۆزی ئەو ﷺ وه کو دەرمانخانە کهی لوقمانی حە کیم و، ئاوی دەمیشی بە وینەى ئاوی کانیاوی "ژیان" ی حەزرتی خضر دروودی لەسەر بێت و، فووه کهشی لە شیفا بەخشیندا وهك فووی حەزرتی عیسا وایه، دروودی خوای لەسەر بێت..

مادەم ئادەمیزادیش - له لایه کی ترهه - گرفتاری چەندین جوۆری بەلا و موسیبهت دین..

ئەوا گومان لەوهدا ناییت که چەندین نەخۆش و منال و شیتی لە ژماره بهدەر، دینه خزمەتی. گومانیش لەوهدا نی یه که هەر ههموویان له نەخۆشی و ناتەواویی خۆیان چاک دەبنهوه و رزگاربان دەبیت.

تەنانەت "تاوسی یەمانی" که یه کیکه له پیشهوايانى تابيعين و به "زوههه" و "تەقوا" ناویانگی دەر کردوه، چونکه چل جار حەجی کردوه و چل سالی ره به قیش به دەستوێژی نوێزی خەوتان نوێزی به یانی کردوه و، به خزمەتی چەندین هاوهلی بهریزی پیغمبەر ﷺ گەشتوه.. ئەم زانا گەورهیه، ههواڵیکى بن گومانمان دەداتى و دەفەر موی: هەر شیتیک هاتیبته خزمەتی پیغمبەر ﷺ و ئەویش دەستی پیرۆزی لەسەر سنگی ئەو شیتە داناییت، ئەوا لهو نەخۆشی یه چاک بووه توه.

جاله کاتیکدا ئیمامیکى وهك "تاوسی یەمانی" که به خزمەتی هاوهله بهریزه کان گەشتوه، ههواڵیکى ئاوا بن گومانمان بداتى، ئەوا هیچ گومانیک لهوهدا ناییت که ژمارهیه کی زۆری دەر دەراران، که لهوانهیه بگه نه ههزار، هاتوونه ته خزمەتی پیغمبەر ﷺ و ههمووشیان لهو دهر د و نەخۆشی یانەیان چاک بوونه توه.

ناماژهی چواردههم

جوۆریکی گهوره و گرنگی موعجیزاتی پیغمبەر ﷺ بریتی یه لهو شته له عادهت بهدەرانهی که به بۆ نهی دوعا کانیهوه هاتوونه تەدی.

جاله جزره موعجیزانه هیچ گومانیکیان تیدا نی یه و موه واتیری راسته قینهن. نمونوه و یه که یه که ی رووداوه کانیشی ئەوهنده زۆرن که له ژماره نایه. زۆر لهو

غومونانه گه‌یشتوونه‌ته پله‌ی موته‌واتیر، به‌لکو ئه‌و غومونانه ئه‌وه‌نده به‌ناوبانگن که له ته‌واتوره‌وه نزیکن. هه‌ندیکی تریشیان چهن‌د پێشه‌وايه کي گه‌وره نه‌قلیان کردوون، به‌مه‌ش وایان لێ هاتوو هه‌ که وه‌ک موته‌واتیری به‌ناوبانگ بێن گومان بن.

ئیمه‌ش لێره‌دا و له‌ نێوان غومونه‌ زۆره‌ کانی ئه‌م جۆره‌دا چهن‌د دانیه‌ک بۆ غومونه‌ باس ده‌که‌ین که له‌ "ته‌واتور" هه‌وه نزیکن، یان له‌ پله‌ی "مه‌شه‌هور" دان. هه‌روه‌ها له‌ هه‌ر غومونه‌یه‌ کیش چهن‌د شتیکی جوزه‌ی باس ده‌که‌ین.

غومونه‌ی یه‌که‌م:

* پێشه‌وايانی فه‌رموده، له‌ پێشه‌کی یانه‌وه ئیمامی بوخاری و موسلیم، ده‌گێرنه‌وه که: دو‌عای پێغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ باران بارین یه‌ کسه‌ر گه‌را بووه. ئه‌مه‌ش گه‌لێ جار رووی داوه، به‌ راده‌یه‌ک که کاتی وا ده‌بوو له‌سه‌ر مینه‌ر ده‌ستی به‌رز ده‌کرده‌وه و دو‌عای بۆ باران ده‌کرد، پێش ئه‌وه‌ی ده‌ستی دا‌بگریت دو‌عاکه‌ی گه‌را ده‌بوو. ئه‌و رپویه‌تانه‌ش که ئه‌مه‌ ده‌گێرنه‌وه، هه‌موو چه‌سپاون و گه‌یشتوونه‌ته راده‌ی ته‌واتور. پێشتر باسی ئه‌وه‌مان کرد که: له‌ سه‌فه‌ریکدا ئه‌و هۆردوو‌ه‌ی له‌ گه‌لێ دا بوون زۆریان تینوو بوو، (هه‌موو جارێ به‌ بۆنه‌ی دو‌عای پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ) هه‌وره‌ که په‌له‌ی ده‌کرد و ده‌باری، ئه‌وانیش تیراو ده‌بوون، ئنجا له‌ بارین ده‌که‌وت و ده‌پۆشت.

* ته‌نانه‌ت له‌ پێش پێغه‌مبه‌ریتیشی دا، دو‌عای پێغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌ر گه‌را بووه^(۱). ئه‌وه‌بوو له‌ واکه‌ته‌دا که مه‌ئال بوو هه‌ر کات بێ بارانی بیوايه، "عه‌بدولموتهللیب" ی باپیری له‌ خوا ده‌پاراپه‌وه که له‌به‌ر خاتری رووی محمه‌د ﷺ باران بیارینی‌ت! ئیتر باران ده‌باری. ئه‌م رووداوه‌ش ئه‌وه‌نده به‌ناوبانگه‌، که "عه‌بدولموتهللیب" له‌ هه‌ندی شیعری خۆی دا باسی کردوه^(۲).

* ئیمامی عومه‌ری کورپی خه‌تتاب - خوای لێ رازی بی‌ت - له‌ دوای کۆچی دوایی پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌هۆی عه‌بباسی مامی پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ له‌ خوا ده‌پاراپه‌وه بۆ باران و ده‌یوت: "خوایه! تا‌کو پێغه‌مبه‌ر ﷺ ما‌بوو، ئیمه‌ به‌هۆی خۆیه‌وه دا‌وای بارانمان لێ ده‌کردیت و تۆش بۆت ده‌باراندین، وا ئیستا به‌هۆی مامی پێغه‌مبه‌ره‌که‌مانه‌وه ﷺ دا‌وای بارانت لێ ده‌که‌ین"^(۳). به‌مه‌ بارانیان بۆ ده‌باری.

(۱) رواه الطبرانی واللفظ له، وابن عساکر.

(۲) ئه‌بووتالیبی مامیشی له‌ شیعریکی خۆی دا باسی ئه‌مه‌ی کردوه.

(۳) صحیح، رواه البخاری.

* ئيمامي بوخارى و موسليم - خويان لى پازى بيت - ده گيرنهوه كه: داوا له پيغمبهر ﷺ كرا دوعاى بارانيان بۆ بكات و خواوهند به هانايانهوه بيت، ئه ويش له نويژه باراني داواى باراني له خوا كرد، به كسه ر بارانيان بۆ بارى. ئه وهندهش بارى كه ناچار هاتنهوه لاي و سكالايان له دهست باران كرد. ئه ويش دوعاى كرد، بارانه كه راههستا^(١).

نمونهى دووههم:

* به ريوابه تىكى مه شهوورى نزيك له تهواتوره وه، ده گيرنهوه كه: له و كاته دا ئيمانداران كه م بوون و باوه ر و په رستشه كانيان ئاشكرا نه ده كرد، پيغمبهر ﷺ له خوا پارايه وه كه يان به هۆى موسلمان بوونى "عومهرى كورپى خه تتاب" ه وه، يان به هۆى موسلمان بوونى ئه بووجه هله وه، ئاييى ئيسلام سه ره ره ز بكات. ئه وه بوو دوعا كه ي له باره ي عومره وه گيرا بوو. دوعا كهش ئه وه بوو كه فه رموى: "اللهم أعز الإسلام بأبي جهل بن هشام أو بعمر بن الخطاب". كه رۆژ بووه وه، عومهرى كورپى خه تتاب هاته خزمه تى و موسلمان بوو^(٢)، ئه م موسلمان بوونه شى بوو به هۆى سه ره ره زى ئاييى ئيسلام. هه ر له به ر ئه مهش به "الفاروق" ناو ده برا.

نمونهى سى ههم:

* پيغمبهر ﷺ بۆ هه ندى مه به ست دوعاى بۆ هه ندى له هاوه لاني خۆى كردوه. ئه م دوعا يانهش به جو رى كى له عاده ت به ده ر گيرا بوون، به راده يه ك كه گه يشتوونه ته پله ي ئيعجاز.

يه كي ك له وانه ئه وه يه كه ئيمامى بوخارى و موسليم و غه يرى ئه وانيش، ده گيرنه وه: پيغمبهر ﷺ دوعاى بۆ عه بدوللاى كورپى عه بياسى مامى كرد و فه رموى: "اللهم فقهه في الدين وعلمه التأويل"^(٣). ئه وه بوو له داواى ئه م دوعا يه پيى ده وترا: "حبر الأمة" و "ترجمان القرآن". واته: زاناى نه ته وه ي ئيسلام و روونكه ره وه ي قورئان.. ئنجا له زانا يى دا گه يشته پله يه ك كه هه ر چه ندهش هيشتا منال بوو، كه چى ئيمامى عومهرى كورپى خه تتاب - خواى لى پازى بيت - روخسه تى دا له كۆرى زانا گه وه ره كانى هاوه لاني پيغمبهر دا دابنيشيت.

(١) صحيح، رواه البخاري ومسلم.

(٢) صحيح، رواه الترمذي وأحمد والحاكم.

(٣) صحيح، رواه أحمد بهذا السياق وابن حبان وأورده الحاكم في المستدرک وقال: صحيح الإسناد ولم يخرجاه (أي بهذا اللفظ). ورواه الشيخان والأئمة الآخرون بألفاظ متقاربة. واته: خوايه! له ئايين و نه فسيري قورئاندا شاره زاي بكه.

* بوخاری و غیری بوخاری له ئەنەسەوه دەگیرنەوه که دەفەرموئ: دایکم عەرزى پىغەمبەرى ﷺ کرد: ئەى پىغەمبەرى خوا! دوعا بۆ ئەنەسى خزمەتکارت بکە. ئەویش فەرمووی: "اللهم أكثر ماله وولدہ وبارک له فیما آتیتہ"^(۱). له رپوایەتە کەى عیكرىمەدا ئەنەس دەفەرموئ: بە خوا سامانم تابىتی زۆرە و، منال و نەوه کانیشم نزیکى سەد کەس دەبن. له رپوایەتیکى تردا دەفەرموئ: کەس شک نابەم بە ئەندازەى من خۆش گوزەرانیى دەست کەوتیبت. بەم دوو دەستەى خۆم سەد کەسم له منالەکانى خۆم ئەسپەر دەى خاک کردووه. نالیتم منالی منالەم، یان ئەوەى لەبارچوووه و بە مردوویى له دایک بووه^(۲). هەموو ئەمانەش بەهۆى بەرە کەتى دوعاى پىغەمبەرەوه بووه ﷺ.

* هەر وها ئیمامى بەیھەقى و غیری ئەویش له پىشەوایانى فەرمووده، دەگیرنەوه که: پىغەمبەر ﷺ دوعاى بەرە کەتى بۆ "عەبدورپەرەحمانى کورپى عەوف" کرد^(۳) - که یەکیکە لەو دە کەسەى مژدەى بەهەشتیان پى درا - بە بەرە کەتى ئەو دوعاىە مال و سامانیکی زۆرى دەست کەوت. بە رادەیه کى وا که جارنیکان کاروانیکى حەوت سەد خوشترى، بە خۆیان و سوارە و بارەکانیانەوه، له رینگای خوادا بەخشى^(۴)! جا فەرموون سەیرى بەرە کەتى دوعاى پىغەمبەر ﷺ بکەن و "ماشاء الله" بلین.

* بوخاری و غیری ئەویش دەگیرنەوه که: پىغەمبەر ﷺ دوعاى بەرە کەتى بۆ "عوروهى کورپى ئەبوجوعد" کرد. جا عوروه دەفەرموئ: (له بازارى "الکناسە"ى کووفەدا رادەوهستام، تا دەگەرپامەوه بۆ مالهوه چل هەزارم قازانج دە کرد). ئیمامى بوخاری دەفەرموئ: ئەگەر گلیشى بکریایە، که دەیفروشتهوه قازانجى لى دە کرد^(۵).

* هەر وها دوعاى بۆ "عەبدوللای کورپى جەغفەر" کرد که بەرە کەت بکەوێتە کەسابەتە کەیهوه. ئەوه بوو وای لى هات هەر جى یە کى دە کرى قازانجى لى دە کرد^(۶)، بە چەشنیک که له سەردەمى خۆى دا، هەر وک بە سەخواه تەند و دەستەنگینى بەناوبانگ بوو، هەر وها بە خواهەن سەر وەت و سامانىش ناوبانگى دەر کردبوو.

ئەم جۆرە موعجیزانە، گەلى نمونەى زۆریان هەیه و، ئەم چوارەمان تەنها بۆ نمونە هینایەوه.

(۱) واتە: خوایه! مال و منالی زۆر بکە و، پیت و بەرە کەت بخرە ئەوەى پیت بەخشیهوه.

(۲) صحیح، رواه البخاري ومسلم وأحمد.

(۳) صحیح، رواه البخاري ومسلم والترمذي والنسائي وابن ماجه وأحمد.

(۴) الشفا ۱/۳۲۶.

(۵) صحیح، رواه البخاري وأحمد والبيهقي.

(۶) صحیح، رواه أحمد والنسائي وأبو داود وأبو يعلى والطبراني مختصراً.

* ئىمامى ترمىذى دە گىرپتەوۈە كە: يىغەمبەر ﷺ دوعاى بۇ "سەدى كورى ئەبوۋ ۋەققاس" كىردۈ فەرموۋى: "اللّٰهُمَّ اسْتَجِبْ لِسَعْدٍ إِذَا دَعَاكَ"^(۱). بەم بۇنەيەوۈە دوعاى سەد ھەمىشە گىرا بوۋە، بەم دوعا گىرا بوۋنەش ھىندە بەناۋبانگ بوۋە كە خەلكى دەترسان سەد دوعا يان لى بىكات!

* ھەر ۋەھا يىغەمبەر ﷺ بە "ئەبوۋ قەتادە" ى فەرموۋ: "أَفْلَحَ وَجْهُكَ، اللّٰهُمَّ بَارِكْ لَهٗ فِي شَعْرِهِ وَبَشِيرِهِ"^(۲). كە لە تەمەنى ھەفتا سالى دا مرد، دەتوت تەمەنى پازدە سال بوۋە^(۳)!

* كاتىك شاعىرى بەناۋبانگ: "النابغة الجعدي" لە خزمەتى يىغەمبەردا ﷺ ئەم شىعرە ى وت:

بلغنا السّما في مجدنا وسناننا وإنا نريدُ فوق ذلك مظهرًا^(۴)

يىغەمبەر ﷺ فەرموۋى: "إلى أين يا أبا ليلى؟" واتە: بۇ كورئ ئەبوۋ لەيلا؟ ئەو ىش وتى: "إلى الجنة يا رسول الله". واتە: ئەى يىغەمبەرى خوا! بۇ ھەشت.

پاشان پارچە شىعەرىكى خورىندەوۈە كە پىر بوۋ لە واتاى گەورە ۋ بەرز ۋ بلىند. ئىنجا يىغەمبەر ﷺ فەرموۋى: "لا فِضَّ اللهُ فَاك". واتە: خوا دەمت ھەلنەوۈە شىئىت. ئەو ەبوۋ دەمودانى لە ھى ھەموو كە سىك جوانتر بوۋ، دانىشى دانەدە كەوت، خۇ ئە گەر داشبەكە وتايە لە جىگاي دا يە كىكى تر دەردە ھات. سەد ۋ بىست سالىش ژيا. ھەندىك دەلئىن: زياترىش ژياوۈە^(۵).

* پىروايە تىكى صەحىح دەلئىت: يىغەمبەر ﷺ دوعاى بۇ ئىمامى ەلى كىردۈ فەرموۋى: "اللّٰهُمَّ اكْفِهِ الْحَرَّ وَالْقُرَّ". واتە: "خوايە گىيان! سەرما ۋ گەرماى لە كۆل بەكەرەوۈە". ئەو ەبوۋ ھەرگىز نە سەرماى دەبوۋ، نە گەرما. لە زستاندا بەرگى ھاوینە ۋ، لە ھاوینىشدا بەرگى زستانە ى دەپۇشى^(۶).

(۱) صحيح، رواه الترمذي واللفظ له، وابن حبان والحاكم وقال: صحيح الإسناد ولم يخرجاه. واته: خوايه! ھەركات سەد لىت پارايەوۈە، دوعاى گىرا بەكە.

(۲) صحيح، رواه الحاكم. واته: دەموجاۋت سەرفراز بىت. خوايه! بەرەكەت بۇرە پىست ۋ مورويەوۈە.

(۳) رواه البيهقي. بروانه: نسيم الرياض ۱۲۸/۳.

(۴) واتە: لە سەربەرزى دا گەشتوۋىنەتە ناسمان، چاۋەروانى لەو ەش بەرز تر دە كەين پىنى بگەين!

(۵) بروانه: شرح الشفا لعلي القاري ۶۶/۱.

(۶) رواه ابن ماجه واللفظ له، والطبراني في الأوسط واسناده جيد، وابن أبي شيبه، ورواه الإمام أحمد، ضعفه محقق فضائل الصحابة، وحسنه محقق المسند للإمام أحمد ۱۲۰/۲.

* (دوعای بۆ چه زره تی "فاتیمه" ی کچی کرد که: هر گیز خوا بر سیتی به سهر دا نه هیئت. چه زره تی "فاتیمه" ده فهر موئ: پاش ئه وه هر گیز بر سیم نه بووه).^(۱)

* (توفیلی کوری عمر داوای له پیغمبر ﷺ کرد نیشانه و به لگه یه کی بداتی، تا کو هۆزه که ی باوه ری پین بکن. پیغمبر ﷺ دوعای بۆ کرد و فهر مووی: "اللهم نُورٌ لهُ". پاش ئه م دوعایه نورنیک له نیوان هردوو چاوی دا ده رکه وت و دره وشایه وه. پاشان وتی: خواهی! ده ترسم خه لکی بلین: نهنگی یه! ئنجا ئه و نوره رۆشته سهر نوو کی داره که ی دهستی، له شهوی تاریکدا ده دره وشایه وه. له بهر ئه وه، پیشان دهوت: "ذو النور". واته: خاوه ن رووناکی)^(۲).

ئهم رووداوانه هر گیز گو مان له ریوایه ته کانیاندا نی یه.

* ئه بوو هورهیره ده فهر موئ: عهرزی پیغمبر ﷺ کرد: فهر مووده ی زۆرت لئ ده ییستم که چی له بیرم ده چنه وه. فهر مووی بهر گه که ت رانجه. که رانخست، دهستی پرۆزی پیدا هیئا و پاشان فهر مووی: هه لئ بگره ره وه، منیش هه لمگر ته وه. ئیتر پاش ئه مه هیچ شتی کم له بیر نه چوه ته وه.^(۳)

ئهم رووداوانه، هه موویان هه دیی "مه شهوور" ن.

ئموونه ی چواره م:

چه ند ئموو نه یه که باره ی گیر ابوونی چه ند دوعایه که وه باس ده که ین که پیغمبر ﷺ له چه ند که سیکی کردوون:

* یه که م: هه وائ بۆ پیغمبر ﷺ هات، که: "په روئز" ی پادشای فارس نامه که ی پیغمبری ﷺ له توپهت کردوو. پیغمبر ﷺ فهر مووی: "اللهم مَرِّقْهُ". واته: خواهی له توپهتی بکه. ئه وه بوو له توپهت کرا. چونکه خواوه ند "شیرۆیه" ی کوری پادشای به سهر باو کی دا زال کرد و به خه بجهر کوشتی. ئنجا سه عدی کوری ئه بوو وه ققاصیش مولک و دهسته لاتداری یه که ی له توپهت کردو، به م جوړه هیچ شوینه وارنکی ئه و پادشایه و سه رۆ کایه تیی فارس له دنیا دا نه ما^(۴). به لام قه یسه ر و پادشا کانی تر مولک و پادشایه تی یان مایه وه، چونکه ریزی نامه کانی پیغمبر یان ﷺ گرت.

(۱) رواه الطبرانی والبيهقي. بروانه: الشفا ۱/۳۲۸.

(۲) بروانه: الشفا ۱/۳۲۸، الإستيعاب ۲/۷۵۹.

(۳) صحيح، رواه البخاري والترمذي. ورواه غيرهما بسياقات أخرى.

(۴) صحيح، رواه البخاري ومسلم وأحمد والبيهقي.

* دووهم: به هدهشى "مه شهوور"ى نزيك له "موتەواترەو" و به وەش كه ئايەت هيمای بۆ دەكات، چه سپاوه كه: جارنيكيان سەر كرده كاني قورەيش له "المسجد الحرام" دا كۆبوونەوه و رەفتارى ناشيرينيان بەرامبەر پيغەمبەر ﷺ نواند. ئەويش دوغای لى كردن و له دوغاكەشى دا ناوى هينان. "ئيبن مەسعود" دەفەر موئى: "به چاوى خۆم له غەزاي بەدر دا بينيم هەمويان كوژران"^(۱).

* سئەم: دوغای له "مُضَر" كرد - كه هۆزىكى گەوره بوون - چونكه پيغەمبەريان ﷺ به درۆ خستبووه. ئەوه بوو گرانی و بى بارانى تەنگيان پى هەلچين، ناچار قورەيشە كان له پيغەمبەر ﷺ پارانەوه دوغای رزگار بوونيان بۆ بكات، كه دوغای بۆ كردن، خوا بارانى بۆ ناردن^(۲).

ئەم رىوايه ته له تەواتورەوه نزيكه.

نموونهى پيئجم:

ئەم نموونهى رىتەيه له گىرا بوونى دوغای پيغەمبەر ﷺ كه له چەند پىاوئىكى ديارى كراوى كر دوون. و اله نيوان نموونه زۆره كاني دا سيانيان باس دە كهين:

* يه كه م: دوغای له "عوتبهى كورى ئەبو لههەب" كرد و فەر مووى: "اللهم سَلِّطْ عليه كلباً من كلابك"^(۳). له پاش ئەم دوغايه عوتبه سەفەرىكى كرد، لەم سەفەرە دا شيريك هات به دوای دا ده گەرا تا له ناو كاروانه كه دا هەلى گرت و خواردى.

ئەم رووداوه بە ناوبانگه و، زانايانى فەر مووده گىراويا نه تەوه و، به سه حیح له قەله میان داوه.

* دووهم: پيغەمبەر ﷺ "سريه" يه كى به سەر كرايه تىي "عاميرى كورى ئەزبەت" بۆ جى يهك نارد و، "موحه لليمى كورى جهثامه" شى له گەلدا بوو. له رینگادا موحه لليم به غەدر عاميرى كوشت. كه هەوال گەيشته وه پيغەمبەر ﷺ، توورە بوو و فەر مووى: "اللهم لا تغفر لحلم". واته: "خوايه! له موحه لليم خۆش مەبه". پاش حەوت رۆژ موحه لليم مرد^(۴) و ناشتيان، كه چى زەوى (واته: گۆرە كهى) فەرى دايه دەر هوه، پاشان ناشتيانه وه، ديسان چەند جار يكى تر فەرى دايه دەر هوه. تا له ئەنجامدا خستيانه ناو شيوئىكه وه و، به بەرد شيوه كه يان له سەر پر كرده وه^(۵)!

(۱) صحيح، رواه البخاري ومسلم وأحمد.

(۲) صحيح، رواه البخاري ومسلم.

(۳) رواه الحاكم والبيهقي وغيرهما من طرق صحيحة.

(۴) رواه أبو داود وابن ماجه وأحمد والبيهقي.

(۵) رواه أبو القاسم الأصفهاني في دلائل النبوة.

* سئ هم: جار يکيان پيغمبهر ﷺ پياويکي بيني به دهستی چهپ پارووی دهخسته ده ميه وه. پي فهرموو: "کل بيمينک". واته: "به دهستی راست بخؤ". پياوه که وتی: "لا أستطيع". واته: ناتوام. پيغمبهر ﷺ فهرمووی: "لا استطعت". واته: "ده سا ياخوا هر نه توانيت". دواي ئه مه دهستی راستی بؤ ده می بهرز نه کرده وه^(۱).

نمونه ی شه شه م:

وا چند پرو دايکي له عاده ت به دهری بی گومان و چه سپاو باس ده که ين، که به هؤی دوعای پيغمبهر وه ﷺ روویان داوه.

* به که م: پيغمبهر ﷺ چند تالیکی مووی سه ری خؤی به خالیدی کورپی وه لیدی "شمشیری خوا" دا، دوعای سه ر که وتی بؤ کرد. خالیدیش ئه و تاله مووانه ی له ناو سه رو پيچه که ی دا دانا. پاش ئه وه له هر جه نگی کدا له گه ل خؤی هه لی بگرتایه، سه ر که وتی پي ده به خشرا^(۲).

* دووهم: "سهلمانی فارسی" کؤیله ی جووله که کان بوو. ئاغا کانی په ایمانیان بؤ نووسی له کؤیله یی ئازادی بکه ن، به مهر جئ سئ سه د شه تل خورمایان بؤ بروییت و سه وز بین و بهریان دهر بکه ویت و بخوریت و، ئنجا چل "ئوقیه" ش^(۳) ئالتوونیان بداتی.. پيغمبهر ﷺ هه لسا و هه موو ئه و شه تلانه ی به دهستی پیروزی خؤی بؤ ناشت، به کیکیان نه بیئت - که به کیکي تر ناشتی - هه موویان سه وز بوون ئه و به که نه بیئت. پيغمبهر ﷺ هه لی کیشا و له جیی خؤی دا سه ر له نوئی ناشتیه وه، ئنجا ئه ویش سه وز بوو. "به زار" له کتیه که ی دا ده گیریته وه که هه ر ئه و سه لئه دار خورماکان به ره که بیان دهر که وت، به کیکیان نه بیئت، ئه ویش پيغمبهر ﷺ هه لی کیشا و ناشتیه وه، هه ر له و سه لئه دا ئه ویش به ره که ی دهر که وت.. ئنجا به ئه ندازه ی هیلکه به ک ئالتوونی به سهلمان دا، دواي ئه وه ی که هینای به سه ر زمانی خؤی دا، تا کو بیبات بؤ ئاغا کانی. که بؤی بردن، چل ئوقیه ی له و ئالتوونه بؤ کیشان و، هیشتا به ئه ندازه ی ئه وه ی دای به وان له و ئالتوونه مایه وه!^(۴)

ئهم پرو داهه، به کیکه له و پرو داهه له عاده ت به دهر و هه ره گرنگانه ی که به سه ر ژبانی حه زره تی سهلمانی فارسی دا - خواي لی رازی بیئت - هاتوه و، پيشه وایانی باوه پي کرای فهرمووده پياویه تیان کردوه.

(۱) صحیح، رواه مسلم واللفظ له، وابن حبان والدارمی.

(۲) صحیح، رواه الحاكم واللفظ له، والطبرانی وأبو یعلی.

(۳) بهک ئوقیه به کسانه به نزیکه ی: "۶/۲۱۳ گم".

(۴) حدیث حسن، رواه أحمد واللفظ له، والبزار والطبرانی والبيهقي.

* سئىھەم: "ئوم مالىك" كە يە كىكە لە "ھاوہ لآن"، ھىزە يە كى بوو رۇنى تىن دە كرد و بە دىارى بۇ يىغەمبەرى ﷺ دە برد. يىغەمبەر ﷺ فەرمانى پىن دا كە ھەلى بگرىت و نەيگوشىت. ئىجا ھىزە كەى دا يەوہ بە "ئوم مالىك". سەيرى كرد ھىشتا ھەر پەرە لە رۇن. جا ھەر كات منالە كانى داواى يىخۇر يان لى دە كرد، ئە گەر ھىچيان نەبوايە، دە چوو بۇ لای ھىزە كە و رۇنى لى دەردە ھىنا. بەم جۇرە مايەوہ لايان، تا جارىكيان ھىزە كەيان گروشى^(۱)، ئىتر پاش ئەوہ رۇنيان تىدا نەبىنى يەوہ.

نمونەى ھوتەم:

ئەم نمونەى بەرىتى يە لەوہى كە ئاوى تال، بە بەرە كەتى دوعاى يىغەمبەر ﷺ و دەست لىدانی، بوو بە ئاوى سازگار و شىرىن و بۇنى خۇشى لى ھاتووہ. والەم بارە يەوہ چەند نمونەىك دەھىننەوہ:

* يە كەم: ئىمامى بەيھەقى و يىشەوايانى ترى ھەدىت دە گىر نەوہ كە: ھەندى جار بىرى "قەبا" ئاوە كەى كەمى دە كرد تا ھىچى تىدا نەدەما. يىغەمبەر ﷺ لە پاشاوەى دەستونۇزى خۇى كرده ناوى. لە پاش ئەوہ، ئىتر واى لى نەھاتەوہ^(۲).

* دووھەم: ئەبوو نەعیم لە "دلائل النبوة" دا، و پساوانى ترى فەر موودە، دە گىر نەوہ كە: بىرىك لە مالى ئەنەسدا بوو، يىغەمبەر ﷺ ئاوى دەمى خۇى رۇ كرده ناو ئەو بىرە و دوعاى كرد. پاش ئەوہ ھىچ بىرىك لە مەدىنەدا بە ئەندازەى ئەو بىرە ئاوە كەى خۇش و سازگار نەبوو^(۳).

* سئىھەم: "ئىبن ماجە" دە گىر پتەوہ كە: "دۇلچەيەك ئاوى زەمزەمىيان ھىنايە خزمەتى يىغەمبەر ﷺ ئەویش ئاوى لە دەمى رادا و كرديەوہ ناوى. لە پاش ئەمە، بۇنى ئەو ئاوە لە بۇنى مىسك خۇشتر بوو"^(۴).

* چوارەم: ئىمامى ئەھمەدى كورپى ھەنەل دە گىر پتەوہ كە: جارىكيان دۇلچەيەك ئاويان لە بىرىكەوہ بۇ ھىنا، ئەویش ئاوى لە دەمى وەردا و كرديەوہ ناوى. ئىجا ئەو دۇلچە ئاوە كرايەوہ ناو بىرە كە. لە پاش ئەوہ، بۇنى ئاوى ئەو بىرە لە ھى مىسك خۇشتر بوو^(۵).

(۱) صحيح، رواه مسلم واللفظ له، وأحمد.

(۲) رواه البيهقي. برواه: الشفا ۳۳۱/۱.

(۳) الشفا ۳۳۱/۱.

(۴) حديث صحيح بالحديث الآتي بعده. رواه ابن ماجه وأحمد.

(۵) صحيح رواه الإمام أحمد.

* پینجهم: "حه مادی کوپی سه له مه" که یه کینکه له پیاوه باوه پین کراوه کان و نیمامی موسلیم حه دیشی لئی وهرده گریت، ده گیرته وه که: جار نیکیان پیغمبر ﷺ کونده یه کی له ئاو پر کرد و دوغای به سهردا خویند و بهستی، ئنجا دای به چهند که سینک له هاوه له بهرزه کانی و داوای لئی کردن نه یکه نه وه تا کاتی ده ستویژ. که له ریگادا کاتی نویژ هات، دابه زین و ده می کونده که یان کرده وه، سهیریان کرد دویه کی خوژی تیدایه و ده مه که شی که ره ی له سهره^(۱)!

ئهم پینج نمونه ههنده کی یه ی باسمان کردن: هه ندیکیان "مه شهوور" ن و چهند پینشه وایه کی گه وه گیر او یاننه ته وه. جا ئهم نمونانه ی باسمان کردن، له گهل ئه وانیه که لیره دا باسمان نه کردون، به یه که وه، به ته واتوری معنه وه ی و، به شیوه یه کی ره ها، ئهم موعجیزه یه ده چه سینن.

نمونه ی هه شته م:

ئهم نمونه یه بریتی یه له وه مه رانه ی که گوانیان وشک بووبوو، پاشان به به ره که تی دوغای پیغمبر ﷺ و ده ستدانی له گوانیان، له شیر پر بوون. ئهمه ش گهلئی نمونه ی زوری له سهر هیه. وا ئیمه ش سئ نمونه ی به ناوبانگ و چه سپاویان لئی باس ده که یین.

* یه که م: کتیبه باوه پین کراوه کانی باسی ژبانی پیغمبر ﷺ ئهم رووداوه ده گیر نه وه که: ئه و کاته ی پیغمبر ﷺ له گهل ئه بووبه کری صیددیقا کۆچیان بۆ مه دینه کرد، له ریگادا ری یان که وه ته لای ره شماله که ی "عاتیکه ی کچی خالیدی خوزاعی" که به "ئوم معبه د" به ناوبانگ بوو. که گه یشتنه ئه وئی، لای ئوم معبه د لایان دا. ئوم معبه دیش مه ریکی لاوازی بی شیری هه بوو، پیغمبر ﷺ فه رمووی: "ئایا شیری تیدا نی یه ؟" ئوم معبه د تی: خوینی تیدا نی یه ئیتر شیری له کوئی بوو؟! پیغمبر ﷺ دهستی پیروزی به سهر پشت و گوانه کانی مه ره که دا هینا و پاشان فه رمووی: "قاپیک به یین و بیدوشن". که دوشی یان ئه وه نده شیری لئی هات، که پیغمبر خوئی و حه زره تی ئه بووبه کر لییان خوارده وه و، ئه وه نده شیان لئی مایه وه که خاوخیزانی ئه و ماله تا تیر بوون لییان خوارده وه. ئهم مه ره ش هه تا ما هه ره بو جزره به هیز و به پیت بوو^(۲).

* دووه م: به سهرهاتی مه ره که ی ئیین مه سه ووده، که به م جزره بووه:

(۱) الشفا ۱/۳۳۴.

(۲) روي الحدیث بطرق عدیده، وهو صحیح بطرقه.

ئىبن مەسعود دەفەرمۇي: شوانى پانەمەرى "عوقبەى كوپرى ئەبوو موعەيت" بووم. جارېك پىغەمبەر ﷺ و ئەبووبە كىر بە لامدا تىپەر بوون. پىغەمبەر ﷺ فەرمۇي: شىرت لە لاھىيە؟ وتم: بەلى، بەلام كراوم بە ئەمىندار لەسەرى. پىغەمبەر ﷺ فەرمۇي: ئايا مئىيە كىش نىيە نىر توخنى نە كەوتىت؟ ئىبن مەسعود دەفەرمۇي: شە كەمئىيە كىم بۇ هېنا، پىغەمبەرىش ﷺ دەستى بە سەر گوانى دا هېنا و دوغاي كرد، ئىتر شىرى لى هاتە خوارەو و شىرە كەى دۆشىيە ناو دەفرىكەو. ئنجالە شىرە كەى خواردەو و، دەر خواردى ئەبووبە كرىشى دا^(۱)..

ئەم رووداوه بوو بە ھۆى موسلمان بوونى "ئىبن مەسعود"، خواى لى رازى يىت. * سنى ھەم: بەسەرھاتى مەرەكانى "حەلىمەى سەعدىيە" يە^(۲)، كە داىكى شىرىي پىغەمبەرە ﷺ.

ئەم بەسەرھاتەش گەلى بەناوبانگە و، بەم جۆرە بوو: ئەو سالىھى كە پىغەمبەريان ﷺ بە منالى ناردە لاي "حەلىمە" بۇ ئەوھى شىرى بداتى و خزمەتى بىكات، سالىكى بىبارانى بوو، زەوى و زارى ئەو ناوچەشەش و شك بووبوون. بەم بۇنەيەو مەرۇمالاتيان لاواز بوون و گوانىشيان و شكى كردبوو. بەلام ھەر كە پىغەمبەر ﷺ لەو سالىھدا نىررايە لاي حەلىمە، مەرەكانيان بە باشى لەوھەريان دەست دەكەوت و دەلەوھەران و ئنجالە شىرى زۇرىشيان دەبوو. كەچى لە ھەمان كاتدا مەرۇمالاتى كەسانى تىرى ھۆزە كەى و ناوچە كەى بە پىچەوانەو بوون. ئەمەش تەنھا بەھۆى بەرە كەتى پىغەمبەرەو بوو ﷺ.

جگە لەمانەى باسما كىردن، گەلى ئومونەى تر ھەن لە كىتەكانى مېژووى ژيانى پىغەمبەردا ﷺ. بەلام ئەمانەى باس كىران، سەروزىدان بۇ ئومونە و روونكردەوھى مەبەستە كەمان.

ئومونەى نۆھەم:

وا چەند ئومونەيەك باس دەكەين لە نىوان ئەو ئومونە زۆر و بەناوبانگانەى كە ھەموويان لەعادەت بەدەرن و لەو كاتانەدا روويان داوھ كە پىغەمبەر ﷺ دەستى پىرۇزى بە سەر روخسار و دەموچاوى ھەندىكدا هېناوھ و دوغاي بۇ كردوون:

(۱) صحيح، رواه أحمد.

(۲) أخرجه ابن حبان واللفظ له، ورواه ابن اسحاق وابن راهويه وابو يعلى والطبراني والبيهقي وأبو نعيم. ورمز محقق: "المطالب العلية" لابن حجر لحسنه.

* يه كه م: يَنَغَمِبِر ۱۰۰۰ ده ستي پيرۆزي به سهري "عومه يري كورپي سه عد" دا هينا و دو عاي به ره كه تي بۆ كرد. كاتي كه عومه ير كۆچي دو ايي كرد ته مني هه شتا سال بوو، كه چي هيشتا نيشانه ي پيري لي ده رنه كه وتبوو^(۱).

* دوو هم: يَنَغَمِبِر ۱۰۰۰ ده ستي پيرۆزي به سهري "قهيسي كورپي زه يدي جوزامي" دا هينا و دو عاي بۆ كرد. كاتي قهيس له ته مني سه د سالي دا كۆچي دو ايي كرد، سهري سبي بوو بوو، به لام جي ده سته كه ي يَنَغَمِبِر ۱۰۰۰ هه ر به ره شي ما بوو هه. له بهر ئه وه پييان ده وت: "الأغر" واته: سه ر ماشو برنج^(۲).

* سي هم: "عه بدورپه حمان ي كورپي زه يدي كورپي خه تتاب" به منالي ناشيرين بوو. يَنَغَمِبِر ۱۰۰۰ ده ستي پيرۆزي به سه ر سهري دا هينا و دو عاي به ره كه تي بۆ كرد. كه گه وه ر بوو، بوو به پياو يكي كه له گه ت و جو انخاس^(۳).

* چوار هم: رو خساري "عائيد ي كورپي عه مر" له پۆزي غه زاي حونه يندا بريندار بوو، خويي پيدا هاته خواره وه. يَنَغَمِبِر ۱۰۰۰ خويته كه ي له رو خساري سپي و دو عاي بۆ كرد. ئير ئه و جي ده سته ي وه ك ناو چاوي ئه سپ سبي و ديار بوو^(۴).

* پينجه م: جاريكيان يَنَغَمِبِر ۱۰۰۰ ده ستي پيرۆزي به سه ر ده مو چاوي "قه تاده ي كورپي ميلحان" دا هينا. له پاش ئه وه رو خساري قه تاده بريقه ي لي وه ده هات به چه شن ي كه چۆن سه يري ئاوينه ده كريت به و جو ره ش سه يري ده مو چاوي ئه وه ده كرا^(۵).

* شه شه م: جاريكيان يَنَغَمِبِر ۱۰۰۰ ده ستو ئيز ي ده گرت، له ئاوي ده ستو ئيزه كه ي به ده مو چاوي "زه ينه بي كچي ئوم سه له مه" دا پرژاند كه هيشتا منال بوو. له پاش ئه وه هينده جو ان بوو، ده يانوت هيچ ئافره تيك نه بينرا وه ده مو چاوي ئه وه نده جو ان بيت^(۶).

* * *

چه ندين نمو نه ي تري هه نده كي هه ن وه ك ئه م نمو نانه ي با سمان كردن، كه پيشه واياني فه رمو ده گير او يانته وه و، به گشتي ته و اتوري معنه وي ده به خشن و، رووني ده كه نه وه كه ئه م موعجيزه ئه مه دي به به بي هيچ گومان يك رووي دا وه. ته نانه ت گه ر به فه رزي

(۱) الشفا ۱/۳۳۴.

(۲) الشفا ۱/۳۳۴.

(۳) الشفا ۱/۳۳۵، الاستيعاب ۲/۸۳۳، الإصابة ۵/۳۶.

(۴) أخرجه الحاكم واللفظ له، والطبراني. برواه: الشفا ۱/۳۳۴.

(۵) الشفا ۱/۳۳۴ ورواه الامام أحمد بغير هذا السند، ورجاله رجال الصحيح.

(۶) رواه الطبراني. برواه: الشفا ۱/۳۳۴.

مه حاليش وادابىين كه هەريەك لەم غورنانه بە تەنھا "خەبەرىكى ئاحاد" و لاوازه، ئەوا هەموويان بە يەكەو و بە كۆمەلى لە حوكمى تەواتورى مەعنىە دان. چونكە ئەگەر هەر پروداوئىك لە چەند پىنگايە كى جياجيا و، بە چەند شىوئە كى جۇراو جۇر بگىزىتەو، ئەو دە گەيەنيت كه خودى پروداو كە - بە بىن هىچ گومانىك - پروى داو. ئەو نەندە هەيە رىوايەتە كان و شىوئە گىزانەو كەيان جياجيايە يان لاوازه.

بۇ نمونە: لە مەجلىسىنكدا گوئىيان لە زرمەيەك بوو. هەندىك لە ئامادەبووان وتیان: خانووى فلان كەس پروو خا. يە كىكى تریان وتى: خانووى كەسىكى ترە پروو خواو. يە كىكى تریش وتى: خانووى فلانە..

بەم جۆرە، دەردە كەوتت كه هەر يەك لەم رىوايەتەنە هەر چەند بە يەكە يەكە ئاحاد، يان لاوازن، يان پىنچەوانەى واقىع، بەلام خودى پروداو سەرە كى يەكە بىن گومانە، كە برىتى يە لە پرووخانى خانوويەك.

كەواتە هەموو ئەو رىوايەتەنەى باسما كەردن، بە گشتى و كۆمەل، چەسپانى پروداو كە بە يەك دەنگى رادە گەيەنن، با يەكە يە كەشيان ئاحاد و لاواز بىت. بەلام خۆ ئەو نمونە هەندە كى يانەى هينامانن هەموويان رىوايەتى صەحىحن. بەلكو هەندىكىشيان گەيشتو نەتە پلەى "مەشهور". جا ئەگەر بە فەرزى مەحاليش وادابىين كه لاواز بن (كە وایش نى يە) خۆ بە "نىكرابى و كۆمەل" بەلگەن لەسەر پرودان و بوونى ئەو موعجىزە ئەحمەدى يەى باسيان كەردو، وەك لە نمونە كەدا رىوايەتە كان بوون بە بەلگە لەسەر پرووخانى خانوويەك.

هەر وەها هەموو جۆرئىك لە جۆرە كانى موعجىزاتى پروون و ئاشكراى پىنغەمبەر ﷺ، چەسپاو و هىچ گومانىكى تىدانى يە. ئنجا نمونە هەندە كى يە كانىشى برىتين لە چەند وىنە و نمونە يە كى جۇراو جۆرى ئەو موعجىزە رەها يەى كە پرووى داو.

جا هەر وەك دەست و پەنجە و فوو و ئاوى دەم و دوعا و گوفتارى پىرووزى پىنغەمبەر ﷺ، سەرچاوى گەلى موعجىزەى زۆرى ئەون، هەر بە هەمان جۆر: گشت "لطائف" و هەست و نەست و ئەندامە كانى تریشى، سەرچاوى چەندىن موعجىزە و كارى لە عادەت بە دەرى تری زۆر و زەبەندەن.

كىتبه كانى باس و مېژووئى زىانى پىنغەمبەر ﷺ سەرچەمى ئەو كارە لە عادەت بە دەر و موعجىزەنەيان باس كەردو، و هەموو ئەو بەلگەنەشيان پروون كەردو و تەو كە لە زيان و شىو و هەلسو كەوت و هەستە كانى پىنغەمبەر دا ﷺ هەن.

ناماژهی پازدههم

ههروهك دار و بهرد و خۆر و مانگ دهريانپری و پايانگه ياند كه پيغه مبه ر ﷺ
 ده ناسن و ته سديق پيغه مبه ريتي به كه ي ده كهن .. به هه مان جوړ ئاژه له كان و،
 مردوان و، جينني و، مه لائيكه تانيش، ئهو پيغه مبه ره نازداره ﷺ ده ناسن و، بو مه به ستي
 راگه يانندن و ته سديق كردني پيغه مبه ريتي ئهو، چهند موعجيزه يه ك ده نوينن.
 ئهم ناماژه ي پازده هه مه، سي لقي لئ ده بيته وه:

لقي به كه م

ئهم لقه بريتي به له وه ي كه "په گه زي زينده وه ران" پيغه مبه ر ﷺ ده ناسن و
 موعجيزه كانئ ده رده خهن. جا ئهم لقه ئوونه ي زوري هه يه، ئيمش ليړه دا ته نها ئهو
 ئوونه و رووداوانه باس ده كه ين كه "مه شهوور" ن و به "ته واتوري مه عنه وي" چه سپاون،
 يان له لايه ن زانا ليكۆلره پيشه و اكان و نه ته وه ي ئيسلامه وه قبوول كراون.
 رووداوي به كه م:

ئهم رووداوه بريتي به له رووداوي ئه شكه وته كه، كه تا پراده ي ته واتوري مه عنه وي
 به ناوبانگه و، به م جوړه يه:

* كاتئ پيغه مبه ر ﷺ له گه ئ حه زره تي ئه بووبه كري صيدديق له ئه شكه وته كه دا
 خوځيان حه شار دا تاكو له ده ست قوره يش، كه به دواياندا ده گه ران، خوځيان رزگار
 بكه ن، له م كاته دا "خواوه نند فه رماني به دوو كۆتر دا كه له ده رگاي ئه شكه وته كه دا
 پابووه ستن^(۱).

له "حه ديث" يكي تر دا ده لئيت: جالجالؤ كه ش ده رگاي ئه شكه وته كه ي ته ني^(۲).

ته نه نه ت ئو به يي كورپي خه لف - كه به كيكه له گه وره ناوداره كانئ قوره يش و
 پاشان به ده ستي پيغه مبه ر ﷺ له به دردا كوژرا - كاتئ كافره كانئ قوره يش بيان وت:
 برۆره ناو ئه شكه وته كه وه بزانه له وئ يان يا نا؟ پئ و تن: "چ كار ئيكتان به م ئه شكه وته يه، له
 كاتئ كه دا هئنده تانو پۆي جالجالؤ كه ي پيوه يه كه من به هي پئش له دا يكي بووني محه مه ديشي

(۱) رواه الطبراني والأصبهاني والبخاري.

(۲) الشفا ۱/۳۱۳.

دهزاتم؟! دوو كۆتریش له ده رگای ئەشكهوته كه دا راوله ستابوون، كۆمهلی قورهيش وتیان: ئەگەر ئەم ئەشكهوته كه سی تیدا بوايه، ئەم دوو كۆتره له ده رگا كه ی دا نه ده بوون"^(۱). پێغه مبه ریش ﷺ له ناو ئەشكهوته كه وه گوئی له ده نگیان بوو. تا كوله ئەنجامدا رۆشتن.

* "ئین وه هب" ده گێر پته وه كه: "له و رۆژه دا فه ئی مه ككه كرا، كۆتره كانی شاری مه ككه سبیه ریان بۆ پێغه مبه ر ﷺ كرد، پێغه مبه ریش ﷺ دوعای به ره كه تی بۆ كردن"^(۲).

* حه زره تی عائیشه - خوای لی رازی بی ت - ده فه رموی: "كۆتر نیکی ما ئیمان هه بوو، تا پێغه مبه ر ﷺ له ماله وه بوايه ئەو كۆتره بۆ خوئی له جیئی خوئی دا ده سه ر هت؛ نه ده هات و نه ده رۆشت، به لام هه ر كه پێغه مبه ر ﷺ له مال ده رده چوو، ئەو ده كه وته هاتو چۆ و جمو جولو"^(۳). واته ئەو كۆتره گوئی رایه لی پێغه مبه ر ﷺ بووه و، هه تا پێغه مبه ر ﷺ له ماله وه بوايه، ئەو له جمو جولو كه وتووه.

روداوی دووههم:

* بریتی یه له به سه رهاتی به ناو بانگی "گور گه كه". ئەم به سه رهاته ش له چه ن دین رینگاوه گێر اوه ته وه، به راده یه ك كه حوكمی ته واتوری وه ر گرتووه. ئەم روداوه سهیره، له گه لئی رینگای زۆر و له ها وه له به ناو بانگه كانه وه وه ر گیاره، وه ك: ئەبوو سه عیدی خو دری"^(۴)، سه له مه ی كورپی ئە كوه ع"^(۵)، ئین ئەبی وه هب، ئەبوو هورهیره"^(۶)، هه ره ها ئەو ها وه له ش كه به سه رهاته كه ی به سه ردا هاتووه، كه ناوی: "ئوه بان" ی شو انه"^(۷).

هه موو ئەو انه، له چه ند رینگایه کی جیا جیا وه ده گێر نه وه كه:

له و كاته دا شو انیك خه ریکی له وه راندنی مه ره كانی بوو، گور گینك هه لمه تی بۆ یه كینك له مه ره كانی بر د. شو انه كه ش مه ره كه ی له ده ست ئەو گور گه ده ر باز كرد. ئنجا گور گه كه له و لاوه هه لئرو شكا و كه وته قسه كردن و به شو انه كه ی وت: "ئایا له خوا

(۱) الشفا ۱/۳۱۳.

(۲) الشفا ۱/۳۱۳.

(۳) صحیح، رواه أحمد والبخاری والبیهقی والطبرانی.

(۴) رواه ابن حبان والحاكم وقال: صحیح علی شرط مسلم ولم یخرجاه.

(۵) رواه الأصبهانی فی دلائل النبوة.

(۶) صحیح رواه البخاری ومسلم.

(۷) رواه البخاری فی التاریخ الکبیر والبیهقی وأبو نعیم.

ناترسیت وانه تهیشت پۆزی به کهم بخۆم؟" شوانه کهش وتی: "شتیکی سهیره! گورگ وهک مرۆف قسه بکات". گورگه کهش وتی: "لهوه سهیرترت پین بلیم؟ لهوه سهیرتر تهوه به که پیغمبهری خوا ﷺ له "مه دینه" دا دهنگوباسی ئهوانه ی پیشوو ده گیریتهوه و، ده رگاکانی بهههشتی بۆ خراوته سهیرشت و، ئیوهی بۆ بانگ ده کات تا کو لییانهوه برۆنه زوورهوه".

جا ههرچهند هه مو ئه و رینگا و ریوایه تانه ی که ئه م پووداوه ده گیرنه وه، له سه ر قسه کردنی گورگه که یه کده نگن، به لام به هیزترینیان ئه و ریوایه ته یه که ئه بوو هورهیره - خوای لێ رازی بیته - ده گیریته وه. له م ریوایه ته دا ده فهرموی: "له و کاته دا که ئه و گورگه وای به شوانه که وت، شوانه که وتی: جا کئی سهیره رشتیی مه ره کانم بۆ ده کات تا ده پۆم و دیمه وه؟ گورگه که وتی: من! شوانه ش مه ره کانی پین سپارد و پۆشت. ئنجا له ریوایه ته که دا به درێژی به سه رهاته که ی و موسلمان بوونی و به خزمهت گه یشتی پیغمبهری ﷺ له کاتی جه نگدا، گیراوه ته وه^(۱). پاشان که گه راوه ته وه بۆ لای مه ره کانی، سهیری کردوو گورگه که وهک شوانیکی ده ستپاک سهیره رشتیی مه ره کانی کردوو و ژماره یان که می نه کردوو، ئنجا له پادا شتی رینمایی کردنه که ی دا مه رپیکی بۆ گورگه که سه ره پروه.

✽ له رینگایه کی تروه ریوایهت کراوه که: جارێکیان ئه بوو سو فیانی کورپی حه رب و سه فوانی کورپی ئومه ییه، شتیکی سهیریان به سه رهات، ئه وه بوو گورگیکیان دی که وتبووه شوین ئاسکیک، ئاسکه کهش خۆی کرد به "حه ره م" دا و ئیتر به مه گورگه که وازی لێ هیئا! ئه وانیش سهریان له م کاره سوورما! گورگه که هاته زمان و وتی: "سه رتان سوور نه مینیت، له مه سهیرتر محه مده ی کورپی عه بدوللایه ﷺ له مه دینه، بانگتان ده کات بۆ بههشت".

ئه بوو سو فیان به سه فوانی وت: "سویند به (لات) و (عوززا) ئه گه ر ئه مه له مه که که دا باس بکهیت، که سی تیدا نامینیت و چۆل ده بیته"^(۲)!

له مانه وه ده گه ینه ئه و ئه بنجامه ی که به سه رهاتی ئه م گورگه، وهک ته و اتوری مه عنه وی، قه ناعهت و دلئیایی به مرۆف ده به خشیته.

(۱) صحیح، رواه أحمد وغيره.

(۲) الشفا ۱/۳۱۱، نسیم الریاض ۳/۸۴.

روداوى سىھەم:

* ئەم روداوه برىتىيە لە بەسەرھاتى ئەو حوشترەى كە لە پىنج شەش رىنگاوه لە ھاوھەلە بەناوبانگە كانەوہ گىپرراوہ تەوہ، وەك: ئەبووھورەيرە، ئەعلەبەى كورپى مالك، جابىرى كورپى ئەبووئەوفا، و، چەند كەسىكى تىرش لە ھاوھەلانى وەك ئەمان. جا ھەموو ئەم ھاوھەلانى لەو داىيە كەدەنگن كە: حوشترە كە ھاتە خزمەتى پىغەمبەر ﷺ و سوژدەى رىزى لە بەردەمدا برد و قسەى لە گەل كەرد.

ھەر ئەم ھاوھەلانى لە چەند رىنگا و رىوايەتىكى تردا، دەگىرنەوہ كە: ئەو حوشترە لە باخىكدا ھەلچوو بوو، ھەر كەسىش برۆشتايەتە ناو باخە كە ھەلمەتى بۆ دەبرد، بەلام كە پىغەمبەر ﷺ رۆشتە ناو ئەو باخە، حوشترە كەى بانگ كەرد و دەمولۆزى پى نايە سەر زەوى و لەغاوى لە دەم كەرد^(۱).

لە فەرموودەى كى تردا دەگىرنەوہ كە پىغەمبەر ﷺ لىي پرسىن: بۆچى وا ئەو حوشترە ھەلچووہ؟ لە وەلامدا ھەرزىان كەرد: ويستان سەرى بىرىن^(۲).

رىوايەتىكى تر دەئىت: پىغەمبەر ﷺ فەرمووى: ئەم حوشترە سكالاي ئەوہى لە لا كەردم كە لەو كاتەوہ بچووك بووہ تا ئىستا لە ئىشوكارى قورسدا كارتان پى كەردووہ، ئىستاش ويستوو تانە سەرى بىرىن. لە وەلامدا ھەرزىان كەرد: بەئى واىە.

* ھەر وەھا حوشترە كەى پىغەمبەر ﷺ كە ناوى: "العضباء" بووہ، لە پاش كۆچى دواى پىغەمبەر ﷺ ھىچى نەخوارد و نەخواردوہ ھەتا مرد^(۳).

ئەبوو ئىسحاقى ئىسفرابىنى، باسى ئەوہ دەكەت كە ئەم حوشترە (العضباء) لە كارىكى گرىنگدا قسەى لە گەل پىغەمبەر ﷺ كەرد.

* لە رىوايەتىكى سەحىح دا^(۴) چەسپاوە كە: حوشترە كەى جابىرى كورپى ھەبەدوئلاى ئەنصارى لە سەفەرىكدا ماندوو بوو نەيتوانى بروت. پىغەمبەرىش ﷺ زۆر بە ھىواشى چىلكەيە كى لى دا، حوشترە كە يە كسەر كەوتەرى، بە رادەيە كى وا كە جەھوہ كەى لە دەست جابىر دەرچوو بوو. ئەمەش بەھۆى ئەو ھەلسو كەوتە نەرمونيانەوہ كە پىغەمبەر ﷺ لە گەلى دا نواندى.

(۱) أحاديث تكلم الجمل وردت بأسانيد صحيحة وجيدة.

(۲) صحيح، رواه أحمد بإسناد جيد، وأخرجه الحاكم وقال صحيح الإسناد ولم يخرجاه، ووافقه الذهبي.

(۳) الشفا ۱/ ۳۱۳.

(۴) صحيح، رواه الشيخان.

رووداوی چوارهم:

* ئیمامی بوخاری و پیشه‌وایانی تری فه‌رموده ده‌گیرنه‌وه که: "شه‌ویک دانیشتورانی مه‌دینه له ده‌نگیک راپچله کین، هه‌ندیکیان پرووه ده‌نگه که رۆشتن، له رینگادا گه‌یشتن به پیغمبه‌ر ﷺ که له وسه‌ره‌وه ده‌هاته‌وه و پیش ته‌وان به‌ره‌وه ده‌نگه که رۆشتبوو، ده‌یفه‌رموو: مه‌ترسن شتیکی ته‌وتۆنی‌یه مه‌ترسیی بیئت. پیغمبه‌ر ﷺ به سواری ته‌سپه‌که‌ی ته‌بوو ته‌لحه به‌ره‌وه ده‌نگه که رۆشتبوو، که ته‌سپه‌که‌ش زینی له‌سه‌ر نه‌بوو شمشیرنیکیش کرابووه ملی" (۱). پاشان به ته‌بوو ته‌لحه‌ی فه‌رموو: "إنا وجدنا فرسک بجرأ". واته: ته‌سپه‌که‌ت زۆر تیزپه‌وه. ته‌م ته‌سپه‌ش زووتر له رۆشتندا زۆر سست بوو، به‌لام پاش رووداوی ته‌م شه‌وه، هیچ ته‌سپنکی تری بێ نه‌ده‌گه‌یشته‌وه.

* به‌ریوایه‌تیکی سه‌حیح چه‌سپاوه که: پیغمبه‌ر ﷺ له سه‌فه‌رنیکا ده‌لسا نوێژ بکات، به ته‌سپه‌که‌ی خۆی فه‌رموو: خوا فه‌ر و به‌ره‌که‌ت بێ بیه‌خشیت، له جینی خۆت مه‌جوولێ هه‌تا نوێژه که‌مان ده‌کین. ته‌مه‌ی فه‌رموو، ئنجا له‌رووی قیبله‌وه داینا. هه‌تا پیغمبه‌ر ﷺ له نوێژ بووه‌وه ته‌و ته‌سپه‌هیچ نه‌ندامینکی خۆی نه‌جوولاند (۲).

رووداوی پینجه‌م:

* ته‌ویش بریتی یه له‌ملکه‌چ بوونی شیریک بۆ "سه‌فینه" که به‌نده‌ی نازاد کراوی پیغمبه‌ره ﷺ. رووداوه‌که‌ش به‌م جۆره‌بووه:

(پیغمبه‌ر ﷺ نامه‌یه‌کی به‌سه‌فینه‌دا بۆ "موعاد" نارد له‌یه‌مه‌ن. له‌رینگادا شیریک رپنی بێ گرت. سه‌فینه‌ش خۆی به‌شیره‌که‌ ناساند که نیرراوی پیغمبه‌ره و نامه‌ی ته‌وی بێ‌یه. شیره‌که‌ش ده‌نگیکی لێ هات و رپنی بۆ چۆل کرد. له‌و سه‌ریشه‌وه که گه‌رپاوه‌وه، هه‌مان شتی به‌سه‌ره‌ات) (۳). له‌ریوایه‌تیکی تر دا ده‌لێت: سه‌فینه‌له‌گه‌رپانه‌وه که‌ی دا رپنی ون کرد، له‌وکاته‌دا شیره‌که‌ی بێ گه‌یشته‌وه. سه‌فینه‌ده‌لێت: به‌شان ئاماژه‌ی بۆ ده‌کردم تا خستیه‌وه سه‌ر رپنی.

* له‌حه‌زه‌تی عومه‌ریشه‌وه‌ریوایه‌ت کراوه که جاریکیان پیغمبه‌ر ﷺ له‌ناو کۆمه‌لێک له‌هاوه‌لانی‌دا بوو، پیاوینکی ده‌شته‌کی بزغزه‌یه‌کی گرتبوو، وتی: ته‌وه‌کێ‌یه؟ وتیان ته‌وه‌پیغمبه‌ری خوايه ﷺ. ته‌ویش وتی: سویند به‌(لات) و (عوززا) باوه‌رت پنی

(۱) صحیح، رواه البخاري ومسلم وأبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد.

(۲) الشفا ۱/۳۱۵، نسیم الریاض ۳/۹۵.

(۳) صحیح، رواه البزار والطبرانی والحاکم وقال: صحیح علی شرط مسلم ولم یخرجاه.

ناكەم تا ئەم بزمغەيە باوەر پى نەھىت. ئەمەى وت و بزمغە كەى خستە بەردەم پىغەمبەر ﷺ. پىغەمبەرىش ﷺ پىنى فەرموو: بزمغە كە! من كىم؟ ئەوىش ھاتە زمان بە جۆزى كە ھەموو خەلكە كە گۆئىيان لى بوو، وەلامى داىەووە وتى: بەئى، لە خزمەتتەم^(۱)! بەمە پىاوہ دەشتە كى يە كە ئىمانى ھىنا.

* لە "ئوم سەلمە" شەوہ دە گىر نەوہ كە دەفەرموى: "جارىكىان پىغەمبەر ﷺ لە بىبانىكدا بوو، لەو كاتەدا ئاسكىك بانگى كرد: ئەى پىغەمبەرى خوا!... تا كۆتايى ھەدەيتە كە، كە تىاى دا دەلتىت: "ئاسكە كە راى دە كرد و دەبوت: أشهد ان لا إله إلا الله، وأنت رسول الله"^(۲).

چەندىن نمونەى ترى زۆرى ھاوچەشنى ئەمانە ھەن، ئىمە لىرەدا تەنھا ئەوانەمان باس كەردووە كە "مەشھور" و پى گومانن.

دەسا ئەى كاكى مروف! ئەى ئەو كەسەى كە ئەم پىغەمبەرە نازدارە ﷺ ناناىت و گۆئىرايەلىى ناكات! پەند وەر بگرە! ھەول بەدە دانەبەزىتە پلەيەك كە لە ھى گورگ و شىر نزمىت بىت، چونكە ئەو ئازەلانە پىغەمبەر ﷺ دەناسن و گۆئىرايەلىى دە كەن!

لقى دووھەم

ئەم لقە برىتى بە لەوہى كە "مردووان" و "جنۆكە" و "مەلاىكەتان" پىغەمبەر ﷺ دەناسن. لەم بارەيەوہ گەلى پووداوى زۆر ھەيە، ئىمە چەند دانەيە كىان بۆ نمونە باس دە كەين، لەوانەى كە "مەشھور" ن، و، پىشەوا باوەر پى كراوہ كان بۆيان باس كەردووين. وا لە پىشدا ئەو نمونانە باس دە كەين كە پەيوەندىيان بە "مردووان" ھوہ ھەيە. ئەوانەشيان پەيوەندىيان بە جىننى و مەلاىكەتەوہ ھەيە، ئەوا گەلى زۆر و موتەواتىرن.

نمونەى يە كەم:

ئىمام ھەسەنى بەصرى، كە پىشەواى زانايانى ئاشكرا و پەنھانە و راستگۆترىنى قوتايى يانى ئىمامى عەلى يە لە سەردەمى تابىعەنە كاندا، دە گىر پىشەوہ و دەفەرموى: پىاوئىك ھاتە خزمەتى پىغەمبەر ﷺ و عەرزى كرد كە كچىكى مردووە و لە فلان شىودا ناشتوويەتى. پىغەمبەر ﷺ دلى بۆى نەرم بوو، لە گەلى دا رۆشت بۆ ئەو شىوہ. لەوى

(۱) رواه الطبراني. برواه: نسيم الرياض ۷۹/۳.

(۲) رواه الطبراني والبيهقي، و صححه ابن حجر لوروده من طرائق أخر.

كچه كهی به ناوی خۆیهوه بانگ كرد و فهرمووی: ئه‌ی فلانه كهس! به ئیزنی خوا وه لآم بدهره وه. ئه‌ویش هاته دهره وه و وتی: "لبیک و سعديک". پيغه مبه‌ر ﷺ فهرمووی: دايك و باوكت موسلمان بوون، جا ئه‌گه‌ر حه‌ز ده كه‌یت ده‌تگيڤره مه‌وه بۆ لایان. له وه‌لامدا وتی: هيچ ئيشيكم پييان ني‌يه، خوا باشتره بۆم تا ئه‌وان^(۱).

نورونه‌ی دووه‌م:

ئيمامي به‌يهه‌قی و ئيبن عه‌دی، به‌سه‌نه‌ده‌وه ده‌گيڤره‌وه كه‌ئه‌نه‌سی كورپی ماليك فهرموويه‌تی: (لاويك كه‌تاقانه‌ی دايكه‌ پيره‌ژنه‌ كويڤره‌كه‌ی بوو، كوچمی دوایی كرد. ئيمش به‌ پارچه‌يه‌ك دامانپوشي و سه‌ره‌خوشيما له‌ دايکی كرد. پيره‌ژنه‌ وتی: كورپی من؟! وتمان: به‌ئنی. وتی: "خوايه‌! ئه‌گه‌ر خوت ده‌زانیت من ته‌نها كوچم بۆ لای خوت و پيغه‌مبه‌ره‌ كه‌ت كردوه، بۆ ئه‌وه‌ی له‌ هه‌موو ته‌نگ و چه‌له‌مه‌يه‌ كی ژياندا يارمه‌تيم بده‌یت، ئه‌وا تووشي ئه‌م موسيبه‌ته‌م مه‌كه‌". ئه‌نه‌س ده‌فه‌رموئ: پيش ئه‌وه‌ی هه‌لبسين، كوره‌كه‌ پارچه‌كه‌ی له‌سه‌ر خۆی لا برد و هه‌لسا و نانی خوارد و، ئيمش به‌شداريمان كرد^(۲).

ئيمامي بو‌صيری - خواي لني رازی بيت - له‌ قه‌سيده‌ی بورده‌دا ئاماژه‌ی بۆ ئه‌م رووداوه‌ سه‌رسوورپه‌نه‌ره‌ كردوه، ده‌فه‌رموئ:

لو ناسبت قدره آياته عظماً أحيا اسمه حين يدعى دارس الرم

رووداوی سني هه‌م:

ئيمامي به‌يهه‌قی و غه‌يری ئه‌ویش، له‌ عه‌بدوئلاي كورپی عه‌بدوئلاي ئه‌نصاري‌يه‌وه ده‌گيڤره‌وه ده‌فه‌رموئ: (من به‌ كيک بووم له‌وانه‌ی كه‌ "ثابتي كورپی قه‌يس" يان ناشت، كه‌ له‌ غه‌زای يه‌مامه‌دا شه‌هيد بوو، له‌و كاته‌دا كه‌ خسته‌مانه‌ ناو گوڤره‌كه‌يه‌وه گويمان لني بوو ده‌يوت: "محمد رسول الله، أبو بكر الصديق، وعمر الشهيد، وعثمان البر الرحيم". كه‌ سه‌يرمان كرد، بينيمان گيانی تيدا ني‌يه^(۳). واته‌ پيش ئه‌وه‌ی حه‌زه‌ته‌ی عومه‌ريش بيت به‌ جي نشين، ئه‌م هه‌والی شه‌هيدبوونی ئه‌وی دا.

(۱) بروانه: الشفا ۱/۳۲۰، نسيم الرياض ۱۰۶/۳.

(۲) ضعيف، رواه البيهقي والطبراني. بروانه: الشفا ۱/۳۲۰.

(۳) رواه البخاري في التاريخ الكبير. بروانه: الشفا ۱/۳۲۰.

رووداوی چوارهم:

"نوعمانی کوری به شیر، ده گپڙیتهوه و ده فهرموی: (زهیدی کوری خاریجه له یه کیك له کۆلانه کانی مه دینهدا کهوت به لادا و مرد، خه لکه کهش هه لیان گرت و دایانپۆشی. له نیوان شیوان و خهوتناندا که ژنان به سه ری دا ده گریان، گوئی یان لئی بو و ده یوت: بئ دهنگ بن! بئ دهنگ بن! ئنجا سه ری خۆی هه لدا یه وه و وتی: "محمد رسول الله". پاشان وتی: "السلام عليك یار رسول الله ورحمة الله وبرکاته". پاشان مرده وه^(۱).

جا ئه گهر مردووی بئ ژیان ته سدیقی پیغه مبه ریتی پیغه مبه ر ﷺ بکات، ده بئ ئه وانهی که گیانیان تیدا یه و ته سدیقی ناکه ن، چۆن بن؟ ئایا ئه و قور به سه ره زیندوو انه، له و مردوو انه بئ گیانتر نین؟!

* * *

سه باره ت به وه ی که "مه لائیکه تان" خزمه تی پیغه مبه ریان ﷺ کردوه و خۆیان پیشان داوه، هه ره وه سه باره ت به وه ش که "جیننی" ئیمانیا ن پئی هیئا وه و گوئی پرایه لئی یان کردوه، ئه و هه مو ئه مانه به ته و اتور چه سپاون. قورئانی پیرۆز له زۆر ئایه تی پیرۆزی دا به پاشکاو ی باسی ئه مه ی کردوه و، له غه زای به دردا - وه ک قورئان ده فهرموی - پینج هه زار مه لائیکه ت وه کو ها وه لان له ژیر فه رمانی ئه و دا بوون. به پرا ده یه ک که ئه و مه لائیکه تانه له ناو مه لائیکه تانی تر دا، شه ره فه ندیی به شدار ی کردنی غه زای به دریا ن ده ست کهوت، وه ک ئه و ها وه لانه ی که له به شدار ی کردنی ئه م غه زایه دا به و پله یه به ره وه ره بوون.

جاله م مه سه له یه دا دوو لایه ن هه یه:

یه که م: بریتی یه له بوونی "جیننی" و "مه لائیکه ت" و په یوه ندی بوونیا ن له گه لماندا. ئه مه ش شتیکی قه تعی یه و وه ک بوونی مرۆف و زینده وه رانی تر بئ گومان و چه سپا وه. ئه مه شمان به یه قینیکی ته وا وه تی و گومان بر له "وته ی بیست و نۆه م" دا باس کردوه. که واته بۆ لایه نی چه سپاندنی بوونیا ن داوا له خوینه ری به رپۆز ده که ن سه ره له و وته یه بدات.

(۱) صحیح، رواه الحاكم والبيهقي والطبراني بإسنادین رجال أحدهما ثقات وذكره البخاري في التاريخ الكبير مختصراً.

لایه‌نی دووهم: بریتی به له بینینی مه لائیکهت و جیننی و قسه له گهل کردنیان له لایه‌ن چند که سینکی ئەم نه‌ته‌وه‌یه‌وه، به‌هۆی شه‌ره‌فمه‌ندیی په‌یوه‌ندی‌یان له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ری نازداردا ﷺ. که ئەمه‌ش لایه‌نینکی شوینه‌واره‌کانی مو‌عجیزاتی ئەو پیغه‌مبه‌ره ﷺ ده‌ده‌خات.

✽ ئەوه‌تا بو‌خاری و موس‌لیم و پیشه‌وایانی فه‌رمووده، هه‌موویان، له‌حه‌زه‌تی عومه‌روه - خوای لئی رازی بی‌ت - ده‌گیرنه‌وه ده‌فه‌رموئی:

(رۆژنیکیان که له‌خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ دانیش‌توین، له‌په‌ر پیاوینک که به‌رگه‌کانی به‌ری یه‌کجار سپی و مووی جه‌سته‌ی ته‌واو ره‌ش بوو، هیچ شوینه‌وارینکی سه‌فه‌ریشی پیوه‌دیار نه‌بوو، که‌س‌شمان نه‌مانده‌ناسی، هات له‌خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ دانیش‌ت و په‌رسیاری له‌باره‌ی: ئیسلام و ئیمان و ئیحسانه‌وه له‌پیغه‌مبه‌ر ﷺ کردو، ئەویش وه‌لامی هه‌موو په‌رسیاره‌کانی دایه‌وه. پاشان فه‌رمووی: عومه‌ر! ئایا ده‌زانیت ئەوه‌کئی به‌ئه‌و په‌رسیارانه‌ده‌کات؟ وتم: خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی باشت ده‌زانن. فه‌رمووی: ئەوه‌جو‌په‌ریله، بۆ ئەوه‌هات، که‌تایینه‌که‌تان فیر بکات)^(۱).

✽ هه‌روه‌ها به‌چه‌ند په‌یوایه‌تینکی سه‌حیح و بێ‌گومان که له‌پله‌ی ته‌واتوری مه‌عنه‌وی‌دان و پیشه‌وایانی حه‌دیث په‌یوایه‌تیان کردوون، چه‌سپاوه‌که: زۆر جار هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ جو‌په‌ریلیان له‌سه‌ر شیوه‌ی هاوه‌لی به‌رپه‌ر "دحیة الکلبی" دا ده‌بینی که په‌یوایینکی گه‌لێ جو‌انخاس بووه^(۲). هه‌ندی له‌وه‌هاوه‌لانه، ئەمانه‌بوون: ئیمامی عومه‌ر، ئیبن‌عه‌بیاس، ئوسامه‌ی کوری زه‌ید، حاریث، عایشه، ئوم‌سه‌له‌مه، خوایان لئی رازی بی‌ت. هه‌موو ئەمانه‌ده‌فه‌رموون: زۆر جار جو‌په‌ریلمان له‌سه‌ر شیوه‌ی "دحیة الکلبی" دا دیوه. جا ئایا ده‌گونجی شتیکیان نه‌دی‌بی‌ت، بلێن: دیومانه‌!

✽ به‌سه‌نه‌دیکێ سه‌حیح‌ه‌وه له‌"سه‌عدی کوری ئەبوو وه‌ققاصه‌وه"، که‌یه‌کێکه‌له‌وه‌ که‌سه‌ی موژده‌ی به‌هه‌شتیان بێ‌دراو، فاتیحی و لاتنی فارسه، خوای لئی رازی بی‌ت، ده‌گیرنه‌وه که‌ده‌فه‌رموئی:

(۱) صحیح، رواه مسلم.

(۲) صحیح، رواه البخاری و مسلم و أحمد و الطبرانی.

(له غزای ئو خوددا جو بریل و میکائیلمان له لای راست و چهیی پیغمه مبهروه ﷺ ده بینی، که له سه ره شیوهی دوو پیاو دا بوون و بهرگ و پۆشاککی سپی یان له بهردا بوو، بهو شیوهیه پاسهوانی پیغمه مبهر ﷺ بوون و، پارێزگاری یان ده کرد)^(۱).

جا ئه گهر پالتهوانیکی موسلماننی وه کو "سه عد" بلّیت: "ده مانینی" ئایا هه رگیز ده گونجی وانه ییت و به پیچه وانه وه ییت؟

* پاشان ئه بوو سو فیانی کورپی حاریشی کورپی عه بدو لمو ته لیب که ئامۆزای پیغمه مبهره ﷺ، له رۆژی غزای به دردا، چه ند پیاو نیکی سپیی له نیوان زهوی و ئاسماندا بینی، که سواری چه ند ئه سپینکی به له ک بوو بوون^(۲).

* جار نیکیان پیغمه مبهر ﷺ له که عبه دا جو بریلی پیشانی حه مزه دا، ئه ویش یه کسه ر بوو رایه وه^(۳).

که واته ئه و نمونانه ی بینینی مه لائیکه تمان بۆ روون ده که نه وه، ته و او زۆرن. هه موو ئه م روودا وانه ش جو رنی کمان له مو عجیزاتی پیغمه مبهر ﷺ بۆ ده رده خه ن و، به لگه ن له سه ره ئه وه ی که مه لائیکه ته کان وه ک په پووله به ده وری نووری پیغمه مبهر ییتی ئه و دا ده خو لینه وه.

سه باره ت به بینین و قسه له گه ل کردنی "جینی" ش، ئه و او زۆر جار روو ده دات. ته نانه ت له گه ل زۆر به ی خه لکیشدا، چ جای ها وه له کان، خوا یان لئێ رازی ییت. ئه وه نده هیه که پیشه وایانی فه رمووده، راستترین هه و آل و چه سپاو ترین روودا ومان بۆ ده گێر نه وه.

* "عه بدو تلای کورپی مه سه وود" له و شه وه دا که "جینی" ئیمانیا ن هینا، جینی بی و قسه یانی بیست و، ده ی شو به اندن به پیا وانی (زه ط)^(۴)، که تیره یه کی که له گه تی خه لکی سوودانن.

* پاشان روودا و نیکی به ناو بانگ هیه، که زانا یان و پیشه وایانی فه رمووده ده ی گێر نه وه و با وه ری پێ ده که ن، که بریتی یه له وه ی: "خالیدی کورپی وه لید - خوا ی لئێ رازی ییت - کاتنی که بتی: "العزی" ی روو خاند، ئافره تیکی رووتی ره شی بینی قژی

(۱) صحیح، رواه الشیخان.

(۲) رواه البزار فی مسنده: ۳۱۷/۹-۳۱۸.

(۳) رواه البیهقی مرسلأ و ابن سعد فی الطبقات ۱۲/۳. بروانه: الشفا ۱/۳۶۲.

(۴) صحیح، رواه الترمذی واللفظ له وقال: حسن صحیح غریب، ورواه أحمد والطبرانی.

بلاو كردبووه و له ناو بته كهوه هاته دهرهوه، يه كسهر به شمشيره كهى له تى كرد. پاشان ئەمەى بۆ پيغمبەر ﷺ گيڤرايهوه، ئەويش فەرمووى: "ئەوه عوززا بووه"^(۱) كه خەلكى دهيانپەرست كاتى له ناو بته كهدا بوو، له دواى ئەوه ئيتز ناپەرستيت.

* له حەزرتى عومەرى كورپى خەتابهوه - خواى لى رازى بيت - ده گيڤر نهوه ده فەرموئى: جارئك له خزمەتى پيغمبەر دا ﷺ دانىشتبووين، پياويكى پير هات و دارعه سايه كى به دهستوه بوو، سهلامى له پيغمبەر ﷺ كرد و، ئەويش وهلامى سهلامه كهى دايهوه و، فەرمووى: ئەم دەنگه له دەنگى "جىنى" ده چيئت، تۆ كييت؟ وتى: من "هامه"م.. له "حهديت" يكى دريژدا ده فەرموئى: پيغمبەر ﷺ چەند سووره تيكيشى له قورئانى پيرۆز فير كرد^(۲).

ئەم رووداوه هەر چەند له لايەن پياوانى حەديشهوه ره خەنى لى گيراوه، بهلام چەند پيشه وايه كى تر به سه حىحيان داناوه^(۳). هەر چۆن بيت به پيوستى نازانين زۆرى له سه ر برۆين، چونكه نمونهى ئەم بابەته گەلى زۆره. ده بى ئەوهش بليين كه:

ئەو كه سانهى به نوورى پيغمبەر ﷺ رووناك بوونهوه و له سه ر بهرنامه كهى ئەو پهروه رده بووبون، كه له هه زاران كهس تيپر ده بن، له ئەوليا و ئەقتاب و زانايان و پياو چاكانى وهك شيخي گه يلانى، هه موو ئەمانه، به "مه لائيكهت" و "جىنى" گه يشتون و قسه يان له گه لدا كر دوون. ئەم ريوايه تانهش كه له م باره يه وه هەن، تابلئى موه واتير و زۆر و گو مان برن.

به ئى، گه يشتنى ئوممەتى پيغمبەر ﷺ به "مه لائيكهت" و "جىنى" و قسه كردن يان له گه لياندا، يه كيكه له شوينه واره كانى پهروه رده ي پيغمبەر ئيتى پيغمبەر ﷺ و رينمايى به بى وينه كهى.

(۱) صحيح، رواه البيهقي والنسائي وأبو يعلى.

(۲) رواه البيهقي.

(۳) "ابن الجوزي" له باره ي ئەم فەرموده يه وه ده ليت: "موضوع لا أصل له". بهلام زانايانى تر ده لين: "تعدد طرقه يدل على صحته". بروانه: نسيم الرياض للخفاجي ۲۸۷/۳.

لقى سى-ههم

پاراستن و پاريزگارى كردنى يىغمهبر ﷺ له لايهن خواى گهوره وه، موعجيزه يه كى ئاشكرا و راستى يه كى به كجار روونه و، له دهقى ئهم ئايه ته ي قورئاندا باس كراوه كه ده فهرموى:

﴿وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ (المائدة: ۶۷)!

جالهم ئايه ته پيرۆزه دا موعجيزاتى زۆر ههيه، چونكه لهو كاته دا كه يىغمهبر ﷺ يىغمهبرئىتى خۆى راگه ياند، ته حه دداى ته نها تا قمىك، يان نه ته وه يهك، يان چه ند يىشه و ايه كى راميارى، يان چه ند كار به ده ستىكى ديارى كراوى نه كر دووه، به لكو ته حه دداى هه مو ده سه لاتداران و خاوه ن ئايينه كانى به گشتى كر دووه، له كاتى كدا كه جگه له خوا هيج پاريزگارنىكى نه بووه، ته نانه ت مام و خزم و كه سو كار و تيره كه شى دوزمنى بوون. كه چى سه ره راى ئه مه ش، بيست و سنى سالى ره به ق، به بئى هيج پاسه وانىك، ژيانى به سه ر برد و چه ندين رووداوى سامنا كيشى لهو ماوه يه دا به سه ره ات، له گه ل هه موو ئه وانه شدا، هه ر ته نها خاوه نند ده پياراست و، تا ئه و ده مه ي كو چى دوايى كرد به و په رى دلئيبايى و ئاسووده يى يه وه ژيا. ئه مه ش به وينه ي روونا كيبى خۆرى گه شى ئاسمان، به لگه يه كى روونه له سه ر دامه زراوى و به هيزبى ئه و راستى يه ي كه له م ئايه ته پيرۆزه دا هه يه:

﴿وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ (المائدة: ۶۷)!

ليره دا - بۆ ئمونه - چه ند رووداوىك باس ده كه ين، له وانه ي كه به شيوه يه كى گومان بر چه سپاون:
رووداوى يه كه م:

* زانايانى فهرمووده و شاره زايانى ژيانى يىغمهبر ﷺ به يه كده نگى ده گير نه وه كه: لهو كاته دا قوره يش كۆبوو نه وه و بريارى كوشتنى يىغمهبريان ﷺ دا، شه يتان له شيوه ي پياوئىكى پيردا هات بۆ لايان و پينمايى كردن كه: له هه ر تيره يه كى قوره يش يه كيك به شدارى كوشتنى بكات، بۆ ئه وه ي له پاشاندا ناكۆكى نه كه وينه نيوانيان. ئه وه بوو نزىكه ي دووسه د پياو به يىشه و ايه تى: "ئه بوو جه هل" و "ئه بوو له هه ب"، به ره و مالى يىغمهبر ﷺ روشتن. لهو كاته شدا جه زره تى عه ل له خزمه تى يىغمهبردا ﷺ بوو. به

فهرمانی پیغمبهر ﷺ چه زره تی عملی له جینی پیغمبهر دا ﷺ نوست و، پیغمبهر ﷺ خۆیشی چاوه روانی ئەوانی کرد، تا ئەو کۆمهلهی قوره‌هیش هاتن و ده‌ورویشتی ماله که یان گرت. ئنجا پیغمبهر ﷺ ته شریفی له مال هاته‌ده‌روه و به‌سه‌ر سه‌ریانه‌وه راوه‌ستا و، خواوه‌ند چاوی ئەوانی له ئاستی دا کوێر کرد. ئنجا پیغمبهر ﷺ مشتیک خاکی به‌سه‌ر ده‌موچاویاندا وه‌شاندا و خۆی ده‌رباز کرد^(۱).

* هه‌روه‌ها خواوه‌ند پیغمبهره‌که‌ی خۆی له‌وه‌ پاراست که کافران له ئەشکه‌وته که‌دا بیبینن، به‌ بۆنه‌ی ئەو جالجالۆ که‌یه‌وه که ناردی و ده‌رگای ئەشکه‌وته که‌ی ته‌ند و، ئەو دوو کۆتره‌ش که له ده‌رگای ئەشکه‌وته که‌دا راوه‌ستان^(۲).

رۆوداوی دووهم:

* ئەم رۆوداوه بریتی‌یه له به‌سه‌رهاتی "سوراقه‌ی کورپی مالیک" که له کاتی کۆچی پیغمبهر دا ﷺ بۆ مه‌دینه، رۆوی دا.. ئەوه‌بوو هۆزی قوره‌هیش خه‌لات و به‌خششی بۆ ئەو که‌سه‌ راگه‌یاندا که هه‌والتی پیغمبهر و ئەبووبه‌ کریان بداتی، یان بیانکوژی، یان به‌ زیندوویی بیانگریت.

سوراقه‌ش که ئەم راگه‌یانده‌ی قوره‌هیشی پین گه‌یشت، یه‌ کسه‌ر به‌ سواری ئەسه‌به‌که‌ی شوین پینی پیغمبهری ﷺ هه‌لگرت، تا نزیک پیغمبهر ﷺ بووه‌وه. له‌و کاته‌دا پیغمبهر ﷺ دو‌عای لێ کرد، یه‌ کسه‌ر چوارپه‌لی ئەسه‌به‌که‌ی له‌ زه‌وی دا رۆچوو و له‌سه‌ری که‌وته‌ خواره‌وه. پاشان سوار بووه‌وه و رۆشت تا ئەوه‌نده‌ لیان نزیک بووه‌وه، که گوینی له پیغمبهر بوو ﷺ قورئانی ده‌خویند و لاشی لێ نه‌ده‌کرده‌وه. به‌لام چه‌زهرتی ئەبووبه‌ کر لای کرده‌وه و، عه‌رز پیغمبهری ﷺ کرد: واگه‌یشتنه‌ سه‌رمان. ئەویش، هه‌روه‌ک له‌ناو ئەشکه‌وته که‌دا پینی وت، لی‌ره‌شدا فه‌رموویه‌وه: "لا تحزن إن الله معنا". له‌م کاته‌دا هه‌ر چوارپه‌لی ئەسه‌به‌که‌ی سوراقه‌ بۆ جاری دووهم تا ئەژنۆی رۆچوو به‌ناو زه‌وی دا و له‌سه‌ری که‌وته‌ خواره‌وه. پاشان زۆری لێ کرد و هه‌لتی سانه‌وه‌وه، سه‌یری کرد چوارپه‌لی ئەسه‌به‌که‌ی شتیکی وه‌ک دوو که‌لتی لێ هه‌لده‌سا! ئنجا بانگی له پیغمبهر ﷺ و چه‌زهرتی ئەبووبه‌ کر کرد و وتی: "الأمان! پیغمبهریش ﷺ ئەمانامه‌یه‌کی بۆ

(۱) صحیح، رواه الإمام أحمد.

(۲) رواه الطبرانی والبخاری والأصبهانی.

نووسى و فەرمانى دايىڭى كە ھەر كەسنىكى دى رېسى لىنى ون بىكات، تاكو نە كەوتىتە شوئىيان. پاشان وازى لى ھىنان و رۇشت^(۱).

* لە خەبەرلىكى تردا دە گېرنەو ھە كە شوانىڭ دەنگوباسى يىغەمبەر ﷺ و ئەبووبە كرى دەست كەوت، يە كسەر بە پرا كىردن رۇشت تاكو قورەيش ناگادار بىكاتەو ھە. كە گەيشتە مە ككە، دلى مۇر كرا و نەيدەزانى چى بىكات و لە بىرى براىەو ھە بۇچى ھاتو ھە! تا گەپراىەو ھە جىيى خۇي^(۲). لە دوايى دا بۇى دەر كەوت كە لە بىرى براو ھەو ھە.

رووداوى سى ھەم:

* پىشە و ايانى فەر موودە لە چەند رېنگايە كى جيا جياو ھە گېرنەو ھە: لە غەزاي "غەتەفان و ئەغار" دا سەرۇك ھۆزە كەيان، كە ناوى: "غەورەئى كورپى حارىئى مو حارىبى" بوو، وىستى دەست لە يىغەمبەر ﷺ بوو شىئىت. ئەو ھە بوو يىغەمبەر ﷺ كاتىكى زانى ئەم كابراىە بە شمشىرەو ھە لەسەر سەرى پراو ھە ستاو ھە. فەر مووى: "اللهم اكفني بما شئت". واتە: خوايە! بە ھەر شتىڭ كە خۇت وىستت لەسەرى بىت، لە كۆلمى بىكەر ھە! ھەر كە يىغەمبەر ﷺ ئەمەى فەر موو، يە كسەر ژانىڭ بە پىشتى ئەو پياو ھە دا ھات كە لە جموجوئى خىست و، بە دەمدا كەوت و، شمشىرە كەشى لە دەست كەوتە خوار ھەو^(۳)!

* ھەر ھەو ھە دە گېرنەو ھە كە جارنىڭ كابراىە كى دەشتە كى بە شمشىرەو ھە ھاتە سەر يىغەمبەر ﷺ و پىنى و تى: ئىستا كى لە دەستى من رزگارت دە كات؟ يىغەمبەر ﷺ فەر مووى: "الله". يە كسەر دەستى پياو ھە شتە كى بە كە كەوتە لەرزىن و شمشىرە كەى لىنى كەوتە خوار ھەو^(۴). ئىنجا يىغەمبەر ﷺ ھەلى گرتەو ھە و فەر مووى: "ئەمى ئىستا كى تۇ لە دەستى من رزگارت دە كات؟" ھەر لەم رىوايەتە دا دە لىت: لە ئەنجامدا يىغەمبەر ﷺ لىنى خۇش بوو، ئەو ىش گەپراىەو ھە بۇ ناو ھۆزە كەى خۇي و پىنى و تى: لە لاي باشتىن مرقۇ ھەو ھەتو مەتەو ھە.

(۱) صحيح، رواه البخاري ومسلم وأحمد.

(۲) الشفا ۱/۳۵۱.

(۳) ذكره القاضي عياض باللفظ المذكور، برواه: الشفا ۱/۳۴۸ والحديث أخرجه بنحوه البخاري وابن حبان والحاكم وأبو يعلى والطبراني في الأوسط.

(۴) صحيح، رواه البخاري ومسلم.

* به هه مان چه شنی ئەم به سه رها ته، ده گێر نه وه که له غه زای به دریشدا به سه ری هاتووه. ئەویش ئەو یه که ده لێن: له رۆژی به دردا به نیازی ده ست به ئاو گه یاندان له هاوه لانی دوور که وته وه. یه کیک له مونا فیکان شوینی که وت. وه کو ریوایه ته که ی پێشو، ئەویش شم شیر ی له پێغه مبه ر ﷺ به رز کرده وه، به لام که پێغه مبه ر ﷺ ئاو ری لێ دایه وه، یه کسه ر ئەو مونا فیکه که وته له رزین و شم شیر ه که ی له ده ست دا که وت.

رووداوی چواره م:

* به ریوایه تیک ی "مه شهوور" ی نزیك له ته و اتوره وه، له پێشه وایانی هه دی شه وه ده گێر نه وه، هه روه ها زۆریه ی زانایانی ته فسیریش له وه دا له گه لیا ندان که هۆی هاته خواره وه ی تابه تی: ﴿إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ﴾ * وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ﴾ (یس: ۸-۹) ئەو بوو که: ئەبوو جهه ل سویندی خوارد: ئەگه ر هه ر کات محمه د له سوژده دا ببینیت، ئەو به رده گه روه یه بدات به سه ری دا. جا ریک پێغه مبه ر ﷺ له سوژده دا بوو، به ر دیک ی گه روه ی هینا تا کو بیدات به سه ری دا، له م کاته دا قوره ی شیش سه یریا ن ده کرد. به لام به رده که لکا به هه ر دوو ده ستیه وه و، ده سه ته کانی شی تا ملی وشک بوون^(۱)، که پێغه مبه ر ﷺ له نوێزه که ی بووه وه، رۆشت و ده ستی ئەبوو جهه لیش به ربوو. ئیتر ئەم ده ست به ربوونه ی یان له به ر ئەوه بووه که پێغه مبه ر ﷺ دو عای کردووه به ربییت، یان له به ر ئەوه ی که هه یج پێوستی یه ک نه ما به وه ی به رده که ی پێوه بلکیت.

* وه لیدی کو ری موغیره، هات بۆ لای پێغه مبه ر ﷺ به نیازی ئەوه ی بیکو ژیت. به لام خوا وه ند چا وه کانی وا کو یر کرد که گو ینی له ده نگ ی پێغه مبه ر بوو، که چی به چا وه نه یده بینی. ناچار گه رپا یه وه بۆ لای هاو رپیکانی، ئەوانی شی نه بینی تا بانگیان کرد^(۲)! هه ر به م جو ره مایه وه هه تا پێغه مبه ر ﷺ ته شریفی له مزگه وتدا بوو. به لام که له مزگه وت رۆشته ده ره وه، چاوی چاک بووه وه، چونکه هه یج پێوستی یه ک به کو یری ئەو نه ما.

* هه روه ها له هه زه رته ی ئەبوو به کری صیددیقه وه - خوا ی لێ را زی بی ت - ده گێر نه وه که: دوا ی ئەوه ی سووره تی: ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ﴾ نازل بوو، "ئوم

(۱) أخرجه ابن اسحاق وابن هشام والبيهقي وأبو نعیم بلفظ قريب، وأصله في البخاري والترمذي وأحمد وأبو يعلى.

(۲) الشفا ۱/۳۵۱.

جهميل"ی ژنی ئەبوو لهههه، که ئەم سوورەتە بە ﴿حَمَّالَةَ الْحَطَّابِ﴾ ناونا تۆرە ی لێ ناو، دەستە کانی پێ کرد لە بەرد و هات بۆ پیغەمبەر ﷺ لەو کاتەدا که پیغەمبەر ﷺ لە گەل ئەبوو بە کر لە "مسجد الحرام" دا بوو. کاتی گەیشتە سەریان تەنها ئەبوو بە کری بینی و، خوای گەورە لە ئاستی پیغەمبەرە کە ی دا ﷺ چاوی ئەوی کوێر کرد. ئەو بوو بە ئەبوو بە کری و ت: کوا هاوړی کەت؟ بیستوو مە قسەم پێ دەلێت، بە خوا ئە گەر ببینم ئەم بەردانە ی بە دەمدا دە کیشم^(۱).

بێ گومان "ژنە دار کیشی دۆزەخ" ناتوانی ت دەستە لاتداریکی هیندە گەورە و مەزن بینی ت که خواوەند بە چەند پلە یە کی ئاوا بەرز لە کەسانی تر جیای کردووە تەو.

رووداوی پینجەم:

* بە نەقلی راست و دروست ئەو بەسەر هاتە چەسپاوە که بەسەر "عامیری کوری توفیل" و "ئەربەدی کوری قەیس" دا هاتوو، که بەم جۆرە یە:

"ئەم دوانە بە نوێنەر ایەتی تیرە کە یان هاتنە خزمەتی پیغەمبەر ﷺ. زووتر عامیر بە هاوړی کە ی وتبوو: من لە پێشموه محەمەد بە قسە دە گرم، تۆیش لە کاتی قسە کردندا لێی بدە. لە پاشاندا نە بینی هاوړە کە ی هیچ کاریک بەکات. کە دوا یی لێی پرسی بۆ هیج ت نە کرد؟ لە و لامدا وتی: بە خوا هەر کات دەمویست لێی بدەم، تۆم لە نیوان خۆم و ئەودا دە بینی، ئایا لە تۆ بدەم"^(۲)؟

رووداوی شەشەم:

* هەر هوها بە نەقلی صەحیح چەسپاوە که: "شە یە ی کوری عوسمانی حەجەبی" لە رۆژی "حونەین" یان "ئوحود" دا گەیشتە سەر پیغەمبەر ﷺ. کاتی خۆیشی حەزەرەتی (حەمزە) باوک و مامی ئەمی کوشتبوو. لە بەر خۆ یەو و تی: دەرفەتە، وا ئەمڕۆ تۆ لە ی خۆم لە محەمەد دە سێنمەو! کاتی خەلک لە جەنگە کە دا تیکەل بە یە کتر بوو بوون، ئەم لە پێشموه هات بۆ پیغەمبەر و شمشیرە کە ی بەرز کردووە بۆ ئەو ی دەستی خۆ ی بوە شینیت.. خۆ ی دە یگێرتەو، دەلێت: لەم کاتەدا پیغەمبەر ﷺ پێی زانیم، بانگی کردم و دەستی خستە سەر سنگم، لەو کاتە شدا لە هەموو کە سیک زیاتر رقم لێی بوو. کە دەستی لە سەر سنگم هەلگرت، لە هەر چی کەس هە یە زیاتر خۆ شم دەویست. ئنجا پێی وتم: وەرە نزیک بەرەو و لە دژی کافران بچەنگە. دەلێت: نزیک بوومەو و بە

(۱) رواه البيهقي والحاكم وقال: صحيح الإسناد.

(۲) رواه ابن اسحاق والبيهقي وأبو نعيم والطبراني والأصبهاني واللفظ له.

شمشیره کهم له گه ل کافر اندا شهرم ده کرد و، خۆم کرد به قه لغان بو پیغمبر ﷺ خۆ
 نه گهر باو کیشم بهاتایه ته برده ست، ده مکوشت و نهمده هیشت نزیکی پیغمبر
 بیته وه^(۱).

* "فوضاله ی کوری عمر" یش ده لیت: له سالی فه تحی مه ککه دا که پیغمبر ﷺ
 ته وافی که عبه ی ده کرد، ویستم بیکوژم. که لینی نزیک بوومه وه، فه رمووی: "ئه وه
 فوضاله یه؟ وتم: "به لئی". فه رمووی: "ئه وه له دلی خۆندا چیت ده وت؟ وتم: "هیج".
 نه ویش بیکه نی و، داوای لیبوردنی له خوا بو کردم و، ده ستی خسته سه رسنگم و، به وه
 دلم دامر کایه وه. به خوا ههر که ده ستی له سه رسنگم لابرده، له ههر چی شت هیه که
 خوا دروستی کردوه پیغمبرم ﷺ زیاتر خۆش ده ویست^(۲).
 رووداوی حه وته م:

* به نه قلی سه حیح چه سپاوه و ده گپرنه وه که: جارنیک پیغمبر ﷺ پالی به
 دیوارنیکه وه دابووه وه، جووله که کان پیلانیان له دژی پیغمبر ﷺ ساز کرد و، یه کیکیان
 ویستی به ردیکی گه وه ی به سه ردا بکیشیت. پش ئه وه ی ده ستی خۆی بوه شینیت،
 پیغمبر ﷺ هه لسا و رۆشت^(۳). به و جوژه و به بۆنه ی پاریز گاریی خوی گه وه وه،
 پیلانه که یان سه ری نه گرت.

رووداوی تری هاوچه شنی ئه مه زۆرن. ئه وه تا ئیمامی بوخاری و موسلیم و
 پیشه وایانی تری حه دیت، له حه زره تی عایشه وه ده گپرنه وه، که ده فه رمویت: تا ئه و
 کاته ی ئایه تی: ﴿وَاللّٰهُ يَعْصِيكَ مِنَ النَّاسِ﴾ نازل بوو، پیغمبر ﷺ پاسه وانئ هه بوو. به لام
 که ئه م ئایه ته هاته خواره وه، سه ری له مائه وه هیئایه ده ره وه و فه رمووی: "یا أيها الناس!
 انصرفوا، فقد عصمني ربّي عز وجل"^(۴). واته: خه لکینه! فه رموون برۆن، وا خوا خۆی
 ده مپاریزیت.

* * *

(۱) الشفا ۳۵۳/۱. نسیم الریاض ۲۴۸/۳.

(۲) رواه ابن اسحاق وابن هشام وابن سید الناس. بروانه: الشفا ۳۵۳/۱، الإصابة ۳۷۲/۵.

(۳) رواه ابن اسحاق. بروانه: الشفا ۳۵۲/۱.

(۴) رواه الترمذی وعبد بن حمید وابن جریر وأبو نعیم والحاکم وقال: صحیح الإسناد.

ئەم پەيامە، ھەر لە سەرەتاوہ تا ئىرە، ئەوہى روون کردوہ کہ:

ھەرچى جۆر و ھەرچى جىھانى ناو ئەم بوونەوہرە ھەيە، ھەموويان يىغەمبەر ﷺ دەناسن و پەيوەندىيان لە گەلتى دا ھەيە. چونکە ئەمانە موعجىزە کانى يىغەمبەر ﷺ لە ھەموو جۆرىك لە جۆرە کانى بوونەوہراندە دەردەخەن. واتە دەرى دەخەن کہ ئەم يىغەمبەرە بەرپىز و نازدارە ﷺ پەوانە کراوى بەدېھنەرى گەردوون و نىرراوى پەروەردگارى ھەموو جىھانە کانە.

بەلتى، ھەر وەك فەرمانبەرىكى گەورەى دەولەت، يان پشکىنارىكى پاىەبەرزى لای پادشا، ھەموو فەرمانگە کانى دەولەت دەيناسن و، ئە گەر پەوانە ناو ھەر کام لەو فەرمانگەيانە، ئەوا پىزىكى گەرم و زۆرى لى دە گىرىت، چونکە لە لایەن پادشاى مەزنەوہ کارى پى سپىراوہ. بەلام ئە گەر وا دابنىن ئەم کار پى سپىراوہ تەنھا پشکىنارى "دادگەرى" يىت، ئەوا تەنھا فەرمانگە کانى "دادگەرى" دەيناسن و پىزى لى دە گرن و، فەرمانگە کانى تر بە باشى نايناسن. يان ئە گەر تەنھا پشکىنارى گشتى سۇپا يىت، ئەوا فەرمانگە پەسىيە کانى ترى دەولەت نايناسن..

بەلام خۆ لەو غوونانەى پىشوو، تى دە گەين کہ: ھەموو فەرمانگە کانى دەستەلاتدارى خواوہند، زۆر بە باشى ئەو يىغەمبەرە ﷺ دەناسن و، بە غەبرى خۆشيانى دەناسىن. ھەر لە مەلاىكەتەوہ تا دە گاتە جالجالۆ کہ و مىش..

کہ واتە - بە پى ھىچ گومانىك - دو ھەمىن يىغەمبەرە ﷺ و، نىرراوى پەروەردگارى جىھانىانە و، پەيام و يىغەمبەرىتى بە كەشى وەك ھى يىغەمبەرانى تر نىيە، تا تەنھا بۆ يەك نەتەوہ يىت، بەلكو بۆ ھەموو بوونەوہرەنە بە گشتى.

ئامازەى شازدەھەم

ئەم ئامازەيە برىتىيە لە "ئىرھاصات". واتە ئەو رووداوہ لە عادەت بەدەرەنەى کہ لە پىش يىغەمبەرىتىيە دا دەر کہوتوون. جا لە بەر ئەوہى ئەم رووداوانە پەيوەندىيان بە يىغەمبەرىتىيە يىغەمبەرەوہ ﷺ ھەيە، ئەوا بە جۆرىك لە بەلگە کانى يىغەمبەرىتىيە ئەو دادەنرىن.. ئەمانەش سى بەشن:

به شی یه کهم

ئهم به شه بریتی به لهو ههوا لانهی که "تهورات" و "ئینجیل" و "زه بوور" و "صوحوف" ی پیغمبهه ران - دروودیان له سهر بیټ - له باره ی پیغمبهه ریتی حه زره تی محمه ده وه ﷺ رایانگه یان دوون. که ئهمهش به دهقی قورئانی پیرۆز چه سپاوه.

به ئی، مادهم ئهو کتیبانه "ئاسمانی" ن و خاوه نه کانیشیان (واته ئهوانه ی بۆیان هاتوون) چه ند پیغمبهه ریکی به ریزن - دروودی خویان له سهر بیټ - ده بی ئهو کتیبانه به و په ری بئ گومانی و به جزریکی پیویست باسی ئهو که سه بکه ن که به هزی ئهو نووره ی له لایه ن خاواوه بۆی دیت نیوه ی رووی زهوی روونسا که ده کاته وه و ئایینه کانی تر هه لده وه شینته وه و پوخساری گهردوونیش ده گۆریت..

چونکه ئهو کتیبانه ی که رووداوه جوزئی به کان له بیر ناکه ن و تۆماریان ده که ن، هه رگیز ناگۆنجی گرنگترین و گهوره ترین رووداوی میژووی مرؤفایه تی، که پیغمبهه ریتی حه زره تی محمه ده ﷺ، باس نه که ن.

جا مادهم باسی ده که ن، ئهوا باسکرده که یان یان به درؤ خسته وه ی ئهو ده بیټ تا کو ئایینه کانی خزیان له هه لوه شانوه و تیاچوون پاریزن، یاخود بریتی ده بیټ له ته سدیق کردنی. واته بۆ ئه وه ی ئایینه که یان له ده ستکاری و ته حریف و خورافات پاریزن، ته سدیقی ئهو پیغمبهه ره ﷺ ده که ن. خو قسه ی هه موو دۆستان و دوژمنان له وه دا یه کی گرتوه که هه یج به لگه و نیشانه یه کی ئه وتۆ له و کتیبانه دا نی یه به درؤ خسته وه ی ئهم پیغمبهه ره ﷺ رابگه به نیت. که واته ده بی به لگه و نیشانه ی ته سدیقی ئهویان تیدا بیټ.

ئیتشاش مادهم به شیوه یه کی ره ها "ته سدیق کردن" له ئارادایه و هۆ کاریکی سه ره کیش هه یه که داخوازی ئهم ته سدیق کردنه یه، ئهوا لیزه دا سی به لگه ی به هیز و توندوتۆل له سهر بوونی ئهم ته سدیق کردنه ی پیغمبهه ریتی پیغمبهه ره ﷺ له و کتیبانه دا، ده هینینه وه:

به لگه ی یه کهم:

پیغمبهه ره ﷺ چه ند ئایه تیکی به سه ر شوینکه وته ی ئهو ئایینه دا خوینده وه و، به و ئایه تانه ته حه ددای کردن. وه که بلی به زمانی قورئانی پیرۆزه وه پیمان ده فه رموی:

(ئەو ئەتە كەتیبە كاتنان تەسەدەقە پەنەمبەر تەتیم و ئەو وەسەفانەى مەن دە كەن كە تەتەنەنەنەى و، لەو دەوایەمدا كە بە هەموو جەهانە كانی رادە گەتەم، بە راستەم دادەنەن.)

ئەمانەش هەندەكەن لەو ئەتەتەنەى كە ئەم تەسەدەقە پەنەنەنەى تەتەنەى:

﴿قُلْ فَأْتُوا بِاثْوَرَةٍ فَأَتُّوهُا إِنَّ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ (آل عمران: ۲۹۳).

﴿قُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَلْفُسَكُمْ ثُمَّ تَبْتَهِلْ

فَنَجْعَلُ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ﴾ (آل عمران: ۶۱).

لە گەل ئەم تەسەدەقە رۆون و ئاشكرا پەشدا، هەچ كام لە زانا و قەشە كانی جۆولە كە و گاورە كان نەهاتەن هەچ شتەك دەر بۆنەن كە پەنەمبەر ئەو راکەتەنەنەى پەنەمبەر ﷺ بێت. خۆ ئە گەر هەر شتەكەن پەنەمبەر ئەو فەر مۆودە كەى پەنەمبەر ﷺ لە بەر دەستدا بۆبۆی - با زۆر كەمەش بێت - ئەو ئەو جۆولە كە و كافر و مۆنافەقە بە كەجەر حەسوود و سەر سەختانەى كە لە هەموو كات و جەگەتە كەدا هەن، دەریان دەسەخت و ئاشكرا پەنەنەى دە كەرد.

ناوەرۆكەى ئەم تەسەدەقە پەنەنەى بۆو لەو ئەو كە: پەنەنەنەى تەتەنەنەى شتەك لە كەتەنەى كەتەنەنەى بۆو ئەو پەنەمبەر ئەو بێت كە ئەتەنەنەى پەنەمبەر ﷺ لە لایەن خاوەن راکەتەنەنەى.. پەنەمبەر ﷺ زۆر بە تۆندەى جەهانەنەى لە گەتەنەنەى دە كات. جە لە بەر ئەو ئەو نەتەنەنەى شتەك بەسەنەنەى كە پەنەمبەر ئەو راکەتەنەنەى كەى پەنەمبەر ﷺ بێت، ناچار بۆون بە جەنگ و كاولكەرى و دەر بە دەرى رازی بۆن. واتە شتەكەن دەسەخت نە كەوت كە بێكەن بە بەلگەى خۆیان و پەنەمبەرەى پەنەنەنەى بێكەن. چونكە ئە گەر شتەكەى لەو جۆرە پەنەنەى دەسەخت بەكەتەنەى ئەو ئاشكرا كەردنەى گەلەنەى ئاسانتر بۆو لەو مەل و سامان بەسەخت كەردن و كاولكەرى و دەر بە دەرى پەنەى كە بەسەریاندا هات.

بەلگەى دوو هەم:

لە بەر ئەو ئەو "تەورەت" و "ئەنجەل" و "زەبۆر" بۆ چەنەنەنەى زەمانەى ئەك لە دواى ئەك وەر گەتەنەنەى و، قەسەى ئەو كە سەنەنەنەى تەكەل بۆو كە تەفسەریان كەردوون و بە هەتە لێكەنەنەى داو نەتەو و، چەنەنەنەى وشەى نامۆیان ئاوتە بۆو.. لە بەر ئەمانە، دەبەنەنەى ئەو ئەجەزەى كە لە ئەتەتەنەى كانی قورئاندا هەپە، لەواندا نەپە. ئەمە جەگە لەو دەسەختەنەنەى كە نەفامان و دەروون چە پەلەن تەتەنەنەى كەردوون و كە مۆكۆرەى و ناتەوایە كەنەى ئەو كەتەنەنەى زەتەر كەردوو. تەنەنەنەى گەورە زەنای بە ناو بانگ: "شەخ

ره حمه توللای هیندی^(۱) هه زاران ده ستکاری له و کتیبه نا و براوانه دا ده ستیشان کردوو و، زانایانی جووله که و گاوری پین بۆرداو.

سه ره پرای ئەم هه موو ده ستکاری یانه، هه ره له م سه رده مه ی خو شماندا زانای به ناوبانگ: "حسین الجسر"^(۲) - خوالیی خوش بیته - سه د و ده به لگه ی له سه ره پیغه مبه ریته پیغه مبه رمان ﷺ له و کتیبه نه دا ده ره یناوه و ئەمه شی له کتیبه ی "الرساله الحمیدیة" دا چه سپاندوو. خوالیخو شبووش "ئیسماعیل حه ققی مه ناسته ری" وه ری گپراوه بۆ زمانی تورکی. هه ره که سیك ده یه ویت با سه یری بکات.

پاشان به شیکی زۆری زانایانی جووله که و گاور، دانیان به م راستی یه دا ناوه و وتویانه: وه سه فکانی محمه د پیغه مبه ر ﷺ له کتیبه کاتماندا هه یه. وه ک: "هه رقلی پادشای رۆم" که دانی به م راستی یه دا نا و تی: "حه زه ته ی عیسا - دروودی خوای له سه ره بیته - مژده ی هاتنی محمه دی ﷺ داوه". هه ره به م جوژه "موقه وقیسی پادشای میسر" و "ئین صۆریا" و "ئین ئەخته ب" و "که عبی کوری ئەسه د" ی برای و "زوبه یری کوری باتیا" و، غه یری ئەمانه ش له زانایانی جووله که و سه ره کرده کانیان دانیان به مه دا ناوه و، وتویانه: وه سه فکانی ئەم پیغه مبه ره ﷺ له کتیبه کاتماندا هه ن.

(۱) (شیخ ره حمه توللای هیندی) له نیوان ساله کانی (۱۸۱۸ - ۱۸۹۱ز) دا زیاوه. ئەم ده ستکاری یانه شی له کتیبه که ی دا که ناوی "إظهار الحق" ه، باس کردوو. ئەم کتیبه بۆ زۆر زمان وه رگپراوه و به وردترین لیکۆلینه وه ی پهنه یی داده نریت له هه ردوو کتیبه تهورات و ئینجیلی ئیستادا. هۆی دانانی ئەم کتیبه ش ئەوه بووه که له ده می داگیر کردنی هیندستان له لایه ن ئینگلیزه وه، موبه ششیره کان زۆر به توندی هیرشیان ده کرده سه ر ئیسلام. بۆیه گه لێج که س له زانایان به توندی به ره نگاریان بوونه وه. یه که م مونازه ره ی په سمی له نیوان دانه ری ئەم کتیبه و سه رۆکی موبه ششیره کان له به رواری ۱۰/۳/۱۸۵۴ز دا سازکرا و، سه ره جه می گفتو گو کانی ئەم مونازه رانانه ش به ئاماده بوونی گه وره پیاوانی هیندستان تو ماره کران. له ئەنجامدا موبه ششیره که به به لگه به زینرا و پیش ئەوه ی مونازه ره که کۆتایی پین بیته شکستی هینا و له کۆری مونازه ره که رۆشته ده ره وه! بۆ زیاده ناگاداری له باره ی ئەم کتیبه و دانه ره که ی، بروانه کتیبه: "اکبر مجاهد فی التاريخ: الشيخ رحمة الله الهندي" دانراوی: محمد سلیم محمد سعید. وه رگپراوی بۆ عه ره بی: فخرالدین أحمد و د. أحمد حجازي السقا و سيد عبدالله محمد علام. الناشر: مكتبة الكليات الأزهرية - مصر - الطبعة الأولى ۱۹۷۷. (وه رگپ)

(۲) حسین الجسر: له (ته رابلوس) ی لو بنان له دا یك بووه و هه ره له ویش کۆچی دوایی کردوو. له نیوان ساله کانی (۱۲۶۱ - ۱۳۲۷ک/ ۱۸۴۳ - ۱۹۰۹ز) دا زیاوه. سالی (۱۲۸۴ک) خویندنی له ئەزه ره ته واو کردوو. که گه پراوته بۆ ته رابلوس یه که پیاوی ئەوی و شاعیر و زانا و فه قیه یکی به ناوبانگی سه رده می خۆی بووه. چه ند به ره مه یکی هه یه، به ناوبانگترینیان: (الرساله الحمیدیة) و (الحصون الحمیدیة). به روانه: (الأعلام) ی زه ره کلی ۲/ ۲۵۸. (وه رگپ)

ههروهها به شیکێ ژۆری تر له زانایانی گاور و جووله که، دواى ئەوهی وهسفه کانی پیغمبهريان ﷺ له کتیبه کانی خۆیاندا چاو پێ کهوت و بۆ زاناکانی تریشیان روون کردهوه و به لنگهیان بۆ هینانهوه، باوهریان به ئایینی ئیسلام هینا و دهستیان له ئینکاری و سهسهختی و دوژمنایهتی ههنگرت. وهك: "عهبدوئلاى كورپی سهلام و وههه بی كورپی مونهبیه و ئەبوو یاسر و شاموولی هاوڕینی توبهه ع" ههروهك "توبهه ع" خۆیشی له پیش هاتی پیغمبهردا ﷺ ئیمانی پێ هینابوو. ههروهها "ئوسهید و ئەعله بهی كورپی سهعهه" ئیمانیا پێ هینا. نهوهبو له ناو هۆزی "بني النضير" ی جووله کهدا به دهنگی بهرز نارهبایی خۆیان له وه دهربری که هۆزه کهیان له گه له پیغمبهردا ﷺ دهجهنگان و، وتیان: "والله هو الذي عهد إليكم فيه ابن هيبان". .. واته: "بهخوا ئەمه ئەو پیغمبهرهیه که ئین ههیبان بۆی باس کردن". ئەم ئین ههیبانهش پیاویکی خواناس بوو، کاتی خۆی له پیش ئەوهی پیغمبهر ﷺ پهوانه بکریت، بووبوو به میوانی "بهنی نهضیر" و پیتی وتبوون: "قريبٌ ظهورٌ نبی هذا دار هجرته". واته: "پیغمبهریک بهم نزیکانه پهیدا دهییت، که بۆ ئیره کۆچ ده کات". بهلام "بهنی نهضیر" هیچ گوئی به کیان بهم ههوالنهی ئەم دوانه نهدا و، له ئەنجامدا ئەوهیبان تووش بوو که تووشیان بوو.

ههروهها چه ندين زانای جووله کهی تری وهك: "ابن یاسین و، موخهیریق و، کهعبولئه حبار" و غیرى ئەوانیش، پاش ئەوهی وهسفی پیغمبهريان ﷺ له کتیبه کانیاندا بینی، ئیمانیا پێ هینا.

یه کێک له زانا گاواره کان که ئیمانی پێ هینا: "بوچهیرای په بهن" بوو - وهك له پێشدا باسماں کرد - ئەمهش لهو کاتهدا که پیغمبهر ﷺ له تهمهنی دوازه سالی دا، له گه له ئەبوو تالیبی مامی رۆشت بۆ شام. بوچهیرا له بهر ریزان له پیغمبهر ﷺ خواردنی بۆ کاروانه کهی قورههش ئاماده کرد و بانگیشتی بۆ کردن. پاشان سهیری کرد ئەو پهله ههوهی سیبهری بهسهر کاروانه کهوه کردبوو، ههه له جینی خۆی دا ماوه. له بهر خۆیهوه وتی: وا دیاره ئەو کهسهی که من مه بهستمه ههه لهوئى ماوه و نه هاتوو! له بهر ئەوه، یه کینکی نارد به شوینی دا تا کو له گه له خۆی دا بیهینت. ئنجا به ئەبوو تالیبی مامی وت: بیهروه بۆ مه ککه، چونکه جووله که کان زۆر چه سوودن و گهر پیتی بزائن به فرۆقێل له ناوی ده بن، چونکه ئیمه وهسفه کانی ئەم کوره له تهوراتدا ده بینن.

"نهستووری چه به شه" و "نه جاشی" ی پادشایان دواى ئەوهی که وهسفه کانی پیغمبهريان ﷺ له کتیبه کانیاندا بینی، ئیمانیا پێ هینا. ههروهها "زه عاتیر" ی زانای به ناو بانگی گاوریش وهسفه کانی پیغمبهری ﷺ له ناو رۆمه کاندایا شکر کرد و له سهه

ئەمە شەھید کرا! ھەروەھا زانای دینی بەناوبانگ و سەرگەرەوی رۆحانی یەکانی شام: "حاریشی کورپی ئەبوو شەمەری غەسسانی" و، پادشاکانی ئیلیا و ناوچەکانی تری شام، وەك: "ھەرقل و ئین ناطور و جاروود" و ھاوچەشنیان دواى ئەوێی کە وەسفەکانی پیغمبەریان ﷺ لە کتیبەکانیاندا چاوی پێ کەوت، ئیمانیان پێ هینا. بەلام "ھەرقل" لەبەر ئەوێی نەیدەویست فەرمانرەوایی یەکە لە دەست بدات، بەرەسمی ئیمانە کە ی تاشکرا نە کرد.

ھاوچەشنی ئەمانە زۆرن، وەك "سەلمانی فارسی" کە پیشتر دیان بوو، وەسفەکانی پیغمبەری ﷺ لە کتیبەکانیاندا دیوو. لەبەر ئەو، بە شوێن ئەو پیغمبەردا ﷺ دەگەرێ و ھەر کە چاوی پێ کەوت موسلمان بوو! ھەروەھا وەك "تەمیم" کە زانایەکی بەرێز و گەرەبیە، و، نەجاشیی پادشای حەبەشە و قەشەکانی حەبەشە، و، ئوسقوفەکانی ناوچەکی "نەجران". ھەموو ئەوانە بە یەك دەنگ دەلێن: پاش ئەوێی ئوسقوفەکانی ئەم پیغمبەرەمان ﷺ لە کتیبەکانماندا بینی، ئیمانمان پێ هینا.

بەلگە ی سێ ھەم:

وا بۆ نمونە چەند ئایەتێک لە تەورات و ئینجیل و زەبوور^(١) دەھێنن، کە مژدە ی ھاتنی پیغمبەر ﷺ دەدەن:

ئایەتێک لە زەبووردا دەلێت:

"اللهم ابعث لنا مقيم السنة بعد الفتره"^(٢).

خۆ "مقیم السنە" ش یەکیەکە لە ناوھەکانی پیغمبەر ﷺ.

ئایەتێک لە "ئینجیل" دا دەلێت:

"وقال المسيح: إني ذاهب إلى أبي وأبيكم ليعث فيكم الفارقليطا"^(٣).

(١) زۆر بەی ئایەتەکانی ئەم کتیبە ناوبراوانە مامۆستا نوورسی لە ئەسلە کەدا بە عەرەبی ھیناوی و، ھەندیکیشی بە تورکی. جا ئەوانە ی کە ئەو بە عەرەبی ھیناوی، ھەر بە عەرەبی دامنەو و واتا کانیام بە کوردی لە پەر اوێزدا لێک داو تەو. ئەوانەش کە لە دەقە کەدا تورکین و ھەرگیز ی عەرەبی کردوونی بە عەرەبی، من لە جینگای خۆیاندا کردوومن بە کوردی. بۆ ھەردوو حالەتە کەش، لە ھەرگیزانی ئایەتەکانی ئینجیلدا پشتم بە دوو ئینجیلی کوردی بەستوو، یە کەم: ئەوێی کە لە سالی ١٩١٩ز دا لە نیویۆرک لە ئەمریکا دا چاپ کراو. دوو ھەم: ئەوێی کە لە سالی ١٩٧٤ز دا لە سلیمانی لە چاپخانە ی راپەرین لە چاپ دراو.

(٢) واتە: خوا یە پاش ئەو ماو یە، دامەزرێنەری سوننەمان بۆ بنێرە.

(٣) واتە: من بۆ لای باوکی خۆم و ئێو دەروم، تا کو "فارەقلیت" نان تیدا بنیریت.

واته: تاكو ئه حمه دتان تېدا بنيريت به يئغه مبه ر.

ئايمه تىكى تر له "ئىنجىل" دا ده لىت:

"وانسى اطلب من ربي فيعطيكم فارقليطاً يكون معكم الى الأبد"^(۱). "فاره قليت" واته: جيا كه ره وهى حق له ناحق، ئه مەش ناوى يئغه مبه ره ﷺ له و كتيبانه دا^(۲).

ئايمه تىكى تهوراتيش ده لىت:

"إن الله قال لإبراهيم: إن هاجر تلد، ويكون من ولدها من يده فوق الجميع، ويد الجميع مبسوطة إليه بالخشوع"^(۳).

ئايمه تىكى ترى تهورات ده لىت:

"وقال يا موسى: إني مقيم لهم نبياً من بني إخوانهم مثلك وأجري قولي في فمه، والرجل الذي لا يقبل قول النبي الذي يتكلم باسمي، فانا أنتقم منه"^(۴).

ئايمه تىكى تر له تهوراتدا ده لىت:

"قال موسى: رب! إني أجد في التوراة أمة هم خير أمة أخرجت للناس، يأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر ويؤمنون بالله. فاجعلهم أمتي. قال: تلك أمة محمد"^(۵).

(۱) ئىنجىلى يۆحه ننا (۱۴، ۱۶) واته: له پهروه دگارم داوا ده كه م "فاره قليت" يكتان بداتى كه هتا دنبا دنبايه له گه تاندا بيت. ئىنجىلى يۆحه ننا ده لىت: "له باو كم داوا ده كه م".

(۲) وهه رگيره كانى ئىنجىل وشه ي "فاره قليت" يان له زۆربه ي وهه رگيره نه كاندا لابر دووه و، وشه ي تريان له جيا گه دا داناه، چونكه ده زانن بۆ موسلمانه كان دهه كه وتوه كه مبه ست له و وشه يه "مه محمد" ه ﷺ. "شىخ په حمه توللاى هيندى" له كتيبه كه ي دا هه موو جياوازى به كانى چا په جيا جيا كانى ئىنجىلى هه ر له كۆنه وه تا سه رده مى خۆى ده ستىشان كردوه. مامۇستا "عه بدلولوه هاب نه جبار" يش له (قصص الأنبياء) ه كه ي دا (ص ۳۹۷ - ۳۹۸) باسى ئه وه ده كات كه پرسيارى له خۆر هه لاتناسى به ناو بانگى ئىتالى "دوكتۆر كارلۆ نلنۆ" له باره ي ئه م وشه يه وه كردوه به و سيفه ته ي كه پسپۆرى زمانه يۆنانى به كۆنه كانه. له وه لامدا وتوويه تى: "فاره قليت" يعنى ئه و كه سه ي كه زۆر "حه مد" بكرىت. واته: كومت وشه ي: (محمد، أحمد) ده گرته وه!

(۳) سفر التكوين: ۱۷ واته: خوا به ئىبراهيمى فه رموو: هاجه ر منالى ده بيت و، له و مناله ش كه سىك ده كه ويته وه، كه ده ستى له سه ر هه مو وانوه ده بيت و، ده ستى هه مو انيش به و په رى ريزه وه له به رده مى دا بلاو ده بنه وه.

(۴) سفر التثنية: ۱۸ واته: به موساى وت: من يئغه مبه رىكى وهك تۆيان له برازايانى خۆيان بۆ داده نيم و، ته ي خۆم له سه ر زارى ئه و ده رده بريم، جا هه ر كه س وته ي ئه و يئغه مبه ره وه ر نه گریت كه به ناوى منه وه ده وييت، خۆم تۆله ي لىن ده سينم.

(۵) واته: موسا وتى: ئه ي پهروه دگار! ده بينم تهورات باسى نه ته وه به كه ده كات كه باشترين نه ته وه له مرؤفدا هه لبه كه ون و فه رمان به چا كه و نه ي له خراپه ده كه ن و باوه ريان به خوا هه يه. خوايه گيان! داوا كارم ئه واته بكه يت به ئه مته تى من. خوا فه رموى: ئه و ئه مته تى مه محمده.

ئاگاڭادارى بهك:

ئەو كىتئابانەى ناومان ھىنان، ناوى "مھمەد" يان ﷺ بە چەند ناوئىكى سوريانى و لە نيوان چەند ناوئىكى عىبرى دا دەرپرپوھ. وەك: "موشەففەح، مونخەمنا، حمياطسا" و چەند ناوئىكى تر، كە ھەر ھەموويان بە عەرەبى واتاى: "مھمەد" دە گەيەنن. بە لام ناوھىنانى "مھمەد" بە راستە و خۆيى بە دە گمەن نەبى نى يە. ئەوانەش جوولە كە كان دەستكارى يان كر دوون و گۆرپويانن. وەك ئەو ئايەتەى زەبوور كە دەئيت:

"يا داود! يأتي بعدك نبي يسمي أحمد ومحمداً صادقاً، سيداً، أمته مرحومة"^(۱).

چەند زانايە كى ئاگاڭدار، لە پيش دەستكارى كردنى تەوراتدا، ئەم ئايەتەيان دەر خستووھ. وەك: "عەبدولئلاى كورپى عەمرى كورپى عاص"، كە يە كىكە لە ھەوت "عەبدولئلا" ناوھ زاناکان و ئاگاڭدارى يە كى فراوانيان لەو كىتئابانەى زوودا بووھ. ھەروھە "عەبدولئلاى كورپى سەلام" كە پيش ھاوھ لانى كەوت و موسلمان بوو. ھەروھە "كەعبولئەھبار" كە يە كىك بووھ لە زانايانى جوولە كە. ھەموو ئەمانە ئەو راستى يەيان ئاشكرا كر دووھ.

يە كىكى تر لەوانە ئەم ئايەتەيە، كە پاش قسە كردن لە گەل ھەزەرەتى موسادا - دروودى لە سەر بيت - روو دە كاتە ئەو پىغەمبەرەى ﷺ كە لە دوای موسا ديت و پى دەئيت:

"يا أيها النبي! إنا أرسلناك شاهداً ومبشراً ونذيراً وحرزاً للأمة. أنت عبدى. سميتك المتوكل. ليس بفظ، ولا غليظ، ولا سخاب في الأسواق. ولا يدفع السيئة بالسيئة، بل يعفو ويغفر. ولن يقبضه الله حتى يقيم به الملة العوجاء بأن يقولوا: لا إله إلا الله"^(۲).

(۱) واتە: ئەى داوود! لە دوای تۆ پىغەمبەرىك ديت كە راستگۆ و گەرەيە و ناوى: "مھمەد" و "ئەحمەد" ھ، ئوممەتە كەشى رەحم بى كر اون.

(۲) سفر اشعيا: ۴۳، صحيح البخاري ۲/۴۱/۵ باب (إنا أرسلناك شاهداً ومبشراً ونذيراً)، ھەروھە: المستدرک للحاكم ۲/۶۷۸ الأحاديث المختارة للمقدسي ۹/۶۰. واتە: ئەى پىغەمبەر! وا تۆمان نارد و كردمانيت بە شايت و مزگىتى دەر و ترسینەر و دالدهى نەخويندەواران. تۆ بە ندهى ميت و ناوم ناويت بە (پشت بەخوابەست) تۆ توورە و توندوتیژ و قرەقر كەرى ناو بازارە كان نيست، پىغەمبەرىكى و ھەيات كە لە تۆلەى كارى خراپدا خراپە ناكاتەوھ، بەلكو لیبورده دەبيت. خوا ناگبەرتەوھ بۆ لای خۆى ھەتا ميللەتە لارە كەى بى راست نە كاتەوھ، بەوھى كە بلین: "لا إله إلا الله".

ئايه تيكي تری تهورات ده لیت:

"محمد رسول الله. مولده بمكة، وهجرته بطيبة، وملكه بالشام، وأمه الحماذون"^(۱). وشهى "محمد" لهم ئايه تى تهور اتدا به ناوئىكى سوريانى و تراوه كه واتاى "محمد" ده گه يه نيت.

ههروه ها ئايه تيكي تری تهورات ده لیت:

"أنت عبدى ورسولى سميتك المتوكل"^(۲).

ئهم ئايه ته پرووى قسه لى لهو پيغه مبه ريه، كه له نه وه ئىسماعيلى برازا يانى ئىسحاقه و پاش موسا خواى گه و ره ده نييرت و ده يكات به پيغه مبه ر.

ئايه تيكي تری تهورات ده لیت:

"عبدى المختار ليس بفظ ولا غليظ"^(۳).

"المختار" واته: "المصطفى". كه به واتاى هه لېر پراوه و، يه كيكه له ناوه كانى پيغه مبه ر ﷺ.

له "ئينجيل" دا چه ند پينا سه يه كى جيا جيا سه باره ت به "سه ر گه و ره ي جيهان" هه يه، كه موژده دراوه ئه و سه ر گه و ره يه پاش عيسا ديت. يه كيك له وانه ده لیت: "معه قضيب من حديد يقاتل به وأمه كذلك". واته: "پار چه ئاسنيكى به ده سته و هيه جهنگى پى ده كات، هه و هه ئوممه ته كه شى". دياره مه به ست له پار چه ئاسنه كه: شمشيره. واته: پيغه مبه ريك ديت كه خاوه نى شمشير ده بيت و نه ته وه كه شى فه رمانى "جيهاد" يان پى ده درت. قورئانى پيرۆز له كوژا يى سووره تى "الفتح" دا ده فه رموى:

﴿وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطَنَةً فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوْقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ﴾ (الفتح: ۲۹).

جگه له مانه، چه ندين ئايه تى تری ها و چه شنى ئه مانه له ئينجیلدا هه يه.

له بابى سى و سى هه مى كتيبي پيغه مبه تهور اتيشدا ئهم ئايه ته هه يه كه ده لیت:

(۱) ورواه الطبراني. بروانه: مجمع الزوائد للهيثمى ۲۷۱/۸ وقال: فيه من لم أعرفهم. الفردوس للدليمي ۴۰۰/۲ ورمز لحسنه، وفضل القدير للمناوي ۱۹۵/۴. واته: محمد پيغه مبه رى خوايه. له دايكورونى له مه ككه يه و، كوچى بۆ (طيه) يه و، مولكى له شامدا يه و، ئوممه ته كه شى سوپاسگوزارى خوان.

(۲) ورد أيضاً في الحديث الصحيح الذي رواه البخاري وأحمد والبيهقي. واته: تۆ به نده و پيغه مبه رى منيت و ناوم ناويت: (بشت به خوابه ست).

(۳) واته: به نده هه لېر اژده كه م توره و توندوتيز نى يه.

(وتی: په روږدگار له "سیناء" هوه هات و، له "ساعیرا" وه هلههات و دره وشایه وه و، له چپای "فاران" یش حق ناشکرا ده کریت و له لای راستیه وه هه زاران مروقی پاکي له گهل ده بیت^(۱)).

ثم نایه ته ههروهك به باسی هاتنی په روږدگار له لای "سیناء" هوه، هه والی پیغمبریتیی حه زره تی موسا ده گه به نیت و، به وهی که ده لیت: له "ساعیرا" دره وشایه وه، هه والی پیغمبریتیی حه زره تی عیسا راده گه به نیت، له هه مان کاتیشدا هه والی پیغمبریتیی حه زره تی محه مدمان ﷺ ده داتی، به وهی که راپده گه به نیت: حه لای چپای "فاران" هوه ناشکرا ده بیت. چونکه به یه کده نگی هه موو شاره زایان: "فاران" ناوی چپا کانی ناوچه ی حیجازه.

که واته ثم نایه ته ی تورات، به بی پیوست بوون به هیچ به لگه یه کی تر، هه والی پیغمبریتیی حه زره ت ﷺ راده گه به نیت. ئنجا ئه وهش که ده لیت: "له لای راستیه وه هه زاران مروقی پاکي له گهل ده بیت" ته سدیقی فه رمانی ئه و نایه ته ی کزتابی سووره تی "الفتح" ده کات که ده فه رموی: ﴿ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ﴾، چونکه نایه ته که ی تورات وه سفی هاوه لانی پیغمبر ﷺ به "پاکان" و "قیددیسان" ده کات، که ئه ولیا و پیاوچا کانن.

ثم نایه ته ش که له بابی چل و دووه می "کتیبی ئه شعیا" دایه، ده لیت:

"خوای حه ق ته عالا له ئاخر زه ماندا هه لئزاده که ی خوئی په وانده ده کات و (روح الامین) که جیریله، ده نیریت بز لای و فیری ده کات. پاشان ئه ویش جیریل چونی فیر کردووه هه ر بهو جوړه خه لکی فیر ده کاته وه و، به حه ق و په و احو کمپانی نیوانیان ده کات. ئه و هه لئزاده یه ی خوای گه وړه رووناکي په کی وه هایه که خه لکی له تاریکی ده رباز ده کات و به ره و رووناکي ده یانبات. خوای په روږدگارم، هه موو ئه و شتانه ی فیر کردووم که روو ده دات، و امنیش به ئیوه ی ده لیم".

که واته ثم نایه ته به ته وای وه سفه کانی پیغمبر ﷺ روون ده کاته وه.

له بابی چواره می کتیبی: "میخائیل پیغمبر" دا، ثم نایه ته هه یه:

"له ئاخر زه ماندا ئوممه تیکی په حم پئ کراو ده بن که خواوه ندی حه ق ده په رستن و له لای چپا پررزه که خه لکیکی زور کژده بنه وه که له هه موو هه ریمیکه وه دین و په روږدگار ده په رستن و هاوبه شی بز بریار ناده ن".

ئەم ئايەتە "عەرەفە" دەردەخات و، خەلكە زۆرە كەش حاجىيانن كە بەرەو ئەو چىا پىرۆزە دەچن و خواوهند دەپەرسنن. ئوممەتە پەرحم پىن كراو كەش ئوممەتى حەزەرەتى مەممەد ﷺ. چونكە ئەم وەسفە - لە راستى دا - دروشمى ئەوانە.

لە بابى حەفتا و دووھەمى زەبووريشدا ئەم ئايەتە ھەيە، دەلئيت:

"لە دەرياوہ تا دەريا و، لە رووبارە كانەوہ تا ئەوپەرى زەوى، مولكى "ئەو" دەييت و، لە يەمەن و دوورگە كانەوہ ديارى بۇ ديت و، پادشايان ملكە چى دەبن و شوينى دەكەون و، لە ھەموو كاتىكدا سلاواتى لەسەر دەدرين و، لە ھەموو رۆژنىكدا دوعاى بەرە كەتى بۇ دە كرئت و، لە مەدينەوہ رووناكى يە كانى ئەو دەدرەو شيتەوہ و، ھەتا ھەتايە ناوى ھەر دەميئيت و، پيش ئەوہى خۆر بەدى بەيئريت ناوى ئەو بووہ و، ھەتا خۆريش. ميئيت ناوى ئەو ھەر دەميئيت".

ئەم ئايەتە بە ئاشكرا وەسفى يىغەمبەر ﷺ دەكات. چونكە دوای حەزەرەتى داوود - دروودى خراى لەسەر بيت - جگە لە مەممەد يىغەمبەر ﷺ ئايا ھىچ يىغەمبەرىك ھاتووہ كە بانگەوازی ئايىنى ئاشكرا كرديت و، بە خۆرھەلات و خۆرئاوادا بلاوى كرديتەوہ و، پادشايانى ملكە چ كرديت كە باجى "جزية" ي بەدەنى و، پادشا و دەستەلاتدارە كان - بەوپەرى خۆشەويستى يەوہ - سەرى ملكە چى بۇ دابنەوين و، ھەرچى رۆژە لە پىنچە كى مرفايەتى يەوہ نزا و سلاواتى پىشكەش بكرئت و، رووناكى يە كانى لە مەدينەوہ بدرەو شيتەوہ.. ئايا جگە لە حەزەرەتى مەممەد ﷺ كەسى تر ھاتووہ و ھا بوويت؟

ئايەتى بيستەمى بابى چوار دەھەمى ئىنجىلى يۆحەننا (كە بۇ زمانى توركى وەر گىراوہ)، دەلئيت:

"لە پاش ئەمە، قسەى زۆرتان لە گەل ناكەم، چونكە سەرگورەى ئەم جىھانە ديت و، ھىچى ئەو لە مندا نى يە"^(۱).

دەستەواژەى: "سەرگورەى جىھان" برىتى يە لە "فەخرى عالەم"، كە يە كىكە لە ناوئىشانە بەناو بانگە كانى يىغەمبەر ﷺ.

ھەر و ھا ئايەتى حەوتەمى بابى شاز دەھەمى ئىنجىلى يۆحەننا دەلئيت:

(۱) ئەم ئايەتە لە ئىنجىلە كوردى بەر كاندا بەر ئايەتى "سى ھەم" دە كەونت نەك "بيستەم". دوابر گەى ئايەتە كەش لە چاپە كەى ۱۹۱۹ دەم جۆرە يە: "دە مندا ھىچى نى يە" بەلام لە چاپە كەى ۱۹۷۴ دەم جۆرە يە: "لە دزى من تانايى نى يە".

"من راستیتان پئی ده لیم: بۆ ئیوه باشت وایه که من برۆم. چونکه ئە گەر نه برۆم فاره قلیت (دلده ره وه که.. یاریده ده ره که)^(۱) نایهت بۆ لاتان".

جا ئایا دوای حه زره تی عیسا - دروودی له سه ر بیټ - جگه له حه زره تی محمهد ﷺ هیچ دلده ره وه یه کی تر هیه؟ خو ته نها هه ر ئه وه که مرۆفایه تی له حوکمی نه مان و له ناو چوونی هه میشه یی رزگار ده کات و، به مه ش دلدا نه وه به مرۆفایه تی ده به خشیټ و، هه ر ئه ویشه که "سه ر گه وه" و "مایه ی شانازی" ی هه موو جیهان و بوونه وه ران بیټ.

ئایه تی هه شته می بابی شازده هه می هه مان ئینجیلی یۆحه ننا، ده لیت:

"کاتی که ئه و دیت، له سه ر گوناوه و، چاکه و، دادوهری، سه رزه نشتی جیهان ده کات".

ئایا کئی یه جگه له حه زره تی محمهد پیغمبه ر ﷺ که خراپه و گوناھی جیهانی گۆرپوه و به ره و چاکه ی بر دوون و، خه لکی له گوناوه و تاوانکاری و بت په رستی ده ر باز کردووه و، بناغه ی سیاسهت و دادوهریی له دنیا دا گۆرپوه و، هی باشتی بۆ داناو؟ کئی هیه جگه له و؟

ئایه تی یازده هه می بابی شازده ش له ئینجیلی یۆحه ننادا، ده لیت:

"کاتی هاتی سه ر گه وه ی جیهان هاتوه".

یان ده لیت:

"... وه له سه ر حوکم (دادوهری) چونکه سه ر گه وه ی ئه م جیهانه حوکمه رانه".

که واته ده یی مه به ست له "سه ر گه وه ی جیهان"^(۲)، سه ر داری مرۆفایه تی: حه زره تی محمهد بیټ ﷺ.

ئایه تی سیازده هه می بابی دووه می^(۳) ئینجیلی یۆحه ننا، ده لیت:

"کاتی که ئه و "گیانی راستی" یه دیت، بۆ هه موو راستی یه ک رینمایه تان ده کات. چونکه له خو یه وه نادوینت، به لکو هه ر چی یه ک ده بیستیټ پیتان ده لیت و، هه والی ئه و شتانه شتان پئی راده گه یه نیت که له داها توودا ده بن و روو ده دن".

(۱) وشه ی (فاره قلیت) که له چاپه که ی موسل سالی ۱۸۷۶ زدا هه به، له هه ندی چاپ و وه ر گئیپرای ئینجیلدا به (دلده ره وه) و، له هه ندیکی تریشدا به (یاریده ده ره) نوو سراوه.

(۲) به لئی تابلیتی گه وره یه. چونکه واماوه ی هه زار و سئسه د ساله له هه موو سه رده میکی ئه م ماوه یه دا سئسه د و په نجا ملیۆن کسه س به و په ری گوی پرایه لی و خو شه ویستی یه وه شوینی ده که ون و، ملکه چی فه رمانه کانی ده بن و، هه موو رۆژیک به سلولنی کردنی، په یمانی له گه ل نوئی ده که نه وه. (دانه ر)

(۳) ئه م ئایه ته له ئینجیله کوردی یه کان دا به ر ئایه تی سیازده ی بابی شازده هه می ئینجیلی یۆحه ننا ده که وینت.

ئەم ئايەتە بە روونی لە بارەى پيغەمبەرەو   دەدویت، چونکە ئایا کى بە جگە لەو کە هەموو خەلکی بۆ "راستی" بانگ کردییت و جگە لە "سرووش" ی خوای گەورە هیچی تر نەئیت و، هەرچی حەزەرەتى جوهریل - دروودی لەسەر بیٔ - پى بلت ئەویش رايگەیه نیت و، هەوالتى رووداوه کانی دواړۆژ و قیامەتى بە دریزی رايگەیانديت؟

باشان لە "صوحوف" ی پيغەمبەراندا، چەند ناویکی پيغەمبەر   هاتوو، کە بە زمانى سورىانی و عیبری واتای: "محمد" و "أحمد" و "المختار" و "مصطفى" دەگەیهنن.

ئەو تالە صوحوفى حەزەرەتى شووعەیدا - دروودی لەسەر بیٔ - وشەى "موشەفەح" بە واتای: "محمد" و.. لە تەوراتیشدا "مونه حەمنا" بە هەمان واتا هاتوو و.. لە زەبووردا وشەى: "حمیاطا" واتە: "پيغەمبەرى حەرەم" هەبە، هەر وەها "المختار" یشى تیدا بە.. لە تەوراتدا "الحاتم" و "الخاتم" و.. "مقیم السنە" ش لە تەورات و زەبووردا و.. "مازمار" لە صوحوفى ئیبراھیم و تەوراتدا و.. "ئوحەید" لە تەوراتدا هەبە.

پيغەمبەر   فەرموویەتى: "اسمي في القرآن محمد وفي الإنجيل أحمد وفي التوراة أحميد. وإنما سميت أحميد لأني أحميد عن أمي نار جهنم"^(۱).

هەر وەها لەو ناوانەى پيغەمبەر   کە لە "ئینجیل" دا هاتوو: "صاحب القضيبي والهراوة" یە. گومانیشى تیدا نى بە کە پيغەمبەر   بە بۆنەى (جیهادى خۆى و جیهادى نەتووە کە یەو) گەورەى نىوان هەموو پيغەمبەرانە.

هەر وەها یە کىكى تر لەو ناوانە بریتى یە لە: "صاحب التاج". خو ئەم سیفەتە تايبەتە تەنها بە پيغەمبەرەو  ، چونکە تەنها عەرەبە کانتن کە لە ناو هەموو نەتووە کانی تردا بە مێزەر و عەگال بە ناو بانگ بن. دیارە تاج و مێزەریش بەك واتایان هەبە. کەواتە ئەو خاوەن تاجەى ئینجیل ناوى بردوو، جگە لە پيغەمبەر   کەسى تر نى یە.

هەر وەها لە "ئینجیل" دا ناوى (بارەقلیت) یان (فارەقلیت) هاتوو. واتاکە شى - وەك لە تەفسیری "ئینجیل" دا نووسراوە - بریتى یە لە: جیاکەرەو ەى حەق لە ناحەق. کە ناوى ئەو پيغەمبەرە یە   خەلکی بۆ لای "حەق" بانگ دەکات. حەزەرەتى عیسا ش لە

(۱) بروانە: (الأوتار المحمدية من المواهب اللدنية) ص ۱۴۳ واتە: من ناوم لە قورئاندا "محمد" و لە ئینجیلدا "ئەحمەد" و لە تەوراتدا "ئوحەید" ە. بۆیە (ئوحەید) یشم ناو نراو ە چونکە ئاگرى دۆزەخ لە ئوممەتە کەم دوور دەخەمو ە.

"ئىنجىل" دا فەر موويه تى: "من دەر پۆم تاكو سەر گورەى جيهان بىت". ئايا لە دوای حەزرەتى عيسا - دروودى لە سەر بىت - جگە لە حەزرەتى محمد ﷺ كەسى تر هاتووە كە سەر گورەى جيهانى كرديت و حەق و ناحەقى لە يەك جيا كرديتەو و خەلكى بۆ رېنى خيّر و چا كە رېنمايى كرديت؟ واتە حەزرەتى عيسا - دروودى لە سەر بىت - هەميشە مژدەى هاتنى پىغەمبەرىكى داوە كە لە دوای خۆى دىت و، ئىتر پىوست بەم نامىنىت و، ئەم تەنھا پىشە كىي هاتنى ئەوە.

وهك قورئان ئەمە بە پرونى دەر دەر پىت كە دە فەر موئ:

﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِيهِ مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ﴾ (الصف: ٦).

بەئى، زۆر جار حەزرەتى عيسا - دروودى لە سەر بىت - مژدەى بە ئومەتە كەى دەدا كە و سەر گورەى جيهان^(١) دىت و، بە چەند ناوئىكى سوريانى و عىبرى ناوى دەهينا. زانا ليكۆلەرە كانيش ئەو ناوانە بە واتاى: "ئەحمەد، محمد، جيا كەرەوەى حەق لە ناحەق" ليك دەدەنەو.

پرسيار:

بۆچى حەزرەتى عيسا - دروودى لە سەر بىت - لە هەموو پىغەمبەرانى تر زياتر مژدەى هاتنى پىغەمبەرى داوە، بەلام پىغەمبەرانى تر تەنھا هەوالتى هاتنى ئەويان داوە؟

وعلام:

چونكە پىغەمبەرى بەرپىزمان ﷺ حەزرەتى عيساى لە بەدرۆ خستەوەى جوولە كە كان و ئەو وتە نشياوانەى بە دەمىو هەليان دەبەست، رزگار كرد. هەر وهك ئايىنە كەشى لە دەستكارى كردنە ناشيرين و نارەواكانى ئەوان پاراست. ئەمە سەرەراى ئەوەى كە پىغەمبەر ﷺ شەرىعەتىكى لىبور دەى هينا، لە برىي ئەو شەرىعەتەى كە نەوەى ئيسرايىلى ماندوو كر دبوو، ئەو نەوەى ئيسرايىلەى كە ئيمانيان بە حەزرەتى عيسا

(١) گەشتيارى بەناوبانگى تورك: "ئەوليا چەلەبى" لە گۆزىستانى "شەمون الصفا" دا ئىنجىلئىكى ديوە كە لە پىستى ئاسكدا نووسراو تەو، ئەم ئايەتەى تىدا بوو: (ئىتون) مندا ليك لەدايك دەبىت (نازەريون) لە نەوەى ئيسرايم (بروفتون) دەبىتە پىغەمبەر (لوغسلين) درۆزن نى بە (بنت ئەفزولات) لە مەككە لەدايك دەبىت (كە كالوشير) چا كە و رېنمايى بۆ خەلك دەهينىت (تونومين) ناوى پىروزي (مواميت) (*) ئەحمەد، محمد دە (ئىسفيدوس) ئەوانەى لە گەلى دەبن و شوئى دە كەون (تا كرديس) بناغەى ئەم دنيايەن (بىست بىت) خۆيشى سەر گورەى ئەم جيهانەى. (دانەر)

(*) وشەى (مواميت) دەستكارى كراوى وشەى: (محمدە.ه. دانەر)

ندههينا. جاتم شهرعته بئى گهردهى پيغمبهر ﷺ پره له ئه حكام و تهاو كهرى شهرعته كى حهزرتى عيسايه - دروودى له سهر بيئت - ئيت لهم روانگه يه وه حهزرتى عيسا - دروودى له سهر بيئت - ئهو مژدانهى سه بارهت به هاتنى پيغمبهرمان ﷺ راگه ياندوووه.

* * *

بهم جووره بينيمان كه چون تهورات و ئينجيل و زه بوور و صورفى پيغمبهران - درووديان له سهر بيئت - بايه خيان به پيغمبهرى ئاخزره مان ﷺ داوه. ئه وهش بزانه كه ئيمه لي ره دا چه ند نمونه يه كى كه ممان باس كرد له نيوانى چه ندين ئايه تى زورى تر دا كه له م باره يه وه هن. بويه به مهندهش وازمان هينا، چونكه ئهو ئايهت و وه سفانهى هينامان، سه روزيادن بو چه سپاندى ئه وهى كه پيغمبهرى ئاخزره مان جگه له حهزرتى "محمد" ﷺ كه سى تر نيه.

به شى دووههم

به شى دووهمى ئيرهاص و به لگه كانى پيغمبهرى پيغمبهر ﷺ برىتى به له هه والدانى كاهينان و ئه وليا و خواناسانى سه رده مى "فه ترهت" (واته: سه رده مى پيش پيغمبهرى پيغمبهر ﷺ) له بارهى هاتنى پيغمبهره وه ﷺ. ئه وه بوو هه موو ئه وانه، به ئاشكرا و له بهر چاوى خه لكدئا هه والتى هاتنى پيغمبهرى پيغمبهر ﷺ راگه ياندوووه. ئه م هه والدانه شيان له شيعره كانياندا بو به جئ هيشتووين. هه تا بيشلئى ئه م هه والانه زورن، به لام ئيمه لي ره دا ئه وانه يان باس ده كه ين كه به ناوبانگ و بلاون و، له لاي پياوانى "سهرهت" و "ميژوو" باوه پين كراون^(۱). (يه كه م): ئه وه يه كه شا توبيه ع - كه يه كئيه كه له پادشاكانى يه مهن - له بارهى وه سفى پيغمبهره وه ﷺ له كئيه كو نه كاندا ديويه تى و، ئيمانى پين هيناوه و، له شيعرى كندا ئه ميه راگه ياندوووه، كه ده ليئت:

(۱) ئه وهى جئى سه رنجه لي ره دا ئه وه يه كه ماموستا نوورسى ئه م نمونانهى ئيرهى له كئيه كانى سهرهت و ميژوو وه رگرتوووه كه له كئيه كانى فه رموده، وه كه ئه وهى له ئامازه كانى پيشوودا له وان نه قلى ده كرد. ئه ممش له بهر ئه وه يه كه فه رموده له سه رچاوهى فه رموده و ميژووش له سه رچاوهى ميژوو وه رده گيرت.

شهدتُ على أحمدَ آتَه رسولٌ من الله باري النسم
فلو مُدَّ عمري إلى عمره لكنتُ وزيراً له وابنَ عم
واته وه كو حه زه تي عه لی ده بوو بؤ پیغه مبه ر علیه السلام.

(دوو هه م): قوسسی کورپی ساعیده ی ئه یادی، که به ره وانپیترینی وتار خوینه
عه ره به کان و یه کتا په رست به ناو بانگه، له پیش ئیسلامدا به م بهیتانه ی خواره وه هه والی
پیغه مبه ری تی حه زه تی را گه یاندوو ه:

أرسلَ فینا أحمدَ خیرُ نبیِّ قد بُعث
صلیَ علیه اللهُ ما عَجَّ له ركبٌ وحث

(سئ هه م): که عبی کوری لوئه ی - که یه کیکه له باپیرانی پیغه مبه ر علیه السلام له باره ی
پیغه مبه ری تی حه زه تی محه مده وه علیه السلام تم بهیته ی ئیلهام کراوه:

على غفلةٍ يأتي النبيَّ محمدٌ فيُخبرُ أخباراً صدوقاً خبيرها

(چواره م): بریتی به له وه ی که (سه یفی کورپی ذی یه زه ن) ی پادشای یه مه ن له کتیبه
پیشوو ه کاندا وه سفی پیغه مبه ری علیه السلام دیوه و، ئیمانی بین هیئاوه و موشتاقی بووه. کاتی که
باپیری پیغه مبه ر علیه السلام له گه ل کاروانی قوره یشدا بؤ یه مه ن رۆشتن، تم پادشایه (سه یفی
کورپی ذی یه زه ن) پی وتن: "إذا وُلدَ بتهامة ولد بين كتفيه شامة كانت له الإمامة،
وإنك يا عبدالمطلب لجدُّه"^(۱)!

(پینجه م): که یه که م جار "وه حی" (واته: سرووش) بؤ پیغه مبه ر علیه السلام هات، ترس و
سامی لی نیست. خه دیجه ی خیزانی - خوی لی رازی بی - بردی بؤ لای "وه ره قه ی
کورپی نه وفه ل" ی ئاموزای خو ی و پی وت: ئاموزا! گوئی له برازا که ت رابگره.
وه ره قه ش به پیغه مبه ری علیه السلام وت: برازام! چیت دیوه؟ پیغه مبه ر علیه السلام چیی دیبوو بؤ ی
گیرایه وه. وه ره قه ش وتی: تمه ئه و یاسایه به که خوا بؤ مووسای نارد. خۆزگا ئه و کاته ی
که قه ومه که ت ده رت ده که ن، مرؤقیکی به گور و زیندوو بوومایه^(۲).

یه کیک له وه قسانه ی که وه ره قه کردی، ئه وه بوو وتی: "بشرٌ يا محمد! إني أشهد أنك
أنت النبيُّ المنتظر وبشرٌ بك عيسى"^(۳).

(۱) واته: هه رکات له توها مه دا (واته: له حیجازدا) منالیک له دایک بوو که له نیوان هه ردوو شانیدا
نیشانه کی پیوه بوو، ئه و پیشه وایه تی بؤ ئه و ده بیست، تۆیش ئه ی "عه بدلو ته لیب!" باپیری ئه ویت.

(۲) صحیح، رواه الإمام أحمد.

(۳) واته: محه مده! مرده بین، من شابه تی ده دم که تۆ ئه و پیغه مبه ره ی چاره روان ده کریت و عیسا ش مرده ی
هاتی تۆی داوه.

خهونیکي ترسناکی بینی، لهو خهونه دا په بخره کانی هر چوارده هه یوانی کۆشکه که ی بینی شه قوپه ق بوون و کهوتنه خواره وه! که ئه مه ی دی، زانایه کی به ناوی: "مویزان" بۆ لای (سه تیج) نارد تا کو حکمه تی ئه م خه ونه ی لئ پیر سیټ، ئه ویش وه لامیکي به م و اتایه بۆ نارد که: "چوارده پادشایان حوکم ده کات و، پاشان ده ولت و ده سته لاتداریتان نامینیت و، یه کیڅ په یدا ده بیټ که ئاینیکي نوئ ئاشکرا ده کات و ده بیټه هؤی نه مانی ئاین و ده ولتتان" .. به م جۆره و به پروونی "سه تیج" هه والی هاتی پیغه مبه ری ئاخزره مانی ﷺ را گه یاند.

ههروه ها "سه وادی کورپی قاریبی دهوسی" و "خونافیر" و "ئه فعا" ی پادشایانی نهجران و "جیزلی کورپی جیزلی کیندی" و "ئین خه لسه" ی دهوسی و "فاتیمه ی کچی نوعمانی نه جاری" و کاهینه به ناوبانگه کانی تری هاوچه شنیان، هه ره همویان، هه والی هاتی پیغه مبه ری ئاخزره مانیان ﷺ را گه یاند ووه و، وتویانه که ئه و پیغه مبه ره حه زره تی محه مده ﷺ، ههروه ک کتیبه کانی سیره ت و میژوو به درێژی باسیان کردوه.

ههروه ها "سه عدی کورپی بنت کریم" که خزمی حه زره تی عوسمانه - خوا ی لئ رازی بیټ - به غه یب و له ربی کاهینی یه وه، هه والی پیغه مبه ریتی حه زره تی محه مده ی ﷺ بئ درابوو. ئه وه بوو له سه ره تای په یدا بوونی ئیسلامدا داوای له حه زره تی عوسمان کرد باوه رپی بئ به نیت و، پی وټ: "برۆ بۆ لای محه مده د و باوه رپی بئ به نیه". حه زره تی عوسمانیش ئیمانی هینا و، سه عدیش ئه مه ی له شیعریکدا تۆمار کرد و ده لیت:

هدی الله عثمان بقولي إلى السی بها رُشده والله یهدی إلى الحق^(۱)

* * *

"هاتیف" یش - که ده نگینکی به رزه و ده بیسترت و سه رچاوه که ی ناینرت - به وینه ی کاهینه کان هه والی هاتی پیغه مبه ری ﷺ را گه یاند ووه.

یه کیڅ له وانه ئه و ده نگه بوو که "ذیابی کورپی حاریت" له جینیی بیست و بوو به هؤی موسلمان بوونی خۆی و چهند که سانیکي تر، ده نگه کهش ئه مه بوو:

(۱) واته: به هؤی ئه وه ی که عوسمان به گوئی کردم، خوا رینمایي کرد بۆ ئه وه ی که قازانجی عوسمانی ئیدابه. دیاره هه ره خوا رینمایي خه لک بۆ سه ر بئ راستی ده کات.

يا ذياب! يا ذياب! اسمع العجب العجاب
 بُعث محمد بالكتاب يدعو بمكة فلا يُجاب^(۱)
 ههروهها ئهو دهنگهش كه "ئين قورپه‌ی غه‌ته‌فانی" بیستی، ده‌یوت:
 جاء الحق فسطع ودُمّر باطل فانقمع^(۲)
 ئەمەش بوو به‌هۆی ئیمان هینانی هه‌ندی كه‌س.
 كه‌واته مژده‌دانی كاهین و هاتیفه‌كان گه‌لنی به‌ناوبانگ و زۆرن.

* * *

هه‌روه‌ك ده‌نگی هه‌والدانی هاتنی پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ كاهین و هاتیفه‌كانه‌وه بیستراوه، به‌ هه‌مان جۆر له‌ناو بته‌كان و ئهو قوربانی‌یانه‌شه‌وه كه‌ بۆ بته‌كان سه‌رده‌بران، چه‌ند ده‌نگیك بیستراوه كه‌ ئه‌وانیش هه‌والی هاتنی پێغه‌مبه‌ریان ﷺ را‌گه‌یاندووه.
 یه‌ كێك له‌وانه ئه‌وه‌یه كه‌ بته‌ی هۆزی "مازین" هه‌والی پێغه‌مبه‌ریتیی پێغه‌مبه‌ری ﷺ داوه، چونكه‌ ئه‌م ده‌نگه‌ی له‌ناووه له‌ دهر‌چووه:

هذا النبي المرسل جاء بالحق المنزل^(۳)

هه‌روه‌ها هۆی موسلمان بوونی "عه‌یاسی كوری میرداس" ئه‌م رووداوه به‌ناوبانگه‌یه ده‌گێر‌نه‌وه: عه‌یاس بته‌ی هه‌بوو ناوی "ضمیمار" بوو، ئه‌م بته‌ پوژێك وتی:
 أودی ضمّارٌ و كان يُعبد قبل البیان من النبي محمد^(۴)

حه‌زرتی عومه‌ر - خوای له‌ی رازی بیته - پێش موسلمان بوونی گوتی له‌ گوێره‌كه‌یه‌ك بوو، پیاویك ده‌یویست له‌ نزیکه‌ی بته‌كه‌وه سه‌ری به‌ریت و بیکات به‌ قوربانی بۆ ئه‌و بته، گوتی له‌ی بوو ئه‌و گوێره‌كه‌یه ده‌یوت: "یا آل الذبیح! أمرٌ نجیح، رجلٌ فصیح، یقول: لا إله إلا الله"^(۵).

چه‌ند رووداویکی تری زۆر و هاوچه‌شنی ئه‌مانه‌ی هینامانن، له‌ کتیبه‌ باوه‌ڕپێ کراوه‌کانی سیره‌ت و میژوودا باس کراون.

(۱) واته: ذیاب ذیاب! شتی سه‌یر بیسته! محمد ﷺ به‌ کتیبه‌وه نیراوه و کراوه به‌ پێغه‌مبه‌ر، واله مه‌که‌ده‌دا خه‌لك بۆ تاینه‌كه‌ی بانگ ده‌كات، به‌لام ئه‌وان به‌ده‌م بانگه‌وازه‌كه‌یه‌وه نارۆن.

(۲) واته: حه‌ق هات و دره‌وشایه‌وه، ناحه‌قیش سه‌رکوت و ده‌مکوت کرا.

(۳) واته: ئه‌و پێغه‌مبه‌ری كه‌ ره‌وانه‌ کراوه، حه‌قی نازل کراوی له‌گه‌ل خۆی دا هیناوه.

(۴) واته: "ضمیمار" نیاچوو، هه‌رچه‌ند زووتر پێش روونکردنه‌وه‌کانی محمد پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌په‌رسترا!

(۵) واته: ئه‌ی خاره‌نی ئه‌م قوربانی‌یه! کارینه‌کی سه‌رکه‌وتوو رووی داوه، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه كه‌ مرۆفیکه‌ی زمانپاراو ده‌ئیت: "لا إله إلا الله".

ههروهك كاهينان و خواناسان و هاتيف و تهنانت بته كان و ئهو قوربانى يانهش كه پيشكه شيان كراون، هه والى پيغمبه ريتى پيغمبه ريان ﷺ را گه ياندوو و، هه ربهك لهو رووداوانهش بووه بههوى موسلمان بوونى هه ندى كهس. هه ربهو جو رهش هه ندى بهرد و كىلى سه رگور به خه تى كون دهسته واژهى: "محمد مصلح امين"ى له سه ر دوزراوه ته وه و، ئه مهش بووه بههوى باوه رهينانى به شيكى خه لك.

به لئى: دهسته واژهى: "محمد مصلح امين" ته نها شايانى پيغمبه ره ﷺ. چونكه سيفه تى سولت حكارى و ئه مينى هى ئه وه، جگه له وهى كه پيش پيغمبه ره ﷺ چه ند كه سيكى كه م نه ييت، كهس ناوى (محمد) نه بووه، ئه وانهش شايانى ئه م ناو و سيفه تى نين.

به شى سى هه م

به شى سى هه م له "ئيرهاص" ه كان ئه و نيشانه و رووداوانه ن كه له كاتى له داىكبورونى پيغمبه ردا ﷺ ده ر كه و توون. چونكه هه ربهك لهو رووداوانه نى كه روودانيان په يو ه ندى به له داىكبورونى پيغمبه ره وه ﷺ هه به يان پيش پيغمبه ريتى روويان داوه، به به كيك له موعجيزه كانى پيغمبه ره ﷺ داده نرين. ئه مانهش گه لئى زورن. به لام ئيمه لي ره دا چه ند ئه و نه به كى به ناوبانگيان باس ده كه ين، له وانه نى كه له لاي زانايانى فه رموده به (صه ح) چه سپاون و، وه ريانگر توون.

(به كه م): ئه وه به كه داىكى پيغمبه ره ﷺ ديويه تى^(۱) كه برى تى به له رووناكى بهك له گه ل له داىكبورونى پيغمبه ردا ﷺ بينراوه. ئه مهش جگه له داىكى پيغمبه ره ﷺ، داىكى عوسمانى كورپى عاص و داىكى عه به و پر ه حمانى كورپى عه و فيش - كه له شه وى له داىكبورونى پيغمبه ردا ﷺ له لاي داىكى پيغمبه ره ﷺ بوون - ديويانه و وتويانه: "له كاتى له داىكبورونى دا رووناكى به كمان دى نيوان خو ره لآت و خو رئاواى گر ته وه". (دووه م): تيكشكان و به ده ما كه وتنى زور به نى ئه و بتانه به كه له كه عه دا بوون.

(سى هه م): جوولانى هه يوانى كيسرايه له جيگاي خو نى دا و، دا كه وتنى هه ر چوارده په نجره كانيه تى.

(چوارده م): برى تى به له روچوونى ده ر يا چه نى "ساوه" له و شه وه دا، ئه و ده ر يا چه به نى كه ده په ر ستر، هه ره وه ها كوژانه وه نى "ئاگرى فارس" كه تا ئه و شه وه هه زار سال بوو

(۱) صحيح، رواه أحمد والبيهقي وجماعة، وصححه ابن حبان والمحاكم.

نه كوژابووه^(۱). چونكه هميشه له "ئىسته خراباد" دايانده گيرساند و مهجوسه كان ده يانپه رست.

ئهم چوار رووداوو ئاماژهن بۆ ئه وهى كه رۆژنىك دىت ئه و تازه له داىكبووو بته رستى ناهىلىت و، دهسته لاتی فارسه كان له ناو ده بات و، په رستن و ريزلىنانى شتىك كه خواى گه و ره روخسته تى له سه رى نه يىت، حه رام ده كات.

(پىنجهم): برىتى به له به سه رها تى فيله كه. هه ر چه ند ئهم به سه رها ته له به سه رها ته كانى شه وى له داىكبووونى پىغهمبه ر ﷺ نى به، به لام له نزيكى له داىكبوووندا رووى داوه، كه وا ته به كى كه له ئىرها سه كان و، قورئانى پىرۆز به ئايه تى: ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ﴾ (الفيل: ۱) تا كۆتايى سووره ته كه، روونى كردوو ته وه.

كورتى به سه رها ته كهش به م جوړه بووه:

شا ئه بره هه ي حه به شى ويستى كه عبه برووخىنىت و، فيلىكى گه و ره شى به ناوى "مه حوود" هه پىش ئه و سوپايه خستبوو كه بۆ ئهم مه به سه خستبوويه رى. ئنجا كاتى فيله كه گه يشته نزيكى مه ككه، چوار په لى به زه وى دا رۆ چوو و، هه ر چه ند هه و لى ان له گه ل دا، بن سوود بوو نه يتوانى به ره و پىش به روا ت. كه هىچ چاره به كى ان نه ما، گه رانه وه. به لام بالنده ي "ئه بايىل" نه يان هىشت ئه و سوپايه به ساغى بگه رى ته وه، ئه وه بوو به به ردى سوآله ت به رده باران و زه لى لى ان كردن و، به م جوړه تىكشكان و رسوايى به سه ره، شكستى ان هى نا.

ئهم به سه رها ته له كئىبه كانى ميژوودا زۆر به ناوبانگه و، به كى كه له نى شان ه كانى پىغهمبه رى پىغهمبه ر ﷺ. چونكه هۆزه كه ي و خۆشترى ن جىگا به لايه وه كه كه عبه به، به جوړىكى سه ير و له عاده ت به ده ر، له كا و لكارى ئه بره هه رزگارى بوو.

(شه شه م): برىتى به له سه يبه ر كردنى هه و ر بۆ پىغهمبه ر ﷺ له سه فه ره كانى دا.

ده گىر نه وه كه حه لى مه ي سه عدى به ي (دايه نى) كاتى پىغهمبه رى ﷺ به منالى له لا بوو، چاوى به په له هه و رىك كه و ت سه يبه رى بۆ پىغهمبه ر ﷺ ده كرد^(۲). ميژده كه شى كه ئه مه ي دى، خه لكى ترى شى لى ئاگا دار كرده وه و، ئىتر ئه مه بوو به روودا وىكى زانراوى به ناو يانگ.

(۱) نه باره ي ئه مه ي كه له (سه نه م) و (چواره م) دا باس كرا، موحه قىقى (الموضوعات الصغرى) ده لىت: (لىس بصحىح) ..

(۲) رواه الواقدي وابن عساکر وابن سعد في تاريخه عن ابن عباس.

هه روها کاتنی که پیغمبر ﷺ له ته مه نی دوا زده سالی دا له گه ل مامی پړوشت بۆ شام، بو حه رای ربه ن په له هه وړیکي به سه ر ئاستی سه ری پیغمبر هوه ﷺ دی و پیشانی که سانی تریشی دا^(۱).

له رپوایه تیکدا ده ئیت: کاتنی پیغمبر ﷺ له سه فه ره که ی شام گه راپه وه، خه دیکه و ژنانی ده ورو به ری دوو مه لائیکه تیان دی که وه ک په له هه وور سیبه ریان بۆ ده کرد. خه دیکه که ته مه ی دی، بۆ مه سه ره ی غولامی خو ی باس کرد (که له سه فه ره که دا ها وړتی پیغمبر ﷺ بو) مه سه ره ش به خه دیکه ی را گه یاند که ئه و په له هه وره ی ئه و دیویه تی، ئه میش به سه ر پیغمبر هوه ﷺ دیویه تی له و کاته وه به یه که وه بۆ سه فه ره له مال ده رچوون^(۲).

(حه و ته م): به نه قلی سه حیح چه سپاوه که پیغمبر ﷺ له سه فه ریکي ینش پیغمبر ی دا، لای دایه ژیر سیبه ری دره ختیکي وشک، یه کسه ر ده ورو به ری سه وز بو، دره خته که ش گه شه ی کرد و، لق و په له کانی به سه ری دا شو ر بو ونه وه^(۳).

(هه شته م): پیغمبر ﷺ که به منالی له مالی ئه بوو تالیبی مامی دا بوو، هه ر کات له گه ل مامی و خا و خیزانه که ی مامی دا خوار دنی بخوار دایه، خا و خیزان هه موویان تیر ده بوون، به لام ته گه ر پیغمبر ﷺ ئاماده ی خوار دنه که نه بوایه، تیریان نه ده خوار د^(۴).
ئمه روودا ویکي سه حیح و به ناوبانگه.

"ئوم ئه یه نی" دایه ن و کۆیله ی ئازاد کراوی پیغمبر ﷺ و توویه تی: "هیچ کاتنی نه مدیوه پیغمبر ﷺ له ده ست بر سیتی و تینویتی سکا لا بکات، چ به بچوو کی، چ به گه ره بی"^(۵).

(نۆهه م): بریتی یه له و پیت و به ره که ته ی که وته ناو مه رو مالات و حو شتره کانی حه لیمه ی شیر ده ریه وه، به پیچه وانه ی که سانی تری ئه و تیره و ناو چه یه، ئه مه ش روودا ویکي به ناوبانگه و هیچ گو مانیک له راستی روودانی دا نی یه^(۶).

(۱) صحیح، رواه الترمذی.

(۲) نسیم الریاض ۳/۳۱۸.

(۳) نسیم الریاض ۳/۳۱۸، الشفا ۱/۳۶۸.

(۴) رواه ابن سعد وغیره. بروانه: نسیم الریاض ۳/۳۱۵.

(۵) أخرجه ابن سعد في الطبقات ۱/۱۶۸ والخفاجي في نسیم الریاض ۳/۳۱۵.

(۶) نسیم الریاض ۳/۳۱۳.

بهلني، ٺهو كه سهي كه له جيھاني مەعنادا دەبیت به سەرگه‌وره‌ی جيھان^(۱).. ٺهو كه سهي كه پوخساری مەعنه‌ویی جيھان ده گزړپت و دنيا ده كات به كیلگه‌ی دواړوژ و.. پایه‌ی بهرز و پله‌ی به‌نرخ‌ی بوونه‌وهران دهرده‌خات و راپیده‌گه‌یه‌نیت.. ٺهو كه سهي كه جیننی و ٺاده‌میزاد بۆرپی راست و به‌خته‌وهری پرتمایي ده كات.. ٺهو كه سهي كه حیکمه‌تی به‌دیھینان و مه‌ته‌لی سەر سوورپه‌ینه‌ری جيھان شیتەل ده كات.. ٺهو كه سهي كه ٺامانجه‌كاني پەروردگاری هه‌موو جيھانان ده‌زانیټ و كه‌سانی تریشیان لسی شارەزاده كات.. ٺهو كه سهي كه به‌دیھینه‌ری مه‌زن ده‌ناسیت و به‌خه‌لكیشی ده‌ناسینیت..

ٺهو كه سهي به‌م جۆره‌ بیت، ده‌بی هه‌موو شتیك و هه‌موو جۆرئك و هه‌موو تیره‌یه‌کی بوونه‌وهران، له تاسه‌ی هاتنی دا بن و.. به‌وپه‌ری گه‌رمی چاوه‌روانی بن و.. خۆیان بۆ پیشوازی لیکردنی ٺاماده بکه‌ن.. به‌لكو هه‌ریه‌ك له‌وانه، گه‌ر به‌دیھینه‌ره‌كه‌ی ٺاگاداری بکاته‌وه، مژده‌ی هاتنی ٺه‌و پیغه‌مبه‌ره ﷺ به‌غهری خۆی ده‌دات. وه‌ك له ٺاماژه و ٺوونه‌كاني پیشوو‌وه‌ه بۆمان دهر كه‌وت كه هه‌ریه‌كه‌ له جۆره‌كاني بوونه‌وهران به‌ چه‌شنيك موعجیزه‌ی خۆی پیشان دا وه‌ك بلنی به‌خیر هاتنی ده كات و، به‌ زمانی حالی ٺه‌و موعجیزه‌یه‌ی ده‌لیت: "ٺه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا! تۆ له‌م بانگه‌وازه‌تدا راست ده‌كه‌یت".

ٺاماژه‌ی حه‌فده‌هه‌م

گه‌وره‌ترین موعجیزه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ دوا‌ی موعجیزه‌ی قورئانی پیرۆز، بریتی‌یه‌ له پیغه‌مبه‌ر ﷺ خۆی! واته بریتی‌یه‌ له‌ خو‌و و په‌وشته‌ به‌رزه‌كاني.

(۱) ٺه‌و كه سه‌ی "لولاك.. لولاك"ی له‌ باره‌وه‌ وتراوه، له راستی‌دا سەرگه‌وره‌یه‌کی گه‌لسی مه‌زنه. چونكه‌ وا هه‌زار و سنی سه‌د و په‌نجا سالة ده‌سته‌لاتی ٺه‌و كه سه‌ به‌رده‌وامه‌ و، له هه‌موو سه‌رده‌میکدا زیاتر له‌ سنی سه‌د و په‌نجا ملیۆن كەس شوینی ده‌كه‌ون و، به‌سه‌ر نیوه‌ی به‌شه‌ ٺاوه‌دانه‌كه‌ی سەر گۆی زه‌وی‌دا ٺالای خۆی هه‌لكردوه‌ و، شوینكه‌وتوانی ٺه‌و له هه‌موو پزۆنكدا، به‌ دروود و سه‌لام بۆ ناردنی، به‌وپه‌ری ملكه‌چی و گوێ‌رایه‌لی‌یه‌وه، په‌مانی له‌گه‌ل نۆی ده‌كه‌نوه‌ه و فرمانه‌كاني چینی به‌جی ده‌كه‌ن^(*). (دانەر)

(*) له‌سه‌ر "لولاك.. لولاك" زانایان زۆریان وتوه‌ه، چ له‌ باره‌ی سه‌نه‌ده‌وه‌ و چ له‌ باره‌ی واتا‌كه‌یه‌وه. له هه‌مووی جوانتر و ته‌كه‌ی (علي القاري) به‌له‌ شەرحی "الشفاء"دا، كه ده‌لیت: "هه‌رچه‌ند له‌ سه‌نه‌ددا لاوازه، به‌لام واتا‌كه‌ی راسته". ب‌روانه: "شرح الشفاء لعلی القاري ٦/١.. بۆزانیی ٺه‌وه‌ش كه‌ ٺه‌م و ته‌به‌ واتا‌كه‌ی راسته و خوا‌ی گه‌وره‌ له‌به‌ر پیغه‌مبه‌ر ﷺ گه‌ردوونی دروست کردوه‌ه، ب‌روانه: (الفتاوی لابن تیمیة ج ١١/٩٦ - ٩٨ مجلد التصوف). (وه‌ر گێب - له‌ چاپه‌ عه‌ره‌یه‌ی كه‌ی ٺه‌م په‌یامه‌وه، ص ١٥١).

هه موو دۆستان و دوژمنان به يه كدهنگ قسه يان له سهر ئه وه يه كانگير بووه كه پيغه مبهه ﷺ له هه موو كه سيك پايه به رزتر و گه وره تر و ره وشتي جوانتره. ته نانهت ئيمامي عه لى - خواي لى پازى بيت - كه پاله وانى "نازيه تى" يه، ده فهر موى: "هه ركات له جه ننگدا بكه وتينا يه ته ته ننگانه وه و له تاوا چاومان سوور هه لبگه پرايه، په نامان به پيغه مبهه ﷺ ده برد و خزمان به وه ده پاراست! جا هه روهك له "نازيه تى" دا وه ها بووه، له هه موو ره وشتيكى ترى باشدا هه ره بوو جوژه له چله پۆپه يه كدا بووه كه جگه له وه كه سى ترى پى ناگات.

ئهو كه سهى كه ده يه ويته به دريژى له م موعجيزه يه ناگدار بيت، با سه يرى كتيبي: "الشفا في حقوق المصطفى" ي "قاضي عه ياضى مه غريبي" بكات. چونكه تابليتى به ريكوينيكي و باشى باسى كردووه و به دوور و دريژى چه سپاندوو يه تى.

* * *

پاشان "شه ريعه تى ئيسلام" كه هيج شه ريعه تيكي تر وهك ئهو نه بووه و نا بيت، موعجيزه يه كى گه وه ي پيغه مبهه رى خۆشه ويسته ﷺ كه دۆستان و دوژمنان گومان يان له مه دا نى يه و قسه يان له سهر ئه مه يه كى گرتووه.

ئهو كه سهى ده يه ويته به دريژى و روونى له م موعجيزه يه ناگدار بيت، ره وانى ده كه ين بۆ لاى هه موو ئهو په يامانه ي نوو سيومان كه برت يين له "۳۳" وته و "۳۳" مه كتوب و "۳۱" بريسكه و "۱۳" تيشك.

* * *

ئنجما موعجيزه گه وه كه ي، كه موعجيزه ي "له ت كردنى مانگ" ه و به چه ندين ريوايه تى موته واتير ريوايه ت كراوه و موعجيزه يه كى هينده چه سپاوه كه هيج گومان يك توخنى ناكه ويته، ئه م موعجيزه يه به شيوه يه كى موته واتير و له چه ندين ريگاوه ريوايه ت كراوه، وهك له ريگاي: (ئيبن مه سعوود و ئيبن عه بياس و ئيبن عومه ر و ئيمامي عه لى و ئه نه س و حوزه يفه) و زور يكي تر له ها وه له به ريزه كانى پيغه مبهه ﷺ.

ئه مه سه ره راي ئه وه ي كه قورئانى پيرو ز، ئه م موعجيزه يه ي راگه ياندووه و پشتى ئه و ريوايه تانه ي گرتووه و، ئه مه شى له ئايه تى: ﴿اَقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ﴾ دا راگه ياندووه. ته نانهت كافر ه كانى قوره يش، كه تابليتى له عينا دى و سه ره ختى دا بوون، كه ئه م موعجيزه يه يان بينى، نه يانتوانى ئينكار يى بكه ن و، خۆيان به وه ده رباز كرد كه

وتیان: "ئەمە سیحره"! واتە روودانی "لەت بوونی مانگ" رووداویکی ئەوەندە بێ گومان و چەسپاوه، کە تەنانت کافره کانیش دانیان پێدا ناوه و، بەوه خۆیان لێ دەریاز کردووه کە بە "سیحر" لە قەڵەمیان داوه!

بۆ ئەمە، خوێنەری بەرپز رهوانەیی پەيامی: "لەت بوونی مانگ" دە کەین کە پاشکۆی پەيامی "میراج" ه و، (لە پاشکۆی ئەم پەيامی موعجیزاتە شادا دانراوه).

* * *

پاشان پێغەمبەر ﷺ هەر وهك موعجیزه ی "لەت کردنی مانگ" ی پێشانی سەر نشینیانی زهوی دا، بە هەمان جۆر موعجیزه ی گهوره ی "میراج" یشی پێشانی ئاسمان نشینان دا. بۆ ئەمەش خوێنەری بەرپز رهوانەیی پەيامی "میراج" دە کەین کە بریتی یە لە وتە ی "سی و یە کەم" و پەيامیکە راستی ئەو موعجیزه یە چەسپاندووه و بە روونی باسی کردووه. بەلام لێرەدا تەنها پێشە کەیی موعجیزه کە باس دە کەین، کە بریتی یە لە سەفەر کردنی پێغەمبەر ﷺ بۆ "بەیتولمقدیس" و، داوا کردنی قورەیش لە پێغەمبەر ﷺ، لە بەرە بەیانی میراجدا، کە وه سفی "بەیتولمقدیس" یان بۆ بکات. چونکە ئەوه ی لەم سەفەرەدا پرووی دا، ئەویش موعجیزه یە:

ئەوه بوو پێغەمبەر ﷺ بەرە بەیانی شهوی میراج هه والی ئەم سەفەرە ی راگە یاند، قورەیشی یە کان بە درۆیان خستوه و وتیان: ئە گەر راست دە کەیت کە پرۆشتوویت بۆ "بەیتولمقدیس" وه سفی دەرگا کان و دیواره کان و ئەحوالی "بەیتولمقدیس" مان بۆ بکە! پێغەمبەر ﷺ دەر موئ:

"فكرتُ كراباً ما كرتُ مثله قط، فرعه الله لي أنظر إليه"^(۱).

واتە: "بەیتولمقدیس" خرایه پێش چاوی و سەیری دە کرد و وه سفی دە کرد بۆیان. ئیتر قورەیش دلتیا بوون لە راستی هه والە کە ی. ئنجالییان پرسی: ئەو کاروانه ی کە لە رینگادا چاوت بێ کەوت کە ی دە گاتە بەر هه وه؟ فەر مووی: "پرۆژی چوار شەممە". لە چوار شەممەدا قورەیش چاوه روانی کاروانه کە بوون تا نزیک ی خۆر ئاوا، کە چی کاروانه کە

(۱) صحیح، رواه البخاري و مسلم والترمذي والنسائي. واتە: کەوتمە تەنگانە یە ک ی وه ها کە تا ئەو کاتە شتی وام بەسەر نەها تبوو. یە کسەر خوا وه ند خستی یە پێش چاوم، منیش سەیرم دە کرد.

نه گه یشت. پیغمبەر ﷺ له خوا پاراپهوه، نزا که ی گیرا بوو، ئەو رۆژه سهعاتیک له رۆژ زیاد کرا و خۆرئاوا بوون دواکهوت^(۱).

ئەو تا ده یینیت که گۆی زهوی بۆ ماوهی (یهک سهعات) له کاری خۆی رابوو ههستیت و تهسدیقی ههواله که ی پیغمبەر ﷺ بکات و، خۆری زه به لای حیش بییت به شایهت له سه ر راستیی ئه و. ئیتر ده بی ئه و که سه چهنده به ده بخت بیست که فهرمووده ی ئه م پیغمبهره ﷺ تهسدیق نه کات، له کاتی کدا که خۆر و زهوی تهسدیقی ده که ن. ههروه ها ده بی ئه وانه چهنده به خته وه ر بن، که شه ره فمه ندی به جیهینانی فرمانه کانی ئه و ن؟ سه رنج له مه بده و بلتی:

"الحمد لله على الإيمان والإسلام".

ئاماژه ی ههژدهههم

گه و ره ترین موعجیزه ی پیغمبەر ﷺ بریتی به له "قورئانی پیروژ" که سه دان به لگه ی پیغمبهری تیی ئه و ی تیدا به.

ئیعجازی قورئانیش له چل رووه وه چه سپیتر او ه، وه ک ئه و ی که له: "وته ی بیست و پینجم" دا روون کرا وه ته وه. جا له بهر ئه و ی که ئه و رووانه ی ئیعجازی قورئان له و ته یه دا باس کرا ون، ئه و ا بۆ روونکردنه و ی ئه م گه نجینه گه و ره پڕ له موعجیزه یه خوینته ری به رپرز ره وانه ی ئه و ی ده که ی ن. به لām لیتره دا سنی سه رنجی ورد روون ده که ی نه وه:

سه رنجی یه که م

پرسیار:

ئه گه ر بو تریت: نهینیی ئیعجازی قورئانی پیروژ له "به لاغته" ه هه ره به رزه که ی دا به. به لām خۆ مه گه ر ته نها یه ک له هه زاری که له زانایانی ره وانبیژی په ی به م نهینیی به بیهن، له کاتی کدا که ده بو وه موو چینیکی خه لکی به شی خۆیان له زانی نی ئه م نهینیی به دا ببوا به؟

(۱) ئه م روودا وه هه ندئ له زانایانی هه دیث ده لئین: "مه و ضوعه"، هه ندیکی تر ده لئین: "ضعیفه"، هه ندیکی تریش به "صحیح" له قه له میان دا وه. بر وانه: په راوینزی ژماره (۲) ی لاپه ره ۱۵۴ ی چاپه عه ره بی یه که ی ئه م په یامه و ص ۲۳۷ "المکتوبات".

وه لامل:

"قورئانی پیرۆز" بۆ هه موو چینیك له چینه کانی کۆمه ل و خه لکی ئی عجازی خۆی هه یه . به لامل ئه م ئی عجازه ی به جزئیکی تایبه تی و شیوازیکی دیاری کرا و راده گه یه نیت . بۆ نمونه : ئی عجازی ره وانپیزی یه به رزه که ی بۆ ئه هلی "به لاغه ت و فه صاحته " ده رده خات . هه روه ها شیوازه به رز و جوانه ناوازه که ی خۆی پیشانی "شاعیران و تارخوینان" ده دات، که شیوازیکه هه موو چینیکی خه لکی له زه تی لئ و ه رده گریت، بی ئه وه ی ه یچ که سیك بتوانیت لاسایی بکاته وه ! شیوازیکه چ خویندنه وه ی یه ک له دوای یه ک و چ هاتوچۆ و ئالوگۆری رۆژگار کۆنی ناکات و، هه رگیز نابیزریت . که واته شیوازیکی هه میشه نوئی یه و، هه رده م له تافی لای دا ده میتیته وه . شیوازیکه ئه ندازه یه کی ئه وتۆی په خشانێ له شاعر چوو و، وته ی هۆنراوی له په خشان چووی تیدا یه که ئاستی قورئان به ته وای به رز ده کاته وه و، له هه مان کاتیشدا خۆش و به تامی ده کات .

ئنجاقورئان به و هه و الदानه غه یبی یانه ی که رایانده گه یه نیت، ئی عجازی خۆی ده رده خات و به مه ش ته حه ددای چینی کاهینان و لاف لیده رانی غه یزانی ده کات . پاشان هینده روودای جیهان بۆ "میژووناسان" و زانایانی عه ودالئی رووداوه میژووبی یه کان ده گیریته وه که وایان لئ بکات هه ست به ئی عجازه که ی بکه ن! ئه مه ش له پرنی باسکردنی به سه رهات و رووداوه دیرینه کانی نه ته وه پیشینه کان و ئه و رووداوانه شه وه که له داها توودا روو ده دن، چ له م ژبانیه دنیا دا و چ له به رزه خدا و چ له و دنیا دا . به م ئی عجازه روون و جوانه ش ته حه ددای هه موو ئه و که س و چینه نه ده کات . هه روه ها "قورئانی پیرۆز" به باسکردنی ئه و یاسا کۆمه لایه تی و ده ستوره گشتی یانه ی که له ژبان و کۆمه لدا کار ده که ن، ئی عجازی خۆی بۆ زانایانی کۆمه لناسی و پیاوانی سیاسه ت و حوکمرانانیش ده رده خات . به لئ، شه ریعه تی پاکێ ئیسلام - که له قورئانی پیرۆزه سه رچاوه ی گرتوه - به ته وای نه ییتی ئه و ئی عجازه ده رده خات . بۆ ئه وانه ش که له "خووناسی" و "راستی یه کانی گه ردوون" دا پۆچوون، به بۆنه ی باسکردنی راستی یه به رز و پیرۆزه کانی سه باره ت به خوا وه نده وه : ئی عجازیکی روون و ئاشکرایان پیشان ده دات، یان وایان لئ ده کات که هه ست به م ئی عجازه بکه ن .

سەبارەت بەوانەش كە رېنگاى "ويلايەت و تەصەووف" دە گرنەبەر، قورئانى پىرۆز بە بۆنەى گەنجىنە كانى ئەو نەھىنى يانەى كە لە دەريايى بىى بنكى پىر شەپۇلى ئايەتە كانى دا ھەن، ئىعجازى خۆى بۆ ئەوانىش دەردەخات.

بەم جۆرە، بۆ ھەر چىنىك لە چىل چىنە كانى خەلكى، پەنجەرە يەك دە كرىتەو ھە كە بەسەر ئىعجازى روون و ئاشكراى قورئاندا پروانىت..

تەنانەت قورئانى پىرۆز ئىعجازى خۆى بۆ ئەو بەشە زۆرەى خەلكىش دەردەخات كە تەنھا لە تواناى بىستەن بەولاولە ھىچ توانايە كى تر شك نابەن و ناتوانن لە تىگەيشتندا رۆبچن. ئەو ھەتا دەبىنىن كە ئەوانە باوەر بە ئىعجازى قورئان دەھىنن و ھەر تەنھا بە بىستىنى قورئان ھەست بەم ئىعجازە دە كەن. چونكە ئەم مەرقۇفە نەخویندەوارە، خۆى بە خۆى دەلەت:

(ئاشكرايە كە شىوازى ئەم قورئانە لە شىوازى كىتەپە كانى تر جىيايە.. جا يان ئەو ھە شىوازى ئەم لە ھى ئەوان نەزەرە، كە ئەمەش گرىمانىكى مەھالە و تەنانەت ئەو كەسەش كە زۆر دوژمنى قورئانە گرىمانى و اى لە زار دەرنەچووە.. يان شىوازىكە لە ھى ھەموويان بەرزترە. كەواتە ئەم قورئانە خاوەن ئىعجازە).

ئەو مەرقۇفە نەخویندەوارەى كە لە بىستەن و گوئى راگرتن بەولاولە ھىچى تىرى لە توانادا نى، بەم جۆرەى باسمان كەرد لە ئىعجازى قورئان تى دەگات.

جا بۆ ئەو ھى لە تىگە ياندىنى دا يارمەتىى بدەين، بەم جۆرەى خوارەو ھە روونى دە كەينەو ھە:

كاتى بۆ يە كەم جار قورئانى پىرۆز ھاتە ناو گۆرپە پانى زۆرانەو ھە، دوو جۆر ئارەزووى بەتىنى لە لاي خەلكى ورووژاند:

(بە كەمىان): ئارەزووى چاولىكەرى لە لايەن شوپنكەوتووانى ھەو ھە، واتە ھەزىكى زۆر توندوتىژيان لەو ھە دە كەرد كە چاوە لە شىوازە بەرزە كەى قورئان بەكەن. ئەو ھەبوو زۆر بە تاسەو ھە ئارەزوومەندى ئەو ھە بوون كە شىوازە كانىان لە ھى قورئان بچىت.

(دوو ھەمىان): ئارەزووى پەخنە گرتن و نەيارى، كە لە لايەنى دوژمنانى ھەو ھە سەرى ھەلدا. واتە ئارەزووى نووسىنى شىوازىك كە لە ھى قورئان بچىت، تاكو دەعوای "ئىعجازى قورئان" ھەلبەشەننەو ھە و بەتالى بەكەنەو ھە.

جا ئەم دوو ئارەزۈۋە بەتىنە بوون بەھۇزى سەرھەلدانى مليۇنان كىيىبى عەرەبى كە ئېستا لەبەر دەستماندان. خۇ ئە گەر ئىمە بەراوردى پەوانتېن كىيىب لە نىۋان ھەموو ئەمانەدا لە گەل قورئانى پىرۈزدا بىكەين، واتە ئە گەر بە يە كەوہ بياخۇيىنەوہ، ئەوا ھەموو گوى بىست و خويىنەرىك - بە بى سى و دوو - يە كەسەر دەلئيت: قورئان لە ھىچ كام لەو شىۋازانە ناچىت. كەواتە قورئان لە ئاستى ئەو كىيىبانەدا نى يە. جا يان ئەو ھە شىۋازى قورئان لە ھى ھەموويان نىزمتەر، كە ئەمەش بە بى ھىچ گومانىك گىرمانىكى مەحالە و ھىچ كەسىك شتى وى ئەوتوۋە و تەنانەت شەيتانىش ناتوانىت قسەى وى لە زار دەر بىچىت^(۱). كەواتە بۇمان چەسپا كە شىۋازى قورئانى پىرۈز - بەھۇزى ئىعجازە جوانە كەپەوہ - لە سەرۋوى ھەموويانەوہ يە.

تەنانەت مرقۇنى نەزانى عەوامىش، كە ھىچ شتىك لە واتاكانى قورئان نازانىت و لىنى تى ناگات، بەھۇزى ئەو ھى كە لە "بىستى" قورئان بىزار نايت، ھەست بە ئىعجازە كەى دە كات! چونكە ئەم مرقۇفە عەوام و نەزانە، خۇى بە خۇى دەلئيت: بەردەوامبوون لەسەر خويىندى قورئان ھەر گىز مرقۇف بىزار ناكات، بەلكو تا زياتر بخويىندىتەوہ پىتر لە بەر چاۋدا شىرىن دەبىت. بەلام گەر گوى لە چەند قەسىدەپە كى جوان رابگرم، ھەست بە بىزارى دە كەم. كەواتە بە بى ھىچ گومانىك قورئان وتەى ھىچ مرقۇفك نى يە. پاشان قورئانى پىرۈز ئىعجازى خۇى بۇ ئەو "مىنالانە" ش دەردە خات كە دەيانەوئىت قورئان لەبەر بىكەن. ئەو ھەتا ھەر چەندەش چەند جىگايەك لە قورئاندا ھەن كە لە يەك دەچن، كەچى لە گەل ئەو ھەشدا دەتوانن لە عەقلە ناسك و بچوو كە كانياندا ئەم قورئانە ھەلبىگرن و بەوپەرى ئاسانى لەبەرى دە كەن، بەلام يەك لاپەرەى غەيرى قورئانىان بۇ لەبەر ناكىت.

تەنانەت "بىماران" و ئەوانەش كە لە "سەر مەرگ" دان و بە ئاسانتىن قسە ئازارىان پىن دە گات، قورئان لە گوى ياندا وە كو ئاۋى سەلسەبىل و اىبە و گوى بۇ ئايەتە كانى رادە گرن. بەمەش ھەست بە ئىعجازى قورئان دە كەن.

لەمانەى پىشەوہ دە گەينە ئەو ئەنجامەى كە:

"قورئانى پىرۈز" ھىچ كەسىك لە چەشتى ئىعجازى خۇى بى بەش ناكات. چونكە ھەر چىنىك لە چل چىنە جىاجىاكانى خەلكى بەشى خۇى لەم ئىعجازەدا ھەيە، يان قورئان و ايان لى دە كات كە ھەست بە ئىعجازە كەى بىكەن.

(۱) بەشى يە كەم و گرنكى مەكتوبى بىست و شەشم، ئەم بىر گەپە روون دە كاتەوہ. (دانەر)

تەنانەت قورئانى پىرۆز جۆرە ئىعجازىكى پىشانى ئەو كەسانەش داوہ كە هېچ بەشىكىيان لە زانىارى دانىيە و لە "بينين" بەولاوہ هېچى تر شك نابەن^(۱) و تواناى بىستەن و تىگەيشتن و ئىدراكى دلىان نىيە. ئەويش بەم جۆرە:

ئەو قورئانە چاپكراوہى كە بە دەستخەتى (حافظ عثمان) نووسراوہتەوہ، ھەندىئ لە وشە كانى بەرامبەرى يە كترن و بۆ يە كترى دەروانن.

بۆ نمونە وشەى: ﴿وَأَمَّا لَهُمْ فَكُلُّهُمْ﴾ كە لە سوورەتى (الكهف) دا، بە لە گەل وشەى ﴿قَطْمِيرٍ﴾ سى سوورەتى (فاطر) دا، دەرواننە يە كتر. خۆ ئە گەر لە وشەى يە كەمەوہ لاپەرە كان كون بكرىن تا دە گاتە سەر ئەو لاپەرەيەى كە وشەى دووھەمى تىدايە، ئەوا لە گەل كەمى لارى دا، وشەى دووھەم دەردە كەوئىت و ناوى سە گە كەى "أصحاب الكهف" دەزانرىت!

ھەر وەھا وشەى: ﴿مُحْضَرُونَ﴾ كە دوو جار لە سوورەتى (ياسين) دا دووپات كراوہتەوہ، يە كىكيان لە سەر ووى ئەوى ترىانەوہيە و، ھەردوو كىشيان بەرامبەرى وشەى: ﴿مُحْضَرُونَ﴾ و ﴿مُحْضَرِينَ﴾ سى كۆتايى سوورەتى (سبأ) ن! خۆ ئە گەر ھەر يە كەيان - لە گەل كەمى لارى دا - كون بكرىن تا دە گەنە سەر وشە كانى سوورەتى (سبأ)، ئەوا وشە كانى ئەوى دەردە كەون!

ھەر وەھا وشەى: ﴿مُثْنَى﴾ سى سوورەتى (سبأ) دەروائىتە ھەمان وشە كە لە سەرەتاي سوورەتى (فاطر) دا، بە دوو جار دووپات بوونەتەوہ. چونكە لە قورئاندا سبأ دانە وشەى: ﴿مُثْنَى﴾ ھەيە. خۆ تەوافوقى دووان لەو سىيانە ئەوہ دەردەخات كە جىنى ئەوہ نەيىتەوہ بوئىت: كارى رىكەوتە!

(۱) روونكر دەوہى لايەنى ئىعجازى قورئان بۆ ئەم چىنەى كە لە بىستەن و زانىارى و تىگەشتن بىن بەشن و، لە بينين بەولاوہ هېچى تر شك نابەن، ھەر بە نانەواوى و كورتى مابووہوہ. بەلام مەكتووبى بىستەن و نۆھەم و سىھەم (*) زۆر بە جوانى و تەواوى ئەم جۆرە ئىعجازەيان روون كەردەوہ، بە چەشنىك كە تەنانەت مرزفى كۆبىرەش دەتوانىت - بە دەست لىدان - ھەستى پىن بكات. بۆ مەبەستى دەرخستەن و پىشانەدانى ئەم رووہ جوانەى ئىعجازى قورئان موصحە فىكمان نووسىوہتەوہ، لە خواى گەورە داواكارىن كە چاپكردنىمان بۆ ئاسان بكات. (دانەر)

(خوا ئاسانى كرد و چەندىن چاپ كرا). (وەرگىز)

(*) نىزامان وابوو كە زۆر بە جوانى و رىكۆبىنكى مەكتووبى سىھەم بنوسىن. بەلام جىنگاكەى خۆى بۆ: "إشارات الإعجاز" بەجى ھىشت و، بەم پىيە لە مەيدانا دەرنەكەوت. (دانەر)

نمونەى ئەم جۆرە بەرامبەرى و بۇ يە كتر پرواينە لە موصحفەدا گەلسى زۆرە. بە رادەيەك كە وشەى و اھەيە نزيكەى شەش جار دوويات دەبيتەوہ. جا ئە گەر كونيان تى بکەين ئەوا - لە گەل كەمى لارى دا - بە يە كەوہ دەبەسترين و يە كتر دەر دەخەن.

لە موصحفە فيكدا بينيم ئەو وشانەى كە لە لاپەرە بەرامبەرە كاندا دەيانرواني يە يە كتر، بە خەتى سوور نووسرا بونەوہ. كە ئەمەم دى، وتم: "خەتى ئەمانە هيتمان بۆ جۆرئىك لە جۆرە كانى ئيعجازى قورئان". پاش ئەمە سەيرى رستە كانى قورئانم كرد، بۆم دەر كەوت گەلى رستە لە لاپەرە كاندا هەن بە جۆرئىك دەرواننە يە كترى كە واتايە كى ورديان تيندا بيت.

جالەبەر ئەوہى "تەرتيب"ى سوورەت و ئايەتە كانى قورئان تەرتيبكى فەرمان بى دراوہ و بە رينمايى پيغەمبەر ﷺ جى بە جى كراوہ و، پاشان خۆش نووسە بەرەمەندە كانيش بە جوانى نووسيو يانە تەوہ، ئەوا لە نەخشە بى ويئە و خەتە جوانە كەى دا ئاماژە يەك بۆ جۆرە ئيعجازىكى تايبەتى هەيە. چونكە هەر گيز ناكريت ئەم دانان و تەرتيبە - بەم جۆرە - كارى "رېنكەوت" يان بەرەمەمى "بىر"ى هيچ مرؤفئىك بيت. خۆ ئە گەر ناتەواوى لە چاپخانە كانى مرؤفدا نەبوا ئەو وشانەى كە دەرواننە يە كتر بە تەواوى لە چاپدا بەرامبەر يەك دەر دەچوون.

پاشان لە سوورەتە "مەدەنى" يە دريژ و مامناوەندى يە كاندا دوويات بوونەوہ يە كى جوان و رېنكوپئىك لە وشەى: "اللہ" دا دەبينين. چونكە زۆر يەى جار ئەم وشەيە بە ژمارە يە كى ديارى كراو بە كار دەهيترت. ئيت يان بينج، يان شەش، يان حەوت، يان هەشت، يان نۆ، يان يازدە جار دوويات دەبيتەوہ. ئەمە سەرەراى ئەوہى كە مونسەبەتئىكى ژمارەيى ورد و جوان لەم ديو و لەو ديوى پەرە كان و لەسەر هەردوو لاپەرە بەرامبەر يە كە كانى قورئاندا دەر دەخات^(۱).

(۱) (بەراويزئىك لە جوار خالدا):

"۱" ئنجا وشە جوان و سەر وادارە كانى قورئان و شيوازە رەوان و بى ويئە كەى و تايبەتكارى يە كانى رەوانئىزى كە سەرنج رادە كيشن، ئەمانە هەر چەندە زۆرن، كەچى لە گەل ئەو شەدا جىديە تىكى يە كجار بەرز و دل بىدارى و ئارامى و خاترجەمى بە "ئەھلى زىكر و موناجات و پارانەوہ" دەبەخشن. لە كاتئىكدا ئەم چەشنە تايبەتكارى يە رەوانئىزى و وشە ئارامى و خۆبەستەوہ يە بە سەروا و "ھۆزىن" ەوہ، لە هەر شتىكى غەيرى قورئاندا بيت، با جوانكارى يە كى وشەيى شيان تيندا بيت، كەلئىن لە ئىخلاص و لىبىراني دوعا كەردا پەيدا دە كەن و، ئارامى و لەسەر خۇبى دلى تىك دەدەن و، بىرى مرؤف پەر تەوازە دە كەن.

تەنانەت ناسكىتېن و بە ئىخلاستېن و جىددى تېن و رېكتېن "موناچات" پارا نەو ەكەى ئىمامى شافىئىيە يە -
خوالىنى رازى بىت - كە بوو بەھزى لابر دنى گرانى و بى بارانى لەسەر مىسر. گەلى جارى ئەم موناچاتەم بۇ
خۇم دەخوئىندەو. سەرنجەم دا، بەھزى ئەو ەى كە ھۇنراو ە و سەروادارە، پارىز گارى ئەو ئىخلاستە تەو ەتى و
جىددىيەتە بەرزە ناكات كە پىوئستە لە موناچاتدا بىت. خۇ ھەر چەندە نىكى نۇ سال ئەم موناچاتە يە كىك
بوو لە وىردە كاتم، كەچى نەمتوانى تەوفىق لە نىوان جىددىيەت و ئىخلاسى موناچات و، ھۇنن و سەروا كەى
ئەم موناچاتەدا بىخەم! ئىتەر دلتىبا بووم لەو ەى كە سەروا فىترى و تايەتە يە كەى قورئان و وردە كارى ھۇنىنى ئەو،
جۇرنىكەن لە جۇرە كانى ئىعجازى قورئان. چونكە پارىز گارى ئىخلاسى تەو ەتى و جىددى و بىدارى و
لەسەر خۇبى دىل دە كات، بى ئەو ەى كە زىان بە ھىچيان بگە يە نىت.
جا ئەگەر ئەھلى موناچات و زىكەر بە (عقل) ھەست بەم جۇرە ئىعجازە نە كەن، ئەو بى گومان بە (دىل) ھەستى
بىن دە كەن!

"۲" يە كىك لە نەنىنى يە كانى ئىعجازە مەعنەوى يە كانى قورئان ئەمە يە:

يە كەم: قورئانى پىرۇز پەلەى بەرز و رووناكى ئىمانى پىغەمبەر ﷺ دەردە خات. ئەو پىغەمبەرەى ﷺ كە بە
لى دەر كەوتن (تجلى) ى "ئىسمى ئەزەم" بەھرەمەند بوو.

دوو ھەم: قورئان وەك نەخشە يە كى پىرۇز و ا يە و، راستى يە مەز نە كانى سەبارەت بە جىھانى دو ا بى و جىھانى
پەرورەد گارى لەسەر دەستىشان كراو ە و، بە جۇرنىكى سىرو شىش پەلەى ھەم بەرزى لىابىنى حەق
دەردە خات و دەرى دە بىت.

سى ھەم: پاشان قورئانى پىرۇز تەى خواو ەندى پەرورەد گارى ھەموو جىھانە كانە. ئەو خواو ەندەى كە
لەو پەرى بەرزى عىزەت و گەورە بى و پەرورەد گارى رەھادايە. كەواتە ھەر دەربىن و روونكردنەو ەك كە
لە لايەنى ئەم قورئانەو ە بىت، دەبى عەقلى ھەرچى مرۇف ھەبە بە گىشى نەتوان ھىچ شىكى ھاو چەشنى ئەو
قورئانە بلىن، باھەر ھەمووشىان لە عەقلى يە كىكىاندا كۆ بىنەرە، وەك قورئانى پىرۇز خۇى دەفەر موى: ﴿قُلْ
لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ اَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ﴾ (الإسراء: ۸۸). چونكە بەبىنى
ئەم "سى" بناغەبە، ھىچ كەسىك ناتوانىت نە لاسابى قورئان بكاتەو ە، نە ھىچ شىكى ھاوونىنەى قورئان
بەبىتى.

"۳" لە زۇربەى ئەو موصحەفانەى كە پىشان دەرتىت: "بەر كەنار" لە گەل كۆتايى لا پەرە كاندا ئايەتە كانىش
تەو ەدەبن و، بەم جۇرە لا پەرە كە بە سەروا يە كى جوان كۆتايى بى دىت. نەنىنى ئەمەش لەو ەدايە كە درىز تىرىنى
ئايەتى قورئان، كە ئايەتى "مودايەنە" يە، كراو ە بە يە كەى پىوانە بۇ لا پەرە كان و، سوورەتى "الإخلاس" و
"الكوثر" ىش كراو ە بە يە كەى پىوانە بۇ دىرە كان. بەمەش ئەم ئايەت كارى يە جوان و نىشانەى ئىعجازە، لە
قورئانى پىرۇزدا دەر كەتو ە.

"۴" لەم مەقامەدا و لەم باسەى ئىرەى دا بە چەند ئموونە يە كى جۇزئى و كەمو كورت واز دەھىنم و تەنھا چەند
پوختە نىشانە يە كى باس دە كەم. چونكە ناچار بووم لە نووسىندا پەلە بگەم، ھەر چەندەش ئەم باسە لەو پەرى
گرنگى و فراوانى و گەورە بى دايە. ئەم مەقامەش كەرامەتىكى جوانى لەو پەرى گرنگى دا - لە پوانگەى
تەوفىقى خواو ەندەو ە كە پىشتى پەيامە كانى نوورى گىرت - بوون دە كاتەو ە. بەلنى، ئەو كەرامەتە ورد و
جوان و راستى يە گەورە بى، زنجىرە كەرامەتىكى "پەيامە كانى نور" لە مەسەلەى تەو ەفوق و لە پىنج شەش
جۇرى دا دەردە خات. ھەرورەك جۇرنىك لە ئىعجازە كانى قورئانىش دەخاتە روو كە دەبىت بە سەرچاوى
ئامازە و ھىما غەببى يە كان.

سهرنجی دووهه م

له سهردهمی ههزهرتی موسادا - دروودی له سهر بیټ - "سیحر" باو بوو. له بهر
 ئهوه، موعجیزه گهوره کانی ههزهرتی موسا به جۆرئیک بوون که له سیحر دهچوون..
 له سهردهمی ههزهرتی عیسا شادا - دروودی له سهر بیټ - بایهخ به "پزیشکی" ده درا و
 باو بوو، له بهر ئهوه، زۆربهی موعجیزه کانی ههزهرتی عیسا - دروودی له سهر بیټ -
 له م بابهته بوون. له سهردهمی پیغه مبه ریتی پیغه مبه ریشماندا ﷺ ئه م چوار شته له ناو
 دوور گهی عمره بیدا باویان هه بوو:

یه که م: رهوانبیژی و زمانپارای.

دووهه م: شیعیر و وتار خویندنه وه.

سئ هه م: که هانه ت و هه و الدان له غه یب.

چواره م: لافی زانیی رووداوه کانی رابوردوو و داهاتوو.

کاتی که "قورئانی پرۆز" هات، تهحه ددای خاوه نی ئه م چوار جۆره زانیانه ی کرد!
 ئه وه بوو - له پێشدا - رهوانبیژی و مرۆقه زمانپاراهه کان، له بهرده م رهوانبیژی یه پر له
 ئیعبازه که ی قورئاندا چۆکیان دادا و، به سهر سوورمانه وه گوئی یان لئێ راگرت.
 شاعیر و وتار خوینه کانی مات و سهر سام مابوون. ته نانه ت قورئان له شان و
 شه و که تی ئه و شتانه شی داگرت که ئه وان شانازی یان پێوه ده کرد، وه ک "المعلقات
 السبعة" که با شترین نمونه ی شیعیر یان بووه و، به ئاوی زێر نوو سیبوویاننه وه و به دیواری
 که عبه دا هه لئانو اسیبوون.

ئه م هه ل دوابی دا به راستی رووی دا. چونکه موصحفه فیکه پرۆز نوو سرایه وه و له و موصحفه دا "ته و افوق"
 له له فزی جه لاله (الله) دا له هه موو لاپه ره به کدا ده رکوت. هه شت نامیلکه ی بچو کیش به ناوی: "هه شت
 هینما کان" ده رچوون، که ئه و موانسه به ته ورد و هینما غه بی یانه روون ده که نه وه که له ته و افوقی نیوان پته کانی
 قورئاندا هه ن. پینج نامیلکه ش بۆ ته سدیقی په یامه کانی نوور و نر خاندنیان دانسان له رووی نه یی ئه و
 ته و افوقانه ی که تیا یاندا به و، بریتی یه له (که رامه تی غه و ئی). هه رو هه سئ نامیلکه ی تر له (که رامه تی
 عه له و ی) و پینج نامیلکه ش له باره ی (ئامازه کانی قورئان) ه وه نوو سهران.

که واته له دانانی "په یامی موعجیزاتی ئه حمه دی" دا هه ستم به م راستی یه گه وره به کرد، به لام به داخه وه دانهر
 ته نها لایه نیکه لاوازی لئێ بیی و، ته نها یه ک دلۆپی له و ده ریابه ده ر خست و، ئیتر وازی هینا و نه گه رابه وه
 سهری. (دانهر)

ئىنجا قورئان "كاهين و سىحر بازە كان" ىشى شلەژاند و، ھەموو ئەو قسانەى لە بىر بىر دەنەو ھە لە بارەى ھەوالدان لە غەيبەو ھەيانكردن. چونكە ئەو جىننى يانەى كە دەھاتن بۆ لای كاهين و سىحر بازە كان، قورئان دەرى كردن و، بە تەواوى پەردەى بەسەر پىشەى "كەھانەت" دا داداىەو ھە بۆ ھەتاهەتايى دەرگای لەسەر داخست.

ئىنجا ھەوالتى نەتەو ھە پىشەنە كان و، پروداو ھە كانى داھاتووشى لە خورافات و درۆ و دەلەسە پزگار كرد و، پىنمايى خوينەرانى "مىژوو" و گشت ئەو كەسانەشى كرد كە بە ھەوالى پروداو ھە كانى رابوردوو و داھاتوودا ھەودالتن كە چۆن بە ھەوالى ھەقىقەتە راستەقىنە كەى دا بگەرىن و بىدۆز نەو ھە.

بەم جۆرە، ھەر چوار چىنە كە لە بەردەم گەورەى قورئانى پىرۆزدا، بەوپەرى سەرسامى و پىزلىنەنەو ھە، بەچۆ كدا ھاتن و، بەرەبەرە بوون بە قوتايى قورئان و ھىدايەت و پىنمايى يان لى و ھەر گرت. ئىتر ھىچ كام لەوانە نەتوانى بە ھىنانى شتىك كە ھەكو سوورەتىكى قورئان وايست، بەرەنگارى قورئان بكات و لە بەرامبەرەو ھە رابوو ھەستىت.

ئەگەر بوتريت:

چۆن دەزانين كە لە گۆرەپانى بەرەنگارى كردنى قورئاندا كەس پەيدا نەبوو ھە، كەس نەتوانىو ھە شتىكى ھەكو قورئان بەھىنىت و.. چۆن دەزانين ھىنانى ھەوونەى قورئان خۆى لە خۆى دا كارىكى مەھالە و لە تواناى مرۆفدا نى ھە؟

وھلام:

ئەگەر بەرەنگارى كردنى قورئان شتىكى مومكىن بوايە، ئەوا بە بى ھىچ گومانىك ھەوليان بۆ دەدا و كەسيان سستى يان تىدا نەدە كرد، چونكە پىنويستى بەكى زۆريان بەم بەرەنگارى ھە ھەبوو، تاكو لە مەترسى تەھدداى قورئان دەرباز بىن و، خۆيان و ئايىن و مال و منالان پزگار بكەن. جا ئەگەر ئەمەيان لە توانادا ببوايە، ئەوا كەسيان سلىان لى نەدە كردهو ھە. ئىنجا كافر و مونافىقانىش - كە لەو دەمەدا زۆرىنە بوون - ھەوالتى ئەم بەرەنگارى كردهيان لەناو خەلكى دا بلاو دە كردهو ھە، تەننەت بە ھەموو جىگايە كىشىان رادە گەياند، ھەك ھەموو دوژمنايەتى ھەكى تريان بەرامبەر بە ئىسلام بلاو كردهو ھە. ئىنجا گەر ئەم بەرەنگارى كرده مومكىن بوايە و پرووى بدايە و ئەمانىش بلاويان بكردايە تەو ھە، ئەوا مىژوونووسان لە كىتبە زۆرە كانىاندا تۆماریان دە كرد. كەچى ئەو ھەتا ھەموو كىتبە كانى مىژوومان لە بەردەستدان، ھىچ شتىكىان سەبارەت بەمە تىدا نايىن، جگە لە

چهند بر گهیه کی دمهه لبهستی "موسه یله مهی درۆزن". له کاتی کدا که قورئانی پیرۆز به درێژایی بیست و سێ سال ته حه ددای ده کردن و، به ئایه ته پر له موعجیزه کانی خۆی و، بهم جۆره ی خواره وه گوئی کاس کردبوون:

ئه وه تا قورئانی پیرۆزان له بهره ستدایه، ده سا ئیوه له لای نه خوینده واریکی وهك محمه دی ئەمینه وه ﷺ قورئانیکی ئاوا بهین!

خۆ ئه گهر له مه دا کۆله وارن، ده با له لایه ن زانیه کی گه وره وه بیست، نهك نه خوینده واریک!

خۆ ئه گهر له مه شدا کۆله وارن، ئه وا نهك یه کینکان به لکو هه مووتان به "کۆمه ل" شتیکی وه کو قورئان بهین و، با هه موو زانا و مرۆفه ره وان بیژه کانتان بۆ ئهم مه به سه کۆبینه وه و یارمه تی یه کتر بدهن، ته نانه ت ئه وان ههش بانگ بکه ن که جگه له خوا یاریده دهرتانه و، با به هه ره موویان بتوانن شتیکی به وینه ی قورئان بهین.

ئه گهر هه مووتان له مه شدا ده سه وسان ده مین و کۆله وارن، ئه وا هه موو کتیبه به لیغه کانی پێشو و بهین و له به ره نگاری کردنی قورئاندا پشتیان پێ به سه ن. جگه له مه، به ره کانی دا هاتووش بانگ بکه ن، تا کو یارمه تیتان بدهن!

ئه گهر له مه شدا ده سه وسان، ده با ئه وه ی ده بهین به ئه ندازه ی هه موو قورئان نه بیست، به لکو به ئه ندازه ی "ده" سووره تی وهك سووره ته کانی قورئان بیست.

خۆ ئه گهر ئه مه ش ناتوان، ده با ئه وه ی ده بهین له ره وان بیژی دا وه کو قورئان ره وان و به لیغ بیست، هه ره چه ند له ناو ره رۆ کیشدا "چیرۆکی دمه هه لبه سه ت و درۆ و ده له سه" بیست! ئه گهر ئه مه شتان له توانادا نی یه، ئه وا ته نها "یهك سووره ت" بهین، با کورتیش بیست. ئه گهر له مه شدا ده سه وسان را وه ستان، ئه وا بزانه که: هه ره وهك خۆتان و ئاییتان بۆ قیامه ت که و توونه ته مه تر سی یه وه، هه ره به و جۆره بۆ دنیا ش له مه تر سی دان!

به م چه شه، قورئانی پیرۆز به هه شت جار ته حه ددای جینی و ئاده میزادی کردو وه. ئهم ته حه ددی یه شی ته نها له چوار چی وه ی بیست و سێ سالدا نه به سه تو وه ته وه، به لکو وا هه زار و سێ سه د ساله به ره ده وامه و، ئیستاش ته حه ددای هه موو جیهان ده کات و، تا دنیا ش دنیا یه ئهم ته حه ددایه هه ره ده مینیت و به ره ده وامه.

له به ره ئه مه، ئه گهر به ره نگاری کردنی قورئان له توانادا بوایه، ئه وا ئه و کافرا نه رێگای جهنگ و کاو لکاری یان هه لئه ده بژارد و، خۆیان و مال و منالیان نه ده خسته ته نگانه و

دهردى سهري يوه و، وازيان له بهرهنگارى كردنى نهدههينا، كه ريگايه كى كورت و ئاسان بو.

كهواته بهرهنگارى كردنى قورئان و لاسايى كردنهوهى، ههريگيز له تواناي كهسدا نىيه. چونكه چۆن مروفى ژير، به تايهت خهلكى دوورگهى عههب، لهناو ئهوانيشدا به تايهت قورهيش، خۆى و مال و منالى دهخاته مهترسى يوه و رپى جهنگ و كاوولكارى ههلهه بژيريت، گهر بهرهنگارى كردنى قورئانى (به سووره تىكى بچووك) له توانادا بيت و، بتوانيت ئهم رپى يوه خۆى و مال و منالى له تهحه دداى قورئان رزگار بكات، گهر ئهم بهرهنگارى كردنه كارىكى ئاسان بوايه؟

پوختهى قسه، ئهويه كه (جاحظ) وتويه تى:

"لما لم يمكن المعارضة بالحروف، اضطروا إلى المقارعة بالسيف"^(۱)!

ئه گهر بوتريت:

هه ندى له زانا ليكۆله ره كان وتويانه: "بهرهنگارى كردنى هيج تايهت و وشه و پرستهيه كى قورئان - چ جاي سووره تىك له سووره ته كانى - ههريگيز مومكين نىيه و، تا ئيستاش كهس نههاتووه ته ئهم مهيدانهوه، واته تا ئيستا لاسايى نه كراوه ته وه". به لام ئهم وتهيه زياده روى يه كى ئه وتۆى تيدايه كه ژيرى مروف قبولتى ناكات. چونكه زور پرسته له ناو گوفتارى مروفدا هه ن كه له پرسته و دهسته وازه كانى قورئان ده چن. جانايا واتا و حيكمه تى ئهم وتهيه ي زانا ليكۆله ره كان چىيه؟

وهلام:

له باره ي رپوه و نكرده وهى ئيعجازى قورئانه وه دوو رپره وهه ن:

رپره وى يه كه م: رپره وىكى "راجيح" ه و زوربه ي زانايانى له سه ره. ئهم رپره وه ده تيت: ورده كارى ره وانبيژى و تايه تكارى و اتاكانى قورئان له سه رووى تواناي مروفه وه ن.

رپره وى دووه هم: كه رپره وىكى "مه رجووح" ه، ده تيت: لاسايى كردنه وه و بهرهنگارى كردنى يه ك سووره تى قورئان، شتيكه له تواناي مروفدا ههيه، به لام خواوه ند ئهم توانايه له خهلكى قه ده غه كرده وه، تاكو قورئانى پيروژ بيت به موعجيزه ي پيغمبه ر ﷺ.

(۱) واته له بهر ئه وهى بهرهنگارى كردنى قورئانيان به بيت (واته به وته) له توانادا نه بو، ناچار ده ستيان دايه شمشير و جهنگيان هه لباردا!

ده تۆانين بهم نمونەيەى خوارەوہ ئەم رپرەوہ پروون بکەينەوہ:
 ھەلسان و دانىشتنى مرؤف لە چوار چۆوہى توانای خوێ دايبە. جا ئە گەر
 پيغەمبەرک، بۆ دەر خستنى موعجيزەى خوێ، بە کەسيکى وت: "ياخوا نەتوانيت
 ھەلبەستە سەر پي"، و، ئەويش لە راستى دا پە کى کەوت و نەيتوانى ھەلبەست، ئەوا
 موعجيزە کەى ئەو پيغەمبەرە ھاتووتە دى.

بەم رپرەوہ "مەر جوح" ە دەلین: (مذهب الصرفة) واتە: خواو ەند جينسى و
 ئادەمیزادى لە بەرەنگارى کردنى قورئان "صەرف" کردووە، واتە دوورى
 خستوو نەتەوہ و نەياتوانبوہ بەرەنگارى قورئان بکەن. دەنا گەر خواو ەند لە ھىنان و
 وتى ھاو چەشنى قورئان دوورى نەخستنايەتەوہ، ئەوا دەياتوانى لە وینەى قورئان شتيك
 بلین.

جا ئەو زانایانەى کە بە پيى ئەم رپرەوہ دەلین: "ناتوانيت بە تەنھا يەك وشەيش
 بەرەنگارى قورئان بکريت". وتە کەيان حەقە و گومانى تيدا نى بە. چونکە خواى
 گەورە لە بەر دەر خستنى ئعجازى قورئان ئەوانى لەو بەرەنگارى کردنە قەدەغە
 کردووە، بە ھىچ جۆرک نەتوانن دەم بکەنەوہ و بەرەنگارى بکەن. خۆ ئە گەر
 بيانەوێت بۆ ئەم مەبەستە شتيك بلین، ئەوا بە پي وىستى خوا ھەر گيز ناتوانن.

سەبارەت بە رپرەوہى يە کەم، کە رپرەوہ راجيحە کەيە و پراى زۆر بەى زانایانى
 لە سەرە، ئەوا ئەو زانایانە پرووہ کى ورديان تيدا مەبەستە، کە بریتی بە لەوہى: وشە و
 رستە کانى قورئان پرووہ يە کتر پراوہ ستاون و دەرواننە يە کترى. جارى وادەبيت تەنھا
 (يەك) وشە دەروانیتە (دە) جيگا و بەم پي بە (دە) سەرنجى وردى پراوہ نبيژى و (دە)
 پەيوەندىت لە گەل وشە کانى تر، ھەر لەم وشەيەدا، دەست دە کەوێت. ئەم
 پەيوەندى يانە شمان لە تەفسیرە کەماندا: "إشارات الإعجاز في مضان الإيجاز" پروون
 کردووەتەوہ، چ لە تەفسیری سوورەتى (فاتحە) دا، چ لە سەرەتای سوورەتى (البقرە) دا:

﴿ألم ذلك الكتاب لارىب فيه﴾ (البقرە: ۱-۲).

با بە نمونەيەك ئەمە پروون بکەينەوہ:

ئە گەر وا دابنئين ديوارە کانى کۆشکينکى گەورە بە چەند نەخش و نيگارينکى
 جوان و دلرڤين رازابنەوہ، ئەوا دانانى ئەو بەردەى کە بناغەى ئەو ھەموو نەخش و
 نيگارائەيە، لە شوینە شياوہ کەى خوێ دا، کە پەيوەندى بەو نەخشانوہ ببيت و بە
 سەرياندا پروانیت.. دانانى ئەم بەردە لەم جيگا يەدا، پيويستى بە شارەزايى يە کى تەواو

ده بېت له باره ی سر جه می ئەو نه خش و نیگارانه ی که لهو کۆشکه دان.

ئو ونه یه کی تر که له جهسته ی مرۆف و هری ده گرین:

دانانی بیلبله ی چاوی مرۆف له جیگای شیای خۆی دا، پشت به زانیی په یوه ندیی (چا) به (جهسته) وه به شیوه یه کی گشتی و، په یوه ندیشی به هموو به شیک له به شه کانی ئەو جهسته یه و کار مه ندی یه کانی وه، ده به ستیت.

بۆ خۆت ئو ونه کانی تر به پیوه ری ئەم دوو ئو ونه یه لیک بدهره وه، تا کو بزانیست که چۆن زانا پشینه کانی ئەهلی حه قیقه ت لایه ن و پرووه زۆره کان و په یوه ندی یه کانی نیوان رسته و ئایه ته کانی قورئانیان روون کر دوو ته وه، به تایه ت زانیانی: "پیتزانیی قورئان - علم حروف القرآن" که له م باسه دا زۆر رۆچوون و، به چه ندین به لگه چه سپاندوویانه که هه ر پیتیک له بیه کانی قورئان هینده نه یینی وردی تیدایه، که پروو نکر دنه وه ی هه ر یه که یان پیوستی به لاپه ره یه کی ته واو هه یه.

به لئی، ماده م قورئانی پیرو ز گو فتاری په روه دگاری هه موو جیهانه کان و به دیه یه ری سر جه می شتانه، ئەوا ده یی هه موو وشه یه کی وهك "تۆ" واییت، واته ده گو نجی هه ری هه ک له و وشانه تۆویک بیت و دره ختیکی مه عنه وی له نه یینی و واتای ورد لئی سه وز بیه ت. یان وهك دلێك واییت که واتا و نه یینی یه کان بووبن به جهسته ی و ده وره یان داییت.

له بهر ئەوه ده لێین: به لئی، له وته ی مرۆفدا شتی واهه یه که له وشه و رسته و ئایه ته کانی قورئان بچیت. به لام ئەو ئایه ت و وشه و رسته یه ی قورئان له شوینه شیاهه که ی خۆی دا دانراوه، به راده یه ک که هینده په یوه ندیی زۆری تیدا ره چاوه کراوه، که پیوستیان به زانیاری یه کی فراوانی گشتی ده بیت تا کو له و جیگایانه دا دایانینیت.

سه رنجی سی ههم

رۆژنیکیان خوی گه و ره بیر کر دنه وه یه کی راسته قینه ی سه باره ت به پوخته ی ماهیه تی "قورئانی پیرو ز" یین به خشیم. جا ئەو بیر کر دنه وه یه م چۆن - به زمانی عه ره یی - به دلدا هات هه ر به هه مان شیوه له خواره وه وه کو خۆی ده ینو و سه مه وه، ئنجا و اتا که شی باس ده که م:

(سُبْحَانَ مَنْ شَهِدَ عَلَيَّ وَحْدَانِيَّتَهُ وَصَرَّحَ بِأَوْصَافِ جَمَالِهِ وَجَلَالِهِ وَكَمَالِهِ: الْقُرْآنُ الْحَكِيمُ: الْمَنُورُ جِهَاتُهُ السُّتُ، الْحَاوِي لِسِرِّ إِجْمَاعِ كُلِّ كُتُبِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْأَوْلِيَاءِ وَالْمُوحِدِينَ الْمُخْتَلِفِينَ فِي الْأَعْصَارِ وَالْمَشَارِبِ وَالْمَسَالِكِ، الْمُتَفَقِينَ بِقُلُوبِهِمْ وَعُقُولِهِمْ عَلَيَّ تَصْدِيقِي

أساسات القرآن وكليات أحكامه على وجه الإجمال، وهو محض الوحي بإجماع المُنزَلِ والمُنزَلِ عليه، وعين الهداية بالبداهة، ومعدن أنوار الإيمان بالضرورة، ومجمع الحقائق باليقين، وموصل إلى السعادة بالعيان، وذو الأثار الكاملين بالمشاهدة، ومقبول الملك والإنس والجان بالحدس الصادق من تفاريق الأمارات، والمؤيد بالدلائل العقلية باتفاق العقلاء الكاملين، والمصدق من جهة الفطرة السليمة بشهادة اطمئنان الوجدان، والمعجزة الأبدية الباقي وجه إعجازه على مر الزمان بالمشاهدة، والمنبسط دائرة إرشاده من الملاء الأعلى إلى مكتب الصبيان، يستفيد من عين درس الملائكة مع الصبيان، وكذا هو ذوالبصر المطلق يرى الأشياء بكمال الوضوح والظهور ويحيط بها ويُقلب العالم في يده ويُعرفه لنا كما يُقلب صانع الساعة الساعة في كفه ويُعرف للناس. فهذا القرآن العظيم الشأن هو الذي يقول مكرراً: الله لا إله إلا هو. فاعلم أنه لا إله إلا الله).

واتای ئەم بیر کردنەویە بەم جۆرە ی خوارەویە:

هەر شەش لاکە ی قورئان هیندە رووناکن که هیچ گومانیکیان لئی نزیک نایبتهوه، چونکه قورئان:

عەرشی هەرە گەرە ی پەرور دگاری له (پشتهوه) به و پالی پتوه داوه. کهواته لهویوه "رووناکیی سرووش" ی بۆ دیت.

(بەردەمی) شى بهختهوه ریبی هەردوو دنیا به، که ئامانجی بنه رته ی قورئانه. چونکه په یوه ندى به کانی قورئان ئەوه نده زۆر و دوور و درێژ و بلاون که ژيانى هه مېشه یی و ئەو دنیا شیان گرتووته وه. دياره ئەو ییش پووناکیی به هه شت و به خته وه ریبی لئی به.

له (سەروو) شیه وه نیشانه و مۆری ئیعتجازی لئی دەدره وشیتته وه.

له (ژیر) شیه وه چه ندىن ستوونى توندوتۆل و دامه زراوى "به لگه ی بى گومان و به ییز" هەن. کهواته ئەم لایه ی به کپار چه پینما یی ئاشکرا و بى گومانه.

له لای (پراست) شیه وه، ده یینین قورئان ئەوه نده ﴿أَفَلَا تَعْلَمُونَ﴾ ی به کاره یناوه که عه قلا نى خستووته گو و ته سدیقی ژیریشی له م رى یه وه به ده ست هینا وه.

له لای (چه پ) شیه وه، ده یینین قورئان داوا ی شایه تی له "و یجدان" ده کات، به راده یه که ئەم و یجدانه - به هۆی ئەو سروه یه ی به سه ر دلدا هه لى ده کات - له

سه رسوورماندا دهه ده كاتهوه و ده لیت: "تبارك الله".

ئايا ئیت له كوئیه دوو دلی و گو مان ده توانن توخنی ئەم قورئانه بکهون؟

چونکه قورئانی پیرۆز نهئینی یه کدهنگی کتیبی هه موو پیغه مبه ران و پیاوچا کان و یه کتاپه رستانی له خۆدا کۆ کر دوو تهوه، هه رچه ندهش هه موو ئەمانه سه رده م و مه شره ب و رپبازیان له یه کتر جیا یه. واته سه رجه می ژیران و خاوه ن دلانی دامه زراو پوخته ی فه رمانه کانی قورئانی پیرۆز و ئەو شته بنه رته تی یانه ی که قورئان خه لکیان بۆ لا بانگ ده کات، ته سدیق ده که ن. چونکه ئەوانیش باسی هه مان شت له کتیبه کانیاندا ده که ن. که واته ئەمان وه که ره گ و ریشه ی دره خته ئاسمانی یه که ی قورئان وان.

پاشان قورئان پشت به "سرووش"ی خاوه نده ده به ستیت، ته نانه ت هه ر قورئان خۆ ی سه رتا پا سه رووشه. چونکه خاوه نده به سه رووش بۆ سه ر دلی سه زره تی محمه د ﷺ نازلی کر دووه و، به مو عجیزاتی پیغه مبه ره خۆ شه ویسته که شی ﷺ و به سه رووشی پرووت و بی گو مان پروونی ده کاته وه. قورئان که له لایه ن خاوه نده وه نازل بووه، به ئی عجا زه ئاشکر اکه ی ده ری ده خات که له عه رشی هه ره مه زنی خاوه نده وه هاتو وه. ئنجا قۆ ناغه کانی ژیا نی ئەو که سه ی قورئانی بۆ نازل بووه (که پیغه مبه ره ﷺ) هه رو هه شله ژانی له سه ره تا و کاتی نازل بوونی قورئاندا و، ئەو هه موو ریزه ی که له قورئانی ده گری ت که زۆر له ریز گرتی بۆ شتی تر زیاتره. هه موو ئەمانه، ده ری ده خه ن که "قورئانی پیرۆز" سه رتا پا سه رووشی خوا یه و له لای پادشای ئەزه له وه دیت و ده بیته میوانی.

هه رو هه به چه شنیک ی به لگه نه ویست ده ره که ویت که قورئان یه کپار چه سه رووشی خوا یه، چونکه ئەو شته ی پیچه وانه ی قورئانه، بریتی یه له کوفر و گو مری بی. پاشان به بی هیچ گو مانی ک ده ره که ویت که قورئانی پیرۆز کانگا و سه رچا وه ی پروونا کی یه کانی ئی مانه. دیا ره جگه له تاریکی هیچ شتیکی تر دژ و پیچه وانه ی پروونا کی نی یه. ئەم حه قیقه ته شمان له زۆر "وته" دا چه سپان دو وه.

ئنجا به و په ری دلنیا بی یه وه ده ره که وتو وه که قورئان کۆ گای حه قیقه ته کانه و، هه رچی خه یال و خورافاتیشه تابلیی له قورئانه وه دووره. چونکه ئەو جیهانی ئیسلامی که قورئان پیک ی هینا وه، ئەو شه ریه ته ی ئەو هینا ویه تی و، ئەو په وشته به رزانه ی که پروونی کر دوو نه ته وه، ته نانه ت با سه کانی سه با ره ت به جیهانی په نهان (الغیب) وه کتومت وه کو

باسه كانی سه بارهت به جیهانی بینراو (الشهادة) عینی حقیقه تن و هر گیز هیچ شتیکی دژ و پیچهوانه ی حقیقهت توخنیان ناکه ویت.

پاشان "قورئانی پیروز" مرؤف ده گه یه نیته به خته وهری هردوو دنیا و، مرؤفایه تیش به ره و هم به خته وهری یه ده بات. ئەو که سه ی گومانی له مه دا هه یه، ته نانهت گهر بۆ یه ک جاریش بووه، با سه ریک له قورئان بدات و گوئی لئ رابگریت، ئنجا با بزانیته قورئان چی ده فهرمویت؟

پاشان ئەو به رو بوومانه ی که مرؤف له قورئانی پیروز ده یانچنیت، چه ند به رو بوومیکی پیگه یشتوو و زیندووون. ئەمەش سه یر نی یه، چونکه ره گه کانی دره ختی قورئان له ناو حقیقه ته کاندرا پۆچووون و له ناو ژباندا بلاو بوونه ته وه. خو ژبانی به رو بوومیش به لگه ی ژبانی دره خته که یه. ئەگه ده ته ویت ئەمهت بۆ ده ربکه ویت، فهرموو بروانه قورئانی پیروز چه نده به ره مه ی به مرؤفایه تی پیشکەش کردوو، که بریتین له و به نده پاک و پیاو چاک و دل پروونا که کاملانه ی که به درێزایی هه موو چه رخ و سه رده مه کان قورئانی پیروز وه کو به رو بووم به مرؤفایه تی به خشیوون.

پاشان قورئانی پیروز جیی ره زامه ندیی جیننی و ئینس و مه لائیکه تانه، ئەمەش به چه شنیککی راست و به "حه دس"^(۱) هه سته پی ده که ین، چونکه له کاتی خویندنه وه ی قورئاندا وه ک چۆن په پوله به ده وری پروونا کی دا کۆ ده بنه وه، هه موو ئەمانه ش به هه مان جۆر له ده وری ئەو قورئانه کۆ ده بنه وه.

پاشان هه ره وه ک قورئان سه رووشی خوا یه، له گه ل ئەوه شدا به لگه عه قلی یه کان پشتی ده گرن. شایه تیش له سه ره ئەمه: یه کگرتنی مرؤفه تیگه یشتوو و خاوه ن ژیری یه ته وا وه کانه، که له پیشه نگی ئەوانه وه زانایانی زانستی که لام و بلیمه ته کانی فه لسه فه ن، وه کو "ئین سینا" و "ئین روشد" که هه ره هه موویان به جۆریکی یه کگر تووانه بناغه و بنچینه کانی قورئانیان به به لگه کانی خو یان چه سپاندوو ه.

ئنجا قورئانی پیروز له لایه ن سه رووشی ساغ و بئ عه بی مرؤفه وه - به مه رجی ناته واوی و نه خووشی پرووی له وه سه رووشته نه کردیته - ته سدیق کراوه. چونکه دلناییی "ویجدان" و سه ره وتنی دلای مرؤف، له پروونا کیی قورئانه وه په یدا ده بن. واته سه رووشی ساغ به دلناییی "ویجدانی" خو ی ته سدیقی قورئان ده کات. به لئ، سه رووش (الفطره) به زمانی حالی خو ی پروو ده کاته قورئان و ده لیت:

(۱) (حه دس) واته: خیرایی زهینی مرؤف له تیگه یشتندا.

"به بئى تۆ كامىل بونى ئىمه نايه ته دى".

ئەم راستى يەشمان لە چەند جىنگايە كى جىياجىاي پەيامە كاندا چە سپاندووە .
پاشان وە كو ئاشكرا و ديارە، قورئانى پىرۆز موعجىزە يە كى بەردەوام و ھەمىشە يى يە،
ئەو ئەتالە ھەموو كاتدا ئىعجازە كەى خۆى دەردە خات و، وە كو موعجىزە كانى تر
پروونا كى يە كەى ناكورئىشەو و، كاتە كەشى تەواو نايىت، بەلكو ھەتايە ھەر
موعجىزە يە كى بەردەوامە .

پاشان پلەوپايەى قورئانى پىرۆز ئەو ئەندە گشتى و فراوانە كە تەنھايەك دەرس لەو
قورئانە "ھەزەرەتى جىبرىل" لە گەل منالئىكدا يىكەو و ھەرى دە گرن و، چەندىن
فەيلە سووفى بلىمەتى وەك "ئىبن سىنا" لە گەل ئاسايى ترين نەخوئىندە و اردا وە كو يەك لە
بەردەم قورئاندا چۆك دادەدەن و ھەمان دەرسى لى و ەردە گرن . تەناتە لەوانە يە مروثە
نەخوئىندە و ارە كە، بەھزى ھىز و پاكيى ئىمانە كەى، زۆر لە "ئىبن سىنا" زىاتر سوود لە
قورئانى پىرۆز و ەربگرىت!

پاشان چاويكى بىنەرى تىژ لە قورئانى پىرۆزدا ھەيە، كە ھەرچى شت لە بوونە و ەردا
ھەيە دەيانىنىت و، ھەموو ئەو بوونە و ەرانە وەك لاپەرە كانى كىتب دەخاتە بەردەستى
خۆى . ئىتر ھەموو چىن و جىھانە كانى بوونە و ەران پرون دە كاتەو . ھەروەك گەر
سەعاتچى يەك سەعاتىكى بچووك لە كەسىك و ەربگرىت، ئەوا سەبرى ئەم دىو و ئەو
دىوى دە كات و لىي دەدوئىت و دەيكاتەو، گەردوونىش لە بەردەم قورئاندا بە ھەمان
جۆرە، قورئانى پىرۆز باسى دە كات و لايەنە كانى بۆ گوى بىستان پروون و والا دە كاتەو .
جا ئەم قورئانە گەورە يە، بە ئايەتى: ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ (عمد: ۱۹) يە كتابى
خواو ئەندە چە سپىنىت .

* * *

اللهم اجعل القرآن لنا في الدنيا قريناً، وفي القبر مونساً، وفي القيامة شافعاً، وعلسى
الصرائط نوراً، ومن النار سترأ وحجاباً، وفي الجنة رفيقاً، وإلى الخيرات كلها دليلاً
وإماماً. اللهم نور قلوبنا وقبورنا بنور الإيمان والقرآن. ونور برهان القرآن بحق وبجرمة
من أنزل عليه القرآن، عليه وعلى آله الصلاة والسلام من الرحمن الحنان. آمين.

ئامازەى رەوانى نۆز دەھەم

لە ئامازە كانى پېشودا، بەوپەرى دلئايى و بە چەندىن بەلگەى بەھىزى گومان لىن نە كراو، بۆمان چەسپا كە پېغەمبەرى ئازىز ﷺ نىرراوى پەروەردگارى ھەموو جىھانە كانە.

جا ئەم مەھمەدە ئەمىنەى ﷺ كە بە ھەزاران بەلگەى بى گومان پېغەمبەرتى بە كەى چەسپاوە، ھەر خۆى لە خۆى دا بەلگەى بە كى پروونا كە لەسەر "يە كئايى" خواى گەورە و "بەختەو رىبى ھەمىشەبى" (كە ئەودىنبايە).

والەم ئامازەيە دا بە جۆرىكى كورت و لە شىوہى "پوختەى ئەم باسەدا" لەو بەلگە راست و پروونەى بە كئايى خواى گەورە دەدوئىن. چونكە مادەم ئەم پېغەمبەرە ﷺ بەلگەى بە كە لەسەر ناسىنى خوا، ئەوا دەبى ئەو بەلگەى بە و چۆنىتى بونى بە بەلگە بزانرەت.. لەبەر ئەو، بە كورتى بە كى زۆر پوخت ئەو پروون دە كەينەو بە كە چۆن پېغەمبەر ﷺ دەبىت بە بەلگە لەسەر "يە كئايى" خواوئەند، ھەروەك باسى رادەى راستى پېغەمبەرىش ﷺ دە كەين و، دەلئىن:

ھەروەك ھەموو بە كىك لە بوونەو ھەرانى ناو گەردوون دەبن بە بەلگە لەسەر "بوون" و "يە كئايى" خواوئەندى گەورەى بەدبەينەر، بە ھەمان جۆر پېغەمبەرىش ﷺ دەبىت بەو بەلگەى بە. ئەجا ھەر خودى پېغەمبەر ﷺ چۆنىتى بونى خۆى و گشت بوونەو ھەرانى بەم بەلگەى بە راگەياندووە.. جا لەبەر ئەو بە پېغەمبەر ﷺ بەلگەى بە لەسەر "يە كئايى" خواوئەند ئەوالە نىوان پازدە بنچىنە دا ئامازە بۆ راستى و دروستى و لەسەر ھەق بوونى ئەم بەلگەى بە كەين.

بنچىنەى بە كەم:

ئەم بەلگەى بە كە بە زمانى خۆى و زمان و بەلگەى ھالەتە كانى و زمانى ھالى قۇناغە كانى ژيانى، دەبىت بە بەلگە لەسەر بەدبەينەرى گەردوون، بەلگەى بە كى راستگۆرى و، لە لايەن راستى بە كانى گەردوون نىشەو بە تسلىق كراو. چونكە بەلگە كانى ھەموو بوونەو ھەران لەسەر بە كئايى خوا، وە كۆ شايەتى دان و تەسلىق كردن وان بۆ ئەو كەسەى كە لە بارەى بە كئايى خواو دەدوئىت، واتە ئەو شتەى كە ئەم پېغەمبەرە ﷺ خەلكى بۆ لا بانگ دە كات - كە بە كئايى خوايە - لە لايەن ھەموو گەردوونەو تەسلىق

كراره. ئەو ەتا پروونكر دىنەو ە كانى ئەم پىغەمبەرە ﷺ سەبارەت بە يە كىتابى خوا - كە كەمالى رەھايە لە گەردووندا - مزگىنى بە كانى سەبارەت بە بەختە وەرپى ھەمىشەپى - كە خىرى رەھايە - بە تەواوى لە گەل ئەو جوانى و كەمالەى كە لە راستى بە كانى جىھاندان، يە كاويەك دەردە چىن. واتە ئەم پىغەمبەرە ﷺ بە بى ھىچ گومانىك، لە دەوا كەى دا راستگۆيە. كە واتە پىغەمبەر ﷺ بەلگە بە كى راست و تەسدىق كراوى و ەھايە كە لە "يە كىتابى خواى گەورە" و "بەختە وەرپى ھەمىشەپى" دەدۆيت.

بىچىنەى دووھەم:

پاشان ئەم پىغەمبەرە راستگۆ و تەسدىق كراوى ﷺ كە ھەزاران موعجىزەى ھەيە و، ئەم موعجىزەنەشى زۆر لە ھى پىغەمبەرانى پىشوو - درووديان لە سەر بىت - زياترن و، شەرىعەتىكى وای ھىناو ە كە ھەر گىز گۆرانكارى و نەمانى بە سەردا نايەت و، بانگەوازە كەشى بۆ ھەموو گرۆى جىنى و ئادەمىزادە.. دەپن ئەم پىغەمبەرە گەورەپى ﷺ كە خوا ەنى پلە و پايەپە كى ئارا بەرزە، پىشەواى ھەموو پىغەمبەران بىت.

لەبەر ئەو ە، ھەر چى دانست و نەپنى لە موعجىزە و يە كگرتنى پىغەمبەرانى پىشوو دا ھەيە، ھەموويان لە لای ئەم كۆبوو نەتەو ە. كە واتە ھىزى يە كدەنگى ھەموو پىغەمبەران و شاىەتيدانى موعجىزە كانى ئەوان، ھەموويان دەبن بە بەلگە و پالپشتىكى توندوتۆل و دامەزراو بۆ راستگۆيى و راستى بانگەوازە كەى ئەم پىغەمبەرە ﷺ.

پاشان ھەموو پياوچاكان و ھەلبژاردە و ئەولياكان، تەنھا بە بۆنەى پەرورەدى بەرز و رىنمايى شەرىعەتە راستەقىنە كەى ئەم پىغەمبەرە ﷺ گەپشتو نەتە ئەو پلە و پايە بەرزەى كەمالات كە بە دەستيان ھىناون. چونكە ھەر ئەم پىغەمبەرە ﷺ رابەر و پىشەوا و گەورەپانە. كە واتە نەپنى كەرامەتە كانيان و يە كدەنگى يان لە تەسدىق كردنى دا و ھىزى لىكۆلنەو ە كانيان، ھەموو لەم پىغەمبەرە دا ﷺ كۆبوو نەتەو ە. چونكە ئەوان رىنگايە كيان گرتەبەر كە مامۆستا كە يان رچە كەى شكاندو ە و دەر گاكەى بۆ خستو نەتە سەرپشت و بە كراو ەپى خستى بەردەستيان و، ئنجا ئەوانىش لەم رىيەو ە "راستى" يان دۆزى يەو ە و دەستيان كەوت. كە واتە ھەموو كەرامەتە كانيان و لىكۆلنەو ە زانستى يە كانيان و يە كدەنگى يان، دەبن بە پالپشتىكى بەھىز و دامەزراو بۆ راستگۆيى مامۆستا خاوپىن و پا كە كە يان و راستى بانگەوازە كەى.

ئىنا ئەم يىغەمبەرەي ﷺ كە بەلگەيە كى ئاشكرا و پروونە لەسەر "يەكتايى خواي گەورە" - وەك لە ئاماژە كانى پيشوودا دەر كەوت - هيندە موعجيزەي ئاشكرا و پروون و بىن گومان و، ئىرهاصى لەعادەت بەدەر و، بەلگەي يىغەمبەرىتىي گومان لىن نە كراوى هەيە، كە هەريە كەيان بە جۆرىكى گەورە و گرنك تەسدىقى دە كەن، بە چەشنى كە ئە گەر هەموو گەردوون كۆ بىتەو و بىهويت كەلئىنك بىخاتە ئەم تەسدىقە و زامدارى بكات، ئەوا هەر گىز لە تواناي دا نايىت.

بنچينەي سى هەم:

پاشان ئەم يىغەمبەرەي ﷺ كە بانگەواز بۆ "يەكتايى خواي گەورە" دەكات و مزگىنىي "بەختە وەريى هەميشەيى" پادە گەيە نيت و ئەم هەموو موعجيزە ئاشكرايانەي هەيە، هيندە پەوشتى بەرزىشى تىدايە - چ لە خودى خۆي دا و چ لە گەياندىن پەيامە كەي دا و چ لەو شەريعت و ئايىنەدا كە لە لايەن خوا وەندەو پادە گەيە نيت - كە دوژمنە سەر سەختە كانيشى ناچار دەكات تەسدىقى بكەن و رىنگاي ئىنكارى كردنيان بۆ نەمىنيتەو.

جا مادەم بەرزترين و جوانترين و كاملترين و بەنرخترين پەوشت لە خۆي و ئەر كى سەرشانى و ئايىنە كەي دا هەيە، ئەوا دەبى ئەو يىغەمبەرە خۆشەويستە ﷺ هەر خۆي ئمورونەي كەمالي هەموو بوونە وەران و، نويسەر و ئمورونەي بەر جەستەي پەوشتيان و پيشە و اي باشى هەموويان يىت.

لەبەر ئەو، ئەو كەمالاتانەي كە لە خۆي و ئەر كى سەرشانى و ئايىنە كەيەو دەدرەو شينەو، پالپشتىكى هيندە گەورە و بەهيزن بۆ تەسدىق كردنى كە هيج شتىك نەتوانيت جىيان بى لىز بكات.

بنچينەي چوارەم:

پاشان هەلگەر و خواونى ئەم بانگەوازي "يەكتايى" و "بەختە وەريى هەميشەيى" يە، كە كانگا و سەر چاوەي هەموو كەمالات و مامۆستاي هەموو پەوشتىكى بەرزە، هەر گىز لە خۆيەو و بە ئارەزوى خۆي نادويت. بەلكو قسە كانى هەموو "سرووشى خواوەند" ن و لەويان وەردە گریت و بە خەلكىيان پادە گەيە نيت. چونكە ئەو هەزاران بەلگانەي كە لەسەر يىغەمبەرىتىيە كەي هەن - وەك لە بنچينە كانى پيشوودا هەندىكيان باس كران و پروون كرانەو - ئەو دە چەسپىنن كە پەروەردگارى هەموو جىهانە كان ئەو موعجيزانەي

بۆيه له سەر دهستی پيغه مبهردا ﷺ به ديهيئاوه و دهري خستون تاكو پروني بکاتهوه که ئەم پيغه مبهره خۆشهويستهی ﷺ له بهر خوا و له پيناوی خوادا ده دويت و گوفتاری خوا وهند به خه لکی راده گه يه نيټ ..

ههروهها چه سپاوه که ئەو قورتانهی بۆي نازل بووه، به ئيعجازه ئاشکرا و په نهانه کانی، دهري ده خات که ئەم پيغه مبهره ﷺ مرؤفيکی را گه يه نه ره له لايه ن خوا وهندی پهروه دگاری جيهانيانه وه ..

ههروهها چه سپاوه که زاتی پيرۆزی پيغه مبهر ﷺ خۆی و .. په فتار و په وشته جوانه کانی، وهك ئەو ئيخلاسه گه وره و خوا په رستی و جددييهت و ليبران و ئەمانه ته راسته ی که له گه ياندنی فرمانه کانی خوادا هه بپوون .. هه موو ئەمانه، دهري ده خه ن که ئەم پيغه مبهره گه وره يه ﷺ له هيج قوناغ و حاله تيکی ژيانی پيغه مبهريتي دا به ناوی خودی خۆيه وه نادويت و ئەو شتانهی ده يانفهرموی له بيري خۆی وهريان ناگريت . به لکو به ناوی خوا وهندی پهروه دگاری جيهانيانه وه ده دويت و فهرمووده ی ئەو ن رايانده گه يه نيټ .

پاشان هه موو ئەو که سانه ی که له ئەهلی حه قيقه تن و گوئی يان له م پيغه مبهره ﷺ راگرتوه، هه ر هه موو يان به "که شف" و "ليکۆلینه وه ی زانستی" ی خۆيان ته سديقی فهرمووده کانی پيغه مبهريان ﷺ کردووه و، باوه رپکی بی گو مانی پر له دلنيایي يان به وه هيناوه که ئەم پيغه مبهره ﷺ له خۆيه وه و به ئاره زووی خۆی نادويت، به لکو ئەوه ی ده يليت سرووشی خوايه بۆي ديت و، ئەو ته نها را گه يه نه رپکی ئەمينه له لايه ن پهروه دگاری هه موو جيهانه کانه وه و، به سرووشی خوا ی گه وره خه لکی بۆ رپي راست بانگ ده کات .

به م جزره، ده رکه وت که راستی و له سه رحه ق بوونی ئەم به لگه يه (که پيغه مبهره ﷺ) پشت به چوار بنچينه ی توندوتۆل و دامه زراو ده به ستيت .

بنچينه ی پينجهم:

ئەم را گه يه نه ره ئەمينه ی گوفتاری ئەزه لیبی خوا وهند، رۆحيانه ته کان ده بينيت و .. له گه ل مه لايکه ته کاندا ده دويت و .. رينمايي جيني و ئينس ده کات .. له گه ل ئەوه شدا له جيهانی ئەو مه لايکهت و رۆحيانه تانه - که له جيهانی ئينس و جيني به رزترن - زانياری وه رناگريت، به لکو له سه رووی هه موو ئەو جيهانانه وه زانياری يه کانی

وهرده گريٽ، تهنانهت سهيري ئهو کاروباره خوابي يانهي سهرووي ئهوانيشه وه ده کات و ئاگاي لييانه. چونکه ئهو موعجيزانهي که له پيشدا باس کران و ژيان و رهوشته پيروژه که شي که به تهواتور به ئيمه گهيشتووه، ئهم راستي به ده چه سپين. له بهر ئهوه، نه جينسي و رۆحيانه ته کان و نه مهلائیکه تان ده ست ناخه نه ناو کاروباري را گهياننده کانیه وه، به لکو هه زه تي جييريل نه يئ - دروودي له سه ر بيٽ - مهلائیکه ته نزیکه کاني خوا وه نديش توخني ئهم را گهياننده ناکه ون. که واته هه والدانه کاني پيغه مبه ر ﷺ وه که هي کاهينان و ئه وانه ني به که گويا هه والي غه يب ده زانن. تهنانهت جييريلي ها وه ليشي که زور کات له گه لي دا بووه، پيشي نه که وتووه. به لکو له هه ندي کاتدا پيغه مبه ر ﷺ پيشي ده که وت.

بنچينه ي شه شه م:

پاشان ئهم به لگه يه ي که سه رداري "مهلائیکه ت" و "جينسي" و "مروؤف" ه، پروونا کترين و کاملترين به رو بوومي دره ختي بوونه وه ران و .. ميه ره بانبي به ر جه سته ي خوا وه ند و .. نمونه ي خو شه ويستي به ره وردگار و .. به لگه ي پروونا کي حق و .. چر اي دره خشاني راستي و .. کليلي ته ليسمي بوونه وه ران و .. ده رخه ر و حه لکه ري مه ته لي به دي هينرا وان و .. پروونا که ره وه ي حیکمه تي جيهان و .. بانگه واز کاري ده سته لانداريي خوابي گه وره و .. رابه ر و رينماي شاره زا و لي زاني جوان کاري به کاني سنعه تي به ره وردگار ه!

ئهو زاته پيروژه ي که چه ندين سيفه تي ئاوا گرنگي تندا کز بووه ته وه، له راستي دا کاملترين نمونه به بو که مالاتي بوونه وه ران ..

له بهر ئه وه، هه موو ره وشت و سيفه ته کاني ئهو پيغه مبه ره به ريزه ﷺ و که سي تي به مه عنه وي به که شي، به ئاشکرا ئه وه ده ره خه ن که:

ئهم پيغه مبه ره ﷺ مه به ست و ئامانج و هو کاري سه ره کبي به دي هيناني گه ردوونه .
واته کاتي خوا وه ند گه ردووني به دي هينا وه، سهيري ئه وي کردووه و ئه وي له بهر چاودا بووه. تهنانهت ده تانريت بوتري که: خوابي گه وره گه ر ئهو پيغه مبه ره ي ﷺ دروست نه کردايه گه ردوونيشي دروست نه ده کرد و ئهم گه ردوونه هه ر نه ده بوو.
به لي، "راستي به کاني قورئان" و "پروونا کي به کاني ئيمان" که ئهم پيغه مبه ره خو شه ويسته ﷺ بو هه موو ئاده ميزاد و جينسي هينا ون، هه ره ها ئه وه ره وشته به رز و

که مالاته زۆرانهش که له زاتی پیروزی دا ده بیزین، هه موویان شایه تیکی گومان لى نه کراوى راستن له سهر ئەم حه قیقه ته ی که باسمان کرد.

بنچینه ی حه وته م:

ئهو به لگه ئاشکرا و پروونه ی "حه ق" و چرا پرووناکی به خشه ی "حه قیقه ت" (که پیغه مبه ری پیشه وایه ﷺ) ئاینیکی به نرخ و شه ریه تیکی گشتیی ئه وتوی هیناوه که هینه یاسا و ده ستووری له خۆدا کۆ کردووه ته وه مایه ی به خته وه ربی هه ردوو دنیای مرۆف بن. ههروه ها ئەم پیغه مبه ره ﷺ به ته وای و رینکوپینکی حه قیقه ت و فه رمانبه ربی گه ردوون و، سیفه ت و ناوه کانی به دیهینه ری مه زنی گه ردوونی روون کردووه ته وه.

جا هه رکه س به وردی سه ربجی ئەم ئاین و شه ریه ته پاکه ی ئیسلام بدات، که بۆ هه موو گه ردوونه، ئه واه به دلنایی ده زانی ت که ئەم ئاینه هی به دیهینه ری ئەم گه ردوونه ره نگینه یه، که ئه ویش (واته: گه ردوون) له شوینی خۆی دا به دیهینه ره که ی به غه ربی خۆی ده ناسی ت! چونکه ههروه ک وه ستایه کی "به ننا" ی زانا و کارامه کاتی کۆشکی ک دروست ده کات، بۆ مه به ستی ده ر خسته نی کارامه یی ناوازه ی خۆی، پیناسه یه کی شیاو بۆ کۆشکه که داده نی ت و ده ینووسیته وه.. هه ر به و جۆره ش، ئەم ئاینه گه وره و شه ریه ته لیبۆرده یه و، ئه وه مه لایه نگری و به رزی و گشتی بوونه ی که له م ئاینه دا هه یه، به ئاشکرا ئه وه ده رده خه ن که ئه وه که سه ی به م وینه نایاب و جوانه داینه وه هه ر ئه وه که سه یه که گه ردوونیشی به دیهینه واه. به لئى، ئه وه که سه ی که به م چه شنه رینکخسته جوانه گه ردوونی جوان و ره نگین رینک بخت، ده بی هه ر ئه ویش بی ت که ئەم ئاینه هه ره کامله ی ئاوا به م رینکوپینکی یه جوانه رینک خسته ت!

بنچینه ی هه شته م:

ئهو که سه ی که ئەم سیفه ته جوانه ناوبراوانه ی تیدا یه و، پیغه مبه ریتی یه که شى پشتی به و به لگه و پالپشته مه حکه م و پته وانمه داوه - که پیغه مبه ری خۆ شو یسته ﷺ - به ناوی جیهانی په نهان (غیب) هه وه رووه جیهانی دیار و بئراو ده دوی ت و، به ئاشکرا و له به رچاوی هه موو ئه وانه ی که ده بیسن و ده بیستن له گرۆی جیننی و ئاده میزاد، راسپاره ده که ی ئه ستۆی راده گه یه نی ت و له گه ل هه موو ئه وه چانه ی مرۆف ده دوی ت که له پشتی په رده ی چه رخه کانی ئاینده وه ریزیان به ستووه و، به شیوه یه کی هینه به رز و جوان بانگیان ده کات که هه موویان - له هه ر کات و شوینیکدا بن - گوئیان لئیه تی و دهنگی ده بیستن.. به لئى، ئیمه ش دهنگی ده بیستن!

بنچینه‌ی نۆهه‌م:

پاشان ئەم بانگ لیکردن و دووانە‌ی ئەوە‌ندە بەرزە، که خە‌لکی هە‌موو سەر‌دە‌میک گۆ‌ی‌یان لێ‌یە‌تی.. بە‌لێ، هە‌موو چەر‌خ و سەر‌دە‌میک زایە‌لە‌ی دە‌نگی ئە‌و دە‌بیستیت.

بنچینه‌ی دە‌هه‌م:

پاشان لە‌ حالە‌ت و ژیا‌نی خاوی‌ن و پی‌روزی‌دا دە‌بینن ئە‌و شتە‌ی که پرایدە‌ گە‌یە‌نیت، لە‌ پێ‌شدا دە‌بینیت ئنجا لە‌ بە‌ر تیشکی بی‌نینه‌ که‌ی‌دا پرایدە‌ گە‌یە‌نیت! چونکە‌ لە‌و کاتانە‌شدا که مە‌ترسی لە‌ هە‌موو لایە‌ که‌وە‌ سە‌ری تێ‌ دە‌کات و دە‌وری دە‌دات، ئە‌و بە‌ بێ‌ هیچ دوو‌دلی و دلە‌تە‌یی‌یە‌ک و بە‌وپە‌ری باوە‌ر بە‌خۆ‌بوون و دل‌تیا‌یی‌یە‌و هەر لە‌سەر پراگە‌یان‌دنی خۆ‌ی بە‌ردە‌وامە. بە‌لکو هەر بە‌ تە‌نها خۆ‌ی تە‌حە‌د‌دای هە‌موو جی‌هان دە‌کات!

بنچینه‌ی یاز‌دە‌هه‌م:

پاشان بە‌هۆ‌ی ئە‌و هێ‌زە‌ی که خواوە‌ند پێ‌ی بە‌خشیووە‌، بە‌ ئاشکرا بانگە‌وازە‌ که‌ی پراگە‌یان‌دوو‌ه. بە‌ پرا‌دە‌یە‌ک که نی‌و‌ه‌ی خە‌لکی سە‌رزە‌وی و پینچ‌یە‌کی گرو‌ی مرؤ‌ف بە‌ دە‌م بانگە‌وازە‌ که‌یە‌و پو‌شتوون و فەرمانە‌کانی جێ‌بە‌جێ‌ دە‌کە‌ن و، بۆ هەر وشە‌یە‌ک لە‌ زاری ئە‌و دەر‌بی‌جیت، "سمعنا و اطعنا" دە‌لێ‌ن!

بنچینه‌ی دو‌ا‌ز دە‌هه‌م:

پاشان بە‌ ئی‌خ‌لا‌سی‌کی کامل و لێ‌پرا‌نی‌کی تە‌واوە‌تی‌یە‌و بانگە‌وازە‌ که‌ی پرا‌دە‌ گە‌یە‌نیت، تا‌کو پە‌ر‌و‌ه‌ردە‌یە‌کی پە‌ گدا‌کو‌تا‌و لە‌ نا‌خدا جی‌گیر بکات و دا‌ی‌مە‌ز رێ‌نیت، بە‌ پرا‌دە‌یە‌ک که یاسا‌کانی ئە‌و پە‌ر‌و‌ه‌ردە‌یە‌ لە‌سەر نا‌و‌چا‌وانی چەر‌خە‌کان و لا‌پە‌رە‌کانی و لا‌تانی دنیا و رووی پو‌ژ‌گادا، نە‌خش دە‌کری‌ن.

بنچینه‌ی سیا‌ز دە‌هه‌م:

پاشان بە‌وپە‌ری دل‌تیا‌یی و باوە‌ر بە‌خۆ‌بوونە‌و قسە‌کانی دە‌کات! دە‌بینیت متمانە‌ و باوە‌ری تە‌واوی بە‌ راستی و دروستی ئە‌و فەرمانانە‌ی خواوە‌ند هە‌یە‌ که پرایان‌دە‌ گە‌یە‌نیت و، زۆر بە‌ ئاشکرا و روونی و بە‌ بێ‌ هیچ پینچ‌و‌پە‌نایە‌ک خە‌لکیان بۆ لا بانگ دە‌کات. تە‌نانە‌ت گەر هە‌موو جی‌هان لە‌ دژی کۆ‌ بینە‌و، هێ‌شتا هەر ناتوانن نە‌ لە‌ بانگە‌وازە‌ که‌ی‌دا و نە‌ لە‌ هیچ کام لە‌و فەرمانانە‌ی پرایان‌دە‌ گە‌یە‌نیت، دووری ب‌خە‌نە‌و یان پە‌شیمانی بکە‌نە‌و.

پە‌فتار و می‌ژووی ژیا‌نی پاک و پی‌روزی، پرا‌ست‌گۆ‌ترین شایە‌تن لە‌سەر ئە‌م پرا‌ستی‌یە‌.

بنچینهی چواردهههم:

پاشان به دلتیاییه کی له راده به دهه و پشت به خوا به سستیکی کامل و باوه پر به خۆ بوونیکی تهواوته یه وه بانگه وازه که ی راده گه یه نیت، به جۆری که واز له هیچ شتیکی ئه و بانگه وازه ی ناهینیت، له بهردهم هیچ چه شنه گه و گرتیکدا دوو دلی سهری تی ناکات و ترس و بیم و سهر سامیش هه رگیز نارۆنه ناو دل و دهروو نیه وه. به لکو به و په ری پاک و ئیخلاسی تهواوته ی له بانگه که ی دا بهرده و امه و، ئه و فرمانانهش که خه لکیان بۆ لا بانگ ده کات، پێش هه موو که سیگ له خۆ ی دا بهر جه سته و جی به جی یان ده کات و ملکه چیان ده ییت، ئنجا خه لکیان لێ تی ده گه یه نیت و فیریان ده کات! شایه تیش له سهر ئه مه: زوه دی بێ وینه و گه و ره ی و، پێویستی نه بوونی به خه لکی و، پشت هه لکرنیه تی له زرق و برقی بێ به قای دنیا. وه ک له لای دۆست و دوژمنانی روون و ئاشکرا یه.

بنچینهی پازدهههم:

پاشان ئه م پێغه مبه ره مه زنه ﷺ له هه ر چی که سه زیاتر له خوا ده ترسا و.. له هه موویان زیاتر ملی بۆ فرمانه کانی که چ ده کرد و.. له هه موو که سیگ زیاتر خوا ی گه و ره ی ده په رست و دووره په ریژی له و شتانه ده کرد که خوا ی گه و ره نه هیه لێ کردوون. ئه مهش تێمانده گه یه نیت که ئه م پێغه مبه ره ﷺ پرا گه یه نه ریکی ئه مینی پادشای ئه زه ل و ئه به ده. چونکه پێغه مبه ری خۆ شه ویستی و، موخلیستری به نده کانی و، پرا گه یه نه ری په یامه کانی ئه و خوا وه نده یه.

له م پازده بنچینه یه وه ده گه یه ئه م ئه م ئه نجامه ی که:

ئه م پێغه مبه ره مه زنه ی ﷺ ئه و هه موو سیفه ته ناو برا وانه ی تێدا یه: "یه کتایی" خوا ی گه و ره ی پرا گه یاندووه و.. به درێزایی هه موو ژیا نی پیروزی خۆ ی و به هه موو هیزیکی که خوا پێی به خشیوه، فه رموویه تی:

"لا إله إلا الله".

اللهم صلّ وسلّم عليه وعلى آله عدد حسنات أمته.

﴿سبحانك لا علم لنا إلا ما علمتنا إنك أنت العليم الحكيم﴾

رېزلينانېكي خوايي و شوينه واريكي چاوديري پوره دگار

به هيوای ټوهی که به نهينی ټايه تی پيروزی: ﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾ شاد و بهرهمه نند بين، ده ټين:

يه كيک له شوينه واره کانی چاوديري پوره دگار و بهزيبی خواوه نند ټوهو بوو که له کاتی دانانی ټم په يامه دا در کهوت. و ابو خوینه ره به ريزه کانی ټم په يامه ی باس ده کهم، به ټکو به گرنگی و بايه خ پيدانه وه ټاوري لني بده نه وه:

له بهر ټوهی و ته کانی "سی و يه کهم" و "نوزده هم" - که له باسی پيغه مبه ريتی پيغه مبه ريتی ده دوین - دانر ابوون، ټه و له باره ی دانانی ټم په يامه وه هيچ نیاز نيکم له دلدا نه بوو... به لام کتوپر ختوره يه کم به دلدا هات و ټم ختوره يه ش بو دانانی ټم په يامه جه ختی لني کردم. ټمه ش له کاتيکدا بوو که پروونی زهينم له ژير کولي قورسی به لا و موسيبت و گيرو گرفته کاندا کز و لاواز بوو بوو. سه ره رای ټهوش که من له نووسينه کاغدا و به يی مشره بی خوم، رپيازی گيړانه وه م له کتيبه وه نه گرتوه ته بهر وهک: (فلان وای وت و.. وها و تراوه). جگه له مانه ش، هيچ سه رچاويه کی فهرمووده پروزه کان و به سه رهاتی ژيانی خاوينی پيغه مبه رم ﷺ له لا نه بوو..

که چی سه ره رای هه موو ټه مانه، ناوی خوام لني هينا و وتم: "تو کلت علی الله" و ته نها به پشتيوانی خواي گه و ره ده ستم دايه دانانی ټم په يامه..

که ده ستم پي کرد، هينده پشتگيري و يار مه تيم له لايه ن خواي گه و ره وه بو ره خسا که زور له زهين پو شني "سه عيدي کون" زياتر زهينم به ده موه ده هات و لهو شتانه دا که

پاشکۆی یه که می

په یامی (موعجیزاتی نه همه دی)

له بهر گونجاوی ئه م شویته، وا "وتهی نۆزده هم" که تایه ته به "پرساله تی نه همه دی" یه وه له گه ل پاشکۆ که ی دا، که له باره ی موعجیزه ی له ت بوونی مانگه وه ده دریت، لی ره شدا پیش چاو ده خرینه وه.

ئه م وته یه (بریسکه ی چوارده هم) چوارده "نم" ی تیدایه:

□ نمی یه که م:

سنى ناسینه رى گه و ره هه ن که په ره و رد گارى خۆمانمان پى ده ناسینن:
یه که میان: په راوی گه رد و نه، که به شیکمان له شایه تیدانی ئه م په راوه بیست، له و سیازده "بریسکه" یه ی که له "مه سنه ویی نووری" (المثنوی العربی النوری) دا باس کران.
دووه میان: ئایه تی هه ره مه زنی ناو ئه م کتیه گه و ره یه ی گه رد و نه، که کۆتایی پى هینه رى کاروانی پیغه مبه ریتی به ﷺ.

سنى هه میان: قورئانی پیرۆزه.

ئىستا ده بى ئه م دووه م به لگه گۆیایه ی که دو اهه مین و سه ردارى هه موو پیغه مبه رانه ﷺ بناسین و، به ئه ده ب و ریزه وه گوپی لى رابگرین:
بزانه که ئه و به لگه یه "که سیتی یه کی مه عنه وی" ی گه و ره ی هه یه. جا ئه گه ر پر سیارت کرد و وت: ئه و به لگه یه کتی یه و، ماهیه ته که ی چی یه؟
ئه و له وه لاما دا پیت ده و تریت:

ئه وه ئه و که سه یه که له بهر گه و ره یی مه عنه ویی ئه و: سه ر رووی زه وی بووه به مزگه وتی و، مه ککه به میحرابی و، مه دینه به مینه رى و، خۆیشی پیش نوێژی سه ر جه می

ئیماندارانه که له پشتموه ریزیان بهستوه و، و تاربیژی هه موو مرؤفایه تییه و، یاسا کانی بهخته وهری یان بۆ روون ده کاته وه، و سهروهی گشت پیغه مبه ره، تهز کیه یان ده کات و بهوش که ئایینه که ی ئهم سه رجهم بناغه کانی هه موو ئایینه کانی ئه وانی له خۆی دا کۆ کردوه ته وه، ئه واته سدیقی هه موویان ده کات.. ئنجا گه و ره ی هه موو ئه ولیا کانه، چونکه به هۆی رووناکیی خۆری پیغه مبه ری تییه که یه وه پهروه رده و رابه ری و رینمایه هه موویان ده کات.. ئهم پیغه مبه ره ﷺ جه مسه ریکه له ناوه ندی باز نه یه کی زی کردا که له پیغه مبه ران و صیددیقان و پیاوچا کان پینکها تووه و هه موویان به یه کده نگ ئه و وشه یه ده ئینه وه که پیغه مبه ر ﷺ پینی را گه یاندوون. دره ختیکی نوورانیی وه هایه که ره گ و ریشه مه حکم و زیندوه کانی بریتین له پیغه مبه ران - علیهم السلام - به هۆی ئه وه ی که بناغه ی بانگه کانیان له لایه ن خوا وه نده وه یه. لق و پهل و گه لا سه وز و به رو بو مه جوان و به تامه کانی شی ئه ولیا کانن، که به هۆی ئه و زانیاری یانه ی له رپی ئیله موه سه باره ت به ناسینی خوای گه و ره ده ستیان که و تووه، بوون به لق و پهل و به ری ئه و دره خته. که واته ئهم پیغه مبه ره ﷺ هه ر ده عوایه ک بلیت، هه موو پیغه مبه ران به مو عجز اتیان و، ئه ولیا کان به که رامه ته کانیان تی کرا و به یه کده نگ شایه تی بۆ دده ن و ته سدیقی ده کهن.

بهم جۆره، هه موو ده عوایه کی ئهم پیغه مبه ره ﷺ مۆری هه موو مرؤفه کامله کانی گرۆی مرؤفایه تییه به سهروه یه. ئه وه تا ده بینیت که ئه و ده فهر موی: "لا إله الا الله" و به مهش ده عوای "یه کتایی" خوا وه ند راده گه یه نیت، ئه و له لایه ن رابوردو و ئاینده و له ههردوو ریزه نوورانی یه که وه، واته له خۆر و ئه ستیره کانی گرۆی مرؤفایه تییه وه که له باز نه ی زی کره که دان، هه مان وشه ده بیستیه وه که هه موویان ده بلین ه وه و دوو پاتی ده که نه وه و، گشتیان له مه دا یه کیان گرتوه، هه رچه ندهش مه شرب و ریبازیان له یه کتر جیا وازه. وه ک بلیتی ئه وان به یه کده نگ یه یان به پیغه مبه ره ﷺ ده لاین: "صدق و بالحق نطقت"! ئیتر ئایا چ وه هم و خه یالیک ده توانیت بۆ به ر به ر چدانه وه ی ده عوایه کی وه ها ده ست دریز بکات که شایه تیدانی که سانیکی له ژماره به ده ری ئه و تو پستی گرتبیت که مو عجزه و که رامه ته کانیان تهز کیه یان بکات؟

□ ئمی دووهم:

بزانه ئهم به لگه نوورانی یه ی که بوو به به لگه له سه ر "یه کتایی" خوا و، رینمایه مرؤفایه تییه بۆ "ته وحید" کرد، ههروهک به ئه ندازه ی هیزی ئیجماع و ته و اتوری ههردوو

بالتى "پيغمبهرىتى" و "ويلايهت" پشتگيرى كراوه، سهدان ناماژهى ناو كتيبه
ناسمانى يه كانيش، وهك ئهو مزگيڭى يانهى ناو (تهورات و ئنجيل و زه بورور
زه بوروره كانى پيشين) ته سديقى ده كه ن^(۱).

ههروهها هيماى هزاران ئيرهاصى زور، كه هه موويان به چاو بينراون، ته سديقى
ده كه ن.

ههروهها مژده داني چه ندين دهنگ (هاتف) و شايه تى داني موه واتيرى كاهينه كانيش
ته سديقى ده كه ن.

ههروهها موعجيزه كانيشى ده بن به بهلگه ي ته سديقى ئهو. وهك موعجيزه ي:
لهت بوونى مانگ و، ههلقولانى كانياو به ويتهى كهوسه له نيوان په نجه كانى و، هاتنى
درهخت به دم بانگ كردنيه وه و، بارينى باران يه كسه له گه ل دوعاى ئه ودا و، تير بوونى
خه لكيكى زور له خوراكى كه مى و، قسه كردنى سوسه مار و گورگ و ناسك و
حوشتر و به رد له خزمه تى دا.. تا ده گاته ئهو هزاران موعجيزانه ي كه زانايانى
ليكوته رى فهرموده ي پيغمبهر ﷺ روونيان كردونه ته وه.

ههروهها شهريعه ته كه شى، كه به خته وه ريبى ههردوو دنياي له خودا كو كردوه ته وه،
ته سديقى ده كات.

ئوهش بزانه كه ههروهك ئهم بهلگه ناوبراوانه ي ناو گهردوون ته سديقى ده كه ن،
ههروهها خوڭيشى وهك خوڭر وايه و، بهلگه يه له سه ر خوڭى، كه واته بهلگه خوڭى يه كانيش
ته سديقى ده كه ن! چونكه كو بوونه وه و يه كگرتنى هه رچى ره وشتى جوان هه يه، به
يه كدهنگيى هه موو لايه نيك، له زاتى ئه ودا..

ههروهها كو بوونه وه ي بهر زرينى هه رچى ره وشتى به نرخ و ره فتارى پاك هه يه له
كه سىتى يه مه عنوه ي يه كه ي دا كه برىتى يه له "فهرمانبهرى" يه كه ي (ريساله ته كه ي)..

ههروهها هيزى ئيمانه كه ي، كه هيزى زوه د و به ندايه تى و ته قوا كه ي شايه تيبى بو
ده دن..

ههروهها كه مالى باوه ر به خو بوونى، كه ئه مهش به سه ره اته كانى ژيانى شايه تيبى بو
ده دن..

(۱) "حسين الجسر" سهد و چوارده مزگيڭى له و كتيبانه ده ره يناوه و له كتيبى "الرسالة الحميدية" دا توامارى
كردوون. جا ئه گه ر دواى ده ستكارى و ته حريفى ئهو كتيبانه تا ئهم راده به مزگيڭى يان تيلدا ماينت، ئه و ابن
گومان ده بى پيش ده ستكارى و ته حريف كردنيان مزگيڭى گه لنى زياتريان به راشكارى تيلدا بوو بيت! (دانه ر)

چونكه نه گهر له دهره وهی پروناکیی پښمایي په کانی ئه ودا سهیری بوونه وهران بکیت، ماته مینگایه کی گشتی تیدا ده بینیت و، بوونه وهرانی ناو گهر دوون به دوژمن و بیانی و نامؤ دینه بهر چاوت و پیټ و ایسه په کتری نانس، تنانته دوژمنایه تیش له گه ل په کتر دا ده کهن و، تنه نه بی گیان و وشك و بی دهنگ و سهنکه کانیشی به چه ند تهر میکی سهر سو رماوی چه په ساو ده بینیت و، زینده وهران و مرؤفه کانیش له تاو لیسدان و نازاری نمان و جودایی ده گرین و هه تیو که وتون ..

ئهمه یه چیه تی (ماهیه) ی بوونه وهران له دید و روانینی ئه و که سه ی که نه رؤشیتته ناو باز نه ی نووری ئه و که سیتی یه و له و پروانگه یه وه نه روانیته بوونه وهران.

ئججا وهره له پروانگه ی نووری ئاین و باز نه ی شهر یعه ته که ی ئه م که سیتی یه وه سهیری بوونه وهران بکه، بزانه چؤنی ده بینیت؟ پروانه چؤن وینه و پوخساری جیهان له شیوه ی ماته مینگا گشتی یه که وه گؤررا و بوو به مزگوتی زیکر و یاد کردنه وه و کؤری جهزبه و شوکرانه بؤیری .. ئه و بوونه وهرانه ش که دوژمن و بیانی بوون، گؤرران به هاوړی و برای خؤشه ویست و .. تنه نه بی دهنگ و گیانه مردوه کانیش بوون به زیندرووی دلنه وایی به خش و کار بی سپیراوی ژیر بار خراو که به زمانی حال ده سته لات و توانای به دپهنه ریان دهره برن و .. زینده وهره چاو به گریان و هه تیوه کانیش گؤرران به زیکر خوین و ده مپار او به ته سیحات و شوکرانه بؤیری خوی گه وره، له سهر ئه وه ی که کؤتابی به فرمانبری و کاری ئه وان هیناوه و هواندوونیه ته وه.

□ غمی پینجه م:

جمو جوول و ئالوگؤر و جؤراو جؤری یه کانی بوونه وهران، به هؤی ئه م نووره وه، له: (بی مه بهستی و بی نرخی و گالته جارپی ریکه وت) هوه، گؤران به چه ند نوو سراویکی په وره دگاری و لاپه ره کانی ئایه ته ته کوینی یه کان و ئاوینه ی دهر خستن و پیشاندانی ناوه جوانه کانی خوا وه ند، به راده په ك که پله و پایه ی جیهان به رز بروه وه و گه یشته ئه وه ی که بوو به کتبی پر له دانستی صه مه دانیی خوا وه ند.

ئججا سهیری "مرؤف" بکه که چؤن له و پایه ئاژه لی یه نرم و په سته وه که به بؤنه ی "کؤله واری" و "هه ژاری" و، به هؤی ئه و عه قله یه وه تی که وتبوو که خه فته ته کانی رابوردوو له گه ل مه تر سی یه کانی ئاینده ی بؤ کاتی ئیستای ده گو استه وه، پروانه که چؤن ئه و نووره هات و ئه و کؤله واری و هه ژاری و، عه قله ی پروناك کرده وه و، وای له و مرؤفه کرد که به ره و چله بؤیه ی بلندی "جیشینی" سهر بکه ویت و به رز بیته وه! سهیر

بکه و بزانه که چۆن ئهو شتانهی بووبوون بههۆی کهوتن و بهربوونهوهی - وهک کۆلهواری و ههزاری و زیرییه کهی - هه ئهو شتانه بوون بههۆی سه رکهوتن و بهرزبوونهوهی، به بۆنه ی پرووناک بوونهوهیان به نووری ئهم مرۆفه نورانییه!

کهواته ئه گهر ئهم کهسه نه بویه، مرۆف و بوونهوهران و ههموو شتیگ بهرده بوونهوه بۆ پلهی "نه بوون" و، نرخ و بهها و بایهخیان له دهست ده دا! کهواته ئهم جۆره بوونهوه ره ناوازه و جوان و رهنگینه پینوستیان به کهسیکی وهک ئهم مرۆفه له عادهت بهدهر و ناسینه ر و لیکۆله ره هیه، تا کو ئاوا بیاناسینیت. جا ئه گهر ئهم کهسه و جوودی نه بیت، دهبا بوونهوه رایش هه ر نه بن! چونکه ئهو کاته بوونهوه ران، سه بارهت به ئیمه، هیچ و اتا و ناوه رۆکیکیان تیدا نامینیت.

□ ئمی شه شه م:

ئه گهر ده ئبیت: باشه ئایا ئهم کهسه کی یه که و ابوو به خۆری گهر دوون و، به ئایینه کهشی کهمالاتی بوونهوه ران ده رده خات و، ئایا چی ده فهر موی؟ له وه لامدا پیت دهوتریت:

سه بر بکه و گوئی رابگره، بزانه چی ده فهر موی:

ئهو هه تا هه و ال و مزگینی به خته وه ری یه کی هه می شه یی راده گه یه نیت و.. په رده له پرووی میهره باننی یه کی بی سنووردا لاده دات و به ئاشکرا خه لکی بۆ لا بانگ ده کات و.. شاره زا و پئی پيشاندهر و سه ر په ر شتیکاری جوانکاری یه کانی ده سه لاتی په روه ر دگاریتی خواوه نده و، ناسینه ر و ده ر خه ری نه یی یه کانی گه نجینه ی ناوه جوانه کانی خوا ی گه وره یه.

فه رموو له پرووی فه رمانه ری یه که یه وه (که پیغه مبه ریتی یه که یه تی) سه بری بکه، ده بینیت: به لگه ی حه ق و، چرای راستی و، خۆری هیدایهت و، هۆکاری به ده سه ته یانی به خته وه ری یه..

ئنجاله لایه نی که سایه تی یه که یه وه (واته به ندایه تی یه که ی بۆ خوا ی گه وره) سه بری بکه، ده بینیت: نمونه ی میهره باننی خوا یی و، په بکه ری به زه یی په روه ر دگاری و، شه رفی حه قیقه تی مرۆفایه تی و، پروونا کترین گولتی به ری دره ختی به دیه یتر اوانی خوا ی گه وره یه.

پاشان سه بر بکه و بزانه که چۆن پرووناکیی خۆی و ئایینه که ی، به خیرایی هه وره برو سه که، ده وره ی خۆره لات و خۆرئاوای دا و، نزیکه ی نیوه ی گۆی زه وی و پینج

یه کی گروزی ئاده میزاد، به خواستی دل، دیاری هیدایه ته که ی ئهویان به رادهیه ک
 وه گرت، که گیانی خویشیانی له پیناودا بهخت ده که ن!

جا ئایا دهر وون و شهیتان توانای ئهویان هیه که - به بی ئهوه ی خویمان به ههله دا
 بهن - موناقه شه ی ئه و بیرو باوه رانه بکه ن که ئه م مرؤفه رایگه یان دوون؟ به تایبته له و
 ده عوایه ی دا که بناغه ی هه موو بیرو باوه ره کانی تریه تی و، بریتی به له: "لا اله الا الله" به
 هه موو پله کانیه وه؟!

□ غمی جهو ته م:

ئه گه ر ده وه ئیت بزائیت ئه و شته ی که پیغه مبه ر ﷺ هه لده سوور ئیت و ده یخاته کار،
 ته نها هیژیک ی قودسی به رزه و هیچی تر نی به، ئه و ا سهیری ئه و هه لسو که وتانه ی بکه که
 له م دوور گه فراوانه دا کردوونی!

ئایا ناینیت ئه و هۆز و تیره سه ره تایی و دوا که وتوانه ی ناو ئه م بیابانه به رینه، که
 سه باره ت به داب و نه ریئیان توندوتیژن و له ده مار گیری و نا کۆکی نیوانیاندا تابلی
 سه ره سه ختن، چۆن ئه م که سه، ره وشته خراپه سه ره تایی به کانی ئه وانی له ماوه یه کی زۆر
 که مدا لایرد و به یه کجاری ریشه که نی کردن و، له بری ئه وانه، ره وشتی جوان و به رزی
 بین به خشین و، کردنی به مامۆستا و رابه ری جیهانی مرؤف و نه ته وه پیشکه وتوه خوا وه
 شار ستان ئیتی به کان!

ئججا پروانه! ئه م ده سه لاته شی ته نها به سه ر پرووی دهر وه دا نی به! به لکو دهر گای
 "دلان" و "زیری به کان" یه ده کاته وه و "رۆح" و "ده روونه کان" یه ده هیئته ژیر بار، به
 رادهیه ک که بووه به خو شه ویستی دلان و، مامۆستای ژیری به کان و، پهروه ده کاری
 دهر وونه کان و، پادشای گیانه کان!!

□ غمی هه شته م:

شتیک ی ئاشکرایه که لایردنی عاده تیک ی بچووک - بۆ ئه و نه وه ک جگه ره کیشان - به
 ته وای، له ناو ده سه ته و تاقمیک ی که مدا، که کار به ده ستیک ی گه وه یه وه ئیت لایببات،
 له وانه یه زۆر دژوار بیت، با هیممه تیک ی گه وه شی ئیدا به کار به ئیت .. که چی ئه وه تا
 پیغه مبه ر ﷺ چه ندین عاده تی گه وه و زۆری له نیوان چه ندین هۆز و تیره ی گه وه دا به
 ته وای لایرد، که سه باره ت به نه ریت و هه ست و نه سه کانیان گه لی سه ره سه خت و
 ده مار گیر بوون. که چی ئه م پیغه مبه ره ﷺ به هیژ و هیممه تیک ی واکه به چاوی
 پرواله ت بینی به "که م" دیاره و له ماوه یه کی کورتیشدا، ئه و هه موو عاده تانه ی له لا

هه لگرتن و، له بریی ئهوانه و له سروشت و رهفتاریاندا چه نندین نه ریتی بهرز و رهوشتی به نرخی تیدا دامه زانندن!

ههر که سهیری ئهم پیغه مبهه ﷺ ده کهین، هه زاران کاری ئاوا له عادهت به دهر له هه لسو کهوته کانی دا ده بینین.

جا ههر که سیك ئهم سهرده مه پر له به خته وهری یه ی پیغه مبهه ﷺ نه بینیت، ئهوا ئهم دوور گهیه ده کهین به چاوی دا، تهحه ددای ده کهین، ده با خۆی تیدا تاقی بکاتهوه... با سه د کهس له فهیله سووفه کانیان له گه ل خۆیاندا بهین و برۆن بۆ ئه و دوور گهیه و لهو ئی سه د سالی ره به بق کار بکه ن و ههول بدهن، با بزاین ئایا له ماوه ی ئه و سه د ساله دا ده توانن یه ک له سه دی ئه وه ی پیغه مبهه ﷺ له سالیکی ئه و کاته دا ئه بنجامی داوه، ئه وان به و سه د ساله ئه بنجامی بدهن؟!

□ غی نۆههم:

ئه گهر به باشی شاره زای سروشتی مرۆف بیست، ئهوا ده زانیت که ههر گیز بۆ هیچ مرۆفیکێ ژیر ئه وه مه یسه ر ناییت که: قسه یه ک بکات بواری موناقه شه ی تیدا بیست و، قسه که ش درۆیه کی واییت که ئه گهر ئاشکرا بیست ئه و که سه ی پنی شه رمه زار بیست و، ئنجا به بی هیچ شه رم و شکۆ و دوودلی و دلته ته یی به ک (که ئه وه بگه یه نن فی ل له قسه که ی دایه) و به بی هیچ ریا و زۆر له خۆ کردنی ک (که ئه وه بگه یه نیت درۆ ده کات) له بهرده م دوژمنه ره خنه گره کانی دا ئه و قسه یه بکات. با ئه و مرۆفه ش که سیکی بچووک بیست و، قسه که شی له باره ی کار و فه رمانبه ری به کی بچووک و، به جوړیکێ بی نرخی و، له ناو کۆمه لیکی که م و، له با به تیکێ بی با به خدا بیست..

به لئی، شتی واهه ر گیز بۆ مرۆفی ژیر مه یسه ر ناییت.

ئیت ئایا چۆن فر توفیل یان شتی پیچه وانه ی راستی، تیکه ل به قسه و ده عوای ئهم جوړه که سه ده بیست که: فه رمانبه ریکێ مه زنه، له کار مه ندی به کی گه و ره و بواریکی گه و ره دا و، به چۆ نیته ی به کی گه و ره، له کاتی کدا که پیوستی به پاراستنیکی گه و ره یه، له ناو کۆمه لیکی گه و ره و زۆر دا و، له به رامبه ر دوژمنایه تی به کی یه کجار سه خت و، له مه سه له و ده عوایه کی گرنگ و گه و ره دا!

ئه وه تا ئه و که سه (که پیغه مبهه ﷺ) به بی ئه وه ی گو ئی به که س بدات، قسه ی خۆی ده کات و سل له هیچ شتی ک ناکاته وه و دوودلی و شه رم و ترس و ییم و دلته ته یی له هه لسو کهوتی داننی به و، ئنجا زۆر به پاکی و لیبران و دلسۆزی قسه ی خۆی ده کات، به

پادهیهك كه ده ماری دوژمنانی پئی گرز بیئت، چونكه دهروون و ژیری دوژمنانی به لاواز و بینرخ داده نیت و، عزیزه تیان ده شكینیت و، هممو ئه مانه شیان به شیوه کی توند و تیژی تابلی بهرز، ئاراسته ده کات!

باشه ئایا ئیتر ده گونجی فروفیل تیکه ل به ده عوایه کی ئاوا بیئت، که ده عوای که سیک کی و ایئت و، لهو حاله ته شدا بیئت که باس کرا؟! .. نه خیر، ﴿إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾ (النجم: ۴).

به لئی، حهق زور لهو به بلند و گهوره تره که فیل به کار بهینیت و، روانینی حهقیقه تیش گه لئی لهو بهرز تره که فروفیلی لئی بکریت. به لئی، رپیازه رهوا و حهقه که ی ئه و هیچ پیوستی به کی به فروفیل نی به و، روانینه تیژینه که شی لهو بهرز تره که خه یال و راستی لئی تیکبجیت و له بهر چاوی دا بئالوزین!

□ نمی ده هم:

سهیری بکه و گونی لئی رابگره، بزانه چی ده فهر موئی. ئه و تاله باره ی چه ند راستی به کی سه رسوور هینهرو، چه ند مه سه له و کی شه به کی و هها ده دویت و ده کولیته وه، که دلی مرؤف پاده کی شن و سه رنجی ژیری به کانیش به ره و بیر کردنه وه و تیرامان پاده پیچن. چونکه وه ک زانراوه، زور کهس له وانه ی که حه زیان له هه وائی زانینی شتی نادیار و نه زانراوه، له پیناوی ئه م حه زه یاندا بو ده ر خستی راستی شتان، گه یشتو و نه ته ئه وه ی گیانیشیان به خت بکه ن!

ئایا نابینیت گهر بیئت بو تریت:

ئه گهر نیوه ی ته مه نت یان نیوه ی سامانه که ت به خت بکه ییت، ئه و اله "مانگ" یان له ئه ستیره ی بارام (مشری) وه، به کیك دیت و هه وائی بارودوخه سه رسوور هینه ره کانی ئه وئی و، هه وائی دواروژی خویشت ده داتی. ئه گهر که سیک وات پئی بلیت، لام وایه ئاماده ییت نیوه ی ته مه نت به خت بکه ییت یان نیوه ی سامانت له و پیناوه دا دابینیت!

شتیکی گه لئی سهیره که ئاماده ییت له پیناوی زانینی شتیکدا - که زور په روشی بیزانیت - نیوه ی ته مه ن و سامانت به خت بکه ییت، به لام بایه خ به هه والدانی ئه م پیغه مبه ره به ریزه ﷺ نه ده ییت که به کده نگیی "ئه هلی شه رود" و ته واتوری پسپوران له پیغه مبه ران و صیددیقان و ئه ولیا و زانا لیکۆلهره کان ته سدیقی ده که ن، له کاتیکدا که ئه و پیغه مبه ره ﷺ له باره ی ئیشو کاری پادشایه که وه ده دویت که "مانگ" له ولاتی ئه ودا له میشینک زیاتر نی به که به ده وری په پوله به کدا بسوور پته وه که ئه ویش به ده وری

چرايهك له نيوان ههزاران چرادا ههتده سوورپیت كه ئهه پادشايه له مه نزلتيكدا دايگرساندوون له نيوان ههزاران مه نزلتي ميوانداري به كدا كه بۆ ميوانه كاني ئاماده ي كردوون.. ههروهها ههوالي جيهانيكي پر له شتي سه رسوورپه نهر و له عاده ت به دهر و، رووداويكي گه رووني و هه سه ير راده گه يه ني ت كه نه گه ر گۆي زه وي پارچه پارچه بي ت و چيا كاني شي وهك هه ور بچن به حه وادا، هيشتا هينده ي يهك له ده ي ئه و رووداوه گه رووني به سه يره دهر ناچي ت!

جا نه گه ر ده ته وي ئه مانه بزاني ت، ئه و له سه ر زمان ي ئه و پيغه مبه ره وه ﷺ گو ي له م جو ره سووره تانه رابگه ر:

﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ﴾

﴿إِذَا السَّمَاءُ انفطرت﴾

﴿إِذَا زُلْزِلتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا﴾

﴿الْقَارِعَةُ﴾ ما الْقَارِعَةُ!

ههروهها به جو ريكي راست ههوالي داها توويهك به ئيمه ده دات، كه داها تووي هه موو دنيا له به رامبه ري وه وهك دئويك سه رابي بي سوود و ايه له به رامبه ر زه رياه كي بي ليواره وه.. ههروهها مزگيني ئه وه مان پي ده دات كه به چاو ديو به تي، له باره ي به خته وه ري به كي ئه و تو كه به خته وه ري دنيا له چا ويا وهك بري سه كه يه كي له ناو چوو و ايه له به رامبه ر خو ريكي هه ميشه بي يه وه!

□ غي يازدههم:

به لي، له پشت په رده ي ئه م بوونه وه ره پر له نه يني و شته سه رسوورپه نهرانه وه، چه ندين شتي سه رسوورپه نهر تر چا وه پيمانن و، ده بي كه سيكي سه رسوورپه نهر ي له عاده ت به دهر يش هه بي ت كه ههوالي ئه و شته سه رسوورپه نهرانه رابگه يه ني ت و، له ئه حه واله كاني زياني ئه و كه سه وه به ئاشكرا دهر بكه وي ت كه ئه و شتانه ي باسيان ده كات، ده يان بي ني ت ئنجا هه واله كانيان راده گه يه ني ت و شا يه تي يان له سه ر ده دات.

به لي، له هه لسو كه وت و په فتاره كاني وه ده بينن كه ئه و شتانه ي ليان ده دي ت، له پيشدا ده يان بي ني ت ئنجا شا يه تي يان له سه ر ده دات و هه ره شه و مزگيني به كاني شي راده گه يه ني ت.

ههروهها ئه و شتانه ش كه باسيان ده كات، هه موويان مايه ي په زامه ندي ئه و خه وهنده ن كه په روه ردي گاري هه موو جيهانه كانه و نيعمه ته ئاشكرا و په نهانه كاني خو ي

به سهردا باراندووین. ههروهه پیمان راده گهیه نیت که ئهوه پهروهه ردگاره چیی له ئیمه دهوینت تا کو ئه نجامی بدهین، ههروهه... هتد. جا داخ بۆ ئهوانه ی که بئ ئاگان و، زه ره مه ندیش بۆ ئهوانه ی رینگایان ون کردوه!

مرۆف سه ری له گه له حوی و بئ ئاگایی زۆربه ی خه لکی سه ور ده مینیت که چون سه بارت به م حه ق و راستی به خویان که پ و کوپر را گرتوه و، بایه خ به فه رموده ی ئه م پئغه مبه ره به ریزه ﷺ ناده ن، له کاتی کدا که ده بی مرۆف رۆحی خۆی بۆ مرۆفی وا به خت بکات و، واز له هه موو دنیا به نیت و به په له روه و ئه و بروات؟!

□ ئمی دوا ده هم:

بزانه ئه م پئغه مبه ره به ریزه ی ﷺ که ئیمه که سیتی به معنه وی به که ی ده بین و له جیهانیشدا به ئیشو کاره به رزه کانی تابلی به ناویانگه، ههروهه که به لگه یه کی گۆیا و راستگۆیه له سه ر "ته وحید" و، پئ پیشانده ریکی ئه وه نده حه ق و راسته به ئه ندازه ی راستی "یه کتایی خوا"، هه ره به و جه ره ش به لگه یه کی بئ گو مان و پرو نه له سه ر "به خته وه ری هه میشه ی". به لکو ههروهه که چون به بۆنه ی بانگه وازه که ی و پئمای بی کردنه که یه وه بووه به هۆی هاته نده ی و گه یشتنی مرۆف به به خته وه ری هه میشه ی، هه ره به و جه ره ش، به بۆنه ی نزا و پارانه وه و به نده یه تی به که یه وه بۆ خوی گه وره، بووه به هۆی به ده یه یان و درو سه کتر دنی ئه و به خته وه ری به هه میشه ی به ..

جا ئه گه ره ده ته وینت ئه مه بزانی ت، ئه و افه رموو سه یری نوپژه گه وره که ی بکه، که ئه وه نده گه وره و فرا وانه خه لکی دوور گه ی عه ره ب. به لکو دانیشتوانی گۆی زه ویش له پشت سه ری وه ریزیان به سه توه و ئه م نوپژه ی له گه لدا ده که ن. ئنجا سه یری بکه، ده بینیت ئه و نوپژه به و کۆمه له زۆروه به شه وه یه که ده کات که خۆی ئیما مه و له میحرابی سه رده م و چه ره که ی دا را وه سه تا وه و له پشت سه ریشیه وه هه موو مرۆفه به ریزه کانی گرو ی ئاده میزاد هه ره له ئاده مه وه - درو دی له سه ر بی ت - تا ئیستا و تا دنیا ش دنیا به، له ریزی سه رده مه کاندا نوپژیان له پشت سه ری وه دابه سه توه و "ئامین" بۆ پارانه وه و نزا کانی ده که ن. ئنجا گوئ رابگره و بزانه له و نوپژه دا که به و کۆمه له زۆروه ده یکات، چی ده لیت؟ ئه وه تا بۆ شتیکی زۆر گه وره و پیوست و گشتی واده پارته وه که زه وی و ئاسمان و هه موو بوونه وه ران به شداری ئه م پارانه وه یه ده که ن و، هه موو به زمانی حالیان ده لئین: به لئین ئه ی پهروهه ردگار مان! نزا که ی گیرا بکه، چونکه ئیمه ش و

هه موو ئهو دره وشانه وانهى ناوه جوانه كانى خۆيشت له ئيمهدا، هه موومان داواى هاتنه ديبى هه مان خواست ده كهين كه ئهو پيغه مبه ره ﷺ له نزا كهى دا داواى ده كات.

ئيجا سهيرى چۆن ئيتى پارانوه كهى بكه، بزانه چۆن به هه ژارى به كى گهوره و، تاسه به كى توندوتيز و، خه ميكي قوول و، خۆشه ويستى به كى خه فه تاوى به وه ده لاليتيه وه، به جۆريك كه سۆز و هه ستى بوونه وهرانى هه ژاندره وه و ئه وانيشى خستوه ته گريانه وه و، له نزا و پارانوه كهى خۆى دا به شدارى كردوو!

ئيجا سهير بكه و بزانه بۆ چ مه به ستيك وا به و جۆره ده لاليتيه وه. ئه وه تا بۆ ئامانج و مه به ستيك ده پارتيه وه كه ئه گهر نه به ته دى ئه واپايهى مرؤف، به لكو دنيا و ته نانه ت هه موو بوونه وهران بۆ نزمترين پله داده به زيته خواره وه و، هيج نرخ و بايه خيكيان نامينيت، به هاتنه ديبى ئه و مه به ستش بوونه وهران بهرز ده بنه وه و پلهى كه مالى خۆيان وه رده گرن.

پاشان بپوانه چۆن به داواى يارمه تى دانىكى دوور و دريژ و لالانه وه به كى به كوول و داواى به زه بى به كى خه ماوى به وه، له خوا ده لاليتيه وه. به جۆريك كه تاسه و شه وقى عه رش و ئاسمانه كانيشى هه ژاندره وه و ده لئى عه رش و ئاسمان يئكه وه هاوار ده كهن و ده لئى: "خوايه گيان! پارانوه كهى گيرا بكه!"

ئيجا بپوانه ئه م داخوازى بهى له كئى داوا ده كات؟ به لئى، له و خوايهى داوا ده كات كه به توانا و بيسهر و به خشنده و زانا و بينهر و ميهره بان و به به زه بى به .. ئه و خواوه ندهى كه شاراوه ترين نزاى ناديار ترين زينده وه له په نه انترين پيوستى دا، ده بيسيت و، وهك له بهر چاودايه پارانوه كهى گيرا ده كات و كاره كهى بۆ ئه نجام ده دات.. ههروه ها له و خواوه ندهى كه كه مترين هيواي كه مترين زينده وه له كه مترين مه به ستدا ده بينيت و، وهك له بهر چاودايه، ئه و زينده وه ره به و ئاوات و مه به ستى خۆى ده گه به نيت، به جۆريكى پر له دانست و شيوازيكى ريكوييكيش كه ره م و ميهره بانى خۆى به رامبه ريان ده رده خات. كه واته هيج گومانىك له وه دا نامينيت كه ئه م پهروه رده كردن و كار ئه نجامدانه، ته نها له لايه ن خوايه كى بيسهر و زانا و بينهر و داناوه به.

□ ئه مى سياز ده هم:

چه نده جيى سه رسوورمانه! .. ئه م پيغه مبه ره ﷺ داواى چى ده كات كه وا له سه رزه وى دا راوه ستاوه و مرؤفه به رپزه كانى گرؤى مرؤفايه تى له پشت سه رى خۆى كۆ كر دووه ته وه و، پهروه عه رشى مه زنى پهروه ردار ده ستى بهرز كر دووه ته وه و خه ريكى

دوعا و پارانهويه كى وايه كه هه موو جيننى و ئاده ميزاد "ئامين"ى بۆ ده كه ن و، له كارو باره كانيه وه درده كه وئيت كه ئهم مرؤفه مايه ي شهرفمه ندىي ره گه زى مرؤف و هه لكه و ته ي بى وينه ي هه موو كات و گهر دوونه و مايه ي شانازىي هه موو بوونه و هه رانه له هه موو كاتى كدا ..

له پارانه وه كه شى دا هه موو ناوه جوانه كانى خواوه نند، كه له ئاوينه ي بوونه وه راندا درده كه ون و ده دره وشينه وه، ده كات به تكاكارى نزاكانى، ته نانه ت خودى ئه و ناوانه ش هه مان پارانه وه و داواكارى يان هه يه كه ئه و داوايان ده كات!
گوئى رابگره، ئه وه تا داواى ژيانى هه ميشه يى و به يهك گه يشتن و به هه شت و ره زامه ندىي خواوه نند ده كات!

خۆ ئه گهر ئه و هۆ كاره له ژماره به ده رانه ي وهك: ميه ره بانى و چاودبىرى و دانايى و دادگرى، كه به چاوه بى نرئ و له سه ر بوونى ئاخيره ت به نندن، ئه گهر ئهم هۆ كارانه و ناوه پيرؤزه كانى خواوه ندىش كه چهند هۆ كارى كى ترى داخوازى قيامه تن، گهر هه موو ئه مانه نه بوونايه، ئه واهه ر ته نها پارانه وه كه ي ئهم كه سه نوورانى به سه روزياد بوو بۆ ئه وه ي كه به ره وردگارى، به تايه تى به هه شت بۆ ئه و و هاوپره گه زى ئه و (كه گرؤى مرؤفه) به دى به ئيت و دروستى بكات، وهك له هه موو به هارنى كدا چهندين به هه شتى رازاوه به موعجيزاتى به ديه ئيراوانى، بۆ ئيمه دروست ده كات! كه واته هه روهك پيغه مبه رتتى به كه ي بوو به هؤى كردنه وه ي ده رگاي ئهم دنيايه بۆ تا قىكر دنه وه و به ندايه تى، هه ر به و جو ره ش نزا و پارانه وه ي به ندايه تى به كه ي، بوو به هؤى كردنه وه ي ده رگاي ئه و دنيا بۆ تۆ له سه نندنه وه و پادا شت به خشين.

جا ئايا ده گوئى ئهم رنىكوئى كى به زؤر و، به رزى به فراوان و، سنعته جوان و بى عه يب و، جوانى به دوور له ناشيرى به ي كه له راده يه كى وه هادايه وال كه سى كى وهك (غه زالى) ده كات كه بليت: "ليس في الإمكان أبداً مما كان"، هه موو ئه مانه بگؤررئ و ناشيرى به كى عه بدار و، سته مى كى ناره واه و، ئالؤزبوونى كى گه ره جى يان بگرته وه، واته: قيامه ت نه يه ته كايه وه؟ چونكه گوئى لىبوونى نزمترين ده ننگ له نزمترين به ديه ئيراوه وه له باره ي نزمترين پىويستى و مه به سته وه و، گيرابوونى ئه و نزا و داواكارى به ي به وپه رى بايه خ پىدانه وه، ئهم كاره - وهك له به رچاودايه - رپوو بدات .. به لام له هه مان كاتدا گوئى له به رزترين ده ننگ و پارانه وه له باره ي گرنگترين و پىويستترين ئامانج و پىويستى به وه نه گيرت و، جوانترين داواكارى له جوانترين هيو و

على من جاءت لدعوته الشجر، ونزل سرعة بدعائه المطر، وأظلمت الغمامة من الحر، وشيع من صاع من طعامه مئاة من البشر، ونبع الماء من بين أصابعه كالكوثر، وانطق الله له الضبّ والظبي والذئب والجدع والذراع والجمل والجيل والحجر والمدر والشجر، صاحب المعراج ومازاغ البصر، سيدنا وشفيعنا محمد ألف صلاة وسلام بعدد كل الحروف المتشكلة في الكلمات المتمثلة باذن الرحمن في مرايا موجات الهواء عند قراءة كل كلمة من القرآن من كل قارئ من أول النزول الى آخر الزمان، واغفرلنا وارحمنا يا إلهنا بكل صلاة منها. آمين".

(بزانه! ئەو شتانهی که ده بن به بهلگه ی پیغه مبه ریتی چه زرهت ﷺ له ژماره نایه ن و، زانا لیکۆلهره مه زنه کان لهم باره یه وه کتیبیان داناهه، منیش له گه ل کۆله واری و کهم توانایی خۆمدا چهند تیشکیکی ئەو خۆره م له نامیلکه یه کی تورکی دا به ناو نیشانی: "چهند تیشکیک له ناسینی پیغه مبه ره وه ﷺ" و، له مه کتووبی نۆزده هه میشدا پروون کردوه ته وه. به کورتیش لایه نه کانی ئی عجازم له موعجیزه گه وره که ی دا که قورئانه، پروون کردوه ته وه و، به پیی تیگه یشتی که مو کورتی خۆیشم له په یامی "چهند بریسکه یه ک" دا ئامازه م بۆ چل پرووی ئی عجازی قورئان کردوه، به کیکیشم له و چل پرووه، که لایه نی ره وانبیژی به به رزه بی وینه که ی دارشتی قورئانه، له نزیکه ی چل لاپه ره یه کدا له تفسیره عه ره بی به کهم که ناوی: "اشارات الاعجاز" ه، به پروونی باس کردوه.. جا ئە گهر چه ز ده که ی ت ئاگاداری ئەمانه بیست، ئەوا فه رموو سه ره له و سنی کتیبه بده).

□ نمی چوارده هه م:

بزانه! قورئانی پرۆز، که خۆی له خۆی دا ده ریای موعجیزاته و موعجیزه ی هه ره گه وره ی پیغه مبه ره ﷺ، "پیغه مبه ریتی" ی چه زره ت و، "یه کتایی" خوا وه ند به جوانی ده چه سپینیت و، ئەوه ونده به لگه ی زۆر و زه به نده ش له سه ر ئەم مه سه لانه ده ره خات و ده هیئتیه وه، که ئیتر پیویست به هیچ به لگه یه کی تر نامینیتیه وه، وائیمه ش لی ره دا ئامازه بۆ پیناسه که ی ده که ی ن و، پاشان په بجه بۆ چهند بریسکه یه کی ئی عجازه که ی درێژ ده که ی ن، له وانیه ی که هه ندی کس پر سیاریان له باره وه ده که ن:

ئە گهر ده لیست: قورئان چی یه؟

له وه لامدا پیت ده و تریت:

قورئان سەرگۈزەشتەى ئەزەلىي ئەم بوونەوەر انەيە و، وەر گىبرى ئەبەدىي ئەو زمانانى بوونەوەر انە كە ئايەتە تە كرىنى يە كانى گەردوون دەخوئىننەو و، موفەسسسىر و پروونكەرەوئى كىئىيى جىهانە.. ھەر وھە دەر خەر و ئاشكرا كەرى ئەو گەنجىنە پەنھانانى ناوہ كانە كە لە ئىوان زەوى و ئاسمانە كاندا شارراوئەتەو.. ھەر وھە كلىلىنكە بۆ كىردنەوئى پراستىي ئەو كاروبارانەي كە لە ناوہندى دېرە كانى پروداوہ كاندا حەشار دراو.. ھەر وھە زمانى جىهانى پەنھانە لە جىهانى بىنراودا.. ھەر وھە گەنجىنەي گىفتوگۆ ئەزەلى يە پاك و بى گەرد و، ئاوردانەو مېھرەبانى يە ئەبەدى يە كانى خوايە.. ھەر وھە بناغە و نەخشە و ئەندازە و خۆرى ئەم جىهانە مەعنەوئى يە ئىسلامى يەيە.. ھەر وھە نەخشەي جىهانى ئەودىنبايە.. ھەر وھە وتەيە كى پروونكەرەو و، تەفسىرىنى ئاشكرا و وتەيە كى پروون و، بەلگەيە كى يە كلابى كەرەوئى توندوتول و تەر جومانىكى پرووناكى زات و سىفات و ناو و كاروبارە كانى خواوہندە.. ھەر وھە پەرورەدە كارى جىهانى مرقۇئايەتى و.. وەك ئاو و پرووناكىش وايە بۆ مرقۇئايەتى گەورە كە ئىسلامەتى يە.. ھەر وھە وەك دانابى پراستەقىنەيە بۆ جۆر و رەگەزى مرقۇف، رابەر و رى پىشاندەرىشيانە بۆ ئەو شتانەي كە مرقۇئايە لە پىناودا دروست كراوہ.. ھەر وھە قورئان وەك كىئىيى شەرىعەتە بۆ مرقۇف، كىئىيى دانستىشە.. ھەر وھە كىئىيى دوعا و بەندايەتى يە، بە ھەمان جۆر كىئىيى فەرمان و بانگەوازىشە.. ھەر وھە كىئىيى زىكرە، كىئىيى فىكرىشە.. ھەر وھە تەنھايەك كىئىيە، بەلام لە بەرامبەر پىئوستى يە مەعنەوئى يە كانى مرقۇفەو چەندىن كىئىيى تىدايە.. ھەر وھە ئەم قورئانە وەك مەنزىلىكى پىرۆزى پىر لە نامە و كىئىب وايە، بە پادەيەك كە بۆ مەشرەبى ھەر يە كە لە ئەھلى مەشرەبە جۆر و جۆرە كان و رىيازى ھەر يە كە لە خواوہنى رىيازە جىاجىكان، لە ئەوليا و صىددىقان و خواناسان و زانا لىكۆلەرە كان، بۆ ھەر يەك لەمانە، نامەيە كى پىشان داوہ كە شىاوى چىئى مەشرەبە كەي ئەو بىت و، ئەو مەشرەبەي پىن پرووناك بىئەتەو و لە گەل پىرەوئى رىيازە كەي دا بگۇنجىت، بە پادەيەك كە دەلىي ئەم قورئانە لە كۆمەلە نامەيەك پىكھاتوہ!

◆ سەيرى پروونكردنەوئى بىرىسكانەوئى ئىعجاز بكە لە دووپات كىردنەوئى كانى قورئاندا، كە نەفامان، بە خەيالى خويان، بە ناتەواوئى لە قەلەم دەدەن لە پەوانىئىيى قورئاندا:

بزائە كە لەبەر ئەوئى قورئان كىئىيى زىكر و دوعا و بانگەوازە، ئەوا دووپات بوونەوئى جوانتر و پەوانتر و تەننەت پىئوسترە. كەواتە بەو جۆرەنى يە كە نەفامان و

كهسانى بىر كورت گومان ده بىن. چونكه زىكر دووپات ده بىتهوه و، دوعا دهوترىتهوه و بانگهوازش جهختى له سەر ده كرىتهوه، ئەمەش له بەر ئەوهى كه دووپات بوونەوهى زىكر پرووناكى دەبهخشىت و، به وتنهوهى دوعا و دووپات بوونەوهى بانگهوازش، دوعا كه جىگىر دەبىت و بانگهوازه كهش جهختى له سەر ده كرىت.

جا له بەر ئەوهى كه قورئان دەرمان و شىفای هەموو كه سىكه له هەموو كاتىكدا و، هەموو كه سىكىش له هەموو كاتىكدا بۆى نالووت كه هەموو قورئان بخۆننېتهوه، ئەوا خواوهندى دانای مېهرەبان زۆرى مەبهسته كانى قورئانى له زۆر سوورەتدا، به تايهت له سوورەتە درىژه كاندا، داناه. به رادهيك كه هەريهك له سوورەتانه وهك قورئانىكى بچوو كى لى هاتوو و، بهم جۆره پىنگاى بۆ هەموو كه سىك ئاسان كردوو بى ئەوهى كهس بى بهش بكات. له بەر ئەوه، باسى "تەوحىد" و "حەشر" و "چىرۆكى" "حەزرتى موسا"ى - دروودى له سەر بىت - دووپات كردوو تهوه.

پاشان بزانه! هەر وهك پىوستى به كانى لەش، به پى كات دە گۆرپىن و جىاجىان، هەر بهو جۆرهش پىوستى به مەعنهوى به كانى مرؤف كاته كانىان جىاجىابه. ئەوه تا پىوستى مەعنهوى مرؤف بۆ به شىكىان به وىنهى پىوستى لەش و ايه بۆ "هەوا" و له هەموو چركه به كدايه وهك "هو الله" بۆ رۆح و، بۆ به شىكى تر له هەموو كاتىكدايه وهك "بسم الله" .. ئىتر بهم جۆره ئەوانى تىرش بۆ خۆت لىك بدەرەوه.

كهواته دووپات بوونەوهى تايهت و وشە كان بۆ دەر خستى دووپات بوونەوهى پىوستى به، ئاماژه به بۆ زۆرى و توندى ئەو پىوستى به، هەر وهها بۆ بىدار كردنەوه و لهخه وهلساندنى دەمارى پىوستى به، بۆ شەوق دروست كردنى مرؤفه بۆ ئەو پىوستى به، بۆ جوولاندنى ئىشتىهاى پىوستى به سه بارهت بهو خۆرا كه مەعنهوى يانه.

بزانه كه: قورئان دامەزرىنەرى ئەم تايينه گەوره و توندوتۆله و بنىاتنەرى بنچينه كانهتى. هەر وهها بناغه كانى ئەم جيهانه ئىسلامى بهيه و، هەلگىر و ئالوگۆر كەرى لايهنه كۆمهلايهت به كانى ژىانى گرۆى مرؤفه و، وهلامى گشت پرسىاره دووپات بووه كانى سەر جهم چىن و تويزه جىاجىا كانى گرۆى مرؤفى تىدايه كه چ به زمانى دەم و چ به زمانى حال دەيانكهن. خۆ دووپات كردنەوهش كارىكى گەلى پىوسته بۆ "دامەزرىنەر"، تاكو ئەوهى دايدە مەزىنيت جىگىرى بكات و.. پىوستى به وتنهوهى يهك له دواى يهك ههيه، تاكو ئەو شتهى مەبهستىهتى جهختى له سەر بكات و پششى بگرىت.

بزانه! که قورئان له باره ی چهند کیشهیه کی گهروهوه ده دویت و، دلان بانگ ده کات که باوهریان پین بکن و.. چهند راستی به کی وردیش روون ده کاتهوه و داواله ژیری به کان ده کات که بیانزان. کهواته بۆ ئهوهی ئهم کیشانه له ناو دلاندا دلمه زینرین و له بیری زۆربهی خه لکیشدا جینگیر بکرین، پنیسته له چهند شیوه و شیوازیکی جیا جیادا دوویات بکرینهوه.

ئججا بزانه که هه موو ئایه تیکی قورئان بهر و پشت و سنوور و هه لانیگه (مطلع) ی خۆی ههیه و، هه ر چیرۆ کینکیش چه ندین جوکم و سوود و مه بهست و رووی تیدا به. ده بینیت له جینگایه کدا له بهر یه کیك لهو رووانه باس ده کریت، به لام له جینگایه کی تر دا له بهر روویه کی تر، له سووره تی کدا له بهر یه کیك لهو مه به ستانه باس ده کریت، که چی له سووره تیکی تر دا له بهر مه به ستیکی تر. کهواته دوویات بوونه وه که، ته نها له رواله تدا به.

✽ سه باره ت به وهش که قورئان باسی هه ندی بابه ت و مه سه له ی گه ردوونی به کورتی و پوختی ده کات و، له هه ندیکی تری دا به شیوه یه کی ته ماوی ده دویت، له راستی دا ئهم کاره ی قورئان، بریسکه یه کی دره و شانوه ی ئیعجازه و، ئه هلی ئیلحاد به هه لدا چون که به وه می خۆیان ئه مه یان به نه نگی له قورئاندا داناوه و، کردوویانه به جیی ره خه یان.

◆ ئه گه ده لئیت:

بۆچی قورئان وه کو فه لسه فه و حکمه ت له باره ی بوونه و ره انه وه نادویت و، هه ندی مه سه له به کورتی باس ده کات و، هه ندیکی تریشان به شیوازیك باس ده کات که له گه ل هه ست و بیری زۆرینه ی خه لکی دا بگوبجیت و، بیریان ماندوو ناکات و ئازاریان نادات. به لکو له رواله تدا زۆر به ره وانی و ئاسایی باسیان ده کات؟ له وه لامدا ده لئین:

چونکه فه لسه فه له پنی حق لایداوه و پنی لئین و ن بووه!

دیاره به حه می لهو دهرس و وتانه ی پشوو تن گه شتیت له وه ی که: قورئانی پیروژ کاتی باسی بوونه و ره ان ده کات، بۆ ئه وه باسیان ده کات که بیانکات به به لگه له سه ر زات و سیفات و ناوه جوانه کانی خوای گه وره. واته: ناوه رۆک و و اتا کانی کتیسی گه وره ی گه ردوون له خه لک تی ده گه یه نیت، تا کو به دیه نه ری گه ردوویان پی بناسینیت. به و واتایه ی که قورئانی پیروژ "بوونه و ره ان" له پیناوی به دیه نه ره که باندا

به كار دههئیت، نهك له پیناوی خودی ئهو بهدیهئیراوانه دا! ئه مه سه ره رای ئه وه ی که قورئان له قسه و گوفتاری دا روو له جه ماوه ده کات.

که واته ماده م قورئان له باسه کانی دا بوونه وهران بۆ ئه وه به کار دههئیت که بیانکات به بهلگه له سه ره بهدیهئیران، ئه واهه مر جی "بهلگه" ئه وه یه که له بهر چاوی جه ماوه ردا له "ئه نجام" ه که ی روون و ئاشکرا تر بیت.

پاشان ماده م قورئان رابه ره، ئه واهه به لاغته ی رابه رایه تی کردن له وه دایه که له گه ل بیر کردنه وه و روانینی عه وام (زۆرینه) ی خه لکی دا بپروات و، هه سه ته کانیا ن ره چاو بکات و، بیزاری له بیری جه ماوه ردا لایبات، تا کو روانینیا ن به بی هه ووده و بی سوود گرفتاری بیزاری و نه شازی نه بیت و، بیر کردنه وه شیا ن چه و اشه نه کات و، هه ستیا ن - به بی هه یچ سوودیک - په رته وازه نه بیت..

که واته ره وانه ترین گوفتاریک ئاراسته ی ئه وان بکرت و، باشترین پینمای بی بیان ئه وه یه که ئاشکرا و ئاسان و کورت بیت، تا کو به ئاسانی لیبی تی بگه ن و لیبی بیزار نه بن و، له و شتانه دا که ئه وان پیوستیا ن به درێزه پیدانی نی یه، ئه م به کورتی بی بیان باس بکات و، بۆ شته ورده کانی ش ئه وانه بهیئته وه، تا کو به م کاره له تیگه یشتی ئه وان نزیکیان بخته وه.

جاله بهر ئه وه ی که قورئان رابه ره بۆ هه موو چینه کانی مرؤ فایه تی، ئه واهه به لاغته ی رابه رایه تی واپیوست ده کات که شتیک باس نه کات زۆر به ی خه لک بخته هه له کاری و سه ریچی کردنه وه سه باره ت به و شتانه ی که به گویره ی رواله ت بینیی خویان به بهدیه ی ده زانن و، ئه و شته هه سه ت پین کرا و و باوانه ی ناو ئه وان - به بی هه یچ پیوست کردنیک به گوپین - نه گوپین و، ئه و شتانه ش که ئه وان له کار و فه رمان به ری و ئه ره که سه ره کی یه که یاندا پیوستیا ن پیا ن نی یه، ئه م هه ر باسیان نه کات، یان ئه گه ر باسیشی کردن، به پوختی له باره یانه وه بدویت..

بۆ ئه وانه:

قورئان باسی "خۆر" ده کات، به لام نهك له بهر خۆر خۆی و چیه تی یه که ی، به لکو له بهر ئه و که سه ی که رووناکی کردوه ته وه و کردووه تی به چرا و، له باره ی کار مه ندی یه که ی خۆر وه ده دویت که له وه دایه بووه به ته وه ره یه ک بۆ ده ر خه سته ی سه نعه تی کردگار و رینکوپینکی بهدیهئیراوان. خۆ رینکخه ستن و رینکوپینکیش بریتین له چه نه د ئاوی نه یه ک که بهدیهئیره ی مه زئمان پین ده ناسین.

کهواته قورئان به پیشاندانی رینکوپینکی له تان و پۆی چینی به دیهینراواندا، کهمالاتی به دیهینهری دانا و زانامان پی دهناسینیت و، که دهنفرموی: ﴿وَالشَّمْسُ تَجْرِي﴾ (بس: ۳۸) تیمان ده گهیه نیت و بیدارمان ده کاتهوه بۆ ههلسو کهوته کانی توانستی گهورهی خواوهند له جیاوازی نیوان شهو و رۆژ و، یهک له دواى یهک هاتنی هاوین و زستاندا. بهم سه رنج راکیشانهش گوئی بیست بۆ گهورهیی دهسته لات و توانای کردگار و یه کتایی له پهروهردگاری به کهی خوادا بیدار ده کاتهوه. جانیتر حهقیقه تی هاتو چۆی خۆر هه رچۆن و به هه ر شیوه یهک بیت، هیچ کاریک ناکاته سه ر مه بهسته کهی قورئان، که بریتی به له پیشاندان و دهرخستی ئه و رینکخسته دیار و چنراوه (منسوج) ی که له کاروباری خۆردا هه یه.

ههروهها دهنفرموی: ﴿وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا﴾ (نوح: ۱۶) ..

که قورئان و شهی: "سراج" له م دهسته وازه به دا به کار ده هیئت، جیهان له شیوه ی کۆشکیندا دهرده خات و، که ره سه کانی ناو جیهانیش له شیوه ی پیدایستی به کانی ناو ئه و کۆشکه دا پیشان ده دات و، شته رازاوه کان و خۆرا که کانی ناویشی به هی دانیشتوان و میوانه کانی ناو ئه و کۆشکه له قه له م ده دات و، له و دهر برینه دا و اله مرۆف ده کات که هه ست بکات و به ی به وه بیات که ده ستیکی ره نگین و سه خوا وه تمه ند و میهره بان بۆ میوانه کان و خزمه تگوزاره کانی ناو ئه و کۆشکه ئاماده ی کردوون. "خۆر" یش له و کۆشکه دا بریتی به له کار بی سپیراویکی به رده ست و چرایه کی پروونا که ره وه.

کهواته به کار هیئانی و شهی "سراج" له م گوزارشته دا، مرۆف بۆ به زه یی و میهره بانیی به دیهینهر له نیوان گهوره یی پهروهردگاریتی به کهی دا بیدار ده کاتهوه و، مرۆفیش له چا که کاری به کانی ئه و خوا وه نده له نیوان فراوانیی میهره بانیی به کهی دا تی ده گه یه نیت و، وایان لی ده کات که هه ست به و سه خوا وه تمه ندی یانه ی خوا وه ند بکه ن که له گهوره یی پادشایی به کهی دا هه یه.

ئجانیستا گوئی له و مرۆفه فهلسه فی به زۆربلی به رابگره، بزانه له باره ی خۆروه چی ده لیت؟

ئه وه تا ده لیت:

(خۆر پارچه یه کی زه به لاجی تواوه ی ئاگره و، هه ر له جیی خۆی به ده وری خۆی دا ده خولیته وه و، چه ند پزیسکیکی لی جیا بووه ته وه، که بریتین له زه وی به که مان و

ههساره گه پزۆكه كانى تر. جا ئەم قه باره گهوره و جيا جيانهش، كه يه كجار زه به لاحن، گهوره ييان ئەوه ندهيه و.. ماهيه تيان ئەوه يه).

جا پروهانه ئەم مهسه له يه جگه له سه رسوورمان و واق و پرمان چ سوودىكى بين گه ياندیت؟

خۆ نه كه مالىكى زانستى و، نه چيزىكى پزۆحى و، نه ئامانجىكى ئاده مى يانه و، نه سوودىكى ئايىنى بين نه گه ياندیت..

له مه وه قياس و بهروردى مهسه له كانى تريت بكه، تاكو نرخ و بههائى ئەوه مهسه له فلهسه فى يانه بزانيت كه به پروهاتت شتىكى رازاوهن، كه چى له راستى دا ناوه رۆكه كه يان نه زانى يه كى خالى و بهتاله!

كه واته با زرق و برقه پروهاتى يه كهى فلهسه فه له خشتهت نه بات و، هه رگيز پشت له پروونكر دهنوه كانى قورئانى خاوهن ئيعجاز هه لئه كه يت.

اللهم اجعل القرآن شفاءً - لنا ولكاتبه وأمثاله - من كل داء ومؤنساً لنا ولهم في حياتنا وبعد موتنا، وفي الدنيا قريناً، وفي القبر مؤنساً، وفي القيامة شفيعاً، وعلى الصراط نوراً، ومن النار سترأً وحجاباً، وفي الجنة رفيقاً، والى الخيرات كلها دليلاً وإماماً، بفضلك وجودك وكرمك ورحمتك يا أكرم الأكرمين يا أرحم الراحمين. آمين.

اللهم صل وسلم على من أنزل عليه الفرقان الحكيم وعلى آله وصحبه أجمعين. آمين. آمين.

بىدارى:

لهو چل جورانهى ئيعجازى قورئان پازده جورمان له "مهسنهوى نوورى" دا باس كردوه، له شمش دلتۆپى نى چوارهم، به تايهت له شمش سه رنجه ورده كانى دلتۆپى چوارهمدا. له بهر ئەوه ليره دا به كورتى باسمان كردن. جا هه ر كه سيك دهيه ویت به دريژى ئاگادار بيت، با سه ريك له وى بدات.

الباقى هو الباقى

سه عىدى نوورسى

پاشکۆی وتهی نۆزدهههم و سی و یه کهم

موعجیزه‌ی لهت بوونی مانگ

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَالشَّقَّ الْقَمَرُ ﴿۱﴾ وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ ﴿۲﴾﴾

(القمر: ۱-۲)

چهند فهیله سووفینکی ماددی و ئەوانەش که کوێرانه چاویان لێ دەکەن، دەیانەوێت پەردە بەسەر پرووی موعجیزه‌ی "لهت بوونی مانگ" دا، که وهك مانگی چوارده دەرە و شیتەوه، بگێرن و له بەرچاودا لایبەن. ئەوەتا چەند وەهمنکی هەلە و دوور له راستی له باره‌یه‌وه بلاو ده‌که‌نه‌وه و ده‌لێن: (ئەگەر موعجیزه‌ی لهت بوونی مانگ له راستی دا پرووی بدایه، ئەوا سەرآنسەری جیهان دەیزانی و، هەموو کتیبەکانی میژوویش باسیان دەکرد)!

وه‌لام:

موعجیزه‌ی لهت بوونی مانگ له بەردهم کۆمه‌لێکدا پرووی داوه که ده‌عوای پیغمبەرئیتی پیغمبەریان ﷺ بیست و ئینکاریان کرد، ئەم موعجیزه‌یه‌ش بۆ چەسپاندنی ئەو ده‌عوایه‌ پرووی داوه. پروودانه‌که‌شی له‌ شه‌ودا و له‌ کاتی‌کدا که‌ خه‌لکی بێ ئاگابوون و به‌ شیوه‌یه‌کی کاتیش بووه. ئەمه‌ سه‌ره‌رای ئەوه‌ی که‌ جیاوازی هه‌لاتگه‌کان (مطالع) و په‌له‌هه‌ور و، هۆکاره‌کانی تری جگه‌ له‌مانه‌ش، پێ له‌ بینیی مانگ ده‌گرن. شتیکی ئاشکرایشه‌ که‌ هۆکاره‌ شارستانی‌یه‌کانی نوێ و کاروباری پروانین و سه‌یرکردنی بۆشایی ئاسمان، وه‌ك ئیستا، باو نه‌بووه.

که‌واته‌ مه‌رج‌نی‌یه‌ که‌ هه‌رچی که‌س هه‌یه‌ له‌ هه‌موو جینگایه‌ کدا ئەم له‌ت بوونه‌ی مانگ ببینێت، ئەم پرووداوه‌ش بچیته‌ ناو کتیبه‌کانی میژوووه‌!

ئیستا له‌ نیوان چه‌ندین خالی زۆردا گوئی بۆ پینج خال رابگره‌، که‌ گویت رابگرت، ئەوا پشت به‌خوا، هه‌موو ئەو په‌له‌هه‌وره‌ و هه‌می‌یانه‌ی که‌ له‌سه‌ر پرووی ئەم موعجیزه‌یه‌ که‌له‌ که‌ بوون، ده‌ره‌وینه‌وه‌:

● خالی یه كهه:

سه سه ختی و ملنه دانی کافرانی ئەو کاته - به پئی هه والی میژوو - شتیکی به ناوبانگ و زانراوه. جا کاتی که قورئانی پیروژ ئەم موعجیزه یه به ئایه تی: ﴿وَأَنْشَقَّ الْقَمَرَ﴾ را گه یاند و، ده نگدانه وهی ئەم ئایه تهش به هه موو لایه کدا بلاو بووه وه، هیچ کام لهو کافرا نهی که باوه ریان به قورئان نه ده کرد، نه یان توانی و پر کیشی ئه وه یان نه کرد که ئەم ئایه ته به درۆ بجه نه وه، واته: بئین: درۆیه، رووداوی و ا رووی نه داوه. چونکه ئە گهر له راستی دا ئەو موعجیزه یه رووی نه دایه و، شتیکی چه سپاو نه بوایه لایان، ئەوا به توندی بۆ به درۆ خستنه وهی و به تال کردنه وهی ده عوای پیغه مبه ریتی پیغه مبه ر ﷺ راده پهرین. خو ئە وه تا هه موو کتبه کانی میژوو بگه ری، هیچ کامیان چ قسه یه کی کافرانی سه باره ت به ئینکاری کردنی له ت بوونی مانگ نه قنل نه کردوه، مه گهر ئە وه نه بی که قورئان خزی له ئایه تی: ﴿وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ﴾ دا روونی کردوه ته وه. ئەویش بریتی یه له وهی که: ئەو کافرا نهی ئەم موعجیزه یان به چاوی خو یان دی، وتیان: "ئهمه سیحره" که واته با چهنه که سیك برۆن بۆ شوینانی تر و پهرسن ئایا خه لکی ئەو شوینانهش ئەمه یان دیوه یان نا؟ که رۆژ بووه له "یه مه ن" و شوینانی تره وه کاروان گه یشته ئەوئ، کافره کانیش هه والی ئەمه یان لئ پهرسین، ئەو انیش وتیان: به لئ، ئەمه مان دیوه. ئنجا کافره کان وتیان: (سیحری هه تیوه که ی ئەبوو تالیب گه یشتوو ته ئاسمانیش)!

● خالی دووهه م:

زۆر به ی پیشه وایانی زانستی که لام، وهك سه عدی ته فتازانی، و توویانه: (روودانی له ت بوونی مانگ موته واتیره، وهك هه تقولانی ئاو له نیوان په بجه پیروژه کانی و تیرا و بوونی سوپایه کی ته واو لهو ئاوه و، وهك گریان و بی ناقه تی به داره که ی ناو مز گهوت له دووری پیغه مبه ر ﷺ که له کاتی خوتبه دا پالی پیوه ده دایه وه و، که ئەمهش کۆمه لئ ناو مز گهوت هه موویان گوئ یان لئ بو.. واته: ئەم رووداوه کۆمه لئکی زۆر له کۆمه لئکی زۆره وه، که هه ر گیز ناگوئجی له سه ر درۆ یه کیان گرتیست، ده ساو ده م هیناویانه و به م جۆره به ئیمهش گه یشتوو. که واته رووداوه که موته واتیری قه تعی و بی گو مانه، وهك گو مان نه بوون له هه والی ده ر که وتنی ئەستیره یه کی کلکدار له پیش هه زار سالدا و، بوونی دوور گه ی: سه ره ندیب، هه ر چه ندهش نه ماندیوه).

بەم جۆرە بۆت دەر كەوت كە ورووژاندنى گومان لە دەورى ئەم مەسەلە بىنى گومانە و ھاوچەشنى ئەمەدا كە بە چاودەبىنرېن، لە نەقامى و بىنەقلى بەولاو ھىچى تر نى بە.

چونكە لەم مەسەلانەدا ئەو ھەندە بەسە كە بزانرېت يە كېكە لە گونجاو ھە (الممكنات) نەك لە نە گونجاو ھە (المستحيلات). خۆ لەت بوونى مانگېش شتىكى گونجاو ھە و ھە كو ئەو ھە و اىبە كە چىايەك بە تەقېنە ھەى گر كانىك لەت بىتت.

● خالى سى ھەم:

موجىزە بۆ ئەو پېشان دەدرېت كە ئەوانەى ئىنكارىي پېغەمبەرئىتى پېغەمبەر ﷺ دە كەن، قەناعەت بە پېغەمبەرئىتى بە كەى بكنەن، نەك بۆ ئەو ھەى ناچارىان بكات ئىمانى پېن بەيئىن! كەواتە ھەر ھىندە پېويستە كە ئەو موجىزە ھە پېشانى ئەوانە بدرېت دەعوای پېغەمبەرئىيان بىستورە، بەو ئەندازە ھەى كە بىانگە ھە نېتە دلئىايى و قەناعەتى تەواو لە راستىي پېغەمبەرئىتى پېغەمبەر دا ﷺ.

بەلام دەر خستنى ئەو موجىزە ھە لە ھەموو جىگايە كدا و بە روونى، بە جۆرېك كە خەلكى ناچار بكات بۆ ئىمان ھىنان و ملكە چ كەردن، ئەم كارە، شتىكە دزى حىكمەتى خواو ھەندى دانای شكۆمەندە و پېچەوانەى نھىئىي "تە كلېف" ھە كە خوا لە بەندە كانى دە كات. چونكە نھىئىي ئەو تە كلېفەى خواو ھەند داخوازى ئەو ھە كە دەرفەت بە ژىرىي مرؤف بدات و "ويست" و "ئىختيار" ھە لى دانەمالئىت!

خۆ ئەگەر خواو ھەندى بەدھىئەنەر موجىزە ھە لەت بوونى مانگى بۆ ماو ھەى دوو سەعات بەيشتايەتەو ھە پېشانى ھەموو جىھانى بدايە و بچوايەتە ناو كئىبە كانى مېژوو - وەك فەيلە سووفە كان دەيانەوئىت - ئەوا ئەو كاتە كافران دەيانوت: ئەمە ديار دە ھە كى گەردوونىي ئاسايى ھە و، ئىتەر ئەو كاتە نەدەبوو بە بەلگە لەسەر راستىي پېغەمبەرئىتى پېغەمبەر ﷺ و بە موجىزە ھە كى تايەتېي پېغەمبەرى مەزن ﷺ دانەدەنرا، يان دەبوو ھە موجىزە ھە كى بەدھىيەى وا كە عەقلى ناچار دە كەرد باو ھەر بەيئىت و ئىختيار و ويستى لى دەسەندەو ھە و ئەو كاتەش رۆحە نزمە خەلووز ئاسا بىن نر خە كانى وەك ھەى ئەبوو جەھل لە گەل رۆحە پاك و بەرز و ئەلماس ئاسا كانى وەك ھەى ھەزەرەتى ئەبوو بە كرى صىددىق - خواى لى رازى بىت - يە كسان دەبوون! واتە ئەو كاتە نھىئىي تە كلېفى خوا لە بەندە كانى، لە ناودە چوو.

له بهر تهوه، ئەم موعجيزه به شيوهيه كى كاتى و، له شهودا و، له كاتى بى ئاگايى دا پرووى داوه و، جياوازى به لاتگه كان و، ههور و شتى تريس بوون به پهرده و پرىيان له وه گرتوه كه ههمو خهلكى ببينن. له بهر تهوانهيه كه ئەم موعجيزه به نه پۆشتوه ته ناو كتيبه كانى ميژووه وه.

● خالى چواره م:

ئەم موعجيزه به كه له شهودا و، به شيوهيه كى كاتى و، له وهختى بى ئاگايى دا پرووى داوه، دياره بى هيج گومانىك ههمو كه سىك له ههمو جىگايه كدا نايبىنت. بهلكو ته گهر هه ندئى كه شيش ببىنت، باوه پ به چاوى خۆى ناكات! خۆ ته گهر باوه پيشى پى بكات، ئەو پرووداوىكى وا كه له دەمى يهك كه سهوه بگپيرىته وه، له لای ميژوو بايه خى بى نادرىت.

زانا ليكۆلره كان ئەو زيادهيهيان رته داوه ته وه كه له پىوايه تى ئەم موعجيزه به دا زياد كراوه كه گوايا: (دواى لهت بوون، مانگ هاتووه ته سه رزه وى)! ئەو زانا يانه ئەم زيادهيهيان له لانه چه سپاوه و فەرمويانه: له وانهيه هه ندئى له مونا فىقان ئەمەيان له سه ر پىوايه ته كه زياد كرديت تاكو بايه خ بۆ ههمو پىوايه ته كه نه هيلن و، نرخ و به هائيشى دابگر نه خواره وه!

ئىجا ده بى بزائىن له و كاته دا كه موعجيزه كه پرووى داوه، په له ههورى نه زانى پرووى ئاسمانى ئىنگلته راى دا پۆ شىبوو، كاتيش له ئىسپانيا له خۆرئاوا بووندا بوو، ئەمريكاش له پۆزى پروونا كدا بوون و، له چين و ژاپونيش تازه به ره بهيان سه رى ده ره ئىسابوو، له ولاته كانى تريسدا چه ند پىگرىكى تر هه بوون له پى بىنى ئەم موعجيزه به دا، كه واته ئەم موعجيزه بهيان تىدا نايبرىت!

جا كه ئەمەت زانى، ئىجا سه رنج له قسه ي ئەو كه سه بده كه ده ئىت: (ميژووى ئىنگلته را و چين و ژاپون و ئەمريكا و ولاتانى ترى وهك ئەوان، ئەم پرووداوه باس ناكەن، كه واته پرووى نه داوه)!

ئەمە چ چه نه بازى به كه ئەوانه ده يكه ن؟!

ده سا زه ره مه ندى و پسواى بۆ ئەوانه ي كه به پاشخوانى ئەوروپا ده ئىن!

● خالى پىنجە م:

"لهت بوونى مانگ" پرووداوىك نى به كه هه ر له خۆيه وه و له سه ر بناغه ي چه ند هۆكارىكى سه روشى و له پىگاي پىكه وته وه پرووى داىت. نه خىر... بهلكو به ديه پنه رى

دانا - که پهروه ردگاری خۆر و مانگه - ئەم رووداوهی به سەر مانگدا هیناوه و کردوویهتی به رووداویکی بازدهر به سەر هه موو یاسا گهردوونی یه کاندایا، له پیناوی ته سدیق کردنی پیغه مبه ریتی پیغه مبه ره خۆشه ویسته که ی دا ﷺ و، بۆ ئەوهی که ده ری بجات بانگه وازی ئەم پیغه مبه ره ﷺ بانگه وازیکی راسته. که واته خواوهندی گهوره به پینی دانایی و، داخوازی نهیینی رینمایی و ته کلیف و، حکمه تی راگه یاندنی په یامه کانی خۆی که پیغه مبه ره ﷺ رایانده گه یه نیت، ئەو موعجیزه یه ی پیشان داوه و، بۆ ئەوهی بیانووی ئەو که سانهش بپریت که موعجیزه که یان دیوه.. له هه مان کاتیش دا خواوهند به پینی خواستی حکمهت و ویستی خۆی، ئەم موعجیزه یه ی پیشانی دانیشتووانی شوینه کانی تری جیهان نه داوه، لهو شونانه ی که بانگه وازی پیغه مبه ره که ی خوایان پین نه گه یشتوو و، به په له هه ور و جیاوازی هه لاتگه کان و مانگ هه لته هاتن یان خۆر هه لته اتن له هه ندی و لاتدا و بوونی رۆژ له هه ندیکی تر دا و خۆر ئاوابوون له غهیری ئەواندا، به مانه و غهیری ئەمانه لهو هۆکارانه ی که ده بنه هۆی نه یینی مانگ، ئەو موعجیزه یه ی پیش چاوی ئەوان نه خستوو ه.

جا ئه گه ر ئەو موعجیزه یه پیشانی هه موو خه لکی جیهان بدرایه، ئەوان یان: له ئەنجامی ئیشاره تی پیغه مبه ری مه زنه وه ﷺ و بۆ مه به سستی ده ر خستنی موعجیزه پیغه مبه رانه که ی پیشانیان ده درا، دیاره ئەو کاته ده بوو به شتیکی به دیهی و خه لکی ناچار ده بوون باوه پری پین بکن. واته "ویست" و "ئیختیار" یان لئ ده سه ندرایه وه و نهیینی ته کلیف تیا ده چوو. له کاتیکدا که ئیمان پاریزگاری له سه ره سستی "عه قل" ده کات و نایه ویت ویست و ئیختیاری لئ دا عمالیت.. یان: وه ک رووداویکی ئاسمانی رووت پیشانیان ده درا، ئەو کاتهش په یوه ندیی به پیغه مبه ریتی پیغه مبه ره وه ﷺ ده پچرا و، هیچ تاییه تکاری به کی تیدا نه ده ما.

به کورتی:

هیچ دوودلی یه ک له روودانی "لهت بوونی مانگ" دا نی یه و، به جۆریکی بئ گومان بۆ مان چه سپا. وای ئیستاش دوای ئەمه، له نیوان به لگه بئ گومان و زۆره کاندایا به شهش به لگه^(۱) ئاماژه بۆ روودانی ئەم موعجیزه یه ده که ی، که ئەمانه ن:

(۱) واته شهش به لگه ی توندوتۆلی بئ گومان له نیوان شهش جۆر به کدهنگی دا هه ن له سه ر روودانی لهت بوونی مانگ. به لام به داخوه له م مه قامه دا مافی خۆیمان نه داین و به کورتی مایه وه. (دانهر)

* یه کده نگیی هه موو هاوه ته دادوه ره کانی پیغمبه ر ﷺ .
 * یه کگرتنی زانایانی لیکۆلهر و تهفسیر نووسان، کاتیك که تهفسیری ئایه تی:
 ﴿وانشق القمر﴾ بیان کردوه .
 * زانا راستگۆ کانی "فهرمووده" له ریوایه ته کانیاندا پروودانی ئەم موعجیزه یه یان به
 چه نندین سه نه د و رینگای جیاجیا نه قل کردوه ^(۱) .
 * شایه تیدانی هه موو ته هلی "که شف" و "ئیلهام" له ئه ولیا و پیاوچا که راستگۆ کان .
 * ته سدیق کردنی ئەم موعجیزه یه له لایه ن پیشه وا هه ره زانا کانی زانستی که لامه وه ،
 هه ر چه ند مه شره ب و ریبازه کانیشیان جیاوازن .
 * قبوول کردنی ئەم موعجیزه یه له لایه ن نه ته وه ی ئیسلامه وه ، که هه روک له
 فهرمووده ها هاتوه: "له سه ر گومرایی هه ر گیز کۆ نابنه وه و یه ک ناگرن"
 هه موو ئەمانه ، پروودانی له ت بوونی مانگ پروون ده که نه وه و، وه ک خۆری
 ناو جه ر گه ی ئاسمان ده یچه سپینن .

پوخته ی ئەم قسانه:

ئه وه ی تا ئیستا باسمان کرد، شتیك بوو به ناوی لیکۆلینه وه ی زانستی یه وه و بۆ
 مه به ستی بی ده نگ کردنی لایه نی به رامبه ر باسمان کرد. وا دوای ئەمه ، به ناوی
 "حه قیقه ت" و له پیناوی "ئیمان" دا ده دوینن. زانیمان که لیکۆلینه وه ی زانستی چی
 ده ئیئت ..

به لام حه قیقه ت ده ئیئت:

کۆتایی هینه ر به دیوانی پیغمبه ریتی و مانگی دره خشانی ئەو ئاسمانه که حه زره تی
 "محمد المصطفی" یه ﷺ، ویلایه تی به ندایه تی یه که ی ئەو تا پله ی "مه حبووبیه ت" به رز

(۱) لیزه دا سی فهرمووده ده هینین له وانیه که ئیمامی بوخاری و موسلمیم ریوایه تیان کردوون:

۱- عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال: انشق القمر على عهد رسول الله ﷺ شقين فقال النبي ﷺ:
 "اشهدوا". متفق عليه. ۲- وعن انس رضي الله عنه أن أهل مكة سألوا رسول الله ﷺ أن يرهم آية، فأراهم
 انشقاق القمر. متفق عليه. ۳- وعن ابن عباس رضي الله عنهما إن القمر انشق في زمان النبي ﷺ متفق عليه
 راجع: مسند الإمام أحمد ۱/ ۳۷۷، ۴۱۳، ۴۴۷، ۴۵۶، ۲۰۷/۳، ۲۲۰، ۲۷۵، ۲۷۸، ۸۱/۴ ورواه
 الطيالسي برقم ۲۹۵، ۱۸۹۱، ۱۹۶۰. وتفسير ابن كثير (۴۶۹/۶) لمعرفة تواتر الحادثة. وانظر كذلك:
 اللؤلؤ والمرجان فيما اتفق عليه الشيخان. ج ۳/ص ۲۸۰ (وه رگیز)

بوو ۋە، ئەو تا كەرامەت و موّعجىزە ھەرە گەورە كەي ئەوى بە "مىعراج" دەر خىست،
 واتە بە: ھاتوچۇ كۆردن و پۇشتى جەستە يە كى سەر پرووى زەوى بە ناو ئاسۇ كانى
 ئاسمانە بەرزە كاندا و خۇناساندنى بە ئەھلى ئاسمانە كان و، بەو موّعجىزە يەي و يىلايەتە
 گەورە كەي خۇي و، خۇشەويستى يە بىن گەردە كەي بۇ خوا و، بەرزبوونەوى بەسەر
 ئەھلى ئاسماناندا بۇ ئاسمان نشىنان چەسپاندى..

ھەر بەو جۆرەش خواۋەند ئەو مانگەي كە بە ئاسماندا ھەلى واسىۋە و پەيوەندىي بە
 زەوى يەۋە ھەيە، تەنھا بە ئىشارەت كى بەندە كەي خۇي لەسەر زەوى يەۋە، كۆرد بە دوو
 لەتەۋە و، بۇ مەبەستى چەسپاندىي پىغەمبەرئىتى ئەو بەندە خۇشەويستەي خۇي، ئەم
 موّعجىزە يەي ئەوى پىشانى زەوى نشىنان دا، بە رادەيە كى وا كە پىغەمبەر ﷺ ۋەك دوو
 بەشە پروونا كەي مانگى لىن ھات، چونكە بە ھەر دوو بالتى نوورانىي: "ويلايەت" و
 "پىغەمبەرئىتى" بۇ بەرزترىن پلەي كەمالات بەرز بوو ۋە تا گەيشتە "قاب قوسىن" يان
 نزيكتر..

جا ھەر ۋەك ما يەي شانازىي زەوى نشىنانە، ھەر ۋەھا بوو بە ما يەي شانازىي ئەھلى

ئاسمانىش!

عليه وعلى آله وصحبه الصلاة والتسليمات ملء الأرض والسموات.

﴿سبحانك لا علم لنا إلا ما علمتنا إنك أنت العليم الحكيم﴾.

پارچه‌یهك له پاشكۆی په‌یامی
موعجزاتی نه‌حمده‌دی

بۆچی ته‌نھا "محمدده‌دی ئەمین" ﷺ به‌م میعراجه مه‌زنه تایبه‌تمه‌ند کرا؟

ئەم باسه له نیوان باسی به‌لگه‌کانی پیغه‌مبه‌ریتی پیغه‌مبه‌ری سه‌روه‌رمان دا ﷺ و
له وه‌لامی پرسیاړینکدا نووسراوه که له ده‌می باسکردنی گرفتیی یه‌که‌می سنی
گرفته‌که‌ی کۆتایی بناغهی سنی‌هه‌می په‌یامی (میعراج) دا کرا. که‌واته ئەمه وه‌ک
بوخته پیرستیک وایه.

پرسیار:

بۆچی ته‌نھا "محمدده‌دی ئەمین" ﷺ به‌م میعراجه مه‌زنه تایبه‌تمه‌ند کرا؟

وه‌لام:

ئەم گرفت و ئیشکاله‌ی یه‌که‌متان، به‌دریژی له هه‌ر سی و سنی و ته‌که‌ی کتیبی
سۆزلەر (وته‌کان) دا شی کراوه‌ته‌وه. به‌لام لیڤه‌دا و به‌بوخته پیرستیک سه‌باره‌ت به
که‌مالاتی ئەم پیغه‌مبه‌ره به‌پیره ﷺ و، به‌لگه‌کانی پیغه‌مبه‌ریتی یه‌که‌ی و، ده‌رخستنی
ئهو‌هی که ته‌نھا ئەم پیغه‌مبه‌ره ﷺ شایانی ئەم میعراجه به‌رزیه‌ی، ئاماژه‌یه‌کی بوخت
پیش‌چاو ده‌خه‌ین.

یه‌که‌م: کتیبه‌ پیرۆزه‌کانی وه‌ک ته‌ورات و ئینجیل و زه‌بوور، چه‌ندین ئاماژه‌ و
مزگینی‌یان سه‌باره‌ت به‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ تیدا‌یه، هه‌ر چه‌نده‌ش به‌دریژی میژوو ده‌ستکاری
کراون. له‌م چه‌رخه‌ی خو‌ماندا زانای لیکۆلەر: "حسین الجسر" سه‌د و ده‌ مزگینی‌یه‌ له‌و
کتیبانه‌ ده‌ره‌یناوه‌ و، له‌ کتیبه‌ که‌ی دا که‌ ناوی: "الرساله‌ الحمیدیه‌" یه‌ تو‌ماری کردوون.

دوو‌هه‌م: به‌پیتی هه‌والی "میژوو" هه‌روه‌ها به‌گه‌لنی ریوا‌یه‌تی سه‌حیح، چه‌ندین
مزگینی‌ی زۆری کاهینه‌کان چه‌سپاوه. وه‌ک ئەو دوو کاهینه‌ به‌ناوبانگه‌ی که‌ ناویان
(شیق) و (سه‌تیح) ه‌ و، پیش‌ناردنی پیغه‌مبه‌ر ﷺ مزگینی‌یان داوه‌ و هه‌والی هاتنی
پیغه‌مبه‌ری ئاخر زه‌مانیان را‌گه‌یاندوو‌ه.

سنى هم: ئەو رووداوانەى لە شەوى لەدايکبوونى دا روويان داوه، وهك: رووخانى بته كانى ناو كهعبه و، رووخانى هەيوانى كیسراو، سەدان ئیرهاص و رووداوى لە عادت بە دەرى تری وهك ئەمانه، كه تەواو بە ناوبانگن و "كتیبه كانی میژوو" باسیان کردوون.

چوارەم: هەلقولانی ئاو لە نیوان پەنجە پیرۆزه كانی و تیراو کردنی سوپا لەو ئاوه و، تاسه و گریان و نالەى بنه داره كەى ناو مز گەوت و، لەت بوونی مانگ، وهك دەقى ئایەتى: ﴿وَالشَّقِ الْقَمَرِ﴾ دەرى بریوه و، چەندین موعجیزەى تری وهك ئەمانه كه لە لای زانا لیکۆلەرە كان چەسپاون و هەزار موعجیزەى وهها دەبن و، كتیبه كانی بەسەرھاتی ژيانى پیغمبەر ﷺ و میژوو تو ماریان کردوون.

پنجەم: هەموو دۆستان و دوژمنان، بە جۆرێكى بێ گومان، لەو هەدا یه كیان گرتووه كه: ئەو رەوشته جوانانەى لە پیغمبەردان ﷺ لە بەرزترین پلەدان و، ئەو سیفەته باشانەى كه لە بانگه وازه كەى دا هەن لە ئاستىكى گەلى بلنددان و، هەلسو كەوتیشى لە گەل خەلكى دا باشترین شایه ته لەسەر ئەمه. شەریعەته پاك و بێ گەردە كەشى كاملترین رەوشتى بەرزى لە خۆدا كۆ کردوو تەوه، هەروهك بەرزى و شكۆمەندیى ئایینه كەى شایه ته لەسەرى.

شەشم: لە ئاماژەى دووهەمى وتەى دەهەم (بەيامى حەشر) دا ئاماژەمان بۆ ئەوه کردوو كه:

زاتى پیرۆزى ئەم پیغمبەرە بەرپزە بوو ﷺ كه بۆ جى به جى کردنى ویستی خوا له باره ی پيشاندانى خوايه تىبى خواى گهوره و به پى خواستى حيكمه تى ئەو خوايه، به و به ندايه تى يه گهوره يه كە لە ئایینه كەيدايه، بەرزترین پلە كانی "بەندايه تى" ی پيشان دا. هەروها وهك شتىكى بەلگە نەويستە هەر تەنها ئەو پیغمبەرە يه ﷺ كه بەرپزترین رابەر و رپى پيشاندەرە بۆ جوانى كەمالتى رەهاى بەدیهینه رى جيهان و، باشترین و بەرزترین ناسینه ره كه بە دەم بانگى ئەو ویستەى خواوه رۆشتوو سەبارەت بە دەرخستن و پيشاندانى ئەو جوانى يه له رپى نیرراویكەوه، وهك "پاستى" و "دانایى" داخوازی ئەمەن. هەروها، وهك شتىكى لە بەرچاو و بێراوه، هەر ئەو پیغمبەرە يه ﷺ كه گهوره ترين رپى پيشاندەرە و شارەزای كەمالتى سنعه تى بەدیهینه رى جيهانه، ئەو كەماله ی كه له و پەرى جوانى رەهادايه، ئەم رپى نایى يه شى به و پەرى گهوره يى دەرخستوو و به زولالترین دەنگ رايگە باندوووه. بەم كارە شى به دەم ویستی خواى گهوره رۆشتوو و

سهرنجی دنیای بۆ که مالتی سنه تی خواوه ند راکیشاوه و خه لکی لی ناگادار کردوو هته وه .

ههروه ها، وهك شتیکی پیویسته، هه ر ته نها ئه و پیغه مبه ره یه ﷺ که کاملترین که سینگ بیست هه مو و پله کانی "تهو حید" ی به خه لک راکه یانندیت و به م پنیه، به دهم ویستی پهروه ردگاری هه مو و جیهانه کانه وه رۆیشتیبت و، "یه کابی" خواوه ندی به سه ر هه مو و چینه زۆره کانی به دیهینراواندا ئاشکرا کردیبت .

ههروه ها، وهك شتیکی پیویسته، هه ر ئه و پیغه مبه ره یه ﷺ که خاوینترین و پروونا کترین ئاوینه یه بۆ پیشاندان و په نگدانه وه ی جوانکاری یه کانی جوانی خواوه نی جیهان و ورده کاری یه کانی جوانی یه بنی وینه و به رزه که ی، وهك ئه و شایه تی یه ی که ئاسه واره بنی وینه کانی ده سه لاتی ئه و ده یده ن له سه ری. ههروه ها ئه م پیغه مبه ره ﷺ به رزترین و چاکترین که سینگه خواوه ند خویشی ویستیبت و له لای غهیری خویشی خو شه ویستی کردیبت . پیغه مبه ریش ﷺ به دهم ویستی خواوه نده وه رۆشت له ودا که ئه و جوانی یه به رز و پیروزی خواوه ندی دی و، به پیی داخوازی "حه قیقه ت" و "حیکمه ت" پیشانی غهیری خویشی دا .

ههروه ها وهك شتیکی به لگه نه ویسته، هه ر ئه و پیغه مبه ره یه ﷺ مه زنترین که سینگ بیست که هه ر شتیگ له گه نجینه په نهانه کانی به دیهینه ری جیهاندا یه، به جیهانی ناسانندیبت، ئه و گه نجینه یه که به ناوازه ترین موعجیزه و به نرخترین گه وه ره پر کراون . ئه م پیغه مبه ره ﷺ گه وره ترین و به رزترین که سه که ئه مه ی ئاشکرا کردوو و ده ری خستوو و وه سفی کردوو . به م کاره شی به دهم ویستی خواوه نده وه رۆشتوو له ودا که ده یه ویت ئه م گه نجینه شارراوانه ده ربخات و ئاشکرایان بکات .

ههروه ها، وهك شتیکی به لگه نه ویسته، هه ر ئه و پیغه مبه ره یه ﷺ که کاملترین رابه ر بیست بۆ جیننی و ئاده میزاد، ته نه ته بۆ رۆحانی و مه لاتی که تانیس .. هه ر ته نها ئه و مه زنترین که سینگه و اتای ئاسه وار و جی ده سه کانی به دیهینه ری ئه م بوونه وهرانه ی پروون کردیته وه، که به جوانترین ئارایشتکاری رازاندوونه ته وه و، ده رفه تی به خواوه ن هه ستانی ناو به دیهینراوانیشتی داوه که به بیر کردنه وه و په ند لی وهر گرتن سهرنجی بده ن . به مه ش ئه م پیغه مبه ره ﷺ به دهم ئه و ویسته ی خواوه نده وه رۆیشتوو که ده یه ویت و اتای

ئەو ئاسەوارانەى سنعەتى خۆى و دەستىشان كەردنى نەرخيان بۆ ئەهلى بىنين و بىر كەردنەو پەرون بىكاتەو.

هەر وەها وەك شتىكى ئاشكرا و بەلگەنەوئىستە، هەر ئەو پىغەمبەرەيە ﷺ كە باشترىن كەسەك بىت، لە پىنى حەقىقەتە كانى قورئانەو، ناوەرۆكى ئەو "ئامانجە"ى ئاشكرا كەردىت كە لە ئالوگۆرە كانى بوونەوەراندانەن و، هەر ئەوئىشە كە مەتەل و گرى كۆرەى سەر سوورپىنەرى گەردوونى حەل كەردىت و كەردىتەو، كە برىتىيە لە سى پىرسىارە سەختە كەى : (تۆ كىت؟ .. لە كۆرە هاتووت؟ .. بۆ كۆى دەپۆت)؟! بەمەش ئەو وئىستەى خوای گەورەى جى بەجى كەرد كە دەپوئىست ئەو نەئىنى و گرى كۆرەيە بەهۆى نىراوئىكى خۆيەو بۆ خاوەن هەستان دەربىخت و بىكاتەو.

هەر وەها، وەك شتىكى ئاشكرا و بەلگەنەوئىستە، هەر ئەو پىغەمبەرەيە ﷺ كە كاملتىن كەسەك بووئىت بەهۆى قورئانى پىرۆزەو، ئامانجە كانى خوای گەورەى دەرخستىت و، هەر ئەوئىشە ئەو رىنگايەى روون كەردىتەو كە مەرۆف دە گەيەنئىتە رەزامەندى پەروەردگار. بەمەش ئەو وئىستەى خواوەندى بەجى هئىنا كە دەپوئىست بەهۆى نىراوئىكى خۆيەو پەرونى بىكاتەو كە: چى لە خاوەن هەستان دەوئىت و بە چى لىيان رازى دەبىت، دواى ئەوەى كە لە پىنى بەدپهئىراوە بى وئىشە و ناوازە كانىەو خۆى پىن ناساندن و، بە نىعمەت و بەخششە بەرز و بەنرخ و لە ژمارە بەدەرە كانىشى خۆى لە لا خۆشەوئىست كەردن.

هەر وەها، وەك شتىكى ئاشكرا و بەلگەنەوئىستە، هەر ئەو پىغەمبەرەيە ﷺ كە بەهۆى قورئانى پىرۆزەو، مەزنىن كەسەكە ئەركى پىغەمبەرەيەتى بە تەواى جى بەجى كەردىت و، لە بەرزترىن پەلە و جوانترىن و رىنكترىن شىوهدا و بەوپەرى باشى رايگەياندىت. بەمەش بەدەم ئەو وئىستەى پەروەدگارەو رۆشت كە دەپوئىست پەروى مەرۆف لە "زۆرى" يەو بەرەو "يەك" و، لە "فانى" يەو بەرەو "باقى" وەر بگىرئىت ..

ئەو مەرۆفەى كە خواوەندى بەدپهئىنەر كەردوئىتەى بە پەروبوومى جىهان و .. هئىندەش توانا و قابلىيەتى پىن بەخشىوە كە جىيە هەموو جىهانى تىدا بىتەو و .. بۆ بەندابەتى يەكى گشتى ئامادەى كەردووە و .. بە چەندەست و شعور رىكش تاقىي كەردووە تەو كە روويان لە "زۆرى" و "دنيا" يە ..

جالەبەر ئەوەى كە بەرزترىن پەلەى بوونەوەراندان: زىندەوەراندان و .. بەرزترىن زىندەوەرانىش: خاوەن هەستان و .. بەرزترىن خاوەن هەستانىش: مەرۆفە راست و كاملە كانن .. ئەو الەبەر هەموو ئەمانە، ئەو كەسەى كە لە نىوان هەموو مەرۆفە

به‌رێژه كاندا ئەو فەرمانبەری یە ناوبراوانەى ئەنجام داوه و، بە شیۆهیه كى جوان و پلەیه كى بهرز مافی خۆیانى پێ داون.. بە بێ هیچ گومانێك ئەو مروتە بهۆى ميعراجى مهزنهوه بۆ بهرزترین پلەى وهك: (قاب قوسين أو أدنى) بهرز ده كرتەوه و، له ده‌رگای به‌خته‌وه‌رى هه‌میشه‌ى ده‌دات و، ده‌رگای گه‌نجینه‌كانى ميه‌ره‌بانى فراوانى خواوه‌ند ده‌كاتەوه و، راستى یه‌ په‌نه‌انه‌كانى ئيمان به‌ بى‌نى چاوه‌ بى‌نىت..

جا ده‌بێ ئەو كه‌سه كى بى‌ت جگه‌ له‌و پي‌غه‌مبه‌ره به‌رێژه ﷺ؟

حه‌وتم: هه‌ر كه‌سێك سه‌رنجى خۆى ئاراسته‌ى ئەم به‌ديه‌ناره‌ په‌رش و بلا‌وانه‌ى ناو گه‌ردوون بكات، به‌حه‌قى جوانكارى و ئاراشتكارى له‌ ئەندازه‌به‌ده‌ر و ناوازه‌يان تىدا ده‌بى‌نىت. خۆ شتىكى ئاشكرايشه‌ كه‌ ئەم جوانكارى و ئاراشتانه‌ به‌لگه‌ن له‌سه‌ر ئەوه‌ى كه‌ به‌ديه‌نەرى ئەو به‌ديه‌ناره‌ وىستى له‌سه‌ر جوانكارى و ئاراشتدانى ئەو به‌ديه‌ناره‌ تى، جا ئەو وىسته‌ توندوتیژه‌ى ئەو - به‌ بێ هیچ گومانێك - ده‌بى‌ت به‌ به‌لگه‌ له‌سه‌ر ئەوه‌ى كه‌ ئەو به‌ديه‌نەره‌ چه‌زىكى به‌رز و خاویڤ و خۆشه‌وىستى یه‌ كى پى‌رۆزى له‌ به‌رامبه‌ر ئەو به‌ديه‌ناره‌ وىستى خۆیه‌وه‌ هه‌یه‌..

له‌به‌ر ئەوه‌، شتىكى ئاشكرا و به‌لگه‌نه‌وىسته‌ كه‌: خۆشه‌وىست‌ترین كه‌س له‌ لای ئەو به‌ديه‌نەره‌ى كه‌ به‌ديه‌ناره‌ وىستى خۆى خۆش ده‌وىت، ئەو كه‌سه‌یه‌ كه‌ هه‌موو ئەو سیفه‌تانه‌ى تىدا جه‌م بووىت و، له‌ خودى خۆشى دا ورده‌ كاری یه‌كانى سنه‌تى خواوه‌ند به‌ جوانى و ته‌واوى ده‌ربخات و بى‌انزىت و به‌غه‌برى خۆشىانى بناسىت.. كه‌سێك بى‌ت كه‌ خۆى لای خواى گه‌وره‌ خۆشه‌وىست بكات و، به‌وپه‌رى پى‌ز و سه‌رسوورمانه‌وه‌ دان به‌ جوانى بوونه‌وانى تر دا بنىت و، ئەو جوانى یانه‌یان ده‌ربخات.

جا ئەو كه‌سه كى یه‌ كه‌ به‌رامبه‌ر ئەو جوانكارى و ورده‌ كاری و كه‌مالاته‌ى كه‌ بوونه‌وان جوان ده‌كەن و ده‌یانرازینه‌وه‌ و رووناكى یان تىدا په‌خش ده‌كەن، وای له‌ زه‌وى و ئاسمانان كى ده‌بى‌ت كه‌ به‌ زايله‌ى ده‌نگى: (سبحان الله.. ماشاء الله.. الله اكبر) و، به‌ (زىكر و ته‌سىباحات و الله اكبر) كى ده‌نگى سه‌رسوورمانه‌وه‌، ده‌نگ به‌ده‌نه‌وه‌؟

ئەو كه‌سه كى یه‌ كه‌ به‌ ئاوازی قورئانى پى‌رۆز سه‌رانسه‌رى بوونه‌وانى راته‌كاندووه‌ و، وشكایى و ده‌رباكانىشى خستووته‌ جۆش و خرۆشىكى تابلێ توندوتیژه‌وه‌ و شوق و تاسه‌یه‌ كى یه‌ كجار زۆرىشى به‌رامبه‌ر به‌و قورئانه‌ پى‌رۆزه‌ تىدا هه‌ژاندوون و، وای لێ كى ده‌وون كه‌ پى‌زلینان و سه‌رسوورمانى خۆیان به‌رامبه‌ر جوانى ئەو قورئانه‌ به‌ بى‌ر كى ده‌وه‌ و ئاشكرا كى ده‌ن و، به‌ زىكر و ته‌هلێله‌وه‌ ده‌رپى‌ن؟ ده‌بێ ئەو زاته‌ پى‌رۆزه‌ى كه‌ ئەم كارانه‌ ئەنجام ده‌دات كى بى‌ت جگه‌ له‌ چه‌زه‌تى مه‌مه‌دى ئەمىن ﷺ؟

جا پیغه مبه ریکی ئاوا مهزن ﷺ که بههۆی نهینیی: "السبب كالفاعل" هوه ههردهم به ئەندازهی ئەو کردهوه چاكانه‌ی نه‌تهوه که‌ی کردوو یانه و دهیکه‌ن، کردهوه‌ی چاک ده‌خرینه سهر تای ته‌رازووی کردهوه چا که‌کانی.. ئەو پیغه مبه‌ره‌ی ﷺ که سهر جه‌می ئەو سلاواتانه‌ی نه‌تهوه که‌ی له‌سه‌ری ده‌ده‌ن، ده‌خرینه سهر که‌مالاته‌مه‌عنه‌ویی به‌کانی.. ئەو پیغه مبه‌ره‌ی ﷺ که هینه‌ده مبه‌ره‌بانی و خۆشه‌ویستی خاوه‌ندی به‌سه‌ردا ده‌باریت که نه‌توانیت سنووری بۆ دیاری بکرت، سه‌ره‌رای ئەو به‌روبو و مانه‌ش که پاداشتی گه‌وره و مه‌عنه‌وین و هی به‌ئه‌نجام که‌یانندی ئه‌ر کی پیغه مبه‌ره‌یه‌تین..

به‌لێ، رویشتی پیغه مبه‌ره‌یکی گه‌وره‌ی ئاوا ﷺ - به‌بنی هیچ گومانیک - بۆ به‌هه‌شت و "سدره‌ المنتهی" و "قاب قوسین أو أدنی": عه‌ینی حه‌ق و حه‌قیقه‌ته‌ و، سه‌رتاپا حیکه‌مه‌تی خاوه‌نده‌ و، کاریکه‌ هیچ گومانیک تی‌دانێ به^(۱).

(۱) رۆژنامه‌یه‌کی ئیسلامی که‌ بایه‌خ به‌ بارودۆخی موسلمانان ده‌دا، ده‌لێت:

پساوه‌ به‌ناوبانگه‌کانی یاسا و سیاسه‌ت له‌وانه‌ی که‌ گرنگی به‌ ژبانی کۆمه‌ڵه‌یه‌تی مرزوف ده‌ده‌ن، سالی ۱۹۲۷ز له‌ ئەوروپا کۆنگره‌یه‌کیان به‌ستوو که‌ چه‌ندین فه‌یله‌سووفی بیانی له‌و کۆنگره‌یه‌دا له‌ به‌اره‌ی شه‌ریعه‌تی ئیسلامه‌وه‌ دوان. و‌ا له‌ خواوه‌ده‌ده‌قی و‌ته‌کانیان ده‌هینین. به‌مه‌ش ژماره‌ی ئەو شایه‌تی‌بانه‌ی کۆمان کردووه‌ته‌وه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ شه‌ریعه‌تی ئیسلام له‌ هه‌موو یاسایه‌که‌ حه‌ق و په‌واتره‌ ده‌گه‌نه‌ بیست و پینج شایه‌تی، دوا‌ی ئه‌وه‌ی که‌ ئه‌م دوو شایه‌تی‌بەش ده‌خه‌ینه‌ سه‌ر ئەو بیست و سێ شایه‌تی‌به‌راسته‌ی له‌ کۆتایی "په‌یامی نور" دا باس کراون. (والفضل ما شهدت به‌ الأعداء!)

ئه‌وه‌تا ته‌نانه‌ت زانیانی خۆرئاواش دانیان ناوه‌ به‌ به‌رزبێ بیروباوه‌یه‌کانی ئیسلام و چاکی و شیاویی‌دا بۆ هه‌موو جیهان. مامۆستا "شبول" ی ڤاگری کۆلیجی "مافه‌کان" ی زانکۆی فیه‌ننا له‌ کۆنگره‌ی سالی ۱۹۲۷ی یاسازاناندا ده‌لێت:

"مرزوفایه‌تی شانازی ده‌کات به‌وه‌ی که‌ پیاوینکی وه‌که‌ محمه‌د ﷺ به‌ کینکه‌ له‌ رۆله‌کانی، چونکه‌ هه‌ر چه‌نده‌ محمه‌د ﷺ که‌سینکی نه‌خوینده‌وار بووه‌ به‌لام دوازه‌ سه‌ده‌ پینش ئیستا توانیی یاسایه‌که‌ به‌ینیت که‌ ئیسه‌ی ئەوروپایی ئه‌وه‌یه‌ری به‌خته‌وه‌ر ده‌بین گه‌ر باش دوو هه‌زار سالی تر توانین پینی بگه‌ین!"

"به‌رناردشۆ"ش ده‌لێت: "فایینی محمه‌د ﷺ هه‌میشه‌ جینی به‌رزترین ریزم بووه‌، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ژبانی و تین و گورینکی سه‌ر سووهرینی تی‌دایه‌، چونکه‌ وه‌که‌ بۆم ده‌ر که‌وتوه‌ تا که‌ ئایینیکه‌ توانای هه‌رس کردنی گشت قۆناغه‌ جیاجیاکانی ژبانی بییت و بتوانیت هه‌موو به‌ره‌یه‌کی مرزوف به‌ره‌و خۆی کیش بکات. به‌ پێوستی ده‌زاتم که‌ به‌ محمه‌د ﷺ بو‌تریت: "رژگار که‌ری مرزوفایه‌تی". من له‌وا به‌ره‌ده‌م که‌ ئه‌گه‌ر پیاوینکی وه‌که‌ ئەو سه‌ر کرده‌یی جیهانی نوینی پین بسپیریت ئەوا له‌ چاره‌سه‌ر کردنی کیشه‌کانی جیهاندا سه‌رده‌که‌ویت و ئاسایش و به‌خته‌وه‌ری (واته‌ ئاسایش و سولحی گشتی) له‌ جیهاندا بلاو ده‌کاته‌وه‌. نای چه‌نده‌ جیهانی ئه‌مرۆ پێوستی به‌م به‌خته‌وه‌ری و ئاسایشه‌یه‌!" (دانه‌ر)

پله‌ی شازده‌هه‌می په‌یامی:

(الآية الكبرى)

که سه‌بارت به پیغمبریتیی پیغمبه‌ری خو‌شه‌ویست ﷺ ده‌دویت

له‌بهر ئدوه‌ی ئیره‌ جی‌یه‌کی گونجاوه‌ بۆ ئهم پله‌یه، ئەوا کرا به
پاشکۆی ئهم باسه.

.....

پاشان ئەو گه‌شتیاره‌ی که له دنیا‌دا خه‌ریکی گه‌شتوگوزار بوو، به "عه‌قل"ی خو‌ی
وت:

ماده‌م من به‌ دوای به‌دیهینه‌ر و خاوه‌نی خو‌مدا ده‌ گه‌رپیم و له‌م پیناوه‌دا پرسیار له
به‌دیهینه‌راوانی ناو گه‌ردوون ده‌ که‌م، ئەوا باشتر وایه‌ سه‌ر له‌و که‌سه‌ بده‌م که‌ کاملترین
مرۆفی ناو بوونه‌وه‌ره‌ و مه‌زنترین که‌سیکه‌ به‌ شایه‌تیی دوژمنانیشی - چ‌جای دۆستانی -
خه‌لکی به‌ره‌و چا‌که‌ ده‌بات و، به‌ناو‌بانگترین و راستگۆترین و پله‌ به‌رزترین و خاوه‌نی
پرووناکترین ژیری‌یه‌ که‌ بریتی‌یه‌ له‌و محمه‌ده‌ ئەمین‌ه‌ی ﷺ که‌ به‌هۆی په‌و‌شته
به‌رزه‌کانی و قورئانه‌ که‌یه‌وه‌ چوارده‌ سه‌ده‌ی په‌به‌قی پرووناک کرده‌وه‌.. جا‌له‌بهر ئەوه‌ی
به‌ سه‌رلیدانی شاد بيم و له‌ باره‌ی ئەو شتانه‌ی به‌ دوایاندا عه‌ودالم پرسیار لێ بکه‌م،
ئەوا ده‌بێ به‌یه‌ که‌وه‌ (واته‌ خو‌ی و عه‌قلی) برۆین بۆ باشترین سه‌رده‌م و سه‌ده‌ و کات، که‌
چه‌رخ‌ی به‌خته‌وه‌ری‌یه‌، چه‌رخ‌ی پیغمبه‌ریتیی ئەو پیغمبه‌ره‌یه‌ ﷺ.

به‌م جوژه‌ ئەو مرۆفه‌ گه‌شتیاره‌، به‌ "عه‌قل" رۆشته‌ ناو چه‌رخ‌ی به‌خته‌وه‌ری‌یه‌وه‌. که‌
رۆشت، بینی:

ئهم چه‌رخه‌ به‌هۆی پیغمبه‌ره‌وه‌ ﷺ به‌ راستی بووه‌ به‌ چه‌رخ‌ی به‌خته‌وه‌ری‌یه‌ مرۆفایه‌تی.
چونکه‌ به‌ بۆنه‌ی ئەو نووره‌ی که‌ ئهم پیغمبه‌ره‌ ﷺ هینابووی، له‌ ماوه‌یه‌کی کورتدا
نه‌ته‌وه‌یه‌کی نو‌قم بووی ناو نه‌خوینده‌واری و په‌ گدا‌کوتای ناو ژبانی "ده‌شته‌ کیتی"ی
گۆری و، کردنی به‌ مامۆستا و سه‌ر کرده‌ی جیهان!

ههروهها ئەم گهشتیاره به عهقلی خۆی وت:

دهبێ پێش ههموو شتیك، سهبارهت به مهزنیی ئەم زاته خاوهن ئیعبجاز و پیروزهوه شتیك بزاین، ئەمەش له پێی راستگویی و حهق بوونی گوفتار و ههوالدانه کانیهوه. ئنجا له باره‌ی به‌دییهته‌رمانه‌وه پرسیاری لێ بکه‌ین.

پاش ئەمە، ئەو گهشتیاره دهستی به لیکۆلینه‌وه کرد. له ئەنجامدا ئەوه‌نده به‌لگه‌ی سه‌بارهت به راستی پێغه‌مبه‌ریتی ئەو دهست کهوت که له ژماره نه‌دههاتن، به‌لام توانیی (نۆ) دانیهان ده‌ستیشان بکات:

یه‌که‌م:

ئهو‌یه‌که: هه‌رچی سیفه‌ت و په‌وشتی به‌رز و جوا‌نه‌ له‌م پێغه‌مبه‌ره‌دا ﷺ هه‌یه، به‌ پاده‌یه‌ك که دوژمنانیشی شایه‌تی له‌سه‌ر ئەمه‌ ده‌ده‌ن. هه‌روه‌ها ده‌ر که‌وتنی هه‌زاران مو‌عجیزه‌ له‌م پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ وه‌ك: له‌ت بوونی مانگ که به‌ په‌نجه‌ بۆ را‌کیشانی پێغه‌مبه‌ر ﷺ بوو به‌ دوو که‌رتوه‌ و له‌ ده‌قی قورئاندا به: ﴿وَأَنْشَقُّ الْقَمَرَ﴾ باس کراوه.. هه‌روه‌ها وه‌ك ئەوه‌ی که سوپایه‌کی ته‌واوی دوژمنانی، ته‌نها به‌وه‌ی که مشتیک خاکی به‌ سه‌ر و چاودا وه‌شان‌دن، هه‌موو یه‌کیکی ئەو دوژمنانه‌ له‌و گۆل و خا‌که‌ رۆشته‌ ناو چاویانه‌وه، هه‌روه‌ك ده‌قی ئایه‌تی: ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى﴾ باسی ده‌کات.. هه‌روه‌ها وه‌ك تیرا‌و‌بوونی ها‌وله‌ کانی له‌و کانی‌وه‌ی که وه‌ك که‌وسه‌ر له‌ کاتی تی‌نوی‌تی‌ی سه‌ختدا له‌ نی‌وان هه‌ر پینچ په‌نجه‌ پی‌رۆزه‌ کانیه‌وه‌ هه‌لده‌قولا .. جگه‌ له‌مانه‌ش سه‌دان مو‌عجیزه‌ی تر که له‌سه‌ر ده‌ستی ئەو پێغه‌مبه‌ره‌دا ﷺ روویان داوه‌ و، به‌ نه‌قلی سه‌حیح و بێ گومان، یان به‌ ته‌واتور پیمان گه‌شتوون.

ئێ‌تر ئەم گه‌شتیاره‌ دا‌وا‌ی له "عه‌قل"ی خۆی کرد که: به‌روا‌ت مه‌کتووبی نۆزدهههه‌م(مو‌عجیزاتی ئەحمه‌دی) بخوینته‌وه، که به‌یامینکی وه‌هایه‌ خۆی له‌ خۆی‌دا کارینکی له‌عه‌اده‌ت‌به‌ده‌ر و خا‌وه‌نی که‌رامه‌ته‌ و، زیاتر له‌ سه‌د مو‌عجیزه‌ی له‌ مو‌عجیزه‌ کانی پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ گه‌ل به‌لگه‌ بێ گومان و سه‌نه‌ده‌ با‌وه‌ر پێ کراوه‌ کانیاندا له‌خۆ گرتوه‌.

پاشان ئەم گه‌شتیاره‌ له‌به‌ر خۆیه‌وه‌ به‌ خۆی وت:

که‌سه‌یک به‌م ئەندازه‌یه‌ په‌وشتی جوان و به‌م زۆری‌یه‌ش مو‌عجیزه‌ی بی‌ت، بێ هه‌یج گومانیک ئەو که‌سه‌ خا‌وه‌نی راسته‌ترین گو‌فتاره‌ و، به‌ هه‌یج جو‌زیک نا‌گۆنجن ئەو مرۆفه‌

لهو پلهیهی خۆی دایه زیت و، وهك خراپكاران دهست به ساخته و درۆ و دهلهسه بکات.

دووهم:

ئهوهیه که: ئهو قورئانهی به دهستیه وهیه تی، له جهوت پرووه خواوه نی ئیعجازه.. ئهو قورئانهی که فه رمانیکه له لایه ن خواوه نی گه ر دو ونه وه ده ر چووه و، له هه موو چه ر خێکدا سئ سه د ملیۆن که س باوه ریان پێ یه تی.

جا له بهر ئه وه ی و ته ی بیست و پینجه م، واته: په یامی (موعجیزاتی قورئانی) که خۆری په یامه کانی نووره، به چه ندين به لگه ی به هیزی دامه زرا و چه سپاندوویه تی که به چل روو قورئانی پیروژ خواوه نی ئیعجازه و فه رمووده ی په روهر دگاری هه موو جیهانه کانه.. له بهر ئه وه، گه شتیاره که ئه م کاره ی به و په یامه ناو براوه سپارد، چونکه ئهو په یامه به دریزی ئهو ئیعجازه ی پروو ن کردووه ته وه.

پاشان وتی: ئهو که سه ی که خواوه ند بیکات به ئه میندار له سه ر و ته کانی خۆی و، ئه ویش ئه م وتانه ی خوای گه و ره له خۆی دا جئ به جئ بکات و به م کاره ش و اتا کانی پروو ن بکاته وه.. ئهو که سه ی که خوای گه و ره ئه ر کی را گه یان دنی ئه م قورئانه مه زنه ی به هه موو خه لکی پێ سپارد بیست، که ئه مه ش کار نیکی ته و او حه ق و په وایه، هه رگیز مو مکین نی په مرۆفیککی و ا درۆی لئ بی نریت یان جیی گو مان بیست.

سئ هه م:

ئهوهیه که: ئه م پینغه مبه ره ﷺ به شه ر یعه تیکی پاک و ئایینیکی سه روشتی و به ندایه تی به کی خاوین و نزا و لالانه وه یه کی به کول و بانگه وازیکی گشتی و باوه رپنکی دامه زرا وه په وانه کراوه، که هه یچ شتیک نی په هاو چه شنی ئه وانه بیست که ئه م هینا و نی و، هه رگیز له وانه با شتر نه بووه و نایبست..

چونکه ئهو شه ر یعه ته ی که ئهو نه خوینده واره ﷺ هینای و پینج یه کی مرۆفایه تی به درزیایی چوار ده سه ده ی په به ق له سه ر بناغه ی حه ق و داد گه ری و به یاسا پر له ورده کاری و زۆره کانی به رپۆه برد، هه رگیز هاوتای نی په و ناشی بیست.

هه روه ها ئهو "ئیسلام" هی که له کردار و گو فتار و هه لسه و که وتی ئهو که سه نه خوینده واره وه ده ر چووه، پیشه و او و جیی پرس و رای سئ سه د ملیۆن مرۆفه له هه موو چه ر خێکدا و، مامۆستا و پابه ری عه قل و، پروونا که ره وه ی دل و، په روهر ده کار و

پاکژ که‌روهی ده‌روون و، هۆی به‌رزبوونه‌وهی رۆ‌حیانه.. ئەم ئیسلامه، نه‌هاوینیهی بووه، نه‌هه‌رگیز ده‌یشی بیټ.

هه‌روه‌ها پێشکه‌وتن و به‌رزبوونه‌وهی به‌سه‌ر هه‌موو که‌سیکدا له‌و په‌رستانه‌ی که‌ له‌ تایینه‌که‌ی دا هه‌ن و، ته‌قوا مه‌زنه‌که‌ی که‌ له‌ هه‌موو که‌سیک زیاتره‌ و، ترسانه‌ زۆره‌ که‌ی له‌ خواوه‌ند و، مو‌ج‌اهه‌ده‌ به‌رده‌وامه‌ که‌ی و، چاو‌دێری‌یه‌ له‌را‌ده‌به‌ده‌ره‌ که‌ی بۆ وردترین نه‌یینی‌یه‌ کانی به‌ندایه‌تی، ته‌نانه‌ت له‌ ناخۆشترین بارو‌دۆ‌خیشدا و، به‌ندایه‌تی کردنه‌ بی‌ گه‌رده‌ که‌ی هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ به‌ جوانترین شیوه‌، بی‌ ئه‌وه‌ی لاسایی که‌س بکاته‌وه‌ و، له‌ سه‌ره‌تا و کۆتایی دا هه‌ر یه‌ کتاپه‌رست بیټ، بی‌ گومان هاو‌چه‌شنی مرۆفی وانه‌ تا ئیستا بینه‌راوه‌ و نه‌ له‌مه‌ولاش ده‌بینه‌ریت.

هه‌روه‌ها به‌ دوعا و لالانه‌وه‌ی "الجوشن الکبیر" که‌ یه‌ کێکه‌ له‌و هه‌زاران نزا و پارانه‌وانه‌ی ئه‌و، وه‌سفی په‌روه‌ردگاری خۆی له‌ پله‌یه‌ کی عارفانه‌ی وه‌هادا ده‌کات که‌ هه‌یج کام له‌ عارفان و ئه‌ولیاکان له‌ خواناسی دا نه‌ گه‌یشتوو نه‌ته‌ ئه‌و پله‌یه‌ و، هه‌ر له‌ کۆنه‌وه‌ تا ئیستا وه‌سفی که‌سیان نه‌ گه‌یشتوو ته‌را‌ده‌ و پایه‌ی ئه‌و وه‌سفه‌ی که‌ ئه‌و هی خواوه‌ندی ده‌کات، هه‌ر چه‌نده‌ش ئه‌وان ده‌یاتوانی یه‌که‌ له‌ دوا‌ی یه‌که‌ سوود له‌ بیری یه‌ کتر و پێشینیان وه‌ربگرن. ئەمه‌ش ئه‌وه‌مان بۆ ده‌رده‌خات که‌ هه‌یج که‌سیک نی‌یه‌ له‌ پارانه‌وه‌دا وه‌کو ئه‌و وایه‌ت. هه‌ر که‌س سه‌یری ئه‌و پروونکردنه‌وه‌ کورته‌ی بر‌گه‌یه‌ کی نه‌وه‌دونۆ بر‌گه‌ که‌ی موناجاتی "الجوشن الکبیر" بکات له‌ سه‌ره‌تای په‌یامی "موناجات" دا، هه‌یجی بۆ نامینیته‌وه‌ جگه‌ له‌وه‌ی که‌ بلیت: هه‌یج نزا و پارانه‌وه‌یه‌که‌ هاو‌چه‌شنی ئەم دوعا به‌رز و جوانه‌ نی‌یه‌ که‌ له‌ چله‌پۆیه‌ی خواناسی دایه‌.

هه‌روه‌ها له‌ گه‌یاندنی پیغه‌مه‌به‌ریتی‌یه‌ که‌ی و را‌گه‌یاندنی بانگه‌وازه‌ که‌ی دا به‌ خه‌لکی، دامه‌زراوی و ئازایه‌تی‌یه‌ کی ئه‌وتۆی پێشانداوه‌ که‌ هه‌یج که‌سیک - با به‌ ئەندازه‌ی گه‌ردیله‌یه‌ کیش بو‌ییت - له‌مه‌دا نزیککی نابیته‌وه‌ و پێی ناگاته‌وه‌ و له‌ گه‌لی دا به‌راورد ناکریت. هه‌یج جۆره‌ دوودلی و دلته‌یه‌ی کیشی تووش نه‌بووه‌ و هه‌رگیز ترس نه‌یتوانیوه‌ زه‌فه‌ری پێ بیات، خۆ هه‌ر چه‌نده‌ ده‌وله‌ته‌ گه‌وره‌ و تایینه‌ مه‌زنه‌ کانی ئه‌و ده‌مه‌ و ته‌نانه‌ت هۆز و مام و خزمایشی ئه‌وپه‌ری دوژمنایه‌تی‌یان له‌ گه‌لدا ده‌کرد، که‌چی ئەم هه‌ر به‌ ته‌نها خۆی ته‌حه‌ددای گشت دنیای ده‌کرد و، خواوه‌ندیش پشتی گرت و سه‌ری خست و

سهر بهرزی کرد و، نهویش سهری گیتی به تاجی ئیسلام رازاندهوه.. کهواته کنی ههیه له گه یاندنی ئەو راسپاردانهی خوای گه وره دا وهك محمه د ﷺ و ابیت؟! ههروهها ئەم پینگه مبه ره ﷺ ئیمانیکى توندوتوئی مه حکم و، یه قینیکی دامه زراوی له عادهت به دهر و، دهر خستى حهقیقه تی سروشتی مرؤفی به جزوئیکى دهراسا و، بیروباوه پى بهرزی ئەوتوی له گه ل خوی دا هیناوه که نه بیروباوه پ و نه دانایی دانایان و سهر گه وره رۆحی به کانی ئەو سهر ده مه، نه یانتوانی هیچ گومانیک یان دوودلی به ک یان لاوازی به ک یان ته نانهت وه سه سه یه کیش له دلی ئەودا دروست بکه ن! به لئی، هه موو ئەوانه نه یانتوانی هیچ کاریک بکه نه سهر هیچ شتیکی ئەو، چ یه قینی، چ بیروباوه پى، چ پشت به خوا به سستی، چ ئەو دلنایی بهی که به خوای گه وره هه بیوو، هه رچه ندهش گشت ئەو بیروباوه پ و دانایی یانه ی باس کران، هه موویان دژ و پینچه وانه ی ئەو بوون و دوژمنایه تی یان له گه لدا ده کرد! جگه له مەش: سهر جهمی ئەولیا و پیاوچا کان که له پله و پایه معنه و ی به کاندای بهرز بوونه ته وه، له پینشه کی هه موویانه وه: هاوه له بهرزه کانی پینگه مبه ره ﷺ هه موویان به هۆی ئیلهام و دهرس وهر گرتن له پینگه مبه ره ﷺ و سوود وهر گرتیان له پله ی ئیمان که ی و به وه ی که پینگه مبه ریان ﷺ له بهرزترین پله دا دیوه، بهرز بوونه وه و گه یشتن به و پله بلندانه..

هه موو ئەمانه، به جزوئیکى ئاشکرای به لگه نه ویست، دهری ده خه ن که ئیمانی ئەم پینگه مبه ره ﷺ ئیمانیکه هه ر گیز هاوتا و هاووینه ی نی به.

ئیتز گه شتیاره که تی گه یشت و ته سدیقی عه قلی خۆی کرد، که: که سیک خاوه نی شه ر یعه تیکى ئاوا بى وینه و، ئیسلامیکى پاکی بى هاوتا و، به ندایه تی به کی خاوینی بى گهرد و، پارانه وه به کی جوانی ناوازه و، ده عوايه کی گشتی گهردوونی و، ئیمانیکى موعجیزی بهم چه شنه بیت، هه ر گیزاو هه ر گیز جینی درۆی لانا بینه وه و خه لکیش ناخه له تینیت.

به لگه ی چواره م:

یه کده نگیی هه موو پینگه مبه ران، دروودیان له سه ر بیت و، یه کگر تیان له سه ر ئەو راستی یانه ی ئیمان که ئەم پینگه مبه ره ﷺ هیناونی، به لگه یه کی بى گومانه له سه ر "بوون" و "یه کتابی" خوا وه ندی گه وره، ههروهها شایه تی به کی راستیشه له سه ر راستی و پینگه مبه ریتی ئەم پینگه مبه ره ﷺ. چونکه هه ر شتیک بییت به به لگه له سه ر پینگه مبه ریتی پینگه مبه رانی تر و له خولگه ی پینگه مبه ریتی ئەواندا بخولیته وه، وهك سیفاتی بهرز و پیروز و

موعجیزاتیان و ئەو کارانەی ئەنجامیان داون، کتومت وەك ئەوانه و لەوانەش تەواوتر لەم
 ینغەمبەرەدا ﷺ هەیه، هەر وەك میژوو تەسلیقی ئەمە دە کات ..

چونکە ئەو ینغەمبەرە - دروودیان لەسەر بێت - بە زمانی تەورات و ئینجیل و
 زەبوور و ئەو "صوحوفانەی" لە بەردەستیاندا بوون، هەوآل و مز گێنی هاتنی ئەم زاتە
 پرۆزەیان بە خەلکی داو (تەنانەت بیست نامازە ی روون و ئاشکرا زیاترمان روون
 کردوو تەووە کە لەو کتیبە پرۆزانەدا هەن و، لە پەيامی "موعجیزاتی ئەحمەدی" دا
 تۆمارمان کردوون). جا هەر وەك ئەوان مز گێنی هاتنی ئەمیان بە خەلکی داو، بە زمانی
 حالیشیان - واتە زمانی ینغەمبەریتی و موعجیزاتیان - تیکرا تەسلیقی دە کەن و مۆری
 پشتگیری لەسەر راستی بانگەوازه کە دە دەن. چونکە هەر ئەو ینغەمبەرەیه کە لە
 بانگەوازه کە ی دا بۆ لای خواوهند، پێش هەموو ینغەمبەرانی تر کە وتوو تەووە.

لەمەو هەشتیارە کە تی گەشت کە ئەو ینغەمبەرە - دروودیان لەسەر بێت -
 هەر وەك بە زمانی گوفتار و یە کدەنگی یان دە بن بە بەلگە لەسەر "یە کتایی" خواوهند، بە
 هەمان جۆر، بە زمانی حالیشیان و یە کگرتیان شایەتی لەسەر راستی و راستگویی ئەم
 ینغەمبەرە ﷺ دە دەن.

بەلگە ی ینجەم:

گەشتی هەزاران ئەولیا بە "حق" و سەرچاوەی "حەقیقەت" .. هەر وەها ئەو
 کەمالات و کەرامەت و کەشف و موشاهەدەنەش پێیان بە هەر مەند بوون، تەنەها بە هۆی
 شوێنکەوتنی دەستورە کان و، پەر وەر دە ی ینغەمبەر ﷺ و، شوین پێ هەلگرتنیهو هەموو
 ئەمانەیان دەست کە وتوو .. جا هەر وەك هەموو ئەمانە بەلگەن لەسەر "یە کتایی"
 خواوهند، هەر وەها بە یە کدەنگی و یە کگرتیشیان شایەتن لەسەر راستی مامۆستا و
 پێشەواکەیان، کە ئەم ینغەمبەرە بە پێزە یە ﷺ و، لەسەر ئەو هەش کە ینغەمبەریتی یە کە ی
 لە و پەری حەق و راستی دا یە.

جا گەشتیارە کە لەمەو هە تی گەشت کە ئەم پیاو چا کانه بە "نووری ویلا یەت"
 هەندیکیان لەو شتە غەیبی یانە دیو ه کە ینغەمبەر ﷺ لە بارە یانەو ه داو و هەو الیانی
 راگە یاندوو ه، بە نووری ئیمانیش هەموو هەو الدانە کانی ئەویان دیو ه و باو ه پریان پێ
 هینا و ه، چ بە "علم الیقین" و "چ عین الیقین" و "چ حق الیقین" تەسلیقیان کردوو ه.
 ئەمەش وەك خۆری رووناك دەری دە خات کە: تا چە نده ئەم پێشەوا و را بەر ه گەورە و
 مەز نەیان راستگۆ یە و، تا چە ندهش لەسەر حەقە.

به لنگه ی شه شهه:

مليؤنان زانای هه ليار ده ی ورده كار و صيدديقانی ليكۆلهر و دانايانی بليمه تی ئيماندار، له وانه ی كه به بهر زترين پله گه شتوون، تهنه ا به هۆی ته وه ی كه قوتاييتی ته و پيغه مبه ره نه خوینده وار هيان ﷺ کردوو و وانه ی حه قيقه ته بهر ز و پيرۆزه كانيان له لا خویندوو و له مه شه وه چه ندين زانيار یی بهر زيان به ده ست هينا وه و چه ندين پله يان له خواناسی دا بۆ ده ر كه وتوو .. گشت ته و مرۆفانه، ههروهك هه موويان بناغه ی بانگه وازه كه ی پيغه مبه ر ﷺ (كه يه كه تاپه ر سستی خوا وه نده) ده چه سپين و به به لنگه بن گومانه كانيشيان و به يه كده نگی ته سدیقی ده كه ن .. هه ر به و جۆره ش هه موويان يهك ده گرن و، له سه ر پاستی و راستگۆی ته م مامۆستا مه زنه و له سه ر ته وه ی كه سه ر جه م فه رمو وه كانی حه ق و راستن، شا يه تی ده دن.

جا ته م شا يه تيدانه ی ته وان، وهك پۆزی رووناك، به لنگه يه كي روونه له سه ر راستگۆی ته م زاته و پاستی په يامه كه ی. بۆ نمونه: "په يامه كانی نوور" به هه موو به شه كانيه وه كه له سه د تی ده په رن، تهنه ا يهك به لنگه ن له سه ر پاستی و دروستی ته م پيغه مبه ره خۆ شه ويسته ﷺ!

به لنگه ی حه وته:

ته و كۆمه له مه زنه ی كه پييان ده وتريت: "ئال و ته سحاح"، سه باره ت به فيراسه ت و زانسه ت و كه مالا ته وه له دوای پيغه مبه ران - دروو ديان له سه ر بيت - به ناوبانگترين مرۆفن و له هه موو كه سيك و رياترن و له پله و پايه و كه مالا تيشدا پله يان بهر زتره و، به ناوبانگتر و وردينترن و له هه موو كه سيكيش زياتر ده ستيان به ئايينه وه گرتوو ..

جا كه ته م كۆمه له مه زنه به و په ر ی تاسه و شه وق و ليپران و ورده كاری يه وه به شوين هه موو حاله ت و بير و هه لسو كه وتيكي ئاشكرا و په نهانی پيغه مبه ردا ﷺ به وردی كه راون و، ئنجا به يه كده نگی و يه كگرتن ته سدیقی ته وه يان کردوو كه پيغه مبه ر ﷺ له قسه و گوفتاره كانی دا له گشت كه سيكي ته م دنيا يه راستگۆتره و، له هه موويان پله ی بهر زتره و، له هه مووشيان زياتر و توندتر ده ستی به حه ق و حه قيقه ته وه گرتوو .. جا ته م ته سدیقی ته وان كه هينده دامه زرا وه هه ر گيز له جيگای خۆی دا نابزویت، له گه ل ته و ئيمانه قووله ش كه هه يانه، به لنگه يه كي گه ل ی روونه و وهك ته وه وايه كه پۆزی رووناك ده بيت به به لنگه له سه ر رووناكی خۆری ناو جه ر گه ی ئاسمان.

بەلگەى ھەشتەم:

ھەرۈەك ئەم گەردوونە بەلگەيە لەسەر ئەو بەدبەھنەر و نووسەر و وینە كېشەى كە دروستى كىردوۋە و بەرپۆەى دەبات و كارى دەسازىنىت و بە وینە كېشان و ئەندازە دانان و رېنكخستەن دەستكارى دەكات، ۋەك بلىنى گەردوون كۆشكىكى رەنگىن، يان پەراۋىكى گەورە، يان پىشانگايە كى جوانى ناوازە، يان جىگاي دەرخستەن و ناۋبانگ پىن دەركردن بىت بۆ ئەو شتانەى كە تىپايدايە..

ھەرۈەك ئەم گەردوونەى كە بەم جۆرەيە، بەلگەيە لەسەر بەدبەھنەرى خۇى، بە ھەمان جۆر و بە چەشنىكى پىن گومان، داخۋازى ئەۋەش دەبىت كە يە كىك بىت ئەو واتايانە دەربىت كە لەم كىيە گەورەيەى گەردووندان و، ئامانجە كانى خواۋەندىش لە بەدبەھنەى گەردووندا بزائىت و بەخەلكىشيان بلىت و، ئەو دانستە پەرۋەردگارى يانەش كە لە ئالوگۆرى گەردووندان و ئەنجامى فەرمانبەرى و ھەلسو كەۋتە كانى گەردوون، بە دەرس بىنانىتەۋە، نرخ و بايەخ و كەمالاتى ئەو شتانەش لە گەردووندا ئاشكرا بكات. واتە داخۋازى ئەۋە دەبىت كە بانگەۋاز كارىكى مەزن و راستگۆ و مامۇستايە كى لىكۆلەر و كارامە، بۆ ئەم كارانە بىت.

گەشتىارە كە لەم وانەيەۋە تى گەيشت لەۋەى كە گەردوون بەلگە و شاپەتە لەسەر راستى و دروستى ئەم پىغەمبەرە ئەمىنەى كە بەرپۆرتىن و بەرزىن كەسە ئەم فەرمانبەرى و ئەر كانەى بە تەۋاۋى ئەنجام داىت و، بەلگەيە لەسەر ئەۋەش كە ئەم پىغەمبەرە ﷺ بەرپۆرتىن و راستگۆرتىن نىراۋى پەرۋەردگارى ھەموو جىھانە كانە.

بەلگەى نۆھەم:

مادەم لە پىشت پەردەۋە يە كىك ھەيە كەمالى پىن و وینە و وردە كارى سىنەتى خۇى لە رېنى ئەم بەدبەھنەراۋە پەرلە وردە كارى و دانايى يانەۋە ئاشكرا دەكات و.. بەو بەدبەھنەراۋە لەژمارە بەدەر و پازاۋە و ناسكۆلە و جوانانەش، خۇى بە غەيرى خۇى دەناسىنىت و خۇشەۋىستى دەكات لە لايان و.. بەو نىعمەتە بەنرخ و خۇش و لە ژمارە بەدەرەنەش كە بەخىشونى، سوپاس و شوكرانە لەسەر ئەو بەدبەھنەراۋەنى خۇى پىۋىست دەكات و.. بەدبەھنەراۋەنى دەخاتە تاسە و شەۋقەۋە و ھانىيان دەدات كە لە بەرامبەر پەرۋەردگارىتى يە كەى ئەۋدا پەرسىشكى ئەۋتۆ ئەنجام بەدەن كە پىت لە خۇشەۋىستى و سوپاس و شوكرانە پۆرتى بۆ ئەم پەرۋەردگارى و ژياندەن گىشتى يەى خواۋەند كە بەدبەھنەراۋەنى خۇى پىن پەرۋەردە دەكات و بە جۆرىكى پىر لە شەفەقەت و

چاودپیری دیانژییه نیت (به پادهیهك كه خۆراك و میوانداریی پەرورده گاری یانهی و ئاماده و ساز ده كات كه پینویستی یه كانی وردترین ههستی چهشتی ناو ده مه كان و هه موو جۆره ئیشتیها كان دابین ده كات) و .. داوا له بهدییهتر او انیشتی ده كات كه باوه پ و ته سلیم بوون و ملكه چی و گوئی پرایه تی یان له بهرامبهر ئه و خوایه تی یه ی خواوه نده وه بیئت كه به گۆرینی وه رزه كان و، شهو به دوا ی پۆژدا هیئان و، جیاوازی یان و، هاوچه شنی ئه م كاروباره مه زن و هه لسو كه وته گه و ره و كرداره پەروره دگاری یه سه رسوور هیئهر و پر له دانایی یانه وه، ئه و خوایه تی یه ی خۆی پیشانی ئه وان ده دات و، داد گه ری و حه قه وه یی خۆیشتی به وه ده رده خات كه هه میشه په نای چا كه خوازان ده دات و، خراپه و خراپكاران له ناو ده بات و، به به لا و گهرو گرفته ئاسمانی یه كانیشت سته مكاران و ئه وان یی پیغه مبه ران به درۆ ده خه نه وه، له ناو ده بات.

كه واته بئ هیچ گومانیک، خۆشه و یستترین به دییه تر او و راستگۆترین به نده له لای ئه و خواوه نده ی كه په رده ی غه ییی به سه ر خۆی دا دادا وه ته وه، ئه و كه سه یه كه به جۆرنیکی پاك و بئ گهرد و خاوین بۆ ئه و ئامانج و مه به سه باسكرا وانیه ی خواوه نده كار بكات و نه یینی هه ره گه و ره ی به دییه ئان له گهردووندا بدۆزیته وه و ئه و مه ته له حه ل بكات و گری كۆپه كه ی بكاته وه و ده ری بخات و، هه میشه به ناوی به دییه تره كه یه وه تی بكۆشیت و، له هه موو شتیكدا داوا ی هیز و یارمه تی له و بكات و، به م جۆره یارمه تی و سه ر كه وتی له وه وه ده ست كه وتیبت ..

جا ده بی ئه و كه سه كئ بیئت جگه له حه زه تی محمده ﷺ؟

پاشان ئه م گه شتیاره به "عقل" ی خۆی وت:

ماده م ئه م (نۆ) حه قیقه ته شایه تی ئیسه بان له سه ر راستیی ئه م پیغه مبه ره مه زنه ﷺ، ئه و ا هیچ گومانیک له وه دا نی یه كه پیغه مبه ر ﷺ ته وه ره ی ریزی مرؤفایه تی و، مایه ی شانازی جیهانه و، ئه و په ری شایانی ئه وه یه كه ناوی: "مایه ی شه رفی ئاده مزاد" و ناز ناوی: "جیی شانازی هه موو جیهان" ی لی بنریت. ئه و فه رمانه ی خواوه نده ی میه ره بانیش كه له ده ستی دایه، بریتی به له و قورئانه پیروزه ی كه بائی شكۆمه نده ی و ده سه لاتنی معنه وه یی خۆی به سه ر نیوه ی گۆی زه وی دا را كیشا وه. ئنجا كه مالاتی كه سی و په وشته به رزه كانی خۆیشتی، له گه ل ئه و قورئانه دا، ده ری ده خه ن كه مه زترین مرؤف له جیهاندا ئه م پیغه مبه ره مه زنه یه ﷺ. كه واته وه و گوفتاری حه قی باوه پ پئی كرا و له باره ی به دییه تر مانه وه، ته نها وه و گوفتاری ئه وه!

ده‌سا ئه‌ی عه‌قله‌ که‌م! وه‌ره‌ سه‌رنج بده‌ له‌وه‌ی که‌ بناغه‌ی هه‌موو ده‌عواکانی ئه‌م پێغه‌مبه‌ره‌ مه‌زنه‌ ﷺ و ئاماڤی سه‌ره‌ کچی هه‌موو ژبانی بریتی‌یه‌ له‌: شایه‌تی‌دان له‌سه‌ر "بوون" و "یه‌ کتایی" خواوه‌ند و، روونکردنه‌وه‌ و ده‌رخستنی "سیفه‌ته‌ مه‌زن" و "ناوه‌ جوانه‌ کان"ی به‌دیپه‌نه‌رمان. ئه‌وه‌تا هه‌موو ئه‌مانه‌ی چه‌سه‌پاندووه‌ و ئاشکرای کردوون و، له‌مه‌شدا پشتی به‌و هه‌زاران راستی‌یه‌ ره‌ گدا کوتاوه‌ دامه‌زرانه‌ به‌ستوه‌ که‌ له‌ ئایینه‌ که‌ی‌دان و، هی‌زی ئه‌و سه‌دان موعجیزه‌ روون و ئاشکرایانه‌ش که‌ خواوه‌ند له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌و ده‌ری خستوون.

واته‌: ئه‌و خۆره‌ مه‌عنه‌وی‌یه‌ی که‌ ئه‌م گه‌ردوونه‌ی رووناک کردووه‌ته‌وه‌ و، به‌لگه‌ی روون و ئاشکرای "بوون" و "یه‌ کتایی" خواوه‌ندی به‌دیپه‌نه‌رمانه‌، ته‌نها ئه‌م پێغه‌مبه‌ره‌ به‌رپێزه‌یه‌ ﷺ که‌ نازناوی: "خۆشه‌ویستی خوا"ی خه‌لات کراوه‌. چونکه‌ سه‌ن جو‌ر یه‌ کده‌نگی گه‌وره‌ی ئه‌وتۆ هه‌ن که‌ هه‌رگیز پشت گوئی ناخرین و خۆیشیان شت پشت گوئی ناخه‌ن، پشتی ئه‌م شایه‌تی‌دانه‌ ده‌گرن و ته‌سدیقی ده‌که‌ن:

یه‌ کده‌نگی یه‌ که‌م:

یه‌ کده‌نگی ئه‌وانه‌یه‌ که‌ له‌ جیهاندا به‌ ناوی "ئالی به‌یتی محمه‌د ﷺ" ناسراون و ناوبانگیان ده‌ر کردووه‌. ئه‌و کۆمه‌له‌ نوورانی‌یه‌ی که‌ پێشه‌واکه‌یان ئه‌و ئیمامی عه‌لی‌یه‌ به‌رپێزه‌یه‌ که‌ ده‌فه‌رموئ: "ئه‌گه‌ر په‌رده‌ له‌ رووی په‌نه‌اندا هه‌لبه‌درته‌وه‌، یه‌قینم هه‌روه‌ک خۆی ده‌مینته‌وه‌" و.. له‌ دوای خۆیشی هه‌زاران ئه‌ولای گه‌وره‌ی خواوه‌ن به‌سیره‌تی تیژ و په‌نه‌ان بینیان تێدا هه‌لکه‌وتووه‌، له‌ پیاوانی وه‌ک شیخی گه‌یلانی (قُدسَ سِرُه) که‌ هه‌شتا له‌سه‌ر زه‌وی و له‌ ژباندا بووه‌ به‌ چاوی تیژی به‌سیره‌تی خۆی سه‌یری عه‌رشێ مه‌زن و حه‌زه‌رتی ئیسرافیلی، به‌و گه‌وره‌یی‌یه‌، کردووه‌!

یه‌ کده‌نگی دووه‌م:

بریتی‌یه‌ له‌ یه‌ کده‌نگی ئه‌و کۆمه‌له‌ی که‌ به‌ "هاوه‌له‌ به‌رپێزه‌ کانی پێغه‌مبه‌ر ﷺ" به‌ناوبانگ و ناسراون، که‌ به‌ یه‌ کگرتنیان و ئیمانه‌ دامه‌زراوه‌ که‌یان ته‌سدیقی ئه‌م پێغه‌مبه‌ره‌ مه‌زنه‌ ﷺ ده‌که‌ن. ئه‌م ته‌سدیقه‌شیان له‌ راده‌یه‌کی وادا بوو که‌ گه‌یاندنیه‌ ئه‌وه‌ی گیان و سامان و باوک و تیره‌ و هۆزیان له‌ پیناوی ئه‌ودا به‌خت بکه‌ن. ئه‌وانه‌ی که‌ پیش پێغه‌مبه‌ر ﷺ کۆمه‌لێکی ده‌شته‌کی ناو جینگایه‌کی دوور له‌ خۆینده‌واری و بئێ به‌ش له‌ هه‌موو رواله‌تێکی ژبانی کۆمه‌لایه‌تی و بیری سیاسی بوون و، خواوه‌نی هه‌یچ په‌راو و رێبازیکی روون نه‌بوون و، له‌ تاریکستانی چه‌رخێ "فه‌تره‌ت" داون بووبوون و هه‌ر

ناویان نه ده هیتر، که چی له پاش موسلمان بوونیان و له ماوهیه کی که مدا بوون به ماموستا و رابهر و سیاسی و کار به دهستی دادوهری ئەو نه تهوانه ی که له باری شارستانی و بواری زانستی و ژبانی کۆمه لایه تی و رامیاری یه وه پیشکه وتوو ترین نه ته وه ی ئەو کاته ی سه زه وی بوون، به م جۆره فه رمانه وایی خۆر ه لآت و خۆر ئا وایان گرت ه ده ست و، ئالای داد گه ری یان له ده ریا و وشکایی جیهاندا ده شه کایه وه .

یه کده نگیی سئ هه م:

بریتی یه له ته سدیقی ئەو کۆمه له مه زنه ی که له زانایانی به ریز و له ژماره به ده ری ئەو توو پینکها توون که له زانسته کانیاندا وه ک ده ریا وان و تابلیی لیکۆلهر و ورده کار بوون و، له ناو نه ته وه ی ئەم پیغه مبه رده ا ﷺ هه لکه وتوون و گه شه یان کردووه و، له هه موو چه ر خیکدا هینده مرۆقی کامل و کارامه و لیهاتوویان هه یه که له گشت زانیاری یه کدا پیش هه موو که سیک که وتوو نه ته وه .

جا ته سدیقی هه موو ئەو زانایانه، پیکه وه و به پله ی "علم الیقین" - له راستی دا - یه کده نگیی یه که له وینه ی نی یه .

له مانه وه گه شتیاره که بریاری دا که: شایه تیدانی ئەم پیغه مبه ره نه خوینده واره ﷺ له سه ر "یه کتایی خوا وه ند" شایه تیدانیکی جو زئی و تاکه که سه ی نی یه، به لکو شایه تیدانیکی هه مه کی و گشتیی ئەو تو یه که هینده مه حکم و دامه زرا وه هه ر گیز له جیی خۆی نه بزویت و گه ر سه ر جه م شه ی تانه کانی ش له هه موو لایه که وه لیبی کۆبینه وه، ناتوانن خۆیان له به رامبه ریه وه رابگرن .

هه ر به م جۆره ش له پله ی شازده هه می مه قامی یه که مدا، ئاماژه یه کی کورت بو ئەم راستی یه کرا وه که ئەو گه شتیاره له گه شته عه قلی یه که ی دا به ناو لایه نه کانی ژبان له و قوتابخانه نوورانی یه ی چه رخی به خته وه ری دا ده ستی که وت . ئەو ئاماژه یه ش به م جۆره یه :

(لا إله إلا الله الواجبُ الوجودُ الواحدُ الأحدُ الذي دلَّ على وجوبِ وجوده في وحدته: فخرُ عالمٍ، وشرفُ نوعِ بني آدم، بعظمةِ سلطنةِ قرآنِهِ، وحشمةِ وسعةِ دينِهِ، وكثرةِ كمالاته، وعلويةِ أخلاقِهِ، حتى بتصدقِ أعدائِهِ، وكذا شهدَ وبرهنَ بقوةِ مئاتِ المعجزاتِ الظاهراتِ الباهرَاتِ المُصدِّقَةِ بقوةِ آلافِ حقائقِ دينِهِ الساطعةِ الفاطمةِ، بإجماعِ آلِهِ ذوي الأنوارِ، وبتناقِ أصحابِهِ ذوي الأبصارِ. وبتوافقِ محققي أمَّتِهِ ذوي البراهينِ والبصائرِ التَّوارةِ).

مه كتووبى بيستم

باسمه سبحانه

﴿وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

(لا إله إلا الله، وحده، لا شريك له، له الملك، وله الحمد، يحيى، ويميت، وهو حي لا يموت، بيده الخير، وهو على كل شيء قدير، وإليه المصير)^(۱).

(ئەم پرستەبە کە پوختەى تەوحیدە، بریتى بە لە یازدە وشە و، خویندنى لە پاش نوێژى بەیانى و شیوان گەلى بەهرە و سوودى زۆرى تێدا بە، بە رادەبەك کە رېوايەتێكى صحیح ئەم پرستەبەى لە پلەى "ئیسى ئەعزەم" دا داناو. کەواتە بەلاتەو سەیر نەبیت کە هەموو وشەبە کى ئەم پرستەبە ئومێدێكى شىفابەخش و مزگینى بە کى دلخۆشکەرى لى بچۆریت و، دارای پلەبە کى مەزن بێت لە پلە کانى "تەوحیدى پەروردگارى" و، لە گۆشەى "ئیسى ئەعزەم" یشەو: مەزنى بە کابى و.. تەواوتى تەوحید، پروون بکاتەو.

جا لەبەر ئەوێ ئەم راستى بە فراوان و بەرزانه بە تەواوى لە "وتە کان" دا پروون کراو نەتەو، ئەوا خوینەرى بەرپز رەوانەى ئەوئ دە کەین. بەلام لیرەدا، لەبەر بەلینى کى پیشینە، لە شیوێ پوختەبە کى زۆر کورتدا و، بە پیشە کى بەك و دوو مەقام، پیرستیک بۆ ئەم پرستەبە دادەنێن.

(۱) صحیح، رواه البخاري ومسلم وأبو داود والنسائي وأحمد والطبراني وابن خزيمة.

پيشه كى

بهوپه پرى دلنبايى يه وه بزانه كه: بهرزترين نامانجى بهديبهاتن و، مهز نترين نه بنجامى "سروش تى" مرؤفايه تى: "باوه پوونه به خواى گهوره" .. ههروه ها بزانه كه: بلن دترين پله ي مرؤفايه تى و، باشترين پايه ي ئاده ميزاد: "ناسينى خوا" يه كه له و باوه پوونه دايه .. بيشزانه كه: خوشرين و جوانترين بهخته وه رى و، شيرينترين نيعمه تى ئاده ميزاد: "خوشويستنى خوايه" كه ههلقولاوى ناسينى ئه وه .. ئه وه ش بزانه كه: پوختترين شادمانى بو گيانى مرؤف و، خاوينترين كامه رانى بو دللى، برى تى يه له و "تام و چيزه رؤحى" يه ي كه له و خوشويستنه وه نم نم داده چؤرپت.

به لى، هه موو جؤره كانى بهخته وه رى پراسته قينه و، دلخؤشى بى گهر د و، نيعمه تى ته واته تى، له: "ناسين" و "خوشويستنى خواى گهوره دايه". چونكه هيچ بهخته وه رى و دلخؤشى و نيعمه تى كى پراسته قينه، بى ئه و ناسين و خوشويستنه ي خواى گهوره، له كايه دانيه .

جا هه ر كه س به راستى خوا بناسيت و دللى له نوورى خوشويستنى ئه و خوايه پىر بووييت، شايانى بهخته وه رى يه كى بى كؤتايى و نيعمه تى كى نه پراوه و چه نده ها نوور و نه ينى له بن نه هاتوو ده ييت. ئنجا ههروه ك شايانايه، له پاشايشدا هه موو ئه مانه ي، چ له راستى و واقيعدا، چ له توانا و ليها تى خؤى دا، ده ستگير ده ييت و بؤى دينه دى. به لام ئه و كه سه ي كه به ديهيته رى خؤى به راستى نانا سى ت و، دلخؤشى بى به هره يه له و خوشويستنه ي كه خواى گهوره شايانايه تى، ئه و كه سه، گرفتارى به دبختى يه كى ماددى و مه عنوى هه ميشه ي و، دوو چارى چه ندين ئازار و وه همى له ژماره به ده ر ده ييت.

به لى، ئه م مرؤفه نه گبه ته ي كه له نه بنجامى له ده ستچوونى پاريز گار و خاوه نه كه يه وه، به ئازاره وه ده تليته وه و، له تاو بى مه به ستى و بى نرخبى ژيانى له نيگه رانى دايه و، له نيوان چه ند كؤمه له مرؤفيكى بى ده ستلا ت و كلؤلدا، لاواز و ده سته وسانه .. ئه و كه سه، گه ر پادشاي هه موو دنياش بيت، چ سوودى كى بى ده گات و، له ده ست ئه و ده رده ي كه گيرؤده ي بووه چى رزگارى ده كات؟!

ئه م مرؤفه نيگه رانه ي كه له گيژاوى ئه م ژيانه فانى و تياچوه دا و، له نيوان چه ندين كؤمه له مرؤفى به رباد و بى خاوه ندا، گرفتارى شله ژاوى و دلته ي بى بووه .. گه ر

پهروه دگار و خاوهنى راسته قينهى خوى نه دوزيتمه وه و به راستى نه يناسيت، چه نده مرؤفيكى به دبخته! به لام گهر پهروه دگار و خاوهنى خوى بدوزيتمه وه، ئەوا هانا بۆ سايهى ميه ره بانى فراوانى ئەو ده بات و پال به شكۆمەندى ده ستلانى په هاى ئەو خوايه ده داته وه. ئيتر ئەم دنيا سامنا كهى بۆ ده بيت به باخچه يه كى دلگيرى دلرفين و، بازارپنك بۆ بازارگانى يه كى به كهلكى سوو دبه خش.

مه قامى يه كهم

هه موو وشه يه كه له وشه كانى ئەم گوفتاره تهو حيدى يه ره نكيه، مزگينى يه كى دلخوشكهر و هيووا و ئوميدىكى گهرموگور ده به خشن و، هه موو مزگينى و مژده يه كيش شيفا و چاره سهرن و، هه موو يه كيك لهو شيفايانهش داراى چيژ و لهزه تيكي معنهوى و حهوانهوى رۆحين.

وشه يه كهم: "لا إله إلا الله".

ئەم وشه يه مژده يه كى گهوره و هيوايه كى دلخوشكهرى وهك ئەمهى خوارهوى لى ده چۆر پت:

گيانى مرؤف كه تامه زرؤ و ئاره زوومه ندى چه ندين ييداويستى بى سنوره و، له هه مان كاتيشدا گيرؤدهى داوى چه نده ها دوژمنى له ژماره به دهره. ئەم گيانهى كه ئاوا گرفتارى نيوان چه ندين پيوستى بى سنور و دوژمنى له پاره به دهره. لهم وشه يه دا سهرچاوه يه كى پر و به يتى يارمه تيدانى ده ستگير ده بيت. چونكه ئەم وشه يه دهرگاي چه نده ها گه نجينهى ميه ره بانى فراوان له بهردهم گيانى مرؤفدا ده كاته وه كه گشت پيوستى يه كانى ئەو دابىن ده كهن. ههروه ها ئەم وشه يه پالپشت و پشتگيرىكى وا توندتول و مهكهمى بۆ گيانى مرؤف تيدايه كه ههرچى شهپر و خراپه و زيان هه ن، دوورىان ده خاته وه لهو گيانه. چونكه هيزى خاوه نه راسته قينه كهى خوى پيشان ده دات و، بۆ لاي خاوهن و بهديه تهر و به توانست و په ستر اوى خوى رينمايى ده كات. كه واته ئەم وشه يه بهم بيننه راست و ئاشنا كردهى مرؤف به خاوه ندى تاك و ته نيائى خوى، "دل"ى مرؤف له تاريكى بى هاوده مى و وه هم و گومان دهر باز ده كات و "گيان"يشى له ئازارى خه م و په ژاره ده پارتيژيت و، دلخوشى يه كى هه ميشه يى بۆ ده سته بهر ده كات.

وشه‌ی دووهم: "وَحَدَّهْ".

ئاسۆی ئەم وشه‌یه، تریفه‌ی هیوایه‌کی دره‌خشانی لێ هه‌له‌هاتوووه، مژده‌یه‌کی دلخۆشکهری به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه‌ی له‌گه‌ڵ خۆدا هێناوه:

"گیان" و "دل"ی مرۆف، که له ژیر پالته‌په‌ستۆی چه‌ندین په‌یوه‌ندی به‌تینان به زۆربه‌ی بوونه‌هرانه‌وه، ماندوویی زۆری بۆ هێناون، به‌لکو تا راده‌ی خنکانیش گرفتاری ته‌نگه‌نه‌فه‌سی بوون.. گیان و دلی مرۆف که گیرۆده‌ی ئەم باره‌ په‌شیوه‌ن، له‌م وشه‌یه‌دا دالده‌یه‌کی "بئ‌وه‌ی"یان ده‌ستگیر ده‌ییت که له‌و مه‌ترسی و گێژاوانه‌ پرزگاریان ده‌کات. واته‌ وشه‌ی: "وحده" له‌ واتا و ناوه‌رۆکی‌دا ده‌لیت:

خوای گه‌وره‌ تاك و ته‌نیايه. كه‌واته‌ كاکی مرۆف! خۆت به‌وه‌ ماندوو نه‌که‌یت که زه‌لیلی له‌ رووی غه‌یری ئەودا بنوینیت و له‌ ژیر ئه‌رکی منه‌ت و ئازاریاندا بنالینیت! نه‌خیر. سه‌ریان بۆ دامه‌نه‌وینه و مه‌رایییان له‌ روودا مه‌نوینه .. به‌هه‌ناسه‌پرکێ به‌ دوایاندا خۆت ماندوو مه‌که .. لێیان مه‌ترسه و له‌ به‌رده‌میاندا مه‌له‌رزئ. چونکه‌ پادشای هه‌موو گه‌ردوون هه‌ر یه‌کێکه و کلیلی هه‌موو شتیك ته‌نها لای ئەوه و جلته‌وی هه‌موو شتیکی به‌ده‌سته و، گشت گری کۆپه‌ و ته‌نگانه و گێرگرفتیك به‌ فه‌رمان و پوخسه‌تی ئەوه‌ ده‌کرینه‌وه و چاره‌سه‌ر ده‌بن. جا ئەگه‌ر ئەوت ده‌ست که‌وت، ئەوا هه‌موو شتیکت ده‌ست که‌وتوووه و داواکاری‌یه‌کانت هاتوونه‌ته‌دی، له‌ کۆله‌ قورسه‌کانی منه‌ت و ئازار و له‌ ده‌ست دیلیی خه‌م و په‌ژاره و گومان، پرزگار ده‌ییت.

وشه‌ی سێهه‌م: "لا شريكَ لَهُ".

واته: هه‌روه‌ك خوای گه‌وره‌ یه‌کێکه و له‌ "خوایه‌تی"یه‌که‌ی‌دا هه‌یج دژ و نه‌یارنکی نی‌یه، به‌هه‌مان جۆر له‌ "په‌روه‌ر دگاریتی" و کاروباره‌کانی و به‌دییه‌نانی‌دا بۆ هه‌موو شتیك، خاوین و بئ‌هاوبه‌شه. به‌ پێچه‌وانه‌ی پادشایانی سه‌ر زه‌وی، چونکه‌ هه‌ندی جار پئ‌ده‌که‌وێت که‌سیکی پادشا له‌ "پادشایی"‌دا ته‌نیا به‌ و کس هاوبه‌شی نی‌یه، که‌چی له‌ "کاروباره‌کانی"‌دا ته‌نیا نی‌یه و خزمه‌تگوزار و کارمه‌نده‌کانی له‌ به‌جیه‌نانه‌ و راپه‌راندنی کاروباردا هاوبه‌شی ئەون و، ده‌توانن نه‌یه‌لن هه‌موان ملکه‌چی ئەو پادشایه‌ بین و، کاریك بکه‌ن خه‌لکی له‌ پێشدا سه‌ر له‌وان بدن و له‌ پئ‌ی ئەوانه‌وه‌ که‌سانی تر به‌ پادشا بگه‌ن!

به‌لام خواره‌ندی حق، که‌ پادشای ئەزه‌ل و ئەبه‌ده، به‌و جۆره‌ نی‌یه. چونکه‌ هه‌روه‌ك له‌ پادشایی‌یه‌که‌ی‌دا تاك و ته‌نیا و بئ‌هاوبه‌شه، به‌هه‌مان جۆر له‌ په‌روه‌ر دگاریتی‌دا

ھەر گىز پېۋىستى بە ھاۋبەش و يارمەتدەر نى بە بۇ جى بە جى كاردنى كارە كانى . چونكە گەر بە فەرمان و توانا و ھىزى ئەو نەبىت، ھىچ شىك كار ناكاتە سەر شىكى تر . ئەو ەتا لەبەر ئەو ەى بى ھاۋبەش و ياريدەدەرە، ئەو ەموان دەتوانن، بى بوونى ھىچ ھۇكارىك، راستەوخۇ برۇنە خزمەتى . ئنجا ئەو كەسەش كە دەروا تە خزمەتى، ھەر گىز پى ناوترىت: ناپى برۇتە خزمەت خواى گەرەت .

بەم جۇرە، دەر كەوت كە ئەم وشەيە خەندەى ھىواى لەسەر لىئو ە، مژدەى كامەرانىى لە گەل خۇى ھەلگرتو ە، دەلئىت:

ئەو مرۇقەى كە "گىان"ى بە نوورى "ئىمان" رووناك بوو تەو ە، لە ھەر جى بەك بىت و بۇ ھەر شوئىك پروات، دەتوانىت - بە بى ھىچ پەردە و پىگرنىك - لە بەردەم ئەو خواۋەندە جوان و شكۆمەندە توانا و خاۋەن كەمالەدا ھەموو پىداۋىستى بە كانى بىر كىئىت و داۋاى ھەموو ئەو شتانەش بىكات كە سەرجمى ئارەزو ە كانى ئەو پى دلىئا دەبن . بەم جۇرە، تىكرى داۋاكارى و پېۋىستى بە كانى لە بەردەم ئەو مېھرەبانى بەدا دەردەخات كە خاۋەنى گەنجىنە كانى مېھرەبانى فراوانە و، تەنھا بە ھىزى رەھائى ئەو پىشت دەبەستىت، ئىتر ئەو كاتە دلى ئەو مرۇقە لە شادى و كامەرانى و خوشى پر دەبىت .
 وشەى چوارەم: "لە المللك".

واتە: ھەموو مولكىك - بى جىاوازى - ھى ئەو ە . تەننەت تۇبىش مولكى ئەو ىت!
 ھەر ەك بەندەى ئەو ىت و كرىكارىكىت لە مولكى ئەودا كار دە كەىت .
 ئەم وشەيە، بۇنى ھىواى لى دىت و مژدەيە كى شىفا بەخشى لى دەچۇرىت و،
 دەلئىت:

كاكى مرۇق! تۇ خۇت بە خاۋەنى خۇت مەزانە . نەخىر .. ئەو ەتا ناتوانىت كاروبارە كانى خۇبىشت بەرى بىكەىت و لىت بوون بە بارىكى گران و كۇلىكى واقورس كە ناتوانىت لە بەلا و گىروگرفت بىانپارىزىت و پىداۋىستى بە كانى ژىانت نامادە و مسۇگەر بىكەىت . كەواتە بە خۇراپى ئازار دەر خواردى خۇت مەدە و خۇت مەخەرە باۋەشى نىگەرانى و دلەراۋ كىنى بى سوودەو ە، چونكە مولك ھى تۇنى بە ھى بە كىكى ترە . ئەو خاۋەن مولكەش ھەر ەك توانايە، مېھرەبانىشە . كەواتە پال بە توانستى ئەو مېھرەبانە بەتوانايەو ەدە .. مېھرەبانى بە كەى تۇمەتبار مەكە .. توخنى شتى لىل مەكەو ە .. شتانى روون و خاۋىن ھەلگىرە .. دەست لەو كارە سەخت و

دهردی سه‌ری یانه دابشو و.. هه‌وای ئاسووده‌یی و سه‌رفرازی هه‌لبمژه و.. کامه‌رانی و به‌خته‌وه‌ری ده‌ستی خۆت بجه.

هه‌روه‌ها - ئەم و شه‌یه - به‌ مرۆف ده‌لێت:

ئەم "بوون" ه‌ی که له ناخه‌وه شه‌یدای بوویت و دل‌ی تۆی پێوه به‌نده و، تۆ بۆ به‌ده‌بختی و شله‌ژاویی ئەو ئازار ده‌چیزیت و هه‌ست به‌ ده‌سته‌وسانی و کۆله‌واریی خۆیشت له چاککردنی دا ده‌که‌یت.. ئەم "بوون" ه‌، هه‌ر هه‌مووی مولکی به‌توانه‌یه‌کی میه‌ره‌بانه، که‌واته به‌ خاوه‌نه‌که‌ی خۆیی بسپیره، ئەو خۆی سه‌ر په‌ر شتی ده‌کات، تۆ به کامه‌رانی و خۆشی‌یه‌کانی ژبان خۆت به‌خته‌وه‌ر بکه‌ و، هه‌ر گیز ئەشکه‌نجه و گه‌رو گه‌رفته‌کانی دنیا زیانت لێ تال و لیل نه‌که‌ن. چونکه‌ خواوه‌ند دانا و میه‌ره‌بانه، به‌پێی دانیی و میه‌ره‌بانیی خۆی له‌ مولکی خۆی دا کاره‌کانی رایی ده‌کات.

خۆ ئەگه‌ر هه‌ر کات سه‌ر سامی و سه‌ر سوورمان تینی بۆ هینایت، ئەوا ته‌نها له په‌نجه‌ره‌کانه‌وه‌ بروانه و مه‌یانکه‌ره‌وه، به‌لکو تۆش وه‌ک "ئیره‌ایم حه‌قق‌ی" ی شاعیر^(۱) بلێ:

ئاخۆ چ کارێک بکات ئەو یاره هه‌ر چی ئەو ده‌یکات جوانترین کاره
 وشه‌ی پێنجه‌م: "لَهُ الْحَمْدُ".

واته: حه‌مد و سه‌نا و مه‌دح و ستایش و منه‌ت، ته‌نها ه‌ی ئەوه و شایانی ئەوه، چونکه هه‌موو نيعمه‌ت و به‌خشایشه‌کان ته‌نها له‌ لایه‌نی ئەوه‌وه هاتوون و رێژنه‌ی گه‌نجینه فراوان و هه‌میشه‌یی و له‌بن نه‌هاتوه‌وه‌کانی ئەون.

به‌م جۆره، ئەم وشه‌یه‌ مژده‌یه‌کی جوان و ناسک به‌ مرۆف ده‌دات و ده‌لێت:

کاکێ مرۆف! ئازاری نه‌مانی نيعمه‌ت ده‌رخواردی خۆت مه‌ده، چونکه گه‌نجینه‌کانی میه‌ره‌بانی هه‌ر گیز کۆتایی یان پێ نایه‌ت.. له‌تاو نه‌مانی له‌زه‌ت هاوار مه‌که، چونکه ئەو نيعمه‌ته‌ته‌نها یه‌ک دانه به‌ری میه‌ره‌بانی یه‌کی فراوانه و، ماده‌م دره‌خته‌که مابیت، به‌ره‌کانیشی یه‌ک له‌ دوا یه‌ک پێشکه‌ش ده‌کری.

هه‌روه‌ها پێشزانه‌که: له‌زه‌تی نيعمه‌ت خۆی له‌ خۆی دا چه‌نده‌یه، تۆی مرۆف ده‌توانیت سه‌ده‌وه‌نده‌ مه‌زن و خۆشتری بکه‌یت، ئەمه‌ش به‌وه‌ی که له‌و نيعمه‌ته‌دا

(۱) شاعیر و زانا و گه‌شتیار و زاهدیکێ مه‌زن و به‌رێزه و خه‌لکی یه‌کێک له‌ گونده‌کانی سه‌ر به‌ شاری ئەرزورمه. له‌ نێوان ساڵه‌کانی (۱۷۰۳-۱۷۸۰ز) دا ژیاوه. لای زانایانی سه‌رده‌می خۆی وانه‌کانی خویندوو، به‌ تابه‌ت له‌ شارۆچکه‌ی "تیللۆ" ی سه‌ر به‌ پارێزگه‌ی "سبعرد". به‌ناو بانگێزین به‌ره‌مه‌هه‌کانی ناوی: "مه‌عریفه‌ت نامه" یه. ئارامگا که‌ی له‌ شاری "سبعرد" ه. (وه‌رگێز)

ئاوردانەوھى "مىھرەبانى" بىينىت، كە بەو نىعمەتە پۈزى لى ناويت. بىينىنى ئەم ئاوپر لىدانەوھى بەش بە شو كرانه پۈزى و سوپاسگوزارىي ئەو مىھرەبانى بە دەيىت. چونكە ھەر وەك ئەوھى گەر پادشاھى كى مەزن - بۇ ئمۇنە - سىونكى بە دىارى بۇ ناردىت، ئەو خودى دىارى ناردنە كە لەزەتلىكى و اى تىدايە كە گەلى ئە تامى ماددىي سىوھ كە زىاترە، ئەوئىش لەزەتى ئاوپر لىدانەوھى و چاكە كارىي تايەتتى پادشاھى بەرامبەرت. جاھەر وەك ئەمە لەم ئمۇنە بەدا و ايه، و شەي: "الحمد لله" يش دەر گايە كى فراوانت لە بەردەمدا دە كاتەوھ و لەم دەر گايەوھ تام و لەزەتلىكى بى گەردى مەعنەوئى دىتە ژوورەوھ كە ھەزار و يەك جار لە تام و چىزى خودى نىعمەتە كە بە تام و لەزەتتە. ئەمەش بە شو كرانه پۈزى و سوپاسگوزارىي خوئى گەورە دەست دە كەوئىت، بەوھى كە لە رېئى نىعمەتەوھ ھەست بە "نىعمەت بەخشىن" بكرىت. واتە: بەھۆى بىر كرنەوھ لە نىعمەت بەخشىن، نىعمەتەوھ بەخشىن بىناسرىت. بە واتايە كى تر: بە بىر كرنەوھ و بىينىنى ئاوپردانەوھى "مىھرەبانى" بۇلات و شەفەقەت و سۆزى بۇت و بەردەوامىي بەخشىنى نىعمەتە كانىيىت.

وشەي شەشم: "ئىحيي".

واتە: ھەر تەنھا ئەوھ كە ژيان دە بەخشىت و، ھەر ئەوھ كە بە رۇزىدان درىزەي پى دەدات و، ھەر ئەوئىشە كە ھەر چى پىداويستى و پاھىي راگىر كەرى ژيان ھەن تىكرا ھەموويانى لە ئەستۆي خۆي گرتوھ و ئامادەيان دە كات. چونكە ھەموو ئامانجە بەرزە كانى ژيان ھى ئەون و گشت ئەنجامە گرنگە كانىشى پروويان لەوھ. كەواتە لە سەدا ئەوھ دونۆي ئەنجام و بەروبوومە كانى ژيان بۇ ئەو خواوھندە مەزەنە دە گەرتنەوھ.

بەم جۆرە، ئەم وشەيە بانگ لەم مرۇقە كۆلەوار و فانى بە دە كات و، مژدەي دەداتى و، گىيانى ھىوئى تىدا دەبووژىئىتەوھ و پىئى دەلئىت:

كاكى مرۇف! دەر وونى خۆت ماندوو مە كە و، كۆلە قورسە كانى ژيان مەخەرە ئەستۆي لاوازي خۆتەوھ و، بە خەم و پەژارەي تەواو بوون و نەمانى ژيان خۆت مەتوئىنەرەوھ.. ھەر كە نەمانى نىعمەتە كانى ژيان و بىن نرخبى بەروبوومە كانى دە بىينىت، لە تاو ھانتت بۇ ئەم ژيانە، بىزارى و پەشىمانى دەر مەپرە! بزانه "ژيان" ت كە "بوون" ئى تۆي ئاوەدان كرووھتەوھ، تەنھا ھى خواوھندى "حى" و "قېوم" ە. جا چونكە ھى ئەوھ، ھەر ئەوئىش ھەموو پىداويستى بە كانى ئەم ژيانەتتى لە ئەستۆ گرتوھ و ھەر ئەوئىش دا بىينىان دە كات. ئەم ژيانە، بە ھەموو ئامانج و ئەنجامە زۆرە كانىيەوھ، تىكرا ھى ئەو خواوھندەيە،

تۆيش تهنها كرنكارينكى ئاسايت له كه شتیی "ژیان" دا كار ده كهیت. كه واته كاره كانت به باشی راپه رپنه و، پاداشته كهی وهر بگره و له زه ته كهی بچیژه.
ئنجاهه رگیز:

مه وداى مه زنیی ئهم ژيانه ی كه كه شتیی ده ریای "بوون" ه و..
مه وداى گه وریه ی و مه زنیی سوود و به رو بوومه كانی و..
مه وداى ده ست ره نگینى و فراوانی میهره بانیی خاوه نه كه ی..
له یاد مه كه!

بیر له مانه بکه ره وه و، ئنجاهه ناو ده ریای دلخۆشی دا مه له بکه و، گه شبین به و، به رامهر به خاوه نه كهت شو کرانه ی ئهو نبعمه تانه به جی بهینه كه به تۆی به خشبون.
ههروه ها بزانه كه ئه گهر به رنك و راستی كاره كانی خۆت راپه راند، ئه وا ئاكامه كانی ئهم كه شتیی ژيانه له پیش هه موو شتیکدا له لاپه ره ی کرده وه كانی تۆدا تۆمار ده کرین و، به مهش ژيانیکی هه میشه ییت پی ده به خشریت و، هه تاهه تابه بۆ خۆت ده ژیت و ده میئیت.

وشه ی هه وته م: "ویمیت".

واته: هه ر تهنها ئه وه كه مردن ده به خشیت!

واته هه ر ئه وه كه له ده ست ئه ر کی كار مه ندیی ژيان ده تچه وینیته وه و ئهم جی به ی دنیای فانیته ده گۆریت و، ئه ر کی خزمه تگوزاریته له كۆل ده كاته وه و، له: بهر پر سیاریی فه رمانبهرداری رزگارت ده كات، به واتابه کی تر: له م ژيانه فانی به وه بۆ ژيانی هه میشه ییت ده بات.

به م جۆره، ئهم وشه یه به ده نگی به رز و ئاوازی زولال مزگینی به گوئی جیننی و مرۆفی فانی دا ده دات و، بیان ده لیت:

مژده بیته! مردن: ئیعدام و.. بی مه به ستی و.. هه ره مه کی و.. قهران و..
كوژانه وه و.. جو دایی هه میشه یی نی به. نه خیر به هه له دا مه چن! مردن: نه مان و..
رپیکه وت و.. تیا چوونی خۆبی بی بکه ر نی به. به لكو مردن: حه وانه وه و.. ده ست پی هه لگرتنه له كار له لایه ن خوا وه ندیکى کارا و دانا و میهره بانه وه ئه نجام ده دریت و..
گۆرینی جی و ری و پایه و.. پیش خۆدان (سۆق) ی مرۆفه به ره و به خته وه ری هه میشه یی كه نیشتمانی راسته قینه یه. واته: مردن ده ر گای به یه ك شاد بوونه له گه ل جیهانی به رزه خدا، ئه و جیهانه ی كه له سه دا نه وه دونزی خۆ شه ویستانی تیدا كۆ بوونه ته وه!

وشه‌ی هه‌شتم: "وهوَحَيٌّ لَا يَمُوت".

واته: ئەو كه‌مال و، جوانى و، چاكه‌كارى يانه‌ى كه به ئاشكران به‌سه‌ر روخسارى بوونه‌وه‌رانه‌وه و هۆى خۆشه‌ويستين، هه‌موو ئەوانه (به چه‌شنيكى بئى سنوور و به پراڊه‌يه‌ك وه‌سف كردنيان له‌توانادا نى‌يه و به ئەندازه‌يه‌ك كه له سه‌رووى هه‌موو پله به‌رزه‌كانه‌وه‌يه) له‌خاوه‌نى جوانى و كه‌مال و چاكه‌كارى به‌وه‌ده‌رده‌كه‌ون و ده‌رده‌وشينه‌وه. چونكه‌ته‌نها پرسنگيكي دره‌وشانه‌وه‌ى جوانى ئەو خاوه‌ن جوانى به‌مه‌زنه، هه‌موو خۆشويستراوه‌كانى دنيا ده‌هيئت ..

جا ئەم خاوه‌نده‌خۆشويستراو و په‌رستراوه، خاوه‌نى ژيانىكى هه‌ميشه‌يى و دوور له‌هه‌موو ئاوپته‌يه‌كى نهمان و سيپه‌ريكي فه‌نايه و، هيچ ناته‌واوى به‌كى نايه‌ته‌رى. كه‌واته ئەم وشه‌يه، بۆ سه‌رجه‌مى جيننى و ئاده‌مىزاد و تىكراى كه‌سانى خاوه‌ن هه‌ست و ژيرى و زيره‌كى و گشت ئەهلى عيشق و خۆشه‌ويستى، ئەم مزگينى به‌ى خاوه‌وه‌پراڊه‌گه‌يه‌نيئت و ده‌ليئت:

مژده‌بيئت! واشنه‌ى هيوو و سه‌روه‌ى خيبر و خۆشى هه‌لى كرد! چونكه‌خۆشويستراوىكى ئەزله‌ى وه‌تاهه‌تايى واتان هه‌يه تيمارى سه‌رجه‌مى ئەو زامانه‌تان ده‌كات كه له ئەنجامى په‌ژاره و جودايى هه‌ميشه‌يى و به‌سۆى خۆشه‌ويسته دنيايى به‌كانتانه‌وه‌گرفتاريان بوون.. به‌مه‌له‌هه‌مى ميه‌ره‌بانى خۆى ده‌ستى شيفابه‌خشان به‌سه‌ردا ده‌هيئت و تيماريان ده‌كات. چونكه‌ماده‌م ئەو هه‌يه و ده‌ميئتبه‌وه و هه‌ميشه‌يى به، ئەوا ئيتر هه‌موو شتيك ئاسانه. كه‌واته خه‌م مه‌خۆن و دلگران مه‌بن، ئەوه‌تا ئەو جوانى و چاكه و كه‌ماله‌ى واى لى كردوون شه‌يداي ئەو خۆشه‌ويستانه‌تان ببن، ته‌نها تريفه‌يه‌كى به‌ك سيپه‌رى لاواز بوو كه له‌درزى چه‌ندين په‌رده‌ى زۆره‌وه‌ليتان ده‌ر كه‌وت، ئەو سيپه‌ره‌ش هى ته‌نها به‌ك ده‌ر كه‌وتن و دره‌وشانه‌وه‌ى نىوان دره‌وشانه‌وه زۆر و بئى سنووره‌كانى "جوانى" ئەو خۆشويستراوه‌هه‌ميشه‌يى به‌بوو ..

كه‌واته نهمان و جودايى ئەوان نازارتان نه‌دات، چونكه‌هه‌موو ئەوانه له‌جۆره ئاوپته‌يه‌كى وينه‌ده‌ره‌وه زياتر هيچى تر نين. خۆ گۆرپنى ئاوپته‌كانيش تيشكدانه‌وه و پرسنگه‌په‌نگينه‌كانى ئەو جوانى به‌هه‌رده‌م نوئى ده‌كه‌نه‌وه و پتر جوانى پئى ده‌به‌خشن. جا ماده‌م ئەو هه‌يه و ده‌ميئتبه‌وه، ئەوا هه‌موو شتيكى تريش هه‌يه.

وشه‌ی نۆهم: "بيده الخير".

واته: هەرچی خێره تهنها به دهستی ئهوه، هه‌موو کاره چاکه کانتان له تۆمارگه‌ی لای ئه‌و تۆمار ده‌ کرین و، هه‌موو کرده‌وه باشه کانیشتان لای ئه‌و ده‌نوسرین. ئهم وشه‌یه، بانگ له جیننی و ئاده‌میزاد ده‌کات و مزده‌یان ده‌داتنی و، هیوا و ناسه‌یان بێ ده‌به‌خشیت و ده‌لیت:

هه‌زارینه! کاتی دنیا به‌جی ده‌هیلن و پرووه‌و گۆرستان ده‌پۆن، خهم مه‌خۆن و مه‌لین: "ناخ و.. داخ و.. هاوار.. و اه‌هرچی سامانمان هه‌یه له ده‌ستمان چوو.. هه‌ول و ته‌قالامان به‌ خۆرابی پۆشت.. له دنیای فراوانه‌وه پۆشتینه‌ ناو گۆری ته‌نگ و تار!" نه‌خیر.. و مه‌لین و نائومی‌د مه‌ین. چونکه هه‌رچی به‌ کتان هه‌یه لای خوای گه‌وره پارێزراره، هه‌ر کرده‌وه‌یه‌کی باشتان بۆ خۆتان پێشخستوه لای ئه‌و تۆمار کراوه و نووسراوه، هه‌ج شتی‌ک به‌ زایه ناروات و هه‌ج هه‌ولتیکیش له بیر ناچیت. چونکه ئه‌و خواوه‌نده شکۆمه‌نده‌ی که "هه‌موو خه‌یریکه‌ی به‌ ده‌سته"، دوا‌ی ئه‌وه‌ی که له‌ خانه‌ی کاتی گۆردا دایان، هه‌نده‌ی بێ ناچیت بۆ لای خۆتان بانگ ده‌کات و پاداشتی کرده‌وه چاکه کانتان ده‌داته‌وه. که‌واته ئیوه گه‌لێ به‌خته‌وه‌رن که کاره‌کانی خۆتان ته‌واو کرده‌وه و هه‌ج ئه‌ر کێک‌تان له‌ ته‌ستۆدا نه‌ماوه و، پۆژگارانی ماندوویی و کاری قورستان کۆتایی بێ هات! ئه‌وه‌تا ئیستا بۆ وه‌رگرته‌ی پاداشتی و کری و قازانجی کاره‌ کانتان ده‌پۆن!

به‌لێ، ئه‌و خواوه‌نده شکۆمه‌نده‌ی پارێزگاری تۆ و ناو که‌کان ده‌کات، که: لاپه‌ره‌ی کرده‌وه‌کان و.. ده‌فته‌ری خزمه‌تگوزاری و.. خانه و ژوره‌کانی کار و فرمانه‌کانی به‌هاری پێشوو و له‌م به‌هاره قه‌شه‌نگه‌دا به‌ جوانترین کالاً و له‌وپه‌ری دره‌خسانی‌دا و، به‌ پست و به‌ره‌ که‌تیکه‌ی تابلی زۆر و له‌ په‌نگینترین شیوه‌دا ده‌باخاته‌ پروو.. بێ گومان ئهم خواوه‌نده به‌توانایه، پاشه‌پۆژی ژبان و ئه‌نجامی کاره‌کانی ئیوه‌ش ده‌پاریزیت و، باشترین و زۆرترین پاداشتیشتان ده‌داته‌وه.

وشه‌ی ده‌ههم: "وهوعلی کل شیء قدیر".

واته: ئه‌و خواجه‌ تاك و ته‌نیا به‌ توانای هه‌موو شتی‌کی هه‌یه.. هه‌ج شتی‌کی بێ گران و هه‌ج کارنیکیشی به‌لاوه قورس نی‌یه. بۆ نمونه: به‌دییه‌نانی به‌هاریک وه‌ک به‌دییه‌نانی یه‌ک تاقه‌ گۆل و.. دروستکردنی به‌هه‌شتیش به‌ چه‌شنی دروستکردنی به‌هار لای توانستی ئه‌و ناسانه. ئه‌وه‌تا گشت ئه‌و بوونه‌وه‌ره له‌ژماره‌به‌ده‌رانه‌ی که هه‌موو پۆژیک.. هه‌موو

سالىك.. هموو چهر خيك بهدى يانده هيئت، به چهندين زمانى له ژماره به دهر شايه تى له سهر توانستى بين سنوورى نهو ددهن.

نهم وشهيه، جگه له مه، مزگينيش به مرؤف ده دات و، هيو اى بين ده به خشيت و ده ليئت:

كاكى مرؤف!

كاره كانت كه راپه راندوون و، په رسته كانت كه جي به جيت كردوون، بين نه نجام نين و له ده ست دهر ناچن. چونكه خانه يه كى پادا شتدانه وى هميشه يى و پله يه كى به خته وهرى شادمانت بو تاماده كراوه. نهو تا به هه شتيكى هه تا هه تا ييت له پيشدايه و به تاسه مهندي يه وه چاوه روانى گه يشتنى تويه تاكو به ديدارت شاد بيئت. تويش له به ليئى نهو به ديپهنره شكومهنده ت دلنبايه كه ده پهرستيت و سوژده ي بو ده به يت. مه حاله به ليئى خوى نه باته سهر. كه وا ته پشت بهو به ليئى به سته، چونكه توانستى نهو هيچ ليئى و ناته واوى يه كه روى تى ناكات و، كؤله وارى و لاوازيش ئاويته ي كاره كانى ناييت. هه روهك باخچه يه كى بچوو كى بو دروست كردوويت و ژيانيشى بهو باخچه يه به خشيوه، ده شتوانيت به هه شتيكى فراوانت بو بهدى بهيئت. بهلكو له راستيشدا بو ي به ديپهنارويت و به ليئى بين داويت. خو مادهم به ليئى داوه، نهوا دلنبايه كه به ليئى كه ي ده باته سهر و بو نهو به هه شته ت ده بات.

هه روه ها مادهم به چاوى خو مان ده بينين كه نهم خواوه نده خواوه ن توانسته ره هايه له هموو ساليكدا پتر له سئى سه د هزار جؤرى روهك و زينده وهران، به ريكو يكيكى ته واوه تى و، ته رازووى وردى سهر نه كهر و، بهوپه رى خير ايبى و ئاسانى زيندوو ده كاته وه.. ههر نهم به توانا شكومهنده، ده توانيت به ليئى كه ي باته سهر.

هه روه ها مادهم نهم خوايه ي كه داراى توانستى ره هايه، له هموو ساليكدا هزاران نموونه ي حه شر و به هه شت، به چهندين شكل و شيوه ي جيا جيا، بهدى ده هيئت.. مادهم له هموو فرمانه ئاسمانى يه كانى دا مژده و به ليئى به هه شت و به خته وهرى هميشه يى راده گه يه نيئت.. مادهم هموو كاره كانى تيكرا حه ق و راستى و راست و دروستن.. مادهم گشت ئاسواره كانى شايه تن له سهر نه وه ي كه گشت كه مالاته كانى بهلگه ي خاوينى و دوورى نهون له هموو ناته واوى يه كه.. مادهم په يمان شكاندن و به ليئى ساخته و درؤ و ده ستخه رؤ كردن و له خسته بردن، چه په لترين ره فارن، سهر بارى نه وه ي كه به ناته واوى داده نرين..

مادهم هممو ئه مانه وان، ئهوا خواوه ندى به توانا و شكۆمه مند و دانا و ميهره بان و خاوه ن كه مال و جوانى - به حه تى - به لئنه كهى ده باته سهر و ده رگاي به خته وه رى به هميشه بى ده خاته سهر پشت و، ئيوه ي ئيمانداريش ده باته ناو به هه شتى نيشتمانى باو كه ئاده متانه وه، دروودى له سهر بيت.

وشه ي يازده هم: "واليه المصير".

واته: ئهوانه ي بۆ مه به ستى بازرگانى و كار ئه بنجامدان ده نير رينه دنيا، كه خانه ي تاقير كرده وه بيه، پاش ئه وه ي كاره كانيان ئه بنجام دا و بازرگانى به كانيان ته واو كرد و خزمه ته كانيان كو تايى بى هينا، جاريكى تر بۆ لاي به ديه ينه رى شكۆمه نديان ده برينه وه و به خزمه تى خاوه نه سه خاوه ئه منده كه يان - كه بۆ دنياى نار دبوون - شاد ده بنه وه. واته دوای ئه وه ي كه له ژانى: "هۆ كاره كان" و "تاريكى په رده كان" رز گاريان بو، بى هيج په رده يه كه له نيوان خوا وه ند و ئه واندا، تيكرا له نشينگه ي راستى (مقعد صدق) و له به رده م پادشاي ده سه لاتدار و په روه ر دگارى خۆياندا، شاد و شه رفمه ندى ئاماده بوون ده بن.. له وى هه ريه كه له و ئيماندارانه به ناسينكى ته وا وه تى و بى گه رد، به ديه ينه ر و په روه ر دگار و گه و ره و پادشاي خۆى ده ناسيت.

كه واته ئه م وشه بيه، هيو و مژديه كى ئه و تۆى لى ده دره وشيته وه كه گه لى له و هيو و مژده به له زه تانه ي تر به رز ترن، چونكه ده لئيت:

كاكى مرؤف! ئايا ده زانيت تۆ بۆ كوئى ده رؤيت و ده برئيت؟ ئه وه تا له كو تايى وه تى سى و دو وه مدا و تراوه كه:

ئه گه ر مرؤف هه زار سال ته مه ن به خۆشگوزه رانى و به خته وه رى بباته سهر، هيشتا به رامبه ريه كه سه عاتى ژيانى به هه شت نى به! هه روه ها به سهر بر دنى هه زار و يه كه سالى پر له ژيانى خۆشى و كامه رانى ته واوى ناو ناز و نيعمه تى به هه شت، هيشتا به رامبه ريه كه سه عاتى خۆشى به ديدار شاد بوونى خواى گه و ره ي خوا وه نى جوانى نى به!

كه واته تۆ - ئه ي كاكى مرؤف! - بۆ مه يدانى ميهره بانى ئه وه ده گه ر پئته وه و، ده رؤيته به رده م ده رگاي ديوانى ئه و خوا وه نده جوانه ي خۆت. هه رچى ئه و جوانى يانه ي له خۆ شه ويسته مه جازى به كاتدا ده يانينيت و له و رى به وه تاسه مه مند و شه يدايان بوويت، ته نانته هه رچى جوانى ناو بوونه وه رانى دنيا هه ن، ته نها جوژه سي به ريكى دره وشانه وه ي جوانى خواى گه و ره و جوانى ناوه جوانه كانى ئه ون.. به هه شت، به هه موو لايه نه ناسك و نيان و جوان و به له زه ته كانى و به گشت حو رى و

كۆشكە كانيەمە، تەنھايە كېيىن لە درەوشانەمە كانى مېھرەبانيى ئەم. . ھەرچى جۇرى شەوق و تاسە و خۆشەويستى و پراكىشان و بكيشە كان ھەن، كە دلى مرؤف بۇ لاي "خۆشەويستى" كە مەند كيش دە كەن، تىكرا پىر شىنگىكىن لە خۇشويستى خواو ەندى پەرسىزاي ھەميشەيى و خۆشەويستى پراگير كەرى گەردوون. جا ئيوە بۇ ناو بازنەي رېزلىناني شادبوونەو ەتان بەو خواو ەندە و، پلەي مەزنى ئامادە بوونتان لە حوزوورى ئەودا، دەرۇن و كۆچ دە كەن! كە واتە ئيوە بۇ: "خانەي ميواندارىي ھەميشەيى ئەم. . بۇ بەھشتى بەرىنى ھەتاھەتايى" بانگىشت كراون.

دەسا ئيوەش كاتى كە دەرۇنە ناو گۆرە كاتتان، خەم مەخۇن و مەگرين! بەلكو بە مزگىنىي خيىر و خۇشبيى بزىانن و، بە پرووى گەشى دەم بەخەندە و دلى شادەو ە پىشوازيى لى بكن!

ھەر ھە ئەم و شەپە، لەم ئەركەي سەرشانى - كە بەخشىنى نوور و ھيوا و مۇدەدانە - بەردەوامە و دەلىت:

كاكى مرؤف! وا گومان نەبەيت كە تۆ بەرەو: نەمان و، نەبوون و، گالتە جارى و، تارىكى و، لەبىرچوون و، ھەلوەشان و، شكان و، دارزان و، نوقم بوون لە ناو زۇرى دا، دەرۇيت. . نەخىر! وا گومان مەبە. . بەلكو تۆ بۇ "مانەو ە" دەرۇيت نەك نەمان. . بەرەو "بوون" دەبرىيت نەك نەبوون. . پو ەو جىھانى "پرووناكى" ھەنگا ە دەنىيت نەك تارىكى. . بۇ لاي خواو ەنى پراستەقىنەي خۇت و بەرەو بارە گاي پادشاي بوون و گەردوون دە گەرىتەو ە. . ئىجالەوئ دەحەسىتەو ە و لە مەيدانى "تەو حىد" دا دلەت دە كرىتەو ە و شادمان دەيىت، نەك ئەو ەي لە ناو زۇرى دا نوقم بىيىت. كە واتە تۆ - بەم گەشتەت - بەرەو "مانەو ە" و "بەيە كگەيشتەو ە" يەك دەرۇيت كە ھەرگىز دوورى و لىك جىابوونەو ەي بەدوادا نايەت!

مه قامی دووهم

بوخته نمازیه که بۆ چه سپاندنی "توحید" له پرووی ئیسمی نه عزمه مه وه

وشه ی یه کهم: (لا إله إلا الله).

ئهم وشه یه "توحیدی ئولووهییته" و "توحیدی مه عبودیهته" ی له خو گرتووه. و ا به به لگه یه کی به هیژ ئاماژه یان بۆ ده کهین:

به سه پروری ئهم جیهانه وه، به تاییهته له سه لاپه ره ی گۆی زه وی، کارایی (فعالية) یه که له وپه ری ریکوینکی دایه و.. به دیهینه ریته یه که به رچاو ده که ویت که له وپه ری دانایی دایه و.. فه تاحی یه تیکی ئه وتۆش به "عین الیقین" ده بینین که ئه وپه ری ریسای پیوه دیاره (واته هه ر شته و چ شیوه یه کی له گه لدا ده گونجی، پی ده دریت و ئه و وینه و شکه له شی پی ده پۆشریت که بۆی بشیت) و.. ئنجا به خشنده یی و چاکه کاری یه کی ئه وتۆشمان پش چاو ده که ویت که له وپه ری شه فه قته و که ره م و میهره بانیده ..

جائهم بارو دۆخانه، به زه رووره ت و به لگه نه ویستی: "پیوستی بوون" ی په روهر دگاریکی: شکۆمه ندی، کارای، به دیهینه ری، فه تاحی، به خشنده، ده چه سپین. ته نانه ت کاریک ده کهن که مرۆف هه ست به "یه کتایی" یه که شی بکات.

به لئ، نه مانئ به رده وامی بوونه وهران و نوئ بوونه وه ی یه که له دوا ی یه کیان، ده ری ده خات که: ئه و بوونه وهرانه دره و شانعه وه ی ناوه کانی به دیهینه ریکی به توانا و، چه ند سیپه ریکی ناوه جوانه کانی و، ئاسه واری کاره کانی و نه خشنو نیگاری قه له می قه ده ری و، لاپه ره کانی توانستی و، ئاوینه کانی جوانی که مالی ئه ون.

په روهر دگاری سه رانه ری جیهانه کان، له رپی سه رجه می ئه و کتیب و صوحوفه خاوینه وه که بۆ گرۆی مرۆفی ناردوون، ئهم حه قیقه ته ته و او مه زن و پله یه کجار به رزه ی "توحید" روون ده کاته وه.. هه ره که سه رجه می زانا لیکۆلهر و مرۆفه کامله کان، له رپی لیکۆلینه وه ی زانستی و که شفه کانیا نه وه، هه مان پله ی توحید ده چه سپین.. هه ره ها گه ردوونیش له گه ل هه ژاری و ده سته و سانیی خویشی دا، له رپی موعجیزاتی سنعه ت و کاره ده راسا کانی توانست و گه نجینه کانی سه روهره ت و سامانی ناویه وه، ئاماژه بۆ هه مان پله ی "توحید" ده کات.

به و اتایه‌ی که خوای گه‌وره‌ی بینه‌ری نه‌زه‌لی له رینی هه‌موو کتیب و صوحوفه کانیه‌وه و، نه‌هلی شه‌وودیش به هه‌موو لیکۆلینه‌وه و که‌شفه کانیه‌وه و، جیهانی بینراو (عالم الشهادة) یش به سه‌رجه‌می کاروباره پر له دانست و بارودۆخه رینکۆپینکه کانی.. هه‌موویان به یه کده‌نگی، قسه‌یان له سه‌ر ئه‌وه پله‌یه‌ی "ته‌وحید" یه کانگیر بووه.

جا هه‌ر که‌سیک که ئه‌و تاك و ته‌نیایه به خواوه‌ند و په‌رستراوی خۆی قبوول نه‌کات، ده‌بی - خوا په‌نامان بدات - ژماره‌یه کی نه‌براه‌ی خوای درۆینه قبوول بکات! یان به وینه‌ی سۆفستایی یه نه‌فامه کان^(۱) ئینکاری خۆی و سه‌رجه‌می بوونه‌وه رانیش بکات!

وشه‌ی دووه‌هم: (وحده).

ئهم وشه‌یه پله‌یه کی ناشکرا و راشکراوی "ته‌وحید" پروون ده‌کاته‌وه. وا به‌مه‌ی خواروه ئامازه بۆ به‌لگه‌یه کی یه کجار به‌هیز ده‌که‌ین که به ته‌واوه‌تی ئهم پله‌یه ده‌چه‌سپینیت:

ئیمه هه‌ر کاتی که سه‌یری بوونه‌وه ران ده‌که‌ین و چاویان به ناودا ده‌گیرین، یه‌که‌م شتیك که سه‌رنجمان راده‌ کیشیت: "رینسا" یه‌کی گشتی کامل و "ته‌رازوو" یه‌کی وردی هه‌مه‌لایه‌نگیره. چونکه هه‌موو شتیك له رینسایه کی ورددایه و به ته‌رازوویه کی یه کجار هه‌ستیاریش کیشراوه و به وردیش حسابی بۆ کراوه و لیکدراره‌ته‌وه.

خۆ ئه‌گه‌ر به وردی سه‌رنج ده‌هین: "رینکخستن" و "کیشانه کردن" یك ده‌بینین که هه‌میشه نوێ ده‌بنه‌وه. واته سه‌رنج ده‌هین که یه کینکی تاك و ته‌نیا هه‌یه ئه‌وه رینسایه به

(۱) سۆفستایی یه‌کان: ده‌سته‌یه‌ک بوون له فه‌یله‌سووفه‌کانی یۆنانی کۆن، که دوا‌ی قوتابخانه‌ی "فیساکۆرس" و له ته‌نجامی ئالۆژی باری رامیاری و قه‌یرانی ئابووری په‌یدا بون. ئهم ده‌سته‌یه ئینکاری حه‌قیقه‌تی شتانیان کردوه و لایان وا بووه که هیچ شتیك دارای حه‌قیقه‌ت نی‌یه. "گۆرگیاس" و "برۆتاگۆراس" به‌ناوبانگترین فه‌یله‌سووفه سۆفستایی یه‌کانن. ئهم تاقمه‌ش له‌ناو خۆیاندا چه‌ند به‌شیکن. کاتی خۆی "سوقرات" زۆر به توندی به‌ریه‌ر چی داوه‌ته‌وه. به‌لام ئه‌وه‌نده هه‌یه که ئهم جۆره کس و بیر و رایانه له هه‌موو سه‌رده‌میکدا به کالای نوێ و ناوی جۆراو جۆره وه په‌یدا ده‌بنه‌وه. بۆ زیاده‌شاره‌زایوون سه‌یری ئهم سه‌رچاوانه بکه: "شرح العقائد النسفية" لسعدالدين التفتازاني ص ۲۳-۲۵ طبعه ترکیا سنة ۱۳۲۶ هـ، "کشاف اصطلاحات الفنون" للتهانوي ج ۱/ص ۶۶۵ طبعه کلکنه في المنذ عام ۱۸۶۲ م، "الموسوعة الفيلسوفية المينرة" ج ۱/ص ۱۰۳۴ طبعه دار نهضة لبنان - بيروت سنة ۱۹۶۵ م. هه‌روه‌ها پيشه‌کی (مه‌دی توحیدی پور) بۆ (نفحات الأوس) یه‌مولانای جامی ص ۶۹-۷۰ ناشر: کتابفروشی سعیدی. (وه‌رگیز)

رېښکونکي ده گزړيت و به ئەندازه يه کي ديارى کراوېش ئەو تەرازووه نوئى ده کاتهوه. بهم جوړه همموو شتيک ده بېت به غوونه (مؤدیل) يکي ئەوتو که گهلئ وينه و شيوه ي کيشانه کراوى رېښکونکي ده کرېته بهر.

ئە گەر وردتر پروانين، ههست ده کهين که "دادگهري" و "دانست" يک له ژير ئەو رېښکخستن و کيشانه يه دا ههيه که تەنانەت هېچ جموجوول يک ني به "سوود" و "حق" و "به رژه وهندي" و "دانست" ي تېدا نه بېت.

گەر زياترېش ورد بينه وه، ديارده کاني: "توانست" يک سهرنجي ههستمان راده کيشيت، که له ناوهندي کارايي به کي له وپهري دانايي دايه و درهوشانه وه ي "زانست" يکيش که ده ورانده وري هه موو شتيکي داوه، تەنانەت هه موو کاروبار يکيشي گرتوه تەوه.

بهو و اتايه ي که ئەم ريسا و تەرازووه ي له سهرجه مي بوونه وەرانداهه، رېښکخستن و کيشانه کردنيکي گشتي و هه مه لايه ن بۆ هه موو بوونه وەر يک ده رده خه ن.. ئنجا ئەو رېښکخستن و کيشانه کردنه ش: حېکمهت و دادگهري هه مه لايه نه و گشتگير ئاشکرا ده که ن.. ئەو حېکمهت و چاوديري به ش: توانست و زانستمان ده خه نه پيش چاو. واته خوايه کي به توانا به سهر هه موو شتيکدا و زانا به هه موو شتيک، له پشت ئەو په ردا نه وه، پيشاني ژيري مروّف ده دن.

پاشان که سهيري سهههتا و کۆتايي هه ر شتيک ده کهين، به تايهت زينده وهه ران، ده بينين سهههتا و بنه چه و ره گه کانيان، به هه مان جوړ: بهر و ئەنجامه کانيشيان، له سهه ر تهرز و شيوه يه ک دانراون که ده لئى ئەو ناوک و بنجانه چه ند بهر نامه و پپرست و پيناساندينکن سهرجه م ئامير و کۆئه ندامه کاني ئەو بوونه وهه ريان له خو گرتوه و له ئەنجام و بهري ئەو بوونه وهه ردا کۆبوونه تەوه که واتاي ئەو زينده وهه ري تېدا پۆ کراوه و ميژووي ژياني خو ي له ودا سپاردووه. ده لئى ناوکي ئەسلي ئەو زينده وهه ره، تۆماريکي بچوو که بۆ ده ستووره کاني به ديهينياني. به لام بهر و بوومه کاني له حوکمي پپرستيکدان بۆ فه رمانه کاني به ديهينياني.

پاشان که سهيري پروي دهه وه و ناوه وه ي ئەو زينده وهه ره ده کهين، کار به رېکردني توانست يک ده بينين که له وپهري دانستدايه و نه خشه کيشان و رېښکخستني به رژه بهر ايه تي به کمان پيش چاو ده که وپت که له وپهري ده ست روښتندايه. واته هيژ و

توانستىكى ئوتتۇر گۆزى دايە كە ئو شتە بەدى دەھىن و فرمان و ويستىكىش زالە كە ئو شىوہ و وينەيەى بەبەر دەپۇشن .

بەم جۆرە، ھەتتا لە سەرەتاي ھەر بوونەورەك وردىبىنەوہ، بەلگەى "زانست"ى زانايەك دەبىنەن و .. ھەتتا بە وردى سەيرى كۆتايى يە كەشى بەكەين، بەرنامە كانى بەدبەينەرىكىمان بەرچاۋ دە كەوئت و .. ھەتتا سەرنجى روالەتە كەشى بەدەين، پۇشاكىكى ناۋازەى لەوپەرى وردە كارى دا دەبىنەن كە بەكەرىكى خاۋەن ويست و ئىختىيار بەبەرى ئو شتەى پۇشيوہ و .. ھەتتا سەيرى ناۋەوہى ئو شتەش بەكەين، ئامىر و كۆئەندامىكى لەوپەرى پىكويىكىمان بەرچاۋ دە كەوئت كە بەدبەينەرىكى بەتوانا دايمەزراندوۋە .

جا ئەم باروۋدۇ خانە، بە جۆرىكى ئاشكرا و بەلگەنەويست، ئو ۋە رادە گەيەنن كە: ھەر گىز ناگوئجى شتىك يان كارىك يان شوئىك ھەيئەت لە دەستى كەردگارى شكۆمەندى تاك و تەنيادا نەيئەت و لە كارسازى و كاربەرىكردنى ئو بەدەر يىت . بەلكو ھەموو شتىك و ھەموو كاروبارىكى ئو شتەش، لە دەستى بەتوانايە كى خاۋەن ويست و ئىرادەدا بەرى دەخرىت و، بە لوتف و بەزەيى مېھرەبانىكى بەخشندە جوان دە كرئت و پىكەدەخرىت و، بە سۆز و بەزەيى خوايە كى سۆزىار و مەننايش دەپرازىترىتەوہ و ئارايشت دەدرئت .

بەلئى، ئەم رېسا و پىكخستن و كېشانە و تەرازوۋەى كە لە سەر جەمى بوونەورانى ئەم گەردوونەدا بەدى دە كرئت، بەلگەيە كى پروونە لەسەر خوايە كى تاك و تەنياي خاۋەن توانست و ويست و زانست و دانست، ھەروەك پلەيە كى يە كجار مەزنى "ۋەحدانىيەت"ىش پىشانى ئو كەسە دەدەن كە خاۋەنى ھەست و شعور و بىنن يىت .

بەلئى، ھەر شتىك كە بەدى دەھىترئت، "يە كبون" (ۋەحدە)ى تىدايە . ئەم يە كبونەش بەلگەيە لەسەر ئو خراۋەندە تاك و تەنيايە . بۇ ئوونە: "خۆر" كە چراى ئەم دىنيايە، ھەر يەك خۆرە . بەو واتايەى كە خاۋەنى دىنبايەك كەسە . ھەروەھا بۇ ئوونە: "ھەوا" و "ئاگر" و "ئاو" كە خزمەتگوزارى زىندەوہورانى ناۋ ئەم زەوىيەن، ھەر يە كىكەن . بەو واتايەى كە ئو كەسەى ھەموو ئو شتەنە دە كات بە خزمەتگوزارى ئىمە و ملكەچ و گوئىرايەلىيان دە كات بۇمان، ھەر يە كىكە!

ۋشەى سى ھەم: (لا شريك له).

لە ھەلوئىستى يە كەمى و تەى سى و دوۋەمدادا، بە چەشنىكى پروون و ئاشكرا، ئەم ۋشەيە چەسپىنراۋە . بۇيە خوئىنەرى بەرپۇر پەوانەى لىكدانەوہە كەى ئوئى دە كەين . چونكە

هیچ پروونکردنه ویهه نی یه له سهرووی پروونکردنه وه که ی ئهوی بیست. که واته ئه وه سهروزباده و پیویست به پروونکردنه وه ی تر ناکات.

وشه ی چواره م: (له الملك).

واته: ئاسمانه کان و زهوی و دنیا و ئاخیرهت و هه موو بوونه وهریک، هه ره له فه ر شه وه تا عه رش و له زهوی یه وه بۆ ئه ستیره کان و له گه ردیله وه بۆ هه ساره کان و له ئه زه لیشه وه تا ئه به ده، هه ره هه موویان مولکی ئه ون. که واته پله ی هه ره به رزی مولکداری، که مه زترین پله ی ته وحیدی تیدا ده رده که ویت، ه ی خوای گه وره یه .

له کاتیکی ناسک و به چه ند ده سته واژه یه کی عه ره یی، ختووره یه کی ناسکۆله خرایه دلی منی کۆله واره وه. و الیژه دا وه کو خۆی تۆماری ده که م و، به وینه ی به لگه یه کی مه زن بۆ ئه م پله یه که جار مه زنه ی مولکداری و مه قامه گه وره یه ی ته وحید، ده یخه مه پروو:

(له الملك، لأن ذاك العالم الكبير كهذا العالم الصغير، مصنوعٌ قدرته، مكتوبٌ قدره.. ابداعه لذاک صیره مسجداً، ايجادُه لهذا صیره ساجداً.. انشاؤه لذاک صیر ذاک مُلکاً، ايجادُه لهذا صیره مملو کاً.. صنعته في ذاک تظاهرت کتاباً، صبغته في هذا تظاهرت خطاباً.. قدرته في ذاک تُظهر حشمته، رحمته في هذا تنظّم نعمته.. حشمته في ذاک تشهد: هو الواحد، نعمته في هذا تعلن: هو الاحد.. سکنه في ذاک في الكل والاجزاء، خاتمته في هذا في الجسم والاعضاء).

برگه ی یه که م: "ذاک العالم الكبير... إلخ".

جیهانی مه زن، واته سه رانسهری گه ردوون.. هه ره ها مرؤفیش که جیهانی بچووک و نمونه ی بچوو ککراوه ی گه ردوون و جیهانه، هه ردوو کیان پیکه وه، ئه و به لگانه ی "یه کتایی خوا وه ند" ده رده خه ن که به قه له می قه ده ر و قو دهره ت له سه ر ئاسۆ و ده روونه کاندا نوو سراون.

به لئی، نمونه یه کی بچووکی ئه و سنعه ته ورد و رینکوپینکه ی "گه ردوون" له "مرؤف" دا هه یه. جا هه ره وه که ئه و سنعه ته له و بازنه گه وره یه دا شایه تی له سه ر "تاک ی" ئه و کردگار و سنعه تکاره ده دات، سنعه ته ورده مایکرو سکۆبی یه کانی ناو مرؤفیش ئامازه بۆ ئه و کردگاره سنعه تکاره ده که ن و ده بن به به لگه له سه ر "ته نیایی" یه که ی.. ئنجا هه ره وه که ئه م "مرؤف" ه نوو سراویکی په ره ره دگاریی پر له واتای قوول و پارچه هۆنراوه یه کی "قه ده ری" ی خوا وه نده، "بوونه وه ران" یش به هه مان جوړ پارچه

هۆنراوه‌یه‌کی "قده‌ری" ن که به هه‌مان قه‌لمه و به ییوه‌ریکی گه‌وره‌تر نووسراوه و هۆنراوه‌ته‌وه. جا ئایا ده‌گوئنجی که سینیکی تری جگه له‌خوای تاك و ته‌نیا ده‌ست له‌و سکه و مۆزی ته‌وحیده وه‌ریدات که به‌نیشانه‌جودا که‌روه‌کان له‌پوخساری مۆڤ دراوه و پووی له‌ژماره‌یه‌کی بیئ سنووری گۆزی مۆڤه؟ یان خۆی له‌و مۆزی یه‌کتایی یه‌دا هه‌لقور تینیت که له‌"بوونه‌وه‌ران" دراوه و سه‌رجه‌م به‌دیها‌تووانی ناوی کردووه به‌هاوکار و شان به‌شانی یه‌کتر؟

برگی دووهم: "إبداعه لذاک... إلخ".

کردگاری دانا به‌داهینانیککی ناوازه جیهانی مه‌زنی به‌دی هیئاوه و ئایهت و نیشانه‌کانی گه‌وره‌یی خۆیشی له‌سه‌ر نه‌خشان‌دوووه، به‌چه‌شنیک که گه‌ردوونی خستووته شیوه‌ی "مزگه‌وت" یکی مه‌زنه‌وه و.. ئەم مۆڤه‌شی له‌جوانترین شکل و شیوه‌دا دروست کردووه و ژیری پی به‌خشیوه، به‌چه‌شنیک که وای لئ کردووه "سوژده‌ی" سه‌رسووپمان له‌به‌رده‌م موعجیزاتی سنعهت و ناوازه‌یی توانستی کردگاریا بیات و، ئایه‌ته‌کانی گه‌وره‌یی خۆیشی به‌م مۆڤه‌ خۆیندوووه‌ته‌وه، ته‌نانه‌ت له‌رپی نه‌و به‌ندایه‌تی و ملکه‌چی‌یه‌ی که له‌سروشتی ئەودا دایناوه، کردوویه‌تی به‌"به‌نده‌یه‌کی سوژده‌به‌ر" له‌و "مزگه‌وته‌گه‌وره" یه‌دا! جا ئایا ده‌گوئنجی جگه له‌کردگاری تاك و ته‌نیا که سینیکی تر "په‌رستراوی راسته‌قینه‌ی" به‌نده‌ سوژده‌به‌ره‌کانی ناو ئەم مزگه‌وته‌گه‌وره‌یه‌ی بیٔ؟!

برگی سێهم: "إنشاؤه لذاک... إلخ".

خاوه‌ن مولکی شکۆمه‌ند، جیهانی مه‌زنی، به‌تایه‌ت پووی زه‌ویی، به‌وینه‌ی چه‌ند بازنه‌یه‌کی له‌ژماره‌به‌ده‌ری هاوچه‌ق دروست کردووه. هه‌ریه‌ك له‌و بازنانه‌ش به‌وینه‌ی کیلگه‌یه‌ك وایه که هه‌موو شتانی تیدا ده‌چینریت و پاشان دروینه‌ ده‌کرینه‌وه و داهاته‌کانی به‌ده‌ست ده‌هیترین. به‌م جۆره و به‌هه‌میشه و به‌رده‌وامی مولکه‌که‌ی خۆی ده‌خاته کار و، هه‌لسوکه‌وت له‌کاروباره‌کانیشی دا ده‌کات، به‌پاده‌یه‌ك که گه‌وره‌ترینی ئەو بازنانه‌ی - که بازنه‌ی گه‌ردیله‌کانی گه‌ردوونه - کردووه به‌کیلگه‌یه‌کی فراوان و شتانی تیدا ده‌چینیت و پاشان به‌ده‌ستی توانست و دانستی خۆیشی داهاتی به‌ئه‌ندازه‌ی گه‌ردوونی لئ به‌ده‌ست ده‌هیئت و له‌جیهانی بینراوی شه‌هاده‌وه ده‌یاننیریت بۆ جیهانی په‌نهانی غیب و له‌بازنه‌ی توانسته‌وه به‌ره‌و بازنه‌ی زانست په‌وانه‌یان ده‌کات.

ههروهها خوای گهوره ئەم پرۆی زهوی بهشی - که باز نهیه کی مامناوهندی به - به هه مان جۆر وهك كیلگهیهك لئی کردوو. به چه شینک که هه موو وهرزیک به بهرده وامی چهن دین جیهان و جۆری جیاجیا و جیاوازی تیدا ده چینیّت و پاشان دروینیهان ده کات و، له هه موو وهرزیکدا چهن دین داها تی مهنه وی یان لئی به ده ست ده هیئیّت و، ئەمانهش بۆ جیهانه غهیی و قیامه تی و میسالی و مهنه وی یه کان ده نیریت.

پاشان خوای گهوره چهن دین جار، بگره هه زار جاریش، باز نهیه کی بچوو کی وهك بیستاینکی پرۆی زهوی به توانستی خۆی پر ده کات، پاشان به دانسته که شی خالی و به تالی ده کاته وه. پاشان خوای گهوره له زینده وهرزیک وهك درهخت و مرۆفدا - که باز نهیه کی بچوو کتره - سه د و یهك ئەوه ندهی خۆیان داها ت ده چینیته وه.

به و اتایه ی که ئەو خاوه ن مولکه شکۆمه نده، هه موو شتیکی جۆزی و کوللی و گهوره و بچوو کی به وینه ی "مۆدیل" یکی ئەوتۆ دروست کردوو که سه دان سنعه تی چنراوی خۆی له بهر ده کات، له وانیه ی که به سه دان شیوه ی نهخش و نیگاری نوئی و یهك له دوا ی یهك راز اندوونیه ته وه و نهخشاندوونی. به مهش درهوشانه وه ی ناوه جوانه کانی موعجیزاتی توانستی خۆی دره ده خات. ههروهك هه موو شتیکی ناو مولکی خۆیشی وه کو لاپه ره یهك دروست کردوو که به سه دان شیوه و پرۆ، نووسینه ره وانه کانی خۆی تیدا ده نووسیّت و، به مهش ئایه ته حه کیمه کانی دره ده خات، تا کو به دیها تووه خاوه ن هه ست و شعوره کانی بیاخویننه وه.

پاشان ههروهك خاوه نده ئەم جیهانه مهزنه ی به دی هیناوه و کردوو یه تی به مولکی خۆی، ئەم مرۆفه شی به دی هیناوه و کردوو یه تی به به نده (مملوک) ی خۆی. ئنجا هیندهش ئەندام و کۆئەندام و هه ست و نهستی، به تایبهت: "دهروونی به دخواز و ههوا و ئارهزوو و ههز و پیوستی و ههلهپه و داواکاری" یشی داوه تی که لهو مولکه فراوانه دا بییّت به به ندهیه کی محتاج بۆ هه موو شتانی ناو ئەو مولکه ی خواوه نده. جا ئایا ده گونجی که سیکێ تر ده ست لهو "مولک" ه وهربدات و گهوره ی ئەو "به نده" یهش بییّت جگه لهو خاوه ن مولکه ی که سه رجهمی بوونه وهرانی هه ر له جیهانی گهردیله کانه وه - که جیهانیکی یه کجار فراوانه - تا ده گاته بالی میش، کردوو به مولک و کیلگه ی خۆی و، ئەو مرۆفه بچوو که شی به: "سه ره رشتیکار" و "پشکنیار" و "جووتیار" و "بازرگان" و "ده لال" و "په رستشکار" و "به نده" و "میوانی ئازیزی

خۆشهویست"ی خۆی له ناو ئەو مولکە فراوانەدا داناو و گوفتارە کانیشی ئاراستە کردوو؟

برگەى چوارەم: "صنعتە فى ذاک... إلخ".

سنعتی کردگاری مەزن لە جیهانی گەورەدا هیندە واتای زۆری لەخۆ گرتوووە که ئەو سنعتە لە شیوەی کتیبکی ناوازەدا دەرخەن. ئەمەش هانی ژیری مروفی داووە که ئیلهامی حیکمەتی زانستە راستەقینەکانی لێ وەر بگریت و کتیبخانە کەشی بەو پێیە بنوسیت. جا ئەو کتیبە ناوازە و سەرانسەر دانستە پەویەندی یەکی گەلێ مەحکەم و توندوتۆلی بە "حەقیقەت" هەو هەبە و، بە رادەبەکی ئەوتۆش لە "حەقیقەت" وەر گیراوە و سەرچاوەی گرتوووە که لە شیوەی قورئانی حە کیمی بەرجەستە و بێراودا پیش چاوا خراوە، که ئەویش نوسخەبە که لە "کتیابی موبین".

جا هەر وەك سنعتی خواوەند لە سەرانسەری گەردووندا - لەبەر کەمالتی ریکوینکی بە کەم - شیوەی "کتیبک"ی رەوانی لەخۆ گرت، نەخشونیگاری دانستی ئەو خواوەندەش لە مروفدا دەمی بە گۆلی "گوفتار"یک پشکوت. واتە: هیندە و اتا و ناوەرۆکی ورد و جوان لەو سنعتە ناوازەبەدا هەبە که زمانی نامیزەکانی ئەو مەکینە زیندوووی خستوووە قسە و گوفتار و، ئەو نەخش و جێ دەستە پەروردگاری بەش، که مروفی پێ نەخشێراوە، مروفی خستوووەتە جوانترین شیوە (أحسن تقویم)ی ئەوتو که دەمی بە گۆلی قسە و گوفتار پشکووتوووە، که گۆلیکی زیندوووی مەعنەوی و غەیبی بە لەو سەرە ماددی بە وشک و پەقەدا. بەم شیوەبە، خوای گەورە توانای قسە کردن و گوفتار و دەربڕینی بە "سەر"ی ئەم مروفە بەخشێوە، بە رادەبەکی که کۆتەندامە بەرز و مەعنەوی بەکانی مروف گەلێ پلە زۆر و زەبەندە ی ئەویان دەرخست و شایستەیی ئەویان بۆ رەخساند که گوفتاری پادشای مەزن و ئەزەلیی ئاراستە بکریت، که بەمەش بەرزی و بلندی بەکی تایبەتی بە دەست هینا.

واتە: ئەو جێ دەستە پەروردگاری بەی که لە سروشتی مروفدا بە، گۆلی گوفتاری خواوەندی پشکووتاندوووە.

جا ئایا دە گونجی کە سێکی تری جگە لە خوای گەورە ی تاک و تەنیا خۆی لە سنعتی ئەم بوو نەوەراندە هەلبقورتیبت که هیندە ورده کاری و ریکوینکی یان تێدا بە که دەلێی کتیبکی بەرجەستەن؟ یان ئایا دە گونجی کە سێکی تری غەیری ئەو، دەست لەو

جئ دهسته خوایی یه ی ناو سروشتی مرؤف وهریدات که گه یاندوو یه تیه پله و پایه ی: ناراسته بؤ کردنی گوفتاری خواوه ند؟ نه خیر.. نه خیر.

برگه ی بینجه م: "قدرته فی ذاک... إلخ".

توانستی خوای گه و ره له جیهانی مه زندا: "مه زنیی پهروه ردگار تئی" ده رده خات، به لام میهره بانئی پهروه ردگار له مرؤفدا - که جیهانی بچوو که - نیعمه ته کانی خواوه ند رینکده خات. واته: توانستی کردگار - له پرووی مه زنی و شکۆمه ندی به وه - سه رانسهری ئەم جیهانه ی وه ک کۆشکیکی مه زن به دی هیناوه و، "خۆر" یشی تیدا کردوو به گلۆپییکی تیشک به خش و، مانگ و ئەستیره کانیشی کردوو به چه نده ها چرا و، پرووی زه ویشی له شیوه ی سفره یه کی خواردن و کینگه یه کی جوان و باخیکی په نگیندا به دی هیناوه و، چیا کانیشی کردوو به گه بچینه و میخی راگیر کردنی زه وی و قه لای گه و ره گه و ره.. به م جوړه، هه موو شتیکی - به پیوه رینکی گه و ره - کردوو به پینداویستی و که لوپه لی ئەو کۆشکه مه زنه، ئنجا ههروه ک له پرووی "مه زنی" و "شکۆمه ندی" به وه گه و ره یی "پهروه ردگاری" به که ی خۆی ده رخست، له پرووی "جوانی" به که شیوه هه موو جوړه جیا جیا کانی نیعمه ته که شی به هه موو زینده وهرینک ته نانه ت بچوو کترینشیان به خشی و به رینکویییکی له واندا ریزی کردن و ده ری خستن. به م جوړه، سه رجه می بوونه وهرانی به نیعمه ته کانی خۆی پازاندوو ته وه و به لوتف و که ره میس ئارایشتی داون. ئەم کارهش هانی ئەم زمانه بچوو کانه ی مرؤقی دا - که به باسی جوانیی ئەو میهره بانئی به که وتونه ته گۆ - له به رامبه ر ئەو زمانه گه و ره و مه زنا نه وه رابوو هستن، که له شکۆمه ندیی مه زنیی خواوه ند ده دوین. واته: کاتی قه باره گه و ره کانی وه ک خۆر و عه رش به زمانی "مه زنی" ده لئین: "یا جلیل.. یا کبیر.. یا عظیم" زمانی "میهره بانئی" ش له: میشووله و ماسی و زینده وهره بچوو که کاندا به: "یا جمیل.. یا رحیم.. یا کریم" به رامبه ریان ده وهستن و به مهش چه ند ئاوازیکی پیکه وه گو نجاوی ده ست له ملان له سیمفۆنیای مؤسیقایه کی به کجار گه و ره دا پینکده هئین که پتر شیرینی و له زه تیان بی زیاد ده ییت.

جا ئایا ده گو بچی که سینکی تری جگه له و "شکۆمه نده خواوه ن جوانی" و "جوانه خواوه ن شکۆمه ندی" به - له پرووی دروستکردن و به دیه یئانه وه - ده ست بختانه ناو ئەم جیهانه گه و ره و بچوو کانه وه؟ نه خیر.. نه خیر.

برگه‌ی شه‌شم: "حشمته في ذاك... إلخ".

"مه‌زنبی په‌روه‌ردگاریتی" که به ئاشکرا به سهرتاسهری گهردوونه‌وه دياره، "تاکى" ی‌خوای گه‌وره ده‌چه‌سپینیت و ده‌بیت به به‌لگه له‌سهری.. هه‌روه‌ك ئه‌و نیعمه‌ته په‌روه‌ردگاری‌یه‌ش که به‌پینی یاسایه‌کی ورد، رزق و رۆزی ته‌نانه‌ت به‌زینده‌وه‌ره جوزئی‌یه‌کانیش ده‌دات، ده‌بیت به به‌لگه و "ته‌نیایی" خواوه‌ند ده‌چه‌سپینیت.

هه‌رچی "تاکى" (الوحدة) یه‌ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که: سهرجه‌می ئه‌و بوونه‌وه‌رانه‌مولکی یه‌ك کردگارن و پروویان له‌و کردگار ه‌تاکه‌یه و هه‌موویان به‌دیپه‌نراوی یه‌ك به‌دیپه‌نهرن. هه‌رچی "ته‌نیایی" (الأحدية) یشه‌ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که: زۆربه‌ی ناوه‌کانی "به‌دیپه‌نهری هه‌موو شتیك" له‌هه‌موو شتیكدا ده‌رده‌كه‌ون و ده‌دره‌وشینه‌وه.

بۆ ئه‌مونه: پرووناکیی خۆر، به‌و سیفه‌ته‌ی که ده‌ورانده‌وری هه‌موو پرووی زه‌ویی داوه، ئه‌مونه‌یه‌که "تاکى" پروون ده‌کاته‌وه.. ئاماده‌بوونی پرووناکی و گه‌رمیی خۆر و چه‌وت ره‌نگه‌کانی و سیبه‌رێك له‌سیبه‌ره‌کانی له‌هه‌موو ته‌نۆلکه‌یه‌کی پروون و گشت دۆلۆپه‌ئاویکدا، ئه‌مونه‌یه‌که بۆ پروونکردنه‌وه‌ی "ته‌نیایی". جا هه‌روه‌ك ئه‌مه‌له‌م ئه‌مونه‌یه‌دا وایه، به‌هه‌مان جۆر: ده‌رکه‌وتن و دره‌وشانه‌وه‌ی زۆربه‌ی ناوه‌کانی ئه‌و کردگار له‌هه‌موو شتیكدا، به‌تایبه‌ت له‌هه‌موو زینده‌وه‌ریکدا، به‌تایبه‌تی تر له‌هه‌موو مرفۆئیکدا، ئه‌مونه‌یه‌کی "تاکى" ی‌خواوه‌ند پروون ده‌کاته‌وه..

هه‌روه‌ها ئه‌م برگه‌یه‌ ئاماژه بۆ مه‌زنبی ئه‌و په‌روه‌ردگاریتی‌یه‌ ده‌کات که کاروباری ئه‌م جیهانه‌هه‌لده‌سه‌ورپینیت و، ئه‌و "خۆر" ه‌گه‌وره‌یه‌شی کردووه به‌گه‌لۆپینکی پرووناکی به‌خش و خزمه‌تگوزار بۆ زینده‌وه‌رانی زه‌وی.. هه‌روه‌ك گۆزی زل و زه‌به‌لاحی "زه‌وی" شی‌خستوه‌ته‌شیوه‌ی لانک و خانه و لانه و جیی بازارگانی بۆ زینده‌وه‌ران و.. "ئاگر" یشی له‌هه‌موو شوپینیکدا کردووه به‌کولپه‌نهری خواره‌مه‌نی و هاوری‌یه‌کی ئاماده و گوئ‌رایه‌ل بۆ نه‌بجامدانی کار.. هه‌روه‌ك "هه‌ور" ه‌کانیشی کردووه به‌پالپه‌هری هه‌وا و شیرده‌ری زینده‌وه‌ران و.. "چیا" کانیشی له‌شیوه‌ی گه‌نجینه و عه‌باردا به‌دی هیناوه‌و.. "هه‌وا" یشی کردووه به‌فینک که‌ره‌وه و چه‌وپه‌نهری ده‌روونه‌کان و "ئاو" یشی کردووه به‌مایه‌ی ژیان و چه‌شنی دایک بۆ زینده‌وه‌ره‌نوێکان..

جا ئه‌م په‌روه‌ردگاریتی‌یه‌خوایی‌یه، به‌وپه‌ری پروونی: "تاکى" ی‌خوای گه‌وره ده‌رده‌خات.

به لئی، ئایا جگه لهو به دیهینه ره تا که کئی ههیه که "خۆر" ده کات به ملکه چی سه رنشینانی زهوی؟ کئی به جگه لهو تاك و ته نیایه که "ههوا" ده گریت و له چه ندین کارمه ندیبی مهزن و له سه رانسهری گۆزی زهوی دا ده یخاته کار؟ کئی ههیه جگه لهو تاك و ته نیایه که بتوانیت بۆ کولاندنی خواره مه نیی زینده وه ران "ئاگر" به کار به ییت و وای لئی بکات که شتانی به ههزاران جار له خزی گه و ره تر قووت بدات؟..

بهم جۆره هه رچی شت و هه رچی توخم و هه رچی قه باره ی ناو ئاسمان هه ن، له پرووی ئه و په روهر دگاریتی به به سام و شکۆیه وه، ده بن به به لگه له سه ر خوا وه ندی تاك و شکۆمه ند.

ئنجاهه ره وهك له پرووی شکۆمه ندی و مه زنی به وه: "تاکی" ده رده که ویت، چاکه و نیعمه تیش له پرووی جوانی و میهره بانێ به وه: "ته نیایی" خوا وه ند راده گه یه نن. چونکه هه موو یه کئی له زینده وه ران، به تایبه ت مرۆف، له پرووی ئه و سنعه ته هه مه لایه نه ورده ی تیا یاندا ئه نجام دراوه، هینده ئه ندام و ئامیری هه یه که جۆره له ژماره نه هاتوو ه کانی گشت نیعمه ته کانیان پێ بناسیت و وه ریان بگریت و داوایان بکات، به راده یه که که مرۆف - به وینه ی سه رتاسهری گه ردوون - به هره مه ندی تیا ده ر که وتی ناوه جوانه کانی خوا ی گه و ره بووه. ده لئی مرۆف بووه به تیشکۆیه که "به یه که جار" گشت ناوه جوانه کانی خوا وه ندی له ئاوینه ی ماهیه تی خزی دا ده ر خستوو ه و، به مهش "ته نیایی" خوا وه ندی را گه یان دووه!

برگی حه وته م: "سکته فی ذاک... إلخ".

واته: هه ره وهك کردگاری مه زن سه که یه کی گه و ره و نیشانه یه کی مه زنی له سه ر "جیهانی مه زن" نه خشان دووه، به هه مان جۆر سه که و مۆر و نیشانه ی "یه کتایی" له سه ر هه موو به شیکێ گه ردوون و گشت جۆریک له جۆره کانی شی داوه.. هه ره وهك مۆری "یه کتایی" له پرووی مرۆف و جهسته شی داوه، که جیهانی بچوو که، هه مان مۆری له هه موو ئه ندامه کانی شی داوه.

به لئی، ئه و خوا وه ن توانسته شکۆمه نده: نیشانه یه کی پرووی "ته وحید" ی له سه ر هه موو شتیکی کوللی و جوزئی داناوه، ئه وه تا ئه ستیره کان و گه ردیله کانی له سه ر ئه مه گر تووه به شایه ت و.. مۆری "یه کتایی" شی له هه موو شتیك داوه، تا کو بییت به به لگه له سه ری.

جاله بهر ئه وهى ئهم حه قهقهه مه زنه له وهى: بيست و دووهم و، وهى سى و دووهم و، مه كتووبى سى و سى همداه به جۆرىكى گومان پر چه سى تراوه، ئه واليرهدا كۆتايى به باسه كه دههين و خوئنه رى به ريز ره وانهى ئه شوئانه ده كهين.

وشه ي پىنجهم: (له الحمد).

واته: هه رچى "كه مالات" له سه ره جمى بوونه وه راندا هه ن و هۆى مه دح و سه نا و ستايشن، هه ره موويان تايه تن ته نها به خواى گه وه وه. له بهر ئه مه، حه مد و سه نايش هه ره ته نها بۆ ئه وه. كه واته هه رچى مه دح و سه نا كراوه و ده كرئت له ئه ز له وه تا ئه به د له هه ره شتىكه وه بۆ هه ره شتىك، تايه ته ته نها به و خوا وه نده وه. چونكه هه رچى كه مال و جوانى هه ن كه هۆى مه دح و سه نان و هه ره شتىك كه مايه ي مه دح و ستايشه، ته نها هى خوايه و تايه ته به خۆيه وه.

به لئى، وهك له ئاماژه كانى قورئانه وه، سه رده كه وئت، هه رچى: به ندايه تى و ته سبيح و سوژده و دوعا و حه مد و سه ناي سه رانه رى بوونه وه ران هه يه، هه ره هه موويان به به رده وامى بۆ ئه و حوزوره موقه دده سه به رز ده بنه وه.

وا ئاماژه بۆ به لگه يه كى مه زن ده كهين كه ئهم راستى به ته و حيدى به ده چه سپى نئت: كاتى كه سه رى ئهم جيهانه ده كهين، وهك بىستانىكى هينده مه زن دئته به ر چاومان كه بنمى چه كه ي به ئه ستره كان نه خشايت و زه وى به كه شى به چه ندين بوونه وه رى جوان و ره نگين رازايت هه وه. هه ره يه كه له م قه باره به زز و نوورانى و رىكوپى كانه و يه كه به يه كى ئهم بوونه وه ره رازاوه پر له حى كه مه تانه ي "زه وى" ش له م بىستانه مه زنه دا، به زمانى تايه تى خۆيان، چ يه كه به يه كه و چ هه مووشيان پى كه وه، ده لئى:

(ئىمه موعجيزه ي توانستى به توانايه كى شكۆمه ندين و، شايه تى له سه ره كتايى به ديه ينه رىكى دانا و كردگارنىكى توانا ده دهين).

هه ره له م باخ و بىستانه ي جيهاندا كه سه رى زه وى ده كهين، ده بينين وهك باخچه يه كه وايه كه سه دان هه زار چه شن رووه كى ره نگا و ره نگ و شكۆ و شيوه ي جوان و سه دان هه زار زينده وه رانى جۆراو جۆرى تيدا بلاو كراوه ته وه. جا هه موو ئه و رووه كه ره نگين و زينده وه ره رازاوانه ي ناو باخچه ي زه وى، له رپى شكۆ و شيوه رىكوپى نىك و هه لسه نگا وه كانپانه وه، رايده گه يه نن كه:

(ئىمه موعجيزات و كارى ده راساى كردگارنىكى تاك و دانايى و، به لگه و شايه تى له سه ره يه كتايى به كه ي).

به دیی هیناوه؟ یان تایا ده گونجی ده ست له م مرؤفه هه لښگریت و به دهستی "هۆ کار" و "رینکهوت" ه کانی بسپیریت و، به م کارهش حیکمه ته روون و ئاشکرا که ی خۆی هه لښگریت هوه و بیکات به کاری بی هورده و گالته جار ی؟ نه خیر.. نه خیر.

تایا ده چیته عه قله وه ئه و دانا و زانایه ی که چاودیری "دره خت" ده کات و به وردی کار و باره کانی بۆ ده سازینیت و به و په ری دانایش پی ده گه یه نیت، "به رو بوومه کان" ی ئه و دره خته، که ئامانج و سوودی دره خته که ن، پشت گوی بخت و بایه خیان پی نه دات تا به م لا و به و لادا هه لښورن و له دهستی گالته جار ی و بی هورده یی و که سانی دزدا ده ستا و ده ستیان پی بکریت و له ناو بچن؟! بی گومان ئه م چه شنه گوی پی نه دانه کاریکی مه حاله، چونکه وه ئاشکرایه ئامانجی بایه خدان به دره خت ته نا به رو بوومه کانیه تی.

خۆ کاملتین به رو بوومه کانی دره ختی ئه م جیهانه و، ئه نجامی خاوه ن هه ست و شعور و، ئامانجی بایه خ پیدانی: ته نها هه ر ئه م مرؤفه یه. جا تایا ده گونجی کرد گاری دانای ئه م جیهانه، همد و په رستش و شو کرانه و خۆشه ویستی ئه م مرؤفه، که به ری به رو بوومه خاوه ن هه ست و شعوره کانه، به که سیکی تری غهیری خۆی بدات و به م جو ره ش دانسته روون و دره خشانه که ی به زایه بدات و دایه زینیته پله ی عه ده م؟ یان ترانسته ره ها که ی هه لښگریت هوه و بیکات به "دهسته و سانی"؟ یان زانسته گشتگیره که ی بگوریت به نه زانی؟ نه خیر.. هه زار هه زار جار نه خیر.

تایا ده گونجی شو کرانه و په رستشی پیشکه شکرای ئه و خاوه ن هه ست و شعورانه ی که خولگه ی ئامانجه خوایی به کان له بنیاتانی کۆشکی گهردووندا به تایهت هی مرؤف که باشترینیانه، له به رامبه ر ئه و نیعمه تانه ی ده ستیان که وتوه، به که سیکی تری جگه له بنیاتنه ری کۆشکی گهردوون بگات؟ یان ئه و کرد گاره شکۆمه نده بوار بدات شوکر و په رستشه کان - که ئامانجی هه موو ئامانجه کان - به که سیکی تری غهیری خۆی پیشکه ش بکریت؟

تایا ده گونجی ئه و که سه ی که به جو ره کانی نیعمه ته له ژماره نه ها تووه کانی، خۆی لای خاوه ن هه ستان خۆشه ویست ده کات و، به موعجیزاتی بی سنووری سنعه ته کانیشی خۆی به وان ده ناسینیت.. پاشان بایه خ به شوکر و په رستش و همد و خۆشه ویستی و ناسین و په زامه ندیی ئه وان نه دات و وازیان لی بهینیت بۆ "سروشت" و "هۆ کاره کان"؟ به م کارهش رووه و ئینکاری کردنی "دانسته ره ها" که ی پالیان پیوه بنیت و، له شان و

شكۆى "دهستهلآتى پهروهرد گارٲى" يه كهى دابگرٲى و بيهٲىته خواروه بۆ پلهى عهدهم؟ نهخير.. سهد هزار جار نهخير.

ئايدا دهگونجى كه سىڭ كه له بهرپا كردنى بههار و دروست كردنى سهرجهمى بهروبوومه كان و بهديهٲنانى "سيو" دا - كه له هه موو شوٲىكى زهوى دا نيشانه كانيان هه يه كيٲكه - دهستوسان بيٲ، له همد و ستايشى بهنده كاندا بيٲ به هاوبه شى ئه و سوپاسكراوه په هايه و بچٲ سىوٲڭ دروست بكات و وهك نيعمهٲىڭ پٲشكه شى يه كيٲكى بكات و شوكر و سوپاسى ئهوى بيٲ بهدهست بهٲىٲ؟ نهخير.. نهخير. چونكه ئه و كه سهى كه تنهها يهك دانه سيو بهدى دهٲىٲ هه ر ئه وه كه بهديهٲنهرى هه موو بهرىكى سيوه له سهرانسهرى دنيا دا. ئه وه تا سكه و نيشانه و مؤرى هه موويان هه ر يه كيٲكه. پاشان ئه و كه سهى كه سيوى له سهرتاسهرى جيهاندا بهدى هٲناوه، هه ر ئه و دهغل و دان و بهروبوومه كانيشى بهدى هٲناوه كه خولگه ي رزق و رۆزين. به و اتايه ي كه ئه و كه سهى بچوو كترين نيعمه تى جوزئى به بچوو كترين زينده وهرى جوزئى ده به خشٲ، هه ر ئه و بهديهٲنهره رۆزیده و شكۆمهنده ي جيهانه. كه واته همد و شوكر تنهها تايه تن به و بهديهٲنهره و، حقيقه تى جيهانيش هه ميشه به زمانى حه ق ده لٲت:

"له الحمد من كلّ أحد من الأزل إلى الأبد".

وشه ي شه شه م: (يُحْيِي).

واته: تنهها هه ر ئه وه كه "زيان" ده به خشٲ، كه واته هه ر ئه ويشه كه بهديهٲنهرى هه موو شٲكه. چونكه "زيان" گيان و پرووناكى و هه وين و نهجم و پوخته ي گهردوونه. كه واته ئه و كه سهى "زيان" ي به خشيوه هه ر ئه ويش بهديهٲنهرى سهرجهمى گهردوونه .. هه ر ئه ويش زيانه خش و .. زيندووى راگير كه رى گهردوونه.

وا به م جوهرى خواروه ئامازه بۆ بهلگه يه كى مه زنى ئه م پله يه ي ته و حيد ده كه ين:

له سهرتاسهرى زهوى دا چه ندين خيوه ت ده بينين كه سوپاي زۆر و زه بهنده ي زينده وهران هه لٲيانداوه و، ده شبينين كه سوپايه كى نوٲى نيوان سوپاله ژماره نه هاتوه كانى خواوه ندى زيندووى راگير كه رى گهردوون (الحي القيوم) هه موو بههارٲڭ له جيهانى غه بيه وه ديٲ و چهك و كه ره سه سهر بازى يه كانى وه ره ده گرٲت.

له م كاته دا كه ئيمه سهرنج له م سوپا گه وريه ده ده ين، ده بينين تا قمى پروه كه كان، كه دوو سهد هزار جوهر زياتر ده بن و، نه ته وه ي زينده وهرانيش كه له سهد هزار جوهرى جياجيا تٲبه ر ده بن، هه موو جوهر و نه ته وه و تا قم و ده سه يه كيان: پۆشاكى تايه تى خوٲيان

ده پۆشن و، رۆزى جياوازيان ههيه و، مه شق و راهينانى تايه تى ده كرین و، ههريه كه شيان به چه شنيكى تايه تى مؤله ت وهرده گرن و چهك و تهقه مه نى گونجاوى خويانيان دراوه تى و، ماوهى خزمه تى سه ربازيشيان ده ستيشان كراوه .. به لام له گه ل هه موو ئه م جياوازي و له يه كه نه چوونه شدا، پشه وايه كى به كجار مهن به: توانست و دانستى ره ها و زانست و ويستى بن سنوور و ميهره بانى فراوان و گه نجينه و عه مبارى له بن نه هاتوى خۆى، پيداويستى هه موويان دابين ده كات و ته نانه ت يه كه دانه سه ربازيش له ياد ناكات، به لكو هه موو يه كيك له و تاقم و نه ته وانه ي كه له سى سه د هه زار تيپه ده بن، رزق و رۆزى جياواز و جل و بهرگى جۆراو جۆر و چه كى له يه كه نه چوويان له كاتى پيوستدا بۆ ره وانه ده كریت و مه شق و راهينانى جۆراو جۆر ده كرین و له چه ند كاتيكي جياجيدا ده ستيان له كاره كانيان پين هه لده گيریت. ئه مانه ش هه موويان به وپه رى رينكوپيكي و ته رازووى ته واهه تى و له كاتى گونجاودا ئه نجام ده درين و، گشت چاوينكى بينه ر و دليكي خاوه ن بينايى به "عين اليقين" ده يانينيت. ههروه كه له و ته يه كى تر دا چه سپاندوو مانه.

جا ئايا ده گونجى كه سيك هه بيت خۆى له م ناوه نده دا هه لبقورتينيت و به شنيكى له م ژياندن و به رپوه بردن و پهروه ده كردنه دا بيت جگه له و كه سه ي كه خاوه نى زانستىكي ئه و توپه ده و رانده و رى هه موو پيداويستى و تايه ته ندى يه كانى ئه و سوپايه ي داوه و، خاوه نى توانستىكي ره هاى وه هايشه كه كاروباره كانى ئه و سوپايه و سه رجه م پيداويستى يه كانى به رپوه ده بات؟ ئايا كه س هه يه غه يرى ئه و؟ نه خير. هه زار هه زار جار نه خير ..

چونكه ئاشكرايه كه ئه گه ر تيپيكي سه ربازى ته نها ده نه ته وه ي جۆراو جۆرى تيدا بيت، ئه و پر چهك كردنى هه ر يه كه له و سه ربازانه به پيداويستى و تهقه مه نى جياواز، ده هينده ي پر چهك كردنى سه رجه مى تيپه كه، به هه مان جۆرى تهقه مه نى، كارىكي سه خت و دژوار ده بيت. بۆيه مروفي ده سه وسان و كو له وار، په نا ده باته بهر ئه وه ي كه يه كه جۆر پۆشاك و تهقه مه نى يان بۆ دابين بكات. كه چى خواوه ندى "زيندووى راگير كه رى گه ر دوون" ئه م سوپا مهن نه ي، كه تاقم و نه ته وه كانيان له سى سه د هه زار تيپه ده كه ن، به پيداويستى جياجيا و به وپه رى ئاسانى و بى ماندوو بوون و به رينكوپيكي يه كى ته واهه تى و به وپه رى دانايى پر چهك و پۆشرا و تير و پر ده كات، به راده يه كه كه يه كه به يه كى كه سانى ئه و سوپايه والى ده كات به زمانى حال بليت: "هو الذي يجيى!"

تهنانت والهو كوماله مهنه ده كات كه له مزگهوتی گه وره ی گهردووندا ئه مه ئایه ته بچویننهوه:

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ (البقرة: ۲۵۵).

وشه ی چهوته م: (وئیمیت).

واته: ههروهك ژيانی بهخششی، مردنیش ده بهخشیت. كهواته هه ره ئه وه ژيان وه ره ده گریته وه و مردن ده بهخشیت.

به ئی، مردن: پروو خاندن و كوژانه وه نی به تا بدریته پال "هؤكاره كان" و بخریته ئه ستۆی "سروش ت" هه! بهلكو مردن هه چه ند له رواله تدا به: هه له وه شان وه و كوژانه وه ده ره ده كه ویت، به لام له راستی دا سه ره تا و پئشه كیی ژیانیککی نه برا وه و هه می شه یی مرؤفه و ناوینكه له و زیانه نرا وه. به وینه ی "تۆو" كه له ژیر خا كدا ده پوو كیته وه و به رواله ت ده مریت، كه چی له راستی دا ژيانی "جوزئی" ی تۆوی به جی هیشته وه و به ره و ژيانی "كوللی" ی گو له گه م رۆشته وه.

كهواته ئه و خا وه ن توانسته ره هابه ی كه ژيان ده بهخشیت و به رپۆه ی ده بات، بی هیه چ گومانیک، هه ره ئه وه كه مردنیش به دی ده هیئت.

له په بجه ره ی بیست و چواره می مه كتووبی سی و سی هه مدا پروو غمان كرد وه ته وه كه:

ئهم بوونه وه ر و به دیهاتو وانه - به پئی وستی خوای گه وره - وهك لافاو به خو ر دین و ده رۆن و.. به فرمانی په روه رد گاریش شیوه یه کی گه رۆکیان له خو گرتوه و، به ئیزن و پوخسه تی خوا وه ند، به هه می شه و به ره ده وامی خو ر ده بنه وه و ده رۆینه نا و پروو باری "زه مان" هه و، له جیهانی په نهانی "غه یب" هه ره وانه ده کرین و، له جیهانی بیسراوی "شه هاده" دا "بوون" ی رواله تی یان له بهر ده کریت. پاشان به ریکوینکی داده به زنه نا و جیهانی غه یبه وه.. به م جو ره و هه می شه، به فرمانی خوا وه ند، له "داهاتوو" هه وه دین و، به سه ر کاتی "ئیس ت" دا تی ده په رن و پشوویه کی تیدا ده ده ن و، ئنجا رۆ ده بنه نا و "رابوردوو"!

جا خوربوونهوهى ئەم بەديهاتووانە لە بازنەى چاکە و ميههه بانى دا، بە شيوازيك ئەنجام دەدریت كە لەوپهري دانايى دايە و .. تپههريوونيشيان بەناو بازنەى دانست و ريكوپيكي دا، بەوپهري زانايى بهري ده كریت و .. گوزهر كردنيشيان بەناو بازنەى شەفهقت و تەرازوودا، بە ميههه بانى يە كى فراوان جي به جي ده يیت .

بەم جۆرە، ئەم بەديهاتووانە لە سەرەتاوە تا كۆتايى دەروون و، سنگ و بەرۆكيان بە مه داليای چەندەها دانايى و بەرزەوهندى و نامانجى مەزن دەرازيترتەوه .

بەو واتايەى كە توانايە كى شكۆمەند و دانايە كى خاوەن كەمال هەيه كە هەميشە بە توانستى خۆى ژيان دەبەخشیت و، دەستە و تاقمە كانى بوونەوهران و جوزئيياتى هەموو دەستە و تاقميك و، ئەو جيهانانەش كە لەو دەستە و تاقمانە پيكدین، دەخاتە سەر كار و، پاشان بەپيى دانستە كەشى لەسەر كار لايان دەبات و مردنيان پيى دەردەخات و بۆ جيهانى غەيبان دەنيرت . واتە لە جيهانى "توانست" هەو دەيانگويترتەوه بۆ جيهانى "زانست" .

جا ئەو كەسەى كە نەتوانت سەرانسەرى گەردوون بەرپۆههيات و .. حوكم و فرمانى لە هەموو كات و زەمانە كاندا جي به جي نە كریت و .. توانستيشى ئەوهەندە بر نەكات كە وەك "ژيان و مردن" بە يەك دانە دەبەخشیت، بە سەرجمەى جيهانە كانيشى بەبخشیت و .. نەتوانت بە وینەى يەك دانە گول، ژيان بە بهاريش بدات و لەسەر رووى زەوى دا دايينت و پاشان بە "مردن" ليى بكاتەوه .. ئەو كەسەى كە توانای ئەم كارانەى نەيیت، هەرگيزا و هەرگيز تواناشى بەسەر مردن و ژياندا ناشكيت!

واتە: مردنى هەر زیندەوهرێك - با زۆر جوزئيش يیت - دەبي، وەك ژيانە كەى، بە ياسای پهروهردگارێكى شكۆمەند بهري بكریت، كە سەرجمەى راستى يە كانى ژيان و جۆره كانى مردنى لە دەستدایە و، دەبي بە ئيزن و هيز و زانستى خۆى بە رييان بخت .
وشەى ههشتم: (وهو حي لا يموت).

واتە ژيانى ئەو: بەرەوام و ئەزەلى و ئەبەدىيە، هەرگيز مردن و فەنا و تياچوون و نەمانى نايەتە ري . چونكە ژيانى ئەو زاتى يە و دوو چارى نەمان نايیت .

بەلێ، "ئەزەلى" - بئى گومان - "ئەبەدى" يشە و .. "قەديم"، بە هەمان جۆر، "باقى" يشە و .. ئەو كەسەى "واجب الوجود" - بئى گومان - "سەرمدى" يشە .

بەلێ، "ژيان" يك بوونى "واجب الوجود" ناو نيشانى يیت .. هەرگيز فەنا و نەمانى تووش نايیت ..

"ژيان" نيك كه به دره و شانوهی ئەو: سەرجهمی جۆره كانی ژيان سەر ههلبدهن و، گشت حهقیقه ته جینگیر و چه سپاوه كانی بوونه وهر انیش پالیان پیوه داییت، ته نانهت راگیر بوونیان هه ر تنها بهو بیته .. هه ر گیز دوو چاری فهنا و تیاچوون ناییت. بهلئی، "ژيان" نيك كه بریسكانه وهیه كی تنها یهك دره و شانوهی ئەو: یه كبوون نيك بهو شته زۆر و زه به ندانه بیه خشیته كه گرفتاری فهنا و نه مان ده بن و له م پرئی یه وه مانه و هیان یی بیه خشیته و له په رته وازه یی رز گاریان بكات و "بوون" یان پیا ریزیته و بیانكات به مایه ی تیا ده ر كه وتی جۆر نيك له جۆره كانی "مانه وه"، (واته: "یه كبوون" نيك به زۆری بیه خشیته و له م پرئی یه وه بیه یلته وه، به چه شنیک كه ئە گه ر ئە م یه كبوونه ی له سه ر هه لبگیریته، ئە و شتان په رته وازه بین و تیا بچن) .. یی گومان تیاچوون و نه مان هه ر گیز توخنی ئە م ژيانه و اجبه ناكه ون كه ئە م هه موو بریسكانه وهیه ی "ژيان" یه كیكن له دره و شانوه كانی!

شایه تی گومان پر له سه ر ئە م راستی یه: نه مان و تیاچوونی ئە م بوونه وهر انه یه. واته هه ر وهك ئە م بوونه وهر انه له پرئی جۆره كانی "بوون" ی خۆیان و چه شنه كانی ژيانیان، به لگه و شایه تن له سه ر "ژيان" ی ئە و خوا وه نده زیندووه ی كه هه ر گیز نامریت و، له سه ر "پیوستی بوون" ی ئە و ژيانه ی^(۱) .. جۆره كانی مردنیان و چه شنه كانی نه مانیشیان - به هه مان جۆر - ده بن به شایه ت و به لگه له سه ر "مانه وه" و "هه میشه یی" ی ئە و ژيانه! چونكه دوای نه مانی بوونه وهر ان یه كسه ر هاووینه كانیان به دوایاندا دین و وهك ئە و ان ژيان به ده ست ده هینن و ده چنه جینگایان. كه ئە مهش به لگه یه له سه ر ئە وه ی: خوا وه ن ژيانکی هه میشه یی و به رده وام هه یه و، هه ر ئە ویشه كه به رده وام دره و شانوه ی "ژيان" نوئی ده كاته وه. چونكه هه ر وهك بلتی و كه فی ئاوه كانی سه ر رووباره كان له به رامبه ر خۆروه ده بریسكینه وه، به م جۆره ده سه ته به ده سه ته و تا قم له دوای تا قم دین و ده بریسكینه وه و پاشان ده كوژینه وه و ده رۆن به پرئی خۆیان وه .. به لئی، هه ر وهك ئە م

(۱) كانی كه حه زه رته ی ئیراهیم - دروودی له سه ر بیته - له ده می گفتو گو كهی له گه ل نه مروودا له به لگه ی "مران دن و ژيان دن" وه گواسته وه بۆ "هه له هاتی خۆر له لایه ن خوا وه نده له خۆر هه لاته وه" و ده ر خستی كۆله واری نه مروودیش له وه دا كه بتوانیته له خۆر ئارا وه هه لئیه یته، له راستی دا ئە م گواسته وه یه به رز بوونه وه و گواسته وه یه له مران دن و ژيان دنیکی جوزئی یه وه بۆ مران دن و ژيان دنیکی كولی. واته گواسته وه یه كه بۆ فراوانترین و دره خشانترین بازنه كانی ئە و به لگه یه، به و چه شنه نی یه كه هه ندی له ته فسیر نووسان و توویانه: واز هینانه له به لگه ی په نهان و سه ر كه وته به ره به لگه یه كی ئاشكرا و روون. (دانه ر)

به دواى يه كدا هاتنى برىسكانه وه و كوژانه وه به لگه يه له سهر بوونى خوړيكى بهرز و بهر دهوام.. به ههمان جوړ، ئالوگورپى "ژيان" و "مردن" و به دواى يه كدا هاتيان له م بوونه وه ره گهړوكانه شدا، شايبه ته له سهر "مانه وه" و "به رده وامى" ي خوا وه نديكى زيندووى هه ميشه يى.

به لئى، ئهو بوونه وه رانه ئاوينه ن، به لام ههروهك "تاريكى" ده بيت به ئاوينه يهك بو "پروناكى" به چه شنيك كه تا ئهو تاريكى يه چر و پرتريت، پتر دره خشانيى پروناكى يه كه زياد ده كات، بوونه وه رانيش، له پرووى "پيچه وانهيى" و "دزايه تي" يه وه و له چهند پروويه كى گه لئى زوره وه، ئهر كى ئاوينه راده پهرين..

بو نمونه: بوونه وه ران له و پرووه وه كه به "دهسته وسانى" يان، "توانست" ي خواى گه وه ره دره خه ن و.. به "هه ژارى" يشيان، ده وله مندى يه كه ي ئاشكرا ده كه ن و، به م كاره ئهر كى ئاوينه ده بينن. به ههمان جوړ، "فنا" و "نهمان" يشيان ده بيت به به لگه له سهر "مانه وه" ي خواى گه وه!

به لئى، ئهو پوژاكى برسيتى و بهر گى هه ژارى يه ي كه زهوى و دره خته كانى له وه رزى زستاندا ده پيوشن.. پاشان گورپينى ئهو بهرگ و پوژاكانه به پوژاكه ره نگينه سه رتاپا سهروه ت و سامانه كه ي وه رزى به هار، به لگه يه له سهر: به تانايه كى خواهن توانستى په ها و به دهسته لائيكى خواهن ده وله مندى ي په ها و له سهر ئه وه ش كه: بوونه وه ران ئاوينه يه كى ساف و خاوين بۆ ده ر خستنى توانست و ميهره بانى يه كه ي ئهو. به لئى، ده لئى سه رجه مى بوونه وه ران، به زمانى حال، له ده ر گانه ي په روه رد گارى خو ياندا به موناجاته كه ي حه زره تي "وه يسى قهره تي" ^(۱) ده لائينه وه و ده لئى: ئهى خواى ئيمه!

تۆ په روه رد گارمايت و ئيمه ش به نده ي كۆله وارى تۆين كه ته نانه ت له په روه ره كردنى خو يشماندا ده سته وسانين و، هه ر تۆى كه په روه ره دهمان ده كه يت. هه روه ها تۆ به ديپه نهرت، چونكه ئيمه به ديپه اتوو و دروستكراوى تۆين.

(۱) يه كينكه له گه وه مردانى تابيعين و خه لكى يه مهنه. له سه رده مى پيغه مبه ردا ﷺ زياوه و موسلمان بووه، به لام له بهر خزمه ت كردنى دا يكه پره كه ي نه يتوانيوه له مدينه سه ردانى بكات و به خزمه تي بگات. له سه رده مى حه زره تي عومردا - خوا لئى رازى بيت - هاتوو بۆ مدينه و پاشان له كووفه نيسته جنى بووه. له جه ننگى "صيفين" له گه ل حه زره تي عمل دا بووه - خوا لئى رازى بيت - پنى ده چنى كه هه ر له و جه نكه و له سالى ۳۷ كۆچى دا شه هيد بوويت. بروانه: "اسد الغابة ۱/۱۷۹ حلية الأولياء ۲/۷۹ الأعلام ۲/۳۲". (وه رگنبر)

ھەروەھا تۆرۈزىدەرىت، چونكى ئىمە موحتاجى رۈزىين و دەستىشمان پىنى ناگات و، ھەر تەنھا تۆ بەدىمان دەھىنىت و رۈزىشمان پى دەبەخشىت. ھەروەھا تەنھا تۆ مولكدار و خاوەنى ئىمەيت، چونكى ئىمە مولك و بەندە و خاوەندارىن، غەيرى خۇمان دەستكارىي كاروبارمان دەكات. كەواتە تۆ خاوەنى ئىمەيت.

ھەروەھا تەنھا تۆ مەزنى خاوەن عىززەتەيت. چونكى ئىمە زەلىلەين و پۇشاكى زەلىلەيمان پۇشيوە، كەچى درەوشانەوہى سەربەرزىمان پىوہ ديارە، كەواتە ئىمە ئاوينەى عىززەتى تۆين.

ھەروەھا تەنھا تۆ خاوەنى دەولەمەندىي رەھايت، چونكى ئىمە ھەژارىن، كەچى دەولەمەندى و سامانىك دە گاتە دەستى ھەژارىمان كە لە تواناى خۇماندا نىيە. كەواتە ھەر تۆى دەولەمەند و ھەر تۆشى بەخشندە.

ھەروەھا تەنھا تۆ "خاوەن ژيانى باقى"يت، چونكى ئىمە دەمرىن، كەچى درەوشانەوہى ژيانىكى بەردەوام و ھەمىشەيى لە مردن و ژيانماندا دەبىين.

ھەروەھا تەنھا تۆى "باقى". چونكى ئىمە "فانى"ين و، بەقا و مانەوہى تۆ لە فنا و نەمانى خۇماندا دەبىين.

ھەر تەنھا تۆش گوىيىستى پارانەوہە كانمانىت و داواكارىيە كانىشمان پى دەبەخشىت، چونكى ئىمە و سەرجەمى بوونەوہە رانىش، بە زمانى گوفتار و حال، ھاوار دەكەين و لىت دەلايىنەوہە و ھانات بۆ دەھىنن، تۆيش داواكارىيە كانمان دەھىننەدى و ھەز و ئاواتە كانمان جى بەجى دەكەيت و ئامانجە كانىشمان پى دەبەخشىت. ئەى خواى گەورەم!

بەم جۆرە، سەرجەمى بوونەوہە رانى ھەمەكى و ھەندەكى - بە وىنەى وەيسى قەرەنى - موناجاتىكى مەعنەوى لە گەل پەروەردگارى خۇياندا دەكەن و، ھەر يەكەشيان ئەركى ئاوينە دەبىين و، ھەموو بوونەوہە رىكىش بە: كۆلەوارى و ھەژارى و تەقسىر و ناتەواوىيەكانى، توانست و كەمالىي خاوەند پادە گەپەنەيت.

وشەى نۆھەم: (بىدە الخىر).

واتە: ھەموو خىيىك بە دەستى ئەوہ.. ھەرچى چاكەيە لە تۆمارى ئەودايە.. سەرجەمى نىعمەتەكان لە گەنجىنەى ئەودان. كەواتە ھەر كەسىك داواى خىر دەكات با لەوى داوا بكات و.. ھەر كەسىش ھەزى لە چاكەيە با لەو بلالئەوہ.

وا بۆ ئەو ھى حەقىقەتى ئەم و شەيە بە پرونى دەربخەين، دەچين لە نيوان بەلگە لەژمارە بەدەرە كانى زانستى خواى گەورەدا، ئاماژە بۆ نيشانە و برىسكانەوہ كانى تەنھا بەلگەيە كى فراوان دە كەين و، دەليين:

ئەم كەردگارە مەزنەى كە بە كەردارە ئاشكرا كانى خۆى، شان لەم گەردوونەدا بەدى دەھيئەت و دەستكارىيان دە كات، خواھەنى "زانست" يەكە كە دەوران دەورى ھەموو شتەيكى داوہ. ئەم زانستەش تايبەت و پيويستى زاتى مەزنەتى و مەحالە لىي جيا بىتەوہ. چونكە ھەر وەك تەسەوورى بوونى زاتى خۆر بە بى پروناكى ناكريت، ئەم كەردگارە مەزنەش - والله المثل الأعلى - كە ئەم بوونەوہ رانەى بە رىكويىكى يە كى رەنگين بەدى ھىناوہ، ھەر گىز ناگونجى زانستە كەى لىي جيا بىتەوہ. جا ئەم زانستە ھەمەلايەنگىرە ھەر وەك بۆ زاتى مەزنى كەردگار پيويستە، بە ھەمان جۆر بۆ ھەموو شتەيكيش - لەو پرووہو كە زانستى خوا پەيوەندىيان پيوہ دە كات - پيويستە. واتە: ھىچ شتەيك بە ھىچ جۆرى ناتوانيت خۆى لەم زانستە بشاريتەوہ! چونكە ھەر وەك شتانى سەر پرووى زەوى كە بى پەردە پروويان لە خۆرە، ناتوانن خۆر نەيىن.. بە ھەمان جۆر، بگرە بە ھەزاران جار زياتریش، كارىكى مەحالە كە شتان خۆيان لە نوورى "زانست" ى ئەم زانا شكۆمەندە بشارنەوہ. ئەمەش لەبەر بوونى "حوزوور". واتە: ھەر چى شت ھەيە لە ناوئەندى بازەنى بىننى خواى گەورەدايە و بەرامبەريەتى و زانستە كەشى بە ناخى ھەموو شتەيكدا پۆچوہ.

لە كاتەيكدا كە نوورى تيشكى ئەم خۆرە بى گيانە و، پرووناكى ئەم مەرؤفە دەستەوسانە و، "تيشكى سىنى" كە خواھەنى ھەست و شعور نىيە و، تيشكە كانى ترى ھاوچەشنيان كە "پەيدا بوو (حادث) و لاوہ كى و ناتەواو"، كاتى ئەمانە شتانى بەرامبەريان بىينن و بپۆنە ناويانەوہ، دەبى نوورى زانستى ئەزەلى و واجب و زاتى و ھەمەلايەنگىرى خواھەند چۆن يىت؟ كەواتە دەبى ھىچ شتەيك خۆى لى نەشاريتەوہ و لە دەرەوہى ئەم زانستەدا نەيىت.

ھىندە نيشانەى زۆر و زەبەندە و لەژمارە بەدەر ھەن لەم گەردوونەدا كە ھەر ھەموويان ئاماژە بۆ ئەم راستىيە دە كەن. وا ئەمانەى خواوہويان لى دەھيئەت: ھەر چى "دانايى" بەم بوونەوہ رانەوہ دەبىزىن، ھەر ھەموويان ئاماژە بۆ ئەم زانستە گشتگىر (محيط)ە دە كەن، چونكە كارى دانايانە تەنھا بە "زانست" دە كريت.

هروهه بايه خ پيدان و پازاندنه وهى بوونه وهرائيش ئاماژه بۆ ئه و زانسته گشتگيره ده كه ن. چونكه ئه و كه سهى كه به "ناسك و نيانى" و "چاوديرى" كار بكات، ده بى "زانا" يش بىت و به "زانست" كار بكات..

هروهه ها هموو يه كيئك له و بوونه وهره رىكوپىنكانهى كه به ترازوويه كى ورد كيشانه كراون و.. گشت شيوه و روخساره ده ستيشان كراوه كانشيان، ئاماژه بۆ ئه و زانسته گشتگيره ده كه ن. چونكه كارى رىكوپىنك به "زانست" ئه نجام ده درىت..

هروهه ها سه رجه مى چاوديرى و پازاندنه وه كان، ئاماژه بۆ ئه و زانسته ده كه ن. چونكه ئه و كه سهى كه به كيشانه و پىوانه و ده ستيشان كردن و ورده كارى دروستكراوه كانى خۆى به دى به ينىت، بى گومان بۆ هموو كارى كه ده يكات پال به "زانست" يكي به هيزه وه ده دات.. هروهه ها گشت ده ستيشان كردنه رىكوپىنك كه كان، كه به سه رجه مى بوونه وهرانه وه ده بىرئىن و.. ئه و شكلى و شيوانه ش كه به پىي حيكمه ت و به رزه وه ندى به كان به قه د بالاى شتان برراون و.. روخسار و بارو دۆخه به ره مه مداره كان كه به پىي ده ستوره كانى قه زا و ياسا كانى قه ده ر رىكخراون، هه ر هه موويان به لگه ن له سه ر زانستىكى هه مه لايه نگر. به لئى، وىنه كيشانى شتانى جوړاو جوړ به چه شنىكى رىكوپىنك و به خشىنى شكلى و شيوه به كى تايه تى به جوړىكى ئه وتۆ كه له گه ل "بوون" و "به رزه وه ندى به كانى زيان" ي دا بگو بچىت.. ئه م كاره، ته نها به "زانستىكى گشتگير" ده كرىت..

هروهه ها ناردنى رۆزى سه رجه مى زىنده وه ران، به چه شنىك كه له حساباندا نه بووه، له كاتى له بار و شيوهى گونجاو له گه ل يه ك به يه كى ئه و زىنده وه رانه دا.. ئه م كاره، ته نها به زانستىكى گشتگير ده كرىت. چونكه بى گومان ئه و كه سهى كه رۆزى ده به خشىت، حال و كاتى رۆزى ئه و زىنده وه ره ش "ده زانىت" كه موحتاجى رۆزى به و، په ي به پىداويستى به كانى ده بات و، ئنجا به جوانترين شيوه رۆزى ده دات..

هروهه ها مردنى هموو زىنده وه رىك له كات و ئه جه لى ديارى كراوى خوياندا، به ياسايه كى ده ستيشان كراو - هه ر چه نده ش ئه و ئه جه له په رده ي په نه انى به سه ردا دادراوه ته وه - به لگه به له سه ر: "زانستىكى گشتگير" و ده ورده ر به هه موو شتىك. چونكه ئه جه لى هه موو ده سه ت و تاقمىكى زىنده وه ران له كاتىكى نىوان دوو سنووردا ده ستيشان كراوه، هه ر چه نده ش به رواله ت كاتىكى ديارى كراو بۆ مردنى يه ك به يه ك و دانه دانه كانى ئه و ده سه ت و تاقمانه به چاو نايبرىت. له به ر ئه وه، پاراستنى ئه نجام و

به پړوډه ده بات: خاوه نې "زانست" يکې ټوټه په که هم مو شتيکي گرتووه ته وه و، هر ټوټه په که زانسته که ډور انده وری سر جه م کار و باره کانی هم مو شتيک ده دات و، نجا کاره کانی به پي ټو زانسته جي به جي ده بن.

جا ماده م پړو ډگاری هم مو جيهانه کان "زانست" يکې ټاواي هه به، ټوا ده بن مرؤف و کرده وه کانی مرؤفیش بي نيټ و بیشزانيټ که چ شتيکي له گه لدا ده گونجی و شایانی چي په، ټير به پي خواستی دانایی و ميه ره بانی په که ډي مامه لای له گه لدا بکات. ده سا ټه ی کاکی مرؤف! بؤ لای هوښ و ژیریی خوټ بگه پړه وه و بیر له مه زنی ټو که سه بگه روه که ناگای له حالی ټوټه و سه یری ده کات. ټمه بزانه و بيدار به روه!
گه ر بو تريت:

"زانست" به ټنه ا خزی سه روزیاد نی په، به لکو "ويست" يش پيوسته. چونکه گه ر "ويست" له گورپی دا نه پي، ټنه ا به "زانست" کار به پړه ناچيټ!
له وه لامدا ده ليين:

سه رجه می بو ونه وهران هه روه ک به لگه و شایه تن له سه ر "زانست" گشتگير "به همان جوړ به لگه شن له سه ر "ويست" په ها" بؤ ټو که سه ی که زانایه به هه مو شتيک. چونکه:

به خشي نی شکل و شيوه په کی ټو په پړی رينکوپينک به هه مو شتيک، به تايه ت به هه مو زينده وه رينک، به گريمانيکی دیاری کراو له ناو گه لنی گريماني زور و بن سنور و تیکه ل و پیکه لدا.. هه روه ها به رينگایه کی ټه نجام به خش له نيوان گه لنی رپی زوری نه زوک و بن ټه نجامدا، بؤ شتيک که له نيوان گه لنی ټيمکان و گريماني زوردا سه ر گه رانه.. ټم کاره، له چه ندين پرووی بن سنوره وه، به لگه په له سه ر "ويست" هه مه کی "(ارادة کلیه).

چونکه به خشي نی شکل و شيوه په کی رينکوپينک و کيشانه کراو که به ته رازو په کی له و په پړی وردی و هه ستیاری دا و به پيوانه په کی په کجار ورد حسابی بؤ کرايټ و به و په پړی وردی رينکخرايټ، له نيوان چه نده ها گريماني بن سنوردا که ده و رانده وری ټو شته یان داوه و، له ناوه ندی چه ندين رينگای له ژماره به ده ری نه زوک و بن به ره مه دا که چوارده وری ټو شته یان گرتووه و، له ناو چه ند توخميکی بن گيانی تیکه ل و پیکه لدا که به بن ته رازوو، به وينه ی لافاو، خوړ ده بنه وه.. ټم کاره، به چه شنيکی به لگه نه ويست، بگره به بينيش، به لگه په له سه ر ټوټه ی که ټاسه واری "ويست" يکي

هه مه كى "يه. چونكه هه ئېژاردنى بارىكى ديارى كراو له نيوان چه ندين بارى بى سنووردا
تهنها به "تهر جيحدان و، تاييه تگردن و، مه به ست و، ويست" ته نجام ده دريت و، به
مه به ست و داوا كړدنيش ده ستنيشان ده كړيت..

خز گومان له وه شدان يه كه: كاري "ده ستنيشان كردن" داخوآزى
"ده ستنيشان كهر" يكه و.. "تهر جيحدان" يش پيوستى به "تهر جيحدهر" يكه. نه و
ده ستنيشان كهر و تهر جيحدهره ش جگه له "ويست" ي خوا وه ند هيچى تر نى به.
بۆ نمونه:

به ديھينانى جه ستى مرؤف - كه وه كه مه كينه يه كى تهو تويه له سهدان ناميرى
جيا جيا و جزواو جزور پي كها تيب - له: "نوتفه" يه كه.. ههروه ها به ديھينانى بالنده، كه
سهدان نه نامى جزواو جزورى هه يه، له "هيلكه" يه كى ساده.. ههروه ها به ديھينانى
درهخت، كه سهدان لق و پهلې جزواو جزورى هه يه، له "تؤو" يكى بچووك.. بى گومان ته م
چه شنه به ديھينانه به لگه يه له سهر: "توانست" و "زانست". ههروه كه شا يه تى يه كى
پيوست و گومان بپريش ده دات له سهر "ويست" ي هه مه كى كرد گاره مه زنه كه يان.
چونكه نه و كرد گاره به و "ويست" هى خوزى هه موو نه و شتانه ده ستنيشان ده كات كه نه و
به ديھياتو وه پيوست يه تى، ههروه ها شيوه و روخسار يكى تاييه تى به هه موو به ش و
ته ندام يكى نه و شته ده به خشيت و هه ر يه كه يان بارى كى ديارى كراوى به بهر ده پو شيت.

پوخته ي قسه:

ههروه كه - بۆ نمونه - له يه كچوونى ته ندامه گرنگه كانى شتان و زينده وه ران له
رووى بناغه و ته نجامه كانه وه و، ده رختى يه كه سكه و مؤر و يه كه نيشانه له نيشانه كانى
"ته نيابى" به سه ريانه وه، به لگه يه كى گومان بپره له سهر نه وه ي كه كرد گارى گشت
زينده وه ران زات يكى "تاك" و "ته نيا" يه..

به هه مان جزور، شكّل و شيوه جياواز و جزواو جزوره كانى زينده وه ران و
جيا كردنه وه ي چه كي مانه و ده ستنيشان كردنى وردى سيما و روخسار يشيان - هاوده م
له گه ل جياوازى و له يه كه نه چوونياندا - به لگه يه كى روونه له سهر نه وه ي كه نه و
به ديھينه ره تاك و ته نياب يان: بكه ر يكى خاوه ن "ويست و ئيختيار" ه و هه رچى يه كى
بويت ده يكات و، بيه ويست هه ر شتي كيش نه كات نه و نا يكات و، كاره كانى به
مه به ست و ويست ته نجام ده دات.

واته به ئەندازهی ژماره‌ی بۆنەوهران، بەلگە بە ئەندازهی ژماره‌ی کاروباره‌کانیشیان، بەلگە و شایه‌تی هه‌یه له‌سه‌ر "زانست"ی خوایی و "ویست"ی په‌روه‌ر دگاری.

که‌واته نه‌فی کردنی "ویستی خوایی" له‌ لایه‌ن به‌شیکێ فه‌یله‌ سووفه‌ کانه‌وه و .. ئینکاری کردنی "قه‌ده‌ری خواوه‌ند" له‌ لایه‌ن هه‌ندیک له‌ ئەه‌لی بیدعه‌ته‌ کانه‌وه و .. ئیددیعای کردنی: "ئاگادار نه‌بوونی خوای گه‌وره - په‌نا به‌خوا - به‌سه‌ر جو‌زئییات دا" له‌ لایه‌ن ده‌سته و تاقمیکێ گو‌م‌پایانه‌وه و .. دانه‌پال و گێ‌پانه‌وه‌ی به‌شیکێ بۆنەوهران بۆ "سروش‌ت" و "هۆکاره‌کان" له‌ لایه‌ن سروشت په‌رستانه‌وه .. هه‌موو ئەمانه، درۆیه‌کی دووچه‌ندانه و ده‌مه‌له‌به‌ستیکێ هه‌نده‌ نابه‌جین که‌ بۆنەوهران به‌ ئەندازه‌ی ژماره‌ی خۆیان ده‌ست به‌ پڕوویه‌وه‌ ده‌نن و پڕوچه‌لی ده‌که‌نه‌وه، ته‌نانه‌ت به‌ چه‌نده‌ها قاتی ژماره‌ی بۆنەوهران و کاروباره‌کانیشیان، به‌: گو‌م‌پایی و گێ‌لی و نه‌فامی داده‌نرین. چونکه‌ نه‌و که‌سه‌ی که‌ شایه‌تی پراستی له‌ ژماره‌به‌ده‌ر به‌ درۆ دابنیت، بێ‌گو‌مان درۆیه‌کی له‌ سنوور به‌ده‌ر هه‌لده‌به‌ستیت.

ئا لێ‌روه‌ ده‌توانیت بۆ خۆت مه‌ودای مه‌زنی ئه‌وه‌ هه‌له‌یه‌ لیک‌بده‌یه‌وه‌ و، بزانی‌ت چه‌نده‌ قسه‌ی ئه‌وه‌ که‌سه‌ له‌ پراستی و دروستی و حه‌قیقه‌ته‌وه‌ دووره‌ کاتی سه‌باره‌ت به‌و کاروباره‌ی که‌ ته‌نها به‌ "ویستی خواوه‌ند" په‌یدا ده‌بن، به‌ مه‌به‌سته‌وه‌ ده‌لیت: "شتیکێ سروشتی‌یه"، له‌ بری ئه‌وه‌ی بلیت: "إن شاء الله.. إن شاء الله!"

وشه‌ی ده‌هه‌م: (وهو علی کُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ).

واته: هه‌یج شتیکێ به‌لاوه‌ قورس و گران نی‌یه. چونکه‌ هه‌ر شتیک له‌ بازنه‌ی "ئیمکان" دا بی‌ت، ئه‌وا ئه‌وه‌ خواوه‌نده‌ ده‌توانیت به‌وپه‌ری سووک و ئاسانی پۆشاکێ "بوون"ی له‌ به‌ر بکات. ئەم کاره‌شی هه‌نده‌ به‌لاوه‌ ئاسانه‌ که‌ هه‌ر ته‌نها به‌ "فه‌رمان بۆ ده‌رکردن" له‌ لایه‌ن خواوه‌نده‌وه‌ ئه‌وه‌ شته‌ دروست ده‌بی‌ت. به‌پێی خواستی ئەم ئایه‌ته‌ په‌رۆزه‌ی که‌ ده‌فه‌رموی:

﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (یس: ٨٢).

چونکه‌ هه‌روه‌ک وه‌ستایه‌کی لیهاتووی کارامه‌ ته‌نها به‌وه‌نده‌ی ده‌ستی به‌ر کاره‌که‌ی ده‌که‌ویت، یه‌ که‌سه‌ر ئه‌وه‌ کاره‌ به‌ وینه‌ی مه‌کینه‌ ده‌که‌ویت گه‌ر .. پاشان بۆ ده‌ربرینی ئه‌وه‌ کارامه‌یی و خه‌یرایی‌یه، ده‌وتریت: "هه‌نده‌ سنعه‌ته‌که‌ی به‌لاوه‌ ئاسانه‌ ده‌لیتی ته‌نها به‌

فەرمان بۆ دەر کردن و دەست لیدانی، کاره کان ته و او دهن و سنعه ته کانیش جئ به جئ ده کرین!

ههروهك ئەم کاره سه بارهت بهو وه ستا کارامه و لیها تووه وه وایه، شتانیش بهرامبه ر توانستی خواوه ندى به توانا و شكۆمەند به هه مان جۆرن و لهوپه رى ملكه چى و گوئى راپه لى دان و، ئەو توانسته ی خواوه ندى بهوپه رى ئاسانى و بئى ده ست تىوه ردان و ئەرك و ماندوو بوون، شتان به دى ده هیئت و کاره کانیش راده په رتیت. ته نانه ت قورئانى پیروز ئەم خیرایى به ی بهم ئایه ته پیروزه دهر پروه که ده فهرموى:

﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (یس: ۸۲).

واله ئیوان پینج سه رنجدا، ته نها پینج دانه له نه ئى به بئى سنوره كانى ئەم راستى به مه زنه پروون ده كه بینه وه:

به كه میان:

گه ره ترین شت به وینه ی بچوو کترین شت بۆ توانستی خوای گه وه ئاسانه. ئەوه تا به دیه ئىنانى هه ر جۆر (نوع) يك له جۆره كانى زنده وه رانى به ئەندازه ی يهك دانه یان و.. به دیه ئىنانى به هه شتى فراوانیشى وهك به دیه ئىنانى به هار و.. به دیه ئىنانى به هاریشى به لاوه وهك به دیه ئىنانى يهك تاقه گول به لاوه سووك و ئاسانه!

له كۆتایى وته ی ده هه م و له باسکردنى بنچینه ی سئ هه مى وته ی بیست و نۆهه میش، له ناوه ندى شه ش نه ئى دا، که بریتى له نه ئى يه كانى: "نوورانیه ت و، پروونى و، بهرامبه رى و، هاوسه نگی و، رینکوپینكى و، گوئى راپه لى و، ده ستبه ردارى" ئەم رازه په نه انه مان پروون کردوه ته وه و له وئى چه سپاندمان که: ئەستیره کان و گه ردیله کان، له بهرامبه ر توانستی خواوه نده وه يه کسانن و، به ئەندازه ی ئاسانى به دیه ئىنانى يهك دانه به دیه اتووی ته نیا و، بئى ئەرك و دوور له ده ست تىوه ردان، به دیه ئىنانى چه نده ها دانه و تاكى له ژماره به ده ریشى به لاوه ئاسانه.

جاله بهر ئەوه ی ئەم شه ش نه ئى یانه له و وته ناوبراوانه دا پروون کراوه ته وه، ئەوا لیژهدا باسه که مان به پوختى هینا و خوینه رى به ریز ره وانه ی ئەوئى ده که ی.

دوو هه میان:

به لنگه ی گومان پر و دره خشان له سه ر ئەوه ی که هه موو شتیک سه باره ت به توانستی خواوه نده وه يه کسانه، ئەوه يه که به چاوى خۆمان ده بینن: زنده وه ران و پرووه که کان

بهوپه‌پری وردی و جوانیی سنه‌ت هاو‌دهم له گه‌ل سه‌خاوت و زوری‌یه کی ره‌هادا،
به‌دی ده‌هینرین..

هه‌روه‌ها ئه‌وپه‌پری له یه‌ك جیا‌كر‌دنه‌وه‌یان له‌وپه‌پری تی‌كه‌لی و پی‌كه‌لی دا پی‌وه
ده‌هینریت..

هه‌روه‌ها ئه‌وپه‌پری نرخ به‌رزیی سنه‌ت و جوانیی به‌دی‌هینانیان له ناوه‌ندی زوری و
فراوانی دا تی‌دا ده‌رده كه‌ویت..

هه‌روه‌ها ده‌هینریت كه شتان به ئاسانی و خیرایی به‌کی ره‌ها به‌دی ده‌هینرین، له
كاتی‌كدا كه پی‌ویستیان به گه‌لی كو‌ئه‌ندام و ئامیری زور و كاتی درێ‌خایه‌ن ده‌ییت تا‌كو
سنه‌تی رێ‌كوپی‌کیان تی‌دا به‌رجه‌سته بییت، به راده‌یه‌ك كه ده‌لیی موعجیزاتی ئه‌و سنه‌ته
ناوازه‌یه یه‌كسه‌ری و بی هیچ شتی‌ك دیته و جوود!

هه‌رچی كاریی و توانستی فراوانی خواوه‌ند هه‌ن كه به‌سه‌ر رووی زه‌وی و له
هه‌موو هه‌زین‌كدا ده‌بانینیان به‌لگه‌یه‌کی گومان‌برن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی كه گه‌وره‌ترین شت به
وینه‌ی بچوو‌كترین شت سه‌باره‌ت به‌م توانستی كه سه‌رچاوه‌ی ئه‌م كاریی‌یه
فراوانیه، سووك و ئاسانه. هه‌روه‌ها به‌دی‌هینان و به‌رپوه‌بردنی چه‌نده‌ها تاك و دانه‌ی
بی سنووری وه‌ك به‌دی‌هینان و به‌رپوه‌بردنی یه‌ك دانه به‌لاوه ئاسانه.

سێ‌هه‌میان:

وه‌ك له به‌رچاودایه، گه‌وره‌ترین "كُل" به وینه‌ی بچوو‌كترین "جُزء" سووك و ئاسانه
بۆ توانستی ئه‌و كردگاره به‌توانایه‌ی، كه له ریی به‌رینخستی كاروباره‌كانیه‌وه، به‌سه‌ر
گه‌ردووندا زال و فه‌رمان‌په‌وايه.. ئه‌وه‌تا به‌دی‌هینانی زور شتی "كوللی" كه له رووی دانه
دانه‌كانیه‌وه گه‌لی زورن، وه‌ك به‌دی‌هینانی یه‌ك دانه "جوزئی" ئاسانه و، ده‌توانریت له
بچوو‌كترین "جوزئی" ئاسایی دا ده‌ینان و ناوازه‌یی سنه‌تی رێ‌كوپی‌ك ده‌ربخه‌ریت و
پیشان بدریت.

نه‌ینی حیکمه‌تی ئه‌م راستی‌یه، له سێ سه‌رچاوه‌وه هه‌لده‌قولیت:

یه‌كه‌م: یارمه‌تیدان و فریا‌گوزاریی: "یه‌كتایی" (الواحدية).

دووه‌م: ئاسانی: "تاکی" (الوحدة).

سێ‌هه‌م: دره‌وشانه‌وه‌ی: "ته‌نیایی" (الأحدية).

سەرچاوهى يه كه م: يارمه تيدان و فريಾಗوزارى "يه كتابى".

واته: نه گهر هەرچى شت هه يه خاوه نه كه يان يه كيڭ بيٽ و هه موويان موڤكى يه كهس بن، ئەوا له پرووى "يه كتابى" يهوه ده توانرئت هيزى هه موو شتان له پشتى يه كه دانه شتوه جهه بكرين و، به ئەندازهى ئاساني بهرپوه بردنى يه كه دانه شتيش كارى هه موو شتان بسازينرئت و بهرپوه بيرئت.

بۇ نزيكخستنه وهى ئەم نهينى يه له تينگه يشتنه وه، نمو نه يه كه دههيننه وه و ده ليين:

ولايتيڭ كه يه كه پادشا حوكمپرانى بكات، پادشا كهى ده توانرئت له رپئى: "يه كبوونى دهسته لات" هه هيزى يه كه سوپاى تهواوه تى له پشت هه موو يه كيڭى سهربازه كانيه وه كۆ بكاته وه. بۆيه ئەو سهربازه تاڭ و تهنيا كه سه ده توانرئت له جهنگدا سهر كردهى گه و رهى دوژمن ديبل بكات، به لكو ده شتوانرئت به ناوى پادشا كه يه وه به سهر كه سانى له و سهر كرده يش گه و ره تر دا زال بيٽ.

پاشان ههروه كه ئەو پادشايه كارمه نديڭ يان سهربازيڭ به ئاسانى ده خاته كار، به هه مان جئور و له رپئى نهينى: "يه كبوونى دهسته لات" هه كاروبارى سهرجه مى كارمه ند و سهربازه كانيش بهرپوه ده بات. وه كه بليى به هوى نهينى "يه كبوونى دهسته لات" هه هه موو كه سيڭ و هه موو شتيڭ بنيرئت به هاناي هه ر كه سينكه وه كه خۆى يه ويٽ.. ههروه ها هه موو يه كيڭ له دانه دانه و تاكه كانى گه ل و هاو ولايتيانى پادشا ده توانرئت پال به هيز و تواناي سهرجه مى كه سانى ترى ناو ولاته وه بدات. واته: ده توانرئت داواى يارمه تى و فريಾಗوزارى يان لئى بكات.

به لام گهر په ته كانى "يه كبوونى دهسته لات" خاوبكرينه وه و هه ليوه شينرينه وه و، دهسته لاتدارى يه كه ش بيٽ به شتيڭى بهرپاد و هه رپه مه كى، ئەوا ئەو كاته هه موو يه كيڭى سهربازه كان ئەو هيزه بئى سنورهى به تهواوه تى له كيس ده چيٽ و، له پله وپايهى: دهسته لاتى زوره وه ده كه ويته خوار و ديته ئاستى مروڤيڭى ئاسايى. ئەو كاته ش به ئەندازهى ژمارهى خه لڭى ولاٽ گيروگرفت بۆ بهرپوه بردن و خستنه سهر كارى ئەوان پهيدا ده بيٽ.

کردگارى ئەم گهردوونەش - والله المثل الأعلى - له بهر ئەوهى "يه كه كردگار" ه، ئەوا بهرامبه ر به هه موو شتيڭ سهرجه مى ئەو ناوه جوانانهى خۆى كۆ ده كاته وه كه پروويان له هه موو شتيڭه، ئيتز ئەو به ديهاتوه به ورده كارى يه كه تى تهواوه تى و شيوه و روخسارنيڭى

رهنگین بهدی دههینیت. گهر پیوستیش بکات هرچی شتی تر هیه به ره و ئهو تنهها شته ده نیریت و بهوان پشتی ده گریت و بههیزی ده کات.

هر ئهو خراوه بههۆی نهینیی "یه کتایی" یهوه هرچی شت هیه، به وینهی بهدییهانی یهک شت، بهدی دههینیت و دهستکاری یان ده کات و کاروباریان بهرپوه ده بات.

هر لهم نهینیی "یه کتایی" یهوه یه که گهلئ چۆنیتی بهرز و به نرخ و یه کجار ورد - لهم گهر دوو نهدا - له ناوهندی زۆری و هرزانی دا ده بئیرین.

سه رچاوه ی دوو ههم: که بریتی به له ئاسانی "تاکی".

واته: ئهو کارانه ی که به یاسا و دهستوره کانی "تاکی" و، له یهک مهلبه نده، به یهک دهست تیوه ردان و، یهک یاسا ئه نجام ده درین، ئاسانی یه کی ره هایان بۆ ده ره خستیت. به لام گهر له چه نده مهلبه ندیککی جیاواز و، به چه نده یاسایه کی جیا جیا و، چه نده دهستیکی جۆرا جۆر بهرپوه برین، ئهوا گهلئ گهر و گرتی سهخت و دژوار سه ره له نده.

بۆ نمونه: گهر یهک به یه کی سه ربازه کانی سوپا له یهک مهلبه نده و به یهک یاسا و فه رمانی یهک سه ر کرده ی مه زن پیداو یستی و چهک و ته قه مهنی یان بۆ ئاماده و دابین بکریت، ئهوا به ئەندازه ی دابین کردنی پیداو یستی یه کانی یهک دانه سه رباز کاره که ئاسان ده ییت. به لام گهر ئه م دابین کردنی پیداو یستی یانه ی ئهوان به چه نده کار گه یه کی جیا جیا و چه نده مهلبه ندیککی جۆراو جۆر بسپیرریت، ئهوا بۆ دابین کردنی پیداو یستی یه کانی یهک دانه سه رباز پیوست به سه رجه م ئهو کار گه سه ربازی یانه ده ییت که پیداو یستی یه کانی سه رجه می سوپا ئاماده ده کات!

بهو واتایه ی که ئه گهر ئه م کاره به "تاکی" بسپیرریت، ئهوا دابین کردنی ئهو پیداو یستی یانه ی سه رتاسه ری سوپا به ئەندازه ی دابین کردنی پیداو یستی یه کانی یهک سه رباز ئاسان ده ییت، به لام گهر نه دریته پال "تاکی" ئهوا پر چهک کردن و دابین کردنی پیداو یستی یهک دانه سه رباز به ئەندازه ی ژماره ی سه رجه م سه ربازه کانی سوپا گهر و گرتی بۆ دیته پیش.

ههروه ها گهر - له پرووی "تاکی" یهوه - بهروبوومه کانی دره ختیک له یهک مهلبه نده وه و به یهک یاسا و له یهک ره گه وه ماده کانی پیکهاتی ژیا نی بۆ ره وانه بکریت، ئهوا سه رجه می بهروبوومه کان به ئەندازه ی ئاسانی یهک دانه یان ئهو ماده پیوستانه ی ژیا نیان پئ ده گات. به لام گهر هر یهک لهو بهروبوومه مانه بیه سترین به چه نده مهلبه ندیککی جیا جیا وه و ماده و که ره سه پیوسته کانی ژیا نیان لهو مهلبه ندانه وه بۆ ره وانه بکریت،

ئەوا بە ئەندازەى ژمارەى بەروبوومە كانى ئەو درەختە گىروگرفت سەر هەلەدەدەن. چونكە ئەو كەرەسە و ماددانەى كە بۆ ژبانی درەختىكى تەواوتى پىويست بن، ئەو كاتە بۆ يەك بە يەكى ئەو بەروبوومانەش پىويست دەبن!

هەر بە وینەى ئەم دوو نمونەى، كردگارى ئەم گەردوونەش - والله المثل الأعلى - لەبەر ئەوەى كە سىكى تاك و تەنبايە، ئەوا هەر شتىكى بویت بە "تاكى" دەيكات. جا لەبەر ئەوەى بە تاكى دەيكات، ئەوا هەموو شتانى بە وینەى يەك دانە شت بە لاوه ئاسانە. ئەمە سەرپاى ئەوەى كە ئەو يەك شتە وەك سەرجمى شتان بە وردە كارى دروست دەكات و چەندین دانە دانە و تاكى بى سنوور لە نرخ و بەهائەى كى بەرزدا بەدى دەهينيت و، هەر بە زمانى ئەم بەخششە لەبەرچاو و هەرزانى يە نەپراوەيش، سەخاوتى رەها و بەديهينەرتىيى رەهاى خۆى دەردەخات.

سەرچاوەى سىنەم: كە درەوشانەوى "تەنبايى" يە.

واتە: كردگارى مەزن خاوينە لە جەستە و جسمانيەت. لەبەر ئەوە، نە لە زەماندا دەستنيشان دەكریت و نە بە مەكانيش پابەند دەبيت. گەردوون و شوینەكانيش لە بەردەم حوزوورى ئەودا تىكەلتى يە كترى نابن و هۆكار و تەن و قەبارەكانيش نابن بە بەردە لە نيوان كارەكانى دا. كەواتە پرووتىكردن و روانىنى خواوەند هەرگىز لەت لەت و دابەش نايبت و هيچ شتىك پرى لە شتىكى تر ناگریت و، چەندەها كارى زۆرى بى سنوور بە وینەى يەك دانە كار جى بە جى دەكات. لەبەر ئەمە، واتا و ناوەرۆكى درەختىكى يە كجار مەزن لە تۆپىكى بچوو كدا جى دەكاتەو، هەموو جيهان لە يەك كەسدا دادەنيبت و، بە وینەى بە رۆبەردنى "يەك كەس" كاروبارى "سەرجمى جيهان" يش بەرپۆه دەبات!

جا هەروەك ئەم نهيى يەمان لە چەند وتەيه كى تردا پروون كردووتەو، لىرەشدا دەليين:

"پرووناكىي خۆر" تا پادەيەك پابەندنى يە و دەپواتە ناو هەموو شتىكى بريسكەدارەو، چونكە نوورانى يە. خۆ ئەگەر هەزاران بەلكو ميليۆنەها ئاوپنە پرووبەرووى خۆر پابگيرينس، ئەوا وینە نوورانى و ميسالى يە كەى ئەو خۆرە هەروەك دەپواتە ناو يەك دانە ئاوپنەو، دەپواتە ناو هەموو شيانەو بى ئەوەى دابەش بيبت! خۆ ئەگەر ئاوپنە توانا و قابيلیەتى تىدا بىوايه ئەوا دەگونجا ئەو خۆرە، بەم مەزنى يەى خۆيهو، ئاسەوارە كانيشى لەو ئاوپنەدا دەربخستايە، بى ئەوەى شتىك پرى لە شتىكى تر

بگريت. چونكه ههروهك بهوپهري ئاسانى وینهى خۆر دهرواته ناو بهك ئاوينهوه، به ههمان ئاسانى وینهى خۆر دهرواته ناو ههزاران ئاوينهشوه.. ههروهك بهو ئاسانى به له يهك شويندا ئامادهيه، به ههمان ئاسانى له ههزاران شوينيشدا ههيه و ئامادهيه و، ئهوه كاته ههموو ئاوينهيهك و ههموو جيگايهك دهبوون به شوينى تيادهر كهوتنى خۆر - وهك خۆى - له ههزاران شويندا.

کردگارى شكۆمهندى ئهم گهردوونمش - والله المثل الأعلى - بههۆى نهيينى پرووتيكردنى "تهنيايي" به كهيهوه، درهوشانهويه كى ههيه به سهرجهمى سيفهته مهنه كانى كه ههمويان "نور" و به گشت ناوه جوانه كانيشى كه "نورانى" ن. ئيتر بهم بي به له ههموو شوينيكدا ئاماده و بينه ره، كه چى هيج شوينيكيش ناتوانيت سنورى بۆ دهستنيشان بكات و، ههركيز دابهشبوون له پرووتيكردنى ئهوه خواوهندهدا به رهو بهديهاتووانى، پروونادات. چونكه له يهك كاتدا و به بي ئهرك و ماندوو بوون و دهست تيوهدان و جهنجالي، ههرك شتيكى بويت له ههموو شوينه كاندا، دهيانكات و ئهبنجاميان دهوات.

جا بههۆى نهيينى ئهم يارمهتيدانهى "يه كتايى" و، ئاسانى "تاكى" و، درهوشانهوهى "تهنيايي" بهوه:

گه بهديهينانى سهرجهمى بوونهوه ران بدرتته پال ئهوه كردگار به كتايه، ئهوا به وینهى بهديهينانى يهك دانه بوونهوه بهديهينانى ههمويان ئاسان دهبيت و يهك به يه كيشيان به ئەندازهى ههمويان له پرووى ورده كارى و ناوازهيبى داھينانهوه خواوهنى نرخ و بههايه كى بهرز دهبن. ههروهك ورده كاريى ئهوه سنعهته پيكونيكيه كى كه سهربارى زۆر و زهبندهيبى بوونهوه ران له ههموو بوونهوه ريكدا بهدى ده كريت، ئهم راستى به پروون دهكاتوه.

بهلام گه بهديهينانى ئهوه بوونهوه رانه نهدرتته پال ئهوه كردگار به كه له زاتى خۆى دا تاك و تهنيايه، ئهوا ئهوه كاته ههموو بوونهوه ريك به ئەندازهى گيروگرفته كانى سهرجهمى بوونهوه ران، گيروگرفت له بهديهيناناندا پهيدا دهبيت و نرخى ههرك ههموشيان دادهبهرتته نرخى يهك دانه بوونهوه ر. ئيتر لهم حالهتهدا يهك دانه شتيش نايهته "وجود" خۆ ئه گهرك بيشهاتايه هيج نرخيكي نهدهبوو.

لهم نهيينى بهويه كه دهبينيت ئهوه سۆفستايى يانهى كه ههرك له ديز زهمانهوه له فهلسهفهدا رۆچوون، كاتى كه سهيرى رپى كوفر و گومرايى يان كرد و پشتيشيان له رپى

"حق" هەلکردبوو، بۆيان دەرکەوت کە پۈي "شيرك" بە ھەزاران جار لە پۈي "تەوحيد" سەخت و قورسزە، تەنانەت ھەرگیز لە گەل ژیری دایەك ناگرنەو، بۆیە ناچار بوون ئینکاری بوونی ھەموو شتێك بکەن و دەست لە ژیری "یان دابشۆن!

سەرئنجی چوارەم:

بەدیهینانی بەھەشت وەك بەدیهینانی بەھار و، بەھاریش وەك بەدیهینانی یەك تاقە گۆل بۆ توانستی پەرورەدگاری ھەموو جیھانەكان ئاسانە، کە پەرورەدگارێکە، بە شایەتی کارە دیار و بینراوەکانی، سەرجم کاروبارەکانی ئەم گەردوونە بەرپۆ دەبات. ھەر وەھا دەکرێ نرخى جوانییى سنەتتى ناوازه و ناسکیى یەك تاقە گۆل، یە کسان بیټ بە نرخ و بەھای ناسک و نیانیی بەھاری رەنگین.

نەینیی ئەم راستی بەش بریتی یە لە سى شت:

یە کەم: پۈیوستى (الوجوب) و دەستبەردارى (التَّجَرُّد) لە کردگاری مەزندا.

دوو ھەم: پابەند نەبوون لە گەل جیاوازیی ماھییەتە کەى لە ھى بوونە وەرەن.

سى ھەم: شوپن نەگرتن ھاو دەم لە گەل دابەش نەبوون و لەت نەبووندا.

نەینیی یە کەم:

"پۈیوستى بوون" (وجوب الوجود) و "دەستبەردارى" ی خواوھەند، دەبن بەھۆی سووك و ئاسانیی رەھا لە "بەدیهینانی شتان" دا.

وا بە نموونەیک ئەم نەینیی یە یە کجار ورد و قوولە لە تیگەبشتنەو نزیك دەخەینەو، چونکە:

پلەکانی "بوون" جیا جیان و، جیھانەکانی "بوونە وەرەن" ییش جۆراو جۆرن. لە بەر ئەو یەك دانە گەردیلەى چینیکی ئەو "بوون" ەى کە لە وجوددا پتر جیگیر و پە گدا کوتاویټ، بە قەدەر چیا یە کى چینیکی تری وجود دەبیټ کە لەو کەمتر جیگیر بوویټ و رەگى دا کوتاویټ. تەنانەت ئەو چیا یە لە خۆی دا جی دە کاتەو.

بۆ نموونە: ھیز و توانای "حافیظە" ی مرؤف، کە لە جیھانی بینراو (عالم الشهادة) دا ھیندەى دەنکە خەر تەلە یە کیش ناویټ، کە جی جیی ھیندەى کتیبخانە یە کى مەزنى لە وجودی "جیھانی مەعنا" تیدا دەبیټەو.

ھەر وەھا ئاویټیە کى بچووك کە لە جیھانی دەر وەى خۆی دا ھیندەى نینوکیك بیټ، لە چینیکی وجودی جیھانی میسالدا شارێکی یە کجار گەر وە لە خۆی دا جی دە کاتەو.

خۆ ئە گەر ئەو "ئاوینە" یە و ئەو هیزی "حافیظه" یەش هەست و شعور و توانای بەدیھێنانیان لە جیهانی دەرە کی دا بیوایە، ئەوا گەلێ ئالوگۆر و هەلسو کەوتی بێ سنووریان لەو و جووده مەعنەوی و میسالی یەدا بەرپا دە کرد، هەر چە نەدەش توانای بوونە دەرە کی یە کە یان کەم و بچوو کە. ئەمەش تێمان دە گە بە نیت کە "وجود" تا دامە زراوتر بێت و پێرە گی بە ناخی و جوودا دا کوتا بێت، هیژە کە ششی پێر زیاد دە کات و، شتی "کەم" حوکمی "زۆر" وەردە گرت. بە تایبەت گەر ئەو و جووده دە سەتەردار (مجرّد) بێت لە ماددە و بە هیچ یاسا و دەستووریک پابەند نە بێت و دامە زراوی و پەرە گ دا کوتاوی تەواوەتی بە دەست هێنا بێت، ئەوا تەنھا یە ک درە و شانەوی جوزیی ئەو و جووده دە توانیت گەلێ جیهانی تری چینه تەنک و ناسکە کانی جیهانی و جوود بەرپۆە بیات.

کردگاری مەزنی ئەم گەردوونە گەرە هەش - والله المثل الأعلى - : "واجب الوجود". واتە و جوودی خۆی: زاتی و ئەزەلی و ئە بەدی یە. "نە بوون" و "نە مان" ی مە حالە و "بوون" ی ئەو چە سەپاوترین و قائمترین و بە هیژترین و کاملترین چینه کانی و جووده، بە لام سەر جەمی چینه کانی تری "وجود" سە بارەت بە و جوودی خوای گەرە وە هە ک سیبەر وان کە لە و پەری لاوازی دایە.

ئەم و جوودەش تابلتی: واجب و خاوەن حەقیقەت و دامە زراوە. بە لام بوونی "مومکینات" لە و پەری تەنکی و لاوازی دایە، بە رادە یە ک کە شیخ محیدینی کورپی عەرەبی و گەلێ کە سی تری وە ک ئەویان لە ئە هلی تە حقیق والی کردووە کە چینه کانی تری و جوود دایە زیننە پەلی "وہم و ئەندیشە"! ئە وە تا و توویانە: "لا موجود إلا هو". هەر وە ها بریاریان داوە کە جگە لە "بوون" ی خواوەندی "واجب الوجود" نابێ بە هیچ شتیکی تر بوترت: "خواوەن و جوود"، چونکە ئەو جزرانە ی تری و جوود شایانی ئە وە نین ناوی "وجود" یان لێ بترت!

بەم جۆرە، بە خشینی "بوون" بەم بوونە وەرانی کە لاوە کی و تازە پەیدا بوون و، "چە سەپاوی و دامە زراوی" ش بەو مومکیناتە ی کە وە ستانیا ن بۆ نی یە و خواوەنی هیژیش نین، سە بارەت بە توانستی واجب و زاتی خواوەندی "واجب الوجود" ە وە لە و پەری سووکی و ئاسانی دایە.. زیندوو کردنە وە و دادگایی کردنی سەر جەمی گیانلە بەرانی لە حە شری مەزندا سە بارەت بەو توانستە وە بە وینە ی زیندوو کردنە وە ی گە لا و گول و

بەروبوومە كان و ايه له وەرزی بەھاردا، بەلكو له باخچەيە كى بچووك، تەنانەت لە درەختىكدا.

نەينى دووھەم:

"جياوازى ماھىيەت" لە گەل "پابەند نەبوون" دەبن بەھۆى ئاسانىيە كى رەھا لە "بەدەيھىنان" دا. چونكە:

بى ھىچ گومانى بەدەيھىنەرى شكۆمەندى گەردوون لە رەگەزى گەردوون نىيە و ماھىيەتە كەى لە ماھىيەتى ھىچ شتىك ناچىت. بۆيە ئەو رېنگر و پابەند كەرانەى كە لە ناوھندى بازەى بوونە وەراندەھەن، ھەرگىز ناتوانن رى لە كارەكانى ئەو بگرن و بىبەستتەو و پابەندى بكەن. كەواتە ھەر تەنھا خۆيەتى كە دەتوانىت راستەو خۆ و لە يەك كاتدا سەرجمى گەردوون بەرپۆە بىات و ئالوگۆر لە كاروبارەكانى دا بكات.

خۆ ئەگەر بەرپى كردنى كاروبارە روالەتى و بەرچاوەكانى گەردوون بخرىنە ئەستۆى بوونەوەرە كان خۆيانەو، ئەوا ھىندە ئالۆزى و گىروگرفتى زۆر سەرھەلدەدەن كە ھەر لە بناغەدا ھىچ رېكۆيىكى و وجودىك لە گۆرپى دا نەمىنىت، تەنانەت ھەر ھىچ شتىك نەيەتە "وجود" ەو!

بۆ ئومونە:

گەر شارەزايى بنىاتنانى گومەزىك بەدريتە پال بەردەكانى خودى گومەزە كە .. كاروبارە تايبەتىيەكانى "ئەفسەر" ىش لە بەرپۆە بردنى تىپىكدا بخرىتە ئەستۆى خودى سەربازە كانەو، ئەوا يان ھەر لە بنەرتدا ئەو ئەنجامانە دروست نابن و نايەنە وجود، يان لە ئەنجامى نارىكى و ئالۆزى و گىروگرفته كانەو دياردەكانى: ھەرپەمە كىتى و بەربادى و بەرەلایى لەو كارانەدا دىنەپىش و بەرجەستە دەبن.

بەلام گەر شارەزايى بنىاتنانى ئەو گومەزە بەدريتە پال "وەستا" يەك كە لە رەگەز و جۆرى "بەرد" نەيىت .. بەرپۆە بردنى "سەربازە كان" ى تىبەكەش بە ئەفسەرىك بسپىرىت كە لە پرووى پلەى سەربازىيەو ماھىيەتى "ئەفسەر" ى بەدەست ھىنايىت، ئەوا بنىاتنانى گومەزە كە و بەرپۆە بردنى سەربازە كان گەلى ئاسان دەبن، چونكە لە حالەتى يەكەمدا چ بەردە كان و چ سەربازە كان رى لە كارى يەكترى دەگرن، بەلام لەم حالەتەدا چ وەستای بەننا و چ ئەفسەرە كە - بى ھىچ تەگەرە و رېنگرىك - ھەموو خالىكى بىناكە و سەربازە كان دەبينن و روويان لىيانە و بەرپۆەيان دەبەن.

ماهييه تي خاوين و موقه دده سي خواوه ندى "واجب الوجود" يش - والله المثل الأعلى - له ره گه زى ماهييه تي بوونه وهران ني، ته نانه ت سهرجه مى حه قيقه ته كاني بوونه وهران ته نها تيشكيكن له ناوى: "الحق" كه به كيكه له ناوه جوانه كاني ئه و ماهييه ته.

جا مادهم ماهييه ته خاوين و موقه دده سه كه ي خواوه ند: "واجب الوجود و، پروت له مادده و، پيچه وانه ي سهرجه مى ماهييه ته كان"، چونكه هيچ وينه و نمونه و هاوچه شنيكي ني، ئه واه به رپوه بردن و پيگه يانندن و په روره دردى سهرانسه رى گهر دوون سه باره ت به توانستى ئه و په روره دگاره شكومه ند و ئه زه لي يه وه، وهك به رپوه بردنى وهرزى به هار بهلكو وهك به رپوه بردنى يهك دانه درهخت ئاسانه. هه روه ها به ديه ينانى حه شرى مه زن و ئه و دنيا و به هه شت و دوزه خيش، وهك ئاسانيي ژيان دنه وه ي سهر له نويني درهخته كان و ايه له وهرزى به هاردا كه له پايزدا مردبوون.

نهيني سى ههم:

"شوین نه گرتن" هاو دهم له گهل "دابش نه بوون" و "لهت نه بوون" دا هو كارينكي ترى ئه و ئاساني به ره هايه ن له "به ديه ينان" دا. چونكه:

له بهر ئه وه ي كردگارى مه زن خاوين و مونه ززه هه له شوين، ئه واه به توانسته كه ي خوى له هه موو شوينيكدا ئاماده يه .. هه روه ها مادهم لهت بوون و دابش بوون سه باره ت به و له گوړپى دا ني، ئه واه توانيت به گشت ناوه جوانه كاني خوى پرووبه پرووى هه موو شتيك بيته وه.

جا مادهم له هه موو شوينيكدا ئاماده يه و پرووى له هه موو شتيكه، ئه واه بوونه وهران و هوكاره كان و تن و قه باره كان نابن به رينگر و ته گه ره و له مپه ر له به رده م كاره كاني دا. ته نانه ت گه ر به گريمان و ادا بنريت كه پيوستى به شتان بييت - كه هه رگيز ئه و پيوستى به شى نا بييت - ئه واه ئه و شتانه به وينه ي "ته لي كاره با و لقه كاني درهخت و ده ماره كاني جه سته ي مروف" ده بن به هو ي ئاسان كردن و هوكارى گه يانندن و گه يشتى ژيان و خيرايى ئه بنجامداني كاره كان. كه واته هه رگيز هيچ شتيك توانستى ئه و نابه ستيته وه و رپى لى ناگريت و خوى ناكات به ناودا. چونكه ئه و كاته هه موو شتيك ده بن به هو ي ئاسان كردن و هوكارى خيرايى و ئامرازى گه يانندن. واته له پرووى گو ي رايه لي و ملكه چي شتانه وه بۇ كاروباره كاني توانستى خواوه ن تواناي شكومه ند،

پیویست به هیچ شتیك ناکات. تهنانهت گهر بیټ و به گریمانیش ئەو پیویستی به تەسهوور بکریټ - که هەر وجودیشی نی- ئەوا ئەو شتانهی که به گریمان دانراون پیویست بن، دەبن به هۆکاری ئاسانکردنی کاروباره کانی.

پوختهی ئەم قسانه:

کردگاری به توانا، بێ ئەرك و ماندووبوون و دەست تیوهردان و لهوپه‌ری ئاسانی و خیرایی دا و به جزریك که شایانی ئەو بیټ، هه‌موو شتیك به‌دی ده‌هینیت و، ئەو کردگاره‌خواه‌ن توانسته‌یه که "کوللیات" به ئەندازه‌ی ئاسانی "جوزئیات" پر له ورده‌کاری دروست ده‌کات.

به‌لێ، به‌دی‌هینهری کوللیات و ئاسمانه‌کان و زه‌وی، هەر هه‌مان به‌دی‌هینهری جوزئیات و یه‌ك به‌یه‌کی ئەو گیانداره‌ جوزئی‌یانه‌شه که له ئاسمانه‌کان و زه‌وی‌دا هه‌ن و جگه‌ له‌و که‌سی‌تر نی‌یه. چونکه ئەو جوزئی‌یاته‌ بچوو‌کانه به‌روبووم و ناوک و نمونه‌یه‌کی بچوو‌کراوه‌ی ئەو کوللیاتانه‌ن.

هه‌روه‌ها که‌سیك که به‌دی‌هینهری ئەو جوزئی‌یاته‌ بیټ، بێ هیچ گومانیک هەر ئەویش به‌دی‌هینهری ئەو توخم و زه‌وی و ئاسمانانه‌یه که ده‌ورانه‌وری ئەو جوزئی‌یاتانه‌یان داوه. چونکه به‌چاوی خۆمان ده‌بینین که جوزئی‌یات له‌ حوکمی ناوکدان سه‌باره‌ت به‌ کوللیات و نوسخه‌یه‌کی بچوو‌کراوه‌ی ئەوان. له‌به‌ر ئەوه، ده‌بی توخمه کوللی‌یه‌کان و ئاسمانه‌کان و زه‌ویش له‌ ده‌ستی به‌دی‌هینهری ئەو جوزئی‌یاتانه‌دا بن، تا‌کو بتوانیټ به‌پێی ده‌ستوره‌کانی دانست و ته‌رازوو‌ه‌کانی زانستی خۆی، پوخته و ناوه‌رۆک و نمونه‌ی بوونه‌وه‌ره کوللی و گشتگیره‌کان له‌و جوزئی‌یاتانه‌دا دابینیټ که نمونه‌ی پوخته و بچوو‌کراوه‌ی ئەوان.

به‌لێ، "جوزئیات" له‌ پرووی لایه‌نه سه‌رسوو‌ره‌ینه‌ کانی سنعه‌ت و دیارده‌ نامۆکانی به‌دی‌هینانه‌وه هەر گیز له‌ "کوللیات" که‌مه‌ز نین، چونکه جوانیی گۆله‌کان له‌ هی ئەستیره‌ دره‌خشانه‌کان که‌مه‌ز نی‌یه. .. نرخ و به‌های تۆوه‌کانیش له‌ هی دره‌خته‌ پێ‌گه‌یشتوو‌ه‌کان نرم‌تر نی‌یه. تهنانهت ئەو دره‌خته‌ معنه‌وی‌یه‌ی که به‌ نه‌خشی "قه‌ده‌ر" له‌ تۆوه‌ بچوو‌که که‌دا جیی کراوه‌ته‌وه‌ گه‌لێ سه‌رسوو‌ره‌ینه‌رت‌ره له‌و دره‌خته‌ به‌رجه‌سته‌یه‌ی که "قودره‌ت" له‌ باخ و بیستاندا چنیویه‌تی و. به‌ هه‌مان جۆر به‌دی‌هینانی مرۆفیش له‌ به‌دی‌هینانی جیهان گه‌لێ سه‌یر و سه‌رسوو‌ره‌ینه‌رت‌ره!

جا ههروهك ته گهر قورئانی دانست به مهره كه بی گهر دیله كانی ئهئیر له سهر
 "گه وهه ری به كتا" بنووسریته وه، ده گونجی نرخی له هی ئه و قورئانی عهزه مهت و
 گه وهه بی به زیاتر بیست كه به ئه ستره كان له سهر پرووی ئاسمانه كان نوو سراوه ته وه..
 به هه مان جۆر، گه لئی جوزئیاتی زۆریش هه ن كه له پرووی سنعه ته وه زۆر زۆر له
 كوللییات بهرز و به نرختن.

سه رنجی پینجه م:

كه مێك پینشته هه ندیكمان له نهینی و حیکمه ته كانی ئه و ئاسانی و خیرایی به له
 راده به ده ره باس كرد كه به سهر به دهیئانی شتان و بوونه وه رانه وه ده بیترین.

جا "بوون" ی ئه م شتانه به م ئاسانی به بێ سنوور و خیرایی به له راده به ده ره، قه ناعه تیکی
 گومان بر و ته واهه تی به ئه هلی ئیمان ده دات كه: به دهیئانی به هه شت بۆ توانستی
 به دهیئهری بوونه وه ران وهك به دهیئانی به هار و، به هاریش وهك به دهیئانی باخ و
 بیستان و، باخ و بیستانیش وهك به دهیئانی گول ئاسانه و حه شر و زیندوو كردنه وه ی
 سه رجه می گرووی مرۆفیشی به ئه ندازه ی مراندن و زیندوو كردنه وه ی بهك دانه كس
 به لاهه ئاسانه، وهك ناوه روکی ئه م ئایه ته پرۆزه ده ری ده خات كه ده فهرموی:

﴿مَا خَلَقَكُمْ وَلَا يَعْظُمُكُمْ إِلَّا كَفْأً وَّاحِدَةً﴾ (لقمان: ٢٨).

ههروه ها زیندوو كردنه وه ی سه رجه می خه لکی له روژی حه شری مه زندا هینده
 به لایه وه ئاسانه كه وهك كۆ كردنه وه ی سه ربازه بلا بووه كان وایه له كاتی حه وانه وه دا به
 شه پووری سه ربازی. كه ئه مه ش ناوه روکی پاشكاویی ئه م ئایه ته پرۆزه یه:

﴿إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَّاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُخْضَرُونَ﴾ (یس: ٥٣).

جا هه رچه ند ئه م خیرایی به بێ كۆتایی و ئاسانی به بێ سنووره، به ئاشكرا و به داههت
 به لگه یه کی گومان بر و یه قینی به له سهر: كه مائی توانستی كردگاری شكۆمه ند و
 ئاسانی به دهیئانی هه موو شتیک به لایه وه، كه چی لای گومراییان بووه به هۆی لئی
 تیکچوون و لئی ئالوزان (الباس)! چونکه به دهیئان و پیکهانتی شتانیان به توانستی
 كردگاری مهزن لئی ئالوزاوه و له بهرچاویاندا تیکه ل بووه. ئه وه تا ده بینن كه به پوه پری
 ئاسانی هه ندی شتانی ئاسایی دینه و جوود، ئیتر ده كه و نه ئه و گومانه ی كه بییان وایست
 ئه و شتانه به دی ناهیترین، به لکو له خۆیا نه وه پیکدی!

دهسا فرموو بیر له قوولایی چالئی ئەو گەوجایەتی و نەفامی یە بکەرەوێه که ئەوانە تییی کەوتوو! چونکە بەلگەیی "توانستی رەها" دەگرن بە دەستەوێه و دەیکەن بە بەلگە لەسەر "نەبوونی ئەو توانستە" و، دەرگا لەسەر مەحالیە بئێ کۆتایی و نەپراوێه کان دەخەنە سەرپشت! چونکە دەبئێ ئەو کاتە هەرچی سیفەتی کەمالە و پێویستیکی زاتیی کردگاری شکۆمەندە، وەك: "توانستی رەها" و "زانستی گشتگیر" و سیفەتەکانی تری هاوچەشنیان، بە یەك بە یەکی گەردیلەکانی گشت بەدیھاتووێهەك بدرئین. تاكو ئەو بەدیھاتووێهە بتوانن لەخۆیانەوێهە خۆیان پێکبھێنن!

وشەیی یازدەھەم: (وإلیه المصیر).

واتە: گەرپرانەوێهیی ئەمە لە خانەیی فەنا و نەمان بۆ خانەیی بەقا و مانەوێه، هەر بۆلای ئەوێه لە بارەگای ئەبەدییی خواوەندی قەدیمی باقی دا.. هەر وەك بۆلای ئەو دەربێن کاتیی لە بازەیی هۆکارە زۆرەکانەوێه دەدرئینە بەر بەرەو بازەیی توانستی خواوەندی تاك و تەنیا.. هەر بۆلای ئەویش دەگەرئینەوێه کاتیی کە لە دنیاوێه بەرەو ئاخیرەت دەپوئین. واتە شوئیی گەرپرانەوێهەتان تەنھا دیوانی حوزووری ئەو خواوەندەوێهە و پەنا و دالەدەشتان هەر تەنھا میھرەبانی یە فراوانە کە یەتی.

بەم جۆرە، ئەم وشەیی گەلێی حەقیقەتی زۆری وەك ئەمانە دەگەییەنئیت.

سەبارەت بە حەقیقەتی گەرپرانەوێهیی مرۆفیش بۆ بەھەشت و بەدەستھێنانی بەختەوێهیی هەمیشەیی، کە لەم حەقیقەتانەوێهە وەردەگیرئین، ئەوالە دوازدە بەلگە بەھیزەکانی وتەیی دەھەم و، شەش بێچینەکانی ناو وتەیی بیست و نۆھەمدا بە چەشنیکی هێندە گومانپەر چەسپاندوو مانە کە ئیتر پێویستیان بە هیچ پروونکردنەوێهە کە تر نەھیشتوو تەوێه و.. ئەو دوو وتەیی بە ئەندازەیی بئێ گومانایی هەلھاتنی "خۆر" لە دوايي ئاوابوونی، چەسپاندووێهە: ئەو "ژیان"ەیی کە لە راستی دا خۆرئیکی مەعنەوێهە بۆ ئەم دنیا، دوايي ئاوابوونی بە کاولبوونی دنیا، لە بەرەبەیانیی حەشردا بە چەشنیکی بەردەوام و باقی، سەرلەنوئی، هەلدیتەوێهە و، بەشئیکی جینئیی و ئادەمیزاد بە دەستکەوتنی بەختەوێهە هەمیشەیی بەھرمەند دەبن و، بەشئیکی تریشیان دوو چاری بەدەختیی هەتاهەتایی و بەردەوام دین.

جالەبەر ئەوێهە وتەیی دەھەم و بیست و نۆھەم بە جوانترین شیوێهە ئەم راستی یەیان چەسپاندووێهە، ئەوا ئەم باسە بەو وتانە دەسپێرئین و، لێرەدا هەر تەنھا ئەوێهە دەلئین کە:

کردگاری دانای ئەم گەردوونە و بەدیھینەری حە کیمی ئەم مرزۆفە، کە خواوەندی کە خواوەنی زانستیکی گشتگیر و رەها و ویستیکی کوللی و رەها و توانستیکی رەهایە - وەك بە چەشنیکی گومان نەهیل لە پروونکردنەو کانی ییشوودا چەسپاندامان - لە هەموو کتیب و پەرتوو کە ئاسمانی یە کانی خۆی دا بەلئینی بەهەشت و بەختەو هەری هەمیشەیی بە ئیمانداران داوہ. خۆ مادەم بەلئینی داوہ، ئەوا بێ هیچ گومانیک بەلئینە کە ی دەباتەسەر و بەلئین شکینی سەبارەت بەو مەحالیە، چونکە ئاشکرایە کە نەبردنەسەری بەلئین بە نەنگی و ناتەواوی دادەنریت و، لەو لاشەوہ "کەمالی رەها" پاک و خاوینە لە نەنگی و ناتەواوی. ئنجا نەبردنەسەری بەلئین: یان ئەنجامی نەزانی یە، یان هی دەستەوسانی و کۆلەواری. خۆ بێ هیچ گومانیک نەزانی و دەستەوسانی سەبارەت بەو خواوەندەوہ، کە دارای توانستی رەها و زانستی هەمەلایەنگیرە، کاریکی مەحالیە. کەواتە "بەلئین شکینی" ش مەحالیە بۆ ئەو.

پاشان سەرجمی پیغمبەران - دروودیان لەسەر بیت - لە پیشەنگی هەموویانەوہ سەرورمان فەخری عالم ﷺ. هەروەها سەرجمی ئەولیا و.. گشت ئەصفیا و.. هەموو ئیمانداران، هەمیشە لە نزا و لالانەوہ کانیاندا داوای ئەو بەختەو هەری یە هەمیشەیی یە لەو میهرەبانە بەخشندەییە دە کەن.

ئەمە جگە لەوہی کە هەر هەموویان ئەم داواکاری یەیان هاو دەم لە گەل ناوہ جوانە کانی خوای گەورەدا پیشکەش دە کەن. چونکە ناوہ جوانە کانی خواوەند، لە پیشە کبی هەموویانەوہ سۆز و، میهرەبانی و، دادگەری و، دانستە کە ی.. هەروەها ناوہ کانی: "الرحمن والرحیم والعدل والحکیم" و پەرودە گاریتی یە رەها کە ی و دەستەلاتداری یە خواوەن سام و هەییە تە کە ی و ناوی "الرب" و "الله" و زۆربە ی ناوہ جوانە کانی تری وەك ئەمانە، داخواری "ئاخیرەت" و "بەختەو هەری هەمیشەیی" ن. هەروەك دەشبەن بە بەلگە و پیکەوہ شایەتی لەسەر هاتنەدی ی ئەو بەختەو هەری یە دەدەن. تەنانەت (وہك لە وتە ی دەهەمدا چەسپینراوہ) سەرانسەری بوونەو هەران، بە سەرجمی راستی یە کانیان، ناماژە بۆ خانە ی هەمیشەیی ئەو دنیا دە کەن.

پاشان قورئانی حە کیم، بە هەزاران ئایەتی مەزن و بەلگە ی راست و پروون و گومان پری خۆی، دەرسی ئەو حەقیقە تە دەلئینەوہ و دەبیت بە بەلگە لەسەری..

ئىنجا پىنغەمبەرى نازدار و خۇشەويست ﷺ كە مايهى شانازىيى گىرۆى ئادەمىزادە، بە درىزايىي ژيانە پىرۆزە كەي و بە ھەرچى ھىزە كە خىواي گەورە پىيى داوھ، وانەي ئەم ھەقىقەتەي و تىووتەوھ و موسلمانانى فىر كىر دووھ، چەسپاندوويەتى و پرايگە ياندووھ و بىنيويەتى و پىشانى غەيرى خۇيشى داوھ، لەمەشدا پىشتى بە ھەزاران موغجىزەي روون و ئاشكرائى خۇي بەستوھ.

اللهم صلّ وسلم وبارك عليه وعلى آله وصحبه بعدد انفاس أهل الجنة في الجنة واحشرنا وناشر هذا المكتوب ورفقاءه وصاحبه سعيداً ووالدينا وإخواننا وأخواتنا تحت لوائه وارزقنا شفاعته وادخلنا الجنة مع آله واصحابه برحمتك يا ارحم الراحمين. آمين.. آمين.

﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ (البقرة: ۲۸۶).

﴿رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ﴾ (آل عمران: ۸).

﴿وَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي * وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي * وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي * يَفْقَهُوا قَوْلِي﴾ (طه: ۲۵-۲۸).

﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ (البقرة: ۱۲۷).

﴿وَكُتِبَ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ (البقرة: ۱۲۸).

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ (البقرة: ۳۲).

پاشکوی

وشه‌ی دهه‌می مه کتوبی بیستم

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ (الرعد: ۲۸).

﴿ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِمُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا
الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (الزمر: ۲۹).

پرسيار:

تۆ له چه ندين شويندا وتووته:

"يه كيون" ي به ديهينه ره وپهري ئاساني تيدايه و، "زوري" و "شيرك" يش له وپهري سهختي و دژواري دايه. ههروه ها ده شلييت: "يه كيونى به ديهينه" تا پلهي "وجوب" كار ئاسان ده كات و "شيرك" يش تا پلهي "ئيمتيناغ" سهختي و گيروگرتي تيدايه. كه چي نه و گيروگرفت و مه حالانهي كه تو باسيان ده كه بيت له پرووي "يه كيون" يشدا هه ر دينه يش. بو نمونه: تو ده لبييت: گه رديله كان گه ر كار مه ند نه بن ده بي هه موو يه كئي له وان يان زانستيكي گشتگير و توانستيكي ره هايان بييت، يان هه ريه كه يان نه نذازه يه كي له سنوور به ده ري مه كينه و چاپخانه ي مه عنه وي تيدا دانراييت، كه نه مهش به سه د

چەندانە مەھالە.. خۇ گەر ئەو گەردىلانە برىتى بن لە كارمەندى خوايى، ئەوا دەبى لەم
 ھالەتەشدا ھەرىكەت كەيان بىن بە مەزھەرىك بۇ ئەو شتانەى كە لە گرىمانە كەى تردا بە
 مەھالمان دانان، تاكو بتوانن ئەو كارمەندى و ئەر كە بىن سنوررانە راپپەرىنن كە لە
 ئەستۆيان نراو!

وہلام:

لە چەند "وتە" يەكى زۇردا چەسپانندوو مانە كە:

ئە گەر بەدپەينانى سەر جەمى بوونەو ھەران بىدرىتە پال تەنھا يەك كەردگار، ئەوا كارە كە
 بە ئەندازەى بەدپەينانى يەك دانە بوونەو ھەران ئاسان دەيىت. بەلام گەر بىدرىتە پال
 "سروش" و "ھۆكار" ە زۇر و زەبەندە كان ئەوا بەدپەينانى يەك دانە ميش بە ئەندازەى
 بەدپەينانى ئاسمانە كان سەخت دەيىت و بەدپەينانى گولپەيىش بە قەدەر بەدپەينانى
 بەھار و بەرى درەختىش بە قەدەر بەدپەينانى باخىك دژوار دەيىت.

جا لە بەر ئەو ەى ئەم مەسەلە يە لە چەندىن وتەى تردا روون كراو ەتەو، ئەوا خوينەرى
 بەرپەريان بۇ لا رەوانە دە كەين. بەلام لىرەدا و لە نىوان سى ئمۇنەدا سى ئامازەى بۇ
 دە كەين، تاكو لە بەر امبەر ئەم راستى يەو "دەلنىيى دەروون" بەدەست بەيىن.

غونەى يە كەم:

گەردىلە يە كى بچووكى برىسكەدار و روون، خۇى بۇ خۇى جىنى رووناكىي دەنكە
 شقار تە يە كى تىدا نايىتەو ە و ناشىت بە سەرچاو ەى رووناكى يەك كە بەو ئەندازە يە يىت.
 چونكە تەنھا بە ئەندازەى قەبارە و ماھىيەتە كەى - كە وەك گەردىلە يە كى جوزئى يە -
 دە گونجى رووناكىي رەسەن و خۇيى بيىت. بەلام گەر پەيوەندى بە خۇرەو ە بكات و
 چاو ە كانى رووبەرووى خۇر بكاتەو ە و بۇى پروانىت، ئەوا دە گونجى ئەو گەردىلە
 بچووكە: رووناكى و گەرمى و ھەوت رەنگە كانى خۇر، تەنانەت ماو ەى
 دوورى يە كەشى لە خۇى دا جى بكاتەو ە و جۇرە "مەزھەر" يكى درەو شانەو ە مەزنە كەى
 خۇر بەدەست بەيىت.

بەو واتايەى كە ئە گەر ئەو گەردىلە يە بەرەلا و بى پەيوەندى يىت و پالى بە زاتى
 خۇيەو ە دايىت ئەوا مە گەر بە ئەندازەى گەردىلە يەك دەنا ناتوانىت ھىچ شتىك بكات.

بەلام گەر بىتت بە كارمەند و ئاوينەى خۆر و پەيوەندىي پىوۋە بىستىت، ئەوا دەتوانىت چەند ئومونەيە كى جوزئىي كارە كانى خۆر لە خۆي دا دەرىخت.

سەبارەت بە خواوەندىشەو - والله المثل الأعلى - بە ھەمان جۆرە، چونكە ئەگەر ھەموو بوونەوەرئىك، تەنانت ھەموو گەردىلەيەك بديرىنە پال "زۆرى" و "شىرك" و "ھۆكارە كان" و "سروشت" و پال خۆيشيان، ئەوا دەبىن ئەو كاتە ھەموو گەردىلەيەك و گىشت بوونەوەرئىك: يان خواوەنى توانستىكى رەھا و زانستىك بن كە دەوراندىوورى ھەموو شتىكى دايتت.. يان چەندىن چاپخانە و مەكىنەى مەعنەويى لەژمارە بەدەريان تىدا پىنكھاتىت، تاكو كارە كانى ئەستۆيان راپەرىن.

بەلام گەر ئەو گەردىلانە بديرىنە پال خواوەندى تاك و تەنيا، ئەوا ھەموو بەدىھاتوويەك و ھەموو گەردىلەيەك پەيوەندىي پىوۋە دەكەن و بە وىنەى كارمەندىان لى دىت لە بەردەستى دا و ئەم پەيوەندى بەش والە ھەموو يەكىيان دەكات كە درەوشانەو (تجلى) يەكى ئەو تاك و تەنيايە بەدەست بەيىت و، بەم بەھرەمەندى و نىسبەت پەيدا كەردنىيان بە خواوەندى تاك و تەنياو ھەريە كەيان پال بە زانست و توانستىكى رەھاو بەدات و، لەم رىيەو ھىندە كار و ئەر كى زۆر و زەبەندە رادەپەرىنىت كە مليۆنەھا جار لە سەرووى ھىز و توانستى خۆپەو ىت. ئەمەش بە ھىزى بەدىھىنەرە كەى و نەيىي ئەو پال پىوۋەدان و پەيوەندى پىوۋە كەردنەيەو.

ئومونەى دووھەم:

گرىمان دوو براھەبن، يەكىيان: ئازايە و پشت بە خۆي دەبەستىت و بە خۆي دەنازىت. ئەوى تىرشيان: جوائمەرد و بەغىرەتە و بۆ بەرگى كەردن لە نىشتمان ئامادەيە. جا لە كاتى ھەلگىرسانى جەنگدا، يەكەمىيان لەبەر ئەو ى بە خۆي دەنازىت، پەيوەندى بە دەولتەتەو ناكات، بەلكو ھەز دەكات ھەر تەنھا بۆ خۆي كارە كانى ئەنجام بەدات و رووبەرووى دوژمن رابووستىت. ديارە ئەم "بەخۇنازىن" ەى ناچارى دەكات كە ھەر بە كۆلى خۆي سەرچاوە كانى ھىز و تواناى ھەلگىرئىت و تەقەمەنى و پىداووستى يە كانىشى بەم توانستە كەم و ديارى كراو ى خۆي بۆ بەرەى جەنگ بگويژىتەو. بۆيە ھەر تەنھا بە ئەندازەى ئەو ھىزە كەسى و كەمەى خۆي دەتوانىت رووبەرووى دوژمن بچەنگىت.

ده يئيت ئوپەرى توناي لەو دەدايه كه بەرەنگارى هيزى عەريفىكى سوپاي دوزمن رابوہ ستيت، نەك زياتر ..

بەلام براكەى تر، كه بە خۆى ناناژيت، بەلكو خۆى بە دەستەوسان و بىن هيز دادە نيئت، پەيوەندى بە پادشا و دەولەتەوہ كرد و بوو بە "سەرباز". ئيت بەم پەيوەندى كرنەى بە سەربازى يەوہ سوپاي مەزنى دەولەت بوو بە خالى پال پيوەدانى و، بە هيزىكى مەعەوبى مەزنەوہ كه بەرامبەر هيزى سوپايە كى مەزن نيئت و لەو پەيوەندى پيوە كرنەوہ بەدەستى هينابوو، رۆشتە ناو گەرمەى جەنگەوہ، چونكە دە گونجى پادشا ئەو هيزە مەزنەى بۆ جەم بكات. بەم جۆرە لە جەنگدا بەردەوام بوو ھەتا پروو بەرووى موشرىكى سوپاي دوزمنى شكست پىھاتوو بووہوہ و، بە ناوى پادشاوہ دىلى كرد و هينايەوہ بۆ ناو سەرباز گەكەى.

نەھنى و حىكمەتى ئەم حالەتە لەو دەدايه كە:

كەسى يەكەمى سەربەخۆ، لەبەر ئەوہى ناچار بوو سەرچاوہ كانى هيز و پىنداويستى و تەقەمەنى يەكەمى بۆ خۆى ھەلبگرىت، ئەوا ھەر تەنھا كارىكى يەكجار جوزئىي پى ئەنجام درا. بەلام ئەم سەربازە كارمەندە ناچار نىيە بۆ خۆى سەرچاوہ كانى هيز و پىنداويستى يەكەمى ھەلبگرىت، بەلكو كەرتە كانى سوپا - بە فەرمانى پادشا - بۆى ھەلدەگرن. ئيت ئەم يەكەيان بەو پەيوەندى و نىسبەت پەيدا كرنەى بە دەولەتەوہ، كارىك دەكات كه خۆى بەو هيزە مەزنەى پادشا و دەولەتەوہ بىستيت، كتومت وەك ئەوہى كه ئاميرى تەلەفۇنە كەى خۆى بەھۆى وايەرىكى ئاسايى يەوہ بىستيت بە سەنتەرى تەلەفۇنە كانى دەولەتەوہ.

سەبارەت بە خواوہ ندىش - والله المثل الأعلى - گەر ھەرچى گەردىلە و بەدىھاتوو ھەن ھەموويان راستەوخۆ پال بە خواوہ ندى تاك و تەنياوہ بەدەن و پەيوەندى پيوە بكەن، ئەوا ئەو كاتە "ميرولە" قەلاى فیرعون لەناو دەبات و كۆشك و تاراچى دەروو خىيئت و .. "ميشوولە" ش نەمرود لەناو دەبات و بەرەو دۆزەخى دەنيرىت و .. "ميكروپ" يكى بچوو كيش ستەمكارىكى سەرسەخت گۆرپە گۆر دەكات و .. "توو" ي بچوو كى سنەو بەرىش وەك كار گەيە كى لى دىت بۆ درەختى سنەو بەر كه بە ئەندازەى

چيايهك گهوره و بهرزوه .. "گهرديله كانى هموا"ش ده توانن گهلى كارى رېنكوپىنك و جزراو جزورى گول و بهر و بوومه كان راپه رېنن و برژنه ناو پىكهاته جزراو جزره كانيانه وه .. هموو هم كارانهش به هوى توانا و دهسته لاتی به ديهينه ر و گهوره و خاوه نى همو به ديهاتوره و به هوى هيزى همو په يوه ندى كردنه وه يه . جا هم هموو ئاسانى به بينراوه - به ئاشكرا و به داههت - له و كار گرته ته ستو و په يوه ندى كردنه وه سرچاوه ده گرن ..

ده نا گهر هم كاره پىچه وانه بيته وه و هه ر مه كى و بهر لایى بيته كايه وه و هه ر شته و پشت به "خوى" و "هوكاره كان" و "شتانى زور و زه به نده" وه به ستيت و رېنى "شيرك" بگرېته بهر، هموا مه گهر به نه دازه ي قه باره و هه ست و شعورى خوى ده نا هېچ كارېك ناتوانيت نه نجام بدات.

نمونه ي سى هم:

گرېمان دوو هاوړې هه بن بيانه ویت هه ريه كه يان باس (بجث) يك بنووسن كه چه ند زانيارى به كى له مەر ئامار و جو گرافياى چه ند و لاتي كه وه تيدا بيت كه هه ر گيز به چاو نه يان بيته وه و سهر دانی همو شوينا نه شيان نه كردوه ..

يه كيكيان ده چي په يوه ندى به پادشای همو و لاتانه وه ده كات و ده واته ناو فهرانگى پو ست و ته لگرافه وه و له وى بهر امهر كرى به كى كه م، هيلى ته له فوزه كه ي به هيلى به داله ي ده و له ته وه ده به ستيت و له م رى به وه ده توانيت په يوه ندى به هموو لايه نه كانى ده و له ته وه بكات و زانيارى به كانيان لى و هه ر بگرېت . ئيت بهم جو ره هم يه كه يان باسيكى له و په رى باشى و وردى و زانستى و بابته يانه دا سه باره ت به ئاماره جو گرافى به كان ده نوو سیت .

به لام هموى تريان ماوه ي په نجا سال له گه شت و گه راندا ده بنى و خوى دوو چارى گير و گرفت و مەترسى به كان ده كات تاكو بؤ خوى همو شوينا نه بيانيت و رووداوه كانيش به گوڼى خوى بيستيت .. يان ده چي مليونه ها ليره خه رج ده كات تاكو به وينه ي ده و له ت و ايره كانى ته له فون رابكيشيت و وهك ده و له تيش خاوه نى ئاميرى بروسكه و گفتو گو گواستنه وه بيت تاكو بتوانيت وهك هاوړې كه ي باسيكى به نرخ بنووسيت!

به هه مان جوړ - والله المثل الأعلى - گهر بوونه وهرانی بن سنوور و شتانی له ژماره به دهر بدرینه پال خواوهندی تاك و تهنیا، ئەوا ئەو كاته به هۆی ئەو په یوه ندی یه وه هه موو شتیك "مه زهر" یكى ئەو په یوه ندی كردنه به ده ست ده هیئت و ده ییت به شوینیكى تبادره و شانوه ی ئەو نووره ئەزه لی یه. ئیتر ئەو شته چه ندین جوړی په یوه ندی به یاسا كانی دانست و ده ستووره كانی زانست و قانونه كانی توانستی ئەو خواوهنده تاك و تهنیا یه وه ده به ستیت و هه موو شتیك به هیز و توانای خواى گه و ره ده بینیت و به ته جه للی یه كى په و ره دگاریی ئەو تۆش به هه ره مه مند ده ییت كه له بری ئەو بینینه ی خواوهنده كه سه یری هه موو شتیكى پنی ده كات و ئەو پروه شی كه پروی پنی ده كاته هه موو شتیك و گوفتاره كه شی كه له هه موو شتیكدا جی به جی یه.

به لام گهر ئەو په یوه ندی یه پچرپیت و نه میئت، ئەوا په یوه ندی هه موو شتیك به و شته وه ده پچرپیت و ئەو شته ش بچووك ده بیته وه و دیته وه یه ك تا به ئەندازه ی قه باره كه ی خۆی لى دیت. دیاره له م حاله ته دا ده بنی خواوه نی خوایه تی یه كى په ها ییت تاكو بتوانیت ئەو كارانه راپه پرنیت كه له دۆخى یه كه مدا به ئاسانى ئەنجامی ده دان!

پوخته ی ئەم قسانه:

پنی "یه كتایی" و "ئیمان" تا پله ی "وجوب" ئاسانی په های تیدا یه. به لام پنی "شیرك" و "هۆكاره كان" و "زۆری" تا پله ی "ئیمیناع" سه ختی و گپرو گرتی تیدا یه. چونكه ئەو "ته نها یه ك" به دپه یه ره بارى كى دیاری كراو به چه نده ها شتی زۆر و زه به نده ده به خشیئت و بنی هیچ ئەرك و ماندوو بوونى كیش ئەنجامى كى دیاری كراویان لى به ده ست ده هیئت. به لام گهر ده ستیشان كردنى ئەو باره و به ده سه ینانى ئەو ئەنجامه بخرایه ته ئەستۆی شته زۆر و زه به نده كانه وه، ئەوا مه گهر به چه ندین ئەرك و سه ختی و جمو جولى یه كچار زۆر و زه حمه ت، ده نا ئەو كاره له توانادا نه ده بوو.

جا هه روه ك له مه كتووبى سى هه مدا و تراوه:

ها توجۆی سوپای ئەستیره كان له مه يدانى ئاسمانه كاندا به سه ر كرده ی تى خۆر و مانگ و، به خشینى دیمه نى كى جوان و ره نگینى زى كر و ته سبى ح و بارى كى دلزار و سه رنج

راكيش به: هه موو "شهو" يڤك و گشت "سال" يڤك.. هه روه ها ئالوگور كردنى وهرزه كان و به ديهيڤتاني بهرزه وهندى و نه نجامه بهرز و پر له دانسته كانى زهوى..
 گهر هه موو هم كارانه بدرينه پال "تاكى"، نهوا پادشاي نه زهلى و نه بهدى بهوپه پرى
 ئاسانى و به وينه ي بزواندى يهك دانه سه رباز ده يانجوولينيٽ و، گزى زه ويش - كه وهك
 سه رباز يڤك و ايه له سوپاي ئاسماندا - ملكه چ و گوئى رايه ل ده كات و، سه ر كرابه تيبى
 گشتيبى تن و قه باره بهرزه كانى ده خاته نه ستۆ. جا هه ر نه وهنده ي "زهوى" هم فەرمانه
 وهرده گريٽ، مه ستى خو شيبى هم كار پى سپاردنه ده بيٽ و به وينه ي موريدى ته ريقه تى
 مهولهوى له شوق و شادمانى دا جه زبه ي لى ديت و، بهم جزره و به ئه ر كينكى يه كچار
 كه م، نهو باره جوان و نه نجامه گرنگانه دينه دى.

به لام گهر به "زهوى" بو تريت: راوهسته و خوت له م كارهدا هه لمه قورتينه. ئنجا
 به ده سه تيڤتاني نهو بار و نه نجامانه به خودى ئاسمانه كان بسپيرريت و، له بريى "تاكى"
 ريڤگاي "زورى" و "شيرك" بگيرته بهر، نهوا نهو كاته ده بى مليونه ها نه ستيره كه
 هه ربه كه يان به هه زاران جار له گزى زه وي مان گه و ره ترن، هه موو روژ و هه موو ساليك
 ماوه ي ملياره ها سال رى به بيست و چوار سه عات بپرن!
 نه نجامى هم قسانه:

قورئانى پيرۆز كاروبارى بوونه وهره بى سنوره كان راسته و خو ده داته پال كردگارى
 تاك و ته نيا و، به ممش ريڤگايه كى ئاسانى تا پله ي "و جوب" ده گريته بهر و، خه لكيشى بۆ
 لا بانگ ده كات. ئيماندارانيش هه مان كار نه نجام ده دن.

به لام نه هلى "شيرك" و له خوبايى، به وهى كه هه موو يه كنى له به ديهيڤتر او ان ده ده نه پال
 چه ندين هۆكارى بى سنور، نهوا رى به كى سه ختى تا پله ي "ئيمتينا ع" ده گر نه بهر.
 كه چى هه ر چى به ديهاتوو هه ن له ريڤازه كه ي قورئاندا يه كسانن به يهك به ديهاتوو،
 ته نانه ت به ديهيڤتاني هه موو شتان له سه ر ده ستى خوا وهندى تاك و ته نيا دا گه لى ئاسانتره
 له به ديهيڤتاني يهك شت له لايه نى شتاني له ژماره به ده ره وه.

چونكه ته نها يهك نه فسه ر به وينه ي ئاسانى سه ره رشتى و به رپوه بردنى كارى يهك
 سه رباز، هه زار سه رباز به رپوه ده بابت و كاروباريان ده سازينيٽ. به لام گهر كارى يهك

دانه سه رباز به هزاره فسره بسپیږریت، نهوا هزار و یهک نه وهنده سهختی و
گروگرفتی دیته پری و، نالوگور و شله ژان و دژایه تی له نیوانیاندا به ربا ده بیت.
بهم جوړه، هم نایه ته پیروزه ی خواره وه زلله به هیزه کانی خوی ده سره وینیته که لله
سه ری نه هلی شریک و ده پته قینیته وه:

﴿ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ
مَثَلًا الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (الزمر: ۲۹).
﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَتَى الْعَالِمِ الْحَكِيمِ﴾.

اللهم صل وسلم على سيدنا محمد بعدد ذرات الكائنات وعلى آله وصحبه أجمعين
آمين.. والحمد لله رب العالمين.

اللهم يا أحد يا واحد يا صمد يا من لا إله إلا هو وحده لا شريك له.. يا من له
الملك وله الحمد.. يا من يحيي ويميت.. يا من بيده الخير.. يا من هو على كل شيء
قدير.. يا من إليه المصير.. بحق أسرار هذه الكلمات اجعل ناسر هذه الرسالة ورفقاءه
وصاحبها سعيداً من الموحدین الكاملین ومن الصديقين المحققين ومن المؤمنين المتقين.
آمين.

اللهم بحق سرّ أحديتك اجعل ناسر هذا الكتاب ناسراً لأسرار التوحيد وقلبه مظهراً
لأنوار الايمان ولسانه ناطقاً بحقائق القرآن.
آمين.. آمين.. آمين.

الباقی هو الباقی
سه عیدی نورسی

مه کتووبی بیست و یه کهم

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفْ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَخَفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْنِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ
إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلأَوَّابِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾﴾ (الإسراء: ٢٣-٢٥)

برای بنی ناگام!

ئهی ئهو کهسهی که باو کیئک یان دایکیکی پیر، یان یه کیئک له خزمانی، یان برابره کی
ئاینیی په ک کهوته، یان ههر که سیکی کۆله واری نه خۆش له مالتی دا دهژی!
به وردی سه رنج له م ئایه ته پیرۆزه بده و بزانه که چۆن ته نها یه ک ئایه ت پینج جووری
میهره بانئ و به چهند شیوه یه کی جیا جیا بۆ دایک و باوک به ده ست ده هیئت.
به ئئی، بهرزترین حهقیقه تی دنیا بریتی یه له سۆز و بهزهیی و میهره بانئ دایک و باوک بۆ
مناله کانیان، ههروه ها بهرزترین مافیش مافی ریز لیگرتیان له بهرامبه ر ئهو شهفه قهت و
بهزهیی یه وه. چونکه دایک و باوک، بهوپه ری لهزه ت چه شتن و بهختیاری یه وه، ژبانئ
خۆیان له پیناوی ژبانئ مناله کانیاندا بهخت ده کهن.

له بهر ئه مه، گهر ههر که سیئک مرۆفیتی خۆی له ده ست نه دایئت و نه چوو بیته پیزی
نازه له وه، بهوپه ری دلسۆزی یه وه پیزی ئهو خۆشه ویسته به ریز و قوربانئ دهره راسته قینانه

ده گريټ و، به راستي خزمه تيان ده كات و تي ده كوشيت دلبيان شاد و خزش بكات و
 په زامه ندى يان به ده ست بهيټيت. ده بي بيشزانين كه خوشك و براى باوك له حوكمى
 باوكدان و، خوشك و براى دايكيش له حوكمى دايكدان. جا به قورس زانينى بوونى
 هر كام له و پيره موباره كانه، يا خود حهز كردن به مردنيان، تابليټى بيټ ويژدانى و كه م
 نرځى و نرمى يه. ټمه باش بزانه و بيدار به ره وه!

به لټي، باش تي بگه و بزانه كه حهز كردن له نهماني كه سينك ژيانى خوى له پيناوى
 تودا به خت كردووه، چهنده سته مينكى سخت و بي ويژدانى يه كى گه و ره يه.
 ټه ي ټه و كه سه ي كه له خه م و خه فته تي ژياندايه!

باش بزانه كه ستوونى به ره كه ت و هو كاري ميه ره بانبي ناو ماله كه ت و هو ي
 دوور خسته وه وى دهر د و به لا، تنها هر ټه و پيره په ك كه و ته يه، يا خود ټه و كه سه كوپره ي
 خزمته كه بوونى به قورس ده زانيت!

هر گيز مه لټي: ده ستم كورته و ناتوانم خزمه تيان بكم! نه خير، گهر ټه و به ره كه ته
 نه بو ايه كه به هو ي بوونى ټه و كه سانه وه ده ست ده كه و يت و به سه رتدا ده بار يت، ده ست
 له وه زياتر كورت ده بوو، هر وه ك روزى يه كه شت ده چوه قاتى. ټه م راستى يه له من
 وه ر بگه و باوه رى بيټ بكه، چونكه هينده به لگه ي سه لټنهر م سه باره ت به م راستى يه له
 لايه كه ده توانم به توشى بسه لټنم. به لام بؤ ټه وه ي دوور نه روين و دريژه ي پيټ نه ده ين،
 كورتي ده كه موه بؤت.

جا توش باوه رت به م قسه يم هه بيت و، منيش سويندت بؤ ده خوم كه ټه م راستى يه
 له و په رى بيټ گوماندايه. ته نانه ت نفس و شه يتانه كه شه م مليان بؤ كه چ كرد و ته سليم
 بوون. خو شتيكى بيټ گومانه كه راستى يه كه بتوانيت شه يتانه كه م تووره بكات و دهر وونى
 سه ر كه شى به دخوازيشم بشكينيټ، ده توانيت به توشى بسه لټنيت و قه ناعه ت پيټ
 بكات.

به لټي، خواى په روه ر دگار، كه به شا به تبي هه موو بوونه وهراني ناو گه ر دوون:
 شكومهندي به خشنده و ميه ره بان و نيان و خواوه ن كه ره مه، كاتني كه ټه م خواوه نده
 منالان ده نيټنه جيهاني دنيا، يه كسه ر - به لوتفى خوى - روزى يه كانيشيان به دوا دا
 ده نيټيت، وه ك پر كردنى مه مكان و ته قينه و ه يان چه شني سه ر چاوه ي ټاو به ره و ده مى ټه و
 ساوا يانه.

هر ئه و خواوهنده پۆزیی پیر و پهك كهوته كانیس - كه وهك منالیان لئی هاتووه، تهناهنه له منالیس زیاتر پیوستیان به بهزهیی و میهره بانیه - له شیوهی بهره كه تدا ده نیڕیت و، هه رگیز به خیو کردیان ناخاته نهستوی ئه و پژد و پیسكه و دهست نووقاوانه ی خهلكی. چونكه ئه و راستییهی كه ئه م ئایه ته پیرۆزانه رایده گهیهنن:

﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾ (الذاریات: ۵۸)..

﴿وَكَايْنٍ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ

الْعَلِيمُ﴾ (العنكبوت: ۶۰)..

راستییه كه به خشندهیی و كه ره می لئی ده چۆریت و زمانی حالی هه موو زینده وه ره جۆراو جۆره كان ده ری ده پرن و دانی پێدا ده نین.

ئسجا نهك هه ر ته نها پۆزیی ئه و پیر و پهك كهوته و خزمانه له شیوهی بهره كه تدا دین، بهلكو هه ندی گیانله به ری تریس كه خوای گهوره كرددونی به هاوهلی مرفوف، وه كو "پشیله"، به هه مان جۆر له شیوهی بهره كه تدا و له نیوان پۆزیی مرفوفا پۆزیی ان بۆ ده نیڕیت! ئه و شتهش كه پشتی ئه م قسه یه م ده گریت، ئه م رووداوه یه كه بۆتانی ده گێر مه وه و به چاوی خۆم دیومه:

ههروهك خۆشه و یسته نزیکه كانم ئاگادارن، دووسێ سال پێش ئیستا به شی خۆراکی پۆزانهم ته نها نیو کولیره بوو، له گه له ئه وه شدا کولیره ی ئه و گونده ی كه تیای دا بروم له چاوهی شوینانی تردا به چووك بوون، تهناهنه جاری وا ده بوو به شی نه ده كردم. پاشان چوار پشیله بوون به میوانم! كه چی هه ر ئه و له ته کولیره یه به شی من و ئه وانیشی ده كرد و هه ندی جار لیثمان ده مایه وه! ئه م رووداوهش چه نلین جار دووپات بووه وه، به راده یه كه قه ناعه تی ته واوم پیدایا كرد كه من سوو دم له به ره كه تی ئه و پشیلانه وه رده گرت! وا ئیستا رایده گه یه م و ئاشکرای ده كه م كه ئه و پشیلانه هه رگیز کۆلیکی قورس نه بوون به سه ر شانه وه و ئه وان هه رگیز له ژیر منه تی مندا نه بوون، بهلكو من له ژیر منه تی ئه واندا بووم!

جا برای مرفوم!

له کاتی کدا كه ئازه لیککی درنده ئاسا - كه پشیله یه - بیست به میوانی مالیک و به و جۆره بیست به ته وه ره ی به ره كه تی ئه و ماله، ئه ی ئایا گه ر به ریزترین بوونه وه ر - كه

مرۆقه - پرواته ئهو مالهوه ده بئ چۆن بئت؟ كه باشترين مرۆفئش باوه پردار بئت و باشترين باوه دارئك كه شايستهى خزمهت كردن و خۆشهويستى بن ئهو نه خۆشه پيرانه بن و له ناو ئهوانيشدا دلسۆزترين هاوهل و راستترين خۆشهويست كه دايك و باوكن!
ئيتر بۆ خۆت ئه مه ليك بدهروهه و بزانه كه چ بهره كه تيكي گهوره و چ هۆكارئيكى دهستكهوتنى ميهره بانى و دوورخسته وهى موسيبه تن لهو ماله! وهك ناوه روكى ئهم
فهرمووده پيرۆزهى پئغه مبه ر ﷺ ئه وه ده گه يه نئت كه ده فهرموى:

"لولا الشيوخ الرُّكْعُ لَصَبَّ عَلَيْكُمْ الْبَلَاءُ صَبًّا"^(۱).

كهواته براى مرۆقم!

سه رنج بده و بير بكهروهه و په ند وه ر بگه ره. ئنجا ئه وهش بزانه كه ئه گه ر تۆ به م زووانه نه مريت، خۆ هه ر ده بئ پير بئت. جا ئه گه ر تۆ ئئستا رئز له دايك و باوكت نه گريت، رۆزئك دئته ر بئ تۆش كه مناله كانت هئچ رئزئكت لئ نه گرن، چونكه ئهو نه ئئنى يهى كه خواى گهوره له "الجزءُ مِنْ جِنْسِ الْعَمَلِ" دا دئاوه، ئه مه مان به باشى پئ ده سه لئئئت.

جا ئه گه ر دوا رۆزئى ئه و دئاوى خۆتت خۆش ده وئت، ئه و ئئستا گه بئنه يه كى گه ر هه ت له به ر ده ستدايه، فرىاى بكه وه با له كئست نه چئت. ده ستكه و تئئشى ته نها به خزمه تگوزارى و پارزى كردنى دلئ دايك و باوك ده بئت.

خۆ ئه گه ر دئااشت خۆش ده وئت، هه ر هه وئ بده ره زامه ندىيان به ده ست به ئنه و هه مئشه سوپاسيان پئشكه ش بكه، با ژيانى دئايات به حه وانه وه به سه ر به ريت و رۆزئى به كه شت به هۆى به ره كه تئى ئه وانه وه ده ستگير بئت. ده نا به قورس زانئنى ئه و ان و هه ز كردنت به مردئيان و برئندار كردنى دلئ ناسكه كانئيان و الهو كه سه ده كات كه حه قئقه تئى ئايه تئى: ﴿حَسْبُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ (الحج: ۱۱) به سه ردا بجه سئت.

(۱) له سه رچاوه كاندا به م جۆره يه: (لولا عباد الله ركع وصيبة رضع وبهائم رتع لصب عليكم البلاء - وفي رواية العذاب - صبا). واته: ئه گه ر له به ر پيرانى نوئۆپاك و منالانى شيره خۆر و نازه لانى موحتاج به له وه نه بوايه، ئه و ده ر دو به لاتان به سه ردا ده بارى. رواه الطيالسي والطبراني وابن منده وابن عدى وغيرهم عن أبي هريرة رفعه... ورواه السيوطي في الجامع الصغير - الحديث نفسه - ثم رص رصا، قال المناوي نقلًا عن الهيمى. وهو ضعيف. (باختصار عن كشف الخفاء ۱۶۳/۲). (وه رگير)

خۆ ئه گهر تو به دواى ميه ره بانى خواوه ندى "ره حمان" و "ره حيم" داده گهر بيت،
ئەوا با به زهبيت به سپارده و ئەمانه ته كانى ئەو خواوه نده "ره حمان" هدا بيته وه كه لای تو
دايناون.

برايه كم هه بوو له برايانى ئاخيرهت ناوى "مستهفا چاوش"^(٢) بوو. ده ميينى هه ميشه له
كاروبارى دين و دنياى دا سه ر كه وتوو ه و، منيش نه مده زانى چ نهينى يه كه له مه دا هه يه.
پاشان بۆم ده ر كه وت كه ئەم پياوه موباره كه زانيسووى مافى دايك و باوك به سه ريه وه
چى يه، بۆيه به ريكورينكى چاوديرىي ئەو مافانه ي كردبوو. هه ر له بهر ئەوه ش حه وانه وه و
ميه ره بانى له دنيا دا ده ستگير بوو بوو.

ئوميد وه وارم كه - پشت به خوا - قيامه تيشى بين ئاوه دان كرد بيته وه.

جا هه ر كه سيك كه ده يه وي ت به خته وه ر بيت، با چاو له و بكات و وه ك ئەو و ابيت.

اللهم صل وسلم على من قال: "الجنة تحت اقدام الامهات"^(٣) وعلى آله وصحبه
أجمعين.

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾

(٢) مستهفا چاوش: ناوى ته وا وه تيبى: "خلوصى مصطفىى" يه و سالى ١٨٨٢ز له دايك بووه. له "بارلا"
خزمه تى ماموستا نورسىي كردوو ه. له مانگى شوباتى سالى ١٩٣٩ز و له ته مه نى په بنجوجه وت سالى دا
دنياى فانيي جى هيشتوو ه، خوالينى خۆش بيت. (وه رگير)

(٣) حديث: (الجنة تحت اقدام الامهات) عزاه السيوطي في الجامع الصغير (٣٦٤٢) الى القضاعي والخطيب
في الجامع وقال الحاكم صحيح الإسناد ووافقه الذهبي وأقره المنذري إلا أنه ضعف بهذا اللفظ. انظر
ضعيف الجامع الصغير وزيادته (٢٦٦٥) وكشف الخفاء (١/٣٣٥). قلت: ويغني عنه مايلي:

عن معاوية جامة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ "الزم رجلها فتمم الجنة". حسن: في صحيح
الجامع الصغير وزيادته (١٢٥٩): رواه ابن ماجه قال المحقق: حسن.

وعن جامة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ "الزمها فان الجنة تحت اقدامها" يعني الوالدة. حسن: في
صحيح الجامع الصغير وزيادته (١٢٦٠) رواه أحمد والنسائي قال المحقق: حسن.

مه کتووبی بیست و دووهه م

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

ئه م په یامه له دوو باس پیکهاتووه

باسی یه که م

(ئه م باسه، ئیمانداران بو برایتی و خوزه ویستی بانگ ده کات)

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ﴾ (الحجرات: ۱۰)

﴿إِذْفَعِ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ﴾ (فصلت: ۳۴)

﴿وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (آل عمران: ۱۳۴)

ئه و دوو بهره کی و دوو رووی یه ی که به هژی لایه نگیری و حه سوودی و سه ره که شی یه وه له نیوان ته هلی ئیماندا په یدا ده بن.. ههروه ها ته ورق و کینه و دوژمنایه تی یه ش له ده روو نیاندا دروست ده بن، هه رگیز "حه قیقه ت" و "حیکمه ت" قبولتی ناکه ن و، ئایینی ئیسلامیش - که گیانی مرؤفایه تی یه - پی رازی نایت. ئه مه

سەرپرای ئەوەی که "دوژمنایەتی" خۆی لە خۆی دا ستمیکی لەپرا دەبەدەرە و، هەموو لایەنە خۆیی و کۆمەڵایەتی و مەعنەوی یەکانی ژبانی مرۆف تیکدەدات و، دەبێت بە ژەهریکی کوشندە لە ژبانی مرۆفایەتی دا بە گشتی.

وا ئیمەش لە نیوان ئەو لایەنە زۆرانەیی که لەم حەقیقەتە دا هەن، شەش لایەن باس دەکەین:

لایەنی یەکەم

دوژمنایەتی کردنی مرۆف لە گەڵ برای مرۆفی خۆی دا لە روانگەیی "حەقیقەت" ەو بە

سەتم دادەنرێت

ئەی ئەو کەسەیی که دەروونی لە رق و دوژمنایەتی کردنی برای باوەرداری خۆی پڕ بوو! ئەی نامەرد!

گرێمان ئیو لە ناو کەشتی یەك یان خانوو یە کدا بن و، نو کەستان بێ تاوان و تەنها یە کێکێکان تاوانبار بێت... وا دا بێت لەم حالەتە دا یە کێک دەبویست کەشتی یە کە تان نو قم بکات، یان خانوو کە تان بە سەردا پڕووخینیت. دیارە لە کاتیکی وادا بەوپەری توانای خۆتەو هەوار دە کەیت و لە دژی ئەو سەتمکاری یە ناپەرەوایە پرا دەوستیت و بێی پرازی ناییت. چونکە هیچ یاسایەك نی یە پڕی بە نو قم کردنی کەشتی یە کێ پڕ لە تاوانبار بدات، مادەم تەنها یەك کەسی بێ تاوانی تێدا بێت.

جا هەروەك ئەم کارە غەدر و سەتمیکی ئاشکرا و پرونە، هەر بەو جۆرەش پرقە بەرایەتی و دوژمنایەتی کردنت لە گەڵ برای ئیماندارتدا (کە بێنا و خانوو یە کێ پەرورەدگاری و کەشتی یە کێ خوایی یە) لە پیناوی ئەوەی کە تەنها "یەك" سیفەتی تاوانکارانەیی تێدا یە کە زیانت بێ دە گە یە نیت و بیزاری کردوویت، لە کاتی کدا کە "نو" سیفەتی بێ تاوان، بە لکو بیستیشی تێدا یە، وەك: ئیماندار ی و، ئیسلامەتی و، دراوسێ یەتی و... هتد. ئەم کارە بە سەتم و تاوانیکی زۆر گەورە دادەنرێت. چونکە ئەم پرقە بەرایەتی و دوژمنایەتی یە گەر بەردەوام بێت، وات لێ دە کات کە پڕ بە دل حەز بکەیت بە جۆرینکی مەعنەوی کەشتی ژبانی نو قم بکەیت و، هەول بەدەیت بێنا و خانوو یە جەستەیی، بە سووتاندنیککی مەعنەوی، بسووتینیت.

جا ئایا ئەم سەتم و تاوانەیی که لەم کارە دا یە، لەوەی ناو غوونە کە زیاتر نی یە؟

لايهنى دووهه

له روانگه "حىكمهت" يشهوه دوژمنايهتى به ستم داده نريت

چونكه دوژمنايهتى و خۆشهويستى - وهك ناشكرابه - دوو شتى دژ و پيچهوانهى يه كترين و، وهك تاريكى و پروناكى وان كه هه رگيز يهك ناگرن و به جۆريكى راسته قينه به يه كهوه كۆنابنهوه..

جا ئه گهر هۆكاره كانى خۆشهويستى كۆبوونهوه و پهريهان سهند و له دلدا پيشهيان دا كوتا، ئهوا دوژمنايهتى به كه ده بيشه شتىكى پروالهتى، بهلكو له وهش تپه پر ده كات و شيوهى ميهره بانى و بهزهى له خۆى ده گريت. چونكه مرۆڤى باوه پر دارى باوه پر دارى خۆى خۆش ده ويست و ئهوه خۆشهويستى يهش شتىكى پيويسته له سه رى. كهواته هه ر پهفتاريكى ناشيرين له برا كه يهوه ببينيت، هانى ده دات كه بهزهى پيدا بيشهوه و، هه ول بدهات به هيمنى و له سه ر خۆى - نهك به خۆسه پاندى و هيز خسته كار - هه له كهى بۆ راست بكاتهوه، چونكه پيغه مبه ر ﷺ له فه رموده يه كى دا ده فه رموى:

(لا يجل لرجل أن يهجر أخاه فوق ثلاث ليال، يلتقيان فيعرض هذا ويعرض هذا، وخيرهما الذي يبدأ بالسلام)^(۱).

بهلام ئه گهر هۆكاره كانى رقه به رايهتى و دوژمنايهتى پهريهان سهند و په رگ و پيشهيان له دلدا بلاو كردهوه، ئهوا خۆشهويستى به كه ده بيشه شتىكى پروالهتى و ده چينه قالى رياكارى بهوه.

كهواته ئهى مرۆڤى ستمكار!

بزانه چه نده ستمىكى گه وره به كه مرۆڤى ئيماندار رق و كينه له براى خۆى هه لېگريت و دوژمنايهتى له گه لدا بكات!

ههروهك ئه گهر چه ند به رده ورده يه كى بى نرخ به گه وره بزانيت و پيت و ابيت له "كهعبه" پيروزتر و له چياى "نوحود" يش گه وره و به رزترن، به نه فام داده نريت.. هه ر بهو جۆرهش گهر چه ند هه له يه كى ساكارى كه م نرخ و بى بايه خى وهك به رده ورده كان

(۱) رواه البخاري و مسلم. واته: حلال نى به هيچ كه سيك له سنى شهو زياتر دهنگ له برا كهى دابېريت، به چه شنى كه به يهك بگه ن پشت له يه كترى هه لېكهن. باشتري ئهوه دو انهش ئهوه كه سه يانه كه له پيشدا ئهوى تريان ناشت بكاتهوه و سلاوى لى بكات. (وه رگير)

له براكه توه دهر بكه ویت و، تو بچیت له تاي ترازو ودا به سهر ئیماننه كه ی دا كه وهك كه عبه به رزه و، به سهر ئیسلامه تی به كه ی دا كه وهك چیا ی ئو حود گهوره یه، قورسی بكهیت، ئهم كرداره به هه مان جوړ به كار یكی نه فامانه داده نریت.

كه واته ئهم كار ی تو (واته زه ق كردن و گهوره كردنی ئهو هه لئه ساكارانه ی براكه ت، له سهر حسابی ره وشته ئیسلامی به كانی) سته میكی ئه وه نده ئاشكرایه كه هه ر كه س خاوه نی تو ز قالیك ژیری بیت هه سته یی ده كات.

به ئی، ئیمان بوون به یهك بیرو باوه ر، بی هیچ گومانیک، داخوازی ئه ویه كه: باوه ر دارانی ئهو بیرو باوه ر په له یهك دلدا كۆبنه وه و یهك بگرن. هه ر یه كیتی بیرو باوه ر په كه داخوازی یه كیتی كۆمه لیش ده بیت. ئه و هه سته به جوړه په یوه ندی به كی تایه تی ده كه یته له گه ل ئهو كه سانه دا كه پیکه وه له یهك "تیب" دان و به په یوه ندی براهه تیش له گه ل ئه وانه دا كه له ژیر فرمانی یهك پشه وادان. ته نانه ت هه سته به په یوه ندی براهه تی له گه ل ئه وانه شدا ده كه یته كه پیکه وه له یهك شار دان.

خو ئهو ئیماننه ی له دلدا جیگیر بووه ئه وه نده هه سته و روونا كیت پی ده به خشیته كه چه ن دین جوړی په یوه ندی و یه كگرتنی له ژماره به دهر و نیسه ته براهه تی بی سنوورت پیشان ده دات و ده گه نه ژماره ی ناوه جوانه كانی خاوه ند. بۆ غوونه ئهو ئیماننه رینماییت ده كات كه:

خوا ی هه ردوو كتان یه كیکه .. خاوه نتان یه كیکه .. په ستر اوتان یه كیکه ..
 رۆزیده رتان یه كیکه .. به م چه شنه یهك له دوا ی یهك تا ده گاته "هه زار" ..
 ئنجا پڼغه مبه ری هه ردوو كتان ﷺ یه كیکه .. ئاییتان یه كیکه .. قیبه لتان یه كیکه .. گه ر
 ئه مه ش یهك له دوا ی یهك بژمیریت ده گاته "سه د" په یوه ندی.

پاشان له یهك شار و، له یهك نیشتمان و، له ژیر سایه ی یهك ده و له تدا ده ژین. خو
 ئه گه ر ئه مه ش بژمیریت ئه و ده گاته "ده" په یوه ندی تر.

جا ئه گه ر ئیمان رینماییت بكات بۆ ئهم هه موو په یوه ندی به زۆرانه ی كه هه مرویان
 داخوازی یه كیتی و یه كده نگی و یه كگرتن و براهه تی و خو شه ویستین، سه ره رای ئه وه ش،
 ئه وه نده هیزی معنه ویتان هه یه كه بتوانن هه موو به شه كانی ئهم گه ر دوونه گهوره یه به
 یه كه وه به سته وه. كه واته ده بی مرؤف سته میكی چه نده گهوره و له راده به دهر بكات،
 كاتی پشت له م هه موو په یوه ندی به گرنگ و توندو تولا نه بكات و، بچیت چه ند هۆیه كی

لاوازی وهك تانوؤی جالجالئو كه بهیئت، كه دووبه ره کی و دوورویی و رق و کینه و دوژمنایه تی ده نینه وه، به سر نهو هه موو په یوه ندی یانه دا زالیان بکات و هه موویانی بی دابیوشیت و، بهو جوژه دهروونی خوئی له رق و کینه و دوژمنایه تی برای ئیمانداری خوئی پر بکات؟

ئایا له راستی دا ئه م کاره گالته کردن نی بهو هه موو په یوه ندی یانه کی ئیمانداران به کده خهن؟ ئایا سوو کایه تی نی بهو هه کارانه کی که خووشه ویستی ناو ئیمانداران پیویست ده که ن؟ یان ئایا به سته مکردن ناژ میرریت لهو په یوه ندی یانه کی که برایه تی دروست ده که ن و به پیویستی ده زانن؟ جا ئه گهر "دل" له لیدان نه که وتیبت و، "عهقل" یشت به ته وای تروسکایی لئی نه پرایت، هه ست به مه ده که یت!

لایه نی سی هه م

تاوانبار تاوانی له ئه ستوی خویدایه

ئایه تی پیروزی: ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ (الأنعام: ۱۶۴) واتای داد گهری پیرووت و راسته قینه ده گه یه نیت.

(واته: دروست نی به هیچ مرؤفیک به تاوانی به کینکی تر سزا بدریت).

ئه وه تا قورئانی پیرووز و سه رچاوه کانی شه ریعت و داب و ره ویه ی ئه هلی حه قیقه ت و حیکمه تی ئیسلامی، هه موویان ئاگادارت ده که نه وه که:

رق هه لگرتن له برای ئیماندار و دوژمنایه تی کردنی سته میکی تابلیی گه وره و له راده به ده ره. چونکه ئه م کاره له راستی دا بریتی به له وه ی هه موو ره وشتیکی پاک و بی تاوانی ئه و برا ئیمانداره تاوانبار بکریت، ته نها له بهر ئه وه ی که "یهك" ره وشتی تاوانکارانه ی ئیدایه! نه خوازه لا ئه گهر ته نها له بهر ئه و ره وشته ی که تو به دلئ نی به ئه و دوژمنایه تی به په ره بسیئت و که سوو کاریشی بگریته وه. دیاره ئه و کاته سته مه که ده بیته سته میکی گه وره تر، هه ره و هك قورئانی پیرووز به "سیغه ی موباله غه" ده رپیروه:

﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ﴾ (إبراهیم: ۳۴)^(۱).

(۱) واته: به راستی مرؤف تابلیی سته مکاره. (وهه گپ)

ئايا ئىز پاش ئەمانە، ھىچ بەھانە يەك دەھىن تەوہ و لافى ئەوہ لى دەدەيت كە گوايا
لەسەر حەقىت؟

ئەوہش بزانە كە:

دوژمنايەتى (لە پروانگەى حەقىقەتەوہ) وەك گىل و شەپ و شوپرە كان وان، چەند
شتىكى چىرن، شتى چىرىش بلاو نايىتەوہ و پەرە ناسىت، مەگەر مروز خۇى بە تايەتى
ھەول بەدات لە يە كىكى ترەوہ فىرى خراپكارى بىت. بەلام خىر و چاكە كارى و ھەر
كردەوہ يە كى تر كە ھۆى خۇشەويستى بن، چەند شتىكى "ناسك" ن و وەك پروناكى و
خودى خۇشەويستى وان. ديارە پروناكىش بە چەشنىكە رەنگدانەوہ و پەرەسەندنى
تېدايە و شتى تر دە گرىتەوہ. ھەر لەبەر ئەوہ شە كە ئەو قسەيەى دەلئىت: "ھاوپرى ھاوپرى
ھاوپرى" وە كو و تەيە كى پەسەند لە ناو خەلكى دا بلاو بوو تەوہ و دەيلتەوہ، دەبىنىت ئەم
وتەيە دەماودەمى بى دە كرىت:

(مِنْ أَجْلِ عَيْنِ أَلْفِ عَيْنٍ تُكْرَمُ)^(۱).

ئەى ئەو كەسەى كە حەق بى شىل دە كات!

ئەگەر بە دوای حەقدا دە گەرىت، ئەوا بزانە حەقىقەت ئەمەيە كە باسماں كەرد.
كەواتە دوژمنايەتى كەردن و رقى ھەلگرتن لە كەسوكارى يە كىك كە رەوشتىكى نابەدلى
تۆى تېدايە، رەفتارىكى تابلىيى بىچەوانە و دژى حەقىقەتە!

لايەنى چوارەم

"دوژمنايەتى كەردن لە گەل بەرئىمانداردا سەبارەت بە ژيانى خۇى يشەوہ بە ستەم

دادەنرىت"

ئەگەر ھەز دە كەيت لەم پرووہو گوى رابگرىت، ئەوا فرەموو چەند دەستوورىك
بىستە كە بناغەى ئەم لايەنەن:

دەستورى يە كەم:

ھەر كاتىن زانىت لە رەوشت و بىر كەردنەوہ كاتندا لەسەر حەقىت، بۆت ھەيە بلئىت:
"ئەو رىنگايەى گرتوومە تەبەر رى يە كى حەقە" يان بلئىت: "چاكترە". بەلام بۆت نى يە
بلئىت: "رىنگاي حەق تەنھا ئەو رىنگايەيە كە من گرتوومە تەبەر!"

(۱) واتە: لەبەر خاترى چاويك نازى ھەزار چاو ھەلدە گرىت. (وەرگىز)

چونكه وهك شاعيريك ليم دپره شيعره دا ده لئيت:

وعينُ الرضا عن كل عيبٍ كليلَةٌ كما انَّ عينَ السخطِ تبدي المساويا^(١)
 دهرده كهويت كه: پوانيت به چاوى پازى نه بوون و بير كردنه وشت بهم شيوه
 كول و كاسه هه رگيز به حه كه م و سهنگى مه حهك دانانرين، تاكو حوكم به سه ر
 رپنازه كانى تر دا دهر بكه ن!

ده ستورى دووهم:

"هه ر قسه يه كه ده كهيت پيوسته حهق بيټ، به لام بۆت ني په هه ر چى حهق ده زانيت
 بيانلئيت و بلاويان بكه يته وه. هه روه ها ده بين هه ر وشه يه كه له زارت دهر ده چيټ راست
 بيټ، به لام كارنيكى راست و ره وانى په كه هه ر چى راستى به بيانلئيت!"
 چونكه نهو كه سهى كه وه كو تۆ وايټ و خاوه نى نيازنيكى پاك و بينگه رد نه بيټ،
 له وان هه به رامه ره كهى بورو و ژنيټ و پيچه وان هى مه به ست بيټه دى.

ده ستورى سى هم:

نه گه ر ده ته ويټ دوژمنايه تى له گه ل يه كيكدا بكه يت، فه رمو له گه ل خودى
 "دوژمنايه تى" دا بيكه كه له ناو دلتدا ريشكى دا كوتاوه. هه ول بده كلپه و بليسه كهى
 بكوژنيته وه و په گ و ريشه ي له بن دهر به نيټ. هه روه ها هه ولى نه وه بده كه نه م
 دوژمنايه تى به له گه ل دوژمنه هه ره گه و ره كه تدا بكه يت، كه زيانى له هه مان زياتره، كه
 نه فسى خۆته و هه رده م له گه لتدايه و وهك سي به ر ليټ جيا نايټه وه! به لئى، دوژمنايه تى
 نهو دهر وونه بكه و به رهنگارى ئاره زووه كانى به ره وه و هه ولى چا ككردنى بده و، واز له
 ئيمانداران به نيټه و، له به ر خاترى نهو نه فسه دوژمنايه تى يان له گه لدا مه كه!
 هه روه ها نه گه ر ده ته ويټ "دوژمنايه تى" بكه يت، نهو له گه ل زه نديق و كافراندا
 بيكه، كه تابليى زۆرن!

نهو هه بزانه كه سيفه تى "خۆشه ويستى" خۆى له خۆى دا شتيكى خۆشه ويسته،
 هه روه كه ره وشتى خرابى "دوژمنايه تى" له پيش هه موو شتيكى تر دا شايسته ي دوژمنايه تى
 كردنه.

(١) نه م شيعره هى ئيمامى شافيعى به، بروانه: "ديوان الإمام الشافعي" ص ٩١ جمع وتعليق محمد عفيف الزعبي.
 نشر دار النور، بيروت سنة ١٣٩١هـ - ١٩٧١م. واته: چاوى پازى بوون له ناستى هه موو نهنگى به كدا
 نايينايه، به لام چاوى پازى نه بوون هه ر خراپه دهر ده خات. (وه ر گير)

خۆ ئە گەر مه به ستیشت دوژمنایه تی کردن نی یه و ته نهها ده تهوئیت به سه ر به رامبه ره که تدا سه ربکه هویت، ئەوا چاکه ی له گه لدا بکه. چونکه ئاگری دوژمنایه تی به چاکه کردن ده کوژیته وه. به لام ئە گەر له به رامبه ر خراپه یه کی ئەو که سه وه تۆش خراپه ی له گه لدا بکهیت، دیاره دوژمنایه تی به که په ره ده سیئیت، خۆ ئە گەر له پوا له تدا ژیر که وتوو بیئت ئەوا له ناخه وه دلێ پر ده بیئت له رق و، دوژمنایه تی به کهش هه ر ده میئیت و به ر ده وام ده بیئت.. به لام چاکه کردنت له به رامبه ر خراپه یه کی ئەودا، هانی ده دات بۆ په شیمانی و له وانیه په رژۆئیک له پوژان بیئت به براده ریکسی خۆ شه ویستی خۆت. چونکه مرۆفی ئیماندار هه ر ده م سیفه تی "که ره م" ی تیدا یه و چاره پوانی ئه وه ی لئ ده کریت که "که ریم" بیئت. که واته ئە گەر له پوا له تیشدا بئ چا و وروو (لئیم) بیئت، له لایه نی ئیمان ه که یه وه هه ر به که ریم ده میئیته وه. ئەو تا شاعیریک ده لئیت:

إِذَا أَنْتَ أَكْرَمْتَ الْكَرِيمَ مَلَكْتَهُ وَإِنْ أَنْتَ أَكْرَمْتَ اللَّئِيمَ عَمَدًا^(١)

به لئ، و اقعی زیان شایه ته له سه ر ئەوه ی که ئە گەر به پیاوی خراپ بو ترئیت: "تۆ پیاویکی باش و به ریزیت" دوور نی یه ئەم وته یه هانی بدات بۆ ئەوه ی بیئت به پیاویکی باش.. هه ر وه ها ئە گەر به مرۆفی باشیش بو ترئیت: "تۆ پیاویکی خراپیت" له وانیه ئەم وته یه به ره و خراپه پالی پیوه بنئیت.

که واته به گوئی دل گوئی بۆ خوای گه و ره رابگره که ده فهر موئی:

﴿...وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا﴾ (الفرقان: ٧٢)^(٢)

﴿وَأِنْ تَعَفَّوْا وَتَصَنَّفُوا وَتَعَفَّرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (التغابن: ١٤)^(٣)

(١) ئەم شیعره هی مونه بی یه، بر وانه: "العرف الطیب فی شرح دیوان أبی الطیب" ص ٣٨٧ الطبعة الثانية، دار القلم، لبنان. واته: ئە گەر ریز له مرۆفی به ریز و ده ست خاوین و دلپاک بگریت، ده یکه یته به نده ی خۆت و تا ماوه چاکه ی تۆی له یاد ناچئیت، به لام ئە گەر ریز له مرۆفی بئ شه رم بگریت ئەوا لئیت هه لده گه ریته وه.

(وه رگێر)

(٢) واته: یه کێک له په وشته کانی به نده راسته قینه کانی خوای میه ره بان ئە وه یه که: ئا ور به لای کردار و گو فتاری نا په وادا ناده نه وه و خۆ یان زۆر له وه به رز و به ریز تر راده گرن که خۆ یانی بئ سه رقان بکه ن.

(وه رگێر)

(٣) واته: ئە گەر چا و له دوژمنانتان بیۆشن و لیبیان خۆش بین، بئ گو مان خوای گه ره ش له پادا شتی ئە وه دا به لیبوردن و میه ره بان یی خۆ ی پادا شتتان ده داته وه. (وه رگێر)

بهائی، گوی بۆ ئەم ئایەتانه و دەستورە پیرۆزە کانی تری قورئان رابگره، چونکه ئەمینی و بهختهوهری و سەرکهوتن تهنها له شوینکهوتنی ئەو دەستورانه دایه.

دەستوری چوارەم:

ئەوانە ی که دلیان له رق و کینه و دوژمنایهتی برایانی ئیمانداریان پر بووه، پیش ههموو که سینک ستم له خۆیان ده کهن! جگه لهو ستمه ی که لهوانی ده کهن و جگه لهوش که سنووری میهره بانیی خواوهند ده شکینن.

چونکه مرۆفی ههسوود هه کات نيعمه تیک بهو که سهوه بيبیت که ههسوودی پنی ده بات، به جارنی ئاگری تی بهرده بیت و دهروونی به ئازاره ده تلێته وه، چونکه ئەو ئەشکه بجه و ئازاره ی که له ههسوودی به وه پهیدا ده بیت ئازاریکی گه لنی سهخته. هۆ که شی ئەوه به که ئازاری ههسوودی زیاتر مرۆفی ههسوود کار ده گرێته وه تا مرۆفی ههسوودی پنی بر او، به لکو مرۆفی ههسوود کار هه به کلپه و بلیسه ی ههسوودی به که ی خۆی ده سووتیت، به لام مرۆفی ههسوودی پنی بر او یان هيجی لنی نایه ت یان زیانیکی که می پنی ده گات!

چاره سه ری "هه سوودی" پش به وه ده بیت که:

مرۆفی هه سوود پاشه پڕۆزی ئەو شته لی کبدا ته وه که بووه به مایه ی هه سوودی به که ی و به وردی سه رنج بدات بۆ ئەوه ی هه ست بکات که ئەو شته دنیایی یانه ی هه سوودی پنی بر او هه که ده ستی که وتوه - چ مالتی دنیا بیت و چ هیز و چ مه نسه ب و پله و پایه - هه موویان شتیکی کاتی و له ناو چون، هه روه ها سوودی ان گه لنی که مه و ئەرک و ئازاریشیان تابلینی زۆره.

به لام ئە گه ر هه سوودی له چه ند هانده ر و کاروباریکی ئایینی و سه ر به دوا پڕۆزه وه بیت، به هه سوودی له قه لهم نادریت. خۆ ئە گه ر له کاروباری ئایینیشدا ده ماری هه سوودی بجوو لیت و لیبدات ئەوا مانای وایه ئەو مرۆفه: که سینکی هه سووده، یان پیاکاره و، هه ر له دنیا دا ئەو کرده وه چا کانه ی که بۆ دوا پڕۆژ کردوونی به پیاکردن ده یاندۆریت، یان ئەوه یه گو مانی خراب به هه سوودی پنی بر او ده بات و به مه ش ستمی لنی ده کات.

پاشان ئەو جزره مرۆفانه له رینی هه سوودی به وه نا په زایی له "قه ده ری خوا" ده رده برن. چونکه ئە گه ر فه زل و میهره بانیی خوا به هه سوودی پنی بر او هه که بدریت، ئەم

خهفت دايدة گريٽ، به لآم گهر به لا و گيرو گرتي تووش بيٽ ئەم خوښحال ده بيٽ!
وهك بليي ره خنه له قهدهري خوا ده گريٽ و نارەزايي خوڤي له ميهره بانى به فراوانه كەى
خوا ده رده برٽ. خوښتيكى ئاشكرايشه كه:

"ههر كه سينك ره خنهى له قهدهري خوا گرت، ئەوا قهدهر ده بخات و به سهري دا
سهرده كه ويٽ.. ههر كه سيش نارەزايي له ميهره بانى فراوانى خوا در برى، ليى بى بهش
ده بيٽ".

ئايا چ ويزدانىك به وه پازى ده بيٽ كه دهروونى باوه درارىك يهك سالى ره بهق له
رق و كينه و دوژمنايه تىي برى باوه درارى خوڤى پر بيٽ، تهنه له بهر شتيكى بى نرخی
ئەوتو كه شايانى دوژمنايه تىي كردنى ماوهى يهك رۆزىش نى به؟ له كاتيكدى كه ده زانين
ئەو خراپه يهى له برى به كته وه تووش ديٽ ههر تهنه سووچ و ده ستى ئەوى تيدا نى به
هه تا به و جوړه رقى لى هه لى گريٽ.. چونكه:

يه كه م: له بهر ئەوهى "قهدهري خوا" به شى له م كار هدا هه يه، ده بى به پازى بوون و
تەسليم بوون پيشوازي له م به شهى قهدهري خوا بكه يٽ..
دوو هم: "به شى شهيتان" و "نه فسى ئەماره" شى تيدا يه..

جا ئەگر ئەم دوو به شهى لى لابه ديت، تهنه ئەوه ندهت له به رده مدا ده مينى ته وه كه
هانت بدات يو ئەوهى به زه بيٽ به حالى ئەو برى تدا بيته وه، نهك بجيت دوژمنايه تىي
له گه لدا بكه يٽ، چونكه ده بينيت نه فس و شهيتانه كهى به سهري دا زال بوون، كه واته
چاوه روانى ئەوه بكه له كرده وهى خوڤى په شيمان بيته وه و هيوادارى ئەوهش به كه
بيته وه سه رينگاي راست و بير و هوشى خوڤى..

سئ هم: ده بى له م كار هدا ئەو قسوور و كه متەر خه مى يانهى خوڤىشت ره چاو بكه يٽ
كه نايان بينيت يان ناته وئى بيان بينيت!

ئنجى ئەم به شه له گه ل دوو به شه كهى پيشوودا در بكه و جيايان بكه ره وه. ئەو كاته
ده بينيت به شى كى يه كجار كه م و بچووك ده مينى ته وه. خو ئەگر به هيممه تىكى بهرز و
پياوه تى و لى بور دنه وه پيشوازي له م به شه كه م بكه يٽ، ئەوا له تاوانى سته م لى كردن و
ئازاردانى ئيماندارىك رزگار ده بيٽ. به لآم گهر - خوانه خواسته - وانه كه يٽ و له
به رامهر كرده وه خراپه كهى ئەو كه سه وه توښ بجيت له شته بى بايه خه كانى دنيا دا
رۆ بچيت، به وهى لات و ايٽ له دنيا دا ههر ده مينى ته وه و رق و دوژمنايه تى يه كى به رده وام

له دل و دهر و نندا هه لښگریت، ئەوا بئ هیچ گومانیک سیفه تی: ﴿ظَلُمًا جَهْلًا﴾^(١) ت
به سهردا ده سه پیت و، وهك ئەو جووله كه نه فامهت لئ دیت كه سهروهت و سامانیکی
زۆری له کپینی شووشه ورده و سه هۆلدا - كه خیرا ده تویتسه وه - خه رج کرد، وای
ده زانی ئەوانه هه مرویان "ئه لماس" ن!

* * *

وا بهم چه شنه هه موو ئەو شتانه مان به دریزی بۆ باس کردیت كه پرونی ده كه نه وه:
"دوژمنایه تی کردن" چۆن ده بیته هزی زیان گه یاندن به ژبانی خۆبی و تایه تی مرۆف.
جا ئە گهر تۆش به راستی چهز به ژبانی خۆت ناکهیت، ئەوا ده رفهت به "دوژمنایه تی"
مه ده به رواته ناو دلته وه. خۆ ئە گهر رۆشتوو و له دلدا جیگیر بووه، تۆ گوینی بۆ پاره گره،
به لکو گوینی بیستی "حافظی شیرازی" به^(٢) كه خاوه نی به سیره تیکی حه قیقهت بینه،
ئه وه تا ده لیت:

"دنیا نه متاعیست كه آرزو به نزاعی"^(٣).

جا ئە گهر هه موو ئەم دنیا گه وره به و هه ر چیکێ تیدا به هینده بئ نرخ و بایه خ بیست،
وهك ئەوهی "حافظی شیرازی" باسی ده کات، ده بئ شتیکی ئاوا بچووک كه تۆ له دلئ
خۆتدا هه لت گرتوو چه نده بئ بایه خ بیست؟
دیسان گوینی لئ رابگره كه ده لیت:

آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرف است با دوستان مروت با دشمنان مدارا^(٤)

(١) واته: مرۆف زۆر سه مکار و نه زانه. تامازه به بۆ ئایه تی: ﴿إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُلًا﴾ (الأحزاب: ٧٢).
(٢) ناوی عه ممه ده و، به "خواجه حافظی شیرازی" به ناو بانگه. هه موو قورنانی پیرۆزی له بهر بووه بۆیه به
(حافظ) ناو بانگی ده ر کردوه. بیرو باوه ری له سه ر ره یه ی ئه هلی سونهت و جه ماعهت بووه. له سالی ٧٩١
کوچی له ته مه نی چل و شه ش سالی داله "شیراز" کوچی دوابی کردوه و هه ر له ویش نێزراوه. به روانه
پیشه کبی دیوانه که ی ل: (ب). (وه ر گێر)

(٣) واته: دنیا شتیکی ئەو تۆ نی به که شایانی ئەوه بیست قره ی له سه ر بکریت. له دیوانه که ی حافظی شیرازی دا
به شوین ئەم نیو دێره شیعره دا گه پرام نه مدۆزی به وه. دۆستیکی فارسی زاتم پنی وابوو هی "سه عدیی شیرازی"
بیست نهك "حافظی شیرازی". که چی له "کلیات سعدی" چاپی "محمد علی فروغی" شدا گه پرام ده ستم
نه که وت. (وه ر گێر)

(٤) واته: ئاسایشی هه ردوو دنیا له دوو شتدا به: به کهم جوامیری له گه ل دۆستان.. دووهم چاوپۆشی له
دوژمنان. به روانه: "کلیات دیوان خواجه شمس الدین محمد حافظ شیرازی" ص ٣. از انتشارات کتابفروشی
اسلامیه. ته هران. ١٣٢٧هـ ق. (وه ر گێر)

ئه گهر ده شلیت: "کار له کار تراز اوه، چونکه ئەم دوژمنایه تی به له ههست و سرو شتمدا ره گی دا کوتاوه و له دهسته لاتی مندا نهماوه، جگه له وهی که ئەوان نازاریان داوم و ههستیان زامدار کردوم، له بهر ئەوه ناتوانم چاوپوشی یان لێ بکەم". ..
وه لاهه که ی ئەمهیه:

ئه گهر ره وشتی خراب له مرؤفدا شوینه وار به جێ نه هیلت و کرداری پێ نه کریت و خواونه که ی له ته قسیری خۆی ناگادار بیت، ئەوا هیچ زیانیکی لێ ناوه شیته وه. جا مادهم تۆ دهسته لانت به سهر ئەم رق و دوژمنایه تی به دانی به و ناتوانیت رزگار بیت لێ، ئەوا ههر ئەو ههست کردنه ت به ته قسیره کانی خۆت و به وهی که له سهر حهق نیت، سه روزیاده و، خوا یاریت له خراپه و شهرو شۆره کانی ئەو دوژمنایه تی به رزگار ده بیت. چونکه ئەم ههست کردنه به جۆره په شیمانی به کی نادیار و تۆ به یه کی نهی نی و داوای لیبوردن (استغفار) یکی معهنه وهی ده ژمی ریت. خۆ ئیمهش ئەم باسه مان ته نهها بۆ ئەوه نووسیه که ئەو داوای لیبوردن کردنه ت ده ستگیر بکات و ئیتر حهق و ناحهق ت لێ نه ئالۆزیت و بهرامبهره که ت - که له سهر حهقه - به سته مکار دانه نییت.

رۆژنیکان پیاویکم دی سه روسیمای له هی زانیان ده چوو، ناوی زانییه کی به رپزی به خراپی ده برد، به رادهیه ک که گه یاندی به ئەوهی به کافری له قه له م بدات! ئەمهش ههر ته نهها له بهر ئەوهی که له چهند باب ته کی سیاسی دا را و بۆ چوونیان جیاواز بو. ههر له هه مان کاتدا مه دحی به کیکی تری مو نافیقی کرد که له بیرو پای سیاسی دا هاو بیر بوون! منیش که ئەمه م دی، ته زوو به کی توند به جهسته مدا هات و، له ده ست ئەم بارودۆخه ی که سیاسه تی تیکه وتوه په نام به خوای گه و ره برد و، وتم:
"أعوذ بالله من الشيطان والسياسة!"
ئیتر له و رۆژه وه خۆم له ژبانی سیاسی کیشاوه ته وه.

لایه نی پینجه م

ئهو زیانه کۆمه لایه تی یانه ی که له دوژمنایه تی به وه پهیدا ده بن

ئهم لایه نه باسی ئەو زیانانه ده کات که له ژبانی کۆمه لایه تی ده که ون و، به هۆی رق و دوو به ره کی و دوژمنایه تی به وه پهیدا ده بن.
ئه گهر بو تریت:

له فهرموده يه کي پير ژدا پينغمه بر ﷺ ده فهرموي: "إختلاف أمي رحمة" (١). دياره ئيختيلافيش داخوازي دوو بهره کي و پارچه پارچه بوون و تاقمگيري و راپه سه ندي يه.. به لام هم ئيختيلاف و پارچه پارچه بوونش هه ندي لايه ني به زه يي و ميهره بانبي بؤ "عهوام" (واته زورينه خه لک) و چهوساوه کان تيدايه، چونکه نه گهر چيني "خه واصل" (واته که مايه تبي تايه تمه ندي ناو کۆمه ل) و سته مکاران له گو نديک يان له شارو چکه يه کدا يه کبگرن و يه کيتي يان له نيواندا بييت، نه واهه ژار و داماوه کان شپره زه ده کهن و ده يانچه وسيننه وه. به لام نه گهر نه وان له ناو خو ياندا شپرز و ناکوک بن، نه واهه که ساني چهوساوه و ستهم ليکراو جوړه رزگار بوون نيکيان له چنگي نه و سته مکارانه ده ست ده که وئيت.

پاشان حقيقه تي شتان له ربي: موناقه شه ي راکان و، جياوازي ژيري يه کان و يه کنه که وئتي بيره کانه وه به رووني ده رده که وئيت؟

وه لام:

له وه لامي پرسياري يه که مدا ده ليين:

مه به ست له و ئيختيلافي يه که له فهرموده که دايه، ئيختيلافي که ئيجابي و بنياتنه ر و چه سپينه ر بييت. واته به جوړيک بييت که هه ريه که له هه وئتي بره و پيداني رپيازه که ي دا بييت و، راکاني خو ي و روانيني تايه تبي خو ي بؤ شتان - که به لايه وه راسته - ده ر بختات و پيشکه شي بکات، به بي نه وه ي هه وئتي رووخاندني رپيازه کاني تر بدات، يان تانه يان ئاراسته بکات و رپيازه کانيان به پوچه ل دانبيت.. به لکو به وه ده بييت که هه موو تواناي خو ي له پرکردنه وه ي که لينه کان و چاکسازي (الإصلاح) دا به کار به يتييت.

ئيختيلافي سه ليش بريتي يه له وه ي که هه ر که سه و هه وئتي رووخاندني رپيازي نه واني تر بدات، که نه مه شه له رقي و کينه و دوژمنايه تي يه وه په يدا ده بييت. نه م جوړه ئيختيلافيش فهرموده که ده ست به روويه وه ده نييت و داني پيدا نانبيت. چونکه نه وانه ي

(١) "تيمامي سيوطي" له باره ي نه م حه ديه ته وه ده فهرموي: "أخرجه نصر المقدسي في الحجّة واليهيقي في الرسالة الأشعرية بغير سند. وأورده الحلبي والقاضي حسين وإمام الحرمين وغيرهم. ولعله خرج في بعض كتب الحفاظ التي لم تصل إلينا". بروانه: "الجامع الصغير للإمام السيوطي" ج ١/ص ١٣. هه روه ها "ابن البديع الشيباني" ش ده فهرموي: "زعم كثير من الأئمة أنه لا أصل له، لكن ذكره الخطابي في غريب الحديث مستطرداً، وأشعر بأن له أصلاً عنده". بروانه: "تميز الطيب من الخبيث فيما يدور على ألسنة الناس من الحديث" ص ٩. (وه رگير)

ئىختىلافى نيوانيان بهو شيوهيه بيت، هر گيز ناتوان كردارنىكى ئىجابى و بنیاتنه ر ئه بنجام بدهن.

له وه لآمى پر سيارى دو وه ميشدا ده لئين:

ئه گهر پارچه پارچه يى و تاقمگيرى به ناوى حهق و له پيناوى حهقدا بيت، له وانه يه بيت به دالدهى ئه هلى حهق. به لآم ئه و شپرزهبى و پارچه پارچه بوونهى ده يانبينين ته نها له بهر ئامانجى كه سى (الغرض الشخصى) و ئاره زوى نهفسى ئه ماره يه و هى شتى تر نى به. كه واته دالده و پالپشتى ده روون پيسان و سته مكارانه. چونكه به ئاشكرا سته م له هه لسو كه وتياندا ده بينريت، به چه شننك كه ئه گهر شه يتانك بيت به يارمه تيده رى يه كيكيان و له بيرو رادا له گه ل ئه ودا يه كبگريت، يه كسه ر مه دحى ده كات و ره حمه تى بؤ ده نيريت.. به لآم ئه گهر له ريزه كه ي به رامبه رى دا مرو فئىكى مه لائىكه ت ئاسا بيت، ئه م له عنه تى بؤ ده نيريت و به خرابى باسى ده كات!

وه لآمى پر سيارى سى هه ميش ئه مه يه:

ده ربرين و پيشاندانى بيرو راكاه له پيناوى حهق و گه يشتن به حه قيه ت، له كاتيكدا ده بيت كه بناغه و بنچينه كان، هه روه ها ئاكاه و ئامانجه كان يه ك بن و، ئىختىلاف ته نها له و هؤ كارانه دا بيت كه رى بؤ گه يشتن به و ئاكاه و ئامانجه خؤش ده كه ن. ئه م جؤره ئىختىلافه ده تانيت خزمه تىكى گه و ره له ده ربرين و ده ر خستنى هه موو لايه ن و گؤشه يه كى حه قيه تدا پيشكه ش بكات..

به لآم ئه گهر باس و وتوويز كردن له پيناوى مه به ستى كه سى و، خؤسه پاندى و، خؤ به رز كرده وه و، تير كردنى ئاره زوى نهفسه فيرعه ون ئاسا كان و، ناوبانگ ده ر كردن و خؤ ده ر خستندا بيت، ئه واهه ر گيز "تروسكايى حه قيه ت" له م جؤره راده ربرينانه دا ده رنا كه و يت، به لكو جگه له "پزيسكى ئاگرى فيتته" هيجى ترى لى ناوه شينه وه و، هه ر گيز (يه كئيبى ئامانج) له نيوان ئه و جؤره كه سانه دا نابينيت، ته نانه ت له سه ر گؤى زه وى دا يه ك كه ست ده ست ناكه و يت كه بگوبجى - له راستى دا - له گه ليان رينك بكه و يت، چونكه ئه وه ي ئه وان ده يكه ن له پيناوى حه قدا نى به. هه ر له بهر ئه وه شه كه ده بينيت راده ربرينى ئه و جؤره كه سانه ئه وه نده زياده ره و بى له سنوره ده رى تىدا يه كه له ئه بنجامدا ده يانگه يه نيته دوو به ره كى و شپرزهبى يه كى ئه وتؤ هه ر گيز يه كگرتن نه گرئته خؤ و هه ر هه و لئيك له و پيناوه دا بدرت بن ئاكاه بمئينه وه. بارى ئيستاي جيهان باشترين شايه ته له سه ر ئه مه.

پوختهی ئەم قسانە ئەوێه که:

ئەگەر هەلسوکهوت و جھووتی مرۆفی باوەردار بەبێ ئەو دەستورانه ئەنجام نەدریت که فەرموویدی پێرۆزی: "الحب في الله والبغض في الله"^(١) دەستیشانی کردوو، لە هەموو کاروباریکی دا بۆ حوکم و فەرمانەکانی خوا نەگەریتەوه، ئەوا دوورویی و دووبەرەکی لەناو کۆمەڵدا پەرە دەسینت.

بەلێ، ئەو کەسەي که ئەو دەستورانه ناکات بە پابەری خۆی، "ستم" لە خۆی دەکات، لەو کاتەدا که بە دواي "دادگیری" دا دەگەریت!

رووداویک که پەندی تێدایه:

لە یەکیک لە غەزا و رووبەر و بوونەوه کانی ئیسلام لە گەل بپەرستاندا، ئیمامی عەلی - خوای لێ پازی بیت - لە گەل سوارچاکیکی بت پەرستاندا زۆرانی دەگرت و لە ئەنجامدا ئیمامی عەلی بت پەرستە کە ی خست و ویستی بیکوژیت. لەم کاتەدا بت پەرستە کە تفيکی کرده دەموچاوی ئیمامی عەلی. ئیمامیش که ئەم پەفتارەي لێ بینی بەرەلای کرد و نەیکوشت، بەلکو وازی لێ هینا و بەجیی هینشت! بت پەرستە کە سەری لەم کارەي ئیمامی عەلی سوورما و پێی وت:

- بۆ کوی دەپوژیت؟

ئیمام فەرمووی:

- من تائینستا لە پیناوی خوا لە گەل تۆدا دەجەنگام... بەلام پاش ئەو کارەي که تۆ بەرامبەر من نواندت، ترسام گەر بتکوژم کارە کەم تۆلەسەندنەوهی خۆمی تیکەل بیت! ئیتر لەبەر خاتری خوای گەوره نەمکوشتیت و وازم لێ هینایت!

بت پەرستە کە وتی:

- دەبوو پەفتارە کەي من زیاتر کاری تی بکردیتایه... دەسا مادەم ئیوه لەسەر تائینینکن که ئاوا لەو پەپری لیبوردن و چاوپۆشیدایه، مانای وایه ئەو تائیننه - بئ هیچ گومانیک - تائینیکي حەق و پەوايه!

رووداویکی تر:

جاریک فەرمانەر وایه کي موسلمان قازی یه کەي لەسەر کار لابرد، لەبەر ئەوهي لە کاتی دەست برینی دزیکسدا هەندی توورەیی و توندوتیژی لێ بینی بوو! چونکه ئەو

(١) بروانه: "صحیح البخاری" کتاب الإیمان ج ١/ص ٦ الطبعة الثانية. (من کلام الإمام البخاري). (وهه گنبر)

كه سهى كه فهرمانى خواى گه و ره جئ به جئ ده كات نابئ هئج به شئكى نه فسئ خؤى به سهر كه سئكدا به سئئئئ كه فهرمانى شهرعئ له سهر ده رچوو، به لكو ده بئ له لايه كه وه به زه بئ به حالئ دا بئته وه و، له لايه كئ ترشه وه له به جئ هئئانئ حو كمه كه دا سستئ نه نوئئئ و به زه بئ كارى تئ نه كات له جئ به جئ كردنئ فهرمانه كهئ خواى گه و ره دا. خؤ ئه م قازئ به ش هه نديك له داخئ ده وونئ خؤئ تئكه ل به ئه بجمادانئ كاره كهئ كردبو، كه ئه مهش له گه ل داد گه ربئ په تئ و خاوندئا ناگو بئئ. له بهر ئه وه له سهر كار لا برا!

* * *

نه خوئى و حاله تئكى كؤمه لايه تئ سامناك و دلته زئئ

كه تووشئ نه ته وهئ ئئسلام بووه

دوا كه و توو ترئئ تئره و هؤزه كان له واتائ ئه و مه ترسئ يانه تئ ده گه ن كه دئنه رئگائان. ئه وه تا له و كاتانه دا كه دوژمنئ ده ره كئ هئرش ده كاته سهريان، ئه وان به كسه ر هه رچئ ناكو كئئ ناو خوئئ يان هه به ده بئنه لاه و هه موو دوژمنايه تئ به كئ لاهه كئشئان له بئر ده به ته وه.

جاله كاتئكدا كه دوا كه و توو ترئئ تئره و هؤزه كان رئزئ راسته قئنهئ به رژه وه نديئ كؤمه لايه تئئ خوئان ده زانن، بؤچئ ئه وان هئ كه خزمه تئ ئائئئئ ئئسلام ده كه ن و خه لكئئ بؤ لا بانگ ده كه ن ئه مه نازانن و، دوژمنايه تئ به هه نده كئ و بچوو كه كانئ نئوان خوئان له بئر نابه نه وه و له ناوئ نابه ن؟. بؤچئ رئگا بؤ دوژمنه له ژماره به ده ره كان خوئش ده كه ن تاكو هئرش بكه نه سهريان؟ له كاتئكدا كه زؤر به باشئ ده زانن ئه و دوژمنانه له هه موو جئگايه كدا به كئان گرتوو و ده و رانده و رئ ئه هلى ئئمانئان داوه؟

ئه م بارودؤخه له راستئ دا ديارده به كئ ترسناكه و نئشانهئ دوا كه و تنه. هه روهك خئانه تكارئ به كئشه به رامبه ر ئئسلام و مو سلمانان ده كرئت.

به م بؤنه به وه رووداوئكئان بؤ ده گئرمه وه كه په ند و ئامؤز گارئئ تئدا به:

دوو هۆز له تيرهی "حهسنان" هەر له کۆنهوه ناکۆکی و خوينپێژی کهوتبووه نيوانيانهوه. بهلام هەر کاتيک مهترسی به کی دهره کی یان له لایه نه هۆزی "سه بکان" یان "حهیده ران" هوه دههاته پێی، به کسهر پشتی به کتریان ده گرت و ههرچی ناکۆکی نيوانيان بوو، تا کاتی تهواو بوونی مهترسی هابهش، دهیانخسته لاره و له بیرى خۆيانيان دهبردهوه!

دهسانهئى ئههلى ئيمان!

ئايا دهزانن ژمارهئى ئهوه هۆزانهئى که دوژمنایهتیتان دهکهن و دهیانهویت هیرش بکهنه سهرتان، دهگاته چهنده؟ ئهوه دوژمنانه ژمارهیان له سهده هۆز تیهپر دهکات و، نهوینهئى ئهلقه هاجه مسهره کان ئابلۆقهئى ئیسلام و موسلمانانیا داوه.

جاله کاتیکی وادا که پيوسته موسلمانان بۆ رووبهروو بوونهوهئى ههر بهك لهوه دوژمنانه له ناوخۆياندا به کبگرن، کهچی - به داخهوه - ههر به کهیان پرای جیاوازی خۆی ههیه و له سههراکهشی سووره و، پینگایه کی جیاوازی گرتووته بهر که له گهڵ ئامانج و مه بهسته کهسی به کانی خۆی دا بگوبنچئ! وهك بئینی پینگا بۆ کردنهوهئى دهرگای ئیسلام خۆش و ئاسان بکات تاکو ئهوه دوژمنه سهر سهختانهئى لیوه پرۆنه ناو ژووری ههره می پارێزراوی ئیسلامهوه!

ئايا ئهم کاره شایانی نهتهوهئى ئیسلامه؟

ئهگهر دهتهویت بزانیته ژمارهئى ئهوه بازنه هاجه مسهرانهئى که له دوژمنان پینکهاتوون و دهوهراندهوری ئیسلامیان داوه، چهندهیه، ئهوا بزانه که ههر له گومراییان و مولحیدانهوه، تا جیهانی کوفر و بهلا و موسیبهتهکان و حالته پهر له ئاشووب و شلهژاوه کانی دنیا، دهگرتهوه و، نزیکهئى ههفتا بازنه دهبن که پرۆشتوون به ناو به کترى دا و، ههموویان پریان لیثانه و دهیانهویت زیانتان لى بدن و، تیکرا سوورن له سههرا ئهوهئى تۆلتهان لى بسینن.

ئیهوش - ئهئى ئههلى ئيمان! - له بهرامبهر ئهم ههموو دوژمنه زۆر و سههراکهشانهوه، تهنها بهك چه کی به کار و بهك سهنگهرى بیهوهئى و بهك قهلائى مهحکهمتان ههیه، ئهوش (برایهتیی ئیسلامه)! کهواته - ئهئى برای موسلمان! - بیداره! به باشی ئهوه بزانه که له رزه خستن به قهلائى مهحکهمی ئیسلام، به چهنده بروبیانوویه کی لاواز، تابلینی دژی ویزدانی زیندوو و پێچهوانهئى بهرژهوهندی ئیسلامهتی به.. ئهمه بزانه و ئاگاداری به!

له چهند فەرموودهیه کی پیرۆزدا هیما بۆ ناوهرۆکی ئەمهی خواروه کراوه: ده جال و سوفیانی و هاوچهشنیان، لهوانه‌ی که له ئاخر زه‌ماندا په‌یدا ده‌بن و مونا‌فیکان له ده‌وری خۆیان کۆ ده‌که‌نه‌وه، دووبه‌ره‌کی نیوان موسلمانان وه‌ک ده‌رفه‌تیک ده‌قۆزنه‌وه، و سوود له‌هه‌لپه‌کردنی موسلمانان بۆ به‌ده‌سته‌ینانی شتومه‌که فانی‌یه‌کانی ژیا‌نی دنیا، وه‌رده‌گرن و، ئنجا به‌هه‌یزیک‌ی که‌مه‌وه به‌سه‌ر مرفا‌یه‌تی‌دا زال ده‌بن و شه‌رزیان ده‌که‌ن و، ئاشووب و ئاژاو‌ه‌یان له‌ نیواندا ده‌نینه‌وه، له‌و‌ر‌ی‌یه‌وه به‌سه‌ر نه‌ته‌وه‌ی ئیسلامدا زال ده‌بن.

جا ئه‌گه‌ر ئیوه‌ش به‌راستی عه‌ودا‌لی ژیا‌نی "سه‌ره‌زی" ن و سه‌ر بۆ کو‌ت و زنجیر و رسوا‌یی دانانه‌وین، ئه‌وا فەرموون برۆنه‌ ناو‌قه‌لای مه‌حکه‌می ئایه‌تی پیرۆزی: ﴿الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ (الحجرات: ١٠) و له‌و‌ی خۆتان قایم بکه‌ن و، له‌ ده‌ست‌ئه‌و سته‌مکارانه‌ی که‌ سوود له‌ نا‌کو‌کی نیوانتان وه‌رده‌گرن، ده‌رباز‌بن. ده‌نا پرۆژیکتان دیته‌رئ که‌ نه‌توانن به‌رگری له‌ مافی خۆشان بکه‌ن، ته‌نانه‌ت نه‌شتوانن پارێزگاریی ژیا‌نتان بکه‌ن. چونکه‌ وه‌ک ئاشکرایه‌ دوو (پاله‌وان) که‌ له‌ (زۆرانبا‌زی)‌دا بن، ته‌نها (یه‌ک منالی بچووک) ده‌توانیت له‌ هه‌ردوو کیان بدات! یان به‌ردیک‌ی بچووک ده‌توانیت رۆل له‌ به‌رزکردنه‌وه‌ی تابه‌کی ته‌رازوو و نزمکردنه‌وه‌ی تاکه‌ی تری‌دا ببینیت، با ئه‌و دوو تابه‌ش دوو چیا‌ی گه‌وره‌ی هاوسه‌نگی یه‌کت‌ری‌یان تیدا بیت!

ده‌سا ئه‌ی ئه‌هلی ئیمان!

ئه‌گه‌ر به‌و جو‌ره‌، عیینه‌وه، ئه‌وا هه‌موو هه‌یز و توانایه‌کتان له‌ ئه‌نجامی به‌کاره‌ینانی ئامانجی که‌سی و خۆپه‌رستی و تاقمگه‌ریی نیوانتاندا، له‌ناوده‌چیت. دیاره ئه‌و کاته‌ش که‌مه‌ترین هه‌یز ده‌توانیت زه‌لیلی و رسوا‌یی‌تان پێ بچێژیت! جا ئه‌گه‌ر به‌راستی په‌یوه‌ندیان به‌ شه‌ریعه‌ت و نه‌ته‌وه‌ی ئیسلامه‌وه‌ هه‌یه، ئه‌وا فەرموون ئه‌م ده‌ستووره‌ به‌رزه‌ پێغه‌مبه‌رانه‌یه‌ بکه‌ن به‌رابه‌ری خۆتان، که‌ ده‌فه‌رموئ: "المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضه بعضاً"^(١) که‌ ئه‌مه‌شتان کرد، له‌ زه‌لیلی و سه‌رشۆرپێ دنیا و به‌ده‌ختی قیامه‌ت پرزگار ده‌بن.

(١) رواه البخاري ومسلم والترمذي والنسائي. واته: په‌یوه‌ندیی باوه‌ردار له‌گه‌ل‌ه‌ براهی باوه‌رداری‌دا وه‌ک په‌یوه‌ندیی خشت و به‌ردی‌ ناو دیواری‌ خانوو وایه، که‌ یه‌کت‌ر راگه‌ر ده‌که‌ن و پش‌تی یه‌کت‌ر ده‌گرن. پ‌روانه: صحیح البخاری، کتاب‌ الإیمان - باب فضل تعاون المؤمنین. (وه‌رگه‌ر)

لایه‌نی شه‌شه‌م

"ئیکلاس" هۆی رزگار بوونه له سزای خوای گه‌وره

"ئیکلاس" هۆی رزگار بوونه له سزای خوا. به پینچه‌وانه‌شه‌وه "دوژمنایه‌تی" و "سه‌سه‌ختی" ژبانی مه‌عنه‌ویی مرۆقی باوه‌ردار ده‌شپۆین و، له ئه‌نجامی ئه‌مه‌شدا که‌مو‌کووری و ناتهو‌اوی ده‌که‌وێته‌ ئه‌و به‌ندایه‌تی‌یه‌ی که‌ پینشکه‌شی خوای گه‌وره‌ی ده‌کات. دیاره‌ هۆی ئه‌مه‌ش ده‌که‌رێته‌وه‌ بۆ ئه‌وه‌ی که‌ ئه‌و مرۆقه‌ باوه‌رداره‌ ئیکلاسه‌که‌ی له‌ده‌ست داوه‌.

چونکه‌ ئه‌و که‌سه‌ی که‌ لایه‌نی بیرو‌پرای خۆی و کۆمه‌له‌که‌ی ده‌گرێت، ده‌یه‌وێت به‌سه‌ر به‌رامبه‌ره‌که‌ی دا‌سه‌ر‌بکه‌وێت، با له‌ کرداری چاکه‌یشدا بی‌ت که‌ ئه‌و به‌رامبه‌ره‌ی ده‌یکات! ئیتر ناگاته‌ ئه‌و پله‌یه‌ی که‌ کرداریک ئه‌نجام بدات که‌ به‌ ته‌واوی و بی‌گه‌ردی بۆ خوا بی‌ت و، ته‌وفیقیش نادریت که‌ "دادگه‌ری" به‌ده‌ست به‌ینیت. چونکه‌ ئه‌و بی‌ره‌ی که‌ له‌ میشکی خۆی دا‌هه‌لی گرتووه‌ و، ئه‌و که‌سانه‌ش که‌ له‌ حوکم و په‌فتاردا هاوبیری ئه‌ون، به‌سه‌ر که‌سانی تری غه‌یری ئه‌واندا پینشده‌خات!

به‌م جو‌ره‌، ئه‌م مرۆقه‌ به‌هۆی رقه‌به‌رایه‌تی و دوژمنایه‌تی‌یه‌وه‌، دوو بناغه‌ی گرنگی بیاتنانی چاکه‌کاریی له‌ ده‌ست ده‌رده‌چیت، که‌ بریتین له‌ "ئیکلاس" و "دادگه‌ری". باسکردنی ئه‌م لایه‌نه‌ زۆری ده‌وێت، به‌لام لی‌ره‌دا هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ بواری هه‌یه‌. بۆیه‌ به‌م ئه‌ندازه‌یه‌ واز له‌م باسه‌ ده‌هینین.

* * *

باسی دووهه

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾ (الذاريات: ۵۸)

﴿وَكَايْنٍ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ (العنكبوت: ۶۰)

ئه‌ی برای باوه‌پ‌دار!

له‌مانه‌وه که باسمان کردن، بۆت دهر کهوت که "دوژمنایه‌تی" و "ر‌قه‌به‌رایه‌تی" چ زیانینکی گه‌وره به‌جی ده‌هیلن. ئیستاش ئه‌وه بزانه که: هه‌لپه‌ کردن بۆ ژبانی دنیا (الحرص) دهر دیکه وه‌ك دوژمنایه‌تی وایه، به‌لکو ئه‌و زیانه‌ی که به‌هۆی هه‌لپه‌ کردنه‌وه له‌ ژبانی ئیسلامی ده‌که‌ویت گه‌لئ له‌ زیانی دوژمنایه‌تی زیاتره‌.

به‌لئ، هه‌لپه‌ کردن خۆی له‌ خۆی دا هۆی نائومیدی و په‌جالی‌یه و، نه‌خۆشی‌یه‌کی سامناکه و تابلئی سهرشۆری و زه‌للیی له‌ دووتوئیدایه. هه‌ر هه‌لپه‌ کردنه‌ که بایه‌خی مرۆف داده‌گرت و، له‌و شته‌ش نائومید و بی‌به‌شی ده‌کات که هه‌لپه‌ که‌ی بۆ به‌کار ده‌هینیت!

باشترین شایه‌تیش له‌سه‌ر ئه‌م دهره‌بجامه‌ی که هه‌لپه‌ کردن به‌ره‌می ده‌هینیت و مرۆفی پێوه‌ گیرۆده‌ ده‌کات، ئه‌و زه‌للیی و ده‌ستکورتی و په‌سوابی‌یه‌یه که به‌ درئزایی میژوو به‌سه‌ر جووله‌ که‌کاندا هات، چونکه‌ ئه‌وان له‌ هه‌موو نه‌ته‌وه‌کانی تر زیاتر هه‌ولئ بی‌ وچانیان بۆ کۆ کردنه‌وه و ده‌ستخستنی که‌ره‌سه‌ی بی‌ترخی دنیای فانی ده‌دا.

هه‌لپه‌ کردن بۆ ژبانی دنیا، هه‌ر له‌ گه‌وره‌ترین بازنه‌ی جیهانی بوونه‌وه‌رانه‌وه تا ده‌گاته‌ بچوو‌کترین دانه و تاك له‌ناو ئه‌واندا، شوئینه‌واری خراپی خۆی دهره‌ده‌خات. به‌لام به‌ پینچه‌وانه‌ی ئه‌مه‌وه، ئه‌و هه‌ولته‌ی که‌ هاو‌ده‌م له‌ گه‌ل "ته‌وه‌ ککول" دا بۆ رۆزیی حه‌لال ده‌درت، ده‌بیته‌ مایه‌ی دنیایی و حه‌وانه‌وه و، له‌ هه‌موو جینگایه‌ کیشدا شوئینه‌واری به‌سوودی خۆی به‌جی ده‌هینیت.

بۆ نمونه: " پرووهك و درهخت" كه وهك ههه زیندهوه رێكی تر پینوستیان به رۆزی تاییهتی خۆیان ههیه، ههه چهنده له جینگای خۆیاندا راوهستاون و به دواي رۆزی دا ناگه پین، كه چی - له بهر ئهوهی قهناعت و تهوه ككولیان ههیه - رۆزی به كانیان بۆ دیت بئ ئهوهی به دواي دا بگه پین و ههلهپهی بۆ بکهن! تهناهت له زیندهوه ره گیانداره كان زیاتر پهه ده سینن و بهروبووم پیشكهش ده كهن. بهلام "زیندهوه رانی تر" به ههول و ماندوو بوونیکي زۆر نه بیست رۆزی یان ده ستگیر ناییت، ئه ویش به ته ندازهیه کی كه م و ناتواوا! هۆی ئه مهش ده گه رپته وه بۆ ئه وهی كه ئه و زیندهوه رانه به ههلهپه وه ههولێ بۆ ده ده ن. بهلكو ههه له خودی جیهانی زیندهوه راندا ده بینن كه به لیشاو رۆزی به سهه ر بیچوهه كانیاندا ده باریت و، له گه نجینهی بهزهیی خواوه نده وه رۆزی به كجار پاك و بی گهردی خۆیان بۆ ره وانه ده كریت. چونكه ئه و ساوا و بیچوه وانه به زمانی حالی لاوازی و كۆله واری و دهسته و سانی یان ته وه ككولیان له سهه ر خواي خۆیان ده ره ده پرن، كه چی زیندهوه ره درنده كان كه به ههلهپه وه ههیرش ده به نه سهه ر نیچره كانیان، به ماندوو بوونیکي زۆر و ههول دانیکی گه و ره نه بی رۆزی یان ده ستگیر ناییت!

ئهم دوو حالته، به جوانی بۆمان روون ده كه نه وه كه ههلهپه كردن ده بیست به هۆی بی بهش بوون، به لام ته وه ككول و قهناعه ت ككردن ده بنه هۆی ده ستكه وتنی به خشایش و میهره بانی.

هه مان شت له جیهانی "ئاده میزاد" یشدا ده بینن. ئه وه تا جووله كه كان كه له هه موو كه س زیاتر له ههلهپه دان بۆ ژیان (ئیتز ههه جۆره ژیانیک بیست) و، فه زلی ژیا نی دنیا به سهه ر هی قیامه تدا ده ده ن، بهلكو تا راده ی شهیدا بوو نیش دنیا یان خۆش ده ویت و له م بواره دا پیش هه موو نه ته وه یه کی تر كه وتوو نه ته وه، ئه م جووله كانه، ههه له دیر زه مانه وه له سهه ر ده ستی نه ته وه كانی تر دا چه ن دین كو شتاریان لئ كراوه و چه ندان جاریش زه لیلی و رسوا یی یان دهه ر خوار د دراوه و، هه موو ئه مانه یان به سهه ر دا ها تو وه له بهه را مبهه ر ئه وهی كه سهروهت و سامانیکی چه په ل و حه را میان له رپی سوو (الربا) وه ده ستگیر بیست و به ههولێکی سهرومپی زۆر پهیدا ی بکهن. كه به م جۆره ش كۆیان ده كرده وه، به شینکی كه م نه بیست هیچیان لئ كار نه ده كرد. وهك بلیی كار و كاسبی و پیشه یان ته نها ههه كۆ كرده وه بیست!

ئهم حالته ته ئه وه مان بۆ روون ده كاته وه كه ههلهپه كردن كانگا و سهه ر چاوه ی زه لیلی و زه ره ره مند ی و بی ترخی یه.

چهندين پرووداوى له ژماره به دهه ههن، هه موويان ده رى ده خهن كه مرؤفى هه لپه كار هه ميشه له زيانه وه نزيكه، به راده يه كه وهى: "الحريصُ خائبُ خاسر" (١) بووه به په ند و وهك حه قيقه تيك سهر ده كريت.

جا ماده م ته مه حه قيقهت و نه نجامى هه لپه كردنه و، توش نه گهر به راستى جهزت له ده ستخستى مالى دنيايه و ده ته و يت به ليشاو ده ست بكه و يت، نه وا برانه كه به هه لپه كردن ده ستگير ناييت، به لكو له ريگاي ته وه ككوله وه هه ولى بو بده با ده ست بكه و يت.

ده توانين ته شيهى هه لپه كاران و قانيعان به م غورونه به كه ين:

جار يك دوو كه س ده رونه ميواني به كى گه وه كه ده سه لانداريكى مه زن سازى كرد بوو... به كيك لهو دوانه پر به دل ئاوا ته خوازي ته وه بوو كه جينى بيته وه. له دلى خوى دا ده يوت: خوز گا ههر چون ده بوو خاوه نى ديوه خان جينى ده كردمه وه و له سه رمای ده وه ره رزگارى ده كردم، من ههر ته وه ندم به سه. خو نه گهر له خوارووى خه لكه كه شه وه جينگايه كم بداتى نه وا مه ردايه تيم له گه لدا ده كات.

به لام نه وى تريان، به پينجه وانه وه، چه ند ره فتار تينكى واى نواند كه ته وه بگه يه ني ت مافى به سه ر خاوه ن ماله وه هه ييت و پينى وا ييت ده بين نه وان به ناچارى خزمه تى بكه ن و ريزى لى بگرن! به م جوزه، له خوى بايى بوو و له دله وه ده يوت: "ده بينى خاوه نى ديوه خان به ريز ترين و باشترين جينگام بو دا بين بكات". پاشان به هه لپه و ته ماعه وه ره وشته ناو ديوه خان و چاوى بو شوينى باش و لاي سه رووى مه جليس ده گير! خاوه نى ديوه خانيش كه هم ره فتاره ي لى بينى، خوار ترين جينى له مه جليس كه دا پيشان دا كه تياى دا دا بنيشيت! جا له و كاته دا كه ده بوو سوپاسى پيشكesh بكر دايه، كه چى به پينجه وانه وه، ره خنه ي له خاوه نى ديوه خان گرت و ره زاي خوى له به رچاوى دانيشتوو اندا قورس كرد.

به لام ميوانى به كه ميان، به خونه ويستى و ته وازو عه وه ره وشته ژوره وه و به دوای جينگايه كى نزيكدا ده گه را. خاوه نى ديوه خانيش به خير هاتنى كرد و ريزى لى گرت و، كه هم ته وازو عه شى لى بينى، دلى پينى كرايه وه و پينى خو ش بوو. له بهر ته وه، نزيكى خسته وه له خوى و جينگايه كى به رزى پينى به خشى و هميش تا زياتر لى نزيك ده بووه وه، سوپاسى زياترى له پرووى خاوه نى ديوه خاندا ده نواند.

(١) واته: مرؤفى هه لپه كار و به ته ماع، ناو ميند و زهره رهنده. (وه ر گير)

دنياش بهم چه شنهيه، ديوه خاني ميوانداريي خواي ميهره بانه.. سهر پروي زهوي: سفره و خواني پر له ميهره بانبي تهو خواوندهيه.. پله كاني نيعمهت و پروزي يه كاني سهر تهو سفره يهش، وه كو جيگا جيا جيا كاني ناو مه جليس و تهنجومهني نمونه كه وان. كار يگهري و تهنجامي ناهه مواري "هه لپه كردن" هه موو كه سيك ده توانيت بو خوي ههستي يئ بكات، تهنانهت لهو كاروبارانه شدا كه زور ورد و بچوو كن. بو نمونه:

هه موو كه سيك ده توانيت له دلي خوي دا ههست به بي زاري لهو سوالكه ره بكات كه به هه لپه و تهماعوه يه خه ي ده گرينت و به گيري ده هينيت، تا واي لي ديت هيچي ناداتي و دهست به پروويه ده نيت.. ههر هه مان كهس به زه يي بهو سوالكه ره دا ديت هوه كه به قه ناعهت و بي دهنگي يه وه سوال ده كات، ته م به زه يي يهش هاني ده دات كه خيري بداتي و دهست به پروويه نه نيت! نمونه يه كي تر:

ههر شهويك خهوت لي بزريت و حه زيشت له خه و بيت، گهر بير له خه و تن نه كه يته وه، تهو اهيدي هيدي خهوت لي ده كه وي.. كه چي گهر له سهر نوستن سوور بيت و بيته خولي اي سهرت و بليت: ده بي كه ي خهوم لي بكه وي؟ تهو ا خه وه كهت به جاري لي ده زريت! نمونه يه كي تر:

كاتيك كه چاوه پرواني يه كيك ده بيت و خهريكه نارامت نامينيت و زور سووريت له سهر چاويكه و تني، ورده ورده خه فتهت سهرت تي ده كات و له بهر خوته وه ده لبيت: "بوچي نه هات؟ بوچي دوا كهوت؟! تا له تهنجامي ته م سوور بوونهت له سهر بينين و چاويكه و تني، نارامت لا هه لده گرينت و وات لي ديت تهو جيگايه جي ده هيليت. خو ههر كه تو تهو شوينهت به جي هيشت، تهو كه سه ديت و ده گاته ته وي! به لام پاش ته وه ي كه مه بهست له هاتنه كه ي نه ما و له كيس چوو!

تهو نهيني و حيكمه تهش كه له م چه شنه پرودا و انه دا هه يه، تهو يه كه: ههروهك "نان" له تهنجامي چه ند كرداريكي يهك له دواي يه كه وه پيدا ده بيت، كه له كيكه و سهر خه مان و ناش و ته نووردا به جي ده هينرين، شتاني تريش به هه مان جزون.. و اته ده بي به پله پله و يهك له دواي يهك و به يي حيكمه تي له سهر خويي يته كايه وه. به لام

مرۆڤى هه‌لپه‌كار به‌بۆنه‌ى هه‌لپه‌كردنه‌وه‌ چاودۆيرى ئه‌وه‌ پله‌ پله‌ بوون و يه‌ك له‌ دواى يه‌ك هاتنه‌ ناكات، كه‌ چه‌ند هه‌نگاوئىكى معنه‌وين و له‌ رينكخستنى شتاندا هه‌ن. ئيتر يان ئه‌وه‌يه‌ باز ده‌دات و پاشان ده‌كه‌وت! يان ئه‌وه‌يه‌ پله‌يه‌ك له‌وه‌ پله‌ زۆرانه‌ به‌جى ده‌هه‌يلت و ناگاته‌ ئامانج و مه‌به‌سته‌كه‌ى!

ده‌سا ئه‌ى ئه‌وه‌ برايانه‌ى كه‌ هه‌نده‌ بۆ ژيانى دنيا به‌ په‌رۆشن كه‌ سه‌ريان لى تىكچووه‌ و له‌ هه‌لپه‌كردنياندا بۆ دنيا رينگايان لى و ن بووه‌!

بۆ جى ئيوه‌ له‌به‌ر هه‌لپه‌كردن بۆ ژيانى دنيا ئاوا به‌ زه‌ليلسى و سه‌رشۆرى پازى ده‌بن، له‌ كاتىكدا كه‌ ئه‌م هه‌موو گيرو گرت و زيانانه‌شى له‌ دوو توئيدايه‌؟

بۆ جى به‌وه‌ چه‌شنه‌ روو له‌ هه‌موو مال و سامان و سه‌روه‌تلك ده‌كه‌ن، بى ئه‌وه‌ى گوى بدنه‌ به‌وه‌ى كه‌ ئايا سه‌لاله‌ يان سه‌رام؟.. بۆ جى له‌وه‌ پىناوه‌دا چه‌ند كاروبارىكى گه‌وره‌ و به‌نرخى ئه‌وتۆ به‌خت ده‌كه‌ن كه‌ ژيانى دواپۆژتان داخوازيانه‌ و له‌سه‌رى به‌نده‌؟ ته‌نانه‌ت واتان لى هاتوو كه‌ له‌ پىناوى ئه‌م هه‌لپه‌يه‌دا يه‌ك له‌ پايه‌ گه‌وره‌ كانى ئىسلام (كه‌ زه‌ كاته‌) واز لى ده‌هه‌ين. له‌ كاتىكدا كه‌ زه‌ كات ده‌ر كردن ده‌ر گايه‌ كى گه‌وره‌ى وايه‌ ده‌بته‌ مايه‌ى پىست و به‌ره‌ كه‌ت و ده‌وله‌مه‌ندى بۆ هه‌موو كه‌سىك و، گيرو گرت و موسيه‌تيشى لى دوور ده‌خاته‌وه‌؟

ئه‌وانه‌ى كه‌ زه‌ كاتى ماليان ده‌رناكه‌ن، به‌ بى هه‌چ گومانىك، به‌ ئه‌ندازه‌ى ئه‌وه‌ زه‌ كاته‌ى كه‌ ده‌كه‌وتنه‌ ئه‌ستۆيان، سامان له‌ده‌ست ده‌ده‌ن و له‌ شتى پڕوپووج و بى سووددا له‌ ناوى ده‌به‌ن. يان به‌لا و موسيه‌تىكى واپان دته‌پرى كه‌ به‌ زۆر ئه‌وه‌ ئه‌ندازه‌يان له‌ ده‌ست ده‌رده‌هه‌ينت و له‌ناوى ده‌بات!

سالى پىنجه‌مى جه‌نگى يه‌كه‌مى جيهانى، له‌ خه‌ونىكى ئه‌ندىشه‌ى سه‌ير و خاوه‌ن حه‌قيقه‌تدا، ئه‌م پرسیاره‌م لى كرا:

(ئايا چ نه‌ينى يه‌ك له‌م هه‌ژارى يه‌دا هه‌يه‌ كه‌ نه‌ته‌وه‌ى ئىسلام گرتارى بووه‌، بۆ جى زه‌ره‌ و زيانى ئاوا پرووى كردوو ته‌ مال و سامانىان؟.. نه‌ينى ئه‌وه‌ ئه‌شكه‌نجه‌ و ئازاره‌ش چى يه‌ كه‌ جه‌سته‌يان له‌ ژىرى دا ده‌نالىنت؟)

هه‌ر له‌وه‌ خه‌ونه‌دا وه‌لامى ئه‌م پرسیاره‌م به‌م جۆره‌ دايه‌وه‌:

(خواى گه‌وره‌ له‌وه‌ مال و سامانه‌ى پى به‌خشوين، له‌ هه‌ندىكياندا يه‌ك له‌ ده‌وه‌، له‌ هه‌ندىكى ترشياندا يه‌ك له‌ چلى به‌ فه‌رز له‌سه‌ر داناوين كه‌ له‌وه‌ ماله‌ ده‌رى بكه‌ين و بيه‌ين به‌وه‌ كه‌سانه‌ى كه‌ خواى گه‌وره‌ خۆى بۆى ده‌ستيشان كردووين، تاكو له‌

لايه كهوه خيڙي ئهو دوعايانه مان دهستگير بيست كه له زاري ههژارانوه دهرده چن و، له لايه كي تريشه وه له رق و كينه و ههسوودي دهر و نيشيان رزگار مان بيست. به لام ئيمه له تاو ههله په كردمان بو كو كردنه وه ي مال و ساماني دنيا، دهستمان نووقاند و زه كاتمان دهر نه كرد. خواي گه ورهش ئهو زه كاته ي به ريزه ي (سي له چل) و (ههشت له ده) له لني وهر گرتينه وه..

ههروه ها خواي گه و ره داواي له لني كردين له پيناوي ئه ودا تنه ها يه ك مانگ له ساليكدا برسيتي بچيژين و به رز و و بين، كه ئه مهش نزيكه ي هفتا حيكمه ت و سوودي بو ئيمه تيدايه. به لام ئيمه له بهر ئه وه ي نه فسي خو مان زور به لاوه ئازيز بوو، به زه بييمان پندا هاته وه و، نه مانويست ئه و برسيتي به كاتي به ي پي بچيژين. خواي گه ورهش له سزاي ئه مه دا پينج سالي ره به قي يه ك له داواي يه ك به سزاي جزره برسيتي و رز و و يه ك گير و ده ي كردين كه نزيكه ي هفتا موسيبه تي بو ئيمه تيدا بوو..

ههروه ها خواي گه و ره داواي له لني كردين جزره فه رمان و ته علمياتيكي نوراني و بهرز و په روه ر دگاري يانه له ماوه ي يه ك سه عاتي ئه و بيست و چوار سه عاتي شه و و رز و دا به جي بهينين. كه چي ئيمه له به جي هيناني ئه و زيكر و دوعا و نويزانه دا ته مه لي مان نواندو، ئه و سه عاته شمان له گه ل سه عاته كاني تر دا له ده ستجوو. خواي گه ورهش له كه فه رته تي ئه و خراپكاري و كه مته ر خه مي يانه ماندا ناچاري به جي هيناني جزره په رستش و نويزيكي تابه تيي كردين، كه برتي بوو له به جي هيناني ته علميات و مه شق و هيرش و بگهرو به رده ي جهنگ له ماوه ي پينج سالي ره به قي يه ك له داواي يه كدا!

به لني، له و خه و نه دا وام وت. پاشان كه بيidar بوو مه وه، سه رنجم دا و گه يشتمه حه قيقه تيكي گرنگ كه له و خه و نه دا هه بوو. كه ئه مه ي خواره وه يه:

دوو وشه هه ن سه رچاوه ي هه موو نزمايه تي و دا كه و تنه ره وشتي يه كاني مرؤفايه تين. هه ر ئه م دوانه شن كه ده بنه سه رچاوه ي بارو دوخه ئالوز و شله ژاوه كاني ژياني كو مه لايه تيي مرؤف.

له وته ي بيست و پينجه مي كتبيي سوز له ر (وته كان) دا له باسي ئه و به راورده ي كه له نيوان شار ستانيتي نوئ و فه رمانه كاني قورئاني پير و زدا ساز كراوه، ئه و دوو وشه يه مان چه سپاندووه و پروغان كر دوو نه ته وه. دوو وشه كهش ئه مانه ن:

وشه‌ی یه کهم ئه‌وه‌یه که ده‌لیت: "من خۆم تیر بم چش له خه‌لکی، با له برساندا
بمرن!"

وشه‌ی دوو هه‌میش ئه‌وه‌یه که ده‌لیت: "تۆ بیکه و، من ده‌یخۆم!"
دوو شتی تریش هه‌ن، به‌رده‌وامی و مانه‌وه به‌م دوو وشه‌یه ده‌به‌خشن که بریتین له:
بلاو بوو ئه‌وه‌ی "سو" (الربا) و.. نه‌دانی "زه‌کات".

تاقانه چاره‌سه‌ر و ده‌رمانی شیفابه‌خشی ئه‌م دوو نه‌خۆشی‌یه له‌وه‌دایه که زه‌کات به
شپه‌یه کی گشتی له کۆمه‌لدا فه‌رز بکریت و، "سو" یش به‌ته‌واوی لابریت و حه‌رام
بکریت. چونکه گرنگی زه‌کات ته‌نها بۆ چه‌ند کهس و کۆمه‌لیکی دیاری کراو نی‌یه،
به‌لکو زه‌کات پایه‌یه کی گرنکه له بنیاتسانی به‌خته‌وه‌ری و شادمانی تینک‌پرای
مرۆفایه‌تی دا. به‌لکو ستوونیکێ په‌سه‌نی ئه‌وتۆیه که ژبانی راسته‌قینه‌ی مرۆفایه‌تی پین
پراگیر ده‌کریت. چونکه له‌ناو کۆمه‌لگای مرۆفایه‌تی دا دوو چین هه‌ن که پینان
ده‌وتریت: (چینی عه‌وام و چینی خه‌واص). زه‌کاتیش به‌زه‌یی و چاکه‌کاری چینی
خه‌واص بۆ عه‌وام و، پزیز و ئیحتیامی چینی عه‌وامیش بۆ خه‌واص ده‌سته‌به‌ر ده‌کات..
ده‌نا کوته‌کی زولم و سته‌مکاری و خۆسه‌پاندنی خه‌واصه‌کان به‌سه‌ر عه‌وامه‌کاندا
ده‌باریت و، ئه‌و رق و کینه‌یه‌ش که له‌ده‌روونی عه‌وامه‌کاندا به‌رامبه‌ر ده‌وله‌مه‌ندان،
ده‌ته‌قیته‌وه و ده‌رده‌په‌ریت. ئیتر ئه‌م دوو چینه‌هه‌ر به‌و جووره‌ له‌مملانی و
زۆرانکاری‌یه‌کی به‌رده‌وام و رقه‌به‌رایه‌تی‌یه‌کی دژواردا ده‌میننه‌وه، تا ورده‌ورده‌ وای
لێ دیت به‌ره‌نگاری یه‌کتری بینه‌وه و به‌رامبه‌ر یه‌کتر رابوو سه‌تن و له‌سه‌ر "ده‌سمایه" و
"کار" ده‌ست بده‌نه‌یه‌خه‌ی یه‌کتر، وه‌ک ئه‌وه‌ی له‌رووسیا دا پرووی دا!

ده‌سا ئه‌ی سه‌خاوه‌تمه‌ندان و چاکه‌خوازان و خاوه‌ن و پزێندان!

ئه‌گه‌ر ئه‌و خیر و چاکه و ده‌ستگروپی یانه‌ی ده‌یانبه‌خشن، نیسه‌تی زه‌کاتیان لێ
نه‌هین، ئه‌وا سێ زیاتان لێ ده‌که‌ویت، به‌لکو ئه‌وه‌ش که به‌خشیوتانه بێ ده‌ستکه‌وتنی
هیچ خیر و قازانج و سوودیک له‌ده‌ستان ده‌رده‌چیت. چونکه ئه‌گه‌ر ئه‌و چاکه‌یه‌ی
ده‌یه‌خشن، به‌ناوی خوا و له‌پیناوی خوا دا نه‌بێ، ئه‌وا - بێ هیچ گومانیک - منه‌ت و
پیاوه‌تی به‌سه‌ر ئه‌وانه‌دا ده‌نوتین که پینان ده‌به‌خشن، با به‌ئاشکراش ئه‌م منه‌ته‌ ده‌رنه‌پرن.
به‌م کاره‌ش ئه‌و هه‌ژاره‌ ده‌که‌نه‌دیلی منه‌ت و ده‌یه‌سته‌وه، پاشان له‌نزا و دوعای پاک و
بێ گه‌ردیشیان بێ به‌ش ده‌بن.

ئەمە سەرەرای ئەوێی کە خۆتان بە "خاوەن مال" دەزانن و ئینکاری نەعمەت دەکەن. کەچی لە راستی دا ئیوە لە ئاستی دابەشکردنی مالی خوا بەسەر بەندەکانی دا لە "جێ نشین" زیاتر هیچی تر نین.

بەلام ئەگەر چاکە و بەخششە کانتان لە پیناوی خوا و بە ناوی زە کاتەوہ بیت، ئەو پاداشتیکی گەلێ گەورەتان دەستگیر دەبیت. بەم کارەشتان شوکری ئەو نەعمەتانە دەردەبرن کە خوای گەورە پێی بەخشیون و، دوعا و نزای گیرای ئەو هەزارانەشتان دەست دەکەوێت، چونکە مادەم بەو جۆرە بەخشیوتانە، ئەویش ناچاری ترس و ریا ناییت و، کەرەمەتی خۆی دەپاریزیت و ئنجانزا کانیشی بێ گەرد و خاوین دەردەچن، هەر لەبەر ئەوێش گیرا دەبن.

بەئێ، ئەو لە کوئی و.. ئەمە لە کوئی؟

ئەو لە کوئی کە بە ئەندازە ی زە کات - بەلکو زیاتریش - لە مال و سامان سەرف بکریت، بەلام زیانیکی زۆری وەک ریا و ناوبانگی تیدا بیت و، خەلکیش زەلیل و منەتبار بکات..

ئەمەش لە کوئی کە ئەو زە کات و چاکە و بەخششە لە پیناوی خوا دا بێخەشترین و، خاوەنە کە ی بە دەرفەتی بەجێهێنانی یە کێک لە فەرزەکانی خوای بزانییت و، پاداشتی خوای گەورە ی دەست بکەوێت و، ئیخلاص و نزا و دوعا ی گیرایشی دەستگیر ببیت.

بەئێ، جیاوازی یە کی گەلێ زۆریان لە نیواندا یە!

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾

اللهم صلّ على سيدنا محمد الذي قال: "المؤمن للمؤمن كالبنيان المرصوص يشد بعضه بعضاً"^(١) وقال: "القناعة كنز لا يفنى"^(٢) وعلى آله وصحبه أجمعين. آمين..
والحمد لله رب العالمين.

* * *

(١) رواه البخاري ومسلم والترمذي عن أبي موسى الأشعري. (وهو ركن)

(٢) رواه الطبراني في الأوسط عن جابر بلفظ: "القناعة مال لا ينفد وكنز لا يفنى". (وهو ركن)

كۆتايى

كه تاييه ته به غه بيه ته وه

(ئو نمونونه يه كه له نيوان نمونونه كانى مه قامى "زهم و زهجر" له خالى پيئجه مى تيشكى يه كه مى رۆشنايى يه كه مى رتهى بيست و پيئجه مدا و له تنه يه كه تاييه تى پيرۆزدا باس كراوه، ده رى خست كه: غه بيه ته له روانگه ي قورنانه وه تا چ راده يه كه كارى كه نه فرته ليكراره. چونكه نه و تاييه ته به ئيعجازى خۆى ده رى خست كه چۆن له شەش روه وه غه بيه ته له پيش چاوى مرۆف ده خات و، ئيت پيويستى به هيچ روه نكرده وه يه كه تى تر نه هيشته وه. به ئى، دواى روه نكرده وه ي قورنان پيويست به هيچ روه نكرده وه يه كه تى تر ناميئت).

خواى گه و ره ده فەر موئى:

﴿أَيُّحِبُّ أَحَدَكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ﴾ (الحجرات: ۱۲).

ئەم تاييه ته پيرۆزه، له شەش پله دا، نه هى له "غه بيه ته" ده كات و، به سه رزه نشتيكي توندوتيز مرۆف لى دوور ده خاته وه.

جا ماده م رووى گوفتار له م تاييه ته دا ئاراسته ي غه بيه تكاران كراوه، ئەوا واتا كه ي به م جوړه ده بيت:

ئەو "هه مزه" يه كه له سه ره تادايه بۆ "ئيستيفه امى ئينكارى" يه، چونكه حوكمى ئەم ئيستيفه امه وه كه لافاو ده رۆزته ناو سه رجهم وشه كانى ئەم تاييه ته ي كه هه موو يه كنى له وشه كانى حوكميكي له خو گرتوه ..

ئەو ته ئەم تاييه ته پيرۆزه له وشه ي يه كه مدا به "هه مزه" رووى گوفتار ده كاته ئاده ميزاد و پييان ده فەر موئى:

ئايا ئيوه خاوه نى "زيرى" نين - كه جيى ليپر سينه وه يه - تا له م كاره چه په له تى بگات؟

له وشه ي دووه ميشدا: ﴿أَيُّحِبُّ﴾ به "هه مزه" پييان ده فەر موئى:

ئايا ئيوه "دل" تان - كه جيى رقى و خو شه ويستى يه - سه رى لى شيواوه، كه واى لى هاتوو بيزر او ترين شتى يى خو شه و سلى لى ناكاته وه؟

هه ر به "هه مزه" له وشه ي سى هه ميشدا: ﴿أَحَدَكُمْ﴾ پييان ده فەر موئى:

ژیانی کۆمه لایه تیتان - که له ژبانی کۆمه لهوه به هر مه ندی ژبان و حهیه و بیست ده بیست - چیی لئی قه و ماوه؟ بۆچی شارستانی به که تان هینده له کاروان جی ماوه که به شتاینک رازی ده بیست ژبان تان ژه هر اوی و ئاسووده بیشتان لیل بکات!

له وشه ی چواره م: ﴿أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ﴾ یشدا، به "هه مزه" بییان ده فهر موئ: چ تیرنک مرؤفایه تیی ئیوه ی پیکاره، تا واتان لئی هاتوو به وینه ی درنده، هاوړی خۆشه ویسته که تان به نیچیر ده زانن و په لاماری ده ده ن؟ ئه م ئایه ته له وشه ی پینجه میشدا: ﴿أَخِيهِ﴾ بهو "هه مزه یه" روویان تی ده کات و ده فهر موئ:

ئایا به زه بی تان به هاوړه گه زی خۆتاندا نایه ته وه؟ ئایا هه یچ په یوه ندی به کی سۆز و میهره بانی نی به که به یه که وه بتانه ستیت؟ تا واتان لئی هاتوو به رده بنه گیانی که سینک که له چه ند روویه که وه براتانه و، به دلره قی گۆشتی که سی مه معنه وی و ستم لیکراوی ئه و ده خۆن؟ گهر که سینک گاز له ئه ندامینکی خۆی بگریت ئایا به مرؤفیککی هۆشه مند و ژیر داده نریت؟ یان به شیتیککی نه فام؟!

هر بهو "هه مزه" یه له وشه ی شه شه میشدا: ﴿مَيْتًا﴾ بییان ده فهر موئ: و پۆدانتان له کوئیه؟ ئایا فیره تی ئیوه هینده گه نیوه په لاماری چه په لترین شتی نه فهرت لیکراو بدات، که خواردنی گۆشتی برا که تانه، له کاتیکدا که شایانی هه موو پۆزیکه؟

له م ئایه ته پیرۆزه وه و لهو به لگه جۆراو جۆرانه ی وشه کانیشی که باسما ن کردن، ده رده که ویت "غه بیهت" له رووی: ژیری و، دل و، مرؤفایه تی و، و پۆزدان و، فیرهت و، ئایینه وه، کاریکی خراب و نا په وایه.

ده فهر موو بۆ خۆت بیر له م ئایه ته پیرۆزه بکه ره وه و، بزانه که چۆن به ئیعبجازیککی له راده به دهر و کور تکر د نه وه یه کی زۆر پوخت و له شهش پله دا، نه هی له تاوانی "غه بیهت" ده کات!

به ئی راسته، غه بیهت چه کینکی نزم و چه په له و، که سانی حه سوود و سه رسه خت و دوژمنی یه کتر به کاری ده هینن، چونکه مرؤفی خوا وه ن ده روونی به رز دانا به زینه ئاستی به کاره یانی چه کی و انزم و بئ نرخ. هه ره له میژه شاعیرنک و توویه تی:

وَأَكْبِرُ نَفْسِي عَنْ جِزَاءِ بَغِيَّةٍ فَكُلَّ اغْتِيَابٍ جَهْدٌ مِنْ لَوْلَا جَهْدٌ^(١)

(١) واته: خۆم له وه به گه و ره تر راده گرم که به غه بیهت تکر دن تۆلهم بسینمه وه، چونکه "غه بیهت" دالده ی که سانی بئ توانایه. پروانه: (دیوان المنینی) ص ١٩٨ ط. دار صادر - بیروت. (وه رگێر)

غهييه تيش بریتی یه له: "باسکردنی براكهت به شیویهك كه پئی ناخوش بیټ". جا ته گهر بهو جوړه بیټ كه تو باسی ده كهیت، ئهوا غهیهتت كردوه. گهر بهو جوړهش نه بیټ، ئهوا بوختانت بۆ ههلبه ستروه. واته تاوانیكي دوو چهندانهت بهرامبهری كردوه. بهلام ههرچهند "غهييهت" حهرامه، كهچی له گهل ئهوه شداله چه ند حاله تیكي تاییه تی دا دروسته:

یه کیك لهو حاله تانه: ده رخستنی ستم لیکراوی یه. واته ستم لیکراوی بزی هیه كه وه سفی ستمکاره كهی لای حاکمیک بکات تاكو بۆ لابردنی ئهو ستمه یان ئهو کاره ناره وایه یارمه تی بدات.

یه کیکی تر: داوای پرس و رایه. واته گهر یه کیك راپوئژی پئی کردیت سه بارهت به هاو بهشی کردنی کار و كه سه بهت یان ههرشتیكي تر له گهل كه سینکدا و، توش به بئ گهردی و ته نها له بهر خاتری خوای گهوره ویستت نامۆزگاریی خاوینی بکهیت، بئ ئهوهی ئامانجی كه سیی خۆتی ناویته بیټ، ئهوا دروسته پئی بلیټ: "كه لکی مامه له له گهل کردنی نی یه، تووشی زیان ده بیټ".

یه کیکی تر: پیناساندنه، بئ ئهوهی مه بهستت شکاندنی بیټ، وهك ئهوهی بلیټ: "ئهو شهله" یان "ئهو فاسقه".

یه کیکی تر بریتی یه لهوهی: ئهو كه سه فاسقیکی ئهوتو بیټ كه به بئ شهرم و پروو فاسقی یه كهی ده رنجات و سل له فساد و کردهوهی خراپ نه کاتهوه، ته نانهت شانازیش به کردهوه چه په له کانیوه بکات و، به ستمکردنیشی له خه لکی لهزهت بچیزیت.

ئاله م چه شنه حاله ته تاییه تی یانه دا و له بهر بهرژه ونندی تاییه تی و بئ ئهوهی بهشی نهفس و ئامانجی كه سیی تیکه ل بیټ و، ته نها بۆ مه بهستی گه یشتن بیټ به حهق، دروسته غهیهت بکریټ. ده نا "غهييهت" هه موو کردهوه چا که کانی مرؤف پوو چه ل ده کاتهوه و به وینهی ئهوهی كه ئاگر دار و ته خته ده سوو تینیت، ئهو کردهوه باشانهش ئاوا ده سوو تینیت. جا ته گهر مرؤف تووشی غهیهت بوو، یان به حهزی خۆی گوئی لئ پراگرت، ئهوا ده بی ئه م دوعایه بکات: "اللهم اغفر لنا ولن اغتناه". پاشان ههر کات بهو كه سه غهیهت کراوه گه یشت، داوای لیوردن و گهردن ئازادی لئ بکات.

الباقی هو الباقی
سه عیدی نوورسی

مه کتووبی بیست و سی ههم

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته أبداً بعدد عشرات دقائق عمرک وذرات وجودک!

برای نازیز و به غیرهت و جیددی و خاوهن حقیقهت و خاوین و وریام!
کهسانی وهک نیمه‌ی برای حقیقهت و ناخیرهت، هه‌رگیز جیاوازیی کات و شوین
رینی گفتوگو و هاوده‌میمان لینی ناگریت. تهنانهت گه‌ر یه کیکمان له خوره‌ه‌لات و
ئهوی ترمان له خورئاواو، یه کیکمان له رابوردوو و یه کیکی ترمان له داهاتوودا و،
یه کیک له دنیا و یه کیکی ترمان له قیامه‌تدا بین، ده کری پیمان بوتریت که: نه‌وانه
پیکه‌وه‌ن و ده‌توانن له گهل یه کتری‌دا بدوین و وت و ویز بکه‌ن! به تایبهت که نه‌گه‌ر ئه‌و
جوړه که‌سانه بۆ یه‌ک نامانج و مه‌به‌ست هه‌ول بدن و له پیناوی یه‌ک ئه‌رک و واجبی
گرنگدا کار بکه‌ن. به‌لکو هه‌ریه که‌یان له حو‌کمی ئه‌وی تر‌دایه!

سه‌ر له به‌یانیی هه‌موو رۆژنیک واته‌سه‌وورده که‌م که ئیوه‌م له‌گهل‌دان، به‌شیک له
ده‌سکه‌وته‌کاتم - که‌سی یه‌که - پینشکه‌شی ئیوه‌ی ده‌که‌م (له‌خوا داوا‌کارم قبولی
بکات) ئیوه‌له‌دوعا‌کامدا هه‌میشه‌له‌گهل "عه‌بدولمه‌جید" و "عه‌بدورپه‌حمان" دان و
پشت به‌خوا به‌شی خوتان وهرده‌گرن.

گیرو‌گرفته‌دنیا‌یی‌یه‌کانتان کاری تین‌کردم و نازارم به‌ئازاری ئیوه‌چه‌شت. به‌لام
برام! ماده‌م دنیا هه‌میشه‌یی‌نی‌یه‌و، به‌لا و موسیبه‌ته‌کانیشی خیری زوریان له
دووتوئی‌دایه، ئه‌وا - له‌بری تو - من ده‌سته‌واژه‌ی: "هه‌موو حالتی ده‌گوزهری"م به‌دلدا
هات و، بیرم له‌فه‌رموده‌ی: "لا عیش إلا عیش الآخرة" کرده‌وه^(۱) و، ئابه‌تی: ﴿وَإِنَّ اللَّهَ

(۱) صحیح البخاری (۱۳۵۸) مسلم (۱۸۰۵) عن أنس رضي الله عنه. (وه‌رگیز)

مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿م خويند و، و تم: ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾. به مەش دلته واییم - له بریی تو - ده ست کهوت و سه بووریم بۆ هات!

برام! ته گهر خوای گه و ره به نده به کی خۆی خۆش بویت، و اله دنیا ده کات که پشت له و هه لیکات و، ئنجا دنیای ناشیرین و بیژلیکراو پیشان ده دات. پشت به خوا، تو یه کیکی له وانه ی که خوا و هند خۆشی ده ون..

خه می زوری ئه و ته گه ره و ریگرانه مه خۆ که ری له بلا و بوونه وه ی "وته کان" ده گرن، چونکه ئه و کارانه ی که تا ئیستا له بلا و کردنه وه ی په یامه کاندانه نجات دا ون، گه ره میهره بانینی خوای گه و ره قبولیان بکات، ئه و - پشت به خوا - هه مو و ئه و ناوک و تووه نوورین و پیروزانه، ده میان به چه ندين گولزاری په نگین ده پشکوئی.

ئهم جاره کۆمه له پرسیاریکت بۆ ناردووم تا کو وه لامیان بده مه وه، به لام برای نازیم! باش بزانه که: زۆریه ی "وته کان" و هه ره ها "مه كتوبات" یش به کتوپری و به بی وستی خۆم بۆ دلم دین و، هه ره له به ره ئه وه شه که ناسک و په نگین ده ره که ون. خۆ ئه گه ره من به وستی و ئیختیاری خۆم و دوای بیر کردنه وه و تیرامان و به ئه ندازه ی هیزی زانیاری "سه عیدی کۆن" وه لامی پرسیارم بدایه ته وه، ئه و وه لامه کان کز و خامۆش و ناته و وه ده ره چوون. و اما وه به که ئه و و اتایانه ی که له ئاسۆی دلمدا هه لده هاتن، وه ستاون و ئنجا هیزی بیر و زه نیشم ختامۆش بووه. به لام - له گه له ئه وه شدا - زۆر به بوختی وه لامی پرسیاره کانت ده نووسین، به و هیوا یه ی که بی وه لام نه میننه وه:

○ پرسیار یه که متان:

باشترین دوعا که ئیماندار بۆ برای ئیماندار ی خۆی بکات، ده بی چۆن بیته؟

وه لام:

ده بی ئه و دوعایه له نیوان بازه ی هۆکاره کانی قبول بوندا بیته و ئه و هۆکارانه ی تیدا ره چاو کرایته. چونکه گومان له وه دا نه یه که "دوعا" له نیوان چه ند هه لومهر جیکی تایه تی دا قبول و گیرا ده بیته. ئنجا هه تا ئه و هه لومهر جان هه زیاتر بن ئه و دوعا کانی پتر گیرا ده بن.

یه کیگ له وانه: پاکزیی معنه ی یه. واته: تۆبه و داوا کردنی لیبوردنه له سه ره تای ده سترک دندا به پارانه وه و، پاشان سلاواتدانه له سه ره پیغمه بهر ﷺ که - بی گومان - دوعایه کی گیرایه، تا کو دوعا که ره ئه و سلاواتانه بکات به ها وده م و تکار ی لا لانه وه که ی و، پاشان له کۆتاییشدا سلاوات له سه ره پیغمه بهر ﷺ دوویات بکاته وه،

چونكه هر نزا و لالانهويهك كه له نيوان دوو دعواى گيرادا بيٽ، ئەويش - پشت بهخوا - گيرا دهبيٽ.. ههروههاله پاشمله - نهك له پرودا - دعواى بۆ بكات و.. لهو دعوايانەش بن كه پيغه مبههه ﷺ كرددوونى و، ئەوانەش كه له قورئانى پيرۆزدا هاتوون، وهك:

﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ (البقرة: ٢٠١).

"اللهم إني أسألك العفو والعافية لي وله في الدنيا والآخرة".

ئهمانه و هاوچهشنيان لهو دعوا و نزا گشتى يانهى كه له پيغه مبههه ﷺ پيمان گهيشتون..

ههروهه به نيازى خاوين و بن گهردو، به ئامادهيى و خشوعى دلوهه بيكات و.. له پاش نويزه كانهوه، به تايهه تى نويزى بهياني و.. له شوينه پيرۆزه كاندا به تايهه له مزگهوته كاندا و.. له رۆزانى جومعه به تايهه له سهعاتى دوعا گيرابووندا و.. له مانگه پيرۆزه كاندا به تايهه شهوه به ناويانگه كانيان و.. له مانگى ره مەزان به تايهه له "شهوى قەدر" دا.

هر دعوا و نزا يهك بهم هه لومهر جانه بكرت، له ميهه بهانيى فراوانى خواى گهوره ئوميد ده كرت كه گيراي بكات و دهست به روويهوه نه نيٽ.

جا ئەو دوعايهى كه گيرا بووه، يان ههه له دنيا دا شوينه واره كهى دهرده كهوت، يا خود بۆ ئەو دنيا و ژيانى هه ميهه يى دوعا بۆ كراوه كه گيرا دهبيٽ. واته: ئە گهه ئەو مه بهست و ئامانجهى كه دوعا كهى له پيناودا كراوه، له دنيا به دا نه هاته دى، ناوترت دوعا كه گيرا نه بووه. بهلكو دهوترت: به چه شنيكى لهوه باشتر گيرا بووه كه له دنيا دا چاوهر وان ده كرا.

○ پرسبارى دووهه متان:

ئايا دروسته جگه له هاوه له به ريزه كانى پيغه مبههه ﷺ بۆ كهسى تر "رضي الله عنه" بو تررت؟

وه لام:

به ئى.. چونكه ئەم نزا به تايهه نى به به هاوه لانهوه و، چه شنى "عليه الصلاة والسلام" نى به كه تايهه به پيغه مبههه ﷺ. ته نانهه - جگه له هاوه لان - ده بي دهسته وازهى "رضي الله عنه" بۆ ههه چوار پيشه و موچه هيهه كان و، شينخى گه يلانى و، ئيمامى غه زالى و، ئيمامى ره بياني و، كه سانى ترى هاووينهى ئەوان له ميراتگرانى

پيغهمبران و ئهوانه‌ی كه له پله‌ی "ويلايه‌تی كوبرا" و مه‌قامی "ريضا" دان، به كار بهيتریت.

به لآم داب و عورفی زانایان له دیر زه‌مانه‌وه له سه‌ر ئه‌وه راهاتوه كه بۆ هاوه‌لان "رضي الله عنهم" و، بۆ تاييعين و ئهوانه‌ی دوايان: "رحمهم الله" و، بۆ كه‌سانی دواي ئه‌وانيش: "غفر الله لهم" و، بۆ ئه‌وليا كانيش: "قُدسَ سِرُّهُم" به كار بهيتریت.

○ پرسيارى سى‌هه‌متان:

ئايا کاميان گه‌وره‌ترن: پيشه‌وا موجته‌هیده مه‌زنه‌كان.. يان شيخان و ئه‌قتابی ته‌ريقه‌ته راسته‌كان؟

وه‌لام:

نه‌ك هه‌موو موجته‌هیده‌كان، به‌لكو چواره‌كه‌يان: (ئيمامی ئه‌بووحنيفه و شافيعی و مالیک و ئه‌حمه‌دی كورپی حه‌نبل) - خوايان لى رازى بيت - ئه‌وانه گه‌وره‌ترن و، له سه‌رووی ئه‌قتاب و شيخان ته‌ريقه‌ته راسته‌كانه‌ون.

ئىجا ئه‌وه‌ش هه‌يه كه هه‌ندى له ئه‌قتابه مه‌زنه‌كانى چه‌شنى شيخي گه‌يلانى له پرويه كه‌وه و له چاكه‌ی تاييه‌تی دا داراى پله‌يه‌كى پرووناكترن. به‌لام له چاكه‌ی گشتى دا پله‌ی هه‌ره‌به‌رز هه‌ر هى پيشه‌وا به‌ريزه‌كانه.

ئىجا هه‌ندى له گه‌وره مه‌ردانى ته‌ريقه‌ت خۇيشيان موجته‌هيدن. كه‌واته ناوتریت: تىكراى موجته‌هيدان له تىكراى ئه‌قتاب گه‌وره‌ترن.

به‌لام له پاش هاوه‌لانى به‌ريز و حه‌زرتى مه‌هدى - خوا له هه‌موويان رازى بيت - چوار موجته‌هیده‌كان به گه‌وره‌ترین كه‌س داده‌نرين.

○ پرسيارى چواره‌متان:

چ حيكمه‌ت و مه‌به‌ستىك له‌م ئايه‌ته پيروزه‌دا هه‌يه كه ده‌فه‌رموى:

﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ (البقرة: ١٥٣)؟

وه‌لام:

خواى گه‌وره، به‌پى داخوازی ناوى: "الحكيم" ى خوى، له "بوون" ى هه‌ر شتىكدا چه‌ند پله و هه‌نگاوينكى يه‌ك له دواى يه‌كى داناوه كه وه‌ك پليكانه‌ی ئاسايى وان. جا ئه‌وه كه‌سه‌ی كه له هه‌لسو كه‌وت و په‌فتاره‌كانى ژيانى دا، له سه‌رخۆ نى‌يه و چاوديرى ئه‌وه پلانه ناكات، ئه‌وايان به‌سه‌ز پله‌كاندا باز ده‌دات و ده‌كه‌ويته‌ خواره‌وه.. ياخود به‌ ناته‌واوى به‌جيان ده‌هيتيت و به تامانج ناگات. هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌شه كه "هه‌له‌كارى" له

هه شتیكدای بییت، ده بئی بههؤی نائومییدی. كه چئی "ئارامگرتن" به پیچه وانه وهیه و گئرو گرت چاره سهه ده كات! ئه مهش به رادهیه كئی ئه وتۆ روون و چه سپاوه كه وهی: "الحریص خائبٌ خاسرٌ" و "الصیرُ مفتاحُ الفرج" ^(١) وهك په نندیان لئی هاتووه و ده ماو ده میان بئی ده گرت.

بهو و اتایه ی كه: چاودیری و پشتگیری خوای گهوره له گه ل ئارامگرتندایه. چونكه ئارامگرتن سئی جوژه:

یه كههه: ئارامگرتن له سهه دووره په ریزی و توخن نه كهوتئی گونا هكاری و تاوان. ئهه جوژه ئارامگرتنه بئی دهوتریت: "تهقوا" و، خاوه نه كه ی به نهینی ئایه تی پیروزی: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ (البقرة: ١٩٤) بهه ره وهه ده كات.

دوووههه: ئارامگرتن له كاتی موسیبه تدا. ئهه جوژه بیان بئی دهوتریت "تهوه ككول" و "سپاردنی هه موو كارینك به خوای گهوره". ئهه چه شنه ئارامگرتنه خاوه نه كه ی شهه فمه نندی گه بشتن ده كات بهه ئایه ته پیروزانه: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ (آل عمران: ١٥٩) و ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ﴾ (آل عمران: ١٤٦).

بهلام گه كه سینك لهو چه شنه كاتانه ی ژیانی دا ئارام نه گرت، ئهه وه له ناوه ره و كدا سكالآ له ده ست خوای گهوره ده كات، كه نه بجمی ئهه سكالآ بهش دهیگه یه نیته ئه وه ی ره خنه له كاری خوای دانای میه ره بان بگرت و، میه ره بان یه كه ی تۆمه تبار بكات و ده ست به رووی دانایی ئهه خاوه نده وه بنیت و دانی پیدا نه نیت!

به لئی راسته، مرؤفی لاوازی كۆله وار، له تاو ئهه مشته كۆلانه ی كه موسیبه ته كان تبی ده سهه وین، ئازار ده چیژیت و ده نالینیت و سكالآ ده كات. بهلام ده بئی سكالآی موسیبه ته نهها بۆ لای خوای گهوره بیریت، نهك سكالآی له ده ست بكریت! وهك چه ره تی یه عقووب - دروودی له سهه بیت - دههه رموی: ﴿إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَخُزْنِي إِلَى اللَّهِ﴾ (یوسف: ٨٦) واته: سكالآی خهه و په ژاره ی سه ختم ههه ته نهها لای خوای گهوره هه لده رپیژم. بهو و اتایه ی كه ده بئی سكالآی موسیبه ته نهها بۆ لای خوای گهوره بیات، نهك لای خه لکی سكالآ له ده ست خواا ده رپریت و ئاخ و ئؤف هه لبكیشیت و بلیت: "جا من چیم كرده وهه تا بهه موسیبه ته سزا بدریم" و بیهویت بهه جوژه وتانه

(١) واته: ئارامگرتن كلیلی ده روو لئی كرده وهیه. (وهه گئیر)

دلته رمیی ئهو خه لکه دهسته و سان و ههژارانه بو خۆی بیزوینت. دیاره ئهم کاره جگه له زیان هیج نه بنجامینکی تری نایت.

جۆری سنی هه می ئارامگرتن: بریتی یه له ئارامگرتن له سه ر خواپه رستی، که له وانیه خواونه که ی بگه یه نیته پله ی "مه جبووبیه ت" و ئه ویش ده یگه یه نیته پله ی: "به ندایه تی یه ته واته ی" که به رز و بلندترین پله کانی به ندایه تی یه.

○ پرساری پتجه متان:

وه ک ئاشکرایه "ته کلیف" ی به ندایه تی له ته مه نی یازده سالی یه وه ده ست پین ده کات. جا ئایا پیغه مبه ر ﷺ له دوای ئهو ته مه نه و له پیش پیغه مبه رایه تی دا، چۆن خواپه رستی ئه نجام داوه؟

وه لام:

به و پاشاوه یه ی ئایینی چه زه تی ئیبراهیم - دروودی له سه ر بی ت - خواپه رستی ده کرد که له نیوه دوور گه ی عه ره بدا و له ژیر چه ندین په رده ی زۆره وه ما بو وه. به لام ئهم خواپه رستی یه ی له شیوه ی فه رز و واجیدا نه بو وه، به لکو "مه ندووب" بو وه. ئهم راستی یه درێژ خایه نه، به لام با ئیستا به کورتی بمینتیه وه.

○ پرساری شه شه متان:

چ حیکمه تیک له وه دا هیه که پیغه مبه ر ﷺ له ته مه نی چل سالی دا - که ته مه نی کاملی مرۆفه - کرا به پیغه مبه ر ﷺ؟ پاشان حیکمه تی وه فاتیشی چی یه له ته مه نی شه ست و سنی سالی دا؟

وه لام:

حیکمه تی زۆری تیدا یه، که ئه مه ی خواره وه یه کیکیا نه:

"پیغه مبه رایه تی" ئه ر کیک یه که جار گران و کۆلنکی تابلینت قورسه، گه ر مرۆف هه موو توانسته "زیره کی" یه کانی گه شه نه کات و پین نه گات و، توانا و لیها ته کانی "دل" یشی به ته وای کامل نه بووبن، ئهو ئه ر که ی ناخریته ئه ستۆ. کاتی ئهم کامل بوونه ش ته مه نی چل سالی یه.

به لام تافی هه رزه کاری و لاوی، که ده می هه لچوونی هانده ره ده روونی یه کان و گه رمه ی قولدانی غه ریزه کان و کاتی هه ولدان و هه لپه کردنه بو دنیا، هه رگیز بو کار و فرمانه کانی پیغه مبه رایه تی ده ست نادات، که چه ند کار و ئه ر کیک یه پوختی ته نها سه ر به دوارۆژن و، به پین گه ردی و خاوینی و ته نها بو خوا ی گه و ره ئه نجام ده درین. چونکه

هه چهندهش مرؤف پیش ته منی چل سالی له کاره کانی دا جیددی و بی ئامانج و دور له مه بهستی دنیایی بیست، له وانیه که سانی تر له وانیه که بۆ ناوبانگ تیده کۆشن و ا گومان بیه که ته میش وه ئه وان بۆ ده ستخستی پله و پایه ی دنیا تیده کۆشیت! که واته به ئاسانی له تو مه تانه ی ئه وان در باز ناییت. که چی پاش چل سالی، ته من پر وه و در گای گۆر هه نگاو ده نیست و، ناخیره تی له چاو دنیا زیاتر لئی دیاره. له بهر ئه وه، به ئاسانی له تو مه تی خه لکی رز گاری ده بیست و، له کردو کۆشش و ره فتاره کانی سه ر به دوا رۆژی دا پتر سه رده که ویت و، خه لکیش گرفتاری گومانی خراب نابن و ئه وانیش له و گونا هه رز گاریان ده بیست.

سه باره ت به ته منی پرۆ زیشیه وه که شه ست و سی سال بسوه، ئه و له نیوان حیکمه ته زۆره کانی دا ته نها یه کینکیان باس ده که بن:

به بیی فرمانی شهرع ده بی ئیمانداران له و په ری خۆ شه ویستی و ریزدا و، له هه موو که سیگ زیاتر پیغه مبه ره ی مه زنیان ﷺ خۆش بویت و ریزی لئی بگرن و، نه فره ت له هه یج شتیگ نه که ن که تایه ت بیست به پیغه مبه ره وه ﷺ. به لکو ده بی هه موو حال و باریکی پیغه مبه ره که یان به جوان و خاوین بینن. له بهر ئه مه، خوا وه ندی مه زن پیغه مبه ره خۆ شه ویست و گه وه که ی خۆی ﷺ بۆ کاتی پی ری و که نه فتی و ده می گیرو گرفت و سه ختی ژبان نا هیلیت ه وه که له دوا ی ته منی شه ست سالی به وه زۆر ده بن. به لکو له ته منی شه ست و سی سالی دا - که ته منی مامنا وه ندی و ئه غله بی نه ته وه که یه تی - له دنیا رز گاری ده کات و ده نییریت بۆ لای ها و ده مانی پایه بلند و مه قامی نزیکیی لای خۆی و، به مه ش ده ری ده خات که ئه م پیغه مبه ره خۆ شه ویسته ی له هه موو شتیگدا پیشه وای مرؤ فایه تی یه، دروودی له سه ر بیست.

○ پر سیاری هه و ته متان:

ثایا "خیر شبا بکم من تشبه بکهولکم، و شر کهولکم من تشبه بشبا بکم" (١)
 فه رموده ی پیغه مبه ره ﷺ؟ ئه گه ر فه رموده ی ئه وه، مه به سه که ی چی یه؟
 وه لام: به فه رموده ی پیغه مبه ر ﷺ بیستوو مه. مه به سه که شی ئه وه یه که:

(١) أخرجه أبو یعلی والطبرانی فی الکبیر من حدیث وائله. قال العراقی فی تخریج الإحیاء ٦٢/٣ باسناد ضعیف. وأخرجه البیهقی فی شعب الإیمان من حدیث أنس ومن حدیث ابن عباس. وأخرجه ابن عسدي فی الکامل من حدیث ابن مسعود. وقال ابن الجوزي: لا یصح. وقد رمز السیوطي لحسنه. برواه: فیض القدییر. ٤٨٧/٣.

"باشترین لاوان نهوانه که به تهواوی له خوی گهوره بیئاگانین و لهه پرووهه بیان زور لی رانه کیشاوه، بهلکو به چهشنی پیران یادی مردن ده که نهوه و، بؤئاوه دان کردنی دواپژریان لیده برین و له کۆت و زنجیری ههوا و ئاره زووی لاوان خویان رزگار ده کهن. خراپترین پیرانیشتان نهوانه که له خوی گهوره بیئاگان و بیئاگایی لای نهوانیشی راپیچ کردوه و، وهک منال لاسایی ههوا و ئاره زوویان ده که نهوه".
 وینه راسته که ی نهوهی که له بهشی دووهمی تابلۆ که تدا بینیسوت، بریتی به لهوهی که:

له پشتی سهرمهوه تابلۆیه کم ههئاوسیه، دانایی به کی رهوان و ریکی تیدایه، بهیانی و ئیواره سهیری ده کهم و دهرسی لی وهرده گرم. نه مهش دهقی تابلۆ که یه:
 (نه گهر دۆستت دهویت، خوی گهورهت بهسه بیگریت به دۆست).
 بهلئی، نه گهر نهو دۆست بیت، ههموو شتیگ ده بیت به دۆست.
 (نه گهر یار و هاودهت دهویت، قورئانت بهسه بؤهاودهمی).
 چونکه نه گهر له گهل قورئاندا هاوادم بیت، نهوا له گهل پیغه مبهران و مهلائیکه تاندا دهویت، که باشترین یار و هاوادمه.

(نه گهر سامانت دهویت، نهوا قهناعت گهغینه به کی سهروزیا ده).
 بهلئی، مرزقی قهناعتکار دهست پیوه ده گریت، نهو که سهش دهست پیوه بگریت بیت و بهره که تی دهست ده کهویت.

(نه گهر دوژمنت دهویت، نهوا نهفسی خۆت بهسه).
 چونکه بیگومان نهو که سهی له خۆی رازی به، دوو چاری موسیبت و تهنگانه و گیروگرفت ده بیت. بهلام نهو که سهی له نهفسی خۆی رازی نی به، هه میشه ههوانه وه و شادی و میهره بانیی دهست ده کهویت.

(نه گهر نامۆزگاریشت دهویت، نهوا مردن باشترین نامۆزگاره).
 بهلئی راسته، نهو که سهی مردنی له یاد بیت، له خۆشویستنی دنیا رزگاری ده بیت و، بؤ دواپۆزی خۆی لیده بریت و تیده کۆشیت.

برای بهرپۆرم!

○ وا ئیستا منیش "مهسه له به کی ههشتهم" له سهر "حهوت پرسپار"ه که ی ئیوه زیاد ده کهم و ده لیم:

دوو رۆژ له مهویش "حافظ" یکی بهرپۆز چه ند ئایه تیکی له سووره تی "یوسف" خویند، تا گه یه شته: ﴿تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ﴾ (یوسف: ١٠١)..

يه كسهر سهرنجيكي ورد و ناسكم سه بارهت بهم نايه ته پيروزه وه به دلدا هات. خو ههر شتيكيش تايهت يبت به قورئان و ئيمان هوه، تابليتي گرننگ و به نرخه، باله رواله تيشدا بچووك ديار يبت. چونكه له رووي بايه خ و گرننگي يه وه به سهرنجيكي به نرخ و مه زن داده نريت ..

به لئي، ههر شتيك يارمه تبي مروف بدات بو ده ستخستني به خته وه ربي هه ميشه يي، به كه م ته ماشا ناكريت و ههر گيز ناوتريت: ئهم سهرنجه هينده بچووكه شايسته ي بايه خ پيدان ني يه.

بي گومان "ئيراهيم خلوصي" يه كه م كه سه بيه ويئت گويي له م چه شنه مه سه لانه رابگريئت، چونكه يه كه م قوتابي و گويي راگره كه ريزي شايسته و شايان له سهرنجه ورده كاني قورئاني پيروزه ده گريئت.

كه واته برام! گويي رابگره، ئهمه سهرنجيكي "أحسن القصص"!

ئايه تي پيروزي: ﴿تَوَفِّيْ مَسْلَمًا وَّالْحَقِّيْ بِالصَّالِحِيْنَ﴾ (يوسف: ١٠١) كه هه والي كوئايي بيها تي "أحسن القصص" راده گه يه نيئت - كه چيروكي چه زره تي يووسفه، دروودي له سهر يبت - سهرنجيكي ورد و ناسك و بهرز و رهواني تيدايه و، له هه مان كاتيشدا - بو خوي - مو عجزيه يه كي سهر به خويه. چونكه:

ئازار و خهم و خه فه ته كاني "نه مان" و "جودايي" كه چيروكه كاني تر له دل و دهرووني مروفدا به جيني ده هيلن، هه موو ئه و چيژه خووش و تام و له زه ته بي گهردانه ي كه خه يالي مروف له چيروكه كه چه شتبووني، ليل و ئاويته ي ئازار ده كه ن، به تايهت گهر ئه و چيروكه له ده مي چله پوپه ي شادي و لوتكه ي به خته وه ري دا هه والي مردن و جودايي به گويي بيست و خوينه رانيان رابگه يه نن! له م چه شنه كاتانه دا ئازاره كه هينده سه خت و به سو ده يبت كه دلته ننگي و په زاره يه كي زور ده رخوا ردي خوينه ر و گويي بيستاني ده دات.

به لام ئهم نايه ته پيروزه ي قورئان دره خشان ترين به شه كاني چيروكي چه زره تي يووسف له و ده مه دا كوئايي پي ده هينيئت كه عه زيزي ميسر بووه و به دايبك و باوكي شاد بووه ته وه و له گه ل برا كانيشي دا ناشتي و گهردن ئازايي كردوه.

جا ههروهك ئهم نايه ته هه والي وه فاتي چه زره تي يووسفمان - دروودي خوي له سهر يبت - له و لوتكه ي شادي و به خته وه ري يه ي ئه و دا ده داتني، پيشمان

را ده گه یه نیت که حه زه ته ی یوسف - دروودی خوای له سه ر بیت - خۆی داوای ئەم وه فاته ی له په ره ره دگاری کردوه! تا کو به خته وه ری یه کی گه لئ زیاتر له وه ی ئەم ده مه ی دنیای به ده ست به نیت! نیت وه فاتی کرد و به وه به خته وه ری یه یه کجار مه زنه شاد و به ره مه مند بو!

به و واتایه ی که له ودیوی گۆره وه به خته وه ری یه کی گه لئ گه وره تر و شادی و خۆشی یه کی زۆر زیاتر و مه زنه ته هیه له وه ی که حه زه ته ی یوسفی ها وراز و ها وده می حه قیقه ت - دروودی خوای له سه ر بیت - ئەم کاته تیای دا بو وه و له دنیا دا خوا پتی به خشیوه، به وه دا که حه زه ته ی یوسف - دروودی له سه ر بیت - له و بارو دۆخه دنیایی یه یه کجار به تام و چیژه دا هه ر خۆی داوای مردنی "به پروالته" تالی له په ره ره دگاری کرد، تا کو پتر کامه رانی به ده ست به نیت و به وه به خته وه ری یه یه ئه وئ شاد بیته!

که واته - برام! - سه رنج له م ره وان بیژی یه دانایی به خشه ی قورقانی پیروژ بده و، بزانه هه وائی کۆتایی چیروکی حه زه ته ی یوسفی - دروودی له سه ر بیت - به چ شیوازیکی ئەم وتۆ را گه یانده که بازار و په زا ره ی له دلی گوئی بیستاندا به جی نه هیشت و خه می نه دانی. به لکو به م هه واله پتر شاد و گهش و دلخۆشی کرد!

ئهمه سه ره رای ئەوهش که ئەم شیوازه هه والدانه، گرووی مرۆف بۆ ئەمه ی خواره وه رینمایی ده کات که:

"بۆ ئەو دیوی گۆره کانتان ته قالا بدهن و تی بکۆشن، چونکه به خته وه ری و تام و چیژی راسته قینه و بئ گه رد ته نها هه ر له وئ یه!"

جگه له مانهش، ئەم ئایه ته پیروژه، پله ی به رز و بلندی "صد دیقیهت" ی حه زه ته ی یوسف - دروودی له سه ر بیت - ئاشکرا ده کات. چونکه ئەم ئایه ته ده ری ده خات که: دره خشانترین و خۆش و کامه رانترین حال و باره کانی ژبانی دنیا، هه ر گیزاو هه ر گیز، حه زه ته ی یوسفی - دروودی خوای له سه ر بیت - له "خوای گه وره" و "پۆژی داوی" بئ ئاگا نه کرد و له بیری نه برده وه و سستی و که مته ر خه می بۆ فه راهم نه هینا، به لکو هه میشه له چله پۆیه ی به خته وه ری دنیا شی دا هه ر داوا کار و ئاواته خوازی "به خته وه ری داو پۆژ" بووه!

الباقی هو الباقی

سه عیدی نوورسی

مه کتووبی بیست و چوارهم

بسم الله الرحمن الرحيم
يفعل الله ما يشاء ويحكم ما يريد

پرسیار:

ئەو پەرۆرەدە بە شەفەقەتەى كە ناوى جوانى "الرحيم"ى خواى گەورە داخوایەتى و.. تەگبیر و کارسازى شتانی بە پێى بەرژەوهندى بە كان، كە ناوى "الحکیم" داواى دەكات و.. ئەو ناسك و نیانى و خۆشەویستى بەش كە خواستى ناوى "الودود"ى خواى گەورەن.. ئەوانە چۆن لە گەل شتانی سامناك و ترسینەرى وەك: "مردن و نەمان و نەبوون و جودایی و گێر و گرت و سەختى بە كانی ژیان" دا دەگوێنجین؟! و اسەلمانمان كە هەرچى مرۆف لە پێى مردندا دەیانینیت و دینە پێى، هەموویان "جوان"ن، مادەم لەو پێى بە دەگاتە بەختە وەرى هەمیشەبى. بەلام ئایا چ میهرەبانى و شەفەقەتێك و.. چ دانایى و بەرژەوهندى بەك و.. چ سۆز و بەزەبى بەك لەو هەدا هەبە كە ئەم هەموو جۆرە درەخت و پروو كە ناسك و گولە جوان و ئازەلە زۆرانە بە فەنا دەدرین و لەناو دەبرین لە كاتیكدا كە شایستەبى "بوون"یان تێدا بە و حەزبان لە "ژیان"ە و ئارەزوومەندى "مانەو"ن؟ ئەوەتا بە بەردەوامى و بێ جیاكردنەو و، بێ مۆلەتدانى هیچ کامیان، لەناو دەبرین و بێ ئەو هەى بواری حەوانەو بە هیچیان بدریت لە كارە قورسە كاندا دەخرێنە كار و.. بە گێر و گرتە كانی ئالو گۆریان بە سەردا دەهێریت. ئنجا بێ ئەو هەى مۆلەتى مانەو هەبە كى كە میان بێ بدریت یان هیچ کامیان پازى بن، بەردەوام و بێ پراوەستان، بەرەو "مردن" و "نەمان" و "جودایی" دەدرینە بەر؟!

وہلام:

بۆ ئەو هەى ئەم پرسىارە شى بکەینەو، هەول دەدەین لە دوورەو بەروانینە ئەم راستى بە مەزنە، چونکە راستى بە كى بە كجار فراوان و قوول و بەرزە، تاكو بتوانین بە پرونى حەقیقەتە كەى ببینن. بۆبە لە پینچ هیمادا "داخواز"ە كانی ئەم راستى بە و، لە پینچ ئاماژەشدا "ئامانج و سوود"ە كانی پروون دە کەینەو:

مه قامى يه كه م

له پىنج هيمادا به

هيماي يه كه م:

له باسه كانى كۆتايى وتەي بيست و شەشەمدا وتمان: وەستايە كى پيشەسازى كارامە، بۆ ئەوەي لىهاتن و كارامەيى خۆى له "پيشە" كەى دا بختە پروو، مروفىكى كرىكارى هەزار بە كرىئە كى گونجاو دە گرىت، تاكو وەك نمونە (مۆدىل) نىك بىخاتە كار و هەلى بىسورپىنىت و بەر گىكى قەشەنگى نايابى له جوانترين ئارايشت و پاراوهيى پىن لە بەر بكات.. بۆ ئەم مەبەستە، تاوئىك بەر گە كەى بە درىزى بە بەر دەپرىت و تاوئىكى تر مقەستى تى دەبات؛ كورتى دە كاتەو و، هەندى جار بەو بەر گەو دەپىدە نيشىنىت و هەندى جارى ترىش هەلى دەستىنەو سەرىن و.. بەم جۆرە لە چەندىن شىو و بارودۆخى جىا جىادا بەو بەر گانەو هەلى دەسورپىنىت..

جا ئايا ئەم كەسە هەزارەى كه بەرامبەر كرىئە كە ئەم كارانەى پىن ئەنجام دەدرىت، مافى ئەوەى هەيە بە وەستا پيشەسازە كە بلىت: بۆچى تاوئىك دامدە نيشىنىت و تاوئىكى تر هەلمدە سىنىت و حەوانەو م لى تىك دەدەيت؟! ديارە نەخىر.

خواوەندى دروستكەر و بەدپهينەرى مەزنىش - والله المثل الأعلى - بە هەمان جۆرە. چونكە ماھىيەتى هەموو يە كىك لە جۆرە كانى بوونەوەرانى وەك پيوەر و نمونە يەك بەدى هيناو و، ئنجا بەر گىكى بە بەرى هەموو يە كىكيان برپوە كە بە هەستە كان (الحواس) ئەو بەر گەى پارازاندوو تەو و، بە قەلەمى قەزا و قەدەرى خۆى چەندىن نەخشونىگارى تىدا كىشاو و، درەوشانەوەى ناوە جوانە كانى خۆيشى تىدا دەرخستوو. هەموو ئەمانەش بۆ مەبەستى: پيشاندا ن و خستە پرووى "كەمالتى سنەعتى خۆى" لە رنى نەخشونىگارى ناوە جوانە كانىو. جگە لەوەى كە ئەو خواوەندە، كەمال و لەزەت و بەرەيەك، بە هەموو يە كىكى ئەو بوونەوەرانە دەبەخشىت و، ئەمانەشيان بۆ دە كات بە كرى و پاداشتى شياو بەرامبەر ئەنجامدانى ئەو ئەر كانەى ئەستۆيان.

جا ئايا هىچ كامىكى ئەو بوونەوەرانە مافى ئەوەى هەيە بەو دروستكەر و بەدپهينەرى خۆى (كە خواوەنى هەموو مولككە و بۆى هەيە هەر چۆنىكى دەوئە لە مولكى خۆى دا رەفتار بكات) بلىت: "تۆ ماندووم دە كەيت و حەوانەو م دەشىونىت؟"

نه خيّر.. نه خيّر! بوونه وهران - به هيچ جۆريك - بۆيان نييه له بهرامبهر خواوهندي "واجب الوجود" هه داواي هيچ مافيك بکهن، بهلكو دهبي ئهوان بهرامبهر به مافي "بهخشيئي پله کاني بوون" که ئه و خواوهنده پي بهخشيون، ههميشه له شوکرانه و سوپاسگوزاري بهرده و امدا بن. چونکه ههموو پله کاني "بوون" که به بوونه وهر بهخشاوان بریتين له "وقوعات" و پيويستيان به هۆکار (عيللهت) يک دهبيت که بوونيان پي بهخشيئت، بهلام ئه و پلانهي "بوون" که به بوونه وهران نه بهخشاوان: "ئيمکانات"ن، خۆ ئيمکاناتي بریتين له "عهدهم" (نه بوون) و هينده زۆرن کۆتايي يان پي نايهت، ئنجا عهدهميش پيويستي به هۆکاريک نييه ههتا بيکات به عهدهم، شتي بي کۆتاييش به ههمان جۆره.

بۆ نمونه: "کانزاکان" مافي ئه و هيان نييه سکالا دهر برين و بلين: بۆچی نه کراين به پرووهک؟ بهلكو مافي ئه و تهنها له وهدايه سوپاسي بهديهتهري مهزني بکات له سه ره ئه و ه ي کردوويه تي به کانزا و نيعمه تي "بوون" ي پي بهخشيوه..

ههروهها "پرووهک" مافي سکالاي نييه و ناتوانييت بلينت: بۆچی نه بووم به زينده وهريکي وهک ئازهه؟ بهلكو مافي ئه و بریتی به له وه ي که شوکرانه ي ئه و خواوهنده بکات که "بوون" و "زيان" ي پيکه وه پي بهخشيوه..

ههروهها "ئازهه" مافي سکالاي نييه و نايي بلينت: بۆچی نه کرام به مروّف؟ بهلكو مافي ئه و له وهدايه که شوکرانه پيشکه شي خواي گه و ره بکات له سه ره پي بهخشيئي نيعمه تي "بوون" و "زيان" و "گيان"، ئه و گيانه ي که گه وه ريکي ههميشه بييه. هه ره بهم پي وه ره بۆ خۆت ههموو شتيکي تر پي وه و ليکي بده ره وه.

ئنجا تويش ئه ي مروفي سکالا که ره! بير بکه ره وه.. تۆ له "عهدهم" دا نه ماويت، بهلكو نيعمه تي "بوون" ت له بهر کراوه و تامي "زيان" يشت پي چيژراوه. ته نانهت نه شکر اوي به بوونه وه ريکي بي گيان يا خود زينده وه ريکي وهک ئازهه! بهلكو به "مروّف" دروست کراويت و به نيعمه تي: "ئاييني ئيسلام" شاد و بهخته وهر بوويت و له تهنگ و تاريي گومر ايي دا نه ماويته وه و، سه رباري ههموو ئه مانه ش به ره مه ندي نيعمه ته کاني: له شماغی و.. بي وه يي و.. هتد... کراويت.

ئه ي ئه و که سه ي نوقمي ناشکوري بووه!

ئايا دواي ئه م ههموو نيعمه تانه، هيشتا پست و ايه که مافت به سه ره خواي گه و ره وه هه يه؟ خۆ تۆ شوکرانه ي نيعمه ته خاوين و بي گه رده کاني "پله کاني بوون" ت تا ئيستا

پيشكەش نه کردوه که خواوند پيى به خشيويت، ئەوه تا دەچیت سکاڵای له دەست ده کهیت له سەر ئەوهی چەند نيعمه تيکی به نرخی پيى نه داوایت له وانەى که له جۆره کانی "ئيمکانات" ن و له راستی دا هه موویان "عه دەم" ن و توانات به سهرياندا ناشکیت و شایانیشیان نییت. بهم چهشنه، تا ده توانیت له هه ناسه بر کئی و هه لپه ی نار ه و ادایت به دو ایاندا و ناشکوربی نيعمه ته کانیش ده کهیت.

ئایا گهر پیاویک تا سەر لوتکه ی مناره یه کی بهرز پله پله سه ربخريت و له هه موو پله یه کیشدا دیاری یه کی به نرخی پيشكەش بکريت هه تا ده گاته بهرز ترين شوینی لووتکه ی مناره که .. ئایا ئەو پیاوه مافی ئەوه ی هه یه سوپاسی خواوه نی ئەو دیاری و نيعمه تانه نه کات و هیشتا به دەم خه م و په ژاره وه بلیت: بۆچی توانای سەر که وتم پيى نه درا تا کو له مهش بهرز تر سه ربکه وم؟! ئایا گهر ره فتاری ئاوا بنوینیت چه نده کاره که ی نار ه و ا ده ییت و خۆی ده هاوینته که نده لآن و شیوی: "ناشکوربی نيعمه ت" ه وه، چه ندهش خۆی گرفتاری گو مرایی یه کی بیژلیکر او ده کات! ئەمه ده رنجامیکه ته نانه ت کهسانی گیلش په یی پيى ده بهن.

ئەى هه لپه کارى بئى قه ناعه ت!

ئەى هه له خه ر جى ده ست پئوه نه گر!

ئەى مرؤفئى بئى ئاگای به ناحه ق سکا لا که ر!

به وه پەرى دلنیاى یه وه بزانه که:

"قه ناعه ت" شو کرانه یه کی سوو ده خش و به پته و، به پئچه وانه شه وه "هه لپه کارى" کافرى و ناشکوربی یه کی زیانه خشه .. هه روه ها بزانه که "ده ست پئوه گرتن" رپژنانه له نيعمه ت و کاریکى به سوو دو جوانه، به لام "ئيسراف و هه له خه ر جى" رپژلئى نه نان و پيى نه زانینى نيعمه ته و زیانده ر و بئى که لک و ناشيرينه.

جا ئە گهر تۆ مرؤفئى کی ژيريت، ئەوا فه رموو خۆت له سه ر قه ناعه ت رابه پنه و، هه وئ بده بگه پته پله ی "ره زامه ندى". خو ئە گهر ئە وه هیشت له توانادا نه بوو، ئەوا بلیئى: "یا صبور!" و کالای ئارامگرتن به بهرت بپره و به و مافه ی خواى گه و ره پيى داوایت رازی به و، هه ر گیز توخنى سکا لا مه که وه و، باش بىر بکه ره وه و، و بزانه که تۆ "له ده ست کئی" و "لاى کئی" سکا لا ده کهیت! که واته هه تا ده توانیت لایه نی بئى ده نگى بگه ره. خو ئە گهر له گه ل ئە مه شدا هه ر ناچارى سکا لا بوویت، ئەوا ته نه ا سکا لاى "نه فس" ی خۆت بۆ لای خواى گه و ره بیه! دلنیا به هه موو که مو کو رپى یه ک هه ر له و "نه فس" ه وه یه!

هیمای دروههم:

له کۆتایی دواهمین مهسهلهی "مه كتووبی ههژدههم" دا وتمان: یه کێك له
حیکمهته کانی به دهینههری مهزن له ئالوگۆر کردن و تازه کردنهوهی بهردهوامی
بوونهوه راندا، به چهشنیکی سهرسوور هینهر و به کارایی پهروه رداگاریتی یه مهزنه که ی،
بریتی یه لهوهی که: هوجوول و کارایی به دیهاتووان له: نیشتیها و حهز؛ له شهوق و
تاسه مهندی؛ له چیژ و لهزهت؛ له خۆ شهویستی یه وه، ههلقولاوه. ته نانهت ده توانری
بو تریت:

هه موو کارایی (فعالیه) یه که جۆره لهزه تیکی تیدایه، به لکو هه موو کارایی یه که خۆی له
خۆی دا جۆرێکه له جۆره کانی لهزهت. لهزه تیش پرووی له "که مال" ه. ته نانهت ههر
خۆی له خۆی دا جۆرێکه له که مال.

جا مادهم "کارایی" ناماژه بۆ: که مال و.. لهزهت و.. جوانی ده کات. ئنجا
خواوهندی "واجب الوجود" یش - که که مالی موتلق و کاملی شکۆمهنده - سه رجه م
جۆره کانی که مالی له زات و سیفات و کاروباری خۆی دا کۆ کردووه ته وه.. ئه و
بێ گومان ئه و خواوهنده "واجب الوجود" ه شهفه قهت و مه حبه تیکی موقه ددهس و بێ
کۆتایی ئه وتۆی ههیه که شایانی "پییوستی بوون" و "قودسیهت" ی خواوهند بن و
له گه ل ده وه له مهندی و بهرز و بلندی و خاوینی و که مالی په های ئه و دا بگۆنجین و شایانی
بن.. ئنجا بێ گومان شه و فیککی بێ سنوور و موقه ددهسی ههیه که له و شهفه قهت و
خۆ شهویستی یه خاوینه وه سه رچاوه ی گرتووه.. پاشان شادمانی یه کی موقه ددهسی بێ
سنووری ههیه که له و شه و قه موقه ددهسه وه سه رچاوه ی گرتووه و.. لهزه تیکی بێ
سنووری موقه ددهس و شایانیشی ههیه - گه ر ئه م ته عبیره دروست بیست - که له و
شادمانی یه موقه ددهسه وه پهیدا بووه.. بێ گومان ها وده م له گه ل ئه و لهزه ته خاوین و
موقه ددهسه دا په زامه ندی یه کی بێ سنوور و فه خر و شانازی یه کی نه پراوه ی ههیه - گه ر
ئه م ته عبیره دروست بیست - که له په زامه ندی و دلنایی به دیهاتووانیه وه سه ریان
هه لداوه، کاتی توانا و لیها ته کانیان له دۆخی "هیز" وه ده رۆنه دۆخی "کار" و
به رجه سته ده بن و، به کارایی توانستی خواوهند ئه و توانا و لیها تانه ی ئه و ان
ده رده که ون و کامل دهن..

جا ئه و "په زامه ندی یه موقه ددهس" و "شانازی یه خاوین" ه، داخوازی ئه م کارایی یه
په هایه ن له شیوه په ها که ی دا، ئنجا ئه و کارایی یه ش داخوازی ئالوگۆر و تیکدانیکی بێ

سنورن و، ئەو ئالوگۆرە بئى سنورانهش داخووزى مردن و نەمان و جودايى و لىكداپران دەبن.

جارنيكيان بينيم ئەو سوودانهى كه تايهتن به ئامانجى بهديهاتووانهوه و له لايهـن حيكمهتى مرؤف (واته فەلسەفە و زانسته كانى) يهوه پيش چاو دهخرين، يه كجار نرم و بين نرخن. هەر ئەو كاتهش زانيم كه ئەو دانست و فەلسەفەيه مرؤف ده گەيه نيته "بئى هوودهيه" (العبيثية) ..

ئالير هويه كه ئەو مرؤفه فەيله سووفەي پيى له فەلسەفەدا چه سپاوه و به تهواوى تياى دا رۆچووه: يان له "گومرايى سروشت" دا رپى ون ده كات و سەر گەردان ده بيت .. يان ده بيت به "سؤفستائى" .. يان ئينكارىي "ويست" و "زانست" ي خوا ده كات .. يان ناوى "خۆ به سەر خۇدا سه پين" (الموجب بالذات) له بهديهينەر ده نيت!

هەر لهو كاتهدا ميه ره بانىي خوا وه ند ناوى جوانى "الحكيم" ي به هانامه وه نارد. ئەم ناوه ش ئامانجه مەزنه كانى بهديهاتووان و دروستكراوانى بۆ ده ر خستم. واته تىي گەياندم كه: هه موو دروستكراويك له راستى دا: نوو سراويكى پر له دانستى پهروه رد گارىي ئەوتۆيه كه هه موو خاوه ن هه ست و شعور يك ده يانخويننه وه.

ئەم ئامانجه ماوه ي ساليك به شى كردم. پاشان لايه نه ده راسا و ناوازه كانى سنعه تم لى ده ر كه وت، ئيتز ئەو ئامانجه به شى نه كردم و ئاوى دلئى نه دام. بۆيه ئەو ناوه جوانه ي "الحكيم" ئامانجى كى زۆر له وه ي يه كه م گه وه ترى پيشان دام. واته: گرن گترين ئامانجى هه موو بهديهاتوويهك له وه دايه كه بروا نيته كرد گاره مەزنه كەى. به و واتايەى: بهديهاتووه كه كه مالاتى سنعه تى بهديهينه ره كه ي و نه خشونى گارى ناوه جوانه كانى و لايه نه رازاوه و نه خشاوه كانى دانسته به نرخه كه ي و ديارى يه كانى ميه ره بانىي فراوانى ئەو بهديهينه ره، له به رده م بينين و سه ير كردنى خوا ي گه وه دا پيش چاو بخت و، بيت به ئاوينه يه كى ده رخه رى "جوانى" و "كه مالى" ئەو خوا وه نده گه وه يه.

بەم جۆره لەم ئامانجه تى گەيشتم، كه ئەمەش ماوه يه كى زۆر به شى كردم و سه روز يادم

بوو.

پاشان "موعجيزه ي توانست" و كاروباره پهروه رد گارى يه كانى ئالوگۆرە يه كجار خيىراكان له ناوه ندى كارايى يه كى سه رسوور هپنى له مه ر بهديهينان و ورده كارىي شتاند،ا، ده ر كه وتن. ئيتز دواى ئەمه، ئامانجه كه ي پيشوو كورتى هينا و به شى ئەم ديار دانه ي نه كرد. له مه وه تيگه يشتم كه ده بئى داواكار و داخووزى كى هينده گه وه

ه‌بیٔ که بۆ ئەم ئامانجە مەزنی دەست بەدات و پڕ بە بیستی بیٔ. ئالەو کاتەدا گشت ئەو داخواری یانەم پیشان دران که لە هیمای دوو هەمدان و ئەو ئامانجانەش که لە ئامازە کانی لەمەولا باس دە کرین. ئیتر بە دلنیایی تی گەیه‌نرام که:

کارایی توانستی خواوەند لە گەردووندا و هاتوچۆ و خوڕبوونەوی شتان، هیندە واتای زۆر و زەبەندەیان لەخۆدا هەلگرتوو هە گۆ. تەنانەت دەلئی جموجوولە کانی ئاسمانە کان و بوونەورانی بەو کارایی یە خستوو تە گۆ. تەنانەت دەلئی جموجوولە کانی ئاسمانە کان و زەوی و جوولە ی بوونەورانی ناویان: وشە کانی ئەو گوفتارەن و، هاتوچۆ و خولانەو کانی شیان: قسە کردن و ئاخواتنی ئەون.. بەو واتایە ی که ئەو جموجوول و لەناوچوونە ی لە "کارایی" یەو هەلقولاون، لە راستی دا بریتین لە: وشە کانی تەسیحاتی بوونەوران و، ئەو کارایی یەش که لە گەردووندا دەست بە کارە، لە راستی دا قسە و خستە گوفتاریکی بی‌دەنگە بۆ گەردوون و شتانی ناوی.

هیمای سی‌هەم:

شتان بەرەو نەبوون و نەمان نارۆن، بەلکو لە بازنی "توانست" هەو دەروژنە ناو بازنی "زانست" و.. لە جیهانی بینراو هەو دەچنە ناو جیهانی غەیبەو و.. لە جیهانی فەنا و ئالوگۆرپەو هەو دەو دە که نە جیهانی بەقا و پروناکی.

هەروەها جوانی و کەمالتی شتانی، لە گۆشە نیگای حەقیقەتەو، هە ناو جوانە کانی خواوەند و نەخشونیکار و درەوشانەو کانی ئەو ناوانە یە.

جا لەبەر ئەوێ ناو جوانە کان "باقی" ن و درەوشانەو کانی شیان بەردەوامە، ئەوا بین گومان نەخشونیکارە کانی شیان نوێ دەبنەو و جوان دەبن و ئالوگۆریان بەسەردا دیٔ. کەواتە بۆ "نەبوون" و "نەمان" نارۆن، بەلکو تەنھا دەستیشان کردنە گوێرە یی (التعینات الإعتباریة) یە کانیان دە گۆریت، بەلام حەقیقەت و ماهییەت و هەویە میسالی یە کانیان، که خولگە ی جوانی و دەرخەری پێژنە و کەمالتی خواوەندن، "باقی" ن و دەمێننەو. چونکە "جوانی" ی ئەو شتانە ی که گیانلەبەر نین، راستەوخۆ هە ناو جوانە کانی خواوەندە. کەواتە شەرەفمەندی و مەدح و سەنا هەر بۆ ئەو ناوانە یە. چونکە "جوانی" یە که هەر هەو و خۆشەو یستیش تەنھا ئاراستە ی ئەو دە کریٔ و، ئیتر ئالوگۆری ئەو ئاویانە هیچ زیانیک بەو ناوانە ناگەیه‌نیٔ.

خۆ ئە گەر ئەو شتانە "گیانلەبەر" بن بەلام خواوەنی "زیری" نەبن ئەوا جودایی و نەمانیان هەر گیز بە "نەبوون" و "نەمان" دانانریت، بەلکو بریتی یە لە پزگار بوونی ئەو

گیانله بهره زیندوو له بوونینکی جیسمانی و تهپاوتلی ئهر که کانی ژیان و سپاردنی بهر بوومی ئهو ئهر کانهی تهنجامی داوون به گیانه باقی و نهفوتاو هه کی. جا گیانی ئهم شتانهش پالیان به ناوه جوانه کانی خواوهندهوه داوه و، لهم رییهوه ههر به بهردهوامی ده میننهوه و بهرهو بهختهوه رییهک ده پۆن که بۆ ئهوان بشیت و له گه لئاندا بگوبنچی.

بهلام گهر ئهو گیانله بهر و زیندهوهرانه خواهن "ژیری" بن، ئهوا ههر له بناغه دا بهرهو بهختهوه رییه کی ههمیشه یی و ئهو جیهانی بهقا و مانهوه یه ده پۆن که له سهر چه نندین که مالاتی ماددی و معنهوی بنیات نراوه.

کهواته جودایی و نهمانیان له راستی دا: "مردن" و "نه مان" و "جودایی" نییه. به لکو به یهک شادبوونه له گه ل که مالاندا و، گه شت و گوزاریکی خۆش و دلگیره بۆ ناو جیهانه نوورانییه کانی کردگاری دانا که زۆر لهم دنیایه جوان و په نگیستن، وهک جیهانی بهرزه خ و جیهانی میسال و جیهانی گیانه کان و، بۆ گه لئێ شوین و مه نزلگی تر له وانهی که خواوهند نامادهی کردوون.

پوختهی قسه:

خوای گهوره هه یه و "باقی" یه. سیفته کانیسی "هه تاهه تایی" و ناوه کانیسی "ههمیشه یی" ن. کهواته ده بیست نهخشونیگاره کانی ئهو ناوانهش، به "مانهوه یه کی معنهوی" ههمیشه نوئی بنهوه. له بهر ئهوه، ئالوگۆر و نوئی بوونهوهی ئهو دره وشانهوه و نهخشونیگاران هه رگیز کاولکاری و له ناوچوون و له ناو بردن و نه مان نییه. چونکه ئاشکرایه مرۆف له پرووی مرۆفیتی یه که یهوه په یه ندییه به زۆریه ی بوونهوه رانهوه هه یه و بهم بۆ نه یهوه له زهت له بهختهوه رییه ئهوان ده چیژیت و به گهرو گهرفته کانیسیان دوو چاری ئازار ده بیست، به تایبهت له گه ل زیندهوهراندا، به تایبهت له گه ل مرۆفدا، به تایبهت له گه ل کهسانی ئه هلی که مالدا که ئهم خۆشی دهون و ریزیان لئێ ده گه ریت. ئهوه تا مرۆف سه بارهت بهوان زیاتر ههست به ئازاریان ده کات و پتر به بهختهوه رییه ئهوان بهختهوه ر ده بیست، به راده یهک که له پیناوی بهختهوه ر کردنی ئهواندا بهختیاریی خۆی بهخت ده کات! به وینهی دایکی به سۆز و میهره بان که بهختیاری و حهوانهوهی خۆی ده کات به قوربانیی جگهر گۆشه کی.

جا هه موو "ئیماندار" یه که ده توانیت - به هۆی نووری ئیمان و قورئانهوه - به مانهوه و بهختهوه ری و رزگار بوونی بوونهوه ران له "عه دم" و بوونیان به "نوسراوی

په رو دگارى، " به خته وهرى به ده ست بهيئيت و نوور يكي به ئەندازهى گه وره يى دنيا ده ستى خزى بخت. هه موو ئيمانداريكت، به ئەندازهى پله ي خزى، ده توانيئت سوود له م نوور و رووناكى په وه بگريئت.

به لام گه ره وه مرؤفه له "گومرايان" بيت، وهوا جگه له نازاره كانى خزى، نهمان و تياچوونى پروالته تى بوونه وه ران و نازارى گيانله به ره كانيش گه لى نازارى ترى ده ر خوارد ده دن. واته "كافرى" په كه ي سه رانسه رى دنيا ي بو پر ده كه ن له "عه ده م" و له سه رى وه ودا خالى ده كه نه وه! ئيتر پيش وه وه ي به ره و دۆزه خى وه دنيا بدرتته به ر، هه ر بو خزى - له م دنيا دا - به ره و دۆزه خى كه معنه وه ي ده كه ويته رى!

هيمای چوارهم:

وهك له زور شويندا باس كراوه: پادشا چهنده فه رمانگه به كه ي جيا جيا ي هه به به بۆنه ي ناو نيشانه جؤراو جؤره كانيه وه. وه وه تا ناوى: پادشا و، خه ليفه و، حاكم و، ناو نيشان و سيفه ته كانى ترى هه به.

ناوه جوانه كانى خواى گه وره ش - والله المثل الأعلى - چهندين دره وشانه وه ي جؤراو جؤرى بى سنووريان هه به. جا جؤراو جؤرى بوونه وه ران ئه نجامى جؤراو جؤرى وه دره وشانه وان هه.

ئىجا له به ره وه وه موو خوا وه ن جوانى و كه مالىك حه ز ده كات جوانى و كه مالى خزى بىيئيت و پيشانى غه يرى خؤشيان بدات. وهوا وه ناوه جؤراو جؤرانه، له به ره وه وه هه ميشه بى و هه تا هه تا يين، داخوا زى ده ر كه وتنى كه هه ميشه يين.

واته داخوا زى وه وه ن كه دره وشانه وه ي جوانى و په نگدانه وه ي كه مالى خؤيان له ئاويته ي نه خشو نيگاره كانياندا به به رده وامى بىين و پيش چاوى بىنه رانيشيان بجه ن. واته داخوا زى وه وه ن كه ده م به ده م و چر كه به چر كه كنىبى مه زنى گه ر دوون نوى بيتته وه و سه ر له نوى به نوو سىنىكى ترى پر له و اتا بنو و سرتته وه.

به و اتايه كه ي تر داخوا زى وه وه ن كه ته نها له به كه لا په ره دا هه زاران نامىلكه ي جؤراو جؤر بنو و سرىن و هه ر به كه له و نامىلكانه ش بخرتته به رده م بىينى زاتى موقه دده س و خوا وه نى ته قده سى وه ناوه جوانانه و، له هه مان كاتيشدا پيش چاوى خوا وه ن هه ست و شعوره كانيش بخرين، تا كو بيا نخويننه وه.

بیر لهم شيعره بکهره وه که ئاماژه بۆ ئەم راستی یه ده کات^(۱):
 په ره و صفحه ی کتیبی "عالم" ن ئه نواعی نامه عدوود
 وشه و پیتی ئەون سهر جهه هموو ئه فرادی نامه حدوود
 له ده زگای له وحی مه حفووزی حه قیقه تدا وه ها نوو سرا:
 (وشه ی بهر جهسته یه؛ پاراوه؛ پر و اتایه: هر مهو جوود)!

هیمای پتجه م:

بریتی یه له دوو سهرنج:

سهرنجی یه که م:

خوای گه وره "مهو جوود" ه. که واته ئیتر هموو شتانی تریش مهو جوودن.
 جا ماده م هموو شتیك نیسه ت و په یوه ندیی به خوا وه ندی "واجب الوجود" ه وه
 هیه، ئەوا هموو شتانی ناو ئەم گهردوونه سه باره ت به هموو شتیکی تره وه هه ن و
 دارای و جووودن، چونکه هموو شتیکی خاوه ن "جووود" به هۆی نیسه ت و په یوه ندیی به
 خوا وه ندی "واجب الوجود" و له بهر نه یینی "تاکی"، په یوه ندیی به هموو بوونه وه رانه وه
 بۆ دروست ده بیته. بهو و اتایه ی هر بوونه وه ریک که بزانیته یان بزانیته په یوه ندیی به
 خوا وه ندی "واجب الوجود" ه وه هیه، ئەوا به هۆی نه یینی "تاکی" یه وه ده بیته به
 په یوه ندیدار له گه ن هموو ئەو بوونه وه رانه دا که نیسه ت و په یوه ندی یان به خوای
 گه وره ی "واجب الوجود" ه وه هیه!

واته له خالی نیسه ت په یدا کردنه وه له گه ن ئەو خوا وه نده دا هموو شتیك
 نووره کانی و جووودیک به ده ست ده هیئته که هر گیز سنووریان بۆ نی یه. که واته له و
 خاله دا "جووادی" و "نه مان" هر گیزاو هر گیز له گۆرئ دا نی یه. هر له بهر ئەوه شه
 ژیا نیکی ئاوا که یهك ئان و چر که ی کتوپری بخایه نیته، مایه ی پرووناکی یه کانی
 و جووودیکه که سنوور ناتوانیته ده ستیشانی بکات..

به لام گه ر ئەو نیسه ت و په یوه ندی یه له گۆرئ دا نه بیته و نه زانیته که هیه، ئەوا
 هموو شتیك گرفتاری جووره بئ سنووره کانی "جووادی" و "نه مان" و "نه بوون" ده بن.
 چونکه ئەو شته له و باروودۆخه ی دا جووادی بئ په یوه ندی یه بهر امبه ر هموو بوونه وه ریک
 که ده گونجی په یوه ندی پیا نه وه ه بیته. واته چه ن دین جووری بئ سنووری "نه بوون" و

(۱) بۆ مه بهستی پارێزگاری کردنی کێش و سه روای ئەم شيعره، زیاتر دهقه تورکی یه که ره چاو کراوه، بن
 نه وه ی زیان به واتا که ی گه به شتیته. (وه ر گێر)

له ژماره به دهرى "جودايى" له سهر شان و نه ستوى و جووده كه سى به كهى خوى هه لده گريته و، گهر يهك مليون سال، به بى نيسبهت و پهيوه ندى، له و جووددا. بئيتته وه ئنجا بهرام بهر يهك چركهى ئه و ژيانه يه كسان دهر ناچيته كه پهيوه ندى و نيسبهته تيدا هه بيته به و "واجب الوجود" هه!

ههر له بهر ئه مهيه كه ئه هلى حهقيقت فهرمو ويانه: يهك چركهى خيرا و كتوپرى "و جوودىكى رووناك" باشتره له يهك مليون سالى "و جوودىكى بى پهيوه ندى و قرتاو"! واته: يهك چركهى و جوودىك كه پهيوه ندى و نيسبهته به خواوه ندى "واجب الوجود" هه بيته، باشتره و پيش ده خريته به سهر يهك مليون سالى و جوودىكدا كه ئه و پهيوه ندى و نيسبهته تيدا نه بيته. بويه ئه هلى ته حقيق و توويانه:

"نوره كانى و جوود برتتين له ناسينى خواوه ندى و واجب الوجود!"

واته بوونه وهران لهو حالته دا كه له ناوه ندى نيعمهته نوره كانى "و جوود" دان پرن له مهلائيكهت و رۆحانييات و خاوهن ههست و شعوره كان. به لام به پيچه وانهى ئه مه وه، واته گهر ناسينى خواوه ندى "واجب الوجود" له گورئى دا نه بيته، ئه و تاريكستانه كانى عهدهم و نازاره كانى جودايى و ئيشه كانى نه مان دهرانده وورى هه موو بوونه وريك ده ده ن و دنيا له بهر چاوى ئه و كه سه دا چول و سامناك ده بيته!

به لئى، له بهر ئه وهى هه موو يه كيك له بهره كانى دره خته پهيوه ندى به سهرجه مى بهره كانى ترى ئه و دره خته وه ههيه و جزره پهيوه ندى يه كه پته وى براهته و هاوړئ يه ته يان له گه لدا ده به ستيت، ئه و به ئه ندازه ي ژماره ي ئه و به رو بو ومانه و جوودى ترى لاوه كى (عه ره ضى) ي به ده ست هينا وه. به لام ههر كات ئه و بهره له و دره خته بكر يته وه، ئه و له بهرام بهر يهك به يه كى بهره كانى دره خته كه وه گرفتارى جودايى و نه مان ده بيته و سه باره ت به و بهره ليكرا وهيه وه هه موو بهره كانى تر له حوكمى "نه بوو" دا ده بن و تاريكايى عه ده ميكي دهره كى دا يانده پو شتت.

به هه مان جور، له خالى پهيوه ندى و نيسبهت بوونه وه به توانستى خواوه ندى ته نيائى صه مه ده وه، هه موو شتيك ده بيته به هى ههر چى شت ههيه. به لام گهر ئه م پهيوه ندى و نيسبهته نه بيته ئه و به ژماره ي هه موو شتان، جزره كانى عه ده مى دهره كى گرفتارى هه موو شتيك ده بيته.

ده سا فهرموو له ناوه ندى ئه م هيمايه وه سه يرى گه و ره يى نوره كانى "ئيمان" بكه و، ئه و تاريكايى يه سامناكه ش بيته كه له "گومرايى" دا دهرانده وورى و جوودى داوه!

كهواته "ئيمان" ناو نيشانى ئهم حهقيقهته بهرزهبه كه لهم هيمايه دا پروون كرايه وه. هر گيز ناشگونجى به بنى بوونى ئيمان سوود لهم راستى به وه بگيريت، چونكه هر وهك همموو شتان "عهدهم" و "نهبوو" ن سه بارهت به كويز و كهپ و لال و شيتته كانه وه، به ههمان جوړ همموو شتيكيش "تاريك" و "عهدهم" و "نهبوو" ه سه بارهت به كه سانى بنى ئيمان وه.

سهرنجى دوو ههم:

دنيا سنى پرووى ههيه:

پرووى يه كه م:

ده پرواينته "ناوه جوانه كانى خىواى گهوره" و ئاوينه ي ئهو ناوانه يه و، هر گيز ناگونجى جوداى و نهمان به سهر ئهم پرووه دا بيت. به لكو هه ميشه نوئى بوونه وه ي تيدا بهدى ده كريت.

پرووى دوو ههم:

ده پرواينته "دواپوژ" و سهبرى جيهانى "به قاء" ده كات و، له حوكمى كينگه ي ئهو جيهانه دا به. جا لهم پرووه دا گه لى به رو بوومى باقى و به رده وام پنى ده گن. ئهم پرووه خزمه تى مانه وه و به قاء ده كات، چونكه شتانى "فانى" ده خاته حوكمى شتى "باقى" و، دره وشانه وه كانى ژيان و مانه و ه يان پيوه يه نهك مردن و نهمان.

پرووى سنى ههم:

ده پرواينته شتانى "فانى" واته ده پرواينته ئيمه. پروويه كه كه سانى فانى و ئه هلى هه وا و ئاره زوو شهيداي ده بن و، له ههمان كاتدا شوينى بازرگانى كه سانى خاوه ن هه ست و شعوره و، گوژه پانى تا قيكردنه وه ي فه رمان بهر و كارمه ندانه. به م جوژه، جيلوه و دره وشانه وه كانى "به يهك شادبوون" و "ژيان" له حهقيقه تى ئهم پرووى سنى ههمه دا ده بيت به ده رمانى ساپوژكارى زامه كانى ئازارى "نهمان" و "مردن" و "نه بوون" لهم پرووه ي دنيا دا.

پوخته ي قسه:

ئهم بوونه وه ره به خوړم و گه پوژكانه: چه ند ئاوينه يه كى هه ميشه گوپراون بو نوئى بوونه وه ي نووره كانى كارى به ديه ينان له لايه ن خاوه ندى "واجب الوجود" وه.

مهقامی دورهم

بریتی به له پیشه کی بهك و پینج نامازه
پیشه کی به كاش له دوو باس پیکهاتووه

پیشه کی

باسی به كه م:

له م پینج ناماژانهی كه له مهولا دین، چهند نمونه بهك ده هیترینه وه كه وهك چهند
روانینگا و دووربینکی بچووك و كزوان بۆ بینینی حهقیقه تی کاروباره
پهروه دگاری به كان. ئەم نمونانهش هه رگیزاو هه رگیز جینی حهقیقه تی
پهروه دگاریتی یان تیدا نایته وه و ناتوانن ده و رانده وری بدهن و ببن به پیه رینك بۆی.
به لام بوار به مرؤف ددهن كه له رینگایانه وه پروانته نهو کاروباره ناوازانه.

پاشان نهو تهعبیر و دهسته واژانهی كه شایستهی کاروباره کانی زاتی شکۆمندی
موقه ددهس نین و له م نمونانهی كه له مهولا دین و له هیماکانی پیشووشدا هاتوون، هی
قسوور و ناتهوایی خودی نمونه کانه، بۆ نمونه: نهو و اتا زانراوانهی كه لای ئیمه بۆ:
لهزهت و شادمانی و په زامه نندی و منه تکردن به کارده هیترین، هه رگیز ناتوانن تهعبیری
کاروباره موقه ددهسه کانی خواوه ند بکهن، به لام ته نهها چهند ناو نیشانیکی په چاو
کردن و چهند روانینگه به کن بۆ بیر کردنه وه.

پاشان هیئانه وهی ئەم چهشنه نمونانه یاسایه کی پهروه دگاریی مهزن له مه پ کاروباره
پهروه دگاری به كان ده چه سپین، له رپی ده ر خستنی بهش و چمکیکی نهو یاسایه له
نمونه به کی بچووکدا. نهو هتا لهو نمونانه دا و تراوه: "گول" هه ر چهند مالفواپی له م
"وجود" ه ده کات، كه چی پیش نه وهی پروات هه زاران جووری "وجود" دوا ی خۆی
به جی ده هیلتیت. جا به م نمونه به یاسایه کی مهزنی پهروه دگاریتی خواوه ند پروون
ده کریته وه. نهو هتا ئەم یاسایه چ له سه رتاسه ری به هار و چ له سه رجه م بوونه وه رانی
دنیا دا ده ست به کاره.

به‌ئى، به‌ديه‌نهرى ميه‌ره‌بان به چ ياسايه‌ك به‌ر و پۇشاكى بالنده ده گۆرپت و نوپى ده كاته‌وه، هه‌ر ئه‌و كرد گاره دانايه به هه‌مان ياسا و له هه‌موو سالتىكدا به‌رگ و پۇشاكى گۆزى زه‌وئى ده كاته‌وه و، به هه‌مان ياسا له ده‌مى به‌رپابوونى قيامه‌تدا پوخسارى سه‌رانسه‌رى گه‌ردوونيش ده گۆرپت.. هه‌روه‌ها به كام ياسا هه‌موو گه‌رديله‌ك به وینه‌ى مورىدى ته‌رىقه‌تى مه‌وله‌وى به ده‌ورى خۆى و ئه‌لقه‌ى زىكه‌ كه‌ى دا ده‌جوولینیت، هه‌ر به‌و ياسايه گۆزى زه‌وئى، به‌لكو هه‌موو جيهانه‌كان و كۆمه‌له‌ى خۆریش، به وینه‌ى ئه‌و مورىده، له جیى خۆياندا ده‌بزوینیت.. هه‌روه‌ها به چ ياسايه‌ك ئه‌و كرد گاره دانايه خانه‌كانى جه‌سته‌ت نوپى و شیته‌ل و ئاوه‌دان ده كاته‌وه، هه‌ر به هه‌مان ياسا له هه‌موو سال و وه‌رزىكدا چه‌ندین جار باخ و بیستانه‌كه‌ت نوپى ده كاته‌وه و ته‌نانه‌ت به هه‌مان ياسا گۆزى زه‌وئى له هه‌موو به‌هارىكدا تازه ده كاته‌وه و پرايه‌خى نوپى تیدا راده‌خات.. هه‌روه‌ها به چ ياسايه‌كى دانايانه كردگارى به‌توانا میشىك زیندوو ده كاته‌وه، هه‌ر به هه‌مان ياسا و له هه‌موو به‌هارىكدا ژيان به‌و دره‌خته‌ په‌لكه‌ مه‌زنه‌ى ئیره‌ش - كه له به‌رده‌ماندايه - ده‌به‌خشته‌وه و هه‌ر به‌و ياسايش له به‌هاردا ژيان به‌ به‌ر زه‌وى دا ده كاته‌وه و، به هه‌مان ياساش له رۆژى چه‌شرى مه‌زندا سه‌رانسه‌رى بوونه‌وه‌ران زیندوو ده كاته‌وه.

قورئانى چه‌كیم ئاماژه بۆ ئه‌مه ده كات كاتى كه ده‌فه‌رموئى:

﴿مَا خَلَقُكُمْ وَلَا بِعَنُكُمُ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةً﴾ (لقمان: ۲۸).

ئیره‌ر هه‌ر به‌م جوژه شتانی تریش بۆ خۆت لیك بدهره‌وه.

گه‌له‌ى ياسای په‌روه‌ردگارىتیى تری وه‌ك ئه‌مانه هه‌ن كه هه‌ر له "گه‌رديله" وه‌ تا ده‌گاته "كۆزى جيهان" به‌ گشتى، ده‌سته‌به‌كارن. ده‌سا تۆش به‌ر له مه‌زنه‌ى ئه‌م ياسایانه بکه‌روه كه له كارایى په‌روه‌ردگارىتیى دان و، سه‌رنج له فراوانی په‌كه‌یان بده و نه‌هینى "تاكى" یان تیدا بیینه و، ئنجا بزانه كه هه‌ریه‌ك له‌و ياسایانه له خۆى دا به‌لگه‌یه‌كى سه‌ره‌به‌خۆى ته‌و حیده.

به‌ئى، هه‌موو په‌كێك له‌م ياسا په‌كجار زۆر و مه‌زنانه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ى په‌ك ياسايه و له په‌ك كاتدا ده‌وره‌نده‌ورى و جوودى داوه، ئه‌وا به‌ چه‌شنىكى گومان‌به‌ر: "په‌كتایى" و "زانست" و "ویست" ی كردگارى مه‌زن ده‌چه‌سپینن، جگه له‌وه‌ى كه هه‌ریه‌كه‌یان ده‌وه‌شانه‌وه‌یه‌كن له دره‌وشانه‌وه‌كانى زانست و ویستی ئه‌و كردگاره مه‌زنه.

بهم جوړه، ټو نمونانې که له زوربهی باسه کانی "وته کان" دا هینراون، ههریه کهیان چمکیکی ټم چه شنه یاسایانه له ناوهندی نمونیه کی جوزئی دا دهرده خات، کهواته ټماژه بۆ بوونی خودی ټو یاسایه ده کهن له بابه تی ده عواله سهر کراودا. جا مادهم نمونه هینانه وه هاتنه دبی یاساکه روون ده کاته وه، ټوا به وینه ی به لگی مه نتیقی: بابه تی ده عواله سهر کراو ده چه سپینت. به و اتایه ی که هه موو یه کیکی نمونه هینانه وه کانی ناو "وته کان" له حوکمی به لگیه کی یه قینی و گو مان بردان.

باسی دووه هم:

له راستی دهه می "وته ی دهه هم" دا و تراوه که: هه موو گوټ و به ریکی دره خت به ټندازه ی سهر جه م گوټ و به ره کانی ټو دره خته، ټامانج و دانایی ټیدا ره چاو کراوه. جا ټو دانستانه سی به شن:

به شیکیان رووی له کردگاری مه زنه و نه خوشونیگاری ناوه کانی دهرده خات. به شیکی تر رووی له خاوه ن هه ست و شعوره کانه، چونکه "بوونه وهران" - له روانگی بیننی ټواندا - بریتین له چند نامیلکه یه کی به نرخ و وشه ی پر و اتا و په وان. به شیکی تریان رووی له خودی شته که و ژیان و مانه و یه تی و، گهر سوودی بۆ مرؤف ټیدا بیت ټوا به پی سووده کانی مرؤف دانایی ټیدا ره چاو کراوه.

کاتی که بیرم له م ټامانجه زورانې هه موو بوونه وهریک ده کرده وه، ټم بر گانه ی خواره وه به زمانی عهره ی هاتنه دلتمه وه و، منیش به شیوه ی چند ټبینی یه ک بۆ ټو پنج ټامازانه ی که له مه ولا دین، ټومارم کردن:

(وهذه الموجودات الجليلة، مظاهر سیالة، ومرایا جواله، لتحدّد تجلیات أنوار إیحاده سبحانه بتبدل التعینات الاعتبارية..)

أولاً: مع استحفاظ المعاني الجميلة والهویات المثالية.

وثانياً: مع إنتاج الحقائق الغیبية والنسوج اللوحية.

وثالثاً: مع نشر الثمرات الأخروية والمناظر السرمدية.

ورابعاً: مع إعلان التسیبحات الربانية وإظهار المقتضیات الأسمائية.

وخامساً: لظهور الشؤون السبحانية والمشاهد العلمية).

بناغه کانی ټو ټامازانه ی که له مه ولا باسیان ده کهین له م پنج بر گیه دان..

بهائی، هموو بوونه وهریک به تایهت زینده وهران پینج چینی جیاوازی "دانست" و "تامانج"ی جؤراو جؤریان تیدایه. چونکه ههروهک لقه چین لهسه چینه کانی هموو درهختیکی بهردار بهر ده گرن، هموو زینده وهریکیش به ههمان جؤر و له پینج چیندا تامانج و حیکمهته جؤراو جؤره کانیان لهخؤ گرتوه.

دهسانه ی مرؤفی لهناوچووی "فانی"!

گهر دهتهویت حهقیقهتی خؤت - که وهک ناو کینکی جوزئی وایه - بگؤریت به درهختیکی "باقی" و بهردار و، ههر (ده) چینه بهروبوومه کان دهستی خؤت بجهت که له پینج تاماژه و ده جؤر تامانجدا تاماژهیان بؤ کراوه.. ئەوا "ئیمانی تهحقیقی" بهدهست بهینه، دهناله سهرحه می ئەو تامانج و بهروبوومانه بی بهش دهییت، جگه لهوهی که لهناو ئەو ناو که بچوو کهدا دهپوو کینتهوه و دهپزئیت!

تاماژهی یه کهم:

أولاً: مع استحفاظ المعاني الجميلة والهویات المثالية.

ئهم بر گهیه ئەوه ده گهیه نیت که هموو بوونه وهریک کاتی که "وجود" بهجی دههینت، به پوالت بهرهو "عهدهم" و "نهمان" دهپوات. بهلام ئەو واتایانهی که گهیانندی و دهری بریبوون، دهمینتهوه و دهپاریزرین. ههروهک ههوییه میسالی و شیوه و ماهیهته کهی له جیهانی میسال و لهوچه پاریزراوه کاندایه - که چهند نمونهیه کی جیهانی میسالن - و له هیزی پاریزگاریشی دا - که نمونهی لهوچه پاریزراوه کانه - دهمینتهوه. بهو واتایهی که هموو بوونه وهریک و جودیکسی مهعهوهی و زانستی بهدهست دههینت.

بؤ نمونه: له چاپخانهدا باریکی تایهتی ریز کردن به پسته کانی چاپ دهدرین، تاکو لاپهراهیه کی دیاری کراویان پی چاپ بکرنیت. جا شیوه و ههوییهی ئەو تنها لاپهراهیه ریز کراوهی پسته کان به چهندين لاپهراهیه زوری چاپکراو ده بهخشریت و اتاکانیشیان له چهندها میشک و ژیری زوردا بلاو دهبنهوه. پاشان بار و شیوه و ریز کردنی ئەو پستانهی ناو چاپخانه که ده گؤررین، چونکه ئیتر پیوست بهو ریز کردنه تایهتی بهی پیشوویان نهماوه، بهلکو پیوست ده کات چهند لاپهراهیه کی تر به ههمان ئەو پستانه ریکبخرین و به شیوهیه کی تر ریز بکرنهوه.

بهم جۆره، قهلمى قهدهرى خواى گورهش ريز كردن و بارودؤخىكى ديارى كراو بهم بوونوره انهى سهر پرووى زهوى ده به خشيت و، توانستى خواوه نديش له لاپه ريه كى وهرزى به هاردا به دييانده هينيت و، ئەوانيش وانا جوانه كانى خۆيان دهرده بړن. جا له بهر ئەوهى شيوه و ههويه كانيان بۆ ناو تۆمارىكى جيهانى غەيب - وهك جيهانى ميسال - ده گويزرينه وه، ئەوا "توانستى خوايى" داخوازي ئەوهيه كه ئەو بارودؤخ و ريز كردنه تايه تى به بگۆررينت، تاكو لاپه ريه كى نوبى تر له به هارى داهاتوودا بنووسرينت و ئەويش - به هه مان جۆر - واتا كانى خۆى رابگهيه نيت.

ئاماژهى دووهه م:

وثانياً: مع إنتاج الحقائق الغيبية والنسوج اللوحية.

ئهم بړگهيه ئاماژه بۆ ئەوه ده كات كه: ههرچى شت ههيه، چ جوزئى بيت و چ كولى (به تايهت گهر خاوه ن ژيان بيت) دواى ئەوهى كه رۆشت و ئەم "وجود" هى به جئ هينيت، گه لئ حه قيه تى غه يي بهرهم ده هينيت. جگه له وهى كه به ئەندازهى ژمارهى قۆناغه كانى ژيانى، شيوه و وينهى خۆى له له وحه ميسالى به كاندا - كه تۆماره كانى جيهانى ميسالن - به جئ ده هينيت. ئيتز ميژووى ژيانه پړ و به پته كهى كه پئى ده وتريت: "موقه دهراتى حه ياتى" له و وينه و شيوانه وه دنووسرين و، له هه مان كاتيشدا و دواى كۆچ كردنى لهم "وجود" ه ده بيت به جئى موتالا و خوئندنه وهى رۆحانى به كان.

نموونهى ئەمه: ههرچى "گول" ههيه پاش ماوهيهك سيس ده بيته وه و پاشان لهم وجوده كۆچ ده كات، به لام سه دان ورده تۆو له وجوددا به جئ ده هينيت و ماهيه ته كهى خۆى له و تۆوانه دا داده نيت. ئەمه جگه له وهى كه هه زاران وينهى خۆى له چه ندين له و حى پاريزراوى بچوو كدا و له هيزه پاريز گاره كاندا - كه چه ند نموونهيه كى بچوو ك كراوهى له و حه پاريزراوه كانن - به جئ ده هينيت. ئيتز لهم رئيه وه خاوه ن ههسته كان ده خه نه خوئندنه وهى ئەو ته سبيحاته په روه رد گارى و نه خشونى گارانهى ناوه جوانه كانى خواوه ند كه له قۆناغه كانى ژيانى دا جئ به جئى كردوون، ئنجا دواى ئەمه - ئەم گوله - لهم وجوده دا كۆچ ده كات.

ههروهها "وهرزى به هار" يش كه به دروست كراوه رهنگينه كان رازاوه ته وه و له پرووى زهوى دا دانراوه كه وهك گولدانىكى مه زن وايه، له راستى دا گولئىكى گه شه و، به رواهت نامينيت و به ره و عه ده م ده روات، كه چى "به هار" كاتى كه ده روات ئەو

راستی یه غهیی یانه دواى خۆى به جى ده هیلت که گه یاندوونى و ژماره شیان به ئەندازەى تۆوه کانیەتی. ههروهک ههویه میسالی یه کانیشى به جى ده هیلت که به ئەندازەى گوته کانی دەبن و بلاوى کردبوونهوه و، ئەو دانسته پهروهردگارى یانهش له دواى خۆى داده نیت که پیش چاوى خستبوون و به ئەندازەى ژمارەى بوونهوران دەبن.

جا "بههار" ئەم ههموو جۆرانەى "وجود" به جى ده هیلت ئنجا ده پروات و له پیش چاومان ون ده بێت. جگه له وهى که جى بۆ به هاره هاوچه شنه کانی خۆى چۆل ده کات که له دواى ئەو دین، تاکو ئەوانیش ئه رکى سهرشانیان ئەنجام بدن. به و اتایه ی که وجودیكى "پواله تی" له بهر ئەو به هاره داده مالتی، به لام له "ناوه روک" دا ههزار وجودی له بهر ده کریت.

نامازەى سى ههم:

و ثالثاً: مع نشر الثمرات الأخروية والمناظر السرمدية.

ئەم بر گه یه ئەوه ده گه یه نیت که: دنیا کیلگه و کار گه یه که، چه شنه داها تیکى ئەوتۆ بهر ههم ده هیلت که شیواى بازاری ئاخیرهت بن.

چونکه ههروهک کردهوه کانی جینى و ئاده میزاد په وانه ی بازاری قیامهت ده کرین، به هه مان جۆر بوونهورانى ئەم دنیا یه له پیناوى ئاخیرهتدا گه لئى کردار ئەنجام ددهن و داها تى زۆریشى بۆ بهر ههم ده هیتن، به لکو گۆى زهوى له بهر ئەنجامدانى ئەو کارانه ده جوولیت، ته نانهت ده توانی بوتریت:

ئەم که شتى یه پهروهردگارى یه (زهوى) له ماوه ی یهک سالدا رپى بیست و چوار ههزار سال ده بریت تاکو به ده وری مهیدانى حه شردا بخولیته وه، وهک له چه ندىن وتەى زۆردا چه سپاندو ومانه.

بۆ نمونه: گومان له وهدا نی یه که ئەهلی بههشت حه ز ده که ن یادى به سه رهاته کانی دنیا یان بکه نه وه و له ناو خۆیاندا یادداشته کانیان باس بکه ن. به لکو له وانه یه پر به دل ئاره زوو مەندى بینى چه ند دیمه نیکى ئەو یادداشت و نیگار و پرودا وانه بن، چونکه گه لئى چیژ له بینى ئەو پرودا وانه وه رده گرن، وهک که سیك له سه ر شاشه ی سینهما له زهت له بینى دیمه نه کان بچیژیت.

جا ماده م ئەمه بهم شیوه یه یه، ئەوا ئەو بهه شته ش که خانە ی له زهت و مه نزلئى به خته وه رى یه - بئى هه یچ گومانیک - ئەو دیمه نه سه رمه دى یانه ی گفتو گۆ و نیگارى

روداووه كانى دىباى تىدايه، وهك ئايه تى پىرۆزى: ﴿عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ﴾ (الحجر: ٤٧)
 ئاماژهى بۆ ده كات.

بهم جۆره، "فهنا" و "نه مان"ى ئەم بوونه وه ره جوانانه له يهك كاتدا و دواى
 سه ره هه ئدانىان.. ههروه ها به دواى يه كتر دا هاتىيان، وا دهر ده خات كه وهك ئاميره كانى
 كار گه يهك بن بۆ پىكه ينانى ديمه نه هه ميشه يى يه كان.

بۆ نموونه: خهلكى شار ستانى تىبى ئەم پۆز گاره ده چن به چه شنى شاشه ي سینه ما و ينه ي
 بارودۆخ و بۆنه ناوازه و جوانه كان ده گرن و به ديارى پيشكه شى نه وه كانى داها توويان
 ده كهن. بهم كاره شيان جۆره مانه وه يهك به و بارودۆخه فانى و نه ماوانه ده به خشن و،
 زه مانى رابوردوو له ناوه ندى زه مانى ئىستا و داها توودا داده نين و دهرى ده خهن.

ئەم بوونه وه رانه ي به هار و دنياش به گشتى، به هه مان جۆرن. چونكه دواى
 به سه ربردى ئيانىكى كورت، كرد گاره دانا كه يان ئامانجه كانى ئەوان - كه تايه تن به
 جيهانى به قائمه وه - له و جيهانه دا تۆمار ده كات، ههروهك ئەو كرد گاره مه زنه
 كار مه ندى يه كانى ئيانىان و ئەو موعجيزاته سو بجانى يهش كه له قۇناغه كانى ئيانىاندا
 ئەنجاميان داون، به پىنى خواستى ناوه جوانه كانى: "الحكيم و، الرحيم و، السودود"ى
 خۆى، له چه ند ديمه نيكى هه ميشه يى دا تۆمار ده كات.

ئاماژهى چوارهم:

ورابعا: مع إعلان التسيحات الربانية وإظهار المقتضيات الأسمائية.

ئەم بر گه يه ئەوه ده گه يه نيټ كه: بوونه وه ران له قۇناغه كانى ئيانىاندا چه ندين جۆرى
 ته سبيحات به رامبه ر په روه رد گاريان ئەنجام ده دن و ئەو حاله ته دهر ده خهن كه ناوه
 جوانه كانى خواى گه و ره داخوازيان.

بۆ نموونه: ناوى جوانى "الرحيم" داخوازى شه فقه ت و به زه يى پيدا هاتنه وه يه و..
 ناوى "الرزاق" داخوازى پۆزى به خشيانه و.. ناوى "اللطف" يش داواكارى
 نه رمونيانى يه... هتد. جا هه موو يه كيټك له ناوه جوانه كانى خوا وه ند داخوازى
 شتيكه و، هه موو زينده وه ريكيش به ئيان و بوونى خۆى خواستى ئەو ناوانه
 دهر ده خات، ههروهك له هه مان كاتيشدا و به ژماره ي كۆنه ندام و ئاميره كانى ته سبيحاتى
 خوا وه ندى دانا ده كات.

بۆ ئومومەن: کاتێی که مرۆف میوهی خوۆش و به تام ده خوات، به رواڵهت ئهو میوهیه له توپهت و په رته وازه بووه و له گه دهی دا هه رس کراوه، که چی له ناوه ندی کارایی به کدا چیژ و له زهت نه ک ته نها به دم و گه دهی به لکو به هه موو به کیکی خانه کانی جه ستهی ده به خشیت و ده ییت به خولگه ی چه ند حیکمه تیکی به کجار زۆری وه ک نه ش و نما و به رده و امکردنی زیان له هه موو لایه کی جه ستهی دا، هه روه ک خوارده که خۆشی له پله ی و جوودی پروه کی یه وه به رز ده یته وه و ده روا ته ناو پله ی زیانی مرۆفه وه ..

بوونه وهرانی ش به هه مان جۆرن، چونکه کاتێی که له پشت په رده ی نه مانه وه ون و ئاوا ده بن، ئه و له بریی یه ک به یه کی ئه وان چه ندين ته سییحاتی باقی و زۆر و زه به نده ده مینتیه وه و نه خشونیگار و داخوازی به کانی گه لئ ناوی جوانی خوا وه ند به ده سته ئه و ناوانه ده سپیرن. واته: ئه و نه خشونیگارانه ته سلیمی و جوودیکی باقی ده که ن، ئنجا خۆیان ده رۆن و ئه م جه هانه به جئ ده هیلن. جا ئایا گه ر هه زاران جۆری "و جوود" - که جۆره مانه وه یه کیان به ده ست هیناوه - له بریی نه مانی "و جوود" یکی کاتی و فانی بمینتیه وه، ئایا ئیتر ده گوئجئ بوتریت: داخی به جه رگم بۆ ئه و و جووده کاتی به؟! یان بوتریت: به ره وه هه رپه مه کی و بیهووده رۆیشته وه؟! یان بوتریت: ئه م به دیهاته وه ناسکو له یه بۆ چی کۆچی کرد؟! ئایا ده کریت به م شیوه یه سکا لا بکریت؟

به لکو ده وتریت: "میهره بانی" و "دانست" و "خۆشه ویستی" سه باره ت به و به دیهاته وه و ده خوازیت، به لکو هه ر وه هایشه. ده نا له به ر پئ گرتن له پرودانی یه ک زیان، ده ییت و از له هه زاران سوود و قازانج به یئریت! دیاره ئه و کاته ش هه زاران زیان به رپا ده ییت!

به و واتایه ی که ناوه جوانه کانی: "الرحیم، الحکیم، الودود" داواکار و داخوازی رۆشتن و ئاوا بوونی بوونه وهرانن له پشت په رده ی جو دایی و نه مانه وه و، هه رگیز پیچه وانیه ی ئه م کاره نین.

نامازه ی پینجه م:

و خامساً: لظهور الشؤون السبحانية والمشاهد العلمية.

ئه م پرگه یه ئه وه ده گه یه نیت که: بوونه وه ران به تابه ت "زینده وه رانیان" دوا ی کۆچ کردنی بوونه روا له تی به که یان، گه لئ شتی "باقی" به جئ ده هیلن، ئنجا ده رۆن. له هیمای دووه مدا پروغان کرده وه که:

كاروباره په روهرد گاري به كان: خو شه ويستی و شه فه قهت و شانازی و په زامه نديي په هايان تيدايه، گهر هم ته عبيرانه دروست بن. هه روه ها په زامه نديي موقه ددهس و په ها و شادمانیي خاوين و په ها و له زه تي موقه ددهس و په ها و خو شحاليي خاوين و په هايان تيدايه، به چه شني که شايسته ي زاتي شكومه ند و موقه ددهس بن و له گه ل به رزي و خاويني و قودسيه ته که ي دا بگوئجين. چونکه ناسه واري ئه و كاروباره خاوين و موقه ددهس انه ده بيترين، ئه و تا خواستی ئه و كاروبار انه هه ميشه ده ست به کاره، که برتي به له كوچ پي كردني بوونه وهران به خيرايي و کارايي به کی سهر سوورپهين و له ناوه ندي ئالوگور و فه نا و نه ماندا، که به رده و ام له جيهاني بينراوه و به ره و جيهاني غيب په وانه ده کرين.

که واته بوونه وهران له ناوه ندي دره و شانوه ي ئه و کاره په روهرد گاري يانه دا هه ميشه له گه شتوگوزار و جووله و گه پرائيکی به رده و امدان و گوئي بي ناگيان له لاواندنه و ه ي شين و گريان پر ده که ن و گوئي ئه هلي ئيمانيش به ئاوازي زيکر و ته سبيح ئاو ددهن. جاله سهر بناغه ي هم نهني به: هه رچی "بوونه وهر" هه به، کاتي له "بوون" دا نامينيت و ده پوات، هينده و اتا و حالت و چو نيتي له وجود دا به جئ ده هيليت که بين به خولگه به کی باقي و به رده و امي ده ر که وتني كاروباره "باقي" به کاني خواوه ندي "واجب الوجود".

پاشان کاتي ئه و بوونه وهره كوچ ده کات، سهرجه مي ئه و قوناغ و حاله تانه ي پياياندا تپه پريوه، به شيوه ي و جوو ديكي دوور و دريژ - که بوونه دهره کی به که ي ده نوينيت - له چه ند باز نه به کی بووني زانستی دا به جئ ده هيليت، وهك: "ئيمامي موبين" و "کيتابي موبين" و "له وحی مـحفـووز" که چه ند ناو نيشانينکن بو زانستی ئه زه ليی خواوه ند. که واته هه مرو شتيکی "فاني" ته نها بهك و جوود له ده ست ددهات، به لام هه زاران جوړی و جوود بو خوئی و غيري خوئی به ده ست ده هينيت.

بو نمونه: چه ند مادديه کی ناسايي ده خرينه ناو مه کينه ي کار گه به کی مه زنه و و ئه و ماددانه به رواله ت ده سووتين و نامين، که چی چه ندین مادده ي کيميايي به نرخ و دهرماني گرنگ له چه و تهك و ئه ميقه کاني ئه و کار گه به دا ده نيشيت، جگه له وه ي که هي زي هه لمه که شي چه ر خه کاني ئه و کار گه به ده خاته گهر، که ئه مه ش له لايه کی تره و

كارى چىنىنى قوماشه كان به رى ده كات و له لايه كى تره وه كىبى پى چاپ ده كرئت و له لايه كى تریشه وه شه كرى پى به ره هم ده هئيرئت.

به و اتايه كى كه به "سووتان" و "نهمان" ي رواله تىي ئه و مادده ئاسايى يانه، هه زاران شت "وجود" يان ده ست ده كه وئت. واته وجودئىكى ئاسايى ده پروات و نامئيتت، به لام چهند جؤرئىكى به رزى وجود به جئ ده هئيلت.

جا ئايا له م چه شنه حاله ته دا ده وئيرئت: نه مانى ئه و مادده ئاسايى يانه چه نده زيانئىكى گه ره يه؟! ئايا ده كرئ سكالائى و باكرئت؟! يان ئايا ده وئيرئت: بؤچى خاوه نى كار گه به زه يى به حالى ئه و ماددانه دا نه هاته وه، به لكو سووتاندى و له نارى بردن؟!!

به ديه ئه رى دانا و خاوه نى خؤشه ويستى و ميه ره بانئش - والله المثل الأعلى - كار گه كى ئه م بوونه وه رانه ده خاته گه ر و، هه مو و وجودئىكى "فانى" ده كات به ناو كئك بؤ چه ندين وجودى "باقى" و خولگه كى ده ر خستى ئامانجه په ر وه رد گارى به كانى. به ممش كار و باره سو بجانئى به كانى خؤى ده ر ده خات و ده يانكات به مهره كه بى قه له مى قه ده ر و مه كو و كى چى نه كانى قودرته تى خؤى، به پئى خواستى "ميه ره بانى" و "دانائى" و "وه دو وديه ت". ئيتر ئه م به ديه ئه ره دانا و ميه ره بانه، به كارائى توانسته كه كى، بوونه وه رانه ده داته بهر تاكو له پئناوى گه لئى چاودئيرئى به ترخ و ئامانجئى به رزدا - كه ئيمه نايانزانين - كارائى و ئه ر كى ئه ستؤيان ئه نجام بده ن. ئيتر ئه و كارائى به سه رجه مى بوونه وه رانه ده داته بهر به چه شنئك و اله گه رديله كان ده كات كه بچوولئين و، بوونه وه رانئش پرؤن و بسزوين و، زينده وه رانئش وه ك لافا و خور ده بنه وه و، سه رجه مى گه ردو وئيش ده خاته گوفتار تا به بئ ده نكئى و كئى ئايه ته كانى به ديه ئه رى بچوئيتته وه و به نو و سينا ن بدات.

له پرووى په ر وه رد گار ئيتشه وه كرد گارى دانا بوونه وه رانئى زه ويى كردو وه به چه نده عه رشئىكى خؤى، ئه وه تا "هه و" جؤرئىكه له عه رشئى فه رمان و ويستى به ديه ئه ر و.. توخمى "پرووناكى" يش عه رشئىكى تره بؤ زانست و دانسته كه كى و.. "ئاو" يش عه رشئىكى تره بؤ چا كه و ميه ره بانئى به كه كى و.. "گل" يش جؤره عه رشئىكه بؤ كاره كانى پارئز گارى و ژياندن كه له لايه ن خاوه نده وه به رئى ده كرئين، جا سئى دانه له و عه رشانه ش به سه ر بوونه وه ره كانى ئاو زه وي يه وه ده خاته گه ر.

به و په رى دلئىيائى و بئى گو مانئى بزانه كه:

ئەو حەقىقەتە بەرزەى لەم پىنج ھىما و پىنج ئاماژانەدا ڤوون كرايەو، تەنھا بە نوورى قورئان دەبىزىت و ھەر وھا بەھىزى ئيمانىش نەبىت ھەر گىز دەستى كەس ناكەوئىت. دەنا گەر نوورى قورئان و ھىزى ئيمان لە گۆڤرئىدا نەبن ئەوالە برىى ئەو حەقىقەتە "باقى" و "بەردەوام" ە چەندىن تارىكايى سامناك ھەموو لايەك دە گرنەو، و، دىيائى گومرايان لە چەندىن جۆرى جودايى و نەمان پڤ دەبىت و، گەردوون سەبارەت بەوان دەبىت بە دۆزەخىكى مەعنەوبى ئەوتۆ كە لە توانائى كەسدا نەبىت بەر گەى بگريت. چونكە ئەو كاتە چەندەھا عەدەمى بى سنوور دەوران دەورى ھەموو شتىك دەدەن كە و جودويكى ئانى و كتوپريان ھەبە و، سەرانسەرى ڤابوردوو و داھاتووش لە تارىكايى بە كانى عەدەم پڤ دەبن، ئەو كاتەش مرؤفى گومرا جگە لە ڤووناكى بە كى خەمبار لە حالتى حازرىدا - كە زەمانىكى بە كجار كورتە - چى تى دەست ناكەوئىت.

بەلام ھەر ئەو نەندەى نەبىنى قورئان و نوورى ئيمان دىن بە ھانائى مرؤفەو، بە كسەر ھەر لە ئەزەلەو تا ئەبەد نوورى و جود دەبىزىن و، ئەو مرؤفەش دەستيان پىو دە گريت و بەختەو برى ھەمىشەى خۆى بى دەھىتەدى.

پوختەى ئەم قسانە:

و ەك نيازى ميسرى^(١) و توووتى، ئىمەش دەلئىن:

گەر ھەناسەم دەريا بىت و

ئەم سنگەشم لەت لەت بگري

دە گريم بە زار.. دەنگ ھەلدەپم

تا ھەناسە و دەنگم دەپرى:

ئەى حەق ئەى مەو جود! يا حەى يا مەعبود!

يا دانائى مەقصود! مېھربان! و دەوود!

(١) نيازى ميسرى: (١٦١٨-١٦٩٤ز) زانا و شاعىرىكى زاھىدە، لە گوندىكى سەر بە ڤارىز گائى "مەلاتىيە"ى تور كىا لە داىك بوو. خوئندنى لە "ئەزھەر" تەواو كردوو، ھەر لەبەر ئەو ش پى و تراو: "ميسرى". كە لە ميسر گەڤاوەتەو دەستى كردوو بە رىنمايى موسلمانان لە بە كىك لە قوتابخانە كانى ئەو كاتەى ئەستەمبوولدا، ھەر لەوئىش تەرىقەتى "خەلوەتى"ى دامەزراندوو كە پىشى دەوترىت: "تەرىقەتى نيازى" و "تەرىقەتى ميسرى". جگە لە "ديوانى شيعر" و "مەكتووبات"ە كەى، چەند بەر ھەمىكى تى ھەبە و ەك: "موائد العرفان"، "عوائد الإحسان"، "هداية الإخوان". (وەر گير)

هروهها به دهنگی بهرز دهتیم:

لا إله إلا الله الملك الحق المبين محمد رسول الله صادق الوعد الأمين.

باوهری دلتیا و دامهزراوم بهوه ههیه و دهیشی چه سپینم که:

(إن البعث بعد الموت حقّ والجنة حقّ والنار حقّ.. وإن السعادة الأبدية حقّ. وإن

الله رحيم حكيم ودود. وإن الرحمة والحكمة والمحبة محيطة بجميع الاشياء وشؤونها).

﴿وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ

رُسُلٌ رَبَّنَا بِالْحَقِّ﴾.

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾.

اللهم صلّ على سيدنا محمد صلاة تكون لك رضاءً ولحقه اداءً وعلى آله وصحبه

وسلم. آمين. والحمد لله رب العالمين.

سبحان مَنْ جعلَ حديقةَ أرضيه: مَشْهَرُ صنعته.. مَحْشَرُ خلقته.. مَطْهَرُ قُدْرَتِهِ..

مدارَ حكيمته.. مَزْهَرُ رحمته.. مَزْرَعُ جنته.. مَرُّ المخلوقاتِ.. مسيلُ الموجوداتِ.. مكيلُ

المصنوعاتِ.

فمزيّنُ الحيواناتِ: منقشُ الطويراتِ.. مُثْمِرُ الشجراتِ، مَزْهَرُ النباتاتِ..

معجزاتُ علمه.. خوارقُ صنعته.. هدايا جوده: براهينُ لطفه!

دلائلُ الوحدة.. لطائفُ الحكمة: شواهدُ الرحمة.

تبسّمُ الأزهار، من زينة الأثمار..

تسجّعُ الأطيّار، في نسمة الأسحار..

تسهزجُ الأمطار، على حدود الأزهار..

ترينُّ الأزهار، تبرجُ الأثمار، في هذه الجنان..

ترحّمُ الوالدات على الأطفال الصغار في كل الحيوانات والإنسان:

تعرفُ ودود..

توددُ رحمن..

ترحّمُ حنان..

تحننُ متان.. للجن والإنسان، والروح والحيوان، والملك والجان.

پاشكۆى يه كه م

﴿قُلْ مَا يَعْبُؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ﴾ (الفرقان: ۷۷)

سهرنجى يه كه م:

بزانه كه: "دوعا" نهئى يه كى مه زنى به ندايه تى يه، بهلكو كا كله و گيانيه تى. وهك له چه ند شوينى كى زورى تر دا باسما ن كر دو وه.

دوعاش سى جۆره:

جۆرى يه كه مى دوعا:

بريتى يه له و دوعايه ي كه به زمانى توانا و قايليبه ته كانى ناو هه موو شت يك ده كريت. بۆ غوونه: سهرجه مى ناوك و تۆوه كان به زمانى توانا و ليها تهنه كانى خۆيان له به ديهيئنه رى دانايان ده لالينه وه و ده لىن: ئه ي به ديهيئنه رمان! نه شو و نمايه كمان بۆ ئاماده بكه كه بتوانين به هۆيه وه كاره ناوازه كانى ناوه جوانه كانت بهرجه سته بكه ين و بيا نجه ينه پيش چاوى بينه ران.. خوايه گيان حه قيقه ته به چوو كه كا نمان بگۆره به حه قيقه تى كى گه و ره و مه زن كه حه قيقه تى دره خت و گوله گه نمه.

هه ر له م جۆرى دوعا ي زمانى توانا و ليها تهنه دوعايه كى تر هه يه كه بريتى يه له: "كۆبوونه وه ي هۆكاره كان". چونكه كۆبوونه وه ي ئه و هۆكارانه له راستى دا بريتى يه له دوعا كردن بۆ هيئانه دى به هۆكارا وه كه. واته هۆكاره كان حالت و بارو دۆخى كى تايه تى و ديارى كراوى ئه و تۆ ده گر نه خۆيان كه وهك زمانى حالتيك و اييت داوا ي هيئانه دى به هۆكارا وه كه له خوا وه ندى به توانا ي شكۆمه ند بكات. بۆ غوونه: تۆوه كان به زمانى توانا و ليها تنيان داوا له به ديهيئنه ره به توانا كه يان ده كه ن كه بيانكات به دره خت، ئيتر هه ريهك له: گه رمى و، گل و، رووناكى و، ئاو، له ده ورى ئه و تۆوه حاله تى كى ديارى كراو ده گر نه خۆيان تا ئه و حاله ته وهك زمانى كى ئه و تۆى لى دىت به م دوعايه بكه ويته گو فتار: ئه ي خوا وه ندى به ديهيئنه رمان! ئه م تۆوه بكه به دره خت.

به لى، هه ر گيزا و هه ر گيز ناگو نجه ي كاروبار و به ديهيئنانى دره خت - كه خۆى له خۆى دا مو عجزه يه كى توانستى ده راسا ي خوا بى يه - بخرى ته ئه ستۆى ئه و مادده ساده و بى هه ست و نه سته نه وه. ته نانه ت هه ر مه حاله كه بدرى ته پال ئه و هۆكارانه. كه واته كۆبوونه وه ي هۆكاره كان جۆرى كى له جۆره كانى دوعا.

جۆرى دووهه مى دوعا :

بريتى به لهو دوعايه ي كه به زمانى پىنداويستى سروشتى ده كريت. چونكه هه موو بوونه وه ره زيندوو ه كان سه رجه م خواست و پىنداويستى به كانيان - كه له توانا و ئىختيارى خۆيان به درن - له به ديهينه رى ميهره بانيان داوا ده كهن. ئنجا له باشترين كات و به چه شنى كه له حسابى خۆياندا نه بىت ئه و خواست و پىنداويستى يانه يان بۆ ده هينترى ته دى. خۆ ده ستى هه موو يشيان گه لى كورت و كۆتاتره له وه ي بگات به و شته ي كه ده يانه ويّت يان ئه و پىويستى به نه هيلن كه هاتوو ته رى يان. كه واته نار دنى ئه و خواسته يان كه له توانا و ئىختيارى خۆياندا نه يه، له باشترين كاتدا و به شيوه يه كه له حسابياندا نه بوويّت، له لايه ن دانايه كى ميهره بانه وه ده نيرىت و، باراندنى ئه م چا كه و نيعمه ت به خشينه ته نها گير ابوونى دوعايه كى فيترى به.

له مه وه ده گه ينه ئه و ئه نجامه ي كه: ئه م جۆره دوعا و نزا فيترى به، دوعايه كه زمانى پىنداويستى فيترى سه رجه مى بوونه وه رانى پى كه وتوو ته گوڤنار و، به م زمانه داوا كارى به كانيان ده خه نه به رد هه به ديهينه رى ميهره بان. كه ئه مه ش وه ك پارانه وه ي "هۆكاره كان" وايه كه داواى "به هۆكاره كان" له خوا وه ندى به تواناى زانا ده كهن.

جۆرى سى هه مى دوعا :

بريتى به لهو دوعايه ي كه خوا وه ن هه ستان بۆ به ده مه وه چرونى پىنداويستى به كانيان ده بىكهن. ئه م دوعايه ش دوو جۆره:

به شى به كه م: زۆربه ي جار گيرايه، گه ر گه يشت بىته پله ي ناچاره كى (الإضرار).. يان په يوه ندى به كى به تىنى له گه ل پىويستى فيتره تدا هه بىت و له گه لى دا يه ك بكه ويّت.. يان نزيك بىت له زمانى توانا و ليهاته نه كانه وه.. يان هينده خاوين و بىن گه رد بىت كه له ناخى دل وه هه لئقولا بىت.

ئه و هه موو پيشكه وته زانستى يانه ي كه مرؤڤ به ده ستى هيناون، ته نها ئه نجامى ئه م جۆره دوعايه ن! چونكه هه موو ئه و شتانه ي كه ناوى: "كاره ده راسا كانى شارستانىتى" لى ده نين و ئه و شتانه ش كه مايه ي شانازى دۆزينه وه كانيانه، له راستى دا، ته نها به رو بوومى كى ئه م دوعا معنه وى به ن كه گرؤى مرؤڤ به زمانى كى خاوين و بىن گه ردى توانا و ليهاته نه كانى داواى كردوون و ئنجا ئه م دوعايه يان گيرا بووه. چونكه هه ر دوعايه ك كه به زمانى توانا و ليهاته نه كان، يان به زمانى پىنداويستى سروشت و له

ناوهندى هه‌ل و مهرجه تايبه‌ته كانى خوياندا بيٽ، دلنبايه كه گيرا ده‌بيٽ، گهر هيچ ريگرينك له ئارادا نه‌بيٽ.

به‌لام به‌شى دووهم: برىتى به‌لهو دووعايه‌ى كه خويمان ده‌يزانين. ئەمەش دوو لقى لى ده‌بيته‌وه: به‌كيكيان به‌كرده‌وه‌يه و، ئەوى تريشيان به‌گوڤتاره..

بۆ ئغوونه: "كيلاندى زه‌وى" جوړينكه له دووعاي كردار، مرؤف لهم پئيه‌وه داواى رۆزى به‌كه‌ى خۆى له رۆزى به‌خشى دانا ده‌كات، نه‌كه له خاك و گلى زه‌وى. چونكه "گل" ته‌نها برىتى به‌له ده‌رگايه‌كى گه‌نجينه‌ى ميه‌ره‌بانى فراوانى خراى گه‌وره و مرؤفیش به‌گاسنه‌كه‌ى لهو ده‌رگايه‌ده‌دات.

وا دريژه‌ى به‌شه‌كانى تر ده‌پيچينه‌وه و، له‌مه‌ولا چه‌ند نه‌ئى به‌كه‌ى دووعاي زمانى گوڤتار له چه‌ند سه‌رنجيكدا باس ده‌كه‌ين:

سه‌رنجى دووهم:

بزانه كه "دوعا" كارىگه‌رى به‌كه‌ى مه‌زنى هه‌يه، به‌تايهت گهر به‌رده‌وام بيٽ و هه‌مه‌كىتى (الكليه) به‌ده‌ست هينايٽ. ئەم چه‌شنه دووعايه زۆربه‌ى جار به‌ره‌مى ده‌بيٽ و هه‌ميشه‌ش گيرا ده‌كرٽ. ته‌نانهت ده‌توانرئى بو‌ترٽ كه: هۆى به‌ديهئانى جيهان ته‌نها برىتى به‌له دووعايه‌ك! چونكه ئەو دووعا گه‌وره‌يه‌ى پيغه‌مبه‌رى مه‌زن ﷺ كه تباى دا پيشى جيهانى ئيسلامى كه‌وتوه و ئەوانيش هه‌مان دووعاي له پشت سه‌روه ده‌ليته‌وه و له‌مه‌شدا پيش گرؤى مرؤف كه‌وتون كه هه‌مان دووعا و داواكارىيان هه‌يه.. ئەو دووعايه، برىتى به‌له داواى به‌خته‌وه‌رى هه‌ميشه‌ى كه به‌كيكه له هۆكاره‌كانى به‌ديهئانى جيهان.

واته: په‌روه‌ردگارى هه‌موو جيهانه‌كان به‌زانستى ئەزه‌لىي خۆى زانويه‌تى كه ئەو پيغه‌مبه‌ره خو‌شه‌ويستى ﷺ به‌ناوى سه‌رجه‌مى گرؤى مرؤفه‌وه، به‌لكو به‌ناوى سه‌رانسه‌رى بوونه‌وه‌رانه‌وه داواى به‌خته‌وه‌رى هه‌ميشه‌ى و به‌هره‌مەندبوون به‌يه‌كيك له دره‌وشانه‌وه‌كانى ناوه‌جوانه‌كانى خوا ده‌كات و.. خواوه‌نديش ئەو دووعا مه‌زنه‌ى لى گيرا كرد و، ئەم جيهانه‌ى به‌دى هينا.

جانايا ده‌گوڤئى ئەم دووعايه‌ى كه گرنگى به‌كه‌ى مه‌زن و فراوانى به‌كه‌ى گشتى ئاواى به‌ده‌ست هيناوه، گيرا نه‌بيٽ؟ يان تاي ده‌گوڤئى ئەو دووعايه‌ى كه هه‌زار و سئ سەد سالة له هه‌موو كاتيكدا به‌لاى كه‌مه‌وه مليۆنه‌ها كه‌س له گرؤى ئاده‌میزاد له‌سه‌ر زمانيانه و، هه‌موو پاك و خاويته‌كانى گرؤى جيننى و سه‌رجه‌م مه‌لائيكه‌ت و رۆحانى به‌له‌ژماره

به دهره كانش له گه لياندا هه مان دوعا ده لینهوه، گيرا نه بیټ؟ .. ئايا ده گونجی ئه و دوعایه گيرا نه بیټ که هه موو ئه وانیه باس کران بۆ پیغه مبه ره خو شه ویستی ﷺ ده که ن تا کو میهره بانیه مه زنی خوا وه ند و به خته وه ریه هه می شه یی به ده ست به ییټ؟

جا ماده م ئه م دوعایه تا ئه م راده یه هه مه کیتی و فراوانی و به رده وامی به ده ست هینا وه تا گه یشتوو ته پله ی دوعای "زمانی توانا و لیه اتن" و "پندا ویستی فیزی" ئه وای گومان ده بی ئه و پیغه مبه ره خو شه ویسته که (حه زره تی محمه دی کو ری عه بدوللا) یه ﷺ له ئه نجامی ئه م دوعایه دا پله و پایه یه کی هینده به رز و بلندی به ده ست هینا بیټ که ئه گه ر سه رجه می ژیری یه کان بۆ په ی بردن به حقیقه تی ئه و پله و پایه یه کو بینه وه، هه موویان به ته واری تیای دا ده سته وسان ده مین.

که واته مژده یی ئه ی کاکی موسلمان! له رۆژی حه شری مه زندا شه فاعه تکاریکی به ریزی وه ک ئه و پیغه مبه ره خو شه ویسته ﷺ هه یه .. که واته، به شوینکه و تنی سونه ته خاوینه که ی، هه ولی به ده سته یانی شه فاعه ته که ی بده.

ئه گه ر ده لیټ:

پیغه مبه ری ئه که م ﷺ که خو شه ویستی په روهر دگاری هه موو جیهانه کانه، چ پیویستی یه کی به م هه موو دوعا و سالاوات له سه ر دانه هه یه؟

وه لام:

پیغه مبه ر ﷺ په یوه ندی یه کی توندو تو ئی له گه ل به خته وه ریه سه رجه می نه ته وه که ی دا هه یه و، به شیککی له هه موو جو ره کانی ئه و به خته وه ری یانه دا هه یه که یه ک به یه کی که سانی ئه م ته که ی به ده ستی ده هینن. هه ر وه ک بۆ هه ر موسیبه ت و گه یرو گرتیکیش که دپته ری یان خه فته ده خوات و نازاری بی ده گات.

جا هه رچه ند پله کانی که مال و به خته وه ریه ئه و پیغه مبه ره ﷺ سنووریان بۆ نی یه، له گه ل ئه وه شدا که سیک که گه لی ئاره زوو مه ندی ئه وه بیټ یه ک به یه کی که سانی نه ته وه که ی چه ندین جو ری بی سنووری به خته وه ری له چه ند کاتیکی نه پراوه ی بی کو تایی دا به ده ست به یین و، چه ندین جو ری بی سنووری نازاریشی بی بگات له ئه نجامی به ده بختی و گه یرو گه رفته کانی ئه وانه وه، بی گومان ئه و که سه - که پیغه مبه ره ﷺ - مو حجاج و شایسته ی چه ندها سالاواتی بی سنوور و دوعا و نزای له ژماره به دهر و په حه متی فراوانی نه پراوه یه.

نه گهر ده لیت:

هه ندئى جار دوعای خاویڤ و بئى گهر د بۆ چه ند شتیک ده کریت که گومان له
روودانیا نندا نی، وهك دوعای نویتى خۆر گیران و مانگ گیران.. هه ندئى جارى تریش
دوعا بۆ شتانیك ده کریت که ههر گیز ناگوبجی روو بدهن؟!

وه لام:

له چه ند و تهیه کی تر دا رووغان کردوه تهوه که:

"دوعا" جوړیکه له جوړه کانی به ندايه تی و په رستش. چونکه مرؤف به دوعا کردن
ده سته و سانی و هه ژاری خۆی له به ردهم خواوه نندا راده گه یه نیت. به لام نامانجه
روالته تی یه کانی دوعا له راستى دا "کات" ی ئه و دوعا و په رستن و پارانه وه و
به ندايه تی یه ن که دوعا کانیان تیدا ده کریت و، ههر گیزاو ههر گیز "نه بجام" و "سوود" ی
راسته قینه ی ئه و دوعایه نین. چونکه سوود و به رو بو می دوعا رووی له دواړوژه. واته:
مرؤفی دوعا کهر ئه و سوود و به رو بو مانه له دواړوژدا ده چنیت. بۆیه گهر ئه و نامانجه
دنیایی یانه ی که دوعا که یان بۆ کراوه نه یه نه دی، ناییت بو ترئ: دوعا که گیرا نه بووه.
به لکو راست وایه بو تریت: کاتی ئه و دوعایه هیشتا ته و او نه بووه!

جا ئایا ده گوبجیت دوعایه ك بۆ "به خته وه ری هه می شه یی" گیرا نه ییت که هه موو
ئه هلی ئیمان له گشت کات و سه رده می کدا به گهر مو گوپری و به رده وامی و نیازی
خاویڤ دا وای ده که ن؟ ئایا ده گوبجیت خواوه ندی خواوه ن میهره بانى فراوان و که ره می
په ها - که بو نه وه ران شایه تی له سه ر فراوانی میهره بانى یه که ی و هه مه لایه نگری
که ره مه که ی ده دن - ئه م دوعایه قبول نه کات؟ ئایا ده گوبجیت ئه و به خته وه ری یه
هه می شه یی یه نه هی نته دی؟!

نه خیر.. نه خیر!

سه رنجی سی هه م:

گیرابوونى "دوعای گوftar و ئیختیارى" له دوو رووه ده بی: یان ئه وه یه دوعا که
وهك خۆی گیرا بییت و بیته دی، یان به جوړیکى له خۆی باشر.

بۆ نمونه: مرؤفی وا هه یه له خواى گه و ره ده لایته وه که منالیکى نیرینه ی بداتى،
که چی خواى گه و ره کچیکى وهك چه زه تی مه ری می یڼ ده به خشیت!
جا له م چه شنه حاله ته دا ههر گیز ناو تریت: دوعا که ی گیرا نه بووه. به لکو له
دوعا که ی خۆی باشر و چاکتر گیرا بووه.

پاشان ههندي جار مرؤف بؤ ده ستهوت و بهخته وهري به كي دنيايي له خوا ده پارتهوه، كه چي خواي گهوره بؤ بهخته وهري به كي سهر به دوا پرؤزي نهو مرؤفه دوعا كه ي گيرا ده كات..

كه واته لهم كاته دا ناوتريت: دوعا كه ي گيرا نه بووه، به لكو به چه شنيكي سوو دبه خستر له لايهن خوا وهنده وه گيرا بووه.

بهم جوړه، ئيمه له خواي گهوره ده پارتيه وه و پيداويستي به كاغان تهنها لهو داوا ده كه ين. به لام خوا وهند له بهر نه وه ي دانا و زانايه، به پي خواستي دانايي به كه ي خزي مامه له مان له گهلدا ده كات. به وينه ي نه خزش كه نايت دانستي نهو پزيشكه ي تومه تبار بكات كه چاره سهر يي بؤ ده ستيشان ده كات. چونكه له وانه به نه خزشه كه داواي ههنگوين لهو پزيشكه بكات كه چي له بهر نه وه ي پزيشكه كه ده زانئ تاي لي هاتووه ههنگويني ناداتي و ده رمانكي تالي ده ر خوار د ده دات! ليره دا نه خزشه كه مافي نه وه ي ني به بلت: پزيشكه كه م به دم خواست و داوا كاري به كاغمه وه نايهت. چونكه له راستي دا گوئي له ناله نال و هاواري نهو راگرت و به كرده وه رؤشت به ده ميه وه و له داوا كاري به كه ي نهو باشتريشي بؤ هينا به دي.

سهرنجي چواره م:

خؤشترين و جوانترين و ناسكترين به رو بوومي خيرا و حازري، كه مرؤف له دوعا كانيه وه ده چنيته وه، نه مه ي خواره وه به:

مرؤفي ده ستهو دوعا به دنيايي به وه ده زانيت كه به كيك هه به گوئي ليه تي و به زه يي پيدا ديته وه و ده رمان يويستي به هانا وه ده نيرت و تواناشي به سهر هه موو شتيكدا هه به. ئير له ده رووني خؤي دا هه ست ده كات كه لهم دنيا فراوانه دا تهنيا و بي كه س ني به، به لكو خوا هنيكي به كه ره مي نهو تزي هه به كه به چاوي كه ره م و ميه ره باني به وه بؤي ده روايت. له مه شه وه هاوده مي و دلنه وايي ده رزيته ناو دلي نهو كه سه ده ست به دوعا به و، بير ده كاته وه له وه ي كه له سا به ي ميه ره بانيكي نهو تودايه ده توانيت پيداويستي به بي سنوره كاني بؤ جي به جي بكات و دوژمنه له ژماره به ده ره كانيشي له كؤل بكاته وه. ههروه كه هه ست ده كات كه هه ميشه له حوزووري نهو دايه. ئير نوقمي شادمان ي ده بيت و وا هه ست ده كات كه كؤليكي قورسي له سهر شاني خؤي داگرتووه.

بؤ به سوپاسي خوا ده كات و ده ليت:

الحمد لله رب العالمين.

سهرنجی پینجهم:

"دوعا" کاکله و گیانی به‌ندایه‌تی و پهرستشه و نه‌نجامی ئیمانیکی بی‌گه‌رده. چونکه مرۆقی ده‌سته‌ودوعا به‌دوعاکه‌ی ده‌ری‌ده‌خات که: ئەو که‌سه‌ی به‌سه‌ر هه‌موو جیهاندا زالی و به‌ده‌سته‌لاته و ئاگای له‌په‌نه‌انترین کاروبارم هه‌یه و زانسته‌که‌شی ده‌ورانده‌وری هه‌موو شتیکی داوه، هه‌ر ئەوه که‌ده‌توانی‌ت فریای منیش بکه‌ویت و دوورترین ئامانجه‌کانم بۆ به‌نیته‌دی و، هه‌ر ئەویش بینه‌ری گشت حاله‌ته‌کانی من و بیسه‌ری سه‌رجه‌م بانگ و داواکاری‌یه‌کانه، که‌واته هه‌ر ته‌نها له‌وی داوا ده‌که‌م، چونکه هه‌ر ئەوه که‌ده‌نگی سه‌رجه‌می بوونه‌وه‌ران ده‌بیستیت و بی‌گومان هه‌ر ئەوه‌ده‌نگ و هاواری منیش ده‌بیستی و هه‌موو کاره‌کان به‌رپوه‌ده‌بات، بۆیه منیش به‌رپوه‌بردن و کارسازی وردترینی کاروباره‌کانم ته‌نها له‌و چاوه‌روان ده‌که‌م.

به‌م جوژه، ئەی برای موسلمان!

بیر له‌ فراوانی ئەو "ته‌وحید"ه‌خاوتین و بی‌گه‌رده‌بکه‌روه‌وه‌که "دوعا" به‌مرۆقی ده‌به‌خشیت. پاشان بۆ ئەو تامه‌شیرین و بی‌گه‌رده‌ی "نووری ئیمان" بروانه‌که‌دوعا ده‌ری‌ده‌خات و، یه‌کیک له‌حیکمه‌ته‌کانی ئەم ئایه‌ته‌تی‌بگه‌که‌ده‌فه‌رموی:

﴿قُلْ مَا يَعْبُؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ﴾ (الفرقان: ۷۷) ..

پاشان گوئی له‌م فه‌رمایشته‌ی خوای گه‌وره‌ش رابگره‌که‌ده‌فه‌رموی:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ (غافر: ۶۰).

ئيجا بزانه ئەو گوفتاره‌چه‌نده‌راست و په‌وایه‌که‌وتراوه:
"اگر نه‌خواهی دادنه‌دادی خواه".

واته: گه‌ر نه‌یویستایه‌بیبه‌خشیت، دوعای ئیله‌های مرۆف نه‌ده‌کرد!

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾

اللهم صلّ على سيدنا محمد من الأزل إلى الأبد عدد ما في علم الله وعلى آله وصحبه وسلم. سلّمنا وسلّم ديننا آمين. والحمد لله رب العالمين.

پاشکوی دووهم

تایبه ته به میعراجی پیغه مبهروه ﷺ

باسمه سبحانه

﴿وَأِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسْحَبُ بِحَمْدِهِ﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَلَقَدْ رَأَاهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ ﴿١﴾ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَىٰ ﴿٢﴾ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ ﴿٣﴾ إِذْ يُغْشَى
السُّدْرَةَ مَا يَغْشَى ﴿٤﴾ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى ﴿٥﴾ لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ
الْكُبْرَىٰ﴾ (النجم: ۱۳-۱۸)

وا پینج سهرنج پروون ده کهینه وه سه باره ت به به شی میعراج له قه سیده ی
"له دایکبوونی پیغه مبهروه ﷺ" دا.

سهرنجی په کهم:

به ریز "سلیمان نه فندی" ^(۱) که قه سیده یه کی له باره ی له دایکبوونی پیغه مبهروه ﷺ
هونیوه ته وه، لهو قه سیده یه دا به سهرهاتی عیشقیکی خه مناک باس ده کات دهر باره ی نهو
بوراقه ی که له بهه شته وه هینرا. جا له بهر نه وه ی نهو به ریزه یه کی که له نهولیا
پیاوچا که کان و له قه سیده که شی دا پشتی به چه ند رپوا یه تیکی سیرت به ستووه، نهوا
بی گومان بهو وینه یه ی که له قه سیده که ی دا بز نهو پروودا وه کی شاوه، حه قیقه تیکی
دیاری کراو دهرده پریت، که بریتی به له مه ی خواره وه:

(۱) ناوی: سلیمان چه له بی یه و، به کهم که سه له باره ی له دایکبوونی پیغه مبهروه ﷺ به زمانه ی تور کی
قه سیده ی شیعری هونیوه ته وه و گه لنی سهر که وتوو بووه تیایدا. نهو قه سیده یه شی له کتیبی: "وسيلة النجاة" دا
توزار کردوو. یه کی که بووه له پیاوچا کان و نه هلی ویلایه ت. سالی ۷۸۰ک له شاری "بوورسه" کزچی
دولای کردوو. (وه رگیز)

به دیهاتووانی جیهانی "بقاء" په یوه ندى په کی توندو توتلیان به نووری پیغمبره وه ﷺ هه یه. چونکه به هوی ئه نووره ی که پیغمبر ﷺ هیئای، به هشت و خانە ی ئه و دنیا به گرو ی جینی و ئاده میزاد ئاره دان ده بنه وه و، گهر ئه نووره نه بویه نه ئه و به خته و هری به هه میشه یی به پیدا ده بوو، نه جینی و ئاده میزادیش به هشتیان ئاره دان ده کرده وه و، نه به هره مەندی سر جهم نیعمه ته کانی به دیهاتووانی به هشت ده بوون. واته گهر ئه نووره نه بویه به هشت بین سر نشین ده مایه وه و له دانیش تووانی خالی ده بوو.

له لقی چواره می و ته ی بیست و چواره مدا و تمان:

له ناو هه موو جزره کانی به دیهاتوواندا بولبولیکی و تار خوین هه ئیژیراوه تا کو به نوینه رایه تیی هاوړه گزه کانی: داخوازی به کانیان ده برپیت.

له پیشه نگی ئه و بولبوله و تار خوینانه وه: بولبولی شهیدای گوته، که تا راده ی عیشق پیدا ویستی به کانی ده سته ی گیانله بهران ده رده برپیت له بهرامبر ئه و کاروانی پروه کانه ی که له گه نجینه میهره بانیی خواوه نده وه هاتوون و رژی گیانله بهرانیان هه لگر تووه.

به ئی، ئه م بولبولانه له سهر چلی جوانترین پروه که کان به ئاوازه ناسکه کانیان ئه م پیدا ویستی یانه راده گه یه نن، تا کو ئه و پیشوازی به جوان و شایسته یه ده برپن که گیانی ته سبح و ته هلیلیان به بهردا کراوه ..

پیغمبره ی سهره ریشمان که حه زره تی محه مدی ئه مینه ﷺ و هوی به دیهتانی گهردوون و به ده سته یانی به خته وه ربی ههردوو دنیا یه و خو شه ویستی پهروه ردگاری هه موو جیهانه کانه، به هه مان جزره. چونکه ههروه ک حه زره تی جو بریل - دروودی له سهر بیت - له بواری گوی پرایه لی و خزمه تگوزاری دا به که مالی مه حه بیته بوو به نوینه ری جزری مه لایکه ت و به مهش نه نیی سوژده بردن و ملکه چ بوونی مه لایکه تی بۆ حه زره تی ئاده م - دروودی له سهر بیت - ده رخت .. به هه مان جزر سر نشینانی به هه شتیش ته نانه ت زینده وه رانی ناویشی چه ندین په یوه ندى یان به م پیغمبره به ریزه وه ﷺ هه یه.

جا به ریز "سلیمان ئه فهندى" یش له رینی باسکردنی هه ست و سوزی عیشق و خو شه ویستی ئه و بوراقه ی که پیغمبر ﷺ به سواری ئه و شه وره یی کرد، ئه م حه قیقه ته ی ده ر برپوه.

سەرئىجى دووھەم:

يەككە لە بەسەرھاتە كانى قەسىدەى ميعراجى پيغەمبەر ﷺ ئەو يەككە بەرپىز سلىمان ئەفەندى ئەو خۆشەويستى يە خاوينەى خواى گەورەى بەرامبەر پيغەمبەرى خۆشەويست ﷺ بە پرستەى: "من عاشقى تۆم" دەرپرپوھ..

لە راستى دا ئەم چەشنە تەعبيرانە - بە وانا عورفى يە كانيان - شايستەى قودسيەت و بەرزى و خاوينىيى خواى گەورە نين. بەلام لە بەر ئەو يە بەرپىز سلىمان ئەفەندى يە كيكە لە ئەھلى ويلايەت و حەقىقەت، ئەو تا ئەم قەسىدەيەى لە لايەن موسلمانانەو بە گشتى قبوول و رەزامەندىيى بە دەست هيناو، ئەو ابى گومان ئەو واتايەى كە دەرى خستووہ راستە و برىتى يە لەمەى خوارەوہ:

خواى گەورە خاوەنى جوانى و كەمالى پەھايە و، ھەرچى جۆرە كانى جوانى و كەمالى سەرجمى بوونەو ھەران ھەن ھەر ھەمويان نيشانە و ئاماژەن بۆ جوانى و كەمالى پەھاي ئەو.

جالەبەر ئەو يە ھەموو خاوەن جوانى و كەماليك بە ئاشكرا و بەداهەت جوانىيى خۆى خۆش دەويت، ئەو خواى گەورەش جوانىيى خۆى بە چەشنىك خۆش دەويت كە شايستەى زاتى مەزنى ئەون و، بە ھەمان جۆر ئەو ناوہ جوانانەى خۆيشى خۆش دەويت كە چەند تيشكىكى جوانى يە كەى خودى خاوەندەن. خۆ مادەم ناوہ كانى خۆى خۆش دەويت، ئەو ئەو سەنەتانەى خۆشى خۆش دەويت كە ئەو ناوانەيان تيدا دەر دەكەون..

ھەر و ھەئاو بەدبەھاتووانەشى خۆش دەويت كە ئاوينەى جوانى و كەمالى ئەون. جا مادەم ھەموو ئەو شتانەى خۆش دەويت كە جوانى و كەمالە كەى دەر دەخەن، ئەو پەفتارە جوانە كانى ئەو بەدبەھاتووانەشى خۆش دەويت كە ئاماژە بۆ جوانى و كەمالى ناوہ كانى دەكەن.

قورئانى پىرۆز لە ئايەتە كانى خۆى دا ئاماژەى بۆ ئەم پىنج جۆرە خۆشەويستى يە كرددوہ.

پيغەمبەرى خۆشەويستىش ﷺ كە كاملىترين تاك و ديارترين كەسىتىيى نيوان بەدبەھاتووانى خواى گەورە يە .. بە زىكر و تەسبيح و تەھليليكي سەرنج راكيش سەنەتى خواى گەورە رادە گەيەنيت و ريزى لى دە گرىت .. بە زمانى قورئان و بە چەشنىكى پروون و درەخشان ئەو ئايەتە گەردوونى يانەى پروون كرددوہ تەوہ كە بەلگەن

له سهر كه مالى به ديهننه ريان و .. به به ندايه تي به همه كي به كه ي خويشي ئهر كي ئاوينه ي
ئه نجام داوه بۆ په روه ردگاريتي خواي گه و ره، به راده يه ك كه به هزي جاميعيه تي
ماهييه ته كه به وه به هر مه ندي ته و اوترين دره و شانوه ي سهر جه مي ناوه جوانه كان بووه ..

ئهو يئغه مبه ره ي ﷺ كه به م جوژه يه، ئه و ابين گومان:

خواوه ندي خواوه ن جواني و شكۆ مه ند، له بهر خو شويستني جوانيسي خو ي، ئه و
مه مه ده شي ﷺ خو ش ده وي ت كه كامل تريني ئاوينه ي خواوه ن هه ست و شعور ي ئه و
جواني به يه ..

هه روه ها له بهر خو شويستني ناوه جوانه كان ي، ئه و مه مه ده شي ﷺ خو ش ده وي ت كه
خاوين ترين ئاوينه يه كه ئه و ناوه جوانانه ي تيدا دره ده كه وي ت و، ئه و انه شي خو ش ده وي ت
كه - هه ره يه كه يان به يئي پله ي خو ي - چاو له حه زره تي مه مه ده شي ﷺ ده كه ن و شوين
سونه تي ده كه ون ..

هه روه ها له بهر خو شويستني سنعه تي خزي، ئه و مه مه ده شي ﷺ خو ش ده وي ت كه له
سهر انسه ري گه ردووندا ئه و سنعه ته ي خواوه ندي راگه ياندووه كه گه ردووني
خستووه ته مه ستي و شه و يقكي ئه و تو گو يي ئاسمانه كان ي بئ بزرنگيته وه و وشكايي و
ده رياس بۆ شه و ق و تاسه ي ئه و بورو و زين و، هه موو ئه و انه شي خو ش ده وي ت كه شوين
بيي هه لده گرن ..

هه روه ها خواي گه و ره له بهر خو شويستني به ديهاتوواني، حه زره تي مه مه ديشي ﷺ
خو ش ده وي ت. چونكه هه ر ئه و باش ترين كه سي گرؤ ي ئاده ميزاده، كه كامل ترين خواوه ن
هه ست و شعوره كانن، كه ئه و انيش كامل تريني زينده وه رانن، كه ئه و انيش كامل تريني
به ديهاتوواني ئه و خواوه نده ن ..

هه روه ها له بهر خو شويستني ره فتاري جواني به ديهاتوواني، حه زره تي مه مه ديشي ﷺ
خو ش ده وي ت. چونكه دؤ ست و دوژمن يه ك ده ننگن له سهر ئه وه ي كه ئه م يئغه مبه ره
به ريزه ﷺ له سهر لووتكه ي ره فتار و ره و شته جوان و په سه نده كاندايه. هه روه ها ئه و
كه سه انه شي خو ش ده وي كه - هه ره يه كه و به يئي پله ي خو ي - له و ره و شته جوانانه دا
چاو له و يئغه مبه ره خو شه ويسته ﷺ ده كه ن.

واته هه روه ك ميهره بانبي خواوه نده دورانده وري گه ردووني داوه،
خو شه ويستي به كه شي، به هه مان شي وه يه، سهر جه مي گه ردووني له ئاميز گرتووه. له بهر

ئەو، بەرزترین پلەي نېوان ئەو يىنج پروە باسكراوانەي خۆش ويستراوہ لەژمارە بەدەرە كان، پلە و مەقامىكە كە بە تايبەتې بۆ حەزەرەتې محمد ﷺ تەر خان كراوہ. ھەر لەبەر ئەو ەشە كە نارى "حبيب اللہ" ى خەلات كراوہ!

جا "سليمان ئەفەندى" ىش بە دەستەواژەي: "من عاشقى تۆم" ئەم مەقامە بەرز و بلندەي "مەحبوبىيەت" ى دەرپرپوہ. دەين بيشزانين كە ئەم چەشنە دەستەواژە و تەعبيرانە تەنھا دووربينىكە بۆ تيفكرين و، ئاماژەيە كە بۆ ئەم حەقىقەتە لە دوورەوہ. لە گەل ئەو ەشدا لەبەر ئەو ەي ئەم تەعبيرە و اتايە كى ئەوتۆ بە وەھمى ئەندىشەي مرؤفدا دەھيئيت كە شايسەي شان و شكۆي پەرورەدگاريتىي مەزنى خواوہند نەييت، ئەوا باشتر وايە بوتريت: "من ليّت رازيم!"

سەرنجى سى ەم:

ئەو گفتوگۆيانەي كە لە "فەسىدەي ميعراج" دا ھاتوون، گەلئ دەستەوسانن لەو ەدا كە بتوانن بە و اتا زانراوہ بە كارھاتووہ كانى ئيمە حەقىقەتە خاوينە كانى "ميعراج" دەربرن. بۆيە ئەو گفتوگۆيانە تەنھا برتتين لە چەند ناوينشانىك بۆ تيرامان و سەرنجدان و، دووربىنى تيفكرين و، چەند ئاماژەيەك بۆ راستىيە بەرز و قوولە كان و، ييدار كرنەوہيە كى خەلكى بۆ بەشيكى حەقىقەتە كانى ئيمان. ھەر وەك "كىنايە" شن لە ھەندى و اتاي ئەوتۆ كە ناتوانريت بە "راشكاوى" تەعبير بكرين..

دەنا چەشنى گفتوگۆ و پرووداوہ كانى بە سەرهات و چيرۆكە كان نين ھەتا بە و اتا زانراوہ بە كارھاتووہ كانى خۆمان دەر بخرين، چونكە ھەر گيز ناتوانين بە ئەندىشە "كانى خۆمان ئيلھامى و اتا كانى ئەو راستىيانە بە دەست بەيئين كە لەو گفتوگۆيانەدان، بەلكو تەنھا لە پرى "دلە كان" مانەوہ دەتوانين ئيلھامى چيژىكى ئيمانىي وروژينەر و لەزەتئىكى پۆحانى و پرووناكيان لئ بە دەست بەيئين. چونكە ھەر وەك خواي گەورە لە زات و سيفاتى دا ھاوچەشنى نىيە، بە ھەمان جۆر لە كاروبارە كانى پەرورەدگاريتىشى دا ھىچ شتىك نىيە ھاووينەي ييت و لەو بچييت. ئنجا ھەر وەك سيفەتە كانى لە سيفەتې بەديھاتووانى ناچييت، بە ھەمان جۆر خۆشەويستىيە كەشى لە خۆشەويستىي ئەوان ناچييت!

ئەم چەشنە تەعبيرانەي كە لە "فەسىدەي ميعراج" دا بە كارھاتوون، بە تەعبيرە "موتەشايبەھە كان" دادەنرين. لەبەر ئەو، دەليين:

خوای گهوره چه‌ند کاروباریکی هه‌ن که وه‌ک خو‌شه‌ویستی‌یه‌که‌ی شایانی "پیوستی بوون" و "قودسیه‌ت" ی‌ئه‌ون و له‌گه‌ل ده‌وله‌م‌ندی زاتی و که‌مالی ره‌های خو‌ی‌دا گونج‌اون. واته‌قه‌سیده‌ی ناوبراو له‌رینی به‌سه‌ره‌اته‌کانی میعراجوه‌خه‌لکی له‌و کاروباران‌ه‌ئاگادار ده‌کاته‌وه.

وته‌ی سی و یه‌که‌م که‌تایبه‌ته‌به‌میعراجی پیغه‌مبه‌روه ﷺ حه‌قیقه‌ته‌کانی میعراجی له‌ناوه‌ندی بناغه‌کانی ئیماندا پروون کردووه‌ته‌وه. بۆیه‌لیره‌دا به‌کورتی لینی دوا‌ین.

سه‌رنجی چواره‌م:

پرسیار:

ده‌سته‌واژه‌ی: (پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌پشت حه‌فتا‌هزار په‌رده‌وه په‌روه‌دگاری خو‌ی‌بینی) دووری شوین ده‌رده‌بریت. که‌چی خوای گه‌وره‌خاوینه‌له‌جی و شوین و بۆ‌هه‌موو شتی‌ک نزیکه‌ره‌له‌هه‌موو شتی‌ک. که‌واته‌مه‌به‌ست له‌م ده‌سته‌واژه‌یه‌چی‌یه؟

وه‌لام:

وته‌ی سی و یه‌که‌م به‌دوور و دریزی و تیر و ته‌سه‌لی و به‌لگه‌هینانه‌وه‌ئو حه‌قیقه‌ته‌یان پروون کردووه‌ته‌وه. به‌لام لی‌ره‌دا هه‌ر هینده‌ده‌لین که‌:

خوای گه‌وره‌تابلی لی‌مانه‌وه‌نزیکه، که‌چی ئیمه‌تابلی دوورین لی‌یه‌وه. بۆ‌نمونه: "خۆر" له‌رینی ئاوینه‌که‌ی ناو ده‌ستمانه‌وه‌تابلی نزیکه‌لی‌مانه‌وه، ته‌نانه‌ت هه‌موو شتی‌کی پروون و بریسکه‌دار جۆره‌عهرش و مه‌نزله‌گایه‌کی خۆره. خۆ‌ئه‌گه‌ر "خۆر" خاوه‌ن هه‌ست و شعور بوایه، ئه‌وا له‌رینی ئاوینه‌که‌ی ناو ده‌ستمانه‌وه‌گفتو‌گۆی له‌گه‌ل ده‌کردین، له‌کاتی‌کدا که‌ئیمه‌چوار هه‌زار سال لی‌یه‌وه دوورین!

بێ‌ته‌شبه‌ه و ته‌مسیل، خۆری ته‌زه‌لیش - والله‌المثل‌الأعلى - بۆ‌هه‌موو شتی‌ک له‌هه‌موو شتی‌کی تر نزیکه‌ره، چونکه: واجب‌الوجود، خاوینه‌له‌جی و شوین و، هه‌یج شتی‌ک ناییت به‌په‌رده‌بۆی. که‌چی هه‌رچی شت هه‌یه‌به‌چه‌شینی‌کی په‌ها دووره‌لی‌یه‌وه.

له‌م‌رئی‌یه‌وه له‌نه‌ینی ئه‌وا مه‌وه‌یه‌که‌جار دوور و دریزی میعراج تی‌ده‌گه‌ین، له‌کاتی‌کدا که‌هه‌یج مه‌وه‌یه‌ک له‌نیواندا نی‌یه‌به‌پینی تایه‌تی پیرۆزی:

﴿وَأَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ (ق: ۱۶).

هه‌روه‌ها پو‌یشتن و هاته‌وه‌و برینی مه‌وه‌دری‌خایه‌نه‌کان - له‌یه‌ک کاتدا - له‌لایه‌ن پیغه‌مبه‌روه ﷺ له‌م نه‌ینی‌یه‌وه سه‌رچاوه‌ده‌گریت.

كهواته "ميعراج" بریتی یه له سهیر و سلووك و ناویشانی ویلایه تی پیغه مبهیر ﷺ. چونكه ههروهك ئهولیاكان له پئی سهیر و سلووكی رۆحی یهوه به ماوهی چل رۆژ تا چل سالن به سهیر كهوتیكی معهنهوی به پله ئیمانیه كاندا تا پلهی "حق الیقین" سهیر ده كهون، پیغه مبهیریش ﷺ كه پادشا و سهروهی سهیرجهمی ئهولیاكانه نهك تنهها هه به دل و رۆح بهلكو هاو دهه له گهل ئهوانه شدا به جهسته و ههسته و نهسته و گشت لایه نه ناسك و نیانه كانیهوه، بههه ژوور سهیر كهوت و بهمهش راسته پئی و شهقامیكی گهورهی لسی دا هه تا گهیشته بهرزترین پله كانی راستیه كانی ئیمان و ئهم پئی یه شسی ناو نا "ميعراج" كه بریتی یه له كهرامهتی ویلایه تی كو برای ئهوه له چل دهقیقه دا، له بریی چل سالن. ئیتر به پللیكانه ی میعراجدا سهیر كهوت و له مهقامی: "قاب قوسین أو أدنی" به "عین الیقین" گرنهترین راستیه كانی ئیمانیه بینی، كه بریتین له: ئیمان به خوا و رۆژی دوایی. ههروهك رۆشته ناو بههه شتهوه و به چاری خۆی بهخته وه بریی هه میشه بی بینی و، ئنجا دهه رگای شارپنگا مهز نه كهی به كراوه بیی هیشته وه تاكو سهیر جهم ئهولیا ی نهتهوه كهی به سهیر و سلووكی رۆحانی، واته به رۆشتینیكی رۆحانی و قهلبی، له ژیر سایه ی ئهوه میعراجدا و هه ره كهیان به پئی پله ی خۆی، بهو رینگایه دا برۆن.

سهیرنجی پینجه م:

خویندنهوهی مهولوودنامه ی پیغه مبهیر ﷺ و قه سیده ی میعراج، عاده تیک ی ئیسلامی جوان و گه لئ سوود به خشه، ته نانه ت مایه ی پیکه وه دانیشتن و هاو ده می یه کی ناسك و خاوینه له ژیا نی کۆمه لایه تی موسلماناندا. ههروهك ده رس و وانیه كه له وه پیری تام و له زهت و خۆشی دا بۆ یادخسته وه ی راستیه كانی ئیمان و، به هیزترین هۆکاری کاریگه ر و ورووژینه ره بۆ: ده رخسته نی نووره كانی ئیمان و بزواندن خۆشه ویستی خوا و عیشقی پیغه مبهیر ﷺ له دلی موسلماناندا.

له خوا داوا ده كهین ئهم عاده ته تا ئه بهد به بهرده وامی بهیلته وه و سۆز و بهزه بی خۆشی به سهیر به ریز "سلیمان ئه فهندی" و نووسه ره كانی هاو چه شنی دا بریزیت و بههه شتی فیرده وس بکات به شوینی جهوانه وه یان. ئامین.

كۆتايى

مادهم بەدېھنەرى ئەم گەردوونە لەناو ھەموو "جۆر" ئىكى بوونەوەراندە بەك دانەى ناياب و كامىل و گىشتى ھەلدەبژىرت و دەيكات بە ماىەى شانازى و كەمالى ئەو "جۆر"ە، ئەوا بىن گومان ئەو بەدېھنەرە سەبارەت بە سەرجمەى بوونەوەرەن و لە پرىن دەركەوتن و درەوشانەوەى ئىسمى ئەعزەمى نىوان ناوہ جوانە كانى خۆى دا، دانەىە كى ناياب و كامىل ھەلدەبژىرت و لە نىوان بەدېھاتووانى دا دەيكات بە دانەىە كى يە كجار كامىل، بە وىنەى ئىسمى ئەعزەم لە ناوہندى ناوہ جوانە كانى دا، ئىتر ھەرچى كەمالاتى پەرش و بلاوى خۆى ھەىە لەناو بوونەوەراندە، لەو دانە ھەرە كاملەدا كۆ دەكاتەوہ و دەيكات بە شوئى تىپروانىنى خۆى.

بىن گومان دەبى ئەو دانە ھەلبژاردەىە لە نىوان زىندەوەراندە بىت، چونكە كاملىرتى جۆرە كانى بوونەوەر: زىندەوەرەن. ھەر و ھە دەبى لە نىوان خاوەن ھەست و نەستە كاندا بىت، چونكە كاملىرتى جۆرە كانى زىندەوەرەن خاوەن ھەست و شعورە كانن. ھەر و ھە دەبى ئەو دانە ھەلبژاردە و ناوازەىە لە گرۆى مرؤف بىت، چونكە ھەر تەنھا مرؤفە شايستەى لىھاتنى بەرزبوونەوەى بى سنوورى پى دراوہ. بى ھىچ گومانىك ئەو دانە مرؤفە ھەلبژاردەىە ھەر تەنھا ھەزرەتى مەمەدى ئەمىن ﷺ دەبىت، چونكە لە سەرتاسەرى مېژووى مرؤفدا و تائىستا و لەمەولاش كەسىك نەھاتووە و ناىەت لەو بچىت، چونكە ئەو پىنغەمبەرە بەرپىزە ﷺ نىوہى گۆى زەوى و پىنچە كى گرۆى مرؤفى لە ناوہندى فەرمانپەرەوایەتى و دەستەلاتە مەعنەوى بە كەى خۆى دا و بە كەمالى سام و شكۆ و مەزنىى ئەو دەستەلاتەى، كۆ کردەوہ كە ھەزار و سى سەد و پەنجا سالى خاىاند، لە ھەموو حەقىقەتە كاندا بوو بە مامۇستاي سەرجم ئەھلى كەمال و، بە يە كگرتن و ھاودەنگى دۆست و دوژمن بەرزترىن پلە كانى پەوشت و پەفتارە جوانە كانى بەدەست ھىنا و، ھەر لە سەرەتاي بانگەوازە كەىوہ بە تەنھا خۆى تەحەددای سەرانسەرى جىھانى کرد و ئەو قورئانە پىرۆزەى ئاشكرا کرد و رايگەياند كە لە ھەموو خولە كىكدە زىاتر لە سەد مىيۇن كەس دەپخوئىننەوہ!

بئ گومان پيغمبهرينكى خۆشهويست و بهريزي وهك ئەم پيغمبهرهيه ﷺ كه دهبيت بهو دانه بئ وئنه وههلبژاردهيه، نهك كهسى تر. كهواته ههر ئهوه كه ناوك و بهرى درهختى ئەم جيهانهيه.

عليه وعلى آله وصحبه الصلاة والسلام بعدد أنواع الكائنات و موجوداتها. ئهوش بزانه كه گوئى راگرتن له مهولوود و معراجى پيغمبهر ﷺ واته: گوئى بيست بوون له باسى سهرهتا و كۆتايى بهرزبوونهوه كهى.. به واتايه كى تر: زانينى ميژووى ژيانى مهعهويى ئه: تابليى بهلهزهت و نورانى و مايهى فهخر و شانازى و سهربلندى به بۆ نهتهوه كهى و، گفتوگو و هاوده مى به كى بلند و بهرزه بۆ ئه و ئيماندارانهى كه ئهويان كردهوه به سهروك و سهردار و پيشهوا و شهفاعةتكارى خويان.

دهسا ئهى پهروهردگار!

له بهر پريز و حورمهتى حهبيى ئه كرهه ﷺ و ئيسى ئهعهزم: دل و دهروونى بلاو كهروه كاني ئەم پهيامانه و هاوپرئىيانان بكه به مهزهريك بۆ نووره كاني ئيمان و، قهلهمه كانيشيان بكه به بلاو كهروهى نهينى به كاني قورئان و، بيانخه ره سه رپئى راست. تامين. تامين.

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

الباقى هو الباقي
سه عيلى نوورسى

* * *

مه كتووبى بيست و پينجهم

دانه تراوه

مه کتووبی بیست و شه شهام

ئهم مه کتووبی بیست و شه شهامه له چوار باسی ئه و توۆ پیکهاتوو که
په یوه ندی یه کی ساده یان له نیواندایه

باسی یه کهم

به لگه ی قورئان بو ده مکوت کردنی شه یان و حیز به که ی

ئهم باسی یه که مه ی که ئیبلیس ده به سیتته وه ، شه ی تانیش ده مکوت و ئه هلی
تو غیانیش بی ده نگ ده کات، ئه بنجامی رووداویکی واقعی و به ره په رچدانه وه ی فر و فیلکی
سامنا کی شه ی تانه که له نیوان "داوه ری یه کی ژیری بی لایه ن" دا هی نایه پیش. ئه و
رووداوه ده سال پیش ئیستا به پوختی له کتیبی "چه ند بریسکانه وه یه ک" دا^(۱)
نووسراوه. و ئیستا - وه ک خو ی - ده یگێر مه وه.

یاز ده سال پیش دانانی ئهم په یامه و له "مزگه وتی بایه زید" ی ئه سته مبولدا گویم له
چه ند "حافظ" یکی به ریز راگرتبو که له رۆزه کانی مانگی په مه زانی پیروژدا قورئانیان
ده خویند. ئا له م کاته دا وام هه ست کرد که وه ک بلنی ده نگیک کی مه عنه وی - بی ئه وه ی
خودی زاته که ی ببینم - سه رنجی زه نی منی بو لای خو ی را کیشا. منیش که به ئه ندیشه
گویم لی راگرت، بۆم ده رکوت که ده لیت:

- تو پیت وایه "قورئان" گه لنی به رز و دره خشانه. ئه ی ئایا بوچی به "پروانینکی بی
لایه ن" بو ی ناروانیت و، به ته رازووی داوه ری یه کی ژیری بی لایه نانه هه لی

(۱) په یامینکی به نر خه، به پشتیوانی خوی گه وه له به رگی سن هه می (سه رجه می په یامه کانی نور) دا بلاوی
ده که یه وه. (وه رگێر).

ناسه نگیئت. واته وادابنی که قورئان گوفتاری مروفیک بیت و ئنجا دواى ئەم گریمانە سەیری بکه و بزانه تاپا ئەو تاپیه تکاری و جوانی یانەى تیدا دەیینیت؟!

له راستی دا بهم قسه یه خه له تام و له گۆشەى ئەو گریمانەى که گوفتاری مروف بیت، پروانیمه قورئان. یه کسەر ههستم کرد له ناوهندی تاریکایی یه کی چروپر دام! چونکه له گه‌ل دانانی ئەو گریمانە دا سەر جهه پوو ناکى یه دره خشانه کانی قورئان کوژانه وه و "تاریکایی" هه موو لایه کی گرت هه، به وینەى ئەو تاریکی یه کی که سەر تاسەری مز گه‌وته که ده گریت هه و گەر که سینک سویچی کاره با که ی بکوژینیه وه.

ئیت زانیم ئەوه ی له گه‌ل مندا ده دویت شهیتانه و، ده یه ویت بمخاته شیونکی قول هه وه. بۆیه یه کسەر دهستم به خودی قورئانی پرۆزه وه گرت و، کتوپر خواى گه وه نوورینکی ئەوتوی هاویشته دل هه وه که بتوانم به هۆیه وه به هیز بیمه وه و بهر گری بکه م. ئیت به م جزه ی خواره وه مونا زه ره و گفتو گو که م له گه‌ل شهیتاندا دهستی یی کرد:

پیم وت:

– ئەى شهیتان! داوه ریبی بی لایه نانه بریتی یه له وه ی که پشتی هیچ کام له وه دوو لایه نه نه گریت و شوینکی مامناوه ندی له نیوانیاندا بگریته بهر. به لام ئەو داوه ریبی بی لایه نه ی که تو و قوتابی یه کانت له ناو گروى ئاده می دا خه لکی بۆ لا بانگ ده که ن، "بی لایه ن" نی یه، به لکو لایه نگر تى لایه نی پیچه وانیه و ده ر چوونکی کاتی یه له "ئایین". چونکه پروانین بۆ قورئان له گۆشەى ئەو گریمانە وه که گوفتاری مروف بیت و ئنجا داوه ریبی ژیری له ژیر سایه ی ئەم گریمانە دا، له راستی دا بریتی یه له وه ی که لایه نگر تى "لایه نی بهرام بهر" بگریت به بناغه و، پشتگیری کردنی "ناحه ق" یش بگریت به بنه مای ئەو داوه ریبی یه. خو ئەمه ش له راستی دا کارینکی بی لایه نانه نی یه. به لکو لایه نگر تى و پشتگیری ناره وا و ناحه قی یه!

شهیتان وتی:

– باشه، وادابنی گوفتاریکی مامناوه ندی یه و، نه بلێ: گوفتاری خوایه و نه بیشلێ:

گوفتاری مروفه!

وتم:

– ئەمه ش هه ر گیز ناگونجی! چونکه گەر بیت و مال و سامانیک کیشه و قره ی له سه ر دروست بوو بیت و هه ردوو داوا کاره که ش شوینان له یه کتری یه وه نزیك بیت، ئەوا مال و سامانه که لای که سینکی تری غهیری خویان یاخود له جی به کدا داده نریت که

دهستی هردوو کیانی پین بگات. جا هر کامیان به بهلگه ئهوی تری بهستهوه و داواکهی خوی چه سپاند، ئهوا مال و سامانه که بۆ خوی ههله گریته..

بهلام گهر ئهوه دوو داواکاره له راده به دهه له یه کترهوه دوور بوون، وهک ئهوهی یه کیکیان له خوره لآت و ئهوی تریان له خورئاو ادا بیته، ئهوا له و کاته دا - به پینی دهستووریکێ زانراو - سهروهت و ماله که لای خواوهن دهسته لاته که بیان داده نریته، چونکه لهو چهشنه حاله ته دا ناتوانریته له شوینیکدا دابنریته که بکهوینته نیوان هردوو کیانهوه.

هر بهم جۆرهش "قورئانی پیروز" که رهسه یه کی بهنرخ و مال و سامانیکی بهرز و بلندی خوای گهوره یه و، دووری نیوان هردوو لا دووری یه کی ره های پین سنووره، چونکه بریتی یه له دووری نیوان گوفتاری "رب العالمین" و گوفتاری "مرؤف". هر له بهر ئهوه یه که ناگوینجی ئهوا مال و سامانه له نیوان هردوو لادا دابنریته. چونکه هر به هیچ جۆری "نیوان" له گۆری دا نی یه، له بهر ئهوه یه که ئهوه دوولایه وهک "وجود" و "عهدهم" وان که ناوه ندیک نی یه بکهوینته نیوانیانهوه..

له بهر ئهوه، خواوهن دهست له مهسهله ی قورئاندا لایه نی "خوای گهوره" یه. هر له بهر ئهمه شه که ده پین مهسهله که بهم جۆره وهربگیریت و بهلگهش بهو پین یه بهینریتهوه که له دهستی خواوهنددایه، مه گهر لایه نی بهرام بهر بتوانیت هه موو ئهوه بهلگانه یهک له دوای یهک پووچه ل بکاتهوه که ئاماژه بۆ ئهوه ده که ن قورئانی پیروز گوفتاری خوایه و، تنه نا ئهوه کاته دهتوانیت دهستی بۆ دریز بکات، ده نا ئهوه مافه ی نی یه.

خۆ ئه مهش له توانای هه موو که سینکی غهیری خواوهندهوه دووره، چونکه ئایا کنی دهتوانیت ئهوه گهوه ره بهنرخه له جینی خوی دا بجوولینیت که به ههزاران چه سپینه ری چه شنی بهلگه سه رکوت که ره کان به عه رشی ئهعه مهوه دا کو تراوه... یان ئایا کنی پر کی شنی ده کات بهلگه کانی ئهوه ستوونه را گیر و دامه زراوانه پروو خینیت تا بتوانیت ئهوه گهوه ره بهنرخه لهو عه رشه بهرز و بلندهوه بچاته خواریت؟

ده سا ئه ی شه ی تان! کاتی ئه هلی حق و ئینساف شان هه لده سه نگین، ئهوا - به کویرایی چاوی تو - بهم چهشنه داوه ری یه ژیری یه راست و دروسته دادوه ری یه ده که ن و هه لی ده سه نگین، ته نانهت به بچوو کترین بهلگهش ئیمانیا ن به قورئان زیاد ده کات.

بهلام ئهوه ری یه یه که تو و قوتایانته پیشانی خه لکیی ده دن، واته گهر وا گریمان بکریته - با بۆ یهک جاریش بیته - که قورئان گوفتاری مرؤف بیته، واته گهر ئهوه گهوه ره مه زنه ی که به عه رشه وه چه سپاوه، بکهوینته خواره وه بۆ سه ر زهوی، ئهوا ده پین

به لنگه كی هیئده به هیژ و مه زن به ده سته وه بیټ كه له سهرووی هه موو ئه و به لنگه موه بیټ و له هه موو شیان فراوانتر بیټ تاكو بتوانیټ قورئان له زهوی یه وه بهرز بکاته وه و له عهرشی مه زندا چه سپی بکات و، مرؤف هه ر ته نها به مه ده توانیټ له تاریکستان و وه هم و گومانی کوفرز گاری بیټ و بگاته نووری ئیمان. ئه مهش گه لئی سه خته و به ده گمه ن مرؤف له م زه مانه دا سه ر که وتوو ده بیټ له به ده سه ته یانی دا. هه ر به هؤی ئه م فیله شته وه یه كه ناوی "داوه ریی ژیری بی لایه نانه" ی لئی نراوه، كه سانیکی زور له م سه رده مه دا ئیمان كه یان له ده ست ده دن.

شه یان راپه ری و وتی:

- ره وتی گوفتاری قورئان له گوفتاری مرؤف ده چیټ، ئه وه تا له شیوازی گفتوگۆی مرؤفا گفتوگۆکانی خۆی رایی ده کات. كه واته گوفتاری مرؤفه! چونکه گه ر گوفتاری خوا بویه، ئه و له هه موو لایه کیه وه و به چه شنئ که شایسته ی خوا بیټ ده راسا (خارق للعادة) ده بوو و، له گوفتاری مرؤف نه ده چوو، وه كه ئه وه ی كه سنعه تی خوا له سنعه تی مرؤف ناچیټ!

له وه لامدا وتم:

- پیغه مبه ری مه زغان ﷺ جگه له موعجیزات و کاره تاییه تکاری به کانی خۆی، ده نا له سه رجه می کردار و ره فتار و قوناغه کانی ژبانی دا هه ر له سه ر هه لسو که وتی مرؤفانه به رده وام بووه و وه كه هه ر مرؤفیکی تر گوئ راپه ل و ملکه چی یاسا کانی خوا وه ند و فه رمانه ته کوینی به کانی بووه. ئه وه بوو وه كه خه لکی گرفتاری سه رما و ئازار ده بوو. به م جوړه له هه موو حاله ت و قوناغه کانی ژبانی دا کاری ده راسای پی نه به خشراره و سه رتاسه ری ژبانی موعجیزات نه بووه، ئه مهش له بهر ئه وه ی كه به کرداره کانی بیټ به پیشه نگی نه ته وه و، به قوناغه کانی ژبانی بیټ به رابه ریان و، به هه لسو که وت و جمو جووله کانی بیټ به هیدایه تده ر و ری پشانده ری سه رجه می خه لکی. چونکه گه ر له هه موو هه لسو که وتیکی ژبانی دا کردار و ره فتاره کانی موعجیزه ی ده راسا بوونایه، ئه و بۆی نه ده رخصا که به زاتی خۆی بیټ به پیشه و او پیشه نگی سه رجه می خه لکی له هه موو کار و باره کانی ژبانیاندا و، نه ده بوو به رابه ری هه موو خه لکی و "رحمة للعالمین" له هه موو حاله ت و بارودوخه کانی ژبانی دا.

جا ههروه كه ئه مه سه باره ت به پیغه مبه ره وه ﷺ وایه، سه باره ت به قورئانی چه کیمیشه وه به هه مان جوړه. چونکه قورئانی پیروژ: پیشه وای خواهن هه ستان ..

پابهري جيننى و ئينسان و.. پرى پيشاندهرى كاملان و.. ماموستاي راستى خوازانه. كهواته زهرووروت داخوازي نهويه كه لهسه ر هوت و شيوازي گوفتارى مروّف بيست، چونكه ئادهمىزاد و جيننى ئيلهامى نزا و مونا جاته كانى خوڤانى لى وهرده گرن و دوعا و پارانه وه كانى لى فىر دهبن و، داوا كارى به كانيان به زمانى قورئان داوا ده كه ن و، داب و رهفتارى ههلسو كهوتيان له گه ل يه كترى دا له و وهرده گرن و فيرى دهبن. بهم جزره، هه موو ئيماندارك قورئانى پىرووز ده كات به مهر جه ع و پيشه و اى خوڤى.

خوڤ نه گهر قورئانى پىرووز له و جزره گوفتاره ي خواوه ند بو ايه كه حه زره تى مووسا - دروودى له سه ر بيست - له سه ر "كيوى طسور" بيستى، نه و مروّف نه يده توانى بيبىستى و بهر گه ي گوڤى لينگرتنى بگرىت و نه يشى ده توانى بيكات به مهر جه عى خوڤى له سه ر جه مى كارو باره كانى دا. نه و به و حه زره تى مووسا - دروودى له سه ر بيست - كه يه كيكه له پيغه مبه رانى ئولولعه زم، نه يتوانى گوڤى بيستى نه و گوفتاره ي خواوه ند بيست و فه رمووى: "أهكذا كلامك؟" خواوه نديش فه رمووى: "لي قوة جميع الألسنة"^(۱).

به لام شه يتان گه رايه وه و وتى:

- گه لى خه لك هه ن كه چه ندين مه سه له و بابه تى ئايينى نه وتو باس ده كه ن كه له وانه ي ناو قورئان ده چن، ئيتر ئايا ناگو نجى مروّفك بتوانىت به ناوى ئايينه وه شتيكى هاووينه ي قورئان به نيست؟

منيش پشتم به ريژنه ي قورئانى پىرووز به ست و، وتم:

يه كه م:

مروفي خواوه ن ئايين هه ميشه "حه ق" روون ده كاته وه و به هانده رى خوڤى شويستنى ئايين ده لىت: "حه ق وا ده لىت.. حه قيه ت به م جزره يه.. فه رمانى خوا به م شيويه". ئيتر هه ر گيز به ينى ئاره زووى خوڤى ناچىت به ده م خواوه قسه بكات، يان سنوورى خوڤى - به چه سننى كه له تواناى دانى يه - ناشكىنيست به وه ي كه لافى نه وه لى بدات به ناوى خواوه و له برى نه وه قسه بكات و لاساى گوفتاره كانى بكاته وه. به لكو له به رده م نه م ده ستوره خوايى يه دا له رزه ي به جه سه دا دىت كه ده فه رمووت:

﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ﴾ (الزمر: ۳۲).

(۱) عن جابر رضي الله عنه قال، قال رسول الله ﷺ: "لما كلم الله موسى يوم طور كلمه بغير الكلام الذي كلمه يوم ناداه، فقال له موسى: يارب أهدنا كلامك الذي كلمتني به؟ قال: يا موسى إنما كلمتك بقوة عشرة آلاف لسان، ولي قوة الألسن كلها وأقوى من ذلك" (انظر: الدر المنثور للسيوطي ۵۳۶/۳).

دووهه:

هەر گیزاو هەر گیز ناگونجی که سیک بۆ ئەم کاره راپه پیت و پاشان سهر که وتنی تیدا به دهه ست بهیت، به لکو سه د و یه که مه حال له م کاره ده یته وه. چونکه ده گونجی که سانیک که له یه کتری یه وه نزیك بن چاولیکه ریبی یه کتر بکه، ته نانه ت ده گونجی هه ندی جار ئەو که سانه ی له یه که ره گه ز و چینه دان یه کیکیان که سایه تیبی ئەوی تر پۆشیت و به جۆریکی کاتی خه لکی بخلافینن و به هه له یاندا بهن. به لام هیچ کامیان ناتوانن به چه شنیکی به ده و ام بیاخه له تینن و به هه له یاندا بهن، چونکه بی گومان مه و دای په فتاری ده سترکرد و ته سه نوع له کردار و په فتاره کانی دا بۆ که سانی زانا و شاره زان ده رده که ویت و، بی هیچ گومانیک رۆژیک ده ییت که درۆ که ی ئاشکرا بییت و هەر گیز فیله که ی تا سهر بر ناکات. خو ئە گه ر ئەو که سه ی که ده یه ویت لاسایی یه کیکێ تر بکاته وه که یه کجار دوور بیت لییه وه، وه که ئەوی که سیکێ ئاسایی یه ویت له زانستدا لاسایی "ئین سینا" بکاته وه، یان شوانیک یه ویت خۆی به وینه ی پادشایه که له ناو مولکه که ی دا ده رنجات، ئەو ا هەر گیز ناتوانیت ته نانه ت یه که سیش بخه له تینیت، به لکو ده بی به مایه ی سوو کایه تی و گالته و نه فره تی خه لکی، چونکه ئەو کاته هه موو حال و په فتاریکی ده م ده کاته وه و به ده نگی به رز هاوار ده کات: ئەمه فیله و ته له که یه!

جا هه ره وه که مه حاله میشووله ی "گوله ستیره" بۆ ماوه ی هه زار سال و بی ئەوه ی هیچ ته که لوفیکێ یه وه دیاریت له شیوه ی ئەستیره یه کی راسته قینه دا بۆ که سانی ئەهلی په سه د و گه ر دوو ناسان ده ر بکه وئ. هه ره ها وه که مه حاله "میش" ماوه ی هه زار سال، بی په فتاری ده سترکرد، له به ر چاوی بی نه راندا له دیمه نی تاووسدا پیش چاو بکه ویت. هه ره وه که مه حاله "سه رباز" یکی ئاسایی ماوه یه کی درۆ خایه ن خۆی به پۆشاکێ "موشیر" یکی سوپا پیشان بدات و شوین و مه قامه که ی ئەو بگرت، بی ئەوه ی که س بتوانیت فیله که ی ئاشکرا بکات. هه ره ها وه که مه حاله درۆ زینکی قسه هه له به ستی بی ئیمان به درۆ یایی ژبانی - بی هیچ دوودلی و شله زانیک - له به ر چاوی که سانی پشکنیار و ورده کاردا له شیوه ی راستگوترین و ئیماندارترین و دامه زراوترین که سی خاوه ن پر وادا ده ر بکه ویت و ئەم ته سه نوع و هه لئۆسته ده سترکدانه ی له به ر چاوی که سانی زیره که و وریا و بلیمه تدا بشاریته وه.

ههروهك هه موويه كئي لهه نمونانه به سه دان جار مه حالهه و ههه رگيز ناگونجئي كه سيك خاوههني تۆز قاتليك ژيري بيته باوه ريان پئي بكات و بيانسه لينت، بهلكو به ورينه و شيتي يان له قه لهه ده دات.. به هه مان جور ريماني نه وهش كه - په نا به خوا و هه زاران جار حاشا وان يه - قورئاني پيرو ز گوفتاري مرؤف بيته، سه ده ها مه حالتي وا ده هينته گورئي. چونكه نهه ريمانه داخوازي نه وه ده بيته كه:

ماهيهه تي "كيتابي موبين" كه نه ستي ره ي پرشننگداری حه قيقه ته، بهلكو خوزي دره خشاني كه مالاته، كه وهك له بهر چاودايه هه ميشه تيشكي نووره كاني حه قيقه ته له ناسماني جيهاني ئيسلامدا په خش ده كات.. نهه ريمانه داخوازي نه وه ده بيته كه نهه نووره دره خشانه تروسكايي يه كي كزي نهه تۆ بيته كه مرؤفيكي رپاكار ي خاوهه ر هفتاري ده ستر كرد هه لي گرتيته و له لايهه خويه وه - كه هه زاران جار حاشا وان يه - به نهفسانه و خورافات دايرپژيته و، نهه كه سانهش كه لييه وه نزيكن و له حالتهه و ر هفتاره كاني ورد ده بنه وه به مهي نه زانن، بهلكو به نه ستي ره يه كي بهرز و سهر چاويه كي به خورهه و به يتي حه قيقه ته كاني ببين!

خۆ نهه هه سه دان مه حالتي لئ ده يته وه، سه ربار ي نه وه ي كه نهه گهه تزي شه يان چه ندين نه وه نده ي ئيستات له چه په لي و فرو فيله كاتدا پئي رابكيشيت ههه هيشتا ناتوانيت نهه "مه حال" هه بكه يته به "مومكين" و ههه رگيز او ههه رگيز ناشتوانيت ژيري يه كي ساغ قه ناعهه پئي بكه يته، به لام ده چي ته خه لكي له خسته ده به يته و شتانيان له دووره و هه پيشان ده ده يته و نه ستي ره ي دره خشانيان له بهر چاودا به به چووكي و چه شني ميشووله ي گوله ستي ره بهر چاودا ده خه يته!

سئ ههه:

رريماني كردني نه وه ي كه قورئاني پيرو ز گوفتاري مرؤف بيته، داخوازي نه وه ده بيته كه: نهه يني و حه قيقه ته كاني نهه قورئانه حه كيمه ي كه چه ندين تايهه تكار ي بهرز و بلندي هه يه .. خاوههه ئيعجازي به يانه .. هه مووه ته ر و وشكيكي له خؤدا كو كر دووه ته وه .. وهك له بهر چاودايه چه ندين ناسه واري مه زن و دره وشانه وه ي رووناك و كار يگه ر يي خاوين و نه نجامي به نر خي له جيهاني مرؤف يه تي دا ده ر خستوه .. گيان به بهر رگزي مرؤف دا ده كات و زياني تيدا ده بوو ژينته وه و ده يگه يه نيته به خته وه ر يي هه ميشه يي ..

ئەو گریمانە داخواری ئەو دەبیست که ئەم قورئانە حە کیمە و سەر جەم راستی بە مەزن و شکۆمەندە کانی: دەستکرد و دەمەلبەستی مەروڤئیکسی نەزان و بێ پشت و پەنا بیست و، ئەو کەسە وریا و زیرە کانهش که لیبەووە نزیکن و بە وردی و چاوی پشکینەووە دەروانە سەر جەم حالەتە کانی، هیچ نیشانەیه کی فیئل و ساختە ی تیدا نەبینن، بەلکو هەمیشە ئیخلاص و دامەزرایی و جیددیەتی پیۆه ببینن. خۆ ئەمەش سەد لە سەد مەحالە! ئەمە جگە لەو هی که ئەو کەسە ی لە پەفتار و گوفتار و جموجوولە کانی سەر تاسەری ژبانی دا: ئەمانەت و ئیمان و ئەمین و ئیخلاص و راستی و ئیستیقامەتی دەر خستوووە و خەلکیشی بۆ ئەمانە پڕنمایی کردوووە و صیددیقاییشی لە سەر ئەم سیفەتە بەرز و پەوشتە جوانانە پەروەردە کردوووە. دەبی - بەپی ئەو گریمانە - ئەم راستی یانە ئاوە ژوو بینهووە و کەسیک بیست جینی متمانە و باوەر نەبیست و ئیخلاص شک نەبات و هەلگری هیچ بیروباوەر پیک نەبیست. خۆ ئەمەش لە راستی دا بریتی بە لەو هی که مەحال بە حەقیقەتیکسی واقع ببینریت!

ئەمەش - لە راستی دا - کوفرە و پرنەیه کی ئەوتۆیە که تەنانەت شەیتان خۆیشی شەرمی بێ دیت! چونکە مەسەلە که گریمانی مامناوەندی تیدا نی، ئەو تا گەر بە فەرز ی مەحال قورئانی پیرۆز گوفتاری خواوەند نەبیست، ئەو الە عەرشی ئەعزە مەووە دە کەوێتە خوارووە بۆ سەر زەوی و لە ناوە راستدا ناگیر سیتهووە. ئیتر ئەو قورئانە ی که کۆ گای حەقیقەتە خاوین و پروونە کانه، دەبیست بە سەر چاوە ی ئەفسانە و خورافات. هەر وەها گەر خوانە خواستە ئەو کەسە ی که ئەم فەرمانە پەروەردگاری و نەمرە ی راگەیانندوووە، بەپی ئەم فەرزە مەحالە، فرستادە و پیغەمبەری خوا ی گەورە نەبیست، دەبی لە لوتکە ی پلە ی "أعلى علیین" هە بەرەو نزمترینی پلە کانی "أسفل سافلین" بەر بیتهووە و لە پلە ی سەر چاوە ی که مالات و پەفتارە بەرزە کانهووە دابەزێتە ئاستی کانگای فرۆقێلە کان و لە ناوە راستدا نەگیر سیتهووە، چونکە کەسیک درۆ بە دەم خوا ی گەورەووە هەلبەستی دە کەوێتە خوارووە بۆ ناو نزمترینی پلە کان.

جا چەندە مەحالە بە بەردەوامی "میش" لە بەر چاودا بە "تاووس" دەر بکەوێت و وەسفە بەرزە کانی تاووس لەو میشه دا ببینرین، ئەم مەسەلە ییش بە هەمان جور مەحالە و، تەنانەت ئەو مەستەش که ژیری لە دەست داووە تەنیا گریمانیکیشی بۆ دانانیت.

چوارەم:

گریمانی ئەو هی که قورئانی پیرۆز گوفتاری مەروڤ بیست، داخواری ئەو دەبیست قورئان که: پیشەوای موقەددەس و پرووناکیی ری پشاندەری نەتەو هی حەزرتی محەممەدە

ﷺ - كه نه ته وه په كه گه و ره ترين كۆمهال و سوپای نه وه ی ئادهه ده نۆینن - نهو قورئانه ی كه له رپنی یاسا توندوتۆل و ده ستوره ره گدا كوتاره كانی و فهرانه جی به جی بووه كانی وه ده توانیت هه ردوو جیهان بهو سوپا مه زنه بگریت و دنیا و قیامهت فه تح بكات بهو رنساپه ی كه بۆ مه بهستی ئاسانكردنی حالهت و رنكخستهنی كاروباره كانیان پینی به خشیون و، بهو چهك و كه ره سه ماددی و مه عنه وی یانهش كه نه وانی پنی پر چهك كرده وه و ژیری یه كه به یه كی نه وانی - هه ره كه سه و به پینی پله ی خۆی - فییری زانست كرده وه و دلای نه وانی پنه یه ره و ده و گیانی شیان ی ملكه چ و ویزدانی شیان ی خاوین كرده وه ته وه و نه ندانه كانی نه وانی شیی، وه كه له بهر چاودایه، خسته وه ته كار.. ده بی به پینی نهو گریمانه نهو قورئانه ی كه بهم جۆره یه: گوفتاریکی ده مه له بهستی بی هیز و بی بناغه بیته و هیچ گرنگی یه كی تیدا نه بیته، په نا به خوا كه هه ر گیز وانی یه. واته ده بی به قبوول كردنی نهو گریمانه سه دان مه حال قبوول بكریت!

نه مه سه ره پای نه وه ی كه نهو كه سه ی ژیان ی خۆی به ملكه چی بۆ یاسا كانی خوا وه ند به سه ر بر دووه و له ما وه ی نهو ژیان ه ی دا خه لکی بۆ لای نهو یاسا یانه رینمای ی كرده وه .. به گوفتاره خۆش و خاوینه كانی، كه هه ره هه موویان په سه ند كراوی ژیرین، بناغه و ده ستوره كانی نیستی قامهت و رتی به خته وه رپی پیشانی خه لکی داوه .. له هه موویشیان زیاتر له خوا ی گه و ره تر ساوه و زیاتریش ناسیویه تی و به شایه تی ژیا نه خاوین و پرشنگداره كه ی له هه موو گرۆی مرۆف زیاتر خوا ی به وان ناساندووه، به راده یه كه كه به درێژی هه زار و سێ سه د و په نجا سال پیشه و او پیشه وه ی نه ته وه كه ی بووه و پینچ یه كی گرۆی مرۆف و نیوه ی گۆی زه وی له و ما وه یه دا له ژیر ئالا كه ی دا جه م برون، تا نهو راده یه ی كه سه ر انسه ری جیهانی هه ژاندووه و، به راستی بووه به مایه ی فه خر و شانازی نه كه ته نها ئاده میزاد به لكو هه موو جیهانه كان..

جا به پینی نهو گریمانه، ده بی نهو كه سه - په نا به خوا - خوا ی گه و ره نه ناسیت و له نازاره كانی شیی نه ترسیت و له ناستی مرۆفیک ی ئاسایی دا بیته. واته ده بی نهو كاته مه حالی سه د له سه د روو بدات. چونكه نهو كیشه یه شوینی ناوه رپاست و مامناوه ندیی تیدا نی یه. نهو هه تا گه ر قورئانی پیروز گوفتاری خوا وه ند نه بیته و له عه رشی نه عزه مه وه بکه ویته خواره وه، نهو له و ناوه نده دا ناگیر سیته وه، به لكو نهو كاته ده بی به كه ره سه ی یه كیك له درۆزانی سه ر رووی زه وی!

كەواتە گەر فروفیلە كانى تۆى شەيتان سەد ئەو ەندەش دوو چەندانە بىنەو، ەيشتا ەەر ناتوانىت بەم گرىمانە قەناعەت بە كەسىكى ساغى ئەوتۇ بكەيت كە خاوەنى ژىرىيە كى خاوينى نەرزىو يان دلتيكى پاكي نە گەنيو يىت.

شەيتان پاپەرى و وتى:

- چۇن ناتوانم لە خشتەيان بىەم؟! ئەو ەتا زۇر كەسم بە تايەت لە ژىرو بەناوبانگە كان بەرەو ئىنكارى قورئان و پىغەمبەرىتىي محەمەد داو ەتە بەر!

و ەلام:

يە كەم: گەر لە شوپىنكى دوورەو ە سەيرى گەورەترىن شت بكرىت، و ەك شتىكى يە كجار بچووك دەردە كەويت. تەنانەت ئەو كەسەي تەماشاي ئەستىرە بەك دە كات دەتوانىت بلىت: پرووناكى يە كەي و ەك ەي مۇم وايە.

دوورەم: پروانىنى تەبەغى (شوپىنكەوتەيى) و سەرىپىي: شتى "مەحال" بە "مومكىن" دەبىنىت. دە گىر نەو كە پىرىكى بەتەمەن بۇ بىنىنى مانگى يەك شەو ەي پەمەزان سەيرى ئاسمانى كرددو ە و لەو كاتەشدا تالە موويە كى سىي و كەوانەيى لە برۆيەو بەسەر چاوى دا شۇر بوو ەتەو ە و بە گومانى خۇى پىي و ا بوو مانگى يەك شەو ەي و وتوويەتى: "هيام بىنى.. هيام بىنى!"

خۇ مەحالە ئەو تالە موو ەيلىل بىت، بەلام لەبەر ئەو ەي نيازى راستەو خۇى لەو پروانىنەدا بىنىنى هيام بوو ە و لەو دەمەشدا تالە موو ە كەي بەرچا و كەوتوو ە، ئەو بە شيو ەي كى تەبەغى، بە هياملى زانىو ە و ئەو مەحالەي و ەك مومكىنك وەر گرتوو ە! سى ەم: "ئىنكارى كردن" شتىكە و "قبوول نە كردن" و پەفز كردنىش شتىكى ترە. چونكە قبوول نە كردن: گوئى پىنەدان و چاوانووقاندنە لە ئاستى حەقىقەتە كاندا و نەفى كردنىكە بە نەزانى و، ەەر گىزاو ەەر گىز بە حوكم و برىار دانانرىت. ەەر بەمەش دە گونجى گەلى مەحال لە ژىر ئەم پەردەيەدا خۇى بشارىتەو ە، چونكە ژىرىي خۇى بەو شتانو ە سەرقال ناكات.

بەلام ئىنكارى كردن ەەر گىز بە قبوول نە كردن دانانرىت، بەلكو قبوول كردنى نەبوونەو، حوكم و برىارە. بۆيە خاوەنە كەي ناچارى بە گەر خستى بىر و ژىرىي خۇى دەبىت.

جا بەم پىيە، دە گونجى شەيتانىكى و ەك تۆ لە پىشدا ژىرىي لىي بسىنىتەو ە و پاشان بە ئىنكارى كردن بىخەلە تىنىت. پاشان تۆى شەيتان ەموو ئەو ئازەلە بەدبەختانەت

خه‌له‌تان‌دوو‌ه که له شیوه و پوخساری مرؤف‌دان و، به: گومرایی و، بن‌ئاگایی و چاوبه‌ست و، سه‌سه‌ختی و، به‌هله‌داب‌ردن و، ملنه‌دان و، خلا‌فاندن و، چاولیکه‌ری و، فیله‌کانی تری وه‌ک‌ئمانه، که ناحق به‌حق و مه‌حال به‌مومکین پیشان ده‌ده‌ن، رپی‌ئو کوفر و ئینکاری‌به‌ت بز‌خو‌ش و ئاسان کردوون که گه‌لئی مه‌حالی زوریان لئی ده‌بیته‌وه.

چوارهم: گریمان کردنی ئه‌وه‌ی قورئانی پیروژ گو‌فتاری مرؤف بی‌ت، داخوازی ئه‌وه‌یه که ته‌سه‌ووری کتیبیک بکری‌ت که - وه‌ک‌له‌ به‌رچاودایه - رپنمایی ئه‌و مرؤفه ئه‌صفیا و صیددیق و قوتبانه بکات که به‌وینه‌ی ئه‌ستیره له ئاسمانی مرؤفایه‌تی‌دا دره‌خشان و.. به‌ئاشکرا و به‌داهه‌تیش: حق و راستی و ئیستیقامه‌ت و ئاسایش و ئه‌میننی فی‌ری هه‌موو ئه‌هلی که‌مال بکات و.. به‌راستی‌یه‌کانی پایه‌کانی ئیمان و ده‌ستووره‌کان و پایه‌کانی ئیسلامیش به‌خته‌وه‌ری هه‌ردوو دنیا به‌یینه‌دی و.. کتیبی حه‌قی روون و حه‌قیقه‌تی ئاشکرا بی‌ت و خودی ئه‌و گو‌فتاره راسته بی‌ت که هه‌رگیز له هیچ لایه‌کیه‌وه - نه له به‌رده‌م و نه له پشته‌وه‌ی - ناحق توخنی ناکه‌وینت.. ئه‌و گریمانه داخوازی ئه‌وه ده‌بی‌ت که ئه‌م کتیبه به‌پنجه‌وانه‌ی کاریگه‌ری و رووناکی و وه‌سفه‌کانی خو‌ی ته‌سه‌وور بکری‌ت. واته: داخوازی ئه‌وه ده‌بی‌ت که به‌ده‌مه‌له‌ستی که‌سیکی خه‌له‌تینه‌ری فیل‌باز - خواپه‌نامان بدات و حاشا هه‌رگیز شتی وان‌یه - ته‌سه‌وور بکری‌ت. خۆ ئه‌مه‌ش مه‌حالیکی هینده دژواره که ته‌نانه‌ت سؤ‌فستایی‌یه‌کان و شه‌یتانه‌کان خو‌شیا‌ن پی‌یان شه‌رمه ئیددیعا‌ی بکه‌ن، چونکه کوفره و رپنه‌یه‌کی ئه‌وتۆیه که ته‌زوو به‌جه‌سته‌دا ده‌یینه‌ت.

ئهمه سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی که ئه‌و گریمانه داخوازی ئه‌وه ده‌بی‌ت که: ئه‌و که‌سه‌ی به‌شایه‌تی شه‌ریعه‌ته‌خا‌وینه‌که‌ی که له‌گه‌ل‌خۆ‌ی‌دا هینای و، به‌به‌لگه‌ی ئه‌و به‌ندایه‌تی‌یه بی‌گه‌رد و ته‌قوا بی‌وینه‌یه‌ش که به‌یه‌کده‌نگی هه‌موو لایه‌ک لیبی بینه‌راوه و، به‌خواستی ئه‌و په‌روشته به‌رزانه‌ی شایه‌تی دۆست و دۆژمن له سه‌ریان یه‌کی گرتوه و، به‌ته‌سدیقی ئه‌وانه‌ش که پی‌ی گه‌یاندن له زانایان و لیکۆله‌ران و ئه‌هلی حه‌قیقه‌ت و که‌مال: خاوه‌نی دامه‌زرآورترین باوه‌ر و، په‌وت‌ترین ئیمان و، راستگۆترین گو‌فتار و، ئیماندارترین دل بووه.. ئه‌و گریمانه داخوازی ئه‌وه ده‌بی‌ت که ئه‌و که‌سه: مرؤفیکه‌ی هینده بی‌بروا بی‌ت که

بروا و متمانهی پئی نه کریت و - په نا به خوا - له خوا نه ترسیټ. خو ټه مهش چه په لټرین مه حالی بیژ لیکراوه و گومرابی په که تابلیتی له ستم و تاریکی دا رڼو چوووه.

* * *

له مانه ی پېشه ووه ده گه پنه ټه و ټه نجامه ی که:

وهک له ټاماژه ی هه ژده همی "مه کتووی نۆزده هم" دا و تراوه:

که سینک که له بواړی ټیعجازی قورئاندا جگه له "بیستن" هیچی تر شک نابات، و توو په تی: گهر قورئان له گه ل سهرجه می ټه و کټیانه ی بیستوو من به اوررد بکریت، هه ست ده که پنه که له یه ک ناچن و قورئان له ټاستی ټه و کټیانه دا نی په، جا یان ټه و په قورئان له ټاستیکی خوار هه موو ټه و کټیانه و په، یان له سهرووی هه موویانه و په! سه بارت به که رتی په که مه و ټه و سهریاری ټه و ی که گریمانیکی مه حاله، هیچ دوژمنیکیش ته نانهت شهیتان خویشی ناتوانیت گوفتاری وای له زار دهر بچیت. که واته قورئان له هه موو ټه و کټیانه بهرز و بلن دتره. واته: مو عجزیه په.

هه ر به وینه ی ټه مه، ټیمه ش لیږه دا پشت به به لگه په کی گومان پری زانستی ټوسوول و زانستی مه نتیق ده به ستین که پئی ده و تریت: "السر والتقسیم" (۱) و ده لټین:

ټه ی شهیتان!

ټه ی قورتابیانی شهیتان!

"قورئانی پیروژ" یان ټه و په گوفتاری خوا وهنده و له عهرشی ټه عزمه و هاتوو.. یان - که حاشا هه رگیز وانی په - گوفتاری ده مه له بهستی که سینکه خوا نانا سیټ و لینی ناترسیټ و باوه ری پئی نی په. خو تۆ ناتوانیت ټه مه یان بلټیست، بگره به پئی به لگه گومان بره کانی پېشو و هه رگیز ناتوانیت گوفتاری وات له زار دهر بچیت. که واته به زه رو ورت و به داههت و بی هیچ گومانیک قورئانی پیروژ گوفتاری خوا وهنده ی "رب العالمین" ه. چونکه هیچ گریمانیکی مامنا وهنده ی له مه سه له که دا نی په و وهک به چه شنیک کی گومان بر چه سپاندمان و خویشت بینیت و بیستت که گریمانی و مه حاله و هه رگیز ناگونجی روو بدات.

(۱) سه بر و ته تقسیم: بریتی په له: ده ستیشان کردنی ټه و هه سفانه ی که گومان ده بریت عیله تی "حوکم ټک بن، پاشان پوو چهل کردنه ی یهک به په کی ټه و هه سفانه په که بۆ ټه و مه به سته ده ست نادهن، تا له ټه نجامدا ټه و په که یان ده مینټه ووه که ده ست ده دات و ټیز ټه و هه سفانه یان به عیله تی حوکه که داده نریت. (وهه رگیز)

(دوووه‌م ئیعتیرازی بچووک و بی‌نرخ‌ی شه‌یتان)

﴿مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿۱۸﴾ وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ ﴿۱۹﴾ وَنَفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ ﴿۲۰﴾ وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ ﴿۲۱﴾ لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿۲۲﴾ وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ ﴿۲۳﴾ أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَتِيدٍ ﴿۲۴﴾﴾ (ق: ۱۸-۲۴).

کاتی ئەم ئایەتە پیرۆزانی سوورەتی (ق) م دەخویندەوه، شه‌یتان وتی:
ئێوه ره‌وانی و پرووینی قورئان به‌ گرنگترین پایه‌ی فه‌ساحه‌ت و زمانپارای‌یه‌ که‌ی
داده‌نین، که‌چی گواسته‌وه و بازدانه‌کانی نیوان ئەم ئایەتانه‌ گه‌لی له‌ یه‌ که‌وه دوورن.
ده‌بینیت یه‌ کسه‌ر له‌و ئایه‌ته‌وه که‌ سه‌ره‌مه‌رگ باس ده‌کات، ده‌پوات بۆ باسی قیامه‌ت و
نه‌فخی صوور و کۆتایی لیپرسینه‌وه و له‌ویشه‌وه بۆ خسته‌نه‌ ناو دۆزه‌خ..
جا ئایا ئیتر له‌ ناوه‌ندی ئەم گواسته‌وه سه‌هیر و سه‌رسوورپه‌ینه‌رانه‌دا جیی
ره‌وانی (السلاسه) ده‌یته‌وه؟ خو له‌ زۆریه‌ی باسه‌کانی قورئاندا ئەم کۆمه‌له‌ مه‌سه‌له
بابه‌ته‌ له‌ یه‌ کتر دوورانه‌ ده‌بینین، ئیتر کامه‌یه‌ جیی ره‌وانی و پروونی له‌مه‌ده‌؟
وه‌لام:

گرنگترینی بناغه‌ی ئیعه‌جازی قورئانی خاوه‌ن به‌یان - دوا‌ی ره‌وانیئیزی به‌ له‌پرا‌ده
به‌ده‌ره‌ که‌ی - یریتی به‌ له‌ "ئیجاز" (واته‌: باسکردنی بابته‌کانی به‌ پوختی و کورتپیری).
که‌واته‌ "ئیجاز" گرنگترین و به‌هێزترین بناغه‌کانی ئیعه‌جازی قورئانه‌. جا ئەم "ئیجاز" ه
خاوه‌ن ئیعه‌جازه‌ی قورئانی پیرۆز هه‌روه‌ک ناسک و نیانه‌، به‌ هه‌مان جو‌ر زۆر و
زه‌به‌نده‌شه‌ و زانایان و ورده‌کارانی گرفتاری سه‌رسامی کردووه.
بۆ نمونه‌:

﴿وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكَ وَيَا سَّمَاءُ أَقْلَعِي وَغِيضَ الْمَاءِ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿۷۴﴾﴾ (هود: ۴۴).

ئهم ئایه ته پرۆزه: له چه نه کورته رسته یه کدا به سه رهات و ئه نهجامه کانی توفانه مه زنه که به ئیجاز یکی هینه ئیعباز به خش پروون ده کاته وه که ته نانه ت گه لئ که سی "ره وانگۆ" ی به ره و سوژده بردن بۆ جوانیی ره وانی ئی ئی ئهم ئایه ته، داوه ته بهر. هه ره ها ئهم ئایه تانه:

﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا ﴿۱۱﴾ إِذِ ابْتِغَتْ أَشْقَاهَا ﴿۱۲﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا ﴿۱۳﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَذَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذُنُوبِهِمْ فَسَوَّاهَا ﴿۱۴﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا ﴿۱۵﴾﴾ (الشمس: ۱۱-۱۵).

به پروونکردنه وه یه که ئیعباز به خش و له ئیجاز یکی ره وان و پرووندا و به چه نه رسته یه کی کورت، سه ره می ئه و رووداوه سه سوو رهینه رانه ی پروون کردووه ته وه که به سه ره قهومی سه مووددا هاتووه و دوا ئه نهجامیان ده رده خات، بی ئه وه ی زیان به تیگه یشتی خوینهر بگه یه نی ت.

نموونه یه کی تر ئهم ئایه ته یه که ده فه رموی:

﴿وَذَا الثُّونِ إِذِ ذَهَبَ مُغَاصِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿۸۷﴾﴾ (الأنبياء: ۸۷).

له نیوان فه رمووده ی خوای گه وه دا: ﴿أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ﴾ تا ده گاته رسته ی: ﴿فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ﴾ گه لئ رسته ی زۆر پیچراونه ته وه. جا ئه و رسته باس نه کراوانه هه رگیز تیگه یشتی مرۆف ناشیوین و زیان له ره وانی ئی ئایه ته که ناده ن، چونکه ئایه ته پرۆزه که رووداوه گرنگه کانی زیانی چه زه ته ی یوونس - دروودی له سه ره نی ت - باس ده کات و، پاشماوه که ی حه واته ی ژیری ده کات و به عه قلی مرۆفی ده سپیریت.

هه ره ها له "سووره ته ی یوسف" یش و له نیوان وشه ی: ﴿فَأَرْسَلُون﴾ و ﴿يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ﴾ دا نزیکه ی هه شت رسته پیچراوه ته وه، بی ئه وه ی زیان به وانا بگه یه نی ت، یان ره وانی ئایه ته که تیگ بدات.

نموونه ی ئهم چه شه نه "ئیجاز" ه ئیعباز به خشه له قورئانی پرۆزدا گه لئ زۆره، هه ره وه که له هه مان کاتیشدا گه لئ ناسک و نیانه.

سه بارهت بهم ئايه تانهى سه ره تاش كه له سووره تى (ق) دان، ئهوا ئيجازه كهيان گهلى
سه سوورپهين و خاوهن ئيجازه، چونكه ئامازه بو پاشه پوژى به كچار سامناك و دوور و
درىژى كافران ده كات، كه تهنانهت پوژىكى ئهوا پاشه پوژه سامناكهى ئهوان هيندهى
په نجا ههزار ساله. بويه ئايه ته كه ئهوا ئالوگور و رووداوه مه زاننهى ئهوا پوژانه باس
ده كات كه دينه پىنى كافران له پاشه پوژياندا، به راده بهك كه بىرى مرؤف به
خىرايى به كى سه سوورپهينى بروسكه ئاسا به سه ر ئهوا رووداوه سامناكانه دا
ده گىرپىت و، ئهوا كاته درىژ خايه نه له بهردهم مرؤفدا وهك لاپه ريه كى حازرى و ئاماده
پيش چاو ده خات و، پاشاوهى رووداوه باس نه كراوه كانش به ئه نديشهى مرؤف
ده سپىرپىت و، بهم كاره شى ئهوا رووداوانه به په وانى به كى بهرز و بلند پروون ده كاته وه.

﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَلْسِنُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ (الأعراف: ۲۰۴).

ده سا ئهى شهيتان چىت پى به بىلى!

شهيتان ده لىت:

- من ناتوانم بهرامبه ر بهم به لگانه خۆم رابگرم و بهرگرى له خۆم بكم. به لام گهلى
كه سى گهوج و گه لى هه ن كه گويم لى راده گرن و، گه لى شهيتانى ئىنسىش هه ن
پشتم ده گرن و ده ستى يارمه تىم بو درىژ ده كهن و، زوربهى فهيله سووفه له خۆبايى به
فيرهون ئاسا كانش ئهوا ده ر سانهم له لا ده خوين كه ختوو كهى غروورىان ده دات و پتر
فووى تىده كات!

بويه ته سليم نام و، چه كت بو دانانىم!

﴿سبحانك لا علم لنا إلا ما علمتنا إنك أنت العليم الحكيم﴾.

* * *

ته بنجامدانی کار مه نندی به کهین، به چه شنی که هه تا ته و ازوعی زیاتر بنوینیت جوانتر و باشتره و، گهر و یقاریش بنوینیت به "ته که بیور" له سه ری تو مار ده کریت!

واته هه موو مرز قیک له پرووی بهریر سیاری و کار مه نندی به که یه وه که سایه تی به کی تایبه تیی ته و تو تی هه یه که له چه ند خالیکی زوردا له که سایه تی به راسته قینه که ی جیا ده بیته وه. خو ته گهر تهو کار مه نده شایسته و هاوشانی فهرمانه ری به که ی بیته و توانایه کی ته و او تیی بو به یوه بردنی کاره که ی تیدا بیته، ته و ته دوو که سایه تی به ی له یه کتر نریک ده بنه وه. به لام گهر شایانی فهرمانه ری به که ی نه بیته و له توانا و لیته اته کانیشی دا هه ژار بیته، وه که تهوی خو ی له خو ی دا "سه رباز" بیته و که چی له پله و پایه ی "موشیر" دا دانرا بیته، ته و ته دوو که سایه تی به ی به و ریژه یه له یه کتر دوور ده که ونه وه. چونکه سیفته هه ئاسایی به کانی سه رباز و هه ست و نهسته ساکاره کانی هه رگیز له گهل تهو ره و شت و ره فتاره بهر زانه دا ناگو نجین که پله و پایه ی موشیر داخو ازیان ده بیته.

هه به م چه شنه، ته م برا هه ژاره شتان سی که سایه تیی تیدا یه که زور له یه که وه دوورن، ته نانه ت دووری به کی یه کجار زوریشیان له نیواندایه:

یه که میان:

که سایه تی به کی کاتی و بی گهر د و تایبه ته ته نها به خزمه تی قورئانه وه، له و پرووه که من ده لالی گه نجینه بهرز و به نر خه که ی قورئانی حه کیمم. جا ته و ره و شت و ره فتاره بهر زانه ی که فهرمانه ربیی ده لالی کردن بو قورئان و بانگ کردن خه لکی بو لای قورئان داخو ازی ده بن، هی من نین و من خاوه نیان نیم. به لکو چه ند ره و شتیکی بهرزن که ته و پله و پایه بهرز و کار مه نندی به مهز نه داخو ازی ده بن. که واته هه چی ره و شتی بهرز و فهزائیلی له م چه شنه ده بینن هه چیان هی من نین، به لکو تایبه تن به و پله و پایه یه وه. که واته له و روانگه یه وه بو م مهروانن.

که سایه تی دووهه م:

کاتی پروو ده که مه ده ر گانه ی خاوه ند و لینی ده لالی مه وه، خوای گهوره له کاته کانی په رستش و به ندایه تی دا که سایه تی به کی تایبه تیم پی ده به خشیته که هه ندی ئاسه واری ته و تو بهر هه م ده هی نیته له بناغه ی واتای "به ندایه تی" یه وه سه ربان هه لدا وه. ته م بناغه یه ش بریتی به له وه ی مرؤف له به رده م خوای گهوره دا ته قسیره کانی خو ی بزانیته و په ی به هه ژاری و دهسته و سانی خو ی له به رده م خوای گهوره دا بیات و به زه لیلی و

شكسته بى و نهواز شهوه په نای بۇ بيات. جا من - بهم كه سايه تى يه - خۆم له هه موو كه سيك به دهستو سانتر و به دبەخت و هه ژارتر و ته قسیر بارتر ده بيم له بهردهم خواى گه و ره دا. خۆ ته گه سهرانسهرى دنيا كۆ بینه وه و له سهر مه دح و ستایشم يه ك بگرن، هيشتا هه ر ناتوانن قه ناعه تم پى بكن كه من مروفيكى باش و سالح يم.

سى هه میان:

كه سايه تى يه راسته قينه كهى خۆمه. واته ئه و كه سايه تى يه مه كه هه ئه و شاهوى سه عیدی كۆنه و چهند ده ماریكى میراتیى ئه وه بۆم ماوه ته وه. ده بيمت هه ندى جار جهز له ریا و پله و پایه ده كات و، چهند خو و ره فتاریكى نزم له مندا ده رده خات، هاو دم له گه ل "رژدى" م له بواری ده ست پيوه گرتندا، چونكه من له بنه ماله يه كى خاوه ن هه سه ب و پله و پایه نیم.

ده سا برایم!

له مه زیاتر له خراپكاری يه كان و لایه نه چه وته كانى ئه م كه سايه تى يه م نادر كینم، تاكو به ته وای له خۆم دوورتان نه خه مه وه!

ده سا برا به ریزه كانم! من شایانى پله و پایه ی به رز نیم و توانا و قابیلیه تى ئه و پله و پایه به رزه له خۆمدا شك ناهم. كه واته ئه م كه سايه تى يه ی خۆم گه لى دووره له ره فتار و ره وشى ئه ر كه كانى بانگه واز و شوینه واره كانى ئه ر كى به ندايه تى.

خواى گه و ره توانسته میهره بانه كه ی خۆى له مندا به پى ئه و ده ستووره ده ر خستووه كه ده لیت:

(داد حق را قابلیت شرط نیست).

واته: چاكه و به خششى خواوه ند توانا و قابیلیه ت له و كه سه پى به خشاوه دا به مه رج ناگریت. كه واته ته نها چاكه و به خششى خواى گه و ره يه كه كه سايه تى يه يه كه جار نزمه كه م - كه وه ك سهر بازىك و ايه له خزمه تى نه پى يه كانى قورئاندا - گوئى راپه ل و ملكه چ ده كات، كه له حوكمى به رزترینى پله و پایه كانى مو شیریتى دايه.

كه واته "نه فس" له هه موان نزم تره و، كارمه ندى يه كه ش له هه موو شتىك به رز و بلندتره.

ده سا سه دان هه زار شوكر و سوپاس بۆ خواى گه و ره.

الحمد لله هذا من فضل ربى.

باسی سی ھەم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ
لِتَعَارَفُوا﴾ (الحجرات: ۱۳)

واته: ئیوهم به چەند تیره و ھۆز و گەل و نەتەو ھەیکە جیا جیا بەدی ھیناوە، تا کو بە
یە کتر ئاشنا بین و یە کتری بناسن و شارەزای پەییوەندی یە کۆمەلایەتی یە کانی نیوانتان بین.
نەك بۆ ئەو ھەوی ھۆز و تیرە کانتان بکەن بە ما یە نەناسینی یە کتری و لە ئەنجامدا گرفتاری
جەنگ و دزایەتی بین.

ئەم باسە ھەوت مەسەلە ی لەخۆ گرتووە.

مەسەلە ی یە کەم:

ئەو ھەقیقەتە بەرزە ی کە ئەم ئایەتە پیرۆزە دە یگە یە نیت، تاییەتە بە ژیا نی
کۆمەلایەتی یەو ھە. بۆ یە ناچار بووم بە نیازی خزمەتکردنی قورئانی مەزن و بە ھیوای
بنیاتانی بەر بەستیک لە بەردەم ھێرشە ستەم و نارەواکاندا و بە زمانی "سەعیدی کۆن"
کە پەییوەندی بە ژیا نی کۆمەلایەتی ئیسلامی یەو ھە یە، ئەم باسە بنووسم. نەك بە زمانی
"سەعیدی نوێ" کە دە یو یت دوورە پەریزی لە ژیا نی کۆمەلایەتی بکات^(۱).

مەسەلە ی دوو ھەم:

بۆ پروونکردنەو ھە ی ئەو دەستووری "یە کتر ناسین" و "ھاو کاری" یە ی کە ئەم ئایەتە
پیرۆزە ئاماژە ی بۆ دە کات، دە لێین:

"سوپا" بەسەر چەند لە شکر و ھیز و لیوا و تیپ و سریە و لق و پەلیکدا دابەش
دە بییت، تا کو ھەموو سەربازیک بە پیی ئەو پەییوەندی یە جۆراو جۆرانە ئەر کە کانی
سەرشانی خۆ ی بزاییت و، یە ک بە یە کە ئەندامە کانی ئەو سوپایە لە ژیر سایە ی دەستووری
"ھاو کاری" دا کار مەندی یە کە راستە قینە ئەنجام بدات، تا کو ژیا نی کۆمەلایەتی یان لە

(۱) مەبەست ئەو کاروبارە کۆمەلایەتی یانە یە کە پەییوەندی یان بە سیاسەتەو ھە یە. (وەرگێر)

هیرشى دوزمان پاریزیت، دهنائهم دابه شیبون و لیک جیا کردنه وهیهى جور و چه شنه کانی سوپا بۆ نهوه نى په که مورنافهسه له نیوان دوو تپیدا بئیته وه و دوزمانیه تیش بخاته نیوان دوو سریه و، دژایه تی و رقه به رایه تیش له نیوان دوو هیزدا به ریا بکات. کۆمه لگای ئیسلامییش که وهك سوپای مهزن وایه، به ههمان جوره. نه وه تا به سهر چه ند تیره و هۆزینکدا دابهش کراوه. له کاتینکدا که ههزار و یهك لایهن و پرووی "یه کیتی" له نیوانیاندا هیه که یه کیان ده خات. چونکه به دیهینه ریان به کیکه، رۆزیده ریان به کیکه، پښمه به ریان ﷺ به کیکه، قیله به ریان به کیکه، کتیبیان به کیکه، نیشتمانیان به کیکه... بهم جوره به کیکه.. یه کیکه.. تا ده گاته ههزاران لایهن و پرووی "یه کیتی" که ههر ههموویان داخوازی یه کبوون و برایه تی و خۆشه ویستین. بهو واتایه ی که دابه شیبونى گرۆی ئاده میزاد به سهر چه ند دهسته و تیره و تاقمیکدا، وهك ئایه ته پیرۆزه که رایگه یاندوره، ته نها بۆ مه به ستی "یه کترناسین" و "هاو کارى" یه، نهك بۆ نه ناسین و دوزمانیه تی.

مه سه له ی سى ههم:

بیری "نه ته وایه تی" له م چه رخه دا بلاو بووه ته وه و په گى دا کو تا وه. سه ته مکاره فیلبازه کانی ئه وروپاش به تابه تی ئه م بیره له شیوه "سه لى" یه که ی دا له نیوان مورسلماناندا ده نیته وه، تا کو پارچه پارچه یان بکه ن و ئنجا بتوانن به ئاسانى قووتیان بدن. جا له بهر نه وه ی بیری نه ته وایه تی چیژیکى تیدا به بۆ "ده روون" و له زه تیکى ئه و تو ی له خۆ گرتوه که مرۆف بى ئاگا ده کات و هیزیکى شوومیشى تیدا به، ئه وائىستا و له م کاته دا سه به ارت بهو که سانه ی که به ژيانى کۆمه لایه تی یه وه سه رگه رمن نابى بوترى: واز له "نه ته وایه تی" بهین!

به لام "نه ته وایه تی" ش خۆی له خۆی دا دوو به شه:

به شیکیان سه لى و شووم و زیانه خشه و، به هه للووشینى نه ته وه کانی تر گه شه ده کات و په ره ده سینیت و به دوزمانیه تیشیان به رده و امى به ده ست ده هینیت و، به چه زه ر و مه ترسى یه وه ده جوولیته وه و هه نگاو ده نیت، که ئه مه ش دژایه تی و کیشه له نیوان گرۆی ئاده میزاددا ده نیته وه. بۆیه له فه رموده ی پیرۆزدا ها تو وه که: "الإسلام یجب ما قبله"^(۱). ههروهك ده ست به پرووی ده مار گیری جا هیلییه تیشه وه ده نیت.

(۱) حدیث: (الإسلام یجب ما قبله) رواه ابن سعد في طبقاته عن الزبير وجبر بن مطعم ورواه أحمد والطبرانی عن عمرو بن العاص. پروانه: كشف الحفاء ۱/ ۱۴۰ الحدیث (۳۶۳۶) ههروهها: تفسیر ابن کثیر ۲/ ۳۰۹، تحفة الأحوذى ۱۸۳/۳. (وه رگبیر)

قورئانی پیرۆزیش لهم پرووه ئهو فەرمانه‌ی داوه که لهم ئایه‌ته پیرۆزه‌دایه:

﴿إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْحَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ (الفتح: ۲۶).

جا ئهم ئایهت و فەرمووده پیرۆزانه، به توندوتیزی، په‌فزی قه‌ومیه‌تی سه‌لبی و بیرى ده‌مارگیری ده‌که‌ن. چونکه‌ غیره‌تی موقه‌ده‌س و ئیجایی "ئیسلامه‌تی" هیچ پیوستی‌یه‌ک به‌وانه‌ ناهیلته‌وه.

ئایا چ‌ په‌ گه‌زێک له‌ جیهاندا هه‌یه‌ که‌ ژماره‌یان سێ سه‌د و په‌نجا ملیۆن که‌س بێت و - له‌ بری ئیسلام - به‌م ژماره‌یه‌ "برا" به‌لکو "برای هه‌میشه‌یی" به‌ بیرى مرۆف به‌خشیت؟

له‌ درێزایی میژوودا گه‌لێ زێانی زۆر له‌ قه‌ومیه‌تی سه‌لبی‌یه‌وه سه‌ری هه‌لداوه، بۆ نمونه‌ ئه‌مانه‌ی خواره‌وه‌یان لێ باس ده‌که‌ین:

کاتی ئه‌موی‌یه‌کان هه‌ندێک قه‌ومیه‌تیان تێکه‌لی سیاسه‌ته‌که‌یان کرد، ر‌ق و توپه‌یی‌یان له‌ دلی جیهانی ئیسلامی دا نایه‌وه. جگه‌ له‌و گێروگرفته‌ زۆرانه‌ش که‌ له‌ ئه‌نجامی ئاشووبه‌ ناوخۆیی‌یه‌کانه‌وه هاته‌ ر‌ئ‌یان.

هه‌روه‌ها کاتی گه‌لانی ئه‌وروپا بانگه‌شه‌یان بۆ "ده‌مارگیری" کرد و لهم چه‌رخه‌دا به‌ ته‌واوی تیا‌ی‌دا ر‌ۆچوون، ئه‌و دو‌ژمنیه‌تی‌یه‌ میژوویی‌یه‌ پر له‌ کاره‌ساته‌ ترسناکه‌ی نی‌وان فه‌رنسی و ئه‌لمانی‌یه‌کان سه‌ری هه‌لدا.. هه‌روه‌ک ئه‌و کاولکاری‌یه‌ سامناکه‌ش که‌ جه‌نگی جیهانی له‌ گیتی‌دا نایه‌وه و به‌رپای کرد، ر‌اده‌ی ئه‌و زێانه‌ ده‌رده‌خات که‌ ئهم بیره‌ سه‌لبی‌یه‌ گرۆی مرۆفی پیوه‌ دووچار ده‌کات.

حالی لای خۆشمان به‌ هه‌مان جۆر بوو، ئه‌وه‌بوو له‌ سه‌ره‌تای سه‌رده‌می سه‌ربه‌ستی (واته‌ ر‌اگه‌یاندنی ده‌ستور) دا چه‌ند کۆمه‌لێکی جۆراو جۆر له‌ ژیر ناوی چه‌ندین "یانه‌"ی زۆر و زه‌به‌نده‌دا بۆ په‌ناهی‌نه‌ره‌کان له‌ پیشه‌نگیانه‌وه "پۆم" و "ئه‌رمه‌ن" دامه‌زران و، وه‌ک چۆن به‌ پروخانی بورجی بابل نه‌ته‌وه‌کانی ژیر سایه‌ی ئه‌و ده‌وله‌ته‌ په‌رته‌وازه‌ بوون و بلاو بوونه‌وه، ئه‌وانیش بوون به‌هۆی پارچه‌ پارچه‌ بوون و په‌رته‌وازه‌ بوونی دله‌کان. ته‌نانه‌ت هه‌ندیکیان بوون به‌ پاروویه‌کی ئاماده‌ی ئه‌وتۆ که‌ بیانی‌یه‌کان قوتیان دان و، هه‌ندیکێ تریشیان هێنده‌ گو‌مرا بوون که‌ به‌ ته‌واوی له‌ ر‌ئ‌ ترازان.

هموو ئەمانه‌ی باس کران، ئەنجام و زیانه‌کانی "قومیه‌تی سه‌لبی" پروون ده‌کهنه‌وه. سه‌باره‌ت به‌کاتی ئیستاشه‌وه ئەوا رقه‌به‌رایه‌تی و له‌یه‌ك دووری توخه‌م و تیره‌کانی ئیسلام - به‌هۆی بیری "نه‌ته‌وایه‌تی" یه‌وه - زیانیکی مه‌زن و مایه‌ی له‌ناو‌چوونیکی گه‌وره‌یه. چونکه له‌م کاته‌دا که هموو ئەوانه‌ چه‌ندین سته‌می زۆریان لێ کراره‌وه و مافیان خوراره‌وه و گرفتاری هه‌زاری‌یه‌کی توندوتیژ کران و بیانی‌یه‌کان به‌ سه‌ریاندا زال بوون، که هموو ئەم هۆکارانه‌ش پتر ده‌بانهارپت، له‌م کاته‌دا پنیوستی‌یه‌کی گه‌لسێ زۆریان به‌یه‌کتی هه‌یه. خو‌ ئەگه‌ر ئەوان له‌م کاته‌ی ئیستادا - که حالیان به‌م جۆره‌یه - به‌چاوی دوژمنایه‌تی‌یه‌وه بۆیه‌کتی پروانن، ئەوا خۆیان دوو‌چاری گه‌رو گه‌رفتیکی هه‌نده مه‌زن کردوه که له‌ باسکردن نایه‌ت، ته‌نانه‌ت ئەم کاره‌یان شیئی و گه‌یلی‌یه‌کی چه‌شنی ره‌فتاری ئەو شیته‌ وایه که حساب بۆ پێوه‌دانی می‌شوه‌ له‌ ده‌کات و که‌چی بایه‌خ به‌وه هه‌ژدیه‌با سه‌رسه‌ختانه نادات که له‌ هموو لایه‌که‌وه ده‌وره‌یان داوه!

به‌لێ، ته‌ماعی ئەوروپا هه‌ر گه‌یز له‌ کار نا‌که‌وێت و تیر ناییت، به‌لکو به‌ وینه‌ی هه‌ژدیه‌با زه‌به‌لاحه‌کان وایه که ده‌میان کردوه‌ته‌وه بۆ ئەوه‌ی هه‌رچی به‌کیان دێته‌ری هه‌لی بلووشن. که‌واته‌ گوه‌ی نه‌دان به‌ فروفیله‌کانی ئەو ئەوروپایی‌یانه‌ و یارمه‌تی دانیان - له‌ ناوه‌رۆ‌کدا - به‌ بلاو‌کردنه‌وه‌ی بیری "ده‌مار‌گه‌ری سه‌لبی" و گه‌شه‌دان به‌ گیانی "دوژمنایه‌تی" به‌رامه‌ر هاو‌نیشتمانیانی پارێز‌گا‌کانی خۆره‌لات (کوردستان) یان برایانی ئایینیان له‌ باشوور. ئەم کاره‌، تیا‌چوون و زیانیکی ئەوتۆیه‌ که له‌ باسکردن نایه‌ت..

چونکه که‌سانی خه‌لکی باشوور شایانی دوژمنایه‌تی کردنی راسته‌قینه‌ نین، به‌لکو له‌ باشووره‌وه هه‌چ شتی‌کمان بۆ نه‌هاتوه‌ جگه‌ له‌ نووری قورئان و رووناکی ئیسلام که ئەو رووناکی‌یه‌ی لای ئیحه‌مه‌ و له‌ هموو شوینیکی تریش بلاو‌کردوه‌ته‌وه. که‌واته‌ دوژمنایه‌تی کردنی ئەو برا ئایینی‌یانه‌ ئەنجامه‌ که‌ی دوژمنایه‌تی کردنی ئیسلامه‌وه، له‌ راستی‌دا قورئانیش ده‌گه‌رتیه‌وه‌وه، دوژمنایه‌تی کردنی سه‌رجه‌می ئەو هاوولاتی‌یانه‌ و هه‌ردوو ژیا‌نی ئەم دنیا و ئەو دنیاشیا‌نه.

له‌به‌ر ئەوه‌، لاف لی‌دانی غه‌یره‌تی "نه‌ته‌وایه‌تی" به‌ نیاز‌ی خزه‌تکردنی کۆمه‌ل، له‌ راستی‌دا به‌ردی سه‌رگۆشه‌ی هه‌ردوو ژیا‌نه‌ که‌ پێکه‌وه هه‌لده‌وه‌شی‌تی. که‌واته‌ حه‌ماقه‌تیکی گه‌وره‌یه‌ و هه‌ر گه‌زاو هه‌ر گه‌یز به‌ حه‌مییه‌ت و غه‌یره‌ت دانان‌رت.

مه سه له ی چوار هم:

"قەومییەتی ئیجابی" لە پێویستی یەکی ناو خۆی ژبانی کۆمه لایەتی یەوه سەر چاوه ده گریت و هۆی هاو کاری و پشتگیری یە کتره و هیزینکی سوو دبه خش بۆ کۆمه ل ده هینته دی و ده بیته به پشتگیریکی زیاتر بۆ برایه تیی ئیسلامی.

جا ده بئی ئەم بیرە ئیجابی یە قەومییەت خزمه تگوزاری ئیسلام بیته و بیته به قه لایه کی مه حکمه و شوورایه کی قایم له ده و رانده وری ئیسلام، نهک به چیه جینگه ی و له بریی ئەو دابرنیته، چونکه ئەو برایه تی یە که ئیسلام به موسلمانن ده به خشیت هه زاران جووری برایه تیی له خۆ گرتوه و، تا جیهانی به رزه خ و هه تاهه تایی ئەو دنیا ش به رده وام و هه میشه یی یه.

له بهر ئەوه، برایه تیی "نه ته وایه تی" چه نده به هیزیش بیته هشتا هه ر په رده یه که له په رده کانی برایه تیی ئیسلامی. به لام پینچه وانە ی ئەمه، واته: دانانی "قەومییەت" له جینگا و له بریی "ئیسلام" تاوانیکی هینده نه قامانه یه که وهک دانانی به رده کانی قه لایه ک وایه له گه نجینه ی ئەلماسی ناو ئەو قه لایه دا و فریدانی ئەلماسه کانه بۆ ده ره وه ی قه لا!

ده سا ئە ی هاو و لاتیانی ئەهلی قورئان!

ئیه ماوه ی شەش سه د به لکو هه زار ساله و له سه رده می عه بیاسی یه کانه وه ته حه ددای سه رجه می جیهانتان کردوه و، ئالای قورئانتان هه لگرتوه و له سه رانسه ری جیهاندا بلاوتان کردوه ته وه و، قەومییەته که شتان کردوه به قه لای قورئان و ئیسلام و، جیهانتان له بهر امبه ر خۆ تانه وه ناچاری بێ ده نگگی و ملکه چی کردوه و، ئەو گه یرو گه رفته مه زن و فه وتینه رانه شتان پاشه و پاش گه یرا یه دوا وه که هینده ی نه مابوو ژبانی جیهانی ئیسلامی له ناو به ریت، به راده یه ک که ئەم ئایه ته په رۆزه ی خواره وه تان تیدا هاته دی که ده فه رموی:

﴿فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ (المائدة: ۵۴).

که واته هه ر گه یز نه خه له تین و شوین فرۆیلن ئه و روپایی یه کان و گۆبه ند و پیلانی چاولیکه رانیان نه که ون. زۆر زۆر به تر سن له وه ی سه ره تایی ئەم ئایه ته تان تیدا به رجه سه ته بیته^(۱)!

(۱) که بریتی یه له م ئایه ته: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ...﴾. (وهه ر گه ی)

دياردهيه كى سه رنج را كيش

گهلى "تورك" ژماره يان له هه موو نه ته وه ئيسلامى يه كانى تر زياتره و، له ههر شوئىنكى جيهاندا بين ههر موسلمانن، كه چى نه ته وه كانى تر موسلمان و ناموسلمانيان يئكه وه تىدايه. بؤيه وهك نه ته وه كانى تر نه ته وهى تورك بهش بهش نه بوون. له بهر ئه وه، له ههر شوئىنكىدا كۆمه ئىكى تورك هه بن، ئايينيان ئيسلامه. خۆ ئه وان هيشيان كه له ئيسلام پاشگهز بوو نه ته وه يان ئه وان هى كه ههر له بنه رته دا موسلمان نه بوون، له وه ده رچوون كه به تورك دابنرئىن وهك "مه جهه ر" ه كان. له كاتىنكىدا نه ته وه كانى تر ته نانه ت بچوو كه كانيشيان موسلمان و ناموسلمانيان تىدايه!

ده سا ئه ي براى تورك!

ئاگادار و وريابه! تۆ به تايه تى نه ته و ايه تى يه كه ت به چه شنئىك له گه ل ئيسلامدا تىكه ل بووه كه ههر گيز ناگوئىت لىن جيا بكرىته وه. خۆ ههر كات به ته وىت له گه ل ئيسلامدا له يه كيان جيا بكه يته وه، ئه و ا تىداه چىت و نامىنيت! ئايا ناينيت سه رجه مى ئه و شتانه ي مايه ي فخر و شانازى تۆن له رابوردوودا، ههر هه موويان له تۆمارى "ئيسلام" دا تۆمار كراون؟! خۆ ئه و شتانه ي كه مايه ي شانازىتن ههر گيز او ههر گيز ناسپرئنه وه و له ناو نابرئىن، ده سا تۆش، به گوئى راگرنت له و شو به ه و گومانانه ي كه شه يتانه كانى ئىنس بلاويان ده كه نه وه، له سه ر دلى خۆندا مه يان سه ره وه.

مه سه له ي پئنه هه م:

نه ته وه بىدار بووه كانى ئاسيا ده ستيان له بىرى قه وميه ت گىر كردووه و له هه موو ژياندا شوئىن پئى ئه و روپايى به كانيان هه لگر توه، به راده يهك كه له پئناوى ئه و چاولىكه رى يه دا گه لئى موقه ده ساتى خۆيان به خت كردووه.

كه چى هه موو نه ته وه يهك جو ره پۆشا كىكى گونجاوى هه يه كه به پئى قه د و بالاى برراوه، ته نانه ت گه ر جو رى پارچه و كو تاله كه ش يه كىك يىت، ده بنى ته رز و شى وه ي دوورينى له يه كترى جيا يىت. چونكه نا يىت ئافره ت پۆشا كى پۆليس و، زاناي ئايينيش به رگ و پۆشا كى ئافره ته روو ته كانيان له بهر بكرىت!

جا "چاولىكه رى كو پئرانه" زۆر جار ئه نجامه كه ي حاله تىكى سوو كايه تى و گالته جار يى وهك ئه مه ده يىت! چونكه:

یہ کہم: گھر "ئوروپا" دو کانیٹک یان سہرباز گہیہ کی سوپا بیٹ، ئەوا "ئاسیا" وەك كینلگە و مز گەوت وایه. دو كاندار هەندئ جار دەچیت بۆ شانۆ بەلام جوتیار گوئی پنی نادات. بە هەمان جۆر بارودۆخی سەرباز گە و مز گەوتیش لە یەك ناچن و جیاواز دەبن. پاشان پەیدابوونی زۆربەى پێغەمبەران - دروودیان لە سەر بیٹ - لە ئاسیا و سەر هەلدانی زۆربەى فەیلەسووفە کانیش لە ئەوروپادا، هێما و ئاماژە بە کی قەدەرى خواوەندە بۆلای ئەوەى که تەنها "ئایین" و "دل" دەتوانن نەتەوە کانی ئاسیا بیدار بکەنەو و بەرەو پێشکەوتنیان بیهن و بەردەوامی بەرپۆرە بردنیان بهێنەدى. بەلام "فەلسەفە" و "حیکمەت" دەبن یارمەتیدەرى "ئایین" و "دل" بن، ئەك جئ یان بگر نەو.

دوو هەم: ئایینی "ئیسلام" نابئ لە گەل "نەصرانیەت" بەراورد بکریت، چونکە چاویلکەردنی کوێرانە لە ئەوروپایی یە کان لە بواری پشتگوئی خستنی ئایینە کە یاندا هەلەبە کی گەلئ گەورەیه. لەبەر ئەوەى که - پێش هەموو شتیك - ئەوروپایی یە کان لە راستی دا دەستیان لە ئایینە کە یان بەرنەداو، شایەت لە سەر ئەمە و لە پێشە کی هەمووانەو: "ولسن"^(۱) و "لوید جورج"^(۲) و "فینزیلوس"^(۳) و کەسایەتی یە مەز نە کانی تری خۆر ئاوان، کە هەر یە کە یان بە وینەى قەشە یە کی دەمار گیر دەستیان لە ئایینە کە یان

(۱) ولسن توماس و درو (۱۸۵۶-۱۹۲۴): لە بواری یاسادا خویندوویەتی و، ماو هەك پارێزەر و پاشان لە نیوان سالا کانی (۱۹۰۲-۱۹۱۰) دا بەرپۆرە بەرى زانکۆى برنستون بوو. ئنجا لە لایەن پارتی دیموکراتی یەو هەلیۆر اوو و لە نیوان سالا کانی (۱۹۱۳-۱۹۲۱) دا بۆ سەرۆک کۆمارینیی ولانە یە کگرتووە کانی ئەمریکا هەلیۆر اوو. بە ئاشکرا دژایەتی خۆی بەرامبەر هەموو جۆرە کانی ئیستیعمار دەر بریو. گەلئ کینی لە بواری پێسا و پزێمە سیاسی یە کاندای نووسیو، گرنگرتینیان بریتی یە لە کینی "میژووی گەلئ ئەمریکا" لە پینج بەر گادا. (وەر گێب)

(۲) لوید جورج (۱۸۶۳-۱۹۴۵): مرۆفینکی سیاسەتەداری بەریتانی یە و خواوەنی پزێرەوینکی سەر بەست بوو. لە خیزانینکی هەزاری هەرمی و پلنر چاوی بە دنیا هەلپهناو و لە سەرەتای ژبانی دا بە رەقە بەرایەتی کردنی بۆ "ئیسعیمار" و "داگیر کاری" ناسراو بوو. ناوی وەك وتار خوینینکی رەوانیئ بۆ بوو تەو و، چەندین جار پلەى وەزاریی لە ئەستۆ گرتووە و هەتا ماو هەبە کی کەمی پێش کۆچی دوایی ئەندامی ئەنجومەنی گشتیی بەریتانی بوو. (وەر گێب)

(۳) فینزیلوس (۱۸۶۴-۱۹۳۶): سیاسەتەداریکی یۆنانی یە و یە کینکە لە پیاو بە ناو بانگە کانی دەولەت. پزۆلینکی گرنگی بوو لە شۆرشى کریت (۱۸۹۶-۱۸۹۷) دا لە دژی دەولەتی عوسمانی. سالی ۱۹۱۰ وەزارەتی یۆنانی پیکهناو و گەلئ ئاشووبی چە کدارانەى لە دژی حکوومەتی پاشایەتی ریکخستوو، بەلام هەر هەموویان سەر کورت کراون و، "فینزیلوس" یش رابیکردوو بۆ فەرەنسا و لەوئى داوی سالیك کۆچی دوایی کردوو. (وەر گێب)

گیر کردوه. که واته هه موو نه وانه شایه تن و دهیچه سپینن که نه وروپا دهستی له
 ئایینه که ی بهر نه داوه، به لکو به ده مار گیریشه وه شوینی که وتوو.

سێ هه م: قیاس کردنی ئایینی "ئیسلام" به "نهصرانییهت" قیاسی دوو شتی له یه ک
 جیایه و هه له یه کی پروون و ئاشکرا شه. چونکه نه وروپا کاتن ئاییندار بوو ته نانهت که به
 ده مار گیریشه وه دهستی له ئایینه که ی گیر کردبوو، نه پیش که وتوو نه خاوه نی
 شار ستانیتیش بوو. به لام کاتن وازی له ده مار گیری هینا و ده سته برداری ئایینه که ی بوو،
 پیش که وت و بوو به خاوه نی شار ستانیتی.

ده مار گیری ئایینی له نه وروپادا هینده شه پ و ئازاوه ی ناو خۆیی نابه وه که سێ سه د
 سالی خایاند و، کار به ده سته سته مکار و خۆ سه پینه کان ئایینان کردبوو به گورزی
 ده ستیان بۆ سه ر کو تکردنی عوام و هه ژاران و بیریار و زانایان، تا گه یشته نه و راده یه ی
 که زۆرینه ی خه لکی جزیره رقیك له ئاین هه لبگرن.

به لام له ئیسلامدا - میژوو شایه ته - که ته نها یه ک جار نه بیته، ئاین نه بووه به هزی
 شه پ و کی شه ی ناو خۆیی. ئنجا موسلمانانیش تا خاوه نی ئاین بووینتن و ده ستیان پیوه
 گرتبیت، سه ر که وتنی مه زنیان به پنی نه و کات و رۆژ گاره به ده ست هیناوه. شایه ت
 له سه ر نه مه ش: ده وله تی ئیسلامی یه له نه نده لوسدا که بوو به مامۆستایه کی گه وره و
 مه زن بۆ نه وروپا. به لام گه ر هه ر کاتن موسلمانان ئایینه که یان پشتگویی خستبیت،
 تووشی نزمبوونه وه و دوا که وتن بوون..

پاشان "ئیسلام" له پنی واجب کردنی زه کات و حه رام کردنی پیا و هه زاران
 مه سه له ی تری وه ک نه مانه وه که به زه یی یان تیدایه به حالی عه و امدا، پارێزگاری
 هه ژاران و زۆرینه ی خه لکی کردوه..

ئنجا "ئیسلام" زانایانی پاراستوه و هه ر ده م به م چه شنه ئایه ته پیرۆزانه: ﴿أَفَلَا
 یَتَدَبَّرُونَ﴾ (النساء: ۸۲).. ﴿وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (آل عمران: ۱۹۱)..
 ﴿أَفَلَا يَعْقِلُونَ﴾ (یس: ۶۸) نمونه ی به ژیری و زانست هیناوه ته وه و نه و ژیری و
 زانستانه شی له ده روونه کاندا بیدار کردوه ته وه.

بۆیه ئایینی ئیسلام هه می شه قه لای هه ژاران و دالده و په نای زانایان بووه. که واته له
 ئیسلامدا هه یج پیوستی و داخوازیك بۆ نه م چه شنه دووره په ریزی به نی یه.

نههئیی حیکمهت و جیاوازیی بنه‌ره‌تی له نیوان "ئیسلام" و ئایینه‌کانی تردا، که نه‌صرانییه‌ت یه کینکیانه، بریتی یه له‌مه‌ی خواره‌وه:

بناغی ئیسلام "توحید"ی خاوین و بن‌گه‌رده و، هر گیز پشت به هۆکار و هۆ ناوه‌نده‌کان نابه‌ستیت و له‌روانگه‌ی ئیسلامه‌وه ئه‌وانه هیچ نرخ و به‌هایه‌کیان له‌بواری دروستکردن و به‌دییه‌ناندانی یه.

به‌لام ئه‌و بیری "کورپایه‌تی" یه‌ی که له‌نه‌صرانی‌یه‌تدا په‌سه‌ند کراوه، گرنگی و بایه‌خ به "هۆکاره‌کان" ده‌دات و له‌خۆبایی بوون و خۆ به‌گه‌وره‌گرتنی مروّف ناشکینیت، به‌لکو به‌شیکه‌ی په‌روه‌دگار تیبی خوا به‌حه‌بر و پراهیبه‌کان ده‌سپیریت، به‌پاده‌یه‌ک که ئه‌م ئایه‌ته‌ی پیرۆز هیان تیدا به‌رجه‌سته‌یه که ده‌فه‌رموی:

﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَاءَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ (التوبة: ۳۱).

ئالیه‌وه‌یه که ده‌بینین گه‌وره‌پیاوانی نه‌صرانییه‌ت له‌ئایینه‌که‌یاندا ده‌مارگیرن و که‌چی له‌هه‌مان کاتیشدا پارێزگاری غروور و له‌خۆبایی بوونیشیان ده‌که‌ن، هر چه‌نده‌ش پله و پایه‌ی دنیايش ده‌گر نه‌ده‌ست. وه‌ک "ولسن"ی سه‌رۆکی ئه‌مریکا که پیاویکی ده‌مارگیری ئایینی بووه.

که‌چی له‌ئیسلامدا، که ئایینی "توحید"ی خاوین و بن‌گه‌رده، ده‌بئی ئه‌و که‌سانه‌ی کارمه‌ندی گه‌وره‌ی ده‌ولت ده‌گر نه‌ه‌ستۆ، ده‌سته‌رداری غروور و خۆپه‌رستی خۆیان بین، ده‌نا ناتوانن بگه‌نه‌ئایینداری تیبی راسته‌قینه و ته‌واوه‌تی. بۆیه ده‌بینیت هه‌ندیکیان کاروباری ئاین پشتگۆی ده‌خه‌ن، ته‌نانه‌ت هه‌ندیکیان له‌ئایینیش ده‌رده‌چن.

مه‌سه‌له‌ی شه‌شه‌م:

ئه‌وانه‌ی که زیاد له‌پنویست له‌ده‌مارگیری و قه‌ومییه‌تی سه‌لبی دا رۆ ده‌چن، پێیان ده‌لێن.

یه‌که‌م: له‌هه‌موو شوێنیکه‌ی زه‌وی، به‌تایبه‌ت له‌م ولاتانه‌ی خۆماندا و هر له‌دێر زه‌مانه‌وه چه‌نده‌ها کۆچی زۆر و زه‌به‌نده‌پرووی داوه و، گه‌لێ نه‌ته‌وه‌ش دوو چاری ئالوگۆزی زۆر و زه‌به‌نده‌بوون.

ولاتی ئیمه‌ش دوای ئه‌وه‌ی که بوو به‌مه‌لبه‌ندی حکومه‌تی ئیسلام، کۆچی زیاتری به‌خۆیه‌وه‌ بینی. ته‌نانه‌ت هه‌موو نه‌ته‌وه‌کان به‌وینه‌ی په‌پوله‌ به‌ده‌وری ئه‌م ولاته‌دا

دههاتن و دهه رۆشتن، تا هاته ناوی و تیای دا نیشته جی بوون. خۆ له حاله تینکی ئاوادا - مه گهر به هه لدانه وهی لاپه ره کانی له وحی مه حفوز - ده نا ناتوانریت ره گهزه راسته قینه کان له به کتر جیا بکرینه وه!

له بهر ئه مه، گهر مرۆف کاروبار و جوامیری و غیره تی خۆی له سه ر "ده مار په رستی" بنیات بنیت، کارینکی بی و اتا و بی ناوه رۆکی ئه نجام داوه. جگه له و زیانانه ش که دینه پینی.

هه ر له بهر ئه وه ش بوو که به کینک له وانه ی بانگه شه یان بۆ ده مار گیری و قه ومیه تی سه لبی ده کرد و بایه خی بۆ ئاین دانه نابوو، ناچار بوو بلیت: گهر "ئاین" و "زمان" به کیان گرت، ئه و ئه و که سانه به به ک نه ته وه داده نرین!

ماده م وایه، ئه و ده بی سه یری زمان و ئاین و په یوه ندی به نیشتمانی به کان بکریت، نه ک ده مار گیری راسته قینه. چونکه گهر ئه م سیانه به کیان گرت ئه و ئه و نه ته وه به خۆی له خۆی دا خاوه ن هیژ ده بیست و، گهر به کینکیش له م سیانه که م بکات هه ر له نیوان قه ومیه تدا ده مینیته وه.

دوو هه م: له نیوان سه دان سووددا که جوامیری و غیره تی خاوینی "ئیسلامه تی" به ژبانی کۆمه لایه تی ده به خشیت، ته نها دوو دانه له و سوودانه بۆ رۆله کانی ئه م نیشتمانه ده خه ینه روو:

سوودی به که م:

ئه و شته ی که له به رامبه ر سه رجه می ده وه ته مه زنه کانی ئه و رو باوه پاریز گاریی ژبان و قه واره ی ئه م ده وه ته ئیسلامی به ی کرد - هه ر چه نده ژماره شیان بیست تا سی ملیۆن که سه - ته نها ئه و چه مکه به که له قورئانه وه سه رچاوه ی گرتوه و سوپاکه ی هه لی گرتوه و ده لیت: "گهر بمر شه هیدم.. بيشکوژم موجهیدم!"

به لئ، هه ر ئه م چه مکه بوو که رۆله کانی ئه م نیشتمانه ی به پینکه نینه وه بۆ پيشوازی کردنی مردن دایه به ر و، هه ر ئه مه ش بوو دل و ده روونی ئه و روپایی به کانی راچله کاند و ترسی له دلدا و له ریشی به جه سه تیه اندا هینا.

ئایا چ شتیگ هه به بتوانیت بیته مه یدان و، ئه م چه شنه قوربانی و خۆ به ختکاری به له گیانی سه رباره کاندا بزوینیت، له کاتیکدا که ئه وان خاوه نی بیری ساده و دل و ده روونی ساف و خاوینین؟

چ ده مار گيرى يهك ده توانيت جيبي ئەم چه مكه بهرز و بلنده بگريتهوه؟ يان چ بيريك ده توانيت و الە مرؤف بكات كه به كه مالى ويست و سەربەستى خۆى، ژيان و دنيا كهى له پىناوى ئەودا بەخت بكات؟!

سوودى دووهم:

هەركات دەولەتە مەزەنه كانى ئەوروپا و هەژديها سەرسەختە كانى ئەوى ئازارى ئەم دەولەتە موسلمانەيان دابيت و مشتە كۆلى يەك لە دوای يەكيان تى سەرەوانديت، ئەوا بەو كارەيان سى سەد و پەنجا مليۆن موسلمانى سەرتاسەرى جيهانيان خستوو ته گريان كه بۆ ئازارى ئەم دەولەتە هاواريان لى هەلساوه، بە رادەيهك كه ئەو دەولەتە ئىستيعمارى يانە دەستيان له ئازاردانى ئەم دەولەتە كيشايە دواوه و ازيان له دەستدریژی هینا، تاكو سۆزى سەرجهمی موسلمانان له دژيان نەرووژت!

جا ئايا ئەم هیزه پشتگیر و مەعنهوى يە هەميشەبى يەى كه له پشتى ئەم دەولەتەوه يە به هیزىكى بچووك و شتىكى كەم دادەنريت؟ ئايا دەكریت ئىنكارى بكریت و چاوى له ئاستدا بنوقنريت؟

ئايا چ هیزىكى تر هەيه بتوانيت جيبي ئەم هیزه مەزەنه بگريتهوه؟

دەسا ئەمە مەيدانى تەحەددى يە و دەبا ئەو هیزه مان پيشان بدەن!

كەواتە نابى كارىك بكەين له پىناوى دەستگیر كردن له قەومىيەتىكى سەلبى و جواميرى و غيرەتىكى دوور له ئايندا، ئەم هیزه پشتگیرە مەزەنه پشتمان لى هەلبكات و له دەستى خۆمانى دەربكەين!

مەسەلەى چەوتەم:

ئەوانەى كه حەماسەتىكى توندوتیژ بۆ قەومىيەتى سەلبى دەردەبرن، پىيان دەلین:

گەر ئیوه راست دەكەن و ئەم نەتەوهیەتان بە بى گەردى و راستى و گەرموگورى خۆش دەويت و بەزەبى تان پىدا دیتەوه، ئەوا دەبى غيرەتىكى هیندە فراوان لە دل و دەروونى خۆتاندا هەلبگرن كه جيبي زۆرىنەى ئەم نەتەوهیەى تىدا بپیتەوه، نەك تەنها كەمايەتى يە كى كەمیان. چونكه خزمەتكردنى كۆمەلایەتى و كاتى و بى ئاگایانە لە خوا بۆ ئەو كەمايەتى يانەى كه پيوستيان بە شەفەقت و بەزەبى نى يە و، لە هەمان كاتدا بايەخ

نه دان و بهزه بی نههاتههههه به زورینهی مهزنی تهواندا، ههه گیزا و ههه گیز به جوامیزی و غیره دانانریت!

چونکه جوامیزی، به بیی چه مکی ره گه ز به رستی، ده گونجی له هه مو هه شهت که سیکدا سوو دیک کی کاتی دهستی بهک دوانیکیان بخات و تهو جوامیزی و غیره تهیان پی بریت که شایانی نین. به لام شهش که سه که ی تر: یان پیر، یان نه خوش، یان گیروده ی به لایه که، یان منال، یان تهوا و لاواز، یان خاوهن تهقوایه که له خاوهند ده ترسیت و ئومیده واری به ده سه تهینانی ئاسووده بی دواروژه. هه مو تهوانه، به دوا ی دلدانه وه و نوریکدا ده گه رین که هیوا و ئومیدیان تیدا بیورژینته وه، چونکه پرویان له ژیانیکی به رزه خی و قیامه تی به، که واته گه لی پیوستیان به وه به دهستی سۆز و میهره بان یان بۆ دریز بکریت. جا ئایا تهوه چ جوامیزی و غیره تیکه که بوار به کورژانه وه ی چرای ئومید و هیوا ی تهوان ده دات و له نرخ و به های دلدانه وه یان داده شکینیت؟

تهم دوو هه ئو بیسته گه لی دوورن له به کتره وه. ئیتر پیم نالیت بهزه بی هاته وه به نه ته ودا و خۆ به ختکردن له پیناوی دا له کوی به و چیی لی هاتو وه؟!

ئیمه ههه گیز له سۆز و میهره بان یی خاوهند نائومید نابین، چونکه واما وه ی ههزار ساله رۆله کانی تهم نیشتمانه و کۆمه له مهز نه کانی و سوپا به سام و شکۆمه نده که ی له خزمه تی قورئاندا خستو ته کار و کردوونی به هه لگری ئالا که ی. بۆ به ئومیدیکی مه زغان به میهره بان یی خاوهند هه به که - پشت به خوا - به چه ند به سه رهات و کاره ساتیکی سه ری بی و کاتی له ناویان نه بات و، ئومیده وارین خاوهند دریزه به و نووره بدات و پتر ورشه دار و دره خشانتری بکات و کارمه ندی به خاوینه موقه دده سه که ی به به رده وامی بهیلتته وه.

باسی چوارهم

بیتدار کردنه وه بیهك:

ههروهك چوار باسه كانی مه كتوبی بیست و شه شهه مه هیچ
په یوهندی په کیان له نیواندا نی یه، ئەم ده مه سه له یه ی باسی چواره میش
په یوهندی یان له نیواندا نی یه. بۆیه نابئ مرؤف به دوا ی په یوهندی له
نیواندا بگه ریت. چونکه چۆن به دلدا هات ههروه هایش نو سراوه.
جا ئەم باسه به شیکه له و نامه یه ی که بۆ یه کئ له قوتابی یه گرنگه کانی
خۆی نارد و، وهلامی پنج شهش پر سیاری له خۆ گرتوه.

مه سه له ی یه کهم

دووهم: برام! تۆ له نامه که تدا ده لئیت: ته فسیر نووسان له ده می ته فسیر کردنی:
﴿رب العالمین﴾ دا وتویانه: هه زده هه زار جیهان هه یه و، پر سیار له حیکمه تی ئەم ژماره یه
ده که یه!

برام! من ئیستا حیکمه تی ئەو ژماره یه نازام، به لام ته نها ئەمه ی خواره وه ده لئیم:
رسته کانی قورئانی حه کیم ته نها یهك و اتایان له خۆ نه گرتوه، به لکو هه ر یه که یان له
حوکمی "کوللی" یه کدایه که گه لئ و اتای بۆ هه موو چینیک له چینه کانی مرؤف له خۆ
گرتوه. چونکه قورئانی پیروژ گو فتار نی که ئاراسته ی سه ر جه م چینه کانی ئاده می زاد
کراوه. که واته ئەو و اتا پروونکرا وانه له حوکمی "جوزئییات" ی ئەو قاعیده و یاسا
"کوللی" یه دان و، هه ر ته فسیر نووس و هه ر خواناسیک به شیک له و و اتا کوللی یه باس
ده کات و، له م ته فسیره شدا یان پشت به که شفییات یان به لگه یان مه شه ره به که ی خۆی
ده به ستیت و، یه کیك له و و اتایانه ته ر جیح ده دات و هه لئ ده بژیریت. هه ر له راستیشدا
کۆمه لئیک له و ته فسیر نووسانه له م پرووه دا و اتایه کی موافقیان له گه ل ئەم ژماره یه دا
ده ر خستوه.

بۆ نمونه: ئەولیاکان، به گرنگی پیدانیکسی زۆروه، به یانی و ئیواره له نیوان
ویره کانیا دا ئەم ئایه ته پیروژه ده خوینن که ده فەر موی:

﴿مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ﴾ (الرحمن: ۱۹-۲۰) ..

ئهم ئایه ته گه لئی و اتای زۆری ههیه، هه ره له ده ریای پهروه رد گاریتی یه وه له باز نهی "و جوب" و ده ریای به ندایه تی یه وه له باز نهی "ئیمکان" .. تا ده گاته ههردوو ده ریای دنیا و ناخیرهت و جیهانی شه هاده و جیهانی غهیب و، ههروه ها تا ده گاته زه ریای کانی خۆره لات و خۆرئاوا و باکوور و باشوور و ده ریای پۆم و ده ریای فارس و ده ریای سپی و ده ریای رهش و گهروه که ی نیوانیان که ئه وه چه شنه ماسی یه ی لئی ده رده چیت که پنی ده لئین "مه رجان" و .. تا ده گاته ده ریای سوور و نو که ندی سوینس و، ده ریای ئاوه سازگار و ئاوه سویره کان و، ده ریای ئاوه سازگار په رته وازه بلاوه کانی ناو زهوی و، ده ریا سویره کانی سه رپووی زه ویش که به یه کتره وه لکان و، ئه وه پووباره گه ورانه ی چه شنی نیل و دیجله و فورات که پینان ده و تریت: ده ریا سازگار بچوو که کان و، ئه وه ده ریا سویره نهش که تیکه لئیان ده بن ..

هه موو ئهم جوز ئیباتانه، له ناوه ندی و اتا کانی ئه وه ئایه ته په روزه دان و هه ره هه مووشیان دروسته ئامانج و جینی مه به ست بن، که واته هه موو ئه وانه و اتای حه قیقی و مه جازی ئهم ئایه ته په روزه ن.

به هه مان جوړ: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ یش، وه که ئه مانه ی باس کران، گه لئی حه قیقه تی زۆری له خۆدا کۆ کردوو ته وه و، ئه هلی که شش و حه قیقه تیش به پنی که شفییاتی خۆیان به چه ند پوو نکر د نه وه یه کی جزرا و جزر ئه وه راستی یانه ده رده خه ن.

مینش بهش به حالی خۆم ئهم و اتایه ی خوار وه له م ئایه ته تی ده گه م:
ئاسمانه کان هه زاران جیهانیان تیدایه و، ده گو بنجی هه ره ئه ستیره که له ناو کۆمه له که ی خۆی دا جیهانیکی سه ره به خۆ بیت و، هه موو ره گه زینکی ناو گۆی زه ویش جیهانیکی سه ره به خۆیه له خۆی دا. ته نانهت هه موو مرفۆنک جیهانیکی بچوو که. که واته وشه ی: ﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ئه وه ده گه یه نیت که کاروباری هه موو یه کینک له و جیهانانه راسته و خۆ له لایه ن په روزه رد گاریتی خوا وه نده وه به پیره ده بریت و په روزه ده کریت و کاروباره کانی به پری ده خریت.

سئ هه م: پینغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی:

"إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ خَيْرًا أَبْصَرَهُمْ بَعِيْبٍ أَنْفُسِهِمْ" (١).

(١) گه لئی فه رمووده به م و اتایه هاتوو ه. وه که: "إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعِبْدٍ خَيْرًا فَفَقَّهُهُ فِي الدِّينِ وَزَهَّدَهُ فِي الدُّنْيَا وَبَصَّرَهُ بَعِيْبِهِ". رواه البيهقي عن أنس. بره وانه: كشاف الخفاء للمجلوني (١/٨١). (وهه رگن)

قورئانی پیرۆزیش له سه ر زمانى چه ز ره تى يو وسفه وه - دروودى له سه ر بى ت - ده گى ر بى ته وه كه فه ر موو بيه تى:

﴿وَمَا أُبْرِيءُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ﴾ (يوسف: ۵۳)..

به لى، ئەو كه سهى له خۆى رازى بيه و به خۆى ده نازى ت: به ده بخته. به لام ئەو كه سهى عه بيهى خۆى ده بى نى ت، به خته وه ره. كه واته بر اكهم! تۆ به خته وه رى ت. به لام هه ندى جار روو ده دات كه نه فسى "ئه ماره" (ده روونى به دخواز) ده گۆر بى ت و ده بى ت به "لوامة" يان "مطمئنة"، كه چى چهك و كه ره سه كانى خۆى به ره گ و ده ماره كان ده سپى ر بى ت، بى تر ئەو ره گ و ده مارانه كار مه ندى به كانى "ده روونى به دخواز" تا كۆ تا بى ته مه ن جى به جى ده كه ن و، هه ر چه نده ماو بيه كى زۆر به سه ر مر دنى نه فسى "ئه ماره" شدا به سه ر چو و بى ت كه چى ئاسه واره كانى هه ر ده ر ده كه ون.

گه لى كه س له ئەوليا و ئەصفيا مه زنه كان هه ن كه هه ر چه نده نه فسى يان بووه به "مطمئنة" كه چى سكا لا له ده ست نه فسى ئه ماره ده كه ن و.. هه ر چه نده ش دل بى ان ساغ و تا بى لى روونا كه، كه چى له تاو نه خۆ شى به كانى دل په نا و هانا بو لاى خواى گه و ره ده بن! جا ئەو به ر بى زانه سكا لا كه يان له خودى "نه فسى ئه ماره" نى بيه، به لكو له ئەرك و كار مه ندى به كان بيه تى كه به ده ماره كان سپى ر را وه. نه خۆ شى به كه شى يان هى "دل" نى به به لكو نه خۆ شى به كى ئە ندى شه بى بيه.

ئىجا بى رام!

ئەو شتهى كه هى ر ش ده كاته سه رت هه ر وهك له لايه ن ده رو و نته وه نى بيه هى نه خۆ شى بى دل بى ش نى بيه، به لكو حاله تى كه - وهك با سمان كرد - گو استو و بيه ته وه بو ناو ده ماره كان تا كو به بى سى سى ر و شتى ئاده م بى زاد "موجاهه ده" تا كۆ تا بى ته مه ن به ر ده و ام بكات، كه بى شكه و تى بى كى به ر ده و امى بو به ده ست ده هى نى ت.

مه سه لهى دوو هه م

"په يامه كانى نوور" وه لام و روونكر د نه وهى سى پر سى اريان له خو گرتو وه كه زانايانى بى شى ن پر سى اريان له باره وه كردو وه. به لام ئىمه لى ره دا ته نها به پوختى ئاماژه يان بو ده كه بن.

پرسیاری یه‌که‌م:

مه‌به‌ستی "مخیدینی کوری عهره‌بی" چی‌یه‌که‌له‌و نامه‌یه‌ی‌دا‌بو "فه‌خره‌ددینی رازی"ی^(۱) نووسیه، وتوویه‌تی: "ناسینی خوا‌جیایه‌له‌ ناسینی وجوودی"؟

وه‌لام:

یه‌که‌م: ئەو‌ئموونه‌یه‌ی‌که‌خۆت‌بو‌ت‌خوینده‌وه‌و، بۆ‌مه‌به‌ستی‌ده‌رخستنی‌جیاوازیی‌نیوان‌ته‌وحیدی‌پراسته‌قینه‌و‌ته‌وحیدی‌عامی‌له‌"وته‌ی‌بیست‌و‌دووهم"‌دا‌باس‌کراوه، ئاماژه‌بۆ‌مه‌به‌ستی‌پرسیاره‌که‌ده‌کات‌و، له‌چا‌وه‌هلۆیستی‌دووهم‌و‌سێ‌هه‌می‌"وته‌ی‌سی‌و‌دووهم"‌دا‌زیاتر‌پرونی‌ده‌کاته‌وه.

دووهم: ئەو‌شته‌ی‌که‌و‌ای‌له‌"مخیدینی‌کوری‌عهره‌بی"‌کردووه‌ئهم‌گوفتاره‌ی‌ئاراسته‌ی‌"فه‌خره‌ددینی‌رازی"‌بکات، که‌ئیمامی‌که‌له‌پیشه‌و‌ایانی‌زانستی‌که‌لام، ئەوه‌یه‌که‌پروونکردنه‌وه‌کانی‌پیشه‌و‌ایانی‌ئو‌صولی‌دین‌و‌زانیانی‌که‌لام، سه‌بارت‌به‌عه‌قائید‌و‌بون‌و‌ته‌وحیدی‌خوای‌گه‌وره‌به‌لای‌"ئین‌عهره‌بی"‌یه‌وه‌شتی‌کی‌که‌مه‌و‌ئاوی‌دل‌نادات.

به‌لێ‌پراسته، ئەو‌ناسینه‌ی‌خوای‌گه‌وره‌که‌به‌ه‌لگه‌کانی‌"زانستی‌که‌لام"‌به‌ده‌ست‌هینراوه، هه‌ر‌گیز‌ئهو‌ناسینه‌کامله‌نی‌یه‌که‌دلنایی‌و‌ئاسووده‌یی‌به‌دل‌به‌خشیت. به‌لام‌گه‌ر‌ئهو‌ناسینه‌له‌سه‌ر‌ری‌بازی‌قورئانی‌پیرۆزی‌خواه‌ن‌ئیعجاز‌بیت، ده‌بیت‌به‌ناسینی‌کی‌ته‌واوه‌تی‌و، دلنایی‌کامل‌و‌ته‌وا‌و‌له‌دلی‌مرؤفدا‌داده‌مه‌زرینیت. له‌خوای‌به‌رز‌و‌خواه‌ن‌توانستی‌په‌ها‌ده‌پارینه‌وه‌که‌هه‌مو‌به‌شتی‌کی‌"په‌یامه‌کانی‌نور"‌وه‌ک‌چرایه‌ک‌لێ‌بکات‌و‌پینگا‌پاست‌و‌نورانی‌یه‌که‌ی‌قورئانی‌پیرۆز‌پروون‌بکاته‌وه.

پاشان‌هه‌روه‌ک‌ئهو‌خواناسینه‌ی‌که‌"ئیمامی‌رازی"‌له‌"زانستی‌که‌لام"‌هه‌لی‌گۆزیوه‌به‌لای‌"ئین‌عهره‌بی"‌یه‌وه‌کورت‌و‌ناته‌وا‌و‌ده‌رده‌که‌ویت، به‌هه‌مان‌جۆر‌خواناسینی‌پێی‌ته‌سه‌وو‌فیش‌له‌چا‌و‌ئهو‌خواناسینه‌دا‌که‌م‌و‌کورت‌و‌قرتا‌و‌ده‌رده‌که‌ویت

(۱) ئیمام فه‌خره‌ددینی رازی: (۵۴۴-۶۰۶/ک/۱۱۵۰-۱۲۱۰ز) ناوی محمهدی کوری عومهری کوری حه‌سه‌نی کوری حوسه‌ینی ته‌میمی به‌کری‌یه‌و، پێشه‌وا‌یه‌کی‌ته‌فسیر‌نوروس‌و‌تاقانه‌ی‌بێ‌وینیه‌ی‌پۆزگاری‌خۆی‌بووه‌له‌زانسته‌عقلی‌و‌نقلی‌و‌زانسته‌کانی‌پێشینه‌دا. له‌بنه‌چه‌دا‌خه‌لکی‌ته‌به‌ر‌ستانه‌و‌به‌نه‌سه‌بیش‌قورهبه‌شی‌یه‌و‌له‌شاری‌"په‌ی"‌له‌دا‌یک‌بووه‌و‌پاشان‌له‌سالی‌۶۰۶‌کۆچی‌له‌شاری‌"هه‌رات"‌کۆچی‌دوا‌یی‌کردووه. ئەمه‌ش‌ناوی‌هه‌ندیکه‌له‌به‌ره‌مه‌کانی: "مفاتیح‌الغیب"‌که‌ته‌فسیری‌قورئانی‌پیرۆزه‌له‌هه‌شت‌به‌رگدا‌و، "لوامع‌البینات‌فی‌شرح‌أسماء‌الله‌تعالی‌والصفات". پ‌روانه‌ئهم‌سه‌ر‌چا‌وانه: الأعلام ۳۱۳/۶، و‌فیات‌الأعیان ۴۷۴/۱، مفتاح‌السعادة ۴۴۵/۱، لسان‌المیزان ۴۲۶/۴، البدایه‌و‌النه‌ایه ۵۵/۱۳، طبقات‌الشافعیه ۳۳/۵. (وه‌ر‌گێڕ)

که میراتگرانی پیغمبران - دروودیان له سهر بیټ - راسته و خو له قورئانی پیروزه وه هه لیانگۆزیوه. چونکه "ئین عهره بی" بۆ مه بهستی به دهسته ئانی ئامادهیی قهلبیی بهرده وام له بهردهم خوای گهردها، و توویه تی: "لا موجود إلا هو" ته نانهت گه یشته ئه وهی ئینکارییی بوونی بوونه وهران بکات!

به لام که سانیکی تر بۆ مه بهستی به دهسته ئانی ئه و حوزوره قهلبیی و توویانه: "لا مشهود إلا هو". بهم جۆره په ردهی له بیر چونه وهی سه رتاسه ریان به سه ر پرووی بوونه وهراندا داداوه ته وه و، بهم پێیه بارودۆ خینکی سه ریان گرت ه خۆیان.

که چی ئه و خواتاسینهی که له قورئانی پیروزه وه هه لگۆزراره، هه روه ک حوزووری قهلبیی بهرده وام به مرؤف ده به خشینت، له هه مان کاتدا حوکمی "نه بوون" و "عه ده م" به سه ر بوونه وهراندا ده رناکات و له به ندیخانهی له بیر چونه وهی ته واوه تیشدا به ندیان ناکات، به لکو له پشتگۆی خستن و هه ره مه کیتی رزگاریان ده کات و له پێناوی خوای گهردها ده یانخاته کار و، هه رچی شت هه یه ده کات به ئاویته یه ک که ناسینی خوای گهره ی تیدا بیه ریت و له هه موو شتیکیشدا په بجه ره یه ک له سه ر ناسینی خواوه ند ده کاته وه، وه ک سه عدی شیرازی به شیه ر ئه مه ی ده ر بیه و و توویه تی:

در نظر هوشیار هر ورقی دفترست از معرفت کردگار^(۱)

له چه ند وته یه کی تری "په یامه کانی نوور" دا بۆ مه بهستی ده ر خستنی جیاوازی به کانی نیوان ئه و که سانه ی که ریبازه کانیان له و پرۆگرامه هه ره راست و دروسته ی "قورئانی پیروز" وه رده گرن و، ئه وانه ش که ریبازی "زانایانی که لام" ده گرنه بهر، نمونه یه کمان هیناوه ته وه که ئه مه ی خواره وه یه:

هه ندی که س بۆ به ده سه ئه ئانی "ئاو" ده چن به لووله و کاریز له شوینیکی دووره وه راید ه کیشن که له داوینی چیا کانه وه هه لیان که ندووه. هه ندیکی تر هه ر شوینیکی هه لیکه نن و له هه ر جیگایه کدا بن ئاویان ده ست ده که ویت و کانیواوه که ی ده ته قینه وه. سه باره ت به یه که میان: ئه و اپرییه کی هه له ت و دووره و، ئاوه که له و رییه دا تووشی

(۱) مامۆستا نوورسی لێردها پوختهی شیعه که ی شینخی سه عدیی هیناوه. ته واو ته یه که ی بهم جۆره یه:

برگ دره ختان سبز در نظر هوشیار هر ورقش دفترست معرفت کردگار

واته: هه ر گه لایه کی دره خته سه وزه کان به لای مرؤفی هۆشیاره وه پر به ده فته ریک زانیاریی تیدایه سه باره ت به ناسینی کردگار وه.

له هه ندی چاپدا له بریی: (در نظر هوشیار) نووسراوه: (پیش خداوند هوش). بره وانه: کلیات سعدی - غزلیات ص ۵۱۹ به اهتمام محمد علی فروغی. انتشارات امیر کبیر. تهران - ۱۳۷۰ ه.ش. (وه رگێز)

برین و کههه بوونهوه ده بیته. به لام سه بارهه به وانیه که بیر هه لده که نه، بی هیهچ سه ختی و گیر و گرفتیکه له ههه شوینیکدا نیشته جی بین، تاویان ده ست ده که ویت. جازانایانی "زانستی که لام" له رپی چه سپاندنی مه حالیی "ده ور و ته سه لسول" له کۆتایی جیهاندا، زنجیره ی هۆکاره کان ده قرتینن، ئنجا دوا ی ئه وه "بوون" ی خوا ی گه وره ی "واجب الوجود" ده چه سپینن.

به لام رپازه راسته قینه که ی "قورئانی پیرۆز" له ههه شوینیکدا بیته و ههه جینگابه که هه لکه نیته تاوی ده ست ده که ویت. که واته هه موو به کی که له نایه ته مه زنه کانی ئه و قورئانه وه که عه سا که ی ده ستی حه زره تی مووسا - دروودی له سه ر بیته - وایه، له ههه شوینیکدا بیه ویت کانیوا ی به لیشا و هه لده قولینیت و ئه م ده ستوره ی خواره وه پینش چاوی هه موو شتی که ده خات تا کو بیخویننه وه:

وفي كل شيء له آية تدل على انه واحد

پاشان "ئیمان" ههه ته نهها له رپی زانسته وه به ده ست ناهینریت، چونکه گه لئی لایه نی ناسک (لطائف) له مرۆقدا ههه که ئه وانیش به شیان له ئیماندا ههیه. جا ههروه که خواردن کاتی ده رواته ناو گه ده وه دابهش ده بیته و به پینی هه ریه که له ئه ندامه کان به ناو ره گ و ده ماره جیا جیا کاندایا ده بیته وه، مه سه له و بابته کانی ئیمانیش که له رپی زانسته وه هاتین به هه مان جۆرن. چونکه که ده چه نه ناو گه ده ی ژیری و تیگه یشتنه وه ئه و هه موو به کیکی لایه نه ناسکه کانی جهسته، وه که گیان و دل و نهینی و ده روون و لایه نه کانی تری هاو چه شیان، هه ریه که یان - به پینی په له ی خۆی - به شی خۆیانی لئی وه رده گرن و ده عیزن. جا ئه گه ره یه کی که له و لایه نه ناسکانه به شه خۆراکی گونجاوی خۆی ده ست نه که ویت ئه و اخوا ناسینه که ش که م و کورته ده هینیت و ئه و لایه نه ناسکه لئی بی به ش ده بیته.

بهه جۆره، "ئین عه ره بی" سه رنجی "فه خره ددینی رازی" بۆ لای ئه م حاله ته راده کیشتیت و بیداری ده کاته وه.

مه سه له ی سی هههه

پرسیار:

چۆن نایه تی پیرۆزی: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ (الإسراء: ۷۰) له گه ل نایه تی پیرۆزی:

﴿إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾ (الأحزاب: ۷۲) یه که ده خریت؟

وه لآم:

روونكر دنه وهى وه لآمى ئەم پرسياره له وته كانى "يازدهههم" و "بيست و سنىههم" و بهروبوومى دووههمى لقى پينجهمى "وتهى بيست و چوارهم" دا باس كراوه، كه پوخته كهى بهم شيوهى خواره وهيه:

خوآى گهوره به توانسته كامله كهى خۆى گهلنى شتى زۆر له تنها يهك شت بهدى دههينيت، ههروهك تنها يهك شت به چه شنيك دهخاته كار كه گهلنى كارمه ندى و ئهركى زۆر ئه بنجام بدات و، بهم بى يه ههزار و يهك كتيب له تنها يهك لاپه ره دا ده نووسيت.

ئيجا خوآى گهوره ئەم مرؤفه شى له شيوهيه كى ئه وتۆدا بهدى هيناوه كه گهلنى "جۆر" (نوع) تى تىدا كۆكردوه تهوه. واته: ويستويه تى به گرزى مرؤف ئه و كاروبارانه ئه بنجام بدات كه پله جيا جيا كانى سه رجهمى جۆره كانى زينده وه ران ئه بنجاميان دهههه، به راده يهك كه هيز و ئاره زوهه كانى مرؤفى له چه ند سنوور و پابه نديكى سروشتى دا نه به ستووه تهوه، بهلكو به سه ربه ستى و په هابى هيشتوونيه تهوه. به لآم هيز و ئاره زوهه كانى زينده وه رانى تى به چه ند پابه نديكى سروشتى يه وه به ستووه تهوه. به و واتايى كه هه ريهك له هيز و توانا كانى مرؤف له مه يدانينكى به كچار فراوانى نه برآوه دا دىن و ده رۆن، چونكه مرؤف ئاوينه ي چه ندين دره و شانوه ي بى كۆتايى ناوه جوانه كانى "رب العالمين" ه. بۆيه توانا و ليه اتينكى بى كۆتايى به هيزه كانى مرؤف دراوه.

بۆ نمونه:

ئه گهر سه رانسهرى دنيا به مرؤف بدرت، هيشتا هه ر به هه لپه وه داواى زياتر ده كات و، له پيناوى سوودينكى خۆى دا رازى به زيان له هه زاران كه س بكه و يت.

به م جۆره، چه ندين پله ي بى سنوورى په وشته خراپه كان له به رده م مرؤف دا درده كه و يت، تا هينده شوپرى ده كاته وه كه ده بخاته خواره وه بۆ ئاستى نه مروود و فيرعه ونه كان و پر به پيستی خۆيه تى سيفه تى: ﴿ظَلُّوا﴾ ي - به سيغه ي موبالغه - تىدا به رجه سته بيبت.. ههروهك پله به رزه بى كۆتايى يه كانى په وشته جوانه كانيشى له به رده م دا ده كرئنه وه تا ده گاته پله ي پيغمبه ران - درووديان له سه ر بيبت - و صيدديقين.

پاشان مرؤف - به پينجه وانهى ئازه له وه - هيج كام له و شتانه نازانيت كه پيوستن بۆ زيانه تاييه ته كهى خۆى و، ناچاره هه موو شتيك فير بيبت. كه واته مرؤف "جهه سوول" ه - به سيغه ي موبالغه - چونكه پيوستى به فيربوونى گهلنى شتى بى سنوره..

كه چي ئاژهه كاتي چاوه كاني به سهه ژياندا ههاله دههينيته، ته نهه پيويسته به فير بووني چه نه شتيكي كه مه هيه، جگه له وه ي كه به ماوه ي يه كه دوو مانگ يان يه كه دوو روزه يان يه كه دوو سههات گشت هه له موره جه كاني ژياني خوي فير ده بيت، ده لتي له جيهانيكي تر دا كامل بووه ئنجا بؤ ئيره هاتووه! به لام مرؤف دواي يه كه دوو سال نه بيت ناتوانيته پشت به خوي بيه ستيته و به پيوه رابوه ستيته، ههروه كه دواي يازده سال ته مه نه ئنجا سوود و زياني خوي له يه كه جيا ده كاته وه.

كه واته سيغه ي موباله غه ي: ﴿جهولا﴾ ئاماژه بؤ ته مه شه ده كات.

مه سه له ي چواره هه

برام! ئيوه پرسيار تان له باره ي حيكمه ته ي فرمووده ي پير روزه ي: "جددوا إيمانكم بلا إله إلا الله"^(١) كر دبوو، خو له زور "وته" دا ئه وه مان باس كر دووه. وائيس ته يه كي كه له حيكمه ته كاني ده خه ينه روو:

له بهر ئه وه ي مرؤف، چ خوي و چ ئه و جيهانه ي ده ورو به ري، هه ميشه نوي ده بنه وه، ئه و به بهرده وامي پيويسته به نوي كر دنه وه ي ئيمانه كه يه تي. چونكه ههه تا كه مرؤف يه كه له چه نه "دانه" يه كي زور و زه به نه ده ي "مرؤف" يه كه ديته! ئه وه تا هه موو ساليكي ته مه ني دانه يه كه له و مرؤفانه، ته نه نه ته نه كه ههه به ژماره ي ساله كاني به لكو به ژماره ي روزه كان و سههاته كاني ته مه ني دانه دانه ي مرؤف له ودا هه يه. ئه وه تا هه موو دانه يه كه له وانه كه سيكي تري جيا وازه له وي تر، چونكه ههه دانه يه كه له وانه كه "كات" ي به سهه ردا تي ده په ريت وه كه "مؤديل" ي لتي ديته كه ههه روزه و شيوه ي دانه يه كي تري نوي له بهر ده كات.

(١) "جددوا إيمانكم. قيل: يا رسول الله كيف نجدد إيماننا؟ قال: أكثروا من قول: لا إله إلا الله" رواه أحمد والحاكم والنسائي والطبراني بسند حسن عن أبي هريرة. (كشف الخفاء للعجلوني). وأورده المنذري في الترغيب والترهيب ٤١٥/٢ وقال رواه أحمد والطبراني وإسناد أحمد حسن. وأورده الميمني في الجمع ٥٢/١ وقال: رواه أحمد وإسناده جيد، وفيه سمير بن نهار وثقه ابن حبان، وقال في موضع آخر: ٨٢/١٠ رواه أحمد والطبراني ورجال أحمد ثقات. إهـ. وأخرجه أحمد في المسند ٣٥٩/٢ والحاكم في المستدرک ٢٥٦/٤ وقال: هذا حديث صحيح الإسناد ولم يخرجاه، وتعقبه الذهبي: صدقة ضعفوه. وفي سننه أيضاً سمير بن نهار قال الذهبي في الميزان ٤٣٤/٢ سمير بن نهار عن أبي هريرة نكرة.

باشان ههروهك مرؤف بهم شيوهيه له چهند دانهيهك پيئك ديت و ههميشه بهم جوړه نوئ دهپيتهوه، ئهو جيهانهش كه تياى دا نيستهجن بووه به ههمان جوړه و جيهانيكى گهړوكه و ههركيز لهسهر حالهتيكى ديارى كراو نامينتهوه، ئهوه تا ههميشه دهپوات و جيهانيكى ترى نوئ دپته جن. كه واته له ئالوگورينكى ههميشه ي دايه و ههركي روزه دهركا لهسهر جيهانيكى نوئ ده كرتيهوه.

جا ئيمانيش له پروويه كهوه نوور و پرووناكي به بوئ زيانى ههموو دانهيهك لهو دانه مرؤفانهى ئهو كهسه. ههروهك له پروويه كى ترهوه پرووناكيى ئهو جيهانانهيه كه ئهم مرؤفه دهپواته ناويانهوه. "لا إله إلا الله" يش كليليئكه ئهو نووروى پين ده كرتيهوه!

باشان مرؤف: نهفس و ههوا و وههم و شهيتان بهسهرى دا زالن و بئ ناگايى به كهى دهقوز نهوه و فيلى له گهلدا به كار دههينن، تاكو دهست له گهرووى ئيمانه كهى توند ده كهن و، له رپنى بلاو كردهوهى دوودلى و گومانه كانهوه پهنجهره و كلاورپوزنه كانى لهسهر ئهو نووروى ئيمان لئ دادهخه. ئهمه سهرهپراى ئهوهى كه جيهانى مرؤف هيج كاتى به تهواوى دهستهبردارى ئهو گوفتار و كردارانه نايئت كه دژى پوالهتى شهريعتن، تهنانهت لاي ههندي كهس له پيشهوايان له پلهى كو فريشدا دانراون.

بويه له ههموو كاتيئكدا، بهلكو له ههموو روزهيكدا، تهنانهت له ههموو سهعاتيئكدا، مرؤف پيوستى به نوئكردهوهى ئيمانه كهيهتى.

پرسيار:

"زانايانى كهلام" دواى ئهوهى له رپنى زهينهوه بهسهر ههموو جيهاندا زال دهبن، كه ناوى "ئيمكان" و "حدووت" يان لئ ناوه، ئنجا تهو حيد دهچهسپين.. بهشيئكى "ئههلى تهسهووف" يش بوئ ئهوهى دلنيابى و دلئامادهيى يان دهست بكهويئت و، دواى ئهوهى كه پهردهى لهبير چوونهويان بهسهر بوونهوه راندا دادايهوه، وتويانه: "لا مشهود إلا هو"، بهشيئكى تريشان بوئ بهدهستهينانى دلنيابى و دلئارامى، بوونهوه رانبا و هك ئهنديشه دانا و خستيانه ناو عهدهمهوه و وتيان: "لا موجود إلا هو" .. كهچى تو رپيازنيكى ترى جياواز لهم ههموو مهشرهبا نه ده گرتهبهر و رپيازنيكى راست و دروست له قورئانى پيروزهوه پروون ده كهپتهوه و "لا مقصود إلا هو" .. لا معبود إلا هو" يشت كردووه به دروشمى ئهم بهرنامهيه. جا تكامان وايه كه به پوختى تهنهيا بهلكه بهلگهى تاييهت به تهو حيدى ئهم رپيازه قورئانى بهمان بو پروون بكهپتهوه.

وه لآم:

هر چی له "وته کان" و "مه كتووبات" دا نووسراون، ئەو ریبازه راست و دروسته
 پروون ده که نه وه.

به لآم ئیستا، له بهر ههز و ئاره زووی ئیوه، ئامازهیه کی یه کجار پوخت بۆ ته نه یه که
 دانه به لگه ی گه وره و فراوان و دوور و درێژی نیوان به لگه گو مان بره کانی ده که یه:
 هه موو شتیکی ناو ئەم جیهانه، سه رجه می شتانی تر ده داته پال به دیهینه ری خۆی و..
 هه موو ئاسه واریکیش له م دنیا به دا به لگه یه له سه ر ئەوه ی که گشت ئاسه واره کانی تریش
 هر هی ئەو کاریگه ر و ئاسه وارجی هیلهن و.. هه موو کاریکی له مه ر به دیهینه تانیش له م
 گه ردوونه دا ده یچه سپینیت که سه رجه می کاره کانی "به دیهینه تان" کاری بکه ر و
 به دیهینه ره که ی خۆین و.. هه موو ناوینکیش له ناوه جوانه کانی خوا ی گه وره که به سه ر
 بوونه وهرانه وه ده ره و شینه وه ئامازه بۆ ئەوه ده که ن که سه رجه می ناوه کانی تریش هی
 خاوه نی ئەو ناوه ن. واته هر چی شت هه یه به لگه یه کی پروونی "یه کتایی" یه و په نجه ره یه که
 که به سه ر "ناسینی خوا ی گه وره" دا خراوته سه ر پشت.

به لآی، هر چی ئاسه واره هه یه، به تایهت زینده وهر، نموونه یه کی بچوو ککه راوه ی
 بوونه وهرانه و، وه ک ناو کی جیهان و به ری دره ختی گۆی زهوی وایه. له بهر ئەوه، ده بی
 به دیهینه ری ئەو نموونه بچوو ککه راوه یه و دروستکه ری ئەو ناو ک و به ره، هر ئەو که سه
 بیست که سه رانه ری بوونه وهرانیشی به دی هیناوه، چونکه هر گیز نا گونجیت
 به دیهینه ری "به ر" که سیکی تری جگه له به دیهینه ری "دره خت" ه که ی بیست.

ئنجاهه ره وه که هه موو یه کیکی ئەو ئاسه واره سه رجه می ئاسه واره کان ده داته پال ئەو
 کاریگه ره ی که ئەو ئاسه واره ی تیدا جی هیشتووه، هه موو کاریکیش وه هه یه، چونکه
 سه رجه می کاره کانی تر ده داته پال بکه ری خۆی. ئەوه تا هر کاریکی له مه ر "به دیهینه تان"
 ده بینن، هه ست ده که یه که چمکیکه له یاسایه کی به دیهینه رانه ی ئەوتۆ ده ره ده خات که
 به ئەندازه ی گه ردوون فراوانه و، فه رمان و درێژی یه که شی هر له گه ردیله کانه وه تا
 گه له ستیره کان ده گریته وه. واته ئەو که سه ی که خاوه ن و بکه ری ئەو کاره جوزئی یه ی
 له مه ر به دیهینه تانه، ده بی هر ئەو که سه بکه ری سه رجه می ئەو کارانه ش بیست که
 په یوه ندی یان به و یاسا کوللی و فراوان و گه ردوونگیره وه هه یه که هر له
 گه ردیله کانه وه تا خۆره کان ده گریته وه.

كهواته ئەو كەسەى مېشورولەيەك زىندوو دە كاتەو، دەبى ھەر ئەوئش زىندوو كەرەو ھى سەر جەمى مېروو ھى، بەلكو گشت زىندو ھى، تەناتە زىندوو كەرەو ھى سەر تاسەرى گۆى زەوئش بېت.

پاشان ئەو كەسەى گەردىلە كانى خستوو تە دۇخىكى وەھاو كە وەك مورىدى تەرىقەتى مەولەوئى: بە جەزبەى خۆشەوئستى بھولئەو، دەبى ھەر ئەوئش بېت كە سەر جەمى بوونەو ھى بە وئەى زىنجىرەى يەك لە دوای يەك، تا دە گاتە خۆر و ھەسارە گەپۆ كە كان، بھولئەئىت. چونكە ئەو ياسايەى كە لە بوونەو ھى ئاندا دەست بە كارە، زىنجىرەى كە بە يە كترەو پەيوەستن و كارە كانئش بەو ياسايەو بەستراونەتەو.

بەو واتايەى كە ھەر چى ئاسەوار ھەيە سەر جەمى ئاسەوارە كانى تر بۆ ھەمان كارىگەر (مؤثرى) خۆى دە گېرئەو، ھەر وەك گشت كارىكى لەمەر بەدبەئانئش سەر جەمى كارە كانى تر دەداتە پال ھەمان بەدبەئەنەر و بگەرى خۆى. ھەر وەھا ھەر كام لەو ناوە جوئانائش كە بەسەر بوونەو ھى ئانەو دەبىرئىن سەر جەمى ناوە كانى تر دە گېرئەو بۆ خواو ھى ناوە كەى خۆى و دەبجەسپئىت كە ھەمووئان ناوئشانئى ئەون. چونكە ئەو ناوە جوئانائى كە بە گەردوونەو دەدرەوشئەو، بە وئەى بازنە ھاوچەقە كان و ھەوت رەنگە كانى خۆر، تېھەلكئشى يە كترىن و ھەر يە كەئان پشئى ئەوئى تر دە گرئت و يارمەئى دەدات و شوئەوارە كەى تەواو دە كات و دەپرازئىتەو.

بۆ ئوونە: كاتئى ناوئى "الھىمى" لە شتئكدا دەردە كەوئت و ژيان بە زىندەو ھى ئەك دەبەخشئت، يە كسەر ناوئى "الھكىم" ئش دەردە كەوئت و جەستەى ئەو زىندەو ھى، كە ئىشتەجئى گئانئەتى، رېكەدەخات. ھەر لە ھەمان كاتدا ناوئى "الكرىم" ئش دەدرەوشئەو، چونكە ئەو ھىلانە و ئىشتەجئى بە دەپرازئىتەو. ھەر لەو دەمەدا ناوئى "الرحىم" ئش دەدرەوشئەو، چونكە پئداوئستى يە كانى ئەو جەستەبە ئامادە دە كات، ھەر لە ھەمان كاتدا ناوئى "الرزاق" ئش بە درەوشانەوئى خۆى ئامادە دەبئت، چونكە رۆزى بە ماددى و مەعنەوئى بە پئوئستە كانى ئەو زىندەو ھى بە چەشئىك كە لە حىسابى خۆى دا نەبوئىت، دەبەخشئت و ئامادەى دە كات... بەم جۆرە ھەتا دواىى..

واتە: ناوئى "الھىمى" ھى كئى بېت، ئەوا ناوئى "الھكىم" ئش كە گەردوونى رەوئاك كەردو ھى تەو و دەورا ئندەورى داو، ھى ئەو و.. ناوئى "الرحىم" ئش كە بە مېھرەبانى و شەفەقەت بوونەو ھى ئانەو ھى پەرورە دە كات ھى ئەو و.. ناوئى "الرزاق" ئش كە رۆزى بەسەر بوونەو ھى ئاندا دەبارئىت ھەر ھى ئەو... ھتە.

بهو واتایه ی که هه موو ناویک و، هه موو کاریک و، هه موو ناسه واریک: به لگه ی
 "یه کتایی" و موری "ته وحید" و "تاکی" ی خواوه نندن، به پراهه یه که تهو و شانیه ی بریتین
 له بوونه وهرانی نووسراوی ناو لاپه ره کانی گهر دوون و دپری چهر خه کان، له راستی دا
 نووسینی قه له می نه خسه کیش و وینه کیشی ته زه لیبی خویانن.
 اللهم صل علی من قال: "أفضل ما قلت أنا والنبيون من قبلي: لا إله إلا الله"^(۱)
 وعلی آله وصحبه وسلم.

مه سه له ی یتجههه

دوو هههه:

برام! له نامه که تاندا پرسیار تان سه بارهه به کیفایه تی ته نها "لا إله إلا الله" کردووه.
 واته: تیا تهه و شه یه بن تهوه ی "محمد رسول الله" ی له گه لدا بیته مرؤف ده کات به
 ته هلی نه جات؟

تهه پرسیاره وه لایمیکی دریز خایه نی ده ویت، به لام ئیستا هه هینه ده لئین که:
 دوو و شه ی شایه تمان له یه کتر جیا نابنه وه، به لکو یه کتر ده گر نه خو و ده یچه سپین،
 که واته هیجیان بی تهوی تر ناییت.

جا مادهه یتجههه بهر ﷺ دو اهه مینی یتجههه بهر انه - دروودیان له سهه بیت - و میراتگری
 هه موویانه، تهوا بی گو مان پینگا که شی له پیشه کی و سه رووی گشت تهو پینگا یانه وه یه
 که مرؤف به خواوه نده گه یه نن. که واته هیج پینگایه کی حهق و هه کاریک
 پرزگار بوونی تر جگه له پینگای گه وره و راسته شه قامه که ی تهو له گزری دانیه.
 سهه ره می پیشه وایانی زانست و ته هلی ته حقیق تهو راستی یه ده لئین که سه عدی
 شیرازی ده ری پریوه و توویه تی:

(۱) جزء من حدیث: (أفضل الدعاء يوم عرفة، وأفضل ما قلت أنا والنبيون من قبلي: لا إله إلا الله وحده لا شريك له). رواه مالك عن طلحة بن عبيد الله بن كريب مرسلًا، وأخرجه الترمذي وحسنه عن عمر بن شعيب عن أبيه عن جده بلفظ: خير الدعاء يوم عرفة وزاد: له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير. ورواه البيهقي عن أبي هريرة بلفظ: أفضل الدعاء دعاء يوم عرفة وأفضل قولي وقول الأنبياء قبلي لا إله إلا الله. (كشف الخفاء ۱/۱۵۳) وأخرجه الأصبهاني في الترغيب (۱/۳۳۱ المدينة) بلفظ مقارب عن عمرو عن المطلب كما في الصحيحة: ۸۰۷/۴ وقال هذا مرسل حسن الإسناد وحسنه لشواهدة وانظر موطأ الإمام مالك برقم: ۵۰۰ ۹۵۵ وصحيح الجامع الصغير وزيادته برقم: ۱۱۱۳.

مجال است سعدي به راه نجات ظفر بردن جز در پي مصطفي

واته:

سه عدي! مه حاله بي ربي مستهفا كهس زه فهر بيات به ريگه ي نه جات
هروه ها وتويانه: هه موو ريگايه ك داخراوه جگه له بهر نامه و ريپازي محه مدي ﷺ.
به لام هه ندي جار ري ده كه وي ت كه هه ندي كهس راسته شه قامي نه حمه دي ده گره نه
بهر، بي ته وه ي بز انن كه ته وه جاده يه كي نه حمه دي به، يان له ناوه ندي ته ودايه ..
هه ندي جاري تر ري ده كه وي پيغهمبه ر ﷺ نانا سن، به لام ته و ري به ي گر توويانه ته بهر
به شيكه له جاده ي نه حمه دي ..

هه ندي جاري تر يان به هو ي حاله تي جه زيه و نيس تيغراقه وه يان له بهر ه و كار نيكي
بارود و خي گوشه گيري، بير له جاده ي محه مدي ناكه نه وه و ته نها به "لا اله الا الله"
كي فايه ت ده كه ن.

له گه ن هه موو ته مانه شدا، گرنگ ترين رووي ته م كارانه بري تي به له مه ي خواره وه:
"نه بووني قبول كردن" شتيكه و "قبول كردني نه بوون" يش شتيكي تري جيايه له و.
جا ته و جزره كه سانه ي له ته هلي جه زيه^(۱) و گوشه گيرين و، پيغهمبه ر ﷺ نانا سن و
ناويان نه ييستووه و هيچي له باره وه نازانن و، كه ساني هاوچه شنيان كه بير يان له
پيغهمبه ر ﷺ نه كردووه ته وه تاكو قبولي بكه ن و پي رازي بن، ته و له و خاله دا به
نه زان و جاهيل ده ميننه وه و له بواري ناسيني خوادا جگه له "لا اله الا الله" هيچي تر
نازانن. جا هه موو ته وانه، له وانه يه له ته هلي نه جات بن ..

به لام ته و كه سانه ي كه ناوي پيغهمبه ر يان ﷺ ييستووه و شاره زاي بانگه وازه كه ي
بوون، گهر ته سديقي نه كه ن، ده چنه ريزي ته وانه ي كه خوا نانا سن و باوه ريان پي ني به.
چونكه وتني "لا اله الا الله" له لايه ن ته و چه شنه كه سانه وه هه ر گيز ته و ته و حيد ه يان پي
نا به خشيت كه مايه ي نه جات و پر زگار بوونه. چونكه ته و حاله ته ي ته و ان نه نجامي
نه بووني قبول كردني ني به كه له نه زاني به وه سه ر چاوه ي گر تيب ت و به عوزر دابنر يت،
به لكو قبول كردني نه بوونه و نينكاري به. خو ته و كه سه ش نينكاري ته و محه مده ﷺ

(۱) مه به ست ته و جزره كه سانه يه كه هينده شهيدا و مه ستي جوانيي خواي گه وره ن كه تاگايان لاي خويان
نه ماوه. (وه ر گير)

بکات که به موعجیزات و ئاسهواره مهزنه کانی بووه به مایه‌ی شانازی گهر دوون و شه‌رفمه‌ندی گروژی مرؤف، بنی هیج گومانیک، ته‌نانهت یه‌ک پرووناکیشی ده‌ست ناکه‌وئیت و ئیمانیشی به خوا ناییت.

به هر حال، بهم ئه‌ندازه‌یه و از له باسه که ده‌هئین.

مه‌سه‌له‌ی شه‌شهه

سئ‌هه‌م:

چه‌ده‌سته‌واژه‌یه کی بیژلیکراوی ریباری شه‌یتان له‌و گفتو‌گویه‌دا به کار هئینراوه که له باسی یه‌که‌م له‌گه‌ل شه‌یتاندا ئه‌نجام درا. جا سه‌ره‌رای راستکردنه‌وه و ته‌نککردنه‌وه‌ی ئه‌و ده‌سته‌واژانه به وشه‌ی: "حاشا هر گیز وان‌یه" و ده‌رخستی له شیوه‌ی فهرزی مه‌حالدا، که چی هه‌ر له‌تاو سام و مه‌ترسی به کاره‌ینانی ئه‌و ده‌سته‌واژانه ته‌زوو به جه‌سته‌مدا ده‌هات.

پاشان هه‌ندی سوو که‌له راستکردنه‌وه و ده‌ستکاری له‌و به‌شه‌ی‌دا کراوه که بو‌تان په‌وانه کرا، ئایا نوسخه‌که‌ی خۆتان له‌ روشنایی ئه‌و ده‌ستکاری‌یا نه‌دا راست کردووه‌ته‌وه؟ من ئیوه ده‌که‌م به‌جینگر و وه‌کیلی خۆم و ده‌توانن هه‌ر ده‌سته‌واژه‌یه‌ک به زیاد ده‌زانن لای‌به‌بن.

ئه‌و باسه زۆر گرنگه، چونکه مامۆستای زه‌ندیه‌کان شه‌یتانه. جا ئه‌گه‌ر شه‌یتان به به‌لگه‌ی روون نه‌به‌سه‌رتیه‌وه و ده‌مکوت‌نه‌کریت، ئه‌وا چاولیکه‌ر و شوینکه‌وتوانی، قه‌ناعهت ناکه‌ن و مل ناده‌ن.

قورئانی چه‌کیم له‌ بواری به‌ره‌پر چدانه‌وه‌ی گوفتاری کافراندا هه‌ندی ده‌سته‌واژه‌ی ناشیرینی ئه‌وانی به‌کاره‌یناوه. ئه‌مه‌ش جورئه‌تی پی به‌خشیم که بی‌نرخ‌ی و بی‌که‌لکی ته‌واوه‌تی ئه‌و ریباره‌ی شه‌یتان ده‌ر بجه‌م و، به‌ ترس و له‌رزوه‌وه ئه‌و ده‌سته‌واژانه‌م به‌کاره‌ینا که نه‌فامی و گه‌وجیه‌ک ده‌رده‌خات ده‌سته و پی‌ری شه‌یتان به‌پی خواستی ریباره‌که‌یان ناچار بوون قبوولی بکه‌ن و به‌ کاری به‌ینن و به‌ زمانی ریباره‌که‌یان ده‌ری بپرن.

ئیت له‌ شیوه‌ی فهرزی مه‌حالدا ئه‌و ده‌سته‌واژانه‌م به‌کاره‌یناوه، بو ئه‌وه‌ی ده‌ر بکه‌وئیت که ریباری شه‌یتان به‌ ته‌واوی و یه‌که‌جاره‌کی بی‌که‌لک و خراپه. به‌م به‌کاره‌ینانه‌ش له بنکی بیره‌که‌دا به‌سه‌تمنه‌وه و ده‌ستمان به‌سه‌ر هه‌موو مه‌یدانه‌که‌دا گرت و کردمان به

مولکی قورئان و له پیناوی ئەودا به کارمان هینا و هەرچی گوشتاری ناپه‌وا و فرۆفێلی پهنه‌نیشیان ههیه ئاشکر امان کردن. فرموو له ناوه‌ندی ئەم نموونهیه‌وه بۆ ئەم سەر کهوتنه بروانه:

وا گریمان ده کهین که مناره‌یه‌کی هینده به‌رز ههیه سهری له ئاسمان گیر کردوه و ژیره که‌شی راسته‌وخۆ بیرنکی به کجار قووله که بنکه‌که‌ی له چه‌قی زه‌وی دایه و، ئنجا دوو ده‌سته و تاقمیش هه‌ن موناقه‌شه‌یان له‌سهر چه‌سپانندن و ده‌ستنیشان کردنی شوینی بانگوێزه‌که‌یه، که ده‌نگی به‌گۆنی هه‌موو که‌سیکی سهرانسهری ولات ده‌گات. واته: گفتوگۆ له‌سهر ئەوه ده‌که‌ن که ئەو بانگوێزه‌ له کام پله‌ی مناره‌ که‌دا راوه‌ستاره: هه‌ر له ئاسمانه‌وه بۆ چه‌قی زه‌وی؟!

ده‌سته‌ی به‌که‌م ده‌لێن: ئەو بانگوێزه‌ له‌سهر لوتکه‌ی مناره‌ که‌دایه و له‌ویوه بانگ ده‌لێت و ده‌یدات به‌گۆنی سهرانسهری جیهاندا، چونکه‌ خۆمان گۆمان له‌و بانگه به‌رز و ده‌نگه‌ خۆشه‌یه. خۆ هه‌ر چه‌ند هه‌موومان ناتوانن له‌و شوینه‌ی خۆی دا بیبینن، به‌لام هه‌ریه‌که‌مان به‌پێی پله‌ی خۆی ده‌بیینت کاتی سهرده‌که‌وێت به‌ مناره‌ که‌دا و پاشان دیته‌ خواره‌وه، ئیتر به‌م سهر که‌وتن و هاتنه‌ خواره‌وه‌یه‌ی ده‌زانریت بانگوێزه‌ که‌ به‌ مناره‌ که‌دا سهر ده‌که‌وێت. ئیتر له‌ کام پله‌ی مناره‌ که‌دا بیت ئەوه ده‌گه‌یه‌نیت که‌ خاوه‌نی پله‌یه‌کی به‌رزه.

به‌لام تاقمه‌که‌ی تر ده‌سته و تاقمی شه‌یتانی گه‌وج و نه‌فامن که‌ ده‌لێن:

- نه‌خیر، شوینی بانگوێزه‌ که‌ بنکی بیره‌که‌یه، نه‌ک لوتکه‌ی مناره‌ که‌. با له‌ هه‌ر شوینیکی تریشدا بیبیریت!

له‌ کاتی‌کدا که‌ هه‌چ که‌سیک له‌ بنکی بیره‌که‌دا نه‌یدیوه و ناشتوانیت له‌وی بیبینت. مه‌گه‌ر ئەو بانگوێزه‌ به‌ردیکی قورسی بی و بست و ئیراده‌ بیت و نه‌ها له‌م حاله‌ته‌دا ده‌توانریت له‌وی بیبیریت.

ئنجا ده‌بی بزاین که‌ گۆره‌پانی مملانی و گفتوگۆی نیوان ئەم دوو ده‌سته و تاقمه‌ نه‌یاره‌ بریتی به‌ له‌و ماوه‌ درێژه‌ی نیوان لوتکه‌ی مناره‌ که‌ و بنکی بیره‌ که‌..

کۆمه‌لی ئەه‌لی نوور، که‌ حیزبی خوان، سه‌باره‌ت به‌وانه‌ی که‌ ده‌توانن لوتکه‌ی مناره‌ که‌ بیینن پێشانی ده‌ده‌ن که‌ شوینی ئەو بانگوێزه‌ له‌و لوتکه‌یه‌دایه. سه‌باره‌ت به‌وانه‌ش که‌ کورت بینن و پروانینان ناگاته‌ پله‌ هه‌ر به‌رزه‌ کان، ده‌ری ده‌خه‌ن که‌ ئەو بانگوێزه‌ له‌

پلهیه کی بهرزی پلیکانه‌ی مناره که دایه. واته هه‌ر که سه و به پئی مهودا و ئاسۆی بینینی خۆی پله‌ی بهرزی بانگوئزه که‌ی بۆ دهرده‌خه‌ن. له‌بهر ئه‌وه، نیشانه‌یه‌کی بچووک بۆ ئه‌وان سه‌روز یاده و بۆیان ده‌چه‌سپینت که ئه‌و بانگوئزه به‌رێزه جه‌سته‌یه‌کی بێ گیانی وه‌ک به‌رد نی‌یه، به‌لکو مرۆفیک‌کی کامله و ده‌توانیت بۆ به‌رزترینی پله‌کان سه‌ر بکه‌ویت و، له‌و کاته‌شدا که له‌وئ بانگ ده‌لێت، ده‌توانیت ببینیت.

به‌لام تاقمه‌که‌ی تر، که حیزبی شه‌یتان، ده‌لێن: یان ده‌بێ پیشانمان بده‌ن که له‌ لوتکه‌ی مناره که دایه، یان پله‌ی ئه‌و له‌ بنکی بیره که دایه! ئیتر به‌ نه‌فامی و گه‌وجی‌یه‌کی نه‌پراوه و بێ کۆتایی، ئه‌م برپاره هه‌له‌یه دهرده‌که‌ن..

چونکه ئه‌وان - له‌بهر نه‌فامی و گه‌وجی‌یان - نازانن که دهر نه‌که‌وتنی بانگوئزه که بۆ هه‌موو که‌سیک له‌سه‌ر لوتکه‌ی مناره که‌دا هه‌ی ده‌سته‌وسانی و کۆله‌واریی خه‌لکه‌که له‌ به‌رزبوونه‌وه‌یاندا بۆ ئه‌و پله‌یه. ئنجا ده‌یانه‌وێت خه‌لکی به‌ هه‌له‌دا بیه‌ن و لوتکه‌ی مناره که نه‌بیت ده‌ست به‌سه‌ر هه‌موو ئه‌و ماوه دوور و درێژه‌دا بگرن.

جا بۆیه کلایی کردنه‌وه‌ی گفتوگۆی ئیوان هه‌ردوو ده‌سته و تاقمه‌که، به‌کیک دهر په‌ری‌یه مه‌یدان و، روه‌ی له‌ حیزبی شه‌یتان کرد و، پئی وتن:

- ئه‌ی کۆمه‌له شوومه‌که! گه‌ر پله‌ی ئه‌و بانگوئزه مه‌زنه له‌ بنکی بیره که‌دا بوایه، ده‌بوو بێ گیان و ژیان و بێ هه‌یزیک‌کی وه‌ک به‌رد بوایه و له‌ هه‌یج پله‌یه‌کی مناره و بیره که‌دا نه‌بینرایه. خۆ ماده‌م له‌ هه‌موو پله‌کاندا ده‌ببینین ئه‌وا بێ گومان: نه‌ بێ گیانه و نه‌ بێ حه‌قیقه‌ت و ژیانیشه، به‌لکو ده‌بێ له‌ لوتکه‌ی مناره که‌دا بێت. له‌بهر ئه‌وه، یان ده‌بێ دهری بجه‌ن که له‌ بنکی بیره که‌دایه - که ئه‌مه‌شتان هه‌ر گه‌ز له‌ توانادا نی‌یه و ناشتوان هه‌یج که‌سیکی قه‌ناعت پێ بکه‌ن - یان بێ ده‌نگ بن! چونکه مه‌یدانی به‌رگری کردنتان ته‌نها بنکی بیره که‌یه و پاشماوه‌ی مه‌یدان و ماوه درێژه که هه‌ی ئه‌م کۆمه‌له پیرۆزه‌یه. چونکه ئه‌وان له‌ هه‌ر شوێنیک‌کی تری غه‌یری بنکی بیره که‌دا دهری بجه‌ن ئه‌وا کێشه که ده‌به‌نه‌وه!

جا ئه‌و باسی گفتوگۆیه‌ی که له‌ گه‌ل شه‌یتاندا ساز کراوه، وه‌ک ئه‌م نموونه‌یه وایه و، مه‌یدانه‌ فراوان و درێژه که هه‌ر له‌ عه‌رشه‌وه تافه‌رش له‌ ده‌ستی حیزبی شه‌یتان ده‌سپینته‌وه و له‌ ته‌سه‌کترین شوێندا - که بنکی بیره که‌یه - ته‌نگیان پێ هه‌لده‌چنیت و ناچار یان ده‌کات خۆیان به‌ ته‌سه‌کترین کون و که‌له‌به‌ردا بکه‌ن که هه‌ر گه‌ز ناتوانن پیا‌ی‌دا

برؤن و گوزهر بکهن، بهلکو کارینکی مه حال و دوور له ژیریشه. له ههمان کاتیشدا و به ناوی قورئانهوه دهست به سهر ههموو ماوه کهدا ده گرت.

جا ئیز دواى ئەمه، گەر پێیان بوترتیت: پلهی قورئان چۆن دهبین؟ دهلێن:

کتیبینکی ئینسانییه و خه لکی بو "رهفتاری جوان" پینمایی ده کات. ئالیرهدا یه کسهر ده گیرین و پێیان دهوترتیت:

کهواته گوفتاری خوایه و ناچاریشن ئەم دهره نجامه قبول بکهن، چونکه ئیوه به پێی رپبازه که تان ناتوانن به شتیک بلین "جوان". که چی وا وتان!

ههروهها گەر پێیان بوترتیت: پیغمهبر ﷺ چۆن دهناسن؟ دهلێن:

- مروفینکی خاوهن رهوشتی "جوان" و ژیری له پراده به دهره.

ئالیرهدا یه کسهر ده گیرین و پێیان دهوترتیت:

- کهواته ده بی ئیمانی پین بهینن، چونکه مادهم خاوهنی "رهوشتی جوان" و ژیری

به رزی له پراده به دهر بیت، ئەوا پیغمهبری خوایه، چونکه وشه ی "جوان" که له زارتان دهر چوو، له رپبازه که تاندا و جوودی نییه.

دهتوانریت - بهم جووره - پرووه کانی تری حهقیقهت بو پاشماوه ی ئاماژه کانی نمونه که لیک بدریتهوه.

جا له سهر ئەم بناغهیه: باسی یه کهم که ئەو موانزه ریه ی له گه ل شهیتاندا له خو گرتوه، به بچوو کترین نیشانه و به لگه "ئه هلی ئیمان" رزگار ده کات، بی ئه وه ی پیوستیان به زاینی موعجیزاتی ئەحمده ی و به لگه گو مان بره کانی شی بییت. چونکه ههموو حاله تیکی ئەحمده ی و گشت رهوشتیکی محمه دی ﷺ و هه ریه ک له رهفتاره نه به وی به کانی وه ک موعجیزه یه ک وان له موعجیزاتی پیغمهبر ﷺ و پروونی ده که نه وه و دهیچه سپینن که: پله و پایه ی ئەو له بهرزترین پله دایه و هه ر گیز له بنکی بیره کهدا نییه.

مه سه له ی حه وته م

مه سه له یه که په ند و عیره تی تیدایه:

ناچار بووم ئیکرامینکی په روه ردگاری و پاریزگاری به کی خوایی باس بکه م که تاییه تن ته نها به خزمه تی قورئانه وه. ئەمهش به به لگه و ئاماژه ی حه وت نیشانه ی ئەوتو که وره و هیزی مه معنه وی به هه ندئ له و هاوړئ یانه م ده به خشن که دوو چاری شو به ه و گو مان بوون و له خزمه تگوزاری قورئاندا که مته ر خه می و سستی پرووی تی کردوون.

ههروههها بۇ ئهوهى ههئى له وهاورئى يانه شهه رزگار بكهه كه دههه وههستههان زور ناسكه وه به خي راى ههئله چن.

ئهو ههوت نيشانه ههش چواريان هى چهنه كه سىكن كه له پيشدا هاورئى وه دؤست بوون وه، پاشان رۇشته دؤخى دوزمنايه تى كردنى ئهه لايه نهه كه بري تى به له "خزمه تگوزارى قورئان" نهك بؤ دوزمنايه تى كردنى "كهس وه زات"ى خؤم. ئهه رههتاره شيهان له بهر چهنه ئامانجىكى دنياىى گرته بهر، كه چى زللهى پيچه وانهى ئامانجه كانى خؤيان لى درا!

سى نيشانه كهى تر سه بهاره ت به چهنه كه سىكن كه هاورئى وه دلسؤزى راسته قينه بوون وه ئيستاش ههه وان. به لام بؤ مه به سى به دههسته هئنانى خؤشه ويستى وه رازى بوونى ئههلى دنيا وه دههسته هوتى دنياىى وه خؤپاراستيهان له به لا وه موسيهه ت وه گيرو گرهه كان، ئهو پياوه تى وه جو انه ردى به يان نه نوانه كه وه فا وه برايه تى داخو ازى ده بن. به لام ئهه سنى هاورئى بهه - به داخه وه - سه رزه نهشت وه گل هه يى يان - به پيچه وانهى مه به سته وه ئامانجه كه يانه وه - ئاراسته كرا.

كه سى به كهه: له وانهى كه به رواله ت دؤست بوون وه پاشان رههتارى دوزمنايه تى يان لى دهه كهوت: بهرپؤه به ريكي بهرپرس بوو، كه به پارانه وه وه جهه ت كردن وه له رپى به كار هئنانى چهنه هؤ كار نيكه وه داواى نوسخه به كى له كئيبى "وتهى دهههه" لى كردم وه مينش نوسخه به كه له وه ته به پنى دا. كه چى رۇشته ههئويستى دوزمنانه وه وه وازى له هاورئى به تيم هئنا، تاكو پلهى كارمه ندى وه فهه مانبه رى به كهى به رز بكري ته وه وه، كئيبه كهى له شي وهى سكالآ وه هه واله كه ياننده ته سلمي والى كرده بوو! به لام وهك ئاسه وارنىكى ريزنان وه ئيكرامى خوايى بؤ خزمه تگوزارى قورئان، له بريى ئه وهى له كارمه ندى دا پلهى به رز بيته وه، دهه كرا وه سهه كار لا برا!

دوو هههه: بهرپؤه به ريكي بهرپرسى تر بوو، كه ئه وىش له پيشدا هاورئى بوو، به لام دواىى رۇشته دؤخى دوزمنايه تى وه مونافه سه وه، نهك بهه رامبهه "كه سى من" به لكو بهه رامبهه ئهه سيهه تهه كه "خزمه تگوزارى قورئانى پيرو ز"م، تاكو سهه ره گوره كانى له خؤى رازى بكات وه رپوتيكردنى ئههلى دنياش رووه وه خؤى به دهه سته بهيئيت. كه چى زلله به كى پيچه وانهى ئامانجه كهى ئاراسته كرا وه، له كيشه به كدا، كه به بهر وه ئه ندیشهى دا نهه اتبوو، به ريارى له سهه دهه كرا!

پاشان داواى دوعاى له خزمه تگوزارنىكى قورئان كرد. ئومىده خواى گهوره رزگارى بكات، چونكه دوعاكهى بۆ كرا!

سنى هم: مامۆستاي قوتابخانه يه كه به پوالت هاورنيمان بوو، منيش پرووى بى گهردى هاورن يه تيم بۆ ده رخت. به لام دوايى كه وته دوژمنايه تى كردنم بۆ ئه وهى نه قلى "بارلا" بكرىت. كه چى زلله يه كى پىچه وانهى ئامانجه كهى لى درا، ئه وه بوو برا بۆ سه ربازى و له بارلا دوور خرايه وه!

چوارهم: مامۆستايه كى قوتابخانه يه، به ديندار و حافظى قورئانى پىرۆزم ده بينى، بۆيه پرووى هاورن يه تى خاوين و بى گهردم لى ده رخت، به وه هيوايه ي خواى گهوره كارى خزمه تكدردنى قورئانى بى به خشىت. كه چى ته نها به قسه ي كارمه ندىكى به رپرس پشتى به رداين و هه لوىستىكى دوورى لى گرتين، تاكو پرووتىكدردنى هه لى دنيا بۆ خوى به ده ست به نىت، به لام زلله يه كى ته مى كردنى به پىچه وانهى ئامانجه كهى لى درا، چونكه سه ربه رشتياري كاره كهى زور به توندوتىژى سه رزه نشتى كردو، پاشان له فه رمانبه رى به كه شى لا برا!

ئهم چوار كه سه، له بهر ئه وهى رۆشته هه لوىستى دوژمنايه تى خزمه تكدردنى قورئانه وه، زلله ي ته مى كردن ان چه شت.

به لام سى كه سه هاورن پاسته قينه كام، له بهر ئه وهى ئه وه ره فتار و هه لوىسته جوامىرى و پياوه تى به يان نه نواند كه هاورن يه تى و وه فادارى داخوازيه تى، ئه وا "بىدار كردنه وه" يان ئاراسته كرا، نهك زلله!

يه كه م:

كه سىكه له قوتايى به جىددى و راسته قينه و دلسۆزه كام كه له بوارى خزمه تكدردنى قورئاندا گرنگى يان به ده ست هيناوه و كه سىكى به رپزه و هه ميشه "ته كان" ده نووسى يه وه و بلاوى ده كردنه وه. به لام به هوى هاتنى به رپرسىكى گهوره ي ره فتار نامۆ، و پرودانى به سه رها تىكى تايبه تى و، بۆ ئه وهى له لايه ن هه لى دنياوه دوو چارى ده رده سه رى نه بىت و خوى له شه ريان پيارىزىت، ته كانى شارده وه كه خوى نووسى بوونى و، به چه شنىكى كاتىيش وازى له نووسينه وهى په يامه كان هينا..

كه چى ته قسىر و كه مته ر خه مى كردنى له كارى خزمه تگوزارى قورئاندا و وه ستاندنى ئه وه كاره، بارىكى ئه وتۆى بۆ فه راهم هينا كه بۆ ماوه ي سالىكى ره به ق بىر له چۆنىتى ته سلیم كردنى هه زار ليره ي جهزا و غه رامه بكاته وه كه هاتبووه سه رى! به لام هه ر

ئهوه ندهى نيهه تى هينا دهههه به نوو سینه وهى په يامه كان بکاته وهه و گه راپه وهه سهه بهارى پيشووى، يه کسهه له وه دهعوايهى که له سهه رى تو مار کرابوو ته برييه بوو، سوپاس بو خوا له غهه امه دانى ئه وهه زار ليره يه، سهه بهارهه به وهى فهقير حال، رزگارى بوو!

دوههههه:

هاورپى يه کى به وهه فا و نازا و جواميره که ماوهى پينج سال دراوسيم بوو، به لام بو ماوهى چه نه مانگيک نه يينيم و ته نه نههه هينده سارهه و سهه رپى نه وهه که مانگى ره مهه زان و جهه زنيش سهه ردانى نه کردم! ئه مهش بهه ئه وهى رووتى کاردن و رهه زامه نه ندپى ئه هلى دنيا به تايهههه ئه وه بهه رپه سهى که تازه هاتووه، به دهه سهه بهه نيتهه. به لام هيوه کهى نه هاته دى و روو به رووى پينجه وهه نهى ئامانجه کهى به وهه وهه، چونکه ئه وه بهه رپه سهه دهه سهه لاته کهى جارانى نههه، له بهه ئه وهى کيشهى گونده که کو تايى پى ههه!

سهه ههههه:

مرؤفيكى حافظى قورئان بوو، که ههه فههه يهه كه دوو جار سهه ردانى ده کردم. پاشان له مزگهه وتيکدا به پيشنويزؤ دامهه زرا و وازى له من هينا، تا کو بهه توانيتهه ميزهه له سههه بکاته! ته نه نههه جهه زنيش نه هههه بو لام. کهه چى بهه پينجه وهه نهى عادهه و ئامانجه کهى خويشى، ميزهه رى له سهه نه کرد ههه رهه نه دههه نزیکهى هه شهه مانگ ئيمامهه تى کردبوو!

ئههه چهه شههه روو داوهه گهه لى زورن. به لام له بهه ئه وهى هه سهه تى هه نه دى کهه سهه زامدار نه کهه، باسيان ناکهه. له گهه ل ئه وهه شهه دهه ليم: ههه رهه نهه ئه مانه چه نه د روو داويکى دانه دانه بن و بهه چه نه نهه نهههه کى لاواز دابنه رين، به لام کو بوو نه وهه و زور بوو نيان بهه هيزيان دهه کاته و فه نهعهههه و دلتياييمان پى دهه بهه خشيتهه که ئيمه له سايهى ئيکراميکى خواهى و چاوديري يه کى پهروهه دگاريدايين، له وه روو وهه که "خزمهه تگوزارى قورئان" ين، نهه له رووى "کهه سهه زاته" ي خو مه وهه. چونکه هههه شتيک له خو مدها شهه نابههه که شايانى هههه چهه شههه ئيکراميکى خواهى يتهه.

جا دهه پى هاورپى خو شهه ويستهه کاته بهه باشى ئه مهه بزانهه و گوئى به وهههه و شهه بهه و گومانه كان نه دهه. ئه مهه شيان بهه تايههه تى بو روو نه دهه کهه وهه، چونکه ئهه ئيکرامهه ريز ناييکى خواهى يه له رووى خزمهه تکر دنى قورئانه وهه و ههه گيز بو فههههه و شانازى نيهه، بهه لکو شوکرى خواهى گهه وهه يهه. چونکه فهه رهه مانى خواههه بهه بهه وهه بهه راشکاوى دهه فهه روئى:

﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾ (الضحى: ۱۱).

مه سه له ی هه شته م

(پرسیاری په راوتیزی ئوونه ی سئ هه می خالی سئ هه می هوی پیجهم
له و هۆیانه ی که له م سه رده مه دا ریگا له ئیجتهاد کردن ده گرن، که له
وله ی بیست و حه و ته ملدا باس کراوه)

پرسیاریکی گرنگ:

هه ندئ که سی زانا و لیکۆلهر ده ئین:

له بهر ئه وه ی وشه کانی قورئان و ئه و زیکر و ته سبیحاته نه ی که له پیغه مبه ره وه ﷺ
په یوایه ت کراون، هه موو لایه نه نیان و معنه وه ی به کانی ئاده مه زاد پروناک ده که نه وه و
ده بن به خۆراک بۆ رۆحی مرۆف، ئایا له بهر ئه مه، باشتر نی به که هه موو قه ومیگ به زمانه
تایبه تی به که ی خۆیان دایان پرئین، تا کو له و اتا کانی تن بگهن؟ چونکه وشه کان به ته نها
خۆیان مه به سه ته که ناهینه دی و، له راستی دا ته نها قالب و پۆشاک و اتا کان؟

وه لام:

وشه کانی قورئان و ته سبیحاتی پیغه مبه ره ﷺ بهرگی بی گیان نین تا کو ئالو گۆر
هه لبگرن، به لکو وه ک پیستی زیندووی له ش وان، بگره په وتی رۆزگار وای له و وشه و
ته سبیحاته نه کردووه که له راستی دا بین به و پیسته زیندووه. خۆ گو مانی ش له وه دا نی به
که گۆرینی پیست زیان به له ش ده که یه نیت.

پاشان ئه و وشه په رۆزانه ی نوێژ و، زیکر و، بانگ، بوون به ناوی "عه له م" ی و اتا
عورفی و شه رع ی به کانیا ن و، هه رگیز نا کریت ناوی عه له م بگۆرریت.

دوای سه رنجدانیک ی ورد له حاله تیک که به سه ر خۆمدا هات، که ی شته مه ئه م
حه قیقه ته ی باسما ن کرد. ئه و حاله ته ش به م جۆره ی خواره وه بوو:

له رۆژی عه ره فه دا سه دان جار سووره تی "ئیخلاص" م خویند و به بهر ده وامی دووپات
کرده وه، له م کاته دا سه رنجم دا:

هه ندئ له هه سه ته ناسکه رۆحی به کام، دوای ئه وه ی که له ئه ئجامی دوویات
کرده وه ی ئه م سووره ته دا خۆراکی خۆی وه رگرت، وازی هینا و پاوه ستا. چونکه

هیزی بیر کردنه‌وم پرووی کرده و اتاکان، ئیتز ئەو هه‌ستانه به‌شی خۆیان و هر گرت و پاشان راوه‌ستان. (دل)یش که تامی و اتا رۆحی‌یه کان ده‌چیژیت و هه‌ستیان بی‌ده‌کات، ئەویش دوای ئەوهی به‌شی خۆی له‌رینگای دووپات کردنه‌وهی ئەم سووره‌ته‌وه و هر گرت، راوه‌ستا.

له‌گه‌ل ئەمه‌شدا، له‌ئەنجامی به‌رده‌وام بوونم له‌سه‌ر خویندنه‌وه و دووپات کردنه‌وهی سووره‌ته‌که، بۆم ده‌ر کهوت که هه‌ندئ له‌تائیفی مرۆف هه‌یه و ا به‌زوویی بیزار ناییت و، ئەو "بی‌ئاگایی"یش که زیان له‌هیزی بیر کردنه‌وه ده‌دات، زیان له‌م نادات، به‌لکو ئەم هه‌ر له‌وه‌ر گرتنی به‌شی خۆی دا به‌رده‌وامه، بی‌ئوهی پیوستی به‌ورده‌کاری و بیر کردنه‌وهی له‌ و اتاکان بییت. چونکه ئەو له‌تائیفانه‌ته‌نھا و اتا عورفی‌یه‌کانی ناوه‌عه‌له‌مه‌که‌ی ئەو و شانەیان به‌سه‌و، وشه‌ و و اتا کورته‌که‌ی ئەو و ته‌به‌پیز و به‌پیت و تیر و ته‌سه‌لانه‌سه‌روز یادبانه. به‌لکو له‌وانه‌یه‌بیر کردنه‌وه له‌ و اتاکان بیزارییان بۆ په‌یدا بکات. چونکه ئەو له‌تائیفانه‌ئوه‌نده‌ی پیوستیان به‌یادخستنه‌وه و ئاراسته‌کردن هه‌یه، به‌و ئەندازه‌به‌پیوستیان به‌تینگه‌یاندن و فیر کردن نی‌یه.

له‌به‌ر ئەوه، ئەو له‌فزه‌ی که سه‌باره‌ت به‌ و اتاکه‌ی وه‌ک پیست و ایه‌ بۆ له‌ش، ته‌نھا خۆی سه‌روز یاده‌ بۆ ئەنجامدانی کار و ئه‌رکی و اتاکه‌ی. به‌تایبه‌ت ئەو له‌فزه‌عه‌ره‌بی‌یانه‌مایه‌ی لیشاویکی هه‌میشه‌بی‌رووناکین، چونکه‌گوفتاری خواوه‌ندی میه‌ره‌بان ده‌خه‌نه‌وه‌یادی مرۆف.

جا ئەم حاله‌ته‌ی که هه‌ر بۆ خۆم تاقیم کرده‌وه، بۆمان روون ده‌کاته‌وه که: حه‌قیقه‌ته‌کانی بانگ و، ته‌سبیحاتی نوێژ و، سووره‌تی ئیخلاص و فاتیحه، که هه‌میشه‌دووپات ده‌بنه‌وه، گه‌ر به‌هه‌ر زمانیکی تری جگه‌له‌زمانی عه‌ره‌بی‌ده‌ر بپرین، زیانیکی زۆری ده‌بییت. چونکه ئەو له‌تائیفه‌هه‌میشه‌بی‌یانه، دوای ئەوه‌ی سه‌رچاوه‌راسته‌قینه‌کانی ئەو و شانەیی خوا و پیغه‌مبه‌ر ﷺ و ن ده‌که‌ن، له‌به‌شه‌به‌رده‌وامه‌که‌ی خۆیان بی‌به‌ش ده‌بن. سه‌ره‌رای ئەوه‌ی که به‌لای که‌مه‌وه، بۆ هه‌ر بیته‌یکی (ده) چاکه‌له‌ده‌ست خوینه‌ره‌که‌ی ده‌رده‌کات.

ئنجاله‌به‌ر ئەوه‌ش که هه‌موو که‌سیک له‌نوێژدا خاتر جه‌می و حوزووری دلێ به‌به‌رده‌وامی بۆ نا‌ه‌خسیت، ئەوا له‌کاتی بی‌ئاگایی‌دا، وشه‌ و ده‌رپرینی و هر گه‌پراره‌ مرۆفانه‌کان تاریکیی خۆیان بۆ ناو رۆحی مرۆف ده‌نیرن. جگه‌له‌مانه، زیانی تری هاوچه‌شنی ئەمانه‌شیان هه‌یه.

بهائى، ههروهك ئىمامى ئه بوو حنيفه - خواى لىن پرازى بىت - فهر موويه تى: "لا اله الا الله" عهلهمه بو تو حيد. ئيمهيش ده ئين:

زوربهى زور و په هاى وشه كانى زيكر و ته سبيحات، به تايهت وشه كانى بانگ و زيكر و نوپز، وهك ئىسمى عهلهمىان لىن هاتوو. كه واته سهيرى و اتا عورفى و شهرعى به كانيان زياتر ده كرىت، تاكو و اتا زمانه وانى به كانيان. له بهر نهوه، له روانگه شى شهر عموه هه رگيز گوزرانىان مومكين نى به.

ئهو و اتا يانهش كه ده بى هه موو ئيماندارىك بيانىت، ئهو اهه موو كه سىكى عهوام، ده توانىت له ماوه به كى به كجار كه م و كورتدا بوختهى و اتا كانيان فير بىت.

ئايا چون عوزر و به هانهى ئهو موسلمانان وه رده گيرىت كه سه رانسهرى ته مه نى ده با ته سه ر، لهو هه موو ماوه به دا بىر و ژيرى خوى به كاروبارى وه ها پروپو چه وه سه ر قال ده كات كه هيج په يوه ندى به كى به مه وه نى به، به لام به شىكى كه مى كاته كهى بو تىگه يشتنى ئهو و اتا يانه ته رخان ناكات كه كليلى ژيان و به خته وه رى هه ميشه بى ئه ون؟ بگره ئىتر چون به موسلمان و مروقىكى ژير داده نرىت؟

ئايا كارىكى ژيرانه به گه ر: ئهو وشانهى كه گه نجينهى سه ر چاوه كانى ئهو هه موو پروناكى يانه ن، له بهر كه مته ر خه مى ئهو ته مه به لانه تىك بدرين؟

پاشان هه ر ئيماندارىك به هه ر زمانىك بدوئىت، كه ده لىت: "سبحان الله" ده زانىت ته قدسى په روه رده گارى خوى ده كات. ئايا ئه م ئه ندازه بهى به س نى به؟ خو ئه گه ر به زمانه كهى خوى سه رنج و بىر كرده وهى ته نها ئاراستهى و اتا كانى بكات، ئه و ته نها به بىن ژيرى و بىر كرده وهى خوى شتىك فير ده بىت، له بهر كه تى ئهو "لفظ" به بى به ش ده بىت كه سه ر چاوه و خولگه به شىكى ئه وه نده زورى ليشاوى به ره كه ت و پروناكى به كه سه دان ئه وه ندهى به شه كانى ئهو ژيرى و بىر كرده وه به زياتره. ئه مه سه ره پاي بى به ش بوونى له و و اتا كورتهى كه له و له فزه دايه و ئاويتهى بووه.

بهائى، ئهو له فزه عه ره بى يانه قودسيهت و، پروناكى و، گرنگى و، ليشاوى به ره كه تى تايه تى خويانىان هه به، چونكه: "گوفتارى خواوه ندان!" بوختهى ئه م قسانه ئه وه به كه:

وشه و له فزه كانى قورئان، كه پاريزگار و سه ر چاوهى "زه روورياتى ئايينى" ن، هه رگيز ناگونجى هيج له فرىكى تر به هيج جورىك جى يان بگرىته وه و ئهو مه به ستهى ئه وان بگه به نىت. چونكه ئهو وشانه پىرووز و به رده وامن. خو ئه گه ر ئهو وشه

وهه گيپر او انه هه ندي له و اتا كاني ته مانه به ده سته وه بدن، تهوا به جورنيكي جوزني و كاتي ده بيت، نهك به هه ميشه و بهرده وامي.

كاروباره تاييني به كاني غهيري "زهرووربياتي تاييني" ش پيويستييان به گوزيني وشه كانيان ني به، چونكه ته گهر خه لكي به بهرده وامي وه عز و نه سيحت و پرنمايي بكرين، تهوا پيويستييان به و اتا كانيان ناميئت.

* * *

ته نجامي تهه قسانه تهه ميه كه:

"شموليهه" و فراواني زماني عه ره بي و، پروونكر دنه وه ي خاوه ن ئيعجازي وشه و له فزه كاني قورئاني پيرؤز، ري له وهه گيپاني تهو له فزانه ده گرن. له بهر تهوه، ههه گيز وهه گيپانيان مومكين ني به و ته نانهت كارنيكي مه حاليشه. تهو كه سه ي گوماني له مه ده هه به، با سه ره له "وته ي بيست و پينجهه" بدات كه له باره ي موعجيزاتي قورئانه وه به، با به چاوي خوي پله ي تايه تي پيرؤزي قورئان بيئيئت له لايه ني ئيعجاز و، لق ليبونونه وه ي و، "شموليهه" و، جواني و، و اتا به رزه كانيه وه. جاله كوئي تهه كارانه به وهه گيپان ته نجام ده درين، كه له راستي دا و اتاي كورت و قرتاو و ناتهواون؟

مه سه له ي نه هههه

مه سه له به كي گرنگ و تايبه ته، به كيك له نهيني به كاني "ويلايهت" ده رده خات. تهه لي حق و ئيستيقامهت، كه پنيان ده و تريئت: "تهه لي سونهت و جه ماعهت" و زؤرينه ي گه وه ي جيهاني ئيسلامي پيكله هينن، له ربي شوينكه وتني تهوا وه تبي بين زياد و كه مي سونه تي پيرؤزه وه: حه قيقه ته كاني ئيمان و قورئانيان وهه خويان به خاويني و بن گه ردي پاراستوه و، له ته نجامي تهه مه شدا زؤرينه ي ره هاي تهه ليا و پياوچاكان له ناو تهو كؤمه له دا پهيدا بوون. كه چي له گه ل تهه مه شدا چهنه تهه ليا به كي تر بينرون كه له سه ره ري به كي پينجه وانه ي بناغه كاني تهه لي سونهت و جه ماعهتن و له هه نديكي ده ستوره كاني تهوان لايان داوه..

جا تهو كه سانه ي كه تهه ديار ده به يان بينيه، سه بارهت بهو تهه ليا يانه وه بوون به دوو

به شه وه:

یه کهم:

ئەوانەن کە ئینکاری و ویلایهت و صەلاحی ئەو چەشنە وەلییانەیان کردوو، لەبەر ئەوەی پێچەوانەی دەستور و بناغەکانی ئەهلی سوننەت و جەماعەت پەفتار دەکەن. تەنانەت زیاد لە ئینکاری یەش لە بارەیانەو دەوان، چونکە هەندیک لەوانیان بە کافر لە قەڵەم داو!

بەشەگەمی تر:

ئەوانەن کە شوپێیان کەوتن و دانیان بە ویلایهتیاندا نا و لییان رازی بوون و وتیان: حەق تەنھا بە پێی ئەهلی سوننەت و جەماعەتەو نەبەستراو تەو! بەم قەسەشیان دەستەبەکی بیدعەتکاریان پیکهینا و جلەوی خۆیان دا بە دەستی گومرایی و، ئەوانیان لەبەر چوو کە هەر کەسیک بۆ خۆی لەسەر پێی هیدایەت بێت مەرج نییە هیدایەتدەری غەیری خۆشی بێت. خۆ ئەگەر شیخەکانیان، لەبەر ئەوەی مەجزووب بوون، چاوە لە هەلەکانیان بپۆشریت، ئەوان ئەوان لە شوپێکەوتنیاندا عوزریان بە دەستەو نییە و چاویان لێ ناپۆشریت.

بەشیکی تری سێهەم هەیه:

ئەم بەشە پێیەکی مامناوەندیان گرتەبەر، چونکە ئینکاری و ویلایهت و صەلاحی ئەو چەشنە ئەولیایانەیان نەکرد، لەگەڵ ئەوەشدا بە پێچکە و پێبازە کەشیان رازی نەبوون و وتیان: ئەو گوفتارانەی کە پێچەوانەی بناغە و دەستورە شەرعییەکان و لە زاری ئەوانەو دەرجوون: یان هی ئەوەیە چەشنە حالەتیکیان بەسەردا زال بوو کە بە هەلەیاندا بردوون، یان بریتین لە "شطحات" کە وەکو "مەشابهات" وان و واتا و ئامانجەکانیان نازانریت.

بەشی یەکەم، بە تاییەت زانیانی ئەهلی ظاهیر - بە داخەو - ئینکاری و ویلایهتی گەلێ ئەولیای مەزنیان کرد بە نیازی پاراستنی پێی ئەهلی سوننەت، بەلکو لە پێی ئەو نیازەو ناچار بوون بریاری گومراییان دەربکەن! بەلام ئەوانی تر کە پشتیان گرتن لەبەر خۆشباوەڕیی زیاد لە پیوستیان بە شیخەکانیان، وازیان لە پێی حەق هینا و پشتیان تێ کرد. تەنانەت هەندیکیان هەر لە راستی دا لاوای گومرایی پامالین.

جا لەسەر بناغەیی ئەم نەپێنییە، حالەتیک هەبوو زۆر جار ئەندێشە و بیری سەرقال

دەکردم، کە بریتی بوو لەمەمی خوارەو:

له كاتيكي گرنگدا له خواي گهوره پارامهوه به شيك له گومر ايان له ناوبه ريت، كه چي هيژيكي معنه وي سامناك ريني له دو عاكه م گرت و دايه وه به سهر مدا و نه يه يشت جاريكي تر دو عاي وا بكه م! پاشان بوم دهر كهوت كه هه نديك له گومر ايان له لايه ن هيژيكي معنه وي يه وه كاريان بو ئاسان ده كرنت و له م پري يه وه له كاره ناحه قه كانياندا رپو ده چن و له دوژ منايه تي كردني حه قيشدا پتر پين راده كيشن و خه لكي له پشت سهر ي خويانه وه به ره و دوزه خ راده كيشن و، سهر كهوتيان له كاره كانياندا ته نها هي زوره ملني كردن ني يه، به لكو به شيكي ئيماندار انيش له بهر مه ليك له لايه ن هيژي ويلايه ته وه تيكه ليان ده بن و پييان ده خه له تين. ئيتر ئه و ئيماندار انه چاوپوشي يان لني ده كهن و هه ست ناكهن ئه و گومر ايانه گرفتاري خراپه و فساد يكي گهوره بووبن!

ئا له م كاته دا كه هه ستم به م دوو نه يتي يه كرد، ترس و سهر سامي گرغي و به سهر سوور مانه وه وتم:

– سبحان الله! ئايا ده گونجي "ويلايه ت" يك هه بيت له سهر ريني حه ق نه بيت؟ يان ئايا ده گونجيت ئه هلي حه قيه ت و ويلايه ت پشتي ته وژمي سامناكي گومر ايني بگرن؟

پاشان له رپوژي پيروزي عه ره فهدا سووره تي "ئبخلاص" م – له بهر عاده تيكي ئيسلاميي جوان – سه د جار خويند و جار له دو اي جار دووپاتم كرده وه. يه كسه ر له م كاته دا و له لايه ن ميهره بانيني خراوه نده وه و به به ره كه تي ئه و خويندنه، ئه م حه قيه ته ي خواره وه بو ناو دلي كوله وارم هات، هه روه ك و ه لامي پرسيار يكي گرنگيشي له گه ل خودا هينا بوو.

حه قيه ته كه ش ئه مه ي خواره وه يه:

هه نديك له ئه وليا كان هه رچه ند فام و ژيري يان پيوه دياره و داوه يي ژيري و مه نتيقي ئه نجام ده دن، كه چي له گه ل ئه وه شدا مه جزووبن و، وه ك "جوبالي بابا" وان كه به سه ر هاته كه ي له سهر ده مي سولتان محمه د فاتيحه وه ده گير نه وه و به سه ر هاتيكي به ناوبانگ و پر له په نده ^(۱).

(۱) ده گير نه وه كه: وه لي به كي پياوچاك به ناوي "جوبالي بابا" له قوسه نتيبه دا ژياوه و گاوره كاني ئه ويني خوش ويستوه و ئه وانيش خو شيان ويستوه، به تايه ت مناله كانيان كه ئه م گه لي سوز و به زه يي بو ده نو اندن. جا كاتي كه سولتان محمه د فاتيح شاره كه ي گه مارو دا، ئه م وه لي به پياوچاك له خوا ده پارايه وه كه تزه په كاني سولتان نيشانه كانيان نه يكن و ئه و مناله خوشه ويستانه رزگاريان بيت! له راستيشدا فه نجي ئه و شاره ماوه به ك دوا كهوت و سولتان راپوژي به "ئاق شه مسه دين" ي ماموستاي كرد كه زانايه كي به كرده وه و وه لي به كي پياوچاك بووه. ئيتر ئاق شه مسه دين دو عاي بو سهر كهوتني ده كرد و جوبالي بابايش به پيچه وانه ي ئه مه وه

به شينكى ترى نهوليا هر چهند له ناوهندى ژيرى و فام و بيدارى دان، كه چى هه ندى جار چهند حالته تيك ده گرنه خو كه له دهره وهى رهفتارى ژيرى و داوهرى مه نتيقى دا به. دهسته يه كه له م به شمش نه هلى ئيلتيا سن، و اته: لييان ده ئالوزيت و ناتوان شتان له يه كه جيا بكه نه وه. چونكه هر مه سه له يه كه له حالته تى "مه ستى" دا ده بينن ده چن به سهر حالته تى "بيدارى" دا پياده ي ده كه ن و، به م پي به ده كه ونه هه له وه و به خو شيان نازانن كه هه له ده كه ن.

مه جزو به كانيش هه نديكيان له لايه ن خوا وه نده وه پاريزراون و له پي ناترازين و تيكه لى گومر ايان نابن، به لام به شينكى تريان له لايه ن خوا وه نده وه پاريزراونين. ئه م به شيمان له وان هيه له گومر ايان و نه هلى بيدعت بن، به لكو ئيحتيمالى نه وش هه به كه له كافران بن!

به م جزوره، له بهر نه وهى هه نديكيان مه جزو بن - ئيتر ئه م مه جزو وي به يان به شيويه كى كاتى بيت يان به رده وام - نه و له حوكمى چهند شيتيكي پاك و موباره كدان. و اته حوكمى شيتيان بؤ هه به. جا له بهر نه وهى چهند شيتيكي موباره كن، نه و له هه لسو كه وتياندا سه ربه ستن و ته كليفيان ئاراسته ناكريت. ئنجا له بهر نه وش ته كليفيان له سه ر ني به، نه و له سه ر هه لسو كه وتيان موحاسه به ناكرين. جا له بهر نه وهى ويلايه ته مه جزو به كه يان له لايه ن خوا وه نده وه پاريزراوه، پشتى نه هلى بيدعت ده گرن و تا راده يه كه به ره به رپيازه كانيان دهن و ده بن به هؤ كارنيكي خراب و شووم بؤ گيرؤ ده بوون و رؤشتى به شينكى ئيمانداران و نه هلى حه ق بؤ ناو نه و رپيازه!

* * *

دوعاى ده كرد! تاله نه نجامدا ئاق شه مسه دين له خواى گه و ره پارايه وه جوبالى بابا له ناو به رى تاكو موسلمانان سه ربكه ون. نه وه بوو جوبالى بابا مرد و قوسته نتيهش فه تح كرا! (وه رگير)

مه سه له ي ده هم

نم مه سه له يه له سر بناغهي يادخسته وه ي هه نديك له هاوري يان
 نووسرا، سه باره ت به داناني قاعيده و ده ستورريك كه تايبه ت بيت به و
 كه سانه ي سر داتم ده كه ن.

با هه موان بزنان كه ئه و كه سه ي سر داتم ده كات:
 يان له بهر چهن كارو بار يكي تايبه ت به "زياني دنيا" ديت.. ئه و با بزاني ت كه ئه و
 ده رگايه داخراوه ..

يان له رووي زياني "ئه و دنيا" وه ديت.. ئه و رووش دوو ده رگاي تيدايه:
 يان بي يايه من بياويكي پيرو ز و خاوه ن پله و پايم لاي خواي گه و ره و له بهر ئه مه
 ديت بۆ لامان، ئه و ئه و ده رگايه ش داخراوه. چونكه من له نه فسي خؤم رازي نيم و ئه و
 كه سه شم ناويت مني بي باش بيت. هه رده م هم د و سوپاسي زؤر و زه به نده پيشكش به
 خواي گه و ره ده كه م كه و اي لي نه كر دووم له خؤم رازي يم..
 رووه كه ي تر بريتي به له وه ي كه تنه ا له بهر ئه و ده ديت بۆ لام و سر داتم ده كات كه
 من خزمه تگوزار و ده لال و بانگه واز كاري قورئاني پيرو زم. جا ئه و كه سه ي له م
 ده رگايه وه ديت، به خير بيت و له سر چاوم و سه رم دايده نيتم.

ئنجا ئه وانه ش كه له م ده رگايه وه دين، سي جورن:

يان هاوري يه.. يان براه.. يان قوتابي يه.

تايبه ت كاري و مه رجي "هاوري" ئه و ه يه كه:

به جيددي و گه رمو گوري له م كاره ماندا، كه بلاو كر دنه وه ي روو ناكي يه كاني
 قورئانه (په يامه كاني نوور) پشتمان بگري ت و، له دلته وه مه يلي به لاي ناحق و بيدعت و
 گو مراهي دا نه بيت و هه و ليش بدات سوود به خؤي بگه يه ني ت.

تايبه ت كاري و مه رجي "برا" يش ئه و ه يه كه:

به چوستو چالاكي و هه و لتي راسته قينه و جيددي يه وه بۆ بلاو كر دنه وه ي "په يامه كان"
 تي بكو شيت، جگه له وه ي كه پينج فه رزه ي نويز جي به جي بكات و خؤي له حه و ت
 گو نا هه گه و ره كانيش به ريزيت.

تايه تڪارى و مهر جى "قوتابى" يش ئهويه كه:

"په يامه كانى نور" وهك دانراوى خوى بزائيت و به تايه تى به هى خوى دايبانيت و، وهك ئهويه مولكى خوى بن بهر گرى يان لى بكات و، بلاو كردنهويه ئه و پرووناكى يانه و كار كردن له و پيناوهدا به مه زنترين كارمهندي و ئهركى ژيانى خوى بزائيت.

جا ئه م سى چينه پهيوهندي يان به هر سى لايه نه كهى كه سيئى خو مه وه ههيه..

ههر چى هاوړئيه: پهيوه سى كه سيئى زاتيمه و.. برايش: پهيوهندي به كه سايه تى به نده ييمه وه ههيه، واته له و پرووه وه پهيوهنديم پنه ده كات كه ئهركى به ندايه تيم بؤ خواى گه وره جى به جى ده كه م و.. قوتابيش: له و گۆشه يوه پهيوهندي پيمه وه ههيه كه بانگه واز كار و ده لالى قورئانى حه كيمم و رينمايى خه لكى بؤ لا ده كه م.

ئهم چه شنه چاوپيكه و تنانهش سى بهر هه ميان ههيه:
يه كه م:

ئهو كه سه دهرسى گه وه ره كهانى "قورئانى پيروز" يان له من، يان له په يامه كانى نور وهرده گريت، با تنهها يهك دهر سيش بيت. ئه مه له پرووى بانگه واز هوه بؤ لاي قورئان.
دووه م:

له پرووى به ندايه تيمه وه بؤ خواى گه وره، ده بيت به هاو به شم له پادا شته كانى سهر به دواړوژمدا.
سى هم:

هه موومان پيكه وه له دلته وه پهيوهندي به يه كه وه ده كه ين و له خزمه تى قورئاندا پشتى يه كتر ده گرين و روو ده كه ينه ميهره بانى خوا وه ند و داواى ته و فiq و هيدايه تى لى ده كه ين.

جا ئه گهر "قوتابى" بيت ئهوا هه موو روژيك به يان يان به ناوه كهى خوى و ههندي جار به خه يال و نه نديشه، له لام ئاماده يه.

گهر "برا" ش بيت ئهوا جار جار به ناوه كهى و شيوه كهى له دوعا كاندئا ئاماده يه له لام و، له پادا شت و دوعادا به شدارمه. پاشان له ناوه ندى سهرجه مى براياندايه و به ميهره بانى خواى گه وره ده سپيرم. چونكه كاتى له و دوعا يه مدا ده ليم: "خوشكان و برا يانم" ئه و يش بهر ده كه و يت. خو ئه گهر راسته و خو زاتى ئه و نه ناسم، ئهوا خواى گه وره له من زياتر ده زائيت و ده يينيت و ده يناسيت.

ئه گهر "هاورپی" ش بیټ ئهوا دو عاکهه ههر دهیگریته وه و، لهو پرووه وه له ناوه ندی برا کاخدایه به گشتی، گهر فهرزه کان ئه بنجام بدات و له گوناوه گهوره کانیش دووره په ریز بیټ.

دهبی ئه و سنی چینهش من بجه نه ناو ده سته کوته کانی سه ره به دوار و ژیا نه وه.
اللهم صل علی من قال: المؤمن للمؤمن كالبنیان یشد بعضه بعضاً و علی آله و صحبه وسلم.

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾
﴿وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ﴾

اللهم یا من أحاب نوحاً فی قومه، ویا من نصر إبراهیم علی أعدائه، ویا من أرجع یوسف إلى یعقوب، ویا من كشف الضر عن آیوب، ویا من أحاب دعوة زکریا، ویا من تقبل یونس ابن مئی..

نسألك باسرار اصحاب هذه الدعوات المستجابات أن تحفظني وتحفظ ناشر هذه الرسائل ورفقاءهم من شر شياطين الإنس والجن.
وانصرنا علی أعدائنا.. ولا تكلنا إلى أنفسنا.. واكشف كربتنا وکربتهم.. واشف أمراض قلوبنا وقلوبهم. آمین. آمین. آمین.

* * *

مه كتووبی بیست و حه وتهه

ئهم مه كتووبه چه ند نامهیه کی جوان و ناسك و عهینی حهقیقه تن كه دانهر بۆ قوتایبانی خۆی نووسیون و، هه ندیکیشیان ئهوان بۆ مامۆستا کهیان و بۆ یه کتریان نووسیوه له باره ی ئه و سوودانه ی که له م په یامانه وه به ده ستیان هیناوه. جا له بهر قه باره گه وره یی ئهم مه كتووبه، کرا به بهر گیککی سه ره خۆ به ناوی (پاشبه نده کان) که پینکه اتوره له "پاشبه ندی بارلا" و "پاشبه ندی قه سته مۆنی" و "پاشبه ندی ئه میر داغ".

مه‌کتووبی بیست و هه‌شته‌م

ئه‌م مه‌کتووبه هه‌شت مه‌سه‌له‌یه

مه‌سه‌له‌ی یه‌که‌م

که په‌یامی یه‌که‌مه

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِنْ كُنْتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ﴾ (یوسف: ۴۳)

دوو‌هه‌م: برام! داوا‌ی لی‌کدانه‌وه‌ی خه‌ونه کۆنه‌که‌تان کردبوو که سئێ سال پێش ئیستا بینبووتان، له‌کاتی‌کدا که سئێ رۆژ دوا‌ی ئه‌وه‌ی یه‌که‌ترمان بینێ ته‌عبیره‌که‌ی ده‌رکه‌وت. جا‌تایا مافی خۆم نی‌یه‌له‌ به‌رامبه‌ر ئه‌و خه‌ونه ناسک و پی‌رۆز و مزده‌به‌خشه‌ی که وه‌ختی به‌سه‌ردا تی‌په‌ریوه و زه‌مانیش و اتا‌که‌ی ده‌رخست، بلی‌م:

نه‌ شیبم نه‌ شب پرستم من غلام شمس از شمس می‌گویم خبر^(۱)
آن خیالاتی که دام اولیاست عکس مهرویان بوستان خداست^(۲)

(۱) له‌چاپه‌تازه‌فارسه‌یه‌که‌ی مه‌کتووباتی ئیمامی ره‌بیانی‌دا (انتشارات صدیقی - زاهدان ۱۳۸۳ه‌ش) ج ۱/ص ۲۹۶ مکتوب شماره ۱۳ هه‌روه‌ها ج ۲/ص ۲۰۷ به‌م جۆره‌نووسراوه‌:

چو غلام آفتاب همه از آفتاب گویم نه‌ شیبم نه‌ شب پرستم که حدیث خواب گویم
له‌چاپه‌عه‌ره‌یه‌یه‌که‌شدا (ج ۱/ص ۱۲۴ المکتوب ۱۳۰، ج ۲/ص ۱۰۳ المکتوب ۵۸): به‌م جۆره‌هاتوره
وانسی غلام الشمس أروي حدیثها فما لسی وللیل فأروي حدیثه‌!؟

(وه‌رگێڕ)

(۲) پروانه: (مثنوی معنوی)‌ی مه‌رولانا جه‌لاله‌ددینی رۆمی ۱۶/۱ (چاپ انتشارات علمی). مامۆستا مه‌لا محه‌مه‌دی شلماشی به‌م جۆره‌ی خواره‌وه‌بۆی کردم به‌کوردی:

ئهو خه‌یالانه‌ی که داوی ئه‌ولیان عه‌کسی مه‌ه‌روویانی بیستانی خودان!

(وه‌رگێڕ)

به‌ئێ برای ئازیزم! ئی‌مه و ا‌راهاتووین که پیکه‌وه له وان‌ه‌ی حه‌قیقه‌تی ر‌ووت و ب‌ن‌گومان بدوین و ب‌کۆلینه‌وه. له‌بهر ئه‌وه، باسی زانستی‌یانه له‌باره‌ی خه‌ونه‌وه - که خۆی له‌خۆی دا‌ه‌ر گای ئه‌ندیشه‌ی لێ خراوته سه‌رپشت - به‌ته‌واوی له‌گه‌ڵ پ‌ریازی لیکۆلینه‌وه‌ی زانستی‌دا ناگۆن‌جی. به‌لام به‌بۆنه‌ی ئه‌و ر‌ووداوه‌ جو‌زئی‌یه‌ی خه‌ونه‌که‌تانه‌وه و ا‌به‌چه‌شنیکی زانستی‌یانه و له‌سه‌ر ئه‌و بناغه‌ و ده‌ستوورانه‌ی که‌له حه‌قیقه‌ته‌وه هه‌ل‌ئینجراون و به‌و شی‌وه‌یه‌ی که‌ ئایه‌ته‌کان نا‌ما‌زه‌یان بۆ ده‌که‌ن: شه‌ش سه‌رنج سه‌باره‌ت به‌ "خه‌ون" ه‌وه باس ده‌که‌ین که‌ هاوتای مر‌دنه. ئنج‌ا له‌حه‌وته‌میشیاندا پ‌وخته ته‌عبیرێک له‌خه‌ونه‌که‌ت ده‌ده‌ینه‌وه:

□ سه‌رنجی یه‌که‌م:

گه‌لێ ئایه‌تی قورئانی پ‌ر‌و‌ز چه‌شنی: ﴿وَجَعَلْنَا نُومُكُم سُبَاتًا﴾ (الن‌ب‌أ: ۹) هه‌روه‌ها ئه‌و خه‌ونه‌ش که‌ هه‌زه‌تی یوسف - دروودی له‌سه‌ر ب‌یت - ب‌ینی و بناغه‌ی گ‌رنگی سوورته‌ی یوسف، ده‌ری‌ده‌خه‌ن که‌ گه‌لێ حه‌قیقه‌تی مه‌زن له‌پشت په‌رده‌ی خه‌ونه‌که‌نه‌وه‌ خۆیان شار‌دوو هه‌ته‌وه.

□ سه‌رنجی دووه‌م:

ئه‌ه‌لی حه‌قیقه‌ت ب‌یان باش نی‌یه "ته‌فائول" به‌قورئانی پ‌ر‌و‌ز ب‌کریت و هه‌زیش نا‌که‌ن پشت به‌خه‌ون به‌سه‌رتیت. چون‌که:

قورئانی پ‌ر‌و‌ز له‌گه‌لێ شوینی‌دا هه‌ره‌شه‌ی توندوتیژ له‌کافرا‌ن ده‌کات. ئه‌و که‌سه‌ش که‌ ته‌فائول به‌قورئان ده‌کات له‌وانه‌یه‌ ر‌ووبه‌رووی یه‌کی‌ک له‌و ئایه‌ته‌هه‌ره‌شه ئامی‌زانه‌ ب‌یته‌وه و له‌مه‌وه گ‌رفتاری نا‌ئومیدی و نی‌گه‌رانی ب‌یت..

هه‌روه‌ها هه‌ندی جار "خه‌ون" ی‌ش به‌پ‌نجه‌وانه‌ی واق‌یع و پ‌استی ده‌رده‌که‌وی‌ت و مر‌وف به‌شه‌ر و خراب لیک‌ی ده‌داته‌وه، هه‌رچه‌نده‌ش خۆی له‌خۆی دا‌خ‌یر و باش ب‌یت. ئیتر ئه‌م بۆچوونه‌ی خۆی، به‌ره‌و گومان‌ی خراب ده‌بیات و تووشی نا‌ئومیدی ده‌کات و، به‌ره‌به‌ره، وره‌ و هی‌زه‌مه‌عه‌وی یه‌کانی ئه‌و که‌سه‌لا‌واز ده‌بن و هه‌ل‌ده‌وه‌شین‌ه‌وه. ئه‌وه‌تا گه‌لێ خه‌ون هه‌ن که‌ به‌رواله‌ت ترسناک و ناشیرین و زیان‌به‌خشن، که‌چی واتا و لیک‌دانه‌وه‌کانیان گه‌لێ جوان و په‌نگینه. به‌لام له‌بهر ئه‌وه‌ی هه‌موو که‌سی‌ک نا‌توانی‌ت په‌یوه‌ندی نی‌وان شی‌وه‌ی ر‌واله‌تی و حه‌قیقه‌تی خه‌ونه‌که‌ی بد‌و‌زیت‌ه‌وه، ئه‌وا ب‌ی هیچ پیوستی و ه‌ویه‌ک، تووشی نی‌گه‌رانی و خه‌م و خه‌ف‌ت ده‌بی‌ت.

هر له بهر ئه مهش بوو كه له سه ره تاي ئه م باسه دا، به وینه ی ئیمامی ره بانی و زۆر به ی
ئه هلی ته حقیقی زانستی، و تم:
نه شیم نه شب پرستم.

□ سه رنجی سی هه م:

له فه رموده ی سه حیحدا چه سپاوه كه "خه ونی راست" به شیکه له چل به شی
پهغه مبه رایه تی^(۱). به و اتایه ی خه ونی راست: حقه و، په یوه ندیی به ئه ر كه گرنگه کانی
پهغه مبه رایه تی په وه هیه.

ئه م مه سه له (سه رنج) به ی سی هه م گه لئ گرنگ و درێژخایه ن و قووله و، په یوه ندیی به
ئه ر كه کانی پهغه مبه رایه تی په وه هیه. بۆیه ئیستا ئه و ده رگایه داده خه ی ن و - پشت به
خوا - هه لئ ده گرین بۆ کاتیکی تر.

□ سه رنجی چواره م:

خه ون سی جۆره؛ دو انیان بهر ئه و به شه ده كه ون كه قورئانی پرۆز ناوی "أضغاث
أحلام" (خه ونی ئالۆز و تیکه ل و پیکه ل) ی لئ ناو و، ته نانه ت گه ر و اتاشیان هه بی ت
هه ر شایانی گرنگی و لیکدانه وه نین. چونکه ئه و چه شنه خه ونانه: یان ئه بجمی
وینه کی شان و شیوه کاری به یز و توانای ئه ندیشه ی ئه و مرۆقه ن كه میزاجی له هیلئ
سه روستی خۆی لایداوه و ئیتر هیزی ئه ندیشه که ی به پئی جۆری ئه و لادان و ترازانه
وینه و شیوه کان پیکده هینت ..

یان ئه بجمی به خه یالدا هاتنی چه ند رووداویکی وروژینه رن كه مرۆف به رۆژدا،
یان پش رۆژیک، ته نانه ت پش یه ك دوو سه ل بینوونی و ئیستا ئه ندیشه رنکیان
ده خاته وه و وینه یان بۆ ده کیشت و شکل و شیوه یه کیان له بهر ده کات.

ئه م دوو به شه له جۆری "خه ونی ئالۆز و تیکه ل و پیکه ل" ن و هه رگیز شایانی
لیکدانه وه نین.

به لآم به شی سی هه م بریتی به له: "خه ونی راست" (الرؤيا الصادقة).

(۱) حدیث: "رؤيا المؤمن جزء من أربعين جزءاً من النبوة" أخرجه الخطيب البغدادي في الموضح ۳۳۳/۲.
وقد وردت أحاديث كثيرة بطرق أخرى منها: "رؤيا المؤمن جزء من ستة وأربعين جزءاً من النبوة" صحيح
البخاري / كتاب التعبير، مسلم / كتاب الرؤيا، أبي داود (۵۰۱۸)، ابن ماجة (۳۹۱۴) مالك (تویر
الحوالك ۱۳۰/۳) الدیلمی فی الفردوس (۳۲۸۸).

سه بارهت بهم به شه يان: ئەو لايەنە ناسکە پەرورە دگارى يەى که له ماهيهه تى مرۆفدايه، دواى له کار وه ستانى ههست و نهسته کانى سەر به جيهانى شه هاده، کلارورۆژ نه يهک له سەر جيهانى غهيب ده کاته وه و له ويوه پهيوه ندىي پيوه ده کات. ئيتز ئەو لايەنە ناسکە پەرورە دگارى يە لهو کلارورۆژ نه يه وه بۆ چەند رووداويک ده روانيت که خويان بۆ روودان ناماده ده کەن و، هه ندى جاريش به يه کيک له دره و شانە وه کانى "له وحى مه حفوز" يان به نمونە يه کى نووسينه کانى "قه ده ر" ده گات و له م پى يه وه هه ندى رووداوى راسته قينه ده بينت..

به لام هه ندى جار ئەنديشه ده ستکاريى ئەو رووداوانه ده کات و وينه و شيوه کانى خوئى به بهريان ده پۆ شيت.

ئەم به شهش چەند جوړ و چينيکى زورى ههيه. ئەو هتا هه ندى جار پرووى داوه که له خهوندا چۆن بينراوه هەر بهو چه شنهش روو ده دات، هه ندى جارى تر ئەو رووداوه له پشت په رده يه کى ته نک و، هه ندى جارى تريش له پشت په رده يه کى چرى ئە ستور وه وه در ده که و يت.

له فهرمو و ده يه کى سه حيحدا چه سپاوه که:

ئەو خهونانەى يتغم بهر ﷺ له سه ره تاي "وه حى" دا ده بينين، به وينەى پروونا کيى سپنده ي بهيان پروون و راست و ئاشکرا بوون^(١).

□ سه رنجى يتجمه:

"خهونى راست" زورى و زيادى يه که له هينزى ههستى پيش روودان (الحس قبل الوقوع) دا. ئەم ههستهش چ به شيوه يه کى جوژئى و چ به شيوه يه کى کوللى، له هه موو مرۆفکدا، ته نانهت له زينده وه رانيشدا، ههيه.

جار نيكيان بۆم ده ر کهوت که:

جگه له ههسته ئاشکرا و په نهانه کان، مرۆف دوو ههستيارى ترى ههيه که له جوړى: "ههست کردن به شتان پيش روودان يان"، که برتتين له ههستيارى: "سائيقه" و

(١) حديث: "كان أول ما بدئ به الرسول ﷺ الرؤيا الصادقة في النوم، فكان لا يرى رؤيا إلا جاءت مثل فلق الصبح". أخرجه (البخاري) في صحيحه/ كتاب تفسير القرآن (ومسلم)/ كتاب الإيمان، والترمذي (٣٦٣٢) والسيوطي في الدر المنثور (٥٦١/٨) وأبو نعيم في دلائل النبوة ص ١٦٨.

"شائيقه" و چه شنی هردوو ههستیاری ناشکرای "بینین" و "بیستن" وان. واته یه کینکیان پال ده نیت و ئەوی دیکهشیان تاسه و شەوق دەخاتە بەر مرۆف بەرەو کارینکی تاییه تی. گو مپرایان و شوینکەوتوانی فەلسەفە - بە هەلە و نەفامانە - ناوی "هاندەری سروشتی" یان لەم چەشنە ههستیارانە ناوہ. نەخیر، ئەم ههستانە هاندەری سروشتی نین، بەلکو جۆرە ئیلھامینکن قەدەری خوای گەورە مرۆف و نازەلیان بێ دەداتە بەر.

بۆ نمونە: "پشیلە" و زیندەوەرە هاوچەشنەکانی، کاتی چاویان لە توانای بینین دەکەوێت، بە پالیپۆنانی ئەو هاندەرە قەدەری یە دەرۆن بە دواي جۆرە پرووہ کینکی تاییه تی دا دەگەرپن و ئنجا دەبخەنە سەرچاویان و پینی چاگ دەبیتەوہ!!

هەر وەها هەلۆ و بالندە پاو کەرە گوشت خۆرەکانی هاوچەشنی - کە ئەرکی کارمەندی تەندروستی یان بێ سپیراوە بۆ خاوین کردنەوہی پرووی زەوی لە جەستە و کەلاکی نازەلە مردارەوہ بووہ کان - بەو هاندانە قەدەری یە و بە ئیلھامی "هەستی پیش روودان" لە دووری رۆژە پێیە کەوہ پەي بە شوینی کەلاکی مردارەوہ بووان دەبەن!!

هەر وەها ئەو هەنگەي تازە کي هاتووہ تە ژیان و تەنھا یەك رۆژ تەمەنیەتی، بە ئیلھامی ئەو هاندانە قەدەری یە، ماوہی رۆژە پێیە کي تەواو بەناو هەوادا دەفپیت و پاشان بێ ئەوہی پێ و ن بکات بۆ ناو شانە کەي خۆي دەگەریتەوہ!!

بێ گومان هەموو مرۆفیک گەلنی پرووداوی دوویات بووی لەم جۆرەي بە خۆیەوہ دیوہ. ئەوہ تا کاتی وا هەيە ناوی کەسیک دەبات، کەچی هەر لەو کاتەدا دەرگا کە دەکریتەوہ و ئەو کەسە ناوبراوہ دیتە ژوورەوہ، بێ ئەوہی چاوەروانی هاتنی ئەویان کردبیت!

تەنانەت لەناو پەندەکانی پیشینانی کوردی دا پەندیک هاتووہ کە دەلێت:
(ناھی گوربینە پالاندار لی وەرینە).

واتە: هەر کە باسی گورگ کرا، یە کسەر کوتە کي بۆ ئامادە بکە، چونکە وا بە رپۆیە!

بەو واتایە کە ئەو هەستە ناسکەي پەرودگار لە مرۆفدا دایناوہ، لە پێی "هەستی پیش روودان" هە، پیشتر بە شیوہیە کي کورت و پوخت هەست بە هاتنی ئەو کەسە دەکات. بەلام لەبەر ئەوہی هەستی "ژیری" ئاگای لەم هاتنە نییە، ئەوا ئەو کەسە بێ هیچ ویست و ئیختیاریک ناوی ئەو کەسەي بەسەر زماندا دیت!

ئەھلى فىراسەت ئەم چەشنە حالەتەنە بە شتىكى وەك كەرامەت لىكەدەنەو. تەنانەت من بە شىۋەيەكى لەپادەبەدەر حالەتتىكى لەم جۆرە ھەستەم تىدا بوو، بۆيە وىستەم ئەو حالەتە لە ناوەندى قاعىدە و دەستورنىكدا دابنىم و پىكى بخەم، كەچى سەر كەوتەم لەم كارەدا بەدەست نەھىنا. بەلام ئەم ھەستە لای ئەھلى تەقوا و سەلاح، بە تايبەت ئەوليا بەرپەزە كان، پىز بەھىز و زىاد دەبىت و شۆينەواری كەرامەت بەخش دەر دەخات. بەم جۆرە "خەونى راست" جۆرە وىلايەتتىك دەستى عەوامى خەلكى دەخات. چونكە لەم پىيەو ئەوانىش بە وىنەي ئەوليا كان ھەندى رووداوى ئايندە و پەنھان دەبىن.

جا ھەروەك خەو - لە پروى خەونى راستەقىنەو - سەبارەت بە عەوامى خەلكەو لە ھوكمى پەلە كەدايە لە پەلە كانى وىلايەت، ھەر و ھا بۆ گشتى خەلكىش سەيرانگەيەكى جوانە كە بە وىنەي دىمەنە كانى سەينەما، دىمەنى چەند رووداوىكى جى دەستى پەرورەدگارى تىدا دەبىن. جا ئەو كەسەي پەوشت و پەفتارى جوان بىت، بىر كۆر دەئەو كانىشى جوان دەبن و گەلى تابلۇ و دىمەنى جوان و پەنگىنى تىدا دەبىن. بە پىچەوانەي ئەو كەسەي كە پەوشت و خووی خراپە و، جگە لە خراپكارى چى تری بە بىر و تەسەووردا نايت و، ھەر تەنھا دىمەنە خراپ و ناشىرنە كانى تىدا دەبىن. ھەر و ھا خەو پەنجەريەكى جىھانى بىنراو كە بەسەر جىھانى غەبىدا دەروانىت و، كۆرەپانىكى سەر بەست و بەر فراوانە بۆ خەلكى پابەند و فانى و، جۆرە مانەوہەك بەدەست دەھىن. تەنانەت رابوردو و داھاتو تىدا لە ھوكمى كاتى ئىستاندان. ھەر وەك شۆينى ھەوانەوہى ئەو گىاندارانەيە كە لە زىر ئەرك و گىرۆ كۆرە كانى ژىانى سەخت و قورسدا بە تەواوى ماندو بوون.

لەبەر ئەم نەھىنىيەنە و ھاوچەشنەيانە كە قورئانى پىرۆز لە چەند نايبەتتىكى وەك: ﴿وَجَعَلْنَا لَكُمْ سُبَاتًا﴾ (النبا: ۹) خەلكى بۆ حەقىقەتى خەو پىنمايى دەكات.
 □ سەرنجى شەشم: كە گرنگە كەيە.

تا رادەي يەقىنى بى گومان و بە چەندىن تا قىركۆر دەوہى زۆرى ژىانى خۆم ئەووم بە دىنبايى لە لا چەسپاۋە كە "خەونى راست" بەلگەيەكى گومان پەلە سەر ئەوہى: "قەدرى خواي گەورە" دەوراندەورى ھەموو شتىكى داو و گرتوويەتەو.

ئەم چەشنە خەونانە - بە تايەت لەم سالا نزيكانەي رابوردودا - لای من گەشتە پلەي چەسپاوي و بئى گومانى. چونكە بە شەودا ئاسايى ترين گەتوگۆ و بئى بايەخترين مامەتە و بچوو كترينى ئەو كاروبارانەم دەبينى كە لە سەينى دا پرويان دەدا! ئەو بوو بئى ئەوئەي بە زمان باسيان بكەم، كە چى شەو ئەو رووداوانەم بە چاودە خوئندەو، بە رادەيەك كە دلتيا بووم لەوئەي: "خەون" پيش ئەوئەي بيبينرئ نووسراو و دەستيشان كراو.

ئەم تاقىكردەو و ئەزمونانەش كە بە سەرمدا تپەرين چەند رووداويكى كەم و دانە دانە و تەنانەت سەد دانە ئەزمونيش نەبوون، بەلكو هەزار تاقىكردەوئەي لەم جۆرەم بە خۆمەو دى. تەنانەت لە خەونە كاندا كە سائىكەم دەبينى كە هەرگىز بىرم لىئ نە كر دوو نەتەو و، مەسەلە و بابەتى ئەوتۆشم دەهاتە بەرچاوكە بە ئەندىشەمدا نەهاتوون. هەر بۆ رۆژى دواي ئەو شەو خودى ئەو كەسانەم دەبينى و، مەسەلە و بابەتە كانيش - لە گەل تەعبيرىكى كەمدا - پرويان دەدا! بەو واتايەي كە بچوو كترين رووداوي پيش ئەوئەي روو بدات لە لايەن قەدەرى خواي گەورەو نووسراو و تۆمار كراو. كەواتە هەرگىز "رېكەوت" لە ئارادا نىيە و رووداوە كانيش بەرباد و هەرپەمەكى نين!

□ سەرنجى حەوتەم:

ليكدانەوئەي خەونە پيرۆزە كەتان، كە موژدەي خيەر و خۆشيبى بئىيە، خيەرى بۆ ئيمە و كارى خزمەتگوزارىي قورئان تىدايە. بئى گومان رۆژگار ئەو خەونەي ليكدايەو و تا ئىستاش هەر ليكى دەداتەو و، هيج پئويستىيە كى بۆ ليكدانەوئەي تر نەهيشتووەتەو. سەربارى ئەوئەي كە بەشيك لە تەعبيرە كەي لە واقىعدا هاتووەتە دى. گەر بە وردى سەيرى بكەيت بۆ خۆت پەيى بئى دەبەيت. بەلام ئيمە ئامازە بۆ چەند خالىكى دە كەين، واتە: يەكئەك لە حەقىقەتە كان روون دە كەينەو و، ئەو رووداوانەش كە وەك خەونە كەت وان برىتين لە خۆنواندە كاني ئەو حەقىقەتە.

چونكە:

ئەو مەيدانە فراوانە: جيهانى ئىسلامىيە ..

مزگەوتە كەي كۆتاييشى: پارئىگاي ئىسپارتەيە ..

چلكاو و قورپاوە كەش: ليتاوي حالى حازرە كە بە هەرزەيبى و بيدەت و بئى كارى چەپەل بوو و، سوپاس بۆ خوا، تۆررگارت بوو لىئى، چونكە خيەرا گەشتيتە

مز گهوته که. ئەمەش ئاماژەیه بۆ ئەوەی که پشت بەخوا هەر بە ساغی و خاوینی دەمیتهوه و قورپوت بەر ناکهویت و دلت ناترازیت و تیکناچیت و له پیش کهسانی ترهوه دهییت به خاوهنی نووره کانی قورئان..

کۆمهله کهم و بچوو که کهی ناو مز گهوته کهش: هه لگرانی "وته کان" ن وهك: "حه ققی، خلووصی، سه بری، سلیمان، روشدی، به کر، مستهفا، عهلی، زوهدی، لوتفی، خه سهرو، ره ئهفت" ..

کورسی به بچوو که کهش: گوندیکی بچوو کی وهك "بارلا" به..

دهنگه بهرزه کهش: ئاماژهیه بۆ هیزی "وته کان" و خیرایی بلابوونهوهی..

ئهو پلهوپایهیهش که له ریزی پیشهوهدا به تایهتی بۆ تو دانرابوو: بریتی به له جی و شوپنه کهی "عه بدورپرهمان" که به تو سپیراوه..

ئهو کۆمهلهش که له ئامیزه کانی "بیتهل" دهچوون: ئاماژهیه بۆ بلابوونهوهی ئەم وانه ئیمانی به به سهرتاسهری جیهاندا و بۆ ئەوهش که دهدرین به گوپی خه لکی داو، پشت بهخوا له ئایندهدا تهعبیره کهی به تهواوهتی دهرده کهویت، چونکه ئەفراو و دانه دانه کانی گه یاندنی ئەم وانه ئیمانی به ئیستا له حوکمی چهند ناو کیککی بچوو کدان، که پشت بهخوا - دواپی - دهچنه حوکمی درهختیکی گهورهوه و دهبن به چهند مهلبه ندیکی بلابو کردنهوه..

ئهو گه بجه میزه به سه رهش هیمایه بۆ لاییک له ریزی بلابو که رهوه کان و قوتاییاندا که هاوشانی "خلووصی" ده بییت و له وانه شه پیشی بکهویت. لهو گومانه شدام که به کیکیان بییت، به لام دانیشی ییدا نانیم که به کیکیان بییت. جا ئهو لاه - به هیزی ویلایه تهوه - له مهیداندا دهرده کهویت.

پاشماوهی خاله کانی تر تو بۆ خووت له بریی من لیکیان بدهرهوه.

دریژه دایم به قسه کردن له گه ل ئیوهدا پی قبووله و به لامهوه شتیکی به تام و خو شه، بۆیه دریژه بهم مهسهله کورته داو، له وانه شه ئیسرافم تیدا کرد بییت. به لام مادهم به نیازی ئاماژه کردن بۆ تهفسیری چهند ئایه تیکی قورئانی پرۆز که تایهتن به خه و (نوم) هوه دهستم بهم باسه کرد، ئەوا - پشت بهخوا - چاوپۆشی لهو ئیسرافه ده کری و له وانه شه هەر به ئیسراف دانه نریت.

مه‌سه‌له‌ی دووه‌م

که په‌یامی دووه‌مه

ئهم مه‌سه‌له‌یه به مه‌به‌ستی شی‌کردنه‌وه‌ی گرفتیک و نه‌هیشتی مونا‌قه‌شه‌یه‌ک
نوسرا له‌باره‌ی فه‌رموده‌یه‌کی پی‌رۆزه‌وه که تیا‌یدا باسی نه‌وه ده‌کات:
حه‌زرتی موسا - دروودی له‌سه‌ر بی‌ت - زله‌ی داوه له‌چارای هه‌زرتی
عیزرائیل، دروودی له‌سه‌ر بی‌ت^(۱).

بیستم که له "ئه‌گری‌دیر" دا^(۲) مونا‌قه‌شه‌یه‌کی زانستی پ‌روی داوه.
له‌پ‌راستی دا‌ئهو مونا‌قه‌شه‌یه‌خۆی له‌خۆی‌دا کارنکی هه‌له‌یه، به‌تایبه‌ت له‌م‌کاته‌دا.
هه‌ر هه‌مان پ‌ر‌سیار ئاراسته‌ی منیش ک‌را، ب‌ئ‌ئ‌وه‌ی ئا‌گام له‌و مونا‌قه‌شه‌یه‌ بی‌ت و،
فه‌رموده‌یه‌کی پی‌رۆزیان^(۳) له‌کتی‌بکی باوه‌ر‌پ‌ن‌ک‌راودا پ‌یشان دام به‌ه‌ی‌مای "ق" ئاما‌ژه‌ی
بۆ ک‌رابوو، که به‌ل‌گه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی ئهم فه‌رموده‌یه "متفق علیه" یه... لی‌یان پ‌رسیم:
- ئایا ئه‌مه فه‌رموده‌ی پی‌ن‌غه‌م‌به‌ره ﷺ یان نا؟

(۱) "ابن کثیر" له‌تفسیره‌که‌ی‌دا (۴/۵۸/۳) وتوویه‌تی: له‌هه‌ندی ئا‌شاردا و تراوه: ناوی ئهو مه‌لائیکه‌ته
عیزرائیله. که هه‌ر به‌و ناوه‌ش مه‌شهووره. (وه‌رگ‌ئ‌ی).

(۲) مه‌ل‌به‌ندی قه‌زایه‌که له‌باشووری توركیا و نزیک‌ی "بارلا" یه که مامۆستا نوورسی بۆ ئه‌وئ‌ی په‌ه‌نده
ک‌رابوو. (وه‌رگ‌ئ‌ی)

(۳) ده‌قی ئهو فه‌رموده‌یه‌ی که مونا‌قه‌شه‌که‌ی له‌سه‌ر ک‌راوه ئه‌مه‌ی خواره‌وه‌یه:

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: أرسل ملك الموت إلى موسى عليهما السلام، فلما جاءه صكه فرجع إلى
ربه، فقال: أرسلتني إلى عبد لا يريد الموت. فردَّ الله عز وجل عليه عينه، وقال: ارجع فقل له يضح يده على
ممن ثور، فله بكل ما غطت به يده بكل شعرة سنة، قال: أي رب ثم ماذا؟ قال: ثم الموت. قال: فالآن. فسأل
الله أن يدنيه من الأرض المقدسة رمية بحجر. قال: قال رسول الله ﷺ: فلو كنت غم لأريتكم قبره إلى جانب
الطريق عند الكتيب الأحمر. رواه البخاري ۱۳۳۹ و ۳۴۰۷ و مسلم ۲۳۷۲ و أحمد ۱۵۷ و ۱۵۸ والنسائي
۱۱۹، ۱۱۸/۴ والبيهقي ۱۲۰. وانظر تعليق الحافظ في الفتح ۴/۴۲۷ على هذا الحديث فإنه نفيس.

بیم وتن:

– بهلنی، فەرموودهیه کی پیرۆزی پیغه مبهره ﷺ و ده بی پشت به بریاری یه کگرتنی نیمامی بوخاری و موسلیم له سه ر پیاویه تی فەرمووده ی ناوبراو له م کتیبه باوه پر پیکراوه دا به ستن و متمانه ی بی بکه ن. به لام ههروه ک قورئانی پیرۆز ئایه تی موته شایبه ی تێدایه، فەرمووده ی پیرۆزیش به هه مان جزر موته شایبه ی تێدایه و زانایانی خه و اص نه بی کس له و اتا ورده کانیا ن ناگات.

ههروه ها وتم:

– له وانه یه پروالته ی ئەم فەرمووده پیرۆزه له به شی موته شایبهاتی موشکه لی حه دیث بیت.

خۆ ئه گه ر له ده می ئه و پر سیاره دا ئاگام له و موناقه شه یه بوا یه که سه باره ت به فەرمووده ی ناوبراو کرابوو، ته نها به و کورته وه لامه وه نه ده وه ستام، به لکو به م جوړه ی خواره وه وه لامی پر سیاره که م ده دانه وه:

یه که م:

مه رچی یه که می موناقه شه کردنی ئەم چه شنه مه سه لانه بریتی یه له وه ی که: ئەو گفتو گو یه له که شه وه ای به کاره یانی ویزداندا بیت و .. به نیازی گه یشتن به "حه ق" بکریت و .. له شیوه یه کدا بیت که سه سه ختی و عینادی تێدا به کار نه یه ت و .. له نیوان ئەوانه شدا بیت که ئەهلی موناقه شه ن، بی ئه وه ی بییت به هۆی تینگه یشتنی خراب و به هه له وه رگرتنی مه سه له که ..

ته نها له ناوه ندی ئەم مه رجانه دا موناقه شه کردنی ئەم مه سه له یه و مه سه له کانی هاو چه شنی دروست ده بییت.

به لگه ش له سه ر ئه وه ی که ئەو موناقه شه یه له پیناوی گه یشتندا یه به حه ق، ئه وه یه که: موناقه شه که ر ه یچ شتی ک له دلدا هه لنه گریت و .. گه ر "حه ق" له سه ر زمانی به رامبه ره که ی ده ر که وت دلگران و تووره نه بییت، به لکو دلنیا و رازی بیت. چونکه شتیکی نوئی فیڕ بووه که زووتر نه یده زانی، خۆ گه ر "حه ق" له سه ر زمانی خۆی ده ربکه و تایه، زانستیکی نوئی فیڕ نه ده بوو، به لکو له وانه یه دوو چاری "غرور" بوا یه!

دووههم:

ئه گهر بابته تی گفتوگۆ له سهر كراو فهرموودهیه كی پیروژ بیست، ده بئی پله كانی "حه دیث" و ده ره جه كانی "وه حیی ضیمئی" و به شه كانی "گوفتاری نه به وی" بزانرین، ئنجا گفتوگۆی تیندا بكریت..

ههروهها دروست نی یه له نیوان عهوامی خهلكی دا گفتوگۆ له سهر گهرو گرفته كانی فهرمووده بكریت، یان مرۆف بۆ پیشاندانی سهر كهوتنی خۆی به سهر كهسانی تردا بهرگری له را و بۆ چوونه كانی خۆی بكات.. ههروهها نابیت به دواى ئه و به لگانهدا بگه رپیت كه پتر گه شه به "له خۆبایی بوون" ی ده ده ن و را كه ی به سهر حه ق و ویزداندا ته رجیح ده ده ن.

به لام ماده م مه سه له كه پێش چاو خراوه و مونا قه شه و وتوویزی له سهر كراوه، ئه و ا کاریگه ربی خراپ له تیگه یشتنی ئه و عه و امانهدا به جی ده هیلیت كه ناتوانن له م چه شنه فهرمووده موته شایه هانه تی بگهن. چونكه گهر یه كێك له و عه و امانه ئینكاریی بكات ئه و ا ده رگایه كی له ناو چوون و زیانی له خۆی خستوو ته سه ر پشت، له بهر ئه و ه ی ئه م ئینكاری و ملنه دانه ی به ره و ئینكاری كردنی چه ندین فهرمووده ی چه سپاوی سه حیح ده ی داده بهر. خۆ ئه گهر ئه و واتیه شی پێ قبوول بیت كه رواله تی فهرمووده كه به ده ستیه وه ده دات و له ناو خه لكیشدا بلاوی بكاته وه، ئه و ا ده ییت به هۆی كردنه وه ی ده رگای ره خنه و ئیعتیازی گو مرایان و زمان دریزی یان بهر امبه ر فهرمووده پیروژه كه و بواریان بۆ ده ره خسینیت كه ناوی خورافاتى لى بنین!

جا له بهر ئه و ه ی، به بێ هیچ داخوازیكى پیویست، به لكو به چه شنیک كه زیانی تیندا بیت، سه ربجی خه لكی بۆ ئه م فهرمووده پیروژه موته شایه هه راکیشراوه و، گه لى فهرمووده ی تری موته شایه ه ی وه ك ئه مه ش هه ن، ئه و ا پیویسته بۆ دوور خستنه وه ی شوبه هه كان و نه هیشتنی گو مان و وه مه كان "حه قیقه ت" یك روون بكریته وه. چونكه سه ره رای چه سپاویی فهرمووده كه، روونكردنه وه ی ئه م حه قیقه ته ش به کاریكى پیویست ده زاتم.

وا به پوختی ئاماژه بۆ ئه و حه قیقه ته ده كه یین و، بۆ دریزه كه شی یشت به په یامه كانی نوور ده به ستین وهك: (لقى سنی هه م و چواره می وته ی بیست و چواره م و، ئه و بنچینه یه ش كه تابه ته به به شه كانی وه حیه وه له پێشه كیی مه كتووبی نۆزده هه مدا).

حەقىقەتە كەش ئەمەى خوارەو ەيە:

مەلائيىكەت وەك ئادەمىزاد نىن تا تەنھا لە يەك شىۋەى دىبارى كراودا بن، بەلكو ھەرچەند خاۋەنى شىۋەى دەستىنشانكراوى خۇيانن، كەچى لە حوكمى "كوللى" دان. جا حەزرەتى عىزرائىلىش - دروودى لەسەر بىت - سەرۆك و سەرپەرشتىبارى ئەو مەلائيىكەتەنەپە كە كارى "گىيان كىشان" يان بىن سىپىراۋە.

پرسىار:

ئايا ھەر خودى حەزرەتى عىزرائىل - دروودى لەسەر بىت - گىيانە كان دە كىشىت، يان ھاو كار و يارىدەدەرانى؟

وہلام:

سىن پىياز لەم پوو ەو ەن:

پىيازى يە كەم:

خودى حەزرەتى عىزرائىل - دروودى لەسەر بىت - گىيانى ھەموو كەسىك دە كىشىت. چونكە سەبارەت بەو ھىچ كارىك پىن كارىكى تىرى لىن ناگرىت، لەبەر ئەو ەى زاتىكى "نورانى" يە و شتى نورانىش دەتوانىت بەھۇى چەند ئاۋىنەپە كى بىن سنورەو ە بە خودى خۇى لە چەندىن شوپىنى زۆر و بىن سنوردا ئامادە بىت. چونكە خۇنۋاندنە كانى شتانى نورانى لەناو شتى تردا تايبەتكارى يە كانى خودى ئەو زاتە نورانى يەيان تىداپە و بە خودى ئەو - نەك غەيرى ئەو - دادەنرىن..

بۇ نمونە:

ھەر ەك خۇدەرخستە كانى "خۆر" لەناو ئاۋىنە جۇراو جۆرە كاندا "پرووناكى" و "گەرمىى خۆر" دەردە خەن، خۇدەرخستى پۇحانى يە كانى وەك مەلائيىكەتانىش لە ئاۋىنە جۇراو جۆرە كانى "جىھانى مىسال" دا ھەمان تايبەتكارى يە كانى ئەوان وەردە گىرن. كەواتە ئەو خۇدەرخستەن و خۇنۋاندنەنى ئەوان لەو ئاۋىنەدا خودى ئەو پۇحانى يانەن نەك غەيرى خۇيان.

جا مەلائيىكەتە كان بەپىى تۋانا و قابىلىيەتى ئاۋىنە كان لەو ئاۋىنەدا دەردە كەون. بۇ

نمونە:

حه زره تي جيبريل - دروودي له سهر بيٽ - لهو كاته ي كه له بهردهم پيغهمبر ﷺ و ناو كڙري هاوه له بهر پڙه كاني دا - خويان لسي رازي بيٽ - له شيوه ي هاوه لي بهر پڙ "ديجيه ي كه ليبي" دا دهرده كهوت، ههر له ههمان كات و له ههماران شويندا به چهند شيوه يه كي جوراو جؤر دهرده كهوت و، ههر لهو ده مه شدا باله فراوان و به سام و شكؤداره كاني خوره ه لآت و خورئاويان پر كر دبووه وه و، سوژده شي له ژبر عهر شي ههر مه زندا دهر يد. كه واته هه زره تي جيبريل له زور شويندا و به پي توانايي و قابيليه تي نهو شوينه و به يه ك كات له ههماران شويندا خوي دهرده خات.

جا به پي نه م ريبازه:

نه به كاريكي مه حال .. نه به ديارده يه كي ناااسايي .. نه به ئيشيكي دوور له ژبري داده نريٽ كه ويته ي نهو مه لائيكه تي گيان كي شانه له سهر مه رگ و ده مي گيان كي شانه ي مروثدا - كه نمونه يه كي جوزئي مروثه - زلله ي هه زره تي موساي - دروودي له سهر بيٽ - لسي بدرنيٽ، كه كه سايه تي به كي مه زن و به سام و شكؤي نيوان پيغهمبراني "تولولعه زم" ه، پاشان چاوي ويته ميسالي به كه ي مه لائيكه تي گيان كي شان دهر به نيٽ كه پؤشاك ي نهو ويته و شيوه يه ي له بهر كر دووه.

ريبازي دووه هم:

مه لائيكه ته مه زنه كاني وهك هه زره تي جيبريل و ميكائيل و عيزرائيل - درووديان له سهر بيٽ - ههر به كه بيان وهك سهر گوره و سهر پهر شتيا ريكي گشتي وان كه چهند يارمه تي دهر ريكيان له جؤري خويان هه يه و - به شيوه يه كي بچو و كتر - له وان ده چن. نهو يارمه تيده ره بچو و كانهش به پي جوراو جؤريسي نهو به ديهاتو وان ه ي كه سهر پهر شتي كر دنيا خراوه ته نه ستويانه وه، جيا جيا و جوراو جؤرن.

بؤ نمونه: نهو مه لائيكه تانه ي كه گياني پياو چاكان^(۱) ده كيشن جياوازن له وان ه ي كه گياني پياو خراپان ده كيشن. كه واته مه لائيكه ته كاني گيان كي شان به پي ئامازه ي ثايه ته

(۱) كاتي به كيك له نموليا مه زنه كاني ناوچه كه مان كه به "سه يدا" به ناو بانگه له سهر مه رگدا بووه و مه لائيكه تي بهر رسي گيان كي شان هاتوه گياني بكيشنيٽ، په ناي به خواي گهوره بر دووه و به ده نكي بهرز هاواري كر دووه: "با نهو مه لائيكه ته گياني من بكيشنيٽ كه گيان كي شانه ي قوتايياني زانستي خراوه ته نه ستؤ، چونكه زؤرم خؤش ده نيٽ" ا ههموو نهو كه سانه ي كه له كاتي وهفاتي دا ئاماده بوون شايه تي بان له سهر نه مه داوه. (دانه ر)

پیرۆزه کانی: ﴿وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا﴾ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا﴾ (النارعات: ۱-۲) چه‌ند ده‌سته و تا قمیکی جیا جیا و جۆر او جۆرن.

جا به پیی ئەم ریبازه:

حه‌زه‌تی موسا - دروودی له‌سه‌ر بیټ - زلله‌ی له‌ خودی حه‌زه‌تی عی‌زرائیل - دروودی له‌سه‌ر بیټ - نه‌داوه، به‌لکو له‌ پرووی هی‌ز و هه‌ره‌تی مه‌زنی پی‌غه‌مبه‌رایه‌تی به‌که‌ی و.. گه‌وره‌یی جه‌سته‌ی و.. به‌هیزی ره‌وشتی و.. پله‌وپایه‌ی لای په‌روه‌رگاری به‌توانای خۆی، زلله‌ی له‌ جه‌سته‌ی به‌کیک له‌ یاریده‌ده‌رانی حه‌زه‌تی عی‌زرائیل داوه.

به‌م جۆره، ده‌رده‌که‌وټ که ئەم کاره به‌لای ژیری به‌وه گه‌لنی په‌سه‌نده^(۱).

ریبازی سی‌هه‌م:

له‌ بنچینه‌ی چواره‌می و ته‌ی بیست و نۆه‌مدا پروومان کرده‌وه و، به‌پیی به‌لگه‌ی چه‌ند فه‌رمووده‌یه‌کی پیرۆزیش ده‌رده‌که‌وټ که:

هه‌ندیك مه‌لائیکه‌ت هه‌ن که چل هه‌زار سه‌ریان هه‌یه و، هه‌ر سه‌ره‌ش چل هه‌زار زمانی تیدایه - واته چل هه‌زار چاوشیان هه‌یه - هه‌ر به‌که له‌و زمانانه‌ش چل هه‌زار جار ته‌سبیحاتی خوای گه‌وره‌ده‌کات.

جا ماده‌م ئەو مه‌لائیکه‌ته‌کار پین سپیراوانه به‌پیی جۆره‌کانی "جیهانی بینراو" کاریان خراوه‌ته‌ئسته‌و و له‌جیهانی گیانه‌کاندا ته‌سبیحاتی ئەو جۆرانه‌دنوئینن و ده‌ری‌ده‌خه‌ن، ئەوا ده‌بی له‌سه‌ر هه‌مان شیوه و پوخساریش بن، چونکه‌زه‌وی - بۆ نمونه - به‌که به‌دیها‌تووی خواوه‌نده و ته‌سبیحاتی بۆ ده‌کات که‌چی چل هه‌زار به‌لکو سه‌دان هه‌زار جۆر به‌دیها‌تووی تیدایه که هه‌ر به‌که‌یان له‌حوکه‌می چه‌ند سه‌ریکی ته‌سبیحات گوزاردان و، هه‌ر به‌که له‌و جۆرانه‌ش هه‌زاران تاك و دانه‌یان هه‌یه که وه‌که چه‌ند زمانیک وان... هتد.

(۱) شاره‌که‌مان پیاوینکی ئازای تیدا بوو. له‌سه‌ره‌م‌رگدا به‌مه‌لائیکه‌تی گیان‌کیشانی وت: "ئا به‌م حاله‌تموه که له‌جینگادا که‌وتووم گیانم ده‌کیشیت؟!". ئەمه‌ی وت و به‌سووک‌ی له‌جینگاکه‌ی هه‌لسا و سواری ئەسه‌که‌ی بوو، ئنجا شمشیره‌که‌ی راکیشا وه‌کو ئەو که‌سه‌ی له‌مه‌یدانی جیهاد و شمشیر‌کاری دا بیټ. ئیتر به‌و جۆره و به‌سواری ئەسه‌که‌یه‌وه گیانی سپارد و به‌مردنی مه‌ردانی به‌غیره‌ت وه‌فاتی کرد! (دانهر)

كهواته ٿو مه لائیکه تهی که سه ربهرشتی کردنی کاروباری زهویی پئی سپیراوه،
ده بی چل هزار به لکو سهدان هه زار سه ری هه بیټ و، هه ریهك لهو سه رانهش سهدان
هه زار زمانی تیڊا بیټ... هتد.

جا به گویره ی ټم ریپازه:

حه زه تی عیزرائیل - دروودی له سه ربیټ - پرویه کی تایه تی بی بؤ هه موو که سیك
هه به که بهو پرویه بؤ ټو که سه ده روانیټ و چاونیکیشی هه به که سه ری ټهوی پئی
ده کات. حه زه تی مو ساش - علیه السلام - هه رگیز زلله ی له ماهیه تی که سیټی
حه زه تی عیزرائیل و شیوه راسته قینه که ی نه داوه و سوو کایه تی پئی نه کردووه و ده سستی
به پرویه وه نه ناوه، به لکو هه لسو که و ته که ی ټه و لهو حه ز و په غبه ته وه سه رچاوه ی
گرتووه که حه زی له به رده و ام بوون و مانه وه ی ټه کی پیغه مبه رایه تی کردووه. بؤیه له بهر
ټه مه، زلله ی وه شانده و بؤیشی هه به بیوه شینیت، لهو چاوه ی که موراقه به ی ټه جه له که ی
ده کات و ده یه ویټ کۆتایی به کار مهندی به که ی ټم له سه ربه ی دا بهینیت!

والله أعلم بالصواب.

ولا يعلم الغیب إلا هو.

﴿قُلْ إِنَّمَا أَعْلَمُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ (المک: ۲۶).

﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ
فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ
إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ (آل عمران: ۷).

مه سه لهى سى ههم

كه په يامى سى ههمه

ئهم مه سه لهيه وه لاميكي يه كجار تايه تي به و، تا راده يه كيش نههني و په نامه كي يه و له وه لامي پرسيارتيكي گشتي دا نووسراوه كه برايان به گشتي، چ به زماني حال چ به زماني گوftar، ناراسته مي ده كه ن.

پرسياره كesh ئه مه يه كه:

هر كه سيك سهر دانت ده كات تو بيني ده ئييت:

(چاوهر وانيي هيچ هي ممت و يارمه تي و مه ده ديك له خودي من مه كه ن و به كه سيكي پرورزم دامه نين، چونكه من خاوه ني پله و پايه نيم. ئه وه تا ههروهك "سهر باز" ي ئاسايي فه رمانه كاني پله ي "موشير" راده گه يه ني ت، منيش به هه مان جو ر فه رمانه كاني موشير تي يه كي مه عنه وي بي به رز راده گه يه نم و.. ههروهك كه سيكي هه ژاري موفليس ده بيت به ده لال و ناسينه ره له دو كاني گه وه هره يه كجار به نرخه كاندا، منيش ده لالتيكي وه كو ئه وم له به رده م دو كانيكي خاوين و موقه ده سدا كه قور ئاني پرورزه).

تو وا به هه موو ئه و كه سانه ده ئييت كه دينه سهر دانت. به لام "زيري" يه كاني ئيمه پيوستيان به زانسته و.. "دلان" يشمان داواي پرئزنه ي پروناكي ده كه ن و.. "گيانه كان" يشمان به داواي نووردا عه ودالن. به م جو ره، ئيمه له گه لني پرووه وه خوازيار و داوا كاري چه ندين شتي زور و زه به ندين و، هه ر بو ئه وه ش دينه سهر دانت تا كو ئه و پيوستي يانه مان نه هيليت، چونكه ئيمه زياتر پيوستمان به خاوه ني "ويلايه ت و هي ممت و كه مالات" هه يه تا ئه وه ي پيوستمان به "زانا" بيت! جا ئه گه ر تو به و چه شنه بيت كه باسي ده كه يت، ئه و له سهر دانه كاغاندا بولات نيشانه كه مان نه پيكاوه!

زمانى حاليان ئاوا ده ئييت!!

وه لام:

گوئى له م پينج خاله ي خواره وه رابگرن و پاشان بير له سهر دانه كاتنان بكه نه وه، بزنان ئايا سوودى تيدايه بوتان يا خود بي سووده؟! ئنجا چ برياريك ده دن، سهر به ستن!

● خالی یه كهه:

خزمه تكارىكى پادشايه كى مهزن.. يان سهربازىك كه له ژير فهرمى پادشادايه، ديارى و نيشانه و مه داليا بهرز و به نرخه كانى پادشا ده گه يه نيته ده ستي فهرمانده مهزن و موشيره گه و ره كان و، له م رى يه وه ده يان خاته منهت و په زامه ندى يه وه..

جا نه گهر نه وه فهرمانده و موشيرانه بلين: بۇچى ئيمه له ئاستى خو مان دابيه زينه خواره وه و به خشش و پزلىنانه كانى پادشا له م سهربازه ئاسايى يه وه برگرين؟! نه وا بىن گومان نه م گو فتاره يان به غروور و له خو بايى بوونىكى شيتانه له قه له م ده دريت..

ههروه ها گهر نه وه سهربازه ئاسايى يش هينده له خو ي بايى و پازى بييت كه له ده ره وه ئى نه م نه كه ي سهرشانى دا ريز له وه فهرمانده و موشيره نه نيته و له بهرى هه لئه سيته وه و پله ي خو ي له هى نه وه به بهر زتر بزانيته، نه وا نه م كاره ي جگه له شيتى و گيلى هيچى تر ني يه..

خو نه گهر يه كيك له وه فهرمانده منه تبارانه ته نازول بكات و بروات بو سهردانى مالى نه م سهربازه ئاسايى يه ي كه له ته نانينك نه بى هيچى تر بو ميوانه به ريزه كه ي شك نابات، نه وا پادشا - كه له حالى خزمه تگوزاره نه مين و دلئسو زه كه ي ئاگاداره - له خو اردنگه ي تاييه تى خو يه وه سيني يه كى پر له خو شترين خو راك بو مالى نه وه خزمه تگوزاره ي ده ني ريت و نايه لئيت له بهرده م ميوانه كه ي دا دوو چارى پرووزه ردى بييت!

جا ههروهك خزمه تكارى پادشا له م حاله دا به م جو ره يه، خزمه تگوزارى راست و دروستى قورئانيش - هه رچه نده له عه وامى خه لكيش بييت - به هه مان جو ره. نه وه نده هيه كه نه م فهرمانه كانى قورئانى پيرو ز به ناوى خودى قورئانه وه و بى هيچ دوودلى و ساردوسرى يهك به گه و ره ترين مرؤف راده گه يه نيته و، گه وه ره يه كجار به نرخه كانى قورئان به و په رى شانازى و سهربه رزى و موحتاج نه بوون و بى هيچ خو زه ليل كردن و تكا و پارانه وه يهك، به و كه سانه ده فرو شيت كه رو حيان له هه موو كه سانى تر ده و له مه ندره!

جا هه موو نه وه كه سانه ي كه له م رى يه وه فهرمانه كانى قورئان يان پى راده گه يه نيته و نه وه گه وه ره به نرخه يان پى ده فرو شريت، هه رچه نده ش پله يان بهرز بييت و خاوه نى

مه قامينكي گهوره و بلند بن، هه رگيز بهرام بهر بهو خزمه تگوزاره ئاساييه و له ده مي تهنجامداني ئهركي سه شاني دا خويان به گهوره تر نازان..

له هه مان كاتدا ئهو خزمه تكارهش هه رگيز له خوي بايي نايبت و سنووري خوي ناشكيبت كاتي كه ئهو مهرده مهزنانه ده پزن بۆ لاي و سهرداني ده كه ن!

خۆ ئه گه هه نديك لهو كه سانه ي كه له بهردهم گهوه ره كاني گهنجينه ي خاويني قورئاندا تووشي سه رسامي و سه رسوورمان بوون، به چاوي وهلي و پياوچاڤ و مرؤفيكي مهز نهوه پرونه ئهو خزمه تگوزاره، ئهوا ميهره باني خاويني حهقيقه تي قورئان شاياني ئهويه و ليني چاوه پروان ده كرئت كه هيممهت بكات و له گهنجينه ي تايه تي خاوه ندهوه و بي ئاگاداري و خۆ تيهه لقورتاندي ئهو خزمه تگوزاره، پيژنه و يارمه تي يان به هاناوه بيات، تاكو خزمه تگوزاره كه ي له بهردهم ئهو ميوانه به پيژه ي دا شه رمه زار و پروزه رد نه يبت!

● خالي دووهه م:

نويناكار (مجددي هه زاره ي دووهه م) واته: ئيمامي په بياني ئهحمه دي فارووبي سه رهه ندي، خواي لي رازي بيت) فه رمويه تي:

"دهر كه وتن و پروون بوونه وه ي حهقيقه تيكي ئيمانم له هه زار چيژ و كه رامهت پي باشزه". ههروه ها فه رمويه تي: "ئهنجام و ئامانجي سه رجه مي تهريقه ته سوئي په كان برتي په له: ده ركه وتن و ئاشكرا بووني راستي په كاني ئيمان".

جا ماده م ئه مه پرياري پابه ريك ي مه زني تهريقه ت بيت، ئهوا كتيبي "وته كان" (كه بهوپه ري پرووني راستي په كاني ئيمان ده رده خات و له ده رباي نهيني په كاني قورئانه وه داچۆراوه) ده توانيت تهنجامه چاوه پروان ليكراوه كاني "ويلايهت" به دهسته وه بدات!

● خالي سه هه م:

سي سال پيش ئيستا چه ند زلله په كي توند و بهه يز له سه ر و گوئلاكي "سه عيدي كون" ي بي ئاگا وه شينران. ناچار بيري له كي شه ي "مردن راست و په وايه" كرده وه و، بيني كه سه رتا پا له ناو قور و ليتاودا نو قم بووه.. له تاوا هاواري فريا گوزاري لي هه لسا و به دواي ريڠاي ده رباز بوون و كه سينكي فريا گوزاردا ده گه را كه ده ستي بگريت و لهو باره په ري شان ه قورتاري بكات. ئنجا ئهو ريڠايانه ش كه بۆ ئه م مه به سه

دۆزینییه وه له ناو خۆیاندا جیا جیا و بهش بهش بوون! بۆیه سه رسام ما و له تاوا دهستی دایه کتیبی "فتوح الغیب" ی شیخ عه بدولقادی گه یلانی - خوای لئی رازی بیست - و به گه شینییه وه کر دیه وه. یه کسه ر ئه م دهسته واژه یه ی تیدا به دی کرد که ده فهر موی:

"أنت في دار الحكمة فاطلبُ طبيياً يداوي قلبك"^(۱)!

ئهمم زۆر به لاوه سه یر بوو! چونکه من ئه و کاته له ده زگای "دار الحکمة الإسلامية" دا^(۲) ئه ندام بووم! وه ک بلیتی بۆ ئه وه هاتمه ناو ئه م ده زگایه وه که زامه کانی نه ته وه ی ئیسلام ساپیژ و چاره سه یر بکه م، که چی خۆم له هه موو که سه یگ نه خو شتر بووم و زیاتر پیوستم به ده رمان و چاره سه یری بوو! خۆ دیاره ده بی مرۆقی نه خو ش پیش هه موو که سه یگی تر خه می خۆی بخوات و چاره سه یری خۆی بکات.

به لئی، شیخ وای پین وتم: تۆ نه خو شیت.. پزیشکیگ په یدا بکه با چاره سه یرت بکات!
وتم:

- ئه ی شیخی به پزیم! تۆ بیه به پزیشکم.

ئیت ده ستم دایه خویندنه وه ی ئه و کتیبه به چه شنیک که وا بزاتم رووی گوفتاری راسته و خۆ ئاراسته ی من ده کات.

له راستی دا شیوازی گوفتاری کتیبه که زۆر توندوتیژ بوو، غروور و له خو بایی بوونی منی تیکده شکاند و گه لئی نه شته ر گه ربی قوولتی له ناو ده رووندا ئه نجام دا. بۆیه توانای به رده وام بووم تیدا نه ما و وزه م لئی برا. چونکه به و چاوه ده مروانی به گوفتاره کانی که ئاراسته ی منیان ده کات..

به لئی، به م چه شنه تا نزیکه ی ناوه راستی ئه و کتیبه م خوینده وه، به لام نه متوانی چیی تر له سه یری به رده وام بم و ته وای بکه م. بۆیه کتیبه که م خسته وه جیی خۆی.. که چی پاش تیه پربوونی ماوه یه ک هه ستم کرد ئازاره کانی ئه و نه شته ر گه ربی و زامانه کۆتایی یان پین هاتووه و، چه ندين چيژ و له زه تی سه یر و سه رسوورهيینی رۆحی یان له شویندا به جی

(۱) دهقی ئه و دهسته واژه یه به م جزه یه: "يا عباد الله! أنتم في دار الحكمة، لابد من الوساطة، اطلبوا من معبودكم طبيياً يطب أمراض قلوبكم، مداوياً يداويكم". پروانه: "الجلس الثاني والستون" ص ۳۰۶ ط دار الكتاب العربي. له کتیبی: (الفتح الرباني) ی شیخی گه یلانی که له چاپه پینشووه کاند له گه ل کتیبی (فتوح الغیب) دا پیکه وه و به م ناوه ی دووهه م چاپ ده کران. (وه رگپ)

(۲) بلنترین ئه بنجوه منی زانستی سه ر به مه شه خه تی ئیسلامی ده وه لئی عوسمانی بووه. (وه رگپ)

ماوه. ئنجا گه پامهوه سهري و، خويندنهوهي كتپه كهي ماموستاي يه كه مم تهواو كرد و، گه لئ سوودي مه زئم لئ دهست كهوت و، چهند كاتيكي دوور و دريژ خايه نم له گه لدا برده سهر كه تياياندا گويم له ويرد و مونا جاته نهرم و خاوينه كانى ئه ماموستايه م ده گرت.

پاشان كتپي "مه كتوبات" م كهوته دهست، كه هي "ئيمامي ئهحمدهي فارووقيي سه رهه ندي" ي نوپكاري هه زاره ي دوو هه مه. به نيازى خير و گه شيني يه كي خاوينه وه دهستم داين و كردمه وه.. يه كسه ر شتيكي سهيرم تيدا بيني! چونكه له دوو نامه ي ئه و كتپه دا وشه ي "ميرزا بهديعوززه مان" به كار هاتبوو! مينيش وام ههست كرد كه له گه ل مني بيت و به ناوي خو مه وه بانگم بكات، چونكه باو كم ناوي "ميرزا" بوو، هه ردوو نامه كهش ئاراسته ي "ميرزا بهديعوززه مان" ناويك كرابوون!

له بهر خو مه وه وتم:

- سبحان الله! ئه م نامه يه راسته و خو له گه ل منيه تي!

چونكه سه عيدي كو ن به ناز ناوي "بهديعوززه مان" ناسرابوو. خو هه ر چه نده جگه له "هه مه داني" - كه له سه ده ي چواره مي كو چي دا ژياوه - كه سيكي ترم شك نه ده برد به م ناز ناوه به ناوبانگ بوو بيت، كه چي ئه م نامه يه ئه وه ي ده گه ياند كه ده بي كه سيكي تري غهيري "هه مه داني" هاو سه رده مي ئيمامي ره بياني سه ره ندي بوو بيت و به م ناز ناوه نامه كه ي ئاراسته كراييت و، ده شبيت حالته كه ي ئه و وهك هي من وا بوو بيت، چونكه ده رماني ده رده كه ي خو زم له و دوو نامه يه دا ده ست كهوت!

ئيمامي ره بياني له و دوو نامه يه و چهند نامه يه كي تر دا ئاموژ گاري ئه وه ي ده كات كه: "قبيله ي روو تيكر دنت بكه به يهك"^(١). واته شوين يهك پيشه وا و رابه ر بكه وه و به غهيري ئه و رابه ره وه سه رقال مه به!

له راستي دا ئه م ئاموژ گاري يه له گه ل ئاماده يي و باري رو حيب ي ئه و كاته مدا يهك نه ده كهوت. چونكه بيرم كرده وه له وه ي كه: ئايا شوين كاميان بكه وم؟ له پشت سهري ئه ميانه وه پرؤم يان ئه و؟ له راستي دا گه لئ سه رسام بووم و نه مده زاني كاميان هه لئيريم.

(١) پروانه: "مكتوبات الإمام الرباني" ج ١/ص ٧٨ (وهه گير)

سهرسامی یه کهشم زور خهست و چر بوو، چونکه ههریه کهیان تایبه تکاری و جازیبیه تی خوی هه بوو. بویه نه متوانی یه کیکیان هه لئیزیم و دهست لهوی تریان هه لئبگرم!
کاتی من لهم سهرسامی و چه په سانه خهست و چه په ده تلامه وه، ختور هیه کی په حمانیم به دلدا هات که پی و تم: سهره تای سهرجه می ئەم رینگایانه و.. سهرچاوهی ئەم هه موو جو گه لانه و.. خوری دره خشان گشت ئەم هه ساره گه رۆ کانه تهنه هه ر قورئانی پیروزه. کهواته یه که خستنی راسته قینهی "قیبله" له شوینکه وتنی "قورئانی پیروز" دایه. چونکه قورئانی پیروز بهرترین رابه ر و خاوینترین مامۆستایه.
ئیت لهو رۆزه وه پروم کرده قورئان و دهستم پیوه گرت و یارمه تی و فریاگوزاریم تهنه له قورئان و هر گرت.

خۆ توانا و لیهاتنی په ریشان و ناتهواوی من گه لئی له وه دهسته و سان و کۆتاتره که بتوانیت - وه که پیویست - له ریزنه ی به خورپه می ئەو رابه ره حه قیقی یه بنۆشیت، که وه که کانیاویکی سهلسه بیل و ناوی حیات و ژبان به خش وایه. به لام به فهزلی خودی ریزنه ی قورئان ده توانین ئەو ریزنه و سهلسه بیله بۆ کهسانی "ئه هلی دل" و "خواهه نی حال" و ههریه کهیان به پیی پله ی خوی، پروم بکهینه وه.

کهواته "وته کان" و ئەو پروم ناکی یانهش که له قورئانی پیروزه وه هه لگۆزراون (واته: په یامه کانی نوور) تهنه چه ند مه سه له یه کی "زانستی" و "عه قلی" نین، به لکوله گه ل ئەوه شدا بریتین له چه ند مه سه له یه کی "قهلبی" و "رۆحی" و چه ند حاله تیکی "ئیمانی".
واته وه که چه ند زانستیکی بهرز و بهنرخه ی خاوی و په روه ردگاری وان.

● خالی چواره م:

هاوه له به ریزه کان و تایبعین و شوینکه و توانی تایبعینیش - خاویان لئ رازی بیت - که خواهه نی بهرترین پله ن و بههره مهندی "ویلایه تی کوبرا" ن، سهرجه می لایه نه ناسکه کانیا ن راسته و خۆ له قورئانی پیروزه وه بههره و بهشی خویان و هر گرتبوو. ههروه که "قورئانی پیروز" یه "رابه ر" یکی راسته قینه و سه روزیادیان بوو. ئەم راسته یهش به لگه یه بۆ ئەوه ی که قورئانی پیروز ههروه که له هه موو کات و رۆزگارینکدا راسته یه کانی خوی دهرده بریت، به هه مان جوړ له هه موو کاتیکیدا ریزنه کانی "ویلایه تی کوبرا" ش به و که سانه ده به خشیت که شایانیا ن.

یه لئی، رۆشتن و گوزهر کردن له دیوی "روالته" ی شتانهوه بۆ ناوجهر گه ی
"حهقیقهت" به دوو شیوه ده بیته:

یه که میان: بهوه ده بیته که مرۆف بروتته ناو بهرزه خی "تهریقهته" هوه و له پرتی
سهیر و سلوو کهوه پله یه که له دوای یه که کانی تیدا بپرت، تا به "حهقیقهته" ده گات.
شیوهی دووههم: رۆشتنی راسته و خۆیه بۆ ناو "حهقیقهته" به هۆی سۆز و
میهره بانی یه که بێ گهردی خوایی یه وه، به بێ رۆشتنه ناو بهرزه خی تهریقهته وه. ئەم
رینگایه یان رئی یه که تایبهتی و بهرز و بلند و یه کجار کورته و، بریتی یه له پرتی هاوه له
به ریزه کان و تایبعین، خویان لئی رازی بیته.

جائهو پرووناکی یانهی که داچۆراوی راستی یه کانی قورئان.. ههروهها
"وته کان" یه که ئەو پرووناکی یانه ده ره خهن و له خۆینه ران و بیسه رانیان ده گه یهن،
ده گونجی خواهنی هه مان تایبه تکاری بن. وه که له راستیشدا خواهنی ئەو
تایبه تکاری یانهن!

● خالی پینجه م:

وا به پینج نمونه ی جوزئی پروونی ده که یه وه که "وته کان" ههروه که "راستی یه کانی
قورئان" فیزی خه لکی ده که ن، له هه مان کاتدا ئهر کی "ئیر شاد" یه راده به پینن:
❖ نمونه ی یه که م:

هه ر خۆم له خۆمدا و له دوای هه زاران - نه که ده یان و سه دان - ئەزموونی
دوو پات بووی خۆمه وه قه ناعه تی ته واوم کرد که: "وته کان" و ئەو نووران هه که پرتنه ی
قورئانی پیرۆزن: ههروه که رابه رایه تی "ژیری" م ده که ن و وان ه ی زانسته کانی بێ ده لینه وه،
به چه نده ها حاله تی ئیمانیش ته لقینی "دل" م ده که ن و گه لئی تام و چیژی ئیمانیش
ده ر خواردی "رۆح" م ده ده ن.. ئیتر به م جۆره و له رابه راندنی کاره کانی دنیا مدا وه کو
ئهو موریده م لئی هاتوو ه که چاوه روانی یارمه تی و مه ده د له شیخه خاوه ن که رامه ته که ی
ده کات، چونکه منیش وه که ئەوم لئی هاتوو ه و یارمه تی و مه ده د له نه یینی یه خاوه ن
که رامه تانه ی قورئان وه ره گرم و هیئانه دیی خواست و بیداویستی یه کانی شم هه ر له وان
چاوه روان ده که م. له راستیشدا هه موو ئەو خواستانه م له م رئی یه وه و به جۆرێک که
چاوه روان نه کراوه و له حسابدا نه بووه، بۆ ده هاتنه دی!

والی ره دا ته نه ها دوو نمونه ی ئەو رووداوه جوزئی یانه باس ده که م که به هۆی
به ره که تی نه یینی یه کانی قورئانه وه هاتوو نه ته دی:

یه کهم:

ئەو پروداوێهه که به درێژی له "مه کتووبی شازدهههه" دا پروون کراوه تەوه و بریتی یه لهوهی: کولێرهیه کی گهوره و نااسایی، پێش چاوی "سلیمان" ی میواتم خرا، که له سهه دره ختیکی قه تران دانرابوو. ئیمهش دوو پرۆژی تهواوتهی لهو دیاری یه غهیبی یه مان خوارد (له کاتیکدا که هیچ شتیکم شک نه ده برد بۆ میوانه کهمی دابنیم).

دوو هههه:

مه سه له یه که تابلێی جوزئی و ناسکه و لهه پرۆژانه دا پرووی داوه، که بریتی یه له مهی خواره وه:

پرۆژیکیان له پێش نوێژی به یانی دا قسه یه کم هاته وه یاد که له لایه ن منه وه به که سیك و تراوه و، به چه شنیککی وه هاش ئه وه قسه یه کراوه که ئه وه که سه دوو چاری گو مان و دوو دلی بکات. له دلی خۆمدا وتم: خۆز گا ئه وه که سه م ده بینی تا کو ئه وه له که و ته پ و تۆزانه ی له سه ره ی دلی نیشتون بیانته کینم و لایان به رم. هه ره وه ده قیقه یه دا بیرم که وه ته وه که پێویستم به وه به شه ی کتیبه که مه که ره وانیه ی شاری "نیس" کراوه و، له به ره خۆمه وه وتم: خۆز گا ئه وه به شه ی کتیبه که مم ده هاته وه ده ست.

له دوای نوێژی به یانی دانیشتبوم، کتوپر ئه وه که سه ی که له پێش نوێزه که م به خه بالمه دا هات، خۆی کرد به ژووردا و ئه وه به شه ی کتیبه که شمی به ده سه وه بوو که له وه کاته دا پێویستم پێی بوو!!

لیم پرسی:

— ئه وه چی یه به ده سه وه؟

وتی:

— نازانم! له به رده ر گادا به یه کیك گه یشتم که له "نیس" وه هاتبوو، ئه مه ی دامی و

منیش و ابۆم هینایت!

به سه ره سوورمانه وه له به ره خۆمه وه وتم:

— سبحان الله! ده ره جوونی ئه م پیاوه له مالی خۆی و گه یشتنی ئه م به شه ی وه کانی ش له "نیس" وه له م کاته دا، هه ره گیز ئاسه واری "رێکهوت" ی پێوه نی یه. به لکو ته نه ها هیممه تیکی قورئانی پیرۆزه که ئه م به شه ی کتیبه که ی له هه مان کاته دا یه ده ستی ئه وه که سه و له و ری یه وه بۆی ناردم!

ئيت سوپاسيكي زوري خواي گه ورهم كرد.

كه واته ئه و كه سهى كه شاره زاي وردترين، به لكو بئى بايه خترينى، خواست و ناره زوو كهانى دلى منه، هه ردهم له ناميزى ميهره بانىي خويم ده گرنت و له لايهن خويه وه پاريز گاريم ده كات. ئيت هه رگيز نارومه زير كۆلى منته و چاكه ي هيچ كه سيكه وه له سه رتاسه رى دنيا دا و، به خشش و چاكه ي هيچ كه سيك وه ر ناگرم.

❖ نمونه ي دو وه م:

"عه بدورپه رحمان" ي برا زام هه شت سال پيش ئيستا به جيى هيشتم و ليم دور كه وته وه. خو هه رچه نده له م ماوه يه دا له كه ي بئى ئاگايى و شوبه ه و گومان و وه مه كهانى دنيا ي به ر كه وتبوو، كه چى له گه ل ئه وه شدا گومانىكي باشى له راده ي خۆم زياترى پيم هه بوو. بويه داوا ي لئى كردم هيممه تيكي ئه وتوى فريا بجه م كه من شكى نابه م و له توانامدا نيه. به لام هيممه ت و يارمه تىي فريا گوزارىي "قورئانى پيرو ز" فريا ي كه وت و رۆشت به هانا يه وه، چونكه سئ مانگ پيش وه فاتى، "وته ي ده هه م" ي به ده ست گه ياندبوو، كه تايبه ته به "حه شر" وه!

ئه وه په يامه ش له رووى پاكتر كرد يه وه له چلك و چه په لى يه مه عنه وى يه كان و ليلايى يه كانى وه هم و گومان و بئى ئاگايى، رۆلى خۆى له ودا بينيبوو. ته نانه ت به ره و په يه كى وه ك په لى "ويلايه ت" به رزى كرد بو وه وه، چونكه سئ دانه كه رامه تى ئاشكرا ي له و نامه يه دا ده ر خستبوو كه پيش وه فاتى بۆى نووسيبووم! ئه و نامه يه ش له نا وه ندى بر گه كانى "مه كتوبى بيست و چه وته م" دا تو مار كرا وه. با سه ير بكرنت.

❖ نمونه ي سئ هه م:

برايه كى قيامه تيم كه له هه مان كاتدا قوتابيشم بوو، هه ر وه كه له ئه هلى دل و خا وه نى ته قواش بوو، كه به ريز "حه سن ئه فهندى" يه و خه لكى شارى "بور دور" ه... ئه م براي ه، له به ر ئه وه ي گومانىكي باشى له توانا و سنوورى خۆم زياترى به من هه بوو، چا وه رپىي هيممه ت و مه ده ديكي له م هه ژاره ده كرد به وينه ي ئه وه ي كه له وه لى يه كى مه زنه وه چا وه روا ن ده كرنت.

كتوپر و به بئى هيچ بۆنه يه ك په يامى "وته ي سى و دو وه م" م دا به يه كيكي گوندينشيني ده ور به رى شارى "بور دور" تاكو بيخوينتته وه. پاشان "كاك حه سن" يشم بير كه وته وه و، به م براي هه م وت: "گه ر سه ردانى بور دور ت كرد ئه م په يامه به ده ستى كاك

حه سه نيش بگه يه نه تاكو له ماوه ي چهنډ رږوژنيكدا نهو يش بيخوښتتهوه". ئيتړ هم پياوه كه سه فمري كرد، راسته و خړ په يامه كه ي دايه ده ستي كاك حه سه ن. هم رږو داوه ش چل رږوژ پيش كڅچي مالقاويي كاك حه سه ن رږوي دا!

كاتي كه په يامه كه ي بده دست گه يشت، به شوق و تاسه مهندي په وه وه ري گرت و له گه لي دا ژيا و به وينه ي مرؤښكي تينرو بؤ ناوي سه لسه بيل، له راستي په كاني نهو په يامه ي نؤشي. ئنجا هه تا خوښندنه وه ي نهو په يامه شي دوو پات بكر دايه ته وه پتر له رږونه كاني به هره مه مند ده بوو. هه ر به م چه شنه له خوښندنه وه ي دا به رده و ام بوو هه تا ده رماني دهرده كه ي خړي تيدا دؤزي په وه، به تايه ت له باسي "خؤشه ويستي خوي گوره" له هلوښتي سي هم ي نهو په يامه دا. ته نانه ت چه ندين رږونه ي نهو تو ي لهو په يامه بده دست هينا كه پيشتر له "قوتبي نه عزم" ي چاو ه پروان ده كرد! هه تا به پي خوي و به ساغ و سه لامه تي رږوشت بؤ مز گه وت و نوږه كه ي له وي نهو دا كرد، ئنجا هه ر له وي گياني سپاردا! په حمه تي فراواني خوي لي بيت.

❖ نمونه ي چوارم:

به رږي كاك "خلووصي" هي مته ت و يارمه تي و رږونه و نورونكي نهو تو ي له "وته كان" هوه - كه رږو نكه روه ي نه پي تي په كاني قورئانن - ده ست كه وت كه زور زياتر بوون لهو هي مته ت و مه ده د و رږونه ي له "ته ريقه تي نه قشبه ندي" دا بده ستي هينا، كه گرنگرني ته ريقه ته كانه و له هه موو شيان كاريگه ري زور تره. هم شا به تي په شي له "مه كتوبي بيست و حه وتهم" دا باس كراوه.

❖ نمونه ي پينجه م:

"عه بدوله جيد" ي برام به هړي كڅچي دوايي "عه بدورپه حمان" ي براز امه وه و، له بهر چه ند بارو دؤخيكي نازار به خش و خه مگينه وه، هه ستي به شله ژان و دارمانيكي توند و به هيز ده كرد له ناخي خوي دا. ئنجا ئوميده واري هي مته ت و مه ده ديكي مه عنه وي نهو تو بوو له لايه ن منوه كه له تواناي مندا نين. خؤ هه ر چه نده من نامهم بؤ نه ده نارد، كه چي كتوپر چه ند په ياميكم له "وته كان" بؤ ره وانه كرد، نهو يش له دواي خوښندنه وه ي نهو وتانه نامه يه كي بؤ ناردم كه تيايدا نوو سي بووي: "سوپاس بؤ خوا! رزگارم بوو.. چونكه پيش ناردني هم وتانه وه خت بوو شيت بيم! به لام هه ريك لهو وتانه جيي رابه ريكيان بؤ من گرته وه. خؤ نه گه ر تنه ايك رابه رم لي دوور كه وتي ته وه، نهو ا به يه ك جار چه ندين رابه ري زورم ده ست كه وت و، سوپاس بؤ خوا لهو باره په ريشانه رزگارم بوو". مينيش

له لایه‌نی خۆمه‌وه که سه‌یری حالی ئه‌وم کرد و سه‌رنج دا، بۆم ده‌ر که‌وت پڕیگا و پڕیازیکی جوانی گرتووه‌ته‌به‌ر و، به‌ فه‌زلی خ‌وای گه‌وره‌ له‌و حالت و بارو‌دۆخانه‌ی پینش‌ووی پزگاری بووه‌.

گه‌لێ ئه‌ونه‌ی زۆری تر هه‌ن که له‌م پینج ئه‌ونه‌ باسکر او‌انه‌ ده‌چن و، هه‌ر هه‌مووشیان روونی ده‌ که‌نه‌وه‌ که:

زانسته ئیمانی‌یه‌ کان گه‌ر بی‌ت و وه‌ک چاره‌سه‌ری مه‌عه‌نوی و به‌یپی پینو‌یست و به‌ وینه‌ی ده‌رمانی نه‌خۆشی‌یه‌ کان راسته‌و خۆ له‌ نه‌هتی‌یه‌ کانی قورئانی پیرۆزه‌وه و هه‌ر‌بگه‌رین و به‌ کرده‌وه‌ تا‌قی بکری‌نه‌وه، ئه‌وا ئه‌و زانسته ئیمانی و ده‌رمانه‌ پ‌رۆحانی‌یا‌نه سه‌روزیادی ئه‌و که‌سه‌ن که هه‌ست ده‌ کات پینو‌یستی پینانه‌ و به‌ ئیخلاسیکی گه‌رمو‌گور و ته‌واوه‌تی‌یه‌وه به‌ کاریان ده‌هینیت. ئیتر بارو‌دۆخی فرۆشیار و ده‌لالی ئه‌و ده‌رمانانه‌ هه‌یج کاریگه‌ری‌یه‌کی له‌و چاره‌سه‌ر کردنه‌دا نی‌یه‌. واته‌ ئه‌و فرۆشیاره‌ چ که‌سیکی ئاسایی و مو‌فلیس و چ ده‌وله‌مه‌ندیکی خاوه‌ن پله‌وپایه‌ بی‌ت و چ خزمه‌تگوزاریکی هه‌زار بی‌ت، سه‌باره‌ت به‌و چاره‌سه‌ری‌یا‌نه‌یه‌ کسانه‌ و هه‌یج کارێک ناکاته سه‌ر ده‌رمانه‌ کان.

به‌ئێ، ماده‌م "خۆری دره‌خشان" هه‌له‌هاتی‌ت، پینو‌یست به‌ داگیرساندنی "مۆم" نامینی‌ت!

خۆ ماده‌م من خودی "خۆر"ه دره‌خشانه‌ که روون ده‌ که‌مه‌وه، ئه‌وا نه‌ پینو‌یستی به‌ من په‌یدا ده‌بی‌ت و نه‌ هه‌یج واتایه‌ کیش له‌وه‌دا هه‌یه‌ که داوای رووناکیی مؤمیک له‌ خودی خۆم بکری‌ت، به‌ تایبه‌ت گه‌ر نه‌می‌ت و شکی نه‌به‌م. به‌ئێکه‌ له‌ هه‌موو شتی‌ک پینو‌یست‌ره‌ که ئه‌و برایانه‌ به‌ دوعا و نزا کانیان، ته‌نانه‌ت به‌ هه‌ممه‌تی خۆشیان، یارمه‌تیم بده‌ن و پشتم بگرن. چونکه‌ من مافی خۆمه‌ داوای یارمه‌تی و پشتگیری له‌وان بکه‌م و، ده‌بی‌ت ئه‌وانیش به‌و پ‌رۆنه‌ نوورانی‌یه‌ی "په‌یامه‌ کان" پازی بن و سه‌روزیادیان بی‌ت.

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

اللهم صل على سيدنا محمد صلاة تكون لك رضاء و لحقه أداء و على آله و صحبه وسلم.

نامه يه كي بچووك و تايهت

كه ده گونجی به ته وا كه ری مه سه له ی سئ هه می

مه كتوبی بیست و هه شتمه دابنریت

ئه ی برایی ئاخیره تم و دوو قوتابی یه جیددی یه کام؛ به ریزان:

"خه سه ره" و "ره ئفهت"!

ئیمه هه ستمان به سئ که رامه تی قورئانی ده کرد له کۆمه له په یامی "وته کان" دا، که له ریژنه ی نووره کانی قورئانی پیروژه وه سه رچاوه یان گرتووه. که چی ئیوه، به هیممهت و شهوق و تیکۆشانی خۆتان، که رامه تیککی تری چواره متان خسته سه ره ئه و سیانه.

سئ که رامه ته زانراوه که بریتین له مانه ی خواره وه:

یه که م:

ئاسانی و خیرایی نا ئاسایی له دانانیاندا. ته نانهت "مه كتوبی نۆزده هه م" که له پینچ بهش پینکهاتروه، له نزیکه ی سئ پۆژدا و هه ر پۆژهش له نزیکه ی چوار سه عاتدا، واته به کۆی دوازه سه عات و له نیوان چیا و دۆل و باخه کاندا و بئ ئه وه ی هه یج کتیبیککی سه رچاوه یی مان له به ره ده ستدا بیت، دانراوه!

"وته ی سی هه م" یش له ده می نه خۆشی و له ماوه ی پینچ شهش سه عاتدا دانراوه.

"وته ی بیست و هه شتم" یش، که باسی به هه شت ده کات، به یه ک دوو سه عات و له ناو باخه که ی "سوله یمان" له ده می شیوه که دا دانراوه. ته نانهت من و توفیق و سوله یمان سه رمان له م خیرایی یه سوور ده ما!

جا ههروهک ئه م که رامه ته قورئانی یه له دانانی دا هه یه، به هه مان جۆر:

دوو هه م:

له نوو سینه وه شی دا ئاسانی یه کی نا ئاسایی و شهوقیککی گه رموگور هه ست پئ ده کریت، بئ ئه وه ی نوو سه ره وه که ی گرفتاری بیزاری بیت. له کاتیکدا که گه لئ

هۆكار له م پرۆژگاره دا هه ن گيان و زيرى به كان دوو چارى بيزارى ده كه ن. كه چى هه ر
ئه وه نده ي و ته يه ك له "وته كان" داده نر ئت، به كسه ر له گه لئى شو ئنى زۆردا له به رى
ده نوو سر ئته وه و، ئه م كار هه به سه ر گه لئى ئه ر كى گرنگدا پئش ده خر ئت.

سئ هه م كه رامه تى قور ئانى بر ئتى به له وه ي كه:

خو ئندنه وه شيان مرؤف بيزار ناكات، به تايهت گه ر خو ئنه ر هه ست بكات پئوستى
پئانه. ته نانه ت هه تا زياتر بخو ئنر ئنه وه، پتر چئژ و شه وقى خو ئنه ر ئش زياد ده بئت و لئيان
بيزار نايئت.

جا ئئوه ش - ئه ي هه ردوو بر اكه م! - كه رامه تئكى قور ئانى چواره متان چه سپاند.
ئه وه تا كاك خه سه ر وه ي برامان - كه خۆى به ته مه ل ناو ده بات - له و كاته وه كه پئنج
سال له مه وه به ر ناوى و ته كانى بيست له نوو سئنه وه سارد بووه ته وه، كه چى واله ما وه ي
يه ك مانگدا به نوو سئنىكى رئك و جوان چواره كئيبى نووسى يه وه، به تايهت
"مه كتووبى سى و سئ هه م" كه په يامى په بجه ره كانه و رئزى شايانى لئى نراوه، چونكه به
جوان تر ئن شئوه نوو سرا وه ته وه.

جا ئه م كار ه كه رامه تئكى بئ گومانى نه ئنى به كانى قور ئانه.

به لئى، ئه م په يامه له بوارى ناسئنى خواى گه و ره و ئيمان هئناندا به خوا وه ند گه لئى
به هئز و دره خشانه، به لام په بجه ره كانى سه ره تاى په يامه كه گه لئى كور ت و پوختن،
هه ر چه نده ورده و رده روون ده بئه وه و پتر دره خشان ده بن. چونكه پئشه كئى به كانى
زۆر به ي "وته كان" - به پئچه وانه ي كئيبه كانى تر - به پوختى و كور تى ده ست پئى
ده كه ن، به لام ورده و رده روون ده بئه وه.

مه سه له ی چوار مه

که په یامی چوار مه

باسمه سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسِّحُّ بِحَمْدِهِ﴾

وه لامي پرسباريکه تايه ته به رووداويکي جوزني يه وه و، مايه ی وريايی و
بيدار برونه وه ی براياعه.

برا تازيزه کاتم!

ټوه ليم ده پرسن و ده ليم:

له شهي جو معه ی پرور و له ده می هاتي ميوانيکي تازيزدا و بن هيچ هو کارنيک،
ده ستريزي يان کرده سهر مز گه و ته پرورزه که تان.. نايان نهيني نهم رووداوه چي به و له بهر
چي تنگت بين هه لده چنن و ناوا تازارت ده ده ن؟

وه لام:

وا به ناچاري و به زماني "سه عيدي کون" چوار خال باس ده که م، بهو هيوايه ی که
بين به مايه ی وريايی و بيداريی برايان و، نيوهش له لايه ني خو تانه وه وه لامي
پرسبار که تاني لي دهر بهينن.

◆ خالي يه که م:

ماهييه تي نهو رووداوه: فيلنيکي شه يتانه و، ده ست هي نانه پي يه کي مونافيقانه يه له
پيناوي رازي کردني ئيلحداد و، به پيچه وانهي ياسا و ته نها به فهرمانی ههوا و ناره زوو، به
مه به ستي نه وه ی که له شهي جو معه دا دلتمان سه خلعت بکه ن و ساردوسري بجه نه
گياني نه هلي جه ماعه ته وه و، پي له وهش بگرن که چاوم به ميوانه کاتم بکه و نيت.

يه کيک له شته سهير و نامز کان نه وه يه که: پروري پيش نهو شه وه - واته پينج شه مه -
بؤ مه به ستي گه شت و گهران پرورشم بؤ شويننيک. له کاتي گهرانه وه مداره شمارنيکي
هينده دريژم دي که ده توت دوو مارن پيکه وه لکاون، له لاي چه په وه هات و له نيوان
من و هاوه له که مه وه تي په ري.

ويستم بزانم هاوړيځكم تا چهنده لهو ماره ده ترسيټ، ليم پرسى:
- تاييا بينيت؟

وتى:

- چى؟

وتم:

- نهو ماره ترسناکه!

وتى:

- نه خير نه مينيوه و ناشى بينم!

به سر سوور مانه وه وتم:

- سبحان الله! چوڼ نهو ره شماره گوره يهت نه دى که له نيوانمانه وه تپه پرې؟!
لهو دمه دا هيچ شتيکم لهم باره يه وه به خه يالدا نه هات. به لام دوايې نه مه ي خواره وه م
به دلدا هات:

نم ماره تاماژه يه که بؤ نه وه ي که ده بي تاگات له خوت بيت و وريا بيت!
پاشان تې گه يشتم که نم ره شماره له جوړى نهو مارانه يه که له خه وندا ده يان بينم. واته
له خه ونه کاڼدا کار مه نده بهر پر سه که له شيوه ي ماردا ده بينى هر کاتې به نيازى
خيانه ته وه به اتايه بؤ لام! ته نانات جار يکيشيان نه مه م بؤ بهر پړوه بهر ي ناحيه باس کرد و
پنم وت:

- هر کات به نيازى خراپه وه سر د اتم ده که يت، له شيوه ي ماردا به خه ون ده تبينم.
که واته تاگات له خوت بيت!

له راستيشدا گه لى جار بهر پړوه بهر که ي پيش نهوم لهو شيوه يه دا ده بينى!
به و اتايه ي که نم ماره ي ئيستا به ناشکرا بينيم، تاماژه يه بؤ نه وه ي که نم جار ه
خيانه ته که يان شيوه ي ده ستر يژي پراسته قينه ده گرېته خو و ته نها له شيوه ي نياز و نيبه تى
دلدا نامينته وه.

خو هر چه ند ده ستر يژي يه که ي نم جار ه يان شتيكى بچووک بووه و خو يشيان ه و ل
ده دن به بچووکى يشانې بدن، به لام به هو ي هان دان و هاو به شى کردنى
ماموستا (معلم) يه کى بې ويژدانه وه، بهر پر سه که فرمانى بؤ پوليسه کان در کرد بوو که:
"بروڼ نهو ميوانانه ده ستر گير بکه ن و بيان هينن". نه مهش له کاتيکدا بوو که ئيمه له
مزگه وتدا سر گه رمى زيکره کانى دواى نويز بووين.

ئامانجى ئەوانىش لەم رەفتارەدا ئەو بۆو كە توورەم بکەن و بە ھەست و نەستە كانى "سەئیدی كۆن" بپرۆم بە گزىياندا و لە بەرامبەر ئەم ھەلسو كەوتە ھەر پەمە كى و نایاسایی پەو دەريان بکەم.

بەلام ئەو بەدبەختە نەیدەزانى كە "سەئید" ھەر گىز ناچىت بە دارەسایە كى شكاوى دەستپەو بەرگرى لە خۆى بكات، لە كاتىكدا كە "شمشیرىكى ئەلماس" ى دروستكراوى كارگەى قورئانى حە كىمى لە زماندايە، بەلكو لە برىى دارەساکەى دەستى، ئەو شمشیرە ئەلماسە بە كار دەھىتت!

لە گەل ئەو ھەشدا پۆلىسە كان بە سەلىقە و لەسەر خۆ بۆون و، تا كۆتایی ھاتنى نوێژ و تەواو بوونى زىكرە كانى چاوەروانىيان كرد و پراوەستان، چونكە ھىچ حكوومەت و دەولەتێك خۆى لە نوێژ و مزگەوتدا ھەلتاقورتىتت تا نوێژ و زىكرە كانى تەواو نەبن. كەچى بەرپرەسە كە لەم رەفتار و چاوەروانى پەو پیاو كانىشى توورەپى سەرى تىكرد و پە كسەر پاسەوانە كەى بە دوادا ناردن و وتى: پۆلىسە كان گوى پراپەلیم ناكەن!

بەلام خواى گەورە من بەم چەشنە مارانەو سەرقال ناكات. ئامۆژگارىشم بۆ برايانم ئەو پە كە ئەوانىش پىيانەو سەرقال نەبن، مە گەر پىو پىستى پە كى ناچارە كى پەخەيان پى بگرىت. بەلكو خۆتان بەرزتر رابگرن لەو پە كە تەنانەت قەسە شیان لە گەلدا بکەن و پىاندوینن. چونكە ھەك و تراوہ: "جواب الأحق السكوت" (واتە: ھەلامى مرؤفى گەوج پى دەنگى پە)! بەلام وریای ئەم خالەى خوارەو پە بن:

ھەر ھەك ئە گەر لە بەرامبەر ئازەلێكى درندەو خۆت بە "لاواز" پىشان بەدەیت، ئەم كارەت ئازاپەتتى و غىرەتتى دەداتتى كە ھىرشت بكاتە سەر، لاوازی نواندنىش (بە مەرابى كردن) بۆ كە سىك كە سروشتى ئازەلێ درندەى لە خۆدا ھەلگرتىت، بە ھەمان جۆرە و ھانى دەدات بۆ دەستدرىژى كردن!

كەواتە دەپى ھاوڕىيانمان بە وریایی و حەزەرەو پەفتار بکەن، نەبادا لایەنگرانى زەندەقە و ئىلحاد كە مەترخەمى و پى ئاگاییان بقۆز نەوہ.

◆ خالى دووھەم:

﴿وَلَا تَرْكُؤْا اِلَى الَّذِيْنَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ﴾ (ھرد: ١١٣).

ئەم ئايەتە پىرۆزە ھەر شەپە كى توندوتىژى تىداپە. واتە ئەو كە سانەى كە دەبن بە ئامرازى دەستى ستەمكاران و پىشت و لایەنى ئەوان دەگرن، تەنانەت گەر تەنھا نزمترین

مهیل و سۆزیشیان به لایاندا هه بیټ، ئەم هه په شه تر سناکه ده یانگریته وه. چونکه رازی بوون به کوفر مرۆفی پێ کافر ده بیټ و رازی بوونیش به ستم مرۆفی پێ ده بیټ به ستمه مکار.

یه کیك له ئەهلی کهمال بهم بهیتهی خواره وه تهعبیری له گه وهه ریکی نیوان گه وهه ره زۆره کانی ئەم ئایه ته پیرۆزه کردوو ه^(١):

هه ره ده نی ته بعه له دنیا کۆمه کبی زالم ده کات

تانجی به له زهت له خزمه تکر دنی راو چی ده بات!

به ئی، هه ندی کس هه ن وه ک "مار" ره فتار ده کهن و.. هه ندیکیشیان کاری "سه گ" و "تانجی" نه بنجام ده دن!

جا ئەو که سه ی که له م چه شنه شه وه پیرۆزانه دا و له ده می دو عا و لالانه وه له به رده م خوای گه وه دا جاسووسی به سه ر ئیمه و میوانیکی به ریزه وه ده کات و خه به رمان لێ ده دات، وه ک بلیی تاوانیکمان نه بنجام دا بیټ، پاشان ئەم چه شنه ده ستریزیی به مان ده کاته سه ر.. بێ هه یج گومانیک - ئەو که سه - سه رزه نشتی ناو واتای شیعره که ده یگریته وه!

◆ خالی سی هه م:

پرسیار:

ماده م تو بۆ رینمایی کردنی سه ره خترین مولحید و که سانی سه رکه ش و له پیناوی چاک کردنی ئەواندا پشت به قورئانی پیرۆز ده به ستیت و پال به هه ممه تی ئەم قورئانه وه ده دیت و له ریزه کانی نووری ئەو قورئانه به هه ره مه ند ده بیټ و له سه ر ئەم کاره ت تا ئیستا به رده وامیت، ئەدی بۆ چی ئەوانه ی که له خۆ ته وه نزیکن و ده ستریزیت ده کهنه سه ر و توندوتیزیت له روودا ده نوینن، بۆ رینی راست بانگ و رینمایی یان ناکه یت؟

وه لام:

یه کیك له بنچینه گرنه گه کانی ئوسوولی شه ریعت ئەم ده ستوره یه که ده لیت:

"الراضي بالضرر لا يُنظر له".

واته:

"گه ر که سیك به ویست و هه ز و ئاره زووی خزی، به زیان و خراپه ی خزی رازی بیټ، نایټ به چاوی شه فه قه ت و به زه یی یه وه سه یر بکریت!"

(١) ته رجمه می شیعریکی تورکی یه. ناری شاعیر و سه رچاره که یم ده ست نه که وت! (وه ر گێر)

جا من پشت به قورئانی پیروز ده به ستم و خه لکی بی لا بانگ ده کمه و، ئەو مولحیدش که به ته و او ی بی له ئیلحاد پراکیشاوه، گهر نه توانم به ته و او ی قه ناعه تی پی بکه م، ئاماده م له ماوه ی چهند سه عاتیکدا ده مکوتی بکه م و بۆری بده م، به مه رجی ئەو که سه به یه کجاری نزم و بی نرخ نه بی ت و، به وینه ی مار - که له زه ت له بلا و کردنه وه ی ژهره که ی ده چیژیت - له زه ت له بلا و کردنه وه ی گو مرای بی نه بات.

به لام ده بی بزانی که گفتو گو کردن له گه ل ئەو مارانه ی له شیوه ی مرؤقدان و قسه کردن له گه ل ده روو نیکدا که تا دوا هه مین پله ی نزمی گو مرای بی و نو قم بووی نیفاق دابه زی بی ت، به راده یه ک که به ئاشکرا و هه ست و زانی نی خو ی ئایینه که ی به دنیا ده گو پرتسه وه و ئەلماسی گرانبه ها به چهند ورده شو وشه یه کی بی نرخی چه په ل ده فرؤ شیت ..

گفتو گو کردن له گه ل ئەو که سانه دا و پروونکردنه وه ی حه قیقه ت بۆیان - له راستی دا - ستمه له حه ق و داگرتنه له شان و شکۆی حه قیقه ت. چونکه وه ک ئەو و ته یه ی پیشینان وایه که ده ئیت: "تعلق الدرر في أعناق البقر"^(١)!

چونکه ئەو که سانه ی که ئەو جو ره ره فتارانمان له گه ل ده نوینن، چهنده ها جار ئەو راستی یانه یان له په یامه کانی نووره وه بیستوه، که چی هه رچه نده ش ئەم راستی یانه ده ناسن، ده چن بۆ مه به سستی پازی کردنی زهنده قه و گو مرای بی، تیده کۆشن له نرخیان دابگرن. که واته وه کو ئەو مارانه و ان که له بلا و کردنه وه ی ژهره کانیاندا هه ست به چیژ و له زه ت ده که ن.

◆ خالی چواره م:

چۆنیتی و شیوه ی ئەو مامه له و ره فتارانیه که ماوه ی ئەم حه وت ساله له گه ل مندا کراون، هه ر هه موویان هه رپه مه کین و له سه ر بناغه ی هه وا و ئاره زوو بنیات نراون و ره فتاری نایاساین ..

چونکه یاسای ره ههنده و به ند کراوان ئاشکرا یه و هه موان ده یزانن. ئەوه تا به پی یاسا چاویان به خزم و که سانیان ده که ویت و پئی تیکه ئی خه لکی یان لسی ناگیریت و، گو ی پاره ئی و په رستی خوای گه وره ش له هه موو ده وله ت و نه ته وه یه کدا پاریزراوه و ده ستی ناهینرته پئی. هه روه ها ره ههنده کراوه کانی وه ک من له ناو شاره کان و له نیوان

(١) واته وه که ئەوه وایه ملوانکه ی مرواری بکرتنه ملی گا و گۆلک! (وه رگیز)

خزم و كەس و خۆشهويستاياندا مانهوه و، تىكه لاوى و نامه گۆرینهوه و تەنانەت گەشتو گوزاريشيان لى قەدەغە نە كرا، جگە لە تەنيا من .

ئەوه بوو لە هەموو شتێك بى بەش كرام و تەنانەت دەستدریژی كرايه سەر عىبادەت و مز گەوتە كەشم و ويستيان لە زىكرى وشەى تەوحىد بخەن كە بە لای مەزەهەبى شافىعەى يەوه دواى نوێژ سوننەتە بوترىت . كاتىكيش مرفۆئىكى نەخویندەوار كە ناوى "شەباب"ە و لە گەل ماله خەزورانى دا بۆ گەشت و سەردان هاتە ئىزە (بارلا) و، بە حوكمى ئاشنايى و ناسراويمان - چونكە خەلكى شارە كەمە - سەرى لى دام، يە كسەر سى پۆلىسى چە كدار هاتە ناو مز گەوتە كەوه بە دواى دا و بانگيان كرد بۆ پۆلىسخانە .

بەرپر سە كەش ويستى ئەم كارە ناياسايى يەى بەوه داپۆشيت كە وتى: داواى لىبوردنتان لى دە كەم . . گلهيى مە كەن . . كار مەندى يە كەم داخوازی ئەمە بوو! پاشان بوارى دا كە پروات!

جا ئە گەر ئەم رووداوه لە گەل مامەلە و پەفتارە كانى تردا لىك بدرينهوه، دەزانرىت كە سەر جەم مامەلە كانيان لە سەر بناغەى هەوا و ئارەزووه و، هەموو پەفتارە كانيشيان هەر مەكى و ناياسايى يە . چونكە سەگ و مارە كانم بە سەردا زال دە كەن .
منيش دانا بەزمە ئاستى خۆ سەرقال كردن پىيانەوه و، مامەلە و پەفتارە كانى ئەوه چە پەلانه بە خواى خاوهن توانا و دەستەلات دە سپىرم، تاكو شەر و خراپكارى يان بباتە دواوه .

لە راستى دا ورووژىنەرانى ئەو رووداوانەى كە بوون بەهۆى راگواستمان، ئىستا لە ناو شارە كانى خۆياندان و سەرۆك هۆزە دەستە لاتدارە كانيش هەموويان بەردراون و ئىستا سەرۆكايەتتى هۆزە كانيان دە كەن و، تەنها من و دوو براى قىامەتيم لەو خەلكە جيا كراوينەتەوه و بەر نەدراوين . لە كاتىكدا كە من هىچ پەيوەندى يە كەم بە دنياوه نى يە، خوا لە ناوى بەرىت و بىكات بە مايەى بە لا و گىرو گرفت بۆ ئەوان . لە گەل ئەوه شدا ئەم فەرمانەشم هەر قبوول كرد و وتم: ئەمەش گرىنگ نى يە .

بەلام يە كىك لەو دوو برايش لە شارىكدا دامەزرا بە موفتى و بەوپەرى سەر بەستى بە هەموو شوپىئىكى و لاتدا دە گەپىت، جگە لە شارە كەى خۆى . تەنانەت دەشتوانىت پرواتە ناو ئەنقەرەى پايتەختەوه . ئەوى ترىش بوارى پى درا كە لە ئەستەمبوولدا چاوى بە

هزاران كەس لە خۆشه‌ويستانی بكه‌وێت و له گەل هەر كەسێكدا ده‌يه‌وێت گفتوگۆ و چاوپێكه‌وتن ساز بكات. له كاتێكدا كه ئەم دوو كەسه وهك من ته‌نياپال و بێمال و منال نین، به‌لكو گه‌لێ ده‌ست‌رۆیشتوون و قسه‌يان ده‌رواوت و .. هه‌روه‌ها و .. هه‌روه‌ها ..

به‌لام منیان ترنجانده گونديكه‌وه و خستميانه نيوان كه‌سانێك كه هه‌رگيز داراي ويزدان نین. ته‌نانهت له ماوه‌ی شەش ساڵدا دوو جار نه‌ییت نه‌متوانيه سه‌ردانی گونديكی نزیک بكەم كه بیست ده‌قیقه له بارلاوه دووره و نه‌يانه‌یشت برۆم چه‌ند رۆژێك له‌و گونده‌دا كات به‌سه‌ر به‌رم.

بەم جۆره، هه‌ول ده‌ده‌ن له ژیر پاله‌به‌ستۆی ئیستییداكی دووچه‌ندانهدا. به‌هارن. له كاتێكدا كه هه‌یچ حكومه‌تێك له دنیادا نی‌یه له یه‌ك یاسا زیاتری هه‌ییت، واته چه‌ند یاسایه‌کی جۆراو جۆر به‌پێی كەس و گوند و شوینه‌كان دانه‌نراون! به‌و واتایه‌ی كه ئەو یاسایه‌ی به‌سه‌ر منی‌دا ده‌سه‌پینن هه‌رگيز یاسا نی‌یه، به‌لكو ده‌رچوونه له یاسا. جا به‌رپر سه‌كانی ئێره ده‌سه‌لاتی حكومه‌ت ده‌قۆزنه‌وه و له پیناوی جێ به‌جێ كردنی ئامانجه كه‌سی یه‌كانی خۆیاندا به‌كاری ده‌هینن.

به‌لام له رووی باسكردنی نیعمه‌ته‌وه ده‌لێم:

سه‌ده‌هزار جار سوپاس بۆ خ‌وای گه‌وره كه هه‌موو ته‌نگ پێ هه‌لچین و خۆسه‌پاندنیکی ئەوان وه‌كو ته‌خته‌داری لێ دیت بۆ گه‌رپیوه‌نانی ئاگری هه‌ممه‌ت و غه‌ره‌ت، تاكو نووره‌كانی قورئان پتر رووناك و دره‌خشان بێن!
جا ئەو رووناکی‌یانه‌ی قورئان، كه به‌ته‌نگ پێ هه‌لچین له لایه‌ن ئەوانه‌وه مامه‌له‌یان له‌گه‌لدا كرا، گه‌رموگه‌رپی غه‌ره‌ت و هه‌ممه‌تیان تیدا بووژایه‌وه و هه‌نده‌ فراوانی‌یان به‌ده‌ست هه‌نا كه سه‌رانسه‌ری پارێزگا، ته‌نانهت زۆربه‌ی شاره‌كانی تریشیان وه‌كو قوتابخانه‌ لێ كرد و ته‌نها به "بارلا" وه‌نه‌مانه‌وه!

په‌یان وابوو كه منیان له گونديكدا به‌ند كرده‌وه .. كه‌چی ئەو گونده‌(بارلا)، به‌كوێرایه‌ی چاوی زه‌نده‌قه و ئیلحاد و به‌فه‌زلی خ‌وای گه‌وره و به‌په‌چه‌وانه‌ی ئاواتی ئەوانه‌وه، بوو به‌كورسی ده‌رس و وانه‌ی نووره‌كانی قورئان. ته‌نانهت گه‌لێ شوینی تر به‌وێته‌ی "ئیسپاره‌ته" رۆشته‌هه‌ریزی قوتابخانه‌كانه‌وه.

الحمد لله هذا من فضل ربي.

مه سه له ی پینجه مه

که په یامی پینجه مه

په یامی شو کر

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَّخَّرُ بِحَمْدِهِ﴾ (الإسراء: ٤٤)

قورئانی پیروز، به روونکردنه وهی ئیعجاز به خشى خوی، له گه لئی ئایه تی دا باسی شو کرانه بژیړی کردووه و خه لکیى بو هان داوه، که ئه مانه ی خواره وه هه ندیکن له و ئایه تانه:

﴿أَفَلَا يَشْكُرُونَ﴾ (یس: ٣٥) ..

﴿أَفَلَا يَشْكُرُونَ﴾ (یس: ٧٣) .

﴿وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ﴾ (آل عمران: ١٤٥) .

﴿بَلِ اللّٰهُ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾ (الزمر: ٦٦) .

قورئانی پیروز له م ئایه تانه دا دهری ده خات که: مه زنتین کرداریک به دپهینه رى میهره بان له بنده کانی داوای ده کات بریتى به له: "شو کر". چونکه به راشکاوی و ئاشکرا خه لکی بو شو کرانه و سوپاسگوزاری بانگ ده کات و بایه خیکى تایه تى ده داتی، به وهی که دهری ده خات: پشت هه لکردن له شو کرانه بژیړی - له راستی دا - به درؤ خستنه وه و دان نه نانه به نیعمه ته کانی خواى گه و ده دا!

هه روه هاله سووره تی "الرحمن" دا له رپی ئایه تی: ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَان﴾ هوه به شیوازیکی ترسناک سی و یه جار هه په شهی توند و تیژی ئاراسته ی گروى ئاده می و جینى کردووه و دهری خستووه که: پشتگوى خستى شو کرانه ی خواى گه و ده ی

نيعمت به خش له راستی و ناوه رۆكدا: به درۆ خسته نهوه و ئينكارى و ملنه دانه بۆ ئه و
نيعمه تانهى خواوه نند.

ئنجاهه روهك قورئانى پيرۆز پرونى ده كاته وه كه "شوكر" ئاكام و ئامانجى به ديهينانى
بوونه وه رانه.. به هه مان جۆر "گهردوون" يش، كه وهك قورئانينكى مه زنى بهرجه سته
وايه، ده رى ده خات كه گرنگترين ئه نجامى به ديهينانى بوونه وه ران برىتى يه له:
"شوكرانه بۆيرى" چونكه ئه گه ر به وردى سه رنجى بوونه وه ران بدرىت، ده رده كه وىت
كه:

روخسارى گهردوون و شتانى ناوئيشى به شيوه يهك نه خشه يان كيشراوه و به
چه شنيكى ئه وتۆ دارپۆراون كه "شوكر" بهرهم بهين و ئه نجامى شتائيش به ره و
شوكرانه بۆيرى بيهن. ئه وه تا هه موو شتيك - له روويه كه وه - رووى له شوكرانه يه،
ته نانه ت گرنگترين به رى دره ختى به ديهياتووان شوكرانه كردنه، بگه ره سوپاسگوزارى و
شوكرانه كردن نايبه ترين و به نرخترينى ئه و كالا يانه يه كه كارگه ي گهردوون به ره هه ميان
ده هينيت، چونكه ئيمه ده بينين كه:

بوونه وه رانى ناو ئه م جيهانه به شيوه و ته رزىك نه خشه يان كيشراوه و رى و شوينيان
بۆ ديارى كراوه كه وهك باز نه يه كى مه زن و ابن.. ئنجا "زيان" يش به چه شنيك به دى
هينراوه كه چه قه خالى ئه و باز نه يه بنوئيت، ده بينيت: سه رجه مى بوونه وه ران له خزمه تى
"زيان" دان و پرويان لييه تى و سه رپه رشتى و چاوديرى ده كهن و، گه شه پيدانى
كه ره سه و په ره پيدان و دابىن كردنى پيداويستى يه كانى "زيان" ده خه نه ئه سته و
خۆيانه وه. كه واته به ديهينه رى گهردوون له نيوان به ديهينراوانى خۆى دا "زيان"
هه لده بۆيرىت..

پاشان كه ته ماشاى جيهانى زينده وه ران (واته: خاوه ن زيانه كان) ده كه ين، ده بينين له
شيوه ي باز نه يه كى فراواندا به دى هينراون و، "مرؤف" يش له چه قى ئه و باز نه يه دا پله ي بۆ
ديارى كراوه و سه رجه مى ئامانج و مه به سته كانى زينده وه ران له ودا جه م بوون و،
به ديهينه رى به خشنده ش هه موو شتانى له ده ورى مرؤفدا كۆ كر دوو ته وه و له بهر مرؤف و
له پيناوى خزمه تگوزارى ئه ودا ژيربار و گوئى پرايه ئى كر دوون و مرؤقى به سه ردار و
فه رمانپه و اى ئه وان داناوه. كه واته به ديهينه رى گهردوون له نيوان خاوه ن
زيانه كان (زينده وه ران) دا "مرؤف" هه لده بۆيرىت و ده يكات به جى وىست و ئيختيارى
خۆى..

پاشان جيهانى مرؤف و تهنانت جيهانى زينده وهرانى تريش - بههمان جور - له شيوهى باز نهيه كى تر دا ده بينين كه له چهقى ئه و باز نهيه دا "رؤزى" دانراوه و، ئنجا تاسه و شهوقى "به ده ستهينانى رۆزى" ش له ناخى مرؤف و سهر جهم زينده وهرانى تر دا جيگير كراوه، ئه وه تا ده بينين كه ههر هه موويان - بهم شهوق و تاسه مه ندى بهيان - بوون به خزمه تگوزار و ملكه چ و گوئى پايه ل و ژيربارى "رؤزى". چونكه "رؤزى" فرمان په وايانه و به سهر ياندا زال و ده سته لاتداره ..

ئنجا ده بينين خودى "رؤزى" يش كراوه به گه بچينهيه كى مهن و فراوانى ئه وتو كه ئه گه گشت جور و نيعمه ته كانى تيدا جهم بين و په چاو بكرين ئه وا هيئده زور دهر ده چن كه له ژماره نه يهن. (ته نانه ت ده بينين ههر ته نها "هيژى چه شتن" له ناو زماندا، به ئه ندازهى ژماره ي خوار ده مه نى به كان، ورديله كوئى ندام و تهر ازوووى هه ستيارى مه عنه ويى تيدا دانراوه كه تامى هه موو چيژه كانى رۆزى به جور او جور و زور و زه به نده كانيان بين بزائيت).

كه واته "راستى رۆزى" سهر سوور هيئنه رترين و به بيترين و سهير و نامؤترين و شيرينترين و گشتى ترينى راستى به كانى ناو گه ردوونه ..

پاشان ههروهك هه موو شتان له ده ورى "رؤزى" كو بوونه ته وه و چاويان تيرپروه، ده بينين خودى "رؤزى" يش (به مادده و ناوه روك و، له حال و مه قامدا و، به گشت جوره كانيشيه وه) پابه ندى شوكره و، به شوكرانه وه په يوه سته و، له پئى شوكرانه بژيرى په وه ده ست ده كه ويئ و، شوكرانه ش بهرهم ده هيئيت و، ده بخته پروو. چونكه هه ز و تاسه و شهوقى زينده وه بو "رؤزى" جورى كى سروشتى شوكرانه به، تهنانت له زه ت چه شتىشى له و رۆزى به ههر به شوكرانه بژيرى داده نريت، به لام به شيويه كى ناهه ستى (غير شعورى). ده بينيت سهر جهمى زينده وهران له م شوكرانه يه دا به شدارن، جگه له مرؤف كه به ته نها خوى له ناو ئه واندا پئى به كى جياواز ده گريته بهر و، به شوينكه وتنى كوفر و گو مپايى ماهيه تى ئه و شوكره سروشتى به ده گزريت و، له پله ي بلندى "شوكرانه بژيرى" په وه به ره و قوولايى بنكى "شيرك" خوى ده هاويته خوار وه.

پاشان ده بينين هه موو نيعمه ته كان - كه رۆزى زينده وهرانن - به چه ندين وينه ي په نكي و ناوازه و قه شهنگ رازاونه ته وه و .. بوئ و بهرامه ي عه ترين و خوش به ده ورى خوياندا په خش ده كه ن و .. داراي گه لئى تام و چيژ و له زه تى زور و زه به نده ن ..

جا همموو ئەم دیاردانەى که به نيعمهت و رۆزىيه کانهوهن - له راستى دا - چهند دهلال و پرى پيشاندهريکين و زيندهوه ران بهرهو "شوکرانه بۆيرى" پينمايى ده کهن! چونکه تاسه و شوق له زيندهوه راندا دهو رووژينن و بهرهو جوړيکى پيزلينان و قه درزانى و نرخ شناسيى رۆزىيه کان هانيان دهدهن و، لهم پرىيهوه شوکريکى مهعنهو يان تيدا جيگير ده کهن و، سهرنجى خاوهن ههستانيش بۆ تيرامان و بير کردنهوه لهو نيعمهتانه راده کيشن و دهياخه نه باريکى ئەوتوو که ئەو نيعمهتانه يان بهلاوه گهلسن جوان و قه شهنگ بيت و سهرسوورمانى خۆيان له ئاستدا ده ريبين و، بهرهو ريزنانى شايسته و گوونجاو لهو نيعمهتانه، ههلياندهنين و هانيان دهدهن.

کهواته ئەو نيعمهتانه، سهرجه مى خاوهن ههستان بهرهو شوکرانه بۆيرى (به کردار و گوفتار) شارهزا و پينمايى ده کهن و، دهياخه نه ريزى شوکرانه بۆيرانهوه و، له ناوهندى ئەم شوکر و سوپاسگوزارىيه شدا به نرخترين و خاوينترين و بهتام و چيژترين لهزه تيان ده رخوارد دهدهن! چونکه بۆ خاوهن ههستانى ده رده خه کن ئەو نيعمهت و رۆزىيه خۆش و بهتامانه: لهزهت و بههرهيه کى رواله تى و کاتين و هى ماوهيه کى کورت و کهم خايه نن، بهلام گهر شوکرانه يان له سهر بکريت، ئەوا بهو شوکرانهيه، بيرى مرۆف بۆ: "ئاورليدانهوهى ميهره بانىي خواوهند" بيدار ده کهنهوه که له راستى دا تام و چيژيکى بى گهردى راسته قينه و ههميشه يى و نه پراوهيه ..

واته له بهر ئەوهى "رۆزى" بهم شوکرانه بۆيرىيه ئاورليدانهوهى خواوهندى بهخشنده و خاوهنى گهنجينه کانى ميهره بانىي فراوان يادى مرۆف ده خاتهوه (ئهو پيزلينان و ئاوردانهوهيه کى تام و چيژيکى نه پراوهى بى سنوورى تيدايه) ئەوا بهم ههست و بير کردنهوهيه و ههر لهم دنيايه دا چيژ و تاميکى مهعنهويى بهههشتى ههميشه يى به مرۆفى شوکرانه بۆير ده بهخشن.

جا ههروهک بههۆى شوکرانه بۆيرىيهوه "رۆزى" دهينت به گهنجينهيه کى گشتى و فراوانى گهلسن بهبيت و بهره کت و بهتام و لهزهت، به وازهينانيش لهو شوکرانه بۆيرىيه و گووى پى نه دانى، لهو پله بلندهى خۆى ده ترازيت و به تهواوهتى ده کهويته خوارهوه.

له "وتهى شهشم" دا روونمان کردوو تهوه که:

ئه گهر كار و ئهر كى ههستى "تام چهشتن"ى ناو زمانى مرؤف پرووى له خىواى گهوره بيٽ و له پىناوى رها مهندي ئه ودا خرايٽه كار، واته له بهر ئه بنجامدانى ئهر كى "شوكرانه بژيرى مهنهوى" پرووى له "رؤزى" كرديٽ، ئه وائو ههست و هيزى تام چهشتهى ناو زمان له حوكمى سه ره رشتيكاريكى شوكرانه بژير و بهر پوه بهر يكي سوپاسگوزارى خاوه ن پز و يقار و پايه داردا ده بيٽ به سه ر خوار دنكه كان (مطابخ)ى ميه ره بانى بى سنوورى خىواى گهوره دا!

به لام هه ر كات كار و ئهر كى سه رشانى ده روون بؤ مه به ستى تير كرنى ئاره زووه كانى بيٽ، واته: بى هيج بير كرنه وه يه كه له "نيعمه ت به خش" پرووى له و رؤزى و نيعمه تانه كرد، ئه و "هيزى چهشتى" ناو زمان له و پله و پايه بهرز و بلندهى خويه وه - كه پلهى سه ره رشتيكارى ده ستهك و ئه مينه - به ره و پلهى: ده ر گاوانى "كارگه ي سك" و پاسه وانى "پشتيرى گه ده" داده به زينه خوار!

جا ههروه كه ئه م خزمه تگوزاره ي رؤزى (واته: هيزى تام چهشتى ناو زمان) به م پشت هه لكر دنه ي له شوكرانه بژيرى، به ره و پله يه كى ئاوا نزم شو ر ده بيٽه وه .. به هه مان جو ر، ماهيه تى خودى "رؤزى" و سه ر جه م خزمه تگوزاره كانى تريشى، به هه مان ريزه، له بالاترين پايه و بلندترينى مه قاميانه وه به ره و بنكى نزم ترين پلهى "نزمى" ده كه ونه خواره وه، ته نانه ت گرفتارى بار يكي هينده نزم ده بن كه به ته واته ي جياواز و دووره له "دانست"ى به ديه يته رى مهزنه وه.

پيوه و نيشانه ي شو كر: قه ناعه ت و، ده ست پيوه گرتن و پازى بوون و، منه ت زانينى نيعمه ت به خشه .. به لام نيشانه و پيوه رى ناشكورى و گوئى نه دان به سوپاسگوزارى: هه لپه و، ئيسراف و، قه در نه زانى و، هه للو وشينى هه ره مه كى هه موو شتيكه بى پرسينه وه له حه لال و حه رام!

به لئى، هه لپه كارى ههروه كه له لايه كه وه بر يتي به له گوئى نه دان به شوكرانه بژيرى و پشت هه لكر دن له سوپاسگوزارى .. له لايه كى تره وه هؤى بى به شى و سووكى و ريسوايشه! ته نانه ت "ميرووله" كه گياندار و ميروويه كى موباره كه و خاوه نى ژيان يكي كؤمه لايه تى به، له پىناوى هه لپه ي توند و تيزى بؤ رؤزى و له ئه بنجامى لاوازى قه ناعه ته كه يه وه، ژير پى ريبواران ده كه ويٽ و ده پليش يته وه! چونكه له كاتى كندا كه چه ند ده نكه گه نمي ك سه روز يادى پيوستى سالتى كى ته ووى ئه وه، كه چى قه ناعه تى نى به و هه ر به دواى رؤزى دا ده گه رپٽ و، گه ر بتوان يٽ، هه زاران ده نكه گه نم بؤ ئه و ساله ي كؤ ده كاته وه، تا له و پىناوه دا تيا ده چيٽ!!

به لآم "ههنگ" كه ميروويه كي قهناعه تكارى تهواوه، وهك ئهونى به، چونكه قهناعه ته كهى هيئده بلنديى ده داتى كه لهو بهرزايى بهوه بائ بگريته وه له سهرووى ئاستى "سهري" خهلكى بهوه بفرپيت و به دواى رۆزى دا بگهريپت! ئيست بهو چهشنه قهناعهت به رۆزى به كهى خۆى ده كات و به فرمانى خواى گهورهش چا كه مان له گه لدا ده نوينيت و ههنگويينكى پوخت و بن گهرد ده كاته ديارى به دستى و پيشكهشى گروى مروفي ده كات!

به ئى، ناوى "الرحمن"ى خواى گهوره، كه به كيكه له ناوه هه ره مهز نه كانى و راسته وخۆ له دواى ناوى "الله" وه ديت، كه ئيسمى ئه عزم و ناوى "عهلم"ى زاتى خاوين و بن گهردى خوايه.. ئه م ناوى "الرحمن"ه، "رۆزى" ده خاته ژير چاوديرى خۆ به وه. له بهر ئه وه، مروف ده توانيت بهو شوكرانه بژيرى بهى كه له دوو توپى رۆزى دا ههيه، بگات به نووره كانى ئه م ناوه مهز نهى خواى گهوره. ده بن ئه وهش بزائين كه ئاشكراترينى و اتاكانى: "الرحمن" برى به له: "الرزاق".

پاشان "شوكرانه بژيرى" چه ندين جوورى جياجياى ههيه. به لآم گهشتى ترين و هه مه كى ترينى ئه و جوورانه و پيرسته گهشتى به كه يان برى به له: "نويز"!

ههروهها شوكرانه بژيرى "ئيمان" يكي ساف و خاوين و، "تهو حيد" يكي بن گهردى له دوو توپى دايه، چونكه ئه و كه سهى "به ناوى خوا" وه سيويك ده خوات و له كو تاييشدا "الحمد لله"ى له سه ر پيشكهش ده كات، به م شوكرانه بژيرى بهى، رايده گه به نييت كه: ئه و سيوه يادگار يكي گهورهى راسته وخۆى ده ستى توانستى خواى گهوره به و، ديارى به كه به كسه رى له گه بنجينهى خوا وه نده وه ده ر چووه. كه واته ئه و كه سه - به م ته و باوه ريه - سه رجه مى شتاني هه نده كى و هه مه كى راسته وخۆ به ده ستى توانستى خوا وه ند ده سپيريت و، پهى به ده وشانه وهى ميهره بانى خواى گهوره له هه موو شتيكدا ده بات و، له م رى به وه "ئيمان" يكي راسته قينه و "تهو حيد" يكي بن گهرد ده ر ده خات.

واليره دا ته نها له يهك رووى ئه و زيانه زورانه ده دوپين كه به ناشكورى و پين نه زانينى نيعمه ته كان مروفي بن ئاگا دوو چاريان ده نييت:

ئه گه ر كه سيك نيعمه تى كى به له زه تى نۆشى و شوكرانهى پهروه ردارى له سه ر پيشكهش كرد، ئه وا به و شوكرانه بژيرى به نيعمه ته كهى بو ده نييت به: نوور يكي رووناكى به خش و به ر يكي به هه شت له و دنياى هه ميشه يى دا. ئنجا و يپراى ئه و تام و

لهزه تهش که لیبی بهر خوردار ده بیست، هه لهم دنیا به شدا، کاتی بیر ده کاته وه له وهی که
 ئه و نیعمه ته ئاسه واریکی ئاور لیدانه وه و ریزلینانی میهره بانینی خوای گه وره به، هه ته نه ها
 ئه م بیر کردنه وه به، لهزه تیکی مه زنی بهرز و بی سنووری بی ده به خشیست ..

به م بی به، مرؤفی شو کرانه بژیر ئه م چه شنه کاکله خاوین و، بوخته ساف و بی
 گهردانه و، ئه م ماده و که ره سه مه عنه وی یانه به ره و ئاستیکی بلندی وه که ئه و پله و پایانه
 ده نی ریت و، ئنجا توینکل و ماده بی سووده کانیشیان، که ئه ر کی ئه ستۆیان ته و او کرد و
 کاری خۆیان نه بجام دا و مرؤف پیوستی بیان نه ما، ده بن به چه ند زبل و پاشه رو په که
 بو توخمه بنه رته یه کانیان ده گه رینه وه .

به لام گه ر ئه و که سه شو کری نیعمه تی پیشکه شسی په ره وردگار نه کرد و، بگره
 به لایه وه نه نگه بو که سوپاسگوزاری له رووی خوادا بنوینیت، ئه و ا هه ر ئه و له زه ته
 کاتی به، له دوای خۆی، به نه مانه که ی ئازاری مرؤف ده دات و خه م و په ژاره ی نه مانه
 بو به جی ده هیلیت و، بو خۆیشی ده بیست به پاشه رو په کی چه پهل. به م چه شنه، ئه و نیعمه ته
 ئه لماس ئاسا و گرانه هایه ده گۆریت و هینده بی نرخ و به ها ده رده چیست که وه که
 خه لووزی بی بایه خی لی دیت!

که واته رۆزی به فانی و له ناو چووه کان، به بۆنه ی "شوکرانه بژیری" به وه، چه نده ها
 تام و له زه تی به رده و ام و به رو بوومی هه می شه بی به ره م ده هین .. به لام ئه و نیعمه تانه ی که
 شوکرانه یان له سه ر نه کرا وه، له شیوه و دیمه نه بهرز و جوانه که یان لاده دن و وینه به کی
 نرمی بیزلینکراوی چه پهل ده گره خۆیان، چونکه مرؤفی بی ئاگای ناشوکر بی وایه: ئه و
 رۆزی به - دوای له زه ت لیبردی - جگه له پاشه رو هیه چه نه بجامیکی دیکه ی نی به!
 به لئی، ئه و "رۆزی" به ی شوکرانه بژیری له سه ر کراییت، وینه به کی هینده روونه که
 شایانی عیشق و خو شو یسته، ده نا عیشق و هه لپه ی بی ئاگا و گو مرایان بو "رۆزی" جگه
 له ئازه لیتی هیه چی تر نی به!

بو خۆت بیر له مه بکه ره وه با مه و دای زه ره ری گو مرا و بی ئاگیان بزانیست و راده ی
 زیانیان هه لسه نگینیت .

له ناو سه ر جه می زینده وه راندا ته نه ا "مرؤف" ه که پتر له هه موویان پیوستی به رۆزی
 بیست، چونکه خوا وه ندی مه زن مرؤفی له سه ر شیوه ی ئاوینه به که دروست کردوه که
 سه ر جه می ناوه جوانه کانی خۆی تیدا ده ر خستوه و، وه که مو عجیزه به کی ئه و توش به دیی

هیناوه که بهلگهی توانستی ره‌های ئه و بیّت، ئه‌وه‌تا چهنده‌ها کۆئهن‌دامی وه‌های پین داوه که به‌هۆیان‌ه‌وه ده‌توانیّت هه‌موو نیعمه‌ته پاشه‌کهوت کراوه‌کانی ناو‌گه‌بجینه‌کانی مه‌یره‌بانیی فراوانی خ‌وای گه‌وره‌یان پین هه‌لبسه‌نگینییّت و بیان‌ناسیّت. هه‌روه‌ها له شیوه‌ی ئه‌و جی‌نشینه‌ی زه‌ویشدا دروستی کردووه که خاوه‌نی هینده‌ئامیری هه‌ستیار و کۆئهن‌دامی وه‌هایه بتوانیّت له ریی‌یان‌ه‌وه وردترینی ورده‌کاری‌یه‌کانی دره‌وشانه‌وه‌ی ناوه جوانه‌کانی خ‌وایان پین لیکبدا‌ته‌وه..

جاله‌به‌ر هه‌موو ئه‌مانه، خ‌وای گه‌وره له‌م مرۆفهدا "هه‌ژاری" یه‌کی پین سنووری داناوه و موحتاجی گشت جۆره له سنووربه‌ده‌ره‌کانی "رۆزی" ی ماددی و مه‌عنه‌ویی کردووه، ئیجا ئه‌و تاکه هۆکار و ته‌نیا رینگایه‌ش که ده‌توانیّت له ناوه‌ندی ئه‌و "هه‌مه‌لایه‌نی" یه‌ی ماهییه‌تی مرۆفدا بۆ مه‌زنترین پله، که پایه و مه‌قامی: ﴿أَحْسَنُ تَقْوِيمٍ﴾، ئاده‌میزاد سه‌ربج‌ات، بریتی یه له: "شوکرانه‌بژیری"!

خۆ ئه‌گه‌ر "شوکر" له گۆرپی‌دا نه‌ما، مرۆفیش به‌ره‌و زم‌ترینی پله نزمه‌کان پینی ده‌ترایّت و له‌و پایه و مه‌قامه‌وه ده‌که‌ویته خوار و، له‌م ریی‌یه‌وه سته‌مینیکی گه‌لی مه‌زن له خۆی ده‌کات!

پوخته‌ی قسه:

"شوکر" مه‌زن‌ترینی ئه‌و چوار بناغانه‌یه که ریی‌واری مه‌زن‌ترین رینگا ده‌یگرینه‌به‌ر، که رینی: "به‌ندا‌یه‌تی و.. خۆ‌شو‌یستن له‌به‌ر خوا و.. مه‌حبووبییه‌ت" ه.

ئه‌و چوار بناغانه‌ش به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه ته‌عبیر کراون:

"در طریق عجز مندی لازم آمد چار چیز:

عجز مطلق..

فقر مطلق..

شوق مطلق..

شکر مطلق..

ای عزیز! (۱)" .

(۱) واته: ئه‌ی برای نازیزی ده‌سته‌وسان! له رینی "کۆله‌واری و ده‌سته‌وسانی" دا ده‌بنی چوار شت ئه‌نجام بده‌یت: کۆله‌واری و ده‌سته‌وسانیی ره‌ها.. هه‌ژاریی ره‌ها.. شه‌وق و تاسه‌مه‌ندیی ره‌ها.. شوکرانه‌بژیری ره‌ها. (وه‌رگێپ)

مه سه له ی شه شه م

که په یامی شه شه مه

لیره دا نه نو سرا چونکه پشت به خوا له کۆمه له په یامینکی تر دا بلا و ده کرته وه

مه سه له ی جهوته م

که په یامی جهوته مه

بسم الله الرحمن الرحيم

ئهم مه سه له یه بریتی یه له جهوت ئامازه

به لام له پیشدا، بۆ مه بهستی باسکردنی نیعمه تی خوی گهوره، "جهوت هۆکار" باس ده کهین که چهند نهینی یه کی "چاودیری خوی گهوره" ده رده خهن.

□ هۆکاری یه که م:

پیش هه لگی سانی جهنگی یه که می جیهانی و له ده می هه لگی سانیسی دا، ئهم خه ونه راسته م دی:

خۆم له ژیر چیا ی "ئهرارات" دا بینی .. کتوپر ئه و چیا به پارچه پارچه بو و، به ردی هینده گهوره گهوره ی به م لا و ئه و لای پرووی زهوی دا ده هاویشته که هه ریه که یان ئه وه نده ی چیا به که ده بوون. کاتێ له و باره سامنا که دا بووم، دایکم له ته نیشتی خۆمه وه بینی - خوالیی خۆش بیته - پیم وت:

"دایه گیان! ترست نه بیته، ئه مه فه رمانی خوی گهوره یه، خۆ ئاشکرا شه که خوا وه نده دانا و میهره بانه".

که من له م حاله دا بووم، مرۆفینکی مه زنی پیاو چاکم لئ پیدای بوو، فه رمانی پی دام و وتی:

"ئیعجازی قورئان پروون بکه ره وه".

که له خه وه لسه م، تی گه یشتیم: ته قینه وه یه کی مه زن پرووده دات و، له ئه بنجانی ئهم ته قینه وه یه شه دا ئه و شوورایانه ده رووخین که ده وری قورئانی پیرۆزیان گرتوه، ئنجا

قورئان هېرشى ده كرېته سهر و خۆى بۇ خۆى بهرگرى له خۆى ده كات و، "ئيعجاز" ه كهشى قهلاى مهحكهم و پۇلايينى ده بئت و، يه كىكى وهك منيش ده ستيشان ده كرېم تاكو له م زه مانه دا يه كىك له جۇره كانى "ئيعجازى قورئان" روون بكه مه وه، به چه شنى كه زۇر له سه رووى تواناى خۆيشمه وه بئت.

ئيتى تى گه يشتم كه من بۇ ئەم كاره ده ستيشان كراوم.

جال بهر ئەوهى تا راده يه ك ئيعجازى قورئانى پيرۆز به "وته كان" روون كراوه ته وه، ئەوا دهر خستنى چاودىرى يه كانى خوا وه ند سه باره ت به م خزمه ته مان كه بۇ قورئانى پيرۆزى ده كه ين، پشتگىرى و هيز و پيز به و ئيعجازه ده دات. چونكه ئەم خزمه ته له پىناوى پيش چاوخستنى ئەو ئيعجازه دا يه و وهك نم و بهر كه ته كانى ئەو وايه. واته ده بىن ئەو چاودىرى يانهى خوا وه ند پيش چاوخزين.

□ هۆكارى دووهه م:

ماده م له هه موو كارنىكماندا قورئانى پيرۆز رابه ر و مامۇستا و پيشه وا و رى پيشاندهرمانه و، ئەم قورئانه ش سه نا و ستايشى خۆى ده كات، ئەوا ئيمه ش سه نا و ستايشى ته فسیره كهى ده كه ين و له مه شدا شوپن پىنمايى يه كانى ئەو قورئانه ده كه وين.

ههروه ها ماده م "وته كان" جۇره ته فسيرىكن بۇ قورئانى پيرۆز و، په يامه كانى نووريش به گشتى مولكى قورئانن و راستى يه كانى ئەويان له خۇگرتووه .. قورئانى پيرۆزىش به سام و شكۆ و عزه مه ته وه خۆى راده گه يه نئت و تايبه تكارى يه كانى ئاشكرا ده كات و به و سه نا و ستايشهى كه شا يانى بئت له گه لى ئايه تى دا، به تايبه ت له و سووره تانه دا كه به ﴿الر﴾ و ﴿حم﴾ ده ست پىن ده كه ن، سه نا و ستايشى خۆى ده كات، ئەوا ئيمه ش به ئه ركى سه رشانمانى ده زانين ئەو چاودىرى يه پهروه ر دگارى يانه بجه ينه روو كه نيشانهى قبوول بوونى ئەم خزمه ته مانن له روونكر دنه وهى ئەو ئيعجازه ي قورئاندا كه به سه ر "وته كان" ه وه ده برىسكىنه وه و، له مه شدا چاوه مامۇستا كه مان (قورئانى پيرۆز) ده كه ين كه بۇ ئەم چه شنه كاره پىنمايى مان ده كات.

□ هۆكارى سىهه م:

ئەم قسه يهى كه سه باره ت به "وته كان" ه وه ده يكه م، له رووى ته واز وه وه نى يه، به لكو روونكر دنه وهى حه قيقه ته:

ئەو راستى و تايبه تكارى يانهى له "وته كان" دان، هه رگىزاو هه رگىزاو زادهى بىرى من نىن، به لكو ته نهاى قورئانى پيرۆزن. چونكه ئەو وتانه چه ند ئىككن له ئاوى زولالى

قورئان، به رادهيهك كه وتهى دهههم(پهيامى حهشر) له راستى دا چه نده دلتوييكي نم نم داتكاوى سهدان تايه تي قورئانى پيروزه. ههروهها پهيامه كانى تريش.

جامادهم خوم دهزانم پهيامه كانى نوور ئه مانه ن كه باسم كردن و، دهشزانم من ئه م ژيانه به جى دههيلم و كوزچى مالفوايى لى ده كه م، ئه و نابى شوينه وارئك به منى فانيه وه بيه سترت كه دواى نه مانى من ئه و هه ده ميئت و له ناو ناچيت ..

ههروهها مادهم گومر ايان و سته مكاران گه ر بيانه ويئ بهها و نرخی كتيبيك بشكينن كه به كهلكى ئه وان نهيه ت، ده چن له ريزى دانهره كهى داده گرن، ئه و ده بى ئه م پهيامانهى كه پهيوه ندىيان به ئه ستره كانى ئاسمانى قورئانى پيروزه وهيه، به پالپشتيكي شپى وهك منه وه نه به سترينه وه كه شايانى ههله و كه وتنم و، ده گونجى له هه موو لايه كه وه به زورى ره خنم ئاراسته بكرت و بيانووم پى بگيرت.

ههروهها مادهم خهلكى و اراها توون كه له هه لسو كه وتى دانهرى كتييدا به شوين لايه نه تايه ته كانى كتيه كه دا ده گه رين، چونكه لايان وايه ئه و دانهره سه رچاوه و ته وه رهى خيى ئه و كتيهيه، ئه و ئه و په رى سته م كردنه له راستى و پى شيل كردنيه تي، گه ر و دانبرت ئه و راستيه به رز و گه وه ره گرانبه ها و به نرخانه تفاقى موفليسيكي وهك من بن، كه ناتوانم يهك له هه زارى ئه و تايه تكارى يانه يان ده ر بجه م.

له بهر هه موو ئه مانه، ده ليم: پهيامه كان هى من نين و له بى منه وه ده ر نه چوون، بهلكو مولكى قورئانن. هه ر له بهر ئه وه شه كه ناچارم جوانى يه كانيان باس بكه م، چونكه ئه م پهيامانه چه نده نيكيان له تايه تكارى يه كانى قورئانى پيروزه ده ست كه وتوه.

به لئى، ئه و تايه تكارى يانهى له هيشووى به له زه تي ترى دا هه ن، وامه زانه هى قه د و په ل و لقى ئه و ميويه كه ئه و هيشووهى گرتوه. منيش وه كو ئه و قه د و لقانه وام سه باره ت به و ترى به له زه تانه!

□ هۆكاري چوارهم:

هه ندى جار ده ر بىنى "ته وازوع" ئه بجه مه كهى سپله بى و پى نه زانى ده بىت به رامبه ر به نيعمه ته كان، ته نانه ت به "كوفرى نيعمه ت" يش ته و او ده بىت .. ههروهها هه ندى جارى تر باسكردنى نيعمه ت سه رى له شانازى و به خو نازينه وه ده ر ده چىت. دياره ئه م دوانه هه ر دوو كيان زيانبه خشن.

تاكه هۆكاري رزگار بوون له وهى كه مرؤف نه گرفتارى "كوفرى نيعمه ت" و نه دوو چارى "شانازى" بىت، له وه دايه كه دان به تايه تكارى و فه زل و

چا که کاری به کاندای بیئت، بی ئه وهی لافی خاوه نیئی یان لئی بدات. واته ده بی بهو چه شنه پیش چاویان بجات که ئاسه واری نیعمه تی خاوه ندی نیعمه ته به خشی راسته قینه ن..

بۆ نمونه: گهر که سیك ده ستیک بهرگ و پۆشاککی جوان و نایابی کرده بهرت و تۆش بهم پۆشاکه وه له پیش چاودا جوان دهر که وتیت. ئنجا خه لکی بییان وتیت: "ماشاء الله چه نده جوانیت! ئهم بهرگ و پۆشاکه ت زۆر جوان لئی دیت" تۆش به تهواز و عه وه وه لامت دانه وه: نه خیر! من هیچ نیم.. "جوانی" له کوئی و ئهم "دهسته پۆشاکه" ش له کوئی! بی گومان ئهم وه لامه ت به کوفری نیعمه ت و بی ئه ده بی داده نریت به رامهر بهو وه ستا کارامه و لیها تو وهی که ئه وه دهسته پۆشاکه ی له بهر کردوویت. ههروه ها گهر به شانازی یه وه وه لامت دانه وه و پیئت وتن: "به لئی، من له راستی دا جوانم، کئی هه یه وه ک من قه شه نگ و جوان بیئت" دیاره ئهم وه لامه ت به شانازی و له خۆبایی بوون داده نریت. راسته شه قامی نیوان "کوفری نیعمه ت" و "شانازی کردن" له وه دایه که بلییت: "به لئی راسته، من بهم دهسته پۆشاکه وه جوانم، به لام ئه وه جوانی یه هی من نی یه، به لکو هی پۆشاکه که یه و، فه زلی ئه مه ش ده گه پته وه بۆ ئه وه که سه ی که له بهری کردووم".

خۆ ئه گهر من ده نگم به هه موو جینگایه کی جیهان بگه یشتایه، ئه وا به هه رچی هیژ و توانام هه یه ده موت:

"وته کان" تیکرا حه قیقه تن و تابلئی جوان و ره نگینن. به لام له منه وه سه رچاوه یان نه گر تو وه، به لکو چه ند تیشکیکن له راستی یه کانی قورئانی پیروزه وه په یدا بوون و دروه وشاونه ته وه. که واته جوانی راستی یه کانی قورئان له لایه ن منه وه نی یه و من نه مراز اندوو ته وه، ته نانه ت هه ر نه شتوانیوه جوانی یه که ی دهر بجم، به لکو راستی یه جوانه کانی قورئانی پیروز، وشه و ته عبیره کانی منیان راز اندوو ته وه.

من مه دح و ستایشی قورئانم به و ته کاتم نه کردوو.. به لکو و ته کاتم به ستایشی قورئان مه دح و سه نا کردوو.

ماده م ئه مه وایه، ئه وا به ناوی جوانی راستی یه کانی قورئانه وه ده لیم:

دهر خستن و ئاشکرا کردنی جوانی "وته کان" - که چه ند ئاوینه یه کی دهر خه ری ئه وه راستی یانه ن - ههروه ها روونکر دنه وهی ئه وه چاودئیری یه خواپی یانه ی که له جوانی ئه وه ئاویانه وه سه ریان هه لداوه، له راستی دا بریتی یه له باسکردنی نیعمه تی خوا ی گه وره و به کاریکی باش داده نریت.

□ هۆكارى پىنجەم:

ماوهيه كى زۆر پيش ئىستا له وهلى يه كى پياو چاكم بيست دهوت:
"له ئاماژه غهيبى يه كانى چەند ئەوليايه كى پيشنەوه دەرەنجامىكى ئەوتۆى بەدەست
هيتاوه كه قەناعەتى ئەوهى داوہتى: له خۆرھەلاتەوه پرووناكى يەك پەيدا دەبيست و
تارىكىيى بيدەتە كان دەرەوينتەوه!"

ماوهيه كى زۆر چاوہ پروانى سەرھەلدانى ئەم چەشنە پرووناكى يەم كرد و ئىستاش ھەر
چاوہ پروام. بەلام خۆ گولە كان لە بەھاردا دەميان دەپشكوئى! كەواتە دەبى ھەر لە
ئىستاوہ رى بۆ پشكووتى ئەم چەشنە گولە خاوينانە ئامادە بكەين و، زانيمان ئيمە بەم
خزمەتەمان رى بۆ ھاتنى ئەو نورانى يە بەرپزانە خوش دەكەين!
بىن گومان باسكردنى ئەو چاوديرىيانەى خواوہند كە تايەتن بە "وتە كان" ھوہ،
ھەرگيز نابىن بەمايەى "شانازى" و "لەخۆبايى بوون" چونكە ناگەرپنەوه بۆ خودى
خۆمان. بەلكو دەبن بەمايەى سوپاسگوزارى و باسكردنى نىعمەت.

□ هۆكارى شەشەم:

مەبەست لە "چاوديرى پەرودگار" كە هۆكارى ھاندان و.. بەخششيكى
خيرا و.. پاداشتيكى پيشە كىي خزمەتكر دىمانە بۆ قورئان بەھۆى دانانى "وتە كان" ھوہ، ئەم
چاوديرى يە سەبارەت بە ئيمە برىتى يە لە تەوفىق و سەر كەوتنمان لە كار و خزمەتدا. ئەم
تەوفىقشە لە خزمەتدا شتىكە ئاشكرا دەكرىت و پيش چاو دەخرىت.
خۆ ئەگەر ئەم چاوديرى يە لە تەوفىقدان و سەر خستندا ھەر بەردەوام بيست و پىتر بەرز
بيتەوه، ئەوا دەبيست بە "رېزلىناني خوايى". ديارە دەر خستنى رېزلىناني خوايىش
شوكرانە بۆيرى يە كى مەعنەوى يە.

ئىنجا گەر ئەم چاوديرى يە لە سنوورى "رېزلىنان" يش زياتر بەرز بوو ھوہ، ئەوا
بىن گومان بە "كەرامەتيكى قورئانى" دادەنرىت كە ئيمەى بى بەھرەمەند بووين. خۆ ديارە
دەر خستنى كەرامەتى لەم جۆرەش، كە بەبى ئىختيارى خۆمان و بە چەشنىك پرووى داوہ
كە ئاگا و خەبەر و زانياريمان لە بارە ھوہ نەبوو، ھىچ زيانىكى تىدا نى يە.

ئىنجا گەر ئەو چاوديرى يەى خواوہنديش لە سەر ووى كەرامەتى ئاسايى يەوہ بوو،
ئەوا ئىتر كارى "ئىعجازى مەعنەوى قورئانى پىرۆز" ھ. خۆ مادەم دەبى ئىعجاز ئاشكرا
بكرىت، ئەوا دەر خستن و ئاشكرا كردنى ئەو شتەش كە ھىز و پىز بەو ئىعجازە

دەبەخسىت ھەر لە پىناۋى ئەودايە و ھەر گىز نايىت بە ھۆكارى فەخر و شانازى و لەخۇبايى بوون، بەلكو دەبى بە مايەى شوكر و سوپاسگوزارى.

□ ھۆكارى ھەوتەم:

لە سەدا ھەشتاي خەلكى، كەسانى لىنكۆلەر و زانا نىن تاكو بۇ خۆيان پىرۇنە ناو كاكلىەى حەقىقەتەو و تەسدىقى بىكەن و ۋەرى بىگرن. بەلكو بە چاولىكەرىي ئەو كەسانەى كە جىيى بىروا و متمانەيانن و بەپنى پروالەت و گومانى باشيان بەوان، ھەرچىيان لى دەبىستىن راستەوخۇ باو ھەرى پى دەكەن. بە رادەيەك كە ئەگەر راستىيەكى مەزن لە دەستى كەسىكى لاوازدا بىت، ئەو راستىيەش بە لاواز دەزانن، بەلام گەر مەسەلەيەكى بى نرخ لە دەستى كەسىكى بەرزدا بىت، بە مەسەلەيەكى بەنرخى دادەنن!

جال بەر ئەو ھەى لە بەر چاۋى خەلكى دا لە نرخ و بەھاي ئەو راستىيانەى ئىمان و قورئان دانەگرم كە لە دەستى كەسىكى لاوازى بى گىرنگى و بايەخى ۋەك مندان، ئەوا ناچارم ئەمە رابگەيەنم و بلىم:

يە كىك ھەيە - بى ئەو ھەى بەخۇمان بزائىن و بە بى وىستى خۇمان - بۇ خزمەتكردن دەمانداتەبەر و لە چەندىن ئىشى مەزندا دەمانخاتە كار. بەلگەيشمان ئەو ھەيە كە:

ھەندى چاۋدىرى و ئاسان كىرئمان لە كاردا بۇ دەپەرخسىت، كە لە ھەست و وىستى خۇمان بەدەرن.

لەبەر ئەو، ناچارىن ئەو چاۋدىرىيەى خۋاي پەروەردگار ئاشكرا بىكەن.

* * *

جالەسەر بناغەى ئەم ھەوت ھۆكارانەى پىشوو، وائامازە بۇ چەند "چاۋدىرى" يەكى پەروەردگارى و ھەمەكى دەكەين:

○ ئامازەى يەكەم:

بىرىيە لەو "تەوافوقات" ھەى كە لە سەرنجى يەكەمى مەسەلەى ھەشتەمى "مەكتوبى بىست و ھەشتەم" دا روون كراوتەو.

ئەو ھەبو لە شەست لاپەرەى پەيامى "مورعجىزاتى ئەحمەدى" دا و ھەر لە ئامازەى سى ھەمەو تا ئامازەى ھەژدەھەم - دوو لاپەرەى نەبىت - زىياتر لە دووسەد دانە وشەى:

"په سوولی ئه کرهه، عليه الصلاة والسلام" لای یه کیک له نووسهروهه کانی ئهه په یامه و بئ ئهوهی بهه تهه وافوقه ی زانییبت، ده یانروانی یه یه کتر ..

جا هه رکهس به وێژدانهه سهیری ته نهها دوو لاپه ره ی ئهه په یامه بکات، بزى ده سه لیت که هه رگیز ئهه تهه وافوقه ئه نجامی "رینکهوت" نی یه. چونکه له وانیه هه ندئ جار چه ند و شهیه کی هاوشیوه ی یه کتر له لاپه ره یه کدا - گه ر ببن - به رامبه ر یه کتر ده ربچن و له بهر گریمانی بوونی "رینکهوت" له مه سه له کدها به تهه وافوقی نا تهه او له قه له م بدریت.

به لام خۆ وشه ی: "په سوولی ئه کرهه، عليه الصلاة والسلام" له چه ند لاپه ره یه کی زۆری ئهه په یامه دا، به لکو له هه موویاندا و به چه شنیکى هاوسهنگ ده یانروانی یه یه کتر و تهه وافوقیان پینکهینابوو. له کاتی کدا که ته نهها دوو یان سن یان چوار یان شتیك زیاتر لهه و شهیه له هه ر لاپه ره یه کی ئهه په یامه دا به کار هیترابوو. واته به ژماره یه کی زۆر به کار نههاتوون ..

که واته بۆ یه کتر روانینی ئهه وشانه هه رگیز کاری "رینکهوت" نی یه و "تهه وافوق" ه. سه ره پرای ئهوه ی که ئهه تهه وافوقه لای هه شت که سی نووسهروهه ی په یامه کاندای سه ری هه لدا و، هه رچه نده جیاوازی له نووسین و شوینه کانی شیاندا هه بوو، که چی هه ر نه گۆرپرا و وه کو یه هاته دی ..

ئهمهش به لگه یه له سه ر ئهوه ی که "تهه وافوق" ئاماژه یه کی غه ییبی تابلیتی به هیزه. چونکه ههروهه ر په وانپیژی یه که ی "قورئان" گه یشته پله ی "ئیعجاز" و کتیبی هه موو په وانپیژه کانی به جئ هیشت و پله ی به رزی به سه ردا تۆمار کردن به راده یه که هه یج کام لهه و په وانگۆزیانه ناتوانن بگه نه ئاستی ئهه ئیعجازه .. به هه مان جۆر تهه وافوقه کانی ناو "مه كتووبى نۆزدههه م" یه - که ئاوتنه یه که بۆ موعجیزاتی پیغمبه ر ﷺ - ههروهه له تهه ی "بیست و پینجهه م" یه شدا که ئیعجازی قورئان ده داته وه و، له به شه کانی تری په یامه کانی نووریشدا که جۆزه ته فسیرینکی قورئانی پیروژن ..

ئهم هه موو تهه وافوقانه لهه و په یامانه دا هینده نامۆن که له سه رووی هی هه موو کتیبه کانی تره وه و، به چه شنیکن مرۆف واهه ست ده کات که جۆرینک بن له که رامه ته کانی موعجیزاتی قورئان و موعجیزاتی پیغمبه ر ﷺ که لهه و ئاوتنه دا ده ر کهه وتوون!

○ نامزهي دووهم:

دووهم "چاوديری پوره دگار" که تایه ته بهم خزمه ته قورئانی په وه، بریتی به له وهی که خوی گه وره له گه بچینه ی نيممه ته کانی خوی وه چه ند برایه کی به هیز و گه مو گوړ و دلسوژ و به غیره ت و خوی به ختکاری پی به خشیم، که قه له مه کانیان وه کو شمشیری ته لماس وایه و، هانی داوون یارمه تیی که سیکي نیمچه خوینده واری له خه لکدا پر اوی وه ک من بدن، که به باشی ناتوانیت بنووسیت و له ولاتی غیری دا تیکه لایبی خه لکی لی قه ده غه کراوه و، نهو کۆله قورسه ی خزمه تی قورئانی خسته سهر نه ستوی به هیزی نهوان که نه ستوی لاوازی من توانای هه لگرتی نه بوو. بهم پی به، خوی گه وره کۆله قورسه کی له سهر شان سووک کردم.

جا نهو کۆمه له پیروژه (وه ک خلوصی ده لیت): له حو کمی ئامیری په خشی "بی تهل" دان و، به وینه ی مه کینه ی دینه مزی کاره باش وان (وه ک صه بری ده لیت). خو هه چه نده هه ریبه کیان چه ندین تایه تکاری به رز و جزواو جزوریا تیدایه که له یه کز جیایان ده کاته وه، که چی (وه ک صه بری ده لیت): جزوره ته وافو قیکی غه بی یان له نیواندایه. نهو ته هه موویان له شهوق و هه ول و ته قالای کار کردن و غیره ت و گه مو گوړی خزمه ت کردند له یه ک ده چن.

چونکه بلاو کردنه وهی نهینی به کانی قورئان و نوره کانی ئیمان و گه یان دنیان به هه موو شوینیک له لایه نی نهو بریانه وه، هه روه ها راپه راندنی چوستو چالا کانه ی کاره کانیان به شهوقیکی به رده وام و هیممه تیکی به رزه وه له م رۆژ گاره سه خته دا که پیته کانی نووسین گوړاون و چاپخانه ده ست ناکه ویت و خه لکیش پیوستیان به نوره کانی ئیمان و، سهره پای نهو کۆسپ و ته گه ره زوران هه که رپی کار کردن ده گرن و مرؤف سست و سارده که نه وه و شهوقی لاواز ده که ن.. نه م خزمه ته ی نهوان له م بارودوخه دا، که رامه تیکی ئاشکرای قورئانی و چاودیری به کی دیار و له بهر چاوی خوایی نه بیست، هه رگیز هیچی تر نی به.

به لئی، هه روه ک "ویلایه ت" که رامه تی هه به، به هه مان جزر "نیازی خاوین" و "نیخلاص" یش که رامه تیان هه به. به تایه ت په یوه ندی توندو تول و پشتگیری پته وی نیوان بریایان له ناوه ندی باز نه ی برایه تی به کی خاوین و بی گه رددو بو خوی گه وره، گه لنی

کهرامهتی زۆری ده بیټ. ته نانهت "کهسی معهنوی" ی ئەم چهشنه کۆمهله ده گونجی له حوکمی "وهلییه کی کامل" دا بیټ و له چاودیرییه کانی خواوهند بههره مند بیټ.

ده سا ئه ی برایانم و ئه ی هاوه لایم له خزمه تی قورئاندا!

ههروهک ئه گه رهه موو شه ره فمه ندی و ده سته که وه ته کانی جهنگ به فه رمانده ی ئه و تپه سه ربازییه بدریټ که قه لایه کی فه تیح کردوو ه، به کاریکی هه له و سته م داده نریټ ..

به هه مان جۆر، ناگونجی چاودیرییه خوایییه کانی ئه و فتووحاتانهش که به هیزی کهسی معهنوی و پینووسه کانی ئیوه به ده ست هینراون، بدرینه پال که سیکی کۆله واری ده سته و سانی وهک من. چونکه ئەم چهشنه کۆمهله پیرۆزه ئاماژهیه کی غه بیی به هیزی زیاتر له ته و افوقی غه بیی یان تیډایه و من بۆ خۆم ده بیینم، به لام ناتوانم بۆ هه موو که سینک و عامه ی خه لکیی باس بکه م!

○ ئاماژه ی سی هه م:

چه سپانندی سه رجه م "راستییه گرنکه کانی ئیمان و قورئان" به چه شنیککی دره خشان ته نانهت بۆ سه ره سخته رین کهسی ملنه ده ر و سه رکهش له لایه ن به شه کانی په یامه کانی نووره وه، له راستی دا ئاماژهیه کی غه بیییه که جار به هیز و چاودیرییه کی مه زنی خوای گه وره یه.

چونکه په یامه کانی نوور چه نندین راستیی ئه و توئی ئیمان و قورئانیان پروون کردوو ه ته وه و چه سپاندوو ه که ته نانهت که سانییه که جار زی ره کی وهک "ئین سینا" ش دانیان به ده سته و سانیی خۆیاندا ناوه له تیگه یشتنی دا. ئه وه تا له مه سه له ی حه شر دا و توویه تی: "مو مکین نی یه به عه قل و ژیری رپی چه سپانندی حه شر بگیریته بهر". که چی "وته ی ده هه م" ته نانهت منال و عه وامه کانی فی ری چه نندین حه قیقه تی ئه و تو ده کات که ئه و فه یله سووفه نه یه وانیوه به زی ره کیی خۆی پێیان بگات و په ییان پین بیات.

ههروهها ئه و مه سه لانه ی "قه ده ر و جو زئی ئیختیاری" که زانای مه زن "سه عدی ته فتازانی"^(١) له به شی دو ازده پێشه کییه که ی کتیبی "التلویح" دا به په نجا لاپه ره ئنجا

(١) ناوی "مه سعوودی کوری عومهری کوری عه بدوللا"یه. سالی ٧١٢ك (یان ٧٢٧) له ته فتازانی سه ره به خوراسان له دایک بووه و، له سه مه رقه ندیش سالی ٧٩٣ك کۆچی دوایی کردوو. له زانسته کانی زمانی عه ره بی و مه نتیق و که لام و به لاغه دا پێشه وای زانایانی رۆژگاری خزی بووه. دوا ئاوا بوونی خۆری زانسته ئیسلامییه کان له ئه نجامی هیزش و په لاماره کانی مه غۆلدا ئەم زانابه هه ولی دا ئه و زانستانه زیندوو بکاته وه و گه لنی کتیبی سه رچاوه یی گرنگیشی بۆ ئەم مه به سه دانا. ته نانهت به سنووری نیوان زانایانی پێشین و دوایین

توانیویه تی شیتله بکاتهوه و تهنها بۆ زانا تایه تمهنده کانیشی روون کردووه تهوه، که چی هەر ئەم مەسەلەنە بەو پەڕی تیرو تهسهلی له دوو لاپههه ی باسی دووه می وتهی بیست و شه شهه (په یامی قه دهه) دا به چه شنیکه ئه وتۆ روون کراونه تهوه که له ئاستی تیگه یشتی سه رجه می خه لکی دا بیست. جا ئه گه ر ئەم کاره ئاسه وارنکی "چاودیری خواوه نده" نه بیست، ده یی چی بیست؟

ههروه ها "نه یینی به دیه یانی جیهان" که پینی دهوترینت: "مه ته ل و ته لیسمی بوونه وه ران" و ژیری که سانی ژیر و هۆشمه ندی گرفتاری سه رسامی کردووه و هیج فه لسه فه یه که نه یوانیوه شیی بکاتهوه، ئیعجازی مه عنهوی قورئانی مه زن (واته په یامه کانی نهوور) له: "مه کتووی بیست و چواره م" و سه رنجه په مزی په که ی کۆتایی "وته ی بیست و نۆهه م" و شه ه دانست و حیکمه ته که ی ئالو گۆر و جمو جووتی گه ردیله کان له "وته ی سی هه م" دا، نه یینی په کانی ئه وه مه ته له ی ئاشکرا کردووه و گری کۆیره کانیشی کردووه تهوه. به لئ، ئەم په یامانه مه ته له داخراوه که ی گه ردوونیان شی کردووه تهوه و، په رده یان له سه ر نه یینی په کانی ئه وه گری کۆیره په نهانه ی به دیه یان و ئه بنجامی گه ردوون هه لداوه تهوه و، حیکمه ت و ئالو گۆره کانی گه ردیله کانیا ن روون کردووه تهوه. سه رجه می ئەم په یامانه ه له به رده ستی خه لکی دان، هه ر که سینک بیه ویت، ده توانیت بیاغویتته وه و له م ده ره نجامه دلئیا بیست.

ههروه ها راستی په گه وره و مه زنه کانی چه شنئ: "تاکي" و "ته نیایی" ی "په روه دگاریتی بی هاوبه ه" و.. راستی په کانی "نزیکیی خوا ی گه وره" - ته نانه ت له خۆشمان نزیکتر - لیمانه وه و "دووری په های ئیمه" له خوا ی گه وره وه.. به وپه ری ته واه تی له لایه ن وته ی "شازدهه م" و وته ی "سی و دووهه م" هوه روون کراونه تهوه.

ههروه ها راستی په کانی: "توانستی هه مه لایه نگری خواوه نده" که ده ورانده وری هه موو شتیکی داوه و.. "یه کسانیی گه ردیله کان و هه ساره گه رۆ که کان" له به رده م ئه و توانسته دا و.. "ئاسانی زیندوو کردنه وه ی سه رجه می گیانله به ران" له حه شری مه زندا به نه ندازه ی ئاسانی زیندوو کردنه وه ی یه ک دانه یان له لایه ن ئه و توانسته وه و.. "خۆ

دا ده نریت. ئەم هه شو ناوی هه ندیکه له کنبه کانی: ته هذیب المنطق، شرح المقاصد، شرح العقائد النسفیة، المطول، مختصر المعانی، التلویح فی کشف حقائق التنقیح). تا ئیستاش هه ندئ له م کتیبانه له قوتابخانه کانی کوردستان و زانکۆ کانی چه شنئ زانکۆی ئەز هه ردا به ده رس ده خوینرین. (وهه رگۆر)

هه لئه قورتاندى شيرك و هاو به شايه تي" به هيچ جور ك له به ديهيئاني گهردووندا و، چه سپاندى ئه م راستي بهش به چه شينكي ئه وتو كه دهري بخات خوه له قورتاندى شيرك تا پله ي ئيمتيناغ و مه حالي له عه قل و ژيري به وه دووره ..

هه موو ئه م راستي يانه، له ده مي ليكدانه وه ي "وهو على كل شيء قدير" ي "مه كتوبى بيستم" و پاشكو كه ي دا - كه سني نمونه ي له خو گرتووه - پروون كراو نه ته وه و ئه و نهيني به مه ز نه ي "ته و حيد" شيه تل كراو ته وه .

ئه مه سه رباري ئه وه ي كه "راستي به كاني ئيمان و قورئان" هينده فراوانن كه زيره كتيرين مرؤف نه توانيت ده و رانده وريان بدات!

جا ئايا ده ر كه وتني ورده كاري به كاني زور به ي په هاي ئه و راستي يانه، به و به پري خيرايي و له كاتي تهنگانه و گيرو گرفتدا، بو كه سينكي وهك مني زمين شيواوي په ريشان حالي ئه وتو كه هيچ سه رچاوه به كي كتيني له لا ني به .. ئايا - ئه م كاره - به كي ك ني به له ئاسه واره كاني "ئيعجازي مه عه وي قورئان" و ده ر كه وتن و ده ر وشانه وه به كي "چاوديري په روه ردگار" و ئامازه به كي به هيزي غه يبي؟

○ ئامازه ي چوارهم:

خو اي گه و ره، به نيعمه ت و به خشايشي خو ي، داناني شه ست په يامي به م چه شنه نيعمه ت و چا كه كاري به پين به خشيم. چونكه كه سينكي وهك من كه به كه مي بير ده كاته وه و، ته نها شوين سنو و حاتي دل^(١) ده كه وي ت و، بواريكي فراواني بو باس و ليكو ئينه وه له به ر ده ستدا ني به، كه چي په يامي واي له سه ر ده ستدا داده نريت كه كو مه ليك زانا و بليمه تي به توانا به هه ول و تيكو شانيش نه توان دابينين ..

جا داناني ئه م په يامانه به و شيوه يه ي كه باس كرا، به لگه به له سه ر ئه وه ي كه په يامه كان ئاسه واري "چاوديري" به كي راسته و خو ي په روه ردگارن ..

چونكه له ربي "هينانه وه ي نمونه ي زور" وه سه رجه م راستي به ورد و قووله كاني ئه م په يامانه ده خرينه ئاستي و انه و تيگه يشتي ته نانه ت مرؤفه عه وامه كانيشه وه. له كاتي كدا كه گه لي زاناي به رپز سه باره ت به زور به ي ئه و راستي يانه وه و توويانه:

"ئه مانه به ده رس ناو تري نه وه و تيگه يانديان له توانادا ني به".

(١) مه به ست له: "سنو و حات" ئه و انا ئيماني به به رزانه به كه له ئاسوي دل هه لدين. (وه ر گير)

پاشان ئەم جۆره په یامانهی که دوای لیکۆلینهوه و لێ وردبوو نهوهیه کی قوول نهییت ناگونجی دابنرین، که چی دهبینین بهوپه پری خیرایی نا ئاسایی و له راده به دهر و له کاتی تهنگانه و دلتهنگی دا - که ههست و بیرم ده شیۆین - دهنوو سرین ..

دیاره ئەمه جگه له جێ دهستی چاودیری خوای گهوره هیچی تر نییه.

به لێ، زۆربهی برایانم و، ئەو هاوڕێ یانەش که لێره له گه لمدان و، سه رجه می نوو سهروه کانی ش دهر زانن که ههر پینج به شه که ی "مه كتووبی نۆزده هه م" له ماوه ی سنی چوار پۆژدا و ههر پۆژەش به پۆژە ی دوو سنی سهعات، واته به کۆی دوا زده سهعات و به بێ گه رانه وهش بۆ هیچ کتیبێک، دانراوه. ته نانهت به شی یه کجار گرنگی چواره می ئەو مه كتووبه که مۆریکی ئاشکرای پینغه مبه رایه تی له وشه ی "ره سوولی ئە کره م، علیسه الصلاة والسلام" دا دهر خست، به "له بهر" و له ماوه ی چوار سهعات و له ناوه ندی شیو و دۆلی ناو چیا و شاخه کان و له ژێر باراندا نوو سراوه.

ههروه ها "وته ی سی هه م" که په یامیکی مه زن و ورده، له ناو باخیکدا و به ماوه ی شه ش سهعات دانراوه. ههروه ک "وته ی بیست و هه شتم" له ماوه ی دوو سهعات و له ناو باخه که ی سوله یماندا دانراوه.

دانانی زۆربهی په یامه کانی تریش ههر به م جۆره بوون.

ئججا ئەو که سانهش که زۆر لیمه وه نزیکن، دهر زانن من - له وه وینش - ههر کاتی به ده سه ست شتی که وه بیزار ببوو مایه نه مده توانی ئاشکر اترین حه قیقه ت روون بکه مه وه، ته نانهت وام لێ ده هات که نه ی شیزاتم! به تاییهت گه ر نه خۆشی و تهنگانه م له سه ر کۆ ببوو نایه ته وه، ئەو له وه چه شنه کاتانه دا ده ستم له کتیبدانان و دهرس و ته وه هه لده گرت .. که چی و ته گرنگه کان و په یامه کانی تریش له چه ند کاتیکی ئەو تۆدا دانراون که تهنگانه و نه خۆشی یه کام له چاو کاته کانی تر دا گه لێ توندو تیژ تر بوون و به خیرایی و له که مترین وه ختدا دانراون.

جا ئە گه ر ئەم دیاره ده یه ریزلینانیکی پهروه ر دگاری و که رامه تیکی راسته وخۆی

قورئان نهییت، ده بێ چیی تر بییت؟

پاشان ههر کتیبێک ئەم چه شنه راستی یه خوایی و ئیمانی یانه یان باس کرد بییت، هه ندی له بابهت و مه سه له کانیان زیانی له چه ندین که سدا به جێ هیشتوو ه. ههر له بهر ئە وهش بووه که هه موو مه سه له کانی ئەو چه شنه کتیبانه بۆ سه رجه می خه لکی بلاو نه ده کرانه وه. به لām ئەم په یامانه هیچ زیانیکیان به کهس نه گه یاندوو ه و هیچ کاری گه ری یه کی سه لبی یان

بۆيان نه بووه و زهيني كه سيشيان نه رووشاندووه، هه چهنده لهم پر وهوه پرسيارم له گهلى كهس كر دووه. به رادههك كه به دلنيايي يهوه بۆمان روون بووه تهوه كه ئهم ديار دهيه "ئاماژهه كه غهيبى" و "چاوديرى" يه كه راستهوخزى پهروه دگارى يه.

○ ئاماژهه شه شهه:

بهوپه پرى دلنيايي يهوه بۆم دهر كهوتووه كه زۆربهه رووداوه كانى ژيانم به بئى توانا و ههست و ته گبيري خۆم رووده دهه، چونكه پهوتىكى سهيريان بئى گبر اوه ته بهر تاكو ئهم هه موو پهيامانه بهرهم بئين كه خزمهتى قورئان ده كهه. بهلكو هه هه موو ژيانى زانستيم - به گشتى - وهك چهنده بيشه كه يهك وان بۆ ئه وهى به "وته كان" ئيعجازى قورئان روون بكه مه وه، به رادههك كه به سهه چوونى ئهم سهوت سالهى ژيانم به په ههندههه و ئاوارهههه و دوور خرا نه وهم له خه لكى، بئى ههچ هۆيهك و له دژى ئاره زوى خۆم و، به سهه چوونى ژيانم له گونديكى دووردا به بئچه وانهى مه شره به كهه و، دووره په ريزيم له زۆر په يوه ندى كۆمه لايهتى كه زووتر له گه لئاندا راهاتبووم..

هه موو ئه مانه، قه ناعه تىكى ته واوى دوور له گومانيان بئى داوم كه هه موويان بۆ ئه وهه من ته نها بۆ خزمه تگوزارى قورئان ئاماده بكهه، خزمه تگوزارى يه كه بئى گهردى وا كه ههچ خه لتههه كه ئاويته نه يئت.

ته نانهت قه ناعه تىكى به كجار ته واوم به وه هه به كه: هه موو ئه وه تهنگانانهه زۆربهه كات دهه بانه يته رپم و، ئه و كۆلى مان دوو بوونهه به نا په وه له ژيرى دا ده ناليم، هه موويان كارى ده ستىكى ناديارى ميه ره بانن، بۆ ئه وهه و ام لئى بكهه ته نها بۆ رازه كانى قورئان بپروايم و ئاوپم بهم لا و ئه و لادا په رته وازه نه كهه و به ههچ شتىكى تره وه سهه رقال نه يم.

هه چهنده من بيشتر گه لئى سهه زم له خو ينده نه وهه كتيب بوو، كه چى وا ئيستا دووره په ريزى و توخن نه كهوتنى هه موو كتيبىكى غه يرى قورئان به رۆحم به خه شرا وه. له مه وه تئى گه يشتم كه ئه و شتهه و ازى له كتيب خو ينده نه وهه بئى هينام - كه دلده ره وهه من بوون لهم چه شنه ئاوارههه يه دا - ته نها ئه وهه به كه ئايه ته كانى قورئان به ته نيا خۆيان مامۆستا و رابه رم بن.

پاشان زۆربهه هه ره زۆرى په يام و دانرا وه كان له ئه نجامى پيوستى يه كه كتوپرى "رۆح" م و بئى ئه وهه هۆيه كه دهره كه له گزيرى دا بوويست، وهك نيعمه تىك پيم به خه شرا ون.

که ئەمەم بۆ هەندی له هاوڕێیانم باس کرد، وتیان:
"ئەم پەیامانە دەزمانی زامەکانی ئەم سەردەمەن".

پاش بلاو کردنەوەشیان، لە ڕێی زۆربەیی بڕایانمەوە بۆم دەر کەوت که ئەم پەیامانە
بیوستی بە کانی ئەم چەرخە ناھیلن و هەموویان ئەنجام دەدەن و زامە کانیشتی ساڕێژ
دە کەن.

جا ئەم هەموو حالتانەیی لە سەرەو بە باس کران، که هەر هەموویان لە هەست و
نەست و ویستی خۆم و ڕەوتی ژیاڵم بە دەرن و .. تینکرای لینگەران و پشکینە
زانستی بە کانیشتم، که ئەویش - بە بێ ویستی خۆم - بە پێچەوانەیی داب و ڕەویەیی
زانایان بوون .. هەموو ئەمانە، هیچ گومانیکیان لەوەدا بۆ نەهێشتم که ئەو پەیامانە:
چاودێریی خوای گەورە و، ڕێزانی ڕوون و ئاشکرای ڕەوێر دگاران، تا کۆمگە یەننە
ئەم ئەنجامە بەرز و ڕێزۆزە.

○ ناماژەیی حەوتەم:

بە چاوی خۆمان و بێ هیچ موبالغەیکە سەد دانە ئاسەواری ڕێزلینانی خوایی و
چاودێریی ڕەوێر دگاری و کەرامەتی قورئانیان بینووە لە ماوەی شەش سالی خزمەتاندا
بۆ قورئانی ڕێزۆز. لە "مه كتروبی شازدەهەم" دا ناماژمان بۆ بەشیکیان کردووە و
بەشیکێ تریشمان لە ناوەندی مەسەلە پەرش و بلاو کانی باسی چوارەمی "مه كتروبی
بیست و شەشەم" و مەسەلەیی سێهەمی "مه كتروبی بیست و هه شتم" دا ڕوون
کردووەتەو. هاوێلە نزیکە کاتم ئەمانە دەزانن، بە تاییەت هاوێلە بەردەوامم کاک
سلیمان لە زۆربەیان ئاگادارە.

ئێتر بەم جۆرە ئێمە بە هەرەمەندی کارناسانی یەکی خاوەن کەرامەتی خوایی بووین که
هەرگیز بە دل و ئەندێشەماندا نەهاتووە، چ لە بلاو کردنەوێ "وتەکان" و پەیامەکانی
تردا و، چ لە راست کردنەویان و دانانیان لە شوێنی خۆیاندا و، چ لە ڕەشنووس و
پاکنووسیاندا. ئێتر دواي ئەمانە هیچ گومانیکمان لەوەدا نەما که هەموو یەکیک لەو
چاودێریی خوایی یانە کەرامەتیکێ قورئانی ڕێزۆز.

سەدان نمونەمان لە سەر ئەم بەدەستەو یە.

پاشان هەست دە کەین که ئێمە بە "شەفەقەت" و "میهربانی" ڕەوێر دە کرێن و،
گۆزەرمان بە "چاودێری" دە برێت بە ڕێو، بە چەشنیک خاوەنی ئەو چاودێرییەیی که

ئېمەى لەم خزمەتەدا خستوو تە کار بچوو کترین ئارەزوو کانی دلمان بۆ دەهینتەدى و
بئ ئەوهى له نیاز و حسايشماندا بوو بئت پئمانى دەبهخشیت..

جا ئەم حالەتە ئاماژە بە کى غەیبى لەو پەرى بەهیزی دایە بۆ ئەوهى کە: ئېمە لەم
خزمەتە قورئانى پەدا دەدرئینە بەر و دەخرئینە کار و، رەزامەندى خواى گەورەش
دەورەى داوین و لە ژیر سایەى میهرەبانى پەرورەدگار داین.

الحمد لله هذا من فضل ربي.

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾

اللهم صلّ على سيدنا محمد صلاة تكون لك رضاءً ولحقه اداءً وعلى آله وصحبه
وسلم تسليماً كثيراً. آمين.

* * *

وه لامي پرسيارىكى تايهت

ئەم نەینى پە، کە نەینى چاودىرى پە کى پەرورەدگارە، بۆ ئەوه نووسراوه کە بە
شيوه پە کى تايهت دەستاو دەستى بئ بکرىت و خراپە کۆتایى وتەى چوار دەهەمەوه. بەلام
نووسەر وه کان - بە هەر حال - لە بىریان چوو لەوئى بىنووسنەوه. لەبەر ئەوه بە
پەنھانى و ناديارى ماپەوه. کەواتە شوئى خۆى ئىرەپە، کە زیاتر بۆى دەست دەدات.

برام!

تۆ دەپرسیت:

بۆچى لە "وتە کان" دا - کە لە ریزنەى قورئانى پەرۆزە وه هەلگۆزراون - هەست بە
کارىگەرى پە کى نااسایى و لە عادەت بەدەرى ئەوتۆ دە کەین کە مەگەر بە دە گەن دەنا
لە نووسىنى خواناسان و تەفسىر نووساندا هەستى بئ ناکەین، چونکە ئەو کارىگەرى پە کى
کە یەك دىرى "وتە کان" دەیکات، بەر امبەر کارىگەرى پە کى لاپەرەى کئىبىكى ترە و..
ئەو هیژەش کە لە لاپەرە پە کى دا هەستى پئ دە کرىت مەگەر لە کئىبىكى تەواوى تر دا
ئنجە دەست بەکەوت؟

وه لآمی ئەمه، که وه لآمیکی جوانه، ئەمه ی خواره وه یه:

مادهم فەزلی ئەم شتە بۆ ئیعجازی قورئان دە گەر پێتەوه نەك بۆ من، ئەوا بە بی هیچ دوو دلی یەك دە لێم:

بە لێ، بە ئە غلب وایه. چونکه "وتە کان":

(تَصَوَّرُ) نى یه بە لکو (تَصَدِيق) ه^(١) .. (ئىسلام) نى یه بە لکو (ئىمان) ه^(٢) .. (معرفة) نى یه بە لکو (شهادة) و (شهود) ه^(٣) .. (تقلید) نى یه بە لکو (تحقیق) ه^(٤) .. (الاسترام) نى یه بە لکو (إذعان) ه^(٥) .. (تصوف) نى یه بە لکو (حقیقه) ه^(٥) .. (إدعاء) نى یه بە لکو (بە لگه) یه له دوو تووبی (ده عوا) دا.

حیکمه تی ئەم نهنی یه ش له وه دایه که:

بناغه و بنچینه کانی ئیمان له سه رده مه کانی پێشوو دا تاب لێی دامه زرا و بووه و له لایه ن ئیماندارانه وه گو ئی راپه لێ یه کی ته و او یان بۆ کرا وه، به راده یه ك که ئە گه ر عارفان و شاره زایان له مه سه له فه رعی یه کاندا بە لگه شیان نه هینا بایه ته وه، هه ر ته نها پروونکردنه وه کانیان سه روزیاد بوون بۆ دروستکردنی قه ناعه تی هاو چه ر خانی خۆیان.

به لآم له کاتی ئیستاماندا، له بهر ئە وه ی گو مرایی زانستی (واته: ئەو گو مرایی یه ی که به ناوی زانسته وه خه لکی له پێ ده ترا زینیت) په لێ بۆ بناغه کانی ئیمانیش هاو یشتوو ه، ئەوا خوای گه وه و میه ره بان که ده رمانی هه موو ده ر دیک ده به خشیت، به دانایی و میه ره بان یی خۆی پر شنگی کی له: "ضرب الأمثال" (واته: نموونه هینانه وه) پێ به خشیوم، که پروونترین و دره خشانترین موعجیزاتی قورئانه. ئەمه ش ته نها به زه یی خوا وه ندی میه ره بانه که ناردی به هانای لاوازی و ناچار ی و هه ژا ریمه وه له نووسینه کائدا که

(١) تصوّر: بریتی یه له پێزانیی شتیک، ئیتر پێ ئە وه ی به "نه فی" یان "ئییات" حوکمی به سه ردا بدریت. به لآم "تصدیق": بریتی یه له وه ی که به ویستی خۆت راستی (صدق) نیسه ت بده ی بۆ لای قسه که ر.

(٢) ئیسلام و ئیمان: لێ ره دا مه به ست ئەو جیاوازی یه یه که له م ئایه ته دا باس کرا وه: ﴿قَالَ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُل لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا﴾ (الحجرات: ١٤).

(٣) معرفة: واته پێزانیی شتیک به و جزه ی که هه یه. "شهادة": گێرانه وه ی شتیک یان پروو داویك پاش دین به چاو. "شهود": لێ ره دا مه به ست بپینی خوای گه وه ره یه به چاو ی دل له حقیقه تدا.

(٤) تقلید: چاولێ که ری. "تحقیق": گه یشتن به ئەجم پاش لیکۆ لینه وه.

(٥) إذعان: جهزم کردنی عه زمه پاش دوو دلی.

تیبینی: بۆ واتای ئەم زاراوانه سوود له کتیبی "التعريفات" ی "جر جانی" وه رگرا وه. (وه رگێر)

تايه تن به خزمه تکردنی قورئانی پیروژ. که واته تنها سوپاس و ستایش هر بؤ نه و
خواونده میهره بانیه که:

به دووربینی (ضرب الأمثال) دوورترین حهقیقه له پیش چاودا یه کجار نریک
خرایه وه ..

به هوی یه کیتی بابه تیش له (ضرب الأمثال) دا زور به ی مهسه له پهرش و بلاوه کان
کؤ کرانه وه ..

به پلیکانه ی (ضرب الأمثال) دا زور به ئاسانی سه رکه وتن بؤ به زرتین حهقیقه
به ده ست هات ..

له دهروازه ی (ضرب الأمثال) هوه دنئیایی ئیمانیش له بهرامبر حهقیقه ته شاراهه کانی
غیب و بناغه کانی ئیسلامه وه به ئەندازه یه ک هاته دی که ده توانم بلیم زور له (شهود) هوه
نریکه .

ئیزه هروه ک له م ری یه وه "زیری" و "ئەندیشه" و "وههم" و "دهروون" و
ئاره زوه کانی ته سلیم بوون، به هه مان جؤر "شیتان" یش چه کی دانا و توانای بهرگری
نه ما!

به پوختی:

هه چی له باره ی کاریگری و تهئسیر له نووسینه کاغدا ده رده که ویت، هه چی هه
من نی یه و له بیری منه وه سه چاوه ی نه گرتوه، به لکو له بریسکانه وه نه کانی نه و (ضرب
الأمثال) یه که به ئاسمانی قورئانی پیروژه وه ده ره وشیته وه و، به شی من له م کاره دا تنها
ئه وه یه که له و پهری پیویستی و بی ده ست لاتی دا هانا ده به مه بهر خواوه ند و لئی
ده پاریمه وه .

که واته ده رده که له منه وه یه و ده رمانه که شی له قورئانی پیروژه وه .

* * *

كۆتايى مهسهلهى حهوتهم

ئەم كۆتايى يە تايهه ته به لابر دنى ئەو شوبهه و گومانانەى كه له دەورى ئاماژه غەيبى يە كان وروژىتراون يان له وانەيه بوروژىترين، ئەوانەى كه له شۆهەى ههشت چاودىزى پەروەردگاردا باس كران. له هه مان كاتيشدا - ئەم كۆتايى يە - نهيى يە كى مەزنى چاودىزى يە كى خوايى دەر دەخات.

ئەم كۆتايى يە برىتى يە له چوار سەرنج:

□ سەرنجى يە كەم:

له دەمى باس كر دنى "تەو افوقە كان" ى ناو پەيامە كاندا ئىدديعاى بينىنى دەر و شانەو هەى ئاماژه يە كى غەيبى مان كرد و ئەمە شمان له باسى "ههشتم چاودىزى خوايى گەورە" دا نووسى. ئەم ئاماژه يە شمان لەو حەوت چاودىزى يە هەمە كى و مەعنەو يەى خواو نەدو هەست يى كرد كه له مهسهلهى حەوتەمى "مه كتووبى بيست و ههشتم" دا باس كراون. ئيمه تا ئيستاش ئىدديعا دە كەين و دە ئين: ئەم حەوت ههشت چاودىزى يە هەمە كى يانە هيندە به هيز و گومان پەن كه هەر يە كەيان به سەربەخۆ ئەو ئاماژه غەيبى يانە دە چەسپين. تەنانەت گەر به فەرزى مەحالىش وادابنرئت كه هەندىكيان لاواز دەر بكهون، يا خود گەر ئينكاريش بكرين، ئەوا هەر گيز ئەم كارە قەتعيەت و بئى گومانىي ئەو ئاماژه غەيبى يانە تىك نادات. چونكه كەسئك گەر نەتوانئت ئينكارىي ئەو ههشت چاودىزى يانە بكات، ناشتوانئت ئينكارىي ئەو ئاماژانە بكات.

به لأم له بەر ئەو هەى چينه كانى خەلكى جياجيا و جۇراو جۇرن و چينى عەواميش زۇرينەى خەلك پىنكە هين و، ئەوانيش زياتر پشت به بينين دە بەستن، ئەوا له ناو نەندى ئەو چاودىزى يە خوايى يانە دا "تەو افوقە كان" زياتر دەر دە كەون. خۆ هەر چە نە ئەم تەو افوقانە به هيز ترينى ئەو چاودىزى يانە نين و ئەوانى ترمان به لاو به هيز ترن، كه چى تەو افوقە كان له چاو ئەوانى تر دا گشتى ترن. له بەر ئەمە، ناچار بووم له شۆهەى سازدانى بەر اور دىكدا راستى يە كى ديارى كراو پروون بكەمەو، تاكو ئەو شوبهه و گومانانە بېرئنه دواو كه له دەورى "تەو افوقە كان" دا دە وروژىترين. ئەو يش بەم جۆرەى خوارەو ه:

سەبارەت بەو چاودىزى يە ئاشكرابەو و تمان:

ته و افوقی ههردوو وشه ی: "قورئانی پیروژ" و "ره سوولی ته کره م، علیه الصلاة والسلام" هینده ئاشکرا و له بهر چاون که هیچ گومانیک له وهدا ناهیلته وه: ئەم وشانه به ئامانج و مه بهست ریکخراون و دۆخیکی بهرام بهر یه کیان بێ دراوه.

به لگهش له سه ر ئه وه ی که ئەم ویست و ئامانج و مه بهسته له لایه ن ئیمه وه نه بووه، ئه وه یه که خۆمان دوا ی نزیکه ی چوار سال به م ته و افوقانه مان زانیوه! واته: ئەم ویست و مه بهسته شتیکی غه یبی و ئاسه واریکی چاودیری خوا وه نده و له م پر ی یه وه ئه و شیوه نامۆیه به و دوو وشه یه به خشراره، وه ک پشتگیری یه کی پروت و بێ گومان بۆ "موعجیزاتی ره سوولی ته کره م علیه الصلاة والسلام" و "ئیعجازی قورئان" ..

ئیت به بهر ه که تی ئەم دوو وشه یه: "ته و افوقه کان" بوون به مۆری ته صدیق بۆ ههردوو په یامی "موعجیزاتی ئه حمده ی" و "موعجیزاتی قورئانی". ته نانه ت گه لنی وشه ی تری وه ک ئەم دوو وانه ش چه ندين ته و افوقی وه ک ئەمه یان به ده ست هینا، به لام له چه ند لاپه ره یه کی دیاری کراودا. که چی ئەم دوو وشه یه له زۆری لاپه ره کانی په یامه کاندا به گشتی و له هه موو لاپه ره کانی ئەم دوو په یامه دا به تایبه تی ئەم ته و افوقه یان ده ر خستوه!
گه لنی جار دوو پاتمان کردوه ته وه و وتوو مانه که: ده گونجی ئەسلێ ئەم ته و افوقانه له کتیبه کانی تریشدا به زۆری روو به دن، به لام هه ر گیز تا ئەم ئەندازه نامۆیه نین، که به لگه یه له سه ر ویست و مه بهستیکی بهرز و بلند.

ئنجا هه ر چه ند به ه یچ جوړی نا گونجی ئەم ده عوا یه مان هه لبووه شیتیریته وه، له گه ل ئەوه شدا یه ک دوو رووی تیدایه له وانه یه به بینینی روالته تی وه ک به تال و نار ه و ا ده ر بکه ون. یه کیکیان بریتی یه له وه ی که:

له وانه یه بو تریت:

ئیه خو تان دوا ی تیفکرین و سه رنجدانیک ی ورد ئەم ته و افوقانه ریک ده خه ن. خو دیاره له کاتیکی وادا ئەنجامدانی ئەم کاره به ویست و مه بهست کارینکی ئاسان ده ییت.

له وه لامی ئەمه دا ده لێن:

دوو شایه تی راستگۆ له هه ر کیشه و ده عوا یه کدا سه روزیاده بۆ چه سپاندنی ئه و ده عوا یه.

خۆ ئيمه ده توانين سه د شايه تي راستگۆ بهينينه پيشه وه كه شايه تن له سه ر ئه وه ي: دواى نزيكه ي چوار سال ئيمه بهم ته و افوقانه مان زانيوه و بئى ئه وه ي ويست و مه به ستى خۆشان بۆ ئاراسته كردييت.

وا بهم بۆ نه به وه خاليك روون ده كه مه وه:

ئهم كه ر امه ته ئيعجازى به، له رووى ره وانبيژى به وه، له جوړى "پله ي ئيعجازى قورئان" نى به. چونكه له ئيعجازى به لاغى قورئاندا مرؤف به ته و او ه تى ده سه و سانه له وه دا كه بتوانيت به گرته به رى رپى ره وانبيژى بگاته ئاستى پله ي به لاغ تى قورئان. به لام ئهم كه ر امه ته ئيعجازى به به ده سه لاتى مرؤف روو نادات و ناتوانيت به توانستى خۆى ده ستى تى و ه ر بدات، ده نا نيشانه و شيوه ي ده سكردى پيوه ده ر ده كه ويٽ^(١).

□ سه رنجى سى هم:

وا به بۆ نه ي باسى: "ئاماژه ي تاييه ت" و "ئاماژه ي گشتى" به وه، ئاماژه بۆ نه ئى به كى وردى نيوان نه ئى به كانى "به روه ر د گاريتى" و "ره حمانيه ت" ده كه ين.

به كيك له برايم قسه به كى جوانى هه به. مينش ده يكه به به به تى ئهم مه سه له به:

رؤزنيكيان ته و افوقى كى جوان پيشانى ئهم برابه درا. ئه ويش و تى: "ئهم ته و افوقه شتى كى جوان و ره ننگينه، چونكه هه موو حه قيقه تىك جوانه. به لام له هه موويان جوانتر ئه و ته و فiq و ته و افوقه به كه له نيوان ئه و و شان ده ايه!"

مينش وتم: (به لئى، هه موو شتىك جوانه. به لام يان ئه وه به به حه قيقه ت و له زاتى خۆى دا جوانه، يا خود له به ر ئه نجامه كانى به جوان داده نريت. ئهم جوانى به ش رووى له په روه ر د گاريتى "گشتى" و ميهره بانى هه مه لايه نه و دره و شان وه ي "گشتى" به. ئنجا ئهم ئاماژه غه بى به ش كه له م ته و فiq ده ايه - وهك تۆ وت - له وان جوانتره، چونكه ميهره بانى و په روه ر د گاريتى دره و شان وه به كى "تاييه ت" ده ر ده خات).

وا به نموو نه بهك ئه مه له تىگه يشته وه نزيك ده خه ينه وه:

(١) له ئاماژه ي هه ژده هه مى مه كتوبى نۆز ده هه مى نو سه به كى ده ست نوو سلدا: نۆ دانه وشه ي "قورئانى پيروز" ته و افوقيان له نيواندا بوو، ئيمش كه هيليكمان له نيواندا كيشا له كۆى هه موويان وشه ي "محمد" ده ر چوو! كه هه مان هيليشمان له نيوان هه شت دانه وشه ي "قورئانى پيروز" لا په رى به رامبه ردا كيشا، "الله" له كۆى هه موويان ده ر كه وت! جا له م چه شته نموو نه ناوازانى ته و افوق له و په يامانه دا گه لئى زۆره*.

* واقى ئهم په راويزه مان به جاو بينى. (به كر، توفيق، سليمان، غالب، سه عيد "دانه ر"). [مينش ئه و نو سه خه ده ست نوو سه له شارى ئيسپارته به چاوى خۆم بينى. (فاروق) - وه ر گير]

"پادشا" له ږښي دهوله ته كهی و یاساكانیه وه، هه موو یه کیکی نه ته وه كهی ده خاته ژیر چاودیزی و میهره بانیه خزیه وه. ئیتر له م ږښه وه هه موو كه سیك راسته و خولوتف و كه رمی پادشای ده ستگیر ده بیټ و له سایه ی دهوله ته كهی دا ده حو یته وه. واته له ناوه ندی هم شیوه "گشتی یه" دا یه ك به یه کی میلله ته كهی په یوه نډی تاییه تی یان پښه ی هه یه.

به لام ږووی دوو هه می چاودیزی و میهره بانیه كهی "پادشا" بریتی یه له نیعمه ت و فه رمانه "تاییه تی" یه كانی كه له سه رووی هه موو یاساكانه وه یه و، هه موو یه كیك له كه سانیه میلله ته كهی به شیکیان له م نیعمه ت و به خششه تاییه تی یانه ی "پادشا" دا هه یه. هر به وینه ی هم نوو نه یه:

یه كه م:

هه موو شتیک به شیکیه له ږووتی كړدنیه په روهر د گاریتی و میهره بانیه هه مه لایه نگر و گشتی به دیه ښه ری دانا و میهره بان و "واجب الوجود" دا هه یه .. واته هه موو شتیک له و ږووه یه وه كه تیای دا به هره مه نډی ئاوری لیدانه وه ی ئه و په روهر د گاریتی و میهره بانیه یه ی خوا وه نډ بووه، په یوه نډی یه کی تاییه تی به و په روهر د گاریتی و میهره بانیه یه گشتی یه وه هه یه. هه روه ك خوا وه نډ به ویست و توانست و زانستی هه مه لایه نگریشی هه لسو كهوت له هه موو شتیکدا ده كات. چونكه په روهر د گاریتی خوا وه نډ هه موو شتیک ته نانه ت بچوو كترین كړداریش ده گریته وه و، هه رچی شت هه یه له سه رجه می كارو باره كانی دا پیویستی به و خوا وه نډه په روهر د گاره یه. ئیتر خوای گه وره، به زانست و دانستی خو ی، كارو باره كانی ئه و شته ږیكه ده خات.

كه واته "سروشت" ناتوانیت خو ی له ناوه نډی باز نه ی ده ست تیوه ردان و هه لسو كهوتی په روهر د گاریتی یه مه زنه كهی خوا وه نډ بشاریته وه، یان خو ی تیډا هه لبقورتینیت و جی ده ست و کاریگه ری تیډا هه بیټ .. هه روه ك "ږیكهوت" یش ناتوانیت خو ی له و كارو بارانه ی خوا وه نډدا هه لبقورتینیت كه به ته رازووی وردی "دانست" ته رازوو كراون.

له بیست شوینی په یامه كاندا کاریگه رنه بوون و ده سته وسانیی "سروشت" و "ږیكهوت" مان به چه شنیکیه گومان ږ چه سپاندووه و هه ردوو کیانمان به شمشی ری قورئانی ږووز كوشتووه و له ناو بر دووه. هه روه ك به چه نډین به لگه ی به هیزیش ږوونمان

کردوو هتهوه که دهست تیهوردانی ئەم دووانه له کاروباره کاندایا به تهواوی کاریکی مهحاله.

بهلام بیئاگایان ناوی "پنکهوت" یان لهو شتانه ناوه که له بهرچاوی ئەواندا دانست و هژکاره کانیان نازانریت، لهو چهشنه دیاردانهی که "پهروهرد گاریتی گشتی" دهیانگریتهوه.. ههروهک کاتی له بینینی یاساکانی ئەو کاره خواپی یانهشدا دهستهوسان مان که حکمهته کانیان له ژنیر پهردهی سروشتهوهیه و پهپی پی نابریت، ئەوانهوه کارانهیان دایه پال "سروش"!

دورههم:

بریتییه له پهروهرد گاریتی ریزلینان و یارمهتی میهره بانپی "تایهت". به چهشنیک که ئەو کهسانهیه بهرگهیه پالپهستوی یاسا گشتییه کان ناگرن، ههردوو ناوی "الرحمن" و "الرحیم" به هانایانهوه دهچیت و فریایان ده کهویت و به چهشنیکی "تایهتی" یارمهتی یان دهوات و لهو سهختی و تهنگانهیه رز گاریان دهکات.

له بهر ئەمه، ههموو زیندهوه ریک به تایهت "مرۆف" هه میسه داواوی یارمهتی و پشت و پهنا هه له خوای گهوره دهکات. چونکه هه رگیز ناگونجی چاکه و نیعمهته کانی خواوهند - که لهم پهروهرد گاریتییه تایهتهدان - له ژنیر پهردهی "پنکهوت" دا بشارینهوه یان بدرینه پال "سروش" تهناوت له لایه بیئاگایان خویشانهوه!

جاله سهربناغهیه ئەمانهیه پیشوو:

ئیمه لهو باوه دهاین که ئەو نامازه غهیبی یانهیه له "موعجیزاتی ئەحمدهی" و "موعجیزاتی قورئانی" دان: نامازهیه کی غهیبی "تایهتی" ن، و، دلنایان لهوهی که یارمهتیدانیکی پهروهرد گاری و چاودیرییه کی خواپی "تایهت" ن، به چهشنیک که خویان له بهردهم کهسانی سهسهخت و ملنه دهردا دهردهخن. هه له بهر ئەوه شه که ئاشکرمان کردن، تاکو په زامه ندیی خواوهند به دهست بهینن. خو ئە گه ته قسیریکمان تیدا کردییت، ئەوا داواوی لیبوردن له خوای گهوره ده کهین و، ئومیده واریس چاوبوشیمان لی بکات. ئامین.

﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ كُنَّا مِنْكُمْ أَوْ أَخْطَاْنَا﴾

مه سه له ی هه شته م

که په یامی هه شته مه

ئهم مه سه له یه بریتیی به له هه شت سه رنج و، له وه لایمی شهش پر سیاردا نوو سراوه

❖ سه رنجیی به که م:

گه لئیی جوړی ئاماژه ی غه ییبی ئه و تو مان هه ست پی کردوه، که دلنیامان ده که ن له وه ی ئیمه له ژیر چاودیری به کی خوایی دا له م خزمه ته قورئانی به دا خراوینه ته کار. ئه وه بوو هه ندیکمان له و ئاماژه غه ییبی یانه روون کرده وه و، ئهمه ی خواره وه ش ئاماژه به کی تری نوئی به که بریتیی به له: بوونی گه لئیی ته و افوقی غه ییبی له زوړ به ی "و ته کان" دا^(١).

یه کیچک له وانه ئاماژه به کی غه ییبی به بو به رجه سه بوونی جوړیک له نووری ئیعجاز له وشه ی: "په سوولی ئه کره م" هه روها له ده سه واژه ی: "علیه الصلاة والسلام" و وشه ی "قورئان" ی پیروژدا. خو ئاماژه ی غه ییبی با زوړ په نهان و لاوازیش بیټ، به لام من هه ر پی م وایه گه لئیی گرنگ و به هیزه، چونکه ده بیټ به به لنگه له سه ر پاستی و دروستیی مه سه له کان و قبوول بوونی خزمه ته که مان، هه روک له شان و بالی غروور و له خو بایی بوو نیشم ده شکینیت.

ئهم ئاماژه غه ییبی یانه به روونی بویمان ده ر خستم که من جگه له وه ر گپ و ته رجوو مانیککی په یامه کان هیچی تر نیم، ئیتر شتیکیان بو من نه هیشته وه که مایه ی شانازی کردن بیټ، به لکو ته نها ئه و شتانه م پیشان ده دن که ته نها مایه ی شو کرانه بژیرین.

جاله و رووه وه که ئهم ئاماژه غه ییبی یانه تایبه تن به قورئانی پیروژه وه و له پیناوی پروونکردنه وه ی ئیعجازه که ی دایه و، هه ر گیز ویستی ئیمه ی تیکه ل نی به و، هانده ری کار و کو ششن بو ئه وانه ی که له خزمه تکر دندا ته مه لئیی ده نوینن و، قه ناعه ت به مرو ف ده به خشن سه به رت به ئه حه ققیبه تی په یامه کان و، جوړه ریز لئینانیککی خوایین بو ئیمه و،

(١) "ته و افوقه کان" ئاماژه ن بو "ئیتیفاق" که ئه ویش نیشانه ی په کینتی و په کبرونه، دباره به کبرونیش به لنگه به له سه ر "ته وحید"، ته و حیدیش مه ز نربنی چوار بناغه کانی قورئانی پیروژه. (دانه ر)

ئاشکرا کردنیشیان به باسکردنی نیعمه تی خواوند داده نریت و له هه مان کاتیشدا ده مکوت کردنه بۆ ماددی یه سه سه خته کان.. ئەو له بهر ئەمانه، پیوسته ئاشکرا بکری و، پشت به خوا هیچ زیانیك له باسکردنیاندا ناییت.

جا یه کیك لهو ئاماژه غهیبی یانه ئەوه یه که:

خوا ی گه و ره به که مالی میهره بانی و گشتی بوونی لوتف و که ره می خوی و بۆ ئەوه ی هانی ئیمه ی خزمه تگوزارانی قورئان و ئیمان بدات و دلنیامان بکات: نیعمه تیکی ناسکی له شیوه ی ریزلینانیکی په روهر دگاری و چاکه کاری یه کی خوایی دا پی به خشیوین، تا کو بییت به نیشانه یه که له سه ر قبوول بوونی خزمه ته که مان و ته سدیقیک بۆ ئەهه ققییه تی ئەو په یامانه ی که دامان ناو ن. ئەویش بریتی یه لهو ئاماژه غهیبی یانه ی ته و افوقه کان که له هه موو په یامه کانماندا ده ر که و توون، به تایبه ت په یامه کانی: "موعجزاتی ئەحمده ی" و "موعجزاتی قورئانی" و "په نجه ره کان". چونکه ئەو وشانه ی که له یه که ده چن له یه که لاپه ره دا هه موویان ده یانروانیه یه کتر.

ئهمه ش ئاماژه یه کی غهیبی تیدایه بۆ ئەوه ی که ئەو ته و افوقانه به یستیکی غهیبی ریک ده خرین. (واته: چه نندین نه خشنیگار و ریکوینکی ناوازه له م په یامانه دا به ری ده خرین، بی ئەوه ی ویست و ئیختیاری ئیوه ئاگایان لییان بیست. ته نانه ت هه ره هه ستیشیان پی ناکه ن. که واته به هه ست و ویستی خۆتان مه غروور مه بن)!

به تایبه ت له په یامی "موعجزاتی ئەحمده ی" دا وشه ی "ره سوولی ئە کره م" ﷺ و وشه کانی سللاوات له سه ردانی، وه کو ئاوینه یه کی ئەو تو یان لی هات که ئەو ته و افوقه غهیبی یانه یان به ئاشکرا ده رخست. ته نانه ت ده سه وازه ی سللاوات له سه ردانی له دوو سه د لاپه ره زیاتردا - پینچ لاپه ره ی نه بیست - له لای نوو سه ره وه یه کی تازه و سه ره تایی له نوو سینه وه دا، به رامبه ری یه کتر ده ر چوون.

جا هه ره وه که ئەو ته و افوقانه هه ر گیز کاری ئەو "ریکه وت" ه نین که ئەو په ری توانای هینه ده کات له نیوان ده وشه دا ته و افوق بخاته نیوان ته نها دوانیانه وه، به هه مان جوهر له بیر کردنه وه ی که سیکی لاوازی وه که منیشه وه سه ر چاره یان نه گرتوه که له م سه نه ته دا کارامه نی یه و.. بیر و روانینی خوی ده ترنجینیته ناو و اتاکان و.. به خیرایی یه کی له پاره به ده ر و له ماوه ی نزیکه ی دوو سه عاتدا چل لاپه ره داده نیست. ئەمه سه ره پرای ئەوه ی که خوی قسه کانی ناوو سیست، به لکو بۆ غهیری خوی ده بانلیت و ئەوانیش بۆی ده نوو سنه وه..

ئىنجا له دوای تېپېر بوونی شەش سالى رەبەق و بە رېنمىي قورئانى پىرۆز و تەفسىرى "إشارات الإعجاز" بەم تەوافوقانەم زانى. چونكە لەو تەفسىرەدا لە نۆ دانە وشەى "إِنل"دا تەوافوق دەر كەوت. تەنانەت نووسەرەو كەن كە باسى ئەم تەوافوقەيان لىي بىستم گەلى سەريان سووړ ما!

جا هەر وەك وشەى "رەسوولى ئەكرەم" و وشە كانى "سالاوات لەسەردانى" لە "مەكتوبى نۆز دەهەم" دا بوون بە ئاوتنەى كى بچووك بۆ دەر خستنى يە كىك لە جۆرە كانى موعجىزاتى پىغەمبەر ﷺ. بە هەمان جۆر وشەى "قورئان" يش لە پەيامى "موعجىزاتى قورئانى" دا (كە وتەى بىست و پىنجەمە) و لە ئاماژەى هەژدەهەمى "مەكتوبى نۆز دەهەم" يشدا تەوافوقىكى ناسكى دەر خست. كە ئەمەش بە شىك لە چل بەشەى ئەو تەوافوقانە دەر دەخات كە لە پەيامە كانى تىرشدا دەر كەوتن و، بە هەر هەموو شىيان يە كىك لە چل جۆرە كەى ئىعجازى قورئان دەر دەخەن بەرامبەر بەو چىنەى خەلكى كە تەنھا پىشت بە بىننە كانى خۆيان دەبەستن و، يە كىكن لەو چل چىنەى كە خەلكيان لىي پىنكدىت.

چونكە:

وشەى "قورئان" لە "وتەى بىست و پىنجەم" و ئاماژەى هەژدەهەمى "مەكتوبى نۆز دەهەم" دا سەد جار دووپات بوونەو و هەر هەموو شىيان - مەگەر بە دەگمەن - دەنا روويان لە يە كترى بوو.

ئەو تەلە لاپەرە چل و سىنى تىشكى دوو هەمدا: حەوت وشەى "قورئان" هەيە كە هەر هەموو يان دەر وانە يە كتر ..

هەر وەها لە لاپەرەى پەنچا و شەشدا نۆ دانە وشەى "قورئان" هەيە كە هەشت دانەيان دەر وانە يە كتر ..

لە لاپەرەى شەست و نۆشدا - كە ئىستا لە پىش چاوماندا يە - پىنج دانە وشەى "قورئان" هەيە كە هەر هەموو يان بۆ يە كترى دەر وانن ..

بەم جۆرە، وشە دووپات بوو كانى "قورئان" كە لە هەموو لاپەرە كاندا هەن، روويان لە يە كترە. مەگەر بە دەگمەن رووبدات يەك دانە لەو وشانە لە نيوان پىنج شە شىكدا بەم جۆرە دەر نە چىت.

سەبارەت بە تەوافوقە كانى تر، ئەو لە لاپەرەى سى و سىندا - كە ئىستا لە بەردەماندا يە - پازدە وشەى "أم" هەيە كە چوار دەيان دەر وانە يە كترى. هەر لەم

لاپه رهيەى بەرچاوماندا نۆ دانە وشەى "ئيمان" لە ريزى يەكتردان و تەنھا يەكئىكيان كەمىك لەو رېنكى يە ترازاو، لە ئەبجامى ئەوەى نووسەرەو كە بۆشايى لە نيوان وشە كاندا داناو. هەر وەها لەم لاپه رهيەى بەردەماندا دوو دانە وشەى "محبوب" هەيە كە يەكەميان لە ديزى سى هەمدا و ئەوى تريشيان لە ديزى پازدە هەمدايە و زۆر بە جوانى و بە تەرازوويە كى تەواوەتى كەوتوو نەتە ئاستى يە كتر و، چوار دانە وشەى "عیشق" يش لە نيوانياندا بە رېنكى ريزيان بەستوو!

تەو افوقە غەيبى يە كانى تريش وەك ئەم غوونانە وان.

جا بى هيج گومانىك ئەم تەو افوقانە بە شيوەيەك لە شيوە كان لە هەموو پەيامە كاندا هەن. ئيت نووسەرەو كە هەر كەسيك بيت و ژمارەى ديز و لاپه رە كانيش هەرچەندە بن. هەموو ئەمانەش بە جۆرئىكىن كە بوارى هيج گومانىك بۆ ئەو ناهيلنەو ئەبجامى "رېنكەوت" ياخود هى "بىر كرنەو" ي دانەريان نووسەرەو ئەو پەيامانە بيت. بەلام تەو افوقە كان لە خەتى هەندى لەوانەى كە پەيامە كان دەنووسنەو زياتر سەرنج رادە كيئن. بەو واتايەى كە ئەم پەيامانە خاوەنى خەتئىكى تايەتن بە خۇيانەو و هەندىك لەو نووسەرەوانەش لەو خەتە نزيك دەبنەو.

يە كيك لە شتە سەير و نامۆ كان لەو دايە كە زۆر بەى ئەم تەو افوقانە لای نووسەرەو ناكارامە كان سەر هەلەدەن! ئەمەش دەبيتە مايەى ئەوەى مرؤف و اتى بگات كە تايەتكارى و فەزائيل و جوانى يە كانى "وتە كان" - كە جۆرە تەفسىرئىكى قورئانى پىرۆز - مولكى كەس نى يە. تەنانەت پۆشاكى ئەو شيوەزە مەوزوون و رېنكويىكانەى كە شياوى قەد و بالاي راستى يە پىرۆز و جوان و رېنكويىكە كانى قورئان، هەرگيز بە ئىختيار و هەست و شعورى هيج كەسيك نابەرين و نادوورين، بەلكو تەنھا و جوودى ئەو راستى يانەى قورئانە كە داخووزى ئەو يە ئەو شيوەزە بەم جۆرە بن و، دەستئىكى غەيبش هەيە كە بەيبى ئەو لەش و لارە دەيانەرت و دەياندووريت و لەبەر ئەو راستى يانەيان دەكات. ئەركى سەرشانى ئيمە تەنھا لەو دايە كە تەرجوومان و خزمەتكارئىكى ئەو راستى يانەين!

❖ سەرنجى چوارەم:

لە پرسارى يە كەمتاندا، كە پىنج شەش پرسارى لەخۆ گرتوو، دەلئىن: خەلكى لە مەيدانى حەشردا چۆن كۆ دە كرينەو! ئايا بە رووتى حەشردە كرين! ئايا دۆست و خۆشەويستان چۆن بە يە كترى دە گەنەو! چۆن پىغەمبەر ﷺ بدۆزينەو بۆ

شفاعت؟ چونکه چون ده کریت یهك دانه كس چاوی به ژماره یه کی له ئەندازه به ده ری خه لکی بکهوئت! جۆری پۆشاکي تههلی بهههشت و دۆزه خ چی یه! کئی لهوئ ریمان پیشان ده دات؟

وهلام:

وهلامی ئەم پرسیاره به روونی و تهواوهتی له کتیبی فرموده پرۆزه کاندراوه تهوه. بهلام لیڤه دا تهنها یهك دوو سهرنج باس ده کهین که له گه ل ریبار و مهشره بماندا یهك بکهوئت:

یه کهم: له "مه کتوو یهك" دا روونمان کردووه تهوه که مهیدانی ههشر له خولگیه سالانه ی زهوی دایه و، گۆی زهوی ههشر له ئیستاوه داهاته مهعنهوی یه کانی خۆی پهوانه ی لهوچه کانی ئەو مهیدانه ده کات و، به بزوتنه سالانه کهی خۆی بازنه ی وجود یك ده نوئیت که ده ییت به سه ره تای پیکهاتی مهیدانی ههشر بهو داهاته مهعنهوی یانه ی ئەو بازنه وجودی یه..

جا گۆی زهوی ههشر، که وهك کهشتی یه کی پهروه ردگاری وایه، لهو پرۆزه دا دۆزه خه بچوو که کهی ناو مهلبه ندی خۆی له دۆزه خه ی گهوره دا پرۆ ده کات. ههروهك سه رنشینانی شی پرۆ ده کاته ناو مهیدانی ههشره وه.

دووهم: وجودی ههشر و مهیدانه کهیمان به چه شنیکي بی گومان له "وته کان" دا چه سپاندوو، به تایبهت له "وته ی دههم" و "وته ی بیست و نۆهه" دا.

سه ههه: سه بارهت به کزبوونه وه و به یهك شادبوونی هاوڕێ یانیش، ئەوا به تهواوهتی له یهك به یه کی "وته ی شاز دههم" و "وته ی سی و یه کهم" و "وته ی سی و دووهم" دا چه سپنراوه. چونکه بههۆی نهینیی "نوورانیی" یهوه تهنها یهك کهس ده توانی له ماوه ی یهك خوله کدا ملیۆنه ها کهس له ههزار شویندا بیینت.

چوارهم: خوای گهوره به پئی خواستی ناوی جوانی "الحکیم" ی خۆی پۆشاکیکي سهروشتی لهم دنیا یه دا کردووه ته بهر ههموو زینده وه ران جگه له مرۆف، که له مهیدانی ههشر دا پۆشاکیکي سهروشتی پی ده پۆشیت، لهو کاته دا که پۆشاکه چنراوه ناسروشتی یه کانی له بهر دامالراوه.

سه بارهت به هیکمهتی پۆشاکه چنراوه کانی مرۆف له دنیا دا تهنها له وه دا نی یه که له سهرما و گهرما بیسار یزیت و بپرا زینته وه و عهوره تی دا پۆشیت، به لکو گرن گزین هیکمهتی ئەو پۆشاکه چنراوانه ی دنیا له وه دایه که:

ئاماژە دەكات بۆ سەرکردەى مرۆف بۆ سەرجهمی جۆره کانی زیندەوهران و بەدیھاتووان و ھەلسوکەوت کردنی تیاياندا. چونکە پۆشاکە چنراو کانی مرۆف لە نمونە کانی ئەو جۆرانە پینکھاتوون. دەنا خوای گەورە زۆر بە ئاسانی دەیتوانی پۆشاکی سادەى سروشتی بکاتە بەر مرۆف. چونکە گەر ئەم حیکمەتە نەبایە ئەوا مرۆف کاتی کە جەستەى خۆى بە پارچەى جۆراو جۆر و سیپالی جیا جیا دەپنچایەو، دەبوو مایەى گالته جارى زیندەوهره خواهن ههست و نەستە کان.

بەلام لە مەیدانی حەشردا پینویست بەم حیکمەت و پەیوەندیەى نیوان مرۆف و جۆره کانی تری بەدیھاتووان نامینیت. لەبەر ئەو، پینویست بەو پۆشاکانە ناکات کە نمونە کانی ئەو جۆرانەى بەدیھاتووان دەنوین.

پینجەم: ری پیشاندهرى رینگاش بریتیە لە "قورئانی پیروز" بۆ کەسانی وەك تۆ کە پۆشتوونەتە ژیر ئالا و نووری قورئانی پیروزەو. فەرموو سەیری پیتە لیک بچراو کانی سەرەتای سوورەتە کان بکە وەك: "الم. الر. حم" ئنجا بزانه و بینە کە قورئانی پیروز چ کتیبیکى مەزنە و چ شەفاعەتکارینکی تکا وەرگیراوە و چ ری پشاندهرىنکی راست و راستگۆیە و چ نوورینکی پاك و خاوینە.

شەشەم: سەبارەت بە پۆشاکی ئەهلی بەهەشت و دۆزەخیشەو ئەوا "وتەى بىست و ههشتم" روونى کردوو تهوه.

ئەو دەستورەش کە لەویدا سەبارەت بە حەفتا دەستە پۆشاکە کەى "الحورالعین" باس کراوە، ھەمان دەستورە بۆ وەلامى ئەم پرسیارەش. چونکە بى گومان ھەموو یە کینکی ئەهلی بەهەشت حەز دەكات لەزەتى ھەموو جۆره کانی نىعمەتە کانی بەهەشت لە ھەموو کاتیکدا بچيژیت. خو ئاشکراشە کە نىعمەت و لەزەتە کانی بەهەشت لەو پەرى جیاوازی و جۆراو جۆرى دان. جا ئەو مرۆفەش لە ھەموو کاتیکدا ھەموو جۆره کانی ئەو نىعمەتەنە بەسەر دەكات. بۆیە چ خۆى و چ جۆرى یە کەى، بە پینورینکی بچووک، نمونە کانی جوانی و نىعمەتە کانی بەهەشت لەبەر دە کەن و خۆى و جۆرى یە عینە کەى وەك بەهەشتیکى بچوو ککراوہى بەر جەستەیان لى دیت.

چونکە ھەر وەك مرۆف لە ھەموو جۆره کانی ئەو گولانە کە لە شارە کەى دا دەست دە کەون، لە باخچەى خانووە کەى خۆى دا کۆ دە کاتەو. ھەر وەها وەك دو کانداری کە ھەموو بابەت و کەرەسە کانی دو کانه کەى لە لیستیکدا ریز دە کات و. ھەر وەك مرۆف پۆشاک و پینداویستى ماله کەى لەو جۆرانەى بوونەو ھەر انەو بە دەست دەھینیت کە

مامه له يان له گه ل ده کات و په يوه نديي پيانه وه هه يه .. به هه مان جوړ، نه و که سه ش که نه هلی به هه شته به تايهت نه و مرؤفه ی که به سه رجه می هه ست و نهسته کانی له دنيا دا خوای گه وړه ی په رستوه، خوا و هند به ميه ره بانيي خو ی چهندين ده ست به رگ و پؤشاك ده کاته بهر نه و مرؤفه و خوړی په که شی، له و پؤشاکانه ی که هه مو و جوړه کانی جوانی و نيعمهت و چيژه کانی به هه شت دهر ده خه ن، به چه شنيك که په که به په کی ناره و زوه کانی نه و مرؤفه تيړ بکه ن و سه رجه م هه ست و نهسته کانيشي په زامه ندي دهر بېرن و په که به په کی ئامير و کوئه ندامه کانيشي له زهت بچيژن. هه روه ک تام چه شتي هه مو و په کيک له لايه نه ناسکه کانيشي بو ئاسان ده کريت.

به لنگه ش له سه ر نه وه ی که پؤشاکه زور و زه به نده کانی به هه شت له په که جوړ و په گز نين، نه و فهر موده په روزه په که به م و اتايه هاتوه و د فهر مويت:
"خوړی عه يني به هه شت حه فتا پؤشاك ده پؤشن و له ژير نه م پؤشاکانه شه وه مؤخي ئيسکه کانيان ده بينريت"^(١).

به و و اتايه ی که: هه ر له پؤشاکي سه رو و په وه تا دوا هه مينيان: سه رجه می پله کانی چيژ و له زهت ليږدن دهر ده خه ن به چه شنيك که گشت هه ست و نهسته کانی مرؤف له چه ندين له زه تي جوړ او جوړ و به چه ند شيوه و چه شنيكي جيا جيا، تيړ ده بن و له زهت ده بن.

سه بارهت به نه هلی دوزه خيشه وه: نه و نه و که سه به گوئ و چاو و دل و ژيري و ده ست و سه رجه می نه ندام و هه ست و نهسته کانی خو ی، له دنيا دا گونا هه و تاواني نه نجام داوه. که واته ده بنی چه ندين پؤشاکي له چه ند جوړ و په گه زيکي جيا جيا بو بېريت، تا کو ئازار بدرت پييان و چه ندين ئازاری جوړ او جوړ به يني هه ريه که له نه ندام و هه ست و نهسته کانی بچيژيت. به راده په که که نه و پؤشاکانه سه بارهت به و ده بن به دوزه خيکي بچووک و دهر وه ده دن. نه مه ش هه رگيز دزی خواستی دانايی و داد گه ربي ني په.

❖ سه رنجي پتجه م:

په سيارتان کردبو و که: ئايا باپيراني پتغه مبه ر ﷺ له سه رده می "فه ترهت" دا شوين چ ئايينيک که و تيوون؟

(١) حديث: "إن المرأة من الحور العين ليرى مخ ساقها من وراء اللحم والعظم ومن تحت سبعين حلة" رواه الطبراني في الكبير (٨٨٦٤) عن ابن مسعود والترمذي (٢٥٣٣) والسيوطي في الدر المنثور (٧١٢/٧)..

وهلام:

چهند ریوایه تیک ههن له سهر ئه وهی که شوین پاشاوهی ئایینی حه زره تی ئیراهیم - دروودی له سهر بیست - که وتیوون، دوای ئه وهی که پاشاوهی ئهم ئایینه چهند قوناغیکی بی ئاگایی و تاریکی معنه وی به سهر دا تپه ریبوو، له گهل ئه وه شدا چهند که سیک تابهت، په رسته کانیا ن به بی ئه وه پاشاوهیه جی به جی ده کرد. بی گو مان ئه وانیه که له وه چهی حه زره تی ئیراهیم - دروودی له سهر بیست - که وتوونه ته وه و ئه زنجیره نوورانی به یان پیکهیناوه که ئاکامه که ی له دایکبونی پیغمبه ری سهروه مان ﷺ بووه: ئایینی حه قیا ن پشتگوئی نه خستوه و نه که وتوونه ته ناو تاریکستانی کوفه وه ..

جگه له مهش، ئایه تی پرۆزی: ﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا﴾ (الإسراء: ١٥) پرونی ده کاته وه که "ئه هلی فه تره ت" له ئه هلی نه جاتن و، له بابه ته فه رعیه کاندایه - به ئیتیفاقی زانایان - له سهر ههله و گونا هه کانیا ن لپه ر سینه وه یان ناییت. ته نانه ت ئیمامی شافعی و ئیمامی ئه شعهری لایان وایه که ئه وان ه گهر دوو چاری کوفیش بووین و بناغه کانی ئیمانیان له لا گه لاله نه بووین، ههر ئه هلی نه جاتن. چونکه ته کلیفی خوای گه وه له به نده کانی له دوای ناردنی پیغمبه ران - دروودیا ن له سهر بیست - ده بیست و پاش ئاگادار بوونی ئه وه به ندانه له هاتنی پیغمبه ران - دروودیا ن له سهر بیست - پروو به پروی ته کلیف ده بنه وه.

خۆ ماده م بی ئاگایی و تپه ر بوونی کات و سه رده مه کان، ئایینه کانی پیغمبه رانی پیشینیا ن - دروودیا ن له سهر بیست - دا پۆ شیبوو، ئه وا ئه و ئایینه دا پۆ شرا وانه نا بن به حوججه ت به سه ر خه لکی سه رده می "فه تره ت" هه. جا ئه گهر ئه وان له و چه شنه کاتانه دا گوئی رایه لئی فه رمانه کانی خوایان کرد بیست، پادا شت ده درینه وه. ئه گهر گوئی رایه لیشیا ن نه کرد بیست، سزا ناد رین. چونکه ئه و ئایینه پیشینانه ماده م شاررا و نه ته وه و دیا ر و ئاشکرا نه بوون، حوججه ت نین به سه ر خه لکی ئه و سه رده مانه وه.

❖ سه رنجی شه شه م:

ده پرسن و ده لئین:

ئایا هیچ کام له با پیرانی پیغمبه رمان ﷺ به پیغمبه ریتی ره وان ه کرا وه؟

وهلام:

هیچ ده قیکی گو مان لینه کرا و به ده سته وه نی یه که ئه وه بگه یه نیت دوای حه زره تی ئیسماعیل - دروودی له سهر بیست - که سی تر له با پیرانی پیغمبه رمان ﷺ پیغمبه ر و

رهوانه کراوی خوی گهوره بوویت. به لآم له غیری باپیرانی دا دوو پیغمبر پیدا بوون که بریتین له: "خالیدی کوری سینان"^(۱) و "هنزه له"^(۲) دروودیان له سر بیت. قه سیدهیه کی به ناوانگی "که عیبی کوری لوئی" ههیه که یه کیکه له باپیرانی پیغمبر مان ﷺ لهو قه سیدهیه دا ده لیت:

على غفلة يأتي النبي محمدٌ فيخبر أخباراً صدوقاً خبيرها^(۳)

ئهم گوفتاره له گوفتارینکی خاوه ن ئیعجازی پیغمبرایه تی ده چیت.

ئیمامی ره بیانی، له رینی پشت به ستیه وه به "به لنگه" و "که شف" ه کانه وه، فرموویه تی: "گه لئی پیغمبری زور له ولاتی هیندستاندا رهوانه کراون، به لآم هه ندیکان هیچ که سیک شوینیان نه که وتوون و، هه ندیککی تریشیان که سانیککی که م باوه ریان پنی هیناون، بۆیه ناوانگیان ده رنه کردوه، یاخود ههک "پیغمبر" له لایه ن خه لکی یه وه نه ناسراون"^(۴).

جا له سر بناغهی ئهم قاعیدهیه ی ئیمامی ره بیانی: ده گوئنجی له ناو باپیرانی پیغمبرایه سر وه ماندا ﷺ چه ندین پیغمبر پیدا بووین، به لآم میژوو هیچی له باره وه تو مار نه کردین.

❖ سه رنجی حه وته م:

ده برسن و ده لیتن:

راستترین و به هیترتین هه و آل سه باره ت به ئیمان هینانی دایک و باوکی پیغمبر ﷺ و "عه بدو لمو ته لیب" ی باپیری یه وه چی یه؟

(۱) خالیدی کوری سینانی عه بسی: یه کیکه له پیغمبرانی عه ره ب له سر ده می جاهیلی دا له ناو تیره ی "به نی عه بس" دا خه لکی بۆ سه ر ئایینی حه زره تی عیسا - دروودی له سر بیت - بانگ کردوه. میژوو نووسان و توویانه: پیش حه زره تی محمد ﷺ جگه لهو که سی تر له نه وه ی ئیسماعیلدا - دروودی له سر بیت - نه بووه به پیغمبر. کچه که ی هاتو وه ته خزمه تی پیغمبر مان ﷺ و پیغمبریش ﷺ بۆ شا که که ی به ری خۆی بۆ راخستوو و له سه ری دایناه و فرموویه تی: "ابنة نبي ضيعه اهلسه" له فرمووده یه کی تر دا ده لیت پنی فرمووه: "مرحباً بآبنة آخي". بروهانه: الإصابة ٤٦٦/١ أسد الغابة ٢/٢٩٦ الأعلام ٢/٩٩. (وه رگبیر)

(۲) هنزه له ی کوری صه فوانی په سسی: یه کیکه له پیغمبرانی عه ره ب له سر ده می جاهیلی دا و له نیوان ماوه ی له دایکبوونی حه زره تی عیسا و سه ره لدانئ ئیسلامدا زیاره و له "أصحاب السّرس" ه که له قورئانی پیرۆزدا ناویان هاتوو، خوی گهوره ناردی بۆ هیدایه تی ئه وان که چی یه درۆیان خسته وه و شه هیدیان کرد. بروهانه: الأعلام ٢/٢٨٦. (وه رگبیر).

(۳) بروهانه: الشفا ١/٣٤٤.

(۴) بروهانه: "مکتوبات الإمام الرباني ١/٢٣٩" مه کتوبی دووسه د و په نجا و تزه م. (وه رگبیر)

وهلام:

ماوهى ده ساله "سهعيدى نوئ" جگه له قورئانى پيرؤز هيچ كتبيئكى ترى له لا نىيه و دهئيت: له كتبيدا تهنها قورئانى پيرؤزم بهسه و، كاتبيكى فراوانيشم به دهستهوه نىيه بؤ باس و ليكؤلينهوهى ئەم چهشنه مهسهله فهرعى يانه له كتبيى فهرمووده كاندا، تاكو بتوانم بگههه راسترين و بههيزترين ههوال لهم بارهيهوه.

له گهئ ئەوه شدا دهئيم:

دايك و باوكى پيغه مبهرى خؤشهويست ﷺ ئەهلى نهجات و بههشت و ئيمانن. چونكه بئ گومان خواى گهوره دلى خؤشهويسته كهى خؤى ﷺ ئازار نادات و ئەو شهفهقهته ناسكەش زامدار ناكات كه ئەو دلّه پيرؤزهى خؤشهويسته كهى ئەويان لئى پر بووه.

گهر بوتريت:

مادهم وايه، ئەدى بؤچى بؤ ئيمان هئنان تەو فيق نەدران و بە پيغه مبهرايه تيبى پيغه مبهردا ﷺ رانه گهيشتن؟

وهلام:

خواى گهوره - به كه ره مى فراوانى خؤى - دايك و باوكى پيغه مبهره خؤشهويسته كهى ﷺ ناخاته ژير كؤلى قورسى منه تهوه..

ئەمەش لەبەر ئەوهى چاوديرى ههست و نهستى پيغه مبهر ﷺ بكات. بهئكو مبهربانىى خواى گهوره خواستى و ابووه كه خؤشهويسته كهى خؤى رازى بكات و، له لايه كى تريشهوه دايك و باوكيشى بهختهوهر بكات و بياخاته ژير سايهى منه تى پروهردگاريتيبى بئ گهردى خؤيهوه، تاكو له پلهى دايك و باوكيتيبى يهوه دايان نه بهزئيتشه پلهى ئەولادى مەعنهوى.. بؤيه به پوالهت دايك و باوك و باپيرى نه كردن به نهتهوهى ئەو، كهچى له تايهه تكارى و فهزل و چاكه و بهختهوهرى نهتهوه كهى ئەويشى پئ بهخشين..

بهئئى، گهر له بهردهم موشيرنىكى گهورهى سوپادا باوكى ئەو موشيره له پلهى نهقيدا ناماده بكرئت، ئەوا ئەو باوكه ده كهويته ژير كاريگهرى دوو دژه ههستهوه، بؤيه پادشا بهزهيبى به موشيره كهى دا ديتتهوه و باوكى ناخاته ژير ئەمر و فرمانى كوره كيهوه!

❖ سه رنجی هه شته م:

ده پرسن:

راستترین قسه له باره ی "ئه بوو تالیب" ی مامیه وه چی یه؟

وه لام:

شیعه ده لئین: ئیماندار بووه. که چی ئه هلی سوننه ت زۆر به یان ده لئین: ئیمانی نه هیناوه.

به لام ئه وه ی که من به دلندا هات، بریتی یه له مه ی خواره وه:

"ئه بوو تالیب" خودی که سی پیغه مبه ری ﷺ - نه ک پیغه مبه ر ایه تی یه که ی - به خاوینی و بی گهردی خوش ده ویست. بی گومان ئه م خوشه ویستی یه یه کجار بی گهرد و شه فه قه ته به هیزه ی ئه بوو تالیب بۆ که سی پیغه مبه ر ﷺ له ناو ناچیت و لای خوا ی گه وه ره زا به ناییت.

به ئی، "ئه بوو تالیب" که خوشه ویستی په ره رد گاری هه موو جیهانه کانی به وه په ری خاوینی خوش ویستوو وه له دوژمنان پاراستوو یه تی و پشتی گرتوو وه، گهر ییت و له سه ر ئیمان نه هینانی رواله تی - له بهر شه رم و ده مار گیری نه ته وایه تی و هه ست و نه سه کانی هاو چه شنیان نه ک له بهر سه سه ختی و ئینکاری - پرواته دۆزه خه وه، ئه وا خوا ی گه وه ره ده توانیت له پاداشتی چا که کاری یه کانی دا به هه شتیکی تایه تی له ناو دۆزه خدا بۆ دروست بکات و دۆزه خه تایه تی یه که ی بۆ بکات به به هه شتیکی تایه ت. وه ک ئه وه ی که هه ندی جار له ناوه ندی سه ختی زستاندا به هاریکی په نگین به دی ده هینیت و به وینه ی ئه وه ش که له پی بیینی خه ونیکه وه به ندیخانه ی ته سک و تاریک ده کات به کۆشکیکی په نگین!

والعلم عند الله، ولا يعلم الغیب الا الله.

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾

مه كتووبى بيست و نوهم

ئەم مەكتووبى بيست و نوهمە لە نو بەش پيكتاتوره. ئەمەش بەشى
يەكەمىيەتى و نو سەرئىنجى لەخۆ گرتووه.

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

بۆ براى ئازيز و بهوهفا و راست و هاوڕيني بين گەرد و جيددويم له خزمه تگوزاريى
قورئاندا!

ئەم جاره له نامه كه تاندا داواى وهلامى مهسه له يه كى گرنگان كردوو كه حال و
كاتە كانى ئيستم بواى ئەو وهلامەم نادهن.

برام! سوپاس بۆ خوا ئەمسال ژماره ي ئەوانه ي كه پيامه كانى نوور ده نووسنه وه
گه لى زيادى كردوو و، هه له گيرى نووسينه وه ي دووه ميس ديتته وه لام و به دريژايى
پوژ و به شيوه يه كى خيرا پييانه وه سه رقال ده يم، بويه گه لى كاروبارى گرنگم دوا
ده كه ويته. چونكه پيستم وايه ئەم ئەر كه له هه موو كاريكى تر گرنگتره، به تايبه ت له
مانگى شه عبان و په مه زاندا كه به شى "دل" له م دوو مانگه دا زياتره له هى "زيرى"..
هه روهك "روح" يش تياياندا ده كه ويته جموجوول. له بهر ئەوه، باسكردنى ئەم مه سه له
مه زنه - پشت به خوا - بۆ كاتيكي تر هه لده گرین. خو هه ركات به فه زلى ميه ره بانيى
خو او هه ند شتيك له م باره يه وه هاته دلته وه، ئەوا ورده ورده دهينووسم و ده نيترم بۆ تان.
وا ئيستماس سى سهرنج روون ده كه مه وه⁽¹⁾:

□ سەرئىنجى يه كه م:

(نهيئى يه كانى قورئان به ته وواى نازانرين و ته فسير نوو سائيش په ي يان به
حه قيقه ته كه ي نه بر دووه)!

(1) دوايى له نو سهرنجدا ته واره بوو. (دانهر).

ئيمان بېنەو، تېدە كۆشەن كەلپىنىڭ بۇ خۇيان لە سوورەتە كانى قورئاندا بدۆزىنەو كە ھەرىە كەيان - بەپىنى تەعبىرى ئىوہ - شوورايە كى يۇلاينى قەلاى مەحكەمى قورئانى پىرۆزىن. جائەو جۆرە كەسانە بۇيە برەو بەم چەشەنە گوفتارانە دەدەن تاكو - خوا نەخواستە - سەبارەت بە راستى بە كانى ئيمان و قورئان گومان لەناو دلئى خەلكى دا بلاو بىكەنەوہ.

□ سەرنجى دووھەم:

خوای گەورە لە قورئانى پىرۆزدا سویندى بە زۆر شت خواردووہ. سویندە كانى قورئانىش چەندىن سەرنجى تابلىتى مەزن و گەلى نەپىنى بە كجار زۆريان تېدايە. بە كىڭ لەوانە:

ئەو سویندەى كە لەم ئايەتەدايە: ﴿وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا﴾ (الشمس: ١) ئاماژەيە بۇ دەرخستى "گەردوون" لە شىوہى كۆشكىكى مەزن و شارىكى ئاوەداندا. كە ئەمەش بناغەى ئەو نمونە پەنگىنەى پىكەپناوہ كە لە "وتەى يازدەھەم" دا ھىنراوہتەوہ. بە كىكى تر: سویندى ناو ئەم ئايەتەنە: ﴿يس ﴿وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ﴾ قودسىيەت و خاوينى ئىعجازى قورئان ياد دەخاتەوہ كە لە پلەيە كى ھىندە گرنگدايە سویندى پى بخورىت.

سویندى: ﴿وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَى﴾ ش ئاماژە دە كات بۆ ئەوہى: "كەوتتە خووارەوہى ئەستىرە كان" نىشانەى برانى ھەوالە غەيبى بە كانە لە جىنى و شەيتانە كان، تاكو ھىچ گومانىڭ پروو نە كاتە "وہ جىبى خوای گەورە" و.. لە ھەمان كاتىشدا سویندى: ﴿فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ ﴿ وَإِنَّ لَقَسَمًا لَّو تَعْلَمُونَ عَظِيمًا﴾ (الواقعة: ٧٥-٧٦) "مەزنى تىوانست" و "كەمالى دانست" ياد دەخاتەوہ لە دانانى ھەرىەك لەو ئەستىرە گەورە و زەبەلاخانە - بە كەمالى رىڭكوپىكى - لە شوينى تايبەتى خۇياندا و، سووراندەنەوہى ھەسارە گەپۆ كە مەزەنە كانىش بە خىراپى بە كى بە كجار گەورە (بە دەورى خۇردا).

سویندى: ﴿وَالذَّارِيَاتِ﴾ و ﴿وَالْمُرْسَلَاتِ﴾ یش: جىكەتە مەزەنە كانى ناو شەپۆلە كانى "ھەوا" و بەرپى كردنى "با" يادى مرؤف دەخەنەوہ. چونكە خوای گەورە سویند بەو مەلاىكەتەنە دەخوات كە ئەر كى بەرپى خستى "با" يان خراوہتە ئەستۆ. بەمەش سەرنجى خەلكى رادە كىشىت بۆ ئەوہى كە ئەو كاروبارانەى وا گومان دەبرىت بە "پىكەوت" پروو بدەن، گەلى دانانى ورد و ئەر كى گرنگ جى بەجى دە كەن.

بهم چه شنه، ههريهك لهو شوينانهی كه سوینديان تیدا به كارهیتر او، سه رنجی رهوان و سوودی تایه تیی خویمان ههیه. جا مادهم كاته كه مان بواری درێژه پیدانمان نادات، ئهوا به پوختی ئاماژه بۆ تهنها يهك دانه سه رنجی نیوان سه رنجه زۆره كانی ئهو سوینده ده كهین كه له ئایه تی پیرۆزی: ﴿وَالَّذِينَ وَالزَّيْتُونَ﴾ دا ههیه.

خوای گهوره كه سویند به "ههنجیر" و "زهیتوون" دهخوات، "مهزنیی توانست" و "كه مائی میهره بانی" و "گهوره یی نیعمه ته كانی" خوئی دهخاتهوه یادی مرۆف و سه رنجی ئهویان بۆ لاراده كیشیت كه پیشتر ئهو سه رنجه ئاراسته ی ئاسته یه كجار نزمه كان كرابوو. بهمهش ئاماژه بۆ مرۆف ده كات كه ده توانیت گه لسی پله ی به رزی مه عنهوی به ده ست به نییت، ته نانهت به "شوكرانه بۆیری" و "بیر كرده وه" و "ئیمان" و "كرده وه ی چاك" به رهو به رزترینی پله و ئاسته به رزه كان سه ربكه ویت و به رز بیته وه.

تایه تكردنی "ههنجیر" و "زهیتوون" یش له نیوان نیعمه ته كانی تر دا بۆ ئهم سویند یی خواردنه، له بهر ئه وه یه كه:

ئهم دوو میوه یه سوود به خش و به پیتن و، ئنجا به دیهینانیان و ئهو نیعمه ته مه زاناش كه تیا یاندا یه، سه رنجی مرۆف بۆ لای خویمان راده كیشن. چونكه "زهیتوون" بناغه یه كی گرنگ پینكده هینیت له ژبانی كۆمه لایه تی و بازرگانی و، هۆكاره كانی پروونا ككرده وه و، خۆراك پیدانی مرۆف دا. ههروهك به دیهینانی "ههنجیر" یش مو عجیزه یه كی ده راسای توانستی خوا وه ند ده رده خات، كه بریتی یه له وه ی ئامیره كانی دره ختی گهوره و مه زنی ههنجیر له نا وه ندی تۆونكی یه كجار بچوو كدا دانراوه و جیی كرا وه ته وه. ئنجا سویند خواردنیش به ههنجیر ئهو نیعمه ته خوایی یانه یادی مرۆف ده خاته وه كه - به پینچه وانه ی میوه كانی تر - له تام و سووده كان و به رده وامیی ئهم میوه یه دا ههیه. له هه مان كاتیشدا و به رامبه ر بهم نیعمه تانه، مرۆف بۆ "ئیمان" و "كرده وه ی چاك" پینمایي ده كات، تاكو به رهو پله و ئاسته نزمه كان به رنه بیته وه.

□ سه رنجی سی ههم:

پسته پچر پچره كانی سه ره تای سووره ته كانی قورئسان بریتین له: چه ند په رله (شفره) یه كی خوایی كه له پری یانه وه خوای گهوره هه ندی "ئاماژه ی غه بیی" ئاراسته ی به نده تایه تی یه كه ی خوئی ده كات و، كلیلی ئهو په رله یهش له لای به نده تایه تی یه كه ی و میرا تگرانی ئه وه!

جاله بهر ئه وهی قورئانی چه کیم گوفتاری خۆی ئاراسته ی هه موو چینه کانی گرزوی مرۆفی هه موو سه رده م و کاتیگ ده کات، ئه وا هینده واتای جوراو جور و پرووی زور و زه به نده و جامیعی له خۆ گرتوه که به شی هه موو ده سه ته و تاقمینی گشت چه رخ و سه رده مه کان بکات. خاویترینی ئه و واتا و پروانه ش ئه وانه ن که بیا و چاکانی پیشین (السلف الصالح) به جوانی پرونیان کردوونه ته وه. هه روه ک ئه ولیا و لیکۆله رانیش گه لئ ئاماژه ی مامه ته ی غه بی یان سه باره ت به سه یر و سلووکی رۆحانی به وه له و بیه پچه رچه رانه دا دۆزیوه ته وه.

له ته فسیری سه ره ته ی سووره تی "البقره" له کتیبی "إشارات الإعجاز" دا، چه رده یه کمان له باره ی ئه و بیه پچه رچه رانه وه باس کردوه، با سه یر بکریت.

□ سه رنجی چواره م:

"وته ی بیست و پینجه م" چه سپان دوویه تی که:

هه ر گیزاو هه ر گیز نا گونجی به جورینی راسته قینه و ته وا وه تی قورئانی پرۆز ته رجه مه بکریت و ناتاوتیت شیوازی به رزی ئه عجاژه مه عه نو ی به که ی بۆ هیه چ زمانیک وه به گیزریت.

تیگه یانندی خه لکی له و چیژ و حه قیقه ته ی که له شیوازی به رزی ئه عجاژه مه عه نو ی به که ی قورئاندا ن کارینی گه لئ دژواره. به لام واته نها بۆ مه به سستی رینمایی، ئاماژه بۆ یه ک دوو پرووی ده که ین. ئه مه ش به م ئایه ته پرۆزانه ی خواره وه:

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ﴾ (الروم: ٢٢).

﴿وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ﴾ (الزمر: ٦٧).

﴿يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِّنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ﴾ (الزمر: ٦).

﴿خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ (الأعراف: ٥٤).

﴿يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ﴾ (الأنفال: ٢٤).

﴿لَا يَغْرِبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ﴾ (سبا: ٣).

﴿يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ (الحديد: ٦).

ئهم ئایه ته پرۆزانه و ئایه ته کانی تری هاوچه شنیان، به شیوازی به رزی خاوه ن ئه عجاژه و له کۆ کردنه وه که ده راسا (خارق) و ناوازه دا، ته سه وور کردنی راستیی "خه للاقیه ت" له به رچه و ئه ندیشه دا داده نین. چونکه پرونی ده که نه وه که:

به ديهينهري جيهان و بنااتنهرى گهر دوون، ههروهك مانگ و خور له جيگهى خوياندا داده نيئت، به ههمان جور گهر ديله كانيش له شويى تايبه تيبى خويان له ناو بيليلهى چاوى زينده وهر اندا جنى ده كاته وه و، به ههمان ئامراز و له ههمان كاتدا ههريه كهيان له شويى خوى دا جيگير ده كات..

ههروهه به ديهينهره: ههروهك ئاسمانه كان به چه ند چينيك و به وردى رينكه خات و يهك له دواى يهك ده رگا كانيان ده كاته وه، ههروهه به ديهينهره به ههمان ئامراز و ئاميرى مه عنهوى و له ههمان كاتدا: چينه كانى "چاو" يش رينكه خات و په رده كانيشى به كيئشانه و تهراروو هه لده داته وه و دهيانكاته وه..

ههروهه ها وهك ئه ستيه ره كان به پرووى ئاسماندا ده پرژينيئت و له شويى خوياندا دا يانده نيئت، به ههمان جور چه ندين خالى بى سنورى نيشانه جودا كه ره وه كانيش له پرووى مرؤفدا ده نه خشيئيئت و به ههمان ئاميرى مه عنهوى توانستيش ههست و نهسته پروالته تى و په نهانه كانى تيذا جيگير ده كات.

واته وهه كه رده گاره شكۆمه نده: بۆ ئه وهى پر به چاو و گوئى مرؤف كاره كانى خوى پيشان بدات و ئه وهش ده رنجات كه هه ره تنها خوى كاره كانى راسته وخۆ ئه نجام ده دات، ئه وا يهك جار وشهيه كى ئايه ته قورئانى يه كانى به "گهر ديله" دا ده كيئشيئت و به ممش له شويى خوى دا چه سبى ده كات و وشهيه كى ترى ههمان ئايه تيش يهك جار به "خور" دا ده كيئشيئت و له مه لبه ندى خوى دا راگيرى ده كات و به م كارهش "تاكى" له ناوه ندى "ته نيابى" دا .. ئه وه پرى "شكۆمه ندى" ش له نيوان ئه وه پرى "جوانى" دا .. ئه وه پرى "گه وه ربه" له ناو ئه وه پرى "په نهانى" دا .. ئه وه پرى "فراوانى" له وه پرى "وردى" دا .. ئه وه پرى "سام و هه بيهت" له وه پرى "ميه ره بانى" دا .. ئه وه پرى "دوورى" ش له وه پرى "تزيكى" دا ده رده خات! واته ئه وه پرى پله كانى كو كر دئه وهى شتانى دژ به يهك - كه به كارىكى مه حال دا ده نرين - له شيوهى پلهى "وجووب" دا ده رده خات و، ئه ممش به ره وانترين و به رزترين شيوا ده چه سپينيئت!

ههروهه شيوازه ئيعجاز به خشهيه كه گهر دنى كه له ئه ديبان بۆ خوى نهوى ده كات و ده ياخاته دۆخىكى ئه وتۆ كه سوژده بۆ ره وانبيزى يه كهى ببه ن.

ئهم ئايه ته پيروژهش ئه و نه يه كى تره:

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ

تَخْرُجُونَ﴾ (الروم: ٢٥).

ئەم ئايەتە پىرۈزە لە شىۋازىكى بەرز و بلنددا "مەزنى پەرورە دىگارىتى خاۋەند" دەردە خات. چونكى پىشانى دەدات كە:

ئاسمانە كان و زەوى وەك دوو سەربازگە تەواو ملکہ چ و گوئى پايەل و نىشتە جىيى دوو سەربازگە سۇپاى مەزنى لە ۋەپەرى پىسا و پىكويىكى دان. بوونە ۋەرانى ناۋىشان، كە لە ژىر پىخەفى فەنا و پەردەى عەدەمدا پاكشاۋن، بەۋەپەرى خىرايى و گوئى پايەلىي تەواۋەتى، ئەو تەنبا فەرمان و ئامازەيەى "نەفخى صور" جى بەجى دەكەن، تاكو برون بۇ مەيدانى حەشر و تاقىكر دنەۋە.

دەسا پروانە كە چۆن ئەم ئايەتە پىرۈزە حەشر و قىامەتى بە شىۋازىكى خاۋەن ئىعجاز و بەرز دەربىرەۋە، چۆن لە ناۋەندى "دەۋا" دا ئامازەى بۇ "بەلگە" يەكى قەناعەتە خەش كەرد، بە ۋىنەى دەرھاتى ئەو تۆۋانەى كە ۋەك مردوۋ لە ناۋ زەوى دا خۇيان شار دبوۋە ۋە، ئەو دلتۆپانەى بارانىش كە لە بەرزايى ئاسمان و گوئى ھەۋادا بە پەنھانى بلاۋ بوۋوبونەۋە، كەچى بە پىكويىكى و خىرايى يەكى تەواۋەتى كۆ دەبنەۋە و دەرۈنە ناۋ مەيدانى تاقىكر دنەۋەى ھەموۋ بەھارىكەۋە. تەننەت - ۋەك لە بەرچاۋدايە - دەنكە دانەۋىلە كانى ناۋ زەوى و دلتۆپە بارانە كانى ئاسمانىش شىۋەى حەشر و نەشر دەگرە خۇيان!

جا حەشرى مەزنىش ھەر بە ھەمان ئاسانى دىتە كايەۋە. چونكى مادەم لىرەدا ئەم ديار دەيە دەبىرنىت، ئەوا ناتوان ئىنكارىي حەشر بكەن.

بەم جۆرە دەتوانن بۇ خۇتان پلە كانى رەۋانىيى ئايەتە كانى تر لە ھى ئەم ئايەتەۋە لىك بدەنەۋە و ھەستى يى بكەن .

جا ئايا دەتوانرىت ئەم چەشە ئايەتە پىرۈزانە - بە جۇرنىكى راستەقىنە - بۇ زمانە كانى تر تەرجمە بكرىن؟ بىن گومان ئەم كارە ھەرگىز لە توانادا نى يە.

خۇ ئەگەر ھەر پىۋىست بە لىكدانەۋەى ئايەتە كان بكات، ئەوا دەبى يان چەند ۋاتايەكى پوختى ئايەتە پىرۈزە كە لىك بدرىنەۋە، يان ھەموۋ رستەيەكى ئايەتە كان بە نزيكەى شەش دىر تەفسىر بكرىن.

□ سەرنجى پىنجەم:

با - بۇ غورنە - تەنبا يەك رستەى قورئان ۋە ربرىگىن كە برىتى يە لە: "الحمد لله". ئەۋەتا كورتىرىن ۋاتاكانى ئەم رستەيە، بەپى ياساكانى زانستى "بەيان" و "نەحو"، برىتى يە لەمەى خوارەۋە:

"كل فرد من أفراد الحمد من أي حامدٍ صدرَ وعلى أي محمودٍ وقعَ من الأزل إلى الأبد، خاصٌ ومستحقٌ للذاتِ الواجبِ الوجودِ المسمى بالله".

واته: هەر همد و مهدح و سه نايهك له هەر سوپاسگوزار نيكهوه بۆ هەر سوپاسگرونيك ئاراسته كراييت، هەر له ئەزەلهوه تا ئەهەد، تەنھا تايهت و شاياني زاتي "واجب الوجود" ه كه ناوی "الله" يه.

كه دهليين: "هەر چي همد و سه نايهك ههيه" ئەم واتايه له "أل" ي ئيستيفراوه وهر گير اوه.

واتاي: "له هەر سوپاسگوزار نيكهوه ئاراسته كراييت" له وهوه وهر گير اوه كه "حمد" مهصد هره و له م چهشنه مهقامه دا عمومييهت ده گهيه نييت، چونكه فاعيله كه ي باس نه كراوه.

واتاي: "بۆ هەر سوپاسگرونيك" له نههيناني مفعوله كه وه وهر گير اوه، چونكه ئەم كاره له مه قامي "خيATAB" دا عموم و هه مه كيئي ده گهيه نييت.

"له ئەزەلهوه تا ئەهەد" يش له جيگير بوون و بهردهوامي ئه وه همد هوه وهر ده گير نييت، به پي ده ستوري گواستنه وه ي گو فتار له جومله ي "فيعلي" يه وه بۆ جومله ي "ئيسي".

واتاي: "تايهت و شايان" يش له لام ي حهرف ي جهري "الله" وهر گير اوه، چونكه ئەم لامه بۆ شايسته ي و تايهت كرده.

واتاي: (زاتي واجب الوجود كه ناوی "الله" يه) ش له وهوه هاتوه كه له فري جهلاله "الله" به پي ده لاله تي ئيلتيزامي^(١) به لگه يه له سه ر زاتي "واجب الوجود". چونكه ئەم

(١) ده لاله تي ئيلتيزامي: زار اوه يه كي "زانستي مه نتيق" ه. به پي ئەم زانسته هەر وشه يهك كه بۆ واتايه كي تايه تي دانراييت، كاتي كه به كارد هه يتر نييت، يان مه به ست له وه كار هينانه واتاي پراوپري وشه كه يه، وهك ئەوه ي كه ناوي كه سيك ده هه يتر نييت مه به ست خودي ئەم كه سه نييت كه ئەم ناوه ي لئ نراوه. ئەم هه ش پي ده و تري "ده لاله تي موتا به قه" .. يان مه به ست له به كار هيناني وشه كه به شيكه له واتا كه ي، نهك هه مووي. وهك ئەوه ي پزيشك به نه خۆ شه كه ي بلييت: "تۆ پيويستت به خو اردني فيتا مينه كانه، كه واته ميوه و سه وزه ي نه كولاو بخۆ". ئيتر به شيوه يه كي ناوه كي (ضميني) رينمايي نه خۆ شه كه ي ده كات كه فيتا مينه كان له ميوه و سه وزه ي نه كولاو دا هه يه. ئەم به شها يان پي ده و تري: "ده لاله تي ته زه موني" واته ناوه كي، چونكه راسته وخۆ ئەم واتايه مه به ست نه بووه، به لام له ناوه ندي واتا سه ره كي يه كه وه ئەم واتايه وهر گير اوه.. يان مه به ست له به كار هيناني وشه كه واتايه كي ده وه ي واتا پراوپره كه ي وشه كه يه، به لام چ له پني ژيري يه وه – وهك له زانستي مه نتيقدا – چ له پني عور فه وه – وهك له زانستي به لاغه دا – به واتايه كي پيوست (لازم) داده نرييت بۆ واتا سه ره كي يه كه ي ئەم وشه يه، له بهر ئەوه پي ده و تري: "ده لاله تي ئيلتيزامي". غور نه ي لازمي عه قلي وهك ئەوه ي يه كيك بلييت: "ئەم ژماره يه جووته و تاك ني يه". له پني ده لاله تي ئيلتيزامي يه وه ئەم قسه يه ئەوه

وشەيە سەر جەم سيفەت و ناوہ كانى خواوہند لە خۆدا كۆدە كاتەوہ و ئىسمى ئەعزەمە و، لەبەر ئەوہشە كە "واجب الوجود" پىويستىيە كى لازمى خوايەتىيە و ناوئىشانىكە بۆ رەچاوە كردنى زاتى مەزنى خواوہند.

جا ئەگەر كورت ترين واتاى پۋالەتتىيە رستەى: "الحمد لله" بەم شىۋەيە بىت، وەك زانايانى زمانى عەرەبى لەسەرى يە كيان گرتووە، دەبى چۆن بتوانىت قورئانى پىرۆز بە ھەمان ھىز و ئىعجازەوہ بۆ زمانىكى تر تەر جەمە بكرىت؟!

پاشان جگە لە زمانى عەرەبىيى فوسحا تەنھايەك زمانى نەحوى رەوانى تر لە نىوان سەر جەم زمانە كانى جىھاندا ھەيە، كە ئەويش ھەر گىز ناگاتە ئاستى جامىعيەت و شمولىيەتى زمانى عەرەبى.

وشە كانى قورئانى پىرۆز بەو زمانى عەرەبىيە فوسحا و جامىع و دەر اسايەن و، لە شىۋەيە كى ئىعجاز بەخشدان و، لە زانستىكى گشتگىرى ئەوتۆيشەوہ سەرچاوەيان گرتووە كە دەوراندەورى ھەموو شتىكى داوہ و ھەموو لايەنە كانى ھەلدە سوورنىت.. ئىتر لە كوئى وشە كانى زمانىكى تر، كە پىنكھاتن و ئالوگۆرە كانيان لەم جىايە، مافى رەوا بە وەر گىرانيان دەدات، لە لايەن كە سىنكىشەوہ كە: زەينىكى جوزئى و ھەست و نەستىكى كۆتا و بىرىكى ئالۆز و دلئىكى تارىكى لە خۆدا ھەلگرتووە؟ يان ئايا چۆن وشە كانى وەر گىرانيك جىئى ئەو وشە پىرۆزانە دەرگنەوہ؟ تەننەت دەتوانم بلئىم و بىشى چەسپىم كە: ھەموو يە كىك لە پىتە كانى قورئانى پىرۆز وەك گەنجىنەيە كى حەقىقەتە كان و اىە، تەننەت لەوانەيە يەك دانە پىتى قورئان پىر بە لا پەرەيەك حەقىقەتى لە خۆدا ھەلگرتبىت.

□ سەرنجى شەشەم:

بۆ روونكر دىنەوہى ئەم واتايە، حالەتتىكى نورانىيى تايبەت و خەيالئىكى خواوہن حەقىقەتتان بۆ باس دە كەم كە بەسەر خۆمدا ھاتووە. بۆ مەبەستى روونكر دىنەوہى وشەى ﴿تَعْبُدُ﴾ و دەر خستنى لايەننىكى پەنھانى نەپنىيە كەى:

دەگەيەنىت كە ژمارە كە بەسەر ژمارە دوودا دابەش دە كرىت بە بى مانەوہى ھىچ كەرتلك. ئوونەى لازمى عورفىش وەك ئەوہى بوترى: "دبە خانە كەى فلانە كەس خەلكى زۆرى ئىدايە". بە پىنى دەلالەتى ئىلتىزام ئەو واتايە بە دەستەوہ دەدات كە ئەو كەسە ميوانى زۆرە، كە ئەو دەگەيەنىت مرؤفىكى نان بدەيە، ديارە ئەمەش ئەوہ دەگەيەنىت كە ئەو ناو براوہ كەسكى سەخىيە! بروانە سەرچاوە مەتقىيە كەن. بۆ ئوونە: (ضوابط المعرفة) نووسىنى: مامۆستا (عبدالرحمن حسن جىنكە المىدائى) ص ۲۷-۳۲. (وەرگىز)

رؤژنيکیان بیرم له "ن" ی "متکلم مع الغیر" ی: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ کرده و، دلم کهوته گهړان و پشکنین بؤ دؤزینه و هی هوی گواستنه و هی شیوازی "موته کهللیمی موفرده" (تا که کهس) بؤ شیوازی "جمع" (کز) له و شهی ﴿نَعْبُدُ﴾ دا..

کتوپر حیکمهت و فزیهله تی "نویژی جهماعهت" له و "ن" هوه دهر کهوت. چونکه به هوی به شداری کردم له نویژنیکی جهماعهتی مز گهوتی "بایهزید" دا بؤم دهر کهوت که هه موو یه کیکی نویژ کهران وه کو تکا کاریک و ان بؤ من.

ههروها بینیم که هه موو یه کیک له نویژ کهرانی ئه و جهماعهته: شایهت و پشتگیری ئه و بریار و بابه تانهن که له خویندنی ناو نویژه کهمدا دهر محستن. ئه مهش تازایه تی یه کی سه روزیادی بؤ ئه وه پین به خشیم که پرستشه ناته و اوه کهم، هاورپی له گهل پرستشه گهوره و مز نه کهی ئه و جهماعهته دا، بؤ حوزووری خاویتی خوی گهوره بهرز بکه مه وه.

لهم کاته دا که من بیرم له مه ده کرده وه، کتوپر په رده یه کی ترم له بهر چاودا لادرا و، سه رجهم مز گهوته کانی ئه سه مبولم و اهاته بهر چاو که پیکه وه به یه وه ست بن و پالیان به یه که وه داییت! ئیتر ئه و شارهم له بهر چاودا وه ک ئه م مز گهوته لسی هات و، ههستم به "شهرفمه ندی" بگره "ته سدیق" ی سه رجهم دوعای نویژ کهرانی ئه م مز گهوته گهوره یه کرد.

ئالییه دا خۆم له ناوه ندی ئه و ریزه باز نه یی یانه دا بین یه وه که له ناو "مز گهوتی گۆی زهوی" و له دهوری که عبهی پیروژدا یه ک له دوا ی یه ک باز نه ی نویژیان پیکه ئیابوو! یه کسه ر سوپاسی زوری خوا وه ندیم کرد و پر به دل و تم: "الحمد لله رب العالمین". چونکه ئه م هه موو تکا کار و شه فاعه تخوازه زۆره م هه یه که هه ر هه موویان ته سدیقم ده کهن و پیکه وه ئه و شتانه م له گهلدا دووپات ده که نه وه که من له نویژه کهمدا ده یان لیم.

له بهر خۆمه وه و تم:

ماده م به ئه ندیشه په رده کهم به م چه شنه له بهر چاودا ههلدرایه وه و که عبهی پیروژیش وه ک میجرابی سه ر نشینانی زهوی لسی هات، ده با ئه م هه له بقۆز مه وه و پوخته ی ئیمان که م که له شایه تمانی نویژدا ده یلیم و بریتی یه له: "أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمداً رسول الله" به ئه مانهت لای "الحجر الاسود" دا بینیم و گشت ریزه کانی نویژی شی له سه ر بگرم به شایهت!

ئاليرەدا حالەتئىكى ترم لى دەركەوت، چونكە يىنىم ئەم كۆمەلە مەزنەى كە رۆيشتە ناويانەو، بوون بە "سنى" بازەنە و كۆمەل: يەكەمىيان: ئەو كۆمەلە مەزنەىە كە لە ئيماندارانى يەكتاپەرسى سەرتاسەرى پرووى زەوى پىكھاتووه.

دووهەمىيان: بازەنە و كۆمەلئى سەرجهمى بوونەورانە كە "هەرىە كەيان نوپژ و تەسبىحاتى خۆى دەزانىت"^(١) و خۆم لە ناوەندى نوپژ و تەسبىحاتە مەزنە كەى ئەواندا يىنى يەو، و زانىم كە ئەو شتەى پى دەوترىت: "ئەرك و كارمەندى شتان" لە راستى دا ناوئىشانى پەرسىن و عبودىيەتى ئەو بوونەورانەىە. ئىتر لە سەرسامى دا و لە بەردەم ئەم مەزنى يەدا سەرم داخست و وتم: "اللّٰهُ أَكْبَرُ!" پاشان بىرم كردهو لە خۆم و لە بازەنى:

سنى مەم: يىنىم جىهانئىك هەبە كە لەم بازەنىەدا لە گەردىلە كانى و جوودمەو دەست پىن دە كات و بە هەستە ئاشكرا كام كۆتايى پىن دىت. ئەم جىهانەش گەلئى بچوو كە، بەلام يەكجار گەورەىە! بە رادەبەك كە مرؤف دووچارى سەرسامى و سەرسوورمان دە كات. جىهانئىكە بە روالەت لەوپەرى بچوو كى داىە، كەچى حەقىقەت و ئەركە كانى سەرشانى يەكجار مەزن و گەورەن.

بەلئى، يىنىم كە هەموو يەكئى لە كۆمەلە كانى ئەم جىهانە سەرگەرمى كارمەندى يە كانى بەنداىەتى و ئەركە كانى شو كرانه بۆيرى ئەستوى خۆيانن. ئىنجا يىنىم لايەنە ناسكە پەرورە دگارى يە كەى ئەو بازەنىەش كە لەناو دلمداىە، بە ناوى ئەم كۆمەلەو: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ دووپات دە كاتەو، بە وىتەى زمانم كە بە نىيەتى دوو كۆمەلە مەزنە كەى يەكەم دووپاتى كردهو.

بە كورتى:

"نون"ى ﴿نَعْبُدُ﴾ ئاماژە بۆ ئەم سنى كۆمەلە دە كات و بەلگەىە لەسەر هەرسىنكىان. كاتنى كە من لەم حالەتەدا بووم، كتوپر كەسايەتى مەعنىوى و پىرۆزى پراگەىەنەرى قورئانى پىرۆزم بە مەزنى و وىقارى خۆىەو ﷻ لە بەردەمدا بەرجەستە بوو، كە لەو دەمەدا لەسەر مەنەىە مەعنىوى يە كەى (مەدەنىەى مونەووەرە) پراوەستابوو، چ من و چ غەبرى مىنىش گوئىمان لىن پراگرتىوو، و تارىكى ئاراستە كراوى ئىلاهىى رادە گەياند و دەيفەرموو: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ..﴾ (البقرة: ٢١). لەو كاتەدا بە ئەندىشە يىنىم كە

(١) ﴿كُلُّ قَدِّ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ﴾ (النور: ٤١).

ههريهك لهو سئ كۆمهله - به وینهی من - پینكهوه وهلامی ئهو وتاره پهروهردگاری به
مهزنیان ده دایهوه و دهیانوت: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ﴾.

ئالیهدا و بهیئی دهستوری: "إذا ثبت الشيء ثبت بلوازمه" راستی به کی تر له
بهردهم بیرمدا بهرجهسته بوو، که بریتی به لهوهی:

مادهم پهروهردگاری ههموو جیهانه کان پرووی گوفتاری خۆی ئاراستهی گرزوی
مرۆف کردوه و له گهڵ ههموو بوونهوه ران ده دوتت و، ئهم پێغه مبه ره خۆ شه ویسته ش ﷺ
وتاره پهروهردگاری به مهز نه که ی خوا وهندی به سه رجه می گرزوی مرۆف، به لکو به
هه موو خوا وه نه ست و شعوره کان، ته نانه ت به سه رانه سهری گیانله به ران
پراگه یان دووه، ئه واده بی "پاوردوو" و "داهاتوو" ش حوکمی کاتی "ئێستا" یان
وه رگرتیت و سه رجه م گرزوی ئاده میزادیش له چه ند ریزیکی جوړاو جوړدا بووین به یه ک
کۆر و کۆمه ل و ئه بنجو مهن. چونکه پرووی گوفتاره که ئاراستهی هه موویان کراوه!

ئالیهدا هه موو به کیك له ئایه ته کانی قورئانم له چله پۆپه ی ره وان بیژی و لوتکه ی
په وانی و دوا پله ی ئیعبجاز نکدا بینی که رووناکی به دره خشانه که ی تیشکی ده دایه وه.
چونکه به رزی و بلندی و هیزی هه موو به کیکی ئایه ته کانی قورئان هی ئه وه به که:

له و "مه قامه به رز و بلنده" وه سه رچاوه ی گرتوه که گه وه بی به که ی بی کۆتایی به و
فراوانی به که شی پرانه وه ی نی به و به رزی به که شی کۆتایی بی نایه ت. واته له شکۆمه ندیی
خوا وه مه زنیی په ها و خوا وه گوفتاری ئه زه لی به وه - جل جلاله - سه رچاوه ی
گرتوه ..

هه روه ها به رزی و بلندی و هیزی ئه و ئایه تانه ده گه رپته وه بۆ "پراگه یه نه ر" ه که شیان
که له مه قامی "مه حبو بییه تی هه ره مه زن" دایه و خوا وه نی پله و پایه ی به رز و بالایه ..
هه روه ها له وه دایه که گوفتاری که ئاراستهی ئه و "به دیهاتوو انه" کراوه که له وه پهری
زۆری و گرنگی و جیاوازیدان.

له بهر ئه وه، به لیکۆلینه وه و دلنایی به وه بۆم ده ر که وت که: نه ک هه ر سه رجه می
قورئان، به لکو یه ک به یه کی سووره ته کانی و هه موو به کیکی ئایه ته کانی موعجیزه ی
ده راسایه، ته نانه ت هه موو وشه یه کیش له وشه کانی له حوکمی موعجیزه یه کدایه بۆ
خۆی. بۆیه له بهر خۆمه وه وتم:

"الحمد لله على نعمة الإيمان والقرآن".

ئىز ھەروەك لە "نون"ى ﴿نَعْبُدُ﴾ ۋە ھەروەك رۇيشتمە ناو ئەم ئەندىشەيەى كە عەينى حەقىقەتە، بەم ۋەشەيش لىي ھاتمە دەر ھەو ۋ، تى گەيشتم لە ھەو كە نەك ھەر تەنھا ئايەت ۋ ۋشە كانى قورئان مو عجزەن، بەلكو پىتە كانىشى - ۋەك ئە ھەو لە "نون"ى ﴿نَعْبُدُ﴾ دا بىنىم - چەند كللىكى نورانين بۇ گەلى حەقىقەتى گەرە ۋ مەزن.

داۋى ئە ھەو كە "دل" ۋ "ئەندىشە" لە "نون"ى ﴿نَعْبُدُ﴾ ھاتنە دەر ھەو، "زىرى" روبرو رويان بو ھەو ۋ پىي وتن:

منىش داۋى بەشى خۆم دە كەم لە ۋ حالەتەى كە ئىو ھەو تىدان! چونكە من ۋەك ئىو ناتوانم بفرم ۋ، بە پىي بەنگە ۋ دەلىل نەبىت ناتوانم بفرم ۋ ھەنگاۋ بىم. دەسا فەرمون ئەو رىگايەم پىشان بەن كە مرفۇ لە ﴿نَعْبُدُ﴾ ۋ ﴿نَسْتَعِينُ﴾ ھەو دە گەيە نىشە "پەرستراۋى راستەقىنە" ۋ "يارمە تىدەرى راستەقىنە"ى خۆى، تاكو منىش بتوانم بىم بە ھاورپتان.

ھەر لە ۋ كاتەدا ئەمەى خوار ھەو ھاتە (دل) مەو ھەو كە:
بەو "زىرى" يە سەر گەردانە پلى:

بىر لە گشت بو ھەو ھەرانى جىھان - بە زىندە ھەو ۋ نازىندو و يانە ھەو - بكا تەو ھەو. چونكە ھەرىە كەيان لە شىو ھەو كارمەندى بە كدا ۋ بە پىي رىسايە كى ورد ۋ لە ناو ھەندى گوئى رايە لى يە كى تەواۋدا، پەرستشى تايە تىي خۆيان ھەيە.

خۆ ھەر چەندە بە شىكى ئەو بو ھەو ھەرانە داراى ھەست ۋ شعور نىن، كە چى بە ۋ پەرى بە ندايە تى ۋ رىسا ۋ ھەست ۋ شعور ھەو كارمەندى ۋ ئەر كە كانى ئەستۆيان رادە پەرىن.

كە واتە دەبى "پەرستراۋىكى راستەقىنە" ۋ "فەرماندە رىكى پەھا" ھەبىت كە ئەو بو ھەو ھەرانە ملكە چ بكا ت ۋ بەرە ۋ بە ندايە تى بياندا تە بەر.

ھەروەھا پىي پلى: با بىر لە ھەموو "بو ھەو ھەران" بە تايەت "زىندە ھەران" بكا تەو ھەو، چونكە ھەرىە كەيان بۇ مەبەستى بەردە ۋ امبوونى ژيانان ۋ مانە ھەو جۆرە كەيان، چەندىن پىداۋىستىي زۆر ۋ جۆراۋ جۆر ۋ گەلى خواستى زەبەندە ۋ جىاجىيان ھەيە. جا لە كاتىكدا كە ھىچ كامىان دەستىان ناگاتە داۋىنى سادە ترىنى ئەو خواست ۋ پىداۋىستى يانە ۋ لە تواناى خۆياندا نى يە بيان ھىتەدى، كە چى دەبىنن ئەو پىداۋىستى ۋ خواستە بى سنورانە يان: بە ئاسانى ۋ، لە ھەموو شۆنىكە ھەو ۋ، لە باشزىن ۋ شىاوترىنى كاتدا، بۇ رەوانە دە كرەت ۋ دىنە بەردەستىان!

جا ئهو هه ژاری و پيداويستی يه بئ کۆتايی يه ی بوونه وهران له لایه كهوه و، ئهم يارمهتيدانه غهيبی و فریاگوزاری يه رهحمانی يانهش له لایه کی ترهوه، به ئاشکرا بهلگهن لهسهر ئهوهی که: ئهو بوونه وهرانه رۆزیده ریکيان ههیه فریایان ده کهوئیت و دهیانپاریزیت..

ئهو رۆزی دهرهش خاوهنی: دهوله مهنديی پهها و.. کهرهمی پهها و.. توانستی پههايه، به چهشنی که ههموو شتیک و ههموو زینده وهریک داوای یارمهتی و فریاگوزاری لئ ده کات.

واته ههموو شتیکي ئهم بوونه وهره له ناوه رۆک و واتادا دهلتیت:

— ﴿إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾!

ئالیه دا "زیری" ش خۆی به دهستهوه دا و وتی:

— آمَنَّا وَصَلَّفْنَا!

□ سه رنجی چهو ته م:

داوای ئهوه، که: ﴿إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾ م خویند، سهیری کاروانه کانی گرۆی مرۆفم کرد که به ره و رابوردوو کۆچیان کردوو. بینیم کاروانی پیغمبهره به ریزه کان - علیهم السلام - و صیددیقان و شههیدان و ئهولیا و پیاوچاکان، پروناکترین و درهخشانترینی ئهو کاروانانه ن. ته نانهت پروناکیی ئهو کاروانه، تاریکی یه کانی ئایندهش ده په وینتیهوه، چونکه ئهوان به رینگایه کی راسته شه قامی هینده مه زندا رۆشتوون که تا ئه بهد درێژهی ههیه. ههروهها بینیم ئهم پرسته په رپی پیگه شتنه وهی ئهم کاروانه پیرۆزه م پیشان ده دات، ته نانهت ده شمگه یه نیتیه وه بیان.

بۆیه وتم:

— سبحان الله! ده بئ ئهو که سه چهنده زهره مهنديت و گرفتاری چ زیان و تیاچوونیکي گهوره بوو بیت که شوین ئهم کاروانه نورانی یه مه زنه ناکه وئیت، که کاروانیکه به ئاشتی و ئاسایش و ئارامی رپی خۆی بریوه و په ردهی تاریکایی یه کانی لاداوه و ئاینده شسی پروناک کردوو ته وه! هه رکه سئ خاوه نی کیشی گه ردیله یه ک ههست و شعور بیت، په ی به مه ده بات.

ئايا ئەو كەسەي كە بەهۆي پياده كردني بیدعەتە كانەو لە پىنى ئەو كاروانە مەزنە ترازاو، لە كوێو پروناكي بەدەست دەهينيت تا بەرپى خۆي بينيت؟ يان ئايا بەرەو كوئى مل دەنيت؟ خۆ پيغەمبەرى خۆشەويست و پيشرەومان ﷺ فەرموويه تى:

"كُلُّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ"^(١)!

نازائم ئەو بەدبەختانەي كە شاياني ئەو نەو نەو "علماء السوء" يان لى بنريت، چ بەرژووەندى يە كيان دەست دە كەويت كە لە بەرامبەر ئەم فەرمووده پيرۆزەو فەتوايە كى پيچەوانەي شەعائيرە بەدبەهي يە كاني ئىسلام دەردە كەن، كە بە ئاشكرا زيانى تىدايە و هيچ پيوستى يە كى ناچارە كيش لە گۆرئى داني يە بۆ دەرد كردنى و، پيسان وايە ئەو شەعائيرانە دە گونجيت ئالو گۆرپان تىدا بكرىت! خۆ ئە گەر شتيكيان لەمەدا بەدى كرديت، لەوانە يە تەنها بيدار بوو نەو يە كى كاتىي دەرد كەوتنى "واتا كاتى" يە كەي ئەو و شانە بوويت ئەوانى خەلە تانديت..

بۆ ئغوونە:

گەر پىستى زىندەو هريك يان توئكلنى ميوه يەك لەو زىندەوەر و ميوه يە بكرىنەو، ئەوا جوانى يە كى كاتى لەو گۆشت و ميوه يەو دەردە كەويت، بەلام پاش ماويه كى كەم ئەو گۆشته جوان و ميوه ناسكە، لە ئەنجامى بەرگىكى لاوه كى و نامۆ و چر و چەپەلەو، رەش دادە گىرسين و بۆگەن دە كەن!

تەعبير و دەستەواژە كاني خوا و پيغەمبەرىش ﷺ كە لە شەعائيرە كاني ئىسلامدا هەن، وە كو پىستى زىندوو وان و خوئندنيان پاداشتى لەسەر دەنووسريت. بەلام گەر ئەو تەعبيرانە دايمالرين، ئەوا بە شيوه يە كى كاتى شتيكى كەم لە نوورى واتا كانيان دەردە كەويت و، بە وينەي نەمانى ناسكىي ئەو ميوه يەي كە توئكلە كەي لى كرايهو "گيان" ي ئەو واتا پيرۆزانەش كە لەو تەعبيرانەدايە دەفريت و "وشە" مرزقانه كان لە دل و ژيرى يە تاريكە كاندا بەجى دەهينيت و لەگەل ئەودا پروناكي يە كانيش دەرۆن و جگە لە "دوو كەل" هيچى تر نامينتەو!!

بە هەر حال..

(١) صحيح: جزء من حديث أخرجه أحمد (٣١٠/٣، ٣١١، ٣٣٧، ٣٣٨، ٣٧١)، ومسلم (٨٦٧) والنسائي (١٨٨/٣) وابن ماجه (٤٥) والبيهقي في السنن (٢١٣/٣، ٢١٤) وغيرهم من عدة طرق كلهم من حديث جابر رضي الله عنه. وزيادة (وكل ضلالة في النار) هي عند النسائي فقط من بين هؤلاء وسندها صحيح.

□ سه رنجی هه شته م:

پێویسته یه كێك له دهستوره كانی "حهقیقهت" پروون بكریتهوه كه تایبهته بهم مهسهلهیهوه. ئهویش بهم جۆرهی خوارهوهیه:

شه ریهتی ئیسلام دوو جۆر "ماف"ی تێدایه: "مافه كهسی یه كان" و "مافه گشتی یه كان" كه له جۆری "مافه كانی خوای گهوره" ن..

ههروهها "مهسهله شه رعی یه كان"یش هه ندیکیان په یوه ندی یان به "كه سان" هوه هه یه و هه ندیکێ تریشیان په یوه ندی یان به "سه رجه می خه لک" هوه هه یه، واته له پرووی عمومیه تهوه په یوه ندی به هه موو خه لکی یه وه هه یه. ئهم به شه یان پێی دهوتریت: "شه عائیری ئیسلامی".

جاله و پرووه كه ئهم شه عائیرانه په یوه ندی یان به عمومی خه لکی یه وه هه یه، ئهوا هه موو كه سیك به شیکێ تێدا هه یه و هه ر دهست تێوه ردانیك له م جۆره شه عائیره دا به ده ستریزێ داده نریت بۆ سه ر مافی سه رجه می خه لکی، گه ر - هه ر هه موویان - به و ده ست تێوه ردانه رازی نه بن. ده بی بیه زانین كه به چوو كترینی مه سه له كانی ئه و شه عائیرانه (با بلێن له جۆری سونه تیش بی) وهك هه ر مه سه له یه کی گه و ره، گرنگی یه کی مه زنی تێدایه. چونكه راسته و خۆ په یوه ندی به سه رتاسه ری جیهانی ئیسلامی یه وه هه یه.

جا ئه و كه سانه ی هه وڵ و ته قالا یان له پێناوی په چراندنی ئه و زنجیره نوورانی یانه دایه كه سه رجه م گه و ره مه ردانی ئیسلام هه ر له سه ده باشه كانی پێشینه وه تا ئیستا پابه ندیان بوون و، ده یانه ویت ئه و زنجیرانه به روو خێن و ده سته کاری یان تێدا بکه ن.. با بزانه چ هه له یه کی گه و ره ده که ن و، گه ر هینده ی کیشی گه ردیله یه كه هه ست و شه ووریان تێدایه، با ته زوو به جه سه یاندا بی!

□ سه رنجی نۆه م:

به شیکێ مه سه له شه رعی یه كان پێیان دهوتریت: "مه سائیلی تهعه بیودی". ئهم به شه هیه چ په یوه ندی یه کی به داوهری ژیری یه وه نی یه و، چۆن فه رمانیان له باره وه دراوه، هه ر به و جۆره شه ئه نجام ده درین. چونكه "عیللهت"ی حوكمی ئهم به شه ته نها "فه رمانی خوا" یه.

به شه که ی تری مه سه له شه رعی یه كان پێی دهوتریت: "معقول المعنی". واته دانسته و به رژه وه ندی یه کی ئه و تزیان تێدایه كه ته شریع کردنی ئه و حوكمه ته رجیح ده ده ن، نهك

ئەو ھى ھۆكار و "عيللەت" ى تەشرىعى ئەو ھوكمە بن. چونكە "عيللەتى راستەقىنە" ھەر تەنھا: "فەرمان" و "نەھى" ى خواى گەورەيە.

جا ھەر گىز ھىكمەت و بەرژەو ەندى ناتوانن بەشى "تەعەببۇدى" لە شەعائىرە كاندا بگۆرن، چونكە لاينەنى "تەعەببۇد" (واتە: خواپەستى) لەم بەشەدا زال و تەرجىھداراوە. بۆيە ھەر گىز ناگۆنچىت دەستى تى وەربدرىت، يان بە ھىچ جۆرىك دەستكارىي تىدا بكرىت، تەنانەت گەر سەد ھەزار "بەرژەو ەندى" و "ھىكمەت" ىش بۆ ئەو دەستكارىيە لە گۆرى دا بىت! ھەر وھا ناگۆنچى بوترىت: "سوودە كانى شەعائىر تەنھا برىتىن لە: بەرژەو ەندىيە زانراوە كان"، ئەم چەمكە بۆ چوونىكى ھەلەيە. بەلكو ئەو بەرژەو ەندىيە زانراوانە لەوانەيە تەنھا يەك دانە سوود بن لە نىوان ھىكمەت و سوودە زۆرە كانياندا.

بۆ نمونە: گەر يە كىك لەو جۆرە كەسانە بلىت:

ھىكمەتى "بانگ" برىتىيە لە بانگىشتى موسلمانان بۆ ئەنجامدانى نوڤ، كەواتە تەقاندنى گوللە تەفەنگىك سەروزيادى ئەنجامدانى ئەم كارەيە. ئەوا ديارە ئەو گىژ و گەلخۆيە تى نەگەيشتووە لەو ھى كە "بانگىشتى موسلمانان بۆ نوڤ" تەنھا يەك دانە بەرژەو ەندىيە لە نىوان ھەزاران بەرژەو ەندىيە ئەوتۆ كە لە "بانگ" دارە چا و كراون. تەنانەت گەر ھەر دەنگىك لە برىي "بانگ" بە كار بەھنرىت و ئەو بەرژەو ەندىيە ناوبراوش بەھنرىتەدى، ھىشتا ھەر جىي "بانگ" ناگرىتەو ە كە ھۆكارى راگەياندىنى "تەوھىد" ە، "تەوھىد" ىش ئەنجامى ھەرە مەزنى بەدبەھنىانى جىھان و گروى مرؤفە و ھى دەرخستى بەندايتى ئادەمىزادە لە بەرامبەر پەروەردگارىتى خواو ەندەو ە، بەناوى خەلكى ئەو شارەو ە، ھەر وەك بە ناوى سەرجەمى گروى مرؤفەشەو ە بە گشتى.

پوختەى قسە:

دۆزەخ زىاد لە پىويست دروست نە كراو ە، چونكە زۆر شت ھەن كە بە ھەموو ھىزىكىانەو ە ھاوار دەكەن: بۆ دۆزەخ! ھەر وەك بەھەشتىش بە مفتە و خۇراپى دەستى كەس ناكەو یت، بەلكو داواى نرخیكى گران دەكات!

﴿لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ التَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ

الْفَائِزُونَ﴾ (الحشر: ۲۰).

به‌شی دووه‌هم

که په‌یامی دووه‌مه

په‌یامی په‌مه‌زان

له کۆتایی به‌شی په‌که‌مدا پوخته‌یه‌ک سه‌باره‌ت به شه‌عائیره ئیسلامی په‌کانه‌وه نووسرا. له‌یهر نه‌وه، له‌م به‌شه‌ی دووه‌مدا چه‌ند حی‌کمه‌تیک باس ده‌کرین که تایه‌تن به‌ رۆژووی مانگی په‌مه‌زانی پرۆزه‌وه، که دره‌خشانترین و مه‌زنترین شه‌عائیره‌کانه.

(ئهم باسه بریتی‌یه له "نۆ" سه‌رنج و مه‌سه‌له‌ی ورد و ناسک که "نۆ" دانه له‌و حی‌کمه‌ته زۆرانه‌ی رۆژووی مانگی په‌مه‌زانی پرۆز ده‌ده‌خات)

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ

وَالْفُرْقَانِ﴾ (البقرة: ۱۸۵)

◆ سه‌رنجی په‌که‌م

رۆژووی مانگی په‌مه‌زان په‌کینکه له پینج پایه‌کانی ئیسلام و، به‌یه‌کیک له گرنگترین په‌رسته‌شه‌کانی ئایینی ئیسلام داده‌نریت.

زۆربه‌ی نه‌وه حی‌کمه‌تانه‌ی که به‌روبوومی رۆژووی مانگی په‌مه‌زان، پوو ده‌که‌نه: ده‌رخستنی په‌روه‌دگاریتی خوای گه‌وره‌و، ژبانی خوایی و کۆمه‌لایه‌تی مروّف و، په‌روه‌ده‌کردن و پاکژکردنه‌وه‌ی ده‌روون و، شوکرانه‌ی به‌خشایشه‌ خوایی په‌کان.

لی‌ره‌دا، له‌نیوان نه‌وه حی‌کمه‌ته‌ زۆرانه‌ی که له‌پروودا هه‌ن و، په‌روه‌دگاریتی خوای گه‌وره‌یان تیدا ده‌رده‌که‌ویت، ته‌نها په‌ک حی‌کمه‌ت باس ده‌که‌ین. نه‌ویش نه‌وه‌یه

که:

خوای گهوره ی بالادهست سه رزهویی کردووه به سفره و خوانیکی پر له نيعمه تی له ژماره به دهه، به جۆرئیکی وه هایش تامادهی کردووه که مرۆف پئی نازانیت و بیری به لای دا ناچیت. جا خوای گهوره دهیه ویت بهم شیویه که مالی پهروه دگارتی و میهره بانبی خۆی دهه برپیت. که چی ئه و حهقیقه ته جوانه ی که شیویه سفره و خوانه که زمانی حالیه تی، مرۆف له ژیر په دهی بی تاگابی و هۆکاره کاندایینیت و له وانیه له بیریشی بچیته وه.

به لام له په مه زانی پیرۆزدا ئیمانداران په کسه ر وه ک سوپایه کی رینکویکیان لئ دیت و کالای به ندایه تی ده پۆشن و، پیش به ربانگ هه موو تاماده ی نه بنجامدانی ئه و فرمانه ی خوای گهوره ی خاوه ن توانای ئه زه لی ده بن. که خولکیان ده کات بۆ سه ر ئه و سفره و خوانه پر له که ره مه ی خۆی و بیان ده فه رموئ: "فه رموون!"

ئیت ئیماندارانیش، بهم حاله یان، له به رامبه ر ئه م به زه یی و میهره بانیه گهوره و گشتی به ی خوای گهوره وه، به ندایه تی فراوانی گهوره و رینکویک ده ره پرن. جا ئایا ئه و که سه نه ی که له م په رسته شه بلند و ریزلینانه به رزه دا به شداریان نه کردووه، شایانی ئه وه ن ناوی مرۆقیان لئ بنریت؟

◆ سه رنجی دووه م

چه ندین حیکمه تی زۆر له پۆزوی په مه زانی پیرۆزدا هه ن، که مرۆف ئاراسته ی شوکرانه بژیری نيعمه ته کانی خاوه ند ده که ن.

ئهمه ش بهم ئه و نه یه ی خواره وه پوون ده که یه وه:

بئ گومان ئه و خۆراکه ی که خزمه تکارئیک له چیشته خانه ی پادشاهه ده یه نیت، نرخه ی خۆی هیه (وه که له وته ی به که مدا باس کراوه). که واته به که م روانین و بئ نرخ زانینی ئه و خۆراکه به نرخانه نیشانه ی گیلی به و، نه ناسینی به خشنده ی راسته قینه شیان له بئ عه قلی به وه یه، له کاتیگدا که خزمه تکاره که پاداشت بدریته وه و خه لات بکری!

هه ر بهم جۆره، ئه و نيعمه ته له ژماره به ده رانه ی که خوای گهوره له سه ر زه وی دا بلاوی کردووه ته وه، بئ گومان داوای نرخه کانیمان لئ ده کات، که ئه ویش بریتی به له شوکرانه بژیری ئه و نيعمه تانه. هۆکاره روا ئه تی به کان له راستی دا بار کیشی ئه و نيعمه تانه، هه روه ها خاوه نه روا ئه تی به کانیشیان وه ک خزمه تکار وان بۆ پیشکesh

کردنی ئەو نيعمه تانهی خواوه‌نده. جا ئيمه وهك به‌های پيويست بهو خزمه‌تكارانه ده‌دهين،
منه‌تبار و چاوله‌به‌ريشيان ده‌يين، به‌لكو زياتر له ئەندازه‌ی خويان ريز و سوپاسگوزاری
له‌ پرووياندا ده‌نوئين.

به‌لام خو به‌خشنده‌ی راسته‌قينه‌ی ئەو نيعمه تانه، كه بهو جوړه به‌خشيوني و بلاوي
كردوونه‌ته‌وه، گه‌لئ شايانتره كه ئەوپه‌ري سوپاسگوزاری و ستايشی بكه‌ين و له
راده‌به‌ده‌ر په‌زامه‌ند و منه‌تباری بيين كه هه‌ر خو‌ی - به‌ زياده‌وه - شايسته‌ی هه‌موو
ئهمانه‌يه.

جا پيشكه‌ش كردنی سوپاس بو ئەو خواوه‌نده و، ده‌بريني په‌زامه‌ندی له ئاستی ئەو
نيعمه‌ته‌دا به‌وه ده‌بيج كه بزائين راسته‌وخو له لايه‌ن خواوه‌نده خو‌يه‌وه هاتوون و، نرخيان
بزائين و، راسته‌وخو هه‌ست به‌وه بكه‌ين كه پيويستمان پيانه.

كه‌واته رۆژووی مانگی په‌مه‌زانی پيرۆز كليلی شو كرانه‌بژيری راسته‌قينه و
خاوينه و، شوكر و سوپاسيكي گه‌وره و گشتی به‌ بو خواوه‌ند، چونكه زۆربه‌ی خه‌لك
له كاته‌كاني تردا ئاوا به‌ ناچاری نرخي زۆربه‌ی نيعمه‌ته‌كان نازانن، چونكه به‌ ئازار و
سوئي برسيتی گرفتار نابن. بو نمونه: ئەوانه‌ی كه زۆر تيرن، به‌ تايه‌تی ده‌وله‌مه‌ندان،
راده و پله‌ی ئەو نيعمه‌ته‌ نازانن كه له خواردنی له‌ته نائيكي و شكدا هه‌يه، به‌لام
باوه‌رداری رۆژووانه‌تی له ده‌می به‌ربانگدا هه‌ست ده‌كات كه ئەو له‌ته نانه و شكه
نيعمه‌تيكي به‌ نرخي خوايه و، به‌ هه‌ستی "چه‌شتن" شايه‌تی له‌سه‌ر ئەمه‌ ده‌دات.

كه‌واته ئەوانه‌ی له په‌مه‌زاندا به‌ رۆژوو ده‌بن هه‌ر له پادشاهه تا ده‌گاته بي‌نه‌واترين
هه‌زار، به‌ بۆنه‌ی هه‌ست كردنيان به‌ نرخ و بايه‌خی ئەو نيعمه‌ته‌ گه‌ورانه، شوكرانه‌يه‌كي
مه‌عنه‌ویی گه‌وره‌يان ده‌ستگير ده‌بيت و پيشكه‌شی خواوه‌ندی خويانی ده‌كه‌ن.

خو‌راگرتنی مروف به‌ رۆژگاری مانگی په‌مه‌زان له خواردنی ئەو خو‌راكانه، واله‌و
مروفه‌ ده‌كات كه به‌ نيعمه‌تيان بزائيت و له جیگای شياوی خوياندا دايا‌نبيت. چونكه
ئەو مروفه‌ له گه‌ل خو‌ی‌دا ده‌دويت و به‌ خو‌ی ده‌ليت: (ئهم نيعمه‌تانه مولكي من نين و من
خاوه‌نيان نيم، چونكه له خواردنياندا سه‌ربه‌ست نيم، كه‌واته مولكي به‌ كيكي ترن، كه
هه‌ر له سه‌ره‌تاوه نيعمه‌تی ئەو بوون و هه‌ر ئەويش پي به‌خشيوم، وا ئيستاش چاوه‌روانی
فه‌رمانی ئەو ده‌كه‌م بو خواردنيان).

به‌م جوړه، شوكرانه‌بژيری به‌كي مه‌عنه‌ویی ئەو نيعمه‌تانه پيشكه‌شی خواي خو‌ی
ده‌كات.

ئىتر بەم چەشەنە، رۇزۇو لە ھەموو لايە كەوہ دەبىت بە كلىلى دەرگای شوكرانەبۇيرى، كە ئەر كى راستەقىنەى سەرشانى مرۇفە.

◆ سەرنجى سىھەم

يە كىك لەو حىكمەتە زۇرانەى رۇزۇو كە روو لە ژيانى كۆمەلايەتتى مرۇف دەكات ئەوہيە كە: ئەم خەلكە لە بارى گوزەرانەوہ جىاجيا دروست كراون..

لەبەر ئەوہ، خوای گەورە داوا لە دەولەمەندان دەكات كە دەستى يارمەتى بۇ برا ھەزارە كانيان دريۇ بكن. گو مان لەو شدا نى يە كە دەولەمەندان بە تەواوى ھەست بەو حالى ھەزاري يەى ھەزاران ناكەن، كە مايەى بزواندى بەزەبى مرۇفە و، ناتوانن پەى بە رادەى برسيتتى ھەزاران بېن وەك ئەوہى ھەزاران خۇيان ھەستى پى دەكەن، مەگەر بەھۆى ئەو برسيتتى يەى كە لە رۇزۇودا ئەوانىش تامى دەچيۇن و بەخۇيانەوہ دەبىين!

جا ئەگەر رۇزۇو نەبوایە، زۇر كەس لەو دەولەمەندانەى كە شوپنى ئارەزووہ كانيان دەكەون، نەياندەتوانى ئەندازەى ئازارى ئەو برسيتتى و نەبوونى يەى ھەزاران و رادەى پىوستى يان بۇ بەزەبى و مېھرەبانى، تىگەن.

لەبەر ئەوہ، بەزەبى ھاتنەوہى مرۇف بە ھاوړەگەزى خۇى دا (كە خواوہند ئەم بەزەبى يەى لە ناخى مرۇفدا جىگىر كىردوہ) دەبىت بە يە كىك لەو بنچىنانەى كە ھاندەرى سوپاسگوزارى راستەقىنەن. چونكە ھەموو كەسىك (ھەر كەسىك بىت) ھەردەم دەتوانىت لە خۇى ھەزارتر بدۇزىتەوہ، كە لە لايەن خوای گەورەوہ لىپىر سىراوہ بۇ بەزەبى پىدا ھاتنەوہ و دەستگىرۇبى كىردنى..

جا ئەگەر "نەفس" بۇ چەشتى تالارى برسيتتى ناچار نەكرايە، كەس چاكەى لەگەل كەسى تردا نەدە كىرد، كە ئەمەش بەزەبى بەيە كداھاتنەوہى نىوان مرۇف داخوازىەتى. خۇ ئەگەر ئەم كارەشى ئەنجام بىدايە، نەيدەتوانى بە جۇرىكى كامل و شايستە ئەنجامى بىدا، چونكە لە دل و دەروونى خۇى دا بە ھەستىكى راستەقىنە ھەست بەو بەزەبى يە ناكات.

◆ سەرنجى چوارەم

سەبارەت بە پەروەردە كىردنى نەفسى مرۇفیشەوہ، چەند حىكمەتلىك لە رۇزۇودا ھەيە. يە كىك لەوانە ئەوہيە كە سروشتى "نەفس"ى مرۇف بە جۇرىكى وايە حەز دەكات لە ھەموو خۇبەستەوہيەك دەرياز بىت و ھەمىشە خۇى بە سەربەستى بىيىتەوہ، بە رادەيەك كە داواى پەروەردگارىتتى يەكى و ھەمى بۇ خۇى دەكات، تا بە ئارەزووى خۇى بچوولتەوہ..

"نهفس" هەرگیز نایهویت بیر بکاتهوه لهوهی که به نیعمهته لهژماره بهدیره کانی خوای گهوره گهشه ده کات و پهروه ده کرىت. به تايهت ئە گەر له دنيا دا خاوهنى سهروهت و دهسته لات بىت و غهفله تيش پشتى گرتىت. له بهر ئەوه، وهك ئاژهل - بى پرس - تهپ ده داته سهر نیعمهته کانی خوا و ده کهویته هه للوو شینیان.

به لام له پوژووی مانگی په مزانى پیرۆزدا "نهفس" ی هه موو که سیک، هه ره له زهنگینترین دهوله مهنده وه تا نه دارا ترین هه ژار، ده کهویته ناسینی خوی و تیده گات که خوی خاوهنى ههچ شتیکی خوی نی یه و، مۆلهت نه دراوه به ئاره زووی خوی په فتار بکات، به لکو مولکینکه و خاوه نیکی هه یه و بهنده یه کی فه رمان به رداره و به بى روخسه ت و فه رمانی خاوه نه که ی ناتوانی ت ده ست له بچوو کترین کار و ه ربه دات، ته نانه ت ده ست بۆ قومیک ئاویش را بکی شیت!

به م جۆره، له خۆبایی بوون و پهروه دگاریتی یه وه همی یه که ی "نهفس" ده شکیت و، کالای به نده یه تی کردنی بۆ خوای گهوره ده پۆشیت و، ئه رکى سه ره کیی سه رشانی خوی، که شو کرانه بۆیری یه، راده په ری نیت.

◆ سه رنجی پىنجهم

سه باره ت به رپککردن و پوخته کردنی په فتاره کانی ده روونی یاخی و هانده ری خراپکاری (النفس الأماره بالسوء) و نه رمکردن و هاندانی بۆ وازه یان له هه لسو که وته چه واشه کانی، پوژووی په مزان حیکمه تی زۆری تیدا یه. لی ره دا ته نها یه ک دانه یان باس ده که ین:

"نهفس" ی مروّف - به هۆی بى ناگایی یه وه - خۆی له بیر ده چیتسه وه و، ئەوه کۆله واری یه بى سنوور و.. هه ژاری یه له راده به ده ره و، که مه تر خه می یه زۆره ی له ماهیه تیدان، نه ده یان بى نیت، نه هه زیش ده کات بیا بى نیت! له بهر ئەوه، له: لاوازیی خۆی و، به ره و نه مان چوونی و، ئەندازه ی ئەوه کاره ساتانه ی له مه لاسدان بۆی، بیر ناکاته وه. ئەوه شی له یاد ده چیت که جهسته ی له گوشت و ئیسکیکی ئەوتۆ پینکه اتووه که به خیرایی ده پتور کتی و داده پرزیت.. بۆیه هه لسو کهوت و په فتاره کانی به جۆری که وهك پى وایت له پۆلا دارپۆراوه و مردن و فهوتانی به سه ردا نایه ت! ده بى نیت هه لمه ت بۆ دنیا ده بات و به کۆلنی پرژدی و ته ماعکاری یه وه خۆی ده هاویته باوه شی وه و، په یوه ندى یه کی به تینی له گه لدا ده به ستی و به توندی چنگی له هه موو شتیکی به له زه ت و سوو دبه خش گیر ده کات!

"نەفس" لەم پڕیەووە ئەو بەدیھێنەرە لەبەر دەچیتەووە کە بەوپەری میھرەبانی پینی دەگەیهنیت و پەرورەدە دەکات. ئنجا لەمەووە بەرەو ھەڵدێری بەدەرەفتاری دەخزێ و، دواڕۆژی ئەم دنیا و پاشەپۆژی ئەو دنیاشی لە یاد دەچیت.

بەلام پۆزوی مانگی رەمەزان و الە بێ ئاگاترین و سەر سەختترین کەسی یاسخی دەکات کە ھەست بە لاوازی و کۆلەواری و ھەژاری خۆیان بکەن. چونکە ھەر کام لەوانە، بەھۆی برسیتی یەووە دەکەوێتە بێر کردنەووە لە خۆی و گەدەیی بەتالی و، تێدەگات گەدەیی پێویستی بە چی یە! ئیتر خۆی بە باشی دەناسیت و ئەندازەیی لاوازی و پادەیی پێویستی بۆ سۆز و میھرەبانیی خوای گەورە، بێر دەکەوێتەووە و.. لە ناخی دلەووە - بە مەرجی بێ ئاگایی چاوی دلێ کۆبێر نە کردبیت - ھەست بە تاسە و ئارەزوو مەندی یەکی ئەوتۆ دەکات کە بە ھەژاری و لارەمەلی لە دەر گانەیی لیبوردن و میھرەبانیی خوای گەورە بدات و، دەست لە فیرعەو نایەتی نەفس ھەلبگریت.

بەمەش ئامادەیی ئەو دەبیت کە بە دەستی سوپاسگوزاری مەعنەوی لە دەر گانەیی بەزەیی و میھرەبانیی خوا بدات.

◆ سەرنجی شەشەم

لە نیوان ئەو حیکمەتە زۆرانەیی کە لە پۆزوی مانگی رەمەزانی پیرۆزدا ھەن، سەبارەت بەووی کە قورئانی پیرۆزی تێدا ھاتووەتە خوارەووە و، رەمەزان گەرنگترین کاتی نازل بوونەتی، تەنھا یەك حیکمەت باس دەکەین:

لەبەر ئەووی قورئانی پیرۆز لە مانگی رەمەزاندان نازل بوو، دەبێ واز لە داخواری یە نزمەکانی "نەفس" بەھێزیت و، کردارە بێ کەلک و نایەجی کانی پشت گوی بخرین، تاکو خۆمان بۆ پیشوازی لیکردنی ئەو فەرماشتە ئاسمانی یە - کە قورئانی پیرۆزە - ئامادە بکەین. ئەمەش بەو دەبێ کە نازل بوونی قورئان لەم مانگەدا بۆ ھەنەووە یادمان و، بە وازھێنان لە خواردن و خواردنەووە چەند حالەتێکی رۆحانی و مەلائیکەت ئاسا بۆ خۆمان پەرخسین و، قورئانی پیرۆز بە جۆری بۆئین کە وا ھەست بکەین ھەر ئیستا بە گەرموگۆری و پاراوی ئایەتەکان نازل بووین. ھەر بەم ھەست و نەستە و بەوپەری ملکہ چی یەووە گۆبی بۆ شل بکەین تاکو پلە یەکی ئیمانیی بالاً و حالەتێکی رۆحانی و بەر زمان دەستگیر ببێ، بە جۆریک ئەو خوینەرە واز بزانیت کە راستە و خۆ لە زاری پێغەمبەرەووە ﷺ بەلکو لە حەزەرەتی جو بربیلەووە - دروودی لەسەر بیت - بەلکو لە خوای گەورەیی ئەزەلی یەووە، دەبیستنی.. پاشان لە پیناوی رۆونکردنەووی یەکیک لە

حیکمه ته کانی نازل بوونی ئەم قورئانه دا، ئەر کی فیر کردن و خویندنه وه و پراگه باندنی به کهسانی تر، ئەنجام بدهین.

بهائی، له مانگی رهمه زانی پیرۆزدا جیهانی ئیسلام وه کو مزگهوتیکی لی دیت، به لام چ مزگهوت؟.. مزگهوتیک که هه موو گۆشه و سوو چیککی به ملیۆنه های له بهر که رانی قورئان پر بووه و، ئەو فەرمايشته ئاسمانی به به گوئی زهوی نشیناندا ده ده ن و، به شیوهیه کی جوان و پروویش ناوه روکی ئایه تی: ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ له پیش چاودا در ده خه ن. به مهش دهیچه سپین که له راستی دا مانگی رهمه زان مانگی قورئانه.. تاك تا کانی کهسانی تری ئەو کۆمه له مه زنهش هه ندیکیان بهوپه ری سام و شکۆ و ملکه چی یه وه گوئی له مان پرا ده گرن و، هه ندیککی تریشیان بۆ خو یانی ده خوینن!
جائیت چ له وه ناشیرینتر و شوو ره یی تره بۆ که سیك که خۆی له م مزگهوته پیرۆزه به سام و شکۆیه داده بریت و به پئی فرمانی نه فسی یاخی و به دره فتاری - له م مانگه دا - به شوین خواردن و خواردنه وه دا له هه لپه و لسکه دایه؟ ده بی ئەو که سه تا چ پرا ده یه ک مایه ی بیژ لیهاته نه وه ی معنه ویی کۆمه لی ئەو مزگهوته گه و ره یه بیّت؟!

حالی هه موو ئەو که سانه ی که له مانگی رهمه زاندا به پینچه وانیه ی پۆژوو گرانه وه ره فتار ده نوینن، به و چه شنه یه.. ئەوانه - به هه مان پله - مایه ی رسوایی و بیژ لیکردنه وه ی معنه وین له لایه ن سه رانه سهری جیهانی ئیسلامی یه وه!

◆ سه رنجی حه و ته م

مرؤف بۆ ئەوه هاتووه ته دنیا تا کو خه ریکی کشتو کال و بازرگانی یه ک بیّت که له و دنیا دا دروینیه ی به رو بوومه کانی بکات و قازانجه کانی وه ربگریت.
مانگی رهمه زانی پیرۆزیش سه باره ت به ده سته که و ته کانی مرؤف له م پرووه وه، چه ندین حیکمه تی زۆری تیدا یه، لی ره دا ته نها یه کیکیان باس ده که یین:
"پادا شتی کرده وه کان له رهمه زاندا یه ک بۆ هه زار زیاد ده کرین".

ناشکرایه که هه ر پیت (حرف) یکی قورئانی پیرۆز (ده) پادا شتی هه یه که به (ده) چا که بۆ مرؤف ده ژمیریت و (ده) به رو بوومی به هه شت ده ست خوینره که ی ده خات، هه روه که له فەر مووده ی پیغه مبه ردا ﷺ هاتووه.

به لام له رهمه زاندا له برى ئهو (ده) دانه بهروبوم (هزار) بهروبومى دوارپۇز ده گرى و به خوینهرانى قورئانان ده به خشیت و، هر پیتىكى چهنه ئایه تىكى تابه تى وهك: "آية الكرسي" دهرگا له بهردم هزاران پاداشت و چاكه دا ده كاته وه، بۇ ئه وهى له ودنيا له شیوهى بهروبومدا پشككش به خوینهره كهى بكرین. ئهم پاداشته له رۇژانى جومعهى رهمه زاندا له زيادبووندا ده بن و، له شهوى "قهدر" یشدا ده گهنه سى هزار.

به لى، هر پیتىكى قورئانى پىرۇز مایهى ده سته كتوتى سى هزار بهروبومى همیشه یی به، بۇ ئه وهى بیست به دره ختىكى نورانى وهك دره ختى توبای به هشت، به جورىك كه باوهرداران ئهم مانگه پىرۇزه به هل بزاسن و، ئهو بهروبومه نه پراوه و همیشه یی یانه یان - كه ژماره یان به ملیونه هایه - ده سته گىر بیست. فهرومو بۇ خوت سه رنج لهم بازارگانى به به سووده بده و، بیر له وانه بکه ره وه كه ریزى شایسته ی ئهم پته پىرۇزانه ناگرن و، بزانه چ زهره و زيانىكى گه وره یان لى كه وتوه؟!

بهم جوره دهر كهوت كه مانگى رهمه زانى پىرۇز زياتر وهك: پشانگایه كى دلرفین وایه بۇ بازارگانى قیامت.. یا خود بازارىكه لهوپه رى جوجوول و قازانجدايه بۇ ئهو بازارگانى به.. زهوى به كى به پتى بهراوه بۇ به ره مهینانى خه رمانى قیامت.. بارانى نىسانه و گه شه بهو كشتو كاله ده سینت و فه رى تى ده خات.. جه ژنىكى پر له شادى و پىرۇزه بۇ پشاندانى بهر نامه كانى به ندایه تى مرؤف له بهردم مه زنى په روه ردىگارى و عىزه تى خوايه تى خواى گه وره دا..

له بهر هممو ئهمانه، مرؤف ئه ركى رۇژوو گرتنى خراوته ئه ستو، بۇ ئه وهى لهو كاتانه دا توخنى پىداوىستى به ئازه لى به كانى دهروونى نه كه ویت، ئهو دهروونى كه له ئه ر كه كانى سه رشانى خوى بى ئاگایه. وهك بلنى مرؤف بهم رۇژوو گرتنه ی بو بیست به ئاوینه یهك بۇ ره نگدانه وهى سیفه تى "صمه ديهت" ی خواوه ند. ئه وه تا پشتى له پىداوىستى به ئازه لى به كان هل كرده وه و له ناو دۇخىكى مه لایكهت ئاسادایه. یا خود بووه به كه سینكى قیامتخواز و رۇخىكى بهر جه سته ی ئاشكرا، ئه مش به هوى وازهینانىكى كاتى له پىوىستى به دىبابى به كانى و به شدارى كردنى له بازارگانى به كى قیامتى دا.

بهلئی، په مهزانی پیرۆز له م دنیا فانی و تمه نه کورت و ژبانه کهم خایه نه دا، بۆ
پۆژوانه تی ده بیټ به مایه ی ده ستخستن و دابین کردنی تمه نیکی به رده وام و ژبانیکی
هه میسه یی.

کهواته، یه ک مانگی په مهزان، ده توانیټ به رو بوومی تمه نیکی هه شتا سالی به مروقی
پۆژوانه تی به خشیت. خو ئه وه ی که قورئانی پیرۆز له باره ی "لیلۃ القدر" هوه
رایگه یان دووه و فهرموویه تی: "تم شه وه له ههزار مانگ به فهر و خیر تره" به هیتره
به لگه ی تمه رازه یه!

وه ک چۆن پادشا له سه رانسهری ماوه ی فهرمانه روایه تی خۆی دا، یان هه موو سالیکی
ئهو سه رده مه، چ به ناوی چوونه سه ر ته خته وه، یان به هه ر بۆنه و یادیکی تر، چه ند
پۆژیک وه ک بۆنه و جه ژن بۆ دانیش تووانی ولاته که ی ده ستیشان ده کات و، له و
پۆژانه دا پادشا به پیی یاسا عاده تی په کانی له گه ل په عیه ته دلسوژه کانی دا په فتار ناکات،
به لکو به خه لات و به راتی تایبه تی به هه مه ندیان ده کات و، په راسته و خۆ له کۆشک و
باره گای خۆی دا میوانداری یان بۆ ده سازینیټ و سایه ی که ره م و به خشایشان له سه ر
پاده گریت و، به چاوی پیره وه بۆیان ده روانیټ ..

خواوه ندی به ده سه لاتی هه میسه ییش به هه مان جه ژر له گه ل به نده کانی دا مامه له
ده کات، ئهو خوایه ی که خواوه نی به خشایش و مه زنی یه و، پادشای ئه زه ل و ئه به ده و،
سولتانی شکۆمه ندی هه ژده هه زار جیهانه ..

ئهو ته ئهو خواوه نده گه وره یه فهرمانه پر له دانسته به رزه کانی و قورئانه پیرۆزه که ی
خۆی - که پروی له هه زاران جیهانه - له م مانگه پیرۆزه دا نازل کردوه. ئه مه ش ئه وه
ده گه یه نیټ که جیی خۆیه تی و خواستیکی "دانست" ی خواوه نده که مانگی په مهزان
وه ک جه ژن و بۆنه یه کی شادمان و تایبه تی خواپی و، پیشانگایه کی دلپرفینی
په ره وردگار و، کۆرپیکی رۆحانیی به سام و شکۆ دانراوه.

جاله بهر ئه وه ی مانگی په مهزان له دیکه نی ئهو بۆنه و جه ژنه پر له شادی و
خۆشی یانه دا خۆی ده نویټ و، بۆ ئه وه ی خه لکی - تا پاده یه ک - له سه رقالی یه نرم و
ئازه لئی په کان دوور بن و به سه ر یاندا بهرز بینه وه، له بهر هه موو ئه مانه، پیوسته فهرمانی
پۆژوو گرتنی تیدا ده ر بکریټ. کامل بوونی ئهو پۆژوو هه به وه ده بیټ که هه موو

ھەستە كانى مرؤف (چەشنى: چاۋ و گوى و دل و بىر و ئەندىشە) ۋە كو "گەدە" ھەرىە كەيان لە رۆژوۋى تايەتتى خۇياندا بن. واتە ئەو ھەستانە لە شتى ھەرام و لاۋە كى پارىزىن و، ھەرىە كەيان بەرەو بەندايەتتى تايەتتى خۇيان ئاراستە بكرىن.

بۆ نمونە:

مرؤف "زمان"ى بۆ رۆژوۋ گرتن لە درۆ و غەيبەت و قسەى نابەجى رابھىتت و، بە خويىندى قورئان و يادى خوا و تەسبيحات كردن و سلاۋاتدان لەسەر پىغەمبەر ﷺ و ھەموو جۆرە كانى ترى زىكر، زمانى پاراۋ بكات..

"چاۋ"ىشى لە شتى ھەرام پارىزىت و بە چاۋى پەند وەر گرتن بۆ ھەموو شتىك پروا نىت و..

"گوى" لە ۋەتى ناشىرىن پانە گرىت و قورئانى پىرۆز و "ھەق"ى پى بىستى..

ھەر بەم جۆرە، گشت ھەستە كانى ترىشى لەسەر جۆرە رۆژوۋ گرتنىكى تايەتتى رابگرىت.

ئاشكرايە ئەو "گەدە"يەى كە ۋەك كارگەيەكى مەزن وايە گەر بە رۆژوۋ گرتن لە كار بخرىت، ئەوا لە كارخستنى كارگە بچوو كە كانى تر زۆر ئاسان دەبىت!

◆ سەرنجى ھەشتەم

يە كىك لەو ھىكمەتە زۆرانەى رۆژوۋى مانگى رەمەزانى پىرۆز، كە پەيوەندىيان بە ژيانى خۇبى مرؤفە ۋە ھەبە، بە كورتى بەم جۆرەى خوارە ۋە ھە:

گرنگىتىن و كارىگەرتىنى جۆرە كانى چارەسەر كردن لە "پارىز"دايە، چ پارىزى ماددى چ مەعنەۋى.

ئەۋەتا پارىز لە زانستى پزىشكى دا چەسپاۋە، چونكە ھەر كات نەفسى مرؤف لە خواردن و خواردنە ۋەدا ئەۋپەرى سەربەستى پى بىرىت، ئەۋالە ژيانى كەسىبى دا دوو چارى گەلى ژيانى ماددى دەبىت..

بەربەرەلایى بۆ ژيانى مەعنەۋىش ھەر بە ھەمان جۆرە، چونكە گەر "نەفس" بىن بىر كردنەۋە لە ھەلال و ھەرام ھەرچى بەكى بىتە رى ھەلى بىلووشىت، ئەۋا ژيانى مەعنەۋى تىكدەچىت و ژاراۋى دەبىت، ھەتا ۋاى لى دىت "نەفس"ى ئەۋ مرؤفە گوى راپەلى "دل" و "رۆح" ناىت و مليان بۆ كە چ ناكات، ئىتەر ئەۋ "نەفس"ە بۆ خۇى

جەلەوى خۇي بەدەستەۋە دە گرىت و بەۋپەرى سەر كەشى لە ژياندا رەفتار دە كات و، مرؤف بەرەو ئارەزوۋە بەدە كانى خۇي رادەپىچىت، بى ئەۋەى دەستەلاتى خودى مرؤفە كەى بەسەرەۋە.مىنىت.

بەلام لە رەمەزانى پىرۇزدا "نەفس" بەھۇي رۇزۋەۋە لەسەر جۇرە پارىزىك رادىت و، لە پىناۋى پاكبۈنەۋە و گەشە كرنى دا بە لىپرانەۋە تى دە كۆشىت و فىرى گوى رايەلىي فەرمانە كان دەبىت. ئىتر توۋشى ئەۋ نەخۇشى يانە نايىت كە لە پىروونى گەدە و، خۇراك بەسەر خۇراكدا پەيدا دەبن و، تواناى فەرمانبەردارى و ملكەچى بۇ فەرمانە كانى شەرع بەدەست دەھىنىت. ئىنجا لەبەر ئەۋەى كە بە بۇنەى رۇزۋەۋە خۇي لە خوارنى حەلال پاراستوۋە، ئەۋالە حەر امىش خۇي دەپارىزىت و لى دەپرىت تاكو ژيانى مەنەۋىي خۇي نەشىۋىنىت و روونى يە كەى نەشلەقىنىت و لىلى نە كات.

باشان زۇربەى كە سانى گروى مرؤف گەلى جار گرفتارى برسىتى دەبن، كەۋاتە پىۋىستيان بە خۇراھىنان ھەبە بە برسىتى يەك كە مرؤف لەسەر ئارامگرتن رابھىنىت. جا رۇزۋەۋى رەمەزان برىتى يە لە راھاتن و خۇراگرتن لەسەر برسىتى يەك پازدە سەعات دەخايەنىت، ياخود بىست و چوار سەعات بۇ ئەۋانەى فرىاي پارشىۋ نە كەوتون.

كەۋاتە رۇزۋەۋى چارەسەرىكى كارىگەرە بۇ سەراسىمەى و بى ئۇقرەىي مرؤف، كە ھۇي پتر كرنى بەلا و گرفتارى يە كانى مرؤفن.

"گەدە" ش ۋەك كار گەيەك ۋايە كە چەندىن كرىكارى كار گوزارى ھەبە و، لە مرؤفىشدا گەلى ئامىر ھەن كە لە گەل گەدەدا پەيۋەندى يان ھەبە. جا ئە گەر "نەفس" بە شىۋەبە كى كاتى و بۇ ماۋەى مانگىك پەكى سەرقالى يە كانى خۇي نەخات و ۋازيان لى نەھىنىت، ئەۋا ھەموو ئەۋ كار گوزار و كرىكارانە بە ئىشى خۇيەۋە سەرقال دە كات و، پەرسشە تايبەتى يە كانى خۇيانىان لەبىر دەباتەۋە و، دەياختاھە ژىر فەرمان و دەستەلاتى خۇيەۋە. ئىتر بەم پى يە سەر لەۋ ئامىر و ھەستانە دەشىۋىنىت و بە گرم و ھۇرى جەروپىچە كانى ئەۋ كار گەبە و چەرە دوو كەلە كەى، ھەۋانەۋە و ئاسودەبى يان لە لا ھەلدە گرىت و سەرنجى ھەموويان بۇ لاي خۇي رادە كىشىت و فەرمانبەرى يە بەرزە كانىان - بە جۇرىكى - كاتى لەبىر دەباتەۋە.

هر له بهر ئهم تهنجامهش بووه كه زور كەس له ئەوليا و پياوچاكان خۆيان له سەر خواردن و خواردنهوهی كه م رادههینا، تاكو به پله كانی "كاملی" دا سەربكهون و بهرز ببنهوه.

بهلام به هاتنی مانگی رهمهزان، ئهو كریكارانه ههست ده كه ن كه تهنها له پیناوی ئهو كارگهیهدا دروست نه كراون، بهلكو ئهو ئامیر و ههستانهیی مرۆف، چه نند چیژ و لهزه تیگی به زری رۆحانی و مهلائیکهت ناسایان له مانگهدا دهست ده كهویت و، له بریی ئهو رابواردنه بی تام و زمانه، روو لهو چیژ و لهزه ته رۆحانی به بهرزانه ده كه ن.

هر له بهر ئهوه شه كه ده بینیت ئیمانداران له مانگی رهمهزانی پیروژدا جۆره های جۆری نوور و بهر كهت و دلخۆشیی معنهوی یان - هر كەس به پێی پلهی خۆی - دهستگیر ده بیست و، هر له مانگه پیروژهدا "دل" و "عقل" و "راز" و لایه نه ناسك و نیانه كانی تری هاوچه شنیان، چه نلین پله بهرز ده بنهوه و پیت و بهر كه تیان دهست ده كهویت، جا هر چه نده "گه ده" له شین و گریان و هه نسك هه لكیشاندا بیست، ئه مان به بی گهردی و میهره بانیه وه پێی پنده كه ن!

◆ سەرنجی نۆهم

چه نند حیکمه تیک له رۆژووی رهمهزанда هه ن، سه بارهت به وهی كه پهروه رد گاریتی به وهمی به كهی "نهفس" راسته وخۆ ده شكینیت و، به نندایه تی به كهی بۆ خوا پێی ده ناسینیت و، وای لێ ده كات زه بوونی خۆی له بهردهم پهروه رد گاریتی خوادا ده برپیت، وای ئیمهش به كێك لهو حیکمه تانه باس ده كهین:

"نهفس" نایه ویت خوای خۆی بنا سینت، بهلكو دهیه ویت له شیوهی فیرعه و نایه تی به كهی سەر كه شانهدا لافی پهروه رد گاریتی لێ بدات. ئنجا له سەر ئهم لاف لیدانه شی تا ئه شكه نجه و ئازار بدریت، سوودێکی ئه وتۆی ناییت و ره گی ئهو پهروه رد گاریتی به وهمی بهی هر تیدا ده مینیت و، هیچ شتیک ئهو ره گه نابریت و له لیدانی ناخات و سه ری پێ دانانه وینیت، مه گهر برسیتی!

به م جۆره، رۆژووی مانگی رهمهزان مشته كۆلێکی راسته وخۆی جهر گبر ده هاوینته سه ر لایه نه فیرعه و نیه كهی نهفس و، به جارێ هه موو كه شوفش و لاف و گه زافیکی ده شكینیت و، زه بوونی و لاوازی و هه ژاری به كهی پێی ده رده خات و، به نندایه تی به كهی بۆ پهروه رد گار پێی ده ناسینیت.

له یه کیک له ریوایه ته کانی فەرمووده یه کدا هاتوو که:

خوای گه وره فەرمووی به "نهفس":

(من کیم و تو کییت)؟

نهفس له وه لامدا وتی:

(من منم و، توش تویت)!

خوای گه ورهش خستیه دۆزه خه وه و نازاری دا. پاشان هه مان پر سیاری لی کرده وه،
ئویش هه ره له وه لامدا وتی: (من منم و، توش تویت)! جا هه رچه نده ئه شکه بجه و نازاری
جۆراو جۆری ده دا، ئه وه هه ر وازی له خوویستی (الأنانية)ی خووی نه هینا. پاشان خوا وه ند
به برستی نازاری دا (واته به برستی هیشتیه وه) ئنجا لی پرسی یه وه:

(من کیم و تو کییت)؟

نهفیش وتی:

(تو په روه ردگاری میهره بانی منی و، منیش بهنده ی زه بوونی تو م)!

اللهم صلّ على سيدنا محمد صلاة تكون لك رضاءً، ولحقيقه أداءً، بعدد ثواب

حروف القرآن في شهر رمضان، وعلى آله وصحبه وسلم.

﴿سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿۱۸۰﴾ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ﴿۱۸۱﴾ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ

الْعَالَمِينَ ﴿۱۸۲﴾﴾ (الصفات: ۱۸۰-۱۸۲).

آمین.

داوای لیوردن:

ئهم په یامه م گه لی به په له و ته نها له ماوه ی چل ده قیقه دا
داناره! جا له بهر ئه وه ی من و نووسه ری په شنوو سه که
هه ردو و کمان نه خو ش و ماندوو بووین، ئه وا دوور نی یه هه ندی
قسوور و ناته واوی له په یامه که دا بییت. له بهر ئه وه، داوای
لیوردن له برایانمان ده که یین و، راستکردنه وه ی هه ر شتیکیشیان
به گوچاو زانی تکایه با راستی بکه نه وه. (دانهر)

بهشی سی ههم

که په یامی سی ههمه

نهم به شهم بۆ پرس و را کردن نووسی به برایام له خرمه تکردنی قورئاندا و، بۆ نه وهی خویشم بیدار بکه موه بۆ جی به جی کردنی نه و نیازه گرنگی له دلندا بوو سهارهت به نووسینه وهی قورئانی پیروز، به نووسینکی واکه نه خشینکی نه وتوی ئیعجازی تیدا ده ریکه ویت که به یه کینک له دووسه د بهشی ئیعجازی قورئانی پیروز داده نریت. نه وه بوو نیازه که ی خۆم پیش چاو خستن تاکو رای ئه و انیش سهارهت به نووسینه وهی نه و قورئانه پیروزه بزاتم که نه و نه خشه ئیعجازی به ده رده خات، له گه ل پشت به سندا به و قورئانه ی به ده سخته تی "حافظ عثمان"^(۱) نووسراوه ته وه، ده ستیشان کردنی نایه تی "مودایه نه" ش به یه که ی پیوانه ی دریژی لاپه ره کانی نه و قورئانه و، سووره تی "تخلاص" یش بۆ دریژی دپه کانی.

نهم به شی سی ههمه بریتی به له نو مه سه له.

● مه سه له ی یه که م:

له وته ی بیست و پینجه مدا که ناوی "موعجیزاتی قورئانی" ی لی تراوه، به چه ندین به لگی به هیژ و گومان بر چه سپاوه که جو ره کانی ئیعجازی قورئانی پیروز ده گه نه چل جوړ و، هه ر له ویشدا هه ندیک له و جوړانه به دریژی بۆ که سانی سه رسه خت پروون کراوه ته وه، به لأم جو ره کانی تر به بوختی و شیوه یه کی کورت مانه وه.

هه روها له ئاماژه ی هه ژده همی "مه کتوبی نۆزده هم" دا ده ر که وت که: قورئانی پیروز ئیعجازی خو ی به چه ند پرویه کی جیا جیا سهارهت به چل چینی خه لکی یه وه ده رده خات و، هه ر نه و ئاماژه یه ش به شی (ده) دانه چینی له و ئیعجازه چه سپاند.

(۱) خۆشوو سینکی تور که و یه کینکه له گه وه خۆشوو سانی خه تی عه ره بی و، ناوی (عوسمانی کوری عه لی) به و ناسراوه به (حافظ عثمان). سالی ۱۰۵۲ک له نه سه مبول له دایک بووه و سالی ۱۱۱۰ک له دنیا ده ر چوو. خوای گه وه له نووسینی موصحفینکی پیروزدا یار مه تی داوه که له سه رتاسه ری جیهانی ئیسلامی دا به ناوی (موصحفی حافظ عثمان) ناسراوه و سه دان چاپی له بهر گیراوه ته وه. (وه ر گپه)

به لآم سه بارهت به (سى) چينه كهى تر، ئەوا قورئانى پيرۆز ئيعجازى خۆى بۆ خواهنى ههموو مه شره به جيا جيا كانى ئەوليا و زانايانى زانسته جۆراو جۆره كان ده رخشتهوه. به لگهش له سه ره ئەمه: ئيمانى ته حقيقى ههموو به كىكى ئەوانه له پلهى "علم اليقين" و "عين اليقين" و "حق اليقين" دا به وهى كه: قورئانى پيرۆز به راستى گوفتارى خواى گه رويه. به و اتايهى كه ههموو به كىكى ئەوان رپويه كيان له رپوه كانى ئيعجاز ديوه. به لئى، جوانى دره و شانوه كانى ئيعجاز به پى جياوازى مه شره به كان ده گۆرنت. چونكه ئەو ئيعجازهى كه وه ليهك له چيني "عارفان" لى تى ده گات جياوازه له و ئيعجازهى وه ليهك ده بيبىت كه نوقمى "خۆشه ويستى خوا" بووه. هه روه ها ئەو رپوه ئيعجازى بهى كه به كىك له پشه و ايانى "نوصولى دين" ده بيبىت جيا به له و رپوه ئيعجازى بهى كه زانايهك ده بيبىت له مه سه له فهرعى به كانى شه ريعه تدا ئيجتihad ده كات... هتد.

جا له بهر ئەوهى ناتوانم ههموو به كىك له و رپوه ئيعجازى به جۆراو جۆرانه به درىژى رپون بكه مه وه، چونكه تواناى بيبىنى ههموو يانم نى به و زه نبىشم جىى ههموو يانى تىدا نايته وه، ئەوا تهنه (ده) چينم له و چل چينه رپون كرده وه و تهنه ئاماژه به كى پوختم بۆ چينه كانى تر كرد. هه ر ئەو كاتهش دوو چينيان له "موعجزاتى ئەحمدهى" دا پىويستيان به ليدوان و رپونكر دنه وهى زياتر بو، وا ئىستا رپونيان ده كه ينه وه:

چينى به كه م: ئەوانه ن كه تهنه له رپى بىسته وه پهى به "ئيعجاز" ده بن. چونكه مرؤفى عه وام تهنه به گوى قورئان ده بيبىت و هه ر تهنه له رپى بىستيشه وه له ئيعجازى قورئان تى ده گات. واته له بهر خۆيه وه به خۆى ده لىت:

ئەم قورئانهى كه ده بيبىتم له هىچ كىبىكى تر ناچىت. جا يان له سه روى ههموو كىبه كانى تره وه به يا خود له خوار ههموو يانه وه به. خۆ كس ناتوانىت ئەم گرمانهى دواى بلىت و كه سىش نه بو توه، تهنه نهت خودى شه يتانىش قسهى واى له زار ده ر نه چوه. كه واته قورئان له سه روى ههموو يانه وه به.

ئەم پوخته به له "ئاماژهى هه ژده هم" دا و تراوه. پاشان "باسى به كه م" ي "مه كتوبى بىست و شه شه م" كه ناسراوه به "به لگهى قورئان بۆ ده مكوت كردنى شه يتان و حيز به كهى" ئەم پوخته بهى رپون كرده وه وه و تىگه يشتى ئەم چينه شى له ئيعجازى قورئان ده ر خستوه و چه سپاندوويه تى.

چینی دووهه: ئهوانه که تنها به چاو "ئيعجاز" دهينن. واته تهنانهت خه لکی عوام و ئهو ماددی يانهش که ژیری يان دابه زیوته چاویان و تنها ئیمان بهو شتانه دهينن که به چاو دهينن، تی ده گن که قورئانی پیرۆز ئامازه کی ئيعجازی وای ههیه به چاو دهينریت.

له "ئامازهی ههژدهههه" دا ئهه ئیددیعايه کراوه و پيوست بوو - بۆ چه سپاندنی ئهه ده عوايه - زیاتر پروون بکرایه تهوه، به لام له بهر حیکمه تیکی پهروه ر دگاری گرنگ - که ئیستا پیمان زانیوه - کاتیکی ئهه تۆمان له وئ به دهسته وه نه بوو پروونکردنه وه ی پيوستی له سه ر بکه ين. له بهر ئه وه، له وئ دا تنها چه ند ئامازه یه کی ساده و ساکار بۆ چه ند پروويه کی جوزئی ئهه و ئيعجازه کرا.

ئیستاش دوا ی ئه وه ی که نهینیی ئهه حیکمه ته پروون بووه وه، قه ناعه تی ته واهه تیمان کرد به وه ی که دوا خستنی باشتر بووه. جا بۆ مه به ستی ئاسانکردنی تیگه یشتی ئهه و چینه و چه شتی ئهه و جوژه ی ئيعجازی قورئان له لایه نهه وانه وه، موضحه فیکي شه ریفمان دا به نووسینه وه، که ئهه پرووه ی نیوان چل پرووه که ی ئيعجاز ده ر بجات.

پاشماوه ی مه سه له کانی تری ئهه به شی سئ هه مه و "به شی چواره م" يش لیره دا دانه ترا، چونکه له باره ی "ته وافوقات" هه ون. بۆیه ئهه پیرسته مان به سه روزیاد زانی که تابه ته بهه ته وافوقانه وه و لیره دا هه چمان له باره یانه وه نه نووسی. به لام تنها "سه رنجی سئ هه م" ی "به شی چواره م" مان نووسی له گه ل "بیدار کردنه وه یه ک" دا.

بیدار کردنه وه یه ک:

بۆ مه به ستی پروونکردنه وه ی ئهه سه رنجه گرنگی که له وشه ی "الرسول" دا هه یه و له قورئانی پیرۆز دا هاتوه، سه د و شه ست ئایه تی پیرۆزی قورئان نووسرایه وه. خو هه رچه ند ئهه ئایه ته پیرۆزانه گه لی تابه تکاری مه زنیان تیدایه، که چی له گه ل ئه وه شدا هه ره یه که یان - له پرووی واتاه - ئه وانی تر ته واهه ده کات و ده یانچه سپینیت. بۆیه ده توارنیت ئهه ئایه ته پیرۆزانه بکرین به حیزبکی قورئانی بۆ ئهه که سانه ی که ده یانه ویت چه ند ئایه تیکی جیا جیا له بهر بکه ن و بیاخویننه وه.

ههروه ها دهينریت که "ره وانپیزی" و "پاراوی" ی ئهه شه ست و نۆ ئایه ته مه زن و پیرۆزانه ش که وشه ی "القرآن" یان تیدا هاتوه و له باره ی پروونکردنه وه ی سه رنجه

گهلى نهينى و سهرنجى زۆر له ژماره كەى له فزى جه لاله: (الله) دا ههيه.

يه كيك له وانه برىتى به له وهى كه:

وشهى (الله) و "الرب" له قورئاندا له هه موو ئهو و شانەى تر زياتر به كار هاتوون. دواى ئهوان وشه كانى: (الرحمن و الرحيم و الغفور و الحكيم). ههروهها ژمارهى ئهم و شانە له گهلى وشهى (الله) دا نيوهى ژمارهى ئايه ته كانى قورئانى پيرۆز پيكنده هين. ههروهها ژمارهى له فزى جه لاله (الله) له گهلى ئهو و شانەى "الرب" دا كه به واتاى (الله) هاتوون - به هه مان جۆر - نيوهى ژمارهى ئايه ته كانى قورئان. چونكه وشهى "الرب" هه شت سه د و چل و شەش جار به كار هاتوو و پينج سه د و چه ند دانەيه كى ئهم ژمارهيه له برىى وشهى (الله) به كار هينراون. به لام دوو سه د و چه ند دانەيه كى تريان به واتاى (الله) نه هاتوون.

ههروهها كۆى ژماره كانى له فزى جه لاله: (الله) له گهلى ژمارهى وشه كانى: "الرحمن و الرحيم و العليم" و چه ند دانەيه كى وشهى "هو" ي "لا إله الا هو" يش - به هه مان جۆر - نيوهى ژمارهى ئايه ته كانى قورئانى پيرۆزه و جياوازى به كه يان ته نها چوار ژمارهيه.. له گهلى وشهى "القدر" يشدا - كه له برىى وشهى "هو" دا يينين - به هه مان جۆر نيوهى ژمارهى ئايه ته كانه و جياوازى ته نها نۆ ژمارهيه. بهم سهرنجه، ليره دا كۆتابى بهم باسه ده هين. چونكه گهلى سهرنجى زۆر له كۆى ژمارهى له فزى جه لاله دا ههيه.

دووهم:

ئهم سهرنجه له رپوى سووره ته كانى قورئانه وهيه و، ئه ميش گهلى سهرنجى ترى له خۆ گرتوو و چه ندين ته وافوقى ئه وتۆش ده رده خات كه به لگه ن له سه ر رپكوپيكي و قه صد و ويست و مه به ست.

يه كيك له وانه برىتى به له وهى كه:

له فزى جه لاله ي: (الله) له سووره تى "البقرة" دا هيندهى ژمارهى ئايه ته كانيه تى و جياوازى نيوانيان ته نها چوار ژمارهيه و، له هه مان كاتيشدا چوار وشهى "هو" له برىى (الله) به كار هاتوو وهك ئه وهى كه له "لا إله الا هو" دا ههيه. به مەش ته وافوقه كه كامل و ته واو بووه!

لهفزی جهلاله‌ی ناو سوورته‌ی "آل عمران" یش له گهل ژماره‌ی ئایه‌ته کانی‌دا ته و افوقیان له نیواندایه. ئه وه‌نده هه‌یه لهفزی جهلاله له دوو سهد و نو ئایه‌تدا به کارهاتوه، به‌لام ژماره‌ی ئایه‌ته کان دوو سهد ئایه‌تن، واته جیاوازی به کهیان له نو ژماره‌دایه. خو لهم چه‌شنه تایه‌تکاری به کهلامی و سه‌رنجه ره و انبئی‌یانه‌دا ئهم جیاوازی به بچوو کانه زیان ناگه‌یه‌نن، چونکه ته و افوقه لیک نزیکه کان بۆ ئهم مه‌به‌سته سه‌روز یادن.

هه‌روه‌ها ته و افوق له نیوان ژماره‌ی ئایه‌ته کانی هه‌ر سئ سوورته‌ی "النساء و، المائدة و، الانعام" و کۆی ژماره‌ی لهفزی جهلاله‌ی ناو ئهم سئ سوورته‌دا هه‌یه. چونکه ژماره‌ی ئایه‌ته کانی ئهم سوورته‌تانه چوار سهد و شه‌ست و چواره، به‌لام کۆی ژماره‌ی وشه‌ی: (الله) له هه‌ر سیکیاندا چوار سهد و شه‌ست و یه‌که. خو ئه‌گه‌ر لهفزی جهلاله‌ی ناو به‌سه‌مه‌له‌ی هه‌ر سئ سوورته‌که‌ش بجه‌ینه سه‌ر ئه‌و ژماره‌یه ئه‌وا ژماره‌کان به‌ته‌واو ته‌ی یه‌کاو یه‌که ده‌رده‌چن.

هه‌روه‌ها ژماره‌ی لهفزی جهلاله له پینج سوورته‌ی یه‌که‌مدا دوو هینده‌ی ژماره‌ی هه‌مان وشه‌یه له سوورته‌ کانی "الاعراف و، الانفال و، التوبة و، یونس و، هود" دا. واته ژماره‌ی لهفزی جهلاله لهم پینج سوورته‌ی دوایی دا نیوه‌ی ژماره‌ کهیه‌تی له پینج سوورته‌ که‌ی پیشوودا!

هه‌روه‌ها ژماره‌ی ئهم وشه‌یه له سوورته‌ کانی "یوسف و، الرعد و، إبراهیم و، الحجر و، النحل" دا نیوه‌ی ژماره‌یه‌تی له نیوه‌ که‌ی پیشوودا. پاشان ژماره‌ی ئهم وشه‌یه له سوورته‌ کانی "الإسراء و، الکهف و، مریم و، طه و، الأنبياء و، الحج" دا^(١) نیوه‌ی نیوه‌ی ئه‌و نیوه‌یه‌ی پیشووه.

گه‌ر بی‌ت و هه‌مان وشه له سوورته‌ کانی دوای ئه‌مانه‌دا پینج سوورته له دوای پینج سوورته بژمیرین، ئه‌وا ئهم ژماره‌یه له نزیکی ئه‌و ریزه‌یه‌دا به‌رده‌وام ده‌بی‌ت. به‌لام چه‌ند

(١) به‌ینی ئهم دابه‌ش کردنه پینج پینجه (واته: پینج سوورته پینج سوورته) نه‌ینی یه‌که ده‌ر کهوت و، لیزه‌دا بی‌ نه‌وه‌ی هه‌یج کامان بی‌ی بزانین له بری پینج، شه‌ش سوورته تۆمار کرا. بۆیه هه‌یج گومانیکمان له‌وه‌دا نه‌ما که شه‌شم دانه‌یان به‌ شیوه‌یه‌کی غه‌یبی و له ده‌ره‌وه‌ی ویستی خۆمانه‌وه هاتووه‌ته ناوه‌وه، تاکو ئهم نه‌ینی نیوه نیوه‌یه تیا نه‌جیت. (دانهر)

جياوازي يهك له هندی كه رته ژماره كاندا پروو ده دات، كه ئه ویش لهم چه شنه مه قامه خیطایی یانه دا گوئیان پین نادریت.

بۆ نمونه: هه ندیکیان سه د و بیست و یه کن هه ندیکي تر سه د و بیست و پینج و .. ههروه ها هه ندیکي تر سه د و په نجا و چوار و هه ندیکي دیکه ش سه د و په نجا و نۆ دانهن. پاشان له پینج سووره ته که ی تری دوا ی ئه واندا که له سووره تی "الزخرف" هوه ده ست پین ده کات، ژماره که داده به زیته نیوه. واته نیوه ی نیوه ی ئه و نیوه یه.

ئه و پینج سووره ته ش که له سووره تی "النجم" هوه ده ست پین ده کات ژماره که: نیوه ی نیوه ی نیوه ی نیوه ی ئه و نیوه یه، به لام به شیوه یه کی نزیك. خۆ لهم چه شنه مه قامه خیطایی یانه دا جياوازي که رته بچوو که کان زیان ناگه یهن.

پاشان له سنی کۆمه لئی پینج سووره ته بچوو که کاندا سنی ژماره ی له فزی جه لاله به کار هیتر اوه.

جا ئهم چۆنیتی یانه، به لگه کن له سه ر ئه وه ی که "رپکه وت" تیکه لئی ژماره کانی له فزی جه لاله نه بووه، به لکو به پینی "رینکوینکی" و "دانایی" ده ستیشان کراون.

سه رنجی سنی هه می له فزی جه لاله (الله):

که تایبه ته به پری و شوین و بارودۆخه کانی له سه ر لاپه ره کانی مو صحه فی شه ریفدا: ژماره کانی له فزی جه لاله له هه ر دانه لاپه ره یه کی مو صحه فدا په یوه ندیی به پرووی لای راستی ئه و لاپه ره یه و لاپه ره که ی به رامبه ری ئه و پرووه هه یه. هه ندی جاری تریش په یوه ندیی به لاپه ره که ی به رامبه ره وه له لای چه پ و پرووی ئه وه ی پشته وه شی هه یه.

له نو سخه یه کی مو صحه فه که ی خۆمدا که به دوا ی ئهم ته و افوقانه دا گه رام، بۆم ده ر که وت که زۆربه ی جار به رپژه یه کی ژماره یی تا بلئی جوان ته و افوق له له فزی جه لاله دا هه یه. له مو صحه فه که ی خۆمدا نیشانه م له سه ر داناون. هه ندی جار یه کسان ده ر ده چوون و هه ندی جاری تریش (نیوه) یان (سنی یهك) ده بوون. به هه ر حال، هه ر هه موویان ئه وه له هه ست و نه ستی مرؤف ده گه یهنن که به رینکوینکی و دانایی له شوینی خۆیاندا دانراون.

چوارهم:

تایبه ته به و ته و افوقانه ی که له یهك لاپه ره دان.

خۆم و براكاتم له سێ چوار نوسخه‌ی جياجياى موصحه‌فدا - كه له گه‌ل يه كتردا به‌راوردمان كردن - به دواى ئەم تەوافوقانەدا گه‌ر این. له ئەنجامدا گه‌يشتینه‌ئەو قەناعەتەى كه تەوافوقەكان له هەر هەموویاندا كاریكى پێویسته و ئەنجامی مەبەست و ئامانجیكى دیاری كراوه، به‌لام له‌بەر ئەوەى نووسەرەوه كانی قورئان له چاپخانه‌كاندا چەند ئامانجیكى تریان پەچاو كردهوه، ئەوا هەندێ ناریكى له تەوافوقەكاندا پەیدا بووه. خۆ ئەگەر بێت و به وردی رێك بخرینه‌وه ئەوا له كۆی قورئاندا تەوافوق له ژماره‌كانى له‌فزی جه‌لاله‌دا ده‌بێنرێت كه ده‌گه‌نه دوو هه‌زار و هه‌شت سهد و شەش دانە، مه‌گەر چەند حاله‌تیكى یه‌كجار ده‌گمەن پوو بدات له‌و تەوافوقانه‌ نامۆ بن. ئەو كاته‌ش نووری ئی‌عجازیكى گه‌وره‌ له‌و تەوافوقانه‌وه هه‌ست پێ ده‌كریت، چونكه‌ گه‌لێ ئه‌سته‌مه كه بیری مرؤف ده‌ورانده‌وری ئەم هەموو لاپه‌ره‌ فراوان و زۆرانه‌ بدات و ئاگای له هەموویان بێت. بۆیه به‌ هیچ جۆرێ ناتوانیت ده‌ستیان تی وهر‌بدات.

دیاره "رێكه‌وت"یش به‌ هیچ جۆرێك ده‌ستی به‌م پێ و شوین و بارودۆخه‌ پ‌ر له‌ حیکمه‌تانه‌ی له‌فزی جه‌لاله‌ ناگات.

سه‌رله‌نوێ موصحه‌فیكى تری شه‌ریف به‌ نووسینه‌وه ده‌ده‌ین، تاكو "سه‌رنجی چواره‌م" تا راده‌یه‌ك ده‌رېكه‌وێت و هه‌ولیش ده‌ده‌ین پارێزگاریی لاپه‌ره‌ و دێره‌كانى ئەو موصحه‌فانه‌ بکه‌ین كه زیاتر بلاون و له‌ به‌رده‌ستدان، هاو‌ده‌م له‌ گه‌ل رېنكخه‌ستی ئەو شوینانه‌ی كه له‌بەر گوئی پێنه‌دانی سنعه‌تکاران - له‌ چاپخانه‌كاندا - بایه‌خ به‌ رېنكویكىیان نه‌دراوه. ئەو كاته‌ش - پشت به‌ خوا - نه‌هێنی رېنكویكىی راسته‌قینه‌ی تەوافوقەكان دەرده‌كه‌وێت.

(له‌ راستیشدا ده‌رخرا).

اللهم يا مُنَزَّلَ الْقُرْآنِ! بحق القرآن فهَمْنَا أسرار القرآن، ما دار القمران، وصلِّ وسلِّم على من أنزلت عليه القرآن، وعلى آله وصحبه أجمعين.. آمين.

بهشی پینجه م

که په یامی پینجه مه

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (النور: ۳۵)

له مانگی په مزانی پیروز و له حاله تیکي رُوحی دا ههستم به یه کیك له نووره کانی
هم ثابته پیروزه کرد و، له بینینکی وهك نه ندیشه دا سهرجمی بوونه وهران و گشت
زینده وهرام له دُخینکی وهادا بینی که به موناجاته بناوبانگه که ی "وهیسی قهره نی"
موناجاتیان له گه ل په روه ردگاری خویاندا ده کرد و ده لآنه وه، که موناجاتیکه بهم
پاران هوهیه دهست پین ده کات:

إلهي أنت ربِّي.. وأنا العبد..

وأنت الخالق.. وأنا المخلوق..

وأنت الرزاق.. وأنا المرزوق.. الخ.

هم رووداوه نه ندیشه یی یه ی که به دل بینیم، قه ناعه تیکي نهوتزی دامن که هه موو
یه کیکی ناوه جوانه کانی خوی گه وره نور و رووناکي یه بویه که به یه کی هه ژده هزار
جیهانه کان.

وا بهم جوړه ی خواره وه نهو رووداوه ده گپرمه وه:

هروهك یهك به یه کی په ره کانی گول دهبن به بهرگی یه کتری و هه ریه که بیان نه وه ی
ژیر خوی داده پُوشیت، هم جیهانه شم به هه مان جوړ بینی! چونکه هه ریهك لهو جیهانانه
به هه زاران په رده پیچراونه ته وه و چه ندین جیهانی تریان له ژیردا شارراوه ته وه. هه روه ها
بینیم که هه کات یه کیك لهو په ردانه هه لده دریته وه و لاده بریت جیهانینکی ترم له
بهرامبه روه دهرده که ویت که شیوه ی تاریکستانینکی چپ و چول و سامناکی له خو
گرتروه، وهك هم ثابته پیروزه وینه که ی کیشاوه و فرموویه تی:

﴿أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ
بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكِدْ يَرَاهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ
نُورٍ﴾ (النور: ۴۰).

لهم كاته‌دا كه من ئەم جيهانه‌م له‌م جوړه تاريكي‌يه چر‌ه‌دا بينى، كتوپر يه‌ك دره‌شانه‌وه‌ى ناويك له‌ ناوه‌كانى خواى گه‌وره تيشكيكي مه‌زنى بو‌ ئاراسته‌ كرد و يه‌ كسهر به‌ ويڼه‌ى نوورنيك سهرتاسه‌رى ئەو جيهانه‌ى رووناك كرده‌وه! ئيت‌ر هه‌تايه‌ كي‌ك له‌ ديمه‌نه‌كانى ئەم جيهانانه‌ ده‌ر بكه‌وتنايه و په‌رده‌يه‌ك له‌ په‌رده‌كانيان له‌ به‌رده‌م ژيرى‌دا هه‌لبدر ايه‌ته‌وه، ده‌ر گاي جيهانيكي تر له‌ به‌رده‌م ئەنديشه‌دا ده‌خرايه سهر پشت و، به‌هۆى بين‌ئاگايى شه‌وه ئەو جيهانه‌ له‌ شي‌وه‌ى تاريكستانيكي بئى بن‌دا ده‌رده‌كه‌وت، ئنجا كتوپر يه‌ كي‌ك له‌ ناوه‌كانى خواى گه‌وره - به‌ ويڼه‌ى خوړى دره‌خشان - هه‌لده‌هات و سهرانسهرى ئەو جيهانه‌ى رووناك ده‌ كرده‌وه... هتد.

ئەم گه‌شت و گه‌رانه‌ى دل و ئەنديشه‌م به‌م شي‌وه‌يه دري‌ژه‌ى كيشا و به‌رده‌وام بوو.. وا ئەمانه‌ى خواره‌وه‌يان - بو‌ نمونه - لئى باس ده‌كه‌ين:

كاتى سهرى "جيهانى زينده‌وه‌ران"م كرد و سهرنجى: ده‌سته‌وسانى و، لاوازى و، پيوستى و، برسيتى و، موخاجيى له‌راده‌به‌ده‌ريانم دا، ئەو جيهانه‌م وا هاته‌ پيش چاو كه‌ نوقمى تاريكستانيكي چر و گير‌وده‌ى خه‌م و په‌ژاره‌يه‌كى به‌رده‌وام بووي‌ت. هه‌ر له‌م كاته‌دا ناوى "الرحمن" وه‌ك خوړى دره‌خشان له‌ بورجى ناوى "الرزاق" وه‌ - واته‌ له‌ واتاكه‌ى دا - هه‌له‌هات و سهرانسهرى ئەو جيهانه‌ى به‌ر‌وشنايى "ميه‌ره‌بانى" رووناك كرده‌وه!

پاشان له‌ نيوان جيهانى زينده‌وه‌راند "ساوا و بي‌جوواتيان"م به‌دى كرد.. بينيم ئەو ساوا و بي‌جووانه‌ له‌ تاو: لاوازى و، ده‌سته‌وسانى و، پيداويستى يه‌كانياندا هه‌لده‌به‌زنه‌وه، چونكه‌ جيهانه‌كه‌يان هينده‌ره‌ش و تاريكه‌كه‌ سۆز و به‌زه‌يى بينه‌رانيان ده‌جووتيني‌ت. كاتى كه‌ من له‌م حالته‌ ئازاره‌خشه‌دا بووم، كتوپر ناوى "الرحيم" له‌ بورجى شه‌فه‌قه‌ته‌وه هه‌له‌هات و رووناكى يه‌ دره‌خشانه‌كانى به‌ هه‌موو جيهاندا بلاو كرده‌وه و گوپرى به‌ جيهانيكي شيرين و ناسك و په‌نگين. ته‌نانه‌ت فرميسكه‌كانى: "سكالا" و "خه‌م" و "سۆز"ى گوپرى به‌ چه‌ند فرميسكيك كه‌ خۆشى و شادمانى و شوكرانه‌بژيرى يان هه‌لده‌رشت!

پاشان په‌رده‌كه‌ لادرا.. كتوپر "جيهانى مرؤف"م به‌ ويڼه‌ى ديمه‌نه‌كانى سينه‌ماله‌ به‌ر چاودالئى ده‌ر كه‌وت، كه‌ جيهانيك بوو له‌ هه‌موو لايه‌كه‌وه تاريكايى يه‌كى چروپ و ترس و له‌رزىكى به‌رده‌وام داپيوشى بوو. ته‌نانه‌ت له‌ تاو سام و مه‌ترسىي ئەو ديمه‌نه‌ى كه‌ بينيم، ده‌نگم لئى هه‌لپرى و هاوارم لئى هه‌لسا! چونكه‌ بينيم: ئەو ئاواتانه‌ى كه‌ له‌

خیراییهك ده پوات كه حهفتا جار له خیرایی هاویشتنی بۆمبا زیاتره و، له ماوهی یهك سالدا رینگایهك ده بریت که ده گاته بیست و پینج هزار سال. ههروه ها زهویی پیر و په ککهوته - لهم پروانگهیهدا - ههموو کاتیک بههژی بوومه له رزه مهزنه کانی ناویهوه نزیکه پارچه پارچه و هه پروون هه پروون بیست.. ئیت له تاو چروپرسی ئه و تاریکاییه یه که بائی به سهر ئه م جیهانه دا کیشابوو سهر م ده خولایه وه و گیزی ده خواردا! کتوپر ناوی: "خالق السموات والأرض" و ئه م ناوانه ی تری خوا ی گه و ره که بریتین له: "القدیر، العلیم، الرب، الله، رب السموات والأرض، مسخر الشمس والقمر" له بورجه کانی: میهره بان ی و، مه زنی تی و، په روه رد گاریتی به وه له هاتن و، به چه ندین نووری دره خشان ئه و جیهانه تاریکه یان پروناک کرده وه و، گۆی زه ویشیان وه ک که شتی به کی گه شتو گوزاری ئه و تو لئ کرد که له و په ری رینکویکی و گۆی رایه لئ و که مال و حه وان ه وه و دلنایی دایه و، بینیم که - به راستی - ئه م گۆی زه و ی به بۆ: سهیران و، گه شتو گوزار و، بازرگانی، ئاماده کراوه.

پوخته ی ئه م قسانه:

هه موو به کیك له وه هزار و یهك ناوه جوانه ی خوا ی گه و ره که پرویان له گهردوونه، به وینه ی خۆری مهزن، یه کیك له و جیهانانه پروناک ده کاته وه. ته نانه ت هه موو ئه و جیهانانه ی تریش پروناک ده کاته وه که له ناوه ندی یه ک به یه کی جیهانه کاندا هه ن. چونکه بههژی نهینیی "ته نیایی" ی خوا ی گه و ره وه، دره و شان ه وه ی سه رجه م ناوه کانی تر له ناوه ندی دره و شان ه وه ی هه موو به کیکی ئه و ناوانه دا دهینریت.

وه ک بلئی "دل" - لهم گه شته دا - بهرده و ام ده کرایه وه و، هه ر کاتئ پرووناکی به جۆراو جۆره کانی له پشت په رده ی هه ر تاریکی به که وه ده بین ی پتر حه ز و تاسه مه ندیی بۆ بینیی پرووناکی تر زیادی ده کرد! ته نانه ت ویستی سوار پشتی ئه ندیشه بیست و به ناو ئاسمانه کاندا بگه ریت، ئا لهم کاته دا په رده له سهر دیمه نیکی به کجار گه و ره و فراواندا هه لدرایه وه و، دلش رۆشته ناو جیهانی ئاسمانه کانه وه و، بینیی که:

ئه و ئه سترانه ی بزه و خه نده ی نوورانی به ناو ئاسماندا په خش ده کن: بارستاییان له هی گۆی زه و ی گه لئ زیاتره و، زۆر له ویش خیراترن و، له ناو به کتری دا ده سوورپینه وه. خۆ گه ر بیست و یه کیکیان ته نها بۆ ماوه ی یه ک خوله ک رینگای خۆی ون بکات و ویل بیست، ئه و ا بهر یه کیکی تریان ده که ویت و ده ته قینه وه و ده نگ و زرمه یه کی هینه گه و ره ده داته وه که هه ناوی گهردوونی پئ کوناودهر و ورد و خاش بیست. دیاره ئه و کاته ش

ئه ستيړه كان تيشكي رووناكى په خش ناكه نه وه، بهلكو تاگريان تى بهرده بيت و له بريى دابه شكر دنى زه ده خه نه نووراني په كانيان، تاريكايي په كى بهرده وام ده يانگر يته وه..

به هوى هم نه نديشه وه، هاسمانه كام به جيهانيكي فراوانى چول و سامناك و سر سوور هين هاته پيش چاو. ئيتر هه زار جار په شيمانى خوم بز سر دانه له هاسمانه كان ده بري! به لام تالم كاته دا كه من به ده ست هم باره په ريشانه وه ده تلامه وه، كتوپر ناوه جوانه كانى خواوه ندى "ربّ السموات والأرض" و "ربّ الملائكة والروح" به دره وشانه وه و ده كه وتى خويانه وه له بورجى: ﴿وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ﴾ (الملك: ٥) و ﴿وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ﴾ هوه (الرعد: ٢) هه له اتن و، هه هه ستيړانه ي كه تاريكي دايو شيبون، يه كه تروسكايي يان له و رووناكى به مهنانه - له رووى هه و اتايه وه - به ده ست هينا. ئيتر يه كسر هاسمان - بهم تروسكايي به - به نه دازه ي ژماره ي هه ستيړه كانى داگرسا و وه كه چرخانى لى هات و به مه لايكه ت و روخانى به كان پر و تاوه دان بوونه وه، پاش هوه ي كه وا گومان ده برا كاو و چول بن. هه روه ها هه خور و هه ستيړه كارگوزار و جوولا وانه م وه كه سويابه كى نيوان سوياكاني په روه دگارى جيهانه كان و پادشاي ته زه ل و ته به د هاته بهر چاو، وه كه بلتي له ناوه ندى مانور و نمايشكي بهرز و بلنددا مهنى په روه دگارى تى هه و پادشا به توانايه ده رنجن.

ئيتر مينش، به هه موو هيزيكه وه، ته نانه ت گهر بمتوانايه به هه موو گهر ديله كانى و جوو ديشم و، به زمانى هه موو بوونه هه ران - گهر گوى يان ليم بيت - هم نايه ته پيرورهم خوينده وه:

﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِثْلَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ (النور: ٣٥).

ئيتر له هاسمانه وه دابه زيم و هاته وه بز زه وى و، له و رووداوه نه نديشه ي به بيدار بوومه وه و، وتم:

الحمد لله على نور الإيمان والقرآن!

به شی شه شهم

که په یامی شه شهمه

نهم باسه بۆ نهوه نووسرا که قوتابیان و کارگوزاران قورئان بیدار
بینهوه و نه به لیت له خسته بږین.

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ﴾ (هود: ۱۱۳)

"نهم به شهی شه شهم - پشت به خوا - شهش فروفیلی شهیتانه کانی ئینس و جیننی
پووجهل ده کاتهوه و، له هه مان کاتیشدا شهش دانه رپی هیر شه کانیان پی ده به ستیت".
□ فروفیلی یه کهم:

"شهیتانه کانی ئینس" لهو ده رسانهوه که له "شهیتانه کانی جیننی" وه ریان گرتوه،
ههولتی نهوه ده ده ن که خزمه تگوزاران قورئان بڅه له تین و لهو کاره خاوین و جیهاده
مه عنهوی یه به رزه ی خویان دوور یان بڅه نهوه به وهی که ده چن "پله و پایه" و
"ناوبانگ" یان له لا شیرین و خۆ شه ویست ده که ن و، نهم جوړه شتانه یان له بهر چاودا
ده پازیننه وه! نهویش بهم فیله شهیتانی یه ی خواره وه:

هه موو مرو فیک به گشتی و یه که به یه کی نه هلی دنیا ش به تایبه تی حه زیکتی "کوللی"
یان "جوړتی" یان بۆ وهر گرتنی پله و پایه تیدایه، که خوی له خوی دا بریتی یه له
"ریا کاری". هه روه ها هه ول ده ده ن چهن د شوین و پله یه که به ده ست بهینن که له بهر چاوی
خه لکی دا به پله ی به رز و بلند داده نرین. ته نانه ت کاتی وا هه یه مرو ف به هانده ری
هه لپه کردن بۆ ناوبانگ و بۆ مه به ستی تیر کردنی نهم حه ز و ناره زوهی خوی، زیانیشی
به خت ده کات!

جائهم حه ز و ناره زوه بۆ "ئاخیره ت خوازان" تابلیتی مه ترسیی تیدایه ..
"دنیا خوازان" یش نهو په ری هانندان و خۆ شحالیی تیدا ده بینن .. هه روه که سه رچاوه ی
گه لپی ره وشتی ناپه سه ندیشه .

ئەم ھەز و ئارەزوو - لە راستىدا - لایەن و سەروشت و دەمارىكى لاوازە لە مرۆفدا. واتە ھەر كەسێك ختوو كەى ئەم ھەستەى بەدات دەتوانىت بە سەرىدا زال بىت و لەخشتەى بىات و بۆ لای خۆى رايكىشىت. لەبەر ئەمە، گەورەترىن مەترسى و نىگەرانىم سەبارەت بە برايانم لەو ھەدايە كە دەگوئىتى مولىدان ئەم لایەنە لاوازەى دەروونى مرۆف لە براياندا بقۆزەنەو، چونكە ھەندى لە ھاوړى نادلسۆزە كانمان بەم شىوھە بۆ لای خۆيان رايكىشا و لە ھەلدىرى تياچووندا ھەلياندا ھەوارەو^(١).

ئەى برا و ھاوړىيانم لە خزمەتكردنى قورئاندا!

كاتى جاسوسوانى ھەلى دنيا و برەودەران بە گومرايى و قوتايىانى شەيتان، لە گۆشەى: "ھەز لە ناوبانگ كردنەو" دىن بۆ لاتان، پىيان بلىن:
رەزامەندى خواى گەورە و پزلىننى مېھرەبانى ئەو خوايە و ھەر گەرايى لای پەروەردگار، پلەيە كى ئەو ھەندە بلند و مەزەنە كە پووتىكردن و سەرسووپمانى خەلكى لە چاوىدا و ھەك تەنھا يەك گەردىلە وايە.

خۆ ئەگەر مېھرەبانى خواى گەورە تەنھا يەك ئاورمان لى بەداتەو، ئەو سەروزيادمانە و پىويستمان بەو نايىت كە خەلكى روومان تى بەكن. پووتىكردنى خەلكى كاتىك خراب نى يە كە ئەگەر سىبەرىكى رەنگدانەو ھى ئاورليدانەو ھى مېھرەبانى خواى گەورە بىت. دەنا ھەر گىز بە سەربەخۆيى داوا ناكريت و ئىمە بە دواىدا ناگەرپىن، چونكە تا دەر گاي گۆر بېر دەكات و ھەر ھىندەى گەيشتە ئەوئ دە كۆزىتەو و لەوئدا فلسىكى قەلبىش ناھىنىت!

پاشان گەر ئەم ھەستى مەنسەب وىستى و ھەز لە پلە و پاىە كردنە لەغاو نە كريت و لە مرۆفدا نەسپرىتەو، ئەو دەبى بەم جۆرەى خوارەو ھەروە روو كارىكى تر ئاراستە بكرىت:

(١) ئەو بەدبەختانە پىيان وايە كە تەنھا بەو ھى بلىن: "دلمان لەگەل مامۆستادايە" ئىز گرفتارى تياچوون ناين! بەلام ئەو كەسە ھىزويىز بە تەوژمى ئىلھاد دەدات و بە پڕوپاگەندەى مولىدان لە خشتە دەچىت، تەنانەت بىن ئەو ھەش بە خۆى بزائىت بۆ جاسوسى كردن لە پىناوى ئەواندا بە كار دەھىنرىت. ئەو كەسەى كە ئەمە ھالىەتى و خەرىكە تيا دەچىت و لەگەل ئەو ھەشدا دەلىت: "دلم پاك و بەو ھەفايە بۆ رىيازى مامۆستاكەم" ھالى ئەو بەدبەختە ھەك ھى ئەو كەسە وايە كە لە نوێژدا گرفتارى تەنگاوى بوو و بە بايەك دەستوێژە كەى شكاو، كەچى كاتى پى دەوترىت: نوێژەكەت بەتال بوو تەو، دەلىت: نەخىر، بەتال نەبوو تەو، چونكە دلم خاوينە! (دانەر).

ئەم ھەستى ھەز لە پەلە و پايە كەردنە لەوانەيە پۈۈيە كى پەوا و مەشرووعى تىدا بىت، ئەويش بۇ مەبەستى بەدەستەينانى پاداشتى دواپۇژ و بە نيازى دەستكەوتنى دوعاى كەسانى تر لە پۈۈي كارىگەرىي رىكويىنك و جوانىي خزمەتكەردنى قورئانەو، لەسەر بناغەي ئەم ئوموئەيەي خوارەو:

وا دابنى مزگەوتى "ئەيەسۇفيا" پەرە لە كەسانى خاوين و بەرپىزى ئەھلى فەزلى و كەمال.. بەردەرگا و ھەيوانە كانىشى چەند منالنىكى لاسار و كەسانى ھەرزە و نزمى تىدان.. لاي پەنجەرە كانىشىو ھە چەند گەشتيارنىكى بيانى پراوہ ستاون كە ھەزبان لە گەمە و گالئەيە..

گەر لەم كاتەدا يە كىك ھاتە ناو مزگەوتە كەو ھە و پۇشتە ناو ئەو كۆمەلە بەرپىزەو ھە و بە دەنگىكى خۆش چەند ئايەتىكى قورئانى پىرۇزى خويند، ئەوا سەرنجى پوانىنى ھەزاران كەسى ئەھلى عىلم و فەزلى بۇ ئاراستە دەبىت و بە دوعا كەردىيان بۆي و پازى بوونيان لىي پاداشتىكى گەورەي دەست دەخەن. كەچى منالە لاسار و مولخيدە ھەرزە و بيانى يە كان ئەم كارەيان يى خۆش نابىت!

بەلام ئەگەر ئەو كەسى كە ھاتە ناو مزگەوت و كۆپى كۆمەلە بەرپىزە كەو، لە برىي قورئان خويندن، دەستى كەرد بە گۆرانىي يى شەرمانە و سەما و غەلبە و دەنگ و ھەرا، ئەوا كارە كەي دەبىت بە مايەي سەرسوورمان و خۆشحاللى منالە ھەرزە كان و شادمانىي ئەو گو مپرايانە، ھەروەك چەند زەردەخەنەيە كى گالئە ئامىزى ئەو بيانى يانەش بەدەست دەھىنئىت كە بە بىنىنى ناتەواوى و كەمو كووپىي مۇسلمانان خۆشحال دەبن! كەچى كۆمەلە بەرپىزە كەي ناو مزگەوت بە چاوى سوو كايەتى بۆي دەپوانن و لە نزمىنى پەلە كان و بنكى "أسفل سافلین" دا دەيىبن.

ھەر بە وینەي ئەم ئوموئەيە:

جىھانى ئىسلامى و كىشورەي ئاسيا: مزگەوتىكى مەزنى و.. ئىمانداران و ئەھلى ھەقىقەتى ناويشيان: كۆمەلە بەرپىزە كەي ناو ئەو مزگەوتەن.. مەبەستىش لە منالە چەپەل و لاسارە كان: ئەو مەرايى كەرانەن كە خاوەنى عەقل و قامى منالانەن.. مەبەست لەو خراپكارە ھەرزانەش: ئەو مولخيدانەن كە لاسايى ئەورپايىيە كان دە كەنەو ھە و شارەزاي ھىچ ئايىنىك نىن.. بيانى يە سەير كەرە كانىش: ئەو رۇژنامەنووسانەن كە بىر و بۇچوونى بيانى يە كان بلاو دە كەنەو.

ئىنجا ھەموو يەككى موسلمانان بە تايىت كەسانى خاوەن فەزەل و كەمال - ھەر يەكە و بەيى پلەي خۆي - شوينىكى لەم مزگەوتە بەسام و شكۆيەدا ھەيە و بەيى ئەو شوينەي سەرنجى ئاراستە دەكرىت و بۆي دەروانىت. جا ئەگەر ئەو كەسە چەند كردارىكى بەيى فەرماني ئەحكام و حەقىقەتە كاني قورئاني پىرۆز ئەنجام دا و ئەو كردارانشى ئىخلاص و پەزىمەندىي خاوي گەورەيان پىوھ ديار بوو، كە بناغەي ئىسلامەتەن.. ھەر و ھا زمانى حالى ھەلسو كەوتە كاني واتاي چەند ئايەتەي قورئاني پىرۆزى خویندەو، ئەو ئەو دوغايە دەيگريتەو ھەموو يەككە لە موسلمانانى جىھانى ئىسلامى دەيگەن و دەلەين: "اللهم اغفر للمؤمنين والمؤمنات"، و، لەم رىيەو بەشنىكى لەو دوغايە دەست دە كەويت و، پەيوەندى بە كى برايانەي لە گەل سەرجەمى ئيمانداراندا بۆ دروست دەيىت. بەلام شوينە كەي لە پىش چاوي ھەندىك لەو گومرايانەدا دەرنا كەويت كە بە وینەي ئاژەل و مېرووي زيانبەخشن و، پلەوپايە كەشى لە لايەن ئەو نەفامانەو نايىنرىت كە ھەك منالى ريش ليھاتوو وان!

خۆ ئەگەر بىت و ئەو مەزھە پشت لە ماىەي شانازىي باپىراني ھەتبات، كە ھىماي شەرفى ئەون.. ھەر و ھا مېژوو كەي لە بىر خۆي بياتەو، كە بە ماىەي شانازىي خۆي دادەنيت و.. راستەشە قامى نورانىي پياوچا كاني پىشين واز لى بەيىت، كە بە پالپىشتى "رۆح"ى خۆي دەزانيت و.. لە پىناوي بەدەستەينانى ناوبانگ و بىدەتكارى دا چەند كردار و پەفتارىكى نواند، كە بە رىيا و ھەوا و ئارەزوو چەپەل بووبون.. ئەوا لە ناوھەزەردا و لە پىش چاوي ئەھلى حەقىقەت و ئيماندا بەردەبىتەو بۆ نزمترىنى پلە كان. چونكە ئيماندار ھەر چەندەش جاھىل و عەوام بىت و لە رىي "زىرى" يەو پەي بە ھەندى شت نەبات، بەلام بە "دل" ھەستيان پى دەكات و نەفرىن لە كردارى ھاوچەشنى ئەم مەزھە دەكات كە لە خۆيان پازىن، بەيى ناوھەزەردى فەرمودەي پىرۆزى:

"اتقوا فراسة المؤمن فإنه ينظر بنور الله"^(۱).

بەم جۆرە، مەزھەي خۆپەستى شەيداي پلە و پاىە كە بە دواي ناوبانگدا ھەناسە بركىي بىن كەوتوو (واتە: پىاوي دوو ھەم) لە پىش چاوي كۆمەلە زۆرە لە ژمارە نەھاتوو كەدا بەرەو پلەي نزمى: "أسفل سافلین" بەر دەبىتەو، و، لە لاي چەند ھەرزەيە كى گالەتە كارى سووك و لەرئى تراز اويشدا رىي و شوينىكى شووم و كاتىي دەست دە كەويت. چونكە لە

(۱) رواه الطبراني في الكبير (۷۴۹۷) وابو نعيم في الحلية (۹۴/۴) قال الهيثمي في الجمع (۲۶۸/۱۰) واستانده حسن. وانظر التفصيل في كشف الخفاء ۴۲/۱.

دنیادا جگه له چه ند هاو له یکی ساخته و زیان به خش نه بڼی که سی تر له دوری خوی ناینیت که هر ئه و انیش ده بن به هوی سزای به زه خی و له دوا پر ژیشدا دوژمنایه تی ده کهن، وهك خوی گوره فر موویه تی:

﴿الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾ (الرعر: ۶۷).

به لām پیاوه که ی حاله تی به کم، گهر هز و خو شه ویستی پله و پایه له دلی خوی دا لانه بات، ئه و ا جوړه پله ی کی مه عنه ویی مه شروع و به سام و شکو به ده ست ده هینیت، که ئه مش به ته و اوتی ده ماری ئه و هز و خو ش ویستی پله و پایه یه - که تیای دا ره گی دا کوتاوه - تیر و دلنیا ده کات، به مه رجی ئی خلاص و ره زامه ندی خوی گوره ی کردیت به بناغهی کاره کانی و هز له مه نسه ب و ویستی پله و پایه ی نه کردیت به نامانجی خوی.

جا ئه م پیاوه شتیکی کم، بگره هر زور کم و بڼی بایه خی له ده ست داوه، به لām له بری ئه و شتیکی گه لی زوری تابلتی به نرخ و بڼی زیانی ده ست که وتوه. ته نانه ت چند مار و هه ژ دیه پاه کی له خوی دور خستوه ته و ه و له بری ئه و ا گه لی به دیهاتووی پرؤزی کردوه به هاوړنی خوی و دلی بیان ده کرته وه. یان وهك ئه و که سه و ایه که زه ده و اله کانی ده ورو به ری راده فرینیت، به لām پوره ی هه نگ له جیگایاندا بو خوی داده نیت، که ساقی شهرابی په حه تن و هه نگوینان له ده ست و هه رده گرت! واته هینده که سانی خو شه ویستی ده ست ده که ویت که له ریژنه ی دوعا کانی خو یاندا به شداری ده کهن و شهر به تیکی سه لسه بیلی وهك که وسه ریش ده ر خواردی ر وحی ده دن که له مسه ر و ئه و سه ری جیهانی ئیسلامی یه وه بی ده هینیت و، له و ری یه وه پاداشت له ده فته ری کرده و کانی دا تۆمار ده کرت.

جار نیکیان ناوهرؤکی ئه م غوونه یی پنشوم به توندوتیژی و هیزه وه دا به پروی مرؤفیکی بچوو کدا که پله و پایه یه کی دنیایی گوره ی و هه رگرتوو، ئه وه ی که له پناوی ناو بانگدا گه و جایه تی یه کی گوره ی ئه نجام دا و بو به مایه ی سوو کایه تی پنی کردن له لایه ن جیهانی ئیسلامی یه وه ..

ئه م ده سه زور به توندی راپچله کاند.. به لām له بهر ئه وه ی نه متوانی به ته و اوی خو م له خو شو یستی مه نسه ب و پله و پایه رزگار بکم، ئه و ا راپچله کاندنه کم بیداری نه کرده وه!

□ فروقتلى دووههم:

ههست كردن به "ترس" ههستيكي قووله له ناخى مرؤفدا. سه سهختان و ستهمكاره فيلبازه كانش گهلى جار ئەم ههستهى مرؤف ده قۆزنهوه و كهسانى ترسنۆكى پى له غاو ده كهن! ههروهك زۆربهى جار جاسووسه كانى تههلى دنيا و بانگهواز كارانى گومرايش سوودىكى زۆر لهم ههسته دهيين له لاي زۆرينهى خهلكى، به تايهت زانايان. چونكه ترس و بيم ده خه نه دلپانهوه و وههم و گومانه كانيان تيدا ده ورووژين!

جا به وينهى ئەوهى كه ته گهر كه سىكى فيلباز له سه ربانى خانوويه كه وه مرؤفيك بترسينت و شتىكى ئەوتۆى پيشان بدات كه مايهى ترسى ئەو مرؤفه بيست و ورده ورده بهم ترساندنهوه پشتاوپشت به ره و دواوه بيبات ههتا له ليوارى سه ربانه كه نزىكى ده خاتهوه و ئىجا به پشتدا بيخاته خوارهوه و بهم جۆره تيا بچيت.. گومرايش به هه مان جۆرن، ده چن ده ماري ترس و له رزى خهلكى ده جوولين و له م رپيهوه و له ئەنجامى چه ند مه ترسى به كى نزم و بئى نرخهوه و ايان لى ده كه ن كه واز له گه لى كاروبارى گه وه و گرنگ به ين. ته نانهت هه نديكيان له ترسى پيوه دانى ميشووله پاشه و پاش ده گه رپنه دواوه تا ده كه ونه ناو ده مى هه ژديهاهه!

وانموونه يهك ده هينمه وه:

ئيواره به كيان هاتم بۆ لاي پرده كهى ته سته مبول و زانا به كى مه زيشم له گه لدا بوو - خوالى خۆش بيست - كه ده ترسا سوارى به له م بيست! به لام جگه له به له م هيج هۆكارىكى ترى گواستنه وه مان ده ست نه كه وت و ناچارىش بووين پرۆين بۆ مزگه وتى "ئه بوو ئه يبووبى ئەنصارى". بۆيه جه ختم لى كرد كه سوارى به له م بيين، چونكه رپنگا چارهى ترمان له به رده ستدا نى به.

وتى:

- ده ترسم.. له وان به بخنكيين!

پتم وت:

- ژمارهى به له مه كانى ئەم كه نداوه به چه ند به له م مه زهنده ده كه يت؟

وتى:

- له وان به هه زار به له م بين.

وتم:

- له سالتى كدا چه ند به له م نوقمى ئاو ده بن؟

وتى:

- يەك دوانىك، لەوانەشە لە چەند سائىكدا هيچيان ژير ئاو نە كەويت!

وتم:

- سائىك چەند رۆژە؟

وتى:

- سى سەد و شەست رۆژ.

وتم:

- گرمانى ئەو ئىنكەن و نوقم بونەى كە بەسەر زەينتدا زال بوو و ترسى تۆى
هەژاندوو گرمانىكە لە نيوان سى سەد و شەست هەزار گرماندا. جا ئەو كەسەى كە
لەو گرمانە بترسىت، نە بە مرۆف دادەنریت و نە بە ئاژەل!

پاشان پىم وت:

- بە مەزەندەى خۆت چەندەى تر دواى ئىستا دەژييت؟

وتى:

- من پىرىكى بەتەمەم، لەوانەى هەر تەنها دە سالى تر بژيم!

وتم:

- گرمانى مردن لە هەموو رۆژىكدا هەيە، چونكە تەجەل سەبارەت بە ئىمەو
شارراو و پەنھانە. واتە سى هەزار و شەش سەد گرمانى مردنت لە پى دايە. كەواتە
گرمانى مردن وەك هى ژير ئاو كەوتنى بەلەمە كە نى بە كە گرمانىكە لە نيوان سى سەد
هەزار گرماندا. بەلكو گرمانىكە لە نيوان سى هەزاردا و لەوانەى هەر ئەم رۆژ ئەو
گرمانەش روو بدات! كەواتە دەبى ترست لى بنىشيت و دەست بە گريان بكەيت و هەر
ئىستا وەسىتە كەشت بنوسيت!

ئەم قسەىم كارى تىكرد و گەرايەو بە لاي ژيرى خۆى و، ئىجا هەر چەندەش
لەرزى لى هاتبوو كە چى سواری بەلەمەم كرد! پاشان لەناو بەلەمە كە دا پىم وت:

خوای گەورە بۆيە هەستى "ترس"ى پى بەخشىوين تاكو ژيانى پى پاريزين، نەك بۆ
ئەوەى بيكەين بە هۆكارىك بۆ رووخاندنى ژيانە كەمان و ئەم ژيانە لە خۆمان بكەين بە
ئازار و مايەى سەختى و گيروگرفت. جا ئەگەر "ترس" لە نيوان "دوو" يان "سى" بگرە
"پىنج شەش" گرماندا سەرى هەلدايىت، ئەو لەوانەى حسابى بۆ بكرىت و بە ترسىكى
رەواى لە جۆرى "هەزەر كردن" دا بنریت. بەلام گەر ئەو ترسە گرمانىكە پىت لە نيوان

"بيست" يان "چل" گريماندا ئەوا بە "ترس" دانانرئت بەلكو "وہم" يکە بەسەر مرؤفدا زال بوو و ژيانى لئى دە کات بە ئەشکەنجە و دەردى سەرى.

دەسا برايانم!

گەر ئەو کەسانەى کلکە لە قى بۆ گو مريان دە کەن و بە مەرابى و دوور و بى خۆيان لە ئەهلى ئىلحداد دە بەنە پيشەوہ.. گەر ئەوانە هير شيان کردە سەرتان تا کو بتانتر سينن و واتان لئى بکەن و از لەو جيهادە مەعنەوى يە پيرۆزەتان بهينن، پيان بلين:

ئيمە حيزب و دەستەى قورئانين.. خۆمان بە قەلاى مەحکەمى قورئانى پيرۆز پەنا دەدەين. خۆ قورئانى پيرۆزىش پەرورەدگارى مەزن پاريز گارى دە کات، وەك خۆى فەر مويەتى: ﴿إِنَّا نَحْنُ نُزِّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ (الحجر: ۹). ئيمە شوورايە کى مەزن دەورەى داوين کە برىتى يە لە شووراي: ﴿حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ (آل عمران). کەواتە ئيوە هەر گيز ناتوانن – بە ئىختيارى خۆمان – بەرەو رينگايەك رايچمان بکەن کە بئى هيچ گومانىک هەزاران زيان بە ژيانى هەميشەى مان دە گەيە نيئت، لە ترسى زيانىکى سادەى ئەوتۆ کە گريمانى يەك لە هەزارانى ئەوەى تيدايە بتوانئت زيان لەم ژيانە کورتەى دنيامان بدات.

هەر وەها پيان بلين: کام لە ئيمە، يان کيى وەك ئيمە بەهۆى "سەعیدی نوورسى" يەوە تووشى زيان بوو کە لە خزمەتکردنى قورئانى پيرۆزدا هاوړيمانە و لە جئى بەجئى کردنى ئەو خزمەتە پيرۆزەشدا مامۆستامانە و لە کار کردنىشدا رابەرمانە؟ يان کئى لە قوتابى يە تايبەتمەندەکانى گرفتارى بەلايەك بوو هەتا ئيمەش گرفتارى بيين؟ يان لە ترسى ئەو بەلايەى کە لەوانەى تووشى بيين بشلەژيین و خەم و پەژارە سەرمان تئى بکات! خۆ ئەم بريايمان هەزاران هاوړى و براى ئاخيرەتى هەيە، کەچى نزيکەى سى سالا نەمان بيستووە يە کيک لەو برياينەى تووشى زيانىک بوويئت، هەرچەندەش لەو ماوہ ناو براوہدا هيژ و چە کوشى سياسەتى گرتبوو بە دەستەوہ و بە چەشنىکى کارىگەريش تىکەلى ژيانى کۆمەلايەتى دەبوو. خۆ ئيستا لە برىى چە کوشى سياسەت تەنھا نوورى حەقيقەتى بە دەستەوہ يە. ئنجا هەرچەندەش کاتى خۆى ناوى خرايە ريزى ئەو کەسانەى کە بەشدارىيان لە رووداوەکانى "۳۱ى مارت"دا^(۱) کردبوو، هەر وەها هەندىک لە

(۱) رووداوى ۳۱/مارت/۱۳۲۵ (بە تەقویمى رۆمى) برىتى يە لە هەلگەرانەو يە کى سەربازى و ملنەدانى سەربازەکان بۆ فەرمانى فەرماندەکانيان. ئەم رووداوە يە کەم جار لە سەربازگەى "تاش قشلە"ى ئەستەمبول

هاوله کانی ئەویشیان لهو پروداوه دا له ناو برد، که چی دوایی دهر کهوت پروداوه که له لایهن چهند که سانیککی ترهوه ئاماده و ساز کرابوو. هاوړیکانیشی نهک بههژی هاوړی به تیبی ئەمهوه، به لکو بههژی دوژمنایهوه تووشی زیان هاتن. ئەمه جگه له وهی که زۆر که سیشی له هاوړی یانی خۆی له ده می ئەو پروداوه دا له تیا چون رزگار کرد.

جا براینم!

ده بی ئیوه له سهر بناغه ی ئەمانه ی باس کران، به مهربی که ران و ئەلقه له گوئی یانی گومر یان بلین:

(ئیمه هەر گیز بهوه رازی نابین که له بهر "ترس" ی گریمانیک له نیوان ههزار به لکو ههزاران گریماندا گه نجینه یه کی هه می شه ی مان له ده مست دهر بیجت. که واته ئه ی شه ی تانه ئینسی یه کان! هه ر گیز بیر له م کاره مه که نه وه)!

به لئ براینم! ده بی ئیوه دهر یان بکه ن و ئەم گوفتاره به سه رو گو یلا کیاندا بده ن. هه ره ها به و مهربی که رانه بلین:

ئه گه ر گریمانی تووشوون و له ناو چوو نمان ته نانه ت به رێژه ی سه د له سه دیش بی ت - نهک یه که له هه زاران - ئەوا گه ر هینده ی کی شسی گه ر دیله یه که ژیریمان بی ت واز له "سه عید نوورسی" ناهین و دهستی لئ هه لئا گرین، چونکه به چه ن دین تاقیکردنه وه ی

سه ری هه لدا، پاشان سه رباز گه کانی تری شاری گرت هوه، و ئنجا سه رباز هه لگه راوه کان رزان ه ناو شه قامه کان و هه ندئ وه زیر و په ر له مانتار و ئەفسه ریان کوشت. خو ئە گه ر ئەو وتارانه ی "مامۆستا نوورسی" نه بوایه که ده ر ژشت له ناو سه رباز گه کانیا نندا ئاراسته ی ده کردن له وان ه بوو گه لئ ئاکامی ناهه موار تر له و هه لگه را نه وه سه ربازی یه بکه و تابه ته وه، به لام و تاره کانی مامۆستا هۆ کاریکی گرن گ بوون له هیدی کرد نه وه ی سه رباز هه لگه را وه کاندا. ئەم پرودا وه ش له رۆژی ۱۳/نيسان/۱۹۰۹ز دا دهستی پئ کرد، واته دوای را گه یان دنی مه شررو تیه ت (رۆژی مه ر له مانی) ی دوو هه م و هاتنه سه ر جو کمی کۆمه له ی ئیتیحاد و ته ره قی. ئنجا سولتان عه بدولحه مید به ناهه ق تا وانبار کرا به سازدانی پرودا وه که و، کۆمه له ی ناو برا و کۆمه کی سه ربازی له شاری سولانیکه وه - که بنکه ی سه ره کی یانی لئ بوو - هینایه ناو شاری ئەسته مبوول. خو هه ر چه نده سولتان عه بدولحه مید ده ی توانی ئەو هیزه سه ربازی یه ته فرو توونا بکات، به لام له بهر نه رشتنی خوینی ناهه ق له پرودا وێکدا که ده ستیککی گومان لی کراوی په نهانی له پشت هوه بوو روو به پرووی ئەو کۆمه که سه ربازی یه نه بوو وه. دوا به دوای گه یشتنی هیزه سه ربازی یه که ش یه که سه ر باری نا ئاسایی له شاردا را گه یه ترا و هه لگه را نه وه که ش سه ر کوت کرا و داد گای سه ربازی یه پیکه ی نرا و گه لئ که سی پئ له سیداره درا. ئنجا کۆمه له ی ئیتیحاد و ته ره قی ئەم پرودا وه ی قۆز ته وه و له ۲۷/نيسان/۱۹۰۹ز سولتان عه بدولحه میدی له سه ر کورسی خه لافه ت و پادشایی لا برد. به م جۆره و له ماوه یه کی کورتدا دهر کهوت که پرودا وه که هه ر له بناغه دا بۆ ئەو دهره بجمه ساز کرابوا (وهه گێر)

زۆر بينراوه و ئیستاش هەر ده بینریت که هەر کاتنی گئرو گرفت و موسیبهت داده باریت یه کهم جار ئه و که سانه ده گریته وه که له ده می تهنگانه و پرۆژانی سهختدا به چاوی سوو که وه ده پواننه مامۆستا و برایانی گه و ره ی خۆیان، جگه له وه ی که مامه له یه کی سته مکارانه و دوور له به زه یی شیان له گه لدا ده کریت و به وینه ی که سانی نزم و بی نرخ سزا ده درین. ئیتر جه سته کانیا ن له زه لیلی و سوو کایه تی دا ده مریت و گیانه کانیشیان تیا ده چیت. ئنجا ئه وانهش که سزایان ده ده ن به زه یی یان بیایاندا نایه ته وه، چونکه ده لئین: ئه مانه گه لنی نزم و بی نرخ، ئه وه تا خیا نه تیان له مامۆستا به سۆز و میهره بانه که ی خۆیان کردو وه! که واته له بریی سۆز و به زه یی، شایانی سوو کایه تی یین کردن!

جا ماده م حه قیقه ت به م جو ره یه و.. له لایه کی تریشه وه گهر بابای سته مکار مرۆفیکه ی ژیر پیی خۆی دا پلیشانده وه و سته م لیکرا وه کهش لیی پارا یه وه و پیی سته مکاره که ی ماچ کرد، ئه واهه هۆی نواندنی ئه و زه لیلی یه وه له پییش "سه ر"ی دا "دل"ی ورد و خاش ده بیست و، پییش "جه سته" شی "گیان"ی ده مریت، ئنجا هه ره وه ک سه ری تیا ده چیت عیززه ت و شه ره فیشی له گه لدا ده پوات. چونکه ده بر پیی لاوازی یه که ی له به رده م ئه و سته مکاره دا، هانی سته مکاره که ده دات که پتر بیهاریت و زیاتر بیپلیشینتیه وه!

به لām گهر تف بکاته پرووی ئه و سته مکاره، ئه واهه "دل" و "گیان"ی پر زگار ده کات و "جه سته" شی ده بی به شه هیدیکه سته م لیکرا و.

به لانی، ئیوهش تف له پرووی یین شه رمانه ی سته مکاران بکه ن!

کاتنی ئینگلیزه کان (له جه نگی جیهانی دا) تۆپه کانی ده ره بندیان تیکشکاند و ئه سته مبوولیان دا گیر کرد، سه رگه و ره ی قه شه کانی که نیسه ی ئینگلیکی شهش پر سیاری ئاراسته ی "مه شیبه خه تی ئیسلامی" کرد، که ئه و ده مه له "دار الحکمة الإسلامیة" دا ئه ندام بووم. بییان وتم:

وه لāmی پر سیاره کانیا ن به شهش سه د و شه بده ره وه، وه ک خۆیان ده ستیشانیان کردو وه.

وتم:

وه لāmی ئه م پر سیاران: نه شهش سه د و نه شهش وشه و نه یه ک وشه یه، به لکو تنه ا یه ک

تفه که بکریته ناوچاویان!

چونكه لهم كاتهدا كه ٺهو دهولتهه پيئي ناوته سهه دهه بهنده كانمان و وهك له بهر چاوتاندايه دهستيان له گهروومان گير كردوه، دهبن تف بگريته روي سهروكي قهشه كانيان له بهرامهر ٺهو پرسيارانهوه كه به هموو كه شوفش و له خوبايي بوونيكيهوه ٺاراستهه كرددون. ههه له بهر ٺهوهش بوو كه پيم وتن: تف له چارهه بي نرخی سته مكاران بكهن!
ٺيستاش ده ٺيم:

لهو كاتهدا كه دهولتهه تيكي گهورهه وهك ٺينگليز ولاٺي ٺيمهه داگير كردبوو، به زمانه چاېخانه كان وه لامم دانهوه و تهحه ددام كردن، له كاتيكددا كه تياچوونم حهٺي و به رپزهه له سهده سهده بوو. كه چي پاريز گاري قورٺاني پيروزي مني پاراست و سهروز يادم بوو. بي گومان ههه ٺهه پاريز گاريهه قورٺان سهده ٺهوهنده زياتر سهروز يادي ٺيوه شه له بهرامهر زيانيكهوه كه له وانهه به ٺيحيماي يهك له سهده له لايهن سته مكارانهوه بيته رپٺان.
پاشان ٺهه برايتم!

زور كهس له ٺيوه له رپزه كاني سوپادا خزمهتي كردوه و، ٺهوانه شتان سهه ربازي يان نه كردوه بي گومان بيستويانه و، ٺهوانهش نه يان بيستوهه باله مني بيستن:
زور بهه ٺهو كه سانهه له جهنگدا بريندار دهبن و ده پيكرين ٺهوانهه كه له سههنگه ره كانيان دهه ده چن و هه ٺدين، ههروهك كه مترين ژمارهه پيكر او ايش له رپزي ٺهوانه دايه كه سههنگه ره كانيان به چي ناهيلن! جا "واتاي ٺاماژههه" ٺهه ٺايه تهه پيروزه: ﴿قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ﴾ (الجمعة: ۸) ٺاماژه بو ٺهوه ده كات كه ٺهوانهه له مردن هه ٺدين له كه ساني تر زياتر روو به رووي مردن ده بهنوه!
□ فروفيلتي سي هه مهه شهيتان:

شهيتانه كان زور كهس به تهله و داوي "تهماع" راو ده كهن!
له گه ٺي په يامدا به چه ندين بهلگهه گومان بري ٺهوتو كه له ٺايهت و روونكر دنهوه كاني قورٺاني پيروزهوه و هرمان گرتون، چه سپاندو و ومانه كه:
"رپزي حهلال به رپزهه دهسته و ساني و ههژاري ديته دهستي مرؤف، نهك به پلهه توانا و ويست و ٺيختيار".

گه ٺي بهلگه و نيشانهه بي سنووريش ههه كه ٺهه حهقيه ته روون ده كه نهوه.

يه كيك له وانه ئهويه كه:

"درهخته كان" - كه جۆرىكى زىنده وهرن و موحتاجى رۆزىن - له شوينى خۆياندا
 راهه ستاون، له گهله ئهوه شدا رۆزى به كانيان دىن بۆ لايان. كه چى "ئاژه له كان" له بهر
 ههول و ههلهپهيان به دواى رۆزى دا، به وینهى درهخته كان گهشه ناكه و خۆراك و
 نه شوئى تهواوتى به دهست ناهيئن! ههروهها تهمهلهترىن و گهلهخۆترىن و لاوازترىن و بى
 دهسهلاتترىن ماسى به كان به جوانترىن شيوه خۆراكيان دهست ده كهويت و به
 شيوه كى گشتى له پىش چاودا قهلهو دهرده كهون، له كاتىكدا، له ناو لم و بنكى
 دهرى كاندا دهژىن. كه چى مەيموون و رپوى و ئاژه له زىرهك و به تواناكانى هاوچه شنيان،
 له بهر خراپى گوزهرانيان، ههميشه به لاوازى دهژىن!

ههموو ئهمانه بهلگه له سههر ئهوهى كه هۆكارى به دهسته ياننى رۆزى: "ههژارى" به
 نهك "به توانايى"!

ههروهها ئهوه خۆشگوزهرانى بهى كه ساواى ئادهمىزاد و بىچووى زىنده وهران تىاى دا
 دهژىن و.. ئهوه شيره پوخت و خاوينهش كه وهك چاكه كارى به كى نهرمونيان له لايه
 گهلهنجينهى ميههره بانيى خواوهندهوه و بى ئهوهى له حساياندا بوويت، به ديارى و سۆز و
 بهزهى هاتنهوه به ههژارى و دهسته و سانى ياندا، پىشكه شيان ده كرئت.. بهرامبهر بهمهش:
 سهختى گوزهرانى ئاژه له درنده كان.. ههموو ئهمانه، بهلگه له سههر ئهوهى كه:
 هۆكارى دهسته و تنى رۆزى جهلال دهسته و سانى و ههژارى به، نهك توانايى و زىره كى!
 ههروهها ئهوه جووله كانهش كه - وهك به ناوبانگه - له ههموو كهسيك زياتر دهست
 له داوينى ژيانى دنيا گير ده كهن، له بوارى كۆشش و ههولدان به دواى رۆزى دا پىش
 ههموو نهتهوه كانى تر كه وتونه تهوه. كه چى له ههموو نهتهوه كانى تر زياتر سووكى و
 رپسوايى يان هاتوه ته رپى و زياتر شىر گهرفتارى سهختى گوزهران بوون، ته نانهت
 دهوله مهنده كانيشيان به زهليلى دهژىن. ئهوه سهروهت و سامانهى كه به رپيا و رپىگا
 نامه شرووعه كانى تر پهيداى ده كهن، ههركيز ئهوه مهسهله بهى ئيمه زامدار ناكات،
 چونكه به "رۆزى جهلال" دانانرئت.

ههروهها زۆربهى "ئهديان" و "زانايان" به ژيانى كوله مەرگى و دهستكورتى
 گوزهران به سههر دهبن، كه چى له ههمان كاتدا گهلى كهسى گيژ و گهلهخۆ و تهمهله
 ههه كه ههلهده گرپىن و دهوله مهنده بن..

همرو ئه مانه، به لگه ن له سهر ئه وهى كه هؤ كارى به ده سه ته پنانى "رؤزى" زيره كى و تواناى مرؤف نى به، به لكو ده سه ته و سنانى و هه زارى و ته سلیم بوونى ناو تهى ته وه ككول و دوعا و نزاى زمانى گو فتار و حال و كرداره .

ئاپه تى پىرؤزى: ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾ (الذاريات: ۵۸) ئه م حه قيقه ته راده گه به نيت و به لگه به كى مه زن و به هيزى ئه م ده عوا به مانه . به راده به ك كه سه رجه مى پروهك و زينده وه ران و ساوايانى ئاده ميزاد به زمانى حال ده بخويننه وه، ته نانه ت هه موو ده سه ته و تا قميكيان كه به دواى رؤزى دا ده گه رپن، ده بخويننه وه و دواى "رؤزى" شى پى ده كه ن.

جاله بهر ئه وهى "رؤزى" نه لايه ن "قه ده ر"ى خواى گه و ره ته قدير كراوه و، وهك نيعمه تيك ره وانه ده كرنت و، نيعمه ت به خش و ته قدير كه رى رؤزيش هه ر ته نها خواى گه و ره به، كه ئه و يش به خشنده و ميهره بانه .. ئه وائو كه سهى كه مال و سامانىكى حه رام و چه پهل و بى بهر كه ت وه رده گرنت و له به رام به ريه وه ويژدانى خؤى ته نانه ت هه ندى جار موقه دده ساتيشى ده دات به به رتيل و به چه شنكى نامه شروع ئاوى پروى خؤى ده تكينيت، به راده به ك كه تۆمه ت ده خاته پال ميهره بانى خواوه نديش و گالته به به خشنده يى ئه و ده كات .. با ئه و كه سه، بىر له مه وداى گيژى و شيتىي ئه م ره فتاره ي خؤى بكاته وه!

به لئى، ئه هلى دنيا - به تايه ت گو مپرايان - پاره و پوولى خؤيان به هه رزان نابه خشن! به لكو له به رام بهر نرخ و به هابه كى به كجار گرانه وه ده يفرؤشن. چونكه پاره و پوولى ئه وان له وانه به ماوه ي سالتك دريژه به ژيانىكى دنيايى بدات، به لام هه ندى جار ده بى به مايه ي تياچرونى گه نجينه به كى ژيانى هه ميشه يى. ئيتر مرؤف له و كاته دا كه ده به و يت ره زامه ندى گو مپرايانى پى به ده سه ت به نيت، به م هه لپه به كجار هه له و بى كه لكه، خؤى دوو چارى رقى خواوه ند ده كات!

ده سا برايانم!

هه ر كات مه رابى كه رانى ئه هلى دنيا و مونا فيقانى رپچكه ي گو مپرايى ئيوه يان خسته ناو ته لى ته ماعه وه و به م ده ماره لاوازه ي كه له مرؤفدايه راويان كردن، بىر له م راستى به ي پيشوو بكه نه وه و، ئنجا ئه م برا هه زاره شتان بكه ن به غوونه به كى چاوليكر اوى خؤتان.

وامن دلتياتان ده كهه كه "فناعهت" و "دهست پيوه گرتن" گهلئى زياتر له "مووچه" دريژه به ژيان و گوزهر اتان ده دات و پتر رۇزىستان بۇ ده سته بهر ده كات. به تايهت ئه و پاره و پورله نامه شرووعانهى كه به ئيوه ده دريئت له بهرام بهر يه وه داواى چه ندين قات، به لكو داواى هه زار هيندهى خوزيتان لئى ده كات! هيچ نه بئى رئى له م خزمه ته قورئانئى يه ده گريئت، يا خود كه مى ده كاته وه، كه خزمه تي كه هه موو سه عاتيكي ده توانيئت ده رگاكانئى گه بجه يه كى هه ميشه يئى تان بۇ بخته سه رپشت. خۇ دياره له ده ستچورونئى ئه مه ش زيانئىكي هينده گه و ره و بۇ شايئى يه كى ئه وه نده تر سنا كه هه زاران مووچه و مه عاش پرى نا كه نه وه.

بيدار كرده وه يه ك:

ئهو گو مپرايانهى كه هه ميشه خه ريكي نيفاق و نانه وهى فرؤ فيلئن، كاتئى له بهرام بهر ئه و راستى يانهى ئيمان هه وه كه له قورئانئى حه كيمه وه وه رمان گرتوون و بلاومان كردوون ته وه ده سته و سان ده مينن، ده چن ته لهى فرت و فيئل ده نينه وه و له هه موو رئى يه كه وه هه و ل ده ده ن ها ورئى يانم لئى دوور بجه نه وه و به داوه كانئى: "مه نسبه ويستى" و "ترس" و "ته ماع" له خشته يان بهرن و، ئنجا به وه ش كه هه ندى شتم بده نه پال تاكو له بهر چاوى ئه و اندا بمشكيتن و سوو كايه تيم بئى بكهن.

ئيمه له م خزمه ته پيروزه ماندا ته نها به چه شنئىكي "ئيجابئى" ده جوو لئينه وه. به لام دوور خسته نه وهى ئه و رينگرانهى كه ربي هه ر كارئىكي خيبرمان لئى ده گرن، هه ندى جار - به داخه وه - ناچارئى جموجوولئى "سه لئى" مان ده كات.

جاله بهرام بهر ئه م پروپا گه نده خه له تينه رانهى مونافيقانه وه، برايانم به و سئى خالهى پيشوو بيدار ده كه مه وه و هيرشيان لئى دوور ده خه مه وه.

واله م كاتهى ئيستادا گه و ره ترين هيرش ده كه نه سه ر خودئى خؤم، چونكه ده لئين:

"سه عيد كورده، ئيتر بۇ چى ريزئى لئى ده گرن و شوئىي ده كه ون؟"

بۇيه ناچارم به زمانئى سه عيدئى كوون و دوور له حه ز و ئاره زووى خؤم، چواره م فرؤ فيلئى شه يتان بنوو سم، تاكو ئه و مونافيقانهى بئى ده مكوت بكرئت.

□ فرؤ فيلئى چواره مى شه يتان:

هه ندى له و موخيدانهى كه مه نسبه يئى گرنگيان هه يه، هيرش ده كه نه سه رم و به ره و به چه ند پروپا گه نده يه ك ده ده ن كه له شه يتان و به گوئى داخوئىندنئى گو مپرايانه وه

وهريان گرتوون، تاكو برايائمه له خشته بهرن و ده ماری نه ته وایه تی یان تیدا بیزوینن. ته و ته تا بیان ده لئین:

(ئیه توره کن، خو له خوا به زیاد بن گه لئ مرقی زانا و کهسی خواهن فهزل و که مان له ناو توره که کانداهه. ئنجا ئه مه سه عیده ش کابرایه کی کورده، دیاره هاو کاری کردن له گه ل که سی کدا که له نه ته وهی خو تان نی به پیچه وانهی غیره تی نه ته وایه تی به!)
وه لام:

ئه ی مولحیدی به ده بخت!

سو پاس بو خوا من موسلمانم و ئینتیسام بو لای نه ته وه بهرز و بلند که ی خومه که ژماره یان له هه موو چهر خیکدا سی سه د و په نجا ملیون که س ده بیت. خو من سه د هه زار جار په نا به خوا ده گرم له وهی که ئه مه هه موو برا پاک و خاویانه مه به بخت بکه م که "برایه تی هه می شه یی" به کی خستوون و، به دوعا و نزا بی گه رده کانی شیان پشتم ده گرن و زۆرینه ی ره های کورده کانی شیان له نیواندایه.. به لئ، په نا به خوا ده گرم له وهی که له بری ئه وه هه موو برا خاوین و پیرۆزانه مه، برۆم ده ست له بانگه وازیکی ده مار گیری و قومیه تی سه لی گیر بکه م له پناوی به ده سه ئینانی خو شه ویستی چهنده که سینی که می دیاری کراو له وانه ی که ناوی کوردیان هه لگر تووه و له ره گزی کورد ده ژمی رین له وانه ی که رینی ئیلحادیان گرتووه ته بهر و له هه موو مه زه ب و ره وشتیگ خو یان دامالیوه!

ئه ی بابای مولحید! ئه مه ره فناری که سانی گه وجی وه کو تو به، که ده چی واز له برایه تی به کی راسته قینه و نورانی و سوو ده خشی کۆمه لئیکی مه زنی سی سه د و په نجا ملیون که سی ده هینیت له پناوی به ده سه ئینانی برایه تی کافره کانی مه جهر و چهنده تور کئیکی چاولیکه ری ئه وروپا و له ئاین دابراو، که برایه تی به کی تابلی بی سوو ده ته نانه ت له م دنیا به شدا!

جاله بهر ئه وهی له مه سه له ی سی هه می "مه كتووبی بیست و شه شه م" دا ماهیه ت و زیانه کانی قومیه تی سه لیمان به به لگه کانی وه روون کردووه ته وه، ئه وا دریشه ی ئه م باسه به و په یامه ده سپیرین و، لیره دا به م جو ره ی خواره وه ههنده ی دریشه به حقیقه تیگ ده ده بن که له کۆتایی ئه وه مه سه له ی سی هه مه دا به بوختی هئیراوه:

رووی گو فتاریشم ئاراسته ی ئه وه مولحیدانه ده که م که له ژیر په رده ی قومیه تی تورکی دالافی جو امیری و غیره لئ ده دن و له راستیشدا دوزمنی نه ته وهی تورکن..

پييان ده ليم:

من په يوه ندى يه كى يه كجار توندو تو لم به ئيماندارانى ئهم نيشتمانوه هه يه كه پييان دهوترى "تورك" له وانى كه له پنى برايه تى يه كى راست و ئه به دى و راسته قينه وه په يوه ندى يه كى به هيژيان به نه ته وه ئيسلامه وه هه يه. ههروه ها به فخر و شانازى و به ناوى ئيسلامه وه وه لاء و خو شه ويستى يه كى قوولم بو روله كانى ئهم نيشتمان هه يه كه نزيكه ي هه زار سال ئالاي شه كا وه ي قورئانيان به سهر جيهاندا هه لكر دبوو.

به لام توى لافليدر و فيلباز تنها برايه تى يه كى ناراستى مه جازى و كاتيت له گه لئاندا هه يه، كه له سهر بناغى "دهمار گيرى" و "ئامانجه كه سى يه كان" بنيات نراوه و به چه شنكه ئه و شتانه پشتگوى ده خات كه مايه ي شانازى راسته قينه نه ته وه ي تور كن.

وا من ليم ده پرسم:

ئايا "نه ته وه ي تورك" هه ر تنها چهنه لاوئيكى بى ئاگان له وانى كه به دواى هه وا و ئاره زوودا و يلتن و تمه نيان له نيوان بيست تا چل سالاندايه؟

ئايا ئه و سوود و بهرزه وه ندى يانه ي كه غير هتى قه وى به پيوستيان ده زانيت بو ئه وان، تنها له وه دايه كه له شيوه ي لاسايى كردنه وه ي ئه و رو پادا په روه رده بكرين، كه ئه مهش بى ئاگانى يان پتر زياد ده كات و له سهر خراپكارى و به درپه وشتى رايانده هيئت و بو ئه نجامدانى تاوان و گوناوه گه وره كان هانيان ده دات؟ يان ئايا له وه دايه كه به ره و رابواردن و پئكه نينيكي كاتى بدرينه بهر كه چه ندين رۇژى ته مه نى پيرى يان فرميسكى گريانى په شيمانى بو هه لپرپژن؟

جا ئه گه ر غير هتى نه ته و ايه تى له م شتانه دايه ..

پئشكه و تن و به خته وه رى ژيانيش برى تين له مانه ..

توش خه لكى بو ئهم جزره قه و ميبه ته تور كى يه بانگ ده كه يت و به م شيوه يه دا كو كى له نه ته وه ده كه يت ..

ئه وا من تا ده تو اتم له م بانگه وازى قه و ميبه تى تور كى يه هه لديم و، توش بو ت هه يه له

من هه لبيت!

خو ئه گه ر هينده ي كيشى گه ر ديله كه هه ست و شعور و ويژدان و غير هتى نه ته و ايه تى راسته قينه تيدايه، ئه وا سه رى ئهم دابه شكردنه ي خواره وه بكه و ئنجا وه لاميان بده ره وه:

رۆلّه كانى ئەم نىشتمانە، كە بە "تورك" ناو دەبرېن، دە كرېن بە شەش بە شەوہ.
 بەشى يە كەم: ئەھلى تەقوا و صەلاحەتن.
 بەشى دووھەم: كەسانى نەخۆش و زيان لىكەوتووان و گىرۆدەبووانى بەلا و
 موسىبەتن.

بەشى سىئەھەم: پىرانن.

بەشى چوارەم: منالانن.

بەشى پىنجەم: ھەژاران و كەسانى دەست كورتن.

بەشى شەشەم: لاوانن.

ئايا پىنج بەشە كانى يە كەم بە "تورك" دانانرېن؟ ئايا ئەوان ھىچ بەشېكىيان لە غىرەتى
 نەتەوايەتى دا نى يە؟ ئايا ئەو كارە بە سەر بەرزىي نەتەوايەتى دادەنرېت كە ئازارى پىنج
 تاقمە كەى يە كەم بدرېت و خۆشى و ھەوانەو ھەيان لى زەوت بكرېت و ئارامى يان
 بشىوېنرېت و دلئەوايى يان لى تىك بدرېت لە پىناوى دەستەى شەشەمدا كە
 خۆش حالى يە كى مەستكەرى لەخشتە بەر پىشكەش بە دەروونيان بكرېت؟ ئايا ئەمە
 غىرەت نواندەنە يان دوژمنايەتى كردنە لە گەل نەتەو ھەدا؟ خۆ ئەو كەسەى كە زيان بە
 "زۆرىنە" دە گەيەنېت - بى گومان - بە دوژمن دادەنرېت نەك دۆست، چونكە ھەر
 بېيارىك كە دەردە كرېت لەسەر بناغەى "زۆرىنە" بنىات دەنرېت.

وا من لىت دەپرسەم:

ئايا مەزنىرېن سوودى بەشى يە كەم (كە ئەھلى تەقوا و صەلاحەتن) لە
 شارستانىيە يە كى لاسايى كەرەو ھى ئەوروپادايە؟ يان لە گرتنە بەرى ئەو رىنگە ھەق و
 رەوايەدايە كە موشتاقن بۆى و، لە دۆزىنەو ھى دلدانەو ھى راستەقىنەى نورە كانى
 راستى يە كانى ئىماندايە كە بە ياد كەردنەو ھى بەختەو ھى ھەمىشەى بە دەستى دەھىنن؟
 ئەم رىنگايەى كە تۆ و گومرايانى ھاوچەشنى تۆ لە لافلېدەرانى نەتەوايەتى دەبگرنە
 بەر، رى يە كە سەر جەم پروناكى يە مەعنەوى يە كانى ئىماندارانى خاوەن تەقوا
 دە كورژىيەو ھە و دلدانەو ھە راستەقىنە كە يان لى دەشيوېنرېت و مردنيان ھەك ئىعدامىكى
 ھەمىشەى لە بەر چاودا پىشان دەدات و دەرگاي گۆرپىشيان بە دەرگاي جودايى
 ھەتاهەتايى پىش چاودەخات.

يان ئايا سوودى بەشى دووھەم (كە نەخۆش و گىرۆدەبووان و كەسانى نائومىدن لە
 ژيانى خۆيان) لەو ھەدايە كە بە پەرورەدەيە كى شارستانىيە دور لە ئايىن و

لاساىى كەرەۋەى ئوروپا پەرۋەردە بىكرىن؟ لە كاتىكدا كە ئو دلتەنگ و گىرۆدە بووانە بە دواى پروناكى و دلدانەودا دە گەرىن و چاۋەرىنى پاداشتن لەسەر ئو گىرو گىرقتانەى ھاتوونەتە پرىيان و دەيانەۋىت تۆلەى خىۋيان لە ستمكارانىان بىسىننەۋە و چاۋەرىنى لا بردنى ترس و بىمن لە دەرگای ئو گۆرەى لىنى نرىك بوونەتەۋە.

بەلام خۇ بەم غىرەتە درۆىنەى كە تۆ و ھاۋىنەى تۆ لىنى دەدوین، چەندىن زللەى توندوتىز و ئازار بەخش دەسەرەۋىننە سەرۋ گۆيلاكى ئو خاۋەن گىرو گىرقتانەى كە تابلىنى پىۋىستىيان بە سەرەخۇشى لىنكرىن و بەزەى پىدا ھانتەۋە و زام سارپۇز كرىن و نەرمونىانى يە كە بەرامبەرىان بىۋىنرىت. كەچى ئىۋە داخ و ئازارى سەخت بە دلە زامدارە كانىاندا دە كەن كاتىنى كە بىن بەزەى يانە لە ئاۋانە كانىان ھىۋا پراۋىيان دە كەن و دەياڭخەنە ناۋەندى ناتومىدى يە كى بەردەۋام و تارىكەۋە!

ئايا ئەمەىە غىرەتى نەتەۋاىەتى؟ ئايا خىزمەتى نەتەۋە بەمە دە كەن و لەم پرىگايەۋە سوۋدىان بىن دە گەپەنن؟

دەستەى سىن ھەمىش (كە تۆپىزى پىرانن و سىنى يە كى نەتەۋە پىنكە ھىنن) بەرە بەرە لە مردن و دەرگای گۆرە كانىان نرىك دەبىنەۋە و لە دنىاش دور دە كەونەۋە و ھاۋسىنى قىامەتن! جا ئايا دلدانەۋە و سوۋدى ئەم بەشەى نەتەۋە لەۋەدايە كە گۆي لە ژياننامەى پىر لە ستم و غەدرى ستمكارانى ۋەك "جەنگىزخان" و "ھۇلاكو" پابگرىن؟ يان ئايا لەم چەشەنە پەفتارەى ئىستاي ئىۋەدايە كە دوارۋۇز لە بىرى مرۇف دەبەنەۋە و بە دنياۋە دەبىبەستەۋە؟ كە برىتىن لە چەند كىردارىكى بىن سوۋد و كەۋتنە خوارەۋە و بەر بوونەۋە يە كى مەنەۋى، ھەر چەندەش بە روالەت ناۋى پىشكەۋىتىيان لىن نراۋە؟ ئايا پروناكىى ئاخىرەت لە سىنەمادا و دلدانەۋەى راستەقىنەش لە شانۆدايە؟!

خۇ لەۋ كاتەدا كە ئو پىرە لاۋازانە چاۋەروانى پىزلىننن لە لاىەن غىرەتەندانەۋە، كەچى - لە برىى ئو پىزلىننە - پىيان دەترىت: ئىۋە بەرەۋ ئىعدامى ھەمىشەى دەدرىنە بەر! كە ئەمەش دەرگای گۆرىيان - كە بە دەرگای مىسەرەبانى دەزانن - لە بەرچاۋادا دە كات بە دەمى ھەژدەپايەك ھەلىانەلۋوشىت! بە چە ئەۋەش بە گۆنى مەنەۋى ياندا دەدرىت كە: ئىۋە بەرەۋ ئو دەرۋۇن و كۆچ دە كەن!

خۇ ئو چەشەنە گوفتارانە بەۋىنەى شىر و تىرى مەنەۋى بە سەر ھەستى ناسكى ئو ئاندا دادەبارىت و بە سەر بىرىنىكى مەنەۋىش سەرىيان دەبرىت!

جا نه گهر غیره‌تی نه‌ته‌وايه‌تی بریتی بیت له‌م چه‌شنه ره‌فتاره، ئەوا من سه‌ده‌زار جار په‌نا به‌خوای گه‌وره ده‌گرم له‌غیره‌تی نه‌ته‌وايه‌تی!
ده‌سته‌ی چواره‌میش (که‌منا‌لنن) ئەوا دا‌وای سۆز و میهره‌بانی له‌غیره‌تی نه‌ته‌وايه‌تی ده‌که‌ن و چاره‌روانی شه‌فه‌قه‌تن لییه‌وه.

خۆ ته‌نهما "باوه‌ربوون به‌خاوه‌ندی به‌دیهینه‌ری به‌توانای میهره‌بان" ده‌توانیت لاپه‌ره‌کانی گیانی ئەوان بکاته‌وه و له‌رێی ئەو لا‌وازی و ده‌سته‌وسانی‌به‌ش که‌تیا‌باندایه‌ توانا و لی‌هاتنیان گه‌شه‌پێ ده‌سینیت و به‌هره‌کانیشیان به‌خته‌وه‌رانه‌پێ ده‌گه‌یه‌نیت.. هه‌روه‌ها به‌تلقین‌دادانی: "ته‌وه‌ککولی ئیمانی" و "ته‌سلیم بوونی ئیسلامی" ده‌توانن به‌چاوی تاسه‌مه‌ندی و شه‌وقه‌وه‌بروانه "ژیان" و له‌به‌رامبه‌ر ئەو گه‌روگرفتانه‌ش که‌دینه‌رێ‌یان، خۆیان رابگرن.

جا ئایا ده‌رس پێ و ته‌وه‌ی پیشکه‌وتنی شارستانیتی‌یه‌که‌ که‌ په‌یوه‌ندی‌یه‌کی لا‌وازیان پێوه‌ی هه‌یه‌ و.. خویندنی فه‌لسه‌فه‌ی ماددی که‌ هه‌یزی مه‌عنه‌وی‌یان هه‌لده‌وه‌شینیته‌وه‌ و روناکیی گیانی‌شان ده‌کوژینیته‌وه‌، جی‌ئێ‌وه‌یان بۆ ده‌گرێته‌وه‌؟

چونکه‌ گه‌ر مرۆف ته‌نهما جه‌سته‌ی ئازهلێک بوایه‌ و خاوه‌نی "ژیری" نه‌بوایه‌، ئەوا له‌وانه‌یه‌ ئەو مناله‌به‌ری و خاویانه‌ - به‌چه‌شنیکی کاتی و منالانه‌ - به‌م بناغه‌ و بنهما بیانی‌یانه‌ خه‌ریک بکرانایه‌ و، سوودیکی دنیایی‌شان له‌م په‌روه‌رده‌ نوێ‌یه‌ وه‌ر‌بگرتایه‌ که‌ به‌ په‌روه‌رده‌ی پوو‌که‌شی نه‌ته‌وايه‌تی رازاندووتانه‌ته‌وه‌ و ئارایشتان داوه‌.

به‌لام خۆ ئەو مناله‌به‌ری‌یانه‌، بێ‌هه‌یج گومانێک، وه‌کو هه‌موو مرۆفیکی تر داده‌به‌زنه‌ مه‌یدانی ژیان و، گه‌لێ ئاواتی‌یه‌ که‌جار زۆریش له‌ دلّه ناسک و به‌چوو‌که‌کانیاندا هه‌لده‌گرن و، چه‌نده‌ها ئامانجی گه‌وره‌ش له‌ ژیری‌یه‌ به‌چکۆله‌کانیاندا گه‌شه‌ده‌کات..

ماده‌م حه‌قیقه‌ت ئەمه‌یه‌، ئەوا به‌پێی خواستی به‌زه‌یی پێدا هاتنه‌وه‌ی ئەوان، که‌ له‌وپه‌ری ده‌سته‌وسانی و هه‌زاریدان، ده‌بێ به‌جیگیر کردنی "ئیمان به‌خوای گه‌وره‌ و پرۆزی دوا‌یی" خه‌لیکی پشت پێ به‌ستنی به‌هه‌یز و خه‌لیکی یارمه‌تی لێ وه‌رگرتنی نه‌براوه‌ و بێ کۆتایی له‌ناو دلێاندا دامه‌زرینیت. هه‌ر ته‌نهما له‌م رێ‌یه‌وه‌ ده‌توانیت سۆز و میهره‌بانی‌یان به‌رامبه‌ر بنوینیت، ده‌نا ئەو به‌زه‌یی هاتنه‌وه‌یه‌ی که‌ ته‌نهما بریتی بیت له‌ "مه‌ستی غه‌ره‌تی نه‌ته‌وايه‌تی" له‌پاستی دا‌سه‌ر‌په‌ینیکی مه‌عنه‌ویی ئەو وردیله‌به‌ری و

خاوینانهیه و، کتومت وهك ئهوه وایه که دایکینکی شیت مناله کهی خۆی سهر بپریت! تهنات غهدرینکی هینده بی بهزییانهیه و وهحشی گهرییه کی ئهوهنده ستهمکارانهیه که وهکو ئهوه وایه که سینگ دل و میشکی منال دهر بهیت و دهر خواردی ئهوه مناله ی بدات، گویا بۆ ئهوهی جهستهی مناله که نه شوغما بکات!

دهستهی پینجهم: (لاوازان و ههزاران). جا ئایا ئهوه "ههزاران" هی که به دهست ئهر که سهخته کانی ژبانهوه گیرۆده بوون و، ههزاری به کهشیان پتر ئازاریان ده دات.. ههروهها ئهوه "لاوازان" هه که ئالوگۆره گهوره کانی ژبان ههردم ئازاریان زیاد ده کات.. ئایا ههموو ئهمانه ههچ بهشیکیان له غیرهتی نهتهوایهتی بهرناکهویت؟

ئایا بهشی ئهوان تهنها لهو کردارانه دایه که له ژیر پهردهی چاولیکردنی ئهوروپا و شوین پی هه لگرتنی ئهوه شارستانیتی به فیرعهونی به دایه که پهردهی شهرم و حهیا لادهیات و ئارهزووی چهند دهوله مه ندیکه هه رزه تیر ده کات و ده بیت به هوکاری ناوبانگ دهر کردنی چهند ستهمکارینکی بههیز، که هه موو ئهمانهش نا ئومیدی و ئازاری ئهوه بد به ختانهیان پی زیاد ده بیت؟

نه خیر.. دهرمانی شیفابه خشی زامی هه زاری ئهوانه هه رگیز له "ره گه زه پهرستی" دا نی یه. به لکو له دهر ماخانهای موقه دده سی ئیسلام وهرده گیریت. هیز و بهرگریی لاوازانیش هه رگیز له فلسفه فی تاریکی سروشتی یه وه وهرناگیریت که پالی به "رپکهوت" ی کتو کویر و "سروشت" ی که پرو کاسه وه داوه، به لکو له غیرهتی ئیسلامی و نهتهوهی بهرزی ئیسلامه وه وهرده گیریت.

دهستهی شه شه م: (لاوان). جا ئه گه هه رتهی گه نجی ئهوه لاوانه بهر دهوام بوایه، ئهوا ئهوه شه رابه مه سته که ره ی که به قهومییه تی سه لپی دهر خوار دتان داون، سوودینکی کاتی و وردی بۆ ئهوان تیدا ده بوو! به لام خۆ کاتی ئهوان به هوکاره کانی پیری و ئازاره کانی ژبان لهوه مه سستی لاوی به به ئاگا دین و به په ژاره و حه سره تیشه وه له به ره به یانی پیری دا لهوه خوه خۆ شه بیدار ده بنه وه، ئهوا به کول فرمیسکی گریان هه لده پرتون و چه ندهها ئازاری مه سستی ئهوه شه رابهش ده چیژن، سه ره پای هه ست کردنیان به ئازاری به سه رچوون و نهمانی ئهوه خه ونه خۆ شه ی که خه مینکی زۆری بۆ ده خۆن و ئهم خه مش له رادهیه کدایه که ئهوه مرۆقه به ئاخ و داخه وه په ژاره و خه فتهت بۆ ئهوه خه ونه ی دهر ده پرت و ده لیت:

(به داخوه ههره تی لایم پۆشت و ته مەنیشم به سه رچوو.. وا به دهستی به تالهوه ده پۆمه ناو گۆزه کهم! بریا ژیر بوومایه و پیشتر بۆ هۆشه ندی و په فتاری راست بگه راما به تهوه)!

جا ئایا به شی ئەم دهسته و تاقمه له بیری نه ته وایه تی دا ته نها بریتی به له وهی که رابوار دنیکی کاتی یان له ماوه یه کی که مدا بۆ دهسته بهر بکریت و پاشان چه ندین کاتی زۆر و درێژ خایه نی ژیان دوو چاری په ژاره و گریان بکرین؟ یا خود به خته وه ری دنیا و له زه تی ژیانان له شو کرانه بژیری نیعمه تی لای دایه، به وهی که ئەم سه رده مه به له زه ته ی ته مه ن له "ئیسیتقامه ت" دا - نه ک سه فاهه ت - به سه ر به رن، تاکو به خوا په رستی و به ندایه تی "مانه وهی مه عنه وی" به سه رده می فانی و له ناو چووی لای یان به خشن و لایه تی په کی هه میشه می له خانه ی به خته وه ری هه میشه می دا، به گرتنه به ری پینی ئیسیتقامه ت له سه رده مه دا، به ده سه ت به یین؟!

جا ته گه ر به ئەندازه ی گه ر دیله یه ک هه سه ت و شعور له خۆتدا شک ده به یه ت، وه لایمی ئەم په رسیارانه بده ره وه .

پوخته ی قسه:

گه ر نه ته وهی تورک ته نها ده سه ته ی شه شه م (لاوان) بوونایه .. لایه تی په که یان هه میشه می بوایه .. جگه له م دنیا به شه خانه یه کی تریان له رێ دا نه بوایه، ئەهوا کاره کانتان که تیکه لێ چاولیکه ری ئه ور و پایه و له ژیر په رده ی نه ته وایه تی تورکی دا دا پۆشراوه، به غیره تی نه ته وایه تی داده نرا .. ئەهوا کاته ده تانتوانی سه به ره ت به یه کیکی وه ک من، که مه گه ر به ده گمه ن ده نا بایه خ به کاروباری دنیا نادات و "په گه ز په رستی" یه به ده ر دیکه تر سناکی وه ک ده ر دی سیل داده نی ت و تیده کۆشیت لاوان له هه وا و ئاره زووی نا په وا و نامه شرووع لا بدات و له شوینیکی تر دا له دایک بووه .. ده تانتوانی بلین: (ئه وه کورده و شوینی مه که ون)! هه ره ها له وان هه شو بو به م قسه به تان چه قیکتان به ده سه ت به یینایه!

به لایم له بهر ئه وهی پۆله کانی ئەم نیشتمان، که پینان دهوتریت "تورک" له شه شه به ش پینکها تون، وه ک پیش ئیستا با سمان کرد، ئەهوا زیان دانان به پینج به شیان و زه وتکر دنی حه وان هه یان و، به خشین خۆشی و حه وان هه یه کی دنیایی و کاتی و به دئه نجام به ته نها یه ک به شیان له پینی مه سه ت کردنیانه وه .. بێ گومان ئەم کاره هه ر گیز به وه فاداری دانانریت بۆ نه ته وهی تورک، به لکو له راستی دا بریتی به له دوژمنایه تی کردنی!

بهلى، من له پرووى ره گهزهوه به "تورك" دانانرېم، به لام ههولم داوه و ئىستاش به ههموو هيزيكمهوه له بهر ژهوه ندىي خاوهن تهقوا و گيرژده بووان و پيران و منالان و ههژارانى تور كدا ههول دهدهم. ههروهك تېده كۆشم لاوانيش - كه بهشى شهشه من - لهو كرده نامه شرووعانه لابدهم كه ژيانى دنيايان ئاويتهى ژههر ده كات و ژيانى ئهوه دنياشيان دهفوتىت و له بهر پىكه نىت ك كه سه عاتىكى نه خاياندوه گرفتارى سالتىك گريانان ده كات.

خۆ نهك تهنها ههه ئهم شمش جهوت سالة، بهلكو وا بيست سالة ئه مه كار و پيشهى منه. ئهوه تا سه رجهمى ئهوه پهيامانهى كه به زمانى توركى بلاوم كردوونه تهوه و له نوورى قورئانى پيرژهوه وهر مگرتون، له بهردهستى ههموواندان.

بهلى، ئهوه ئاسهوارانهى كه له گهنجينهى پرووناكى به كانى قورئانى پيرژهوه ده رههناون - سوپاس بۆ خوا - ئهوه نورهميان بۆ "خاوهن تهقوا و ئايينداران" ده رخشتهوه كه گهلى پىوستيان پى بهتى.. ههروهك باشترين چاره سههر و ده رمانى شىفا به خشيان له ده رمانخانهى موقهدهسى قورئان بۆ "نهخوش و گيرژده بووان" پيشان داوه.. ههروهك سه بارهت بهو "پيران" ههش كه له ده رگاي گۆره كانيان نريك بوونه تهوه، به پرووناكى به كانى قورئان ئهوهيان چه سپاندوه كه ئهوه ده رگايه ده رگاي ميه ره بانى به نهك هى ئىعدام و له ناوچوون.. له گهنجينهى قورئانى پيرژيشه وه پالپشتىكى به كجار به هيزى له بهرامبهر موسيهت و تياچوون و زيانه كان بۆ ئهوه "منالان" ده رههناوه كه دلتيكى نه رمويانيان له خۆدا هه لگرتوه، ههروهك خالتىكى يارمهتى لى وه رگرتيشى لهو گهنجينهيه بۆ پيش چاو خستون كه ده بىت به ته وه رهى گهلى ئاوات و جهز و ئاره زوى بى سنوور و له راستيشدا سوودى لى وه رگراوه.. ههروهها ئهوه ئاسهوارانه، به پرووناكر دنه وهى راستى به كانى ئيمان و قورئان، قورسايى ئهه كه سهخته كانى ژيانى له سه ره ئهستوى "ههژاران و لاوازن" - كه له ژىرى دا ده پليشينه وه - سووك و ئاسان كردوه.

بهه جۆره، ئيمه بۆ سوودى ئهم پىنج به شهى شهش به شه كهى "نه ته وهى تورك" تېده كۆشين.

سه بارهت به بهشى شه شه ميشه وه كه "لاوان" ئهوه ا برايه تى به كى راستمان له گه ل باشه كانياندا ههيه.

به لآم هر گيز و له هيچ روويه كه وه هاوړي په تيمان له گهل مولحيانى وهك تودا نى به، چونكه ئيمه نهو مولحيانه به تورك دانانين و به نه ته وهى توركيان نازانين كه خوږيان له تاينى ئيسلام داماليوه، نهو تاينهى كه مايهى شانازيى راسته قينهى توركه كانى له خو گرتووه. بهلكو پيمان وايه بيانى به كه و له ژير پورهى "تورك" دا خوږى په نا داوه! جا نهو چه شنه كه سانه، هر چه نده خوږيان و ايشان بدن كه خهلكى بولاى "قوميه تهى توركى" بانگ ده كه ن، به لآم هر گيز ناتوانن "تههلى حقيقهت" بڅه له تينن، چونكه كردار و رفتهاره كانى نهوانه ده عواكهيان به درو ده خاتوه!

ده سا نهى مولحيانى لاسايى كه ره وهى نهو روپا! نهى نهوانهى كه ده تانه وئيت به پروپاگنده كاتان برا راسته قينه كام لى دوور بڅه نه وه!
ئيوه چ سوو ديك بهم نه ته وهيه ده گه يه نن؟ نه وه تا ده چن پروناكيى كه سانى "خاوه ن تهقوا و صلاحت" ده كوژيننه وه كه تا قمى به كه م پيكده هيئن..

ههروه ها ژهر ده خنه سهر زامى نهو كه سانهى كه له هه موو كه سنى زياتر پيوستيان به چاره سهرى و ميه ره بانى ههيه، كه ده سته و تا قمى دووهه من..

ههروه ها دلدانه وهى نهو كه سانهش زهوت ده كه ن كه له هه موان زياتر شايانى ريز و ئيحتيرامن، ته نانهت دوو چارى ناثوميدى ره هاشيان ده كه ن، كه ده ستهى سى هه من..
ههروه ها به ته واوى وره و هيژى معنه ويى نهوانهش هه لده وشيننه وه كه له هه موو كه س زياتر پيوستيان به شفه قه ته و، چراى مرؤفايه تهى به راسته قينه كه شيان ده كوژيننه وه، كه ده ستهى چواره من..

ههروه ها هيو و تا واته كانى نهو كه سانهش پووجه ل ده كه نه وه كه له هه موان زياتر پيوستيان به يارمه تهى و دلنه واى به، به راده يهك كه ژيان له ينش چاوياندا له مردن تر سنا كتر پيشان ده دن، كه ده ستهى پينجه من..

ههروه ها نهو كه سانهش كه پيوستى به كى زوريان به بيدارى و به هوش هينانه وه ههيه، ده چن دهر فته له بى تاگايى يان و هره گرن و شهر ابيكيان دهر خوارد ده دن كه نه بڅاميكى تر سناك و به نازارى بؤ نهوان تيدايه، كه نه مانهش برتین له ده سته و تا قمى شه شه م.

جا تايا نهو قوميه تهى كه گه لى موقه دده ساتى له پيناودا به خت ده كه ن، برتې به له مانهى كه باس كران؟

ئايا بهم جۆره له پى نه تهوايه تى يهوه سوود به تور كه كان ده گهيه ن؟
خۆ من هزار هزار جار پهنا به خواى گهوره ده گرم لهم جۆره كارانه!
به پىزان!

من باش ده زاتم كه ئيوه هه ر كات له مهيدانى "حق" دا ژير ده كهون و ده دۆرپىن،
ده چن پهنا بۆ به كار هينانى "هيز" ده بن! به لام له بهر ئه وهى (هيز له حه قدايه، نه ك حه ق له
هيز دا) ئه وا گه ر هه موو دنيا به يىن و له سه ر سه رمدا ئاگرى پى بكه نه وه، ئه وا ئه م سه ره
كه له پىناوى حه قيه تى قور ئاندا به ختى ده كه م، هه ر گيز او هه ر گيز بۆ ئيوه نه وى نا بىت!
ئه وه ش بزاتن كه نه ك هه ر ته نها چه ند كه سىكى كه مى بيز ليكر او له پىش چاوى
نه ته وه دا، به لكو ئه گه ر هه زارانى وه ك ئيوه ش دوژ منايه تىم بكه ن، هيشتا له و بايه خه
زياتريان پى ناده م كه بۆ ئاژه له زيان به خشه كانى داده نىم!

گو ايا ئيوه ده توان چى له من بكه ن؟

خۆ ئه و په رى تواناى ئيوه له وه دايه كه كۆتايى به ژيانم به يىن، يان ته گه ر هه م له به ر ده م
خزمه ت كردنى قور ئاندا بۆ دا بىن. چونكه په يوه ندىيى من به دنيا وه لهم دوانه به ده ر نى به.
به لام ئيمه ئيمانىكى په قىنيمان له "پله ي شهوود" دا به وه هه يه كه هه ر گيز نه جه ل
گۆرانى به سه ر دا نا يه ت و له لايه ن قه ده رى خواى گهوره وه ده ستىشان كرا وه. له به ر
ئه وه گه ر بىت و له پىناوى حه قدا شه هيدىش بكرىم، له هه لوئىستى خۆم پاشگه ز نايمه وه.
به لكو به تاسه و شه و قىكى گه رمو گو ر ه وه چا وه پوانى ده سته كه وتنى ئه و شه هيدى يه م، به
تا يه ت منى پىرى به سالا چوو كه له يه ك سالى تر به و لا وه چا وه پىرى ژيان و ته مه ن نىم.
چونكه گهوره ترين ئا واتم به ده سته نىنانى ته مه نىكى هه ميشه يى به له برى ئه م ته مه نه
پوا له تى يه، له پىنى ده سته كه وتنى پله ي شه هيدى يه وه.

سه باره ت به كارى خزمه ت كردنى قور ئانى پىرۆزى شه وه، ئه وا خواى گهوره به
ميه ره بانى خۆى گه لى براى خا وىن و دل سو زى له كارى خزمه ت به قور ئان و ئيماندا
پى به خشىوم و، له دواى مردم له برى يه ك مه لبه ند له چه ندين مه لبه ندى زۆره وه ئه و
خزمه ته ئيمانى يه ئه بنجام ده د رىت و، گه ر مردن زمانم له گو فتار بخت، ئه وا له برى زمانى
من گه لى زمانى خا وه ن گو فتارى به هيز و په وان ده دوين و به ر ده وامى به م خزمه ته
ده به خشن.

تەننەت دەتواتم بلىم:

تەننەت يەك دانە تۆۋى ژۇر گل، بە مردنى خۇي، ژيانى گولە گەمىك دادەمە زىنىت و سەدان دەنكى دانەۋىلە لە برىي ئەو يەك دانەيە ئەر كە كەى سەر شانى رادە پەرىن...
مىنىش ئومىدەوارم كە مردنە كەم - بە ھەمان جۇر - ھۆيەك بىت بۇ خزمە تىكردى قورئان، زياتر لە ژيانم.

□ فىلى پىنچەمى شەيتان:

پشتگىرانى گومرايى دەيانەۋىت سوود لەو خۇپەرستى و لە خۇبايى بوونەى لە مرؤفدا ھەيە، ۋەرىگرن و، بەم داۋە ھەندى برايانم لى دوور بىخەنەۋە. لە راستىشدا ترسناكترىن و لاوازترىن دەمار كە لە مرؤفدا دەبزوۋىت ھى لە خۇبايى بوونە، چونكە دەتوانن دەستى ئافەرىن بەسەر شانى ئەو دەمارەدا بەيىن و لەم رىيەۋە مرؤف بۇ گەلى خراپكارى پال پىۋە بىن!

برايانم! و رىابن! نەۋەك لەم لايەنەۋە داۋتان بۇ دابىن و بەم دەمارى "لە خۇپازى بوون" ە پراۋتان بىكەن و بىن بە تەلەۋە. گومرايى ئەم چەرخە "من پەرستى" ى خۇيان ۋەك ئەسپىك لى كردوۋە، ئەۋىش بەناۋ شىو و دۆلە كانى گومرايى دا غارىان بىن دەكات. ئەھلى حەقىش گەر واز لەم "من پەرستى" يەى خۇيان نەھىن، ناتوانن خزمەتى حەق بىكەن، ھەرچەندەش ئەو "من" ەيان لە جىيى خۇي دا بىت و بە راست و دروستى بە كارى بەيىن ھەر دەبى دەستى لى ھەلبىگرن، تاكو لە گومرايان نەچن! چونكە ئەگەر وازى لى نەھىن گومرايىش و اگومان دەبەن كە ئەمانىش ۋەك ئەۋان خەرىكى خۇپەرستى بن.

لەبەر ئەۋە، وازنەھىنان لە "من پەرستى" زياندا نە لە حەق و خزمە تىكردى حەق، سەرەراى ئەۋەى كە ئەو خزمە تگوزارى يەى قورئان - كە ئىمە لە پىناۋى دا كۆبوۋىنە تەۋە - پەرفى "من" و داۋاى "ئىمە" دەكات. كەۋاتە كەستان نەلەن: "من" بەلكو بلىن: "ئىمە".

بىن گومان ئىۋە قەناعەتتان كردوۋە كە ئەم برا ھەزارەتان بە "من" ى خۇيەۋە نەھاتوۋەتە مەيدان و، ئىۋەشى نە كردوۋە بە خزمە تىكارى "من پەرستى" خۇي. بەلكو خزمە تىكارىكى قورئانە و داراى خۇۋىستى نى يە، ۋەك بۇى روون كردوۋنە تەۋە: رىبازى لە خۇپازى نەبوون و پشتگىرى نە كردى "من پەرستى" ى گرتوۋە تەبەر. سەرەراى ئەۋەش بە چەندىن

به لگه‌ی گومان بر بۆی چه سپاندن که ئەو کتیب و په‌يامانه‌ی بۆ سوودی خه‌لکی دانراون و ناماده کراون، مولکی هه‌موانه. واته: چه‌ند ئه‌مکن له قورئانی پیرۆزه‌وه پالتیوراون، هه‌چ که‌سیک بۆی نه‌یه له رپی "خۆپهرستی" ی خۆپه‌وه بیست و به‌هی خۆی دایانینیست.

با به‌فرزی مه‌حالّ و ادا بنین که من له رپی خۆویستیمه‌وه ئەو ئاسه‌وارانه به‌مولکی خۆم بزاتم. به‌لام خۆ - وه‌ک یه‌کیک له برایام ده‌لیت - ماده‌م ئەم ده‌ر گای حه‌قیقه‌ته‌ی قورئان کراوه‌ته‌وه، ئەوا ده‌بی زانایان و ئەه‌لی که‌مال چاوه‌که‌مو کووری‌یه‌که‌م و سووکی شان و شکۆم بیۆشن و، وانه‌زانن پیوستیان پیم نه‌یه و، له‌پشت گرتندا دوودل نه‌بن.

خۆ هه‌ر چه‌نده‌ش ئاسه‌واری پیاوچاکانی پشین و زانا لیکۆله‌ره‌کان گه‌نجینه‌یه‌کی تابلپی مه‌زن و سه‌روزیادی چاره‌سه‌ر کردنی هه‌موو ده‌ردیکن، به‌لام هه‌ندی جار رپی ده‌که‌ویت که‌کللی ده‌ر گای گه‌نجینه‌یه‌ک له‌خودی گه‌نجینه‌که‌ گرنگه‌ر ده‌بیست، گه‌ر ئەو گه‌نجینه‌یه‌ داخرا بیست و کلله‌که‌ش ده‌ر گای گه‌لی گه‌نجینه‌ی پین بکریته‌وه!

پیم وایه ئەو زانا به‌رپزانه‌ش که‌ غروورینکی زانستی به‌هه‌زیان تیدایه‌ په‌ی‌یان به‌وه بردووه که "وته" بلاو کراوه‌کان کللی راستی‌یه‌کانی قورئانن و شمشیرینکی ئەلماسین له‌سه‌ر گه‌ردنی ئەو که‌سه‌نه‌ی که‌ بۆ ئینکاری کردنی ئەو راستی‌یه‌ تیده‌کۆشن.

جا با ئەو زانایانه‌ی که‌ غروورینکی زانستی به‌هه‌زی له‌وه‌ چه‌شنه‌یان تیدایه، بزائن که ئەوان به‌م کاره‌یان نابن به‌قوتایی من، به‌لکو ده‌بن به‌قوتایی قورئانی حه‌کیم و مینش هاوورپی‌یه‌کی ده‌رس خویندنی ئەوان ده‌م. ته‌نانه‌ت گه‌ر به‌فرزی مه‌حالیش و ادا بنریت که‌ من ئیددیعای مامۆستایه‌تی ده‌که‌م، به‌لام ماده‌م توانیومانه‌ هۆکارێک بدۆزینه‌وه سه‌رجه‌م چینه‌کانی ئەه‌لی ئیمان هه‌ر له‌عه‌وامه‌وه بۆ خه‌واص له‌وه‌ هه‌م و گومان و دوودلی‌یه‌یه‌ پزگار بکه‌ین که‌ ئیستا دینه‌رپی‌یان، ئەوا ده‌بی ئەو زانایانه‌یان هۆکاریکی له‌وه‌ ئاسانه‌ر بدۆزنه‌وه، یاخود ده‌ست به‌م هۆکاره‌وه‌ بگرن و به‌ده‌رس بیلینه‌وه و ئەم کاره‌ بجه‌نه‌ ئه‌ستۆی خۆیان!

سه‌رزه‌نشتیکی گه‌وره‌ ئاراسته‌ی زانایانی خراپکار (علماء السوء) کراوه. ده‌سا با زانایانی ئەم سه‌رده‌مه‌ زۆر وریا بن و گه‌لی ناگایان له‌خۆیان بیست.

خۆ ته‌گه‌ر - وه‌ک دوژمنانمان گومان ده‌به‌ن - گریمانی ئەوه‌ بکه‌ن که‌ من له‌پیناوی ده‌رخستنی خۆویستی و غرووری خۆم له‌م خه‌مه‌ته‌ ئیمانی‌یه‌دا کار بکه‌م، ئەوا ماده‌م

چەندىن كەسى زۆر بە گەرموگورى لە دەورى كەسىكى فیرعون ئاسا كۆبوونەتەو و
 وازيان لە غروورى خۆيان هیناوه و لە پیناوى ئامانجىكى دىيایی نەتەوايەتى دا بە
 پەيوەندى يەكى زۆر بەهیزەو پىنكەو كار دەكەن.. ئیتر ئایا ئەم برايەتان مافی ئەو هی نی یە
 كە داواتان لى بكات بە پشتگىرى و پەيوەندى يەكى توندوتۆل لە دەورى راستى يە كانی
 قورئان كۆبىنەو و واز لە خۆپەرستى تان بهینن، كتومت وەك ناسینەرە كانی ئەو
 سەر كرايەتى يە دىيایی يە؟

ئایا گەورەترین زاناتان لەسەر ناحەق نایت گەر نەيەت بە دەم ئەم بانگ و هاوارە يەو و
 لە كاتىكدا كە خۆويستى يە كەى خۆى دەشاریتەو و زانایان بۆ ئەو بانگ دەكات كە لە
 دەورى راستى يە كانی ئیمان و قورئاندا كۆبىنەو؟!
 دەسا برايانم!

مەترسى ترين پرووى "خۆويستى" لەم كارەماندا بریتى يە لە غىرە كردن و حەسودى!
 جا ئەگەر كارە كەمان بەوپەرى خاوينى و بى گەردى و تەنھا بۆ خواى گەورە نەيىت ئەوا
 حەسودى خۆى دەكات بە ناودا و كارە كەمان لە بناغەو هەلدەو شىنیتەو.
 بەلام دەبى بزاین كە هەر وەك يە كىك لە دەستە كانی مرؤف حەسودى بەوى تر
 نابات و غىرەتى لى ناكات.. هەر وەها وەك چاوى مرؤف حەسودى بە گوینى نابات و
 دلشى سەبارەت بە ژىرى غىرەت نايگىریت.. ئیوەش بە هەمان جۆرن، چونكە هەر
 يە كەتان لە حوكمى ئەندام و هەست و نەستىكدان بۆ كەسىتى مەعنەوى ئەم
 كۆمەلەمان. كەواتە واجبى وىزدانیتان لەو دایە كە هىچ كامتان حەسودى بەوانى تر
 نەبات، بەلكو هەموو يە كىكتان شانازى بە تايبەتكارى يە ئوى ترەو بكات و پى دلخۆش
 بىت.

شیتىكى تر ماوە كە لە هەموان تر سناكتە، ئەویش بریتى يە لەو هی كە هەندىك لە ئیو
 يان لە خۆشەويستانان حەسودى و غىرەتى بەرامبەر بەم برا هەزارەتان تىدایە، كە
 ئەمەش لە راستى دا كارىكى پر لە مەترسى يە!

ئىو گەلى زانای زۆر بە توانا و ئاگادار و مەزنتان لە نىواندایە و، هەندىك لە
 زانایانىش غروورى زانستى يان تىدایە و بە خىرايى دەست لە غروورى خۆيان هەلتاگرن.
 خۆ هەر چەندەش "ژىرى" ئىلتىزام بكات و "دل" یشى پابەندى خزمەت بىت، كەچى
 "دەروون" ى هەر دەيەوئىت - لە ئەنجامى ئەو غروورە زانستى يەو - دەربكەوئىت و
 ناوبانگ پەيدا بكات! تەنانەت حەز دەكات موعارەزە كردنى خۆى بەرامبەر بە پەيامە

نووسراوه كان دهر بجات و، هر چه نده به "دل" په يامه كاني خوڅ دهر وېت و "زيرى" يشى سر سوپرمانيان له ئاستدا دهر دهر پېت و له پله يه كى بهر زدا ده يانينيت، كه چى "دروون" ي دوژمنايه تى په ك له خوڅدا ده شاريتوه كه له غروورى زانستى يوه سرى هه لداوه و، ئاوا ته خوازه له شان و شكوى "وته كان" كه م بكا ته وه، تاكو به بهر هه مه كاني بىرى خوى بگاته ئه و ئاسته بهر زانه و وهك "وته كان" بهر ويان بييت! بويه ناچارم ئه مه ي خوار وه و پابگه يه تم:

ئهو كه سانه ي كه له ناوه ندى باز نه ي ئه م دهر سه قور ئانiane دان، ته نانه ت گهر موجه ييد و زاناي ته واو شاره زا و هه لكه و توش بن له رووى زانسته ئيماني به كانه وه، كار و ئه ركى سر شانيان ته نها له وه دايه كه "وته كان" ليك بده نه وه و روونيان بكه نه وه، ياخود ريكيان بجن. چونكه له رپى چه ندين نيشانه ي زوره وه بومان دهر كه و توه كه ئيمه ئه ركى فه توامان له م زانسته ئيماني يانه دا خرا وه ته ئه ستو!

جا ئه گهر يه كيگ له وانه، كه له تاو باز نه كه ماندان، به هاندانى غروورى زانستى دهر وونى خوى، هه ول بدات شتيك له دهر وه ي باز نه ي روونكر دنه وه و ليكدانه وه ي "وته كان" بنووسيت، ئه وا وهك موعاره زه يه كى لاواز و چاولي كهرى يه كى ئابروو بهر دهر ده چيت، چونكه به چه ندين به لگه و نيشانه چه سپاوه كه "په يامه كاني نور" چه ند نميكي داچور او ي رپژنه ي قور ئانى پيرو زن. خو هه ريك له ئيمه ش به پيى ده ستورى دابه شكردنى كار ه كان يه كيگ له كار مه ندى يه كاني كارى خزمه ت به قور ئانمان خستوه ته ئه ستومان، تاكو ئه و ئه كه وسه رى يانه به موحتاجانيان بگه يه نين.

□ فيلى شه شه مى شهبان:

ئهم فيله بريتي يه له وه ي كه "شهبان" هه ز كردنى مرؤف له حه وانه وه و پالدانه وه و چاو گپرانى بو به ده سته ينانى كار مه ندى و مه نسه ب، ده قوز يته وه. به لئى، شهبانه كاني جيننى و ئاده ميزاد هيج گۆشه يه ك پشتگويى ناخه ن كه هير شى ليوه نه كه ن! ئه وه تا هه ر كاتيگ بينن كه يه كيگ له هاو رپكانمان خواهنى دلئيكى دامه زراو و وه فادارى يه كى ته وا وه تى و نياز يكي بن گهر د و هيممه تيكي بهر زه، له هه موو لايه كه وه دهر وه لئى ده ده ن و به م جوړه ي خوار وه هير شى ده كه نه سه ر:

ده چن ئه و هه زى ئيسراحه ت و حه وانه وه يه ي ئه وان ده قوز نه وه و سوود له پله و پايه كانيان له كار مه ندى ده وله ندا و هره گرن، تاكو ئه ر كه گرنگه كه ي سر شانمان لئى تيگ بده ن و ته گهره له رپى خزمه تى قور ئاندا دابنين، ياخود به چه ند فرو فيليكي چه په ل

له كارى خزمه تگردنى قورئان دوريان بجهنوه، به راده يهك كه هينده كار و ئهركى زور
 بؤ هندیکیان ده دوزنه وه كه - بئ ئه وهى به خوڤان بزائن - له و كاراندا نوقمیان ده كهن،
 بؤ ئه وهى چیبی تر کاتیان بؤ كارى خزمهت به قورئان به دهسته وه نه مینیته وه .. یا خود
 چه ند کارو بارینکی سهرنج راکیش و له خشته به ری دنیایی پیشککش به هندیکیان
 ده كهن، بؤ ئه وهى ههوا و ئاره زوویان تیدا بورووژینن، تاكو له خزمه تگوزاری به كه ی
 سهرشاناندا تووشی بئ تاگیی و غه فله تیان بکه ن ... هتد.

به هه رحال، ریگا کانی ئهم هیرشانه دوور و دریژن و، ئیمهش لییره دا به پوختی لییان
 دواين. دریژه پیدانه كه شى به وریایی تیژبینی خوژتان ده سپیرين.

ده سا بر ایام!

بزائن! وریابن!

ئهم ئهر كه ی سهرشانان گه لئى خاوینه و خزمه ته كه شتان تابلیی به رز و بلنده. ئنجنا
 هه ریهك له سه عاته كانی ته مه نیشان هینده به نرخه كه ده گونجی وه كو په رستشی رۆژینکی
 ته واوه تی بیت.

ئمه باش بزائن تاكو كاته كانتان به فیرو له ده ست دهر نه چیت!

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ (آل

عمران: ۲۰۰).

﴿وَلَا تَتَّبِعُوا بآيَاتِي ثُمَّ قَلِيلًا﴾ (البقرة: ۴۱).

﴿سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿۱﴾ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ﴿۲﴾ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ

الْعَالَمِينَ﴾ (الصفات: ۱۸۱).

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

اللهم صلّ وسلم على سيدنا محمد النبي الامي الحبيب العالي القدر العظيم الجاه

وعلى آله وصحبه. آمين.

منیش ئارامم له لا بړا و نه متوانی بڼی دهنگ بېم..
 و ائیسټا پرووی گوڤتارم ئاراسته ی ئه و چه شنه که سه ده نی و نزمانه ناکم که له
 ویزدان بڼی بهش کراون و شایانی ئه و نه نین قسه یان له گه لدا بکړیت، به لکو پرووی
 گوڤتارم ده که مه ئه و سه رۆ که فیرعه ون ئاسایانه ی سه ر کړدایه تی، که به گویره ی هه و ا و
 ئاره زووی ستم و له ستور دهر چوونیان یاری به چاره نووسی نه توه ده که ن و، پیمان
 ده لیم:

ئهی ته هلی بیدعت و ئیلحداد! داوای وه لایمی شهش پر سیارتان لښی ده که م:

❖ پر سیاری یه که م:

هه ر حکومه تیک که هی هه ر نه توه یه ک بیټ، ته نانه ت هی ئه وانه ش که گوشتی
 ئاده میزاد ده خۆن، بگره سه رۆ کی هه ر کۆمه له چه ته و چه کداریکي درنده ش، خاوه نی
 رپياز و چه ند بنه ما و ده ستور یکن که خو کمیان بڼی ده که ن..
 جا ئایا ئیوه له سه ر بناغه ی چ ده ستور و بنه مایه کی یاسایی خو تان ئه م ده ستریزوی به
 ئابروو به ره ده که ن؟.. پيشانمانی بده ن؟ یان ئیوه هه و ا و ئاره زووی چه ند کارمه ندیکي بڼی
 نرخ به یاسا داده نین؟!

چونکه له هه موو جیهاندا یاسایه ک نی به بوار به خۆه لقرتاندن له به ندایه تی و
 په رستشیکي که سی و تایه تی دا بدات و، هه رگیز یاسا بۆ کاری و ا دانانریت!

❖ پر سیاری دووه م:

ده ستوری سه ربه سستی ویزدان (واته سه ربه سستی بیروباوه ری ئایینی) به شیوه یه کی
 گشتی له سه رتاسه ری جیهاندا، نه خوازه لآ له م چه رخی سه ربه سستی به دا، زال و
 فه رمانه وه ایه، به تایبه ت له چوار چیوه ی شار ستانیتی ئیستادا..

جا ئیوه له م جورته ت و پر کیشی یه تاندا پشت به چ هیژیک ده به ستن و له م ده ستوره
 ده رده چن و گالته ی بڼی ده که ن، که ئه مه ش له خۆی دا به سوو کایه تی کردن داده نریت به
 سه رجه می گرووی مروؤ و پشتگوئی خستنیکه بۆ ئه و هه لوسته سه رتاسه ری به ی ئه و ان
 که ره فزی ئه م کاره تان ده کات؟.. یان چ هیژیکتان به ده سته وه یه که و ا به راده یه ک
 ده ستان له ئیلحداد گیر کردوه، ده لئی کردووتانه به ئایینی خو تان له کاتیکدا که ناوی
 "بڼی دینی" تان له خۆ ناوه و راتانگه یان دووه که نه کارتان به سه ر ئایینه وه هیه و نه به سه ر
 ئیلحدایه وه، که چی ده چن تار راده یه کی زور ده ستریزوی ده که نه سه ر مافی که سانی
 ته هلی ئاین؟!

بىن گومان ئەم كارانەتان ھەر وا بە پەنھانى نامىنئەتەو و پۇزۇڭ دىت كە لە بارەيانەو
پرسىارتان لى دە كرئت، ئايا ئەو كاتە وەلامتان چى دەيىت؟

ئەو ەتا ئىو ەئىعتىراز و رەفز كردنى بچوو كترىن حكومەتى ئىوان بيست
حكومەتە كانتان لە توانادا نى، ئەى دەبىن حالتان چۆن بيست گەر ھەر بيست
حكومەتە كە پىكەو ە دەست بە پرووى ئەم ھەولە تانەو ە بىن كە بە ھىز و زۆرە ملىن
دە تانەو ئىت سەر بەستى و يژدان ھەلبو ە شىنەو ە و نەيھىلن، وەك بلىن ھىچ حسابىكتان بۇ
ھەلوئىستى نەيارانەى ئەوان نە كرديت؟

❖ پرسىارى سى ھەم:

بە چ ياسا و دەستوورىك تە كليف لە كە سىكى شافىعى مەزھەبى وەك من دە كەن
شۆين فەتوایەك بكەو ئىت كە پىنچەوانەى بەرزى و خاوپىنى مەزھەبى ھەنەفى ە و چەند
زانايە كى خراپكار دەريان كر دوو ە لەوانەى كە و يژدانى خۆيان بە دەستكە و تىكى دىنباى
فروشتو ە؟!

ئىو ە گەر ھەولتى نەھىشتى مەزھەبى شافىعى بەدەن و بتانەو ئىت شۆينكە و توانى ئەم
مەزھەبە - كە بە مليۆنەھا كەس دەبن - بكەن بە ھەنەفى و، پاشان بە ھىز و زۆرە ملىن
مىنش ناچارى شۆينكە و تى ئەم فەتوایە بكەن، ئەوا ئەم كارەتان لەوانەىە ياسايە كى
ملھورانەى مولحیدانى وەك ئىو ە بيست، دەنا نزمایە تى بە كە ھەندى كەس بە ھەوا و
ئارەزووى خۆى ئەنجامى دەدات!

بەلام ئىمە ھەر گىز شۆين ھەوا و ئارەزووى ئەو جۆرە كە سانە ناكەوین و ھەر ناشیان
ناسین!

❖ پرسىارى چوارەم:

ئىو ە پشت بە چ بناغە و بنەمايە كى ياساى تان دە بەستن كاتى تە كليف لە كە سانىكى
وەك من دە كەن - لەوانەى كە لە قەومىكى ترن - پىيان دەلین: نوژە كانتان بە زمانى
تور كى بكەن، لەسەر بناغەى بىدعە تە فەتوایە كى تە حریف كراو كە بە ناوى
رە گەزپەرستى تور كى ەو ە دەر كراو ە، ئەو رە گەزپەرستى ەى كە لە ناو ە رۇكدا برىتى ە
لە چاولىكەرى ەو روپا و بە تەواو ە تى پىنچەوانەى قەومىبەت و داب و نەرىتى ئەم
نەتەو ە ە ە كە لە دىر زەمانەو ە ئاوتى ە ئىسلام بوو ە رىزى لى ناو ە و لە گەلى دا ە كى
گرتو ە؟

خۆ ھەرچەند من پەيوەندى يەككى توندوتۆل و ھاوړى يەتى يەككى خاوين و برايتى يەككى بىن گەردم له گەل تور كە راستەقېنه كاندا ھەيە، كەچى ھەرگىز پەيوەندىم له گەل بانگەشەى قومىيەتى كەسانى وەك ئىوہەدا نى يەك لاسايى ئوړوپا دەكەنەوہ.

جا ئىتر چۆن و بە چ ياسايەك ئو تەكلىفەم لى دەكەن؟

ئو كوردانەى كە ژمارەيان مليۆنەھا دەيىت، ھەزاران سائە زمان و قومىيەتى خۆيان لەبىر نەچوہ تەوہ و، ھەر لە سەردەمە پىشېنە كانىشەوہ براى راستەقېنەى تورك بوون لە نىشتماندا و ھاوړپىشان بوون لە مەيدانە كانى جىھاددا..

دەلېم: گەر بتانەوئىت قومىيەتيان نەھيلىن و زمانە كەشيان لەبىر بەرنەوہ، ئو ئام دەكلىفەتان لەكەسانى وەك ئېمە - كە لەرەگەزى تر دادەنرېين - دەستوور و ياسايەككى درندانەى نىوان دەستوورە كاتانە، دەنا جگە لە ھەوا و ئارەزوو و رەفتارىكى ھەر پەمەككى، ھىچى تر نى يە.

بەلام باش بزەن كە ھىچ كەسيك شوين ئو ھەوا و ئارەزوو كەسى يانە ناكەوئىت و، ئىمەش شوئىيان ناكەوين!

❖ پرسیارى پىتجەم:

ھەموو حكومەتيك مافى جى بەجى كردنى ياساكانى ھەيە بەسەر ھاوړولايىيانى خۆى و بەسەر ئووانەشدا كە بەرەعەت و ژېردەستەى خۆيانى دادەنئىت. بەلام ناتوانئىت ياساكانى بەسەر ئو كەسانەدا بەسەپئىت كە بەرەعەيەتى خۆى لەقەلەميان نادات. چونكە لەكاتى وادا بە لىپىر سراوانى ئو حكومەتە دەلېن:

مادەم ئېمە بەرەعەيەتى ئىوہ دانانرېين، كەواتە ئىوہش حكومەتى ئېمە نين! جگە لەمەش لە ھىچ دەولەتيكدا ھەرگىز دوو سزا لە يەك كاتدا بەسەر يەك كەسدا جى بەجى ناكريت، ئوہەتا - بۆ نمونە - مرؤفى قاتل يان لە سىدارە دەدرىت، ياخود دەخرىتە بەندىخانەوہ و، ھەرگىز ھەردوو سزای بەند كردن و لە سىدارەدانى لەسەر كۆ ناكريتەوہ.

جالەبەر تىشكى رووناكىي ئەمەدا دەلېم:

لەگەل ئوہەشدا كە ھىچ زىانىكم بە نىشتمان و نەتەوہ نەگەياندووہ، كەچى بە دريژايى ھەشت سالى رەبەق گرفتارى "دېلى" تان كردم و مامەلە و رەفتارىكتان لەگەلدا نواندم كە ھەرگىز لەگەل تاوانبارىكى راستەقېنەدا ناكريت كە لە نەتەوہيەككى تر تەنانەت لە دوورترينى بيانى يە دوور ولانە كانىش بيت!

ئەو تا سەر بەستىتان لى زەوت كىردم و مافە شارستانى يە كانتان لى سەندمەو، لەو كاتەدا كە لىبوردنتان تەنانەت بۆ "تاوانبارە كان" یش دەر كرد، كەستان نەتان وت: ئەمەش يە كىكە لە پۆلە كانى ئەم نىشتمانە!

جا ئىو بە چ ياسايەكتان تە كلېف لە كەسىكى وەك من دە كەن - كە لە هەموو پروو يە كەو لىتان نامۆ يە - ئەم دەستور انەتان لە خۆى دا جى بە جى بكات كە دژ و پىچەوانەى سەر بەستىن و بەسەر نەتەو كۆلۆ كە تاندا و بى پە زامەندى خۆيان سەپاندو وتانە و جى بە جى تان كردوو!

مادەم ئىو ئەو پالەوانىتى يە گەورانەى كە بەهۆى منەو - بە شايتى سەر كرده كانى سوپا - لە جەنگى يە كەمى جىهانى لە پىناوى پارىزگارى كردنى نىشتمان و جىهاد كردن بە نەفس و هەموو شىكى بە نر خدا ئەنجام دران، هەموو ئەمانەتان بە تاوان لەقە ئەم دا، ئەو هەولە گەرموگورانەشتان بە خىانەت دانا كە لە پىناوى پاراستنى پەوشتە بەرزە كانى ئەم نەتەو كۆلۆ كەدا و دەستەبەر كردنى بەختەو رى دنيا و قىامەت يان ئەنجامان داو..

هەروەها مادەم ئەم كەسەى كە رازى نى يە رىياز و بنەما ئىلحادى يە كانى ئىو لە خۆى دا جى بە جى بكات، كە چاولىكە رى ئەو روپايە و هىچ سوودىكى تىدا نى يە و تەنانەت سەرتاپا زىانە و مروّف لە ناو دەبات..

ئىو ئەم مروّفەتان بە هەشت سالى ژيانى ژىر چاودىرى (وا ئىستا بوو بە بيست و هەشت سالىش) سزا داو، لە كاتىكدا كە بە پى "ياسا" دەبى تەنها يەك سزا بەسەر مروّفدا جى بە جى بكرىت و، منىش ئەم كارە ناياسايى يەم پى قبوّل نە كرا، كە چى ئىو بە زۆرە ملنى ناچار تان كردم لەسەرى و ئەو سزايەتان پى چە شتم:

ئايا ئىو - دواى هەموو ئەمانە - بە چ ياسايەك سزايەكى ترم بە سەردا دەسەپىتن؟

❖ پرسىارى شەشەم:

ئىو پىتان و ايه كە ئىمە نەيارى ئىو يەن و دژايەتى يە كمان لە گەلتاندا هەيە. مامەلە و پەفتارە سەختە كانتان لە گەلماندا شايتە تە لەسەر ئەم دەره نجامە. ئەو تا ئىو ئايىن و دواپۆزى خۆتان لە رى دنيا تاندا دادەنن، كە چى ئىمە هەمىشە ئامادەن دنيا كەمان لە پىناوى ئايىن و رى دواپۆز ماندا بەخت بكەين.

ئەمەش نەپىنى ئەو نەيارى و دژايەتى يە كە پىتان و ايه لە نىوانماندا هەيە..

بني گومان بهخت كردني چهند ساليكي هم ژيانهمان كه له ژير سايهي حو كمراني به توندوتيز و وه حشي گهري به كه ي ئيوه دا به زه ليلي و رسوايي به سهر ده چيټ، بؤ ئه وه ي شه هيد ي به كي بني گهر دمان له پيناوي خوادا ده ست بكه ويټ، هم ژيان بهخت كردنه بؤ ئيمه وه كو ناوي كه وسهر وايه.

به لام من پشت به ريزنه و ئامازه كاني قورثاني حه كيم ده به ستم و هم هه والهي خواره وتان پي راده گه ي هم تاكو له رز به جهسته تاندا بهيټ:

له دواي كوشتني من ئيوه نازين، چونكه ده ست يكي به زه بروزه ننگ له م دنيا به تان - كه به هه شتي ئيوه به و خوشتان ده ويټ - هه لئان ده گريټ و ده رتان ده كات و فرپشان ده داته ناو چه ندين تاريكستاني ته به دي به وه .. هه روه ها دواي من ئه و سهر كردانه شتان كه وه كو نه مرووديان لني هاتوو و له خوڤان بايي بوون، به كوشتني ئازه لانه ده كوژرين و منيش له به ردم حوزو وري خواي گه و ره دا به خه يان ده گرم و حه قي خو ميان به وه لني ده سيټمه وه كه داد گه ربي خوا وه ند ده يا ختاهه ناو "اسفل سافلين" وه!

ده سائي ئه و به ده به ختانه ي كه ئايين و دوا ر وزي خو تان به خاشاكي دنيا گوژپوه ته وه! گه ر ئيوه به راستي ده تانه ويټ بزين، ئه و به هيج جوژريك توخني من مه كه ون و ده ست ي خراپه م بؤ دريژ مه كه ن! خو ئه گه ر هه ر ده تانه ويټ خراپه م له گه لدا بكه ن، ئه و بزائن كه به چه ندين قات تو له ي منتان لني ده سيټر ته وه.

ئمه باش بزائن، تاكو له رز به جهسته تاندا بهيټ!

من له ميه ره بانبي خواي گه و ره ئوميدم وايه كه مردم زياتر له ژيانم خزمهت به ئايين بكات. دلنياشم مردني من به وينه ي بؤمبا به سه ر تاندا ده ته قيه وه و ته فرو توو ناتان ده كات!

جا ئه گه ر جوژمهت و ئازايه تيتان تيدايه، ئه و ده ست بهيټنه ريم! خو ئه گه ر ئيوه بتوان هه ر زيانيك به من بگه يه نن، ئه و چاك ئاگاداري ئه و تو له و سزايهش بن كه چاوه رپي ده كه ن و پرو به پرو ي ده بنه وه.

منيش له لايه ني خو ميه وه و به رامبه ر هه مو هه ره شه و گو ره شه كانتان به هه مو هيزيكمه وه هم ئايه ته پيروزه ده خو ئيمه وه كه ده فره موي:

﴿الذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ (آل عمران: ۱۷۳).

بهشی جهوتهم

که بریتی به له جهوت ناماژه کان

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿فَأْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾

(الأعراف: ۱۵۸)

﴿يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾

(التوبة: ۳۲)

نهم به شه بریتی به له جهوت ناماژه و له وهلامی سئی پرساردا نووسراوه.
پرسیاری به که میشان چوار ناماژه ی له خو گرتوه.

✽ ناماژه ی به که م:

ئهوانه ی که ههولئی گۆرینی شهعائیره کانی ئیسلام ددهن، پالپشت و بهلگه یان بۆ ئهم ههولسه یان - وهك هه موو کارینکی بئی که لکی تریان - چاولینکردنی کویرانه ی بیانی به کانه. ئه وه تا ده لئین:

(ئهو که سانه ی که له شاری له ندهندا خوای گهوره هیدایه تی داون و ئهو بیانی یانه ش که هاتوونه ته ناو بازنه ی ئیمان هوه، گه لئی شتی وهك بانگ و قامه تی نویش بۆ زمانه کانیا ن وه رده گپن و له ولاته کانی خو یاندا کاری پئی ده کهن. ئنجا جیهانی ئیسلامی به برامبه ر به م کاره ی ئه وان بئی ده نگ دانیشتوو و په خسه یان لئی ناگریت. که واته کاره که یان له رووی شه رعه وه دروسته بۆیه و له به رامبه ر یانه وه بئی ده نگ بوون)!
وه لام:

جیاوازی به کی گه لئی ئاشکرالم قیاسه دا هیه و هه رگیز مرؤفی خاوه ن هه ست و شعور چاو له وان ناکات و به هیچ جوړیک شتانی ئیره قیاس ناکاته سه ر ئه وی. چونکه

ولآتی بیانی یه کان له زمانی شهر عدا پئی دهوتریت: "دار الحرب". جازور شت ههن که به پئی شهر ع دروسته له "دار الحرب" دا بکرتن، به لام له "دار الإسلام" دا بوار به کردنیان نادریت.

باشان هیژ و شهو کهت له ولاته کانی ئه وروپا و خۆرئاوادا به گشتی هی ئایینی نهصرانی یه و، هیچ ژینگه یه کی ئه و تو له کایه دا نی یه که به زمانی حال چه مکی وشه موقه ددهسه کان و واتای زار اوه شهرعی یه کان بلاو بکاته وه و موسلمانانی پئی تهلقین بدات. بۆیه له بهر ناچار (الضرورة) له شوینانه دا "واتا" موقه ددهسه کان پیش خراون به سهر "له فز" ه موقه ددهسه کاندا. واته له بهر پاراستنی و اتا کان و از له وشه کان هیژراوه. به واتایه کی تر: له م حاله دا که مترین شهر و سوو کترین زیان هه لئیرراوه.

به لام له "دار الإسلام" دا ههر ژینگه که خۆی، به زمانی حال، و اتا پوخته کانی ئه و وشه خاوین و پیروزانه به گویی موسلماناندا ده دات و پرنمایی یان ده کات بو لایان. چونکه هه موو ئه و بابه ت و گفتو گویانه ی له نیوان موسلماناندا روو ده دات له باره ی: داب و نه ریت و میژووی ئیسلامی و شه عائیره کانی ئیسلام به گشتی و سه رجه می پایه کانی، هه می شه و به رده و ام پوخته ی و اتا کانی ئه و وشه خاوینانه به گویی ئه هلی ئیماندا ده دن. به لکو په رستگا و قوتابخانه ئایینی یه کانی ئه م ولاته، ته نانه ت نوو سه راوی سه ر کیلی گۆره کانی شی، هه ریه که یان ئه ر کی ماموستا و فیڕ کارنیکیان گرتو وه ته ئه ستۆ که ئه و و اتا خاوینانه یادی ئیمانداران ده خه نه وه.

ئایا که سینک خۆی به موسلمان بزانی ت و هه موو پۆژیک له پیناوی به رژه وه ندی یه کی دنیایی دا په بجا وشه ی بیانی فیڕ بییت.. گهر ئه م که سه له ماوه ی په بجا سالدا ئه و وشه پیروزانه ی وه ک: "سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر" فیڕ نه بییت که هه رچی پۆژه په بجا جار ده یان لئیه وه، ئایا به ر ناییه وه بو پله یه کی په بجا جار له هی ئازه ل نزمتر؟!

ده سا با باش بزانی ت که هه ر گیز له بهر ئه و ئازه لانه ئه م وشه پیروزانه ده ستکاری ناکرتن و وه ر ناگپهرین و پشتگویی ناخرین. به لکو پشتگویی خستن و ده ستکاری کردنی ئه م وشانه له راستی دا هه لوه شانه وه ی نوو سینی سه ر کیلی قه بره کان و ته خت کردنیانه له گه ل زه وی دا و سوو کایه تی و پشت هه لکردنه له با پیران و دوژمنایه تی کردنه له گه لئاندا، بۆیه ئه و انیش له تاو ئه م سوو کایه تی یه له گۆره کانیاندا له رز به جه سه تیاندا دیت!

زانایانی خراپکار (علماء السوء) به مولحیده کان خه له تاوان و، نه ته وه ش له خه شته ده بهن و پیمان ده لئین:

ئیمامی ئه عزم (ئه بو حه نیفه ی نوعمان) و توویه تی: "دروسته سوور ه تی فاتیحه به فارسی بخوینریت، گهر پیوستی بۆ ئهم کاره له ئارادا بیست و، به پینی ئه و پیوستی به و، سه باره ت به که سیک که ههر عهره بی نازانیت و، له ولاته دووره کانداه ژێ". جا له سه ر بناغه ی ئهم فه توایه، وای ئیمه پیوستمان به وه ر گێزانی هه یه، که واته ده توانین به تور کی بیخوینین^(۱).

وه لام:

هه موو پشه واهه زنه کان - جگه له ئیمامی ئه عزم - ههروه ها دوازه ئیمامه کان و سه رجه می موچه هیده کانش، هه ر هه موویان، فه توایان به پینچه وانه ی ئهم فه توایه ی ئیمامی ئه عزمه مه وه داوه.

خۆ جاده گه و ره و فراوانه که ی جیهانی ئیسلامی ئه و شه قامه به رینه یه که هه موو ئه و پشه واهه زنه گه ر توویانه ته به ر. چونکه نه ته وه ی مه زن ته نها به راسته شه قامی گه و ره دا ده و ات. ئه و که سانه ش که ده یانه ویت نه ته وه به تووله ر ئیه کی تاییه تی و ته سکدا به ن، ئه و دیاره ده یانه ویت ر ئی له خه لکی ون بکه ن.

فه تواکه ی ئیمامی ئه عزمه می ش، له پینچ رووه وه، فه توایه کی "تایهت" ه:

یه که م:

ئهم فه توایه تاییه ته به و که سانه ی له شوینی تر و ولاتانی دوور له مه لبه ندی "دار الإسلام" دا ده ژین.

دووهم:

فه توایه که له سه ر بناغه ی "پیوستی راسته قینه" ده ر کراوه.

سێهم:

تایه ته به ته رجه مه ی زمانی فارسی به وه، که - له ریوایه تیکدا - به زمانی ئه هلی به هه شت دانراوه.

(۱) له وانیه ته سلێ فه تواکه ئه مه بیست: (به لام گه ر شتیکی به واتای قورمان خویند، ئه و لای ئه بوو حه نیفه نوژی یی دروسته، چونکه به لایه وه دروسته نوژی به فارسی و زمانه کانی تر بکرت و، وه ک ئه وه وایه به سووره یانی و عیرانی گوفتاری خوی گه و ره ی خویندیت. له بهر ئه وه، ئه و نوژی به لاره دروسته). پروانه: (المبسوط لشمس الدین السرخسی) ج ۱/ص ۲۳۴ (وه ر گێز - له چاپه عهره ی به که وه).

چوارهم:

حوكمى جهوازى به تايهتې بۆ تنهها سوورتهتى "فاتيحة" دهر كر دووه، تاكو تهو كهسهى سوورتهتى فاتيحة نازانيت، واز له نوپژه كانى نههينيت.

پينجهم:

بۇيه ئەم جهوازهى بۆ دهر خستون، تاكو عوامه كان به هاندهر و غيره تىكى ئيسلامىي ههلقولاوى هيزى ئيمانوه بۆ تيگهيشتن له و اتا پيروزه كان ههول بدن. به لام واز هينان له ئەسله عهره بى به كانى ئەو و اتايانه و تهرجهمه كردنيان به هاندهرى روو خاندن و كاو لكارى بهك كه له ئيمان لاوازى بهوه سهرى ههلداو و له بىرى ره گهز په رستى و نهفرت كردن له زمانى عهره بى بهوه - كه نيشانهى لاوازى ئيمان - سهر چاوهى گرتووه، ئەواله راستى دا هاندان و پالپيوه نانى خهلكى به تاكو واز له ئايين بهين و لىي دهر بچن!

✽ ناماژهى دووههم:

ئەو بيدعت خوازانەى كه شهعائيره كانى ئيسلام ده گۆرن، له پيشدا داواى فهتوايه كيان له زانا خراپكاره كان كرد بۆ مه بهستى رايى كردنى كاره كه يان و به راستى له قهله مدانى. ئەوانيش ئەو فهتوا ناو براوه يان پيشان دان، كه روونمان كردهوه له پينج رووهوه فهتوايه كى تايهتې به.

دووههم: بيدعت خوازان بيرىكى شووميان له شوڤر شگيره بيانى به كانهوه وهر گرتووه كه برىتې به له مهى خوارهوه:

ئهوروپا مهزه بى كاسۆلىكى به دل نه بوو، بۇيه شوڤر شگيران و فهيله سووفه كان له بهر چاوى خهلكى دا مهزه بى پرۆتستانتيان له خوڤ گرت كه ئەو كاته به پىي مهزه بى كاسۆلىكى به بيدعت و ئيعتيزال له قهلهم ده درا. بهم شيوه به سووديان له شوڤرشى فهره نسى وهر گرت و به شىكيان له مهزه بى كاسۆلىكى روو خاند و پرۆتستانتيان له جىنگاى دا راگه ياند.

جالاف ليدهرانى غيرهت لهم ولاتانهى خوڤ شماندا، كه له سهر چاوليكه رىي كوئيرانه راهاتون، ده ئين:

(مادم ئەم ئالتو گۆزه له ئايىنى نهصرانى دا رووى داوه و، ئەوانهش كه ئەم ئالتو گۆزه يان كرديه كه جار به مورتهد له قهلهم دران، به لام پاشان به نهصرانى قبول كرانهوه، ئەوا ده گونجى ئالتو گۆزىكى ئايىنى وهك ئەمهش له ئيسلامدا روو بدات)!

وه لامل:

جياوازي ئىم قياسه له وهى ئاماژەى يە كەم گەلى ئاشكر اتره . چونكه هەر تەنها بناغه ئايىنى يە كانى نەصرانىيەت له حەزرەتى عيسا - دروودى لەسەر بىت - وەر گىراون ، بەلام زۆر بەى ئەو حوكمانهى كه سەر بە ژيانى كۆمەلايه تىن و فەرعه شەرعى يە كانىش ، له لايەن حەوارى يە كان و سەرگهورة پۇحانى يە كانى ترهوه دانراون و ، بەشى هەرە زۆر شىيان له كىتبه پىرۆزه كانى پىشینه وه وەر گىراون .

چونكه حەزرەتى عيسا - دروودى لەسەر بىت - فەرمانه و ايهتى و دەستەلاتى نە گرتووه تە دەست و له ياسا كۆمەلايه تى يە گشتى يە كانىشدا پرس و راي پى نە كراوه . له گەل ئەوه شدا ياسا عورفى يە كان و دەستووره كانى شارستانىتى بەناوى شەرىعەتى نەصرانى يه وه وەر گىراون ! وهك بلىى بناغه كانى ئايىنه كەى پۇشاكى دەر وهى له بەر كراوه و شىوه يە كى ترى دراوتى ، بە چەشتى كه ئەگەر ئەم شىوه و پۇشاكه گۆرانى بە سەردا بىت ئەوا بناغهى ئايىنه كەى ناگۆرریت و ئەم كارە سەرى له بەدرۆخستنه وه و ئىنكارى كردنى ئايىنه كەيه وه دەر ناچىت .

بەلام پىغه مەبرى سەر وه رمان ﷺ كه : خاوه نى ئايىن و شەرىعەتى ئىسلامه و ، فەخرى عالەمه و ، سەر وه رى هەموو جيهانه كانه و ، هەرىهك له خۆرەلات و خۆرئاوا و هیندستان و ئەندەلوس عەرشى دەستەلاتدارى و تەختى حوكمراىى ئەون . ئەم پىغه مەبرە سەر وه رە ﷺ هەر وهك بە زاتى خۆى بناغه كانى ئايىنى ئىسلامى پروون كرووه تە وه ، بە هەمان جۆر لق و پەله كانى ئەو ئايىنه و دەستوورى ئەحكامه كانى و تەنانەت بچوو كەترىن ئادابى جوز ئىيش له ئايىنه كەى دا هەر خۆى هیناونى و هەوالى له باره وه داون و فەرمانى له باره يانە وه دەر كرووه .

بەو واتايەى كه كار و باره فەرعى يە كان له شەرىعەتى ئىسلامدا له شىوهى بەرگ و پۇشاكدان نىن كه ئالوگۆر هەلجگرن و گەر هەر گۆرانىكيان تىدا بكرىت بناغه كانى ئايىن زىيانان پى نە گات و وهك خۇيان بىننه وه ، بەلكو جەستەى ئەو بناغانەن ، هىچ نەبى - بە لای كەمە وه - پىستى جەستەى بناغه كانى ئايىن ، چونكه هینده له گەل يە كترى دا تىكەل و پەيه سەست و هاوپەيه ندىن كه لىك جيا كردنه وه هەلته گرن و ، هەر دەست تىوه ردان و گۆرانىك تىياندا راسته و خۆ ئىنكارى و بەدرۆخستنه وهى خاوه نى شەرىعەت دە گرىتە وه .

هر چى جياوازىي مهزه به كانيشه، نهوا له شىوازىي تيگه يشتنى نهوا ياسا و ده ستوروه نزهه رى يانه وه سه رى هه لداوه كه خاوه نى شهر ع روونى كردو نه ته وه. به لام نهوا ده ستورانه ي كه له جوړى "موحكومات" ن و پييان ده وترت "مَاعْلِمَ مِنَ الدِّينِ بِالضَّرُورَةِ"، نهوا هه رگيز ته ئويل و ئالو گوزر تيدا كردن به هيج شيوه به كه هه لئا گرن و ئيجته يهاديان به هيج جوړيك تيدا ناكريت. خو نه گه ر هه ر كه سيك بيان گوزر ت نهوا له ئايين ده رده چيت و نهوا قاعيده به ده يگر تيه وه كه ده لئيت:

"بمرفون من اللّٰين كما يمرق السهم من القوس"^(۱)!

بيدعت خوازان، بو مه به ستى ياساودانى ئيلحاده كه يان و ده رچوونيان له ئايين، نهوا هؤ كاره ده دوز نه وه و ده لئين:

له نهو روپادا هيرش كرايه سه ر قه شه و سه ر كرده روخانى به كان و مه زه به بى كاسؤ ليكى كه مه زه به بى تايبه تيبى نهوانه، پاش "شؤرشى فه رهنسى" ش كه زنجيره رووداويكى له جيهانى مروفايه تى دا به دوا دا هات، نهوا مه زه به به رووخينرا. پاشان نهوا هيرشه له لايه ن زور كه سه وه په سه ند كرا و نهو روپايى به كان له دواى نه مه گه لئى پيش كه وتن!

وه لام:

جياوازىي نهوا قياسه - وهك نه وه ي پيشوو - گه لئى ئاشكرايه. چونكه ئايينى نهصرانى، به تايبه ت مه زه به بى كاسؤ ليك، له لايه ن پياوانى ده ولت و كه سانى تايبه تمه نده وه وهك ئامرازىكى خؤسه پاندى به كار هينرابوو، نهوه بوو تايبه تمه نده كان له رپى نهوا هؤ كاره وه ده سه لائى خؤيان به سه ر چينى عهوام (په شه خه لكه كه) دا دريژه پى ده دا به راده به كه كه بوو به هؤ كارى چه و سانه وه و هارپنى كه سانى خاوه ن هيممه ت و غيره تى نيوان زؤرينه ي خه لكى كه ناوى "ئاژاوه چى" و "په شؤكى به كان" يان لئى نرابوو، هه ر وهك كرابوو به هؤ كارى سه ر كو تكدنى نهوا بيريارانه ي كه بانگه شه يان بو سه ر به ستى ده كرد و روو به رووى ستم و خؤسه پاندى چينى خه و اص ده بو نه وه. ته نانه ت ئوبالى زه و تكدنى چه وانه وه ي خه لكى و بلا بوو نه وه ي ئاژاوه له ژيانى كؤمه لايه تى دا - كه له

(۱) واته: نهوانه به وينه ي ده رچوونى تير له كه وان، له ئايين ده رده چن. (وه ر گير)

﴿وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (آل عمران: ۱۹۱).. ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ﴾
(النساء: ۸۲).. ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ (آل عمران: ۶۵).

بهم کارهش پلهیه کی بهرز به ناوی ئایینهوه به زانایان و بیراران و خاوهن ژیری و هۆشه ندان ده به خشیت و، گرنگی یه کی تاییه تی یان بو داده نیت و، هر گیز "ژیری" پشتگوئی ناخات و کهله پچه له فام و ژیری و دم و گوفتاری کهسانی ژیر و خاوهن هزر و بیر نادات و به وینهی مهزه بی کاسۆلیکی داوای چاولیکه ریی کویرانه یان لئ ناکات.

بناغهی نهصرانییه تی ئیستا - نهک نهصرانییه تی راسته قینه - له گهل بناغهی ئیسلامدا له خالیکی گرنگدا له یهک جیا ده بنهوه، بۆیه هر یه که یان، له زۆر پرووی وهک ئهوانه ی پیشمو، رینگایه کی جیاواز له هی ئهوی تر ده گرته بهر.
ئه و خاله گرنگهش بریتی یه له وهی که:

ئیسلام ئایینی "تهو حید" ی بن گهرده و، سه رجه م هۆکاره کان له کاریگهریتی داده مالتت و، له شان و شکۆی خۆویستی مرۆف کهم ده کاتهوه و به ندایه تی بی گهردی مرۆف بو خوای گهوره له دلدا داده مه زینیت. بهم کارهش دوای هه موو جوۆره پهروه رد گاریتی یه نا په واکان ده بریت و به تهواوه تی ده ست به پروویانه وه ده نیت و، بۆ ئه م کارهش له شکاندنی پهروه رد گاریتی ده روونی به دخوازه وه ده ست پی ده کات.

له بهر ئه وه، گهر که سیك له "چینی خه واصل" بییت به مرۆقیکی "خاوهن ته قوا" ئه و ناچاره واز له خۆپهرستی و له خۆبایی بوونی خۆی به نیت. خۆ هه ر کهس ده ستبهرداری خۆپهرستی و غرووری خۆی نه بییت، ئه و له دینداری دا ساردوسر و خاوهن ده بیته وه، ته نانهت واز له هه ندی کاروباری ئاین ده هینیت!

به لام نهصرانییه تی ئیستا باوه ری "کورایه تی" (البنوة) ی په سه ند کردوه، بۆیه کاریگهری راسته قینه به هۆکاره کان ده دات و، به ناوی ئایینه وه به ره نگاری "خۆپهرستی" نایته وه، به لکو جوۆره خاوینی و قه داسه تیک به خۆپهرستی مرۆف ده دات.
وهک بلئی وه کیلیکی خاوین بییت له بریی چه زه ته ی عیسا، دروودی له سه ر بییت.

لەبەر ئەمە، مەروۇفە نەصرانى بە تايبە ئەمەندە كان كە بەرزترین پلەو پايەى دىنایى بان ھەبە دەتوانن لە ھەمان كاتدا ئاينداریكى تەواو بن. ئەو ھەتا زۆریان لەم چەشنە كەسانە تىدا بە ۋەك: "ولسن" ى سەرۆكى پىشوو ترى ئەمەرىكا و "لوید جورج" ى سەرۆك ۋە زىرانى پىشوو ترى ئىنگلتەرا. ھەر بەك لەوانە بە ۋىنەى ھەر قەشەبە كى دەمار گىر بۆ ئاينە كەى، بە دىنى خۆبان ئايندار بوون.

بەلام لە نىوان مۇسلماناندا بە دەگمەن رى دە كەوئت كە ئەو كەسانەى دەپۆنە ناو ئەم چەشنە پلە و پايانەو، لەسەر توندوتۆلىى ئاينى بان. مەئىنەو ۋە زۆر بە كەمى رى دە كەوئت لە ئەھلى تەقوا و سەلاحەت بن، لەبەر ئەو ھەى كە وازبان لە خۆپەرسى و غرور نەھىناو. خۆ تەقواى راستەقەنەش ھەر گىز لەگەل خۆپەرسى و غروردا بەك ناكەوئت!

بەلئى، ھەر ۋەك دەمار گىرى كەسانى خەواصى نەصرانىبەت بۆ ئاينە كەبان و سارد و سەرى و گوئى پى نەدانى خەواصى مۇسلمانان سەبارەت بە ئاينە كەبان جىواو زى بە كى گەنگ دەردەخات، بە ھەمان جۆر دەبىنن ئەو فەیلە سەرو فەنەش كە لەناو ئاينى نەصرانى دا سەربان ھەلداو ە ئاينە كەبان پىشتگوى خستوو ە شىو ەى نەباربان لە ئاستدا گەرتوو تەخۆ، كەچى زۆر بەى ئەو دانا و ە كىمانەى لە ئىسلامدا پەيدا بوون، دانستە كەبان لەسەر بناغەى "ئابىن" بنىات ناو. كە ئەمەش بەلگەبە لەسەر جىواو زى بە كى گەنگ لە نىوان ھەردوو ئايندا.

پاشان چىنى عەوامى نەصرانى بە كان كە دوو چارى بەلا و گىر و گەرتە كان بوو بوون و بەشىكى ژبانىان لە بەندىخانە كاندا بەسەر برد، ھەر گىز چاوەپوان و ئومىدەوارى ھىچ يارمەتى و دەرووبەك نەبوون لە لاىەن ئاينەو! بۆبە زۆر بەبان - كاتى خۆى - لە رى دەترازان و دوو چارى ئىلحاد دەبوون.

تەننەت ئەو شۆرپى گىزپانەى كە ئاگرى شۆرپى فەرەنسى بان داگىر ساند و ناوى "رەشۆكى و ئازاۋەچى" بان لى نرا و لە مېژوودا بەناوبانگن، لەو چىنە عەوامە كلۆتە پىنكھاتىبوون. بەلام لە ئىسلامدا زۆر بەى رەھای ئەو كەسانەى كە بەشىكى تەمەنىان لە بەندىخانە كاندا بەسەر بردوو ە دوو چارى بەلا و گىر و گەرت بوون، چاوەپى يارمەتى و ھاو كارى لە ئاينە كەبانەو دە كەن، بەلكو دەبن بە مەروۇفى ئايندارى رىكوپىك.

ئهم حالتهش به لگه به له سهر جياوازی به کی تری گرنگ.

✽ نامازهی سی هم:

ئه هلی بیدعت ده لئین:

ئهم "ده مارگیری به ئایینی به" ئیمه ی له کاروانی شارستانیتی دواخستوه. خو ههنگاو نایش له گه ل خواسته کانی چهرخ و رۆژگاردا به ده سته رداربوون ده بیته له ده مارگیری.. ئه وروپا کاتی پیش کهوت که وازی له ده مارگیری هینا!

وه لام:

ئیه یان ئه وه به به هه لهدا چوون و خه له تاون و له خشته براون، یاخود خه لکی له خشته ده به ن و ده یانخه له تین! چونکه ئه وروپا به ده مارگیری به وه دهستی له ئایینه که ی خو ی گیر کردوه! ئه وه تا گهر به که سینکی ئاسایی خه لکی بولگارستان، یان به سه ربازیکی ئینگلیز، یاخود به که سینکی هه رزه ی فهره نسی بلئیت: ده بی "میزه" له سهر بکه یت ده نا ده خریته به ندیخانه وه، ئه وا به پی خواستی ده مارگیری به که ی له وه لامدا ده لئیت: گهر بيشمکوژن بهم چه شنه سوو کایه تی پی کردانه ئایین و نه ته وه که ی خو م سووک و رسوا ناکه م!

پاشان میژوو شایه ته له سهر ئه وه ی که موسلمانان هه تا ده ستیان له ئایینه که یان گیر کرد بیته، ئه وا به پی ئه و رۆژگاره پیشکه و تن و به رزبوون وه یان به خو یانه وه دیوه و.. هه ر کاتیکیش ئایینه که یان پشتگویی خست بیته، نزم بوونه ته وه و دوا که و توون. که چی ئایینی نه صرانییه ته به پیچه وانه ی ئه مه وه به. ئهم ده ره نجامه ش ه ی جياوازی به کی به ره ته ی به له نیوانیاندا.

پاشان ئایینی ئیسلام له گه ل ئایینه کانی تر دا به به ک جاو ته ماشا ناکریت، چونکه گهر موسلمان خو ی له ئیسلام داعمالیت ئه وا باوه ری به ه یچ پیغه مبه ریکی تر نامینیت. ته نانه ت دان به بوونی خوای گه وه شدا نانیته، به لکو باوه ر به ه یچ شتیکی موقه دده س ناکات و له ناخی ویزدانی خو ی دا شوینیک شك نابات که مایه ی سه ره له دانی ره وشته به رزه کان بیت، چونکه ویزدانی - به ته وا وه تی - ده گه نیت و که لکی نامینیت. هه ر له به ر ئه مه شه که ئه و که سه ی له ئیسلام پاشگه ز ده بیته وه مافی ژبانی نی به، چونکه ویزدان و هه ناوی به ته وا وه تی گه نیوه و وه کو ژه هری کوشنده ی لی هاتوه بو کۆمه ل. که چی کافری جهنگی - له ئیسلامدا - مافی ژبانی هه به، ئه وه تا گهر له ده ره وه ی ولاتدا

بىت و "پەيمان" بدات ياخود لەناو و لاتندا بىت و "جىزىه" بدات، ئەوا ژيانى لە ساىهى ئايىنى ئىسلامدا پارىزراوه.

بەلام مولخىدى ناو نەصرانى يە كان بەم جۆره نى يە، چونكە دەتوانىت بەو مولخىدى يەى خۆ يەو سوود بە كۆمەلە كەى بگەيە نىت، لە بەر ئەو هى ھەندى موقەددە سات پەسەندە كات و باوهرى بە ھەندى لە پىغەمبەران ھەيە، ھەروەك لە پروو يە كەو ھە ئيماندارە بە خواى گەورەش.

ئايان ئەو بىدعەت خوازانه - بەلكو راستز و ايه بلين: ئەو ئەھلى ئىلحادە - چ بەرژو ھەندى يە كيان دەست دە كەو ىت كاتى لە ئايىن دەردە چن؟ خۆ ئە گەر مەبەستيان لەم كارە ئاسايشى و لات و بال پراكيشانى رپسا و ئارامى يە تىاى دا، ئەوا بەرپۆ ھەردنى (دە) كەسى مولخىدى نزم لەوانەى كە باوهرىان بە خوانى يە، ھەروەھا بورانەدان بە نانەو هى شەر و زىيان، گەلنى سەخت و دژوارترە لە بەرپۆ ھەردنى (ھەزار) كەسى ئيماندار..

گەر ھەزىشيان لە پىشكەوتنى شارستانى يە، ئەوا ئەو چەشنە مولخىدانە ھەروەك زىان لە بەرپۆ ھەردنى دەوالت دەدەن، دەشبن بە تەگەرە لە پرووى پىشكەوتندا. چونكە "رپسا" و "ئاسايش" تىكدەدەن كە برىتىن لە دوو بناغەى گرنكى پىشكەوتن و بازرگانىتى.

لە راستى دا ئەو مولخىدانە، بەپى خواستى رپبازە كەيان، كاولكار و زىانبەخشن و.. نەفامترىن كەسى گەوج و گەلخۆ لە دنيا دا ئەو كەسە يە كە پىشكەوتن و بەختەوهرى زىان لەو چەشنە مولخىدە ھەرزانەو ھاوهروان بكات!

يە كىك لەو گەوجانە، كە مەنسە بىكى گرنكى ھەيە، وتوو يەتى:

ئىمە بۆ يە دواكەوتىن چونكە و تمان: "اللھ.. اللھ.. اللھ.." بەلام ئەو روپا بۆ يە پىشكەوت وتى:

"تۆب.. تەفەنگ!"

و ھەلامى ئەو چەشنە كەسانە برىتى يە لە "بى دەنگى" بەپى قاعىدەى: "جواب الأحمق السكوت"! بەلام پرووى گوفتارمان ئاراستەى ئەو خاوەن ژىرى يە بەدبەختانە دە كەين كە شوپن ئەو جۆره ئەحمەقانە كەوتوون و، پىيان دەلین:

ئەى بەدبەختىنە!

ئەم دنيا يە ميو انخانە يە كە و، مردنىش ھەقە و لە رپماندا يە. چونكە ھەموو پۆزىك سى ھەزار تەرم شا يە تى لەسەر ئەم برىارە دەدەن. جا ئايان ئۆو دەتوانن مردن نەھىلن و لەناوى

بهرن؟ ئايا ده توانن ئهو هه موو شايبه تانه به درۆ بڅنهوه؟ خو مادهم له مه دا ده سته و سانس، ئه و مردن ناچار تان ده كات بلين: "الله.. الله..". چونكه ئايا كام توپ و تفهنگان ده توانيت له برى زيكرى "الله.. الله..". جيهانى ئهو كه سهى له سه ره مهر گدايه رووناك بكاته وه و تاريكستاني هه ميشه يى بو پره وينتسه وه؟ يان كام له توپ و تفهنگه كانان ده توانيت له برى زيكرى "الله.. الله..". نائوميدي به رهش و ته ماوى به كهى بو بگوريت به هيوايه كى دره خشان!

جا مادهم مردن ههيه و، چاره نوو سمان به يه قينى به ره و گزوه و، ئه م ژيانهش ده پوات و كو تاى بين ديت و ژيانى كى باقى و هه ميشه يى ديت جى، ئه و اگه رهك جار پيوست بيت بوتري: "توپ.. تفهنگ..". ده بى هه زار جار بوتريت: "الله.. الله..". ته نانهت خودى تفهنگيش ده لئيت: "الله.. الله..". گه ره له پيناوى خوادا بيت و، توپيش له ده مى به ربانگ و پارشيودا گرمه ي لئ هه لده ستى و ده لئيت: "الله اكبر!"

✽ نمازه ي چواره م:

بيدعه تحوازانى رووخينه روو به شن:

به شيكيان لايه نگرى ئايين ده ره خه ن و ده لئين:

"ئايين لاواز بووه و ئيمهش ده مانه وئيت به ناشتى دره خته نوورانى به كهى له گلى نه ته وايه تى دا، هيز و پيزى به به ردا بكهينه وه!" واته ده يانه وئيت به "نه ته وايه تى"، "ئايين" به هيز بكه ن! وهك بلئى به م كاره يان بيانه وئيت خزمه تى ئيسلام بكه ن! به شى دوو هه م له وانه ي كه بيدعه ته كان ده هيننه كايه وه ده لئين:

"ئيمه ده مانه وئيت نه ته وه كه مان به لوقاحى ئيسلام بكوتين!" واته بو مه به ستى به هيز كردنى "ره گه ز به رستى" به ناوى نه ته وه و له پيناوى قه وميه تدا كار ده كه ن. به به شى به كه ميان ده لئين:

ئهى زانا خراپكاره به دبخته كان كه ناوى "گه و جه هاو پرى" تان ئيدا هاتو وه ته دى!.. هه ره وها ئهى سوڤى به مه جزو به بين عه قله نه زانه كان!

ره گ و ريشه ي دره ختى تووباي ئيسلام له ناو جه رگه و حه قيقه تى گه ردووندا جيگير بووه و ده ماره كانى ئهو ره گانه شى به ناو سه رجه مى راستى به كانى گه ردووندا بلاو بوونه ته وه. دره ختيك كه ئه مه حاله تى هه ر گيز ناگو بڅي له ناو خاكي ره گه ز به رستايه تى وه همى و كاتى و جوزئى و تايبه تى و سه لى و ته نانهت بين بناغه شدا بينژريت كه

خاکیکه سهرتاسهر پره له مهبهست و نامانجه تاريك و ستمكاره كان. ههر ههولدانیک بۆ ناشتنی ئەم درهخته لهو خاکهدا، ههولنیکی بیدعهتکارانه و پرووخینه و نهفامانهیه.

به قوموییه کانیسه دهلیین، که بهشی دووهمی بیدعهت خوازانن:

ئهی مهستانی لاف لیدهری نهتهوایهتی!

لهوانهیه چهرخه پیشوو چهرخه قومیهت بوویت، بهلام ئەم چهرخه ههرگیز هی قومیهت نییه! چونکه بیر و بۆچوونه کانی بهلشفی و سۆسیالیستی خۆیان بهسهر بیر کردنهوهی خهتکی دازل ده کهن و چهمکی ره گهزپهرستی تیکدهشکینن. کهواته چهرخه ره گهزپهرستی رۆشت و بهسهرچوو!

ئهوهش بزائن که "نهتهوایهتی بهردهوام و ههمیشهیی ئیسلام" ههرگیز له گهل ره گهزپهرستی لهقولۆقی کاتی دایهک ناکهویت و به لوقاحی ئەو ناکوتریت! تهنانهت گهر ئەم چهشنه کوتانه به لوقاحی ره گهزپهرستی پروو بدات ئەوا نهتهوایهتی ئیسلام دهشیوینیت و هیچ سووونیکیش به نهتهوایهتی ره گهزپهرستی ناگیسهنیت و نایووژنیتتهوه.

بهئنی، چیژنیکی کاتی و هیزنیکی یه کجار سهرییی له کوتاندنی ئیسلامدا ههیه به لوقاحی ره گهزپهرستی، بهلام نهنجامیکی ناههمواری لی ده کهوینتهوه.

پاشان بهم کاره: پارچه پارچه بوون و پهرتهوازییه کی تهبهدی و هینده گهوره ده کهوینته نیوان نهتهوهی تورکهوه که ههرگیز یه کگرتنهوه به خۆیهوه نهبنیتتهوه، دیاره ئەو کاتمش هیزی نهتهوه تیاذهچیت و دهریت بهبادا، چونکه ههریهک لهو کهرتانه ههولنی پروو خاندنی کهرته کانی تر ده دات. نابینیت ههر دوو تایی تهرازوو گهر دوو چجای مهزنی هاوسهنگیشیان تیدا ییت، ئەوا هیزنیکی یه کجار کهم دهتوانیت رۆل له نیوان ئەو دوو هیزه دا بینیت، ئەوه تا دهتوانیت یه کیکیان بۆ لای خوارهوه ببات و ئەوی تریشیان بۆ لای سهروهه بهرز بکاتهوه!

پرسیاری دووههم:

که بریتی یه له دوو نامازه:

✽ نامازهی یه کهم، که نامازهی پینجهمه:

ئهم نامازهیه وهلامینکی یه کجار بوختی پرسیارنیکی گرنکه.

پرسیار:

چهند ریوایه تیکی صه حیج ههن سه بارهت بهوهی که حه زره تی مه هدی - خوای لئی رازی بیټ - له ئاخوزه ماندا سه ره هئده دات و چاکسازي له م جهانه دا ده کات، دوای ئه وهی که تی که چوون و خراپکاری په ره ی تیدا سه ندبوو ..

به لام خو ده زانین ئه م چه رخی ئیمه چه رخ و سه رده می "کۆمه ل" ه، نه ک هی "تا که کس". چونکه مرۆفی تا ک - با زۆر زیره کیش بیټ ته نانهت هیزی سه د مرۆفی بلیمه تیشی له خۆدا هه لگر بیټ - گه ر نوینه ری کۆمه لکی گه و ره نه بیټ و گوزارش له که سایه تیی معنه ویی ئه و کۆمه له نه کات، ئه و له به رده م هیزی که سیټیی معنه ویی کۆمه لی نه یاردا تی که ده شکیت. که واته ئیتر چون حه زره تی مه هدی - با هیزی ویلایه تیشی له هه ر ئاستیکدا بیټ - ده توانیټ چاکسازي له م زه مانه دا بکات که خراپکاری په ره ی تیدا سه ندوو و گشت کۆمه لگا کانی مرۆفیشی گرتوه ته وه؟ خو ئه گه ر سه رجه می کاره کانی شی ده راسا (خارق للعادة) بن ئه و ئه م کارانه ی دژ و پینچه وانه ی ئه و دانست و یاسا به رده و امانه ی خوا وه ند ده بن که له م گه ر دو و نه دا ده ست به کارن؟ به کورتی ده مانه ویت له نه ینیی مه سه له ی "مه هدی" بگه ین.

وه لام:

خوای گه و ره له به ر که مالی میه ره بانیی خۆی و، وه ک به لگه یه کیش له سه ر پاریزگاری کردنی شه ریعه تی ئیسلام و به رده وامی و هه می شه یی به که ی، له هه موو کات و سه رده میکی خراپکاری و له ریی ترازانی نه ته وه ی ئیسلامدا: چاکسازیک، یان نوینکاریک، یان خه لیفه یه کی مه زن، یان قوتبیککی ئه عزم، یان رابه ریککی کاملی له نیوان که سایه تی به مه زنه هه لکه و توه کاندا که وه ک "مه هدی" وان، په وانه کردوو و، ئه ویش خراپکاری ئه و سه رده مه ی نه هیشتوو و چاکسازیی له نه ته وه دا ئه نجام داوه و ئایینیشی پاراستوو.

خۆ ماده م سونه تی خوا به م جو ره راییی بووه، ئه و ا گو مان له وه دا نی به که له دژوارترین کاته کانی فساد و خراپکاری ئاخو زه مانیشدا خوای گه و ره که سی ک له ئالی به یتی نه به وی ده نیریت که: مه زنترین مو جته هید و، گه و ره ترین مو جده دید و، پایه دارترین قوتب بیټ و، له هه مان کاتیشدا فه رمان په و ا و مه هدی و ریی پیشانده ری خه لکی بیټ.

ئەو خواوەندە بەتوانایەیی که لە ماوەی بەک خولە کدا نیوان زەوی و ئاسمان لە هەور پر دە کات و خالییشی دە کاتەوه، دەشتوانیّت بە چاوتروو کاندنیک زریانی سەختی دەریا هیور بکاتەوه.. هەر وەها ئەو بەتوانا شکۆمەندەیی که لە سەعاتیککی رۆژە کانی بەهاردا نمونەیی وەرزی هاوین و لە سەعاتیککی رۆژە کانی هاوینیشدا تۆف و زریانیکی وەک هی زستان بەریا دە کات، دەشتوانیّت لە سەر دەستی "مەهدی" دا ئەو تاریکایی پە کەلە کە بووانەیی سەر پرووی ئاسمانی جیهانی ئیسلامی و ئەو مەترسی یانەش ئابلووقەیان داون، برەوینتەموه و بەلئینی ئەمەشی پێ داوین. بێ گومان بەلئینە کەشی دەباتە سەر. گەر بەم جۆرە لە گۆشەیی "توانست" ی خواوەندەوه بروانینە ئەم مەسەلەیه، ئەوا لەو پەری ئاسانی دا پێش چاودە کەوێت.

خۆ ئەگەر لە گۆشەیی بازەیی هۆکارە کان و دانستی پەرورەدگاریشەوه بۆی بروانین، دەردە کەوێت کە - بە هەمان جۆر - لەو پەری ئاسانی دایە، بەلکو لە هەموو شتیک نزیکتەر و شایانتری پروودانە. تەنانەت بیراران و کەسانی خاوەن پروانینی ورد و تێرمان پێیان وایە کە: حیکمەتی پەرورەدگار ئاوا دەخوای و بە حەممیش هەر بەو جۆرە دەبێت. تەنانەت گەر هیچ رێوایەتیکیش لە هەوالدەری راستگۆرە ﷺ لەم بارەیهوه نەبێت. واتە هاتنی حەزرەتی مەهدی کارنکی پێویست و زەرورری بە. چونکە دوعا و پارانەوهی: "اللهم صلّ علی سیدنا محمد و علی آل سیدنا محمد کما صلّیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم فی العالمین إنک حمید مجید" کە نەتەوهی ئیسلام لە نوێزە کانیاندا هەموو رۆژیک بە لای کەمەوه پێنج جار دووپاتی دە کەنەوه، دوعا یە کە قبول بوونە کەیی بە ئاشکرا چەسپاوه. چونکە ئالی محەمد ﷺ بە وینەیی ئالی ئیبراهیم - درودی لە سەر بێت - لە هەموو چەرخ و سەردەم و شوینیکدا پێشپەرە بوون و لە پێشە کیی هەموو وەچە و نەوه پیرۆزە کانەوه و^(۱)، ئەو پالەوانانە هیندە زۆرن سوپایە کیی مەزن لە کۆی هەموویان پێکدەهینن.

(۱) تەنانەت یە کێک لەو سەبیدانەیی ئەهلی بەیت: (سەبید ئەحمەدی سەنوسیی) یە کە سەر کردایەتی ملیۆنەها مورید دە کات. هەر وەها یە کیککی تریان (سەبید ئیدریس) یە کە سەر کردەیی زیاد لە سەد هەزار موسلمانە و، (سەبید یەحیا) یە کە میری سەدان هەزار کەسە.. بەم جۆرە، کەسانیککی زۆری وەک ئەو پالەوانە بەجەرگانەیی ئالی بەیت لە "ظاهیر" دا دەبینن، جگە لەوهی کە لە "باطین" ییشدا پێشپەرەیی پێشپەرەییانە وەک: سەبید عەبدولقادری گەیلانی و سەبید ئەبوخلەسەنی شازلی و سەبید ئەحمەدی بەدەوی و هاوچەشانیان هاتوون و رۆلێان بینوه. (دانەر)

جا ته گهر ئهو بهر پزانه يهك بكهون و به كردهوه قۇليان به قۇلى يه كتر دا بكهون و له نيوان خۇياندا به گهر موگورپى پشتى يه كترى بگرن و، ههر له راستى دا تيبكى يه كگرتوو له خۇياندا پىنكهپين و، ئايىنى ئىسلام بكهون به پهيوه ندى ده رى موقه دده سى نه ته وهى ئىسلام و خولگه رى رابوونى نه ته وه، ئه و ا هيچ سوپا يهك له جيهاندا ناتوانيت خۇى له به رده مياندا رابگرئى..

جا ئه و سوپا زور و به توانا و هيژ و ده سته لاته برىتى يه له "ئالى محممه د ﷺ" كه تا يه تمه ندرىنى سوپا كانى حزره تى مه هدين.

به لئى، له نيوان هه مو وه چه و ره چه له كىكى گرؤى مرؤف له ميژووى جيهانى ته مرؤدا هيچ وه چه و ره چه له كىكى نى يه به ويتهى ئالى بهيت به هره مه ندى ئه وه بن كه به ره چه له ك برؤ نه وه سهر دره ختى به رز و بلندى بنه مالهى پىغمبه ر ﷺ و وهك ئه وان هيژ و گرنگى يان بيىت و بلندترين پله كانى شهره ف و حه سه بى به رز و نه سه بى ديژينيان به ده ست هيئايت كه به شه جهره و سه نه د و داب و نه رى ته وه برؤ نه وه سهر دامه زرينه رى ئه و پله و پا يه يه.

ههر له ديژر زمانه وه ئه و بهر پزانه پيشه و اى هه مو وه سته و تا قميكى ئه هلى حه قىقه ت و سهر كرده ي به نا و بانگانى ئه هلى كه مال بوون. ئه مرؤش ئه و وه چه پىرؤز و خاوينه له مليؤ نه ها تىپه ر ده بن و ههر دم بيدارن و خاوه نى دل و ده روونىكى ئاوه دان و پر له خؤ شه و يستى پىغمبه رن ﷺ و به هره مه ندى كه يشته وهى ره چه له كيانن به و دره خته خاوين و پىرؤزه. و ا ئه و روودا وه مه ز نانه ي كه هيژى موقه دده سى ناو دل و ده روونى ئه م كؤمه له مه زنه ده رووژين، له خؤ ئاماده كردندان.. ده بى ئه و غىره ته به رزه ي كه له و هيژه مه ز نه دا يه بو رووژيت و راپه ريت و ئه و كاته ش حزره تى مه هدى جله وى سهر كردا يه تى ده گرئته ده ست و ئه و كؤمه له به ره و رپى حه ق و حه قىقه ت ئاراسته ده كات.

ئيمه به ويتهى چاوه پروانيمان بؤ به هارى دواى ئه م زستانه، روودانى ئه م روودا وه گرنگه له سونه ت و ميهره بانى خوا وه ند چاوه پروان ده كه ين و، له م چاوه پروانى به شاندا حه قمان پىكاوه!

✽ نمازهى دووهه م، واته نمازهى شه شه م:

كؤمه لى نوورانى حزره تى مه هدى چاكسازى و ئاوه دانى و ته عمير كارى له هه مو ئه و بو ارانه دا ده كات كه رژىمى بيدعه تكارى رووخينه رى سوفيانى تىكى

ئیسلام پیشکش بکن. چونکه ده چن درهختی ئیسلام به لق و پهلئی شه و حیکمهت و فلسهفهیه موتوربه ده کهن که بییان وایه خاوهنی ره گ و پیرهشی قوول و بهربلاو بن. وهك بلیی دهیانهوئیت بهم کارهیان ئایینی ئیسلام بههیز بکن!

بهلام له بهر ئهوهی زور به کهمی ری ده کهوئیت که بهم چهشنه کار کردنه سهر کهوتن بهسهر دوژمناندا بهدهست بههینرئیت و.. له بهر ئهوهش که ههندیك داشکانی تئیدایه له شان و شکوی ئیسلام، ئهوا وازم لهو ریپازه هیناو، به راستی و کردار دهرمحست که بناغه کانی ئیسلام هینده ریشکدار و قوولتن و ئهوهنده بهناخدا رۆچوون که ههرگیز بناغه کانی فلسهفهیان پی ناگات، تهناهت له بهرامبهریانهوه بی بناغه و پروکesh دهرده کهون.

له "وتهی سیهم" و "مه کتوبی بیست و چوارهم" و "وتهی بیست و نۆهم" دا ئهم راستیهم به بهلگه کانیهوه پیش چاو خستوه.

له ریپازی پیشوودا وا گوومان دهربرئیت که فلسهفه شتیکی قوول بیست و ئهحکامه کانی ئیسلامیش روالهتی و پروکesh بن، بۆیه دهست له پهل و لقه کانی فلسهفه گیر ده کرئیت بۆ مه بهستی پاراستی ئیسلام!

بهلام ههرگیز وانی به و ئهم بۆچوونه گهلئی له واقعیهوه دووره. دهستوره کانی فلسهفه له کوئی دهتوانن بهو ئهحکامانه بگهنهوه!

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءتْ رُسُلٌ رَبِّنَا

بالحق﴾.

اللهم صلّ على سيّدنا محمد وعلى آل سيّدنا محمد كما صليت على سيّدنا ابراهيم وعلى آل ابراهيم في العالمين انك حميد مجيد.

بهشی ههشتهم

ههشت هیماکان

بریتی به له ههشت نامیلکهی بچووک، پشت بهخوا وهك پهيامیکی سهر بهخۆ بلاو

ده کرئتهوه. بۆیه لییره دا دانه نرا.

به‌شی نۆهه‌م

نۆ ته‌لویحه‌کان

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (یونس: ۶۲)

نهم به‌شه تاییه‌ته به ریڭا‌کانی ویلایه‌ته‌وه و بریتی‌یه له نۆ "ته‌لویح"^(۱).

❁ ته‌لویحی یه‌که‌م:

راستی‌یه‌کی رۆحانی و نورانی و خاوی‌ن له ژیر ناو‌نیشانه‌کانی: "ته‌سه‌ووف" و "ته‌ریقه‌ت" و "ویلایه‌ت" و "سه‌یر و سلووک" دا‌ه‌یه‌که گه‌لئێ کس له زانایانی ته‌هلی که‌شف و خاوه‌ن چێژی ته‌م بواره رایانگه‌یان‌دوووه، به لیکۆلینه‌وه و ته‌ته‌له‌کردن و پیناساندنه‌وه تاوتوئی‌یان کردوووه، هه‌زاران به‌رگی کتیبیان له‌باره‌وه نووسیوه و، هه‌والی ته‌م حه‌قیقه‌ته‌شیان به‌ئیمه و سه‌رجه‌می نه‌ته‌وه‌ی ئیسلام را‌گه‌یان‌دوووه، خورا پاداشتی خیریان بداته‌وه.

وا ئیمه‌ش لی‌ره‌دا و له‌رووناکیی ته‌و بواره‌ی که‌کاتی ئیستامان بۆمان ده‌ره‌خسینیت، چه‌ند ئینگ پرۆون ده‌که‌ینه‌وه که‌وه‌ک چه‌ند دلتۆیک وان له‌ده‌ریای فراوانی ته‌و حه‌قیقه‌ته‌. پرسیار: ته‌ریقه‌ت چی‌یه؟

وه‌لام:

ئامانجی "ته‌ریقه‌ت": ناسین و به‌ده‌سته‌هێنانی راستی‌یه‌کانی ئیمان و قورئانه‌ له‌ پرتی سه‌یر و سلووک‌ی رۆحانی و له‌ ژیر ئالا و سایه‌ی "میعراجی ته‌حه‌دی" دا‌به‌هه‌نگاوانانی دل، هه‌تا گه‌یشتن به‌حاله‌تیک‌ی و بجدانی و زه‌وقیی ته‌وتۆ که‌وه‌ک "شه‌هود" و ایست. که‌واته ته‌ریقه‌ت و ته‌سه‌ووف نه‌هێنی‌یه‌کی به‌رزی ئاده‌میزاد و که‌مالیک‌ی بلندی گروژی مرۆفه.

(۱) ته‌لویح: واته‌ ئامازه. به‌لام به‌واتایه‌کی تر: چه‌ند زیاده‌ ش‌ه‌رح و لیک‌دانه‌وه‌یه‌که‌ له‌ که‌نار و په‌راویزی کتیبدا. (وه‌رگێڕ)

به‌لئی، مادهم مرؤف پوخته‌یه کی جامیعی ئەم گەردوونەیه، ئەوا دلئی ئەو وه کو نه‌خشەیه کی مەعنەوی وایه بۆ هەزارەها جیهان. چونکە هەر وهک "میشکی مرؤف" - که له سه‌نتەریکی بلاو کردنەوه و وه‌رگرتنی ئامیره‌ ته‌لی و بی‌ته‌لی‌یه کان ده‌چیت - وه‌ک مه‌لبه‌ندیکی مەعنەویی ئەم گەردوونە وایه و هونەر و زانسته‌کانی ئەم گەردوونە وه‌رده‌گرت و پاشان ده‌ریانده‌خات و بلاویان ده‌کاته‌وه، به‌هه‌مان جوړ "دل"یشی ته‌وه‌ره و مه‌زه‌هر و ناوکی راستی‌یه بی‌سنووره‌کانی ئەم گەردوونەیه، وه‌ک که‌سانی له‌ژماره‌به‌ده‌ری ئەه‌لی ویلایه‌ت روونیان کردووه‌ته‌وه له‌و ملیۆنه‌ها کتیبه‌ ده‌رخشان و به‌نرخانه‌دا که نووسیویان و بۆیان به‌جی هیشتوین.

جا مادهم "دل" و "میشک"ی مرؤف ئەم پله‌وپایه و پڕی و شوینەیان هه‌یه و، ئنج‌ا هه‌زاران مه‌کینه‌ی گه‌وره‌ی سه‌ر به‌ دوا‌پوژ و ئامیره‌ هه‌میشه‌یی‌یه‌کانیشی له‌ دلئی مرؤف‌دا دانراون، به‌ وینه‌ی دانانی ئامیره‌کانی ده‌رختیکی مه‌زن له‌ تۆوه‌که‌ی‌دا. ئەوا به‌ده‌یه‌نه‌ری ئەو دلئی که له‌سه‌ر ئەم شیۆه‌یه‌ دروستی کردووه، ویستوویه‌تی ئەم "دل"ه‌ بخاته‌کار و توانا و لێهاته‌کانی ده‌ربخات و له‌ دۆخی "هه‌یز"ه‌وه‌ بیانگو‌یزیته‌وه‌ بۆ دۆخی "کار".

جا مادهم ویستی خوای گه‌وره‌ به‌م جوژه‌ بووه، ئەوا ده‌بی "دل"ی مرؤف ئەو کاره‌ی خۆی ئەنجام بدات که له‌ پیناوی‌دا به‌دی هینراوه، وه‌ک ئەوه‌ی که "زیری" کاری خۆی راده‌په‌رینیت. بی‌گومان گه‌وره‌ترین هۆکاری به‌گه‌رخستن و کارپێ کردنی "دل"یش له‌وه‌دایه‌ که به‌یاد و زیکری خوای گه‌وره‌ و له‌ ناوه‌ندی پله‌کانی ویلایه‌ت‌دا و له‌ پڕی ته‌ریقه‌ته‌وه‌ روو بکاته "راستی‌یه‌کانی ئیمان".

❁ ته‌لو‌جی دووه‌م:

کلێله‌کانی ئەم سه‌یر و سلووکه‌ قه‌لبی‌یه و هۆکاره‌کانی ئەم جموجووله‌ پۆحانی‌یه‌ش ته‌نها بریتی‌یه‌ له‌ "زیکری خوا" و "بیر کردنەوه". دیاره‌ لایه‌نه‌ باش و جوانه‌کانی "زیکر" و "بیر کردنەوه‌"ش له‌ ژماره‌ نایه‌ن. خۆ ئەگه‌ر سه‌یری سووده‌ بی‌سنووره‌ قیامه‌تی‌یه‌کانی ئەم دوانه‌ و ئەنجامه‌ به‌رزه‌کانیان له‌مه‌ر به‌رز کردنەوه‌ی مرؤف به‌ پله‌کانی که‌مال‌ان‌دا نه‌که‌ین و، ته‌نها سه‌رنج له‌ به‌ک سوودی جوژنی‌یان بده‌ین که به‌م ژبانه‌ دنیا‌یی‌یه‌ شله‌ژاوه‌ی مرؤفی ده‌به‌خشن، ئەوا ده‌بینین که:

هه‌رچی مرؤف هه‌یه‌ به‌ دوا‌ی دل‌دانه‌وه‌ و چێژ و هاوده‌میک‌دا ده‌گه‌ریت که بتوانیت بی‌زاری‌یه‌ له‌سه‌ر لایبات و قورسای‌یه‌کانی ئەم ژبانه‌شی له‌سه‌ر شان سووک بکات و له‌

كهفو كول و هه لچوونه كهی - با به شیوهیه کی جوزئیش بیست - دابگریست و كهمی بکاتهوه.

جا مادهم ئهو هو کارانهی که کۆمه لگای شارستانی له بواری دلدانهوهی مرؤف و هاوده می و ئونسی له گه ل خه لکی دا ئاماده یان ده کات، له وانه یه دلدانهوهیه کی کاتی و مه سته کر و بئ ئاگایانه به یه ک دو انیک له ناوه ندی ده که سدا به خشینت و .. مادهم هه شتا له سه دی خه لکیش یان له نیوان چیا و دۆله کاندا ده ژین، یاخود خهم و په ژاره ی ژیان و گوزه ران به ره و چه ندین جیی دووری سامناکی بردوون، یان دوو چاری "گیرو گرفت" یاخود "پیری" بوون که مه ترسیی نزیکیو نه وه ی ئاخیره تیان به گوئی دا ده دات .. ئه وا هه موو ئهو چه شنه که سانه ی باس کران له و دلنه وایی به بی بهش ده بن و، دلدانه وه و دلنه وایی خۆیان له هو کاره شارستانی به کانی کۆمه لدا نابیننه وه ..

له بهر ئه وه، دلدانه وه ی ته واته ی بز ئهو جزیره که سانه و دلنه وایی و هاوده می بئ گه رد سه باره ت به وان ته نه ا له وه دایه که: دلیان به هو کاره کانی "زیگری خوا" و "بیر کردنه وه" بجنه گه ر. ئه وه تا له شوینه دووره کان و له نیوان شیو و دۆلی چیا کاندا دلئ ئهو چه شنه مرؤفه روو ده کاته ئهم ئامانجه و زیگری "الله .. الله" دووپات ده کاته وه و هاوده می و دلنه وایی له م زیگری وه رده گریست و، بیر له و شتانه ی ده ور و به ری ده کاته وه که لیان ده ترسیت و سامناکی و وه حشه تیان لیوه هه ست بئ ده کریست، که چی ئهم زیگری خوای گه وره هاوده می و خۆشه و یستی به سه ردا په خش ده کات و، زیگر خوینه کهش له بهر خۆیه وه ده لئیت:

(ئهو به ده یه نه ره م که من ناوی ده هیتم و یادی ده که مه وه گه لئ به نده و په رستیاری له ژماره به ده ری هه به که به هه موو شوینی کدا بلاو بوونه ته وه. که واته من ته نیا نیم و هیچ هو کاریکیش بو وه حشه ت و بیزاری له کایه دا نی به).

به م جزیره، له م ژبانه ئیمانی یه دا تامی و اتای ئونس و هاوده می ده چیژیت و، هه ست به به خته وه ریی ژیان ده کات و، له م رییه وه شو کرانه کردنی ئهو په ره دگاره ی زیاد ده بیست و په ره ده سینیت.

❁ ته لویجی سی ههم:

"ویلایه ت" به لگه ی رپساله ته و "ته ریه ت" یش به لگه ی شه ریه ته. چونکه ئهو راستی یه ئیمانی یانه ی که "رپساله ت" رایگه یان دوون، "ویلایه ت" له پله ی "عین

اليقين "دا و به بينينكى قهلبى و چه شتنيكى رڤوحانى ده يانينيت و ته سدقيان ده كات. تم ته سدقيه شى به لگه يه كى گومان بره له سهر نه حه ققيه تى ريساله تى ..

هه روه ها ئه و راستى يانه ي نه حكامه شهرعى يه كان كه "شهر يعه ت" له گه ل خوئى دا هيناونى، "ته ريقه ت" به و به هره و سوودانه ي كه له رنى كه شف و چيژه كانه وه و هرى گرتوه لييان، ذه بيت به به لگه له سهر نه حه ققيه تى ئه و نه حكامانه و له سهر نه وه ش كه له لايه نى خواى گه و روه سهر چاوه يان گرتوه .

به لئى، هه روه ك ويلايه ت و ته ريقه ت دوو به لگه ن له سهر نه حه ققيه تى ريساله ت و شهر يعه ت، به هه مان جؤر برتيت له: نه بينى كه مالى ئيسلام و ته وه رى رپووناكى يه كانى، هه روه ك كانگاي به رزبونه وه ي گروئى مرؤف و سهر چاوه ي رپژنه كانى مرؤفايه تين كه له نووره كانى ئيسلام و دره وشانه وه ي رپووناكى يه كانيه وه سهر چاوه يان گرتوه .

به لام سهره راي ئه و گرنگى يه له راده به دره ي كه له "ويلايه ت" و "ته ريقه ت" دا هه ن، به شينكى ده سته و تاقمه گو مراكا ن ئينكارى ئه و گرنگى يه يان كر دووه و، له م رپئيه شه وه خه لكى يان له چه ند نوور و رپووناكى يه ك مه حرووم كر دووه كه خوئيان ليئى بي به شن!

ئه وه ي زؤر جيئى داخه له وه دايه كه هه ندئى كه س له و زانايانه ي ئه هلى سونه ت و جه ماعت كه پريار له سهر رواله تى شتان ده رده كه ن و، هه نديكيش له سياسه تمه دارانى بي ئاگا كه ده درينه پال ئه هلى سونه ت و جه ماعت، بؤ داخستنى ئه و گه نجينه مهنه ي "ويلايه ت" و "ته ريقه ت" تيده كوئن و، ده چن ئه و ربه فتاره هه له و هه لسو كه وته نابه جي يانه ده كه ن به بيانو و كه له ئه هلى ته ريقه ته وه ده يانينن. ته نانه ت هه مو و توانايه كيان بؤ رپووخاندن و وشك كردنى ئه و سهر چاوه كه وسهرى يه به خورهم و ژيانبه خشه ده خه نه كار. له كاتيكدا كه ده زانين له نيوان شتان و رپياز و رپره وه كاندا به ده گمه ن رپئى ده كه ويئت شتيك يان رپياز و رپره ويك هه بيت قسوور و ناته واويي تيئا نه بيت و، سهر جه مى لايه نه كانى باش و جوان بن. كه واته هه ر له ئه نجامدا هه له و ناته واوى و هه لسو كه وتى خرابى تيئا رپوو ده دات، چونكه هه ركات كه سانى نائه هلى هه ر شتيك رپؤنه ناو ئه و شته وه، ئه وا خراپه و هه لوئستى هه له ي ده ره هق ده كه ن.

به لام خواى گه و روه له دوارؤژدا "دادگه رى به روره دگار ئيتى" ي خوئى به كيئشانه كردن و هه لسه نگاندى كر ده وه كان و قورسى تاي كر ده وه چا كه كان يان خراپه كان، ده رده خات. كه واته هه ر كه سينك تاي كر ده وه چا كه كانى قورس بوو، ئه وا پاداشتى

باشی دهریتوه و کردهوه کانیشی لئی قبوول ده کرین و .. گهر تای کردهوه خراپه کانی قورس و هی کردهوه چاکه کانیشی سووک دهرچوون، ئەوا سزا دهریت و کردهوه کانی لئی وەرناگیرین. ده بئی ئەوهش بزاین که له م کیش و سهنگهدا پایه خ به "چه ندایه تی" نادریت، به لکو سهیری "جۆر" ی کردهوه کان ده کریت و، له وانهیه تهنها (بهک) کردهوه ی باش له بهرامهر (ههزار) کردهوه ی خراپهوه قورس دهر بیجیت. تهنانهت ئەو ههزار کردهوه خراپه به سرتیهوه و بییت به هۆی رزگار کردنی خاوه نه که ی!

جا مادهم "داد گهری خوای گهوره" به پئی ئەم کیشانه و تهرارزوهه حوکم ده کات و، حهقیقه تیش ئەم کاره به کارینکی سهرتاپا حهق و رهوا ده بینیت، ئەوا بئی هیچ گومانیک "چاکه کاری" یه کانی ئەو تهریقته تی که له ناوهندی باز نهی سونه تی خاوندایه، گهلئ لئ "خراپه کانی" قورس و زیاتره.

باشترین به لگهش له سهه ئەوه:

پاریزگاری کردنی تهریقته تدارانه بۆ "ئیمان هه یان" له ده می هیرشی گومر ایاندا! تهنانهت که سیک ئاسایی دل سۆز و په یوهندی داری خاوه ن تهریقته، لهو چه شنه کاتانه دا، پتر له که سیک لاف لیده ری زانست پاریزگاری خۆی ده کات. چونکه به هۆی ئەو چیژه رۆحی یه ی که له تهریقته تدا به ده ستی هیناوه و به بۆ نهی خۆشه و یستی بۆ ئەولیا و پیاو چاکانه وه، ئیمان هه ی خۆی رزگار ده کات. تهنانهت ئەو که سه گهر گوناھی که بیره ش بکات ههر پئی کافر ناییت، به لکو به فاسق داده نریت. چونکه به ئاسانی ناروا ته ناو ریزه کانی زهنده قه و ئەهلی ئیلحاده وه. ههروهک هیچ هیزیک ناتوانیت ئەو وه لاء و پشتگیری یه ی زامدار بکات که بهرامهر زنجیره ی ئەقتابی ئەو مهشایه خانه وه ههیه تی که به خۆشه و یستی یه کی به هیز و بیرو باوه رینکی توندوتۆلسه وه په یوه ندیی له گه لیاندا به ستوه ..

جا له بهر ئەوه ی "گومرایی" ناتوانیت باوه ر و دلنیایی ئەم مرۆقه به پیاو چاکان تیک بدات یان هه تی بوه شینیته وه، ئەوا ههر گیز ئەو باوه ر و په زامه ندی یه ی که به و پیاو چاکانه ههیه تی هه تئاوه شیته وه، مه گهر له کاتیکدا که ئەو باوه ر و دلنیایی یه ی پینان نه مینیت، ده نا ههر گیز ناروا ته ناو کوفر و ئیلحاده وه.

دیاره ئەو که سه ی که هیچ به شیک لئ تهریقته تدا نی یه و دلیشی ده ستی به جموجوول نه کردوه، ئەوا گهلئ سهخت و دژواره که - له م رۆژگار و سهه ده مه دا - بتوانیت له

بهردهم فرۆفیللی زه ندیقه کانی ئیستادا به تهواوی پاریزگاری له ئیمانیه کهی خۆی بکات،
با زانایه کی ورده کاریش بیت!

شتیکی تر ماوه، که بریتی به لهوهی:

هەرگیز ناکریت و ناگوئجی "تهریقته" به خراپکاری ئهوه مه شرهب و پرپهوانه
تاوانبار بکریت که به ستم و نارپهواناوی تهریقه تیان له خۆیان ناوه و، لهوانه شه
شیوهیه کیان له دهروهوهی باز نهی تهقوا، ته نانهت دهروهوهی باز نهی ئیسلامیش، بۆ خۆیان
دانابیت.

خۆ ئه گهر ئاور لهو ئه نجامه بهرزه ئایینی و قیامهتی و رۆحی یانه نه دهینهوه که
"تهریقته" دهستی مرۆفیان ده خات و، ته نهها سهیری یهك دانه ئه نجامی تهریقته بکهین له
ناوهندی جیهانی ئیسلامی دا، ده بینین "تهریقته" له پیشهنگی ئهوه هۆکاره ئیمانی یانهوهیه
که فراوانی به باز نهی برایهتی ئیسلامی نیوان موسلمانان دهدهن و، ئالای پهیوهندی به
خاوینه کهی ئهم برایهتی بهش له ههموو شوپنیککی جیهانی ئیسلامی دا هه لده کات.

تهریقته سهۆفی یه کان، ههر له میژه و تا ئیستاش، یه کیکن لهو سن قه لاقایمه ی که
له سه ر دیواره سه خته کانی دا هه موو ئه وه هیر شانه ی نه صرانی یه کان تیکشکینران که به
سیاسهت دهیان کرده سه ر موسلمانان و، هه موو ئه وه فرۆفیلانه شی ته فروتوونا کرد که بۆ
کوژانه وهی نووری ئیسلام ساز کرابوون.

ده بی ههرگیز فهزل و چاکه و جی دهستی خاوهن تهریقته ته کاغان له یاد نه چیته له
پاریزگاری کردنی ئهسته مبولتی مه لبهندی خه لافهتی ئیسلامی دا به درێژایی پینج سه د و
په نجا سالی ره بهق، ههر چه ندهش جیهانی کوفر و خاچپه رستی ئه وروپا هیرشی یهك له
دوای یه کیان ده کرده سه ر.

جا ئه وه هیزه ئیمانی و، خۆ شه ویستی به رۆحانی و، شه وق و تاسه مه ندی یانه ی که له
ناسینی خاوه نده وه سه رچاوه یان گرتووه و، له دلای ئه وه که سانه وه هه لده قولین که
ههردهم "الله.. الله" لهو ته کیه و خانه قایانه دا دووپات ده که نه وه که تهواو که ری ئه رک و
په یامی مزگه وه ته کانن و جز گه له ی ئیمانیا ن لیوه خوړ ده بیته وه، ئه وه بوو له پینج سه د
شوینه وه "رووناکی یه کانی ته وحید" په خش ده بوون و تیشکیان ده دا..

هه موو ئه مانه پیکه وه، گه وره ترین پالپشت و وره ی توندوتولی ئیماندارانی ئه وه
مه لبه نده ئیسلامی یه، له کزنه وه تا ئیستا، پیکده هیئن.

دهسا ئەى نهفامانى لاف ليدەرى غيرەت و ساخته كارانى نهتەوه پەروەرى!
 ئايا پىمان نالئين چ خراپەيك له خراپەكانى تەريقەت ئەم چا كه كارى به مەزنەى
 بەرامبەر به ژيانى كۆمەلایەتیتان، دەسپێتەوه؟!

❁ تەلوپچى چوارەم:

گرته بەرى پىنى "ويلایەت" هەرچەندە ئاسانە، كه چى گەلى سەخته و.. هاو دەم
 له گەل كورتىيى ئەو رینگايەدا، يە كجار دور و دريژه و.. چەندەش بەرز و بەنرخە،
 هيندەش مەترسى دەورەى داو و.. له گەل ئەوه شدا كه فراوانە، كه چى تاييشلایيت
 رینگايە كى تەنگزە و تەنگە لانه!

له بەر ئەم نهيىيە وردانەيه كه هەندى جار ريبوارانى ئەم رینگايە نوqm دەبن و..
 هەندى جاريش پىيان هەلده كهويت و نازاريان پى دە گات و.. تەنانەت هەندى جارى
 تروش له رى دە ترازين و خەلكيش له رى دە رده كەن!

بۆ نمونە: دوو مەشرەب و پێرەو له تەريقەتدا هەن كه پىيان دەوتريت:
 "سەيرى ئافاقى" و "سەيرى ئەنفوسى".

"سەيرى ئەنفوسى" رۆشتن و گەشتىكه له دەروونەوه دەست پى دە كات و خاوەنى
 ئەم گەشته پروانينى خۆى ئاراستەى دەرهوه ناكات، بەلكو به وردى دەروانیتە "دل" و،
 ئنجا "خۆپەرسى"ى خۆى دەپريت و كوناودەرى دە كات و لىيەوه دەرواته دەرهوه و،
 پاشان له ناوەندى دلەوه رینگايەك بەره و "حەقيقەت" دە كاتەوه. ئنجا لەوتۆه بۆ ئاسۆ
 گەردوونى يە كان دەروات و، دەبينيت كه ئەوانيش به هەمان پروناكىيى دللى خۆى
 پرووناك بوونەتەوه و، ئيتر به خيرايبى دە گاتە ئامانج. چونكه ئەو حەقيقەتەى كه له بازنى
 "خۆى" دا بينى، به پێوه رىكى گەورەتر له "ئافاق" يشدا دەبينتەوه.
 زۆربەى رینگاكانى موحاهەدەى خەفى (پەنهان) به پىيى ئەم ريبازە دەرۆن و هەنگاو
 دەنين.

گرنگترينى بناغەكانى ئەم سلووك و رى پرینە، بریتى يە له: تىكشكاندننى شان و
 شەو كەتى "خۆپەرسى" و، وازهينان له هەوا و ئارەزووى دەروون و، مراندنى "نەفس".
 بەلام ريبازى دووهەم له ئافاق (ئاسۆكان) هوه دەست پى دە كات و، ريبوارى ئەم
 ريبازە: درەوشانەوه كانى ناوه جوانە كانى خواى گەورە و سيفەتە مەزنە كانى له
 ئاوينە كانى ئەو بازنى ئاسۆيى يە گەردوونى يە فراوانەدا دەبينت و، ئنجا كه دەرواته ناو
 بازنى "دەروونى خۆى" هوه پرووناكى يە كانى ئەو درەوشانەوانە به پێوه رىكى بچوو كتر

له ئاسۆ کانی گهر دوونی دلّی دا ده بینتهوه. ئیتر لهم دلّهوه کورتترین و نزیکترین پری بۆ لای خوا ی گهوره ده کاتهوه و، ده بینت که "دل" به راستی ئاوینه ی خواره ندی صمه ده و، له م پری یه وه ده گات به ئامانج و مه رام و ئه و پهری ئاواته کانی.

جا ئه گهر ریواری سهر به مه شره بی یه که م له کوشتنی ده روونی به دخواز (نه فسی ئه ماره) ی دا ده ستهوسان ما و نهیتوانی به ازهینان له ههوا و ئاره زووه کانی ناو ده روونی "خۆ پهرستی" ی خۆی تیکشکینیت، ئهوا له مه قامی شو کره وه بهر ده بیته وه بۆ فه خر و شانازی و، له ویشه وه ده که ویته خواره وه بۆ ناو له خزبایی بوون و غرور. خۆ ئه گهر ئه مه ی که باس مان کرد شتیکی وهك "مهستی جهز به ی خۆ شه ویستی" ی ئاوینه بی، ئهوا چه ند لاف و ده عوایه کی له زار ده رده چیت که له سنور و توانای خۆی گه لسی گه وره تر بن، له وان ه ی که بیان ده و تریت: "شه ته حات". ئیتر ههروهك زیان به خۆی ده گه یه نیت، ده شبیت به هۆی زیان گه یان دن به که سانی تر!

ئهو که سه ی "شه ته حات" ی له ده م ده رده چیت وهك ئه فسه ریکی بچووک وایه له پله ی "ملازم" دا که چیژ و مهستی سهر کردایه تی ناو باز نه بچو که که ی خۆی هه ست و شعوری له لا هه لگر تو وه و، له ده می ساتیکی ئه م مهستی به دا - به ئه ندیشه - خۆی وهك ئه و موشیره ده بینته وه که سهر کردایه تی له شکره گه وره کان ده کات! ئیتر له م ئه ندیشه یه وه شان له زهینی دا ده ئالۆزین و سهر کردایه تی ناو باز نه بچو که که ی خۆی له گه ل سهر کردایه تی گشتی و فراوانی باز نه گه وره که دا لئ ده ئالۆزیت، کومت وهك ئه و که سانه ی که وینه ی خۆریان له ئاوینه یه کی بچووکدا له گه ل هه مان وینه ی خۆر له سهر رووی فراوانی ده ریادا لئ تیکچو وه، له و رو وه وه که هه ردوو کیان دان ه وه ی وینه ی "خۆر" ن، هه رچه نده ش له گه وره بی و فراوانی دا جیاوازی یان هه یه!

به م جۆره، زۆر کهس هه ن له ئه هلی ویلا یه ت که هه ریه که یان خۆی زۆر به گه وره و مه زنتر ده بینت له و پیاو چا کانه ی که له راستی دا له و بهرز و پایه دار ترن، له وان ه ی که پله ی ئه م سه باره ت به وان وه کو نیسه ته ی می ش وایه له ئاستی تاوو سدا..

به لام ئه م خا وه ن ده عوا و لافه، خۆی به و شیوه یه ده بینت که وه سف و باسی ده کات و، له م بیننه شی دا پنی وایه که له سهر حه قه و راستی پیکاره!

ته نانه ت هه ر خۆم یه کیکم بینی که نیشانه کانی قوتبی ئه عزه می هه لده گرت و ئیددیعی حالته کانی ئهوی ده کرد و جمو جوو ل و په فتاره کانی ئهوی به بهری خۆی

دەپۇشى! كەچى لە ناوھندى سيفتە تەكانى قوتبىيە تدا جگە لە "يىدار بوونەوھى دل" و
 "ھەست كردن بە نھىنىي وىلايەت لە دوورەوھە" ھىچى ترى تىدا نەبوو!

پىنم وت:

برام! ھەروەك "ياساى پادشايەتى" چەندىن ئاوينە و دەر خەرى "جوزئى" يان
 "كوللى" ى ھەيە كە بە يەك شېوھ لە ھەموو فەرمانگەكانى دەولەتدا دەر دەكەون، ھەر لە
 سەرۆكايەتتىي وەزارەتەوھە تادە گاتە بەرپۆھە بردنى ناحىيە كى بچووك.. وىلايەت و
 قوتبىيە تىش بە ھەمان جۆرن، گەلى بازنى جىاجيا و دەر خەر و ئاوينەى جۆراو جۆريان
 ھەيە و، ھەريەك لە مەقامە كانىشيان خاوەنى گەلى سىبەرى زۆرە.

جا تۆ درەوشانەوھى ھەرە گەورە و مەزھەرى ھەرە مەزنى "قوتبىيەت" ت - كە وەك
 سەرۆكايەتتىي وەزارەت وايە - لە ناوھندى بازنى بچووك كە كەى خۆتدا دىوھ كە وەك
 بەرپۆھە بردنى ناحىيەك وايە. كەواتە ئەم كىشەيەت لى ئالۆزاوھ و تىاي دا خەلە تاويت.
 چونكە ئەو شتەى كە تۆ دىوتە راست و دروستە، بەلام حوكم و بپيارە كەت ھەلەيە،
 ئەو تالەو و ئىچىك ئا و سەبارەت بە مېشېك دەريايە كى مەزن و فراوانە!

ئەو براىە، بەم قسەيم يىدار بووھو و - بە ويستى خوا - لەو گىژاوە رزگارى بوو.
 ھەر وھە چەند كە سىنكم دى لەوانەى كە خۆيان و ا دادەنېن لە "مەھدى" يەوھ نزيك
 بن يان لەو بچن و، ھەريە كەيان دەيوت: من دەم بە "مەھدى"!

ئەو جۆرە كەسانە نە درۆ دەكەن و نە خەلكىش دەخەلە تېن، بەلكو خۆيان
 خەلە تاون و بە ھەلە دا چوون! چونكە پىيان وايە ئەو شتانەى كە دەيانېن: حەق و
 راستن و ھەر بەو جۆرەن.

بەلام ھەروەك ناوھ جوانەكانى خواى گەورە ھەر لە عەرشى ئەزەمەوھە تادە گاتە
 گەردىلەكان درەوشانەوھى جۆراو جۆريان ھەيە، ئاوينە و دەر خەرى ئەم درەوشانەوانەش
 لە گەردوون و دەروونەكاندا - بە ھەمان رېژە - جىاواز و جۆراو جۆرن و.. پلەكانى
 وىلايەتتىش، كە برىتىن لە بەدەستھىنانى مەزھەر و ئاوينەكانى ئەو درەوشانەوانە و
 شەرەفمەندى و بەھرەمەندىبون پىيان، بە ھەمان جۆر، جىاجيا و جۆراو جۆرن.

گرنگترىن ھۆكار بۆ ئەم لى ئالۆزانە لەوھدايە كە ھەندى لە مەقامەكانى ئەوليا
 شتىكىان لە تايەتكارى و ئەر كەكانى "مەھدى" تىدايە و، نىسبەتتىكى تايەتتىيان بە قوتبى
 ئەزەمەوھە و پەيوھەندىيە كى تايەتتىشيان بە ھەزەرەتى "خضر" ھوھ تىدا دەبىنرېت. چونكە

هەندى مەقام ھەن كە چەندىن پەيوەندىيان بە ھەندى لە ناودارانو ھەيسە، بە رادەپەك كە بەو مەقامانە دەوترىت: "مەقامى خضـر" و "مەقامى ھەيس" و "مەقامى مەھديەت".

جا ئەو كەسانەى كە دە گەنە ئەو مەقامە، يان دە گەنە بە شىكى، يان سىبەرىك لە سىبەرە كانى، ئەو ھەو گومانەدا دەبن كە ھەر خۆيان ئەو كە سايەتەى بەرز و بەناوبانگانە بن! ئىتر ھى و ايان ھەيسە خۆى بە "خضـر" يان "مەھدى" دادەنەت، ياخود لە ئەندىشەى دا پىي و ايه كە خۆى "قوتبى ئەعزەم" بىت!

جا ئە گەر ئەو كەسە "خۆپەرستى" ى بە تەواوتەى تىدا نەمايو بە رادەپەك كە ھەز و چا و گىرانی بۆ جاھ و پلەوپايە و شانازى كردن بەسەر كەسانى تردا تىدا نەبوو، ئەو گلەبى لى ناكرىت و، ئەو لاف و دەعوایانەش كە لە زارى دەردە چەن و لە توانا و سنوورى خۆى بەدەرن بە "شەتەحات" يك دادەنرێن كە بەرپرس نەى لىيان و، دە گونجى چاوپۆشىيان لى بكرىت.

بەلام گەر ئەم لاف و دەعوایانە لە لایەن كەسێكەو بەن كە "خۆپەرستى" ى كەى ھىشتا لەسەر پى بىت و ھەز و چا و گىرانی بۆ جاھ و پلەوپايە ھەر تىدا ماىت، ئەو ئەم "خۆپەرستى" ى بە سەردا زال دەبىت و، دەستى ئەو مەرفە دە گرىت و، مەقامى شوكرى لە پشەو پى بە جى دەھىلتىت و بەرەو خوارو ھە بۆ مەزنگاكانى فەخر و شانازى دەبىت. ئىتر لەو پشەو ھە و ھە دەبىتەو ھە و ھە دەبىتەو ھە ناو شىو و دۆلى ئەو لەخۆباى بوون و غروورەى كە كەردەو چا كە كانى مەرفە دەسپىتەو ھە.

ئەجا يان ئەو ھە گرفتارى شىتى دەبىت، ياخود بە ىە كجارە كى دوور دە كەوتەو ھە و لە رى دە ترازىت. چونكە خۆى لە پىزى ئەو پىاو چاك و ئەوليا مەزنانە داناو، كە ئەم كارەش - لە خۆى دا - برىتە ىە لە "گومان خراپى" بەو مەرفە پىاو چاكانە، چونكە ئەو قسوورانەى كە لە نەفسى خۆى دان و "نەفس" ھەر چەندەش لە خۆى باى بووىت ھەستيان پى دە كات، ئەم قسوورانە دە كاتە بەر ئەو پىاو چاك و ئەوليا بەرزانەش كە بە چاويلكەى دەروونە خواو ھەن قسوورە كانى خۆى سەريان دە كات! ئىتر گرفتارى ئەو ھەمە دەبىت كە ئەو زاتە مەزنانەش - وەك خۆى - تەقسىر بار بن و، لەمەشەو پىزى بۆيان كەم دە كاتەو ھە و، دواى ئەمەش پىزى تەنانەت پىغەمبەرانىشى - درووديان لەسەر بىت - لە لا كەم دەبىتەو ھە.

ئەو جۆرە كەسانەى كە ئەو مەقامانەيان بەو چەشنە لى ئالتۇز او، پيوستە "مىزانى شەرىعت" بە دەستەو بەگرن، تاكو كردهو كانى خۆيانى پىن ھەلبەسەنگىنن و لە سنوورى ئەو دەستوراندەدا رابووەستن كە زانايانى "ئوسولتى دىن" دەستىشانىان كرددون و، بە رابەرايەتتى ئەو پىنمايىيانە ھەنگاو بىنن كە "ئىمامى غەزالى" و "ئىمامى رەببىانى" و ئەوليا لىكۆلەرە زاناکانى ھاوچەشنىان دايان ناون و، ھەمىشە "نەفس" ى خۆيان بە تۆمەتبار دايننن و بزنان كە "قسوور" و "كۆلەوارى" و "ھەزارى" ھەمىشە ھاودەم و ھاورپى دەروونە كانن، با زۆر بەرزىش بوويتنەو.

سەرچاوى شەتەحاتى ئەم مەشرەبە سەبارەت بە ھەندى كەسى سالىكەو بەرىتى بە لە "خۆشويستنى نەفس". ئەم خۆشويستى بە رادەيەك گەشە دەكات و گەورە دەيىت كە ھەندى لەو كەسانە پىن و ايه: خاوينى دەروونى و بريسكانەو ى زاتى خۆى پارچەيە كى ئەلماسە! كەچى لە راستى دا بەرىتى بە لە پارچە شووشەيە كى بىنرخ و بەھا.

ئەم بۆچوونەشى ھى ئەو ىە كە بە چاوى لەخۆرازى بوونەو بە بۆ خۆى روانىو، خۆ ديارە چاوى رازى بوونىش لە ئاستى بىننى نەنگى و ناتەواوى بە كاندا كول و ناينايە. ترسناكتىنى ئەو ھەلوپستە پر لە مەترسىيانەى كە لەم جۆرە سلوو كەدايە، بەرىتى بە لەو ى كە:

ئەو و اتا جوزئىيانەى بە شىو ى "ئىلھام" دىنە ناو دلى سالىكەو، لە ئەندىشەى خۆى دا بە گوڤتارى خوايان دادەنيىت و، ھەريەك لەو ئىلھامە ھاتووانە بە "ئايتە" ناو دەبات! ئىتر بەم و ھەم و ئەندىشەيەى خۆى جۆرە رېزىنە نائىك لە ئەندىشەى دا سەبارەت بە پلەى بەرز و بلندى "وھى" پەيدا دەيىت.

بەلنى ھەموو ئىلھامىك، ھەر لە ئىلھامى ھەنگ و زىندەو ەرانەو ە تا ئىلھامى عەوامى خەلكى و.. ئىلھامى مرقۇفە تايبەئەندە كان و.. عەوامى مەلائىكەت و.. ئىلھامى تايبەئەند و نزيكە كانى ئەوان لە خواى گەورەو.. ھەريە كەيان، جۆرىكەن لە وشە پەروەردگارى بە كان. بەلام دەبىن بزائرىت كە گوڤتارى پەروەردگار بەرىتى بە لە درەوشانەو ى فەرمايىشت و گوڤتارى جۆراو جۆرى ئەو كە لە ناو ەندى حەفتا ھەزار پەردەو ە و بەپىن توانا و لىھاتنى ئاوينە و مەقامە كان، دەبرىسكىتەو.

ھەرچى "وھى" ىشە ئەواناوى تايبەتتى گوڤتارى خواى گەورەيە. پروناكتىن ئوونەى بەرجەستەشى ئەو ناو ىە كە لە ئەستىرە كانى قورئان نراو ە، ھەريەك لەو ئەستىرانەش پىن دەوترىت "ئايتە". ھەرۆك بە شىو ىە كى تەوقىفى پىمان گەشترەو.

جانانانی ئەم جۆره ئیلهامانه به "ئایهت" هه‌له‌یه‌کی سهرتاسهری و بئێ گومانه. چونکه رێژه‌ی جیاوازی و ینه‌ی بچووکی کزی خۆر له پشست په‌رده‌ی ئاوینه په‌نگاوپه‌نگه‌کانی ناو ده‌ستمانه‌وه له گه‌ل خۆری راسته‌قینه‌ی ناو جهرگه‌ی ئاسماندا چه‌نده‌یه، رێژه‌ی جیاوازی نیوان ئیلهامی ناو دلی ئەو لاف لێده‌رانه و ئایه‌ته‌کانی خۆری قورئانی پیرۆز که گو‌فتاری راسته‌وخۆی خوا وه‌نده، به‌هه‌مان ئەندازه‌یه. (وه‌ك له وتە‌کانی دوازه‌هم و بیست و پینجه‌م و سی و یه‌که‌می کتیبی "وته‌کان" دا پرووغان کردووه‌ته‌وه و چه‌سپاندوو‌مانه).

به‌ئێ، گهر بو‌تریت: ئەو وینه‌یه‌ی خۆر که به ئاشکراله ئاوینه‌دا دیاره ههر خودی وینه‌که‌یه‌تی به راستی و په‌یوه‌ندی‌شی له گه‌ل خۆری راسته‌قینه‌دا هه‌یه، ئەوا ئەم گو‌فتاره راسته و هه‌یج ناته‌واوی‌یه‌کی تێدا نی‌یه. به‌لام ههر گه‌یز ناگۆنجی که گۆی گه‌وره‌ی زه‌وی به‌م خۆره بچوو‌کانه‌ی ناو ئاوینه‌کانه‌وه په‌یوه‌ست بک‌ریت و به‌جاز‌بیه‌تی ئەوانه‌وه بیه‌س‌ترینه‌وه!

❁ ته‌لو‌یجی پینجه‌م:

مه‌شره‌بی "وه‌حده‌تی و جود" که "وه‌حده‌تی شه‌هود" یشی له‌خۆدا هه‌لگرتووه، به‌یه‌کی‌ک له‌مه‌شره‌به‌ سۆفیتی‌یه‌ گه‌رنگه‌کان داده‌نریت.

وه‌حده‌تی و جودیش بریتی‌یه‌ له‌ ته‌ر خانکرانی روانین ته‌نها بۆ "بوون"ی خوا وه‌ندی "واجب الوجود". واته: ئەم مه‌شره‌به‌ پێی وایه‌ که مه‌و جوددی حه‌ق و راسته‌قینه‌ ته‌نها ههر خوای گه‌وره‌ی "واجب الوجود"ه، هه‌موو مه‌و جودده‌کانی تر بریتین له‌ چه‌ند سیه‌ریکی کز و قه‌لب و وه‌همی که له‌ به‌رامبه‌ر "بوون"ی "واجب الوجود"هوه‌ شایانی ئەوه‌ نین که سیفه‌تی "بوون"یان بدریته‌ پال!

له‌به‌ر ئەم تێروانینه، ئەه‌لی ئەم مه‌شره‌به‌ پێیان وایه‌ که بوونه‌وه‌ران وه‌هم و ئەندیشه‌ن و، له‌ په‌لی "ته‌رکی ماسیوا"دا (واته: وازه‌ینان له‌ غه‌یری خوادا) ئەو بوونه‌وه‌رانه‌ به‌ عه‌ده‌م داده‌نن. ته‌نانه‌ت هه‌نده له‌مه‌دا رۆده‌چن که ده‌گه‌نه‌ ئەوه‌ی بوونه‌وه‌ران به‌ چه‌ند ئاوینه‌یه‌کی ئەندیشه‌یی دا‌بین بۆ دره‌وشانه‌وه‌کانی ناوه‌ جوانه‌کان!

گرنگ‌ترین حه‌قیقه‌ت که له‌م مه‌شره‌به‌دا‌یه، بریتی‌یه‌ له‌وه‌ی که:

بوونه‌وه‌ر و به‌دیها‌تووه‌ مومکینه‌کان له‌ به‌ر چاوی گه‌وره‌ ئه‌ولیاکانی ئەم مه‌شره‌به‌دا، که به‌هۆی هه‌زی ئیمان‌که‌یا‌نه‌وه‌ گه‌یشتوونه‌ته‌ په‌لی "حق‌ الیقین"، بچوو‌ک ده‌بیته‌وه‌ و

هینده له بهر چاویاندا داده بهزیته خوار تا ده گاته پلهی وههم و عهدهم. واته له ئاستی بوونی خوای گهورهی "واجب الوجود" دا ئینکاری بوونی گهردوون ده کهن. بهلام گهلهی مهترسی و ههلدیری زۆر لهم مهشره بهدا ههیه. یه کهمیان و گرنگترینیان بریتی یه لهوهی که:

"پایه کانی ئیمان" شەش دانەن. واتە جگە لە پایەیی "باوەر بە خوای گهوره" چەند پایەییە کێ تری وەك "باوەر بە دواڕۆژ" ههیه و، ئەم پایانەش داخوازی "بوون" ی بوونەوه ره مومکینه کائن. واتە ناگۆنجی ئەم پایە قایم و توند و تۆلانهی ئیمان لەسەر بناغەییە کێ "ئەندیشهیی" راوه ستایین!

که واتە ده بێی خواوهنی ئەم مهشره به کاتێ له جیهانی ئیستیغراق و مهستی بیدار ده بێته وه، مهشره به که ی له گهه خۆی دا نه هینیته وه بۆ جیهانی بیداری و کاری پێ نه کات و، ئەم مهشره به ی که به دل و وێژدان و چیژ ههستی پێ ده کریت، نه یکات به چەند بناغەییە کێ ژیره کێ و زانستی و، به گوفتار ده ری نه پریت. چونکه ده ستوره ژیره کێ و یاسا زانستی یه کان و ئوسووله کانی زانستی که لام - که هەر هه موویان له قورئان و سونهتی خواونه وه هه تقولاون - ناتوانن ئەم مهشره به هه لگر و بواری جێ به جێ کردنی ئه ویان تیدا نابیته وه.

هەر له بهر ئەمه شه که له ناو بیدارانی ئەهلی ئیماندا (وهك خه لیفه راشیده کان و پیشه وای موجه هیده کان و زانا به کرده وه کانی به ره کانی پیشینی باشی ئەم نه ته وه یه) ئەم مهشره به بهر چا و ناکه ویت. که واتە ئەم مهشره به بهرز و بلندترینی پله کان نی یه، به لکو له وانه دارای بهرزایی یه که بیت که ناته وایی تیدا بیت و، چیژیکێ شیرینی سه رنج پاکیشیشی تیدا بیت، که تامیکێ تیزی بیت.

جا له بهر شیرینی یه رواله تی و جوانی یه سه رنج بزۆینه که ی، ئەو که سانه ی که ده چنه ناوی چهز ناکه ن برۆنه ده ره وه لیبی و، به هژی چا و گیران و سه ر بهرز کردنه وه ی ده روونه کانیان، له و گومانه دان که: ئەم مهشره به بهرز و بلندترینی پله کان بیت.

له بهر ئەوه ی له په یامی "خالیک له نووری ناسینی خوای گهوره" و له "وته کان" و "مه کتوبات" دا شتی کمان له باره ی بناغه کان و ماهیه تی ئەم مهشره به وه باس کردوه، ئەوا به و ئەندازه یه واز ده هین و، لیره دا ته نها له باره ی گیژاویکی تر سنا که وه ده دوین که به شیک له و که سانه ی تی ده که ون له ده وری "وحده الوجود" دا ده خولینه وه.

ئەویش بریتی یه له مه ی خواره وه:

ئەم مەشرەبە تەنھا بۆ كەسانی ھەرە تايبەتمەند دەست دەدات لە دەمی ھالەتە كانی ئیستیغراقی تەواوەتی دا، بۆ ئەو كەسانەش كە دەستبەرداری ھۆكارە ماددی یە كان بوون و ھەموو پەيوەندی یە كیان بە غەیری خوای گەورەو (لە شتان و مومكینات) پچرپیو.

بەلام گەر ئەم مەشرەبە لە بەرزایی چیژ و ھال و جەزبە كان و ئەشواقە كانی دلەو ە دابەزیتە خوارەو و برواتە ناو بازنە ی رپرەو ە فیکری و زانستی یە كانەو و، بە شیوہە کی زانستی و ژیرە کی پیش چاوی ئەو خەلكە بخریت كە ھەز و ئارەزوویان لە ژیانی دنیا یە و لەناو فەلسەفە ماددی و سروشتی یە كاندا رۆچوون، ئەوا ئەنجامە كە ی نوقم بوون دەبیٹ لە سروشت و ماددە دا و دوور كەوتنەو دەبیٹ لە ھەقیقەتی ئیسلام . .

چونكە ئەو مرقۆفە ماددی یە ی كە دەستی لە داوینی ھۆكارە كان گیر كەردو و ە شەیدای دنیا یە، گەلنی بە تاسەو یە سیفەتی ھەتاھەتایی و نەمری بە بەر ئەم ژیا نە ی دنیا ی پۆشیت، چونكە بەلایەو ە قورس و دژوارە كە بە چاوی خۆی ببینیت خۆشەو یستە كە ی لە بەردەستی دا بیٹ بە ھەلم و بتویتەو!

بۆیە لە روانگە ی بیری "و ە ھدەتی وجود" ەو سیفەتی: مانەو ە و وجودی ھەمیشە یی بە دنیا كە ی دەبە خشیٹ. دیارە ئەو كاتەش سئل لەو ە ناكاتەو ە كە دنیا خۆشەو یستە كە ی بۆ پلە ی "پەرس ترا" بەرز بكاتەو ە، داوی ئەو ی كە سیفەتە كانی بەردەوامی و نەمری و مانەو ە ی ھەمیشە یی یی بە خشی! ئیتر لیبرەو ە - خوا پەنامان بدات - ە رگای ئینكاریی بوونی خوای گەورە ی لی دە كریتەو ە.

جا لە بەر ئەو ە ستوونە كانی بیری ماددی لەم چەرخە دا بە توندوتۆلی جیگیر بوون و ئەم بیرە بەسەر زۆرینە ی چالاکی یە ژیرە کی و زانستی یە كاندا زال بوو، تەنانەت ماددە - لای باو ە پین بووانی - بوو بە بنچینە و بناغە ی ھەموو شتیك . . ئەوا برەودان بە رپرەو ی "و ە ھدەتی وجود" لەم چەرخە دا - كە كەسانی تايبەتمەندی ئەھلی ئیمان شتانی ماددی تیدا تارادە ی ە دەم بە بی نرخ و بەھا دەبینن - لەوانە یە بەلگە یە ك بدات بە دەست ماددی یە كانەو كە ئەوانیش بانگەواز كاری ھەمان رپرەو ە ی و، بە ئیماندارانی ھەلگری ئەم مەشرەبە بلین:

"ئیمە و ئیو ە یە كسانین، چونكە ئیمەش ھەمان قسە دە كەین و بە ھەمان جۆریش بیر دە كەینەو!"

له كاتيكددا كه له سهرتاسهري جيهاندا هيچ مه شره ييكي تر ني يه وهك "وه حده تي وجود" له ريبازي ماددي يه كان و سروشت په رستانه وه دور بيت. چونكه هه لگراني هم مه شره به ئيمان يكي هينده قووليان به خواي گه و ره هيه كه سهران سهري گهردوون و سه رجه مي بوونه و هران له ناستي حه قيقه تي بووني خواي گه و ره دا به عه دم و نه بوو داده ئين، كه چي ماددي يه كان هينده بايه خ به بوونه و هران ده دن كه ئينكاري بووني خواي گه و ره ده كه ن له ناستي بوونه و هراندا!

ئايا ئيتز كه ي ئه مانه له وان ده چن؟!

❁ ته لويجي شه شه م:

بريتي يه له سني خال.

● خالي يه كه م:

(شوينكه وتني سونه تي خاويني پيغه مبه ر ﷺ) جوانترين و به بيت ترين و دره خشانتريني ئه و ريگايانه يه كه مرؤف ده گه يه نه پله ي "ويلايه ت".

مه به ستيش له "شوينكه وتن" ئه و يه كه مرؤفي موسلمان له هه موو هه لسو كه وت و په فتارينكي دا به شوين سونه تي خاويندا بگه ريت و چاوي لني بكات و، له سه رجه مي مامه له و كرده وه كانيشي دا به پيني ئه حكامي شرع هه نگاو بنيت. چونكه ئه و كاته، به م شوينكه وتنه ي سونه ت، هه موو كرده وه يه كي رؤژانه و مامه له يه كي عورفي و هه لسو كه وتيني سروشتي و ناسايي ئه و موسلمانه شيوه ي "عيباده ت" ده گره نه خويان.

ئهمه سه ره راي ئه و ه ي كه شوينكه وتني سونه ت و گه ران به شوين شرعي خواي گه و ره له هه موو كار و بارينكددا ئه و ئيمانداره ده خاته دؤخي بيداري يه كي به رده و ام و ياد كرده وه يه كي هه ميشه يي شرعه وه ..

خؤ ئه م ياد كرده وه يه ي شرعيش مرؤف ده گه يه نيته ياد كرده وه ي خاوه ني شرع و ئه مه ش ده ره بنجامه كه ي ياد كرده وه ي خواي گه و ره ده بيت. خؤ دياره يادي خواي گه و ره ش هؤي ئاسوده يي و دلنيابي دلئ مرؤفه.

واته له كاتيكي وادا ده كرئت هه موو سه عات و خوله كه كاني ته مه ني مرؤف له په رستشيني به رده و ام و دلنيابي به خشدا به سه ر بريت.

له بهر ئه وه، "شوينكه وتني سونه تي خاوين" ريگاي وويلايه تي كوبرا و ريبازي ئه ركي پيغه مبه رايه تي يه، كه ه ي هاوه له به ريزه كان و پيشيناني پياو چاكن.

● خالی دووهم:

"ئىخلاس" گرنگزىن بناغەيە بۆ سەر جەم پىنگاكانى ويلايەت و تەرىقەت. چونكە ئىخلاس تاقانە پىنگاى پزگار بوونە لە شىركى پەنھان. كەواتە ھەر كەسىك "ئىخلاس" لەناو دلى دا ھەلنە گرئت، ناتوانئيت بەناو ئەو پىنگايانەدا ھەنگاۋ بئيت.

ھەر وھا "خۆشەويستى" ش بەتواناترىن ھىزە لەو پىنگايانەدا. چونكە مرؤفى ھەلگرى "خۆشەويستى" ھەر گىز بە دواى ناتەواۋىيى خۆشەويستە كەى دا ناگەرئيت، تەنانەت ھەزىش ناكات كەمو كوپرى و ناتەواۋىيى تىدا بئىئيت. بەلكو لاواز ترىن بەلگە و نىشانە كانى كەمالى خۆشەويستە كەى - لاي ئەو - بەھىز ترىن بەلگە و نىشانەيە، چونكە ھەمىشە لايەنى خۆشەويستە كەى دە گرئت.

جالە سەر بناغەى ئەم نھىئىيە، ئەو كەسانەى كە لە پىنى "خۆشەويستى" يەو بە دل پروو دە كەنە ناسىنى خواى گەورە، گوى بۆ پەخنە و ئىعتىرازە كان شل ناكەن و بە خىرايى ھەموو تە گەرە و كۆسپ و گومانە كان دە برن و بە ئاسانى خۇيان دە پارئىزن و لە ھەم و گومانە كان دە بازى دە كەن، بە رادەيەك كە ئە گەر ھەزاران شەيتانى سەر پروو زەوى لە دزىان كۆ بىنەو ھەوا ھەر گىز ناتوانن تەنانەت يەك دانە نىشانەش پوو چەل بەكەنەو كە بەلگە بئت لە سەر بەرزى و كەمالى خۆشەويستە راستەقىنە كەيان.

مرؤف بە بئى ئەم خۆشەويستى يە لە ژىر كۆلى وەسەسە كانى نەفس و شەيتانە كەى دا گىرۆدەى گەلنى ئىعتىراز و شوبھە و گومان دە بئيت، كە مە گەر ھىز و توندوتۆلىسى ئىمانە كەى و وريايى و خۇپاراستنى لەرادە بە دەرى، دەنا ھىچ شتىك لەو شوبھە و گومانانە پزگارى ناكات.

كەواتە ئەو "خۆشەويستى" يەى كە ھەلقولالوى ناسىنى خواى گەورە بئيت، گەوھەر و كاكلە و ئىكسىرى سەر جەمى پەلە كانى ويلايەتە.

بەلام ئەم خۆشەويستى يەش گرتىكى گەورەى تىدايە، ئەو پىش لەو ھەدايە كە مەترسى لە خاۋەنى ئەو خۆشەويستى يە دە كرئت دەست لە نزا و لالانەو ە زەللىسى بەرامبەر خواى گەورە ھەلگىرئت - كە برىتىن لە نھىئىيە بەندايتى - و پروو بكاتە ناز و داخوازى و لاف لىدان. ديارە ئەو كاتەش ژىرى و راستى و دروستىيە ھەلئىستە كانى لە دەست دەدات و، فىز و دەمار بەم "خۆشەويستى" يەو دە كات، بئى ئەو ەى خۇى پابەندى چەند دەستبۇر و تەرازوويەك بكات..

ھەر وھا مەترسىي ئەوھى لىن دە كرېت كە لەو كاتانەدا پرووى خۆشەويستى يە كەى دە كاتە غەيرى خىوای گەورە، خۆشەويستى لە لای ئەو لە "واتاى حەرفى" يەوہ بگۇرېت بە "واتاى ئىسمى" ^(۱). ديارە ئەو كاتەش خۆشەويستى يە كەى لە دەرمانىكى شىفابەخشەوہ دەيىت بە ژەھرېكى كوشندە..

چونكە ھەندى جار رې دە كەويت كە مرؤفى ھەلگىرى "خۆشەويستى" پروو دە كاتە سيفتە كان و كەمالى شەخسى و جوانىي زاتىي ئەو خۆشەويستەى كە غەيرى خوايە و، ئەو خۆشويستەشى بە واتاى ئىسمى دەيىت. واتە لەبەر خۆى دەيىت و، بىن ئەوھى يادى خوا و پىغەمبەرىش ﷺ بىكات ئەو خۆشەويستەى ھەر خۆش دەويىت! لە كاتىكدا كە دەيىت خۆشويستى "غەيرى خوا" لەبەر خوا و لە پىناوى خوادا يىت و، لەو پرووہوہ دلى خۆى پەيوەستى ئەو خۆشەويستە بىكات كە ئاوينەى تيارەو شانەوہى ناوہ جوانە كانى خواوہندە.

جا ئەم چەشنە خۆشەويستى يەى كە بە "واتاى ئىسمى" يە، نايىت بە ھۆكارىك بۇ خۆشويستى خىوای گەورە، بەلكو دەيىت بە پەردە و بەر بەستىك لە بەردەم ئەو خۆشەويستى يەدا.

بەلام ھەر خۆشەويستى يەك كە بە "واتاى حەرفى" يىت، واتە لە پرووى خۆشويستى خىوای گەورەوہ يىت، ئەوا دەيىت بە ھۆكارىك بۇ زيادبوونى خۆشويستى خىوای گەورە، تەنانەت دەتوانرې بوترىت كە: ئەو خۆشەويستى يە يە كىكە لە درەو شانەوہوہ كانى خىوای گەورە.

● خالى سى ھەم:

دنيا شويى كار و كۆشش و خانەى دانستە، نەك خانەى بەخشش و پاداشت! بەم پىيە، پاداشتى ئەو كەردەوہ چاكانەى كە لىرەدا ئەبجام دەدرېن، لە ژيانى بەرزەخ و خانەى دوارۇژدايە و ئەو كەردەوہ چاكانە لەوئى بەروبووم دەبەخشن.

مادەم حەقىقەت ئەمەيە، ئەوا دەبىن لەم دنيايەدا داواى پاداشت و بەروبوومى كەردەوہ كانى سەر بە دوارۇژ نە كرېت. خۇ ئەگەر بىن داوا كردن پىي بەخشان، دەبىن بە دلخۆشى يە كى ئاويئەى خەم و پەژارە و خەفەتەوہ لە دەستى بەخششى پەروەردگارى وەر بگىرېت، نەك بە خۆشى و شادمانى يە كى رووت و خاوينەوہ. چونكە بەروبوومى كەردەوہ كان گەر لە بەھەشتدا وەر بگىرېن ھەر گىز كۆتابى يان بىن نايەت و نابرىنەوہ.

(۱) بۇ زانىنى واتاى ئەم زاراوانە پرووانە پەراوئىزى ل (۸۰۱-۸۰۲) ى كىيى (وتە كان). (وەر گىز)

که واته کاریکی دانایانه نی یه گهر لهم چه شنه ژيانه فانی یه دا ئه و بهروبوومانه وهر بگریئن، چونکه ئه م کاره وه کو ئه وه وایه مرؤف پشت له گلۆپکی هه میسه پرووناک و بهرده وام هه لیکات و دل بداته چرایه ک که تنها یه ک خوله ک داده گیر سیّت و پاشان ده کوژیته وه!

جاله سهر بناغهی ئه م نهیّتی یه ورده، واته چاوه پروانیی پاداشت له ژيانی دوارپوژدا، ئه ولیاکان له زهت له کاره سهخت و قورسه کانی گیروگرفت و موسیبه ته کان ده چیژن و، سکالا و بیزارییان له دهست دهر ناپرن، به لکو زمانیان هه میسه: "الحمد لله علی کل حال" دوویات ده کاته وه..

خۆ ئه گهر خوای گه وره که رامه تیک یان که شفیک یان نوور و چیژنیکیان پی به خشیت، ئه وایه به پهری ئه ده به وه لیی وهرده گرن و، به ئاورلیدانه وه و به خشش و پزلینانیکی خواوهندی ده زانن و، تیده کوشن ئه و که رامه ته داپوژشن و دهری نه خهن و، شانازی پیوه نه کهن. تنانته ئه م کاره هانیا ن ده دات که به خیرایی بو زیاد کردنی شوکرانه بژییری و قوولکر دهنه وه ی به ندایه تی یان تیبکوژشن.

زوریان هه یه که هانا بو خوای گه وره ده به ن تاکو ئه م حاله تانه یان پیوشیت و دهری نه خات و، ئاواته خوازن نه مینیت و له بهر چاودا ون بییت، بو ئه وه ی ئیخلاسی کرده وه کانیا ن دوو چاری ناته وای و که موکووری نه بییت.

به ئی راسته، گه وره ترین نیعمه تی خواوه ند سه بارهت به که سیککی وهر گیرا و لای خوای گه وره بریتی یه له و نیعمه ته ی که بی ئه وه ی به نده که ههستی پی بکات پی ده به خشریّت، تاکو له حالی دوعا و پارانه وه و لاره ملی یه وه نه چیه حال و دۆخی ناز کردن به عیاده ته کانی و داوا کردنی پاداشت له سهریان. ههروه ها بو ئه وه ی له پایه ی شوکرانه و حمله وه بهر نه بیته وه و نه که وینه باری شانازی و له خوایی بوون.

به پیی ئه م حه قیقه ته:

ئه و که سانه ی که حه زیان له گرتنه بهری رپی ویلیهت و ته ریه ته هه یه، گهر ده یانه ویت هه ندی له بهروبوومه لاره کی یه کانی "ویلیهت" له م دنیا دا به ده ست بهین و داوای ده کهن و له زه تی لئی ده بهن، وه ک که رامهت و چیژه مه عنه و ی یه کان، ئه وای ئه م کاره یان هه ز و ئاره زووی ئه وان دهرده خات بو ده ستخستنی ئه و بهروبوومانه له م ژيانه فانی یه دا که ئه گهر ده ستیا ن بکه ویت ئه وای چهنده بهروبوومیکی براوه و فانی ده بن و، به م

کاره شیان "ئینخلاس" یکیان له دهست داوه که بههۆیهوه بهر و بومی ویلایه تیان دهست ده کهوئیت. ههروهک بهم حهزه یان رینگا بۆ له دهستدانی خودی ویلایه ته کهش خوش ده کهن!

❁ تهلوچی حهوتهم:

بریتی یه له چوار سهرنج.

○ سهرنجی یه کهم:

"شه ریعت" ئهنجامی ئه و گوفتاره راسته و خوئییهی خوای گهوره یه، که بی هیچ پهرده و بهر بهستیک، له لایه ن پهروه رد گاریتی رهها و تاك و ته نیاوه دهه چوووه و ئاراسته کراوه.

کهواته بهرزترینی پله کانی "تهریقت" و بلندترینی پایه کانی "حهقیقت" لهوه زیاتر تیپهر ناکه ن که به شیک بن له هه مه کیتی "شه ریعت". ئهنجامه کانی ئه م دوانه ش بریتین له فه رمانه شه رعی یه مو حکه مه کان.

واته "تهریقت" و "حهقیقت" هه میسه له حوکمی هۆ و پیشه کی و خز مه تکاری "شه ریعت" دان.

رپبوار ی رپبازی تهریقت ورده ورده به ره و بلندترینی پله کان سه رده کهوئیت که تیای دا ئه و و اتایه ی حهقیقت و نهینی تهریقت به دهست ده هیئت که له خودی شه ریعت خو ی دا هه ن! ئه و کاته ش تهریقت و حهقیقت ده بن به چه ند به شیک شه ریعتی هه ره مه زن.

له بهر ئه وه، بۆ چوونی هه ندی له شوینکه و تووانی رپی ته سه و وف راست نی یه که پیمان وایه: شه ریعت توینکلکی رواله تی یه و حهقیقه تیش کاکله و ئهنجام و ئامانجه که یه تی.

به لئ، به پئی جیا وازی ئاستی خه لکی و چینه کانی تن گه یشتنیان، ده ر کهوتنی ئه حکامه کانی شه رعیش جۆراو جۆر ده بن و، ئه وه ی له و ئه حکامانه بۆ چینی "عه وام" که شف ده بن، جیا به له وه ی که بۆ "تایه تمه ندان" که شف ده بن و ده رده که ون.

به لام کاریکی گه لی هه له یه گه ر مرؤف له و وه هه دا بیست: ئه و رواله ته ی شه ریعت، که له عه وامه کان ده رده کهوئیت، حهقیقه تی شه ریعت بیست و ناوی حهقیقت و تهریقه تیش له و پله یه ی شه ریعت بنریت که بۆ تایه تمه ندان ده رده کهوئیت..

چونكه شەرىعت گەلى پلەى زۆرى ھەيە كە روويان لە ھەموو چينە كانى گىرۆى مەزۇفە.

جالە سەر بناغەى ئەم نەيىنى يە:

ئەھلى تەرىقەت و حەقىقەت ھەتا لە رىيازە كەياندا پىش بگەون و بە پلە و پاىە كانياندا پىز سەر بگەون، زياتر خۆيان لە كىش بووندا بەرەو حەقىقەتە شەرىعى يە كان و شوپىنگەوتىيان دەبيننەو، پىز دەپۇنە ناو مەبەست و ئامانجە كانيەو. تەنانەت و ايان لى دىت كە ئاسايى ترينى جۆرە كانى سوننەتى خاوينى پىغەمبەريان ﷺ لەلا دەبىت بە گەورە ترين مەبەست و ئامانج و، بۆ شوپىنگەوتن و چاولىنگردنى لى دەپرىن و تەقالا دەدەن..

چونكه بە ئەندازەى بەرزى و بلنديى "وہ حى" بەسەر "ئىلھام" دا، ئادابە شەرىعى يە كانيش، كە بەروبوومى ئەو "وہ حى" يەن، بەرز و بلندترن بەسەر ئادابى تەرىقەتدا، كە بەروبوومى ئىلھامن. كەواتە گىرنگىزىن بناغەى تەرىقەت: شوپىنگەوتنى سوننەتى خاوينە.

○ سەرىنجى دووھەم:

دەبى تەرىقەت و حەقىقەت لەو تىپەر نەكەن كە برىتى بن لە دوو "ھۆكار" و، لە خۆياندا نە كرىن بە "مەبەست" و "ئامانج" بە چەشنىك كە زال بىن بەسەر دل و بىر و وىژدانى سالىكى ئەو پىنگابەدا.

خۆ ئەگەر تەرىقەت و حەقىقەت بگىرن بە جىنى مەبەست و ئامانج، ئەوا بايەخدان بە كردارە شەرىعى يە موھكەمە كان و دابە كانى سوننەتى خاوين كەم دەبىتەو و بە لای سالىكەو دەپلەى دووھەم و، دەبن بە چەند شىوہە كى روالتەتى و، دلشى بە داب و پەوہەى داخوازى يە كانى تەرىقەتەو سەرقال دەبىت.

واتە ئەو كاتە مەزۇف بىر لە ئەلقەى زىكرە كەى زياتر دە كاتەو تا نوپۇزە كانى و، پىز خۆى پاہەندى وىردە كان دەبينتەو تا ئەنجامدانى فەرزە كان و، خۆى ناچار دە كات كە لە پشتگوى خستنى ئادابە كانى تەرىقەت زياتر پارىزگارى بكات تا خۆپاراستى لە گوناھە گەورە كان!

لە كاتىكدا كە ھەرگىز وىردە كانى تەرىقەت ناگەنە ئاستى تەنھا يەك دانە فەرز كە بە مەبەستى گوى پايەلى كردنى فەرمانە كانى شەرىع ئەنجام دراىت!

كهواته ئادابه كانى تهرىقهت و ويرده كانى ته سه ووف و ئهو چيژانهش كه ساليك لييانه وه به ده ستي ده هينيٽ، ده بئي ده روازيهك بن بو چهندين چيژى شيرينتر و بهرتر كه ساليك له ده مي ئه بنجامداني فهرز و سونته ته كاندا به ده ستيان ده هينيٽ.

واته: ده بئي ئهو چيژانه ي كه مرؤف له ته كيه و خانه قا كاندا ده ستي ده كه ون، سه ره تايهك بن بو چيژه كانى ئهو نويزه ي كه له مز گه وتدا جي به جي ده كات، به وه ي كه ئه ر كانه كانى به ريكويئكي و شيوه ي پيوست ئه دا بكات.

ده نا ئهو كه سه ي كه چيژه كانى ته كيه و خانه قا كه ي له سه ر حسابي نويزه كانى مز گه وتي سه ر قالي ده كه ن و، ئهو نويزه ي هينده به خيرابي و روو كه شي ئه بنجام ده دات كه گه رمو گوړي و گياني نويزيان تيدا ني، له "حه قيقهت" دوور كه وتوه ته وه.

○ سه رنجي سني هم:

پرسيار: ئايا ده گوئجي له ده ره وه ي باز نه ي سونته تي خاوين و ئه حكامي شه ريعة تدا تهرىقه تيگ هه بيٽ؟

وه لام: به لئى و.. نه خير!

ده لئين: به لئى، چونكه چهنده كه سيك له ئه وليا كامله كان به شمشيري شه ريعة له ناو براون .. ده شلئين: نه خير، چونكه ئه وليا ليكۆلهره كان له سه ر ئهو قاعيده و ده ستوره يه كيان گرتوه كه سه عدى شيرازى به شيعر ده ري بريوه:

سه عدى! مه حاله بئى ربي مسته فا كهس زه فەر ببات به ريگه ي صه فا

واته: مه حاله له غه بري ئهو ريگايه وه كه پيغمبه ر ﷺ ره چه كه ي شكاندوو و به بئى شوين پئى هه لگرتنى هه نگاوه كانى ئهو، كه سيك بگات به نووره راسته قينه كانى "حه قيقهت".

نه يني ئه م مه سه له يه ش برتي يه له مه ي خواره وه:

ماده م پيغمبه ر ﷺ دو اه ميني پيغمبه رانه و، خواي گه وره ش وهك نوينه ري هه موو گرؤي مرؤف بؤي روايوه و گوفتاري خؤي ئاراسته كردوو، ئه وا ده بئى مرؤفايه تي، جگه له و رئي به ي كه ئه م پيغمبه ر ﷺ رووني كردوو ته وه، به هيچ رئي به كي تر دا هه نگاوه نه نيٽ. كهواته پيوسته مرؤف برواته ژير ئالا كه يه وه.

به لام ماده م ئه هلي جه زبه و ئيستغراق، له بهر ئهو له تائيف (واته: چهنده لايه نه ناسكان) ه ي كه له مرؤفدان و مل بؤ ته كليف و خواسته كانى شه ر كه چ ناكه ن، بهر پسي ئهو كردار و ره قاترانه يان نين كه پيچه وانه ي شه رعن، ئه وا كاتى ئهو لايه نه

ناسکه(واته ئهو له تيفهيه) خۆی به سهر ئهو مرۆفدا زال ده کات ئهو کهسه بهرپرسيئیی بهرامبهر حو کهمه کانی شهرع تیدا ناميئیت ..

ههروهها مادهم چهنده تائيفيکی تر له مرۆفدا هه ن که ههروهك مل بۆ ته کليف و خواسته کانی ته کليف که چ ناکه ن، گوئی پايه ئی ويستی مرۆفیش نابن و، ته نانه ت مل بۆ ته گبیری عه قل و فه رمانه کانی دل و ژيريش که چ ناکه ن .. ئه واکاتی ئهو لايه نه ناسکه به سهر هه ر که سيکدا زال ده بيئت، به ههنگاونانی به پيچه وانهی شهرع له پله ی ويلايه ت ناکه ويته خوار و، ته نها له ده می زال بوونی ئهو لايه نه دا چاوپوشي لئی ده کريت، به مه رجی شتيکی ليوه ده ر نه که ويئت که له پرووی ئينکاری و پووجه لکرده وه و گالته پنی کردن و سوو کايه تي په وه، پيچه وانهی راستی به کانی شهرع بيئت. ههروهها ده بيئت ته سديقی ئه حه ققييه تي شهرع بکات، هه ر چهنده ش به ته واره تي مافی خۆی نه داتی.

ده نا گه ر ئهو حاله ی به سه ردا زال بيئت و شتيکی ليوه ده ر بکه ويئت که بۆنی ئينکاری و به درۆ خسته نه وه ی ئهو راستی به توند و تۆلانه ی ليوه بيئت، ئه و - په نا به خوا - نيشانه ی تياچوونه.

پوخته ی قسه:

ئهو خاوه ن ته ريقه تانه ی که له ده ره وه ی باز نه ی شه رعدان دوو به شن: به شيکیان: به و جوړه ن که ئیستا باسما ن کردن. جا ئه وانه یان حال و جه زبه و ئیستیغراق و مه ستی یان به سه ردا زال، یان هه ندی له و تائيفانه به سه رياندا زال بووه که مل بۆ خواست و ته کليفه کان که چ ناکه ن و بايه خيش به ويستی مرۆف ناده ن و، له م پئی په وه ئهو که سه له باز نه ی شهرع ده چيئه ده ره وه.

به لام ئه م چوونه ده ره وه هیه هی ئه وه نی په که به شهرع پازی نه بيئت، یان مل بۆ ئه حکامه کانی شهرع نه دات. به لکو له ناچاری دا و به بی ويستی خۆی واز له ئه نجامدانی ئهو ئه حکامانه ده هیئت. چه ندين ئه و لیا هه ن که له م جوړه ن، جگه له وه ی که هه ندی که سه له گه وه ئه و لیا کان ماوه هیه کی ته مه نیا ن گرفتاری ئه م حاله بوون. ته نانه ت ئه م به شه که سانی وایان تیدا بووه که ئه و لیا یانی ليکۆ له ر له باره یانه وه به ريار ی ئه وه یان داوه که نه ک هه ر له باز نه ی شهرع، به لکو له باز نه ی ئیسلاميش پۆشتو نه ته ده ر. مه گه ر هه موو ئهو ئه حکامانه به درۆ نه خه نه وه که پيغه مبه ر ﷺ له لايه ن خوا ی گه وره وه هینا ونی، هه ر چهنده ش به هۆی بیر نه کرد نه و هیان له و حو کمانه، یان له به ر ئه وه ی ناتوانن پروویان تی

بكهن، يان ناتوانن بيانزانن و لىيان تى بگهن، جى به جى يان ناكهن و مافى خوڤيان نادهنى. بهلام گهر ههر كام لهوانه لهو حوكمانه تى بگات و بىانزانىت و ئىجا سه رىنچى يان لى بكات و پشتگوى يان بجات، ئەوا تىاچووھ.

بهلام بهشى دووهههه: ئەوانهن كه مه جزوبى مهستى چىزه زرق و برقه دار و سه رنج پاكىشه كانى ته رىقهت و حه قىقه تن و، گوى به حه قىقه ته شه رعى به كان نادهن كه زور له ئاستى چىزه كانى ئەوان به زرترن و، هى و ايان تىدايه كه له بهر ئەوهى ناتوانىت بگاته ئاستى چىزى "حه قىقه ته كانى شه رع" پى و ايه: ئەو حه قىقه تانه هىچ چىزى نىكيان تىدا نى به و، به شىوه به كى رواله تى جى به جى يان ده كات!

ئىتر بهم جوړه ورده له سه ر ئەم بۆچرونهى خوڤى ده روا ت تا ده گاته ئەو گومانهى كه پى و ايت: "شه رىعت" ته نها توپكلىكى رواله تى به و ئەو حه قىقه ته ش كه دۆزىويه ته وه: بناغه و مه بهست و ئامانجه و، له بهر خوڤيه وه ده لىت: "ئهمم سه روزىاده كه دۆزىومه ته وه" و، چهنه كر دارىك ده كات كه پىچه وانهى فه رمانه كانى شه رعن.

جا ئەو كه سانهى كه له م به شن و ههست و نهست و ژىرى خوڤيان له دهست نه داوه، به رىسن له كر ده وه كانيان و به گونا بهار داده نرىن. ته نانهت گهر له سه ر ئەو كر ده وان هيان به رده و ام بن، له ئەنجامدا تىاده چن. بگره هى وه ايان تىدايه كه ما بهى گالته و پى رابوار دنى شه يتانه!

○ سه رنجى چواره م:

ماوه يه كه له وه سه رسام مابووم كه هه ندئ كه سى تا قمه گو مپا و بىدعه ت كار ه كان به لاي نه ته وهى ئىسه لامه وه قىوول كر اون، كه چى كه سانى ترى هاو وى نه يان قىوول نا كرىن و دهست به پرو وىانه وه ده نرىت، بى ئەوهى هىچ جىا وازى به كى رواله تى يان له نىواندا بىت!

بۆ نمونه: "زومه خشه رى"^(۱) كه مو عته زىلى به كى يه كجار ده مار گىره بۆ رپره وه كهى، له لايه ن لىكۆلهر انى ئەهلى سوننه ته وه به كافر دانانرىت و ناىخه نه رىزى

(۱) ناوى "ئەبولقاسم جاروللامه محمودى كورپى عومهرى كورپى محمدهدى زومه خشه رى" به. سالى (۶۷ك) له زومه خشه ر له دايك بووه و دواى گه رانه وهشى له مه ككهى پىرۆز له سالى (۵۳۸ك) دا وه فتاى كر دوه. له زانسته كانى زمان و ته فسىرى قورنانه دا پىشه و اى چه ر خى خوڤى بووه. ئەمه ناوى هه ندىكه له به ره مه كانى: "الكشاف عن حقائق التنزيل، الفائق في غريب الحديث، المفصل في النحو، أساس البلاغة". (وهه ر گىر)

گومرپايانهوه، هرچهندهش رهخنه و ئيعتيرازى توند و تيژى له ئههلى سوننهت گرتووه، بهلكو بههانه و بيانوى بۆ ده دۆزنهوه و بوارى پزگار بوونى بۆ دههيلنهوه.. كه چى "ئهبوو عهلى جهبائى"^(۱) كه ئهويش يه كيكه له پيشهوايانى موعتزيله، ليكۆلهرانى ئههلى سوننهت دهري ده كهن و بهرپهراچى را و بۆ چوونه كانى دهدهنهوه، له كاتيكدكا كه دهمارگيرى ئهم لهچاوهى "زومهخشهرى" دا گهلى كهم و تنكتره!
ئهم دياردهيه بهشيكي زۆرى بير كردنهوى منى گرتبوو! پاشان له رپى لوتفينكى خواوهندهوه تى گهيشتم كه:

رهخنه و ئيعتيرازى "زومهخشهرى" بهرامبهر ئههلى سوننهت هى ئهويه ئهه "حق" هى گهلى خۆش دهوئت كه رپيازه كهى خهلكى بۆ لا بانگ ده كات. وهك ئهوهى كه دهئيت: تهنزيهى راستهقينهى خواى گهوره بهوه دهئيت كه زيندهوهران - وهك ئهه پنى وايه - بهديهئنهري كردهوه كانى خۆيان بن! بهم جوره و له بهر ئهه خۆشهويستى بهى كه ئههجمامى تهنزيهكردنى خواى گهوره به، بهرپهراچى قاعيده و دهستورى ئههلى سوننهتى له مهر "بهديهئنانى كردهوه كان" داوهتهوه..

بهلام ئينكارى پيشهوا و هره نه گراوه كانى موعتزيله بۆ رپنگاى ئههلى سوننهت له بهر زنده خۆشهويستى "حق" نه بووه، بهلكو له بهر دهستهوسانى و كورتهئنانى ژيرىيان بووه له تيگهيشتنى دهستور و ياسا بهرز و فراوانه كانى ئههلى سوننهت. بۆيه دهست به پرووى گوفتاره كانيانهوه ده نرئت و بهرپهراچ ده درينهوه و ده رده كرئ.

جا ههروهك دژه بۆ چوونه كانى دهستهى موعتزيله بهرامبهر به ئههلى سوننهت به دوو شيوه دهئيت، وهك له كتيبه كانى زانستى كه لامدا باس كراوه.. به هه مان جور، ئهه كه سانهش كه ئههلى تهريقهتن و له ده ره وهى باز نهى سوننهتى خاويندان و به پيچهوانهى سوننهتهوه ر هفتار ده كهن، ئهم ر هفتاره پيچهوانه بهى ئهوان له دوو پرووه به:

يه كهم: ئهويه وهلى به كه، به وينهى كيش بوونى زومهخشهرى بۆ رپهوه كهى، بۆ حال و رپيازه كهى خۆى كيش و مه جزوب بووئيت و، تا رادهيهك بايه خ بهو ئادابانهى شه رع نه دات كه هيشتا چيزه كانى ئهه نه گهيشتونهته ئاستيان.

(۱) ناوى "ئهبووعهلى محمدى كورى عهبدولوههائى كورى سهلامى جهبائى" به. سالى (۲۳۵ ك) له داىك بووه و له سالى (۳۰۳ ك) دا كۆچى دواى كردهوه. به كيكه له پيشهوايانى موعتزيله و سهرگه وهى زانايانى كه لامه له چهرخى خۆى دا، تا قمى "جهبائى" سهر بهو بوون. چه ند تار و رايه كى سهر به خۆى هه به له ناو موعتزيله كاندا. ههروهك چه ند كتيبيكىشى دراونه ته پال كه هه ره همويان له ناو چوون و نه ماون. (وه ر گپ)

واته: په فتريان ورك هې ټو كهسه وايه كه گوږ به ئادابي سوننه تي نه بوي نادات و، له مړي يوه توشې تياچوون ده بن.

جا هروك ټيمه له چندين وتې زوردا چه سپاندوومانه و، گوره ليكولهراني تهريقه تيش ورك "ټيمامي غزالې" و "ټيمامي په بياني" جه ختيان له سره كرووه: (شوينكهوتني يهك دانه سوننه تي پيغهمبر ﷺ زياتر له سه د ئاداب و نه وافيلى تايهت له لاي خواي گوره گيرا ده بيت. چونكه هروك تنها يهك فهرز به سره هزار سوننه تدا تهر جيح ده دريت، به همان جور تنها يهك سوننه تي نه به وييش به سره هزار ئادابي ته سه و وفدا تهر جيح ده دريت و پيش ده خريت).

◆ چواره م:

هندي له زياده رواني ټه هلي ته سه ووف له و هم و گومانه هله يه دان كه "ټيلهام" له پله ي "وه حى" دا بيت، هروك بيان وايه "ټيلهام" يش جور يكه له جوره كاني "وه حى" و، ده كه ونه ټم پي خليسك و هله دي ره تر سنا كه وه!

پيشتر له وتې دوازده هم و وتې بيست و پينجه مدا، كه له باره ي ټيعجازي قور ئانه و به و، له چنډه پياميكي تر دا به لگه مان بز ټه وه هينا وه ته وه كه: "وه حى" گه لني بهرز و بلند و دره خشان و پروناك و همه كي و گشتي يه، به لام "ټيلهام" سه باره ت به و كز و هنده كي يه.

◆ پينجه م:

هندي ټه هلي ته سه ووف له وانې كه به ته و او ي له و نه پني يه ي "ته ريقه ت" تي نه گه يشتون كه ته ريقه ت "هوكار" يكه و له خزي دا "ئامانج" و "مه به ست" ني يه، به ره و ټه و چيژ و كه رامه ت و پروناكي يانه كي ش ده بن كه ده رزيست به سره ياندا و ده به خشريت و داوا ناكريت، چونكه خواي گوره له بهر ټه وه پيان ده به خشيت تاكو لاوازان به هيژ بكرين و، ته مه ل و كه مته رخه مانيش هان بدرين و، ټه و بيژاري و ماندو و پني يه ي ټه ستزيان - كه له ټه نجامي زور ماندو و بوونيان له عيباده تدا توشيان بووه - سووك بكريت. كه چي ټه وان ده چن فه زلي ټه و كه رامه ت و چيژ و پروناكي يانه به سره فهرزه كاني ئايين و خزمه تگوزاربي زيتر ئالاكه ي و خو يندني زيكر و ويرده كاندا ده دن و، ده كه ونه ټم پي خليسك و هله دي ره وه.

پيشتر به پوختي له خالي سني همي ته لويجي شه شم و، چنډه ته يه كي تر دا و توومانه كه: ټم دنيا يه خانه ي كار و خزمه ته، نهك خانه ي به خشش و پا داشت. جا ټه و كه سانه ي

که حهز ده کهن بهروبوومی کردهوه کانیان لهم دنیا فانی یه دالسی بکه نهوه، ئەوا بهروبوومه ههمیشهیی و نه پراوه کانی ئاخیره تیان به پادااشت و به خششیککی فانیی دنیا گۆریه توه. سهرباری ئەوهش که ئەم کارهیان به لگهیه له سهه مانهوه ی پاشاوهی دل بهندیان به دنیاوه و حهز کردیان له چیژ و له زهته کانی، که ئەمهش ده بیته به هۆی کز بوونی تاسه و شهوق و لیبرانیان بۆ ژيانی بهرزه خ. به لکو ئەم ژيانهیان له لاده بیته به "ئامانج"، چونکه جوړیک له بهروبوومه کانی ئاخیره تی تیدا به ده ست دههین.

◆ شه شه م:

بریتی یه لهو پئ خلیسک و هه لدی ره ی که هه ندی له پر پوهانی ته ر یقه ته سز فی یه کان تی ی ده که ون له وان ه ی که ئەهلی حه ق یقه ت نین، کاتی کاره که یان لسی ده ئالۆزیت و ده که ونه ئەو وه هم ه ی که پ ییان و ابیت: سی به ره کان و نمو نه بچوو که کانی مه قامه کانی "ویلا یهت" وه ک خودی مه قامه ئەسلی و راسته قینه و هه مه کی یه کان و ابین.. له لقی دووه می و ته ی بیست و چواره م و چه ند و ته یه کی تر دا به چه شنیککی بئ گومان چه سپاندوو مانه که:

هه ر چه نده "خۆر" به هۆی زۆری ئەو ئاوینانه ی تیا یاندا ده رده که ویت وینه کانیشی زۆر ده بن، به لام پرووناکی و گه رمی خۆر له م وینانه دا خودی پرووناکی و گه رمی یه ئەسلی و راسته قینه که ی "خۆر" نی یه، چونکه هی ئەوانه گه لسی کز و نزم له چاو هی خۆری راسته قینه دا.

به هه مان جوړ مه قامی "نبوهت" و مه قامی گه و ره ئەولیا کان هه ندی سی به ریان هه یه که ده گو نجی ئەهلی ته ر یقه ت پرۆ نه سایه یانه وه. به لام کاتی ده رۆ نه ژیر ئەو سی به ره وه، پ ییان واده بیته که پله یان له هی ئەولیا مه ز نه کان، ته نانه ت له هی پیغه مبه رانیش - په نا به خوا - گه و ره تره و، لی به وه پ ییان ده ترازیت و له م هه لدی ره وه ده که ونه خواره وه!

جا بۆ مه به ستی رزگار کردنی خۆیان له م هه موو پئ خلیسک و هه لدی رانه ی باس کران، ده بی ئەس له کانی ئیمان و بناغه کانی شه ر له پیش چاویاندا دا بئین و بیانکه ن به رابه ریککی هه می شه یی خۆیان و، پ یچه وان ه ی چیژ و بیننه کانیا ن ره فشار بنوینسن و تۆمه تباریان بکه ن کاتی که له گه ل ئەو بناغانه دا یه کیان نه گر ته وه.

◆ حه و ته م:

بریتی یه لهو هه لدی ره ی که هه ندیک ئەهلی زهوق و شهوقی نیوان شوینکه و توانی ته ر یقه ت تی ی ده که ون، کاتی بۆ: شانازی و لاف لیدان و بلاو کردنه وه ی شه ته حات و

داواى پرووتیکردنى خه لکى لییان و به ده ستهینی مەرجه عیبه تی ئایینی، لى ده برین و، فهزلى ئەم شته خیرا و کهم خایه نانهی دنیا به سەر: شوکرانه و لالانهوه و حمد و ده ستشوردندا له خه لکى، ده دن. له کاتیکدا که به ندایه تی پیغه مبه ﷺ له بهرترینی پله کانی عه بدایه تی دایه و، به چه شنیکه ده توانین به "مه حبووبیهت" یا خود به "عه بدایه تی مه حبهیهت" وه سفی بکهین.

که واته بناغه و نهینی به ندایه تی و عبوودیهت بریتی به له: لالانهوه و حمد و سه نا و دوعا و ملکه چی و کۆله واری و هه ژاری و ده ستداشوردن له خه لکى. هه ته نها به مانه ده گونجی مرؤف بگاته که مالى حقیقه تی "به ندایه تی".

به لئى، هه ندیک له ئەولیا مه زنه کان، به بی ئیختیاری خزیان و له بهر زالبوونى حال به سه ریاندا، به شیوه یه کى کاتی ناچار بوون ینه ده ره وه بۆ ناو مهیدانی شانازی و داواکاری و شته حات. که واته دروست نی به بۆ هیچ که سیك، به ئیختیاری خۆی، له م حاله یاندا چاویان لى بکات و، ئەو گه وه ره پیاوچا کانه هه ره چه ندهش له سه ر پى هیدایهت بن، له م خاله دا پشه نگى هیدایهت نین بۆ هیچ که سیك. له بهر ئەوه، ناییت خه لکى چاویان لى بکات و له دوا یانه وه پروات.

◆ هه شته م:

ئەو تیاچوون و هه لئیره یه که هه ندیک له و ته ریه تدارانه تی ده که ون که پله ده که ن و ئامانجیان ته نها سووده خۆی و که سی یه کانه، له وانیه ی که حه ز ده که ن "به رو بو مه کانی ویلایهت" - له بری ئەو دنیا - له م دنیا دا لى بکه نه وه!

جا کاتى که ره فتاره کانیان ئەم حه زه یان ده بریت و له پى ئەم چه شنه هه لسو که وتانه وه ئەم نیاز و نیه تانه یان ده ره ده که ویت، ئەو له راستی دا به ره ده بنه وه بۆ ئاستی ئەم هه لئیر و له ناو چوونه. له کاتیکدا که زۆر ئایه تی قورئانى پیروز چه شنى:

﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ﴾ (آل عمران: ۱۸۵) به ئاشکرا به لگه ن له سه ر ئەو

راستی یه ی که له چه ند و ته یه کدا چه سپاندو مانه و پروغان کردو وه ته وه که:

ته نها یه ک به رو بوومی "جیهانی به قاء" له هه زار باخ و بیستانی ئەم "دنیا فانی" یه چاکزه. له بهر ئەوه، باشتر وایه ئەو به رو بو مه پیروزانه ی ئەوى، لیره وه رنه گیرین. خۆ ئەگه ره به بی حه ز و داواکاری له م دنیا یه دا پى دران، ده بی حمد و شوکرانه بژیری ده بریت و، له و رو وه وه ریان بگرت که چاکه و فه زلیکی خوا وه ندن و، بۆ ته شویق و هاندان به خشیونی، نه ک وه ک به خشیك وه ریان بگرت.

❁ ته لویجی نۆههم:

لیره دا به پوختی نۆ دانه بهروبووم له سوود و بهروبوومه زۆره کانی "تهریقهت" باس ده کەین:

❁ یه کهم:

بریتی یه له دهر کهوتن و پروون بوونه وهی "راستی یه کانی ئیمان" تا پلهی "عین الیقین" له پێی تهریقهتی راست و دروسته وه. ئهو راستی یانهی ئیمان که سه رچاوه و کلیلی چه نندین گه بئینهی هه تاهه تایبی و بهخته وه ریبی هه می شه یین.

❁ دووههم:

بریتی یه له هینانه دیی "بوونی راسته قینهی مرؤف" له پێی خسته کاری هه موو له تائیفه کان لهو شتانهی که له پیناویاندا به دی هینراون. ئه مهش به وه ده بیست که "تهریقهت" بیست به هۆکاری بزواندنی "دلی مرؤف" که مه لبه ندی جهسته ی و برغووی جولاندن و پرووین کردنیه تی بۆ خوای گه وره. به م کارهش گه لسی له تائیفی مرؤف ده جوولتین و به رجهسته ده بن و، له م پێیه وه "حه قیقه تی مرؤف" دهرده که ویت.

❁ سێههم:

بریتی یه له رزگار بوونی مرؤف له وه حشه تی ته نیایی له ده می سه یر و سلوو کدا و، هه سته کردنه به ئونس و هاوده میی مه عنه وی له ژیا نی دنیا و به رزه خدا، له پێی په یوه ندی کردنه وه به یه کیك له زنجیره کانی تهریقهت کاتی به ره و ژیا نی به رزه خ و ئهو دنیا ده پوات و کۆچ ده کات و.. بریتی یه له په یوه ندی به ستنی هاو پێیه تی و خۆشه ویستی له گه ل ئهو کاروانه نوورانی یه له پێی دوور و درێژی هه تاهه تایبی دا، که به م کارهش هه موو وه هم و گو مانه کان له سه ر ده روونی مورید ده پوهینه وه کاتی پال به ئیجماع و یه کده نگیی که سانی ئهو کاروانه نوورانی یه وه ده داته وه، له و پوه وه که هه موو یه کیك له و ماموستا و پاره رانه به لگه یه کی مه حکه م و پالپشتینکی به هیژن بۆ دوور خسته وه ی ئهو گو مریایی و وه همانه ی دینه ناو زه یینی مرؤفه وه.

❁ چوارههم:

بریتی یه له رزگار بوونی مرؤف له و بیزاری و وه حشه ته گه وره یه ی که له ژیا نی دنیا دا ده و رانده وری ده دات و، خۆ قوتار کردنه له و نامۆیی یه ئازار به خشه ی که مرؤف به رامبه ر به گهردوون هه سته ی پێ ده کات.

ئەمەش بەھۆی ئەوێی کە تەریقەتی راست و دروست و خاویڤن، سەرچاوە کانی "خۆشەویستی" و "ناسینی خوای گەورە" لەناو ئیمانی مرۆڤدا دەتەقینتەو.

پێشتر لە چەند وتیە کدا چەسپاندوو مانە کە: بەختەوهری هەردوو دنیا و لەزەتێک کە نازاری ئاویتە نەبیّت و ئونس و هاو دەمی یەك کە بیزاری و وەحشەتی تیکەل نەبیّت و بەختەوهری راستەقینەیی مرۆڤ تەنها لە "راستی یە کانی ئیمان و ئیسلام" دا دەست دەکەوێت، کە "تەریقەت" دەیەوێت پێیان بگات. هەر وەك لە وتەیی دوو هەمیشدا پرووتمان کردوو تەوێ کە: ئیمان تۆوی درەختی تووبای بەهەشتی لەخۆدا هەلگر تۆو.. بەئێ ئو تۆو، بەو پەرور دەیهی کە لە تەریقەتدا، گەشە دە کات و گەورە دەبیّت.

﴿ پێنجەم:﴾

بریتی یە لە هەست کردن بەو راستی یە ناسکانەیی کە لە تە کلیف و داخواری یە کانی شەرعان و هەلسەنگاندن و ریزلینایانە بەھۆی ئو دلە بیدارەیی کە هەردەم لە یاد و زیکری خوادایە، وەك ریبازی پەرور دەیی تەریقەت بۆ ئەم دەرهنجامە یارمەتی دەدات. بەم پێیە "گوێ پرایەتی" و "عیبادەت" دەبن بە وروژینەری تاسەمەندی و خۆشەویستی، نەك مایەیی ئەرك و ماندوو بوون.

﴿ شەشەم:﴾

بریتی یە لە بەدەستەینانی مەقامی تەوێ ککول و، پلەیی رەزامەندی و، مەر تەبەیی تەسلیم بوون. کە هەر ئەم مەقامانە تاکە رینگان بۆ چەشتنی تامی بەختەوهری راستەقینە و، دلدانەوێ بێ گەردو، لەزەت چەشتنێک کە پەژارەیی تیکەل نەبیّت و، هاو دەمی یەك کە بیزاری و وەحشەت توخنی نەکەوێت.

﴿ حەوتەم:﴾

پرزگار بوونی مرۆڤە لە شیرکی پەنھان و پیا و مەرابی و پەفتارە خراپە کانی هاوچەشنیان، بەھۆی دەستکەوتنی "ئیخلاص" ەوێ کە گرنگترین مەرجه بۆ سالیکی تەریقەت و گرنگترین ئەنجامە کانی تەریقەتیشە. هەر وەها بریتی یە لە پرزگار بوونی مرۆڤ لە مەترسی یە کانی "نەفسی ئەمارە" و چلک و چەپەلی یە کانی "خۆپەرستی" لە پێی "تەزکیە کردنی نەفس" ەوێ کە سلووک و هەنگاونانی عەمەلی یە لە تەریقەتدا.

﴿ هەشتەم:﴾

بریتی یە لەوێ کە مرۆڤ کردارە ئاسایی یە کانی رۆژانەیی ئەم دنیا یە دەخاتە حوکمی عیبادەت و کرداری سەر بەدوارۆژ و، فیری ئەوێ دەبیّت کە چۆن بە چەشنیکی

ژیرانه سوود له سهرمایه‌ی ته‌مه‌نی، به هه‌موو لایه‌نه ورده کانی ژیرانه‌وه، وه‌برگریت و بیانکات به چه‌ند تووێک که ده‌میان به گۆله کانی ژیرانی ئه‌ودنیا پیشکۆیت. ئه‌مه‌ش له پێی به‌رده‌وام بوونی له‌سه‌ر "زیکری قه‌لبی" و تیرامانی عه‌ق‌لی، هاو‌ده‌م له گه‌ل دلتیایی و ئاماده‌یی‌یه‌کی به‌رده‌وامی دلتی له حوزووری خ‌س‌وای گه‌وره‌دا و، تیژکردنه‌وه‌ی به‌رده‌وامی ویست و، نیازی بێ‌گه‌رد و، لیپرانی راستدا. که هه‌موو ئه‌مانه‌ش ته‌ریقه‌ت مرو‌فیان له‌سه‌ر را‌ده‌هینیت.

﴿ نۆههم:﴾

بریتی‌یه‌ له هه‌ول‌دان بۆ گه‌یشتن به پله‌ی "مرو‌فی کامل". ئه‌مه‌ش به‌وه ده‌بی‌ت که مرو‌فی سالیك به درێژایی سه‌یر و سلووک‌ی خ‌ۆی و له ده‌می ئه‌رك و ماندوو‌بوونه پ‌ۆ‌ح‌یه‌کانی‌دا، که ژیرانی مه‌عه‌نوی ئه‌و به‌رز ده‌که‌نه‌وه، پ‌رووی دلتی ئاراسته‌ی خ‌وای گه‌وره‌ بکات. واته گه‌یشتنی به پله‌ی ئیمانداری راسته‌قینه و موس‌لمانی راستگۆ. به واتیه‌کی تر: به‌ده‌سه‌تینانی حه‌قیقه‌تی ئیمان و ئیسلام، نه‌ک شیوه‌ پ‌رواته‌تی‌یه‌که‌یان. پاشان بریتی‌یه‌ له‌وه‌ی که مرو‌ف بی‌ت به‌بنده‌یه‌کی خ‌اوین و بێ‌گه‌ردی خ‌وای په‌روه‌ردگاری هه‌موو جیهانه‌کان و جینی ئاراسته‌کردنی گو‌فتاری شکۆمه‌ندی و، نوینه‌ریکی بوونه‌وه‌ران له پ‌روویه‌که‌وه و وه‌لی و خه‌لیلی خ‌وای گه‌وره‌ش له پ‌روویه‌کی تره‌وه، به را‌ده‌یه‌ک که ده‌لتی ئاوینه‌ی دره‌وشانه‌وه‌کانی خ‌وايه و به راستی له "أحسن تقویم" دا‌یه‌و، به‌م کاره‌شی ده‌بی‌ت به به‌تگه‌ له‌سه‌ر فه‌زلدانی نه‌وه‌ی ئاده‌م به‌سه‌ر مه‌لائیکه‌تاندا.

به‌م جۆره و به هه‌ردوو با‌تی: "ئیمان" و "په‌فتار به‌ش‌رع" به‌ره‌و پله و مه‌قامه به‌رزه‌کان ده‌فریت و، له‌و‌په‌وه و هه‌ر له‌م دنیا‌یه‌وه به‌سه‌ر به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌یی‌دا ده‌روانیت و ته‌نانه‌ت ده‌ش‌رواته ناویه‌وه!

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾

اللهم صلّ على الغوث الاكبر في كل العصور والقطب الأعظم في كل الدهور
سيدنا محمد الذي تظاهرت حشمة ولايته ومقام محبوبيته في معراجِه واندرج كل
الولايات في ظل معراجِه وعلى آله وصحبه اجمعين.
آمين والحمد لله رب العالمين.

پاشکویهك

(نهم پاشکویه كجار كورته دارای گرنگی به کی مهزن و سوودی زوره
بۆ ههموان).

چه ندین رینی زور هه ن که مرؤف به خوای گهوره ده گه یه نن، سه رچاوه ی ههموو نه و
رئی راستانه ش "قورئانی پیروز" ه. به لام نه وه نده هه یه هه ندی له م رئی یانه له چاو نه وانی
تردا گشتی تر و سه لامه تر و نزیکه تره.

من، وپرای تیگه یشتی کۆتا و ناته و اوای خۆم، رینگایه کی تهخت و کورت و ئاسانم
له رپژنه ی قورئانی پیروزه وه دۆزیوه ته وه، که بریتی به له رینی:
(کۆله واری، هه ژاری، شهفه قهت، بیر کردنه وه).

به لئی، "کۆله واری" (العجز) وهك عیشق وایه، رئی به که مرؤف به خوای گهوره
ده گه یه نیت، به لکو رینگایه که له عیشق سه لامه تر و نزیکه تره، چونکه له رینی
"به ندا یه تی" یه وه مرؤف ده گه یه نیته "مه حبو و بییه ت".

"هه ژاری" ش وه هایه، مرؤف به ناوی پیروزی "الرحمن" ی خوای گهوره
ده گه یه نیت.

"شهفه قهت" یه به ههمان جۆر وهك عیشق وایه، مرؤف به خوای گهوره ده گه یه نیت،
به لکو له عیشق تیژه و تره و مه ودا که شی له و فراوانتره، چونکه مرؤف ده گه یه نیته ناوی
پیروزی "الرحیم" ی خوای گهوره.

"بیر کردنه وه" ش وهك عیشق وایه، ته تانه ت له ویش به یزتره و پرو ناکی به که شی
درو شاره تره و رینی به کی گه لئی به رینه تره. چونکه رپیواری نه و رینی به ده گه یه نیته ناوی
پیروزی "الحکیم" ی خوای گهوره.

نهم رینی به جیا یه له وه ی که له "ده" هه نگاو پینکه اتوو و رپیوارانی رینی نه یینی (الخفاء)
گرتو ویانه ته بهر.. ههروه ها جیا یشه له وه ی که له رینی ئاشکر (الجهر) دا ده یگر نه بهر و
بریتی به له "حهوت" هه نگاو به یینی ژماره ی حهوت دهروونه کان..

نهم رینی به بریتی به له ته نها "چوار" هه نگاو، راستی به کی شه رعیشه زیاتر تا نه وه ی
ته ریه تیکی سو فی یانه بی ت.

با به هه له دا نه چن، مه به ست له: قسوور و كۆله واری و هه ژاری ئه وه یه كه هه موو ئه مانه ته نها له بهردهم خواوه ندى مه زندا ده رپررین، نه ك له بهردهم خه لكی دا.

و یرد و زیكره كانی ئه م رپی هه ش ئه مانه ی خواوه وه ن:

* شوین پین هه لگرتنی سونه تی پیروزی پیغه مه ر ﷺ.

* ئه بنجمدانی فه رزه كان، به تابه تی به جیهینانی نوپژ به رپكو پیکسی و، خویندنی زیكره كانی دوایان.

* ده ست هه لگرتن له گونا هه گه و ره كان.

سه رچاوه كانی ئه م هه نگاوانه ش له قورئانی پیروژدا، ئه مانه ن:

﴿فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ﴾ (النجم: ۳۲) ئاماژه بۆ هه نگاوی یه كه م ده كات ..

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ﴾ (الحشر: ۱۹) ئاماژه بۆ هه نگاوی

دوو هه م ده كات ..

﴿مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ﴾ (النساء: ۷۹) ئاماژه

بۆ هه نگاوی سی هه م ده كات ..

﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ (القصص: ۸۸) ئاماژه بۆ هه نگاوی چواره م ده كات.

پروونكر دئه وه ی ئه م چواره هه نگاوه - زۆر به كورتی - به م جۆره یه:

هه نگاوی یه كه م: وه ك تابه تی: ﴿فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ﴾ ئاماژه ی بۆ ده كات، بریتی یه

له وه ی: "نه فس" به خاوین له قه له م نه دریت. چونكه مرؤف، به پیی سروشت و فیتره تی،

پراسته وخۆ و له پیشدا ته نها خۆی خۆش ده ویت و له پیناوی دا هه موو شتیك به خت

ده كات و به چه شتیك به شان و بالای خۆی دا ده خوینیت و مه دحیککی وای ده كات كه

ته نها شایسته ی خواوه ند بیت و، هه رده م خۆی به خاوین له قه له م ده دات، ته نانه ت هیه چ

كه مو كوورپی یه کی بۆ ره و نا بینیت و به رگری یه کی توندی تا راده ی په رستی لئی

ده كات. وه ك بلیی هه موو ئه و ئامیرانه ی خوا ی گه و ره بۆ ستایش و پاك راگرتنی

خواوه ند له و مرؤفه دا دایان، ئه و مرؤفه ده چی بۆ خۆی به کاریان ده هینیت! به م جۆره

پروو به پرووی ئه و وه سفه ده بیته وه كه ئه م تابه ته پیروژه ده یكات: ﴿مَنْ أَخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ﴾

(الفرقان: ۴۳). به م جۆره دوو چاری له خۆ رازی بوون و له خۆ با یی بوون ده بیت و، پیوستی

به وه ده بیت كه پاكژ بكریت .. جا پاكژ كردنی ده روونی مرؤف له م هه نگاوه دا به وه

ده بیت كه به پاك نه زانریت و به خاوین له قه له م نه دریت!

ههنگاوی دووهم: ئەو دەر سهیه که لهم ئایه ته پیرۆزه وهرده گیریت:

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ﴾.

ئەویش بهم جۆره:

مرۆف ههردهم خۆی له بیرده باتهوه، خۆ ئه گهر بیریش له مردن بکاتهوه، ئەوا پرووی ئەو مردنه بۆ غهیری خۆی وهرده چهرخینیت و، گهر له ناو چوون و نه مانیش ببینیت، بۆ کهسانی تری داده نیت، وهك بلیبی هه رگیز ئەو نه گریتهوه و هیچ په یوه ندی به کی به خۆیهوه نه نیت! هۆی ئەمهش ده گهریتهوه بۆ ئەوهی که دهر وونی به دخوازی مرۆف له کاتی بهش و پاداشت وه رگرتندا خۆی بیرده کهوئتهوه و به توندی دهستی پتیه ده گریت. کهچی له کاتی کار و فرمان و خزمه تگوزاری دا خۆی له بیرده باتهوه! کهواته پاکژ و خاوین و پهروه ده کردنی، لهم ههنگاوه دا، رهفتار کردنه به پینچه وانهی ئەم حاله ته. واته: خۆله بیرنه چوونهوه له دهمی له بیر چوونهوه دا. به واتایه کی تر: خۆله بیر بردهوه له کاتی پاداشت وه رگرتن و، بیر لیکر دهنه وشی له دهمی خزمه تگوزاری و یادی مردندا!

ههنگاوی سێهم: ئەوهیه که ئەم ئایه ته پیرۆزه ئاماژه ی بۆ ده کات که ده فهرموی:

﴿مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ﴾.

چونکه ههردهم "نفس" داخوازی ئەوهیه که هه رچی خیر و چاکه به به هی خۆی داده نیت، ئەم کارهش به رهو شانازی کردن و له خۆپرازی بوونی ده بات. کهواته ده بیته، لهم ههنگاوه دا، له: ناتهواوی و کهمو کوروی و کۆلهواری و هه ژاری به ولاره هه چی تر له خۆی دا نه بینیت و، هه موو چاکه و لایه نه تهواوه کانی خۆیشی به چاکه ی خواوه ندی مهز نیان دا بینیت و به به خشایشی ئەویان بزانیته و، نیت له بریی شانازی و له خۆبایی بوون، شوکرانه بژیری ده نوینیت و سوپاسی خواوه نده ده کات.

کهواته پاکژ کردنی "نفس" لهم پلهیه دا له نهینیی ئەم ئایه ته پیرۆزه دایه که

ده فهرموی:

﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا﴾ (الشمس: ۹).

واته بهوه ده بیته که بزانیته تهواوی خۆی له ناتهواوی دا و توانای له کۆلهواری و دهوله مهندی به کهشی له هه ژاری دایه. (بهو واتایه ی که بزانیته تهواوی خۆی له وه دایه که تهواو نه بیته و، دهسته لاتنی له وه دایه که له بهردهم خوا ی گهوره دا کۆلهوار و بن دهسته لات بیته و، دهوله مهندیشی له وه دایه که هه ژاری دهر گانه ی ئەو بیته).

هەنگاوى چوارەم: ئەو وانەيەيە كە ئەم ئايەتە دەيلىتەو:

﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾

چونكە "ئەفس" گوماني واىە كە خۆى لە خۆى دا سەربەست و سەربەخۆيە، لەبەر ئەوە لافى جۆرە پەروەردگارىيەك لى دەدات و، بەرامبەر پەرسزاوى راستەقینەى خۆى سەرىنچىي تىدايە. جا هەستکردن بەم راستىيەى خوارووە مرؤف لەو بارە رزگار دەكات، ئەو راستىيەش برىتىيە لەوەى كە:

هەموو شتێك لە خۆى دا و بە "واتا ئىسمىيە كەى" لەناوچوو، ون برو، تازەپەيدا بوو، نەبوو. بەلام بە "واتا حەرفىيە كەى" و لەو روووە كە بەيى ئەرك و فرمانى سەرشانى دەورى ئاوينەى دەرخەرى ناوە جوانە كانى بەدبەينەرى مەزن دەبينت، ئەوا ئەو شتە: بينەر و بينراو، هەيە و بوو.

جا پاكژ كردنى "ئەفس" لەم هەنگاوەدا بەو دەبيت كە بزائىت: نەبوونى لە بوونى دايە و، بوونىشى لە نەبوونى دا! واتە: ئەگەر خۆى بينى و بوونى بە خۆى بەخشى، ئەوا لە تارىكستانى چەندين نەبوونى ئەو نەندە زۆر و زەبەندەدا نوقم دەبيت كە بە ئەندازەى هەموو بوونەوهران دەبن.

بە واتايە كى تر دەليين: ئەگەر لە بەدبەينەرى راستەقینەى خۆى - كە خواى گەورەيە - بى ئاگا بيىت و، بە بوونى خۆى بايى بيىت، ئەوا خۆى بە تەنيايى و خنكاوى دەبينتەو لە ناوهندى تارىكيى بى كۆتايى جودايى و نەبووندا، بە چەشنى گولەستىرە(البراعة) كە تەنها بە رووناكىيە كزە كەى خۆى لە تارىكيى شەوى تاردا بچوولتەو.

بەلام كاتى واز لە خۆويستى و لەخۆ بايى بوون دەهينت، بۆى دەردە كەويت كە لە راستى دا خۆى لە خۆى دا شتێك نىيە، بەلكو ئاوينەيە كى درەوشانەو كانى بەدبەينەرى راستەقینەيە. بەم پىيە، لەم پىيەو "بوون" يكى نەبراو و بى كۆتايى بەدەست دەهينت و، ئنجا "بوون" ي هەموو بوونەوهرانىش دەستكەوت و قازانجى دەبيت.

بەلئى، ئەو كەسەى خوا دەدۆزيتەو، هەموو شتێكى دەست كەوتووە، چونكە هەموو بوونەوهران، تىكرا، برىتىن لە: درەوشانەو كانى ناوە جوانە كانى خواوهندى مەزن!

كۆتايى ئەم پاشكۆيه

ئەم پىنگايەي كە پىنگهاتووه لەم چوار هەنگاوه: "كۆلەوارى و، هەژارى و، شەفەقەت و، بىر كردنەوه" لە ھەر بىست و شەش وتە كانى پىشوروى كىيى "وتە كان" دا، كە لە: زانستى حەقىقەت و، راستى شەرىعەت و، حىكمەتى قورئانى پىرۆز دەدوین، پروون كراونەتەوه..

بەلام لىڤەدا تەنھا ئامازەيه كى پوخت بۆ چەند خاڤىك دە كەين كە ئەمانەن:

ئەم پىنگايە كورت ترين و نزيكترين پىيه لە چاو ئەوانى تردا، چونكە تەنھا چوار هەنگاوه. ئىجا ئە گەر "كۆلەوارى" بەسەر نەفسدا زال بىت، ئەوا راستەوخۆ تەسلىمى خواوەندى "بەتوانا" ي شكۆمەندى دە كات. بەلام گەر لە پىنگەي عىشقادا - كە گەيەنەرتري پىيه بۆ لاي خواي گەورە - "عىشق" بەسەر نەفسدا زال بىت، ئەوا دەروونى مرؤف دەستە كانى لە داوينى مەعشوروقى مەجازى گير دە كات و بەو جۆرە دەمىنەتەوه هەتا نەمانى ئەو مەعشوروقى دەبىنەت، ئىجا دە گات بە خۆش وىستراوى راستەقىنە!

پاشان ئەم پىنگايە لە ھەموو ئەوانى تر بىوھى ترە، چونكە "نەفس" لەم پىنگايەدا دوو چارى "شەتەحات" نايت و لاف و گەزافى لە تواناي خۆي بەرەوزووتر لى نادات، چونكە مرؤف لەم پىنگايەدا جگە لە: كۆلەوارى و هەژارى و قسور و

ناتەواوى، ھىچى تر لە نەفسى خۆي دا شك نابات، تا لە سنوروى خۆي لابادات!

ئەم پىيه جادەيه كى گەورە و شەقامىكى گشتى يە، چونكە مرؤف لەم پىيهدا ناچار نايت بوونەوهران بختە "بەندىخانەوه" يان "ئىعدام" يان بكات، بە وىنەي پىرەوانى پىنگەي "وحدة الوجود"، كە بۆ مەبەستى گەشتن بە دلئايى و حوزوروى قەلبى، بوونەوهرانيان لە ھەمى خۆياندا بە نەبوو (عدم) لە قەلەم دا، و تيان: "لا موجود الا هو" .. يان بە وىنەي پىرەوانى پىي "وحدة الشهود" كە بۆ مەبەستى بەرەوھەربوون و گەيشتيان بەو

دلتيابي يه، بوونه وهرانيان له بنديخانهي "بيرچوونهوه" دا بهند كردو، وتيان: "لا مشهود
الا هو!"

قورثاني پيرۆز - كه ئهم چوار رڤي يه لى وه رگير اوه - به ئاشكرا له ئيعدام كردنى
بوونه وهران خوش ده يت و له بنديخانهش بهريان ده دات!

جا ئهم رينگايه - له سهر ئه و ريبازه ي قورثان - به و چاوه ده روانته بوونه وهران كه:
ملكه چ و گوئى رايه لى به دهينه رى شكۆمه نديانن و، له رڤي ئه ودا خزمهت ده كه ن و،
ده رخرى دره و شانوه كاني ناوه جوانه كانن، ده لڤي ئاوينه ئه و دره و شانوه وانه
ده ده نه وه و ده ريانده خه ن. واته ئهم رڤي به بوونه وهران به واتاي "هرفى" ده بينيت و
مامه لئيان له گه لدا ده كات و، دووريان ده خاته وه له وه ي كه خاوه نى واتاي "ئيسى"
بن و ههر بۆ خۆيان كه وتبه خزمهت و گوئى رايه ل بوون.

بهم چه شنه، مرؤف له بڤ ئاگايى رزگارى ده يت و، له سهر ريبازه كه ي قورثاني پيرۆز
به "حوزوورى به رده وام و هه ميشه بى" ده گات و پڤى به هره وهر ده يت. ئه و كاته ش له
هه موو شتيكدا رينگايه ك ده بينيت كه به خواي گه وره ي ده گه يه نيت.

پوخته ي ئهم قسانه:

ئهم رينگايه به "واتاي ئيسى" ناروانته بوونه وهران، واته به و روانته بۆيان ناروانت
كه له خۆياندا و بۆ خۆيان كه وتبه كار و گوئى رايه ل بوون. به لكو ئهم بۆ روانته يان لى
داده مالت و، ئه رك و فهرمانبه رى "ملكه چ بوونيان بۆ خواي گه وره" ده خاته ئه ستۆ.

* * *

مه كتووبى سى ههم

كتيپى (إشارات الإعجاز) ه كه دانهر به زمانى عه ره بى دايناوه و بهر گيكي سهر به خويه

* * *

مه كتووبى سى و يه كه م

دابش بووه به سهر سى و يه كه بريسكه دا له ناوه ندى كومه له په يامى (بريسكه كان) دا

* * *

مه كتووبى سى و دووه هم

بريتى يه له په يامى (چهند بريسكانه و هه كه) له كوتايى كومه له په يامى (بريسكه كان) دا

* * *

مه كتووبى سى و سى ههم

بريتى به له سى و سى په نجره

(نهم و ته به له لايه كه وه مه كتووبى سى و سى ههم و، له لايه كى
تريشه وه و ته سى و سى ههمه).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿سُتْرِهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ
كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ (فصلت: ۵۳)

پرسيار:

تکايه به کورتی نمو به لگانه مان بؤ باس بکه، که له جیهانی بچووک یان گه وره (واته:
مرؤف یان گه ردوون) دا هه ن له سهر بوون و، په کتابی و، سیفته مه زنه کان و، کاروباره
په وره دگاری به کانی خواوه ند، که له م نایه ته دا کؤبوونه تموه. چونکه بی پروایان به
ته وای پی یان لسی را کیشاوه و بی په رده ده لیس: هه تا که ی ده ست به رز بکهینه وه و
پارینه وه و بلین:

﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾؟

وه لام:

نمو سى و سى و ته به ی له کتیبی سؤزله ر (وته کان) دا نوو سراون، له راستی دا بریتین
له سى و سى دلؤپ له ده رای نهم نایه ته پرؤزه. له بهر نمو، ده توانن سهریان لسی بدنه و
بیانخویننه وه و بگن بهو دلنایبی به. به لام لی ره دا په نجه بؤ چهنه نیک له دلؤپیکى نمو زه ریا
مه زنه راده کیشین و، نمو نه یه که ده کهن به "سهره تا":

نهم گه ر به کیک خواوه نی توانایه کى بی وینه و کارامه بی به کى له راده به دهر بیت و
بیهویت کؤشکیکى مه زن بنیات بنیت، بی گومان پیش هه موو شتیک بناغه و بنچینه کانی

ئەو كۆشكە بەپەرى رېڭكويىكى و دانايى دادەمەزىنىت و، بە چەشنىك رېڭكيان دەخات كە لە گەل ئەو مەبەستانەى لە پىناوياندا دروستى دەكات، گونجاو بىت. پاشان بەپىي ئەو كارامەبى و لىزانى يەى كە باسماڭ كەرد بەش بەشيان دەكات و دەيانكات بە چەند ژوورېڭكى جىاجيا. پاشان ئەو ژوورانە بە نەخشونىگارى رەڭگىڭ و جوان دەپرازىتتەو و، ئىنجا ھەر سووچ و لايەكى ئەو كۆشكە بە چەندىڭ گلۆپى كارەبايى مەزىن رووناك دەكاتەو. پاشان بۇ ئەوەى چا كە كارى يە كانى خۇى ھەردەم نۆى بكا تەو و كارامەبى و لىھاتووبى خۇى دەربخات، شتومە كە كانى ناو كۆشك زوو بە زوو دە گۆرپىت و تازەيان دەكاتەو. دواى ئەمانەش لە يەك بە يەكى ئەو ژوورانەدا تەلەفۇن دادەنىت تاكو راستەو خۇ پەيوەندى بە خۇيەو بەكەن و، لە ھەرىە كە شىياندا پەنجەرە يەك دەكاتەو كە پەلە و پاىەى بلندى ئەوى لىئە بىنرېت.

بە چەشنى ئەم ئومونەى - والله المثل الاعلى - كەردگارى مەزنىش كە ھەزار و يەك ناوى خاوپىن و جوانى ھەى، وەك ناوە كانى: "الحاكم، الحكيم، العدل، الحكم، الفاطر، الجليل، ليس كمثل شىء" ئەو خواوەندەى كە وىستى بە ھەر شتىك بىت دەستبەجى ئەنجام دەدرېت، وىستى و ابوو كە درەختى مەزنى بوونەو ھەران و كۆشكى بى وىنەى گەردوون بەدى بەئىت، بناغە و بنچىنە كانى ئەو كۆشكە و رەگە كانى ئەو درەختەشى لە شەش پۇژدا، بەپى دەستورە كانى دانايى و ياسا كانى زانىارىي ئەزەلىي خۇى و بە گۆرەى دەستورە كانى قەزا و قەدەر، بە جوانى نەخشاندو و، بە چەشنىكى وردىش لە يە كتر جىاي كەردوونەتەو و كەردوونى بە چەند چىن و نھۆم و لقيكى بەرز و نرم..

پاشان بەپى دەستورە كانى: "چاودېرى" و "چا كە كارى" ى خۇى ھەرىەك لەو بەدېھىتر اوانەى رېڭكويىك كەردو و، پاشان ھەموو شت و ھەموو جىھانىكى، بەوەى لە گەلى دا بگونجى و شايستەى بىت، پازاندو و تەو.. بۇ ئومونە: دەبىنىت ئاسمانى بە ئەستېرە كان پازاندو و تەو و پرووى زەوېشى بە گۆلزار ئارايشت داو..

پاشان گۆرەپانى ئەو ياسايانە و ئاسۆ كانى ئەو دەستورە گشتى يانەشى بە درەوشانەوەى ناوە جوانە كانى خۇى رووناك كەردو و تەو..

ئىنجا بەپى خواستى ناوى: "رەھمان و رەھىم" ى خۇى، بە ھاناي ھەموو ئەوانەو و پۇشتو و كە لە دەست تەنگ بىن ھەلچىنىنى ئەو ياسانە ھاناي بۇ دەبەن. واتە خواوەندە لە توپى ئەو ياسا و دەستورە گشتى يانەدا ئەو ھەندە چا كە كارى و فرىا گوزارى و درەوشانەوەى تايەتېى داناوە كە ھەموو شتىك دەتوانىت لە ھەموو كاتىكدا راستەو خۇ

رووى تى بىكات و داواى هممو پىداويستى يه كانى لى بىكات.. له هممو مهنزنگا و، چىن و، نهۆم و، جيهان و، له هممو شتىكدا چهندين په بىجهره ي كردوه ته وه كه ههر هممويان ده پوانه ئه و خواوه نهنده. واته: "بوون" و، "يه كتايى" ي ئه و خواوه نهنده گهوره يه ئاشكرا ده كهن، ئه و تا له هممو دلتيكدا ته له فونىكى داناه تاكو په يوه ندىي راسته و خوى به خوى وه بىت.

ئىجا ئيمه ليره دا باسى ئه و هممو په بىجهره له ژماره به ده رانه ناگرينه ئه ستۆ، چونكه كارتيكه له تواناماندا نى يه، بهلكو به زانستى گشتگير و له هممو شت ئاگادارى خواى گهوره ي ده سپيرين، ئه و نهنده نه بىت كه "به كورتى" ئاماژه بو ته نها سى و سى په بىجهره له و په بىجهره ده كه ين كه له پرشنگدانه وه ي ئايه ته كانى قورئانى پيرۆزه وه دره و شاونه ته وه. ئه م ئاماژانه ش بوون به "وته ي سى و سى همم" يان "مه كتووبى سى و سى همم". ئه مانه شمان له سى و سى په بىجهره دا به كورتى باس كرد، كه ژماره ي ويرده كانى پاش نويزن، تاكو له خيىر و فهرى ئه و ويردانه به هره مهندين بىين.

ئه و كه سه ش ده يه ويىت به شيوه يه كى "فسراوان" له م پرووه ئاگادار بىت، ئه و ا حه و آله ي هممو و ته كانى ترى ده كه ين.

په بىجهره ي يه كه م

له هممو بوونه وهر اندا، به تاييه تى زينده وهر انيان، ده ست كورتى يان ده بىنرئىت بو چهندين پىداويستى جىاجيا و، داواكارى له ژماره به ده و و جزراو جزور. ئىجا بى ئه وه ش به خوىان بزانن ئه و هممو داواكارى و پىداويستى يانه يان، يهك له داواى يهك، له كاتى گونجاودا بو ده هينرين. ئه وه ش بزانه كه ده ستى ئه و بوونه وهر انه تابلىي كورتى و ههر گيز ناگه نه نزمزين پىويستى، چ جاى فراوانترين ئامانچ و مه به ستيان. ئه گهر حه ز ده كه يت ئه مه ت بو پروون بىته وه، فه رموو سه رنج له خوت بده، ده بىنرئىت: له به رامبه ر زوربه ي پىداويستى يه كانى هه سه ئاشكراكانت و تىر كردنى ئاره زووه كانى ده رووتىدا ده سه وسانيت و هىچ شتىك بى ناكريت.. جا چون به م جزوره سه رنجت له خوت دا، ههر به و جزوره سه رنج له بوونه وهر ان و زينده وهر انى ترىش بده، ده بىنرئىت:

ههر يهك له و زينده وهر انه به (لاوازى خوى) و به و (پىداويستى يانه ي كه به بى توانا و ده سه لاتى خوى بوى ئه بىجام دراون) شايه تى له سه ر خواوه ندى "واجب الوجود"

دهدات و، هر بهم لاوازی و پیداو یستی به ته نجامدر اوانه شی ئاماژه بۆ "یه کتایی" ئهو خواونده مه زنه ده کات و، به هه موویشی به لگه ن له سهر "بوون" ی ئهو خوایه. وهك ئه وهی كه پرووناکیی رۆژ به لگه ی بوونی خۆره. ههروهها ئه وهش بۆ ژیری مرۆقی بهویژدان پروون ده کاتهوه كه ئهو خواونده پاك و بێ گهرده، له و په پری به خشندهیی و میهره بانئ و په روه ردگاری و کارسازی دایه.

دهسا ئه ی سه ریچی کاری نهزان! ئه ی له پری لادهری بێ ئاگا!

چهنده له بێ ئاگایی و نهزانی به کی نهفرین لیکراودایت!

ئهم کارسازی به بهره وام و پر له دانایی و بینایی و میهره بانئ به به چی لیک دهدهیتهوه؟

به سروشتی که پرو کاس؟

یان به هیژیککی کتو کوئیر؟

یان به پیکهوتی هه په مه کی؟

یاخود به هۆکاره بێ گیان و وشک و کۆله واره کان؟

په نجه ره ی دووه هم

له کاتیکدا شتان له نیوان: "بوون" و "وینه و شکل و شیوه یان" دان، له ناوه ندی چه نندین شیمانه و گرمانی جیا جیای له ژماره به ده ردا سه رسام و سه رگه ردانن، ده بینیت ئا له م کاته دا، شیوه یه کی تابه تی و جیا جیایان بێ ده به خشریت که له و په پری ریکو پیککی و دانایی دایه ..

سه رنجی ئهو نیشانه جیا که ره وانه ی ده موچاوی هه مو مرۆقیك بده، که له ده موچاوی گشت که سینکی تری جیا ده که نه وه، ئنجا له وه سه ته ئاشکرا و په نه نانه ش ورد به ره وه که به و په پری دانایی و ناوازهیی له مرۆفدا دانراون.

ئایا ئهم ده موچاوه بچوو که نیشانه یه کی ئاشکرای "ته نیایی" خوا ی گه وه نی یه؟

هه روهك هه موو ده موچاویك هه زاران به لگه ی تیدایه له سه ر "بوون" ی به دیهینه ریکی دانا و هه موویان شایه تی له سه ر "یه کتایی" ئهو ده ده ن، کۆی پرووه کان و سه رجه می ده موچاوه کانی هه موو زینده وه رانیش به گشتی بۆ "به سه ره ت" ی خوا وه ن بینایی تیژی پروون ده که نه وه که: ئهم ده موچاوانه نیشانه یه کی گه وه ره و مه زنی به دیهینه ری تاکی ته نیان.

ئەي مرؤفي سەرىنچى كار!

ئايا دەتوانىت ئەم ھەموو مۆر و نىشانانەي كە ھەرگىز لاسايى ناكړينەو. . . يان ئەم نىشانە مەزنەي خواوەندى تاك و تەنياي "صەمەد"^(۱) كە لە تىكړاي گشت دەموچاوە كانەو دەدرەو شىتەو، بە كارى يە كىكى ترى جگە لە بەدپهينەرى وپنە كيش و شيوە بەخشي خويانى دابنييت؟

په نجهرى سي هم

جۆره كانى پرووهك و كۆمەله كانى زينده وەران، كە بەسەر زەوى دا پەرش و بلاون و، لە چوارسەد ھەزار جۆر و كۆمەل زياترن^(۲)، لە راستى دا وەك سوپايە كى مەزن وان. ئەو تەھەر جۆرىك لە جۆره كانى ئەم سوپايە رۆزىي خۆى كە لە ھى ئەوانى تر جيايە و. . . شيوەي جياواز و تايبەتیی خۆى و. . . چە كە جۆراو جۆر و پۇشاكە جياكەرەو ھە كانى و. . . مەشقى تايبەتیی و. . . تەسرىح كردنى لە خزمەت بە چەشنىكى جياواز لەوانى تر. . . ھەموو ئەمانەي لە دوو توپى ريسا و نەخشەبۇ كيشانىكى ورددا بۇ ئەنجام دەدرت.

بەريۆە بردنى ئەم سوپا مەزنە و، پەروەردە كردنى يەك بە يە كيان، بى لى تىكچوون و لەبىر چوونەو ھى ھىچ كەسيان، نىشانە يە كى درەخشانى وەك خۆر وايە لەسەر خواوەندى "تاكى تەنيا".

كى ھىھە بتوانيت بۇ مەبەستى دەست تيوەردان و ھاوبەشى كردن لەم بەريۆە بردنە دەراسا(خارق) يەدا دەست بياتە پيشەو، جگە لەو خواوونە بەتوانايەي خۆى، كە توانا و زانبارى و دانايى ئەو، سنوور و كۆتايى يان بۆ نىيە؟ چونكە كەسيك لە بەريۆە بردن و پەروەردە كردنى ئەم ھەموو جۆره تيهەلكيش و نەتەو ئەويته و تىكە لانەدا، كۆلەوار و دەستەپاچە بيت، ديارە بە يە كجارى لە بەدپهينانى يە كيشياندا دەستەوسان و كۆلەوار دەبيت. چونكە ئەگەر دەستى لە ھەر كام لەوانە وەربدايە، ئەوا جى دەستى دەبينرا و ناتەواوى يە كەى دەردە كەوت:

(۱) صەمەد: ناوينكى تايبەتیی خواوونەندە، واتە: ئەو كەسى كە تەنھا ئەو مايەي ھىوا و جىي مەبەستە لە ئەنجامدانى پيوستى يە كاندا. (وەرگير)

(۲) تەنانەت ژمارەي بەشكى ئەو تاquamە، ھەر تەنھا لە ماوہى سالىكدا، لە ژمارەي مرؤف، لە سەردەمى ھەزرەتى ئادەمەو - دروودى لەسەر بيت - تا رۆژى دوايى، گەلى زياترن. (دانەر)

﴿فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ﴾ (الملک: ۳).

خۆ دیاره هیچ کهلین و ناتهوای یه کی تیدا نابین، که واته هیچ هاو به شیک یه.

په نجه ره ی چواره م

خواوهندی به دیهینەر، هموو ئه و نزا و لالانه وانه گیر ده کات که له زمانی لیهاتن و ناماده یی تۆه کان و، زمانی پیداو یستی به کانی زینده وهران و، زمانی ناچار یی هانا به رانی گرو ی مرو فوه ده ره چن..

به لئی.. گیر ابوونی ئه م هموو نزا و پارانه وه له سنوور به ده رانه، که له راستی دا پروو ده دن، کاریکه له بهر چاو ماندا یه و به ئاشکرا ده یینین.

جا ههروهک گیر ابوونی یه که به یه کی ئه و نزیانه نامازه بۆ: "بوون" ی خواوهندی "واجب الوجود" و "یه کتایی" ئه و ده کات، تیکرای هموویشیان به جوړیک ی پروون و ئاشکرا و، به پوه ریک ی مزین و فراوانتر، به لگه ن له سهر: به دیهینهر ی میهره بانی ده ست رهنگینی گیرا کاری نزا و لالانه وه کان و، هموو یان پیکه وه سهرنجی بینهران بۆ لای ئه و خواوهنده راده کیشن.

په نجه ره ی پینجه م

ئه گه ر به وردی سهرنج له شتان، به تایهت زینده وهران به دین، وایان ده یین که وهک هه ر ئیستا له دهستی "به دیهینان" ده رها تین و له پر دا هاتنه جیهانی "بوون".

جاله کاتیکدا که ئه و شتانه ی به په له و کتوپری پهیدا ده بن، ده بی ساکار و هه لبزر کاو بن و، شیوه و روخساریان ناشیرین و قه به و ناقولآ بیست و، هیچ ورده کاری به کیشیان تیدا نه بیست، که چی ده یینین: له جوانترین و وردترین و ناوازه ترین شیوه ی دروستکردندا به دی ده هیترین! دیاره ئه مهش داخوازی بوونی کارامه یی یه کی له راده به دهره.

ههروه ها ده یانینین:

له جوانترین نه خوشونیکار و وردترین شیوه و روخساردان، که ئه مانهش پئویستیان به ئارامگرتیک ی مزین و کاتیک ی دوور و درێژخایه ن ده بیست.

ههروه ها ده یانینین:

له رازاو هیی و جوانی یه کی سه رنج پراکیشدان، که ئەمانهش داخوازی چه ندین نامیری ئارایشتکاری زۆر و جۆراو جۆرن.

جا ههریه که له ورده کاری یه ناتاسایی و .. رو خساره ناوازه و .. شیوه پێک کراو و .. به دیهینانه یه کسه ری یانه .. شایه تی له سه ر دروستکه ر و به دیهینه ریکی دانا ده دات و، ئامازه بۆ "یه کتایی" ئەو ده کات و، هه ر هه موویشیان پێکه وه، به پروونی، خواوه ندی "واجب الوجود"ی خواوه ن توانا و دانایی مان بۆ ئاشکراده که ن و، "یه کتایی" ئەو ده رده خه ن.

ده سا ئه ی مرو ففی بی ئاگا له په روه ر دگاری خو ی و سه ر گه ردان و چه په ساو له باره ی بوونه وه رانه وه!

ئهم کاره به چی لیک ده ده یته وه؟ ئایا به سه روشتی کۆله واری ده به نگی نه زان؟ یان ده ته ویت - به هۆی نه زانیته وه - هه لیه کی له ئەندازه به ده ر بکه یت و سیفه ته کانی خوایه تیی خواوه نده به "سه روشت" بده یت و، به م بی یه هه ر چی مو عجیزاتی توانستی ئەو به دیهینه ره مه زن و پاک له هه مرو نه نگی و ناته وای به هه ن، به هی سه روشتیان دابنیت و، به م بی یه به هه زار و یه که مه حال رازی بییت؟

په نجه ره ی شه شه م

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفَلَکِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَضْرِيفِ الرِّيحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ (البقرة: ۱۶۴).

ئهم ئایه ته په رۆزه هه روه که "بوون"ی خوای گه وه ره پروون ده کاته وه و به لگه یه له سه ر "یه کتایی" ئەو، له راستی دا په نجه ره یه کی گه لسی فراوان و گه وه شه و، له نیوان ناوه جوانه کانی خواوه نندا به سه ر "ناوی هه ره مه زن" (الاسم الاعظم) دا ده پروانیت.

پوخته ی ئەمهش به م جۆره ی خواوه وه یه:

هه ر چی جیهانه به رز و نزمه کانی ناو بوونه وه هه ن، هه موویان به چه ندین زمانی جیا جیا به لگه ن له سه ر یه که ئەنجام، که په روه ر دگاری تیی به دیهینه ریکی دانا ی ته نیایه، به م جۆره:

رۆشتنی "تهنه ئاسمانی یه کان" بهوپه پری رینکوپینکی، به ره و چه نندین مه بهستی مه زن و نه بجمی بهرز - به پیتی بریاری زانستی گهردووناسی - به لگه یه له سهر "بوون" ی خوایه کی خاوه ن توانای شکۆمه ند و، کارینکه شایه تی له سهر "یه کتایی" و "پهروه رد گاریتی یه تهواوه که ی" تهو خاوه نده ده دات.

ههروه ها تهو ئالو گۆره رینکوپینکه ی "زهوی" که له وه رزه کانی دا ده بیسین، له پیناوی چه نندین سوود و به رزه وه نندی گهوره و زۆردا - که زانستی جو گرافیا دانیان پیندا ده نیت - به لگه یه کی پروونه له سهر تهو خاوه ن توانا شکۆمه نده و، شایه تی "یه کتایی" و "پهروه رد گاریتی یه تهواوه که ی" تهوه.

پاشان تهو هه موو "زینده وه رانه ی" که وشکایی و ده ریا کانیان پر کردوه و، به پیتی میهره بان یه کی فراوان رۆزی بۆ یه ک به یه کیان ده نیسرت و، چه نندین پۆشاک ی جۆراو جۆریان به پیتی دانایی یه کی تهواو له بهر ده کریت و، به گویره ی نه خشه ی پهروه رد گاریتی یه کی تهواویش چه نندین ههستی جیا جیایان پین ده دیت .. هه ریه ک له مانه، ئاماژه بۆ تهو خاوه نده به توانا شکۆمه نده ده کات و، ده بی به شایه ت له سهر "یه کتایی" تهو. ههروه ک هه مووشیان پینکه وه و به پینوهرینکی یه کجار فراوانتر، به لگه ن له سهر "مه زنیی خوایه تی" و "که مالتی پهروه رد گاریتی" ی تهو خاوه نده شکۆمه نده.

"پروه که کان" یس که له سهر زهوی و باخ و پهز و بیستانه کاندایه بوپه پری هاوسه نگی و رینکوپینکی بلاو ده کرینه وه و وه ک رایه خ داده خرین، به هه مان جۆر، هه ریه که یان به لگه یه له سهر تهو به دیهینه ره دانایه و ئاماژه بۆ "یه کتایی" تهو ده کات، به هۆی تهو گوته جوانانه ی ده یانگرن و، تهو به روه بوومه هاوسه نگانه ی که ئه م گولانه به ره میان ده هین و، تهو نه خشو نیگاره ره نگی نانه ش که به سهر به روه بوومه کانیانه وه ..

جا ههروه ک یه ک به یه کیان به لگه ی "بوون" و "یه کتایی" تهو به دیهینه ره مه زنه بوون، هه مووشیان پینکه وه "جوانی میهره بان ی" و "که مالتی پهروه رد گاریتی" ی تهو ده رده خه ن.

پاشان تهو "دلۆپه بارانانه ی" که بۆ چه نندین دانست و ئامانجی بهرز و بلند و سوودی گهوره و گرنگ پام و گوئی رایه ل کران و، له ههوره کانی ئاسمانه وه نیسراون، به ته ندازه ی ژماره یان، به لگه ن له سهر تهو به دیهینه ره دانایه و، شایه تن له سهر "یه کتایی" و "تهواوی پهروه رد گاریتی" یه که ی.

ههروهه "چيا" سهخته كانيش و، كانزاكانى ناويان و، تايه تكارى ههريهك لهو كانزاايانه و، نهو نامانجه جوراوجورانوش تياياندا پاشه كهوت كراوه و بو چه ندين نامانج و بهرژه وهندي زور ناماده كراون.. ههريه كهيان يهك به يهك و، ههريه موويشيان بينكهوه، بهلگهيه كى له چياكان بههيز و سهنگينترن لهسه بهديهنهري دانا و "يه كتايى" و "تهواويى پهروهردگاريتى" يه كهى.

پاشان هه موو جوره كانى نهو "گول" په نكين و ناسكوله و جوانانهى كه بهسه دهشتايى و ته بو لگه و بهرزي يه كاندا پهرش و بلاون و، جواني يان بهو دهشت و سارا و بهرزي يان به خشيوه، ههريه كهيان بهلگهيه لهسه نهو بهديهنهريه دانايه و شايه ته لهسه "يه كتايى" نهو. ههروهك هه موويشيان، به گشتى، بهلگه لهسه "مهزني دهسته لاتدارى" و "تهواويى پهروهردگاريتى يه كهى" نهو.

پاشان "گه لاكان" و شيوه رينكراوه كانيان و، له ره له ره له سه رخو و نه رم و سه رنج بزوينه كانيان، له سه ره جهمى پروهك و دره خست و گزو گيا كاندا، چ به شيوه يه كى گشتى و چ به نه دازه ي ژماره ي يهك به يه كيان، شايه تن لهسه نهو بهديهنهريه دانايه و، "يه كتايى" و "تهواويى پهروهردگاريتى" يه كهى.

پاشان "گه شه كردنى له شه كان" به چه نده نكاوينكى نامانجدار و بهرده وام و، دابين بوون و ناماده كردنى چه ندين ناميري جوراوجور بو ههريه كهيان و، بينكهوه روستنى هه موويان به ره و بينكهينانى نه بنجام و بهروبوومه كانيان به چه شنيكى نه وهنده نامانجدار كه ده لتي داراي ههست و شعورن.. نه مهى باسمان كرد، و له يهك به يه كى نهو له شه گه شه سه نديووانه و تيكرايشيان - به گشتى - ده كات كه بهلگه بن لهسه نهو بهديهنهريه دانايه و، نامازه بن بو "يه كتايى" يه كهى و، بهلگهيه كى مهزنتريش بن لهسه توانستى گشتگير (المحيط) و، دانايى گشتى و، بهديهينانى جوان و، پهروهردگاريتى تهواوى نهو.

پاشان دانانى "دهروون" له جهسته دا و، جينگير كردنى "گيان" له هه موو زينده وهريكدا بهو په پرى دانايى و، پر چهك كردنى ههريهك لهو زينده وهرانه به چه ندين چه كى جوراوجور و پيداويستى جياجيا، به رينكوينكى يه كى تابلتي تهواو، ئنجا ئاراسته كردنى نهو زينده وهرانه به ره و چه ندين كارى مهن و، به كار هينانان به دانايى له چه ندين فهريه مانبهري جوراوجوردا.. هه موو نه مانه، به نه دازه ي ژماره ي زينده وهران، بهلگو به

ئەندازەى ژمارەى ئامىر و ئەندام و كۆئەنداميان، ئاماژە بۆ "بوون"ى ئەو بەدبەيتنەرە دانايە دە كەن و، شايتەتى لەسەر "يەكتايى" ئەو دەدەن. ھەر وەك ھەموو يەشيان بە يەكەو بەلگەىە كى پروناكن لەسەر جوانىي مېھرەبانى و، تەواويى پەرورەدگاريتىي ئەو.

ئەو گشت "ئىلھامە غەيبىيانەى" كە رېنمايى دلى مرؤف دە كەن و، زانست و راستى يە كانى تىدە گەيەنن و، زىندەو ھەرانى تریش فيرى ئەو دە كەن كە رېنگاي پەيدا كەردن و ئەبجەمادانى پېويستى يە كانيان بدۆز نەو. ئەم ئىلھامە غەيبىيانە، بە گشت جۆرە جىجىا كانيانەو، ھەموو كەسيكى خاوەن دلى پروناك و بينا والى دە كەن كە ھەست بە "بوون"ى پەرورەدگارىكى مېھرەبان بكات و، ھەر ئەم ئىلھامانە ئاماژە بۆ پەرورەدگاريتىي ئەو خواو ەندە دە كەن.

پاشان ھەموو "ھەست و شعور"ە جۆراو جۆر و، جىجىا و، ئاشكرا و پەنھانە كان، كە گولەچنىي گولزارە مەعنىەى يە كانى باخ و بيستانانى ناو گەردوون دە كەن، كە ھەر يەك لەو ھەستانە كليلى يە كىك لە جىھانە جىجىا كانى گەردوونى بەرىن. ھەك خۆرى ئاسمان، بەلگەن لەسەر "بوون"ى دروستكەرىكى دانا و زانا و رۆزىدەر و بەخشندە و بەدبەيتنەرىكى مېھرەبان و، شايتەتن لەسەر "تاك و تەنيابى" و "تەواويى پەرورەدگاريتىي"ى ئەو.

* * *

ھەريەك لەم دواز دە پەنجەرەى، پروويە كى پەنجەرەى كى گەلى فراوان دەنوئين، كە بە دواز دە رەنگ لە رەنگە كانى "راستى" دەبن بە بەلگە لەسەر:

"يەكتايى" خواى گەورە و ئەنيابى و تاكى و تەواويى پەرورەدگاريتىي ئەو.

دەسا ئەى باو ەرنە كەر و بەدرۆخەرەو ەى بەدبەخت!

چۆن دەتوانىت ئەم پەنجەرەىە داخەيت كە بە ئەندازەى مەزنىي زەوى، بەلكو بە ئەندازەى گەورەىي و فراوانىي "سوورگە" سالانە كەى زەوى، بەرىن و فراوانە؟

بە چ شتىك دەتوانىت سەرچاوەى ئەم پروناكى بە ئاشكرا و خۆر ئاسايە بكورژىتتەو و، بە چ پەردەىە كى بى ئاگايى دەتوانىت دايبەزىت؟!

پەنجەرەى ھەوتەم

ئەوانەى بە ئاشكرا لەسەر لا پەرە كانى گەردووندا دەبينىن، لە دياردە كانى:

رېكويىكى و ھاوسەنگىي تەواو..

وينه كانى ئارايشتكاري و جوانى كه تىاي دا پىكدن..

ئەو ئاسانى يە لەرادە بەدەرەي كه لە هاتنە بوون و ژيان دەستخستياندا دەبىرنىت..
ئەو لە يە كتر چوونەيان لە پرووى پوالت و چىيە تى يە كانيانەو، چ جاي يە كبوونيان
لە گوئى رايە ئى كردنى دياردە گەردوونى يە كاندا..
هەريەك لەم دياردە و تايە تكارى يانە، بەلگە يە كى فراوانى بە ئەندازە ي گەردوونە
لەسەر: بەدەيئە نەرى بەتوانا و، شا يە تىكى پاستگۆ و گومان پە لەسەر "تە نيائى" و "توانا ي
پەها" ي ئەو.

پاشان "بەدەيئە نانى چەندىن پىكها توى" رىكويىك و لەژمارە بەدەر، لە چەندىن
توخمى و شكى "سادە پىكها توى"، بەلگە يە كى گومان پە - بە ئەندازە ي ژمارە ي ئەو
پىكها توى وانە - لەسەر ئەو بەدەيئە نەرى بەتوانا و "واجب الوجود"ە .. بە ئاشكرا ئاماژە بۆ
"يە كئايى" ئەو دە كات. سەرەرا ي ئەو ي كه هەمووشيان، بە گشتى، "تەواويى
توانست" و "يە كئايى" ئەو بەدەيئە نەرى بە ئاشكرا پروون دە كەنەو.

پاشان ئەو "جياكارى يە" پروون و "جيا بوونەو" تەواو ي كه لە كاتى تازە بوونەو ي
بوونەو ەراندا، بەهۆى شىتەل بوون و پىكها تەو، دەبىرنى، هەر چەندەش ئەو بوونەو ەرانە
تابلىيى تىكەل و ئاويە ي يە كترىن.. بەلگە يە كى پروونە لەسەر ئەو دانايە ي كه خاوەنى
دانايى يە كى پەها يە و، ئاماژەش بۆ "پويستى بوونى" و "تەواويى توانست" ي ئەو
دە كات.

بۆ نمونە:

گوئى كردنى ئەو دەنكە دانەو يلانە ي كه لەناو خاكدا چىنراون و، گەشە سەندنى بنجى
درەختە كان و، پاشان بوونيان بە چەندىن پروو هەك و درەختى جيا جيا، هەر چەندەش
تىكە ئى يە كترىن و بە يە كتردا ئالاون..

هەروەها جيا بوونەو ي ئەو ماددە جياوازانە ي كه دە چنە ناو پروو هەك و درەختە
جۆراو جۆرە كانەو، پاشان بوونيان بە چەند گەلا و پەنگىكى جوان و پەنگا و پەنگ و
چەندىن ميوە و بەروبوومى ناسك و قەشەنگ، و پراي تىكە ئى يە لەرادە بەدەر ي
نيوانيشيان..

تەنانەت جيا بوونەو و بەش بەش بوونى ماددە هەرە وردە كانى خۆراك كه بە
دانايى يە كى تەواو تى و تەرازووى كارى يە كى وردە چنە ناو خانە كانى لەشى
زىندەو ەروە، هەر چەندە تىكەل و ئاويە ي يە كترىش..

پاشان ڙڙبارخستن و ڀامڪردني "گهرديله" بي گيان و ڪڙلهوار و نه زانه کان بڙ
 نه نجامداني چندين ٿرڪ و فرماني ٿو ٿو ڪه لهو پهري پڙڪوييڪي و ههست و توانايي و
 دانايي دان و، ڪردني جيهاني "گهرديله" به جهشني ڪيڙگهيه ڪي مهزني وا ڪه به
 جڙڙيڪي دانايانه چندين جيهاني ٿيدا بروينريٽ و چهندهاي تريشي ٿيدا دروينه
 بڪريٽ..

هه مو ٿه مانه، چهنده به لگهيه ڪي روونن لهه سر: پويستي "بوون" ٿه و "خاوهن
 توانسته شڪو مند و بهديه نره خاوهن ڪه ماله" و، شايه تيڪي بههين لهه سر "تهواويي
 توانست" و "مهزني پهروه دگاري" و "يه ڪتابي" و "تهواويي پهروه دگاري" ٿه و
 خاوهنده به توانا و شڪو مند.

بهم جڙهه، ٿه چوار پڙگا فراوانه، ده مانگهيه ننه بهردهم په نجهريه ڪي تابلي گهوره
 ڪه لهه رووي ناسيني خواي گهوره دا ڪراوه ته وه، چونڪه لهو ٿه وه، چاوي ڙيري تيڙ سهيري
 "بوون" ٿه بهديه نره داناهه ڪات.

دهه سا ٿه ٿه ڪه سهي ڪه "گومرايي" بهد بهختي ڪردوه!
 ٿايا ٿه به لگانه ي بينين سهروزيا نين بڙ ٿه وهي ڪه بهديه نره خوت بناسيت و،
 مهزني و دانايي به ڪه ي بينيت؟

وا گومان ناهم سهريچي بڪهيت لهه مانه ي ڪه بينين.
 خو ٿه گهر دواي بينيني ٿه هه مو به لگانه هه سهريچي بنويت، ٿه وا خاڪت
 به سهه بڙ خوت و ٿه و ڙيري بهت ڪه لهه ٿه ندهاهي تيگهيشتن ٿاهه ل بهولاوه هيچي تر
 ٿيناگات و، لهو مهودايش زياتر بر ناکات!

په نجهريه هه شتم

هه مو پيغه مهران - درووديان لهه سر بيت - ڪه خاوه ناني "گيان" ٿه رووناڪن لهه
 بهريه مرڙفدا و، چندين موعجيزه ي روون و ٿاشڪرا پشتيان ده گرن..
 ههروهه گشت ٿه ولياڪان ڪه ته وهري هه مو دله رووناڪه کانن و، ڪه شف و
 ڪه راهه ڪانين پشتيان ده گرن..

ههروهه هه مو زانا پاڪ و بي گهرده کان ڪه خاوه ناني ڙيري روونن و، ليڪو ٿينه وه
 زانستي به ڪانين پشتيان ده گرن..
 ههروهه مرويان شايه تن لهه سر:

"پيويستي بيون" ي خواهندي تاك و تهنيا و بهديه پنهري هموو شتيك و، به لگن له سر: "تهواوي پوره دگاريتي" و "يه كتابي" تهو خوايه.

تهم په نجره يه تابليي فراوان و پرووناكه و، هردهم كراوه و له سر پشته بؤ پيشانداني تهو پله به رزه ي پوره دگاريتي.

ده سا ته ي سر گهرداني دامواي سهر پيچي كار!

به چي دا دناريت و شاناري به چي يه وه ده كهيت تا گوئ له م راستي يانه نه گريت؟ له وان هيه وا گومان بهيت كه به چا و نو و قان دنت ده تواني پرؤزي پرووناك بكه ي به: شهو.. خه يالت خاوه!

په نجره ي نؤ هم

تهو پر سستانه ي كه تيكر اي بو و نه وهران ته نجامي ده دن، به تا شكر ا به لگن له سر "په ستر او يكي" خاوه ن توانستي ره ها.

به لي، تهو پر سستش و به ندايه تي يه ي هموو مه لائيكه ت و پرؤحاني يان ده يانكهن، كه ته م ش به شا به تيداني هموو تهو مرؤفانه چه سپاوه كه بؤ: جي هاني "رؤح" په ريو نه ته وه و چوونه ته ناو ناخي ناديار ي "بيون" و، له وي به مه لائيكه ت و پرؤحاني يان گه يشتون و، له كاتي ته سبيحات و خوا به رستي ياندا بينويانن..

هه روه ها كه زينده وه ران - هر چي يه كه بن - تهو تامانچ و كار و هر كانه ي له پيناوياندا به دي هيتر اون، به رپكي و تهواوي ته نجام ده دن و وه كه به نده ي فرمان يي دراو فرمانه كاني خوا وه ند جي به جي ده كه ن..

هه روه ها كه ته نه يي گيانه كان (الجمادات) به تهواوترين گوئ رايه لي، خزمه تگوزاري يه كاني به ندايه تي يان ته نجام ده دن..

هه موو ته م به ندايه تي و په رسته تا شكر ا و بينراوانه، تاماژه بؤ "په ستر او ي راسته قينه" و "واجب الوجود" و "يه كتابي" تهو ده كه ن.

تهنجا هه موو "زانسته راسته كاني خواناسين" كه خواناسان له ته نجامي ئي خلاص و يي گه ردي يان له خوا به رستي دا ده ستيان كه و توه و.. تهو شوكرانه بؤيري يه به رداره ي كه له ناخي دل ي شوكرانه بؤيرانه وه هه لقولاوه و.. تهو زيكره پرووناكانه ي كه زماني زيكره خويناني يي ته ر و پار او بووه و.. تهو سوپاسگوزاري يه نيعمه ت زياد كه ره ي كه سوپاسگوزاران هه ميشه ده ري ده برن و.. تهو يه كتابه رستي يه راسته قينه يه كه به

نایه ته کانی گشت بوونه وهران ته سدیق کراوه و یه کتاپه رستان بلاوی ده که نه وه .. ئەو خۆشه ویستی یه راسته ی خواوه ندیش که خۆشه ویستان و عه و دالان بره وی بێ ده دن و .. ئەو ئاره زوو مه ندی یه بێ گه رده ی خواویستان بۆ خواوه ند و لیپرانیان له پزۆشتندا بۆ لای خوا ی گه و ره .. ئەو گه پانه وه و په شیمانی یه راست و باره خه منا کانه ی ئەوانه ی بۆ لای خواوه ند ده گه پینه وه ..

ئهم دیار دانه ی که له هه موو ئەوانه وه ده ر که وتوون و، که هه ریه که یان هه یزی ته و اتور و ئیجماعی له پشته، به لگه یه کی به هه یزن له سه ر:

پنویستی "بوون" ی ئەو: په رستراوه ئەزه لی و .. ناسراو و .. یاد کراو و .. شو کرانه بۆ کراو و .. سوپاس کراو و .. ته نیا و .. خۆشه ویست و .. داوا کراو و .. جیی مه به سه ته. ئنجا هه موو شیان به لگه ن له سه ر: "ته وایی په روه رد گاریتی" و "یه کتایی" ئەو.

پاشان هه موو به ندایه تی و په رستشه قبوول بووه کانی مرۆقه پیگه یشتوو کان و، ئەو لیساوی فه ر و به ره که ت و نزا و پارانه وانه و، بینین و که شف بوونه ی له به ندایه تی و خوا په رستی ئەو مرۆفانه وه په یدا ده بن، هه ر هه موویان، به لگه یه کی تابلی به هه یزن له سه ر ئەو خواوه ندیه ی که "هه یه" و "هه ر ده شبیت" و "په رستراوی هه میشه یی" یه .. هه روه ها له سه ر: "یه کتایی" و "ته وایی په روه رد گاریتی یه که ی".

ئهم په بجه ره روون و هه ره فراوانه، له سه ئ لایه نه وه، له رووی "یه کتایی" خواوه ندیه وه و الا ده بیته.

په بجه ره ی ده هه م

﴿... وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمْ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمْ الْأَنْهَارَ ﴿٣٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُمْ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبِينَ وَسَخَّرَ لَكُمْ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ﴿٣٤﴾ وَأَتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَآسَأٍ لُتْمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا﴾ (ابراهیم: ۳۲-۳۴).

کۆمه کی و هاو کاری بوونه وهران و به ده م یه که وه چرونی نیوانیان و پشتگیری کردنی یه کتریان له کار و فه رمانبه ری و ئه رکی سه رشانیاندا .. به لگه یه له سه ر ئه وه ی که ئەم هه موو بوونه وهرانه له ژیر چاودیری و په روه رده کردن و فه رمان و ده سه ته لاتنی یه ک په روه ردگار و کارسازی تاك و ته نیادان.

ئەم ياساي: "كۆمەكى و ھاو كارى" يەنى ناو بوونەو ھەران، ھەر لە خۆرەو، كە بە ھەرمانى خوا پىداويستى يە كانى ژيان بۇ زىندەو ھەران ئامادە دە كات و، لە مانگەو كە كاتە كاغان فېر دە كات، دە گرېتەو، تا دە گاتە: فريگوزارى پووناكى و ئاو و ھەوا و خۆراك بۇ گيانلە ھەران و، بە دەمەو پۇشتى پووك بۇ زىندەو ھەران و زىندەو ھەرانىش بۇ مرۇف، تەنانت يارمە تىدان و بە دەمەو چوونى ھەريەك لە ئەندامە كانى لەش بۇ ئەوانى تر و، گەردىلە كانى خۆراك بۇ خانە كانى لەش..

ملكەچ بوونى ئەم ھەموو بوونەو ھەرانە بۇ ياساي: "كۆمەكى و ھاو كارى" و، پەيوەندىي بە دەم يە كەو چوون و لەيەك گەيشتى نيوانيان بەوپەرى دانايى و لەخۆبوردەيى و بەخشنەيى و دەست پەنگىنى و، ئنجا ھەولدانى يەك بە يە كيان بۇ فريگوزارى و ئامادە كردنى داخووزى يە كانى ژيان بۇ ئەوانى تر و پاپەرىنيان بۇ نەھىشتى پىداويستى يە كتر، لە ژىر ھەرمانى ياساي كەرەم و مېھرەبانى و بەزەيى دا.. ھەموو ئەمانە، بەلگەن لەسەر ئەو يە كە ھەر ھەموويان چەند بەدېھتەر اوپكى ژىر دەست و كار پىن سپىرراون و كارگوزارى يە كىكى تاك و تەنيا و صەمەد و خواوەن توانا و زانىارى و كەرەمى پەھان.

دەسا ئەي خۇ بە فەيلە سووف زانى موفليس!

سەبارەت بەم پەنجەرە مەزنەو چى دەئىت؟

ئايا دەشتى ئەو رېكەوتەي كە باو ەرت پى يەتەي، دەست لەم كارانە و ەربدات؟!

پەنجەرەي ياز دەھەم

﴿أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ (الرعد: ۲۸).

"گيان" و "دل" ي مرۇف لە چنگى: نىگەرانىي سامناك و، گىژەلوو كەي دلەتە پى و شلەژان و مەترسى و.. لە دەست: تىنوئىتى گومرايى و، كسپەي ئاگرى لەخو ادوورى.. تەنھا بە ناسىنى خوايە كى تاك و تەنيا نەيىت، ھەر گىز رز گارىان نايىت! ئە گەر كاروبارى گيان و دلان و گشت بوونەو ھەران بەرپىن بە دەست بەدېھتە رېكى تاك و تەنيا، ئەوا لەم رىيەو مرۇف ھەوانەو ي دەست دە كەوئىت و، لە دەست دەردى پەرىي ئەو بوومەلەرزە دەروونى يە كاولكارانە و، لەو نىگەرانى و شلەژاوى يەش دەرباز دەيىت و، دامەزراوى و ھىمىنى دەستگىر دەيىت..

چونكه ته گهر كارو باری گشت بوونه وهران به دهستی خوايه كی تاك و تهنیا نه بیئت،
 ئەوا دەبێ بەدیھێنانی هەرچی شت ههیه به چهندهها هۆكاری لهژماره بهدەر بسپێرریت..
 دیاره ئەو كاتەش بەدیھێنانی تاقە شتێك به ئەندازهی بەدیھێنانی ههموو بوونه وهران به
 گشتی ئالۆز و پر له كێشه و گێروگرفت دەبیئت.

له وتەى بیست و دوو هه مەدا چەسپاندوو مانە كە:

ئە گەر كاری "بەدیھێنان" بەریتە پال خوای گهوره، ئەوا بەدیھێنانی چهندهها شتی له
 سنوور بهدەر - به یه كجاری - یهك خوای تاك و تهنیا ئەنجامی دەدات، دەنا ئیشو كاری
 بەدیھێنانی هەرچی شت ههیه دەبیئت به دەست چهندين هۆكاری لهژماره بهدەر وه بیئت.
 بهم یێیه و له باریکی وادا بەدیھێنانی تهنها یهك بهری درهخت - بۆ نمونە - به ئەندازهی
 سهرانسەری گهردوون، تهنانهت زیاتریش، قورس و پر له كێشه دەبیئت!

با ئەمە به نمونە یهك روون بکەینەوه:

ههروهك ته گهر بهرپوه بردنی یهك سەرباز به چهندين فهردماندهی جیا جیا بسپێرریت،
 چهندين كێشه ی زۆر ده كهوێته مهسهله كهوه، بهلام ته گهر بهرپوه بردنی سەد سەرباز به
 تهنها یهك ئەفسەر بسپێرریت، ئەوا كارە كه هینده ئاسان دەبیئت وەك ئەوهی بهرپوه بردنی
 یهك دانە سەربازی پێ سپێررایت.. هەر بهم جۆرهش، یه كگرتنی هۆكاره لهژماره
 بهدەرە كان لهسەر دروست كردن و بەدیھێنانی تهنها یهك شت، سەدان ئەوهنده گێروگرتنی
 تێدایه. بهلام ته گهر یهك خوای تاك و تهنیا شته جیا جیا كان بهدی بهیئیت، سەدان ئەوهنده
 كارە كه ئاسان دەبیئت.

بەم جۆره، ئەو ئاره زوو مەندی و شهوقە ی له مرزفدا ههیه بۆ "راستی" و الەم مرزفە
 دەكات كه ته گهر بهو "راستی" یه نه گات، ههردەم له نیگه رانی و دلەراو كێ دا دەبیئت،
 خۆ مه گهر له یه كتاناسیی بەدیھێنەری خۆی و خواناسی دا دەنا هەر گیز ئاسوودەیی و
 دلنیا یی دەستگیر ناییت. چونكه گرتنه بهری رێی كوفر - كه ئەم ههموو دلەراو كێ و
 گێروگرتانه ی تێدایه - كاریکی مه حاله و دارای "راستی" نییه.

بهلام رێی "یه كتایی" ئەوهنده ئاسانی ره های له بەدیھێنانی بوونه وهراندا بهم زۆری و
 داھێنانه ناوازه یی بهر چاومان تێدایه كه ههچ دهرفه تێك بۆ مرزف ناهیلێتەوه ئەو رێیه
 نه گرتە بهر.

ئەمەشت بەلاوہ سەیر نەبیت، چونکہ "یەکتایی" تاکە پڕنگایە کہ دارای پراستی و پەسەنایەتی بێت!

دەسا ئەى ئەو کەسەى شوین گومرایی کەوتووہ! ئەى بەدبەختی ھەزار!
بیر لە گومرایی بکەرەوہ کہ چەندە تاریکە و، چەندەش ئازار دەر خواردی و یژدانى
مرۆف دەدات.. ھەر گیز ھەول نەدەیت بیگریتەبەر.

پاشان سەرنج لە ربی "یەکتایی" بدە کہ چەندە روونە و چون ھەردەم خەندەى لەسەر
لیوہ و دلخۆشى بە مرۆف دەبەخشیت، فەرموو بیگرەبەر و خۆت پزگار بکە.

پەنجەرەى دواز دەھەم

﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ﴿۱﴾ الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى ﴿۲﴾ وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى ﴿۳﴾﴾ (الأعلى: ۱-۳).
ئەم ئایەتە پیرۆزانە بۆ ئەو پێنمایى مان دە کەن کە: ھەر چى شت ھەبە، بە تايبەت
زیندەو ھەران، کاتیک دینە جیھانى "بوون" و پەیدا دەبن، بە چەشنیک دین و ھەك بلیتى
ھەریە کەیان لەناو قالیبکدا بێنە دەرەوہ کہ بە دانایی نەخشەى کیشرا بێت و، ئەو
دانایی بەش نەخشەى کى پرنکوینک و وینە و شیوہە کى وا جوانى بە ھەموو شتیك
بەخشیت کە دانستیکی روونیاں تیدا دەر بکەویت.

لە لەشدا چەندان ھیلی لار و پینچاوینج دەبینیت کە چەندین سوودی زۆریان بۆ لەش
لێ پەیدا دەبیت، ئەم سوودانەش ھەموو ئەو فەرمانبەرى و کارمەندى یانەى کە لەشیان
لە پیناودا دروست کراوہ، بە جوانترین شیوہ بۆ لەش ئاسان دە کەن.
ھەموو شتیکی "بوو" لە زانیاریى خواى گەورەدا وینەبە کى مەعنەوی ھەبە کە
چارەنووسە کانی ژيانى ئەوى تیدا بە و لە وینە ماددى بە کەى جیا ناییتەو و لە ھەموو
قۇناغە کانی گەشە کردنى دا لە گەلى دەروا. پاشان ئەو وینە و چارەنووسانە لە پەوتى
ژيانى ئەو "بوو" ھەدا بە چەشنیک گۆرانیاں بەسەردا دیت کە لە گەل ئەو دانستەى ئەوى لە
پیناودا دروست کراوہ بگۆنجیت و، بە تەواویش لە گەل ئەو بەرژو ھەندى یانەى وان
تیاى دا بەک بگر نەوہ.. ئەمەش بە ئاشکرا بەلگەبە لەسەر ئەو ھى کە:

وینە و ئەندازەى لەشە کان، لە بازنەى "قەدەر" ی خواى گەورە و دانای خواوہن
کەمالدا دیارى و دەستیشان دە کرین و، بە بەرى ئەو لەشانە دە برین و، بە دەستى
توانستى خواوہندیش پرنکەدە خرین و، "توانست" ی خواوہند "بوون" ی دیارى کراو و
نەخشە بۆ کیشراو بەو وینانە دەبەخشیت.

جائو "بوونهوهره" له سنوور به ده رانه، به لگه له سهر خواوه ندى "واجب الوجود" و، به چه ندين زمانى له ژماره به ده ريش شايه تى له سهر "يه کتايى" و "ته واويى توانستى" تهو خوايه ده دن.

تهى براى مرؤف!

سهرنج لهو سنووره لار و چهوت و پيچاويچچه وردانهى لهش و نه ندانه کانت بده و، ئنجا بير له سووده کانيان و نه نجماى خرمه نگوزارى به کانيان بکهره وه و، له مه وه "ته واويى توانست" له توپى "ته واويى دانايى" دا بينه!

په نجه رهى سيار ده هم

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾ (الإسراء: ٤٤).

هر چى شت هه يه، به زمانى تايبه تى خوئى، ياد و ته قديسى به ديهينه رى خوئى ده کات، وهك لهم تايه ته پيروزه وه ده رده كه ویت.

به لئى، تهو ته سبيحاته ي كه بوونهوهران چ به زمانى حال و چ به زمانى گوفتار پيشكه شى ده کن، به ئاشکرا به لگه له سهر "بوون" ي زاتيکى خاوينى تاك و ته نيا.

به لئى، به لگه ي سروشت ليژه دا گه لئى راسته و شايه تى به كه شى پشتگوى ناخریت، به تايبه تى ته گهر هم شايه تى دانه له به لگه ي حاله وه بيت و، به تايهت تریش ته گهر هم به لگانه به زورى کزيينه وه.. له کاتيکى ئاودا، به شايه تى به كى راستى تهو تو داده نريت كه هر گيز گومانى لئى نه کریت.

ئيستاهرموو سهرنج له وينه ي بوونهوهره رينکوپيکه کان بده، ده بينيت وهك چؤن بازنه هاوچهق و ناويه كه کان له وه دا به كيان گرتوه كه پرويان له خالى چهقى بازنه كه يانه، ده بينيت تهو وينانهش له وه دا به كيان گرتوه كه هر هه مووبان پروي ته سبيحاتيان له به ديهينه ر و داهينه رى خوئانه كه سهرچاوه ي "بوون" ي هه موويه كيک له وانه. له بهر هممه، تهو وينانه چه ندين به لگه ي به چه ندين جوئى له ژماره به ده ريان تيدايه، كه به زمانى حال رايده گه يه نن. چونكه هه ريهك لهو وينانه له جيئى خوئى دا زمانى كى شايه تيده ره و شيوه رينکوپيکه کانيشيان زمانى كى تری شايه تى راستن، به لکو ژيانى هه موو بوونهوهر به تيكرابى زمانى كه و هه رده م به ته سبيح و يادى خواوه نده تهر و پاراوه.

له وهى بيست و چواره مدا چه سپاندو و مانه كه:

ئهم ههموو ته سببحات كردنهي له بهر چاوي سهرنجدا خوڤيان دهرده خهن و، له زماني حال و گوفتاري گشت بوونه وهرانه وه دهرده چن و، سلاو و شايه تيدانيانه له سهر "بيون" ي زاتيكي خاوين و پيروژ و جياواز له ههموو بهديه نراوئك .. ئەمانه - به ئاشكرا - ئەو خواوهنده "تاك" و "تهنيا" و "واجب الوجود" ده چه سپين و، به لگه ي "تهواويي خوايه تبي" ئەون.

به نجه رهي چوارده ههم

﴿قُلْ مَنْ يَبْدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ (المؤمنون: ۸۸).

﴿وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ﴾ (الحجر: ۲۱).

﴿مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (هود: ۵۶).

ئهم ئايه ته پيروژانه ئەوه مان تي ده گه به نن كه:

ههر چي شت ههيه، له ههموو كاروباريكي دا، يويستي به بهديه نره ريك ي تاك و ته نيا و شكۆمهند ههيه. چونكه ههر ته نها به سهير كردنيكي ئەو بوونه وهرانه ي گهر دوون كه له بهرده مماندان، ده بينين كه:

چهندين رواله تي "هيزي ره ها" له نيوان "لاوازي ره ها" دا به ئاشكرا و له بهر چاودا پهيدا ده بن ..

ئاسه وار و شوينه واري "توانستيني ره ها" له دووتويي "كۆله واري به كي ره ها" و ههست يي كراودا دهرده كه وي ت، وهك ئەو دۆخه ئاناسايي يانه له "تۆ و" و "ره گ" ي پرووه كه كاندا دهرده كه ون كاتي ك گه شه ده كه ن و ژيانيان تيدا بيدار ده يته وه ..

ههروه ها ده بينين كه: چهندين رواله تي "دهوله مه ندي ره ها" له نيوان "هه ژاري به كي ره ها" و وشك و برنگي و بئ ئاوي به كي ته واودا دهرده كه ون، ئەمهش له و سامان و سهروه ته زه به نده و، بار و دۆخه پر له پست و فه ره زۆره ي زه وي و پرووه كه له به هاردا ده بينيت، دواي ئەوه ي كه له وه رزي زستاندا وشك و بئ به ره هم بوون ..

پاشان له نيوان "بئ گياني به كي ره ها دا" چهن د ئمك ده بينين كه هي "ژيانيني ره ها" ن و له و بئ گياني به وه نم نم دهرده كه ون. ئەمهش وهك توخمه يي گيانه كاني چه شني: گل و ئاو كه ده بن به چهن د ماده به كي زيندوو ..

پاشان چهندين ديارده ي "ههست كردني ته واو" له ناوه ندي "نه زاني به كي ته واودا" ده بينين. وهك ئەوه ي كه له جموجوول و ههاتوچۆي ههموو شتي كدا ههيه، ههر له

گهر ديله كانهوه تا ده گاته گه له ستيه كان نه مه دهرده كه وئيت. نهو همو جوول و هاتو چۆيانه ي كه داراي ههست و شعور يكي تهواون و له گهل ياسا و دستووري گشت گهر دووندا تا بلتي گونجاون و، له گهل داخوازي به كاني ژيان و پيداويستي به كاني نهو دانايي بهش كه له "بوون" دا مه بهسته، له بار و شياون.

به م جزره دهر كهوت كه:

نهو توانايه ي له لاوازي و كۆله واري دا به..

نهو هيزه ي له كانگاي لاوازي به وه دهرده كه وئيت..

نهو سامان و دهوله مهندي به ي له خودي هه ژاري دان..

رووناكي به كاني ژيان و ههست و شعور به رامبه ر به هه موو شتيك و،

دهره شانوه يان له نيوان بي گياني و نه زاني دا..

هه ره كه له م دياردانه، له لاي خۆيانه وه چه ندين په بنه ره ده كه نه وه و، له ويوه به ويه پري

پيوستي و به لنگه نه ويستي "بوون" ي زاتيكي ياك و پيرۆز و، خاوه ن: توانستي په ها و..

دهوله مهندي زۆر په ها و.. زانباري زۆر په ها و، زيندوو و، راگير كه ري بوونه وه..

دهرده خه ن.

نه مه جگه له وه ي كه هه ر هه موو يشيان، به به كه وه، شا به تن له سه ر "به كاتي" نهو

خوا وه نده و، به جزو يكي روون و پيوه ريكي گه وه ره تريش ري پراست روون ده كه نه وه.

ده سا نه ي نهو مروقه ي كه وتوه ته ناو زۆنگاوي سرو شته وه!

نه گه ر له مه زيني توانستي په روه ر دگاري خوا وه ندي نه گه يت و پي نه زانيت و،

چه مكي: "به دي به نهر ي سرو شت" فر ي نه ده يت، نهو ده بي به هه ر چي شت له "بوون" دا

هه يه، ته نانه ت به هه ر چي گه ر ديله هه يه:

هيز يكي مه زني بي سنوور و..

توانستيكي گه وه ي له نه ندازه به دهر و..

دانايي به كي له سنوور به دهر و..

كارامه ي به كي گه وه و بي كۆتايي.. بسپيريت!

به لكو نهو كاته ده بي:

بينايي به كي تيژي روانه ر بو هه موو شتيك و..

به ري وه به ري به كي لي هاتو وي گشت گير.. بو هه موو شتيك بريار به ده يت!

خۆ دياره نه مهش له هه موو نه گونجاويك مه حالته!

په نجره ی پازده هم

﴿الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ﴾ (السجدة: ۷).

هموو "شتیک" به چه شتیکی زور رینکونیک، به پیی به ژن و بالای "چییه تی" به که ی خوی پراوه و، به ترازوو و پیوه ریکی به کجار هه ستیار و سه رنه که ر نه اندازه ی بو دانراوه و نه خسه ی بو کیشراوه و، به ته و او ی له چییه تی به که ی دا رینک خراوه ..

به کارامه یی ریز کراوه و ..

به لیترانی دروست کراوه و ..

جوانترین وینه و بهرگ و قه شه نگرین چو نیتی له نریکترین رینگاوه کراوه ته بهر و ..

ناسانترین شیوه ی دراوه تی که له نه بجامدانی کاره که ی دا یارمه تی بدات و ..

"بوون" یکی پی به خشراوه که له هموو لایه کیه وه مزرک و شه قلی "دانایی" به ناشکرا پیوه دیاره و، هیچ بی مه به ستی و زیاده ره وی به کی تیدا نی به.

بو نمونه: سهیری "بالنده کان" بکه؛ ده بینیت: په ری نهر مونیانان بو کراوه به بهرگ و پو شاک! جا ئایا ده کریت جگه له "په ر" هیچ بهر گیکتی تری بکر ته بهر که له گه ل خوی و حکمه تی به دیهینانی دا بگو نیت؟! بزانه چ جوانی و نهر مونیانی به که له خاوین کردنه وی هم بهر گه ی دا هه به و، چ ناسانی به کی تیدا به که ده بچوو لیتیت و، بو هموو جو ره ئیشو کاریکی ژیان و گوزهرانی خوی ده بخته کار!

هه رچی شت له بو نوه ردا هه به، وه که هم نمونه به وایه و، شایه تیکی گزیایه له سه ر: "بوون" ی به دیهینه ری دانا و، هه ره که یشیان ئامازه به کی ناشکرایه بو خوا به کی خاوه ن توانست و زانستی په ها.

په نجره ی شازده هم

ئو رینکونیکتی و بهر ده و امی به ی له به دیهاتنی بو نوه رانی سه رزه وی دا ده بینرین .. هه روه ها له کار ته بجامدان و نوی بو نوه وی به رده و امیان له هموو وه رینکدا .. به لگه به کی تابلیی روون و ناشکرایه له سه ر "دانایی" به کی گشتی ئه و تو که هموو بو نوه رانی گرتوه ته وه. هم "دانایی به گشتی به" بی هیچ گومانیک، به لگه به له سه ر دانایه کی خاوه ن دانستی په ها، چونکه وه که ناشکرایه "سیفه ت" هه رگیز بی "مه وسروف" ناییت.

باشان جۆره‌های جۆری ئەو ئارایشتانه‌ی که بوون به چوار چۆوه و پەراویژ بۆ پەردە‌ی ئەو "دانایی‌یه گشتی"‌یه‌ی که گشت بوونە‌وەرانی گرتووە‌تە‌وه، به ئاشکرا بە‌لگە‌ن لە‌سەر: چاودیری و بایه‌خ پیدانیک‌ی گشتی. ئە‌مە‌ش به ئاشکرا بە‌لگە‌یه لە‌سەر: بە‌دیھینە‌ریکی دە‌ست رە‌نگین.

ئەو جۆره‌های جۆری دە‌سپە‌ن‌گینی و نە‌رمونیانی و چاکە‌کاری‌یانە‌ش که وینە‌یان لە‌سەر پە‌ردە‌ی چاودیری و بایه‌خ پیدانە‌وه کیشراوه، بە‌جۆریک‌ که هە‌موو بوونە‌وەرانی داپۆ‌شیوه، به ئاشکرا بە‌لگە‌یه لە‌سەر میه‌ره‌بانی‌یه‌کی فراوان، ئە‌م میه‌ره‌بانی‌یه فراوانە‌ش بێ‌ هیچ گومانیک‌ بە‌لگە‌یه لە‌سەر خواوە‌ندی بە‌بە‌زە‌یی و بە‌خشنده و میه‌ره‌بان.

باشان ئەو جۆره‌های جۆری رزق و رۆزی و ژیانکاری‌یه‌ی که لە‌سەر هە‌موو چل و پە‌لینکی میه‌ره‌بانی گولیان گرتووه، بە‌سەر هە‌موو شتی‌کدا دە‌روانن و، بۆ ئە‌و زیندە‌وەرانه ئاماده‌ کران که پێ‌ویستیان به رۆزی هە‌یه و، ئنجا ژیان‌دنی ئە‌و زیندە‌وەرانه بە‌و رۆزی‌یانە‌ به‌ چه‌شنیکی شیوا و لە‌بار و گونجاو.. ئە‌م کاره، به ئاشکرا، بە‌لگە‌یه لە‌سەر:

رۆزیدە‌ریکی خواوە‌ن پە‌روە‌رده و چاودیری و..

پە‌روە‌رگاری‌یه‌کی خواوە‌ن بە‌زە‌یی و میه‌ره‌بان.

ئە‌م پە‌روە‌رده و بە‌رپۆ‌ه‌بردنە‌ش، بێ‌ گومان، بە‌لگە‌ن لە‌سەر:

خواوە‌ندیکی رۆزیدە‌ری دە‌ست رە‌نگین.

هەرچی بوونە‌وەر هە‌ن لە‌سەر زە‌وی‌دا:

به "دانایی‌یه‌کی تە‌واو" پە‌روە‌رده دە‌کرین و..

به "چاودیری و بایه‌خ پیدانیک‌ی تە‌واو" دە‌رازپێ‌رنە‌وه و..

به "میه‌ره‌بانی‌یه‌کی بێ‌ کە‌مو کورپی" نیعمە‌تیان بێ‌ دە‌بە‌خشریت و..

به "بە‌زە‌یی و سۆزینکی تە‌واو" یش هۆ‌کاری ژیان‌یان بۆ دە‌نیرریت..

هە‌ریه‌ک‌ لە‌مانه، زمانیک‌ی گۆ‌یایه و ئامازە‌ بۆ ئە‌و خوا گە‌ورە‌یه دە‌کات که: دانا و، دە‌ست رە‌نگین و، میه‌ره‌بان و، رۆزیدە‌ره. ئنجا هە‌ریه‌که‌شیان پە‌نجە‌ بۆ "یه‌کتایی" ئە‌و خواوە‌نده درێژ دە‌کات.

هە‌روە‌ها هەرچی "دانایی" دیار و ئاشکرا لە‌سەر زە‌وی‌دا هە‌ن، ویست و مه‌به‌ستداری‌یان تێ‌دا هە‌ست بێ‌ دە‌کریت و..

ھەرۈھا ھەرچى "چاودىرى" و بايەخ پىدائى گىشتى لەسەر زەوى دا ھەن، كە ئەو دانايى يەيان تىدايە ..

ئەو مېھرەبانى يە فراوانەش كە لەسەر پرووى زەوى دا يە و ئەو ەندە فراوانە ھەموو بوونەوەر دە گرىتەو، "چاودىرى" و "دانايى" شى لە ئامىز گرتوۋە ..

پاشان ھەرچى "رۇزىدائى گىشتى" ى زىندەو ەران ھەن كە ھىچيان بى بەش ناكات و، ئەو ھەموو "ژيانكارى" يە نەرم و ناسك و پىر لە سەخاۋەتەش كە "مېھرەبانى و چاودىرى و دانايى" يان تىدايە ..

ھەموو ئەم دياردانە، چ يەك بە يەك، چ بە كۆمەل، بەلگە يە كى تابلىنى گەورەن لەسەر خواۋەندى:

دانا و، دەست پىرەنگىن و، مېھرەبان و، رۇزىدەر ..

ھەرۈھا شا يەتن لەسەر:

"پىۋىستى بونى" و، "يەكتايى" و "تەواۋى پىرورەدگار تى يە كەى".

چونكە:

ئەو چاودىرى كىردنەى كە لە دانايى دا ھەيە ..

ئەو مېھرەبانى يەى كە لە چاودىرى كىردندا ھەيە ..

ئەو رۇزىدان و ژياندەنى كە لە مېھرەبانى دا ھەيە.

ھەموو ئەمانە، بە شىۋە يە كى فراوان، دەبىن بە چەند بەلگە يە كى گومان لىنە كراو لەسەر: خواۋەندى "واجب الوجود"، بە چەشنى ئەو ەى كە ھەوت پىرەنگە كانى شەبەنگى خۇر دەبىن بە بەلگە لەسەر پىرۋوناكىي ئەو خۇرەى كە رۇزىگارى لە پىرۋوناكى پىر كىرۋە.

دەسا ئەى مۇقى سەرگەردانى بى ئاگا و سەرسەخت!

ئەم پىرورەدە سەر جەم دانايى و .. دەسپىرەنگىنى يە گىشتى و .. مېھرەبانى يە فراوان ..

رۇزى يە زۇرە، بە چى لىك دەدەيتەو، ئەم دياردە سەرانسەر موعجىزاتە بە چى پىرۋون دە كەيتەو؟

ئايا دە گونجى بە "پىكەوت" ى كىتو كۆپىر لىك بىرئەو؟

يان بە "ھىز" ى مردووى ەك دلى بى گىانى تۇرۋون بىرئەو؟

يان بە "سروشت" ى كەرى ەك ژىرى تۇ .. ياخود بەو "ھۆكارانەى" كە بە چەشنى

تۇ كۆلەوار و بى گىان و نەزانن، دە كىرئ لىك بىرئەو؟

يان ده ته ویت هه له یه کی تابلیتی گه وره بکهیت، بجیت سیفه ته کانی خواوه ندی: به دیهینه رو، مه زن و، پاک و، بهرز و، به توانا و، زانا و، بیسه رو، بینه .. بۆ "سروشته" ی: کۆله واری، نه زانی، که پرو کوئیر، دابنیت؟ به چ هیژنک ده توانیت چرای ئەم راستی به پرو ناکه ی که وهك خۆر دره خشانه، بکوژنیته وه و.. له ژیر په رده ی کام بئ ناگایی دا ده توانیت بیشاریته وه؟!

په نجه ره ی حه قده ههم

﴿إِنَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ (الجمانية: ۳).

ئه گهر سه رنج له پرووی پاخرای ئەم زهوی بهی بهر چاومان بدهین، ده بینین: "ده سه رهنگینی (سه خواهت) به کی ره ها" له به دیهینانی شتانی ناوی دا درده که ویت، له کاتیکدا که ده سه رهنگینی داخوازی ئەوه به: شان له و په پری هه په مه کیتی و نارینکی دا بن .. که چی له و په پری گو نجاوی و رینکوپینکی دا ده یان بینین! سهیری هه موو ئەو پرووه کانه بکه که پرووی زهوی ده رازیننه وه، ئەم راستی به ده بینیت ..

ئيجا "خیرایی و زوویی" به چه شنیکي ره ها له به دیهینانی شتاند درده که ون. له کاتیکدا که خیرا کردن داخوازی ئەوه به وینه ی شتان: شیواو، هه لیزر کاو، ناته و او بن و، مادده کانیشیان نارینک و شله ژاو بن و به ته وای رینک نه خرابن .. که چی له و په پری رینکوپینکی و ورده کاری و هاوسهنگی و دارشتنی ته و او دا ده یان بینین! سه رنجی هه موو ئەو میوه و به رو بو مانه بده که پرووی زهوی یان رازاندوو ته وه، چونکه ئەم راستی به یان به جوانترین شیوه تیدا درده که ویت.

ئيجا "زۆری و زه به نده بهی به کی ره ها" له به دیهینانی شتاند ده بینین. له کاتیکدا که "زۆری" داخوازی ئەوه به: شان بئ نرخ و پشتگویی خراو، ته نانهت هه ندی جار ناشیرینیش بن .. که چی له رینکوپینکی به کی جوان و، دروستکراوی به کی بئ وینه و، جوانی به کی سه رنج را کیشدا ده یان بینین!

پروانه و سه رنجی ئەو گولانه بده که پرووی زهوی یان ئارایشته داوه و خه ملاندوو یانه، ئایا ئەمه یان به ته وای تیدا دره ناکه ویت؟

هه ره ها "ناسانی به کی ره ها" له به دیهینانی شتاند ده بینین. له کاتیکدا که "ناسانی" داخوازی ئەوه به: شان زۆر ساده و ساکار بن و هیچ ورده کاری و کارامه بهی ینه کیان تیدا

نهيٽ. كه چى لهوپه پرى داهيٽانى كامل و كارامه يى جواندا ده يانيين. فرموو سه يرى "تو" بكه و سه رنج له "ناو كه كان" بده، نهوانه ي كه چهند قوتوويه كى بچوو كن و، له مادده ي پي كه اتياندا چهندين پپرستيان بو نه ندامه كانى دره ختيكى ته اوو رپكوپسك و چهندين نه خشه يان بو ته نى رووه كه كانيان له ناو خوياندا هه لگر تووه ..

ههروها "دوورى يه كى په ها" له نيوان كات و شوپنى به ديهيٽانى شتاندا ده يينين. خو هم دوورى يه مه زنه ي نيوان كات و شوپنه كانيش داخوазى نه وهن: شتان جيا جيا و جور او جور بن. كه چى ده يينين له سيفه ت و تاييه تكارى دا هه مرويان وه كويه كن! سه يرى جور هه ي جورى نهو ده غل و دانانه بكه كه له هه موو لايه كى سه رزه وي دا چيٽراون، سه ره پاي نهو ه ي كه دوورى و كات و شوپن له يه كيان جيا ده كاته وه. پاشان "تيكه لى يه كى په ها" و "تيهه لكيش بوونيكى توند" له به ديهيٽانى شتاندا ده يينين. له كاتيكا هم تيكه ل بوونه داخوазى نهو ه يه مادده كان بچنه ناو يه كتره وه .. كه چى ده يينين به ته اووى له يهك جيا كراونه ته وه و به رپكى هه ريه كه يان بو شتيك تاييه هم مند كراوه!

فرموو بو نهو تووه چيٽراونه ي ژير خاك پروانه و به وردى سه رنج بده كه چون له كاتى گول گرتن و گه شه كردنياندا له يهك جيا ده بنه وه، هه رچه ندهش پي كه اتيان له يهك ده چيٽ .. ههروها به وردى ته ماشاى نهو مادده جيا جيا يانه بكه كه دره خته كان پي كده هيٽن و، چون ده گزوررين و ده بن به چهندين شيوه ي جيا وازى وهك گه لاي ناسك و، گولى ره ننگين و، به رو بوومى جوان بو نهو دره خته .. ههروها سه رنج له جور هه ي جورى خورا كه جيا جيا كان بده، كه ده رونه ناو گه ده وه و، ئنجا له يهك جيا ده بنه وه و، هه ريه كه يان ده چيٽه ناو نهو نه ندامه ي به لكو نهو خانه يه ي كه له گه لى دا ده گونجيت و بوى ده شيٽ .. ئاليره دا بو خوت سه يرى جى ده ست و شوپنه وارى "توانستى په ها" له نيوان "دانايى په ها" دا بكه!

پاشان "زورى" يه كى له راده به ده ره له شتان و جور و شيوه ياندا ده يينين. له كاتيكا ده ده بوو، به پيٽ هم زورى يه، شتان بي نرخ و ساده بووتايه .. كه چى ده يينين تابلتي به نرخ و نايابن!

ته ماشاى نهو به رو بوومه ناو ازانه بكه كه بو سه ر سفره و خوانى زهوى ناماده كراون و به وردى سه رنجى ته نها يهك دانه "به ر" بده، تايام هم ته نها به ره نمونه ي جوانى شيرينى و حه لويه كى نه يه كه به ده ستى توانستى خواوند دروست كرايٽ؟

بۆ خۆت لیڤه دا سهیری "تهواویی میهره بانی" له نیوان "تهواویی داهینان" دا بکه!
 بهم جۆره ی که باس کرا:
 له سههه رووی تیڤکرای زهوی دا، نایابی و چاکی له نیوان شتاندا دهیین، ههه چهندهش
 زۆر و زه بهندهن..
 له نیوان ئەم زۆری به شدا دهیین بوونه وهران له یهك جیا کرا و نه ته وه، ههه چهندهش له
 یه کتر دا تیڤکه ل بن..
 له م تیڤکه لی و تیڤه لکیش بوونه شدا یه کگرتن و له یه کچوون له نیوان بوونه وهر دا
 دهیین، ههه چهندهش دووریان له نیواندا ههیه..
 له دوو توویی ئەم یه کگرتنه شدا جوانی یه کی ناوازه له ناو بوونه وهراندا و،
 چاودیری یه کی گه لئ زۆر له بهرامه ریا نه وه دهیین، ههه چهندهش به پهری ئاسانی
 به دی ده هیترین..
 له نیوان ئەم چاودیری یه تهواوه شدا نه خشه و ئەندازه دانانیکی ورد و
 بهراورد کاری و هاوسهنگی یه کی ههستیارانه به دی ده کهن، ههه چهندهش به په له و
 زوویی به دی ده هیترین..
 له ناوهندی ئەم نه خشه دانان و، هاوسهنگی و، ئیسراف نه بوونه شدا "داهینان" و
 "جوانی" له دروست کردندا دهیین، و پرای زۆری له ئەندازه به ده ریشیان..
 له ناو ئەم جوانی یه دی دروست کردنی شدا، ریکوینیکی یه کی بی وینه دهیین،
 ههه چهندهش سه خاوه تیڤکی په ها له به دیهیناندا ههیه..
 جا ئە گه سه رنج له م هه موو شتانه به دی، دهیین که چندهه پۆژ ده بیته به لگه له سههه
 پرووناکی و پرووناکییش له سههه خۆر، گشت ئەمانهش گه لئ گه شتر و پروونا کتر ده بن به
 به لگه له سههه بوونی یه کیڤکی:
 به توانای شکۆ مه مند..
 دانای خاوه ن که مال و..
 میهره بانی خاوه ن جوانی و..
 شایه تی له سههه:
 "یه کیڤی و.. یه کتایی و.. تهواویی توانست و.. جوانی په ره وهر دگاری" ی ئەو
 دههه و، به ئاشکرا یه کیڤک له نهینی یه کانی ئایه تی: ﴿لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى﴾ (الحشر: ۲۴)
 دههه خه ن.

ئىستا ئەي مروفى بىن ئاگاي سەرىنچى كار و، ئەي نەزنى ھەزار!
 ئەم راستى يە مەزنى كە بە چاۋ دەيىنىت، بە چى لىكى دەدەيتەو؟ يان ئەم بارە
 نا ئاسايى يانەي بەردەمت بە چى پروون دە كەيتەو؟ كاروبارى ئەم بەدەيىنراۋە ناۋازە و
 سەيرانە بە كنى دەدەيت؟ ئەم پەنجەرەيەي كە بە ئەندازەي گۆي زەوى فراوانە، بە كام
 پەردەي بىن ئاگاي دەتوانىت دايبۇشيت؟

ئەو "رېكەوت"ەي باۋەرپت بىن يەتى و، ئەو "سروش"ەش كە پشتى بىن دەبەستىت
 - كە ھەردوۋ كيان بىن ھەست و نەستن - لە كوئىن؟ بەلكو ھەموو ۋەھمەكانى گومرايى
 كە پالايان پىۋە دەدەيت و ھاۋەلى يان لە گەلدا دە كەيت، بەرامبەر بەم راستى يە سەير و
 بارو دۆخە سەرسوۋر ھىنەرانە، لە كوئىن؟!

ئايا دەست تىۋەردانى "رېكەوت" لەم چەشتە كارانەدا كارىكى سەدلە سەد مەحالى
 نى يە؟ يان ئايا گىرپانەۋەي يەك دانە لەم كارانە - چە جاي ھەموويان - بۇ "سروش"
 ھەزاران مەحالى تىدا نى يە؟

يان ئايا ئەو باۋەرەي كە بە سروشتى بىن گىيانى كۆلەۋار ھەتە، دەتوانىت لە ھەموو
 شتىكىدا چەندىن مەكىنەي مەعنەۋىي بە ئەندازەي ژمارەي ھەموو شتىك دابىنىت؟!
 دەسا سەرگەردانى و بەدبەختى بۇ گومرايى و بىرورپاكانى!

پەنجەرەي ھەژدەھەم

﴿أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (الأعراف: ۱۸۵).

سەرنج لەم غوونەيە بدە كە زووتر لە وتەي بىست و دوو ھەمدا باسماں كەردوۋە:
 "ئاسەۋارىكى جوان" ۋەك: كۆشكىكى گەورەي ۋا كە ھەموو بەشەكانى تەۋاۋ بىن و
 پايەكانى بە رېكى بىيات نرابن.. ئاسەۋارى ئاۋا بەلگەي "كارىكى رېئە" ۋە. واتە
 كۆشكە كە دەبى بە بەلگە لەسەر كارى ۋەستاي بەننا.. ديارە كارى رېكوپىك و
 تەۋاۋىش بەلگەيە لەسەر بكارىكى لىزان و ئەندازىارىكى كارامە..

ئەم ناۋىشانانەش: بكارىكى لىزان و.. ئەندازىارىكى كارامە و.. ۋەستايەكى بەنناي
 سەنتەت جوانى رېكوپىك.. بەلگەن لەسەر چەندىن سىفەتى دوور لە ناتەۋاۋى كە لەو
 بكارەدا ھەن، واتە ئەم ناۋىشانانە بەلگەي تۋاناي داھىنانى ئەو بكارەن.

ئىنجا ئەو سىفەت و تۋاناي داھىنانە تەۋاۋەش بەلگەن لەسەر "بوون"ى تۋانايى و
 لىھاتۋوبى تەۋاۋ، ئەمەش بەلگەيە لەسەر بوونى گىيان و زاتىكى بەرز و بلىند..

به ههمان شیوه (ولله المثل الأعلى):

ئەم شوینەوار و ئاسەوارە ئاشکرایانەش کە سەر زەوی تەنانەت گشت گەردوونیان پەر کردوو و لە بەرچاودان، بەلگەن لەسەر چەند کردارینکی لەوپەڕی تەواوی دا، ناو نیشانێ ئەم کردارانەش - کە لە دوو تۆنی رینکوپینکی و دانایی لەسنوور بەدەردا دەردە کەون - بە ئاشکرا بەلگەن لەسەر بکەریکی تەواوی پاک لە هەموو ناتەواوی یەك، چ لە ناو نیشان و چ لە ناو کانی دا... چونکە بە ئاشکرا دیارە کاری رینکوپینک و پەر لە دانایی، هەر گیز بێ بکەر نایە تەدی..

ئەو ناو نیشانانەش کە لەوپەڕی تەواوی دان بەلگەنی چەندین سیفەتی تابلی تەواوی ئەو بکەرن. چونکە هەر وەك بە پینی زانیاری "صەرف"، "ئیسمی فاعیل" لە "مەصدەر" وەردە گیریت، هەر بەو جۆرەش سەرچاوەی سەر هەلدانی ناو و ناو نیشانەکان، سیفەتەکان. ئەو سیفەتانەش کە تابلی تەواون، بێ گومان، بەلگەن لەسەر چەندین کاروباری خۆیی (زاتیی) ئەوتۆ کە لەوپەڕی تەواوی دان.

توانای خۆیی، یان ئەو کاروبارە خۆیی یانە کە ئیمە لە دەربڕینیاندا دەستەوسان و کۆلەوارین، بە ئەندازەی پلەیی دانیایی: "حق الیقین" بەلگەن لەسەر زاتینکی خاوینی ئەوتۆ کە دارای کەمالتی پەهایە.

جا لەبەر ئەوەی هەموو یەك لەو شوینەوارە بێ وینانەیی گەردوون کە لە بەردەماندان، هەریەکیان خۆی لە خۆی دا "تەواو" و..

ئەم شوینەوارە بێ وینەییەش شایەتی کردارینکە و..

کردارە کەش شایەتی ناوینکە و..

ناو کەش شایەتە لەسەر سیفەتیک و..

ئەو سیفەتەش شایەتی کاروبارینکە و..

ئەو کاروبارەش شایەتە لەسەر زاتینک..

لەبەر هەموو ئەمانەیی کە باس کران:

یەك بە یەکی ئەو ئاسەوارانە، شایەتی یەکی راست لەسەر بەدیهینەری مەزن و، تاك و، تەنیا و، "واجب الوجود" دەدات و، ئاماژە بۆ "یەکتایی" ئەو دە کات.

واتە هەر وەك بە ئەندازەی ژمارەیی بوونەوهران شایەتی و ئاماژە بۆ "یەکتایی" خواوەندەن، هەر وەها هەریەکی شیان، لە گەل هەموو شوینەوار و سەرجمی بوونەوهرانی گەردووندا، میعراجینکی مەزنی بۆ ناسینی خوای گەورە و، بە ئەندازەی

هیزی گشت بو ونه وهر انیش ئەم میعراجە دارای هیژه.. سەرەپرای ئەو هەش که بەلگه‌یه کی دامه‌زرای رە گدا کوتاوی نه‌بزۆ کی ئەوتۆی "پراستی" یه، که هیچ گومانیک ناتوانیت توخنی بکهویت.

ئێستاش ئەی بی ئاگای سەرینچی کار!

به چی ده‌توانیت ئەم بەلگه‌یه پووچەل یان زامدار بکهیت که به ئەندازه‌ی گەردوون به‌هیزه؟

یان به چی ئەم په‌نجهره فراوانه ده‌شاریته‌وه که تیشکه‌کانی "پراستی" له‌هه‌زار و یه‌که په‌نجهره‌وه، به‌لکو له‌په‌نجهره‌ی ئەوه‌نده زۆری به‌ئەندازه‌ی ژماره‌ی بو‌ونه‌ورانه‌وه، ده‌رده‌خات و ئاراسته‌ی که‌سانی خاوه‌ن فام و ژیری یان ده‌کات؟ به‌کام په‌رده‌ی بی ئاگایی ده‌توانیت دا‌یپۆشیت؟

په‌نجهره‌ی نۆزده‌ههم

﴿سَبِّحْ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾ (الإسراء: ٤٤).

هه‌روه‌ك به‌ده‌یه‌نه‌ری مه‌زن چه‌ندین دانایی له‌ژماره‌به‌ده‌ر و واتای به‌رزى له‌ته‌نه ئاسمانی یه‌کاندا داناه‌وه، ئەو ئاسمانانه‌ی به‌"وشه"کانی: خۆر، مانگ، ئەستێره‌کان ئارایش‌ت داوه، تا‌کو جوانی و شکۆمه‌ندیی به‌ده‌یه‌نه‌ریان ده‌ربهرن..

به‌هه‌مان جۆر، ئەم به‌ده‌یه‌نه‌ره، چه‌ندین دانایی و، واتای به‌رز و، ئامانجی گه‌وره و گرنجی له‌بو‌ونه‌ورانی ناو بۆشایی ئاسمانیشدا پیکه‌ینه‌وه، ده‌می ئەو بۆشایی یانه‌ی ئاسمانی به‌"وته‌کان"ی: هه‌وره‌گره‌مه، بروسکه‌وه، دلۆپه‌کانی باران خستوه‌ته‌قسه و گوفتار، تا‌کو له‌م پینگایه‌وه "ته‌واویی دانایی" و "جوانیی میه‌ره‌بانی"ی ئەو به‌ده‌یه‌نه‌ره بزانرین و بناسرین.

هه‌روه‌ك خاوه‌ند وای له‌گۆی زه‌وی کردوه که به‌چه‌ندین ته‌ی پر و اتا بدویت و، به‌و زینده‌وه‌ر و پرووه که زۆرانه‌ی که له‌سه‌ر زه‌وی دا‌بلاوی کردوونه‌ته‌وه و هه‌ریه‌که‌یان وشه‌یه‌کی په‌وانه‌بو‌خۆی، زه‌ویی خستوه‌ته‌قسه و گوفتار و، به‌مه‌ش "که‌مال"ی دروستکردنی بو‌ونه‌ورمان له‌لایه‌نی خۆیه‌وه‌بو‌رون ده‌کاته‌وه.. هه‌ر به‌و جۆره‌ش وای له‌ده‌رخت و پرووه‌که‌کان کردوه که به‌زمانی: گه‌لا و گول و

بهروبوومه كانيان بدوين و، بهمهش "تهواوي بهديهيتانكاري" خواوهند و "جواني ميهره بانى يه كهى" رابگه يهن.

ههروه ها گول و بهرى دره ختيش، كه يه كيكن لهو وشانه، خواوهندى بهديهتير و اى لى كردون كه به زمانى تووه ورده كانيان بدوين، بهمهش خواى گهوره نامازه بو ورده كاري بهديهيتان و تهواوي پهروه دگاري خوى ده كات، بو كه سيك خواوهنى ههست و شعور بيت و به باشى بينيت.

ئه گه ده تهويت گوي رابگريت، ئهوا فرموو گوي له وشه كانى: زيكر و تهسيحاتى له ژماره به ده رى ناو گهردوون بگه:

واله نيوان ئه جزه گوفتاره دا، گوي له وتهى تنها گوليكي نيوان هه موو گولانى جيهان و، قسه ي تنها يه كه گوله گه نم له نيوان هه موو گوله گه نمه كانى گشت سهرزهوى دا راده گرين، تاكو زياتر لهوه دلتيا بين كه چون هه موو ئه مانه شايه تى راستن له سهر "راستى يه كتابى خواوهند":

به لى، هه ر جى رووهك و دره خته، به لگه يه كى تاشكرا و روونه له سهر بهديهتيرى خوى و، به چه ندين زمانى جياجيايش شايه تى يه كى و راست له سهر "يه كتابى" بهديهتير ده دات، كه مرؤفى وردكار و سهر بنجدر ده خاته سهر سوورمانه وه و له تاوا ده لىت:

(سبحان الله! ئه مه چه نده شايه تيدانىكى جوانه له سهر "يه كتابى" ئه و خواوهنده!) به لى، به ئه ندازه ي روونى و جوانى رووهك خوى، ئه و تهسيحاتانهش رهنگين و روون و جوانن كه رووه كه كان له كاتى: (گزنكى خه نده يان و، دم پشكووتنى خونچه يان و، پنگه يشتى بهر و گوله كانيان) دا به گوپى يه كترى دا ده ده ن. چونكه به لىوى دم به خه نده ي هه موو گوليكي و، زمانى وردى ريكوپىكى گوله گه نم و، وشه ي ريكخراوى توو و ده غل و دانه كان ئه و "رپسا" يه ده رده كه ويت كه به لگه ي "دانايى" يه .. ئه و رپسايش، وهك له بهر چاودايه، له نيوان تهرازويه كى سهر نه كه ردايه، كه ئه ميش به لگه يه له سهر "زانيارى" و ئه م زانيارى يه ده رده خات..

ئه و "تهرازووهش" له نيوان بهديهيتانىكى ورده كاردايه، كه ئه ميش به لگه يه له سهر "كارامه يى يه كى له سنوور به ده ر" ..

ئەو بەدبەھتان و دروستکردنە پر لە ورەدکاری و نەخشونىگاره ناوازانەش لە نىوان ئارايشتىكى جوانى ئەوتۆدان كە "لوتف و كەرەم" دە گەيەن..
ئەو ئارايشتە جوانەش بۆن و بەرامەى عەترىنى و اخۆشى لى دىت كە "مىهرەبانى و چاكە كارى" دەردەخات.

جا ئەم بارودۆخانەى كە چەندىن دانايى تىهەلكىشيان تىدايە و لە تەنىشتى يە كترە وەن، بە هەر هەموويان، زمانىكى گەرەن شايبەتى لەسەر "يەكتايى" خواوەند دەدەن، بە چەشنىك كە خواوەند، بە هەموو ناو پىرۆز و خاوين و جوانە كانىەو، بە غەيرى خوا دەناسىت و، وەسفە بەرز و شكۆمەندە كانى بۆ پىريار دەدات و، هەموو نوورە كانى دەركەوتن و درەوشانەو كانى خواوەندىش لای بەدبەھتران دەردەپرىت.
جا ئە گەر گويت لە شايبەتدانى وەهاى تەنھا يەك دانە "گول" پراگرت و، ئىجا توانىت گوئى لە شايبەتدانى مەزنى هەموو گولە كانى ناو باخ و بىستانە پەرورەدگارى يە كانى تىكپراى سەرزەوى پراگرىت و، گويت لەو پراگەياندنە دەنگدەرەو و بەزايە مەزەنە بوو كە ئەو گولانە لە بارەى "پىوستى بوون" و "يەكتايى" خواوەندەو پرايدە گەيەن.. ئايا ئىتر دواى ئەمە، هىچ بى ئاگايى و گومانىكت لە دلدا دەمىت؟ خۆ ئە گەر عىنن ئايا دەشى پىت بوترىت: "مروڤىكى خواوەن هەستى بەرز و بلندى ھارپاز لە گەل ھەست و شعورى بەرزى گەردوون؟"

وەرە با سەرنج لە درەختىك بەهين:

وا ئىستا لە بەردەم پەيدا بوون و گەشە كردنى گەلاكانىدان كە لە وەرەزى بەھاردا بەو پەرى رىكوپىكى و وردە كارى بەو چرۆ دەكەن و لە نەشونمادان.. ھەر وەھا واپىن لە بەردەم گولە كانىدا كە تابلېى بە رىكى و جوانى دەمیان دەپشكويت و لە خونچە كانيان سەر دەردەھىن و.. واپىن لە بەردەم بەرە كانى ئەو درەختەدا كە بە دانايى و مىهرەبانى گەشە دەكەن و پەرە دەسىن..

ئايا بە وردى سەيرى ئەووت نە كرد كە چۆن سەروەى با بە نەرمونيانى و خاوينىي چەشنى دلپاكىي ساوايان يارىي لە گەل گەلاكانىدا دەكرد؟

ئىستا سەيرى دەمى درەخت بكە و، بزانه چۆن بەم زمانانەى خواوەنە لە بارەى حالى خۆيانەو دەدوين:

زمانى گەلاكان، كە بە دەستى كەرەم و سەخاوەتمەندى سەوز بوون..

زمانى گولە كان، كە خەندەى مەستى لوتفى خواوەندىان لەسەر لىو..

زمانی بهر بوومه كان، كه بههۆی درهوشانهوهی میهره بانى، شاد و دلخۆشن.. ههریهك لهم زمانانه، ئهه تهرازووهر سههرنه كههره داد گهره درههر پهریت كه له ناوه ندى پهرسهیه كى مه كههم و بهی وینه دایه.

لهم تهرازووهر سههرنه كههره شدا كه "داد گهرى" راده گهیه نیت، چه ندى نه خشو نى گارى وردى ناوازه و، ئارایشته كاری له راده به دهه رى وا ههن كه چه نده ها تام و چه نى جۆراو جۆر و بۆنى عه ترینى جیا جیا یان تیدایه و، به لگهن له سههر "میهره بانى" و "چا كه كاری" ..

لهه تام و چه نه ناسكانه شدا چه ندى ناوك و تۆوى وا ههن كه خۆیان له ناو خۆیاندا یه كینكن له موعجیزه كانى توانسته خواوه نند..

ئایا نیت ته مه به ئاشكره دهه رى ناخات و ناییت به شایهت له سههر "پهرسه تى بوونى" به دهیه نه رینكى ده سهت ره نگینى، میهره بانى، چا كه كاری، نعه مهت به خشى، رازینه رى، به خشنده ی، تاك و ته نیا؟! ئایا ناییت به شایهت له سههر جوانى میهره بانى و، ته واوبى پهروه ر د گاریت یه كه ی؟

ئه گهر بتوانیت له زمانى هه موو دره خته كانى سههرزه وى، به یه كه وه، ته مه بیه ستیت، ئه وا تیده گهیت، به لكو به جوانى ده بیه نیت كه چه نده گه وهه رى جوانى به نرخ و، مرواری ناوازه له گه بنجینه ی ته مه تیه ته په رۆزه دا ریز كر اون كه ده فهر موئى:

﴿يَسْبُحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (الحشر: ۲۴).

ده سه ته ی مروئى بهی ئاگای هه ژار!

ئه ی ئهه كه سه ی وا گومان ده بات كه به ره لا و سههر به سهته و هیه چ پرسیار و وه لامینكى له ره ی دا نی یه!

ئه ی ئهه كه سه ی نو قمى سه له یی و بهی نه زانى بووه!

خواوه ندى خواوه نی جوانى و ده سهت ره نگین، بهم هه موو زمانه له ژماره به ده ره انه، خۆی به تۆ ده ناسیتیت و خۆی لای تۆ خۆ شه و یست ده كات..

خۆ ته گهر ده ته ویت لهه پیناسانده خۆت بدزیه وه، ئه وا ده بهی ئهه هه موو ده مانه به سه ستیت و، ئهه گشت زمانانه بهی ده نگ به كهیت! دیاره ته مه شهت هه ر گیزا وهه ر گیز له توانادا نی یه!

مادهم هه ر گیز ناکریت تهه زمانانه ی كه بهه جۆره "یه كتایى" خواوه نند راده گهیه نن، بهی ده نگ به کرین، ئههه چار نی یه ده بهی تۆ بهی ده نگ بیهت و گوئى له وان رابگریت!

دهنا تنها به گوئی ناخین، به په بجهی بی ناگایی، رزگار ناییت. چونکه بهم کرداره تهنه گویی خوت ده ناخیت و گهر دوونت پی بی دهنگ نا کریت. نه وه تا سهرانسه ری گهر دوون و تی کپرای بوونه وهران "یه کتابی" خواوه ندراده گه یه نن. خو به لگه کانی "یه کتابی" خوا و زایه له ی دهنگی ئه م به لگانه ش، چه ند شایه تیکی راست و داد گهر و بهره وام و له بن نه هاتوون، دوانه نجام به سهر تدا سرده کون و تاوانبارت ده کهن!

په بجه ری بیستمه (۱)

﴿فَسُبْحَانَ الَّذِي يَدِيهِ مَلَكُوتِ كُلِّ شَيْءٍ﴾ (یس: ۸۳).

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ﴾ (الحجر: ۲۱).

﴿وَأَرْسَلْنَا الرِّيَّاحَ لَوَاقِحَ فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنْتُمْ لَهُ

بِخَازِنِينَ﴾ (الحجر: ۲۲).

ههروه که له شتانی ههنده کی و فهرعی و سوود و نه بجامه کاندا، "ته وایی دانایی" و "جوانی ری کویکی" ده بیترین، ههروه ها له توخمه هه مکی و بوونه وهره مه زنه کانیشدا، که به رواله ت تی که ل و پی که ل دیارن و وا ده به نه وه همی مرؤفه وه که جینی یاری و گالته و گه پی ری که ووت بن، ده بی نیت سهره پای تی که لپی رواله تی یان، چه ند بارو دؤخیکی وایان هه یه که "دانایی" و "ری کویکی" یان پیوه دیاره.

بۆ نمونه:

(۱) رۆژنیکان حه قیقه تی په بجه ری بیستمه به عهره بی بهم جزره ی خواره وه به دلدا هات:

تألؤ الضیاء من تنویرک.. تشهریک..

تموج الأعصار من تصرفک.. توظیفک.. سبحانک ما أعظم سلطانک!

تفجر الأنهار من تدخیرک.. تسخیرک..

تزین الأحجار من تدبیرک.. تصویرک.. سبحانک ما أبدع حکمتک!

تسم الأزهار من تزینک.. تحسینک..

تبرج الأممار من إنعامک.. إكرامک.. سبحانک ما أحسن صنعک!

تسجح الأطيار من إنطاقک.. إرفاقک..

تسهج الأمطار من إنزالک.. إفضالک.. سبحانک ما أوسع رحمتک!

تحرك الأقمار من تقدیرک.. تدبیرک..

تدویرک.. تنویرک.. سبحانک ما أنور برهائک وأبهر سلطانک! (دانهر)

"نور" یان "پرووناکی (الضوء)..". به بهلگه‌ی کاره پر له دانایی‌یه کانی تری، بۆ ئەو‌یه که به‌دیھینراوانی خواوەندی گه‌وره و، به ویستی خوا خۆی، له به‌رچاوی خه‌لکی دا پیشان بدات و راپانگه‌یه‌نیت. واته "پرووناکی" کار بۆ سپیتر اوینکه له لایه‌نی به‌دیھینهری داناوه، تاكو خوا‌ی گه‌وره به هۆیه‌وه شته سه‌یره کانی به‌دیھینراوانی خۆی ده‌ربجیات و له‌به‌ر تیشکی پرووناکی دا و له پیشانگای بازاری جیهاندا به‌دیھینراوه ناوازه کانی خۆی پیشان بدات.

ئنجا سه‌یری "با" بکه، ده‌بینیت بۆ ئەنجامدانی چه‌ندین فه‌رمانه‌ری گ‌رنگ و خزمه‌تگوزاری مه‌زن هه‌میشه له هاتوچۆدایه. ئەو سووده زۆر و به‌نرخانه‌ی که له کاره پر له دانسته کانی سه‌رشانیدان، شایه‌تن له‌سه‌ر ئەمه.

که‌واته شه‌پۆله کانی زریان له راستی دا ژیربارخستن و کار بۆ سپاردن له لایه‌ن به‌دیھینهریکی داناوه، ئەو زریانه تونده‌ش که له زه‌ریاکاندا ده‌بینیت، له راستی دا هی گو‌ی راپه‌یالی کردن و په‌له کردنیانه له جی‌به‌جی کردنی فه‌رمانه په‌روه‌ردگاری‌به‌کانی خواوه‌نددا.

ئێستا بۆ کانی و پرووبار و جۆگه "ئاوه‌کان" پروانه و سه‌رنجی هه‌لقولانیان له نێوان به‌ردو چیاکاندا بده، ده‌بینیت هه‌ر گیز ریکه‌وت و بێ مه‌به‌ستی یان تێدا نی‌یه. چونکه ئەوه‌نده سوود و به‌رژه‌وه‌ندیی ئەوتویان لێ په‌یدا ده‌بیت که به‌ ئاشکرا جی‌ده‌ست و ئاسه‌واری میه‌ره‌بانی‌یه‌کی خوا‌یی ئاشکرا و پروون. ئەو ئەنجامانه‌ش که له‌وانه‌وه په‌یدا ده‌بن، هه‌موویان به‌پێی ژمیر کاری و پێوه‌ریکی وردن..

هه‌روه‌ها پاشه‌که‌وت بوون و کۆبوونه‌ویان له‌ناو زه‌وی دا - به‌هه‌مان جۆر - به‌پێی حسابیکی ورد و به‌ ئەندازه‌ی پێوستیی زینده‌وه‌رانه و، ته‌قینه‌وه‌شیان به‌پێی پێوه‌ریکی دانا‌یانه‌یه..

هه‌موو ئەمانه، چه‌ند به‌لگه و شایه‌تیکی گۆیان له‌سه‌ر ئەوه‌ی که ئەم ژیربارخستن و پاشه‌که‌وت کردنه هه‌موو له لایه‌ن په‌روه‌ردگاریکی داناوه ده‌کرین و، ئەو ته‌قینه‌وه و ده‌ره‌په‌رین و هه‌لقولانه توندوتیژه‌ش که له کاتی هاتنه‌ده‌ره‌وه‌یاندا ده‌بینین، له راستی دا، هی خۆشی و کامه‌رانی‌یانه له ئەنجامدان و جی‌به‌جی کردنی یه‌کسه‌ری و کۆپه‌ری فه‌رمانه کانی په‌روه‌ردگارا.

ئێستا ته‌ماشای جۆره‌های جۆر و شیوه‌ی "به‌رده‌کان و گه‌وه‌ره‌رده‌کان و سیفه‌تی کازاکان" بکه و، سه‌رنج له جوانی و تایه‌تکاری یان بده که چه‌ندین سوودی زۆر و

زه بندهيان لي پهيدا ده بيت، ده بينيت: ټو سووډه پر له دانايي يانه ي که په يوه سته پيانه وه .. ټو له گه ل يه ک گونجانه ته او هي نيوان پيداويستي په کاني ژيان و ټه نجامه کاني ټه وان .. پاشان گونجانيان له گه ل داخو ازي يه کاني مرو ف و جي به جي کردني پيوستي په کاني و چندين شتي تر دا ..

هه موو ټه مانه، به لگن له سهر ټه وه ي که:

ټه م ټار ايشت و، رنک خستن و، ته گير کاري و، نه خشان دنه زورانه، له لايه ن په روه رد گاري کي داناو ټه نجام ده درين.

ټيستا سه يري "گول و ميوه و به رو بو ومه کان" بکه، ده بينيت:

گه شاو هي پرويان ..

شيريني تاميان ..

جواني سه رنج پرا کيش و، نه خوشوني گاري ناوازيان ..

بؤن و به رامه ي عه تريني خوشيان ..

هه موو ټه مانه، وه ک ده لال و بانگه واز که ر وان بو ميوانداري خواوه ندي په روه رد گاري ده ست په ننگين و به خشنده ي ميهره بان .. چنه ند نامه يه کي پيئاسان دني ټو خواوه نده ن له به رده م ټو سفره و خوانانه ي که له سهر پرو ي تيک پراي زه وي دا پراخراون. چونکه هه موو يه کيک له په ننگه جيا جيا کان و، هه ر بؤنيک له بؤنه جزراو جزره کان و، هه ر يه ک له تامه جيا وازه کان، به لگن له سهر: به ديهنه ري ده ست په ننگيني سه خواوه مهنده و، هه ري که يان به زماني تايه تي خزي، ټو به خشنده ميهره بانه ده ناسيټ.

ټيستا ته ماشاي "بالنده کان" بکه، ده بينيت گمه و خونندن و جريوه جريوي پر له ناوازي خوش و جزراو جزري ټه م بالنده، ته نها له لايه ن به ديهنه ري کي داناو هيه .. چونکه راز و نيازي نيوانيان و، ټو خه مباري يه ي که ده يه اونه ناوازه کانيانه وه، به چه شنيکه دلتي مرو ف که مهندي کيش ده کات.

ټيستا بؤ "هه وره کان" پروانه، ده بينيت تکه ي ټو بارانه ي که به خو پ لييان ده رژي ته خواوه وه و، نه عره ته ي ټو هه وره برو سکه يه ي ناو ناسمان، هه ر گيز کاري کي هه په مه کي و بي مه به ست ني يه، چونکه دروست کردن و په يدا کردني ټو ده ننگه سه يرانه له ناو ټو بو شايي په فراوانه ي ناسماندا .. باران دني ټو چنه ندين دل ټوپه ي که هؤي ژيان و

گوشيني هموره قورسه کان تاڪو ٿيو دلڙيه بارانانه يان لسي بچڙپٽ و، دهر خواردي
زيندهوهران بدرين و فرياي تينوان بچرين..

هموو ٿم ڪارانه، ٿيوهمان ٻڙ پروون ده ڪه نه وه ڪه:

ٿيو تڪهي باران و نعره ته ي همورانه پرن له دانستي خاوهن واتاي بهرز و پوهان،
وهڪ بلتي ٿيو دلڙيه بارانانه، به ناوي پهروه ردگاري سه خاوه ٿم نه وه و پرو له تينوان
ده ڪهن و پييان ده لئين:

(مڙده بيت! ٿيمه له لايهن پهروه ردگاريڪي ميهه بهانه وه ٻڙ لاي ٿيوه نيرواوين و به
هاناناهه وه هاتووين)!

ٿي ستاش سهيري پروي ٿاسمان بڪه و، له نيوان تنه له ژماره به دهره ڪاني دا سهرنج
تنهها له "مانگ" بده. ده بينيت: جموجوئي ٿيو تنه ٿاسماني يانه، ڪه يه ڪيڪ له وانه
مانگه، به جڙيڪي تابليي مه ڪم و جوان پيڪ خراون و، به دهستي خاوه ندي
به تواناي دانا و به چه شينيڪي مه زن نه خشهي ٻڙ ڪيشراوه و ٿه ندهي ٻڙ دانراوه، چونڪه
چه ندين دانايي بهرز ڪه پهيوه ندي يان به زهوي پهوه ههيه، به ههريڪ له جموجوئي ڪاني
مانگه وه بهندن.

له بهر ٿيوهي ٿه ممان له شوييڪي ترده به دريڙي باس ڪردوه، واليره دا ههر تنهها ٿم
ٿه ندهي يهي لسي دواين.

* * *

بهم جوره، ههريڪ لهم توخمه همه ڪي يانه ي باسمان ڪردن، ههر له "پروناڪي" پهوه
تا ده گاته "مانگ"، په بجهه يه ڪي يه ڪچار فراوان ده ڪه نه وه له سهر: "بوون" و "يه ڪتايي"
خواي گوره.. ههروه ها توانست و مهزنيي پهروه ردگاريي خاوه نديش، به پيوه ريڪي
گوره تر و به چه ندين پهنگ و جوري جياواز و پهنگا ورهنگ، راده گهيه نن..
ده سا ٿي مرؤفي بي ٿاگا!

ٿه گهر ده توانيت ٿم دهنگانه ڪپ بڪه يت ڪه وهڪ نعره ته ي ههوري ٿاسمان
ده زرنگينه وه..

ٿه گهر ده توانيت ٿم هموو پروناڪي يه دره وشاوانه بڪورڙينيه وه..

ٿهوا ٿو ڪاته ده توانيت به ديهينه ري به خشنده ي دهست رهنگين له ياد بڪه يت. ده نا ٻڙ
لاي ڙيري خوت بگه پيره وه و پروي تي بڪه و، بلتي:

سبحان من: ﴿ثُمَّ لِيُذْخِرْ لَكَ السَّمَوَاتِ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ﴾ (الإسراء: ٤٤).

په نجه ره ی بیست و یه کهم

﴿وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ (یس: ۳۸).

"خۆر" که چرای ئەم بوونه و هه رانه یه، په نجه ره یه کی بوونه وهك رووناکی یه که ی. بوونه و هه ران لهو په نجه ره یه یه ده و پوانته "بوون" و "یه کتایی" به ده یه نه ری گه ردوون!
هه ر دوا زده هه ساره گه رۆ که کان - به زه ویی خۆمانه وه - که ناوی "کۆمه له ی خۆر" یان لئ نراوه، به پئی رپسایه کی رپیکو پیک و ته رازوویه کی ورد و دانایی یه کی ته و او هاتو چۆ ده که ن. هه ر چه ندهش له رووی قه باره و بارستایی و گه و ره و بچوو کی به وه جیا وازی یه کی گه لئ زۆریان له نیواندا هه یه و، سه ره رای جیا وازیشیان له بابه ت دووری و نزیکیی یان له خۆر و، جمو جووئ و خیرایی هه ره یه که یان له چاو ئەوانی تر دا..
به لئ، سه ره رای هه موو ئەمانه، ئەم هه سارا نه به رده و ام له خولگه و سوور گه ی خۆیاندا دین و ده رۆن و مه له ی خۆیان ده که ن و به پئی یاسایه کی خوایی به خۆره وه به ندن، ئەم یاسا خوایی یه ئەوه یه که زانایانی گه ردووناسی ناوی هه یزی راکیشان (الجادیه) یان لئ ناوه. ده یینیت ئەم هه سارا نه به پئی رپسایه کی ورد و به بئ هه یچ هه له یه ک، با به ئەندازه ی خوله کینکیش بی ت، دین و ده رۆن و، به چه شنیکیی ره ها و ته و او وهك گوئ راپه لئیی نو یژ که رانی جه ماعه ت بۆ پیشنو یژه که یان، ملکه چی ئەم یاسایه ن.
ئهمهش به لگه یه کی تاب لئیی رپیک و ته و او وه به پیره ریکیی گه لئ فرا وان، له سه ر:
"مه زنیی توانستی په روهر دگار" و "یه کیتی په روهر دگاری" ئەو. ئە گه ر ده توانیت بۆ خۆت مه زنیی ئەم کاره لیک بد ه یته وه، ئەوا فه رموو لیکیی بد ه ره وه، تاکو مه و دای گه و ره یی و داناییت له وه دا بۆ ده ربکه ویت که وای له و ته نه بئ گیان و قه باره مه زن و بئ هه ست و نه ستانه کردو وه که: به و په رپی رپیک و ها و سه نگیی ته و او و، به چه شنیکیی تاب لئیی دانایانه و، به چه ند جمو جوو لئیکیی جۆرا و جۆر هاتو چۆ بکه ن و بسوو رپنه وه. پاش هه موو ئەمانه ش، بۆت ده ربکه ویت که چۆن هه موویان به پئی رپسایه کی نا وازه و جوان رام کراون و گوئ راپه ل و ژیرباری فه رمانی خوا وه ند خراون!
خۆ ئە گه ر رپکه ووت - با به ئەندازه ی گه ردیله یه کیش بی ت - ده ستی له م کارانه وه ردا یه، ئەوا ته قینه وه ی گه و ره گه و ره ی گه ردوونی و به یه کدا که و تنی هه ینده مه زنی لئ

پهيدا ده بوو كه تېكرای گهر دوونی ده پروو خاند و هه پروون هه پروونی ده كرد. چونكه نه گهر "رېنكهوت" په كېك لهم ته نه ناسمانی يانه رابووه ستینیت و له سوور گه گوی خوی ده ری بكات، نه و اړینگا بؤ چه ندين ليككه وتنی له ژماره به ده ری ته نه كانی ناو ناسمان خوش ده كات..

بؤ خۆت ده توانیت مه وادای نهو سامناكي په مه زنه ليك بده پته وه كه چه نده ها ته نی مه زنی به هه زاران جار له زهوی گه ورته بر په كتر بكه ون!

وا كاره سه سیر و سه رسوور هینه كانی كۆمه له ی خۆر به زانیاری له هه موو شت تاگای خواوند ده سپیرین و، زه نیمان ته نها له تېرامان و سه رنجدانی گۆی زهوی دا خهريك ده كهین، كه په كېكه له دوازه هه ساره گه پؤ كه كان و، به رېنكي پینگه شتووی دره ختی كۆمه له ی خۆره..

كه سه رنج ده دهن، ده بینین:

نه هه ساره گه پؤ كه ی خۆمان - وهك له مه كتووی سنی هه مدا پروونمان كرده و ته وه - به فرمانیكي په ووه رد گاری يانه ده خریته كار، تاكو له ماوه ی گه شت و هاتو چۆیه کی دوور و درنژدا چه ندين خزمه تگوزاری مه زن و كاری گرنگ نه نجام بدات و، كه به ده وری خۆریشدا ده سوور پته وه بؤ نه ویه كه مه زنی په ووه رد گاری و گه وری خویته و، ته وایی مه ره بانی و دانایی خواوند، بهم كارهی، دره بخت.. گۆی زهوی وهك كه شتی په کی مه زنی په ووه رد گاری جیهانیان وایه؛ پره له به دیه پتراه سه رسوور هینه ره كانی خواوند.. یان وهك خانوویه کی هاتو چۆ كه ر وایه؛ خواوند به نده خواوند هه ست و شعوره كانی خۆی تیدا نیشه جنی كرده وون و، بؤ مه به سستی گه شتو گوزاری نه لا و نه و لای نه بؤ شایی په فراوانه ی ناسمان، هه رده مه دیانگ پرت و هاتو چۆ یان پین ده كات.

"مانگ" یش وهك میله كانی كاتزمیريكي پابه ندی زهوی وایه، كاته كانمان بؤ دیاری ده كات. جگه له وهش كه كاتزمیری گۆی زهوی په، چه ندين نهرك و فرمانی تری له مه ر شوینه كانی تری ناو بؤ شایی ناسمانی پین سپیراوه.

بهم چه شنه دهره كه ویت كه نه هه ساره گه پؤ كه ی خۆمان، لهم گه شته ی دا، نه وهنده دانایی ورد و نهركی مه زنی پین سپیراوه، كه "بوون" و "یه كتایی" خواوند ده چه سپینیت و ده بیته به به لگه له سه ری و، شایه تی په کی به هیزی به نه ندازه ی هیز و

مەزنىي گۆزى زەوئىش لەسەر ئەو "بوون" و "يەكتايى" يەى خواوەندى خواوەن تواناي پەها، دەدات.

پاشان سوورخواردنى دانايانەى هەسارەكان بە دەورى خۆردا و، پەيوەست بوونيان بە خۆرەو بەهۆى پەيوەندى يەكى مەعنەوى و ناديار كە پىنى دەوترىت "جازىيەت"، ئنجا رىنكخستن و بەرئىكردنى كارى هەموويان، گەر بەپىى نەخشە و ئەندازەى پرۆگرامى دانايەكى بەتوانا نەبىت هەرگىز ناكرىت و ئەنجام نادرىت.

سەرەپاى ئەمانە، جوولانى خۆر كە بە خىرايى يەكى سەرسووپهينەر لە ماوەى يەك چركەدا پىنج سەعات رى بېرىت و بەرەو بورجى "هەرقل" يان "خۆرى خۆران" - بەپىى بۆچوون و بريارى زانايان - كارىكە بە پىى فەرمانى پادشا و دەستەلاتدارى ئەزەل و ئەبەد و بە پىى توانستى پەهاى ئەو هەرگىز ناكرىت و نايەتەدى. وەك بلىيى خواوەندى مەزن بە سوپاى كۆمەلەى خۆر و سەربازانى گوى پرايەلى فەرمانى خۆى، نمايشىكى سوپايانە دەنوئىت، تاكو مەزنىي پەروەردگارىتى يەكەى بۆ هەموو جيهانيان دەربخات. ئەى كاكى گەردووناس!

تو خوا پىم بلى ئايا دەكرىت "رىكەوت" لە كاروبارى ئاوا مەزندا دەستى هەيىت؟! ئايا هىچ كام لەو هۆكارانەى پىت و ايه كارىگەرىيان لە پروداوەكانى گەردووندا هەيه، دەتوانىت دەست بەم كارانە بگەيهنىت!؟

يان هيزىك هەيه بتوانىت توختى ئەم كارانە بكەوئىت؟ ئايا لەو باوەرەدايت كە پادشا و دەستەلاتدارىكى شكۆمەند دەرفەت بە هىچ هاوبەشيك - هەرچى يەك پىت - بدات دەست لە كاروبارى مولكى مەزنى ئەو بدات و، بەمەش كۆلەوارى و ناتەواويى پادشا پيشان بدات؟! نەخىر.. نەخىر..

يان ئايا دەگونجى خواوەند كاروبارى "بوونەوران" كە بەرى درەخت و ئەنجام و مەبەست و پوختەى گەردوونن، بداتە دەست بيانى يەكان؟ يان دەرفەت بەو بيانىيانە بدات - با بە ئەندازەيهكى زۆر كەم و بچووكيش پىت - دەست بچەنە ناو كاروبارى پر لە دانستى خۆيهوه؟

ئايا ژىرىي مرؤف بەوه پرازى دەبىت كە پوختەى ئەو بەروبوومانەى درەختى گەردوون و، تەواترەين بەرەمەكانى و، جىنشىنى خواوەند لە زەوى دا و، ميوانى

تازیز و به‌ریزی پادشا، و از لئ بهیتریت و گوئی پی نه‌دریت و، جله‌وی بدریته ده‌ست "سروش" و "ریکه‌وت" و، به‌مش "گه‌وره‌یی ده‌سته‌لاتداری" و "ته‌واویی دانستی خواهند" له‌و ناسته به‌رزه‌یانه‌وه بخرینه خواره‌وه؟
 نه‌خیر.. نه‌خیر.. خوای گه‌وره و مه‌زن گه‌لی له‌وه به‌رز و شکۆدارتره کاری واله مولکی دا رووبدات.

به‌نجه‌ری بیست و دووه‌م

﴿أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا ﴿۱﴾ وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا ﴿۲﴾ وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا ﴿۳﴾﴾ (النبا: ۶-۸).
 ﴿فَانظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُخْفِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُخْفِي الْمَوْتَىٰ ﴿۴﴾ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۵﴾﴾ (الروم: ۵۰).

ته‌گه‌ر گۆزی زه‌وی به "سه‌ر"ی جه‌سته‌ی بوونه‌وه‌ریکی مه‌زن^(۱) دابنن، ته‌وا سه‌د هزار ده‌م^(۲) له‌م سه‌رده‌ا و، له‌ هه‌ریه‌ك له‌وه ده‌مانه‌شدا سه‌د هزار زمان^(۳) ده‌بینن، كه هه‌ریه‌ك له‌م زمانانه به سه‌د هزار به‌لگه‌ خواره‌ندی "واجب الوجود" و، تاك و ته‌نیا و، به‌توانا به‌سه‌ر هه‌موو شتیكدان و، زانا به هه‌موو شتیك، ده‌چه‌سپینت .. هه‌ریه‌ك له‌م زمانانه سه‌د هزار شایه‌تی پاست ده‌دات له‌سه‌ر یه‌کیتی و سیفه‌ته پیروز و ناوه جوانه‌کانی ته‌و خواره‌نده.

زه‌وی، له سه‌ره‌تای به‌دیهاستی‌دا، ماده‌یه‌کی شل بووه. واته: له بارینکی شلی و تراوی‌دا بووه، پاشان به‌رده ره‌ق و ته‌قه‌کان و ئنجا له‌وانیش گل دروست کرا.
 خۆ ته‌گه‌ر زه‌وی وه‌ك باری یه‌که‌می له‌ دۆخی شلی‌دا بجا‌یه‌ته‌وه، ته‌وا ژبانی تیدا نه‌ده‌چوو هه‌ر و، بۆ هه‌یج جوړینکی نیشته‌جی بوونیش نه‌ده‌گونجا. هه‌روه‌ها ته‌گه‌ر به‌رده

(۱) مه‌به‌ست له‌و بوونه‌وه‌ره مه‌زنه‌گه‌ردونه. (وه‌ر گپ)

(۲) واته سه‌د هزار ده‌می ته‌وتۆ كه له‌ یاد و ستایش کردنی نیعمه‌ته‌کانی خواره‌نددان و، زیکر و ته‌سیحاتی پیروز بۆ مه‌زنی و گه‌وره‌یی خوا ده‌کن و به‌لگه‌ن له‌سه‌ر "یه‌کتابی" خوای گه‌وره. (وه‌ر گپ)

(۳) له‌وانه‌یه مه‌به‌ستی به "زمان" لیره‌دا هه‌موو ته‌و شتانه بیته‌ که به‌لگه‌ن له‌سه‌ر یه‌کتابی و خاوینی و رینکی و جوانی و دانایی که له بوونه‌وه‌راندان، سه‌ره‌رای کاره‌گرنگه‌کانی تری بوونه‌وه‌ران که تابلی زۆرن و خزمه‌تی ئامانجه‌کانی "زیان" و "بوون" ده‌کن، جا هه‌ریه‌ك له‌و کارانه به‌زمانی حال - وه‌ك زمانی گوفتار - به‌لگه‌کانی "بوون"ی به‌دیپهنه‌ر پوون ده‌که‌نه‌وه. (وه‌ر گپ)

گوره و رهقه كان ههروا به رهقى. بمانايه تهوه و هيچ دهستكارى يهك نه كرانيه، دياره نهو كاته هيچ سوودىكى لى وهرنده گيرا..

كهواته نهو كهسهى كه دؤخىكى لهبار و شياوى بؤ ژيان و گوزهران به زهوى بهخشيوه، دهبي نهو بهديهتهره دانايه بيت كه دانايى به رههاكهى خؤى پيشانى زهوى نشينان ده دات و، هه موو پىداويستى به كانيشيان بؤ تاماده ده كات.

ئىجا سه رنج له "چيا سهخته كان" بده كه پشتى زهوى ده گرن و راگيرى ده كه ن و، له كاتى سوورانه وهى دا قه باره كهى ده پاريزن. كه سه رنج ده دهين، ده بينين له ناوجهرگهى زهوى دا چه ندين ئالتو گؤرپى مه زن پرووده دات و، له م ئالتو گؤرپانه شه وه چه ندين گاز و هه لم پيدا ده بن كه له رپى چيا كان و له شيوهى بوومله رزه و گر كانه وه ده ريان ده دات. ئه مهش بؤ نه وهى كه نهو پرووداوانهى ناوه وهى نه بن به كؤسپ له رپى جئ به جئ كردنى هاتوچؤ رىك و كاره سه ره كهى به پى سپىراوه كانى دا.

ههروها چيا كان به بؤ نهى به رزى يانه وه، بوون به چه ند بهر به ستىك و نابه لن ئاوى ده ريا كان سه ربكه ون و سنوورى و شكانى بشكىن و، له هه مان كاتيشدا ده بن به گه نجينه و عه مبارى پاشه كه وت كردنى ئاو، بؤ نه هيشتنى پىداويستى زينده وه ران.. ههروها وهك شانه وان بؤ پاكؤر كردن و بوخته كردنى ههوا له گازه زيانبه خشه كان و، ئاوى هه موو لايه كيان تىدا كؤبىته وه و، بؤ نه وهش بىن به چه ند گه نجينه يهك بؤ جؤره هاى جؤرى كانزرا كان كه بهرده و امبوونى ژيانى زينده وه ريان له سه ره بنده.

ئهم بار و دؤخانه و گه لى بارودؤخى ترى وهك ئه مانه، شايه تن له سه ره "بوونى" خواوه ندى خاوه ن توانستى په ها و، دانا و، ميه ره بان و.. به لگه ن له سه ره "يه كتابى" نهو. ئهى كاكى جو گرافيان!

پىم بلنى ئهم هه موو كارو بارانه به چى لىك ده ده يته وه؟ ئايا چ رىكه وتىك ده توانىت جله وى ئهم زهوى به پر له بهديهته روه سه يرانه به دهسته وه بگريت و، له بؤ شايى دا و تنه نا له ماوهى يهك سالتا رىنگايه كى بىست و چوار سالىى پى بىرپىت و بى نه وهى هيچ كام له و پيشانگا سه رسوورپه يته رانهى ناوى په رته وازه و په رش و بلا و بىن!؟

ئىجا به وردى سه يرى دروستكاروه ناوازه كانى سه رپووى زهوى بكه و بزانه چؤن هه رچى توخمه كانى سه ر زهوى هه ن، هه ر هه موويان بؤ چه ند كار و ئه ر كىكى گرنكى دانايانه رام كر اون، به راده يه كى وا كه به چاوى رپزلىتانه وه سه يرى نهو ميوانانهى

خواوهندی به توانای دانا ده کهن که له چواردهوری سفره و خوانی سهرزهوی دانیشتون و، بهم جوره - ئەو توهمانه - ریزیان لئێ دەنێن و بۆ خزمەتی ههموو ئەو میوانانەیی خواوهند پراده پەرن.

پاشان به وردی سهیری سهروسیما و ئارایشتکاری و نهخشوونیگاری پینچاوپینچه کانی پرووی گۆی زهوی بکه و، پروانه بۆ شیوه و پهنگه جوانه کانی که به پینی جوراوجوریی خاکه که ی پهنگه کانیش ده گۆرپین و جوراوجور ده رده چن و، هه ریه که میان دانایی و داهینانکاری به جوانی تیدا ده رده که ویت و مرۆف ده خه نه سه رسوورمانه وه. فه رموو ئەوه تا جوگه و پروبار و ده ریا و چیاکان. هه ره هه موویان، به چه شنیک ئاماده کراون که نیشته جینی بوونه وهران و هۆی گواسته وه یان بن له جینگایه که وه بۆ جینگایه کی تر.

ئایا نابینیت که به و بهری دانایی و رینسایه کی بئوینه و ناوازه پرووی زهوی به سه دان هه زار جور ره گه زی پرووه ک و زینده وهران پر ده کریت و، بهم جوره ژبانی پنی ده به خشریت.. پاشانیش به هۆی مردنه وه هه موو ئەو زینده وهرانه له کار و فه رمانبه ری و ئه رکی سه رشانیان مۆله ت ده درین و وازیان له کار پنی ده هینریت؟! ئەمه دیارده یه که هه رده م به وردی و رینکوپینکی به رده و امه، ده بینیت هه ره ئەوه نده ی پرووی زهوی یان لئێ چۆل ده کریت، سه ره له نووی و یه کسه ره به هاوچه شننی ئەوان پر ده کرته وه!

ئایا ئەم کاره ئەوه ناگه یه نیت که "زیندوو بوونه وه ی پاش مردن" کارینکی ره وایه و هه یچ گومانینکی تیدا نیه؟ ئایا ئەم هه موو دیاردا نه "شایه ت" ی راستگۆ نین که به سه دان هه زار زمان شایه تی له سه ره "بوون" و "یه کتایی" خواوهندی به توانای شکۆمهنده و، دانا و، خاوه ن که مال، ده ده ن؟

پوخته ی قسه ئەوه یه که:

زهوی، که وه ک "ناوچه رگه" و "دل" ی جهسته ی گهردوون وایه، به وینه ی پشانگایه که بۆ ناوبانگ ده ر کردنی به دیهینراوه ناوازه و سه رسوورپهینه ره کانی خواوهند و.. وه ک مه حشه ریک وایه که شته سهیره کانی به دیهینراوه جوانه کانی ئەوی تیدا کۆکراوه ته وه و.. رپی و شوینی هاتوچۆی کاروانی به دیهینراوه زۆره کانی خواوهنده و.. مزگه و تیکه به نده کانی ئەو ریزیان تیدا به ستروه و په رسته شه کانیان تیدا به جی ده هینن. ئەم گۆی زهوی یه، ئەوه نده تیشکی "یه کتایی" خوا ده رده خات که هه موو گهردوون پر بکات.

ئەي كاكى جو گرافيازان!

ئە گەر "سەر" ئىم زەھىيە بە سەد ھەزار "دەم" خواوھندى پەروردگارى جىھانيان بناسىنىت، و، لە ھەريەك لەو دەمانەشدا سەد ھەزار "زمان" بىت و، تويش ئىم پىناساندە پىشتگويى بخت و سەرت نوقمى زۇنگاوى "سروش" بىت، ئەوا بىرىك لە چارەنوسى تاوانە كەت بىكەرەو، كە پىشت ھەلكردن و گويى نەدان و ئىنكارى كردنە، بزانە بەرەو چ سزايە كەت دەداتە بەر؟

ورىا و بيدار بە و، سەرت لە لىتاوى بۇگەنى سروشت دەر بەيئە و بلى:
 آمەت باللە ﴿الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ (يس: ۸۳).

پەنجەرەي بىست و سي هم

﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ﴾ (الملك: ۲).

"زىان": دەرە خشانترين و جوانترين موعجيزە كانى توانستى پەروردگارە و.. بەھيزترين و قەشەنگترين بەلگە كانى يە كئايى خواوھندە و.. كۆكەرەوترين و پىرشنگدارترينى ئاوينەي دەرەوشانەو كانى خواوھندى صەمەدە.

چونكە "زىان" وەك "پرووناكى" وايە..

ھەرەك پرووناكىي خۆر لە تىكەلبوونى ھەوت پەنگە كانى شەبەنگى خۆر پىنكديت، "زىان" يىش بە ھەمان جۆرە، لە تىكەلبوونى وردى چەند سىفەتتىكى زۆرەو پەيدا دەيىت..

"زىان" وەك دەرمانىك وايە كە لە چەند ماددەيە كى زۆرى جۆراو جۆر پىنكھاتىت كە بە چەشنىكى دانايانە ئەندازەي ھەريەك لەو ماددانە دەستىشان كرابن..

كەواتە "زىان" راستى يە كە لە چەندىن سىفەتى زۆر پىنكھاتوو. ھەندى لەم سىفەتە جىاجىايانەش بەھۆى رۇشتن و ھاتو چۆيان بەناو جۆگە كانى ھەستدا - كە ھەريەك لەم ھەستانەش پەنگى يە كىك لەم ناو و سىفەتانە دە گرىتە خۆ - بلالو دەبنەو و جىاوازيان لە گەل يە كتر دەرە كەويىت^(۱).

(۱) بۇ نمونە: ھەست كردن بە "بەزەيى" لە لاي زىندەوەر، ئىكە لە بەزەيى خواوھند و، تىكەرەتە ناو دلى زىندەوەر انەو، لە زىانياندا دەرە كەويىت. ھەستە كانى تىش بە ھەمان جۆرن. (وەر گىر)

به لآم بهشى هه ره گه وره ئه م سيفه تانه، له نيوان ئه و هه ست كردانه دا خۆيان دهنوينن كه "ژيانيان" زياتر پيوه دياره^(۱).

پاشان "ژيان" رۆزى و، ميه ره بانى و، چاوديرى و، دانايى يشى تىدايه و هه موو ئه مانه ده گرته وه، كه هه ريه كه بان له گهردووندا هه ن و، زالن به سه ر كاروبارى گهردوون و بهديه ينان و بهرپوه بردنى دا. وهك بليى "ژيان" بۆ هه ر لايهك بروت، هه موو ئه وانه ده داته بهر و له گه ل خۆى دا ده يانبات..

چونكه هه ر ئه و نه دى "ژيان" رۆشته ناو هه ر له شيكه وه به كسه ر ناوى "الحكيم"ى خوا وه ندى تىدا ده رده كه ويئت، ده بينيت ئه و زينده وه ره به جۆرئىكى رىك و "دانايانه" ده ست ده كات به بنياتنانى خانه و هيلانهى خۆى.. له هه مان كاتدا ناوى "الكريم" يش ده رده كه ويئت، چونكه ئه و زينده وه ره، به پيى پىداويستى به كانى، نيسته جئى كهى خۆى رىكده خات و ده پراز نيته وه.. ئنجا ناوى "الرحيم" پهيدا ده يئت، ئه و تا بۆ مه به ستى به رده و امكردنى ژيان و گه يشتنى به و كه مالهى بۆى ده لوئيئت، چا كه و به خشايشه كانى خۆى به زۆر و زه به نده يى ده نيريت.. له هه مان كاتدا ناوى "الرزاق" به ئاشكرا خۆى ده رده خات، چونكه پىداويستى به ماددى و مه عنه وى به كانى ئه و زينده وه ره، بۆ مه به ستى مانه وه و فراوان بوونى ژيانى، ئاماده ده كات، ته نانه ت هه ندى له و پىداويستى يانه له ناو له شى زينده وه ره كه دا پاشه كه وت ده كات.

واته "ژيان" وهك ئه و "تيشكو"يه وايه كه تيشكه جۆراو جۆره كانى رووناكيى تىدا كۆ ده ييته وه، كه واته سيفه ته جۆراو جۆره كان له ناو به كتر دا و له ناو "ژيان" دا كۆ ده بنه وه و ئاوئيهى به كتر ده بن به چه شنىك كه هه موو به كيك له و سيفه تانه بگريت هه مان سيفه ته كانى تريشه، وهك بليى "ژيان" بهك پارچه "زانسته".. له هه مان كاتدا "توانسته".. هه ره وها "دانسته".. "ميه ره بانى"يه... به بى جياوازى..

"ژيان" بهم جۆره و، له بهر ئه م چيه تى بهى كه هه موو ئه مانهى له خۆدا كۆ كردو وه ته وه، بووه به ئاوئيه يهك ئه و "صه مه داني" به تهى "خوا وه ندى تىدا ده رده وشيته وه كه

(۱) بۆ نمونه: هه ست كردنى مرۆف به "نهرى" و ئاره زوومه ندى بۆ "مانه وه" له "ژيان"ه كه به وه هه لده قوليت، ئه و ژيانهى كه ناوى بهرۆزى "الباقى"ى خواى گه وره ي تىدا ده رده وشيته وه.. هه سه ت كانى تريشى به هه مان جۆرن. (وه ر گير)

كاروباره پروره دگارى به كانى تيدا دهرده كه ویت. هر لهم نهینتی به ویه كه ده بینین خواوه نندی "الحی القیوم" به جۆرینكى زۆر و زه به نده و فراوان "ژیان" ی دروست کردوو و له هممو جینگایه کی گهر دووندا بلاوی کردوونه ته وه و، وای له هممو شتیك کردوو كه به دوری ژياندا بسوورپنه وه و له پیناوی دا بخرینه كار. كه واته به لاتمه وه سهیر نه بیته كه فرمانبهری "ژیان" فرمانبهری به کی گهوره و مهزن بیته ..

به لئی، ئەنجامدانی كاری: "ئاوینهی دهر خهر" ی "دروه شانوه صه مه دانی به كانی خواوه نند" كاریکی ئاسان و فرمانبهری به کی كه م نی به. ئەوه تا چه نندین جۆری له ژماره به دوری ژیان به چاوی خزمان ده بینین كه ههردهم به دی ده هیترین و گیانه كانی شیان - كه ئەسل و خودی ئەو زینده وه رانهن - به یهك جار دروست ده کرین، ده بینین چهنده ها جۆری زینده وه ر راسته و خۆ ده نیترینه گۆرپانی ژيانه وه.

ئایا هممو ئەمانه نابن به به لگه له سه ر زاتینکی مهزن و، خاوین و، زیندوو و، پراگیر كه ری گهر دوون؟ زاتینکی ئەوتۆ كه ههرچی سیفته تی خاوین و ناوی جوانه ههیه تی؟ به لگه یه کی واپوون كه له چاو: به لگه بوونی شته بریسكه داره كانی پرووی زهوی له سه ر بوونی خۆر، گه لئی پروونتر بیته؟

جا ههروهك ئەو كه سه ی باوه ری به بوونی "خۆر" نی به و، له سیفته ته كانی خۆر، كه به ئاشكرا به سه ر شتانه وه ده بینین، خۆی گیل ده كات، ناچار ده بیته ئینكاریی پۆزی پرووناك بكات كه به پرووناکیی خۆری ناو جهر گه ی ئاسمان پروون بووه ته وه ..

ههروهك ئەمه وایه .. ئەو كه سه ش باوه ری به بوونی خواوه نندی گهوره ی: "الحی القیوم" و "الحیی و الممیت" نی به، كه ته نها پرووناکیی ئەو خواوه نده یه به هۆی "خۆر" ی ته نیایی (أحدیه) یه وه به سه ر هممو بوونه وه راندا دهرده كه ویت .. ئەو كه سه ی باوه ری به م خواوه نده نی به، ناچاره ئینكاریی بوونی ئەو زینده وه رانه بكات كه سه ر پرووی زهوی ته نانهت هممو رابوردوو و تاینده یان به جارێ پر کردوو!

دیاره ئەو كاتهش هه یج شوینیک بۆ خۆی نادۆزیته وه، مه گهر شوینیک كه له پله ی نازه لان سه د هینده په ست و نزمتر بیته و، له پایه ی گیانداره وه دا به زیته پله ی بنی گیانه كان و، له نه زانی دا زیاتر رۆبچیت و پتر ههنگاو به ره و "نزمایی" بیته!

په نجه‌ره‌ی بیست و چواره‌م

﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ (القصص: ۸۸).
 "مردن" وه كو "ژيان": به‌لگه‌یه‌کی ئاشکرا و به‌هیزه‌ له‌سه‌ر "په‌روه‌ردگاری" و
 "یه‌کتایی" خواوه‌ند، چونکه‌ به‌پیی به‌لگه‌ی ئایه‌تی پیروزی: ﴿الذی خلق الموت
 والحیاة﴾، وه‌ك ئه‌وه‌ی که له مه‌کتووبی یه‌که‌مدا پروونمان کردووه‌ته‌وه:
 "مردن":

نه‌بوون ..

له‌ناودان ..

له‌ناوچوون ..

یاری بی مه‌به‌ستی ..

قرانی خوویی و بی خواهن و بکه‌ر ..

نی‌یه!

به‌لکو "مردن":

ته‌واو کردن و ده‌ست بی هه‌لگرتنه‌ له‌ ئیشوکار، له‌ لایهن بکه‌ریکی داناوه‌ ئه‌نجام
 ده‌دریت ..

جی و له‌ش گۆرینه ..

ته‌واو کردنی فه‌رمانه‌ری‌یه ..

ده‌ربازبوونه‌ له‌ به‌ندیخانه‌ی له‌ش ..

به‌دیه‌پتروویکی ریکوپیکی نوی‌یه، که به‌پیی دانایی خواوه‌ند به‌دی هیتراوه!
 به‌لئ، هه‌روه‌ك هه‌مرو بوونه‌وه‌ره‌ زیندووه‌کانی سه‌ر پرووی زه‌وی به‌ "ژیان" یان ئاماژه
 بۆ "بوون" و "یه‌کتایی" به‌دیه‌پتیره‌ی دانا ده‌که‌ن، هه‌ر ئه‌و زینده‌وه‌رانه‌ به‌ "مردن" یشیان
 شایه‌تی له‌سه‌ر هه‌میشه‌یی خواوه‌ندی "زیندووی باقی" ده‌ده‌ن و ئاماژه‌ بۆ "یه‌کتایی" ئه‌و
 ده‌که‌ن.

جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌ وته‌ی بیست و دووه‌مدا باسی ئه‌وه‌مان کردووه‌ که "مردن"
 به‌لگه‌یه‌کی گومان‌پر و به‌هیزه‌ له‌سه‌ر یه‌کتایی و هه‌میشه‌یی خواوه‌ند، ئه‌وا خوینته‌ری
 به‌رێز په‌وانه‌ی ئه‌وی ده‌که‌ین، به‌لام لی‌ره‌دا ته‌نها سه‌رنجیکی گرنگ له‌م باره‌یه‌وه‌ پروون
 ده‌که‌ینه‌وه، که ئه‌مه‌یه:

ههروهك زندهه وهران به "بوون" يان بهلگهن له سهر بووني بهديهينهري زيندووي خويان، به "مردن" يشيان شايه تي له سهر ههميشه يي و يه كتايي خواوهندي زيندووي باقي دهدهن..

با پرووي زهوي له سهر همه بگرين به شايه ت:

ئهو رينكويينكي يه جوانه ي كه خووي به سهر تينكر اي گوي زهوي دا پراخستوه و به ئاشكرا ديارده كاني ده بينين، شايه تينكي راسته له سهر بهديهينهري به توانا..

ئهو تا كاتي كه زستان ديت و به كفنه سپي به به فرينه كه ي خووي پرووي به هارانه ي زهوي داده پو شيت و، ئهو زيندهه و هارانش كه له سهر ي دا ده ژيان، له ئاسوي مردندا ئاوا ده بن.. ئاله و كاته دا، ديمه ني هم مردنه سهرنجي مرؤف لهم كاته ي ئيستاهه بؤ زور دورتر ده گويزته وه و، سواري كه شتتي ئه نديشه ي ده كات تا به ره و ئهو رابوردوانه بروات كه تهرمي ههمو به هاره مردوه كاني زووتر يان تيدا ئه سپه رده كراوه..

ئهو كاته چه ندين ديمه ني "زيان" و "مردن" كه له چاو هم ديمه ني كاتي ئيستادا گه لني زورتر و فراوانترن، له به ردهم نيگاي بينيني مرؤفدا درده كه ون. چونكه هه ريهك له وه هاره كوچكر دووه له ژماره به ده رانه ي پيشوو، پر به قه باره ي زهوي، له موعجيزه كاني توانستي خواوهند پر بووون.

ئهم ديمه نه جيئي ئه وه له هه ستي مرؤفدا ده كاته وه كه: له به هاري داهاتوويشدا چه ندين بوونه وهري زيندووي تر دين و سهر له نوئي سهر پرووي زهوي پر و ئاوه دان ده كه نه وه.

به م جوړه بؤمان درده كه و يت كه مردني به هار، به پيوه رينكي زور مه زن و شيويه كي يه كجار جوان و، هيزينكي گه و ره، شايه تي له سهر: بهديهينهري شكۆمهند و.. به تواناي كامل و.. زيندووي پراگير كه ري گه ردوون و.. "نووري ههميشه يي" ده دات و، ئاماژه بؤ يه كتايي و ههميشه يي ئهو ده كات.

ئيتر هم "مردنه" ئه وه نده بهلگه ي روون ده خاته به رچاو كه به ئاشكرا هيچت بؤ نه مينيته وه و بلتيت:

"آمنت بالله الواحد الأحد!"

پوخته ي ئهم قسانه ئه وه يه كه:

به پيي ئهو دانايي يه ي لهم ئايه ته پروزه دا هه يه كه ده فهر موي:

﴿وَيحيي الأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾..

ئەوانىم زەوىيە زىندوۋە ھەروەك بە "ژيان" ى شايەتى لەسەر بەدېھنەرى دانای خۇى دەدات، بە "مردن" ىشى سەرنجى تېرامانى مرۇف بۇلاى موعجىزە كانى توانستى خىواى گەورە رادە كېشىت كە ھەردوۋ بالى: "رابوردوۋ" و "داھاتوۋ" يان رازاندوۋە تەوۋە. كەواتە خاۋەند بەم مردنەى زەوى، لەبرىى يەك بەھار، ھەزاران بەھار پىشانى مرۇف دەدات. چونكە لە برىى ئەوۋەى تەنھا يەك موعجىزە - واتە يەك بەھار - شايەتى توانستى خىواى گەورە يىت، لە برىى ئەوۋە، بەم مردنەى كە بەھارى ئىستای پىن بەسەر كرد، ھەزاران موعجىزە لەسەر ئەو توانستەى خۇى دەگرىت بە شايەت.

كەواتە ھەرىكە لەو ھەزاران بەھارە مردوۋانەى پىشوو، شايەتى يەكى زۇر بەھىز تر دەدەن، لەم رۋوۋە، لەچاۋ شايەتى بەھارى ئىستا. چونكە ئەو بەھارەى كە مرد و كۆچى بەرەو رابوردوۋ كرد، ھاۋدەم لەگەل ئەو ھۆيانەدا كۆچى كرد كە تەنھا ھۆكارى روالەتى پەيدا بونى ئەو بوون و، سىفەتى مانەۋەيان نەبوو. كەواتە ئەو ھۆكارانەى كە دىن و دەرۇن ھەر گىز ھىچ كارىگەرى يەكىان لە ھىنانى بەھارى نوئى لە جىنى بەھارى پىشوى كۆچكردوۋدانى يە، بەلكو ھەر تەنھا خاۋەندى بەتواناى شكۆمەندە، كە ھەر گىز نەمانى بۇنى يە، سەرلەنوئى بەھار بەدى دەھىتتەۋە و، بەم شىۋە جوان و خەملاۋەى كە دەيبىن، رەوانەى ئەم گۆرەپانە لەبەرچاۋەى ئىمەى دەكات.

بەلام رۋوۋە كانى تىرى زەوى كە لە داھاتوۋدانى دىن و، بە گولزارى ئەو بەھارانە دەخەملىن كە ژيانان تىدا دەبوۋرۇتتەۋە، شايەتى يەكى زۇر بەھىز و مەھكەمتر دەدەن لەچاۋ ئەم بەھارەى ئىستادا. چونكە ھەرىكە لەو بەھارانەى كە لە داھاتوۋە دەن، لە ھىچ و نەبوۋنەۋە دىن و پەيدا دەبن و بۇ جىنى دىارى كراۋ دەنىررىن و، ئىنجا فەرمانى تايەتى يان پىن دەسپىررىت.

دەسا ئەى خلتان و نوقم بوۋى ناۋ لىتاۋى سروشت!

يەكىك كە دەستى دانابى و تواناى خۇى لە ھەموو ئەو ئايندانەى كە دىن و، جىن پەنجەى ئەم دەستەشى لەسەر رۋوۋى ھەموو ئەو رابوردوۋانەى كە پۇشتەن، دەرنەكەۋىت.. چۇن دەتوانىت و بۇى دەكرىت دەست لە كاروبارى ژيانى ئەم زەوىيە ۋە رەدات؟

ئايا دەكرىت پىكەۋوت و سروشت كە ۋەك تۇخاۋەنى ھىچ شتىك نىن، دەست بىخەنە ناۋ كاروبارى ژيان لە رۋوۋى زەوىدا؟

جا ئە گەر راست دە کەیت و دە تەوینت خۆت لەم قورپاوە رزگار بکەیت، ئەوا فەرموو
لەم راستی یە نزیک بیهروهه و بلن:

ئە گەر "سروشت" شتیکی خاوەن "بوون" بیست، ئەوا تەنها دە فتهری توانستی خوای
گهروهیه و.. "رینکەوت" ییش تەنها پەردە ی دانایی شارراو هی خوایه که نه زانیی ئیمه
داده بۆ شیت!

پەنجەرە ی بیست و پینجەم

بێ گومان "لیدراو" بە لگە ی بوونی بکەرینکە که "لیدەر" .. ههروهه "شتی به وردی
دروستکراو" داخوازی بوونی دروستکەرینکی "ورده کار" .. بوونی "منال" داخوازی
بوونی "باوک" .. "حواروه" پیوستی به "سهرهوه" ههیه و ده بێ لای سهروهه ی بیست ...
ههروهه تا دوایی ..

زانایان بهم چه شنه سیفه تانه ده لێن: شته گوێره یی به کان (الأمور الإضافیه، النسبیه)
واته ههچیان بێ ئەوی تر نایه ته دی.

جا هه رچی به که له م شته گوێره یی یانه ی که له جوړی "ممکن" دا هه ن، چ له شته
هه نده کی و چ له هه مه کی به کانی گهردووندا، هه موویان به لگه ن له سه ر بوونی
"وجوب" .. هه موو ئەو کار تینکراوی (انفعال) و کار ئەه نجام دراوی یانه ی له هه موواندا
ده بینرین به لگه ی کاری به که رن و.. ئەو به دیهینراوی به ش که له هه موویاندا دیاره
به لگه یه له سه ر بوونی "به دیهینره یی" و.. ئەو زوړی و پیکهاتووی یانه ش تیا یاندا ده بینرین
به لگه ن له سه ر بوونی "تاکی".

که واته "وجوب" و "کار" و "به دیهینره یی" و "تاکی" بێ هه چ گومان و پیوست
بوونیک به به لگه، داخوازی که سینک ده بن که سیفه ته کانی: "واجب و، بکه ر و،
به دیهینره ر، ته نیا" ی بیست .. که سینک بیست که "مومکین و، کار تینکراو و، به دیهینراو و،
زوړ و، پیکهاتوو" نه بیست.

به پێی ئەم بناغه یه:

هه رچی به که له گهردووندا هه یه له بابه ته کانی: "ئیمکان و، کار تینکراوی و،
به دیهینراوی و، زوړی و، پیکهاتووی" شایه تی به کی تابلیی روون و په وان ده دن له سه ر
زاتی: "واجب الوجود و، تاك و، ته نیا و، به دیهینره ی هه موو شتیک، ئەو که سه ی که
هه رچی به کی بوینت ده ست به جێ ده ی کات و ئەه نجامی ده دات".

به پوختی:

ههروهك:

"وجوب" له ناو "تیمكانهوه" ..

"كار" له رپیی "كارتیكراوهوه" ..

"تاکی" له ناوهندی "زۆرییهوه" ..

دهبیرنێن و، به چه شنیکی گومان بر هه ریه که یان به لگه یه له سه ر ئهوی تر .. به هه مان جوړ ئه و سیفه تانه ش که به بوونه وهرانه وه دهبیرنێن، وهك: "به دیهینراوی" و "رۆزی دراوی" به لگه یه کی گومان پری روونن له سه ر کاروباری "به دیهینه ری" و "رۆزیده ری". که واته بوونی ئه م سیفه تانه - بئ هیج گومانیک - خۆی له خۆی دا به لگه یه له سه ر: "به دیهینه ر و، رۆزیده ر و، دروستکهر و، میهره بان و .. هتد".

واته: هه رچی بوونه وهره یه، به بۆنه ی ئه و سه دان سیفه تانه ی که هه یه تی، سه دان جار شایه تی له سه ر بوونی زاتی بئ گهردی "واجب الوجود" و ناوه جوانه کانی ده دات.

جا ئه ی برای مرۆف!

ئه گه ر ئه م هه موو شایه تی یانه وهر نه گریت، ئه واده بئ ئینکاری ئه م هه موو سیفه تانه بکهیت!

په نجه ره ی بیست و شه شه م^(۱)

هه رچی جوړه کانی "جوانی" ی ئاشکرا هه ن که له سه ر رووی ئه و بوونه وهرانه ی به په له نامین و ئا واده بن، ده دره و شینه وه، پاشان تازه بوونه وه و به دوای یه کدا هاتنی ئه م جوانی یه له گه ل تازه بوونه وه ی ئه م بوونه وهرانه و، به رده و امبوونی ئه و جوانی یه له گه ل به رده و امبوونی ئه مان .. ئه وه ده رده خات که هه موو جوړه کانی ئه و جوانی یانه ته نه سا سیبه رینکن له سیبه ره کانی "جوانی" یه کی هه میشه یی که نه مان و له ناو چوون نایه ته رپیی. ئه مه ش کتومت وهك دره و شانوه و بریسکانه وه ی بلقی سه ر ئا وایه که هه رده م له گه ل تازه بوونه وه ی ئه و بلقانه دا بریسکانه وه کانیشیان تازه ده بنه وه و، ئه مه ش ده بیست به به لگه له سه ر ئه وه ی که بریسکانه وه ی که ف و بلق و شه پۆله کانی رووی ده ریسا، چه ند ئا وینه یه کی په رنگده ره وه ی تیشکی خۆرینکی باقی و به رده وامن ..

(۱) په نجه ره یه که بۆ ئه وانه کراوه ته وه که ده یانه ویت لیبه وه بروانن، به تایهت ئه هلی دل و خۆشه یستی!
(دانهر)

جا ههروهك بريسكانهوهى كهف و بلقه كانى سهر رووبار و ئاوه كان ئەمه ده گهيهنن، درهوشانهوه و بريسكانهوهى جوړه جياجياكانى هاتووان و روشتووانى بوونهوهرانش بهناو جوگهى بهخوړى "كات"دا، ئاماژه بو جوانى بهكى ترى ههميشه يى ده كات و، بهلگهيه بو ئهوهى كه ئهوه بوونهوهرانه چهنده ئاماژه و نيشانهيه كن لهسهر ئهوه جوانى به نه مره.

پاشان ئهوه خو شوهويستى و ئهوينه بى گهرد و راسته يى كه له "دل"ى گهردووندا لى ده دات، بهلگهى خو شويستراوونكى "باقى" و ههميشه يى به. چونكه وهك هيچ شتىك له بهرى درهختدانى به كه له خودى درهخته كه دا نه بىت، ئهوينى خو ش و به تامى خوايى يش وهه ايه، كاتى به سهر دلى مرؤفدا - كه بهرى درهختى گهردوونه - زال ده بىت، ئهوه دره دخت كه ئهوينىكى بى گهرد و خو شوهويستى بهكى راست، به ههموو شيوه و جوړىكى جياجيا، له قهواره يى تىكراي گهردووندا جيگير بووه و، به چهنده شيوه بهكى جياجيا و جوړاو جوړ دره ده كه وىت.

جا ئهم خو شوهويستى بهى كه دلى گهردوونى كردووه به هى خوزى و به سهرى دا زال بووه، خو شويستراوونكى نه مره و ههميشه يى راده گهيه نيټ.

پاشان ئهوه كيش بوون (بجذاب)ه يى كه له دلى مرؤفه بيدار و سهر راست و دروون بى گهرده كاندا قولپ ده دات و ههستى بى ده كه ن.. ئهوه تاسه بهى كه له خوياندا شكى ده بن و خهوى لى زړاندوون.. ئهوه راكيش و بكيشانه يى له ناوه وهى خوياندا ههستى پى ده كه ن.. ئهوه تاسه و شهوق و بى تاقه تى بهى له سنگياندا هه لده قولپت.. ئهوه ده گهيه ن كه هه ناوى گهردوونيش دوو چارى هه مان ئهوين بووه كه مرؤفى پىوه ده تلپتوه و، له ناوه ندى ئهم كيشمه كيشه دا، كه به چهنده شيوه بهكى جوړاو جوړ دره ده كه ون، و هخته له توپهت بىت.

جا ئهم راكيشانه ش له راكيشه رىكى راسته قينه و بكيشىكى ههميشه يى بهوه نه بىت، هه رگيز نايه ته دى و پهيدا نايټ.

پاشان ئهوانه يى كه داراى ناسكتين ههست و شعورن و، خواهنى رووناكتين دلن له بهره يى مرؤفدا، كه ئهوليا و پياوچاكانى ئههلى كهشف و شهوودن، به يهك دهنگ ههموو رايانگه ياندووه كه تاريكايى دروونيان به هه لهاتنى خوزى رووناكى

دره وشانه وه كانى خواوه ندى شكۆمه ند پهرته وازه بووه و نهماوه و، شيرينى
خۆناساندن و خۆ خۆشهويست كردنى خواوه ندى شكۆمه نديان چه شتووه ..
جا ئەم راگه يانده نى ئەوان، شايه تىكى گۆيايه له سه ر بوونى خواوه ندى "واجب
الوجود" و، له سه ر خۆ خۆشهويست كردنى خۆى له لاي مرؤف له پى ئەو
پياوچاكانه وه .

پاشان ئەو قه له مى جوانكارى و ئارايشتدانى كه نه خشونى گاره ناوازه كانى خۆى
- به داهىنانىكى بى وينه - له سه ر رووى بوونه وه راندا دهنه خشى نى، به ئاشكرا به لگه
جوانى ناوه كانى خواوه نى ئەو قه له مه داهىنكاره يه .

بەم جۆره دەر كهوت كه:

ئەو جوانى بهى له رووى گەردووندا تيشكى دەرەوشىتە وه ..

ئەو ئەوينى دلى پى لىده دات ..

ئەو راكيشانهى سنگ و دەر وونى ئەوى پر كردووه ..

ئەو "كەشف و شهود" هى چاوى گەردوون دەبينىت ..

ئەو جوانى و داهىنانى له تىكرای هەموو گەردووندا هەيه ..

هەموو ئەمانه:

پهنجهره يه كى رىك و پروناك و دره خشانن له بهردهم ژيرى و دلّه بيداره كاندا و،
خواوه ندى جوان و شكۆمه ندى لىوه دەر ده كه وىت، ئەو خواوه ندى كه خواوه نى ناوى
جوانه و، خۆشهويستى باقى و نه مر و هه ميشه يى و، په رستراوى ئەزه لى يه .

ده سا ئەى له خۆبايى و نوقم بووى ناو تارىكستانى ماددييه ت!

ئەى بى ئاگا و گه زواوى ناو تارىكايى وه هم و، خنكاوى په تى گومان!

فه رموو: بۆ لاي ژيرى خۆت بگه پر ه وه ..

به چه شنىك كه له گه ل پايه بلندى مرؤفدا بشىت، به رز به ره وه ..

لەم چوار پهنجهره يه وه پروانه و ..

جوانى "يه كئايى" بيينه و ..

"ئيمانى ته واو" ده ستى خۆت بجه و ..

به به مرؤفىكى راسته قينه!

په نجه رهي بيست و جهوتهم

﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ (الزمر: ۶۲).

که ده پروانینه هه موو "هۆ کار" و "به هۆ کاراوه کانی" بوونه وهرانی ناو گهر دوون، ده بینن:

به رزترین و به ریزترین "هۆ کار" تابلتی دهستی کورته و ناگاته نزیکتین مهودای هیچ "به هۆ کاراویک" و له وه شدا دهسته پاچه و کۆله واره که بتوانیت سهر ده ربکات چی له هۆ کارایه وه پهیدا ده بیت!

که واته "هۆ کاره کان" جگه له چهند په رده به ک هیچی تر نین. ئەو شتهش که "به هۆ کاراوه که - به دیهینراوه که" به دی ده هینیت، ههر گیز "هۆ کاره کان" نین، به لکو شتی تری جگه له وانه. با به نموونه به ک ئەمه روون بکهینه وه:

هیزی پاریزگار (الحفاظة) ی زهینی مرۆف که بارستانی به که ی ته نهها ئەوه نده ی تزوه خهر ته له به ک ده بیت و، له گۆشه به کی میشکی دا دانراوه، وه کو کتیبکی گه وره ی پر له زانیاری، به لکو وه کتیبخانه ی سهر گروشته ی ژبانی مرۆفیک دیته بهر چاومان. چونکه هه موو به لگه نامه کانی رووداوه کانی ژبانی ئەوی تیدایه، بی هیچ تیکه لبوون و لسی تیکچوونیک ..

ئایا ئەوه چ هۆ کاریکه ده توانیت سهر ده بهینیت و بۆ روونکردنه وه و لیکدانه وه ی ئەم موعجیزه ئاشکرا به ی توانستی خوا ی گه وره بیته پیشه وه و به هی خۆی له قه له می بدات؟! ..

ئایا چرچولۆچ و پینچاویچه کانی "می شک"؟ بۆچی ژیری ئەوه په سه ند ده کات که ئەمانه هۆی پاراستن و تۆمار کردنی ئەم هه موو زانیاری یانه بن؟! ..

یان گه ر دیله کانی خانه کانی می شک، که دارای هیچ هه ست و شعور و ریکی ئەوتو نین که بتوانیت شت پاریزیت و هه لی بگریت و تۆماری بکات؟

ئهم موعجیزه ئاشکرا به جگه له داهینانی "به دیهینه ریکی دانا"، هی هیچ که سیکی تر نییه و ناییت. ئەو به دیهینه ره دانا به "هیزی پاریزگار" ی مرۆفی وه ک کتیب و تۆماریک به دی هیناوه که کرده وه کانی ئەوی له سه ر لاپه ره کانی دا تۆمار کردوه، تا کو هه رده م

ئەو ەى بىخاتەو ە ياد كە پەرورە دىگارى خۇى ەىچ شتىكى گەورە و بچوو كى لە دەست دەرنانىت و ەموويان تۆمار و ەژمار دەكات، ەروەها بۇ ئەو ەى لە بەردەم دىعەنگاى مەزنى رۆژى قىامەتیشدا ئەو كردهوانە بىخاتە پروو .

ئەم "ەىزى پارىزگار" ەى مرؤف بگرە و، ەموو "بەھۇ كراو ە كانى" ترى پىن پىنەو، وەك: ەىلكە .. تۆو .. ناوك .. ەاوچەشنىان لە موەجىزە بچووك و ناوازە كان. ئەو ەتا بە ەەر لايە كدا چاوبگىرپىت و سەبرى ەەر بەدپەينراونىك بكەيت، خۇت لە بەردەم چەندىن داھىنانكارىبى و ابى وىنە و ناوازەدا دەبىنئەو ە كە لە ەىز و دەستەلاتى ەىچ كام لە ەۆكارە كاندا نىيە، تەنانەت ەموو "ەۆكارە كان" گەر كۆبىنەو ە بۆ ئەو ەى ئەو بەدپەينراو ە نااساىبى يە دروست بكن، ئەو ا تىكرا پىر بە دەم دەستەوسانى و نەتواناىبى و كۆلئوارى و دەستەپاچەبى خۇيان دەردەبىر، با ەەر ەموويشيان يارمەتيدەر و پشتگىرى يە كترى بن!

با "خۆر" بە غوونە بەينەو ە، كە بە لاي ەندىكەو ە ەۆكارىكى گەورە يە:

گرىمان "خۆر" خاو ەنى ەست و، وىست و، ەلئىژاردن بىت .. گەر پىن بوترىت:

ئەى خۆرى مەزن! ئايا دەتوانىت جەستەى تەنھا يەك "مىش" بەدى بەينىت؟

بىن گومان لە وەلامدا دەلئىت:

ئەو پرووناكى و گەرمى و رەنگانەى خوا پىن بەخشىوم، بەدپەينام پىن رەو اناىبن و، پىداوئىستى يە كانى بەدپەينانى تەنانەت "مىشىك" م پىن نابەخشن لە: چا و، گوئى و، ژيان ... ەند، چ جاي ئەو ەى كە من خۆم داراى ەىچ كام لەوانە نىم. كەواتە ئەو ە كارىكە بە تەواوى لە وزەى من بەدەرە.

بەلئى، ەروەك داھىنانكارىبى ئاشكرا و جوانبى ناوازەى "بەھۇ كراو ە كان" دەستى "ەۆكارە كان" ى لە تواناى "بەدپەينان" دوورخستەو ە، بە زمانى حال رىنماىبى يان كردين بۇ لاي "ەۆساز" ە كەيان و ەموو كاروبارىكىان داىبە دەستى خواو ەند، وەك ئەم ئايەتەى كە دەفەر موئى:

﴿وَاللّٰهُ يُرْجِعُ الْأُمُورَ كُلَّهَا﴾ (هود: ۱۲۳) ..

بە ەمان جۆر، ئەو ئەنجام و سوودانەش كە لە "بەھۇ كراو ە كان" ەو ە پەيدا دەبن، ەموويان بە ئاشكرا ئەو ە دەردەبىر كە: لە پشت پەردەى: "ەۆكارە كان" ەو ە، پەرورە دىگارىكى دەست رەنگىن و، دانا و، مېرەبان ەيە و، ئەم شتانەش كە ئىمە

دەيانىنىن ھەمويان دروستىكر او و داھىنان و بەدھىئەننى ئەون. چونكە "ھۆكارە كان" - كە بى ھەست و نەست بن - تابلىنى لەو ھەدا دەستەوساننى كە تىيىنى تەنھا يەك سوود بۇ يەك بەدھىئەراو بكەن. ئەو بەدھىئەراو (بەھۆكراو) ى كە نەك تەنھا يەك دانايى، بەلكو چەندىن دانايى زۆر و زەبەندە و سوودى جۇراو جۇرى پىئو بەندە. واتە: تەنھا پەرودەگارى دانا و دەست رەنگىنە كە شتان بەدى دەھىئەت و بۆئەم جىھانەيان دەھىئەت و ئەو سوودانەش دەكات بە تامانجى دروستبويان.

بۇ ئۇونە:

"ھۆكارە ئاشكرا كان" ى پىنكھەتنى "باران" گەلى لەو دەستەپاچەترن كە بەزەبىيان بە زىندە و ھارندا بىتەو، يان كارووبارى زىندە و ھاران پەچا و بكەن و بەو پىئە باران بارىن! كە واتە ئەو كەسەى رۇزىيى زىندە و ھارنى خسترو و تەئەستى خۆيەو، تەنھا ئەو بەدھىئەرە شكۆمەندەيە كە بەزەبى پىئاندا دىتەو و بارانىان بۇ دەبارىئەت و لەكاتى پىئوستدا فرىيان دەكەوئەت. وەك بلىنى "باران" لەبەر ئەو ھەموو شوئەوارە زۆرەى مېھرەبانى و بەزەبى و سوودە زۇرانەى تىياندايە، خۆى لە خۆى دا "مېھرەبانى يەكى بەر جەستەيە". ئاليرە شوەويە كە ناوى "رەھمەت" واتە مېھرەبانىيان لە "باران" ناو.

پاشان ئەو ئارايشتكارى يە ناوازە و جوانى يە لەبەر چاوەى بەسەر روو و كە زىندە و ھاران و رووى تىكراى بوونە و ھارانەو ديارن و، گشت دياردە جوانى يە كانى ترى ئەم بوونە و ھارانە، ئەو دەگەينن كە لە پىشتى پەردەى غەيبەو كارسازىك ھەيە دەيەوئەت لە رېتى ئەم بەدھىئەراو جوان و ناوازانەيەو، كە بەلگەى "پىئوستى بوون" و "يەكتايى" ئەون، خۆى لە لاى بەدھىئەراوانى خۆشەويست بكات.

كە واتە ئەو ئارايشتە جوانەى لە دووتويى شتاندا ھەيە ..

ئەو جوانى يە بى و ئىنانەى لە پوالە تىاندا دەبىئەن و، چۆنىتى يە كەيان كە "دانايى" دەنوئەت ..

ھەموو ئەمانە، بەلگەن لەسەر بوونى دوو سىفەت كە برىتىن لە: "خۇناساندىن" و "خۆ خۆشەويست كردن".

ديارە ئەم دوو سىفەتەش بە ئاشكرا شاھەتن لەسەر:

"بەدھىئەرىنكى بەتواناي ناسراوى خۆشەويست" .. جگە لەو شاھەتى ەش كە لەسەر "يەكتايى" ئەوى دەدەن.

بوختهی ئەم قسانه ئەوهیه که:

ئەو "هۆکاره"ی ئیمه به شتیکی تابلی ئاسایی و بئیدسته لات و کۆلهواری دەبینن، "بههۆکاره" و بهدیھینراویکی دراوتهپال که لهوپهری نیایی و ورده کاری و بهنرخیدایه ..

جا ئەم "بههۆکاره" بهدیھینراوهی که به چه شتیکی زۆر ورد دروست کراوه، هەر خۆی دهستی ئەو "هۆکاره" کۆلهواره دهباته دواوه و دووری دهخاتهوه لهوهی که ئەو بهدیھینراویت .

پاشان ئامانج و مه بهست و سووده کانی دروستبوونی بهدیھینراوه "بههۆکاره" که، "هۆکاره" نهزانه بئ گیانه کان له نیوان خۆیاندا لاده بن و، خۆیان به دهستی خواوهندی بهدیھینراوی دانا دهسپێرن .

پاشان ئەو ئارایشته نهخشئاوانهی سەر روخساری "بههۆکاره کان" و .. لایه نه سەر سوورھینره کانی میهره بانیی خواوهندیش که به سیمایانهوه درده کهون .. هه موو ئەمانه، ئاماژه بۆ "بهدیھینراویکی دانا" ده کهن، که دهیبه ویت "توانست"ی خۆی به بهدیھینراوه خواوهن ههسته کانی بناسینیت و خۆی لای ئەوان خۆشهویست بکات .

ئەو هۆپهستی ههژار!

ئەم سێ راستی په گرنگی خستمانه بهردهستت، به چی لیک دهدهیتهوه .. چۆن دهتوانیت به گومان و ئەندیشه کانت خۆت قایل بکهیت؟

ئەگەر مرقۆفیکی هۆشمه ندیت، ئەوا په ردهی "هۆکاره کان" بدرپینه و بلتی:

(هەر خواوی گه ورهیه که ته نیا و بئ هاوبه شه و، بهدیھینراوی هه موو شتیکه).

به م جۆره خۆت له گومانه پئی لئی ونکه ره کان رزگار بکه .

په نچه ره ی بیست و هه شته م

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ

لِّلْعَالَمِينَ﴾ (الروم: ۲۲).

که سه رنج له م بو نه وه رانه ده ده بن، ئەوا له هه موو شتی کدا، هەر له خانه کانی جهسته وه هه تا ده گاته تیکر ای جیهان به گشتی، دانایی په کی گشتی و پیکوینکی په کی وردی تیدا ده بینن ..

ههروها كه سهىرى خانه كانى لهش ده كهين، ههست ده كهين بهيى فهريمانه كانى ئهو كهسهى چاوى له بهرژوهه ندى به كانى ههموو جهستهويه و كاروباريان بهرپوه دهبات، كارسازى بهك ههيه كه بهوپهپى گرنكى كاروبارى ئهو خانه ههه بهچوو كانه رينكه خات.

ههروهك بهشيك له خوراك به شيوهى "چهورى" له ناوههوى جهستهدا پاشه كهوت ده كريت، تاكر له كاتى پيوستدا به كاربهينريت، به ههمان جور ئهو خانه بهچوو كانهش توانايه كى تابليى وردى پاشه كهوت كردنيان ههيه، كه بهوپهپى دانايى بهرپوه دهبريت.. پاشان كه سهىرى پروه كه كان ده كهين، دهبين به پهروه ده كردنيكى تايه تى وهها سههه رشتى ده كرين كه پروهك بههوه مه بهستى خوى سههه ده خات، له نيوان بهرنامهيه كى دانايانهى وهها شدا كه لهوه مه كه متر ههه رگيز به ئه نديشهى كه سدا نايهت..

كه سهىرى زينده وهه ران ده كهين، دهبين له ناو جهه رگهى كه ره ميكي هههه زوردا ده زين..

كه سهىرى گوشه و پايه و لاكانى ئهم گهردوونه مه زنه ده كهين، دهبين بهرپوه بردن و كارسازى به كى لهوپهپى مه زنى دا له ههموو لايه كيهوه ده وهه داوه و، ئهم گهردوونه بههوه چه ندين تامانج و مه بهستى گهوره گهوره ده بهن..

كه سهىرى تيكراى گشتى ئهم گهردوونه ده كهين، وهك ولايتى رينكوپيك، يان شارينكى قهشه ننگ، يان كوشك و تهلارينكى بلند له بههه چاوماندا خوى ده نوينيت و، چه ندين ريساى ورده كاريى واى تيدا ده بينن كه گهردوون بههوه گهيشتن به چه ندين دانايى و مه بهستى بههه بههه ده بهن و بههه ده كه نهوه..

جا ههروهك له "ههلوپستى به كه مى و تهى سى و دووههم" دا چه سپاندمان:

بوونه وهه ران له ناو خوياندا، ههه له گهرديله كانه وه تا ده گاته گهله ستيره كان، به پهيوه ندى به كى مهعههوى ئه وه نده توندوتول پهيوه ستهى به كترن كه دههفه تيان به ئه نذازهى بهك گهرديله ش بۆ دههست تيوه ردانى ههچ هاوبه شيك نه هيشتوو ته وه. چونكه گهه كه سيك ههموو گهله ستيره و ئه ستيره و ههساره كان نه كات بههه زههه ربار و رامكراوى فهريمانى خوى و، جلهوى ههموويانى به دههسته وه نه بيت و دههستكاريى كاروباريان نه كات.. ههه رگيز ناتوانيت فهريمانى خوى ته نانهت له تاكه گهرديله به كيشدا جى بههه جى بكات.

خۆ ئەگەر (به دهسته واژه یه کی تر) ئەمه دەر بپرین، ده لێین:
 (ئهو که سه ی پهره دگاری راسته قینه ی یه ک دانه گهر دیله بیته، ده بی ههر ئه ویش
 خاوه نی گشت کاروباره کانی هه موو گهر دوون بیته).
 له بهر تیشکی پرووناکیی ئه وه ی له هه لویستی دووه می وته ی سی و دووه مه دا
 چه سپاندوو مانه و پرووغان کردوو ته وه، ده لێین:

ئهو که سه ی نه توانیته به سه ر هه موو ئاسمانه کاندایا زالی بیته، ناشتوانیته وینه ی
 هیله کانی روخساری مرؤف بکیشیته. واته: که سیگ پهره دگاری هه موو شتیکی ناو
 ئاسمانه کان و زه وی نه بیته، ناشتوانیته نیگاری هیله کانی پرووی مرؤف بکیشیته و
 نیشانه جو دا که ره وه کانی تیدا دا بنیته!

به م جو ره، په نجه ره یه کی فراوانی به ئەندازه ی گهر دوون له به رده می خۆتدا ده بینیت.
 جا ئەگەر لیبه وه پروانیت، ئەوا به چاوی ژیری ئەم ئایه ته پیرۆزانه ت به رچا و ده که ویت
 که له سه ر لاپه ره کانی گهر دووندا به پیتی گه وره و پروون نوو سراونه ته وه:

﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿۶۲﴾ لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ﴾ (الزمر: ۶۲-۶۳).

جا ئەو که سه ی نه توانیته ئەم پیته زه ق و گه ورا نه بینیت که له سه ر لاپه ره ی
 بوونه وهر اندا نوو سراون، ده بی یه کیگ بیته له م سنی که سه:
 یان "ژیری" ی له ده ست دا بیته..
 یان "دل" ..

یا خود نازه ل بیته له شیوه ی مرؤفدا!

په نجه ره ی بیست و نۆه م

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾ (الاسراء: ۴۴).

له به هاریکی ئەو ده مانه ی نامز و ئاواره بووم، پرۆژنیکیان هاو ده م له گه ل ئەو
 نامۆبی به م، له ئەندیشه دا پرۆجوو بووم و، له گه ل "بیر" دا گه شتم ده کرد و، به ده م
 ئەندیشه و تیرامانیشه وه به ری دا ده پرۆشتم، تا به م حاله وه هه نگا وه کاتم بو سه ر
 ته پۆلکه یه کی سه وزی جوانیان بر دم ..

كە گەشىتم و چاوم بەم لا و ئەو لای خۆمدا گىرا گولئىكى گەشى زەردم بەو قەدپالە سەوزەو بەىنى كە بە شەر مەو بە بۆى دەروانىم و سەرى ھىنايە لامەو و بە گوفتارىكى پىر لە سۆزى خۆشەويستى لە گەلمدا دوا .

ئەم دىمەنە گەلى كارى تى كىردم و، ھەستى بە جارى جوولاندىم و تاسە و سۆزى لە ناخدا بۆ چەندىن گولئى ھاوچەشنى خۆى بزواند كە لە پۇژانى يىشوى تەمەندا بە يە كتر گەشىتبويىن، چ لە شارە كەى خۆم (وان) و، چ لە شارە كانى تردا كە جار لە دواى جار باوھىيان بۆ نامۆبى و ئاوارەيىم دە كىردەو و لە ئامبىزان دە گىرتم . .

يە كسەر لە مەو، ئەم و اتايەم بە دلدا ھات، وا وەك خۆى دەگىر مەو:

ئەم گولە ناسكە - لە راستى دا - "مۆر" ئىكە بەسەر لاپەرەى جوانى يەو و خواوھندى بەدبەينەرى "جوانى" نامە سەوزە كەى خۆى پى مۇردە كات كە بۆ جىھانى ناردو و . كەواتە كەسىك ئەم گولە جوانە مۆر و نەخشى يىت بەسەر ئەم پايەخە سەوزەو، ئەوا ھەرچى جۆرى ئەم گولەش ھەن، ھەمويان مۆرى ئەون بەسەر پايەخى تىكپىراى زەوى يەو و، چەند نىشانەيە كىن يە كىتتى سىنعتى ئەو دەردەخەن .

دواى ئەم و يئە ئەندىشەيى يە، يە كسەر ئەم بۆچونەم بە دلدا ھات:

ھەر مۆرىك بەسەر ھەر نامەيە كەو بەيىت، لە راستى دا پىناسەرىكە بۆ ناسىنى خواوھنى ئەو نامەيە . كەواتە ئەم گولە مۆرىكى مېھرەبانى يە بەسەر نامە كەى خواوھندى مېھرەبانەو . نامە كەش قەدپالى ئەم تەپۆلكە بچو كەيە كە وشە پەوانە كانى: پو وەك و گول و گىيا كانى تىدا نووسراون و، چەندىن جۆرى نەخشونىگارى دانايانەى وردە كارى تىدا ھەل كەندراو . . كەواتە ئەم نامەيە ھى خواوھنى ئەم مۆرەيە .

پاشان لەم تىر پامانەدا پىر پۇچووم و، يىنىم ئەم قەدپالەم لە بەرچاودا گۆرپرا و بوو بە مۆرىكى مەزن و پروون بەسەر نامەى ئەم دەشتايى يە فراوانەو . . ئىنجا دەشتايى يە كەى بەردەمىشم وەك نامەيە كى جوانى مېھرەبانى خواوھند ھاتە بەرچاو كە ئەم قەدپالە جوان و پەنگىنە مۆرە كەى بوو .

ئەو بۆچونەم منى گەياندە ئەم راستى يە:

ھەر وەك ھەرچى مۆرە بەسەر ھەر نامەيە كەو ئامازە بۆ خواوھنە كەى دە كات . . ھەموو شتىكى تىرىش وەك مۆر و اىە، چونكە ئەو شتە ھەموو شتانى دەرو بەرى خۆى دە گىر تەو بە بۆ بەدبەينەرى مېھرەبانى خۆى و بەوى دەسپىر ت و، مۆرىكى مېھرەبانى خواوھندە، چونكە ھەموو شتىكى دەرو بەرى نامەيە كى بەدبەينەرى مېھرەبانەتى .

بەم پێیە بۆمان دەر کەوت کە هەرچی شت هەیه، دەبێت بە پەنجەرەیه کی مەزنی "یە کتاناسی"، بە رادەیهک کە هەموو شتیەک بە خۆی تاك و تەنیا دەسپێرێت. چونکە هەموو شتان، بە تاییەت زیندەوهران، دارای ئەوەندە نەخشنوینگاری دانایانە و ورده کاریی ناوازن، کە ئەو کەسە ی بەم شیوەیه بەدی هیناون، دەشتوانیت هەموو شتیکی تر بەدی بهینیت. واتە: ئەو کەسە ی نەتوانیت هەموو شتیەک بەدی بهینیت، هەرگیز ناشتوانیت یەک دانە شت بەدی بهینیت.

ئە ی مرۆقی بی تاگا!

بە جوانی لە پرووی بوونەوهران ورد بەرەو. دەبینیت پرووی ئەم بوونەوهرانە چەند نامەیه کی تیکەلی یە کترن و لە لایەن خواوەندی تاك و صەمەدەوہ نیراوان.. هەروەها دەبینیت هەریەک لەم نامانەش چەندین مۆری لەژمارە بەدەری "یە کتاناسی" یان لەسەر نەخشاو.

تایا کنی هەیه پڕ کیشیی ئەو بەکات کە شایەتیدانی ئەم هەموو مۆرە لەژمارە نەهاتوانە بەدرۆ بجاتەو؟

چ هیزیک لە توانیدایە ئەم شایەتی بە راستگۆیانە بی دەنگ بەکات؟
تۆیش ئەگەر بە گۆیی دل گۆیی بز هەر کام لەو نامانە رابگریت، ئەوا گۆیت لێ دەبیت کە دەلیت:

"أشهد أن لا إله إلا الله!"

پەنجەرە ی سی هەم

﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا﴾ (الأنبياء: ۲۲).

﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ (القصص: ۸۸).

ئەم پەنجەرەیه زانایانی زانستی "کەلام" لیبەوہ پروانیویانە، کاتێ کە لە پیناوی چەسپاندنی "بوون" ی خواوەنددا ریی هینانەوہ ی بەلگە کانی "ئیمکان" و "حدووت" یان دەگر تەبەر.

ئیمەش لە کاتی کدا درژیی ئەو بەلگانە بە کتیبە کانی ئەو زانایانە دەسپیرین، وەک "شرح المواقف" و "شرح المقاصد"، لە هەمان کاتدا چەند تیشکیکی لیشاوی نووری

قورئانى پىرۇز لىرەدا باس دە كەين، كە لەم پەنجەرەيەو ھاتنە ژوررەو ۋە رۇشتنە ناو ناخى دلمەو:

"فەرمانرەوايى" ياخود "كار بە دەستى" بە چەشنىكە ھەر گىز بە ھاوبەشى ۋە مونافەسە ۋە دەست تىو ھەردان قايل نايىت ۋە دەست بە پرويانەو ۋە دە نىت، لە لايەنى ھەر كە سىكەو ۋە بىن. بە ھۆى ئەمەو ۋە كە دە بىن ئە گەر دوو كوئىخا لە يەك گوندا بىن، ئەوا رىساي ئەو گوندا بە جارى تىكەدە چى ۋە ئاسايش ۋە ھەوانەو ۋە خەلكى دە شىوئىت. يان ئە گەر دوو بەرپو بەر لە ناوچەيەك، يان دوو پارىز گار لە پارىز گايە كدا بىن، ئەوا شىرازەى كارى ئەو شىوئە دە بچرئىت ۋە تەر ۋە وشك تىكەل بە يە كتر دە بىن. يان ئە گەر دوو پادشا لە يەك ۋە لاتدا بىن، ئەوا ئاشووب لە ھەموو لايەكى ۋە لاتدا پەرە دە سىئىت ۋە ئەو ھەندە ئازاۋە ۋە پشئوى دە نىنەو ۋە كە ئەنجامى گەلى ناھەموار ۋە بە سوئى لى دە بىتەو.

جالە كاتىكدا "مروڧ" كە بى دەستەلات ۋە كۆلەوارە ۋە ھەردەم پىوئىستى بە يارمەتتى كە سانى تر ھەيە ۋ، جگە لە سىبەرىكى ھەندە كىي زۆر لاوازى "فەرمانرەوايى ۋە كار بە دەستى" ھىچى تىرى نىيە، تا ئەم رادەيە دەست تىو ھەردانى ھىچ كە سىك لە كاروبارى دا قبول ئە كات ۋ، بە توندى دەست بە پرووى مونافىسى خۆيەو ۋە بىت..

بەلئى، كە مروڧى كۆلەوارى بى دەستەلات، ئەمە ھالى بىت، دە بى فەرمانرەوايى ۋە كار بە دەستى خواو ھەندى بە تواناى خواو ھەن توانستى رەھا ۋە پادشاى ھەرە مەزنى پەرورە دگارى جىھانىان چۆن بىت؟

بۆ خۆت لە ياساى "پەتكر دىنەو ۋە دەست تىو ھەردان" بكوئە رەو ۋ، بزانه چۆن بەسەر ھەموو گەردووندا زال ۋ بە دەستەلاتە. واتە "تاك ۋ تەنبايى" لە داخوازى يە كانى "خوايەتى ۋ پەرورە دگارى" ن ۋ لىيان جيا نابنەو.

ئە گەر داواى بەلگەى بى گومان ۋ شاھەتى راست لەسەر ئەمە دە كەيت، ئەوا فەر مومو سەيرى ئەو پىكەو ۋە گونجانه ھەرە جوان ۋ رىسا يە كجار تەواو بە كە كە لە گەردووندا دە بىنرئىن..

كە سەير دە كەيت، رىساى ناوازە لە ھەموو شتىكدا دە دۆزىتەو، ھەر لە بالە مېشىكەو تا دە گاتە چراكانى ئاسمان. ئەم رىسا ھەرە پىكوپىنك ۋ پىر لە وردە كارى ۋ تەواو كارىك دە كات ژىرىى مروڧ سەرى لە بەردەمدا سوور پىمىئىت ۋ بە سەرسامى يەو "سبحان الله" ۋ "ماشاء الله" ۋ "تبارك الله" بكات ۋ، لە بەردەم مەزنى داھىنەرى دا

بكهويته سوژده بردن. چونكه نه گهر به نه ندازه ی گهر ديله يه كيش جيگای هيچ هاو به شيك له گهر دووندا بيوايه، يان هر جزره خو هه تقورتانندن و دست تيوه ردانيك له كاروباري گهر دووندا بگرايه، نهوا ريساي ناسمانه كان و زهوي به جاري تيكده چوو، شوينه واري هم تيكچوونهش به ناشكرا ده بينرا و، هم وينه ناوازه و جوانه ي نيتاي بهرده همان نهده ما.. فهرمايشتي خواوه ند چهنده راسته كه ده فهرموي:

﴿لَوْ كَانَ فِيهَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا﴾ (الانباء: ۲۲)!

له راستي دا هم تايه ته پيروزه ي كه ده فهرموي:

﴿فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ﴾ ﴿ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ﴾ (المك: ۳-۴) ..

نهوه ده رده خات كه هر چهنده (مرؤف) به وردی و ليران بؤ "ناتهواوي" له ناسمانه كاندا بگه ريت، نهوا به مفته ماندوو ده بيت و له نه بنجامدا به ناثومیدی ده گه ريتهوه. هميش نهوه مان تي ده گه نيئت كه ريسا و ريكويكيكي ناو گهر دوون له و په ري تهواوي دايه. واته ريكويكيكي بوونه وهران شايه تيكي راست و بي گومانن له سهر "يه كتاي" خواوه ند.

◆ سه بارهت به "حدووث" هوه، زاناياني "كه لام" وتويانه:

(هم جيهانه جيهانيكي بگوره، هر چي بگوريشه تازه پهيدا بووه، هموو پهيدا بوويه كيش ده بي پهيدا كهر، واته: بهديه نرينكي بيت، كه واته ده بي گهر دوون بهديه نرينكي نه زهلي و پهيدانه بووي بيت).

ئيمه يش ده ليين:

به لني راسته، گهر دوون تازه پهيدا بووه، چونكه ئيمه له هموو چهرخ و سال و ته نانهت له هموو وهر زيكددا جيهانيك ده بينين كوچ ده كات و جيهانيكي تري ده چيته جي.. چهندين بوونه وهر ده رۆن و هي تر دينه جي يان.

تهنها خواوه نندي به تواناي شكومه نده كه هموو ساليك، بهلكو هموو وهر زيك، ته نانهت هموو رۆزيك هم جيهانه له نه بوونه وه بهدي ده هينيت و، ده بخاته پيش چاوي خاوه ن ههستان، پاشان ده بياته وه بؤ جيهاني په نهاني "غيب" و هي تر ده هينيته جي. بهم چه شنه يه كه له دواي يه كه به بهرده وامي بلاويان ده كاته وه و، هم جيهانانه به شيوه ي زنجيره له دواي زنجيره به سهر ته نافي "كات" دا هه لده واسيت.

ده بينيت "بهار" موعجيزه يه كي ناشكراي خواوه ندى به تواناي مهنه، كه شتاني له نه بوونه و تيدا به دي ده بينيت و، له "نه بوون" دم به دم نه و جيهانه به ريانه نوئ ده كاته وه.

نه و كه سه ي كه نه و جيهانانه ي به هار له نيوان جيهاني مهنه ندا ده كزريت و هه رده م نوئ يان ده كاته وه، تنه ا خواوه ندى په روه ردا گاري جيهانايانه كه پروي زه ويي كرده وه به سفره و خوانيكي پر له ناز و نيعمه ت بو ميوانه نازيز و به ريزه كاني.

◆ له باره ي "نيمكان" يشه وه، زاناياني "كه لام" و توويانه:

(هه رده و لاهه ي نيمكان يه كسانن).

واته: نه گه ر "بوون" و "نه بوون" سه باره ت به هه ر شتيك يه كسان بوون، نه و ا ده بي تهر جيحه در و به ديهنه ريك بييت بووني به سه ر نه بووني دا تهر جيح بدات و تاي تهر ازووي "بوون" ي قورس بكات و به ديي به بينيت.

چونكه دياره شتي مومكين - واته نه وه ي كه بشيت بييت يان نه بييت - ناتوانيت شتيكي مومكيني وه ك خوئ به بينيته دي. ده نا هاتنه بووني مومكيني وا برتي ده بييت له زنجيره يه ك باز نه ي داخراو له "مومكينات"!

كه واته پيوسته و ده بي "بوون" يك بييت شتان به دي به بينيت. واته: ده بي "واجب الوجود" بو نه م مه به سته بييت.

زاناياني زانستي كه لام بيري "دهور" و "ته سه لسول" يان^(۱) پووجه ل كرده وه ته وه و، به ته و اوي چه سپانده ويانه كه بيريكي به تاله و، زنجيره ي: "هوكار و، به هوكراو" يان په چراندوه و، به مهش خواوه ندى "واجب الوجود" يان چه سپاندوه وه.

(۱) دهور و ته سه لسول دوو زاواوه ي فلسفه و زانستي كه لامن، نه مه به كورتي و اتاكانايانه: "ته سه لسول": رايه كي له زيري دوره و يه كيكه له جزه كاني هه لهانن له مه سه له ي "بووني به ديهنه ر". و اتاكه ي نه وه ده گه بينيت كه بوونه و هه ران زنجيره له دواي زنجيره له يه كزه وه په يدا بووين، به بي كوتاي هاتن به م زنجيره انه! زاناياني كه لام نه م رايه يان پووجه ل كرده وه ته وه، چونكه وه ك ناشكرايه، زيري مرزف بيري و اهه رگيز وه رناگريت. نوئ ترين بابته ي زانستي كه رده و ناسيش له م سه رده مه دا راي دروستبوني كه رده ووني له ربي ته سه لسوله وه هه ر له بناغه دا هه له وه شانده و ته وه و، نه م بيره و بيري نه زه لي يه تي ماده شتي پووجه ل كرده وه ته وه. مه به ست به "دهور" يش نه وه يه كه دروستبوني شتيك پشت به شتيكي تري دووه م به ستيت، نه م دووه مهش له دروستبوني دا پشت به يه كه م به ستيت، يان به سي هم، سي هه ميش به يه كه م! نه م گرمانهش وه كه له بهر چاوي زيري دا به ناشكرا دياره، گرمانيكې مه حاله و زاناياني كه لام و هه موو ژيراني تر پووجه ليان كرده وه ته وه. بو زياده شاره زابوون له به لگه كاني زانباري كه لام له م روه وه پروانه: "كسري اليقييات الكونية" ي د. محمد سعيد رمضان البوطي. (وه رگيز)

ئىمەيش دەلىين:

پيشاندان و دەر خستنى مۆرى تايه تىي به ديهينهري مەزن كه هەموو شتىكى پى مۆر كراوه، گەلى ئاسانتر و بههيزتر و پروونتره له چاو بهلگەي بچراندنى زنجيرهى هۆكاره كان، بۆ مەبهستى گەيشتن به چه سپاندنى به ديهينهري گەردوون!

هەموو "وتەكان" و "پەنجەرەكان" كه ئەوانيش له وتەكانن، ئەم پىيازە ئاسان و پى گومانەيان گرتووه تەبەر. له گەل ئەوه شدا، باسى "ئىمکان" گەلى فراوانه، چونكه له چەند پروويه كى لەژماره به دەر وه به ديهينهري ده چه سپىت و، تەنها ئەو پىگايه نى به كه زانايانى كه لام به بچراندنى زنجيرهى هۆكاره كان بۆ چه سپاندنى خواوه نەند گرتوويانە تەبەر، بەلكو پىيە كى تابلتي فراوانى پى سنوره. چونكه مۆف ده گەيه نيته ناسىنىكى پى سنوروى خواوه ندى "واجب الوجود".

پروونكر دنه وهى ئەمەش، بەم جۆرهى خواوه وهيه:

له كاتىكدا هەموو شتىك له بارهى: بوون و، سيفهت و، ماوهى مانه وه و، ژيانى دا چەندىن ئىمکان و گرمانى لەژماره به دەر له پىگادايه، ئالەم كاتەدا، دەبىنىت له نىوان ئەو هەموو پرووه له سنوره به دەرانهى له پى بوونىدان، پى به كى پىكوپىكى تايهت به خۆى ده گرتەبەر و، هەموو سيفهتەكانى به هەمان شىوه و له هەمان پى تايهت به وه پى دەبه خشرىت، بەلكو له وهش زياتر، ئەوه تا چەند سيفهت و حاله تىكى تايهت پى دەدرىت و بۆى ديارى ده كرىت، كه به بەر ده وامى له ماوهى ژيان و مانه وهى دىيى دا يەك له دوای يەك دەيانگۆرپت.

كەواته ئەمەى كه هەموو شتىك بەرهو پىگايه كى ديارى كراو دەداته بەر و، ئەم پى يەى - كه دەيگە به نيته چەندىن حىكمەتى ديارى كراو - له نىوان چەندەها پى تى لهژماره به دەر دا بۆ هەلده بۆرپىت، تەنها به ويستى يە كىك ده كرىت كه به تايهت پى ئەم پى يەى بۆ دەستىشان دە كات و، تەرجىحى ئەم گرمانەى له نىوان ئەوانى تردا بۆ دەدات و، به ديهينهريكى دانا ئەمەى بۆ بەدى دەهينيت^(۱) چونكه دەبىنىت هەموو شتىك پۆشاكى چەندىن سيفهت پىكوپىكى ده كرىتەبەر و، چەندەها حاله تى پىك و تەواوى به

(۱) بۆ ئەوهى به ئاسانى لەم پرگانه تى بگەيت، بىر له پىكها تى يەك دانە گەردىله بکەر وه و، پاشان ئەم گەردىله بهش چۆن بارىكى ديارى كراو و چەندەها سيفهت تايهت پى له پىكها تى گەردىكى بچوو كدا وەر ده گرىت و، ئنجا ئەم گەردەش چۆن دە چىتە بارىكى ديارى كراوه له تەنىكى پىكها توودا... هتد.

(وهەر گىر)

تاييه تى بۇ ديارى ده كرئت. پاشان هم شته ده دريته بهر تا ده بيت به "به شيك" له له شيكى پينكها توو دا و، بهم جزوره له تهنيايى رزگارى ده بيت و، بهم هم رنى ئيمكان و گرمانه كان پتر ده بن. چونكه هم "به شه" ده توانيت هه زاران شكّل و شيوه له و له شه دا و بهر بگرئت. كه چى ده بينين بارىكى ديارى كراوى پر له سوود و بهر ژوه و ندىي پنى ده به خشرئت و له نيوان چهنده ها بارى له ژماره به ده رى بى سوود دا هم مى خوى بۇ هه لده بژيرريت. واته: به ره و نه بجمادانى چهندين فرمانبه رى گرنگ و، بۇ گه يشتن به چهنده ها سوودى جزور او جزور له و له شه پينكها توو دا، ده دريته بهر ..

پاشان ده بينين هم به شه، ده بى به به شيك له له شى پينكها توويه كى تر دا و، بهم كار هه رى رينگانى ئيمكان و گرمانه كان گه لى زياتر ده بن، چونكه هم له شه يش ده گو نجى به هه زاران جزور و شيوه پينكيت. كه چى ده بينين بارىكى ديارى كراوى له نيوان هه زاران تهرز و جزور و شيوه دا بۇ هه لده بژيرريت و، به ره و نه بجمادانى چهنده ها كار و فرمانبه رى تر، ده دريته بهر ..

هه ره ها تا زياتر بهم چه شنه له ناو گرمانه كاندا رۇبچيت، پتر بۇت روون ده بيتوه كه هم هم موو رينگانه ده تگه يه نه: "كار سازى دانا" و .. قه ناعه تى ته و او يشت پنى ده به خشن كه هم موو شتيك به فرمانى "فرمانده رىكى زانا" به ره و كار و فرمانبه رى خى ده برئت.

چونكه - فاشكرايه - هه رچى شتى پينكها توو هه يه، له چهنده "به ش" يك پينكها تووه. هم به شانەيش له چهنده به شيكى تر ... هتد .. ئنجايه ك به يه كى هم به شانە له شوينى تاييه تى و ديارى كراوى پينكها تووه كه دا دانراون و ده بى كارى تاييه تى خويان له و شوينه دا جى به جى بكن. ده بينيت په يوه ندىي نيوان به شه كانى هم موو پينكها توويه كه وه كه په يوه ندىي سه رباز و ايه له گه ل په ل و، لق و، تىپ و، له شكره كه ي دا ته نانه ت له گه ل سوپادا به گشتى. چونكه په يوه ندىي به كى ديارى كراوى دانايانه ي له گه ل هم موو نه و پينكها تووه سه ربازى يه ئالوز او انه دا هه يه و، له گه ل هه ريه كه ياندا چهنده كارىكى گرنگى رينكى ديارى كراوى له نه مستو دا يه. به چه شنى نه و خانه يه ي و ال ه بيلبيله ي چاوتدا .. نه و تا نه و خانه يه په يوه ندىي فرمانبه رى يانه ي له گه ل چاوتدا هه يه و، فرمانبه رى دانايانه ي بهر ژوه و ندىي سه رباه ت به تىكراي "سه ر" يش هه يه، به راده يه كه نه گه ر شتىكى بچوو كى ههنده كى له گه ل نه و خانه يه دا تيكه ل بيت، نه و او يستى نه و مرؤفه ده ئالوزيت و تيكده چيت.

ئىنجا ئەم خانەيسەى والەناو بىلبىلەى چاوتدا، پەيوەندى يەكى تايەتتەى لە گەل خويئەبرو خويئەنەر و دەمارە كاندا، تەنانەت پەيوەندى فەرمانبەرى يانەى لە گەل ھەموو لەشدا ھەيە ..

ئەم كارە ئەو ھەمان بۆ دەچەسپىنەت كە ئەم خانە ناو براو ھەو جىگا تايەتتەى يەى لە بىلبىلەى چاودا يى بەخىراو ھەو لە نىوان ھەزار شوندا تەنھا ئەوئى بۆ ھەلبىزىراو ھە، تاكو ئەو كارانە ئەنجام بەدات .. خۆ ئەمەش بە دانايى بەدبەنەرىكى دانانە بىت ھەرگىز دروست ناكەرت و نايەتەدى ..

بەم جۆرە، ھەموو ئەو "مومكىنانەى" كە لەم گەردوونەدان، ھەموويان بەم چەشنە و لەسەر ئەم تەرزەن، ھەريە كەيان چ خودى خۆى، چ سىفەتە كانى، بە زمانى تايەتتەى خۆى، دروستكەرى خۆى رادە گەيەنەت و، بەو ھەش كە تەنھا يەك رى لە نىوان چەندىن رى و ئىمكانى لەسنور بەدەر دا دە گرىتەبەر، شايتەى لەسەر دانايى ئەو بەدبەنەرى خۆى دەدات. ئىنجا تا زياتر پرواتە ناو لەشىكى پىنكەتووى ترەو ھە، ئەوا بە زمانىكى تر و لە نىوان ئەو رىنگا مومكىنە لەژمارە بەدەر انەدا بەدبەنەرى و دروستكەرى خۆى پىتر رادە گەيەنەت.

بەم پىرە، ھەرچى شت ھەيە، بە ئەندازەى ژمارەى ئەو رىنگە مومكىنە لەژمارە بەدەر انەى لە پىرە دان و، بە ئەندازەى ژمارەى پىنكەتووى كان و ئىمكانە كان و پەيوەندى يە كانى نىوانيان تا دەگاتە گەورە ترين پىنكەتووى .. شايتەى لەسەر دروستكەرى دانايى خۆى و، وىست و كارى ھەلبىزاردنى ئەو بەدبەنەرى دەدات. چونكە ئەو كەسەى شتىك بە دانايى يەكى تەواو لە ھەموو پىنكەتووى كەدا دابىتەت و، پارىز گارى پەيوەندى يە كانى نىوانيان بكات، دەپى تەنھا ئەو كەسە بىت كە بەدبەنەرى ھەموو پىنكەتووى كانە.

واتە تەنھا يەك شت و ھەك شايتەتەك واپە كە ھەزاران زمانى بىتەت و بە ھەر ھەموويان شايتەتەى لەسەر بوونى خواوئەند بەدات. تەنانەت نەك ھەزاران شايتەتەى، بەلكو بە ئەندازەى ژمارەى سىفەت و، ژمارەى پىنكەتووى كانى ھەموو بوونەو رىك، شايتەتەى لەسەر: "بوون و، دانايى و، وىست و، بۆر كارى خواوئەند" ھەيە.

بەم چەشنە، لە گۆشەى "ئىمكان" ھەو چەندىن شايتەتەى لەسنور و ژمارە بەدەر دىن و، دەبن بە بەلگە لەسەر خواوئەندى "واجب الوجود".

دهسانهى مرؤفى بى تاگا!

تايا گوى كهر كردن له ئاستى ئەم هه موو شايه تى يانهى كه زايه لايان تى كپراى
گهر دوونى پر كردوو، ئەوپه پرى كهرى و نه زانى نى يه؟

په نجه رهى سى و يه كه م

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ (التين: ٤).

﴿وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ (الذاريات: ٢٠-٢١).

ليره دا له بهردهم په نجه رهى "مرؤف" داي؛ له رپى دهروونى مرؤفه وه دهروانينه نوورى
"يه كئاناسى".

ئهو كه سهى دهيه وىت به دريژى له م باسه شاره زا بييت، ره وانهى ده كهين بۆ لاي ئهو
كتيپه زورانى كه له لايه ن هه زاران ئه وليا و پياو چا كه وه نووسراون، ئه وان له و
كتيپانه ياندا به دريژى له "دهروون"ى مرؤف كۆليونه ته وه. به لام حه ز ده كهين لي ره دا
په نجه بۆ چهند ئاماژه يه ك رابكيشين كه له لي شاوى نوورى قورئانى پيرۆزه وه وه رگير اون.
ئەو يش به م جۆره ي خواره وه:

(مرؤف نوسخه يه كه له گهر دوون، هه رچى تاييه تكارى له گهر دووندا هه ن،
هه موويان له مرؤفدا كۆكراونه ته وه. تاكو مرؤف هه ست به هه موو ناوه جوان و
د ره وشاوه كانى خوا وه نند بكات).

بۆ پروونكر دنه وهى ئەم، ئەوه نده به سه كه له "وتهى يازده هم" و چهند په ياميكى تر دا
باسمان كردوون. به لام لي ره ته نها "سى خال" له م باره وه روون ده كهينه وه:

خالى يه كه م:

مرؤف له "سى پرووه" ئاوينه يه كى ره نكده ره وهى ناوه جوانه كانى خواى گه وه ره يه:
روورى يه كه م: هه روه ك "تاريكى" هۆى بينينى "پرووناكى" يه، واته تاريكى شه و تا
زياتر بييت، جوانتر و پروونتر پرووناكى دهرده خات.. مرؤف يش وايه، به: لاوازى و،
كۆله وارى و، هه ژارى و، پيداويستى و ناته و او يه كانى.. تواناي خوا وه ندى به تواناي
شكۆمه ندى و، هه يزه مه زن و، ده و له مه ندى يه ره ها و، ميه ره بانى يه فراوانه كه ي ئهو خوا
گه وه ره يه، دهرده خات و ده يناسينيت..

مرؤف بهمه وهك ئاوينهيهك وايه، گهلن درهوشانهوهی سيفهته كانی خواوه ندى مهزنى تيدا درده كهويت. بهلكو ئهوا لاوزىيه توندوتيزهه مرؤف ههيهتى و، دوژمنه زور و له سنور بهد ره كانىشى كه ئهه لا و ئهوا لايان لى گرتووه، و له مرؤف ده كهه هه ميهشه به دواى "پالپشت" و "پشتيوان" يكداه بگهريت تاكو پالى پئوه بدات و پشتى پى بيه ستيت. خو دياره ويژدان (وجدان)ى تينووى مرؤف جگه له "خواى گهوره" كهسى تر بؤ ئهه مه بهسته نادؤر يته وه!

ئيجا مرؤف ناچاره بؤ "خال" يلك بگهريت كه سه رچاوهى "يارمه تيدان"ى ييت و هه ردهم به ده ميه وه ييت و، پيداويستى به له بن نه هاتووه كانى له وه بگريت و، هه ژارى به پى كؤتابى به كهى خوئى پى داپؤشيت و، هيووا و ئاواته نه براوه كانى پى تير و پر بكات.. كه مرؤف لهه رووه وه به دواى ئهه خاله دا ده گهريت، له ئه نجامدا بؤى درده كهويت كه چارنى به ته نها ئه وه نه ييت پال به ده و له مه نديكى ميه ره بانه وه بدات و پشتى پى بيه ستيت. له بهر ئه وه، به نزا و لالانه وه هه ميه شه لى ده پار يته وه.

واته له ويژدانى هه موو مرؤف يكداه دوو په بجه رهى بچووك هه ن له پرووى: "خالى پشت پى به ستن" و "خالى يارمه تى لى وه رگرتن" هه .. مرؤف لهه دوو په بجه ره يه وه ده پروا نيته ديوانى پر له ميه ره بانى خواوه ندى به تواناى ميه ره بان.

رووى دووه ههه: له باره ي ئه وهى كه: مرؤف ئاوينه يه كه بؤ ده ر خستن و درهوشانه وهى ناوه جوانه كانى خواى گهوره.. كه لهه رووه وه ده پروا نيته مرؤف، ده بينن:

ئه و نمونه بچوو كانه ي پى به خشر اون له: زانيارى و، توانست و، بينن و، بيستن و، مولكدارى و، فه رمانه روايى و سيفه ته كانى ترى هاوچه شنى ئه مانه .. مرؤف ده كهه ن به ئاوينه يه كى ئه وتؤ هه موو سيفه ته په هاكانى خواى گهوره ي تيدا ده ر بكه ويت و، ئيتر مرؤف لهه ر ئى يه وه له: "زانست و، توانست و، بينن و، بيستن و، فه رمانه روايى و، په روه ردا گارىتى"ى خواى گهوره تى ده گات. ئه و كاته به گويره ي "سنوردارى" ئهه سيفه تانه له لاي خوئى، سه ره له و سيفه ته "پى سنور و په هايانه"ى خواوه نده درده كات. دياره ئه و كاته ي كه مرؤف له مه تى گه يشت، له گهل خوئى ده ويته و، به خوئى ده ليت:

هه ره كه من ئهه خانووه م بيات ناوه و زور به چاكي ئاگادارى دروست كرديم و، چاو م له هه موو لا و به شه كانيه تى و، بؤ خزم به رپوه ي ده بهم، چونكه من خواوه نيم .. ده بى

به هه مان جۆر هم گهردوونه مهنهش داهينهر و خاوه نىكى بىت كه به تهواوى شاره زا و
ئاگادارى هه موو به شىكى بىت و، چاوى له هه موو شتىكى گهوره و بچوو كيهوه
بىت و، بهم جۆره سه ره شتى بكات.

رووى سى هم: له و پروانهى كه ده رى ده خه ن مرؤف ئاوينه يه كى ره ننگه ده وهى
ناوه جوانه كانى خواى گه وره يه، ته وه يه كه:

مرؤف - جگه له پرووه كانى بيشوو - ئاوينه شه بؤ ده رخستن و پيشان دان و
ره ننگه ده وهى نه خشونى گاره كانى ته و ناهه جوانانه له مرؤف دا.

هم پرووه به درئۆى له "هه لئۆستى سى همى وتهى سى و دوو هم" دا بهم جۆره باس
كراوه:

"چيه تى" ي مرؤف، كه زۆر شتى تىدا كۆكراوه ته وه، حه فتا نه خشونى گار زياترى
تىدايه له نه خشونى گاره كانى ناهه جوانه كانى خواى گهوره. بؤ نمونه:

مرؤف به وهى كه: "به ده يه نراوه"، ناوى "به ده يه نهرى دانا" ي خۆى ئاشكرا ده كات..
به وهى جوان دروست كراوه و هه لسه نگى نراوه، ناوى "ره حمان و ره حيم" ي خوا وه ند
ده رده خات.. به چۆن تى رى كخستن و چاودى رى كردنى، ناوى "كه ريم" و "له تيف" ي
خواى گهوره ده گه به نىت... هتد.

بهم جۆره، مرؤف چه ندين نه خشونى گارى جۆراو جۆرى ناهه جوانه جيا جيا كان، به
هه موو ته ندام و كۆسه ندام و، ته ندامه مه عنه وى و په نهانه كانى و، هه موو هه ست و
شعوره كانى، ده رده خات. واته: ههروه كه له ناوه ندى ناهه جوانه كانى خوا دا يه كى كان
ناوى هه ره مه زنى خواى گه وره يه.. به هه مان جۆر له تى وان نه خشونى گاره كانى ته و
ناوانه شدا نه خشى كى هه ره مه زن هه يه كه "مرؤف" ه!

تهى ته وه كه سهى خۆى به مرؤفى راسته قينه داده نىت!
بؤ خۆت، خۆت بخۆينه ره وه! ده نا هه سه كانت كول ده بن و، ژيرى شت وهك سه هۆل
ده يه ستىت و له كار ده كه وىت و، ئنجا له پلهى "مرؤف يه تى" يه وه به ره و چه ندين پلهى
"نزمى" داده به زىت.

خالى دوو هم:
هم "خاله" ئاماژه بؤ يه كى كه له نه ينى يه گرنگه كانى ته نيايى (الأحدية) ده كات. وا بهم
جۆره روونى ده كه ينه وه:

مادهم "گیان" ی مرؤف په پوهندیی له گهل همموو لا کانی له شی مرؤفه که دا هه به، به راده په که که و له همموو نهدام و به شتیکی نهو له شه ده کات هاو کاری و یارمه تی دانیکی ته و او یان له نیواندا بیئت ..

واته: مادهم "گیان" که شتیکی نیان و ناسکی په روه ردگاری و یاسایه کی نه مری به و به پیی فرمانه ته کوینی په کانی خوا و هند - که نهویش دره و شانوه ی ویستی خوا و ونده - بوونی دهره کی پی به خشر اوه .. هم گیانه، همموو به شه کانی لهش به رپوه دده بات و سه به رشتی پی همموویان ده کات و هیچ شتیکی رپی نه مه ی لئی ناگریت و .. پیداویستی په کانی همموو به شتیکی له به شه کانی لهش جی به جی ده کات و .. دوور و نزیکیان سه به رت به "گیان" هوه په کسانن و، هیچ شتیکی رپی له شتی تر ناگریت . چونکه ده تو اینت همموو نه ندامه کانی لهش فریای نه ندامیکی تری پیویست به یارمه تی بخات و، نهو نه ندامانه ی تر بو خز مه تگوزاریی هم نه ندامه به پیئت و بیاخته کار .. به لکو ده تو اینت همموو پیداویستی په کانی گشت به شه کانی لهش بزانیئت و، له رپی هم به شه وه همموو لهش به رپوه بیات .. ته نانهت ده تو اینت به چاوی همموو به شتیکی له به شه کانی لهش بروانیئت و بیپیئت و، بهم جوړه بوی دهر بکه ویئت و بزانیئت تایا لهش رووناکیی زیاتری ده ست که و تو وه یان نا؟

جا مادهم گیان (رؤج)، که یاسایه کی نه مری نیوان یاسا کانی خوا ی گه ورده به، هم همموو توانایه ی بو نه انجامدانی هم همموو کارانه هه به له جیهانی بچوو کدا (که مرؤفه) .. تیتر چون ده بیئت له توانستی ره های خوا ی گه وره نه وه به گران بزانیئت که چه ندین کاری له ژماره به دهر بیستیئت و، چه ندین نزای بی سنووری بوونه وهران گیرا بکات؟ .. چون؟

خوا ی گه وره چیی بویت، له په ک کاتدا ده بکات و، هیچ شتیکی رپی لئی ناگریت و نایته په رده و کؤسپ له به رده می دا و له نه انجامدانی هیچ کاریکی تر دا ده ستی ناگریت و .. له په ک کاتدا همموویان ده بیپیئت و ده بیستیئت و .. دوور و نزیکی له لا په کسانه و .. نه گهر بیه ویئت شتیکی بکات، نهوا همموو شتیکی بو ده هیپیئت و ناماده ی ده کات .. ههر شتیکی له ناو شتی تر دا بیئت، خوا ی گه وره ده بیپیئت و، ده نگی همموو شتیکی ده بیستیئت و، به همموو شتیکی همموو شتی ده زانیئت، چونکه نهو خوا و ونده گه وره به، په روه ردگاری همموو شتیکه .

خالی سی هم:

"ژیان" چیه تی به کی مهن و گرنگ و، فهرانبهری به کی له راده به دهر گرنگی هیه. جا له بهر ئه وهی ئه م باسه به دریزی له په نجهری بیست و سی هم و، وشه ی هه شته می مه کتوبی بیسته مدا باس کراوه، ئه وا خوینهری به ریز ره وانیهی ئه وی ده کهن. به لام لی ره دا بۆ ئه مانیهی خواره وه ئاگاداری ده کهینه وه:

ئه وه نه خشونیگارانهی له گه ئ ژياندا تیکه ل کراون و، له شیوهی "هسته کان" دا دهرده کهون، ئاماژه بۆ چه ندين ناوی جوانی زۆر و کاروباری تایبه تی خوا وه ند ده کهن. که واته "ژیان" له م پرووه وه، ئاوینهیه کی ره نگد ره وه وه و دره خشانی کاروباره تایبه تی به کانی زاتی خوا وه ندی زیندووی راگیر که ری گهر دوونه.

جاله بهر ئه وهی کاته که مان مه ودای ئه وه ند فر اوان نی به تا ئه م نه ئنی به زیاتر بۆ ئه وانه پروون بکهینه وه که هیشتا به وه پازی نین خوای گه وره په روه ردگاریان بیست و، ئه وانه ش که هیشتا نه گه یشتو نه ته پله ی "ئیمانی به قینی"، له بهر ئه وه، و ئه م دهر گایه لی ره دا داده خهین.

په نجهری سی و دووه م

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ ﴿(الفتح: ۲۸-۲۹).

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُخَيِّ وَيُعِيتُ﴾ (الاعراف: ۱۵۸).

ئه م په نجهریه تایبه ته به: خۆری ئاسمانی په یامه کانی خوای گه وره وه.. به لکو خۆری دره خشانی ناو خۆره کانی پئغه مبه رایه تی.. خۆشه ویستی په روه ردگاری جیهانیان: چه زره تی "محمد ﷺ".

ئه م په نجهریه، وهك خۆر دره خشان و.. وهك گهر دوون فر اوان و.. وهك رۆزیش پروونا که!

جاله بهر ئه وهی له په یامی "میعراج" و "به لگه کانی پئغه مبه ریتی" و ئاماژه ی نۆزده هه می په یامی "موعجیزاتی ئه حمه دی" دا به جزریکی گومان بر مه سه له ی "پئغه مبه ریتی" مان چه سپاندووه، وایستایدی هه ندی له و باسانه ی که له و په یامه

ناوراوانه دان، ده کهینه وه و، بۆ ئه وهش که خوینه ری به ریز زیاتر ئاگادار بیئت، با سه ر له و په یامانه بدات، به لام لیږه دا ده لئین:

په مبه ری به ریز ﷺ که به لگه ی گۆیای "یه کئاناسی" یه، زۆر به پروونی و ئاشکراییی و به هه موو هیژیکیه وه "یه کئایی" خوای گه وره ی راگه یاندوو وه، بۆ مرزقایه تی باس کردوو وه، ئه مهش له هه موو میژووی ژبانی خاوینی دا ده رده که ویت. چونکه هه ر ئه وه که به دوو بائی: "ریسه له ت" و "ویلایه ت" وه خاوه نی هیژی یه کده نگگی و ته واتوری هه موو په مبه ره کانی پش خۆی و ئه ولیا و پیاوچا که کانی دوای خۆیه تی و، به م هیژه مه زنه وه له به رده م ناسینی خوای گه وره دا په نجهره یه کی گه وره و فراوانی، به ئه ندازه ی فراوانیی جیهانی ئیسلام، کردوو ته وه. ئیتر ملیژنان زانای لیکنۆلر و پیاوچا کانی بی گه رد و صیددیقانی وه ک: ئیمامی غه زالی و ئیمامی په بیانی و محیدینی عه ره بی و شیخی گه یلانی و که سانی تری جگه له مانیش، له م په نجهره یه وه راویویانه و، بۆ خه لکی تریشیان پروون کردوو ته وه.

باشه ئایا هیچ په رده یه که هیه بشیئت به سه ر ئه م په نجهره یه دا دا بدریته وه؟!

یان ئایا ئه وه ی له م په نجهره یه وه نه روانیئت، دارای ژیری یه؟

بۆ خۆت بریار بده!

په نجهره ی سی و سی هه م

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ۗ قِيمًا...﴾

(الكهف: ۱-۲).

﴿الر ۗ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾ (ابراهیم: ۱).

سه رنج بده و بزانه هه رچی یه که له په نجهره کانی پشوو دا باس کراون، ته نها چه ند دلۆپینکن له ده ریای قورئانی پیروژ.

ماده م وایه، ئه و بۆ خۆت ده توانیئت ئه و مه ودا فراوان و مه زانه ی نووری "یه کئاناسی" لیکنده یته وه که له ده ریای قورئانی پیروژه وه سه رچاوه ده گرن.

ئه گه ر به سه ری بی یه که وه سهیری سه رچاوه و گه نجینه و بناغه ی ئه و په نجهرانه ی پشوو بکهین، که قورئانی مه زنه، ئه و ده بینین ئه م قورئانه مه زنه، هه موو په نجهره کانی تری تیدا کۆبوونه ته وه و، خۆیشی په نجهره یه کی فراوان و مه زنی ئه و نه ورونا که هه رده م نووری پرشنگداری له راده به ده ری لیوه ده رده که ویت.

جاله بهر نهوهی و تهی بیست و پینجهم (بهیامی موعجیزاتی قورئانی) و ئاماژهی ههژدهههمی مه كتووبی نۆزدهههم (بهیامی موعجیزاتی نهحمهدی)، نه ندازهیه کی تیروته سهلیان له فراوانی و دره خشاننی ئهم په بجه رهیه باس کردوو، ئهوا خوینهری به پریزیان بۆ لاره وانه ده کهین.

* * *

له کۆتایی دا دهستی نزا و لالانهوه له بهردهم عهرشی مهزنی ئهوا خواوه ننده میهره بانهدا بهرز ده کهینهوه، که ئهم قورئانهی بۆ ناردووین و، ده لێین:

﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ (البقرة: ۲۸۶).

﴿رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا﴾ (آل عمران: ۸).

﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ (البقرة: ۱۲۷).

﴿... وَكُتِبَ عَلَيْنَا مِنْكَ الْتَّوَابُ الرَّحِيمِ﴾ (البقرة: ۱۲۸).

* * *

بیبار کردنه وهیهك!

له خوای گهوره داواکارین ئهم مه كتووبی سی و سنی ههمه^(۱)، که سی و سنی په بجه ره ی تیباریه، بکات به:

تویشووی ئهوا که سهی ئیمانی نییه، تا کو بانگی بکات بۆ ئیمان..

ئیمانی ئهوا نهشی پێ به هیز بکات، که ئیمانیا لاوزه..

ئهوانهش ئیمانیا به هیزه، له ئیمانی تهقلیدی به وه ئیمانه که یان بکات به ئیمانی ته حقیقی ره گدا کوتاوه..

ئاسۆی ئیمانی ته حقیقی ره گدا کوتاویشی پێ فراوان بیته..

ئهوانهش که ئیمانیا فراوانه، پله بهرزه کانی خواناسی یان پنی به خشیت، که ته نهها ئهم خواناسی به بناغهی راسته قینهی "که مالی مرؤف" ههروه ها دعهنی نوورانی تر و پرونتر و دره خشانتری له بهردهمدا بکاتهوه.

(۱) که له پرویه کی تره وه تهی سی و سنی ههمه. (دانه)

له بهر ئه مه، با خوینه ری بهرێز نه لیت:

(تهنها یهك پهنجهره م بهسه و ئهوانی ترم ناویت).

نه خیر.. چونکه ههر چه ند "ژیری" سوودی خۆی وهر گرتیبت، "دل" و "گیان" یش داوای بهشی خزیان ده کهن. ته نانهت "ئه ندیشه" یش داوای به شیک له و پرووناکی یه ده کات. واته ههر یهك له و پهنجهرانه چه ندين سوودی زۆر و جزرا و جزۆر و جیا جیا یان ههیه.

* * *

له په یامی "میعراج" دا، پرووی ده می قسه له پله ی یه کهمدا له ئیماندار کرابوو، مرۆفی بی ئیمانیش گوئی راده گرت. به لام له م په یامه دا، له پله ی یه کهمدا له گه ل ئهوانه دا قسه ده کړیت که ئیمانیا ن نی یه و ئینکاری ی ده کهن، ئنجا ئیماندار یش له پله ی گوئی بیستدا دانیشتوو ه گوئی راده گرت. جا با له رۆشنا یی ئه مه دا ئه م په یامه بخوینرته وه.

* * *

له بهر ئه وه ی ئه م نووسینه م - له بهر هۆیه کی گرنك - به و په ری په له و خیرایی نووسی، ئهوا وهك خۆی مایه وه و به ره شنوو سه که ی دا نه رۆشتمه وه و هیه چ گۆرانی کم تیدا نه کرد. دیاره له ئه نجامی ئه مه دا، له هه ندی دهسته واژه ی و له چۆنی تی باسکردنی بابه ته کانی دا، هه ندی ناته واوی و نارپکی تییدا ده بیست. داوام له برایانم ئه وه یه که به چاوی لیبوردن و چاوپۆشی یه وه بۆی پروان و، (گهر له توانایاندا بو) ئه وه له لانه ی که کردووم راستیان بکه نه وه و، داوای لیخۆشی بووم له خوا ی گه وره بۆ بکه ن.

والسلام علی من اتبع الهدی والملام علی من اتبع الهوی.

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

اللهم صل علی من أرسلته رحمة للعالمین وعلی آله و صحبه وسلم.

آمین.

* * *

ناو که کانی حه قیقهت

روونکر دنه وهیهک:

ماوهیه که مامی نازیزم: (به دیعوززه مان) به "دل" روو ده کاته
ئهو مهسه لانهی که دهیانوو سیټ، نهک به "ژیروی". ئنجا
هه رچی له سهه پهره ی دلی ده رده که ویت، بو میان ده لیت و
میش دهیانوو سم.

ههروهه ده لیت: "زانست ئه و زانسته یه که له دلدا جیگیر
بیټ، چونکه نه گه ر تنهه له میشک و ژیری دا بیټ، نایټ
به مولکی مرؤف".

ههروهه ده لیت: "ئه م مهسه له و بابه تانه تنهه چه ند
یاسایه کی زانستی نین، به لکر چه ند بناغیه کن که له و یجدانی
خومدا بو چه ند ده ستورویکی قلبی دامان".

ئنجا فه رمانی یی دام که:

"له و شتانه ی روویان له دلیم کرد و نووسیمانن، حه زت له
چییه هه لیا نیژیه".

میش له لایه نی خۆمه وه ئه م بر گانه م له م به ره مه مانه ی
خواره وه ی هه لیا زیارد:

(نقطة من نور معرفة الله، إشارات الإعجاز في مظان الإيجاز،
سنوحات، شعاعات معرفة النبي ﷺ، رموز، طلوعات،
محاکمات، مناظرات، إشارات، قول إيجاز).

عه بدورره حمان

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

۱ - ره چه تهی پزیشکی بؤ: چه رخیکی خهسته و.. جهسته یه کی نه خووش و..
تهندامیکی بیمار: تهنها "شوینکهوتنی قورئان"ه.

۲ - ره چه تهی پزیشکی بؤ: کیشوره یکی فراوانی گرننگ، به لام بیئ شانس و..
دهوله تیکی به ناوبانگی خاوه ن رابوردووی شکودار، به لام بیئ بهخت و.. نه ته وه یه کی
خاوه ن عزیزه تی مهن، به لام بیئ پیشه وا: تهنها "یه کگرتنی ئیسلامی"یه.

۳ - که سیئک خاوه نی دهستیکی وا نه بیئت که بتوانیئت زهوی و خوور و نه ستیره کانی
بیئ هه لبرگرت و به وینهی دهنکی ته زییح بیانجوولتینت.. هه رگیز مافی نه وهی نی یه که
لافی "دروستکردن" و "به دیهینان" لئی بدات، چونکه هه ر شتیئک له گهردووندا هه به به
هه موو شتانی تره وه گرتی دراوه.

۴ - ههروهک زیندوو کردنه وهی میرووله یهک که له وه رزی زستاندا نوقمی خهوینکی
قورسی چه شنی مردن بووه، به لای توانستی خوای گهوره وه کارینکی ئاسانه و هه رگیز
گران نی یه. به هه مان جوور: زیندوو کردنه وهی سه رجه می گیانله به ران به لای نه وه
توانسته وه سووک و ئاسانه و به لایه وه گران نی یه. چونکه توانستی خاوه نند:
خوویی (ذاتی)یه؛ گوورانی به سه ردا نایهت و، کۆله وارایی ئاویته ناییت و ته گه ره و
رینگریشی نایه ته ریئ. که واته نه وه توانسته "پله پله" نی یه و هه موو شتیئک به لایه وه
یه کسانه.

۵ - نه وه که سهی چاوی "میشووله" ی به دی هیناوه، هه ر نه ویشه که "خوور" ی به دی
هیناوه.

۶ - نه وه که سهی گه دهی "کینچ" ی رینکخستوه، هه ر نه ویشه که "کۆمه لهی خوور" ی
رینکخستوه!

۷ - دانان و هۆنینه وهی کتیبی گهردوون "ئیعجاز" ی تیدایه، به چه شنی که نه گه ر
بیئت و به فه رزی مه حالیش وا دابنن هه موو یه کیئک له هۆ کاره سروشتی یه کان:
"بکه ر" و "خاوه نی توانا و ئیختیار" یش بن، نه وه هه ر هه موویان به ملکه چی و

دهستەوسانی یهوه له بهردهم ئەو ئیعیجازەدا سوژدەیان دەبرد و دەیانوت: "سبجانك لا قدرة لنا.. إنك أنت العزيز الحكيم"^(۱)!

۸ - "هۆکاره کان" کاریگەریی راستەقینەیان نەدراوەتی. چونکە "تاکى" و "شکۆمەندی"ی خواوەند و دەخوازن.. له گەڵ ئەو شدا ئەو هۆکارانە له دیوی دەرەوی شتاندا، که پرووی "مولك"ە، وەکو "پەردە" دانراون له بهردهم توانستی خواى گەرەدا، چونکە "مەزناپەتی"ی خواوەند داخوازی ئەمەیه. ئەمەش بۆ ئەوی که چاوی پوالت بین دەست تێوەردانی راستەوخۆی دەستی "توانست" لەو شتانەدا نەبینیت که له پرووی "مولك"دا به کهم نرخ دەر دەرە کەون.

۹ - پرووی "مەله کروت"ی هەموو شتیك، که جیسی پەییوەندی پێوه کردنی "توانست"ی خواپە، پروویەکی: تەنک و پروون و خاوینە.

۱۰ - جیهانی بینراو (عالم الشهادة) پەردەیه کی نەخشیتراوی پازاویە بەسەر جیهانە پەنھانەکان (عوا لم الغیب) دا دادر او تەوه.

۱۱ - بۆ دانانی هەر خالیک له شوینی تەواوەتی خۆی دا، پێویست به توانستیکی پەهای ئەوتۆ دەبیت که بتوانیت سەرانسەری گەردوون بەدی بهییت. چونکە هەموو یه کیک له پیتە کانی کتیبی گەرەوی گەردوون - به تایبەت ئەوانەیان که زیندوون و خاوەن ژیانن - دەرپوانە هەموو یه کیک له رسته کانی ئەو کتیبە و چاویان لێ یه تی.

۱۲ - پروو داویك ناوبانگی دەر کردووه که گواپا: لەو دەمەدا خەلکی چاویان بۆ مانگی یهك شەوهی جهژن دە گیرا و که سیشیان نەیانینی، پیریکی بەسالا چوو سویندی بۆ خواردن که به چاوی خۆی دیویەتی!

پاشان دەر کەوت ئەو شتەى که مامە پیره دیویەتی و به مانگی یهك شەوهی زانیوه: مانگ نەبووه، بەلکو تالە موویەکی که وانەیی بووه که له برۆیەوه بەسەر چاوی دا شۆر بووه تەوه!

جا ئەم تالە مووه له کوئی و مانگی یهك شەوهش له کوئی؟.. بزوتنی گەردیلە کان له کوئی، ئەنجامدەری پیکهینانی سەرجهمی جۆره کانی بوونەوران له کوئی؟

(۱) هەر دەستەواژیه کی وەك ئەمەى سەر وه لەم نامیلکەبەدا بە عەرەبی هینراوه، لە تورکی یه که شدا دانەر خۆی هەر به عەرەبی دایان، بۆیه دەستکاریمان نەکردن. (وهر گێر)

۱۳ - "سروشت":

چاپخانه‌یه کی میسالی‌یه، چاپکهر نی‌یه.. نه‌خش و نیگاره، نیگار کیش نی‌یه.. توانای کارتیدا کردنی هه‌یه، بکهر نی‌یه.. ئامرازی پیوانه‌ی شتانه، سهر چاو هیان نی‌یه.. رپسا و سیسته‌مه، رپساساز نی‌یه.. یاسایه، توانست نی‌یه.. شهر یه‌تیکی ویستی خواوه‌نده، شتیکی خواوه‌ن حه‌قیقه‌تی دهره‌کی نی‌یه.

۱۴ - ئه‌و کیش و راکیشان (الجدبة والینجذاب) هی که له و یجدانی مروقدایه - که ئه‌ویش فیزه‌ت (سروشت) یکی هه‌ستیاره - ته‌نها به "کیش کردنیکی حه‌قیقی" و له لایه‌ن "بکیشیک" هوه‌ئه‌نجام دهریت.

۱۵ - "فیزه‌ت" درؤ ناکات، ئه‌وه‌تا مه‌یلی گه‌شه‌کردن که له‌ناو "تزو" دا هه‌یه، گهر بلیت: "بهر ده‌گرم" راست ده‌کات به‌ر ده‌گریت.. "هیلکه" مه‌یلی ژبانی تیدایه، گهر بلیت: "ده‌م به‌ جووچک" یک، به‌ئیزی خوای گه‌وره‌ده‌بیت به‌ جووچک و کردار ته‌سدیقی گوفتاره‌که‌ی ده‌کات.. هه‌روه‌ها مه‌یلی "به‌ستن" ی‌ئاو که پر به‌ له‌ویچیک بیت، گهر بلیت: "جینگایه‌کی فراوانتر ده‌گرم" ئه‌وا ته‌نانه‌ت ئاسنیش به‌و په‌قی و سه‌ختی‌یه‌ی خۆی ناتوانیت به‌درۆی بخاته‌وه، به‌ئکواراستیی گوفتاره‌که‌ی، ئه‌و ئاسنه‌ش له‌ت ده‌کات.

جا ئه‌م مه‌یلانه، له‌ راستی‌دا، دهر که‌وتن و دره‌وشانه‌وه‌ی ئه‌و فه‌رمانه‌ ته‌کوینی‌یانه‌ن که له‌ لایه‌ن ویستی خواوه‌نده‌وه‌ دهرده‌چن.

۱۶ - ئه‌و توانسته‌ خوایی‌یه‌ی که "میرووله" به‌بئ سهر کرده و "هه‌نگ" یش به‌ بن‌شاژن ناهیلته‌وه، هه‌رگیز گرۆی مروفیش له‌ "په‌غه‌مبه‌ر" بئ به‌ش ناکات.

ئنجاهه‌روه‌ک "له‌ت بوونی مانگ" موعجیزه‌یه‌کی په‌غه‌مبه‌ر بوو ﷺ که له‌ جیهانی بینراودا پیشانی مروف درا.. به‌هه‌مان جوور "میعراج" یش موعجیزه‌یه‌کی گه‌وره‌تری ئه‌حه‌دی‌یه‌ که له‌ جیهانی "مه‌له‌ کووت" دا پیش چاوی مه‌لائیکه‌ت و رۆحانییات خراو، به‌م که‌رامه‌ته‌ ئاشکرایه‌ ویلایه‌تی په‌غه‌مبه‌رایه‌تی‌یه‌ که‌ی چه‌سپاند. ئه‌وه‌بوو که‌سایه‌تی‌یه‌ دره‌خشانه‌که‌ی، به‌ وینه‌ی برووسکه‌ و چه‌شنی مانگی تابان، له‌ جیهانی مه‌له‌ کووتدا دره‌وشایه‌وه.

۱۷ - هەریە که له دوو وشەى "شایەتمان" بەلگە و شایەتن لەسەر ئەوی تریان، چونکە یە که میان: بەلگەى "لیممى" یە بۆ دوو هەم و .. دوو هەمیشیان بەلگەى "ئینتى" یە بۆ یە که میان^(۱).

۱۸ - "ژیان" جۆریکە له دەر کەوتن و درەوشانەوێى "و حەدەت" له ناوەندى "زۆرى" دا! بۆیە هەموو شتیک بەرەو یە کگرتن دەداتە بەر. ئەو تا ژیان کارێک دەکات کە تەنها یەك دانە شت خاوەنى هەموو شتان بێت .

۱۹ - "گیان" یاسایە که خاوەنى بوونى دەرە کى (وجود خارجى) یە و هەست و نەستیشى تێدا دانراوە و بە وێنەى یاسا فیتزى یە بەر دەوامە کان له جیهانى "ئەمر" هەو هاتوو، توانستى خواوەندیش "وجودى هەست پى کراو" ی لە بەر کردوو و شتیکی ناسک و شل و نیانى کردوو بە صەدەفى ئەو گەوهەرە.

جائەم "گیان" هەى که خاوەنى "بوونى دەرە کى" یە و ئەو "یاسا" یەش که بە "زیرى" پەیی پى دەبریت، هەردوو کیان برائى یە کترین و بەر دەوامن و له جیهانى "ئەمر" هەو هاتوون.

خۆ ئە گەر توانستى ئەزەلیى بەدیھینەر "بوونى کى دەرە کى" ی بکەردایەتە بەر ئەو یاسایانەى که له "جۆرە کان" دا دەست بە کارن، ئەوا هەریە که یان دەبوو بە "گیان" یك .. یان گەر گیان هەست و شعور بخاتە لاه، ئەوا دەبیت بە "یاسا" یە کى باقى و بەر دەوام.

۲۰ - بوونە و هەران بەهۆى "پروونا کى" یەو دەبیزن و، بەهۆى "ژیان" یشەو دەزانیت که دارای "وجود" ن. کەواتە "پروونا کى" و "ژیان" هەردوو کیان دەر خەر و ئاشکرا کەرى بوونە و هەران.

۲۱ - ئایینى نەصرانى له ئەنجامدا چەك فرى دەدات و تەسلىمى ئىسلام دەبیت، ئیتر چ بە "کوژانەو" بیت چ بە "خاوین بوونەو". ئەو بوو ئەم ئایینە چەندین جار لەت لەت بوو هەتا گەیشتە ئەوێ بوو بە پرۆتستانت، کە ئەمەش لەت لەت بوو هەتا له "ئەو حید" هەو نزیك بوو هەو. وایستاش خۆى بۆ کەرتبوونى کى تر ئامادە دەکات! جا یان ئەو هەو بە تەواوى خامۆش دەبیت و کۆتایى پى دیت، یان رووبەر و رووى راستى یە کانى

(۱) مامۆستا نورسى له "إشارات الإعجاز" ص ۱۸۶ دا دەلالت: بەلگە یان: "لیممى" یە که بریتى یە له: بەلگە هینانەو بە کاربگەر (المؤثر) لەسەر کارتیکراو .. یان "ئینتى" یە، که بریتى یە له: بەلگە هینانەو بە ئاسەوار و کارتیکراو لەسەر بوونى کاربگەر، که ئەمەیان سەلامەتەرە. (وەرگێڕ هیناویەتى).

ئىسلام خۇى دەبىئىتەوہ - کہ بناغہ و بنہماکانى ئايىنى نہصرانىيەتى راستەقىنەى لەخۇ گرتوہ - و ئىتر لەم رىئىەوہ تەسلىمى ئىسلام دەبىت.

پىغەمبەر ﷺ بە ھەوالدانى نازل بوونى ھەزرەتى عيسا - دروودى لەسەر بىت - و بەوہش کہ فەرموويەتى: يە کيک دەبىت لە نەتەوہ کەم و، شەرعیەتە کەم جى بەجى دە کات، ئاماژەى بۆ ئەم نەھىنى بە کردوہ!

۲۲ - تەنھا قودسىيەتى سەرچاوہى شەرعیە - واتە تەنھا قورئانە - کہ ھانى جەماوہرى خەلک دەدات گوئى پرايەلى فەرمانەکانى شەرعی بن و جى بەجى يان بکەن و زياتر لە ھىزى بەلگە بۆ ملکہ چى دەبانداتە بەر.

۲۳ - لە سەدا نەوہدى ئەحکامى شەرعی لەو پىداويستى بە سەلماوہ ئايىنى يانەن کہ پىيان دەترىت: "ما عِلْمٌ مِنَ الدِّينِ بِالضَّرُورَةِ" و ھەريە کەيان وەك ستوونىكى ئەلماس وايە. بەلام بابەتە ئىجتىھادى بەکان تەنھا لە سەدا دەى ئەحکامەکانى شەرعی. کەواتە نابى (نەوہد) ستوونى ئەلماس لە ژىر پارىزگارى و شوئىنکەوتەى (دە) ستوونى زىردا بن.

جا کتیبە فىقھى بەکان و ئىجتىھادەکان دەبى ئاوينەى دەرخەر و چاويلکەى پيشاندەر بن بۆ بىننى قورئان، نەک بىن بە پەردە و سىبەر لە رىئى ئەو قورئانە پىرۆزەدا!
۲۴ - ھەر کەسک تواناى "ئىجتىھاد"ى ھەيە دەتوانىت ئىجتىھاد بۆ خۇى بکات، بەلام ناتوانىت ياسا و شەرعی دابىت.

۲۵ - بانگ کردنى خەلک بۆ لای ھەر "بىر"ىک بەندە بە قىوول بوونىەوہ لای جەماوہرى زانايان، دەنا بە "بىدعەت" دەژمىرىت و دەست بە روويەوہ دەنرىت.

۲۶ - "مرؤف" بە "قىترەت" خاوەنى رىزە. لەبەر ئەوہ، ھەمىشە "حەق"ى مەبەستە و بە دوای دا عەودالە. جا ھەندى جار لە دەمى گەپانى بە شوئىن "حەق"دا "ناحەق" دەدۆزىتەوہ و پىئى وادەبىئى کہ "حەق" بىت! بۆيە لە سنگى خۇى دا دەيشارىتەوہ و دەپارىت. ھەندى جارى تر لە کاتى گەپانى بە شوئىن "حەقىقەت"دا - بە بى وىستى خۇى - "گوپرايى" بەر سەرى دەکەوئىت، ئەوئىش بە "حەق"ى دەزانىت و بە وئىنەى کلاو دەبکاتە سەرى!

۲۷ - ئەو ئاوينانەى کہ "توانست"ى خواى گەورە دەرەخەن گەلئى زۆرن و، ھەريە کەشيان لەوى تر روون و نىانترە و جۆرە کانىشيان جىاجىايە. ئەوہ تالە "ئاو"ەوہ تاكو "ھەوا" و، لە ھەواوہ تاكو "ئەئىر" و، لە ئەئىرەوہ تادە گاتە "جىھانى مىسال" و، لە

جیهانی میسالیسه وه تاده گاته "جیهانی رۆحه کان" و، تنانته له جیهانی رۆحه کانیشه وه بۆ: "کات" و "بیر" و "ئه ندیشه" .. هه ره که بیان ئاوینه یه کن له و ئاوینه جورا و جورانه ..

ئه وه تاله ئاوینه ی "هه وا" داته نهها یهك "وشه" ده بیته به ملیۆنه ها وشه که قه له می "توانست" به شیوه یه کی سه رسوور هینه ر ئه م له بهر گرتنه وه (کۆبی) یه نه نجام ده دات. وینه ی "مادده چره کان" له ئاوینه کانیا ندا - له راستی دا - چه ند "مردوویه کی بزۆک" ن. به لآم وینه ی شتانی "نوورانی" له ئاوینه کانیا ندا هه موویان "زیندوو" ن و به "زیان" وه په یوه ستن. خۆ ئه گه ر ئه و وینه یی که له و ئاوینه یه دا ده رده که ویت خودی ئه و شته نوورانی یه نه بیته ئه و اغهیری خۆیشی نی یه!

۲۸ - ئه گه ر "خۆر" به و جووله یه ی که به ده وری خۆی دا ده خولیته وه، هه ر ئا و بجوولیت و راپه رپیت، ئه و ا به رو بوومه کانی به م لا و ئه و لادا هه لئاوه رن. به لآم گه ر نه جوولیت و رانه په رپیت ئه و ا گشت هه ساره گه رۆ که کانی هه لده وه رن و ته فرو توونا ده بن!

۲۹ - رۆشنایی "بیر" گه ر پووناکیی "دل" ی لئ نه بریسکیته وه و ئاوینه ی نه بیته، ئه و ا ئه و هزر و بیره ده بیته به تاریکایی یه کی ئه و تو که سته می لئ په یدا ده بیته. که واته هه ر وهك ئه گه ر رۆژگاری سپایی "چاو" تیکه ل به شه و گاره په شدا گیر ساوه که ی نه کریت^(۱) به چاو دانانریت و توانای بینینی نابیت، به هه مان جۆر "بیر" ی سپیش گه ر په شایی (ناوجه رگه) ی "دل" ی له گه لدا نه بیته، ئه و ا خاوه نی بینایی (به صیره ت) نابیت!

۳۰ - هه ر "زانست" یك گه ر ملکه چ بوونی "دل" ی له گه لدا نه بیته، ئه و ا "نه زانی" یه. چونکه پابه ندبوون (إلتزام) شتیکه و باوه ر کردن (إعتقاد) یش شتیکی تری جیا وازه.

۳۱ - وینه کی شان و پوونکرده وه ی کاروباره نا ره واکان به شیوه یه کی رپیکوینک، ده بیته به هۆی گو مپرا کردنی زهینه ساف و خا وینه کان!

۳۲ - زانای رابه ر ده بیته وه کو "مه پ" وایته نهك وه کو "مه ل" ! ئه وه تا مه پ شیر ده ر خواردی به رخه کانی ده دات، به لآم مه ل پشانه وه ی پپ لیککی خۆی به ده م جووجه له کانیه وه ده کات!

(۱) واته سپینه ی چاو، که وهك رۆژ وایه، گه ر له گه ل په شینه که ی دا نه بیته، که ده لئنی شه وه و تاریکه، ئه و ا چاو ناتوانیت هه چ شتیك بینیت! (دانه ر)

۳۳ - "بوون"ی هەر شتیك بهنده به بوونی هه موو به شه کانیوه. که چی نه بوونی یه کیك له به شه کانی ده بیته به هۆی "نه بوون"ی سه رجه می تهو شته!
هەر له بهر تهو شه که مرۆفی لاواز مهیلی به لای خراپکاری دا هه به، تا کو هیز و توانای خۆی ده ریخت! تهو ته له بریی کاری ئیجایی، ده چی کاولکاری و کاری سه لیبی ته نجام ده دات!

۳۴ - ته گهر ده ستوره کانی "حیکمهت" و.. یاسا کانی "حکوممهت" و.. قانونه کانی "حهق" و.. ریسا و په یوه ندی به کانی "هیز" ناویته یه کتر نه کرین، تهوا هەر گیز لای جه ماوه ری خه لک سوو ده بخش و به ره همدار نابن.

۳۵ - ستم کلاوی "داد گهری"ی له سه ر کردوه و.. "خیانهت" پۆشاک "عیزهت"ی پۆشیوه و.. ناوی "بهغی" له "جیهاد" و، "دیلی"ش له "سه ربهستی" تراوه!
به م جوړه، شتانی دژ به یه ک شیوه کانی خۆیان گۆرپوه تهوه!

۳۶ - تهو "سیاسهت" هی که پابه ندی "به رژه وه ندی به کان": درنده یه کی سامنا که!
۳۷ - خۆ بردنه پیشه وه و خۆ خۆ شه ویست کردن له لای درنده یه کی برسی دا، هەر گیز به زه بی تهو درنده به ناجوو ئینیت! به لکو پتر ئیشتیه ای ده بزو ئینیت و، جگه له وه داوای حه قدهستی که لبه و نینز که کانی شی ده کات!

۳۸ - ته م پۆژ گاره ده ری خست که به هه شت گرانه و به هه رزان ده ست ناکه ویت.. هه روها دۆزه خیش زیاد له پیویست دروست نه کراوه!

۳۹ - تهو تابه تکاری به ی که مرۆفانی "خه واص"ی ته هلی دنیا هه یانه و داخوازی ته وازوع و به زه بی هاته وه یه به خه لکدا، ئیستا بووه به هۆی له خۆبایی بوون و خۆ به گوره گرتن به سه ر خه لکی دا..

هه روها ده سه ته وسانی و هه ژاری "عه وام"یش که ههستی سۆز و به زه بی و چاکه کاری خه واص به رامبه ر به وان ده وروو ئینیت، له م سه رده مه دا بووه به هۆی دیلی و نزمی و رسوایی یان.

۴۰ - گهر هه ر چاکه و شه ره فه ندی به ک له هه ر شتی کدا بیته، خیرا ده دریته پال چینی "خه واص" و پیشکesh به وان ده کریت! که چی گهر هه ر خراپه و کارینکی ناپه سه ند لهو شته دا هه بیته ده خریته ته ستۆی خه لکی و ده دریته پال چینی عه وام!

۴۱ - ئەگەر هزر(بیر) خواوەنی مەبەست و پەروشت و ئامانجکی بەرز نەبێت، یان ئەو ئامانجە ی تێدا لە بیر چوو بێتەوه، یان لە بیرى خۆ برائیتەوه.. ئەوا زەینە کان دەگۆرین و دەبن بە "خۆپەرستی" لەم و لەودا و لە دەوری ئەو خۆپەرستی بە کۆ دەبنەوه!

۴۲ - گەر سەرنج لە هەموو جۆرە کانی خراپکاریی گرووی مرووف بەدەیت، دەبینیت بناغەى سەرەکی هەموو جۆرە کانی پشیوی و ئالتۆزی و ناکۆکی.. هەر وەها سەرچاوەی گشت خراپکارییە کانی لەمەر ژيانى کۆمەلایەتی، تەنها دوو و شەن: یە کەمیان: "گەر من بۆخۆم تیرم چیم لە خەلکی داوه؟ بە لە برساندا بمرن" ..

دوو هەمیان: "تۆ کار بکە بە من بەری پەنجت بۆم.. تۆ ماندوو ببە بە من بچویمەوه!"
قرتینەری دەماری و شەه یە کەم: تەنها زە کات دانە .. دەرهینەری پەگ و پێشە و، شیفابەخشی دەردی و شەه ی دوو هەمیش: حەرامکردنی رپیا(سوو)یە.

دادگەریی قورئان لە سەر دەرگای جیهاندا پراوە ستاوه و بە "رپیا" دەلێت: "قەدەغەیه مافی هاتنە ژوورەوت نییە!" بەلام گرووی مرووف لەبەر ئەوه ی گوی پرایەلێی ئەم فەرمانە ی قورئانی نە کرد، زلله یە کى سەختی خوارد. چار نییە دەبێ پێش ئەوه ی زلله یە کى توند و تالتر بچێژیت، ملکه چى ئەم فەرمانە ی قورئان بێت.

۴۳ - جەنگە کانی نیوان دەولەتان و گەلان جینی خۆیان بۆ چەندین مەملانئ و جەنگی تر چۆل کرد لە نیوان چینه کانی مرووفدا. چونکە مرووف هەر وەك بە "دیلى" رازی نییە، بە ژيانى "کری گرتەبى" ش رازی ناییت.

۴۴ - ئەو کەسە ی کە بۆ بە دەستەینانی ئامانجە کانی خۆی پێیە کى نامە شرووع دەگرتەبەر، زۆر بە ی جار، بە پێچەوانە ی نیازە کە یەوه سزا دەدریت! چونکە سزای خۆشەویستى نامە شرووع - بۆ نمونە وەك خۆشویستى ئەوروپا - دوژمنایەتی یە کى غەددارانە یە لە لایەن ئەو خۆشەویستەوه!

۴۵ - دەبێ بە چاوی "قەدەر" ی خواى گەورە بۆ "پابوردوو" و "موسیبەتە کان" پروانیت.. بەلام دەبێ لە گۆشە نیگای: "تە کلێف" ی خواى گەورەوه پروانیتە: "داهاتوو" و "گوناھە کان".

بەم جۆرە، هەر یەك لە "موعتەزێلە" و "جەبری یە" کان لەم خالەدا لە گەل ئەهلی حق یەك دەگرنەوه.

۴۶ - ئەو كېشە و گىروگرفئانەى كە دە كرئت چارەسەرىيان بۇ بدۇزرىتەو، دەبى مرۇف لە بەرامبەرىانەو دەستەوسان نەبئت. ئەو گرفت و كېشەنەش كە چارەسەر ناكړئ، دەبى خەفەتياں بۇ نەخورئت!

۴۷ - زامە كانى ژيان سارپۇز دەبن، بەلام زامە كانى عىززەتى ئىسلامى و شەرەف و سەربەزىبى نەتەوہى ئىسلام يە كجار قولن، ھەمىشە ھەر دېنەوہ سۇ.

۴۸ - رۇزگارئك دەبئت كە تەنھايەك وشە سوپايە كى تەواو گىرۇدەى جەنگ دە كات و، تەنھايەك فېشە كېش دەبئت بەھۇى لەناو چوونى سى مىلئون كەس^(۱).

ھەر وھا چەند باردۇخىكى ئەوتۇ دېنە كايەوہ كە تەنھايەك جوولەى بچووك - لەو بارودۇخەدا - مرۇف بۇ پلەى ھەر بەرزى: (أعلى عليين) بەرز دە كاتەوہ. بە ھەمان جور كارئكى سادە و ئاسايىش خاوەنە كەى بەرەو نزمترين نزمى (أسفل سافلين) بەردەداتەوہ!

۴۹ - يەك دەنكە دانەوئەلى "راستى" (الصدق) خەرمانئكى "درو" دەدات بە بادا. ھەر وەك تەنھايەك "راستى" ش لە خەرمانئك "تەندىشە" باشترە!

دەبى ھەر گوڤتارىكت لە زار دەردەچئت: "راست" بئت. بەلام كارئكى راست و رەوانى يە كە ھەر چى قسەى "راست" دەزانئت بىيانكەيت، چونكە: "لايلزم من لزوم صدق كل قول قول كل صدق"^(۲)!

۵۰ - ھەر كەسئك بە باشى شتان بېبئت، ھەلسو كەوت و بىر و بۇچوونە كانئشى جوان دەبن، خۇ ھەر كەسئش بىرە كانى جوان بوون، ئەوا تام و لەزەتى "ژيان" دەچئئت.

۵۱ - "ھىوا و ئاوات" گيان بە بەرى ژياندا دە كات، بەلام "نائومئدى" دەيامرئئت!

۵۲ - ئەم دەولتە ئىسلامى يەى كە لە دئىر زەمانەوہ واجبى جىھادى - وەك فەرزئكى كىفايەت لە برى ھەموو موسلمانان - خستە ئەستوى لە پئناوى بەرز كردنەوہى وشەى: "الله" و پاراستنى بەردەوام بوونى سەربەستى جىھانى ئىسلامى دا، كە وەك يەك جەستە وايە .. خۇى خستە ھەلوئىستى قوربانى و خۇبەختكارى بۇ جىھانى ئىسلامى و.. ئالائى

(۱) ئەو فېشە كەى كە بە "وہلى عەھد"ى نەساوہ نرا، بوو بەھۇى ھەلگىرسانى جەنگى يە كەمى جىھانى، كە سى مىلئون كەسى تئدا كوژرا (دانەر)

(۲) واتە: كە دەلئىن: "پئويستە ھەموو گوڤتارىكت راست بئت" ئەوہ ناگەيەنئت كە ھەر چى قسەى راست ھەبە ھەمويان بذر كئئت! (وہر گىر)

خه لافه تی هه لکر دبو.. ئەم دەولەتە - دواى ئەم گىرو گرتەى که هاته رېنى - به پشتیوانیى خوای گهوره، به "بهخته وهری" یه کی ئەوتۆ پاداشت دەدرتەوه که سه رانسه رى جیهانی ئیسلامی بگرتەوه و قهره بووی موسیبت و زیانه کانی پینشووی بۆ بکاتهوه. ئەوه تا ئەم گىرو گرتەى ئیستای، زۆر به خیرایی، "برایه تی" ی نیوان موسلمانانی له هه موو جی یه کی جیهانی ئیسلامی دا زیندوو کردهوه و هینايه پروو، ئەو برایه تی یه ی که گیان و کاکله و گه وه رى ژبانى ئیمه یه.

۵۳ - گیزانه وه ی لایه نه جوانه کانی شارستانی بۆ ئایینی "نه صرانی" که خاوه نی فەزڵ نی یه تیای دا.. ههروه ها پیشاندانی "دواکه وتن" یش به شیوه یه که بخریتە پال ئیسلام که ئایینیکی دوزمنی دواکه وتنه.. ئەم کاره، به لگه یه له سه ره وه ی که "موقه دده رات" به پینچه وانیه ی خولانه وه ی سروشتی خزیانه وه ده خولینه وه! ههروه که به لگه ی هه لگه رانه وه ی بارو دوخی شتانه!

۵۴ - پارچه یه که "ئه لماس" هه رچه نده کۆنیش بیته و ژهنگی لى نیشتیته، له پارچه شوو شه یه که باشتره، با هیندهش خاوین بیته که بیرسکیتەوه!

۵۵ - ئەو که سانه ی که له ناو "مادده" دا به دواى هه موو شتی کدا ده گه رین، "ژیری" یان له چاویاندا یه، خوۆ دیاره چاویش شتانی "مه عنه وی" نایینیت!

۵۶ - ئەگه ر "مه جاز" له ده ستی زانسته وه بکه ویتە ده ستی نه زانی، ئەوا به "حه قیقه تی ماددی" ی داده نیته و ده رگای چه نده ها ئەفسانه شی پین ده خاته سه رپشت!

۵۷ - دلنیا به که هیچ "چاکه" یه که چاکتر نی یه له وه ی که خوای گهوره به خشیویه تی. که واته وه سفی هه ر شتی ک کرا، با وه که خوۆی و بهو سیفه تانه ی تیایدان وه سف بکرت!

۵۸ - "ناوبانگ" مرۆف ده کات به خاوه نی شتی که هه ی ئەو نی یه!

۵۹ - فه رموده ی پیغمبه ر ﷺ کانگای ژیان و ئیلهامده رى حه قیقه ته کانه.

۶۰ - زیندوو کردنه وه ی ئەم نه ته وه یه به: ژیانده نه وه ی "ئایین" ده بیته. ههروه که ژبانى

ئایینش - له راستی دا - نووری ژبانیه.

۶۱ - قورئانی پیرۆز - که مایه ی به خته وه ریبی سه رجه می گروۆی مرۆفه - ته نها یه که

جوۆر شارستانی پیسه نده ده کات و وه رى ده گرت، ئەویش ئەو چه شنه شارستانی پیسه یه

که "بهخته وه ری" به "هموو" گرۆی مرۆف یان "زۆرینه" یان بیه خشیّت .. که چی شارستانیی ئیستا له سهر پینج بناغهی سه لبی دامه زراوه:

(۱) ستوون و خالی پالپشتی بریتی به له: "هیز". که ئه ویش: سنوورشکاندن و ده ستریزیی لی ده بیته وه.

(۲) مه به ست و ئامانجیشتی: "سوود و بهرژه وهندی" به. که ئه مهش: "پالپالین" ی لی دروست ده بیّت.

(۳) ده ستووری ژیان به لایه وه بریتی به له: "مشتومر" و "مملانی". که ئه مهش قه وه پره و پاشقول له یه کتر دانی لی ده بیته وه.

(۴) ئه و په یه وهندی بهش که بۆ پیکه وه گریدانی خه لکی به کاری ده هیئت: "ده مارگیری و ره گه زه پرستی" به کی ئه وتۆیه که به هه للوو شینی نه ته وه کانی تر گه شه ده کات و پهره ده سینت. خو دیاره ئه مهش ئازاوه و جهنگی تر سناکی لی ده بیته وه.

(۵) ئه و خزمه تهش که پینشکه شی مرۆفایه تیی ده کات، خزمه تیکی سه رنج راکیشه، چونکه بریتی به له: هاندانی هه وا و ئاره زووه کان و هیئانه دیی چه ز و خواسته کانی ده روونی به دخواز. خو ئاشکرایشه که ئه و هه وا و ئاره زووانه سه روسیمای مه عنه ویی ئاده میزاد ده شیوینن و مه سخی ده که ن.

به لام ئه و شارستانیی به ی که له شه ریعه تی ئه حمه دی دا هیه و داوای ده کات:

(۱) خالی پالپشتی: "حه ق" له بریی "هیز". خو "حه ق" یش هه میشه دادگه ری و هاوسه نگی داده مه زریئت.

(۲) ئامانجیشتی: "فه زیله ت" ه نه ک "بهرژه وهندی"! خو به ره می فه زیله تیش: خو شه ویستی و لیك نزیکبوونه وه یه.

(۳) لایه نی په یه ونیدهر و هاو په یه وهستی خه لکیش به لایه وه بریتی به له: "ئایین و هاو نیشتمانی و هاو پیشه یی"^(۱) له بریی: "ده مارگیری" و "ره گه زه پرستی". خو دیاره ئه م چه شنه په یه وهندی یانه ی که شه ریعه ت دایناون: برایه تیی خاوین و ئاشتی به ره م ده هیئن و، له کاتی "ده ستریزیی ده ره کی" شدا ته نها ریی "به رگری" ده گرته بهر.

(۱) مه به ست په یه وهندی و هاریشه یی نیوان ئه و که سانه به که له مه یل و ته بیعه ت و چیژ و بیرو بۆ چووندا به ک ده گر نه وه، ئایینی ئیسلامیش ئه م هه له ده قۆزینته وه بۆ زیاتر به ته و کردنی په یه ونیدی نیوانیان. (وه رگری)

(۴) دهستوریسی له ژياندا: "هاو کاری و هاوئاھهنگی" یه له بری مشتومر و مملانی! خۆ دیاره "هاو کاری" ش: یه کیتی و پشتگیری یه کتری لئ دهیتهوه.

(۵) ئنجاله بری "ههوا و ئارهزوو": "هوذا" دهوات به کۆمهڵ. که ئهههش ئاستی "گیان" ی مرۆف بهرز ده کاتهوه و بهرهو "کهمالات" ی دهبات.

کهواته دهست له ئیسلام بهرمهده که پارێزهری بوونی ئیمهیه.. به توندی دهستی پێوه بگره، دهنا تیاده چیت.

۶۲ - هۆی دابارینی گیرو گرفته گشتی یه کان: ههله و تاوانی "زۆرینه" ی خه لکی یه. کهواته گیرو گرفته کان: "ئه بچام" ی تاوان و "پیشه کی" ی پاداشتن!

۶۳ - "شهید" خۆی به "زیندوو" داده نیت. چونکه له بهر ئهوه ی ژانی سه ره مه رگی نه چه شتووه، پێی وایه که ئهو ژيانه ی بهختی کردوو هه ر ماوه ته وه و بهرده وامه، به لام له چاوه ی پیشووی گه لئ جوان و خاوینتزه.

۶۴ - داد گه ربی ته واته و سهرتاسه ربی "قورئان" خوین و ژيانی یه ك که سی بی تاوان، ته نانه ت له بهر ژيانی سه رجه می گرو ی مرۆفیش بهخت ناکات. چونکه هه ره وک به دیهینانی هه ردوو کیان (واته یه ك که س و سه رجه می مرۆفایه تی) له بهرده م "توانست" ی خواوه نندا یه کسانه، به هه مان جوړ له بهرده م "داد گه ری" ی خوا ی گه و ره شدا یه کسانن. که چی ئه و که سه ی هه لپه و "خۆ په رستی" ی به سه ردا زال بووه، ده یه ویت هه ر شتیک رئ له هینانه دی هه لپه و خۆ په رستی یه که ی بگرت، له ناوی به ریت. ته نانه ت گه ر بتوانیت ئاماده یه سه رانه ری جیهان و په گه زی مرۆفیش له و پیناوه دا قه لآچۆ بکات!

۶۵ - "ترس" و "لاوازی" کاریگه ری یه ده ره کی یه کان ئازا ده که ن و به ریان ده ده نه گیانی مرۆف.

۶۶ - هه ر گیز به رژه وه ندی یه کی "مسۆ گه ر" له پیناوی زیانینکی "وهه می" دا بهخت ناکریت!

۶۷ - سیاسه تی ئیستای ئه سه ته مبول و هه کو نه خو شیی "ئیسپانی" وایه؛ مرۆف دوو چاری ورپنه ده کات!

۶۸ - گه ر به "شیت" بو ترئ: "تۆ باشیت.. هیجت نی یه"، دوور نی یه چاک بیته وه. هه ره ها دووریش نی یه که مرۆفی "زیر" تیک بچیت گه ر پێی بو ترئ: "تۆ خراپیت!"

۶۹ - "دوژمنی دوژمن" دۆسته، ههتا دوژمنی بیئت.. "دۆستی دوژمن" یش دوژمنه ههتا دۆستی بیئت!

۷۰ - سروشتی "عیناد" وایه که: ئەگەر "شەیتان" یەک یارمەتیی مەرفۆی عیناد کار بدات، دەلیت: ئەوه مەلاییکەتە و، ئیتر رەحمەتی بۆ دەنیریت.. بەلام ئەگەر "مەلاییکەت" یەک لە ریزی ئەو کەسانەدا ببینیت کە رایان لە گەل ئەمدا جیا، دەلیت: ئەوه شەیتانە بەرگ و پۆشاکیی خۆی گۆرپوه. ئیتر لەعەنتی بۆ دەنیریت!

۷۱ - هەندئ جار دەرمانی نەخۆشی یەك دەبیئت بە ژەرەر بۆ نەخۆشی یەکی تر. هەر وها گەر دەرمان زیاد لە پیویست بە کار بهینیریت هەلده گەپتەوه و دەبیئت بە دژی خۆی.

۷۲ - (الجمعیة التي فيها التساند آله خُلِقَتْ لتحریرك السکنات، والجماعة التي فیها التحاسد آله خُلِقَتْ لتسكين الحرکات)!

واته: ئەو کۆمەڵە ی کە پشتگیری یە کتریی تێدا، وەك ئامرازێك وایه بۆ بزواندنی شتانی نەجوجلۆ. بەلام ئەو کۆمەڵە ی کە حەسوودی یان لە نیواندا بیئت، ئامرازیکە بۆ وەستانی جوجولۆ کەن.

۷۳ - گەر هەر کۆمەل (جمع) یەک یەکی تەواو ی تێدا نەبیئت، وە کولیکدان ی کەرتی بیر کاری ی لئ دیت، بچووک دەبیتهوه و کەم دە کات^(۱)!

۷۴ - زۆر جار "نەبوونی قبوول" لە گەل "قبوولکردنی نەبوون" دالە خەلکی دەتالۆزین! لە کاتی کدا کە بەلگە ی: "نەبوونی قبوول": نەچە سپاندنی بەلگە ی، کەچی "قبوولکردنی نەبوون" پیویستی بە "بەلگە ی نەبوون". کەواتە یە کیکیان دوودلی یە و ئەوی تریشیان ئینکاری یە!

۷۵ - ئەگەر "دوودلی" بتوانیت بەلگە یەك بەلکو سەد بەلگەش لە "بەلگە کانی ئیمان" نەسەلمینیت، هیشتا هەر ناتوانیت زیان بەو بابەتە ئیمانی یە بگە یە نیت کە ئەو بەلگە ی بۆ هینراو تەوه، چونکە هەزاران بەلگە ی تری لەسەر هە یە.

(۱) وەك ئاشکرایه: هەموو ژمارە یەك بە: "کۆکردنەوه" و "لینکدان" زیاد دە کات. وەك: "۴ × ۴ = ۱۶" بەلام لە ئهجمای کۆکردنەوه و لینکدانی کەرتە کاندای ژمارە کە کەم دە کات! بۆ نمونە: ئەجمای لینکدانی: (سێ یەك × سێ یەك = نۆ یەك)! کۆمەلانی گرووی مەرفیش بە هەمان جۆر، چونکە ئەگەر یە کیتی یەکی ئەوتویان لە نیواندا نەبیئت کە لەسەر بناغە ی "راستی" و "نیستیقامەت" بنیات نرابیئت، ئەوا هەتا زیاد بکەن کەم دە کەنەوه و رووبەروری تیکچوون و لیکهتووشان دەبنەوه. (دانەر)

۷۶ - پښوېسته مرؤف شوېنې "زورینه" ی موسلمانان بکهوېت، چونکه کاتې "تمهوی به کان" پشټیان به زورینه خه لکی به ست، له نه بجامدا - سه بارې قوسوور و که مته رخمه یه کانیشیان - هر له نیوان ته هلی سوننهت و جه ماعه تدا گیر سانه وه. به لام "عه لوی" یه کان له بهر ته وه ی پشټیان به ژماره یه کی کم به ست - هر چه ندهش ده ستیان به حقیقه ته وه گرتوو - هه ندیکیان له کۆتایی دا له ناوه ندی رافزی یه کاندا خو یان بینې یه وه.

۷۷ - ئنجا هه موو که سینک مافی ته وه ی هه یه سه بارهت به رپباز و رپروه که ی خو ی بلېت: "تمه حه قه.. جوانه". به لام مافی ته وه ی نی یه بلېت: "هر تمه حه قه.. هر تمه جوانه!"

۷۸ - گهر "به هشت" نه بویه، دۆزه خ سزای که سی نه ده دا!

۷۹ - هتا "زه مان" کۆن و پیرتر بېت، لایوې قورئانی پیروز پتر دهرده که وېت و نه ینی و هېما کانیشی زیاتر ئاشکرا ده بن. جا ههروه که به رواهت "نور" وه کو "ئاگر" دهرده که وېت، هه ندی جاریش زوری "به لاغت" به "مو بالغه" ده بینیت!

۸۰ - پله کانی "گه رما" له راستی دا نه بجامی تیکه ل بوونی سه رمایه و، پله کانی "جوانی" ش هی تېهه لکیش بوونیه تی له گه ل ناشیرینی دا.. به لام "توانستی نه زه لی" ی خوا وه ند توانستی کی خو یی (ذاتی) یه و پښوېسته بۆ زاتی په روه دگار. بۆ یه هر گیر "کۆله واری" ی ئاویته نابیت و پله پله ش نی یه. ته وه تا هه موو شتیکی به لاوه یه کسانه.

۸۱ - وینه ی خۆر - که درهوشانه وه ی ریزنه ی خۆره - هه مان تایبه تکاری ی خو ی له سه ر رووی دهریا و دلۆپه کانیشی دهرده خات.

۸۲ - "ژیان" له درهوشانه وه ی "ته وحید" ه وه یه. کۆتایی یه که شی "ته نیایی" به ده ست ده هینیت.

۸۳ - ماده م "وه لی" له ناو خه لکی دا و، "سه عاتی دو عا گیر ابوون" له شه و و رۆزی جومعه دا .. "شه وی قهر" له په مه زاندا و، "ئیسمی ته عزم" ی خوا وه ند له نیوان ناوه جوانه کانی دا و، "ته جه ل" له تمه ندا، نه زانراون، ته وایه که به یه کی تا که کانی تری ته و جوړانه نرخ و به های خو یان هر ده مینیت. چونکه تمه نیکې نه زانراوی بیست سالی گه لی باشتره له تمه نیکې هه زار سالی ته و تو که بزانیته که ی کۆتایی یی دیت!

۸۴ - سزای تاوان له دنیا دا، به لگه یه له سه ر بوونی سزای دوا رۆژ.

۸۵ - "رۆزی" به وینهی "ژیان" به لای خوی گه وره وه دارای گرنگی به، چونکه "قودرهت" رۆزی ده هیئتیه دهر و، "قه دهر" یش پۆشاککی تایه تی به بهر ده پۆشیت و، "چاودیری" ش پئی ده گه یه نیت و چاودیری ده کات.

که واته "ژیان" دیار و ده ستیشان کراوه، که چی "رۆزی" وانیه، به لکو ئانی و ته درجی و پهرش و بلاوه و مرۆف ده خاته بیر لیکردنه وه.

کەس له برساندا نامریت، چونکه مرۆف ههتا چهوری و مادده پاشه کهوت کراوه کانی جهستهی تهواو نه ییت، نامریت. که واته هۆکاری مردن نه خۆشی به که له "تهرکی عادهت" وه سهری هه لداوه، نهک له نه مانی رۆزی به وه.

۸۶ - رۆزی درنده گۆشت خۆره کان، که لاککی زینده و هره مردار بووه کانه که هینده زۆرن له ژماره نایه. جاله و کاته دا که رۆزی خۆی ده خوات، پووی زه ویش خاوین ده کاته وه.

۸۷ - پاروویهک به یهک فلس بیت و پاروویهکی تر که - بۆ نمونه - به ده فلس بیت، ههردوو کیان پيش تهوهی پرۆنه ناو ده می مرۆف و دواي تپه رپوونیشیان له گهروویه وه، یه کسانن! جیوازی نیوانیان تهنها له زهت بردنی ده می مرۆفه بۆ ماوهی چهنده چرکه یهک. له بهر تهوه، خه ر جکردنی ده فلس له شوینی خه ر جکردنی یهک فلسدا بۆ مه بهستی رازی کردنی ههستی چهشتن - که تهرکی پشکنین و پاسه وانیه پئی سپیرراوه - له راستی دا هه ر زه ترینی جۆره کانی ئیسرافه.

۸۸ - هه ر کاتیک تام و له زه ته کان بانگیان له مرۆف کرد، ده بئی به: "وا بزانه خواردم" وه لām بدرینه وه. ته وه تا ته وه که سهی که ته مهی کرد به ده ستوری ژيانی، ده بیتانی مزگوتیک بخوات که ناوی: "وا بزانه خواردم" ه، که چی نه یخوارد^(۱)!

۸۹ - له سه رده مه کانی پشینه دا زۆربهی موسلمانان برسی و ده ست کورت نه بوون، بۆیه دروست بوو موسلمان ژيانی ره فاهیهت (خۆش گوزه رانی) بۆ خۆی هه لبژیریت. به لām له م سه رده مهی ئیستادا زۆربه یان ده ست کورت و برسین، بۆیه روخسه تی شه رعی بۆ هه لبژاردنی تام و له زه ته کان به ده ست وه نه ماوه.

(۱) مزگوتی: "وا بزانه خواردم Sanki Yedim" ده که وینه گه ره کی سولتان محمه د فاتح له ته ست مبول. بیا ته ره که ی پاره ی پیوستی بۆ ته مه به ست له ده می خۆی گرتوه ته وه و، هه ر کات جهزی له خواردنیک بکردایه، نه یه ده خوارد و بری پاره ی ته وه شته ی پاشه کهوت ده کرد و ده بیوت: "وا بزانه خواردم!" تا کو له م ری به وه هینده پاره ی کۆ کرده وه که ته وه مزگوتی پئی بیا ت نا و دوا یی ته وه ناوه ی لئی نرا! (دانه)

۹۰ - ده بی له بهرامبهر "نازاری کاتی" یهوه مرؤف زهرده خه نه بنوینیت و چهنده پیشوازی له "چیژی کاتی" ده کات زیاتر له می بکات. چونکه چیژ و لهزه ته کانی رابوردوو خهم و حهسره تیکی ئهوتۆ له زاری مرؤف دههیننه دهر که نازاره په نهانه کان بهرجهسته ده که ن.. بهلام نازاره کانی رابوردوو زمانی مرؤف به: "الحمد لله" ده که نه وه، که ئه مهش لهزه ت و نیعمه ته شاروه و په نهانه کان دهرده خات!

۹۱ - "له بیر چوونه وه" ش خۆی له خۆی دا نیعمه ته، چونکه ته نهانه نازاری رۆژانه دهر خواردی مرؤف دهدات و نازاره که له که بووه کانی له بیر ده با ته وه!

۹۲ - هه موو گهرو گهرف (مصیبة) ینک پله به کی نیعمه تی تیدا به، به وینه ی پله کانی گه رما - که سه رما یان ئاویته ده بی ت - له بهر ئه وه، ده بی مرؤف شوکری خوا بکات و بهر له موسیبه تی گه وره تر بکاته وه و ئه و نیعمه ته بی نی ت که له موسیبه ته هه ره بچوو که که ی دا هه به. ده نا گه ر فوو بکریته ئه و گهرو گهرفته و به گه وره ته ماشا بکریت، ئه و ئه ویش گه وره ده بی ت، خۆ ئه گه ر مرؤف به هۆیه وه تووشی نیگه رانی و دله راو کتی بی ت، ئه و ئه و گه ر گهرفته که ی دوو چه ندانه ده بی ت و نمونه وه هه می به که ی له دلدا ده بی ت به حه قیه تی کی بهرجهسته ی ئهوتۆ که دلێ مرؤف له ژیر پنی خۆی دا ده پلایشینیته وه!

۹۳ - هه موو که سی ک په بنجه ره به کی هه به، چ بۆ سه بر کردن و چ بۆ خۆپیشاندان، لییه وه ده رپا نی ته کۆ مه ل. به و په بنجه ره به ده تر ئی: "پله و پایه". جا ئه گه ر ئه و په بنجه ره به له بالای نرخ و به های خۆی بهر زتر بوو، ئه و ده به و ئی به "ته که بیور" بالای نرخ و به های خۆی درێژ بکات! به لام گه ر په بنجه ره که ی له بالای نرخ و به های خۆی نزم تر بوو، ئه و به ته واز و عه وه خۆی بچوو که ده کاته وه!

په وه ری مه زنی تی له مرؤف دا: ته واز و عه .. به لام په وه ری بچوو کی مرؤفی بچوو که: ته که بیور و خۆ به گه وره زانی نه!

۹۴ - ئه و ده روون بهرزی به ی که مرؤفی "لاواز" له بهرامبهر که سانی "به هیز" وه ههستی پنی ده کات، گه ر له مرؤفی به هیز دا بی ت به "ته که بیور" داده نریت .. هه ره وه ها ئه و "ته واز و ع" هه ش که مرؤفی "به هیز" بهرامبهر به "لاواز" ههستی پنی ده کات، گه ر له بابای لاواز دا بی ت به "خۆ زه لیل کردن" داده نریت!

جیددی هت و لیپرانی کار به ده ست و حو کمران له ری و شوینی کاره که ی دا، به: "ویقار" و، نه رمو نیایشی له و ئی دا به "زه لیلی" له قه له م ده دریت .. هه ره وه که ئه گه ر ئه م

جیددییه ته له ماله که ی دا دهر بپریت، ئه و ا به لگه ی "ته که بیور" ه و، گهر له وئ
نهر مونیانیش بیټ به لگه ی "ته و ازوع" ه!

مرؤف گهر به ناوی خۆیه وه له و که سه خوش بیټ که خراپه ی بهرامبر کردوه،
یان هرچی هیه بیه خشیت و به ختی بکات، کاره که ی به کرده ویه که "باش"
داده نریت. به لام گهر ئه م کاره به ناوی کومه له وه بکات، ئه و ا به خیانه ت و کاریکی
"خراب" داده نریت!

مرؤف ده توانیت له و شتانه دا که تاییه تن به خۆیه وه رقی خۆی بخواته وه و، مافی
ئه وه شی نی یه که شانازی به هیچ شتیکی خۆیه وه بکات.. به لام ده توانیت شانازی به
نه ته وه که یه وه بکات، بن ئه وه ی رقی خۆی له شتیکیدا بخواته وه و له سه ری نه یه ته جواب
که مافی نه ته وه بیټ!

۹۵ - سپاردنی ته رتیدانی پیشه کی به کانی هر کاریک به خوای گه وره، به
"ته مبه لئ" داده نریت. به لام بۆ هاتنه دیی ئه نجام به "ته وه ککول" ده ژمیریت..

پازی بوونی مرؤف به ئه نجامی کردو کۆشسه کانی و ئه و به شه ی که ده یدریتنی و
ده یکه ویت: "فه ناعه ت" ه و ئاره زووی به رده و امبوونی هه ول و کۆششی تیدا به هیز
ده کات. به لام پازی بوون ته نها به وه ی که له ده ستدایه، کورت هینانه له هیممه تدا!

۹۶ - ههروهک له لایه ن مرؤفه وه گوئ پاپه لئ و سه ریچی - هه ردوو کیان - بهرامبر
به فه رمانه شه رع ی به کان پرووده دن، به هه مان جزریش، گوئ پاپه لئ و سه ریچی
بهرامبر فه رمانه ته کوینی به کان (واته سونه ته که ونی و ژیان ی به کان) پرووده دن.

زۆربه ی جاریش واده بی یه که میان که گوئ پاپه لان و سه ریچی کارانی فه رمانه
شه رع ی به کان، پاداشت و تۆله ی خۆیان له و دنیا دا و هه رده گرن. به لام زۆربه ی جار
دوو هه میان، که گوئ پاپه لان و سه ریچی کارانی سونه ته که ونی و ژیان ی به کان، هه ر
له م دنیا دا به پاداشت و تۆله ی خۆیان ده گهن!

جا ههروهک:

پاداشتی ئارامگرتن: سه ر که وته و.. تۆله ی ته مبه لئ و دانیشتن: زه لیلی و
سه رشۆری به..

به هه مان جزور، پاداشتی کۆشش: ده ستکه وت و ده وله مهندی به و.. پاداشتی
به رده و ام بوونیش له سه ر حه ق: سه ر که وته.

ئه و دادگه ری به ی که "یه کسان ی" ی تیدا نه بیټ، هه ر گیز به "دادگه ری" دانانریت.

۹۷ - "لهیه کچوون" هۆ کارینکی گرنکه بۆ "دزایه تی" .. پیکه وه گونجان (التناسب) بناغیه که بۆ پشتگیری یه کتری .. "بچوو کیی دهروون" سه چاوه ی "ته که بیور" .. "لاوازی" یش کانگای "له خۆبایی بوون" .. "دهسته و سانی" ش مایه ی سه ره لدانای "خیلاف" ی نیوان خه لکی یه .. "حه زی شاره زابوون" مامۆستای زانسته .

۹۸ - توانستی به دیهینه رانه ی خوای گه و ره، هه موو زینده و هه ران له پیشه کی یانه وه مرۆفی به هانده ری: "موحتاجی" به تایهت به داخوازی یه کانی "برستی" به ستوره ته وه . ئنجا ئه م پیوستی و موحتاجی یه ی ئه وانیشی له ناوه ندی رتسایه کدا داناوه . به م کاره ش جیهانی له قه ره پره رزگار کردووه و، به وه ش که "پیوستی" (موحتاجی) ی کردووه به مامۆستای شارستانی، پیشکه وتنی بۆ مرۆف هیناوه ته دی .

۹۹ - "بیر بچوو کی" و "دهروون ته سکی" مامۆستای "هه رزه بی" ن .. "ناو میدی" ش سه چاوه ی "گومرایی بیر" ه و .. "تاریکی دل" یش کانگای ته نگیرونی پۆحه .

۱۰۰ - (إِذَا تَأَنَّثَ الرَّجَالُ بِاللَّهْوِ تُرَجَّلُ النِّسَاءُ بِالتَّوَقُّحِ)!

واته: (ئه گه ر پیاوان به شوینکه وتنی هه و ا و هه وه سه بازی خووی ئافره تانیا ن گرت، ئه و ا ئافره تانیش ره فتاری چه په ل و خووی پیاوانی ناله بار ده گرن).

هه ر کۆرپنک گیانی "برایه تی" به سه ر ئه ندامانی دا زال بییت، گه ر ئافره تیکی جوانیا ن برواته ناو، یه کسه ر ده ماری: "پریا و هه سوودی و مونا فه سه" یان تیدا به خه به ر ده هینیت . که واته خۆده ر خستنی ئافرهت هۆ کارینکه بۆ خۆده ر خستنی ره فتاره نزم و چه په له کانی مرۆفی شارستانی ئه م سه رده مه!

۱۰۱ - ئه و وینانه ی که چه ند ته رمیککی بچوو ک و مردووی خه نده لیون، رۆلینکی گه لێ ترسناکیان له گیانی گه لۆ و نه فامی مرۆفی سه رده مدا گرتووه ته ئه ستۆ که له م رۆز گاره دا به چلک و چه په لپی گونا هه کانیه وه ئالوده بووه .

۱۰۲ - ئه و په یکه رانه ی که له شه ر عدا قه ده غه کراون: یان سه تمیککی به رده بوو .. یان هه و ا ئاره زوویه کی په یکه ر بوو .. یان ریایه کی به رجه سته ن!

۱۰۳ - ئه گه ر مه یلی ئیجتههاد و فراوانکردنی ئاین له لایه ن ئه و که سانه وه بییت که به راستی له باز نه ی ئیسلامدان و هه موو موسه لله ماتیککی ئه م ئایینه له خۆیاندا جی به جی ده که ن، ئه و ا کاره که یان به لگه ی ته و اوی یه و هه ولدانه بۆ ته و اوی کاری .. به لام گه ر ئه و مه یل و ئاره زووه له لایه ن ئه و که سانه وه بییت که ئه و موسه لله ماتانه یان پشتگویی خستووه

که پیمان دهوتری: "ما عُلِمَ مِنَ الدِّينِ بِالضَّرُورَةِ" ئەوا به دەر چوون دادەنریت لەو بازنیه و مهیله کهش دهیبت به مهیلی پروو خاندن و کاولکاری. چونکه له کاتی ههڵکردنی په شەبا و تۆف و زریانە پروو خێنەرە کاندای بەرژەوهندی واده خوازیت که نهک هەر دەر گاکانی ئیجتیهاد نه کرینهوه، بهلکو په بجهره کانیشی دا بخرین.

ئەوانە ی که گوێ به ئاین نادهن، نابێ نەرمونیانیان له گهڵدا بکریت، بهلکو ده بێ زۆر به توندی بیدار بکریتهوه و "عهزائیم" ه کانیا ن پێش چاو بخریت.

۱۰۴ - "حقیقه ته به ده بخته کان" چهنده داماون! ئەو هتا کاتی ده که ونه ناو دهسته

نزم و عادی به کانهوه، نرخ و بههای خۆیان له دهست دهدهن!

۱۰۵ - گۆی زه ویمان زۆر له زینده وەر ده چیت! چونکه ئاسه واری "ژیان"

ده رده خات. ئایا ئە گەر تا راده ی بارستایی هیلکه یه ک بچووک ببوایه ته وه، نه ده بوو به جۆره زینده وهریکی ناسکۆله؟ یان ئە گەر میکرو بیک هینده ی گۆی زه و ی گه و ره بییت، ئایا به وینه ی زه و یی لێ نایه ت؟ خۆ ئە گەر ئەو میکرو بیه دارای ژیان بییت، ئەوا دارای پزۆحیشه. گەر ئەم جیهانه ش به ئەندازه ی مرۆف بچووک بیته وه و ئەستیره و هه ساره کانیشی وه کو گه ر دیله و "جهوه ر ی فەرد" یان لێ بهاتایه، ئایا جیهان ئەو کاته نه ده بوو به زینده وهریکی خاوه ن هه ست و شعور؟

خوای گه و ره گه لێ زینده وهر ی وه ک ئەمانه ی هه یه!

۱۰۶ - شه ر یعه تی خوای گه و ره دوو شه ر یعه ته:

یه کینکیان: ئەو شه رعه زانراوه یه که له سیفه تی: "که لام" ی خوای گه و ره وه هاتوو و کردار و په فتار و بارودۆخی ئەم مرۆفه رینکده خات، که خۆی له خۆی دا جیهانیکی بچووک.

ئەوی تریان: ئەو شه ر یعه ته فیتری به هه ره مه زنه یه که له سیفه تی: "ئیراده" ی خوای گه و ره وه هاتوو و جمو جووله کانی ئەم جیهانه رینکده خات، که خۆی له خۆی دا مرۆفیککی به کجار گه و ره یه و، هه ندی جار - به هه له - ناوی: "سروشت" ی لێ ده نریت.

مه لایکه تانیش نه ته وه یه کی مه زنن و، هه لگر و نوینه ر و جی به جی که ری ئەو فه رمانانه ن که له سیفه تی "ئیراده" وه هاتوون و پیمان دهوتری: "شه ر یعه تی فیزی".

۱۰۷ - (إذا وازنتَ بین حواسِ حُویةٍ "بجهریه" و حواسِ الإنسان، تری عجباً: أن

الإنسان كصورةٍ "یس" کُیبتُ فیها سورةٌ "یس")!

واته: (گهر بهر اورد له نیوان ههست و نهسته کانی مروّف و زینده وه رینکی یه کجار بچووکی مایکرو سکزیبی دا بکهیت، نهینی یه کی سهیرت بؤ دهرده کهویت، چونکه دهینیت: مروّف وه کوپه سمی شیوهی "یس" وایه که سوورتهی "یس" ی تیدا نووسرا بیته وه!

۱۰۸ - فلهسه فهی ماددی په تایه کی معنوهی یه، چونکه بـوو به هژکاری بلاو بوونه وهی تا عوونیکي سهر سوور په تهر له ناو گروزی مروّفدا و گرفتاری غه زه بی خوای گه وره شی کردن. خو هه تا قایللیه تی ته لقین دادان و ره خنه گرتن فراوان بکریت، نهو تا عوونهش پتر بلاو ده بیته وه.

۱۰۹ - به دبه ختترین و دلته نکتین کهس: مروّفی بی کاره! چونکه "بی کاری" برازای "نه بوون" (عدم) ه. به لام ههول و کوشش ژبانی: "بوون" و بیداری "ژبان" ه.

۱۱۰ - سوود و قازانجی ئەم بانقانهی که هژکاری "ریبا" ن، ته نها ده گه پرته وه بؤ کافران که خراپترین و بی که لکتزینی کهسانی مروّفن، ههروه ها بؤ سته مکارترین و هه رزه ترینی کهسانی نهوان.

ژبانی "ریبا" بؤ جیهانی ئیسلامی زیانیکي سهر تا پا زهق و ناشکرایه. ره فاهیه تی سهر جهمی ئاده میزاد ره چاو ناکریت، چونکه "کافری حه ربی" (واته ته وهی که له دوخی جهنگدایه له گه ل موسلماناندا) پززی لئ ناگریت و خوینه که شی پاریزراو نی یه.

۱۱۱ - ئامانجی وتاری جومعه: یادخستنه وهی نهو شتانه یه که له ئاییندا بیان دهوتری: "ما عُلِمَ من الدین بالضرورة" نهک فیّر کردنی شتانی نه زه ری. خو ده سته واژه عه ره بی یه کان سهر وزیادی نه وهن که ئەم یادخستنه وه یه به باشترین و بلندترین شیوه ته نجام بدهن.

گهر بهر اورد له نیوان "ئایهت" و "حه دیث" دا بکریت، دهرده کهویت که: ته نانهت ره وانگوترین ره وانبیژانی گروزی ئاده میزادیش ناتوانیت بگاته ئاستی ره وانبیژی "ئایهت" و، دهرده کهویت که: "حه دیث" هه رگیز له ئایهت ناچیت.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

یا اللہ، یا رحمن، یا رحیم، یا فرد، یا حی، یا قیوم،

یا حکم، یا عدل، یا قدوس!

تو حقیقی نیستی نه عزه و حورمه تی قورئانی خاوه ن
نیعجازی به بیان و ریژی پیغمبهری نه کره م ﷺ : هه موو
نه و که سانه ی که نه م کز مه له به یامه یان به چاپ
گه یاندووه و یارمه تیده ره بدریزه کانیشیان به به هشتی
فیرده وس و به خته وه ری هه میشدی شاد بقه رموو. نامین..
هه میشه و به رده وام له خزمه تی ئیمان و قورئاندا ته و فقیان
بده. نامین.. له به رامبهر هه ر پیتیکی کتیسی
(مه کتووبات) هوه هه زار کرده وه ی چاک له لاپه ره ی
کرده وه چاکه کانیندا بنووسه. نامین.. به فهزل و
میهره بانسی خوت دامه زراوی و به رده وامی یان له
بلاو کرده وه ی به یامه کانی نووردا بی به خشه. نامین..
یا ارحم الراحمین! سهرجه می قوتاییانی به یامه کانی
نوور له هه ر دوو دنیا دا به خته وه ر بقه رموو. نامین.. له
شهری شهیتانه کانی ئینس و جیننی بیانپاریزه. نامین..
له قسور و گونا هه کانی نه م "سه عید" هه دهسته وسان و
بینچاره بهش خوش به. نامین.

به ناری هه موو قوتاییانی نووره وه:

سه عیدی نوورسی

پېړستی بابه ته کان

بابدت

لاپهړه

- مه کتووبی یه کهم: پوخته وه لأمینک بؤ چوار پرسیار:
- یه کهم: نایا حمزرتی خضر له ژیاندايه؟ ۸-۵
- دووهم: چؤن ده کړئ "مردن" به وینهی "ژیان" به نیعمت و به دیهاتوو
- دابتریت؟ ۱۱-۸
- سئ ههم: دؤزه خ له کوئی یه؟ ۱۴-۱۱
- چوارهم: نایا ده کړئ عیشتی مرؤف بؤ دنیا بگؤرریت به عیشتی کی
- راسته قینه بؤ خوای گه وړه؟ ۱۷-۱۴
- مه کتووبی دووهم: هؤ کاره کانی ده ست نه گرتنه وهی دانهر له خه لکی و
- وه رنه گرتنی دیاری یه کانیاں ۲۱-۱۸
- مه کتووبی سئ ههم: تیر امان له هه ندئ نایه تی پیروز و، پروونکردنه وهی
- سه ختی پی گومرایی و ناسانی پی "توحید" ۲۷-۲۲
- مه کتووبی چوارهم: به هره مه ندبوونی دانهر به یه کیلک له نوره کانی
- دره شانوهی ناوی جوانی "الحکیم و الرحیم" ۲۹-۲۸
- نامه یه کوفتاری نه ستیره کان ده رده بریت ۳۱-۳۰
- مه کتووبی پیتهجم: بایه خدانی مرؤف له م سه رده مه دا به باس و بابه ته کانی
- نیمان گه لی باشتره له هزاران چیژی معنه وی ۳۵-۳۲
- مه کتووبی شه شهم: نامه یه کی ناسکو نیانه ته و چه شته نامویی یانه ده رده خات
- که دانهر پییا نه وه گیر زده بووبو ۴۱-۳۶
- مه کتووبی حه و ته م: حیکمه تی ماره کردنی زهینه پی دایکی نیمانداران خوای
- لئ رازی بیت، له لایه ن پیغه مبری سه روه روه ﷺ ۴۵-۴۲
- مه کتووبی هه شته م: پروونکردنه وهی نهینی یه ک له نهینی یه کانی هر دوو
- ناوی (الرحمن الرحیم) ی خوای گه وړه باسی به رزی و
- بلندی بله ی "شفه قهت" به سهر "مه حه بیهت" دا وه ک ته وهی
- له چی رزکی حه زرتی یووسف هوه، درودی له سهر بیت،
- ده رده که ویت ۴۸-۴۶
- مه کتووبی نزهه م: جیاوازی نیوان نیکرام و کهرامت و نیستیدراج ۵۰-۴۹
- ناراسته کردنی رهونی خوورده شته کان ۵۳-۵۰

- ۵۵-۵۳ - جياوازي نيوان ئيمان و ئىسلام مه كتووبى ۵۵ھەم: وه لآمى دوو پرسىارى له خۆ گرتووه:
- ۵۸-۵۶ يه كه م: واتاي (الإمام المبين) و (الكتاب المبين) چى يه؟
- ۶۰-۵۹ دووهه م: مەيدانى حەشر له كوئى يه؟ مه كتووبى يازدههه م: چوار باس و بابەتى جياجياي له خۆ گرتووه : باسى يه كه م: چاره سه رى يه كى گرنگ بۆ تووشبووانى دەردى
- ۶۲-۶۱ وه سه وه سه باسى دووهه م: به رهه مى سه رنجدانىك له سه وه لآنى (بارلا) كه پيشتر له (وته كان) يش دا بلاو كرا وه ته ره ۶۲ باسى سنى هه م: داد گه رى ته وا وه تى و ميه ره بانى راسته قينه له
- ۶۳-۶۲ ئايه تى پيرۆزى: ﴿فَلِلذِّكْرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيْنِ﴾ دا باسى چواره م: داد گه رى ته وا وه تى و حەقى ئاشكرا و بىن گو مان
- ۶۴-۶۳ له ئايه تى پيرۆزى: ﴿فَلَأُمَّهُ السُّدُسُ﴾ دا مه كتووبى دوازدههه م: وه لآمى سنى پرسىاره : يه كه م: حيكه تى هيتانه ده ره وه ي حەزه رە تى ئاده م - دروودى
- ۶۷-۶۵ له سه ر بىت - له به هه شت، چى يه؟ دووهه م: بۆچى شه يتان و شه ر و خراپه كان به دى هينراون؟ هه ره ها حيكه تى ناردينى پيغه مبه ران - درووديان
- ۷۱-۶۷ له سه ر بىت - چى يه؟ سنى هه م: داد گه رى ره ها ي خواى گه وه ره چۆن بوار به دابارىنى
- ۷۳-۷۱ به لا و موسيبه ته كان ده دات؟ مه كتووبى سيازدههه م: وه لآمى سنى پرسىارى له خۆ گرتووه : يه كه م: حالتان چۆنه؟ ئايا له خيّر و خوشى دان؟
- ۷۶-۷۴ دووهه م: بۆچى سه ر له به ر پر سان ناده يت هه تا به لگه نامه يه كى سه ره سه تى يان لى وه ربگريت و ره هه نده يى له سه ر
- ۷۸-۷۶ خۆت هه لى بگريت؟ سنى هه م: بۆچى بايه خ به روودا وه سياسى يه كانى ئىستاي جيهان
- ۸۱-۷۸ ناده يت؟ مه كتووبى چواره دههه م: دانه نرا وه (ته ئليف نه كرا وه)
- مه كتووبى پاژدههه م: وه لآمى شه ش پرسىاره : پرسىارى يه كه م: بۆچى هاره له به ر يزه كان به فirasه تى ئيمانى و هيزى باوه ره كه يان، نه و كه س و ده سه ته و تاقمه خراپكارانه يان
- ۸۳ ئاشكرا نه كرد كه له ناو كۆمه لدا بلاو بوو ونه وه؟

- ۸۴-۸۳ مقامی به کهم: پروونکر دنه‌وه‌ی به کیئک له نهینی به کانی ویلایهت
مقامی دووهه‌م: هۆ کاری ئه‌و فیتنه و ئاشووبانه ته‌ننا چهنده که سینیکی
که می جووله که نه‌بوو هه‌تا بتوانرا به به‌ریه‌ست بکریت،
به‌لکو ئالۆزیی بارودۆخه که سه‌رانسه‌ری بواری و
- ۸۶-۸۴ لایه‌نه کانی کۆمه‌لگای گرتیوه‌وه
پرسیاری دووهه‌م:
- * پرووی راسته‌قینه‌ی ئه‌و پرووداوانه چیی به که له سه‌رده‌می فه‌رمانه‌روایی
ئیمامی عه‌لی‌دا، خوای لئی رازی بی‌ت، روویان دا؟ ۸۹-۸۶
* بۆچی ئیمامی عه‌لی - خوای لئی رازی بی‌ت - به‌وینه‌ی خه‌لیفه
راشیده‌کانی پیش خۆی له به‌ریوه‌بردنی کاروباری خه‌لافه‌تدا
سه‌رکه‌وتنی به‌ده‌ست نه‌هینا؟ ۸۹
* ئه‌و جه‌نگه‌ی که له "صفین"دا پرووی داله راستی دا جه‌نگیئک بووه له
نیوان خه‌لافه‌تی ئیسلامی و پادشایه‌تی دنیایی دا ۹۰-۸۹
* به‌رگری و داکوکی به‌کانی جه‌زه‌تی حه‌سه‌ن و حه‌سه‌ین له به‌رامبه‌ر
ئهمه‌وی به‌کانه‌وه له راستی دا مملاتی به‌ک بوو له نیوان ئایینی ئیسلام و
قه‌ومیه‌تی عه‌ره‌بی دا ۹۱-۹۰
* بۆچی جه‌زه‌تی حه‌سه‌ین له هه‌وله‌کانی دا سه‌رنه‌که‌وت؟ ۹۱
پرسیاری سێهه‌م: حیکمه‌تی ئه‌و موسیبه‌تانه چیی به که ئه‌و که‌سه
خاویانه‌ه‌ی گه‌یژده‌ی بوون؟ ۹۳-۹۲
پرسیاری چواره‌م: له باره‌ی هاته‌نه‌ خواره‌وه‌ی جه‌زه‌تی عیسا،
دروودی له‌سه‌ر بی‌ت و، کوشتی ده‌جال به
ده‌ستی ئه‌و له ئاخ‌ر زه‌مان دا ۹۷-۹۳
پرسیاری پهنجه‌م: ئایا رۆحیانه‌ته‌کان - که مردن ناچیزن - پرووداوه
سه‌خته‌کانی قیامه‌ت کاریان تی ده‌کات؟ ۹۸-۹۷
پرسیاری شه‌شم: ئایا فه‌رمانی ئایه‌تی پیرۆزی: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا
وَجْهَهُ﴾ ئه‌و دنیاو به‌هه‌شت و دۆزه‌خیش ده‌گرته‌وه؟ ۱۰۰-۹۸
مه‌کتوبی شازده‌هه‌م: پنج خالی له‌خۆ گرتوه‌وه:
- خالی به‌که‌م: بۆچی له‌مه‌یدانی سیاسه‌ت کشایته‌دواوه؟ ۱۰۳-۱۰۱
خالی دووهه‌م: بۆچی سه‌عه‌یدی نوئی تا ئهم راده‌یه له سیاسه‌ت دوور
ده‌که‌ویته‌وه؟ ۱۰۴-۱۰۳
* چۆن خزمه‌تگوزاری قورئان و ئیمان رینی سیاسه‌ت لئی ده‌گریت؟ ۱۰۵-۱۰۴
* هه‌ندئێ که‌س به‌ناوی "شیخ"وه بانگت ده‌که‌ن و ناوت ده‌به‌ن، له
کاتی‌کدا که هه‌ندئێ له شیخانی ته‌ریقه‌ت ده‌ست له کاروبارمان
وه‌رده‌ه‌ن! ۱۰۵

- * هه ندى جار پنت ده لىن: "سه عىدى كوردى" كه واته پىن ده چىت بىر و
 بۇ چوونى ره گه زبه رستىت له خۇدا هه لگر تىت! ۱۰۶-۱۰۵
 خالى سى همم: چۆن ده ترانىت نازارى ئه و هه موو ته نگانه و گىرو گرفتانه
 هه لىگرىت كه دىنه رىت؟ ۱۰۹-۱۰۶
 خالى چوارهم: وه لامى چهنه پر سىارىكى گوماناوى به:
 پر سىارى يه كه م: به چى ده ژىت؟! ۱۱۳-۱۰۹
 پر سىارى دووهمم: چۆن باوه رت پىن بكه پىن كه خۆت له كاروبارى
 دىنامان هه لىنا قور تىت؟ ۱۱۵-۱۱۳
 پر سىارى سى همم: ئه گه ر ئىمه ت خۆش ده وىت، بۇ چى پشت تى
 كر دوو پىن؟ ۱۱۵
 پر سىارى چوارهم: ئىستا ئىمه متمانه و باوه رمان به كس نه ماوه، له وان هه
 خۆت له كاروبار مان دا هه لىبقور تىت! ۱۱۶
 خالى پىنجه م: پىنچ مه سه له ي بچوو كه:
 يه كه م: بۇ چى رى و ره سمى شار ستانى تى ئىمه له خۆت دا جى به جى
 ناكه يت و له جۆرى به رگ و پۇشا كمان ناپۇ شىت؟ ۱۱۷-۱۱۶
 دووهمم: مادهم پر يارى "نه فى" ت له سه ر دهر كر او ه، ئه و ا مافى ئه وه ت
 نى به وانه كانى ئه حكامى ئايىن بلىتته وه ۱۱۸-۱۱۷
 سى همم: هه ندى ها ورى خۆيان له من به رى ده كه ن بۇ ئه وه ي لاي
 ئه هلى دنيا خۆيان به رنه پىشه وه! ۱۱۸
 چوارهم: بۇ ئه و كه سه ي كه و توه ته ناو لىتاوى سىاسه ته وه! ۱۱۹-۱۱۸
 پىنجه م: به خته وه رترىن مرؤف كى يه؟ ۱۱۹
 پاشكۆرى مه كتوبى شاز ده همم:
- * وه لامى ئه و كه سه ي و توو يه تى: سه عىد هىزى په بجا هزار كه سى هه يه! ۱۲۲-۱۲۰
 * پرو نوكر دنه وه ي ئه و هۆ كار انه ي كه رى له دانر ده گرن سه ردانى
 كار به ده ستان بكات بۇ به ده سه ئىنانى به لگه نامه ي ره سمى ته واو بوونى
 مه حكرومى يه ته كه ي ۱۲۷-۱۲۲
- مه كتوبى جه لده همم: پر سه ي منالىك، له پىنچ خالدا ۱۲۸
 خالى يه كه م: واتاى ئايه تى پرؤزى: ﴿وَلِدَانٌ مُّخَلَّدُونَ﴾ ۱۲۹
 خالى دووهمم: ئه و نه يه كه كه ده پى هه ر مرؤفك كه سىكى ده مرىت
 بىرى لى بكا ته وه ۱۳۱-۱۲۹
 خالى سى همم: ئه و كه سه ي كۆچى مالفوا وى له دنيا ده كات به نده ي
 خواى گه ور هه ي، كه خاوه نى راسته قىنه يه تى ۱۳۱
 خالى چوارهم: كۆچ كر دن له دنيا جو ودا يى يه كى هه مىشه يى نى يه،
 به لكو هۆزه كه بۇ مانه وه ي هه مىشه يى ۱۳۲-۱۳۱

- خالی پینجہم: "شفہقت" ناسکترین درہوشانہوہ کانی میہرہ بانئی
 ۱۳۳-۱۳۲ خوای گہورہیہ
- مہکتورہی ہہژدہہم: سنی مہسہلہی لہخو گرتوہ:
 مہسہلہی یہ کہم: راستیی ٹو ششانہی کہ ہہندئی ٹولیاہی بہناوبانگ
 ۱۳۹-۱۳۴ لییان دہوین و کہچی لہ جیہانی بینراودا بہدی ناکرین
 مہسہلہی دووہم: ریہازی ہاوہلہ بہرپزہ کان و ٹہہلی بیڈاری
 گہلئی بہرز و بیوہی ترہ لہ ہی رپڑہوانی ریہازی: (وحدہ
 ۱۴۳-۱۳۹ الوجود)
 مہسہلہی سنی ہم: روونکردنہوہی نہنی و حکمہتی ٹو کارامہیی بہ
 ۱۴۶-۱۴۴ سہرسورپہینہرہی کہ بہسہر بوونہوہرانہوہ دہبیرین
- مہکتورہی نۆزدہہم: (پہیامی موہجیزاتی ٹہحمہدی)
 ۱۴۸-۱۴۷ ناگدار کردنہوہیہک لہ بارہی ٹو ریوایہتانہی کہ لہم پہیامہدا ہینراون
 ۱۵۰-۱۴۹ نامازہی رپوانی یہ کہم: پیویستی پیغہمہرینی حہزرتی محمد ﷺ
 نامازہی رپوانی دووہم: "موہجیزہ" تہسدیقی پہروہردگاری
 ۱۵۲-۱۵۰ جیہانیانہ بو پیغہمہرہ کدی ﷺ
 نامازہی رپوانی سنی ہم: حکمہتی زوری و جوڑاو جزیہی
 ۱۵۵-۱۵۳ موہجیزاتی پیغہمہرمان ﷺ
 نامازہی رپوانی جوارہم: چہند بناغہ و بنچینہیہک بو تیگہیشتن لہو
 لایہنہ غہیبی پانہی کہ خوای گہورہ پیغہمہری ﷺ لئی
 ۱۵۵ ناگدار کردونہتہوہ
 بنچینہی یہ کہم: ہہموو حالہتہ کانی پیغہمہر ﷺ دہراسا و
 ۱۵۷-۱۵۵ لہعادتہ بتدیر نہبوون
 ۱۵۸-۱۵۷ بنچینہی دووہم: "سرووشی راشکاو" و "سرووشی ناوہکی"
 بنچینہی سنی ہم: رووداوہ ریوایہت کراوہ کان و رۆلی زانایانی
 ۱۶۱-۱۵۸ "حمہدیت"
- * چ سووڈیک لہ باسکردنی "سہنہد" داہیہ؟ ۱۶۱
 * بۆچی موہجیزات بہ ویتہئی ٹہحکامی شہر ع نہ گپڑراونہتہوہ؟ ۱۶۲-۱۶۱
 بنچینہی جوارہم: ہدواندانی بہشیک نہ چہند رووداویکی گشتی
 ۱۶۳-۱۶۲ کہ لہ ٹاینڈد! روو دہدہن
 ۱۶۴-۱۶۳ بنچینہی پینجہم: حکمہتی روون نہبوونی ہدوالہ غہیبی یہ کان
 بنچینہی شہشہم: دہبئی مرؤف ہہمیشہ سہر بۆ ماہیبہتی
 ۱۶۶-۱۶۴ راستہقیہی پیغہمہر ﷺ بہرز بکاتہوہ

- ناماژه‌ی ره‌وانی پنجه‌م: هه‌والدانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له باره‌ی ئهو
 پرووداوانه‌ی که له داهاتوودا دینه‌رینی ئالی بهیت و، چهند
- ۱۷۸-۱۶۶ پرووداویکی تری ئاینده
- * بۆچی ئیمامی عه‌لی، خوالینی رازی بیته، له پیشدا نه‌کرا به خه‌لیفه؟ ۱۷۰-۱۶۸
- * بۆچی خه‌لافه‌ت له ئالی بهیتدا به‌رده‌وام نه‌بوو؟ ۱۷۱-۱۷۰
- * حیکمه‌تی ئهو ئاشوو به خویناوی‌یه چی بوو که هاته‌رینی موسلمانان
 له و سه‌رده‌مه‌دا؟ ۱۷۲-۱۷۱
- ناماژه‌ی ره‌وانی شه‌شم: موعجیزاتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ سه‌باره‌ت به
 هه‌والدان له پرووداوه‌کانی ئاینده ۱۹۰-۱۷۸
- * واتای حه‌رفی و واتای ئیسمی له خو‌شویستی ئالی بهیتدا ۱۸۲-۱۸۱
- ناماژه‌ی ره‌وانی جه‌و‌ته‌م: موعجیزاتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ سه‌باره‌ت به
 بیته و به‌ره‌که‌ت تیکه‌وتنی "خواردن"وه ۲۰۴-۱۹۱
- ناماژه‌ی هه‌شته‌م: موعجیزاتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ سه‌باره‌ت به به‌ره‌که‌تی ئاو ۲۱۳-۲۰۴
- ناماژه‌ی نۆه‌م: موعجیزاتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له دارودره‌ختدا ۲۱۹-۲۱۳
- ناماژه‌ی ده‌هه‌م: موعجیزه‌ی بی‌تاقه‌تی به‌داره‌که‌ی ئاو مزگه‌وت ۲۲۵-۲۲۰
- ناماژه‌ی یازده‌هه‌م: موعجیزاتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له ته‌نه‌ی گیانه‌کاندا ۲۳۰-۲۲۵
- ناماژه‌ی دوازده‌هه‌م: چهند نموونه‌یه‌ک که په‌یوه‌ندی‌یان به ناماژه‌ی
 پیشوووه‌هه‌یه ۲۳۳-۲۳۰
- ناماژه‌ی سیازده‌هه‌م: موعجیزاتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له شیفا به‌خشیندا به
 نه‌خۆش و زامداران ۲۴۱-۲۳۴
- * وه‌سفینکی ده‌ستی پیروزی پیغه‌مبه‌ر ﷺ (۲۳۴)
- ناماژه‌ی چواره‌هه‌م: موعجیزاتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له دوعا و نزاکانی‌دا ۲۵۳-۲۴۱
- ناماژه‌ی پازده‌هه‌م: سنی لقی لئی بووه‌ته‌وه:
- لقی یه‌که‌م: زینده‌وه‌ران پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌ناسن ۲۵۹-۲۵۴
- لقی دووه‌م: مردووان و جینتی و مه‌لائیکه‌ت ده‌یناسن ۲۶۴-۲۵۹
- لقی سێهه‌م: پارێزگاری پیغه‌مبه‌ر ﷺ له لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه ۲۷۱-۲۶۵
- ناماژه‌ی شانزده‌هه‌م: چهند پرووداویکی له‌عه‌اده‌ت به‌ده‌ری پیش
 پیغه‌مبه‌رینی ۲۷۱
- به‌شی یه‌که‌م: ئهو هه‌والانه‌ی که ته‌ورات و ئینجیل رایانگه‌یانددون ۲۷۲
- به‌لگه‌ی یه‌که‌م: قورئانی پیروز ته‌حه‌ددای نه‌پارانی ده‌کات ۲۷۳-۲۷۲
- به‌لگه‌ی دووه‌م: باوه‌رینانی زانایانی گاور و جووله‌که ۲۷۶-۲۷۳
- به‌لگه‌ی سێهه‌م: چهند نموونه‌یه‌ک له مزگینیی به‌کانی کتیبه
 پیشینه‌کان ۲۸۵-۲۷۶

- به‌شی دووهم: هه‌والدانای کاهینان و خواناسانی سهردهمی
 ۲۹۰-۲۸۵ فترت
- به‌شی سئ‌هه‌م: نیشانه و پروداوه‌کانی کاتی له‌دایکبوونی
 ۲۹۴-۲۹۰ پیغه‌مبه‌ر ﷺ
- ئامازه‌ی حه‌فده‌هه‌م: مو‌عجیزاتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌زاتی خۆی و
 ۲۹۷-۲۹۴ شه‌ریعه‌ته‌که‌ی و می‌عراجه‌که‌ی دا
- ئامازه‌ی هه‌ژده‌هه‌م: قورئانی پی‌رۆز و ئی‌عجازه‌که‌ی ۲۹۷
 سه‌رنجی یه‌که‌م: چینه‌کانی خه‌لکی له‌په‌ی بردندا به‌ئی‌عجازی
 ۳۰۳-۲۹۷ قورئان
- سه‌رنجی دووهم: قورئان ته‌حه‌ددای زانیانی هه‌موو بواره
 ۳۰۹-۳۰۴ زانستی‌یه‌کان ده‌کات
- سه‌رنجی سئ‌هه‌م: بی‌رکردنه‌وه‌یه‌کی راسته‌قینه‌له‌باره‌ی ماهیه‌تی
 ۳۱۳-۳۰۹ قورئانه‌وه
- ئامازه‌ی ره‌وانی نۆزده‌هه‌م: راستگۆیی پیغه‌مبه‌ر ﷺ و بوونی به‌ه‌لگه
 ۳۲۱-۳۱۴ له‌سه‌ر "ته‌وحید"
- رێزلینانیکی خوایی و شوینه‌وارینکی چاودیزی په‌روه‌ردگار ۳۲۳-۳۲۲
 باشکۆی په‌یامی مو‌عجیزاتی ئه‌حه‌دی:
- باشکۆی یه‌که‌م: چه‌ند ئیمیک له‌ده‌ریای که‌سیتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ۳۳۸-۳۲۴
- پیناسه‌ی قورئان چی‌یه؟ ۳۳۹-۳۳۸
- ترووسکه‌یه‌کی ئی‌عجاز له‌دوویات بوونه‌وه‌کانی قورئاندا ۳۴۱-۳۳۹
- ئی‌عجازی قورئان له‌باسکردنی بابه‌ته‌گه‌ردوونی‌یه‌کاندا ۳۴۴-۳۴۱
- مو‌عجیزه‌ی له‌ت‌بوونی مانگ ۳۵۱-۳۴۵
- باشکۆی دووهم: بۆچی ته‌نها "محمدی ئه‌مین" ﷺ به‌م می‌عراجه
 ۳۵۷-۳۵۲ مه‌ز نه‌تایبه‌ته‌ند کرا؟
- باشکۆی سئ‌هه‌م: گه‌شتیک بۆ چاکترین سهرده‌م ۳۶۸-۳۵۸
- مه‌کتووبی بیسته‌م: ۳۶۹
- پیشه‌کی: پروونکردنه‌وه‌ی گرنگی باوه‌ر به‌خو‌ا و ناسین و
 خۆشویمستی ۳۷۱-۳۷۰
- مه‌قامی یه‌که‌م: مزگینیی یه‌کانی ته‌وحید له‌یازده‌ه‌شه‌دا:
- مزگینیی وشه‌ی یه‌که‌م: لا‌إله‌إلاالله ۳۷۱
- مزگینیی وشه‌ی دووهم: وحده ۳۷۲
- مزگینیی وشه‌ی سئ‌هه‌م: لاشریک‌له ۳۷۳-۳۷۲
- مزگینیی وشه‌ی چواره‌م: له‌الملک ۳۷۴-۳۷۳
- مزگینیی وشه‌ی پینجه‌م: وله‌الحمد ۳۷۵-۳۷۴

- ۳۷۶-۳۷۵ مز گینبی وشه‌ی شه‌شهم: یجیی
- ۳۷۶ مز گینبی وشه‌ی حه‌وتم: ویمیت
- ۳۷۷ مز گینبی وشه‌ی هه‌شتم: وهو حی لایموت
- ۳۷۸ مز گینبی وشه‌ی نۆهه‌م: بیده الخیر
- ۳۸۰-۳۷۸ مز گینبی وشه‌ی ده‌هه‌م: وهو علی کل شیء قدیر
- ۳۸۱-۳۸۰ مز گینبی وشه‌ی یازده‌هه‌م: وإلیه المصیر
- مه‌قامی دووهه‌م: چه‌سپاندنی ته‌وحید له رووی ئیسمی ئه‌عزه‌مه‌وه:
- وشه‌ی یه‌که‌م: (لا إله إلا الله) ته‌وحیدلی "ئولسوه‌ییسه‌ت" و
- ۳۸۳-۳۸۲ "مه‌عبودیه‌ت" ی تیدا یه
- وشه‌ی دووهه‌م: (وحده) به‌لگه‌یه‌کی به‌هیزی یه‌که‌پله‌ی ته‌وحیدلیکی
- ۳۸۵-۳۸۳ ئاشکرا و راشکاو ده‌رده‌خات
- وشه‌ی سنی هه‌م: (لا شریک له) ته‌وحیدلیکه‌هه‌لئوئیمستی یه‌که‌می وته‌ی
- ۳۸۵ سی‌ودووهه‌م چه‌سپاندوویه‌تی
- وشه‌ی چواره‌م: (له الملك) له‌گه‌ل روونکردنه‌وه‌ی به‌لگه‌مه‌زنه‌که‌ی
- له‌ناوه‌ندی ختووره‌یه‌که‌دا که‌به‌چه‌ند بر‌گه‌یه‌کی عه‌ره‌یی هاته
- ۳۹۲-۳۸۵ دلوه
- وشه‌ی پینجه‌م: (وله الحمد) له‌گه‌ل روونکردنه‌وه‌ی به‌لگه‌یه‌کی
- ۳۹۶-۳۹۳ گه‌وره‌ی ته‌وحیددا
- وشه‌ی شه‌شهم: (یجیی) له‌گه‌ل ئاماژه‌کردن‌دا بۆ به‌لگه‌یه‌کی مه‌زن
- وشه‌ی حه‌وتم: (ویمیت) له‌گه‌ل ئاماژه‌کردن‌دا بۆ به‌لگه‌یه‌کی
- ۳۹۹-۳۹۸ به‌هیزی پله‌یه‌کی گه‌وره‌ی ته‌وحید
- وشه‌ی هه‌شتم: (وهو حی لایموت) له‌گه‌ل باسکردنی به‌لگه‌یه‌کی
- ۴۰۲-۳۹۹ گه‌وره‌دا به‌مه‌به‌ستی چه‌سپاندنی ته‌وحید
- وشه‌ی نۆهه‌م: (بیده الخیر) هاوده‌م له‌گه‌ل روونکردنه‌وه‌ی زانستی
- خوا‌ی گه‌وره‌ و پئویست بوونی "ویست" ی خواوه‌ند شان به
- ۴۰۸-۴۰۲ شانی "زانست" ه‌که‌ی
- وشه‌ی ده‌هه‌م: (وهو علی کل شیء قدیر) له‌گه‌ل روونکردنه‌وه‌ی
- ۴۰۸ پینج دانه‌له‌نه‌ینی یه‌کانی:
- یه‌که‌م: به‌دیپه‌نسانی هه‌موو شتیك و ئه‌نجامدانی هه‌موو کارێك
- سه‌باره‌ت به‌توانستی خوا‌ی گه‌وره‌وه‌ سووک و ئاسانه
- ۴۰۹ دووهه‌م: هه‌موو شتیك سه‌باره‌ت به‌توانسته‌وه‌یه‌کسانن
- ۴۱۰-۴۰۹ سنی هه‌م: گه‌وره‌ترین "کل" سه‌باره‌ت به‌توانسته‌وه‌به‌وینه‌ی
- بچوو‌کترین "جزء" وایه. سه‌رچاوه‌کانی ئه‌م راستی‌یه‌ش سنی
- دانه‌ن:

- ۱ - بده‌مه‌وه چوونی "یه‌کتابی" ۴۱۲-۴۱۱
- ۲ - ئاسانی "تاکي" ۴۱۳-۴۱۲
- ۳ - دره‌وشانه‌وهی "ته‌نیایی" ۴۱۵-۴۱۳
- چوارهم: بده‌یه‌نیانی به‌ه‌شت بۆ‌ئو توانسته به‌وینه‌ی بده‌یه‌نیانی به‌هار
کارینکی سووک و ئاسانه. نه‌ینیئیه‌ئمه‌ش له‌ سێ خالدايه:
- ۱- پيوستی و ده‌ستبه‌رداری (الوجوب والتجرد) ۴۱۷-۴۱۵
- ۲ - جیاوازی ماهییه‌ت ۴۱۸-۴۱۷
- ۳ - شوین‌نه‌گرتن ۴۲۰-۴۱۸
- پینجهم: زیندوو کردنه‌وه‌ی سه‌رجه‌می ئاده‌میزاد له‌ودنیادا به‌ وینه‌ی
کۆ کردنه‌وه‌ی سه‌ربازه‌ پهرش و بلاوه‌ کان سه‌باره‌ت به‌
- توانستی خوای گه‌وره‌وه‌ کارینکی ئاسانه ۴۲۱-۴۲۰
- وشه‌ی دوازده‌هم: (وایله‌ المصیر) له‌ گه‌ل پوخته‌یه‌کی گشتی ئه‌و
به‌نگه‌یه‌ی که‌ ده‌یدات به‌ ده‌سته‌وه ۴۲۳-۴۲۱
- باشکۆیه‌ک ده‌ری‌ده‌خات که‌: رنی "یه‌کتابی" ئاسانی‌یه‌کی ره‌های تیدایه‌،
به‌ پینچه‌وانه‌شه‌وه‌ رنی "شیرک" و هاو‌به‌شایه‌تی دژواری‌یه‌کی
ره‌های تیدایه‌، ئه‌مه‌ش له‌ ناوه‌ندی سێ نمونه‌دا ۴۳۱-۴۲۴
- مه‌کتوبی بیست و یه‌که‌م: له‌ باره‌ی چاودیری کردنی مافه‌کانی دایک و
باوک و پیرانه‌ویه ۴۳۶-۴۳۲
- مه‌کتوبی بیست و دووهم: له‌ دوو باس پینکه‌اتوه‌:
باسی یه‌که‌م: ئیمانداران بۆ برایه‌تی و خۆشه‌ویستی بانگ ده‌کات،
روونکردنه‌وه‌ی ئه‌م داواکاری‌یه‌ش له‌ شمش لایه‌نه‌وه: ۴۳۷
- لایه‌نی یه‌که‌م: دوژمنایه‌تی کردنی مرۆف له‌ گه‌ل برای مرۆفی
خۆی‌دا له‌ روانگه‌ی "حه‌قیقه‌ت" هوه به‌ ستم داده‌نریت ۴۳۸
- لایه‌نی دووهم: له‌ روانگه‌ی "حیکمه‌ت" یشه‌وه‌ دوژمنایه‌تی به
ستم داده‌نریت ۴۴۱-۴۳۸
- لایه‌نی سێهم: تاوانبار تاوانی ته‌نها له‌ ئه‌ستۆی خۆی‌دایه ۴۴۲-۴۴۱
- لایه‌نی چوارهم: دوژمنایه‌تی کردن له‌ گه‌ل برای ئیمانداردا سه‌باره‌ت
به‌ ژیانی خۆیی‌یشه‌وه به‌ ستم داده‌نریت. ئه‌مه‌ش چوار
ده‌ستووری له‌خۆ گرتوه‌:
- ده‌ستووری یه‌که‌م: دروسته‌ بلنیت: "ئهو پینگایه‌ی گرتومه‌ته‌به‌ر
پینگایه‌کی حه‌قه" یان بلنیت: "چاک‌تره". به‌لام مافی ئه‌وه‌ت
نسی‌یه‌ بلنیت: "پینگای حه‌ق ته‌نها ئهو پینگایه‌یه‌ که‌ من
گرتومه‌ته‌به‌ر" ۱ ۴۴۲

- ده ستوری دووهم: "هر قسه يهك ده كهيت پيوسته حق بيت، به لام نابي هر چي حق ده زانيت بيانلييت. هر وها ده بي هر وشه يهك له زارت ده رده چيت راست بيت، به لام كارنيكي راست و رهواني به كه هر چي راستي به بياندر كيئت!" ۴۴۳
- ده ستوری سئهم: دوزمنايه تي تنها له گهل خودي "دوزمنايه تي" دا بكه كه له ناو دلت دا ريشكي دا كوتاوه ۴۴۳-۴۴۴
- ده ستوری چوارهم: دوزمنايه تي له گهل ئيمانداراندا، پيش همموو شتيك ستمم له خؤ كردنه، جگه له وه ي كه ستميكه له ئيمانداران ده كرنت و، سنورر شكاندي ميهره بانبي خواوه نديشه ۴۴۴-۴۴۸
- لايه ني پينجم: نمو زبانه كؤمه لايه تي يانه ي كه له دوزمنايه تي وه پيدا ده بن ۴۴۸-۴۴۹
- پروونكر دنه وه ي واتاي ئيختيلافي ئيجابي و ئيختيلافي سه لي ۴۴۹-۴۵۱
- نه خؤشي و حاله تيكي كؤمه لايه تي سامناك و دلته زين كه تووشي نه ته وه ي ئيسلام بووه ۴۵۲-۴۵۴
- لايه ني شه شهم: "ئيخلاص" هؤي رزگار بوونه له سزاي خواي گوره به لام دوزمنايه تي، هر له بناغه دا، "ئيخلاص" و "دادگري" پيكه وه هه لده وه شينيت ۴۵۴-۴۵۵
- باسي دووهم: "هه لپه كردن" ده رديكي زبانه خشه بؤ زباني كؤمه لايه تي موسلمانان و، مرؤفي هه لپه كاريش ناؤميد و زهره رهنده ۴۵۶-۴۶۱
- نمو دوو وشه يي كه سه رچاوه ي هممو نزمي و دوا كه وتنيكي گرؤي مرؤفن ۴۶۱-۴۶۳
- كؤتايي يهك تاييه ته به "عه ييه ت" وه ۴۶۴-۴۶۶
- مه كتوبي بيست و سئهم: وه لام ي كهوت پرسياري له خؤ گرتووه: ۴۶۷-۴۶۸
- يه كه م: باشترين دوعا كه ئيماندار بؤ براي ئيمانداري خؤي بيكات، ده بي چون بيت؟ ۴۶۸-۴۶۹
- دووهم: ئايا دروسته جگه له هاوه له به ريزه كاني پيغمبر ﷺ بؤ كه سي تر دوعاي: "رضي الله عنه" بو تر يت؟ ۴۶۹-۴۷۰
- سئهم: ئايا كاميان گوره ترن: پيشه و او موجه هيده مه زنه كان، يان شينخان و ئعقايي ته ريقه ته راسته كان؟ ۴۷۰
- چوارهم: چ حيكه مت و مه به ستيك له م ئايه ته پيرو زه دا هيه كه ده فرموي: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾؟ ۴۷۰-۴۷۲

- پنجم: "ته کلیف"ی به‌ندایه‌تی له تمه‌نی پازده سالی به‌وه ده‌ست پین ده‌کات. ئایا پیغه‌مبەر ﷺ له دوای ئهو تمه‌نه و له پیش پیغه‌مبەراییه‌تی‌دا، چۆن خواپه‌رستی ته‌نجام داوه؟ ۴۷۲
- شه‌شم: حیکمه‌تی ره‌وانه‌کردنی پیغه‌مبەر له تمه‌نی کاملی‌دا، که چل سالی‌به‌وه، حیکمه‌تی کۆچ کردنی‌شی له دنیا له تمه‌نی شه‌ست و سێ سالی‌دا، چی‌یه؟ ۴۷۳-۴۷۲
- حه‌وتم: ئایا "خیرُ شبا‌یکم مِّنْ تَشْبَهٍ بِکَهولِکم و شرُّ کَهولِکم مِّنْ تَشْبَهٍ بشبا‌یکم" فەرمووده‌ی پیغه‌مبەر ﷺ؟ ته‌ گهر فەرمووده‌ی ئه‌وه، مه‌به‌سته‌که‌ی چی‌یه؟ ۴۷۴-۴۷۳
- هه‌شتم: سه‌رئجدان له ئیعبازنکی ئایه‌تی پیرزی: ﴿تَوَفَّيْ مُسْلِمًا وَالْحَقَّيْ بِالصَّالِحِينَ﴾ ۴۷۶-۴۷۴
- مه‌کتووبی بیست و چواره‌م: ئایا ئهو مردن و به‌لا و موسیبه‌تانه‌ی که له بوونه‌وه‌راندا روو ده‌دهن له گه‌ل خواستی ناوه‌ جوانه‌کانی: (الرحیم و الحکیم و الودود)ی خوای گه‌وره‌دا رینکده‌که‌ویت؟ ۴۷۷
- مه‌قامی یه‌که‌م: پینج هیما‌یه:
- هیما‌ی یه‌که‌م: به‌دیهنه‌ر ماهیبه‌تی هه‌ر به‌دیهنه‌راوینکی کردوه به پیوه‌ر و ته‌رازوویه‌ک بۆ ده‌رخستنی توانستی خۆی ۴۸۰-۴۷۸
- هیما‌ی دووه‌م: شه‌فه‌قه‌ت و خۆشه‌ویستی پاک و خاوین و کاروباره‌ خوایی‌یه‌کانی هاوچه‌شنیان، داخوازی کارامه‌یی‌یه‌کی ره‌ها ده‌بن ۴۸۳-۴۸۱
- هیما‌ی سێهه‌م: شتان به‌ره‌و "نه‌بوون" ناپۆن، به‌لکو له بازنه‌ی "توانست" هه‌ ده‌رپۆنه‌ تاو بازنه‌ی "زانست" ۴۸۵-۴۸۳
- هیما‌ی چواره‌م: ناوه‌ جوانه‌کانی خوای گه‌وره‌ گه‌لنی دره‌وشانه‌وه‌ی جۆراو جۆریان هه‌یه، ئالوگۆر و جۆراو جۆری به‌دیها‌تووانیش ته‌نجامی جۆراو جۆری ئه‌و دره‌وشانه‌وانه‌یه. ۴۸۶-۴۸۵
- هیما‌ی پینجهم: دوو سه‌رنجی تێدایه:
- یه‌که‌م: نیسه‌تدانی شتان له خواوه‌ندی "واجب الوجود" هه‌موو شتی‌ک والئی ده‌کات که سه‌بارت به‌ شتانی تره‌وه‌ دارای "وجود" بیته‌ ۴۸۸-۴۸۶
- دووه‌م: دنیا و شتانی ناویشی سێ روویان هه‌یه: یه‌کیکیان ده‌روانیه‌ ناوه‌ جوانه‌کانی خوای گه‌وره‌وه‌، دووه‌میشیان ده‌روانیه‌ داو رپۆژی ئه‌و دنیاوه‌، سێهه‌میشیان ده‌روانیه‌ شتانی فانی ۴۸۸
- مه‌قامی دووه‌م: پینسه‌کی یه‌ک و پینج نامازه‌یه. پینسه‌کی یه‌که‌ش دوو باسی له‌خۆ گرتوه‌وه:

- باسی یه کهم: نمونه هینانهوه کان ناتوانن به تهواوی راستی یه کان
 ۴۹۱-۴۸۹ ده ربخن، بهلکو چند دوورین و پوانینگه کن
 باسی دووهم: ئامانج و حیکمه تی هه موو شتیك سنی به شه،
 پروونکر دنهوی ئەمەش له چەند ئاماژە یه کدا:
 * ئاماژە یی یه کهم: ئەو شته ی که نامینیت تهنها "بوونیکسی پوالتی"
 له دهست ده دات، به لام سهدان "بوون" ی معنهوی بی دهست
 ۴۹۳-۴۹۲ ده کهوینت
 * ئاماژە یی دووهم: هه موو شتیك گهلی راستی غهیبی به رههم دههینیت
 ۴۹۴-۴۹۳ * ئاماژە یی سنی هم: دنیا کینگه یه که ئەو چه شته داهاتانه به رههم دههینیت
 ۴۹۵-۴۹۴ که بۆ بازاری قیامت دهست بدات
 * ئاماژە یی چوارهم: بوونوه وهران له قووناغه کانی ژانیان دا گهلی جزوی
 ۴۹۶-۴۹۵ ته سیحات ئەنجام دهدهن
 * ئاماژە یی پینجهم: بوونوه وهران، به تایبەت زینده وهران، گهلی شتی
 "باقی" له چهن دین بازنه ی "وجوودی زانستی" دا به رههم دههینن
 ۵۰۰-۴۹۶ پاشکوی یه کهم: پروونکر دنهوی نهینی یه کانی نزا و پارانهوه له ناوهندی
 پینج سهرنجدا:
 ۵۰۳-۵۰۱ یه کهم: جوړه کانی دوعا
 دووهم: کاریگه ربی دوعا ۵۰۴-۵۰۳
 - پیغمه بر ﷺ ج پئوستی یه کی به دوعا و سلاواتی نه ته وه که یه تی؟ ۵۰۴
 - بۆچی دوعا بۆ هه ندی شتی وه ک مانگ گیران و خوړ گیران ده کریت که
 به حه تی ده زانریت پروو ده ده ن؟ ۵۰۵
 سنی هم: گیرابوونی دوعای ئیختیاریی زمانی گرفتار ۵۰۶-۵۰۵
 چوارهم: خو شترین به رو بوومه کانی دوعا ۵۰۶
 پینجهم: دوعا کاکله و گیانی به ندا یه تی و خوا به رستی یه ۵۰۷
 پاشکوی دووهم: تایبه ته به معراجی پیغمه بره وه و له ناوهندی پینج
 سهرنجدا:
 یه کهم: په یوه ندی یه کانی بوونوه رانی جیهانی "به قاء" به نووری
 ۵۰۹-۵۰۸ پیغمه بری خو شه ویسته وه ﷺ
 دووهم: ده ربربنی خو شه ویستی بیگه ردی خوای گه وره بۆ
 ۵۱۲-۵۰۹ پیغمه بره خو شه ویسته که ی ﷺ
 سنی هم: ده سته و سانی حواری و گفتو گو ی ئیمه ی مرزف له
 ۵۱۳-۵۱۲ ده ربربنی راستی یه خاوین و به رزه کانداندا
 چوارهم: بینینی خوای گه وره له لایه ن پیغمه بره وه ﷺ له
 ۵۱۴-۵۱۳ ناوهندی حه فقا هزاره پاره وه

- پنجم: خوننده‌وهی باسی له‌دایکبوونی پیغمبر ﷺ داب و نریتیکی ئیسلامی به ۰۱۴
- کۆتایی: پیغمبر ﷺ تاقانه‌ی بی‌وینه و ناوک و به‌ری دره‌ختی جیهانه ۰۱۶-۰۱۵
- مه‌کتووبی بیست و پنجم: دانه‌راوه (ته‌لیف نه‌کراوه) مه‌کتووبی بیست و شه‌شم: چوار باسی له‌خز گرتووه:
- باسی به‌که‌م: به‌لگه‌ی قورئان بز ده‌مکوت کردنی شه‌یتان و حیزبه‌که‌ی هاو‌ده‌م له‌گه‌ل روونکردنه‌وه‌ی فیلی شه‌یتان له بانگه‌شه‌ی دا بز دادوهری بی لایه‌نانه! ۰۳۲-۰۱۷
- باسی دووهم: سنی که‌سایه‌تی به‌که‌ی مرؤف ۰۳۵-۰۳۳
- باسی سنی هم: جهوت مه‌سه‌له‌ی تیدایه: یه‌که‌م: مه‌سه‌له‌یه‌که‌ دانه‌ر به‌ناچاری و به‌زمانی سه‌عیدی کۆن نوسویه‌تی ۰۳۶
- دووهم: حیکمه‌تی دابه‌شیوونی کۆمه‌ل به‌چهند ده‌سته و تیره و هۆزیک ۰۳۷-۰۳۶
- سنی هم: سه‌تمکارانی ئه‌وروپا بیری نه‌ته‌وايه‌تی به‌شیوه‌سه‌لبی به‌که‌ی له نیوان موسلمان دا ده‌نینه‌وه! ۰۳۹-۰۳۷
- چوارهم: روونکردنه‌وه‌ی قه‌ومیه‌تی ئیجابی و، باسکردنی حاله‌تیکی سه‌رنج راکیش ۰۴۱-۰۴۰
- پنجم: جیاوازی نیوان گه‌ل و نه‌ته‌وه‌کانی ئاسیا و ئه‌وروپا ۰۴۴-۰۴۱
- شه‌شم: گوفتاریک ئاراسته‌ی ئه‌و که‌سانه‌ کراوه که‌ له‌را‌ده‌ده‌ر بی له په‌گه‌زه‌رستی راده‌کیشن و، پاشان روونکردنه‌وه‌ی گرنگی غیره‌ت و برایه‌تی موسلمانانه ۰۴۶-۰۴۴
- حه‌ته‌م: بانگه‌وازیک بز ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ حه‌ماسه‌ت بز قه‌ومیه‌تی سه‌لبی ده‌رده‌برن ۰۴۷-۰۴۶
- باسی چوارهم: ده‌مه‌سه‌له‌ی له‌خزدا کز کردووه‌ته‌وه: یه‌که‌م: له‌باره‌ی ته‌فسیری ﴿رب العالمین﴾ - روونکردنه‌وه‌ی ئه‌وه‌ی که‌ به‌خته‌وه‌ر ئه‌و که‌سه‌یه: نه‌نگی و ناته‌واویی خزی بینیت ۰۵۰-۰۴۸
- دووهم: مه‌به‌ستی "محیدینی کوری عه‌ره‌بی" چی‌یه‌له‌و نامه‌یه‌ی دا که‌ بز "فه‌خره‌ددینی رازی" نوسویه‌؟ ۰۵۳-۰۵۰
- سنی هم: قورئانی پیرۆز له‌لایه‌که‌وه‌ پیزی له‌ مرؤف ناوه‌و له‌لایه‌کی تره‌وه به: ﴿ظلوما جهولا﴾ وه‌سفی کردووه. ئایا چۆن ئه‌م دوانه‌یه‌ک ده‌خرین؟ ۰۵۵-۰۵۳
- چوارهم: واتای فرموده‌ی: "جددوا ایمانکم ب(لا إله إلا الله) چی‌یه؟ ۰۵۶-۰۵۵
- پنجاهم: "زیاری زانستی که‌لام" و "زیاری ته‌سه‌ووف" و راسته‌شه‌قامه‌که‌ی "په‌یامه‌کانی نوور" یش ۰۵۹-۰۵۶

- پنجمه: ئايا وتنى: (لا إله إلا الله) به بن وتنى: (محمد رسول الله) هيج سوودىكى بۇ ئيمان هيئانى مرؤف ده بيت؟ ۵۶۰-۵۵۹
- شەشم: ھۆى بە كار هيئانى ھەندى ئە دەستەواژە و گوزار شتە نابەجى كان ۵۶۴-۵۶۱
- کہ لە ريبازى شەيتاندا ھەن ۵۶۴-۵۶۱
- حەوتەم: حەوت نیشانەن کہ دەبن بە بەلگە لە سەر ئىكرام و ريزنانى ۵۶۷-۵۶۴
- خواو ھند لە بواری خزمەت کردنى قورئانى پروزدا ۵۶۷-۵۶۴
- ھەشتمە: ھەر گېرانی وشە كانى قورئان و زىكر و ويردە كان كارىكى ۵۷۱-۵۶۸
- نە گو بجاوہ ۵۷۱-۵۶۸
- نۆھم: ناو ھندە ريباز لە بارەى ھەلسەنگاندنى ئىختىلافى نيوان ۵۷۴-۵۷۱
- ئەوليا كانەوہ ۵۷۴-۵۷۱
- دەھم: دەستور يىك بۇ ئەوانەى سەردانى دانەر دە کەن ۵۷۷-۵۷۵
- مەكتوبى بىست و حەوتەم: برىتى بە لە "پاشبەندە كان" کہ لە بەر گىكى ۵۷۷
- سەربەخۇدايە ۵۷۷
- مەكتوبى بىست و ھەشتمە: ھەشت مەسەلەى تىدا كۆبوو ھەتەوہ:
- مەسەلەى بە كەم: لە بارەى ليكندانەوہى خەونەو ھەى و لە ناو ھندى ۵۸۵-۵۷۸
- حەوت سەرنجدايە ۵۸۵-۵۷۸
- مەسەلەى دوو ھەم: ھەلە كانى مونا قەشەيەك دەردە خات کہ لە نيوان ۵۹۲-۵۸۶
- چەند كە سىكدا رووى داوہ لە بارەى زللە وە شاندى حەزرتى ۵۹۲-۵۸۶
- موسا - دروودى لە سەر بيت - لە حەزرتى عيزرائيل ۵۹۲-۵۸۶
- مەسەلەى سەھم: پەيامە كانى نوور لەم رۆزگارەدا رۆلى "ئىرشاد" ۶۰۵-۵۹۳
- دەبين ۶۰۵-۵۹۳
- مەسەلەى چوارەم: رووداويكى جوژى مايەى بيدار بوو ھەوہى برايانە ۶۱۲-۶۰۶
- مەسەلەى پىنجەم: پەيامى شوكر ۶۲۰-۶۱۲
- مەسەلەى شەشم: لە نيوان باسە كانى ئەم كۆمەلە پەيامەدا دانەترا.
- مەسەلەى حەوتەم: باسکردنى ئەو ھۆيانەى نەينى بە كانى چاودىرىسى ۶۳۶-۶۲۱
- خواو ھند دەردە خەن، پاشان روونكر دنەوہى حەوت ئامازە بۇ ۶۳۶-۶۲۱
- ھەندى چاودىرىسى گشتى پەروەردگار ۶۳۶-۶۲۱
- * وەلامى پرسيارىكى تايبەت لە بارەى نەينى كارىگەرى پەيامە كانى ۶۳۸-۶۳۶
- نوورەوہ ۶۳۸-۶۳۶
- * كۆتايى بەك بۇ نەھىشتى ئەو گومانانەى لە دەورى ئامازە غەيبى بە كان ۶۴۳-۶۳۹
- دەرووزىترين ۶۴۳-۶۳۹
- مەسەلەى ھەشتمە: برىتى بە لە ھەشت سەرنج:
- يە كەم: سەر ھەلدانى تەوافوقە غەيبى بە كان لە زۆر بەى (وتە كان)دا ۶۴۷-۶۴۴

- چوارهم: وه لامي شهس پرسساری تايهت به "حه شر" و
 "پنغمه بهر" هوه ﷺ ۶۵۰-۶۴۷
- پننجهم: نایا باپیرانی پنغمه بهر ﷺ شونی ج ناینیک که وتیوون؟ ۶۵۱-۶۵۰
 شهشم: نایا هیچ کام له باپیرانی پنغمه بهر ﷺ له دوی حه زره تی
 ئیسماعیل که سیکیان تیدا هه لکه وتوه پنغمه بهر بو بیت؟ ۶۵۲-۶۵۱
- حه وتهم: وه لامي پرسساری که له باره ی دایک و باو کی پنغمه بهر هوه ﷺ ۶۵۳-۶۵۲
 هه شتهم: راستترین قسه سه باره ت به ئیمانی نه بو وتالیبی مامی
 پنغمه بهر هوه ﷺ چی به؟ ۶۵۴
- مه کتووی بیست و نۆهم:** بریتی به له نۆ بهش.
 بهشی یه کهم: نۆ سه رنجی له خو گرتوه:
- یه کهم: چونیتی زانیی راستی یه کانی قورئان ۶۵۷-۶۵۵
 دووهم: به کارهینانی سویند له قورئاندا ۶۵۸-۶۵۷
 سئهم: بپته پچر پچره کانی قورئان ۶۵۹-۶۵۸
 چوارهم: ناتوانیت قورئان ته رجه مه بکرت ۶۶۱-۶۵۹
 پننجهم: ته رجه مه ی وشه کانی قورئان له توانادا نی به، غوونه هینانه وه
 له سه ر نه مه به وشه ی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ ۶۶۳-۶۶۱
- شهشم: تیرامانیک له وشه ی: ﴿تَعْبُدُ﴾ ۶۶۸-۶۶۳
 حه وتهم: هه ندئ له واتا کانی: ﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ ۶۶۹-۶۶۸
- هه شتهم: هه ردو جو ره مافه کان له شه ربه ته ئیسلامدا ۶۷۰
 نۆهم: مه سه له شه رع ی به ته عه بیودی یه کان و نه وانهش پیمان
 ده وتريت: "معقول المعنی" ۶۷۱-۶۷۰
 بهشی دووهم: په یامی ره مه زانه، که له نۆ دانه سه رنجدا حیکمه ته کانی
- رۆژوو روون ده کاته وه: ۶۷۲
 سه رنجی یه کهم: په روه رد گاریتی خوا له رۆژوودا ده رده که ویت ۶۷۳-۶۷۲
 سه رنجی دووهم: رۆژوو کلیلی شو کرانه به ۶۷۴-۶۷۳
 سه رنجی سئهم: حیکمه تیکی کۆمه لایه تی رۆژوو ۶۷۵
 سه رنجی چوارهم: رۆژوو نه فس په روه رده ده کات ۶۷۶-۶۷۵
 سه رنجی پننجهم: رۆژوو نه فسی یاخی بوخته ده کات ۶۷۷-۶۷۶
 سه رنجی شهشم: ره مه زان مانگی قورئانه ۶۷۸-۶۷۷
 سه رنجی حه وتهم: کشتو کال و بازرگانی یه کی هه میشه بی بو دوارپۆز ۶۸۱-۶۷۸
 سه رنجی هه شتهم: رۆژوو چاره سه رنجکی کاریگه ره ۶۸۳-۶۸۱
 سه رنجی نۆهم: برستی پشتی فیره ونیتی نه فس ده شکینیت ۶۸۴-۶۸۳
- بهشی سئهم: نۆ مه سه له یه:

- ۶۸۵ به كه‌م: چينه كانى تينگه‌يشتن له رووه كانى ئيعجازى قورئان
 سەرنجى سى‌هەم: چوار سەرنجى لەخۆ گرتووہ:
 سەرنجى به كه‌م: لەفزی جەلالە و ناوہ جوانە كانى خواى گەورە لە
- ۶۸۹-۶۸۸ قورئاندا
- ۶۹۱-۶۸۹ سەرنجى دووہەم: لەفزی جەلالە بەپىي سوورەتە كان
 سەرنجى سى‌هەم: لەفزی جەلالە بەپىي باروودۆخە كانى لەسەر
- ۶۹۱ لاپەرە كانى موصحەفدا
- ۶۹۲-۶۹۱ سەرنجى چوارەم: تەوافوقە كانى لەفزی جەلالە لەسەر يەك لاپەرەدا
 بەشى پىنجەم: روونكر دنەوہى يەك نوورى نيوان نوورە كانى ئايەتى
 "نوور"ى سوورەتى: "النور" ۶۹۷-۶۹۳
- بەشى شەشم: بيدار كردنەوہى قوتايان و ھەلگران و خزەمەتگوزارانى
 قورئان لە فرت و فيلە كانى شەيتان. (پەيامى شەش ھىرشە كان):
 فرۆفيللى به كه‌م: قۆزتنەوہى حەز كردنى مرۆف لە "ناوبانگ و
- ۷۰۲-۶۹۸ پلە و پاہە!"
- ۷۰۸-۷۰۳ فرۆفيللى دووہەم: قۆزتنەوہى ھەستى "ترس" لە مرۆفدا!
- ۷۱۱-۷۰۸ فرۆفيللى سى‌هەم: قۆزتنەوہى "تەماح" لە سروشتى مرۆفدا!
- ۷۲۱-۷۱۱ فرۆفيللى چوارەم: ورووژاندنى "دەمار گيرى نەتەوايەتى!"
 فرۆفيللى پىنجەم: قۆزتنەوہى "خۆويستى" و "لەخۆبايى بوون"ى
- ۷۲۵-۷۲۲ مرۆف!
- وہر گرتنى شەشم: قۆزتنەوہى حەز كردنى مرۆف لە ھەوانەوہ و
- ۷۲۶-۷۲۵ وەر گرتنى كارمەندى بە بەرزە كان!
- ۷۳۲-۷۲۷ سەر كردايەتى كراون (پەيامى شەش پرسیارە كان)
 بەشى ھەوتەم: پەيامى (ھەوت نامازە كان):
- نامازەى يە كه‌م: بەرپەر چدانەوہى ئەو بيدعەتخوازنەى كە ھەولى
- ۷۳۶-۷۳۳ گۆزىنى شەعائيرە كانى ئىسلام دەدەن
- نامازەى دووہەم: بەرپەر چدانەوہى ئەو كەسانەى كە دەيانەوئیت
 لاسايى ئەوروپا بکەنەوہ لەوہدا كە مەزھەبى كاسۆليكيى
- ۷۴۱-۷۳۶ دەستكارى كرد
- نامازەى سى‌هەم: بەرپەر چدانەوہى ئەو بيدعەتخوازنەى كە دەئین:
 دەمار گيرى ئايىنى ئىمەى لە كاروانى شارستانىتى
- ۷۴۴-۷۴۲ دواخستووہ
- ۷۴۵-۷۴۴ نامازەى چوارەم: دوو بەشە كەى بيدعەتخوازن

- ۷۴۸-۷۴۵ زہماندا
- ۷۴۹-۷۴۸ ناماڑہی شہ شہم: لہ بارہی کڑمہ لئی حہ زرہ تی مہ ہدی یہوہ
- ۷۵۰-۷۴۹ ناماڑہی حہو تہم: لہ بارہی ٹہوہی کہ بڑچی دانہر رینبازی
- ۷۵۰ ہشی ہشتہم: پھیامی (ہہشت ہینماکان) ہ. لہ نامیلکہ بہ کی
- ۷۵۰ سہر بہ خؤدا بلاؤ دہ کریتہوہ
- ۷۵۱ ہشی نؤہم: پھیامی (نؤ تہلوچہ کان) ہ، کہ تاییہ تہ بہ باسکردن و پروونکردنہوہی رینگاکانی ویلایہ تہوہ
- ۷۵۲-۷۵۱ تہلوچی یہ کہم: تہریقہت و تہسہووف چی یہ؟
- ۷۵۳-۷۵۲ تہلوچی دووہم: کلیلہ کانی سہیر و سلووک
- ۷۵۷-۷۵۳ تہلوچی سئہم: ویلایہت بہ لگہی شہریعہ تہ
- ۷۶۲-۷۵۷ تہلوچی چوارہم: سہختی و گیروگرفتہ کانی ری
- ۷۶۵-۷۶۲ تہلوچی پینجہم: مہشرہ بی "وحدۃ الوجود"
- ۷۶۹-۷۶۵ تہلوچی شہ شہم: رینگاکانی ویلایہت
- ۷۷۵-۷۶۹ تہلوچی حہو تہم: شہریعہت و تہریقہت
- ۷۷۵-۷۷۵ تہلوچی ہشتہم: بی خلیسک و ہلدنیرہ کانی تہریقہت
- ۷۸۱-۷۷۹ تہلوچی نؤہم: بہرہوہومہ کانی تہریقہت
- ۷۸۵-۷۸۲ ہہزاری و شہفہقہت و بیرکردنہوہ
- ۷۸۷-۷۸۶ کڑتایی ٹہم پاشکویہ
- مہکتووبی سی و سئہم: (پہنجہرہ کان):
- ۷۹۱-۷۸۹ پرسیارنک و وہ لامہ کہی
- ۷۹۲-۷۹۱ پہنجہرہی یہ کہم: ہہزاری و دہستکورتی
- ۷۹۳-۷۹۲ پہنجہرہی دووہم: نیشانہ جوداکہرہوہ کان
- ۷۹۴-۷۹۳ پہنجہرہی سئہم: لینگہ چون و جیاوازی
- ۷۹۴ پہنجہرہی چوارہم: نزاو.. گیراہون
- ۷۹۵-۷۹۴ پہنجہرہی پینجہم: وردہ کاری
- ۷۹۸-۷۹۵ پہنجہرہی شہ شہم: نیشانہ بہ لگہ بہخشہ کان
- ۸۰۰-۷۹۸ پہنجہرہی حہو تہم: جیہانہ کان: گہردیلہ و.. روخسار
- پہنجہرہی ہشتہم: موسعیزاتی پینغہمبہران و، کہراماتی ٹہولیاکان و،
- ۸۰۱-۸۰۰ لینگکولینہوہی زانایان
- ۸۰۲-۸۰۱ پہنجہرہی نؤہم: میجرابہ کانی ہونہوہران

- ۸۰۳-۸۰۲ په نجره‌ی دههم: یاسای هارکاری
- ۸۰۵-۸۰۳ په نجره‌ی یازدههم: رزگاریی "گیان" و "دل"
- ۸۰۶-۸۰۵ په نجره‌ی دوازدههم: نه‌اندازه‌ی شتان
- ۸۰۷-۸۰۶ په نجره‌ی سیازدههم: بهلگه‌کانی سروشت
- ۸۰۸-۸۰۷ په نجره‌ی چواردههم: شتانی دژ به یهك
- ۸۰۹ په نجره‌ی پازدههم: جوانی به‌دیهانتی همرو شتیك
- ۸۱۲-۸۰۹ په نجره‌ی شانزدههم: ویست و.. مه‌به‌ست
- ۸۱۵-۸۱۲ په نجره‌ی حه‌فدههم: ورده‌کاری له نیوان زوری‌دا
- ۸۱۷-۸۱۵ په نجره‌ی هه‌ژدههم: پلیکانه‌ی خواناسین
- ۸۲۱-۸۱۷ په نجره‌ی نوزدههم: نه‌و زمانانه‌ی هه‌رده‌م له ته‌سیحان‌دان
- ۸۲۴-۸۲۱ په نجره‌ی بیستم: دانایی و.. جوانی
- ۸۲۸-۸۲۵ په نجره‌ی بیست و یه‌که‌م: مه‌زنی و دانست
- ۸۳۱-۸۲۸ په نجره‌ی بیست و دووهم: زهوی "سه‌ر" ی جه‌سته‌ی گه‌ردوونه
- ۸۳۳-۸۳۱ په نجره‌ی بیست و سه‌هم: "ژیان" کزگای گشت سیفه‌ته‌کانه
- ۸۳۷-۸۳۴ په نجره‌ی بیست و چواره‌م: مردن و.. ژیان
- ۸۳۸-۸۳۷ په نجره‌ی بیست و یینجه‌م: "جوب" و "ئیمکان"
- ۸۴۰-۸۳۸ په نجره‌ی بیست و شه‌شم: سینه‌ره‌کانی "جوانی" ی هم‌میشه‌یی
- ۸۴۴-۸۴۱ په نجره‌ی بیست و هه‌وتم: "هزکار" و "به‌هزکراوه‌کان"
- ۸۴۴-۸۴۴ په نجره‌ی بیست و هه‌شتم: "گه‌ردیله" و "گه‌ردوون" له یه‌ك ده‌ستدان
- ۸۴۸-۸۴۶ په نجره‌ی بیست و نه‌هم: نامه و.. مؤر
- ۸۵۵-۸۴۸ په نجره‌ی سی‌هم: فه‌رمان‌په‌وایی و.. "حدوث" و.. "ئیمکان"
- ۸۵۹-۸۵۵ په نجره‌ی سی و یه‌که‌م: له مرزقه‌ره بز‌خوای گه‌وره
- ۸۶۰-۸۵۹ په نجره‌ی سی و دووهم: محمد پیغمبر ﷺ
- ۸۶۱-۸۶۰ په نجره‌ی سی و سه‌هم: قورثانی پیروز ده‌ریای ژیانه
- ۸۶۲-۸۶۱ بیدار کردنه‌ویهك
- ۸۸۴-۸۶۳ ناو‌که‌کانی حه‌قیقه‌ت
- ۹۰۲-۸۸۵ پیړستی بابه‌ته‌کان

چەند تېببىي يەك:

۱ - مامۇستا نوورسى ئەم كىتپەي لە زمانى توركى دا ناو ناوہ (مەكتوبات). ئىمەش
ويستمان بە كوردى ناوى (نامەكان)ى بۇ دابىين، كە واتايە كى پراوپرى ناوہ توركى و
عەرەبى يە كە يە تى، بەلام دواتر لە بەر دوو ھۆ لە و نيازە لامان دا، ھەر ناوى (مەكتوبات)مان
بۇ كوردى يە كە شى پەسەند كورد؛ چونكە جگە لەم بەرگە، لە بەرگە كانى تىرشدا گەلنى نامەي
تر ھەن كە دانەر ئاراستەي قوتايانى خۆي و كە سانى تى كىردوون. ھەر وەك ئەم جۆرە ناوہ
لە جيھانى ئەم چەشنە باس و بابەتانەدا شتىكى نامۇنى يە، ئەو تا (مەكتوباتى ئىمامى
رەببىانى) و (مەكتوباتى كاك ئەحمەد) و.. ھتد، لاي رۆشنىر و خوینەرى كورد ئاسايى و
زانراوہ.

۲ - مامۇستا نوورسى خۆي - نەك ئىمە - لە ھەندى شوينى پەيامە كاندا ھەندى باس
دەھىنيت كە لە پەيامىكى تىر يان لە بەرگىكى تىر سەرجمى پەيامە كاندا پىشتر ھىناويە تى،
ئەو ھەش بۇ مەبەستى روونكر دنەوہى زياترى ئەو بابەتە. تىكايە با خوینەرى بەرپىز ئاگادار بىت.
۳ - وەفادارى و پىزانىن داخوازى ئەو ھەيە كە بلىين: ھاوكات لە گەل ئەو بەرپىزانەي ناويان
لە وشەي كۆتايى كىتپى (وتەكان)دا ھاتوہ، ئەم بەرپىزانەش لە پىداچوونەوہ و ھەلە گىرى و
پىشكە شىكردنى تېببىي ورد و جواندا بۇ ئەم بەرگەي (مەكتوبات) بەشدارى يان كىردوہ، كە
برىتىن لە مامۇستايان: (ھىمىن و ئامر) خوا پادا شتىان بداتەوہ و ھاووينە يان زۇر بكات.

خوینەرانى بەرپىز!

لە نيازدايە كە بە پشتىوانى و چاودىرىيى خواي گەورە:

سەرجمى پەيامە كانى نوور

بە زمانى كوردى و لە دە بەرگى گەورەدا بجزئە بەر دەستى ئىوہى بەرپىزەوہ.

۱ - كۆمەلە پەيامى (وتەكان) بەرگى يە كە مە و، بلاو كراوہ تەوہ.

۲ - كۆمەلە پەيامى (مەكتوبات) ئەم بەرگى دوو ھەمەي بەردەستى بەرپىز تانە.

چاوہروان بن بۇ بەرگى سى ھەم: كۆمەلە پەيامى (برىسكە كان).

المكتوبات

المجموعة الثانية من كليات رسائل النور
التي ألفها: بديع الزمان سعيد النورسي
ترجمها من العربية إلى الكردية: فاروق رسول يحيى

THE LETTERS

From the Risale-i Nur Collection

By:

Bediuzzaman Said Nursi

Translated from the Arabic into Kurdish by:

Farooq Rasool Yahya

MEKTÛBAT

Risale-i Nur Külliyyatından

Müellifi:

Bediüzzaman Said Nursi

Kürtçeye Mütercimi:

Faruk Resul Yahya

نامه‌ها

دومین کتاب از کليات رسائل نور

تأليف دانشمند بزرگ: بديع الزمان سعيد نورسی

مترجم به زبان کردی: فاروق رسول يحيى